LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԻՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան ﬕամար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ 1931
2 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1584 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՌՈՄ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

1929 փետր. 11ին էր որ, Լաթերանի դաշնագրով, Հռոմ վերջապէս ճանչցաւ Պապին վեհապետական իշխանութիւնը: Վատիկանը հռչակուեցաւ պետութիւն, 44 քառ. հեկտար տարածութեամբ եւ մօտ 500 բնակչութեամբ:

Մեղրալուսնի օրերը հազիւ անցած, տեղի ունեցան կարգ մը վէճեր, բայց անմիջապէս մոռացութեան տրուեցան: կամ համանափակուեցան լրագրական բանավէճերու մէջ:

Անցեալ շաբթու, նորէն պայթեցան զսպուած կիրքերը, եւ այսօր գրեթէ խզուած են դիւանագիտական յարաբերութիւնները Հռոմի եւ Վատիկանի միջեւ: Ոչ իտալական դեսպանը սերտ կապ ունի Պապին հետ, ոչ ալ Վատիկանի ներկայացուցիչը կրնայ կամ կ՚ուզէ տեսնել Մուսոլինին: Իբրեւ հետեւանք զանազան դէպքերու եւ յարձակումներու:

Մինչ այս մինչ այն, ոստիկանութիւնը լուծեց շարք մը կաթոլիկ՝ պապական կազմակերպութիւններ,— այրերու, կիներու, համալսարականներու եւ երիտասարդներու: կազմակերպութիւններ՝ ամբողջովին նուիրուած կաթոլիկ պրոպագանտին եւ գործունէութեան:

Լաւատեսներ կ՚ըսեն թէ զգուշական միջոց մըն է այս եւ առժամեայ, քանի որ կը հակասէ կնքուած համաձայնութեանց: Կրնայ այդպէս ըլլալ. բայց անժխտելի է մէկ իրողութիւն. ընդունելով հանդերձ կաթոլիկ աշխարհին ուժը, Մուսոլինի չի հանդուրժեր որ Վատիկանը շարունակէ իր ազդեցութեան տակ պահել Իտալիոյ երիտասարդութեան խոշոր մէկ մասը: Իր ուզածին պէս դաստիարակել ամբողջ սերունդ մը:

Սեւ շապիկաւոր իշխանապետութիւնը իր թաթին տակ առած է ինչպէս ամբողջ պետական կարգ ու սարքը, բանակն ու խորհրդարանը, մամուլն ու սէնտիքաները, նոյնպէս դըպրոցը: Պարտաւորիչ է միօրինակ, միաձեւ կրթութիւնը: Պետութիւնը ինքն է որ կ՚որոշէ ուսուցիչները ինչպէս դասագիրքերը: Ինքն է որ կը վարէ մարզական և երիտասարդական միութիւնները:

Իսկ Վատիկանը, ինչպէս ըսինք, իր հովանաւորութեան, անմիջական ազդեցութեան տակ ունի անհամար շարքեր երիտասարդական կազմակերպութեանց:

Ընդհարման ուրիշ կէտեր ալ կան— ինչպէս ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, կրօնական դասաւանդութեան եւն. խնդիրներ: Բայց միայն երիտասարդական գործունէութեան ասպարէզը բաւական է դէմ դիմաց հանելու երկու հակադիր ուժերը, աշխարհական իշխանութիւնն ու կրօնականը:

Իտալիան միշտ ալ հակամէտ է օգտագործելու կաթոլիկ աշխարհին հմայքը՝ իր արտաքին քաղաքականութեան համար: Մանաւանդ Ֆրանսային հակազդելու, անոր տեղը բռնելու համար Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Եւ այս տեսակէտէն, մեծ յաջողութիւն կը համարուէր Լաթերանի համաձայնութիւնը:

Բայց, ներքին քաղաքականութեան մէջ, Մուսոլինի չի հանդուրժեր ոչ Վատիկանի, ոչ ալ ուրիշ ո՛րեւէ ուժի գերակշռութեան, միջամտութեան կամ մրցակցութեան:

Միւս կողմէ, Պապն ալ տրամադիր չէ զիջումներ կատարելու: Հրաժարելու իր դարաւոր իրաւունքներէն:

Իր պաշտօնաթերթին, «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ»ի բուռն յարձակումներէն յետոյ, որոնց հետեւանքով խմբագիրը չի համարձակիր դուրս ելլել Վատիկանի պարիսպէն, Պապը ինքն ալ մարտական ոգի մը կը ցուցնէ: Շաբաթ օր, հանդիսաւոր առիթով մը, հետեւեալ խօսքերն արտասանեց.

— «Մեր կեանքի ամէնէն տխուր ժամերուն ամէնէն տխուր ժամն է այսօր: Այս կ՚ըսենք իբրեւ հայր եւ եպիսկոպոս Հռոմի: Անշուշտ իրաւունք եւ պարտականութիւն ունինք յիշեցնելու դաշնագիր մը եւ պայմանագիր մր, եւ արդէն դիւանագիտական ձեռնարկներ կատարուած են: բայց ոչինչ կրնայ արգիլել Հռոմի եպիսկոպոսը իր ձայնը բարձրացնելու: կրնան պահանջել մեր կեանքը, բայց ոչ մեր լռութիւնը»:

Եւ դեռ ուրիշ ակնարկներ, նոյնքան կծու.

— «Ահա կը տեսնենք առաջին արտայայտութիւնը դաստիարակութեան մը որ ժխտումն է քրիստոնէական եւ քաղաքացիական կրթութեան, որովհետեւ կ՚ուսուցանէ ատելութիւն, անպատկառութիւն եւ ռնութիւն: մենք չուշացանք օր մը գնահատելու կրօնական կրթութեան վերահաստատումը դպրոցներու մէջ, բայց շատ շուտ սկսան ձախ ձեռքով քանդել ինչ որ շինեք կամ շինել ձեւացուցեր էին աջ ձեռքով»:

Փոխադարձաբար, կրկնապատիկ դառնութեամբ կ՚արտայայտուին, անշուշտ, Մուսոլինիի օրկանները: Եւ ամէնը մէկ բերան, քանի որ բովանդակ մամուլին զսպանակը կեդրոնացած է միեւնոյն ձեռքին մէջ:

Աւելորդ է եղերական համեմատութիւններ տալ այս տագնապին, վերջնական խզում նախատեսելով: Վերջը-վերջը, կարելի պիտի ըլլայ գտնել միջին ճամբայ մը:

Բայց, անջրպետ մը պիտի մնայ միշտ բաց: Ազդեցութեան պայքարը պիտի շարունակուի զանազան ճակատներու վրայ: Նոյնիսկ երկրէն դուրս, եթէ ձախողի ներսը:

Շ.

ԽՈՐԹ ԶԱՅՆԵՐ

28ԷՆ ՅԵՏՈՅ

Շաբաթ գիշեր, նորէն, ըստ սովորութեան, սրահը շատ նեղ եկաւ Անկախութեան Տօնին վազող բազմութեան:

Ու նորէն պահ մը միտքս քերեց նոյն մտահոգութիւնը,— այս ժողովուրդին քաղաքական դաստիարակութեան հարցը:

Որովհետեւ, եթէ թերթով, բեմով ու գործով, սկսած ենք զբաղիլ նոր օրերու պատուհասով,— ձուլումով,— չենք կրնար անտեսել չափահաս բազմութիւններու աստիճանական ուծացումը, ուրիշ վտանգ մը ինքնին, նոյնքան աղետալի իր հետեւանքներով՝ որքան միւսը:

Առաջինը կը փորէ ազգային գոյութեան հիմերը: Երկրորդը կուգայ զայն սաստկացնել:

Իսկ մեծ սրահները որ կը լեցուին ամէն անգամ որ հրաւէր կ՚ուղղուի ազգային—քաղաքական տօնի մը առթիւ, չեն կրնար մեզ շլացնել:

Որովհետեւ տարրերը, որոնք խումբ խումբ ժողովուրդը կը մղեն դէպի Դաշնակցութեան սրահները, բազմաթիւ են եւ այլազան:

Անշուշտ կայ համակրանք դէպի Դաշնակցութիւն եւ անոր գործը:Կայ եւ ազգ. հետաքրքրութիւն՝ հաճելի ժամանցներու որոնումին խառնուած:

Բայց, մեծ չափով կրպակսի, ինչ որ անհրաժեշտ է լեցուն սրահներու մթնոլորտը ելեկտրականացնելու եւ հաւաքոյթներուն տալու կորովի դիմագիծ մը,— հայ ճակատագրին մասին ժողովուրդին մտահոգութիւնը:

Որովհետեւ, աւելորդ է փաստելու ըլլալ թէ, անոնցմէ զատ, որոնք քաղաքական գործօն ու կենսունակ կազմակերպութեան մը կը վճարեն իրենց ուժերուն տուրքը, հաւաքոյթները չեն ստանար բովանդակութիւն՝ եթէ ներշնչարան կենդանի խանդավառութեան, գործօն հետաքրքրութիւն, քանի բազմութիւնները՝ իրենց նստարաններուն վըրայ կը մնան լոկ անտարբեր կամ ժամանակաւոր դիտողի դերով:

Շնորհիւ ստեղծուած պայմաններուն, ժողովուրդը մեծ մասամբ կ՚ապրի հեռու հայ կեանքի, հայ գոյութեան մտահոգութիւններէն: Ու անունը որ կը ստանայ խօսքէն, երգէն ու սըրահի ջերմ մթնոլորտէն, չի բաւեր զայն դնելու փրկութեան ճամբուն վրայ:

Վտանգը որ կը սպառնայ գաղթահայ գոյութեան, պէտք է գինքը տանջէ հոգեւին: Մտահոգութիւնը որ կուսակցականին կը պարտադրէ բարոյական ու նիւթական զոհողութիւն, պէտք է բռնէ նաեւ ժողովրդային միտքերը:

Ու այս հոգը՝ իր բոլոր ըղձուարութիւններով կը ծանրանայ կուսակցութեան վրայ:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ստացած ենք ﬕետեւեալ գումարները.—

Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբ Պէլֆօռ	420.—
Հայ կրթ. միութիւն Վէնսէն	150.—
Բեռնօ	10.—
Գ. Գաﬓրամանեան	10.—
Տրապզոն Հայր. Միութիւն	500.—
Գումար	1090.—
Մայիս 24ի գումարը	875.—
Ընդﬕ. գումար	1965.—

*
**

. . . Խմբագիր

ՎԷՆՍԷՆ.— ի նպաստ Հայաստանի աղէտեալներու, ﬕաճեցէք ընդունիլ ﬕարիւր յիսուն (150) ֆրանքի գումարը եւ ծրար մը, արդիւնք ﬕանգանակութեան Վէնսէնի Հայ կրթասիրաց երկսեռ միութեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՊՈՅՔՈԹԸ

Հանրակառքի եւ ելեկտրական ընկերութեան դէմ, պոյքոթը կը շարունակուի Պէյրութի մէջ տեղի տալով միջադէպերու: Կառավարութիւնը ասկից առաջ ձերբակալեր էր պոյքոթի կոմիտէին անդամները: Այս ձերբակալման դէմ բողոքելու համար, կարգ մը անծանօթներ «Ժողովուրդի Զաւակներ» ստորագրութեամբ թռուցիկներ ցրըւելով քաղաքին ամէն անկիւնները, հրաւիրեր էին առեւտրականները որ երկու օր իրենց խանութները գոցեն:

Ոստիկանութիւնը անակնկալ խուզարկութիւններ կատարեց քաղաքի կարգ մը տպարաններուն մէջ գտնելու համար այս թռուցիկներու հեղինակն ու տպուած վայրը, բայց ապարդիւն:

Այս անյաջողութենէն յետոյ կառավարութիւնը, ոստիկաններով եւ զինուորներով լեցուց հրապարակները, համախմբումները արգիլելու համար: Ոստիկանները ցրուելու համար ժողովուրդը ստիպուեցան քանի մը հոգիներ խոշտանգել:

Ընդհ. դատախազը ամբողջ գիշերներ անցուց ոստիկանատունը հարցաքննելու համար պօյքօթաժի կոմիտէի անդամները որոնք ձերբակալուած էին կառավարութեան օրէնքներուն հնազանդած չըլլալու համար: Հարցաքննութենէն յետոյ, անոնք առժամեայ բանտարկութեան հրաման ստացան եւ զինուորներու հսկողութեամբ բանտ տարուեցան:

Աւելի քան երկու ամիս է որ Պէյրութի մէջ հանրակառքի ընկերութեան դէմ պօյքօթը կը շարունակուի 45: օրէ ի վեր հանրակառքի վակոնները բանտարկուած կը մնան ընկերութեան մթերանոցներուն մէջ. հակառակ օդի հեղձեցուցիչ տաքնալուն, ժողովուրդը ոչ մէկ նեղութիւն կը զգայ երթեւեկի համար եւ աւելի ամուր կ՚երեւի իր որոշման մէջ: Ելեկտրական լոյսերը եւս հազիւ հարիւրին 25 համեմատութեամբ կը գործածուին ամբողջ քաղաքի մէջ:

ԱՆԲԱՐՈՅ 150ՆՈՑԸ

Կիւմիւլճինայէն կը հաղորդեն թէ 150նոցներէն Զաﬕր Իսմայիլ Հագգը տեղւոյն ոճրագատ ատեանին կողմէ դատապարտուած է, գայթակղալից արարքի մը պատճառով: Դատապարտեալը յանցանքի վրայ բռնուեր է երբ հայ տղու մը պատուին դէմ յարձակում կը գործէր անամօթաբար:

Այս անբարոյ մարդը վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սպանիոյներքին նախարարը ունկնդրութեան ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները յայտնեց թէ ամբողջ երկրին մէջ, թաղապետական ընտրութիւնները տեղի ունեցան առանց նշանակելի միջադէպերու, ի նպաստ հանրապետականներուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վատիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ

Վատիկանէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ իտալական ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց երիտասարդ կաթոլիկներու բոլոր ակումբներուն մէջ: Խուզարկուած ակումբները բոլորն ալ փակուեցան:

Փակուած է նաեւ Փատովայի պապական նուիրակութիւնը: Պապը իր մօտ հրաւիրեց կաթոլիկ կազմակերպութեան վարիչները: Վատիկանի պաշտօնաթերթը երկար ցանկ մը կը հրատարակէ նոր միջադէպերու, որոնք տեղի են ունեցած զանազան քաղաքներու, մանաւանդ Միլանի եւ Վենետիկի մէջ:

Վատիկանի կողմէ դիւանագիտական ձեռնարկներ կատարուած են իտալական կառավարութեան մօտ վերջին միջադէպերուն առթիւ:

«Պողպատէ Սաղաւարտ»ներու ցոյցը

Կիրակի օր, Պրէսլաւի մէջ տեղի ունեցաւ «Պողպատէ Սաղաւարտ»ներու մեծ ցոյցը: Հազարաւոր ներկաներու խանդավառ ծափերուն մէջ, Սաղաւարտակիրները զինուորական շարքերով մեկնեցան դէպի դաշտ: Կէս օրէն վերջ, 150,000 սաղաւարտակիրներ, որոնք կը գրաւէին 200 մեդր լայնքով մէկ քիլոմեդր տարածութիւն, ներկայացան իրենց պետերուն, Սէլտթէի եւ Տիւսթէնպէրկի:

Սէլտթէ վրէժխնդրական ճառ մը արտասանեց այն տեղ: Յիշեց թէ Պրէսլաւէն 50 քիլոմեդր անդին կը գտնուի սահմանը երկրի մը, որ 12 տարիներէ ի վեր չի դադրիր արձակելէ սպառնալիքներ եւ ատելութեան աղաղակներ: Իսկ նախկին մարաջախտը Մաքքէնզէն, ըսաւ.— «Ներկայիս, ամէնէն աւելի պէտք է քաջութիւն ցոյց տալ: Արդ, «Պողպատէ Սաղաւարտ»ները փաստը տուին այդ քաջութեան եւ այդ զգացումն է որ գիրենք ինչպէս նաեւ հայրենասէր Գերմանները պիտի ներշնչէ այն օրը, երբ պէտք ըլլայ լսեցնել գերմանական թշուառութեան հետեւանքները:

Սէլտթէ իր ճառին մէջ, նախապէս ջերմօրէն պանծացուցեր էր Սքակէրրաքի գերման տորմիղին դերը, եւ խօսեր անոր յաջողութեան, անոր ապագայ զարգացման վրայ: Ըստ Սէլտթէյի, եթէ կայ ժողովուրդ մը որ բարոյական իրաւունքն ունի խօսելու իր ապահովութեան վրայ, Գերմանիան է: Միւս կողմէ, գերման բանակի ուժեղացումը պիտի նշանակէ, ոչ միայն պաշտպանութիւնը սահմաններու, այլ նաեւ անգործութեան դէմ պայքար՝ այն քաղաքներուն մէջ, ուր զօրախումբեր պիտի հաստատուին:

Ճառերէն վերջ տեղի ունեցաւ Սաղաւարտակիրներու զօրանցքը:

Սաղաւարտակիրներու թափոր մը ենթարկուեցաւ յարձակման՝ համայնավարներու կողմէ, որոնք քարի տարափ մը տեղացուցին անոր վրայ:

Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ցրուեց յարձակողները: Կայարանին մօտ. անծանօթ մը կրակեց ուրիշ խումբի մը վրայ: Մէկ հոգի սպաննուեցաւ:

Խնայողութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Ազգ. Ժողովը կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի ընէ նոր պիւտճէին մէջ: Պիւտճէին հասոյթի բաժնին մէջ, կառավարութիւնը 5,632,000 հողային տուրքէն, կալուածական տուրքէն 7,710,000, կենդանիի տուրքէն 13,600,000, շահատուրքէն 15,623,000, գործառնութեան տուրքէն 16 միլիոն, ժառանգական եւ փոխանցման տուրքէն 250,000 ոսկի հասոյթ նախատեսած է:

Տուրքերու բարեփոխման օրինագիծերուն համաձայն, այս վեց տեսակ տուրքերու հասոյթը 4-5 միլիոնի չափ կը կրճատուի, այնպէս որ նոր պիւտճէին հասոյթի եւ ծախքի խնայողութիւնները պէտք պիտի ըլլայ նոյն համեմատութեամբ զեղչել:

1931ի պիւտճէին հասոյթի բաժնին մէջ պետական երկաթուղիներէն երկուքուկէս միլիոն, մաքսատուններէն 57 միլիոն ոսկի հասոյթ նախատեսուած է: 930ի պիւտճէին մէջ մաքսատուններէն 71 միլիոն 300 հազար ոսկի հասոյթ նախատեսուած, բայց նոյն տարուան հասոյթը 56,240,411 ոսկին գտած էր: Հանրային պարտքերու համար 5 միլիոն 281 հազար ոսկի դրուած է նոր պիւտճէին մէջ, մինչդեռ անցեալ տարի այս բաժինը 14,880,447 ոսկի էր:

Խնայողութեան համար, Թուրք կառավարութիւնը որոշեց ջնջել Թոքիոյի, Նանքինի, Քապուլի եւ Ռիօ Տէ Ժանէյրոյի Թրքական ներկայացուցչութիւնները:

Նախատեսուած է նաեւ դիւանագիտական ուրիշ պաշտօնատուններու ջնջումը:

Խորհրդաւոր ճամբորդութիւններ

Մուսուլէն կը հաղորդեն «Սօն փօսթա»յի.— Իրաքի ներքին նախարարը մեծ շուքով Պէրքիւք եկաւ, եւ մէկ գիշեր մնալէ յետոյ, նոյն շքով Սիւլէյմանիէ վերադարձաւ:

Ծանօթ 150նոցներէն Զէյնէլապէտին ալ, երեք օր ճամ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԽՕՍՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՏԱՐԲԵՐԻԼ

Ամերիկեան թերթերը մայիս 19ի իրենց թիւերով արձագանգը եղան Ուաշինկթընէն հաղորդուած հեռագրալուրի մը, որուն համաձայն այս երկրին կեդրոնական կառավարութիւնը կը սկսի բռնել կրճատումներու եւ խնայողութեան ճամբան։

Լուրը որեւէ տարակոյսի տեղի չի տար, որովհետեւ կը բխի բունիսկ աղբիւրէն, կեդրոնական իշխանութեան պետ նախագահէն, որ ինչպէս յայտնի է, միաժամանակ իր ձեռքն ունի այլ երկիրներու վարչապետական իրաւունքներն ու պարտականութիւնները։

Հուվըր իր շաբաթավերջի արձակուրդը կ'անցընէ Վիրճինիա նահանգի լեռներուն վրայ գտնուող Ռափիտան (Rapidan) կոչուած վայրը, որ ըստ երեւոյթին կը դառնայ նոր ուղեգծի մը դարբնոցը։

Վերոյիշեալ հաղորդագրութենէն կը յայտնուի որ մայիս 9—10 շաբաթավերջի արձակուրդին նախագահ Հուվըր իր հետ ունեցեր է պատերազմական քարտուղարն ու մէկ քանի պաշտօնատարներ, իսկ 16—17ին ներքին քարտուղար Ուիլպըրը եւ իր օգնականները։

Նախորդ շաբաթավերջի խորհրդակցութիւնները յանգեր են այն եզրակացութեան թէ՝ անհրաժեշտ է խնայողութիւն ընել պատերազմական պաշտօնատան պիւտճէէն։ Նոյնն է այս շաբաթավերջի խորհրդակցութեանց արդիւնքը։

Միակ տարբերութիւնն այն է որ, մինչ ճշդուած կամ յայտարարուած չէ պատերազմական պաշտօնատան մէջ նախատեսուած խնայողութեան գումարը, ներքին պաշտօնատան համար այդ ալ եղած է, որոշուած ըլլալով յառաջիկայ ելեւմտական տարուան ընթացքին խնայել 17էն 20 միլիոն տոլար։

Թէ ի՛նչ տեսակի ծախքեր պիտի կրճատուին, այդ դեռ հրապարակուած չէ։ Միայն կը յայտարարուի որ առժամաբար պիտի կախակայուին կարգ մը ծրագիրներ, որոնք հանրօգուտ ձեռնարկներու հետ կապ չունին։

Քաջալերուած յիշեալ երկու պաշտօնատուններու վարիչներու եւ անոնց օգնականներուն հետ ունեցած խորհրդակցութեան արդիւնքէն, նախագահ Հուվըր յայտարարած է որ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին Ռափիտան պիտի հրաւիրէ նաեւ գանձային, թղթատարական, նաւային եւ երկրագործական պաշտօնատուններու պետերն ու զանազան դիւաններու վարիչները՝ այս հիմնարկներու ծախքերուն մէջէն ալ խնայողութիւն ընելու առաջադրութեամբ։

Ի՛նչ ձեւի ալ թափուին ծախքերու այս կրճատումները, պարզ է որ անոնք կա՛մ պիտի աւելցնեն նոր գործազուրկներ եւ կամ պատճառ պիտի ըլլան որ անգործներէն ոմանք աշխատանք չգտնան։ Լաւագոյն պարագային բազմաթիւ մարդիկ պիտի ունենան նուազ եկամուտ, հետեւաբար ծախսելու նուազ կարելիութիւններ, այս կերպ, բացասական ազդեցութիւն ունենալով տնտեսական կեանքին վրայ։

Խնդիրը բոլորովին կը տարբերէր, եթէ կրճատումները կատարուէին բազմածախս եւ ոչ-անհրաժեշտ ձեռնարկներէն եւ խնայուած գումարները յատկացուէին հանրօգուտ շինութիւններուն։

Այս չէ սակայն, նախագահ Հուվըրի նոր ելոյթին նպատակը, այլ գոցել եկամուտներու պակասէն առաջ եկած բացը, որպէսզի կեդր. իշխանութիւնը հարկադրուած չըլլայ բարձրացնել տուրքերը։

Պէտք չէ կարծել որ այս հոգածութիւնն ալ նկատի ունի աշխատաւոր բազմութիւնները։ Այս երկրին մէջ ուղղակի տուրքէ զերծ են այն բոլոր անհատները, որ միջակ ապրուստ մը ապահովելու չափ միայն կը շահին։ Միակ ընդհանուր տուրքը գլխահարկն է (Poll Tax), որ կը վճարէ իւրաքանչիւր չափահաս այր։ Մնացած տուրքերը եկամտային են եւ կը ծանրանան կալուած ունեցողներու եւ ունեւոր դասակարգերու վրայ։ Այսպիսով, տուրքերը չբարձրացնելու մտահոգութիւնը կը ծառայէ հարուստներու շահերուն միայն։

Այս տեսակէտէն հետաքրքրական է Մէսէչուսէթս նահանգի օրէնսդիր Մարմինին մէջ վերջերս ծայր տուած վէճ մը։ Քննութեան առնուած է սեփական միջոցներէ զուրկ ծերերուն (եօթանասուն տարեկանէն ըսկսած) նահանգային գանձէն կենսաթոշակ վճարելու առաջարկը, որ սկզբունքով ընդունուած է։ Տարակարծութիւնները ծայր տուած են, սակայն, երբ ներկայացուցիչները սկսած են խորհիլ հարկ եղած գումարը հայթայթելու մասին։ Մէկ կողմէն կ'առաջարկուի այրերու գլխահարկը բարձրացնել երկուքէն երեք տոլարի եւ կիներն ալ ենթարկել երկու տոլար գլխահարկի։ Այս տեսակէտը կը պաշտպանեն հանրապետականները։ Իսկ ռամկավարները կ'առաջարկեն բարձրացնել տուրքերը։

Առաջին տեսակէտը անցնելու պարագային՝ ծերերու կենսաթոշակը պիտի վճարեն աշխատաւոր բազմութիւնները, մինչ երկրորդ առաջարկին ընդունելովը այդ գումարը պիտի ելլէ ունեւորներու գրպանէն։

Նախագահ Հուվըրի որդեգրած խնայողութեան նոր ուղին, ինչպէս նաեւ Մէսէչուսէթսի հանրապետականներու վերոյիշեալ ընթացքը բաւականաչափ յստակօրէն կը ցուցնեն այս երկրի տիրող կուսակցութեան եւ անոր պետին դիրքը տնտեսական ներկայ աննախընթաց տագնապին հանդէպ։ Անոնք կիսամիջոցներէն այն կողմ չեն ուզեր անցնիլ, անուշ խօսքեր կ'ընեն երբեմն, բայց երբ կարգը գործին կուգայ, կը զգուշանան քիչ թէ շատ արմատական միջոցներու դիմելէ, որովհետեւ կը վախնան մեծ դրամատէրերու եւ արդիւնաբերողներու շահերուն դպչելէ։

Եւ այս ուղղութեան հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ այս երկրի գործադիր իշխանութեան պետը կը բռնէ խնայողութեան ճամբան, կրճատումներու օրինակը տալով վերէն։

Եւ իրօք, ամերիկեան թերթերու մէջ վերջերս հրատարակուած լուրերը կը ցուցնեն, որ երկրի զանազան կեդրոններու մէջ, ծայր տուած են աշխատավարձերու կրճատման դէպքեր, հակառակ 1929ի աշնան Ուաշինկթընի մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութիւններու ընթացքին գոյացած համաձայնութեան։ Ընթերցողը կը հանդիպի նաեւ գործադուլներու տեղեկատուութեանց, իբր հետեւանք վճարումներու պակսեցումին։

Մինչեւ հիմա երեւոյթները կը պահուէին եւ կրճատումները կը կատարուէին անուղղակի միջոցներով, որոնց տեսակները գտնելու մէջ շատ վարպետ են արդիւնաբերողները։

Այսպէս, փորձուած եւ բարձր աշխատավարձ ստացող բանուորները կը ճամբեն, յայտնելով որ երբ գործ ըլլայ նորէն կը կանչեն։

Անգամ մը ճամբուած բանուոր մը երբ կ'ուզեն նորէն ներս առնել, կ'աշխատին եւ մեծ մասով կը յաջողին նախկինէն պակաս վճարումով վարձել, միշտ յիշեցնելով որ ուրիշներ աւելի քիչով կը գոհանան, բայց իրենք կ'ուզեն նախապատուութիւն տալ իրեն, իբրեւ տարիներու իրենց աշխատաւորը։

Աշխատանքները կը վերածեն գործ գլուխի եւ նոր սակերը կը նշանակեն այնպէս մը, որ նոյն բանուորը այժմ մօտաւորապէս կէսը կը ստանայ՝ բաղդատելով երեք տարի առաջուան շահածին։

Ժամով աշխատողներուն վարկեանները հաշուել կուտան այնպիսի խստութեամբ եւ բծախնդրութեամբ, որ բանուորին օրականը մօտաւորապէս կէսի կ'իջնէ։

Շաբթուան որոշ օրեր միայն գործ կուտան եւ մնացած օրերը պարապ կը ձգեն բանուորը։

Գործադուլներու կազմակերպումը հետեւանք է ահա այսպիսի մեթոտներու կիրարկումին եւ Ուաշինկթընի մէջ 1920ին կայացած համաձայնութեան բացորոշ խոստումին։ Երբ գործատէրերը կը դրժեն իրենց խոստումը եւ կը սկսին կրճատել աշխատավարձերը, բանուորներու պետերն ալ այլեւս կապուած չեն զգար իրենց խոստումին եւ կը դիմեն իրենց վերջին միջոցին. գործադուլին։

Աշխատանքի ամերիկեան դաշնակցութեան Գործադիր Մարմինը մայիս 13ին հրապարակաւ դատապարտեց օրավարձերու կրճատման ծայր տուող քաղաքականութիւնը, զայն նկատելով անգործութեան տեւականացման կարեւոր ազդակ մը։ Միաժամանակ ան յայտարարեց որ կռիւով մը պայքարի պիտի հրաւիրէ բոլոր բանուորները։

Մայիս 18ին Աշխատանքի Քարտուղար Տօք յայտարարեց թէ՝ արդիւնաբերողներու կողմէ օրավարձերը կրճատելու փորձերը կառավարութիւնը կը նկատէ բռնաբարումն այն համաձայնութեան, որ կայացաւ 1929ին, Ուաշինկթընի մէջ, Հուվըրի նախաձեռնութեամբ հրաւիրուած խորհրդակցութեան իբր արդիւնք։

Նոյն մայիս 18 թուականը կը կրէ նախագահ Հուվըրի յայտարարութիւնը, որ կը բերէ կեդր. կառավարութեան խնայողական քաղաքականութեան անցնելու լուրը։

Ահա թէ ինչպէս խօսքով կը տրուին նոր հաւաստումներ, բայց գործերը կը սկսին տարբերիլ որոշապէս:

Եւ ազդանշանը կուգայ վերէն:

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՔԵՌԻՆ

(Մահուան տասնըհինգամեակին առթիւ)

Հայաստանի անկախութեան տասներեքերորդ տարեդարձին լրանում է մեր ամէնէն հին հայդուկներից եւ խիզախ հրամանատարներից՝ Քեռիի հերոսական մահուան տասնըհինգամեակը:

1916 թւի գարնանը, ինչպէս պարզւեց վերջերս հրատարակւած մի քանի դէմքերի յուշերից, դաշնակից մեծ պետութիւնները՝ Ռուսաստանը, Անգլիան եւ Ֆրանսիան, գաղտնի համաձայնութեամբ իրար մէջ բաժանեցին Թուրքիայից պատերազմի ժամանակ գրաւած վայրերը, եւ, Ռուսաստանին բաժին ընկան իր զօրքերով գրաւած Վանի, Բիթլիսի, Կարինի եւ Տրապիզոնի նահանգները:

Այս գաղտնի համաձայնութիւնից յետոյ է, որ ռուս կառավարութիւնը որոշեց ցրել հայ կամաւորական եօթը գունդերը եւ փոխարէնը կազմել կամաւոր գունդեր ռուսական բանակի հայ զինւորներից, հայ սպաների ղեկավարութեամբ: Այս որոշումով ցարական կառավարութեան նպատակն էր ցրել հայ կամաւորական գունդերը, որոնք մեծ մասամբ լինելով հին յեղափոխականներ, վարում էին ազգային քաղաքականութիւն: Կառավարութիւնը բացարձակապէս դէմ էր շարժումին, եւ նոր գունդերը պէտք է ղեկավարէին միայն ցարական հաւատաց կառավարութեան հրամանատարները:

Հայ կամաւորների համար այն աննպաստ եւ անսպասելի հրահանգը ստացւեց ապրիլի վերջերին, եւ գործադրւեց մայիս ամսւայ ընթացքում: Այդ օրերին ռուսական մի զօրասիւն մէջն լինելով հայ կամաւորական երկու գունդերը, Քեռիի եւ Իշխանի հրամանատարութեամբ, գտնւում էին Ուրմիայից դէպի հարաւ, պարսկա-թրքական սահմանի մօտ Ռեւանդուզ կոչւած շրջանում: Խիստ ծանր պայմանների մատնւած էին, որովհետեւ շատ էին յառաջացել դէպի Խարբերդ եւ կտրւել գլխաւոր զօրամասից, որոնց մէջի տարածութիւնը գրաւել էին Թուրքերն ու Քրտերը եւ զրկել թիկունքից պարէն եւ ռազմամթերք ստանալու հնարաւորութիւնից:

Պաշարւած Ռեւանդուզի ռուսական զօրքի հրամանատարը շնորհիւ ստեղծւած ծանր կացութեան, որոշում է սպիտակ դրօշ պարզել եւ անձնատուր լինել Թուրքերին, որի մասին յայտնում է նաեւ Քեռիին եւ Իշխանին, պատճառաբանելով, որ ռազմամթերքի եւ պարէնի սպառման պատճառով, այլեւս անկարելի է պաշարւած վիճակի մէջ կռիւը շարունակել: Ինչ խօսք որ Ռուսերը գերի ընկնելուց վախ չունէին որովհետեւ նրանց կեանքին վտանգ չէր սպառնում, բայց մինչ գերի ընկած հայ կամաւորներին ողջ կը թողնէին արիւնարբու Թուրքերը:

Քեռին յայտնում է ռուս զօրավարին, որ հայ կամաւորները Թուրք զինւորներին անձնատուր լինել չեն կարող, որովհետեւ բոլորին էլ սրի կը քաշեն եւ, ուրեմն պարտաւոր են կռւով աշխատել թշնամու շղթան պատռել եւ ամբողջ բանակը ազատել պաշարւած վիճակից, հակառակ պարագային կռւի մէջ պատւով մեռնել: Ռուս զօրավարը միանգամայն բանաւոր գտնելով Քեռիի բերած պատճառաբանութիւնը՝ չի ընդդիմանում եւ թողնում է որ Քեռին իր պատասխանատւութեամբ ու նախաձեռնութեամբ մի վերջին փորձ եւս կատարի:

Չնայած որ իւրաքանչիւր հայ կամաւորի փամփուշտակալում մնացած է լինում հազիւ մի երկու տասնեակ փամփուշտ, Քեռին իրեն յատուկ խիզախութեամբ, անցած հայ կամաւորների գլուխը, մի կատաղի գրոհով ջարդում է թրքական բանակը եւ փախուստի մատնում, որով եւ ազատւում են թէ հայ կամաւորները եւ թէ ռուսական զօրքը Թուրքերի ձեռքը գերի ընկնելուց, բայց մի քանի տասնեակ թանկագին զոհերից ճիշդ կռւի վախճանին ճակատից զարնւում է այդ հոյակապ կռւի գլխաւոր հերոսը — Քեռին — որի մահը լինում է վայրկենական: Հեռու Քեռիի աճիւնը զինւորական մեծ շուքով փոխադրւեց Թիֆլիս, Խոջիւանքի գերեզմանատունը եւ թաղւեց Ս. Զաւարեանի, Դումանի եւ Աւետիք Շահխաթունեանի կողքին:

Կարինեցի համեստ ընտանիքի զաւակ, կօշկակար Արշակ Գավաֆեանը, Քեռիթառ Արշակ մականւանեալ, դեռ իննսունական թւականների սկզբին մտաւ հայ մարտական կուսակցութեան դրօշակի տակ, կնքւեց Քեռի անունով եւ շնորհիւ իր անձնական քաջութեան, խիզախութեան, վերին աստիճանի համեստութեան, կարգապահութեան, անշահասիրութեան, սակաւապետութեան եւ գաղափարականութեան մեծ հեղինակութիւն վաստակեց, դարձաւ բոլորի սիրելին եւ պարզ շարքայինից աստիճանաբար բարձրացաւ մինչեւ հրամանատարի աստիճանին:

Քեռին մէկն է դաշնակցական այն հին մարտիկներից, որ գործօն մասնակցութիւն է ունեցել թէ Թրքահայաստանի հայդուկային կռիւներին մինչեւ Սասունոյ ապստամբութեան վերջը (1904 թ.), թէ Կովկասի հայ-թրքական ընդհարումներին, որպէս հրամանատար Զանգեզուրի շրջանի, թէ պարսկական յեղափոխութեան օրերը (1908 թ.) Թաւրիզում եւ ապա Եփրեմի հետ միասին, Պարսկաստանի մի շարք վայրերում եւ ապա Մեծ պատերազմին, որպէս հրամանատար հայ կամաւորական Դ. գունդի:

Քեռիի փառաւոր անցեալը հարուստ է թանկագին դրւագներով: Ողջ մնացած եւ այսօր տարագիր իր զինակից ընկերների պարտականութիւնն է գրի առնել իրենց յուշերը, ազգային ոգով կրթելու համար այսօրւան եւ գալիք սերունդներին:

ԲԵՆՕ

ՈՂՈՂՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ տեղատարափ անձրեւներու պատճառով Ամասիոյ շրջակայքը ամբողջ ողողուեցաւ: Մզկիթ մը, դպրոց մը եւ բազմաթիւ տուներ փլան ջուրին հոսանքէն:

Տասը հոգի եւ հարիւրաւոր կենդանիներ խեղդուեցան:

Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 21 մայիս.— Մեր գաղութն ալ տօնեց Հայ Կարմիր Խաչի քսանամեակը:

Հազիւ մէկ երկու տարուան կեանք ունի Հայ Օգնութեան Խաչը, (այսպէս կը կոչուի Սուրիոյ մէջ), ու ահա դարձած է ամենաժողովրդական կազմակերպութիւններէն մէկը:

Քսանամեակի հանդէսը կատարուեցաւ Ակեստարանական ժողովարանին մէջ, աւելի քան 500 հոգիներու ներկայութեան:

Բեմին ճակատը, ֆրանսական, լիբանանեան եւ հայկական եռագոյններու միջեւ կը ծածանէր Հայ Կարմիր Խաչի դրօշը:

«Համազգային» կրթական եւ հրատարակչական ընկերակցութեան երգչախումբը հանդէսի բացումը կատարեց «Մեր Հայրենիք» ազգային քայլերգով, որ յոտնկայս բուռն ծափերու արժանացաւ ներկայ հասարակութենէն:

Բացման խօսքը արտասանեց Պ. Խորէն Սուքիասեան, որ ժողովրդական լեզուով նախ բացատրեց Հայ Կարմիր Խաչի դերը մեր իրականութեան մէջ, յետոյ բացատրութիւններ տուաւ տեղական մասնաճիւղի աշխատանքներուն վրայ:

Օր. Սաթենիկ Սուքիասեան նուագեց դաշնակի վրայ, ընտիր կտոր մը, որմէ յետոյ խօսք առաւ Տոքթ. Օննիկ Կէրկէրեան:

— Կեանքի մէջ դարպասներ, տօնակատարութիւններ կան, ազգային դրական եւ այլ նիւթերու շուրջ, որոնք իրենց նպատակը ունին: Ահա այսպիսի թուական մըն է, Հայ Կ. Խաչի քսանամեակը, որ կը պատկանի ոչ մէկ հատուածի, այլ համայն հայ ազգին: Ինչո՞ւ ծնաւ Հ. Կ. Խաչը, ի՞նչ ըրաւ, ի՞նչ պէտք է ընէ, եւ ինչո՞ւ կ'ապրի. ես կ'ուզէի մինակ այս հարցերուն պատասխանելով գոհանալ որով արդէն պարզած կ'ըլլամ մասամբ մը, անոր ծննունդն ու կատարած դերը մեր իրականութեան մէջ:

Կարմիր Խաչի քսանամեայ պատմութիւնն ընել օրերու կը կարօտի: Նոր սերունդի դաստիարակութեան մեծ զարկ կուտայ Հ. Կ. Խաչը: Աշակերտներ կ'որդեգրէ, կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ, կը հրատարակէ բժշկական գրքոյկներ, կը հոգէ մայրանոցներու եւ տուներու մէջ մայրերու առողջութեան, կը մտնէ բոլոր սեմերէն ներս, եւ առողջապահական պատգամներ կուտայ: Ան օգնեց Հայաստանի երկրաշարժին, ղրկելով դրամ եւ հագուստեղէն:

Եթէ Հայ Կարմիր Խաչը չունի ներկայիս սոփոզականութիւն, պատրաստելու հիւանդապահուհիներ, սակայն ունինք կարիք մը, շատ մեծ, այն է, հայ ժողովուրդի առողջութիւնը:

Հայ Կարմիր Խաչի վզին կը ծանրանայ մեծ պարտականութիւն մը, — ցոյց տալ նոր սերունդին առողջ դաստիարակութիւն մը, որովհետեւ մեր նորագոյն սերունդին վատառողջ վիճակը այնքան վնասակար է, որքան մեր թշնամին մեծ երաները: Պէտք է նոր սերունդը պահենք առողջապահական բարձր մակարդակի մը վրայ, ապագայ մեր հայրենիքին համար»:

Բանախօսութենէն յետոյ, բեմ բարձրացան, Պ. Փուլէկ եւ ընկերակցութեամբ Թաւջութակի եւ Ջութակի trio մը նուագեց դաշնակի վրայ: Արուեստագէտը ստիպուեցաւ կրկնելու, ու այս անգամին դասական կտոր մը:

Օր. Նոյեմա Կիւլպէնկեան յուզումով արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Ճանապարհ Խաչին»ը: Իսկ Պ. Էլմաճեան մեներգեց «Ախ մարալ ջան»ը: Նուագախումբի վերջին մէկ կտորէն յետոյ, «Համազգային»ի երգչախումբը երգեց «Սարերի վրայով գնաց»ը:

Պ. Խորէն Սուքիասեան փակելով հանդէսը, շնորհակալութեան խօսք ուղղեց Ազգերու Դաշնակցութեան Սուրիոյ ներկայացուցիչ Պ. Պրինիէի, որ հոգ կը տանի Հայ Օգնութեան Խաչին, ու «Համազգային»ի վարչութեան, որ սիրայօժար կերպով տրամադրեց իր երգչախումբը սոյն հանդէսին:

Հրաւէր ուղղուած էր բոլոր Հայրենակցական Միութիւններուն, որոնք ներկայ էին իրենց ներկայացուցիչներով:

Փակելէ առաջ սոյն գրութիւնը, կ'ուզեմ քանի մը տեղեկութիւններ տալ Հայ Կարմիր Խաչի Պէյրութի մասնաճիւղին կատարած գործի մասին:

Կարմիր Խաչը ունի իր գրասենեակը որ ամէն օր բաց է: Գրասենեակը կը ծառայէ երկու նպատակի համար. Ա) գործ հայթայթել մեր անգործ հայրենակիցներուն, եւ Բ) ձրի բժշկական քննութիւն եւ դեղ տրամադրել կարօտ հայրենակիցներու:

Մինչեւ այսօր աւելի քան 150 անգործներու գործ հայթայթած է, զանազան հաստատութիւններու մէջ:

Ու բազմաթիւ են անոնք, որ ամէն օր բժշկական ձրի քննութեան կ'ենթարկուին, ու ձրի դեղ կը ստանան: Մեր ծանօթներէն մինչեւ երկտասարդ կեանքերը, օրհնութիւն ունին, ամէն անոնց որ լծուած են այս աշխատանքին:

Աւելի կենսունակ եւ լաւագոյն ճանապարհ գործի համար, ահա ինչ որ կը մաղթենք Կարմիր Խաչին:

ՓԱՐ-ՍԱՄԷԼ

ԼՍԵՑԷՔ ԵՒ ՇԱՐԺԵՑԷՔ

«ՁԵՆՔ ՈՒԶԵՐ ՄՈՒՐԱԼ, ԱՓ ԲԱՆԱԼ»

Սելանիկի «Հորիզոն»էն կ'արտատպենք հետեւեալ երկու նամակները, Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ ցրուած որբերու թշուառութեան մասին.—

ԱԼԻՍԹՐԱԹ ԳԻՒՂ
(Սէրէզի շրջան)

Այստեղ գտնուող չափահաս որբերս ալ կուգանք մեր ցաւը պատմելու ձեզի: Որովհետեւ կը զգանք որ մեր ներկայ վիճակին մէջ, համբերութեան բուռն բաղձանքն ալ կը մարի եւ որովհետեւ շուարած ենք ու չենք գիտեր որ դուռը զարնել, ոչ թէ կտոր մը հաց մուրալու, այլ աշխատելու եւ ապրելու համար:

Գործ բռնած բանը չկայ այլեւս մեզ համար: Եթէ շաբթուան մէջ, մէկ կամ երկու օր գործ գտնելու ալ ըլլանք, ամբողջ օրը արեւուն տակ աշխատելով մեզի կը վճարեն 25-30 տրախմի օրական: Այրող արեւը մեր հոգն իսկ չէ. մենք այնպիսի չարքաշ աշխատանքի մը վարժուած ենք, որ գիւղացիին անգամ զարմանք կը պատճառէ: Բայց մեր չոր հացն իսկ չենք կրնար ճարել այդքան ճղճիմ դրամով մը:

Դեկտեմբերէն ի վեր դաշտ ու դաժան ի՛նչ օրեր անցուցինք եւ կ'անցընենք դեռ: Կը կարծէինք որ գարնան կ'աշխատինք: Բայց ահա գարունն ալ կ'երթայ եւ մենք կը մնանք անգործ: Ամրան առջեւն ենք, սովորաբար գործի ժամանակ է. բայց մեզ հարցնող անգամ չկայ, որովհետեւ գործերը քիչցած են:

Մենք Ալիսթրաթ գտնուող որբերս, չենք ուզեր մեր գոյքերը մեր ուսերուն վրայ առած թափառիլ քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ: Չենք ուզեր նոյնպէս մուրալ ու ափ բանալ: Մեր անօթութեան ու նեղութեան մէջ իսկ հպարտ ենք: Մեր միակ փափաքն է, հոսկէ ուրիշ տեղ փոխադրուիլ: Եթէ այդ յոյսը ունենանք, դեռ ամիսներ կը տոկանք մեր այսօրուան զրկանքներուն: Մեր բարոյական ուժը տեղն է, փճացած ենք միայն նիւթապէս եւ մասամբ՝ ֆիզիքապէս. աշխարհի անիրաւ դատաստանը որ մեր փոքր տարիքէն մեզ այս վիճակին մատնեց, փճացուց մեզ, չկարենալով սակայն վնասել միայն մեր բարոյականին:

րդ, Պ. խմբագիր, խորհեցէք մեզ
է ուրիշ տեղ փոխադրելու մա-
Այս կողմերը ա՛լ հայ չկայ
համար։

ՍԵՐԷԶ

Տնտեսական սուր տագնապը չա- չափ ազդած է, թէ՛ քաղաքիս եւ շրջակայ գիւղերու հայ գաղթա- կաններուն եւ չափահաս որբերուն։ Առանց չափազանցութեան կա- է ըսել թէ, տարի մը առաջ ած երիտասարդներդ այսօր չես ր ճանչնալ. դէմքերը այնպէ՛ս ուած, այնպէս նիհարցած են, նի պակասին եւ տեւական մտա- թեանց պատճառով՝ կարծես իներէ ի վեր հիւանդ պառկած ին անոնք։

եր կայտառ երիտասարդները ի կարօտը կը քաշեն։ Միշտ այս ու գործի ժամանակը ըլլալով երձ, գործ ճարել անկարելի է։ գիներու քով աշխատող տղաքը րէ հանուած են։ Եւ գիւղա- ը ցաւով բաժնուած են անոնց- րոնց հետ կը բնակէին 6-7 տա- րէ ի վեր։ «Թէեւ շատ դժուար մեզ հեռացնել, կ'ըսեն անոնք, ինչ կրնանք ընել, երբ չպիտի լինք ձեր օրականները վճարել»։ հիմա, տղոցը մեծ մասը գիւղէ կը Հրջին ծխախոտ տնկելու մը գտնելու համար, օրական -30 դրախմիով։ Մերինները անց- տարի, այդ միեւնոյն գործը կը րէին 120-130 դրախմիով, հիմա 30նոցն ալ չեն գտ-

Անցեալ օր տեսայ այս երիտա- ներէն մէկը, որ կը պատմէր երէկ 50 դրամ սեւ հաց եւ մէկ ւլ կերայ. դեռ այսօր բան չեմ »։ Իսկ խեղճը հաւատացէք, թութենէն կը դողար այս խօս- ը ըսած պահուն։

Եւ այս երիտասարդը միակը չէ՛, ակներով կրնաս գտնել անոնց- հս եւ մերձակայ գիւղերու մէջ։

Նոր Յունաստանի թեմա- կ խորհուրդը հետեւեալ կոչը ուղղած է հանրութեան։—

Մակեդոնիոյ գիւղերը ցրուած մը հարիւր չափահաս որբե- ֆսաական վիճակի մասին մա- ը արձագանգ եղաւ քանիցս։

Ոչ մէկ երկիր զերծ չէ անշուշտ աշխարհային տնտեսական տագ- պէն։ Բայց, անգործութեան հե- անքով Մակեդոնիոյ մեր որբե- ն ենթարկուած վիճակը այլապէս ակ է եւ կը կարօտի անմիջա- ու եղբայրական օժանդակու- ան։

Առանց մտնելու սրտաճմլիկ ման- մասնութեանց մէջ, որոնք ծանօթ արդէն բոլորին, կոչ կ'ուղղենք ժողովրդի ազգասիրական զգա- ներուն, որպէսզի առատաձեռնօ- մասնակցի ի մօտոյ այդ մօտք եք ազգային հանգանակութեան։ Թեմական Խորհուրդս լծուած ըլ- արդէն այս ցաւոտ խնդրոյն տական լուծում մը գտնելու աշխատանքին, լիայոյս է որ, մեր ժողովուրդը, անգամ մը եւս պիտի տայ ազգային համերաշխութեան եւ եղբայրասիրութեան ապացոյցը, օգնութեան ձեռք երկարելով քանի մը հարիւր հասնող մեր կարօտ որբերուն, որոնք ցեղին վաղուան ծրագներն են։

ԹԱՒՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 16 Մայիս.— Ուսումնական տարին մօտենում է իր վախճանին, բայց ի՞նչ է Թաւրիզի ազգային դպրոցների տնտեսական վիճակը։

Ատրպատականի թեմական դպրոցում, Ղալա թաղի «Արամեան» և «Ս. Աննայեան» դպրոցում և Լիլաւա թաղի «Հայկազեան» և «Թամարեան» դպրոցներում սովորում են մօտ 650 աշակերտ-աշակերտուհիներ, որոնց մեծ մասը չքաւոր և հասարակ դասակարգի զաւակներ են։ Այսօր երեք դպրոցները բաց ունին 40,000 ղրան։

Թեմակալ Առաջնորդը եւ երեք դպրոցների Հոգաբարձութիւնները կարելին անում են, որպէսզի այդ բացը գոցեն։ Հանգանակութիւն, ներկայացում կազմակերպում են։ Զանազան քաղաքներ դիմում են բարեգործական հաստատութիւններին եւ հարուստ հայրենակիցներին։ Շատ քիչերն են արձագանգ տալիս։ Այնպէս որ բացը մնում է բաց, իսկ Ատրպատականի ժողովուրդը տնտեսապէս այնքան է տկարացել, որ առանց դրսի օգնութեան դժուար թէ կարողանայ իր ուժերով երեք դպրոց պահել։ Ուսուցիչ-ուսուցչուհիները ամիսներով ռոճիկ չեն ստանում եւ ապրում են տնտեսական ամենանեղ վիճակում։

Դ. Ե.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍՊԱՆԻԱԾ ԱՂԱՒՆԻՆ

Այսպէս կը կոչուի յոբելեար Նար-Դոսի մէկ վէպը։

Նիւթը պարզ է.— Թունեան, որսի պահուն, անտառի մը մէջ, կը ծանօթանայ ժանկամարդ աղջկան մը՝ Սառայի։ Աղջիկը, անմեղ ու միամիտ, հետաքրքիր է թէ ի՛նչպէս կ'որսան այրերը։ Թունեան հրացանը կը տնկէ եւ կ'որսայ աղաւնի մը։ Խղճի նոյնքան հանդարտութեամբ կ'որսայ, քանի մը օր ետքը, աղաւնեսիրտ Սառայի կուսութիւնը։ Սպաննուած են աղաւնիները։ Թունեան ժամանակ մը ետքը կը հեռանայ երկրէն։ Բայց դեռ կը թղթակցին։ Սառա զաւակ մը կը ծնանի եւ կը խեղդէ։ Տարինե՛ր կ'անցնին, վիշտը եւ հոգեկան տառապանքը մոռցած է այլեւս Սառա։ Եւ օր մըն ալ կ'ամուսնանայ Գարեգինի հետ։ Յանկարծ երեւան կուգայ Թունեան, կը տեսնէ Սառան եւ կ'ուզէ վերսկսիլ իրենց յարաբերութիւնները։ Սառա կը մղէ իր ամուսինը, որ երթայ սպաննէ Թունեանը։ Գարեգին չի համարձակիր, Սառա դառնացած իր ամուսնին դէմ, որ չի կրնար պաշտպանել կնոջ պատիւը, ինք մինակ կը փորձէ կատարել սպանութիւնը։ Կը ձախողի, հոգեկան տագնապը իր յղութեան այդ օրերուն այնքան կ'ազդէ, որ վիժում կ'ունենայ եւ կը մեռնի։

Երեւանի քննադատները այս վէպը կը համարին պատկեր մը դասակարգային պայքարի։ Բռնազբօսիկ քննադատութիւն է այդ։

Նիւթը պարզ է,— սեռային հարցին ընկերային երեսը։ Կամ՝ երկու վարդապետութիւններու բախումը։ Մէկ կողմը՝ սէնսիմոնիզմը եւ միւս կողմը՝ բնախօսական տէթէրմինիզմը։ Սառա կը ներկայացնէ առաջին վարդապետութիւնը, որ կնոջ կուտայ այրերուն հաւասար իրաւունքներ, ընդվզելով որ սեռային բարոյականը կինը կ'առաջնորդէ ստրկութեան։ Թունեան կը ներկայացնէ երկրորդ վարդապետութիւնը, որ մարդը կ'ենթարկէ սեռային բնախօսութեան անխորտակելի ուժին։ Նար-Դոս, առանց երբեք նախընտրելու այս կամ այն վարդապետութեան տեսակէտները, առանց երբեք շեշտուած համակրանք մը ցոյց տալու իր հերոսներէն մէկուն, Թունեանի դիմագիծին կուտայ, սակայն, փողոցային եւ աշխարհիկ գոյն մը, ետքէն խաչեցեալի մը տառապանքին մէջ գեղեցկացնելով զայն։

Ձեւի տեսակէտով, երբ իր վէպը պատմելու ատեն իբրեւ շարժանկարի պաստառ կը գործածէ գրագէտ մը, անոր դէմքին վրայ դարձնելու համար ամբողջ ողբերգութիւնը, պատմողը այնքան ծիծաղելի կը դառնայ, որ աղկէ կը տուժէ ձեւը։ Մանաւանդ սկիզբը, որ այնքան դանդաղ կ'ընթանայ, կարծես պատմութիւնը կը քալէ գոմէշի կառքով։ Նախադասութիւնները քերականական պարզ կառուցուածք մը ունին,— ոճ չունի,— չափազանց ցամաք, երբեմն թատերական։ Ատով իսկ, սակայն, իր վէպին երկրորդ մասին մէջ կը յաջողի ստեղծել ելեկտրականութիւն մը, պայթեցնելով ողբերգութիւնը։

ՍԿԻԶԲ ԵՒ ՎԱԽՃԱՆ

Վէպերու ձեւագիտութեան մէջ կարեւոր հարց մըն է սկիզբն ու վախճանը։

Մեր հին գրողները ընդհանրապէս լաւ կը վերջացնեն իրենց վէպերը։ Երկար ատեն կը տեսնուէր Շէյքսփիրեան դպրոցին ազդեցութիւնը վէպերու եւ թատերգութիւններու վերջաւորութեան վրայ։ Երբ հանգոյցը կազմուէր, գործողութիւնը կը յամենար, պահ մը, մթնոլորտին ամբողջ ծանրութիւնը բռնած, եւ մարդկային զգայնութիւնը մէկ անգամէն ցնցելու համար՝ ողբերգական ձեւով մը եւ երկրաշարժի մը արագութեամբ կը քանդէր ու կը վերջացնէր ամէն բան։ Ըստ Շէյքսփիրի, գործողութիւններու լուծում կը նշանակէ հերոսներու մահ։

Ատեն մըն ալ տեսնուեցաւ Տոսթոյեւսկիի ազդեցութիւնը։ Թոլսթոյ եւս կը մնայ այդ դպրոցին։ Այս անգամ վէպերը կը վերջանային տարբեր ձեւով։ Երբ գործողութիւնը կը հասուննայ եւ հանգոյցը կը կազմուի, կարծես այդ ատեն միայն կը սկսի վէպը։ Լուծումը կ'ուշանայ ելեկտրականացած մթնոլորտի մը մէջ տառապանքի երկարաձգումով մը։ Հերոսը կը տապլտկի վախճանական երկար յուզումի մը մէջ, կը թրթռացնէ բոլոր զգայութիւնները, տագնապալի հոգեվարք մը կամ ջիղերու աղմուկ մը։ Թոլսթոյ բարոյական դաս մը կ'ուզէր տալ այդ երկար վախճանով, երբ իր հերոսը կը փընտռէ ցաւին պատճառն ու դարմանը։

Անգլիական եւ ռուսական գրական դպրոցներու այս վախճանական ձեւերէն զատ, կայ նաեւ հիմա նոր ձեւ մը. այդ մասին ուրիշ առթիւ։

Այս ազդեցութիւններուն տակ, մեր հին գրողները գեղեցիկ վախճան մը, բայց յաճախ գէշ սկիզբ մը կը շինեն։ Անոնց վէպերը չեն քալեր, կը կաղան ու կը կաղան։

Ընդհակառակն, մեր նոր գրողները, միշտ տկար վախճան մը դրած են իրենց վէպերուն ծայրը։ Բայց ի՛նչ գեղեցիկ է անոնց վէպերուն սկիզբը։ Առաջին իսկ էջին վրայ, ոտքի կ'ելլէ գործողութիւնը եւ կը քալէ։ Եւ ընթերցողը առաջին տողէն իսկ կը բռնուի այդ գործողութեան կշռոյթին մէջ։ Ափսո՜ս, որ լաւ չեն վերջանար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 Մայիս.— «Յառաջ»ի 12 մայիս թիւին մէջ Մարսէյլէն Պ. Մ. Կաթուղիկոսեան, բաց նամակ մը ուղղած է Հ. Բ. Ը. Միութեան վարիչ-պատուիրակ Պ. Վ. Մալէզեանի։

Մասնաժողովս պարտք կը զգայ ի գիտութիւն հասարակութեան տեղեկացնել թէ յիշեալ նամակագիրը մասնաժողովին կողմէ հաւաքիչի (թոշակաւոր) պաշտօնը կը վարէր եւ սակայն դժբախտաբար իր գործունէութեան մէջ ցոյց տուած անկարողութեան եւ ինչ ինչ պատճառներով, վերջ տրուած էր իր պաշտօնին ու իր անհարկի պնդումներուն վրայ, նոյն իսկ ամսական մըն ալ աւելի հատուցում վճարուած է իրեն։

Հետեւաբար բացորոշապէս յայտնի է որ յիշեալին՝ Բարեգործականի, անոր վարիչ պատուիրակին եւ մասնաժողովին հանդէպ ցոյց տուած քինախնդիր ոգին եւ թշնամական ընթացքը չարաշահութեան հետեւանք է։

Մասնաժողովս չի գիջանիր նամակագրին ստայօդ յերիւրանքներուն հետեւանք տալ, զանոնք հերքելու համար մանրամասնութեանց մէջ մտնելով։

Հ. Բ. Ը. Մ.
Մարսիլիոյ Մասնաճիւղ
(կնիք

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 19)

1.— Որպէս անմիջական դարման, կազմակերպել գործադիր մարմին մը հայ երիտասարդներու ու երիտասարդուհիներու ամուսնութիւնը ապահովելու համար։ Բազմաթիւ երիտասարդներ գիտեմ, որոնք նախապատուութիւնը հայ աղջիկներու տուած են, բայց անոնց անմատչելի ընթացքէն խրտչելով, օտարի գիրկը ինկած։ Եւ կամ վատ ազդեցութեան տակ առդ անդ վաբակուելով թօշնած են իբրեւ աշնան տերեւներ։ Անոնք իրենց պապերուն աւանդութիւններով օծուն սրտեր են, արեան դաշտերէն մեծ չարքաշութեամբ ազատուած բեկորներ, հայորդիներ որոնք դատապարտուած են աժան մահու։ Որքան մեծ եւ ազնիւ գործ պիտի ըլլար դիւրացնել այս գործը։

2.— Երիտասարդ հայրենակիցներ ունինք որոնք Պուլկարիայէն, Յունաստանէն եւ ուրիշ աղքատ երկիրներէ ինկած են Սէնի ափերը։ Անոնք ֆրանսերէն չգիտնալով, զոհ կ'երթան կարգ մը «իրաւագէտ»ներու, չեն կրնար կանոնաւորել իրենց անձնագիրը եւ կառավարութիւնը զանոնք «անբաղձալի» հռչակելով կ'արտաքսէ։ Այս խնդիրն ալ շատ կարեւոր է եւ արժանի՝ մասնաւոր ուշադրութեան։

Անկէց յետոյ է որ կրնանք մտածել նոր սերունդին փրկութեան համար։

3.— Հայ մայրերը շատ անգամ իրենց զաւակները կը յանձնեն Փարիզի «Salle de Crèche»ներուն եւ իրենք ալ տեղացի կիներու նման գործի կ'երթան։ Ի՞նչ է իրենց շահը,— օրական 20-25 ֆրանք, որմէ մաս մը երախան խնամելու կը յատկացնեն։ Հաշուեցէք նաեւ իրենց ճամբու ծախքը, օճառը, յոգնութիւնը, հագուստի մաշուքը։ Արդիւնքը կը մնայ միայն իրենց զաւակները ձուլել եւ ուրիշ ոչինչ։

Գիտեմ նաեւ հայ ընտանիքներ որոնք իրենց 2-3 տարեկան զաւակները գիւղի Ֆրանսացիին յանձնած են, օրական 10 ֆրանք վարձքով եւ իրենց օրավարձը եղած է 20էն ոչ աւելի… Դուք գուշակեցէք մնացեալը։ Հայաշատ շրջանները մանկապարտէզներ բանալ որ երեխան չմոռնայ իր մայրենի լեզուն։

Այս պարտականութիւնն ալ կ'իյնայ Բարեգործականի կամ նման հաստատութեանց ճիտին։

Լեւոն Ցօնիկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Հազիւ քանի մը ամիսներէ ի վեր կազմուած Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը կազմակերպած էր ախոյեանական մրցում մը, հրաւիրելով ֆրանսական եւ սպանիական զօրաւոր խումբեր։

Խաղարկութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի 24 մայիս Stade Bairon Granger*ի մարզադաշտին մէջ, որուն մուտքը զրօշազարդուած էր հայկական ու ֆրանսական եռագոյններով։ Խաղարկութիւնը սկսաւ առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 7ը։*

Հակառակ կատարուած փրոփականտին, մեր հայրենակիցները կարեւորութիւն իսկ չէին տուած, իրենց ներկայութեամբ քաջալերելու համար մեր մարզիկները, որոնք իրենց կարելին կ'ընէին յաջողութիւն ձեռք բերելու համար։

Խաղարկութիւնը տուաւ հետեւեալ արդիւնքը Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբին դէմ յաղթական 3—0։

Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը սպանիական Amical Club*ի խառն խումբէն պարտուած 2—0։*

A. S. L. *ֆրանսական Ա. խումբը* C. A St. Foy, *Ա.ի դէմ յաղթական 3—2։*

Սպանիական A. C. *խառն խումբը,* A. S. L. *Ա.ի դէմ յաղթական 3—2։*

Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը սպանիական A. C. *Ա.էն պարտուած 0—1։*

Ուրեմն կը տեսնուի որ սպանիական A. C. *Ա.ը ամբողջ խաղի միջոցին յաղթական եղած է, տիրանալով օրուան բաժակին։*

Պէտք է ընդունիլ նաեւ որ սպանիական A. C. *եւ ֆրանսական* A. S. L. *խումբերը մեր խումբերէն շատ աւելի զօրաւոր էին, ուրեմն դարձեալ գնահատելի էր իրենց եռանդը որ ցոյց տուին ամբողջ խաղարկութեան միջոցին, Օի դէմ 1ով, մինչդեռ սպանիականին չափ զօրաւոր ֆրանսական խումբը պարտուեցաւ 3-2։*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը մօտ ատենէն պիտի սարքէ իր եղանակի փակման խանդէսը, կը յուսանք որ այս անգամ մեծապէս պիտի քաջալերուին Լիոնի հասարակութեան կողմէ։

Մ. Տէր Պետրոսեան

* * *

Անցեալ կիրակի Լիոնի մէջ տեղի ունեցած տարեկան աթլէթիքին մասնակցած է նաեւ հայ մարզիկ Պ. Ժ. Խտիկեան, գունդ նետելու եւ սկաւառակ արձակելու մէջ։ Եւ Պ. Խտիկեան հանդիսացած է երկրորդ գունդ նետելու մէջ, զայն նետելով 12 մեթր 19 (հայկական մրցանիշ 13 մեթր 10 կը պատկանի իրեն իսկ։ Իսկ սկաւառակի մէջ 3րդ, 33 մեթր 53 (հայ. մրցանիշ 35 մեթր 99 կը պատկանի Ս. Մկըրեանի)։

Ս. Զիլինկիրեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՑԱՅԳԵՐԳ

(ՅՈՒՇԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

Միապաղա՜ղ, փաթի՛լ, փաթի՛լ…
Միապաղա՜ղ, փաթի՛լ, փաթի՛լ…
Անփոփոխ սպիտակութիւն մը փշրուի, կը փոշիանայ քաղաքին Ամբողջ օրը։ Զանձրոյթին ակ եւ գորշ թեւերը կը թափաին յուլօրէն փլած երկինքին ։ Ժամերը կը տժգունին, ժամերը ամենան ու կ'անօսրանան։ Աւոտը կը շփոթուի կէս օրուան , ցերեկը կը լուծուի իրիկուան , ու գիշերը կ'ուշանայ։

Վերջապէս դալուկ աղջամուղջ ահաւասիկ դաշտերուն, երդիքներուն վերեւ։ Սպիտակ դերձաննեպլած են այլեւս երկինք ու ը իրարու կարկտելէ։ Ժամը, ամալոյծ ու ուղեկորոյս, տեղ կանգ առած է։ Եւ սակայն ի աշխարհի կը մթնեն, կը գիանան։

Ու յետոյ խաղաղութիւնը…

Համատարած՝ որպէս ձիւնը, ձիւնին չափ անբիծ ու ճերմակ կ'անցնի Անդորրութիւնը ճամբաներէն, կանգ կ'առնէ քիւերու տակ։

Շատ ուշ ատեն հովը կը սրբէ ամպերը եւ կարելի կ'ըլլայ դէպի վեր զգալ անմատչելի բարձրութիւնը մթին անհուն երկինքին։

Սառոյցի բիւրեղներ են կախուած միջոցէն. կը պլպլան ու շիթ առ շիթ, սարսուռն նշոյլներ կ'արտասուեն վերէն։ Աշխարհի գիշերէն անդին, շատ բարձրը, լոյսեր կը մսին, լոյսեր կը կոտտան…

Վերացող խաւարին, ձիւնոտ աստղերուն տակ կը կծկուի այսպէս, կը հատնի քաղաքը— Կարին— որմէ տարիներ վերջ, այսօր ոչինչ է մնացեր, եթէ ոչ միայն մոխիր եւ յիշատակ։

. . . .

Մէկը Կարնոյ սառնաշունչ այն գիշերներէն, երբ քարերն անգամ կը ճաթէին ու ցուրտը կ'իջնէր, կ'իջնէր մինչեւ մարդոց սիրտը։

Բարեկենդանի ուրբաթ գիշերն էր սակայն։ Ժամուն դռնէն մինչեւ Զայկարա, Կանայ ճամբայէն մինչեւ կարսայ դուռ հայ թաղերու երկայնքին, լուսամուտներու ետեւէն ձայն ու ծիծաղ, ծիծաղ ու երգ…

Սովորութիւն էր որ Բարեկենդանի այդ շաբթուն՝ մարդիկ չուզէին, չկարենային յագենալ։ Վառարաններու մաղ մաղ կրակին վրայ շամփուրները կը դառնային. ճենճին բոյրը, այրող ճարպին պճլտուքը կը սրէր, կը խթանէր ախորժակները։ Պէտք էր արբենային ամէնքը, ամէնքը։ Բարկ օղին՝ հալած բոց էր բաժակներու մէջ։ Կիներուն այտերուն խնձորներ կը հասուննային, կը շառագունէին։ Աղջիկներուն բիբերուն խորը տենչանքը կը ճաթռտար։ Տղամարդի՞կ, մի հարցնէք, փրփրուն կրակը կ'անցնէր իրենց երակներէն ու կը զգային խորը, խորը իրենց ոսկորներուն աղմուկը վայրի պիծակներու։

Այո՛, այդ կենսաբաշխ գիշերներուն պէտք է մոռցուէր ընտանեկան նուիրապետութիւնը, տարիքի և սեռի սահմանները, խայտանքի ժամը կը հեգնէր պահ մը ծանրաշուք աւանդութիւններ դարաւոր…։ Պիտի արբենային բոլորը, բոլորը եւ տան ամէնէն տարեց ծերունին, հանին կամ պապիկը, ոտքը գերեզմանէն դուրս պիտի քաշէր ու ինք պիտի սպասարկէր փոքրերուն, ամբողջ ընտանիքին. ինք պէտք է մատռուակէր օղին հարսներու եւ թոռնիկներու բաժակին մէջ։

Որովհետեւ, շատ տեսնելու չէ եթէ տարին մէկ անգամ կեանքը գլխիվայր դառնայ եւ ալեւոր Իմաստութիւնը գայ ծառայելու խենդ, տաքարիւն Երջանկութեան։

Ո՜հ, Բարեկենդան, չգիտեմ թէ դուն միջնարա՞րն ես կեանքի թէ բուն զաւեշտը։ Մնչկատակն ես թէ ողբերգութիւնը…։ Բայց քու գալուստդ առատութիւն կը բերէր սրտերու, կ'ողջունէինք քեզ ինչպէս գարունը եւ թէեւ անայգի, ճամբաներուդ վրայ գինի կը ցանէր Կարինը։ Կը բաւէր որ գինեկուր խրտուիլակդ անցնէր մեր փողոցներէն՝ որպէս զի բոլոր թոնիրները հարուստներու եւ աղքատներու, բոցավառէին սկսէին և բաղարջին բոյրը աշխարհը բռնէր…

Կարի՜ն, մանկութեան քաղաք, որ սկսած ես այլեւս յուշանալ, ուշանալ մոռացութեան ետին։

* * *

Եւ դուն, Կարին, երազ քաղաք, Բարեկենդանի սառնահեւ այն գիշերը փակած էիր բոլոր դռներդ եւ աշտանակներդ վառած։

Երդիքներու վերեւ, փողոցներէն մինչեւ դաշտերը ոչինչ կը շնչէր, ոչինչ կ'երերար, ոչինչ կ'ապրէր եթէ ոչ վերացեալ պլպլուքը սառած ադամանդներու։

Ժամուն բակը, ազգային սրճարանի մէջ նստած էր սակայն հին գործիչ Ջիւմշիւտը քանի մը բարեկամներով։ Սեղանին շուրջ, օղիի գաւաթներու առջեւ աչա դալուկ դէմքերը սրճարանապետ Բագրատին, Օլթիցի Պետոյին, Սարհատին եւ կառավար Սասուրին։

Սրահը պարապ էր Բարեկենդանի այդ գիշերը։ Ո՞վ պիտի ուզէր բաժնուիլ իր ընտանի մտերմութենէն։ Անոնք որ կը սպասէին տակաւին, չափահաս ամուրիներ էին, ընտանեզուրկ փտարանդիներ, որ աւիթը չէին ունեցած փարախը մտնելու։ Մոլորած ոչխարներ չէին անշուշտ անոնք, այլ թափառաշըրջիկ գայլեր, զոր կեանքը սարէ սար, քարէ քար ձգած էր երբեմն, ալպլպեղ մազերով այլ մեծ մանուկները, Գործի, Գաղափարի հետախոյզներ, որ յեղափոխութեան ալեկոծ շրջանէն յետոյ, եկեր ինկեր էին ափը, ոչ կրնային վերադառնալ անցեալին, ոչ ալ հաշտուիլ սահմանադրական կարգ ու սարքին հետ… Զաւեշտա-ողբերգական խաղի մը անխօս, ակամայ դերակատարներ, սարերէն իջած արծարանները, վէս եւ միանգամայն նկուն, այնքան՝ որքան առիւծ մը՝ կրկէսին մէջ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

բորդելէ յետոյ սահմանամերձ շրջաններու մէջ, Բերքիւք վերադարձաւ։

«Այս խորհրդաւոր ճամբորդութիւնները իմաստ մը ունին անշուշտ»։

Ռումանիոյ համայնավար լրտեսները

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.— Քանի մը օր տեւող դատավարութենէ մը վերջ, Պուքրէշի Պատերազմ. Ատեանի ընդհ. դատախազը իր ամբաստանագիրը կարդաց համայնավար լրտեսներու մասին։ Ցոյց տուաւ որ անտեսանելի ձեռք մը կը ղեկավարէր 35 ամբաստանեալները, որոնք ոեւէ նպատակ ալ չունին, քանի որ դրամ կը ստանային եւ իրենց գործունէութեան նպատակէն անտեղեակ էին։

Ընդհ. դատախազը իւրաքանչիւրին պատասխանատուութիւնը ճշդելով թիապարտութիւն պահանջեց հրամանատար Վէրցարի համար, 15 տարուան թիապարտութիւն երկրաչափ Սօլօմոնի եւ ֆրանսացի Անտրէ Փրօթթէնի համար, իսկ 5-15 տարուան թիապարտութիւն միւս ամբաստանեալներուն համար։

Մոսկուայի դժգոհութիւնը

Բոլշեւիկեան Միջազգայինի 21րդ լիակատար նիստին մէջ նախագահը Մանուէլսկի մեծ դժգոհութեամբ խօսեցաւ Ֆրանսայի համայնավարներու գործունէութեան մասին.

Այս գործունէութիւնը ըստ կը փաստէ թէ անոնք անկարող են հաւաքելու զանգուածները, առօրեայ մտահոգութիւններու հիման վրայ, որոնք սակայն երեւան կուգան մասնաւորաբար ներկայ տագնապի ընթացքին։»

Մանուէլսկի ցոյց տուաւ թէ Ֆրանսայի համայնավարները չկրցան շահագործել գործաւորներու բուռն դժգոհութիւնը որ երեւան եկեր էր ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին կիրարկման հետեւանքով։

Մանուէլսկի բացատրեց նաեւ թէ համայնավարներու հիմնական գործը պիտի ըլլայ քանդել «փոքրագոյն չարիքի» տեսակէտը որ ընկերվարականներուն է։ Այս վերջինները՝ այդ տեսակէտէն մեկնելով կը հաւատեն թէ օրինակ՝ «Գերմանիոյ մէջ Պրիւնինկի կառավարութիւնը փոքրագոյն չարիք մըն է քան Հիթլէրեան ֆաշիստականութիւնը»։ Այս հիմերուն վրայ, Մանուէլսկի ուրիշ քննադատութիւններ ալ ուղղեց Ֆրանսայի համայնավարներուն։

Աֆղանիստան կը զինուի

Աֆղանիստանի պատերազմական նախարարութեան պատկանող բեռնատար ինքնաշարժներ, Փէշավէրէն Քապուլ փոխադրեցին մեծ քանակութեամբ ֆրանսական զէնքեր եւ ռազմանիւթ։ Կը յուսացուի որ զէնքերու եւ ռազմանիւթի փոխադրութիւնը հազիւ կարելի պիտի ըլլայ վերջացնել 8 օրէն։

Կ՚ըսուի թէ վերջին եօթը ամիսներու ընթացքին 22000 զէնքեր եւ մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ փոխադրուած են Աֆղանիստան՝ անգլիական Հնդկաստանի ճամբով։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ

6 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Վ. ՁՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

կը խօսին՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՏԷՍԻՆ

7 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՌՈՍՏՈՄԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷՔՈՆԻ Մասիս խումբի հերթական դասախօսական ժողովը՝ այսօր երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին՝ (Buvette de la Gareի սրահին մէջ), կը խօսի՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ նիւթ՝ «Մեր քաղաքական հեռանկարները»։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճաքի պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին 12, 14 Rue Colbert, պար թաղայի սրահին մէջ, կը խնդրուի անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցներէններկայ գտնուիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Զառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները, Այժմ 23 տարեկանէ, իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. իր ճշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

— Մշոյ Ջոր Թաղեցի խորէն տէր Սահակ Փոսթօեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Նալպանտ Քնիազի որդին Գեղամ։ Լուր կայ թէ ընդհանուր տեղահանութեան միջոցին ազատուելով մեկնած է Ամերիկա եւ հաստատուած է Ֆրէզնօ, կը խնդրուի հայրենակիցներէ իր հասցէն յայտնել Khoren Postoyanի, Usine de Menarde, St. Alban, La Grive, Isère, France.

կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Չէնկիլէրցի (Պրուսա) տիկին Մարիամ Ծերոնեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ զաւակը Պ. Յովհաննէս Պապիկեան (վաղեմի ուսուցիչ՝ Չէնկիլէրցի), կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ, իմացնել Madame Mariam Tzéronian. Cité Arméninne. Boulevard de la Madeleine, Nice. France.

DONVILLE-LS-BAINESի մէջ

Ծախու է կամ վարձու կը տրուի տուն մը՝ 5 փիէս եւ պարտէզ, վերջին ձեւի յարմարութիւններ, փլաժին եւ Granvilleի մօտ, դիմել՝ Publicité Metzl, 51 Rue Turbigo, No. 5484, Paris.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE Սփիւռք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՅՈՒՆԻՍ
1931

3 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1585

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Քանի մը օրէն Լոնտոն կը հասնին Գերմանիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, տեսակցելու համար Անգլիոյ իրենց պաշտօնակիցներուն հետ։

Այս տեսակցութիւնը սարքուեցաւ անցեալ ապրիլին, Հէնտըրսընի նախաձեռնութեամբ, երբ հրապարակ ելաւ աւստրօ-գերման համաձայնութեան խնդիրը։ Հրաւէրը այնպէս մը զուգադիպած էր որ, Փարիզի մէջ լուրջ կասկածներ ունեցան։ Բրիտանական կառավարութիւնը լաւագոյն սեպեց նախ Ժընեւի ժողովին մէջ քննութեան ենթարկել համաձայնութիւնը, եւ յետաձգել տեսակցութիւնը։

Հիմա նորէն մտահոգ են Ֆրանսայի մէջ։ Տեսակցութիւնը ինքնին ոչ միայն ուշագրաւ է եւ կապ ունի քաղաքական լուրջ խնդիրներու հետ, այլեւ կը զուգադիպի հսկայական ցոյցի մը։ Արդարեւ, տակաւին կիրակի օրն էր որ Գերմանիոյ «Պողպատէ Սաղաւարտներ»ը 150,000 անդամներով անցք մը կատարեցին դէպի Պրէսլաւի դաշտերը, եւ տեղի տուին վրէժխնդրական արտայայտութեանց։

Արդէն դիւրազգած, այս անգամ աւելի բռնկած է ֆրանսական մամուլը, եւ ամէն բան սեւ կը տեսնէ։

«Տէօյչլանտ» յածանաւուն ծովարկումը, այս ցոյցը, Լոնտոնի տեսակցութիւնը եւ դեռ ուրիշ կասկածելի երեւոյթներ այլեւս հանգիստ չեն տար մասնաւորապէս աջակողմեան թերթերուն։ Անոնք ոչ միայն կը ծաղրեն բոլոր խաղաղասիրական հաւաստիքները, այլ եւ անմիջական վտանգի մը ահազանգը կը հնչեցնեն, իրարու հետ կապելով դէպքերը։ Անոնք չեն հաւատար Գերմանիոյ հանրապետական ձգտումներուն, կամ ընկերվարական կուսակցութեան անկեղծութեան։

Քանի մը օր առաջ, Լայփցիկի մէջ բացուեցաւ Գերմանիոյ ընկերվարականներուն համագումարը։ Արդ, փարիզեան մամուլը այդ առթիւ արտասանուած սովորական խօսքերն անգամ փաստ կը բերէ, ապացուցանելու համար թէ Գերմանիան միակամ է եւ կը պատրաստուի պատռել Վէրսայլի դաշնագիրը, վրէժ լուծել ուշ-կանուխ։ Այսպէս, կուսակցութեան վարիչներէն վէլս ըսեր է.

— «Պէտք է ամէն բան ընկել, հատուցումները նորէն կըրճատելու եւ ի վերջոյ ջնջելու համար, որպէսզի Գերմանիա իրաւունքներով իսկապէս հաւասար ըլլայ միւս ժողովուրդներուն»։

Քաղաքական աշխարհին համար գաղտնիք չէ որ Պ. Պ. Պրիւնինկ եւ Քուրցիուս Լոնտոն, աւելի ճիշդ՝ Չէքըրս կ'երթան ոչ թէ թէյ կամ գինի խմելու, այլ զանազան փշոտ խնդիրներ հարթելու, եւ Մեծն Բրիտանիոյ աջակցութիւնն ապահովելու համար։

Անոնք առաջին առթիւ Լոնտոնի վարիչներուն ուշադրութեան պիտի յանձնեն հատուցումներու խնդիրը։ Պիտի պահանջեն նորէն վերաքննել եւ կրճատել, աւելի տանելի դարձնել այդ բեռը։

Իսկ ասոր համար ունին բաւական համոզիչ պատճառներ։ Պիտի պարզեն երկրին տնտեսական անձկութիւնը։ Այլ մանաւանդ զարհուրելի տագնապը գործազրկութեան, որ նպաստընկալ դարձուցած է միլիոնաւոր մարդիկ։

Արդ, կ'ըսեն Գերմանիոյ վարիչները,— Գործազրկութիւնը եւ թշուառութիւնը կա՛մ ծայրագոյն աջ կը նետեն բազմութիւնները (Հիդլէրեան-ֆաշիստ հոսանք) կամ ծայրագոյն ձախ (համայնավարութիւն)։ Երկու պարագաներուն ալ, կառավարութիւնը կը մատնուի անելի մը, եւ դժուար է պահպանել հաւասարակշռութիւնը։

Յետոյ կայ զինաթափութեան խնդիրը։ Գերմանիա այս խնդրին արծարծումէն ի վեր, մէկ պահանջ ունի,— Մենք արդէն բոնի զինաթափ եղած ենք. դո՛ւք ալ հետեւեցէք մեզի, իջնելով մեր մակարդակին. կամ թոյլ տուէք որ մենք ալ հասնինք ձեր աստիճանին։

Այս ճամբուն վրայ, Գերմանիան բացառաբար կը հակի խորհրդային տեսակէտին, որուն շարժառիթները բոլորովին ուրիշ են։

Կայ, վերջապէս, աւստրօ-գերման համաձայնութեան խնդիրը։ Պերլին ոչ հակօրինական կը համարէ իր այս ձեռնարկը, ոչ ալ հակառակ՝ ստորագրուած դաշնագիրներուն։ Մինչդեռ Ֆրանսայի համար եղածը պարզապէս նախաբանն է Աւստրիոյ կցման, երկու երկիրներու միացման (Անշլուս)։

Լոնտոնի աշխատաւորական դահլիճը չարը խափանելու համար, իրաւաբանական տեսակէտը մէջտեղ դրաւ եւ խնդիրը յղեց Լա Հէյ։ Բարձրագոյն ատեանը հազիւ օգոստոսին կրնայ արձակել իր վճիռը։ Որով, թէ երեք ամիս ժամանակ շահուած կ'ըլլայ եւ կիրքերը կը մեղմանան եւ թէ միջոցներ կը խորհուին միջին ճամբայ մը գտնելու համար։

Այս հարցին մէջ ալ, Գերմանացիները իրենց յոյսը դրած են Անգլիոյ վրայ։ Մանաւանդ որ, հանրային կարծիքը նպաստաւոր է, իսկ խոշոր օրկաններ արդէն դիրք բռնած են ընդդէմ ֆրանսական տեսակէտին։

Նորէն եւ նորէն, այս բոլոր խմորումները, երթեւեկներն ու ձեռնարկները կ'ապացուցանեն խաղաղութեան դաշնագիրներու սնանկութիւնը։ Անոնց վերաքննութեան պահանջը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑ ՄԸ

Ստացանք 1 2, եւ 3 թիւերը նոր թերթի մը, «Արմենիա», որ Ապրիլ 26ին սկսաւ հրատարակուիլ Պուէնոս Այրէսի մէջ։ «Յառաջ»ի ծաւալն ունի եւ բաւական խնամով խմբագրուած է։ Առաջին թիւը նուիրուած է Ապրիլ 11/24ի տարեդարձին, շարք մը նահատակներու գրական նշխարներով։

Հատուած մը՝ խմբագրականէն.

—«Արմենիա»ն — որ իր շուրջ արդէն խմբած է ափ մը հայրենասէր եւ այս ժողովուրդին ծառայելու յօժար եռանդուն երիտասարդներ— առաջադրած է ի մի բերել ցրուած ուժերը եւ հետզհետէ ընդլայնելով շըրջանակը՝ դառնալ գաղութիս մտաւորական կեդրոնը։ Տեսակ մը ատանդական ուժերու եւ ճիգերու խտացուցիչ, եւ տալ անոր որոշ եւ մի ընդհանուր հասարակական ուղղութիւն։

«Արմենիա»ն ժողովրդական թերթ մըն է, թէեւ իր շուրջ բոլորուած են ամէնը, առանց կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան՝ բայց պիտի ունենայ իր որոշ եւ անշեղ ուղղութիւնը. պիտի հետապնդէ նպատակներ, եւ յատկապէս ըլլալ հայ ժողովուրդին արտայայտիչը, մի՛շտ անոր համար եւ անոր կողքին։

Որոշ եւ յարատեւ աշխատանք տանիլ որ Հայը մնայ Հա՛յ. ըլլայ Հա՛յ. խորհի ու գործէ իբր Հայ։

Պահպանել եւ քաջալերել ցեղի ստեղծագործութիւնները. լեզու ըլլայ այն թէ գրականութիւն, արուե՛ստ թէ երգ ու պար. ցեղային առաքինութիւններ կամ սովորութիւններ։

Ուժ տալ նորահաս սերունդի հայեցի կրթութեան. ամէն տեսակ ուծացումի եւ օտարացումի դէմ պայքարիլ։

Ժողովուրդը կապել եւ սերտ յարաբերութեան մէջ դնել իր անցեալին եւ ապագային հետ։ Չթողուլ որ մարի, աղօտանայ անոր մէջ անխախտ հաւատքը եւ մշտավառ յոյսը որ զինք կ'առաջնորդեն դէպի «մի հօտ մի հովիւ» սկզբունքը, դէպի լրիւ եւ կատարեալ Ազատութիւնն եւ Անկախութիւնը։»

Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք մեր երիտասարդ պաշտօնակցին, որուն հրատարակութեան առթիւ երկար թղթակցութիւն մըն ալ պիտի երեւայ վաղը։

**** Մայիս 28ին Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ նոր ամսագիր մը, «Նայիրի Աշխարհ», ութ էջ եւ պատկերազարդ։ Առաջին թիւը մեծ մասով նուիրուած է Մայիս 28ին, իսկ մնացեալը՝ շարժանկարի պատկերներու։*

ՑՈՅՑ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փէր-Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, Կոմունայի գնդակահարուածներուն յիշատակին, աւանդական ուխտագնացութիւն մը կատարեցին կոմունիստները, Կիրակի օր։

Երբ գերեզմանատունէն դուրս ելան, երիտասարդ բանուոր մը իր դրօշակին կոթով զարկաւ ոստիկանի մը, որ կը քալէր իրենց թափօրին քովէն։ Սկսաւ ծեծկուուք մը։ Եօթը ոստիկաններ թեթեւակի վիրաւորուեցան։ Ոստիկանները իրենց կարգին ձերբակալեցին բազմաթիւ ցուցարարներ։ Ինը հոգի, ֆրանսացի, բանտ ղրկուեցան, իսկ 13 հոգի, օտարականներ, յանձնուեցան մասնաւոր մարմինի մը, որ ճըշդելէ յետոյ անոնց ինքնութիւնը պիտի արտաքսէ իրենց երկիրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հնդկաստանի Իսլամներուն պահանջը

Համահնդկական խալիֆայական խորհրդաժողովը որոշում մը քուէարկեց, որով կը յայտարարէ թէ իսլամները պիտի մերժեն Հնդկաստանի համար ո՛րեւէ սահմանադրութիւն, եթէ բրիտանական կառավարութիւնը չընդունի ժողովին պահանջները։ Նոյնպէս որոշեց պահանջել Լոնտոնի կլոր Սեղանի ժողովին իսլամ պատուիրակներէն՝ չմասնակցիլ խորհրդակցութեանց, եթէ տեսնեն թէ ո՛ր եւ է հաւանականութիւն չկայ այդ պահանջներու յաջողութեան։

Խորհրդաժողովը բողոքեց Ափրիկեան Տրիպոլսոյ իսլամներուն դէմ գործուած վայրագութեանց դէմ եւ հրաւէր ուղղեց իսլամներուն՝ պոյքոթ հռչակել իտալական ապրանքներուն դէմ։

Պապը եւ Մուսոլինին դէմ դիմաց

Իտալական թերթերը կը շարունակեն բուռն քննադատութիւններ ուղղել Վատիկանի դէմ, կաթոլիկ ընկերակցութեանց կասկածելի գործունէութեան առթիւ։ Դիտել կուտան թէ այդ ընկերակցութիւնները յայտնապէս քաղաքական գործունէութեան նուիրուած են եւ կ'անսաստեն հաստատուած օրէնքներուն, բացէ ի բաց բռնաբարելով Լաթերանի համաձայնութիւնը։ Կնքուած համաձայնութեան 43րդ յօդուածով, կ'ըսեն, կաթոլիկ Միութիւնը յանձն առած է գործել միայն կրօնական սկզբունքներու տարածման համար, հեռու մնալով քաղաքական ո՛ր եւ է աշխատանքէ։ Մամուլին կարծիքով, այս յօդուածը երկար եւ մանրակրկիտ քննութեան ենթարկուելէ յետոյ միայն ստորագրուեցաւ, հետեւաբար քմահաճ մեկնութիւններ չի վերցներ։

Մէկ խօսքով, ամբողջ մամուլը անսպառ փաստեր կը հրատարակէ, ապացուցանելու համար թէ կաթոլիկ Միութիւնը դարձեր է իսկ եւ իսկ քաղաքական կուսակցութիւն մը, հակաֆաշիստ նպատակներով։

**** Կիրակի օր, Պապը ընդունելութեան մը առթիւ կրկին խօսելով, հետեւեալ մեղադրանքներն ուղղեց կառավարութեան դէմ.*

— Արշաւանքներու եւ բռնագրաւումներու կատարեալ փոթորիկ մը պայթեցաւ երէկ կաթոլիկ ընկերակցութեանց վրայ, ամբողջ Իտալիոյ մէջ, գարմանք պատճառելով մեզ։ Եւ սակայն, մենք արժանի չէինք ատոր։

Մեղմացում

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Մուսոլինի արգիլեց մեծ ցոյց մը զոր Հռոմի համալսարանին ուսանողները պիտի կատարէին Յունիս 1ին, Վատիկանի դէմ, Ս. Պետրոս մայր եկեղեցիի հրապարակին վրայ։

Թէ Վատիկանի եւ թէ իտալական կառավարութեան թերթերը սկսան դադրեցնել գրգռիչ հրատարակութիւններն ու բանավէճերը։ Վատիկանի պաշտօնաթերթը այլեւս չարձանագրեր դէպքերը, «որպէս զի հանդարտութեամբ կատարուին դիւանագիտական բանակցութիւնները որոնք արդէն սկսած են»։

**** Արտասահմանէն բազմաթիւ բողոքներ հասած են Վատիկան, տեղի ունեցած դէպքերուն առթիւ։ Բոլորն ալ համակրանք եւ հաւատարմութիւն կը յայտնեն Պապին։*

**** Պապը երեքշաբթի առտու արտակարգ խորհրդակցութեան հրաւիրեց կարտինալներու ժողովը, եւ անոնց առջեւ պարզեց կացութիւնը։ Ժողովը իր խոր ցաւը յայտնեց պապական հաստատութեանց դէմ կատարուած յարձակումներուն եւ պատահած դէպքերուն առթիւ։*

Այս արտակարգ ժողովը մեծ տպաւորութիւն գործեց Հռոմի մէջ, որովհետեւ կ'ապացուցանէ կացութեան ծանրութիւնը։

**** Վատիկանի հրամանով, տեղի չպիտի ունենան կարգ տօնական թափօրներ, որպէսզի նոր դէպքեր չծագին, բանակցութեանց ընթացքին։*

**** Նահանգապետներու կողմէ Հռոմ հասած հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ լուծուած են այն բոլոր երիտասարդական միութիւնները որ ուղղակի կապուած չեն ազգային կուսակցութեան հետ։ Որ եւ է դէպք չէ պատահած։*

ՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ԹՈՒՐՔԻԱ

«Թան» կը հրատարակէ թղթակցութիւն մը Պոլիսէն, իբրեւ վերլուծում վերջին օրերու քաղաքական կացութեան, որ ստեղծուած է Թուրքիոյ մէջ։ Թղթակիցը նախ կը հաստատէ թէ Մուսթաֆա Քէմալ, վերջերս Անատոլուի մէջ քննական պտոյտ մը կատարած ժամանակ, տեսաւ որ ազգային տնտեսութիւնը օրէ օր կը կործանի։ Ան տեսաւ նաեւ թէ վարչական հսկայ խորխորատներ բացուած են, իբրեւ հետեւանք այդ կացութեան։ Տպաւորութիւնները, զորս քաղեց կամ իրեն հայթայթեցին ընկերակից մասնագէտները, առարկայ— դարձան, անմիջապէս որ Էնկիւրի դարձաւ — լուրջ ուսումնասիրութեան մը, որուն իբրեւ հետեւանք, հրամայեց միջոցներ ձեռք առնել վերականգնելու համար երկիրը։

Ահա Ազգային նոր ժողով մը, որուն մասին դեռ կանուխ է արտայայտուիլ։ Բայց Թուրքիոյ ապագան կախում ունի այն անդրադարձումէն, զոր գործելու այս նոր եղանակը պիտի տարածէ ազգային գործունէութեան զանազան մարզերուն մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Պէյրութի «Էլ Ահրար», «Էլ Ահվալ», «Էլ Պայրագ» եւ «Էլ Նիտա» թերթերը կը գրեն Հայերու տեղաւորման մասին.—

Ազգերու դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Պրինիէ վերադարձաւ։ Ան կ'աշխատի յառաջ տանիլ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործը։

Պ. Պրինիէ իր ծրագրին մէկ մասը արդէն լրացուցած է։ Ամըգի մէջ հաստատուած են հինգ գիւղեր այն հողերուն վըրայ, ուր առաջ միայն ճահիճներ կային եւ անմշակ տարածութիւններ։ Այժմ այդ շրջանները վերածուած են երկրագործական մշակելի եւ բերրի հողերու։ Այնտեղ կը բնակին հայ գաղթականները։ 100,000է աւելի պտղատու ծառեր տնկըւած են այդ գիւղերուն մէջ եւ մշակուած՝ ընդարձակ պարտէզներ։

Պ. Պրինիէ այժմ կ'աշխատի ցրուել կայաններու մէջ մնացած Հայերը։ Այդ կերպով ան շատ օգտակար գործ մը կատարած կ'ըլլայ, կը գրեն արաբ թերթերը, եւ կ'ապահովէ անոնց առողջութիւնը, ծովերու թագուհին՝ Պէյրութը ազատելով սեւ արատէ մը։

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Թուրք կառավարութեան հրաւէրին վրայ, բաժնետէրերու պատուիրակները Էնկիւրի հասան։ Մայիս 14—28, անոնք քննեցին այն փաստաթուղթերը, տեղեկութիւնները եւ թիւերը, զորս կառավարութիւնը հաղորդեց երկրին ներկայ ելմտական ու տնտեսական վիճակի մասին, եւ շարունակեցին տեսակցիլ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ։

Թէեւ բանակցութիւնները շարունակուեցան համաձայնութեան գալու փոխադարձ ցանկութեամբ, բայց մինչեւ այս վայրկեանը որեւէ համաձայնութիւն չէ գոյացած։

ՓՈԹՈՐԻԿ ԵՒ ԿԱՐԿՈՒՏ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

Աթէնքէն մը հեռագրեն թէ Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ կարգ մը մասերուն մէջ փոթորիկ եւ կարկուտ տեղալով, մեծ վնասներ պատճառեցին։ Հինգ հոգինոց ընտանիք մը խեղդուեցաւ Քսանթիի մէջ։ Հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։

Պ. ՏՈՒՄԷՐԿ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՒ

Նախագահ Տումէրկ առջի օր ամուսնացաւ Էլիզէի պալատին մէջ։ Երկար ատենէ ի վեր կը սիրէր գեղանի այրի մը, եւ հիմա որ կ'ազատի նախագահական տաղտուկներէն, պիտի քաշուի Թուլուզի կողմերը։ Հարսանիքը եղաւ շատ պարզ։

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՊԻՏԻ ՓԼՑՆԵՆ

Պոլսոյ քաղաքապետական ընդհ. ժողովը ասկէ առաջ որոշած էր ստիպողաբար գնել Մեծ կղզիի նաւամատոյցին դէմ գտնուած յունական եկեղեցին, հրապարակը լայնցնելու համար։ Յոյն համայնքը, սակայն, այս որոշման դէմ բողոքած էր եւ գնումը առկախ մնացած էր։

Բողոքագիրը քննող մարմինը քաղաքապետութեան տեսակէտը իրաւացի գտած եւ գնումի որոշումը վաւերացուցած է։ Որոշումը մօտերս պիտի գործադրուի։ Այս եկեղեցին խկոյն պիտի փլցուի, հրապարակը պիտի ընդարձակուի եւ կաղին մէկ արձանը զետեղուելով, շուրջը պարտէզ պիտի շինուի։

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ ԿՐՆԱ՞ՆՔ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աշխարհէն անխրաւուած ըլլալու մեր պարագան ցեղային նկարագրին մէջ պահանջկոտութիւն, նոյնիսկ խոտապահանջութեան տարրեր մտցուց։

Այսինքն մեր կրած անիրաւութիւնները սպաննեցին չափի գաղափարը որոշ տարրերու մէջ։ Եթէ կ'ուզէք, իրական յետաշրջութիւնը յառաջ բերին մեր տրամադրութեանց մէջ։

Աւելի պարզ, երէկ ամէն բան դուրսէն, օտարէն կ'ակնկալէին, այսօր հիասթափութիւնը այնքան մեծ է որ, ալ դուրսի օժանդակ ձեռնարկներու կարեւորութիւնը ժխտելով կը ժխտենք։ Ամէն բանի չափազանցութիւնը խիստ վատ անդրադարձումներ կ'ունենայ մեր հանրային կեանքին վրայ։ Երէկ ինքնամոռաց օտարասիրութեան յոռի հետեւանքները դառնօրէն կրեցինք. այսօր այնպէս չընենք որ "այլամերժութեան նոյնքան վատ հետեւանքները կրենք ապագային։

Արտաքին ազդակներու հանդէպ մեր տածած իրաւացի եւ արդար դժգոհանքը կը թուի թէ մեզ դրած է այնպիսի վիճակի մը մէջ որ իրական թշնամիի եւ իրական բարեկամի միջեւ ալ տարբերութիւն չենք դներ, կամ տարբերութիւն դնելու հակամիտութեան վրայ կը գերիշխէ մեր ենթակայական տրամադրութիւնը։

Մեր ազգային գոյամարտին մէջ մեզի համար առաջնակարգ նշանակութիւն ունին երկու կարեւոր պարագաներ։ Առաջինն եւ անվիճելին լաւ ճանչնալ թշնամին եւ թէ ներքին եւ թէ արտաքին։

Ասոր համաձայն ենք, գրեթէ տարակարծութիւն չունինք։

Երկրորդ էական պայմանը նոյնքան լաւ ճանչնալն է «բարեկամը»։ Ուշիմ ընթերցողի աչքին զարկա՞ւ արդեօք որ բարեկամին որեւէ որակական ածական չեմ տար։ Օրինակ, չեմ ըսեր «անշահախնդիր» բարեկամ որ չկայ, արդէն զգուշանալու է մանաւանդ անշահախնդիր բարեկամներէ։ Քաղաքական բարեկամութեան մէջ անշահախնդրութիւնը կրնայ վճռական պահուն մեզ մինակ թողուլ։

Քաղաքական կեանքի մէջ զգացումի վրայ հիմնուած բարեկամութիւնները աւազի վրայ շինուած խաւաքարտէ շէնքերու կը նմանին։ 1914ին Իտալիան, զինակից Գերմանիոյ, պատերազմը պայթելուն պէս իր շահերը տեսաւ թշնամիներու (Ֆրանսա-Անգլիա) յաջողութեան մէջ, տվարան դրժեց դաշինքը առաջիններուն հետ, եւ երկրորդներուն հետ կնքեց նոր դաշինք ընդդէմ իր զինակցին։ Այսպիսի բարոյական պարզ դէպքերով (որոնք բնաւ արկածներ չեն) լեցուն է ազգերու պատմութիւնը։

Ինչպէս մեր թշնամիները ծնած են ազգային-ցեղային, տնտեսական-քաղաքական միայն շահերու խորունկ ներհակութիւններէն, նոյն կերպ ալ մեր բարեկամները ու բարեկամութիւնները պիտի ծնին, կամ ծնցնենք նոյն կարգի՝ ազգային-ցեղային-տնտեսական-քաղաքական շահերու խորունկ ներդաշնակութենէն։

Երկու խօսք ալ այսպիսի շահերու իրական բնոյթի, եւ հարազատ նկարագրի մասին։ Քաղաքական շահերու մէջ զգացական տարրերու պարզ ու բացարձակ բացակայութիւնը ակներեւ է։ Երկրորդ հաստատում, նման շահերու պարզ ու բացարձակ յարաբերականութիւնը։ Մեկնելով սոյն յարաբերականութենէն, մերժելով պիտի մերժենք ամէն հաստատում որ ենթակայաբար կ'ըսէ և (ի յառաջագունէ) կը հաստատէ որ այս կամ այն ժողովուրդին մէջ ընդհանուր շահերու նոյնատեսակութիւն ըլլալով հանդերձ՝ հակամարտութիւնները աւելի շատ են, աշխատանքով կարելի է նեղմել վերջինը։

Տեսականօրէն հայեւթուրք ալ երիտնօ պատմութիւնը անըմբռնելի է։ Տեսականօրէն ճիշդ պիտի ըլլայ որ Թուրքիա ամէն կերպ պէտք է աջակցի իր ու Ռուսիոյ միջեւ ամէն հատուածին աջակցութեան ժողովուրդը, կամ ջէպութեան մի ամբողջ հայ ու ժեղ ու կենսունակ Հայաստանի մը կազմութեան։ Այս մասին կարելի է հատորներ լեցնել։ Բայց, այս տեսական վարկածը դարերու ընթացքին երբեք մեղմած չէ թրքութեան հայակեր կատաղանքը։ Տեսական վարկածին դէմ գործնական լեռնակուտակ փաստեր կան, որոնց հիման վրայ յետագային ալ այդ հակամարտութիւնները պիտի զարգանան։ Աչա թէ ինչո՞ւ քաղաքական շահերը յարաբերական ըլլալով, ու զերծ զգացումի եւ կանխատեսութեան ամէն տարրերէ, կարելի է ստեղծել ամէն ժամանակ, առօրեայ, ընթացիկ կեանքը լաւագոյն կերպով սերտելով։

Քաղաքական շահերը հիմնուած չեն ու չեն կրնար հիմնուիլ պատմական տուեալներու վրայ, ցեղային կապի, ժողովուրդներու հոգեկան մօտիկութեան եւ այլ բնազանցական պատրանքներու վրայ։

Քաղաքական շահերը դէպի ետ չեն նայիր, որովհետեւ անոնք ներկայ, շօշափելի հաստատուն գետնի մը վրայ կանգնած են։ Ու ներկան այնքան եռուն, լեցուն ու պարտադիր է որ ազգերու այսօրուան մըրցութեան բուռն ու փոթորկոտ ռազմաբեմի վրայ՝ ոչ ոք ետեւ նայելու դառնալու ժամանակ ունի։ Այդպիսի ծոյլ յօրանջում մը կրնայ օրուան հրմշտուքի մէջ ազգերը ոտնատակ ընել։

Պարզ է ուրեմն, մէկ բան, որ բարեկամութիւնները (ազգէ ազգ) պիտի հիմնուին պարզապէս ներկայ կեանքի թելադրած չոր ու ցամաք շահերու վրայ։ Եթէ նման բարեկամութիւն մը կրնայ վաղն ալ ընդգրկել եւ անցեալէն որոշ նպաստաւոր աւանդութիւններ ունենալ, ալ լաւ։

Թէեւ կրկնե՛նք որ անցեալը գրեթէ ոչ մէկ նշանակութիւն ունի, կամ տասներորդական նշանակութիւն միայն ունի։

Արդ՝ աշխատինք ճանչնալ մեր բարեկամութիւնները։ Այսքանը թերեւս չի բացատրեր բուն կացութիւնը։ Աշխատինք ստեղծել բարեկամութիւններ։

Որովհետեւ, կարելի է բարեկամութիւններ ստեղծել։ Կարելի է բարեկամներու շահեր առաջադրել, շահագրգռել, ու մեր եւ ուրիշներու շահերու միջեւ ներդաշնակութիւն ստեղծել։

Քանի որ մեր գտած հիասթափութիւնները մեզ աւելի յանձնապաստան դարձնելու ուղղութիւնը առած են, եւ մեր ոգեւորութեանց աղբիւրը մեր սեփական կարելիութիւնները կը դարձնեն, մեր ցեղային գոյամարտի համար երրորդ (ըսելու եղանակաւ) թէեւ առաջնակարգ (տարողութեան տեսակէտէն) ազդակ մը երեւան կուգայ։ Այդ «ծանի՛ր զքեզ»ն է։

Այսինքն մեր ամբողջական կարողութեանց գումարը ունենալ։ Զմեզ լաւ ճանչնալ։ Թէ ահաւասիկ մենք ինչ կը ներկայացնենք մեր շրջապատին մէջ։ Չկան եւթակայական յատկութիւններ եւ դրական ու շօշափելի կարողութիւններ, որոնց կազմակերպումով կարելի ըլլար նախ մենք մեզի յետոյ ուրիշներու օգուտներ ընձեռել։

Շահեր ցոյց տալ ու շահակցութիւններ ստեղծել։

Հարկաւ, մեր վիճակին մէջ շահակցութիւնները կազմուելու համար միայն մէկ առարկայական հիմ ունին, — տնտեսական մարզը։

Քաղաքական հողի վրայ առայժմ իրական բարեկամութեանց կարելիութիւնները տեսականօրէն կան, գործնականօրէն կը խուսափին մեր շօշափումէն։ Ուրեմն՝ ազատ գետինը եւ ասպարէզը տնտեսական ասպարէզն է, կալուած մը ուր մենք բազմաթիւ բարեկամութիւններու կրնանք ծնունդ տալ։

Զալիսի մոռնանք մէկ առաջնակարգ հանգամանք որ տնտեսական մարզի վրայի բարեկամութիւնները ամէնէն երկար տեւած են։ Նման բարեկամութեան դիստատուն հող կայ...։

Ինչպէ՞ս։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒ ԺԱՄ
ԸՆԿ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հայրենիքէն հեռո՛ւ, դալարուն հողերէն, ծով-ծով երկնքէն ու կարկաչահոս ջուրերէն հեռո՛ւ, հայ մարդ մը խոշոր, հայ միտքը՝ յոգնաբեկ, վաստակաւոր, արեւոտ ու արիւնոտ տարիներու ճնշող ու քայքայող բեռը ուսերուն, իր օրերը կ'անցընէ մինակ, իր ցաւին հետ, աշխատելով, գրելով։

Չորս պատեր՝ չորս պատկերներով։

Հայ տառապանքը, մշակոյթի, աշխատանքի ուժերու եւ արժէքներու, ցնցող ու ներխուժող հայ ցաւը համայնական, իր սեփական ցաւին հետ շղթայուած ու մեծցած կ'ապրին ընկ. Վարանդեանի մօտ։

Այս «քաղաքակիրթ» աշխարհին մէջ — ուր մարդիկ իրարու վզէ կը կախուին։ Ա՜, Եւրոպա, Եւրոպա՜...

Ո՞վ չէ կարդացած «Հայկական շարժման նախապատմութիւն»ը եւ չէ ցնցուած, չէ հրդեհուած։

«Վերածնուող հայրենիքն ու մեր դէր»ը, «Հօսանքները», ո՞վ չէ արտասուած «Հայ հերոսները» ռազմաշունչ։

Իր մօտն ենք այսօր. հին տարիքոտ ընկերոջ մը հետ։ Château Rampal։

Բարձր բլուրի մը վրայ, սիրուն եւ գեղեցիկ շէնք մը օդասուն եւ կանանչահրոս շրջապատով մը։ Ծառերը հասունցած են ծաղիկներով։ Բոյրերու անանուն անուշութիւն մը կ'արթնցնէ արիւնը։ Արեւը յորդահոս կանանչներուն եւ արահետներուն ծփրազիր կը նետի, ծառուկներուն պէս կը խաղայ։

Քաղաքի աղմուկն ու ժխորը չկայ հոս. հեղձուցիչ մթնոլորտը։ Խաղաղ է։

Կը բարձրանանք Գրդ յարկ։ Ներսն է. կը հանգչի մահճակալին վրայ երկարած։ Ներողութի՜ւն։

Իր աշխատանոցն ու ննջարանը. սրտի զարնող գրաւիչ համեստութիւն մը կը յուզէ մեզ։

Կը հարցնենք իր առողջութիւնը նախ։

Մեղմ, քաղցր ու ծաւալուն ձայնով, երբեմն շնչասպառ կը խօսի։

Հոս հաստատուելէն ի վեր համեմատաբար հանգիստ եւ լաւ կը զգայ ինքզինքը որոշ չափով կազդուրուած։ Միայն այս երկու շաբաթուան մէջ նշանակելի տկարութիւն մը ունեցած է եւ իր աշխատանքները քիչ մը դանդաղեցուցած։

— Ինչքա՜ն ցաւեցայ որ չկարողացայ ներկայ լինել Մայիս 28ին։ Ցայտնեցի տղաներին որ չեմ կարող խօսիլ. ասում են լաւ խանդավառութիւն է եղել. այս քանի մը օրը ոչ մի տող չեմ գրել։ Սիրտս սեղմում է չի թոյլատրում։

—«Այսօր լաւ էի. գիտ իջայ, մի քիչ մաղերս կարճեցնելու։ Որքան զարմացայ որ հայ տղայ է աշխատում փաթրոնի մօտ, սկսեցի հայերէն խօսիլ. ա՜, շատ ուրախացայ։ Տէրը մի այլանդակ եւ տգեղ արտայայտութիւնով մարդ էր։ Կ'երեւի շահագործում է խեղճ տղային։ Երեւի դժգոհ էր որ հայերէն խօսեցի։

Կը կենայ ոտքի, ու մեզ կը բերէ իր գնած կարմիր-կարմիր կեռասներէն։

— Վերցրէք, տէ վերցրէք թարմ են։

Մարդիկ կան՝ որ կ'անցնին առանց հետք ձգելու, ուրիշներ՝ քիչ մը կը կեցնեն քեզ. իսկ կան մարդիկ ալ որ մտքիդ մէջ կը տեւեն, կ'անդրադառնան, կը կեցնեն։ Կը մտնեն ներսերը հոգիիդ, կը տեղաւորուին անկիւն մը, միալու համար։

Խանութի մը մէջ աշխատող համարակ հայ տղայ մը, հայկական բարբառը ինչքա՜ն կ'ոգեւորէ կը լայնցնէ սիրտը։ Շատ բան տեսած, աշխարհը անցած այս վաստակաւոր առաքեալը։ Այս օրերուն երբ կը քաշուինք հայ ըլլալէ, հայերէն խօսելէ։

Հայն ու հայրենիքը կը խօսին սրտին, կ'արիւնեն զինք։ Խորունկ կսկիծով կը յիշէ Հայաստանի նոր աղէտը, Մակեդոնիոյ հայ որբերուն վիճակը։

— Եւ տարօրինակ բան, ամէն տեղ լռութիւն է տիրում, կարծես մեր հողին չեն խօսում, կարծես մեր հողի վրայ չէ կատարուել աճաւոր կործանումը, կարծես մերը չեն որբերը։ Հետեւում եմ թերթերին.ոչ մի շարժում. տարօրինակ է.երեւի Թուրքիոյ կամ Չինաստանի մէջ է պատահել։ Մենք զգացում էինք, կազմակերպում, օգնում, կ'երեւի փոխուել են օրերը, պայմանները, գոնէ կուսակցական գործիչները շարժուէին, Բարեգործականն էլ ոչինչ արաւ։

Կը փոխենք նիւթը աւելի չյուզելու համար։ Եւ մէջ կը բերենք Մալխասի յուշերու տպագրութիւնը.

— Նրան հանդիպեցինք Ժընեւ. եկել էր իր առողջութեան համար, մի ոսկրացած, տկար հիւանդ տղայ էր. անօգուտ անցան բժիշկների ջանքերը ու վերադարձաւ Հայաստան։ Հայրենի օդը կազդուրեց. գտաւ իր առողջութիւնը եւ յետագային դարձաւ մի անսպասելի չարքաշ եւ ջղուտ մարդ։ Տեսնում էք. յաճախ բժիշկները սխալւում են։

— Արդեօք հայրենի հող ձեզի եւս նպաստաւոր չէ՞, ընկեր Վարանդեան։ Թոյլ կուտա՞ն ներս մտնելու։

— Ի հարկէ, ի հարկէ օդը լաւ է, Ոռ ծիծաղելէն պատմեց որ օր մը Փարիզի մէջ երբ խօսք կ'ըլլայ մտաւորականներու Հայաստան անցնելու մասին, արտօնութիւններու մասին, կ'ըսեն որ միայն իրեն թոյլ կուտան իբրեւ ուղղափառ ընկերվարական մարդու երկիր մտնելու։

— Բայց կարելի՞ է վստահիլ, հաւատալ. չէ՞ որ ընկերվարականներն են տառապում Սիբիրի ցրտաշունչ խորերը։ Նրանց հաւատալ չըլլար։

Կը խօսինք Լիբանանի կլիմայի մասին, պայմաններու մասին։ Կ'ոգեւորուի։

Դէպքեր եւ յիշատակներ կը պատմէ։ Իր բառերը ներսէն կուգան կտոր կտոր կը փրցնէ զանոնք. գոյն չունին իր գրոյցները, կը զգաս որ կը տառապի անոնց վերարծարծումով։ Անոնք քանդակուած են ամո՜ւր-ամո՜ւր։ Ամէն մէկ էջը գրքին, ցաւ մը, արցունք մը եւ հրճուանք մը կը բերեն քեզ, պղտորելով զինքն ալ նոյնքան։

Կը խօսի Եւրոպայի մասին, գիտել կուտայ որ վերջին տասնամեակին ոչ մէկ փրոփականտ չի կատարուիր. ու կը պատմէ ցաւով որ անցեալները, քաղաք իջնելու պահուն, հանրակառքին մէջ կը հանդիպի Գերմանացի զոյգի մը, կը սկսի խօսիլ ֆրանսերէն։ Երբ կը նշմարէ որ լաւ չեն հասկնար կը փոխէ գերմաներէնի եւ կը պատմէ Հայաստանի մասին։

— Չեն իմանում ի՞նչ է Հայաստանը, ո՞ւր է գտնուում, ի՞նչպիսի տեղ է։ Աշխատանք չենք թափում այլ եւս մեզ ծանօթացնելու։

— Ճիշդ է որ այլ եւս չենք ծանրանար Եւրոպայի վրայ, գիտել կուտանք մեղմութեամբ, սակայն նըշանակելի եւ հիմնական եղանակը մեզ ծանօթացնելու՝ այսօր կը կատարուի գրականապէս, շօշափելի կերպով։ Փոխան մամուլի եւ խօսքի ուժին, այսօր, Ֆրանսայի ամենայետին անկիւններէն մինչեւ լուսաւոր քաղաքները հայ աշխատող ձեռքեր կան, ընտանիքներ կան, հայ բազմութիւն կայ։ Անուղղակի եւ անմահս միջոց։

Կը խօսինք Թուրի ընկերվարական համագումարին մասին. հետաքրքրութեամբ եւ ցաւով կը մօտենայ նիւթին.

— Հսկայ կազմակերպութիւն, որ կարող է մեծ գործ արտադրել, բայց մի ազդուութիւն ունին, բաժան-բաժան են Փօլ Փօնքուրի նման մի հեղինակաւոր մարդ եւ ուրիշներ իրենց գլուխներն են ցցում. զարմանալի։

Պահ մը աչքերուն մէջ եւ խան-

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

ԿԻՆԸ ԵՒ ԳՐԱԳԷՏԸ

Շատեր կարծեր են որ միակողմանի արտայայտուած էի, անցեալները «Յառաջ»ի մէջ Տիկին Ժորժէթ Լըպլանի յիշատակները բերած առենս Մէթէրլինկի ստեղծագործութիւններուն շատ բան կը պարտին ըսած էի ուրիշներ ալ օրինակ բերելով. այդ յօդուածս քննադատողներ եղան, անշուշտ չէին նկատած որ նիւթին պահանջած ժամանակի անդրադարձումն էր, գրածս։

Ճիշդ է որ կինը երբեմն ժխտական դեր ալ կը կատարէ այր արուեստագէտին կողքին, նոյն իսկ չարաշուք դեր մը, պարտադրելով անոր իր դիւահար սիրոյն բովանդակ կրակը զայն խանձելու, տառապեցնելու աստիճան։ Եթէ կնոջ սէրը գնդուշ ալ ըլլայ, յամառ զգացումներով կը մարէ անոր մէջ արտադրելու կամքն ու կորովը։ Ուրիշ առթիւ առիթը կ'ունենամ այս նիւթը շօշափող յօդուածով մը պարզելու կնոջ բացասական դերը այր մարդու ստեղծագործական աշխատանքներուն մէջ, այսօր ուրիշ յատկանշական երեւոյթի մը վերլուծումը պիտի ընեմ Կոմսուհի Տոլստոյի «Գաղտնի Օրագիրը» գրքին ֆրանսերէն թարգմանութեան առթիւ։

Բոլորս ալ քիչ թէ շատ ծանօթ ենք ռուս հսկայ վիպագրին ընտանեկան ողբերգութեան։ Տոլստոյ, երբ ամուսնացաւ իր կինը Սոֆիա Պէրս հազիւ տասնըութը տարեկան էր. մինչդեռ ինքը հասուն տղամարդ երեսուն երկու տարեկան եւ արդէն անուն հանած տաղանդաւոր գրող մըն էր։ Կինը կը նախզգար իր ամուսնին հանճարը, կը պաշտէր զայն, երջանիկ էր որ իր ամուսինը բացառիկ էակ մըն էր, ուրիշներէն տարբեր ըմբռնումով, այսինքն գերմարդ մը եւ շատ մը աղջիկներու պէս երազեց ըլլալ այդ հանճարին կէսը, բաժնել ուզեց անոր հոգեկան թէ մարմնային, իմացական թէ աշխարհային բոլոր ցանկութիւններն ու կիրքերը, ապրումներն ու երազները։ Սակայն խեղճ մանկամարդ կնոջ համար անխոհեմ երազանք մըն էր, յիմար եւ անկարելի ցանկութիւն մը, որովհետեւ կարելի էր ըլլալ այդ մեծ եւ անզուգական վարպետին ներշնչարանն ու խորհրդատուն. բայց ոչ անոր կէսը...։

«Յարութիւն»ի հեղինակը ապրած մարդ էր արդէն, երբ ամուսնացաւ եւ կնոջ մօտեցած էր աւելի կիրքի եւ զգայական անդիմադրելի ցանկութիւններով։ Տոլստոյի ձգած օրագիրը շատ բան կը խօսի այս ուղղութեամբ, այնպէս որ իր կնոջ հանդէպ ունեցած թռիչքը աննիւթական եւ բիւրեղացած սիրոյ արդիւնքը չէ եղած, եւ որ մինչեւ իր յառաջացած տարիքը տեւած են այդ խառնակ եւ մարմնապաշտ ցանկութիւնները։

Տոլստոյ ծայրայեղ անկեղծ եղած է եւ փափաքած է որ կինը գիտնայ իր պատանեկան խենթ ապրումները, իր անցեալը որ պղատոնական չէ եղած երբեք, կարդացնել տուած է իր նշանաւոր Օրագիրը կնոջը, եւ առաջին անգամ, խեղճ Սոֆիա Անտրէյեւնան զգացած է դառն յուսախաբութիւն մը, ընդվզում մը։ Հակառակ սակայն ատոր եղած են երջանիկ եւ ունեցած շատ մը զաւակներ։

Կոմսուհի Տոլստոյի «Գաղտնի Օրագիրը» ի յայտ կը բերէ որ զիրար խորապէս սիրած են երկար տարիներ, սակայն կնոջ սէրը պաշտամունք մը եղած է, աւելի մաքուր, աւելի աննիւթական եւ աւելի կախարդիչ քան ամուսինինը եւ խեղճ կոմսուհին շարունակական տառապանքի եւ անպատում յուզումներու ենթարկուած է. որովհետեւ Տոլստոյի գաղափարական ձգտումներուն եւ վարած կենցաղին մէջ ահաւոր տարբերութիւն մը եղած է եւ այդ կէտին վրայ է որ կ'ուզէր կանգ առնել, որովհետեւ մեզ համար հանճարը իրաւունքներ ունի, առանց անդրադառնալու որ կինը չի կրնար զոհաբերուիլ յաւիտենապէս այր մարդուն կենդանային ցանկութիւններուն զոհացում տալու համար միայն։

Շատեր կ'ըսեն, երբ Տոլստոյ մը նեղուած է կնոջ մը կողմէ, արդէն շատ է, այդ կինը անոր հոգեր պատճառած է, անտանելի բան է, իսկ եթէ զայն տառապեցուցած է, զզուելի է ուղղակի։ Այս մտայնութիւնը բոլոր արուեստագէտներուն կը պատկանի, այսինքն հանճարին իրաւունքը կամ գերմարդուն առանձնաշնորհումները կը փափառաբանեն տիրաբար, ուրիշներ լուրջ առարկութիւններ ունին, մարդասէրները, կիները եւ բոլոր անոնք որ չեն ստեղծագործեր, եւ կ'ըսեն, եթէ հանճարը, եթէ գերմարդը չի կրնար մարդկային օրէնքներուն հպատակիլ, կամ խեղճ մարդկութեան պահանջքները գոհացնել ուրեմն ի՞նչու ճգնաւոր չի դառնար, ինչպէս հին առեններ, ինչպէս կրօնաւորները, ինչո՞ւ ուրեմն Տոլստոյ ամուսնացաւ եւ իր կողակցին վզին տասներեք զաւակներու հոգը փաթթեց, ինչո՞ւ համար անոնց նիւթականը լայնօրէն չապահովեց եւ իր ունեցած հարստութիւնը գոնէ մասամբ կնոջը եւ զաւակներուն չձգեց, ինչո՞ւ համար վաթսունեօթ տարեկանին իր կնոջ պարտադրեց անընդհատ զուգորդութեան մը յոգնութիւնը... հակառակ որ Քրէօյցէրեան Սօնաթին մէջ զգաստութեան քարոզներ կարդացած էր եւ ամուսնութեան հանդէպ ունէր գաղափարական սքանչելի ձգտումներ։ Անոնք որ ուժեղ են իրենց միայնակութեան մէջ, պէտք է որ զգան իրենց հպարտ եսին եւ առաքելութեան գերագոյն դերը, եւ ըստ այնմ պահանջներ դնեն մահկանացու մարդկութեան վրայ, ոչ թէ անկէ առնեն իրենց սնունդը եւ ուրիշ հաճոյքներ, առանց մըտնալու հասարակաց օրէնքին տակ, տառապեցնելով անմեղ էակներ։ Կոմսուհի Տոլստոյի «Գաղտնի օրագիրը» գմայլելի էջեր ունի որ յուզումով եւ գրողին հանդէպ խորունկ համակրանքով կը կարդացուին։ Ներքին յուսահատ եւ ցաւագին ապրումներու եւ անպատում տառապանքներու մէկ ժայթքն է այս Օրագիրը, թէեւ միշտ օբինաւոր եւ գաղտնապահ շեշտ մը կայ, զսպուած ճիգ մը քիչ յայտնութիւններ ընելու. ամէն վայրկեան կը զգանք խորունկ սէրը, անթառամ երանգներով եւ յաւիտենական թրթռումներով օծուած սէր մը հանդէպ իր ամուսնին որ եղած է անըմբռնելի խստակեաց եւ եսասէր, ինչպէս բոլոր այր մարդիկը, մանաւանդ հանճարեղ մարդը բարին բազմապատկել իմաստով եւ որ ապրած է հակասական կիրքերու խենթագար խոյանքով։ Արուեստագէտի եւ մարդասէրի տարամերժ ձգտումներու կատաղի յորձանքին մէջ։

«Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն»ի անզուգական հեղինակը ահաւոր փոթորիկներու ենթարկուած է։ Անոր ընտանեկան կեանքը եղաւ սանձահար կիրքերու շարան մը մինչեւ իր ցաւալի փախուստը, իբրեւ վերջակէտ իր հոյակապ եւ ողբերգական կեանքին. ծերուկ տիտանը յոգնած բայց լուսավառ իմացականութեամբ յաւերժացաւ բայց իր նահատակութիւնը սրբազան եւ դիւային բան մը դավառութիւնը եւ թախիծը կանգ կ'առնեն։ Կը յիշէ հին արեւոտ օրերը, իր աշխատանքի ընկերները, երկիրը, հերոսնե՛րը մեկնե՛ծ անվերադարձ։

Ու կանգ կ'առնէ սենեակին մէջ. կը կենայ նաեւ մտածումը, չոր, տափակ ու անշարժ իրականութեան դէմ զինաց։

Կը սեղմենք իր ձեռքերը յուզումով։

Մարսէյլ Փ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

[illegible]00 ՀՈԳԻ ԽՌՆՈՒԱԾ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

[illegible] մայիս, շաբաթ երեկոյ «Փը-[illegible]ռնալ»ի ընդարձակ սրահը ու [illegible] փոքրիկ սրահները կը յոր-[illegible]ած բազմութեամբ մը:

[illegible] Փարիզի հայութեան սուրբ [illegible] բազմութեանց համար հայի ու [illegible] պէս պահանջ մը դարձած է [illegible] Մայիսեան այս տօնակատա-[illegible]նը: Ժամանակէն շատ առաջ [illegible] բազմութիւնը անհամբեր կը [illegible] փարպոյրի բացման:

[illegible] ճիշդ 9.10ին կը բացուի [illegible]ը, բեմի խորը՝ Հանրապե-[illegible] մեծադիր գինանշանը՝ տա-[illegible] եռագոյնը վրան, խանդավա-[illegible] ալիք մը կը ստեղծէ հան-[illegible]ներու մէջ:

[illegible] երգչախումբը կ'երգէ [illegible]յրենիք»ը որ կ'ունկնդրուի [illegible] ու երկիւղած:

[illegible] Հայրենիք»էն անմիջապէս [illegible]րուան Նախագահի (Ա. Հա-[illegible]) հիւանդութեան պատճառաւ [illegible] կը բանայ ընկեր Ս. Տ. [illegible]եան:

— «Մայիսեան այս օրերուն [illegible]հանջ մը դարձաւ օր մը հա-[illegible] մէկտեղ ու խանդավառուիլ [illegible] փառաշուք դէպքով, ներ-[illegible] անկէ եւ լեցուելու ապա-[illegible]հաւատքով: Մայիս 28ը որ կը [illegible] հայ ժողովուրդը գնեց հա-[illegible]ցուղ գնով,—քաջութեամբ եւ [illegible]թեան բուռն սիրովը:

[illegible] մեծ օրը ունեցաւ իր մեծ [illegible]երը, որոնք ինկան փառքի [illegible] վրայ, ի յարգանս անոնց [illegible]կին կ'առաջարկեմ մէկ վայր-[illegible]ոտքի կանգնիլ (սրահը լուռ [illegible] կը կանգնի):

[illegible]մեկնինք այսօրուան անհրա-[illegible]ստէն եւ չընկճուինք անով, [illegible]այիս 28ին ձեռք բերուածը [illegible]ցած ենք: Ոչ: Որքան ալ [illegible] փաստը, իրողութիւն է [illegible] 28ին կերտուած հայրե-[illegible] ու կը զարգանայ իբրեւ [illegible] Մեծ Երազին:»

[illegible]նախագահի բացման խօսքէն [illegible] ընկեր Ս. Թորոսեան յաջո-ղապէս արտասանեց՝ Ա. Խաչակեանի «Հայաստանին»ը:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, որ ժողովրդական հարազատ շունչով մը, գեղեցիկ ու ծաւալուն ձայնով մը երգեց «Մոկաց Միրզէ»ն: Ժողովուրդի բուռն պահանջին վրայ երգեց նաեւ «Պիճինկօ»ն ու «Վանի Խօջան», որոնք նորութիւններ էին Փարիզի հայութեան համար:

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ ընկ. Մ. Գույումճեանին:

— «1914-1918 պատերազմը մանաւորապէս դաժան եղաւ մեզի հանդէպ: Պատերազմի փոթորիկէն փլաւ մեր ազգային վաստակի մեծ շէնքը — հայրենիքը:

Այդ զարհուրելի աւերներէն մեզի մնաց թուական մը եւ դրօշակ մը:

Մայիս 28ը հերոսամարտ մը չէ, նոյնիսկ հերոսամարտերու արդիւնք չէ: 1918 Մայիս 28ին հայ ժողովուրդը քաղաքական-դիւանագիտական յայտարարութիւն մը ըրաւ թէ հայ ժողովուրդն ալ կ'ուզէ ազատ ապրիլ հայրենի հողերուն վրայ:

Մայիս 28ը հերոսամարտ չէ այլ հերոսամարտերու աղբիւր: Մայիս 28ի դէպքին, արտաքին աշխարհի համար կատարուած եւ զուտ քաղաքական շարժումներէ դրդուած առաջին արձագանգն առինք Երկրէն (Երեւան): Հայ ժողովուրդի ատամներով, եղունգներով փորուած բիւրաւոր ձայներ արձագանգեցին.—

Թագաւորը մեռաւ.

Կեցցէ՛ Թագաւորը:

Ցարը չկար, Սէյմը մեռած էր: Մայիս 28ը ճիշդ ժամանակին կուգար իբրեւ Հայոց նոր Թագաւորը:

Մայիս 28ի յայտարարութեան հետեւող յունիսեան աչեղ ու հերոսական կռիւները ցոյց տուին ամէն մէկ զինուոր աւելի լաւ կը կռուի հայրենի Թագաւորին (Մայիս 28) համար:

Ընկեր Ստ. Նաւասարդեան երգեց «Հայաստան» ու «Մայր Արաքսի»ն ուժեղ ու տպաւորիչ ձայնով:

Պատանի Դանիէլ Ճիզմէճեան արտասանեց «Զօն Հայաստանին»:

Անմիջապէս յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Շ. Միսաքեան:

— Մայիս 28էն առաջ ունէինք թուղթեր, խոստումներ, հաւատիքներ,— 61րդ յօդուած, Մայիսեան ծրագիր (1895): Աշխարհի առջեւ ծանօթ էինք իբրեւ հալածական, քրիստոնեայ, ջարդի վարժուած ժողովուրդ: Մեզի հանդէպ կը տիրէր արգահատանքի: Մեզ կը համարէին սակարկութեան նիւթ:

Իբրեւ հետեւանք անհնարին մարտնչումներու եւ աննախընթաց զոհողութեանց, շնորհիւ ճակատ ճակատի եւ կոկորդ կոկորդի կռիւներու, ունեցանք Մայիս 28ը: Ունինք տանրանկար հայրենիք մը մէկ միլիոն ժողովուրդով: Երեւանը վերջակէտ չէ, այլ մեկնակէտ: Կայան մը, կռուան մը, ուրկէ կրնանք տարածուիլ մինչեւ ո՛ւր որ կրնայ հասնիլ մեր ուժը: «Սահման քաջաց զէնք իւրեանց»: Թշնամին յաղթեց, բայց ամուր չէ քան առաջ: Այսօր մեր դրացիներն ալ, որոնց ներկայացուցիչները կան այստեղ մեզ կը փնտռեն իբրեւ քաղաքական արժէք: Կ'ըմբռնեն որ իրենց անկախութիւնը չի կրնար իրականանալ առանց մեր ալ անկախութեան»:

Բանախօսը, յիշեց դրուագ մը կուկունեանի արշաւանքէն— 84 հոգի են եղած, բայց վեցը զէնք եւ ձի չունենալով վերադարձուեր են տուն:

—«Այլաբանօրէն առնելով այս դրուագը, վա՜յ անոնց որ, վճռական ժամուն, կը մնան առանց զէնքի եւ ձիու, առանց մտքի եւ բազուկի»:

Ընկ. Շ. Միսաքեանի ճառէն յետոյ, Սիփան երգչախումբը երգեց երկու երգ «Յառաջ նահատակն» ու «Դըլէ եաման»ը:

Սրահը ջերմացած էր, մեծ էր խանդավառութիւնը, ընկեր նախագահը՝ փակումը կատարեց նշանակալից խօսքով մը:

— Ես չպիտի ըսեմ որ գալ տարի այս հանդէսը պիտի կատարենք երկրի մէջ, բայց կ'ըսեմ որ անկախութեան գաղափարը հետզհետէ պէտք է խոր-բանայ մեր մէջ եւ մենք միահամուռ ճիգերով պէտք է աշխատինք մօտեցնել այդ ցանկալի օրը:

Ոչ ոք հեռանալ կ'ուզէր սրահէն, բան մը կար որ կը յամենար — մթնոլորտը ծանրաբեռն յոյսով կը վարակէր բոլոր սիրտերը, մինչեւ որ սրահին տէրը լոյսերը մարելով կը ստիպէր ամէնքը դուրս գալու:

Փարիզի Կոմիտէն ու Եւր. կեդր. կոմիտէն ամէն ջանք թափած էին հանդէսի կարգի ու կանոնի համար: Ինչ որ դիտելի ու գովելի երեւոյթ էր, այն երիտասարդ ու նոր ալիքն էր որ տակաւ կը բարձրանայ հաւաքական բոլոր արգելքներուն: Կշռուած ու խոհուն քայլերով երիտասարդ, նոր ու պայքարունակ սերունդն է որ թատերամուտ կ'ընէ՝ անկախութեան գաղափարով ուռճացած, եւ անոր պարտադրած տաժանքին կուրծքը բանալով: Մ. Գ.

[illegible] ինկաւ այդ հսկայ ռուս [illegible]րը իր հաւատարիմներուն [illegible]պաշտողներուն անհատնում [illegible]կին մէջ որ անէծք կար-[illegible]իր կնոջը դէմ:

[illegible]ծուած մըն է արուեստի [illegible]նդճ մարդկութեան մէջ [illegible]ւեր, Տոլստոյի կեանքը, [illegible]ն իր ստեղծագործութեան [illegible]գքին «Աննա Քարէնինա»ի [illegible]նակը սատուածային զօ-[illegible]եամբ եւ դիւահարի ժպի-[illegible]զոհեր պահանջեց եւ մենք [illegible]ոտի խնկարկուներս ստիպ-[illegible]ենք ընդունիլ ի պարծանս [illegible] կանգնած գեղակերտ տա-[illegible]

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սիմլայէն «Թայմզ»ի Թղթակիցը կը գրէ թէ Հնդկաստանի ներքին կացութիւնը չի ներկայացներ նպաստաւոր եւ յուսատու նշաններ՝ ներկայիս՝ քաղաքական կրքերը հետզհետէ աւելի կը սաստկանան եւ վերջերս, Քանփուրի մէջ պատահած միջադէպերը ցոյց կուտան թէ ձեռք առնուած միջոցները չպիտի կրնան դադրեցնել արիւնահեղումները:

Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ վէճերը կը շարունակուին հետզհետէ սաստ-

---

կանալով: Միւս կողմէ փէնճապի մէջ, ըմբոստները որոնք կ'օգտագործէին երկրագործական տագնապին հետեւանքով զարգացած դժգոհութիւնը ցոյց չեն տար հաշտուեան դժուարութիւն: Ասոնց պետերէն մէկը, վերջերս, ճառի մը մէջ, բուռն յարձակումներ գործեց ընդդէմ մահմետականներուն, զորս կը մեղադրէ խաբէութեամբ եւ անհաւատարմութեամբ:

Նոյնպէս կոնճէրանթի մէջ, ուր կը գտնուի կանտի, ապահովութիւն չկայ: Հարկերու հարցը սուր կերպով տրուած է այնտեղ: կանտի կը վարէ հակասական քաղաքականութիւն մը, որ կը մտահոգէ պաշտօնական շրջանակները: կանտի կը վախնայ որ երիտասարդութիւնը հետզհետէ կը խուսափի իրագդեցութենէն:

ԶԱՆԳԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԵԼՖՈՐ, 29 մայիս (Սեփ.թղթ.) — Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պելֆորի «Վազգէն» խումբը ընդառաջ երթալով Հ. Յ. Դ. բիւրոյի կոչին, որ երեւցաւ «Յառաջ»ի մէջ, իր առաջին գործը սեպեց հանգանակութեան ձեռնարկել գաղութիս մէջ: Յանձնախումբին անդամ ընտրուեցան հետեւեալ ընկերները.— Ս. Ոչխարեան, Ա. Սէջտալեան եւ Գ. Թրինկեան, որոնք տունէ տուն պտտելով իրենց կարելին ըրին կոկիկ գումար մը հաւաքելու համար: Այս փափուկ գործի ընթացքին իսկ աչքի զարկաւ անմիաբանութիւնը որ մեր ժողովուրդի գլխաւոր եւ անդարմանելի յանցանքն է:

«Վազգէն» խումբի կոչին պատասխանեցին միայն ընկերները եւ համակիրները: Կէմէրէկցիները պատասխանեցին թէ իրենց հայրենակցական Միութիւնը եւս ձեռնարկած է դրամ հաւաքելու այնպէս որ իրենք պարտաւորուած են հոն տալու: Գալով կարգ մը չէզոք հայրենակիցներու, ըսինթէ այդ կառավարութեան սանթիմ չենք տար, անոնք փոխանակ Չինաստանի, եւ Սպանիոյ յեղափոխութիւններուն զրկելու աչագին գումարներ, կրնային այժմ այս միասը դարմանել: Ի զուր կ'ուզէինք հասկցնել թէ իրենց օգնութիւնը ոչ թէ պետութեան է, այլ երկրի դժբախտ հալածուած ու տառապող ժողովուրդին: Անոնք կ'առարկէին թէ մենք հոս կը տքնինք, կ'աշխատինք օտար հորիզոններու տակ, իսկ հայրենիքին դուռները փակ են մեր առջեւ:

Այս բառերը բողոքները Դաշնակցականներ չեն, այլ բառին բովանդակ իմաստով չէզոքներ, թող ականջ ունեցողները լսեն, թէ այս վտարանդի բեկորները որքան զըրգուած են կարմիր իշխանաւորներուն դէմ: Քանի մը թափթփուքներ ալ իրենք զիրենք, հօկի մեռեալ ա-նունին կապելով, կը վճռէին թէ այս գործը մենք չէ որ պիտի ստանձնենք, այլ իրենք, հետեւաբար մեր հաւաքածին չեն մասնակցիր...

* * * «Վազգէն» խմբի տուած վերջին դասախօսութեան ներկայ էին բաւական թիւով համակիրներ: Ընկեր դասախօսը երկարօրէն ծանրացաւ բոլշեւիկեան վատ եւ կործանարար գործունէութեան վրայ, և առհասարակ գաղափարական սնանկութեան մասին, ինչպէս նաեւ բունի համայնացման ու հնգամեայ ծրագրի մասին: Ի վերջոյ բացատրեց ընկերվարութեան ծրագիրը ու գործելակերպի տարբերութիւնը բոլշեւիկներէն, և ըսաւ որ Դաշնակցութիւնը եւս ընկերվարական այդ մեծ ընտանիքին պատկանելով, պարտինք մօտէն հետեւիլ ընկերվարական միջազգայինի գործունէութեան: Խումբին Վարչութիւնը շուտով պիտի ձեռնարկէ գիշերային դասընթացք մը բանալու փոքրերուն համար, անոնց ուսուցանելու նորագոյն պատմութիւնը, հայ լեզուն գրել-կարդալը:

Կը յուսանք որ այս կէտին մէջ ալ յաջողութիւն պիտի գտնենք: Կը խնդրուի ծնողքներէն որ ամէն կերպով աջակցին այս գործի իրականացման համար, եւ իրենց զաւակները այժմէն արձանագրել տան: Այն պզտիկները որ չեն կրնար ժողովարահը գալ, պիտի ընդունին դասախօսին այցելութիւնը:

Զուլման եւ այլասերման առաջին պատասխանատուները ծնողքներն են, եւ վա՜յ անոնց որ պիտի լսեն իրենց զաւակներուն արգահատանքը ապագային...:

Կը խնդրենք բարենպաստ կազմակերպութիւններէն որ դպրոցական գիրք կամ պիտոյք ուղարկեն Պ. Ս. *Ոչխարեանի 11* Caserne Offemont, Belfort Ցարօ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՇԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Փոխատու հաստատութիւններու մասին պատրաստուած կանոնագրութիւնը Պետական Խորհուրդին մէջ կը քննուի, յետոյ ալ տնտեսական գործավարութեան պիտի ղրկուի: Կանոնագրութիւնը իր հրատարակութեան թուականէն երեք ամիս վերջ գործադրութեան պիտի դրուի: Նոր կանոնագրին մէջ առեւտրական գործերու համար ըլլալիք փոխառութեանց տոկոսին չափը որոշուած է: Միայն ամսաթոշակի փոխարէն ըլլալիք գործերուն համար հարիւրին ինը տոկոս պէտք է առնուի:

Փոխատուութեան գործով զբաղող հաստատութիւնները հինգ հազար ոսկի երաշխաւորութիւն դրամ տալու պարտաւոր են: Տնտեսական գործավարութիւնը այս հաստատութիւններուն մէկ ցանկը ուզած է:

ԱՄԱՍԻՈՅ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

Ցանկարծական եւ տեղատարափ անձրեւին հետեւանքով, քաղաքէն կէս ժամ հեռու գտնուող Սէհնի-

---

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՅԱԿՈԲ ՀԻՍԱՅԵԱՆ

կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց զաւկին

ՌԱՖՖԻԻ.

Անիէռ, 12 մայիս 1931

քէօյէ եւ Պաղնայէ եկող հեղեղները շատ աւերներ գործած են: Մեռած են 11 հոգի, որոնց 8ը կին, 1ը այր 2ը աղջիկ: Մէկ տղայ եւ մէկ աղջիկ ալ կորսուած են: 15է աւելի ձանր եւ թեթեւ վիրաւորներ կան:

Մօրանօ գիւղին մէջ 8 տուներ մասամբ, Սէհնէի գիւղի մէջ 3 տուն, մզկիթը, դպրոցը եւ այգիներուն մէջ 6 քէօշկ եւ 60է աւելի պտղատու ծառեր եւ խաղողի այգիներ ամբողջովին քանդուած են: Կարմիր մահիկի մասնաճիւղը, կուսակալին նախագահութեամբ նիստ գումարելով, առողջապահական օգնութեան մարմին մը կազմած եւ անմիջապէս դէպքին վայրը ղրկելով, օգնութիւններ ըրած է աղէտեալներուն:

Երկաթուղիի կայանը ամբողջովին ջուրերուն տակ մնացած է: Կայարանը «փարք»ը քանդուած է: Հաճի Պայրամ եւ Սամուրչա կայարաններու միջեւ քանդուած են 6 քիլոմեդրի չափ երկաթուղագծեր: Սամսոն—Ամասիա երկաթուղիի գիծին վրայ 5 օր երթեւեկութիւն չպիտի կատարուի:

ՅՈՒՆԿԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ինչպէս գրած էինք, գերման վարչապետն ու արտաքին նախարարը Յունիս 5ին Լոնտոն պիտի ըլլան և յետոյ Չեքըրսի մէջ բարեկամական տեսակցութիւն մը պիտի ունենան անգլիական դահլիճի երկու անդամներուն հետ:

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, կը հաղորդէ Հավաս գործակալութիւնը, Չեքըրսի տեսակցութիւնը կապ ունի Եունկի ծրագրին վերաքննութեան հետ: Կը հաւաստուի թէ Պրիւնինկ եւ Քուրցիուս պիտի յայտնեն որ կը փափաքին զեղչուած տեսնել հատուցումներու վճարումը. այս առթիւ պիտի յիշեցնեն թէ Գերմանիա ելմտական տարուան վերջաւորութեան 6 միլիառ 250 միլիոն ֆրանք բաց պիտի ունենայ:

«Օպսէրվըր», խօսելով գերման նախարարներուն այցելութեան մասին, բաղձանք կը յայտնէ որ այս այցելութիւնը բարւոքէ անգլօ-գերման յարաբերութիւնները, պայմանաւ որ չվնասէ անգլօ-ֆրանսական յարաբերութեան: Անտարակոյս, գերման նախարարները պիտի խօսին հատուցումներու բեռին վրայ, սակայն պէտք է պատասխանեն իրենց թէ նման միջազգային խնդիր մը, միջազգային որոշումով մը միայն կրնայ կարգադրուիլ եւ թէ Գերմանիոյ կողմէ փութկոտ գործունէութիւն մը այս խնդրին մէջ, խիստ անխոհեմ պիտի ըլլայ:

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՑԱՅԳԵՐԳ

(ՅՈՒՇԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

[illegible] էին ուրեմն, կնճռոտ [illegible] արտայայտութիւններով [illegible] չափահասները սեղանին [illegible] Վառարանէն կ'խմացուէր [illegible] փայտերու դայրոյթը, [illegible]նքը· քարիւղի լամբարը, [illegible] պորտէն առկախ, իր [illegible] կը ծուատէր պատու պա-[illegible]ուերներ:

[illegible], պիրկ մարդիկ, տոնք ա-[illegible], կայծքարի բեկորներ, ան-[illegible] այլ եւս միջակ զգացում-[illegible] Անընդունակ՝ նոյն իսկ տըխ-[illegible], ուրախութեան: Ստիպուած [illegible] անոնք ալ այդ իրիկուն իրենց [illegible] օղիով որ անապատ [illegible] բուսցնել, ինչպէս կ'ըսէր [illegible] մէկը: Բաժակներ կը լեց-[illegible] կը պարպեն բաժակները ա-[illegible] խանդավառութեան. Նախ ան-[illegible] էր խեղդել տաղտուկը, որպէսզի հոգին դրօշազարդուէր ու բանար իր առագաստները:

Տարտամ լոյսին տակ, անոնց դէմքին վրայ գիծեր կ'երկննային ու կը կարճնային. Թարթիչներէն վար կը կախէին ստուերի պատառներ, շուքը թերեւս թաքուն մտածումներու, խռովքի եւ զղջանքի: Ի՞նչ փոյթ, խօսքերու շաղակրատութեան տակ միշտ հնարաւոր է սպաննել դաժան լռութիւնը որ ցոլացումն է կարծեք կեանքի ունայնութեան:

— Հէնց այսպէս, Զիւմշիւտ, բաժակները լի՛քը:

— Մինչեւ մուրը, մինչեւ գիրտը, պարպե՛նք ի պատիւ մեր կեանքին:

— Ի պատիւ «կեանքին»...

— Որ մեզ տրորեց, կողոպտեց մեր զուարթ օրերը, խաբեց մեզ ինչպէս պէծուրատ սիրական:

— Ի՞նչ ես բղաւում, Սարհատ.. Աշխարհն էս է, էլի.

Աշխարհ' բուրաստան, մարդը ծաղիկ,
Որպէս պ'ս.լասան վարդ, մեխակ
շուշան կուգան ու կ'երթան...

— Ա՛յ թէ ինչ, տնաքանդ, Ջիւանիի տեղ ես պիտի ասէի.

Աշխարհ' փշաստան. մարդիկն
էլ քամբախ
Ջուր են վարդ փնտռում. տկլոր,
փշաքաղ կուգան ու կ'երթան:

— Քու խօսքը խելօք է, Սարհատ, բայց Ջիւանին ալ անուշ է խօսեր... Ախր, ինչո՞ւս է պէտք վարդն առանց փուշի, փուշն ալ առանց վարդի:

— Հա պռավօ, հոգուդ մատաղ, Բագրատ. խելք ես դառել, խաչ որ ...գինու զօռն է, էլի... շուռ տանք գաւաթները, էլի միանգամ..·

Ու կը խմեն, բաժակներու մէջ օղին հեղուկ խենթութիւն մըն է որ կը տարածուի իրենց մարմինէն ներս, երգեր, ժպիտներ, զողեր կ'անցնին, կը հօսին իրենց երակներէն, իրենց գանկին տակ յորդում մը, ժայթքում մը կայ ջերմիկ եւ քաղցր զգայնութիւններու, տարօրէն գինով ներդաշնակութիւն մը, ալիքներու ծփանքին նման կ'օրօրէ զիրենք. կեանքը կ'երեւի հեռուն ափին վրայ, իբրեւ արեւազօծ, երջանիկ քաղաք մը... իրենք նաւակին մէջ են, թիերը լքած, անձնատուր ջուրերու պարին... կը ծփան, կը տարուին թեւաբաց պատշգամներու, ծաղկազարդ կարապներու...

Յետոյ լռութիւնը կը թանձրանայ կիսատուերին հետ իրենց շըրթունքին. կը խմեն տակաւին. խոհուն եւ ծանր բառեր կը փշրուին ակռաներուն տակ, իրենց ակնարկը վերջնականապէս կը բաժնուի իրենցմէ, կը խառնուի գաղթող թըռչուններու երամին, թեւ կը բանայ բացակայ այլուրներու,..

Դուրսը, քաղաքին վերեւ, մինչ ժամերը կը յառաջանան, գիշերը կը թեթեւնայ, արեւելքէն, սարերու ետեւէն անարիւն դէմք մը ցաթած է մեղկօրէն, լուսնկան, սառած անոր աչքերուն տակ թափանցիկ մշուշ մը, բոյրի մը ծաւալումով կ'ողողէ օդը, անջրպետը, ձիւնասպիտակ տանիքներ, ծառեր, արտօրաներ կը յայտնուին հեռուներ...

Քաղաքաբերդի բարձունքէն 12 հնչուն հարուածներ պահ մը կը թրթռացնեն համատարած ամայութիւնը:

Կէս գիշեր:

Ու ազգային արձարանին դուռը յանկարծ շնդալից կը բացուի. պարթեւ, թիկնեղ մէկը ներս կը խուժէ: Քնթաթախ աչքերը սեղանին շուրջ կը սթափին ու կը դառնան դրան: Ինքնակոչ նորեկը մուճակներուն ձիւնը թափ կուտայ սեմին ու կը քակէ գլխանոցը:

Մէկէն կը ճանչնան զայն, Աւագն էր:

— Այ, ձի՛ւնը ձեր գլխուն, ի՞նչ սղաւորի պէս նստեր էք, մութնիդ կախ... ձե՞զ են տուեր աշխարհի հոգն ու տարտը...:

— Վա՛յ Աւագ, դուն բարով, դուն հազար բարով...

— Որտեղի՞ց բուսար, դժոխքից փախած դու գիժ...

-- Մեր սիրտն էր տրաքում...

— Առանց քեզ, Աւագ, քէյֆն ալ հարամ, օղին ալ հարամ...:

Սրահը կ'ոգեւորուի, ամէնքը ոտքի են պահ մը, կը խօսին ամէնքը միասին. Թնջուկ մը կախուած է, կծիկ մը որ կը գլորի ու կը բացուի:

Նոր շիշ· տրամադրութիւնները կը ծըթըռտան ինչպէս այրող մարխը· վառարանին մէջ մահամերձ փայտերը յարութիւն են առած:

Ո՞վ չէր ճանչնար Աւագը, Իլիճացի պանդոկապետ Աւագը: Քաղաքէն մինչեւ դաշտին հեռաւոր գիւղերը, ո՞վ, ո՞ր տղան, ո՞ր աղջիկը չէր ճանչցած այդ յաղթագած տղամարդը: Տարիները կուգային, տարիները կ'անցնէին, մարդիկ ալ նմանապէս, Աւագ կը մնար ու կը մնար նոյնը, ան եկած էր ու երեւոյթը չունէր մեկնելու:

Հասակը խրոխտ, դէմքին գիծերը լեցուն եւ պիրկ, աչքերուն խորը միշտ նոյն հալած մետաղը, արտայայտութիւնը ունէր անիկա վարուած աղեղի մը, տարերային բայց զուսպ ուժերու, մէկը վերջապէս, որուն կեանքը կը յորդէր եւ անկարող էր ինքզինք պարփակելու: Տարիներով ան այդպէս մնաց, մինչ իրեն շուրջ ծանօթները հասակ եւ տարիք կը նետէին ու տարեկից սերունդը կը մնար ետ, կէս ճամբան, կը քրքրէր, կը մաշէր:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Թղթակիցը, յետոյ, կը յիշէ Մուսթաֆա Քէմալի կատարած «յեղափոխութիւնները» ազգային ժողովին մէջ,— երեսփոխաններու թօշակի կրճատում, ելմտացոյցի մէջ սեղմում, նոր տարրերու ընտրութիւն երեսփոխանական ընտրութեանց ժամանակ,եւն,։

Բայց թղթակիցը քաղաքական աւելի մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ թուրք օճաղըններու ջնջումին, զոր մէկ հարուածով կատարեց Մուսթաֆա Քէմալ։

Թուրք Օճաղըները, կ'ըսէ, որ քսան տարուան գոյութիւն մը ունէին, կազմուեցան այն օրը, երբ, սահմանադրութեան վաղորդայնին, իթթիհատ թէրաքքը կուսակցութիւնը հարկ տեսաւ թուրք երիտասարդութիւնը տանիլ բացարձակ ազգային գծով մը, մինչ անդին Յոյները, Հայերը, Հրեաները կը հետապնդէին իրենց ցեղային ինքնուրոյնութիւնը, իրենց բարքերուն անեղծութիւնը եւ թերեւս «երեւակայութեամբ լեցուած, շատ հեռաւոր խտէալ մը»։ Ուրեմն, թուրք Օճաղըներու ստեղծումը տեսակ մը հակազդեցութիւն եղաւ։

Բայց ահա այս կազմակերպութիւնը Քէմալի վարչաձեւին տակ աւելորդ, եթէ ոչ կասկածելի, թուեցաւ եւ որոշուեցաւ ձուլել խալք կուսակցութեան մէջ։

Ֆրանսացի թղթակիցը, քննելով թուրք թերթերու արտայայտութիւնները այս որոշման մասին, կ'եզրակացնէ թէ ուղղութիւն մըն է այս դէպի իտալական ֆաշիսմը կամ ռուսական կոմունիսմը։ Կարելի է ըսել թէ քայլ մը միայն կը մնայ, հասնելու համար ֆաշիսմին։ Կեդրոնացնել ազգային քաղաքականութիւնը մէկ ծրագրի մէջ, պատրաստել երիտասարդութիւնը, պաշտպանելու համար հանրապետական վարչաձեւը։ Եւ այս կարգադրութիւնը նաեւ անոր համար, որ թուրք երիտասարդութիւնը չյարի ուրիշ կազմակերպութեան կամ ուղղութեան, ինչպէս պատահեցաւ վերջերս Ֆէթհիի մէկ փորձին առթիւ։ Ուրեմն այս կարգադրութիւնն ալ կը ծառայէ ուժովցնելու երկրին միակ կուսակցութիւնը, խալքը, երիտասարդ տարրերով։

Կրօնական տագնապ

Սկովտիոյ Մոսենտ քաղաքին մէջ սաստիկ կռիւ մը տեղի ունեցաւ կաթոլիկներու եւ բողոքականներու միջեւ։

Կաթոլիկները հսկայ թափօրով մը, որ կը բաղկանար առաւելապէս մանուկներէ, կ'ուղղուէին դէպի Սուրբ Կոյսին արձանը։ Բողոքականները քարերով յարձակեցան թափօրին վրայ։ Իրենց կարգին կաթոլիկներն ալ յարձակեցան բողոքականներու տուներուն վրայ, կոտրեցին պատուհանները։

Ոստիկանութիւնը միջամտեց, ցուցարարները դիմադարձեցին։ Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուեցան ցուցարարներուն մէջէն, եւ մէկ հոգի ոստիկաններէն։ Ձերբակալուեցան հինգ հոգի։

Կը փորձեն եւ կը ճահանջեն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնները Յունիս 1էն սկսան վերահաստատել ութը ժամուան աշխատանքի դրութիւնը, ամիսներով 7-8 ժամի փորձեր կատարելէ յետոյ։

Նոր դրութիւնը պիտի գործադրուի նախ մետաղագործութեան մէջ եւ յետոյ աստիճանաբար պիտի տարածուի միւս ճարտարագործութեանց մէջ։

.*. Զրոյցի մը համաձայն, Ստալին սրտի ծանր հիւանդութեան մը մատնուած ըլլալով, ութ օր առաջ գերմանական ջերմուկները գացած է ծածուկ։

Պայթիւն Դամասկոսի մէջ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն թէ եօթը ֆրանսացի զինուորներ սպաննուեցան եւ ուրիշ երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան ռումբի մը յանկարծական պայթիւնէն։

Զինուորները այս ռումբը գտած էին քարայրի մը մէջ, Դամասկոսի շրջակաները։

Երաժիշտին աչքեն հանդուրժեր

Միլանէն կը հեռագրեն թէ իտալական կառավարութիւնը որոշած է աքսորել հռչակաւոր երաժիշտ Թոսքանինին։

Արուեստագէտին բնակարանը ոստիկանական հսկողութեան տակ է գիշեր ցերեկ։ Իրեն ուղղուած բոլոր նամակները կը բացուին գրաքննութեան կողմէ։ Թոսքանինիի արգիլուած է արտաքին աշխարհին հետ հաղորդակցիլ նամակով կամ հեռախօսով։ Շատեր որ ուզեր էին տեսակցիլ երաժշտին հետ, մերժուած եւ խոշտանգուած են։

Ի՞նչ է արուեստագէտին մեղքը,— Քանի մը օր առաջ, Պոլոնիայի թատրոնին մէջ, կ'առաջարկուի ֆաշիստ քայլերգը նուագել, եւ Թոսքանինի կը մերժէ։

Աշխատանքի ժամերը հանքերու մէջ

Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Խորհրդաժողովը երկուշաբթի օր զբաղեցաւ հանքերու աշխատանքի ժամերով։ Բրիտանական կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կ'ընդունի 7 ժամ 45 վայրկեանը, հանքերու համար։ Աշխատաւորական խմբակցութիւնը կը շարունակէ միայն 7 ժամ պահանջել ածխահանքերուն համար, մինչ հանքատէրերը կ'առաջարկեն 8 ժամ։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը բացարիկ պայմաններ պահանջեց, որպէս զի կարենան կատարել հատուցումներու յանձնառութիւնը։

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, ընդունուեցաւ 7 ժամ 45 վայրկեանը, ինչպէս առաջարկած էր Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը։

.*. Երկու օրէ ի վեր բուռն վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան նաեւ կիներու գիշերային աշխատանքի մասին։ Առաջարկուած է վերաքննել 1919ի պայմանագիրը։ Արդիւնքը յայտնի չէ տակաւին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Մեծ. ժողովին ելմտական յանձնաժողովը որոշեց գնել Մուտանիա-Պրուսա երկաթուղին, որ ֆրանսական ընկերութեան մը սեփականութիւնն է։

ՀԻՃԱԶԻ կառավարութիւնը շուէտացի երկրաբաններ հրաւիրեց, երկրին հանքային հարստութեանց մասին ուսումնասիրութիւն մը կատարելու համար։

"ՄԱՅԻՍ 28,,Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Վ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

կը խօսին՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՏԷՍԻՆ

7 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՌՈՍՏՈՄԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔ «ՄԱՅԻՍ 28» ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Անիէռ, Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Զէյթուն կոմիտէին կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 8 Ave. Argenteuil, Place Comèteի ծխավաճառին վերնայարկը։

կը հրաւիրուին՝ Եռագոյն, Փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերուն ընկերները։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն

Փարիզէն առնել հանրակառք թիւ 45 եւ իջնել փլաս Քոմէթ, փօրթ Քլիշիէն թիւ 40 իջնել Rue d'Alma.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐՈՒԸՆԷ ՍԿՍԵԱԼ

Place des Fêtesի մէթրոյին դիմացի լրագրավաճառին խանութը

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, 11 Rue Dunoir Գրադարանի սրահը, նիւթ «գաղութահայութիւնանկազմակերպութիւն պատճառները»։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները.

Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի «Վազգէն» խումբի հանգանակութիւնը ի նպաստ Հայաստանի աղէտեալներուն։

Ս. Այվաեան 30, Ս. Ոչխարեան, Գ. Իրինքեան, Ց. Սէրչեան, Օ. Սէրչեան, Տիկ. Ն. Մաղաքեան 25ական, Ս. Ռոտիկեան 20, Օ. Սարատարեան 20, Պալօեան, Կ. Ոչխարեան, Ա. Սէվտալեան, Յ. Թէրզեան 15ական, Ա. Թէրզիպաշեան, Յ. Այվաեան, Յ. Ջուրնաճեան, Ա. Շէհիրեան, Յ. Մանիսայեան, Բ. Գազանեան, Գ. Պետրոսեան, Տիկ. Կ. Ինէճեան. Գ. Վասիլեան, Ա. Գզըլեան, Ն. Ռստէկեան, Խ. Հոլիկեան, Գ. Թորոսեան 10ական, Ա. Խաչէրեան, Ա. Տօնիկեան, Գ. Սէվտալեան, Ա. Թաքէսեան, Տիկ. Ապահովեան Ն. Սարգիսեան, Գ. Մութաքեան, Յ. Դաւիթեան, Կ. Ստեփանեան 5ական, գումար 420 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 2 Յունիս)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Ջառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները՝ Այժմ 23 տարեկան է, իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. իր ճշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

— Չէնկիլէրցի (Պրուսա) տիկին Մարիամ Ծերոնեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ զաւակը Պ. Յովհաննէս Պապիկեան (վաղեմի ուսուցիչ՝ Չէնկիլէրցի)։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ։ Իմացնել Madame Mariam Tzéronian. Cité Arméninne. Boulevard de la Madeleine. Nice. France։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
4
ՅՈՒՆԻՍ
1931
4 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1586
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԼԽԱՏՈՒՄ

Ոճիր-արկած չէ որ պիտի պատմենք: Ոչ ալ «կիյլոթին»ի պատմութիւնը:

Ինչ որ պիտի շօշափենք, աւելի սարսռազդեցիկ է քան թէ «կիյլօթին»ը: Աւելի մահացու, քանի որ կապ ունի ամբողջ ժողովուրդի մը մտաւորականութեան ճակատագրին հետ:

Սովորական «կիյլօթին»ը այս կամ այն դժբախտին գլուխը կ'կտրէ ու կը նետէ: Գլուխը կը բաժնէ մարմինէն: Ֆիզիքական մահ, որ տարին քանի մը անգամ հազիւ կը գործադրուի: Այն ալ դատական վճիռով:

Բայց ահա գլխատման գործողութիւն մը որ տեւական է: Որ հետեւողական է եւ համատարած, ինչպէս հաւաքական տնտեսութիւնը:

Գլխատում այո՛, բարոյական իմաստով: Բայց հարիւր անգամ աւելի ահարկու եւ քստմնելի:

Այսօր եւ վաղը, «Յառաջ»ի մէջ պիտի կարդաք ընդարձակ նկարագրութիւնը Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած դէպքի մը: Բառական թարգմանութիւն «Խորհրդային Հայաստան»էն: Կարդացէք եւ... զարգացէք:

Օրուան վարիչները, Թերխաշ եւ մոլեկրօն «կոմիսար»ներ և թափթփուքներ, ուրիշ ամէն բան կարգի դրած և Հայաստանը դրախտ մը դարձուցած ըլլալով, ձեռնարկեր են կատարելու կարգի հաւատաքննութեան մը՝ անկուսակցական մտաւորականներու դէմ:

Իրարու ետեւէ առեան կը քաշեն իրենց ապարէզին նուիրուած, քաղաքական կեանքէ բոլորովին կտրուած գրողներ, — լեզուագէտ, բանասէր, փրոֆէսոր, մատենագիր, մասնագէտ, հնախոյզ: Հարցումն ալ՝ իսկ և իսկ միջնադարեան:

— Հաւատքով ի՞նչ ես...: Ի՞նչպէս կ'ուսուցանես պատմութիւնը, բանասիրութիւնը, աշխարհագրութիւնը կամ գիտութիւնը: Կը հաւատա՞ս «Մարքս-լէնինեան փիլիսոփայութեան դիալեկտիկական մատերիալիզմին»..:

Խուսափումը չի փրկեր. ոչ ալ բարեացակամ չէզոքութիւնը: Իսկ եթէ փորձես բացատրել, թէ իմ ճիւղս, մասնագիտութիւնս կապ չունի այդ բաներուն հետ, — տապարը կ'իջնէ գլխուդ: Ամբաստանութիւնը տրուած է արդէն: Կարճ եւ կտրուկ,

— «Բայլշեւիկօրէն գրոհել դասակարգային թշնամու իդէոլոգիական դիրքերի վրայ.

— Արմատախիլ անել բուրժուական-ռէակցիոն իդէոլոգիան ազգայնական ֆրոնդի բոլոր բնագաւառներից.— Նոր կադրեր կոփելու գործը դնել ապահով ձեռքերում» (Խ. Հայաստան, 21 մայիս):

Եւ հարցաքննելով, լրտեսելով, խաչելով ու խաշելով, սեւ ցանկը անցուցած են խումբ մը մասնագէտ-ակադեմականներ, — Փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեանը, որ իր կեանքը մաշեցուցած է լեզուագիտութեան եւ բանասիրութեան վրայ, հնագէտ աշխարհահռչակ Քալանթարը, բրածոյ Մանուկ Աբեղեանը (Նոր գրականութեան կնքահայրը), փրոֆ. Քոչարեանը, մանկավարժ Էդիլեանը, Անժուրը եւ ուրիշներ:(«Տեղի սղութեան պատճառով այստեղ մենք հնարաւորութիւն չունենք խօսել նաեւ շարք ուրիշներու մասին»— կը գրէ «Խ. Հայաստան»ը, նոյն թիւին մէջ):

Ոչ առաջինն է այս «Ընտէքս»ը, ոչ ալ վերջինը:

Անցեալ շաբթու արտատպեցինք ուրիշ պատմութիւն մը, որուն համաձայն պաշտօնէ արձակուած են մասնագէտներ Խ. Աղբէկեան, Ս. Կամսարական, Ա. Շիլկոմիրկեան: Իսկ հանրածանօթ Յ. Քաջազնունին համարձակած ըլլալով դիտողութիւն ընել, հռչակուեցաւ անվստահելի: Յամառ ծերունին գրքոյկ հրատարակեց տարիներ առաջ, — «Դաշնակցութիւնը անելիք չունի»: Այսօր ալ, աւելի քան երբեք վճռականօրէն կը յայտարարէ թէ «ինքն ամբողջովին կտրել է իր կապերը Դաշնակցութեան հետ»:

Այդ բոլորը արժէք չունին: Արթուն կը հսկէ հաւատաքննութեան պահակը: Քաջազնունին «երկերեսանի է»: Քաջազնունին իրաւունք չունի աշխատելու «մանկավարժական ասպարիզում»:

Եթէ գլխատում չէ այս, «հարուածային կարգով» եւ համատարած, եթէ անճիտումը չէ այս ամբողջ փաղանգի մը որ օրէ օր եւ մօրուք ճերմկցուցեր է գիրքերու, թուղթերու և բեկորներու վրայ, թանգարաններու, մատենադարաններու եւ ակադեմիաներու մէջ, դասարանէ դասարան, ամպիոնէ ամպիոն, սերունդէ սերունդ,— ապա ձեզի կը թողունք փնտռել - գտնելու բառը եւ բնորոշել դէպքը:

Մանաւանդ ձեզի՛, ազատ երկիրներու գրող-բրոցներ, «Հայաստանի անկաշառ բարեկամներ», հայ մատենագրութեան, հայերէն դպրութեանց եւ գիտութեան վաստակաւորներ կամ սիրահարներ:

Հրամեցէք ապարէզ եւ լուսաբանեցէք մեզ, «թշնամիս»: Լուսաբանեցէք սա տարագիր ժողովուրդը:

Գիտէք որ սեւ ցանկի զոհերէն ոչ մէկը ո՛ր եւ է համայնք, հակում ունի մեզի հանդէպ: Ընդհակառակն, անոնց շատեր կան որ կ'անիծեն մեզ:

Ապարէ՛զ, ապարէզ, չմոռնալով Էջմիածինն ալ, որ ուր/2 օղակն է համատարած գլխատման:

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՄՈՒԼ ՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անցեալ օր «Յառաջ»ի խմբագրականը կ'անդրադառնար հայրենակցական հրատարակութեանց:

Խօսինք նաեւ ուրիշ տեսակի հիւանդութեան մը վրայ:

Փորձա՞ծ էք համրել զանազան հանդէսները որոնք իրարու կը յաջորդեն շարքով ու կարգով, ըլլայ Փարիզի թէ գաւառներու մէջ:

Թէեւ, համրելու պէտք չկայ գնահատելու համար ուժերու անպէտ վատնումին հետ, նաեւ զանազան գումարներու ապարդիւն մախումը, գումարներ, որոնք փոքր, բայց իրարու քով գալով՝ պիտի կրնային անհրաժեշտ պէտքերու գոհացման ծառայել:

Փառք Աստուծոյ եւ Սատանային, միութիւնները չեն պակսիր: Ամէն քաղաք ուր 1000էն վեր հայութիւն է տեղաւորուած, առնուազն կը համրէ տասնեակ մը միութիւններ ու երբ գիտենք թէ ամէն միութիւն պարտք կը սեպէ տարին գոնէ երկու հաւաքոյթ կազմակերպելու, շատ դժուարութիւն չենք կրեր գնահատելու յոգնութիւններն ու դրամական վատնումները, որոնք բանի չեն ծառայեր:

Չեն ծառայեր, որովհետեւ գիտենք թէ այդ հանդէսներն ու հաւաքոյթները լաւագոյն պարագային, կը վերջանան փակելով ծախքերը կամ ձգելով նուազագոյն շահ մը:

Նոյնիսկ եթէ գոյացնեն հասոյթ մը, ատով չէ որ կազմակերպիչ միութիւնները պիտի կրնան ինքնագլուխ եւ առանձին, իրականացած տեսնել նպատակը որ տուն տուեր է իրենց կազմութեան:

Մինչդեռ միացած՝ նոյնիսկ հանդէսներու եւ հասութաբեր ձեռնարկներու կազմակերպման մէջ, պիտի կրնային իսկապէս շօշափելի արդիւնք քաղել:

Ու չկայ արգելք այս միացման: Իրօք, ի՞նչն է որ զանոնք կը բաժնէ:

Զանազան միութիւններու նպատակը կարելի չէ՞ արդեօք վերածել ընդհ. յայտարարի, քանի անոնք այս կամ այն կերպով կը հետապնդեն նոյն առաջադրութիւններու իրականացումը ու բոլորը կը քալեն գործունէութեան նոյն ճամբէն, բայց զիրար խաչաձեւելով, զիրար արգիլելով:

Փնտռենք ուրեմն այս միացման տարրերը եւ առաջքն առնելով ամուլ յոգնութիւններու, ջանանք մեր ջանքերէն քաղել առաւելագոյն օգուտը:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՅԱՆՑ

ԹՈՒՐՔԵԻՀԵԼԼԷՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աթէնքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն Թուրք արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտիւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է հունգար լրագրողներու.

— Թուրքիա, ինչպէս նաեւ Յունաստան ունեն քաղաքական խմբաւորումի չեն պատկանիր: Երկու երկիրներն ալ ուրիշ բաղձանք չունին, բայց եթէ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել բոլոր երկիրներու հետ, Ես, Թուրքիոյ նախարար, կը խօսիմ Յունաստանի քաղաքականութենէն, որովհետեւ մեր երկու երկիրները իրարմէ պահելիք բան չունին: Երկուքն ալ համերաշխօրէն կ'աշխատին:

«Գալով Խորհ. Ռուսիոյ հետ մեր յարաբերութեան, ըսեմ թէ մեծ բարեկամութեամբ մը կապուած ենք:Այս բարեկամութիւնը իր ապացոյցները տուած է եւ աւելի զօրաւոր է հիմա:

Աթէնքի գործակալութեան ալ հետեւեալը յայտարարած է Թէվֆիք Րիւշտիւ:

—Թողէք որ երկու երկիրները խաղաղութեամբ լուծեն դիւանագիտական զանազան խնդիրներ: Երկու դրացի երկիրները որդեգրած են օգտակար աշխատակցութեամբ քաղաքականութիւն մը. արդէն կը տեսնէք այս քաղաքականութեան գոհացուցիչ արդիւնքները:

«Պ. Վէնիզէլօս շատ լաւ գիտէ որ, այս անկեղծ աշխատակցութեան եւ հասկացողութեան ճամբուն մէջ անգամ մը որ մտանք, մինչեւ ծայրը պիտի երթանք, առանց ետ դառնալու:

ՍՊԱՆԻԱ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Մատրիտի համայնավարներու պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Սպանիոյ վարչապետին բողոքելու համար Մայիս 15ին կատարուած ձերբակալումներուն եւ համայնավար թերթերու հետապնդումներուն դէմ: Համայնավարները կը բողոքեն նաեւ այն մեղադրանքներուն դէմ, որոնք կ'ուղղուին իրենց իբրեւ դաշնակից միապետականներու:

Բոլշեւիկեան Փրավտա թերթը կը հրատարակէ յօդուած մը, որ կարգ մը թելադրութիւններ կ'ուղղէ սպանիացի համայնավարներուն: Այս վերջինները կ'երեւի թէ դժգոհութիւն պատճառած են Մոսկուայի վարիչներուն:Յօդուածագիրը կը մեղադրէ Սպանիոյ համայնավարները թէ հանրապետութեան հռչակումէն օգտուելով պայման չեն դրած հողերու անմիջական գրաւումը եւ ձեռնարկներ չեն կատարած որ ընկերային պահանջները իրականանան գործաւորներու իսկ ձեռքով:

«Փրավտա» պարտք կը դնէ Սպանիոյ համայնավարներուն վրայ,որ միջոցներու դիմեն պայքարի պատրաստուելու համար «քաղքենի եւ յետադիմական» ժամանակաւոր կառավարութեան դէմ, որպէսզի համայնավար կուսակցութիւնը «ստանձնէ զանգուածներու ղեկավարութիւնը ազատութեան անմիջական նուաճման համար»:

ՊԻՐՄԱՆԻՈՅ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐԸ

Պիրմանիոյ ըմբոստ հնդիկները գծէն դուրս հանեցին Ռանկունի ճեպընթացը որ ամբողջովին քանդուեցաւ:

Չորս ճամբորդներ սպաննուեցան եւ բազմաթիւ անձեր ալ ծանր կամ թեթեւ վէրքեր ստացան: Ոստիկանութիւնը հաստատ համոզում գոյացուցած է թէ այս ոճրային արարքը՝ գործն է ըմբոստներու: Հաստատուեցաւ թէ երկար տարածութեան մը վրայ երկաթագծերը խախտուած էին. իսկ ուրիշ կէտերու վրայ պայթուցիկներ գտնուեցան:

30 ԴԱՐՈՒ ՀՆՈՒԹԻՒՆ

Գերմանիոյ մէջ, Վանհայմի մօտերը, տեղացիները երեւան հանեցին ժայռերու կողքին ճեղքուածք մը, ուր մետաղեայ զանազան առարկաներ կային, շինուած՝ Քրիստոսէ 8-10 դար առաջ:

Կ'ենթադրուի թէ պատերազմի պահուն հնութեանց վաճառական մը կամ հաւաքիչ մը այդ առարկաները պահած է հոն եւ սակայն յետոյ, չէ կրցած գտնել զանոնք:

ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ՄԵՆԱՍՏԱՆ ՄԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Փէնսիլվանիոյ համալսարանին արշաւախումբին պետը գլխաւորած Պաղեստինի մէջ երեւան հանեց 7րդ դարէն մնացած մենաստան մը որ 11 սենեակներէ կը բաղկանայ, բոլորն ալ գեղեցիկ կերպով զարդանկարուած:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆԸ ՕՐԷՆՔ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Արարատի դէմ Թուրք բանակի գործողութեանց ընթացքին, Թուրքերը պարտք սեպեր էին ինչպէս միշտ, զարհուրելի վայրագութեանց ենթարկել անմեղ ու անզէն ժողովուրդը: Ատենին հաղորդած ենք կիներու, մանուկներու եւ անկար ծերունիներու վրայ գործուած խժդժութիւնները:

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Արարատի շարժման ընթացքին պետական պաշտօնեաներու եւ «միլիս» ուժերու կողմէ գործուած արարքները յանցանք չպիտի նկատուին:

Այս մասին մօտերս, օրինագիծ մըն ալ պիտի ներկայացուի եղեր Թուրք խորհրդարանին:

Թուրքիոյ հանրային պարտքերը

Էնկիւրիէն եկած լուրերու համաձայն, բանակցութիւնները դադրած են եւ յայտնի չէ թէ ե՞րբ պիտի վերսկսին: Օտար պատուիրակները արդէն իսկ մեկնեցան Էնկիւրիէն, իրենց երկիրները վերադառնալու համար:

Բանակցութեանց ընթացքին, Թուրքիա երկու գլխաւոր պայման դրած է.— վճարումը քանի՛ մը տարի յետաձգել եւ Փարիզի պայմանագրութիւնը փոխել:

Պատուիրակները տրամադրութիւն յայտնած են առաջին պայմանը ընդունելու, բայց պայման դրած են որ անխախտ պահուի Փարիզի պայմանագրութիւնը:

Յայտնի չէ թէ երկրորդ բանակցութիւնը ե՞րբ պիտի սկսի:

Տասնեւհինգ տէրվիշներ ձերբակալուած

Քէմալական կառավարութիւնը կը շարունակէ իր պայքարը տէրվիշներուն դէմ: Սալիհլիի Խալիլ Օվա գիւղին մէջ ձերբակալուեցան 15 հոգի, այն միջոցին երբ «Թէքքէ»ի արարողութիւններ կը կատարէին: Տէրվիշները Սալիհլի բերուեցան:

Ընդհ. դատախազութիւնը հետապնդում պիտի կատարէ այս շէյխերուն դէմ, գաղտնի արարողութիւն կատարած ըլլալու մեղադրանքով: Կ'ըսուի թէ անոնք «Ալեվի» աղանդին կը պատկանին: Արարողութեան ընթացքին, անոնք օղի ալ խմած են: Ասոնցմէ մէկը Մաղնիսացի է:

Ամբաստանեալներէն ճաշարանապետ Նիազի ըսած է.— «Ես տէրվիշութիւնը ինչ է չեմ գիտեր. Ծանօթ գիւղացիներս զիս զուարճութեան կանչեցին: Կարգ մը թշնամիներ այս զուարճութիւնը իբրեւ ուրիշ բան ներկայացուցած են»:

Քննութիւնները կը շարունակուին:

Եորկայի դաշինքը կ'առաջնայ

Ռումանիոյ խորհրդարանական ընտրութեան արդիւնքը այսօր պիտի յայտնուի: Սակայն կառավարութիւնն արդէն ապահոված է ամուր մեծամասնութիւն մը, համաձայն զանազան տուեալներու:

Ներքին Նախարարութիւնը կը շարունակէ կեդրոնացնել զանազան շրջաններու ընտրութեանց արդիւնքները, կատարելու համար աթոռներու համեմատական բաշխումը: Ընտրողներու թիւը անցած է 2 միլիոն 400,000ը: Կառավարութիւնն արդէն ապահոված է ընտրուածներու հարիւրին 60ը, այսինքն աւելի քան 300 աթոռ:

Գիւղացիականները ստացան քուէարկութեան հարիւրին 16ը եւ հազիւ պիտի կրնան 20 աթոռ ապահովել:

Քուէարկուներու ընդհ. թիւը պէտք է ըլլար 5,4 միլիոն:

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Ամբողջ Եգիպտոսի մէջ, երկրորդ կարգի ընտրութիւնները տեղի ունեցան նախորդ օր, առանց միջադէպի:

Վարչապետը Սըտքը փաշա մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ «ստացուած արդիւնքները կը յայտնեն թէ ներկայ վարչաձեւը արժանացած է ազգային հաւանութեան, թէ այս վարչաձեւը միայն երկրին պաշտօնական վարչաձեւը չէ, այլ այն զոր Եգիպտոսի ժողովուրդը կը նկատէ իր ձգտումներուն ամենէն յարմարը»:

Սըտքը փաշա այն յոյսն ունի թէ ընտրութեանց այս արդիւնքը խելքի պիտի բերէ ընդդիմադիրները, որոնք ետ պիտի առնեն իրենց տուած պոյքոթի որոշումները:

Հաւանական կը նկատուի որ Եգիպտոսի խորհրդարանը նիստի հրաւիրուի յունիս 20ին, մէկ ամսուան համար:

Խորհրդ. գործավար մը Փարիզ կուգայ

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն կ'ըսուի թէ Խորհրդային Միութեան արտաքին առեւտրական գործավարին օգնականը մօտերս Փարիզ պիտի գայ Ֆրանսայի հետ բանակցութիւններ կատարելու համար առեւտրական պայմանագրութեան մը մասին: Առեւտրական այս բանակցութիւնները պիտի զուգադիպին Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ քաղաքական դաշնագրի մը կնքման բանակցութիւններուն, փոխադարձ չէզոքութեան հիման վրայ:

Այս լուրը որ կը հաղորդուի վերապահութեամբ, տակաւին չէ հաստատուած ֆրանսական պաշտօնական կամ իրազեկ շրջանակներու կողմէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ էջ)

ԴԵՊԻ ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԶԱՐԳԱՑԷՔ...

Ա.

Շատեր կան դեռ, քաղաքագէտ կամ մտաւորական, որոնք յստակ գաղափար մը չունին Հայաստանի մասին։ Հեռո՛ւ մեզմէ կամաւոր կոյրերը որ ծանօթ են նաեւ ռամկավար անունով։

Եւ այս մարդիկը կը կարծեն թէ Ռուսիա շնո՛րհ ըրած է, Կովկաս իջած է ի պաշտպանութիւն Հայաստան աշխարհին։ Եւ միամիտներն ալ կը ջանան համոզել թէ Ռուսիա մեր բարիքին համար միայն Կովկաս գալով, բոլշեւիկեան նոր քաղաքակրթութիւն «կը ջամբէ» մեզի, կը շէնցնէ մեր երկիրը, ջրանցք կը բանայ, գործարան կը շինէ, դպրոցներու թիւը կը շատցնէ։ Այս ամէնը բարիք ընելու համար մեզի։ Վաղը պիտի ձգէ ու մեկնի։

— Է՜հ, տիկին Հայաստան, ալ զօրացար, շէնցուցի, բարեզարդեցի քեզ, մնա՛ս բարով։

— Երթա՛ս բարով, կոպտօրէն Ռուսիա, ալ ասկէ վերջ ես եմ իմ երկրիս տէրը։

Այո՛, այս հէքեաթին հաւատացողները շատ են։ Ոմանք, նոյն իսկ, աւելի բանիմաց, կը հաստատեն թէ բոլշեւիկեան Ռուսիան տարբեր է ցարական Ռուսիայէն, եւ բարեկրթութեան համար՝ Ռուսիա չեն ըսեր, այլ՝ «Խորհրդայի՛ն Ռուսիա», ինչպէս մեր գիւղացիները հօրս Մարկոս չէին ըսեր, այլ՝ «ուստա՛ Մարկոս»։

Սիրելի Յառաջականներ, ես անկեղծ մտաւորական մըն եմ եւ Ռուսիային Ռուսիա կ'ըսեմ, ինչպէս Մարկոսին՝ Մարկոս։ Իմ կարծիքովս, «ցարական» եւ «բոլշեւիկեան» ածականները քաղաքավարական բացատրութիւններ են, եւ ցարական Ռուսիան ամենեւին տարբերութիւն չունի բոլշեւիկեան Ռուսիայէն։ Եւ եթէ ան եկած նստած է 1918ի Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ, երբեք նպատակ չունի մեզ «պէսլէմիշ» ընելու։

Ընդհակառակն։ Հին աշխարհակալները երկու տարին անգամ մը կը յարձակէին փոքր ու տկար երկրի մը վրայ, թալնի կուտային հարստութիւնը եւ կը մեկնէին։ Սովորութիւն չունէին ձուլելու, այլ կը ձգէին որ մէկ երկու տարի հանգիստ մնայ, պարարտանայ, եաքէն «արիւն առնելու համար»։ Նոր աշխարհակալները ուրիշ նպատակ չունին,— բայց միայն կլլել։ Հիմա «երկա՛ր» են ձեռքերը, եւ ծիծաղելի է աշխարհագրական բաժանումներու մասին խօսիլը։ Ռուսիա մտիկ կ'ընէ՞ թէ կովկաս աշխարհագրական եւ պատմական տեսակէտով բաժնուած է իրմէ։ Հաղորդակցութեան միջոցներու դիւրութիւնը կամ արագութիւնը կը մեծցնէ սահմանները բոլոր ուժեղ պետութիւններուն։ Հին ատեն գետը կամ լեռը բնական սահմաններ էին,— պատուարներ, որ կը բաժնէին պետութիւնները իրարմէ։ Հիմա ո՞ր պետութիւնը կարեւորութիւն կուտայ այդ պատուարներուն։

Եւ Ռուսիա, երբ Կովկաս եկաւ, առաջին իսկ օրէն աշխատեցաւ ստեղծել մեծ պետութիւն մը, իր մէջ ձուլելով բոլոր ժողովուրդները, որոնք խիճերու նման գտաւ իր ճամբուն վրայ։

Հայ ժողովուրդն ալ, Երեւանի նահանգին մէջ, խիճ մըն էր որ նետեց իր ստամոքսը։ Կամաց կամաց կը մարսէ արդէն,— անոնք որ քիչիկ մը բնախօսութիւն կարդացած են, գիտեն թէ ի՛նչպէս տեղի կ'ունենայ մարսողութիւնը։ Աստիճանաբար, յամրաբար։ Տանձ մը կը նետես բերանդ, երեք հեղ կը ծամես, եւ երբ ստամոքսդ կ'երթայ, ալ չես հետաքրքրուիր։ Ստամոքսդ առանց քեզի լուր տալու, գործողութիւնը կը լմնցնէ։ Այնպէս ալ Երեւանի հայ ժողովուրդը կը մարսուի ահա ռուսական ստամոքսին մէջ, եւ ոչ ոք կը զգայ կամ կը մտածէ այդ մասին։

Մարսողութեան փորձեր շատ կատարուեցան վերջերս Հայաստանի մէջ։ Այս յօդուածիս մէջ, մէկ օրինակը կը բաւէ առայժմ։

⁂

Երիտասարդութիւնը հրաշալի սնունդ մըն է, բոլոր աշխարհակալներուն համար։ Որսալու նպատակով երիտասարդները, մարսելի դարձնելու համար զանոնք, Ռուսիա փոքրիկն Հայաստանի դպրոցներուն եւ բարձրագոյն վարժարաններուն յարմար ուղղութիւն մը տուաւ։ Եւ խիստ հսկողութիւն կը կատարէ դեռ դասախօսներուն վրայ։ Գիտական կաճառ, համալսարան եւայլն պարտաւոր են իրենց ուսման մէջ դնել մարքսիզմ-լենինիզմ։ Ժամանակ մը խիստ հրաման տուաւ, որ գիտական եւ մանկավարժական բարձրագոյն հաստատութիւններու բոլոր դասախօսները մտնեն կոմունիստ կուսակցութեան մէջ։ Եւ ահա, օր մը իրենց թերթին մէջ գրուեցաւ թէ Երեւանի ճարտարագէտները, ակադեմիկոսները եւ դասախօսները, ինքնաբերաբար լքելով «լոյալ չէզոքութիւնը», յանուն «սոցիալիստական» շինարարութեան, հաւաքական դիմում կատարեցին՝ մտնելու համար կոմունիստ կուսակցութեան մէջ։

Բայց եւ այնպէս, կարգ մը փրոֆէսէօրներ յամառեցան մնալ «լոյալ չէզոք»։

Այս անգամ այդ «լոյալ չէզոք»ներն են, որ թաւալգլոր կը տապալին։ Անոնք ամբաստանուած են «կոնդրատեւշչինայով»։ Այսինքն կոմունիստ կուսակցութեան մեծ ծրագիրը ձախողեցնելու նպատակով, կուլակներու (ունեւոր գիւղացի) եւ հակայեղափոխական տարրերու հետ դաշնակցելով, չեն կատարեր յանձնառութիւնները կամ իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնը։ Այս ծանր ամբաստանութենէն զատ, որ դաւաճանութիւն կը կոչուի, կոմունիստները կ'ըսեն թէ այդ «լոյալ չէզոք»ները, իրենց դասախօսութեանց մէջ կը պայքարին «դիալեկտիկական մատերիալիզմի» դէմ եւ «բուրժուական նացիոնալիստական տենդենց» կը ներարկեն երիտասարդներուն։

Այս պատճառաբանութեամբ ահա դուրս կը նետուին բերդին վերջին պաշտպանները։ ՅԱՌԱՋի ընթերցողները գիտեն անշուշտ թէ Հայաստանի առաջին հայ բոլշեւիկները դուրս նետուեցան դիրքերէն յամրաբար և աստիճանաբար։ Հիմա հին բոլշեւիկները մոռցուա՜ծ իսկ են Երեւանի մէջ։ Ասպարէզը մնացեր է մակերեսային զարգացման տէր խակ ու անփորձ երիտասարդ բոլշեւիկներու, որոնք, փառասիրութենէ մղուած, իրենց մօրը ծանածին պէս կը ծախեն ազգային ամէն բան։ Նոյն ատեն անկիւններուն մէջ կը մաքրագործուին յամեցողները, «հին»ները։

Այսպէս, «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (21 Մայիս) երկու գրգռիչ յօդուածներով արդէն փափաք կը յայտնուի դո՜ւրը ցոյց տալ չէզոք կամ դաւաճան, ազգայնական կամ հակակոմունիստ փրոֆէսէօրներուն,— Հրաչեայ Աճառեան, Աշխարհբեկ Քալանթար, Մանուկ Աբեղեան, Էղիլեան, Անժուր, Քոչարեան և ուրիշներ։

Երեւանի պաշտօնաթերթին ամբողջ երրորդ էջը նուիրուած է այս «դաւաճան»ներուն «հակայեղափոխական» գործերուն մերկացման։ Այդ յօդուածները ուրիշ նպատակ չունին, բայց եթէ նետել փրոֆէսէօրները իրենց գրաւած ամպիոններէն, եւ յանձնել հեթանոսներուն։

Յաջորդով կը ներկայացնենք այդ փրոֆէսէօրներուն վրայ ինկած ամբաստանութիւնները, որպէսզի ինծի հետ դուք ալ հասկնաք թէ Հայաստանը ոչ իսկ խորհրդային է, այլ ամէն տեսակէտով ապազգայնացման դատապարտուած երկիր մը։

ՇԱՀԷՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՃԻԳԵՐԸ

(«ԱՐՄԵՆԻԱ»Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ (Սեփ. Թղթ.).— 1931 Ապրիլ 26ին լոյս տեսաւ Հարաւ. Ամերիկայի առաջին մեծ թերթը «Արմենիա», «Յառաջ»ի ծաւալով։

Նոյն գիշերն իսկ կազմակերպուած թէյասեղանը, որուն փութացած էր ներկայ ըլլալու խուռն բազմութիւն մը, ցոյց տուաւ, թէ այս գաղութը կարօտ էր հայերէն թերթի մը, ու պատրաստ ամէն կերպ աջակցելու անոր զարգացման ու տեւականութեան։

Հակառակ տիրող տնտեսական տագնապին, ու մանաւանդ մեր հայրենակիցներէն շատերու գործազրկութեան, «Արմենիա»ի առաջին ոսկետառ թիւը աճուրդի դրուելով քառորդ ժամուան մէջ քանի մը հարիւր փեսոյի բարձրացաւ։ Բացի մասնաւոր անհատներէն, նախանձելի մրցումով մը ու առատաձեռնութեամբ իրար գերազանցելով աճուրդին մասնակցեցան շատ մը Հայր. Միութիւններու, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Զ. Ո. Մ.ի ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. բազմաթիւ խումբերու ներկայացուցիչները։ «Արմենիա»ի առաջին թիւը շահեցաւ Մարաշի Հայ Երիտ. Միութիւնը, որուն ատենապետը քանի մը ողջոյնի խօսքերէն վերջ, բացառիկ գումար մը եւս նուիրեց։

«Արմենիա»յի հրատարակութեամբ, Հարաւ. Ամերիկայի ցիրուցան հայութիւնը կը թեւակոխէ նոր ժամանակաշրջան մը։ «Արմենիա»ն լաւագոյն ապացոյցն է, որ այս շրջանի հայութիւնը արդէն կրցած է հասնիլ այն աստիճանին, որ պարզօրէն կը տեսնէ մեզ շըրջապատող ահաւոր վտանգը, որուն օղակին մէջ պիտի խեղդուինք, եթէ հիմակուընէ իսկ չմտածենք, ու պէտք եղած միջոցներուն չդիմենք։ Այս օրերուն ամէնէն քիչն անգամ շատ է։ «Արմենիա» մը փրկութեան հրեշտակ մը չի կրնար ըլլալ, բայց լաւագոյն միջոց մըն է գոնէ Հարաւ. Ամերիկայի հայ գաղութները իրարու կապելու։ Որովհետեւ խոստովանինք որ, հակառակ իրարու մօտիկութեան, այս գաղութները ամիսներով իրարմէ անտեղեակ կը մնան։ Պատահած է, որ այս կամ այն գաղութին մէջ կատարուած որեւէ ազգային կամ ընդհանուր խնդրին միւս գաղութը իրազեկ եղած է ամիսներ վերջ, այն ալ պատահականօրէն ու այլանդակուած։

Աւելորդ է խօսքեր շռայլել, մատնանշելու համար այն խոշոր դերը զոր պիտի կրնայ կատարել «Արմենիա»ն։ Ինչպէս անցեալին, նոյնպէս եւ ներկայիս մամուլի դերը արդէն պարզ է։ Միայն Հարաւ. Ամերիկայի կարգ մը իւրայատուկ պայմաններն են որ այս առթիւ քիչ մը տարակուսանք կրնան պատճառել։ Աւելի պարզենք։ Թերթի համար ամէնէն աւելի անհրաժեշտ են մտաւորական ուժեր։ Եղածները եթէ հայ իրականութենէն իսպառ հեռացած չեն, ամբողջապէս կլանուած են իրենց ներքին հոգերով։

Մատնանշուած բոլոր դժուարութիւններն ու շարք մը ուրիշ պարագաներ նկատի ունենալով մէկտեղ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հարաւ. առաջին Շրջանային Ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց ձեռնարկել թերթին հրատարակութեան։ Եւ ահա հրապարակ ելաւ «Արմենիա»ն, խանդավառելով մեր հայրենազուրկ հայութիւնը։

Այս առթիւ, խրախուսիչ էին մանաւանդ Շրջ. Ժողովի պատգամաւոր ընկերներու զեկոյցները, որոնք կը պարզէին իրենց շրջաններու ոչ միայն կուսակցական, այլ եւ գաղթահայ կեանքին վերաբերեալ շահեկան խնդիրները։

Շատ բնական է, որ այս թափառական ժողովուրդը ուշ կանուխ քիչ մըն ալ իր ազգային կեանքի մասին մտածէ, մանաւանդ որ հիմակ ու հիմակ հայրենիքի դուռները ամրօրէն գոցուած են։

Գործակցութեան աշխատանքի մը արդիւնքը պէտք է համարել Մոնթէվիտէոյի այսօրուան յաջողութիւնները։ Տասնեակ տարի մը առաջ, գրեթէ կը պակսէր ազգային կեանքին ուղղութիւն տուող մարմին մը, իսկ այսօր Մոնթէվիտէոյի հայ գաղութը զարգացման շիտակ ճամբան է բռնած։ Հայ Գաղթ. Ընդհ. Միութիւնը արդէն պաշտօնապէս ճանչցուած է կառավարութեան կողմէ։ Միութիւնը ունի իր սեփական երկյարկանի գեղեցիկ շէնքը, յարմար եկեղեցիի ու դպրոցի համար։ Վերջապէս շուրջ երեք հազարի հասնող հայութիւն մը քով քովի եկած հաշտ ու սիրով կ'աշխատին այս օտար ափերուն վրայ տանելի դարձնելով առօրեայ կեանքը, փրկելով ինչ որ կարելի է։

Ամէն տարի առանց բացառութեան ամբողջ գաղութով կը տօնեն ազգային բոլոր տօները, գլխաւորութեամբ Մայիս 28ի, որու առթիւ չեն մոռնար նաեւ լայն պրոպագանդ մղել տեղական մամուլին մէջ, ճանչցնելու հայ ժողովուրդը օտարներուն ու տեղացիներուն։ Այսօր Մոնթէվիտէոյի մէջ շատ աւելի բարենպաստ կարծիք ու տրամադրութիւն ունին Հայերու հանդէպ քան Ամերիկայի միւս շրջանները։ Լաւ կ'ըլլար որ Մոնթէվիտէոյի մեր ընկերներու պրոպագանդի այս գեղեցիկ ձեւը իւրացուէր միւս շրջաններուն մէջ եւս։

Անցեալ տարի, Ուրուկուայի Հանրապետութեան հարիւրամեակի տօներուն մեր հայրենակիցներու բերած մասնակցութեան հաճելի տպաւորութենէն զատ, այսօր ամէն Հայ ներքին հպարտութիւն մը պիտի զգայ, տեսնելով Մոնթէվիտէոյի քաղաքապետարանի սրահին մէջ հայկական եռագոյնով զարդարուած մեր զինանշանը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մասնաճիւղն ալ ուղիղ ճամբու վրայ է։ Վերջերս կազմուած է նաեւ Զ. Ո. Մ.ի Մասնաճիւղը որ Հայ. Գաղ. Ընդհ. Միութեան հովանաւորութեամբ տուաւ առաջին հայկական ներկայացումը ի նպաստ ծրագրուած հայկական վարժարանին։

Ուրիշ կարեւոր շրջան մը կը կազմէ Պուէնոս Այրէսէն շուրջ 18 ժամ հեռաւորութեամբ Քորտովայի հայ գաղութը։ Հայութեան թիւը հոս արդէն 2000ի կը հասնի։ Կամաց կամաց կազմակերպուելու նշաններ ցոյց կուտան։ Արդէն գոյութիւն ունի Գաղութային Միութիւն մը, եկեղեցին իր քահանայով, եւն.։ Պարբերաբար կը տօնուին ազգային տօները, ուր ընդհանրապէս իբրեւ բանախօս կը հրաւիրուին մեր ընկերները։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Քորտովայի մէջ ունի իր սեփական ակումբը, ուր կեդրոնացած է հայ կեանքը, շուրջն ունենալով բոլոր երիտասարդ ուժերը։

Ամէնէն աւելի փոփոխական վիճակ ունի Ռոսարիոյի գաղութը, հոս, ինչպէս կ'երեւի մեր հայրենակիցները չեն կրնար յարմարիլ տեղական պայմաններուն, որով չեն յաջողիր տեւական գործ մը ստեղծել։ Ներկայիս անոնց թիւը 140ի կը հասնի։

1926 Յուլիս 11ին կազմուած է Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէ մը։ Յառաջդիմասիրաց Միութիւնը բաւական խոստմնալից ուղի մը բռնած է։

Հակառակ նախորդ տարիներուն, ներկայիս Պերիսոյի հայութիւնը անշարժութեան դատապարտուած է, ինչ որ առաջ կուգայ տիրող տնտեսական տագնապէն։

Պրազիլիոյ հայ գաղութի մասին այս էջերուն մէջ մանրամասնօրէն խօսած եմ արդէն։

Հոս է որ կեդրոնացած է այս լայնածաւալ շրջանի հայութեան ստուար մեծամասնութիւնը։ Հայրենակցական Միութիւններու թիւը 50ը կ'անցնի, ուրտեղ Հայ Առ. Եկ. հոգաբարձութիւնը յենելով ժողովրդի տրամադրութեան վրայ, ձեռնարկած է սեփական եկեղեցիի բացման ծրագրին։ Գործը արդէն յաջողութեան ճամբուն մէջ է։ Նոյնը նաեւ հայ աւետարանականներու, հայ կաթոլիկներու եւ այլոց համար։

Պուէնոս Այրէսի մէջ է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Զ. Ո. Մ.ի մասնաճիւղերը իրենց գործունէութեան լայն ասպարէզ մը բացած են։ Խումբ մը թատերասէրներու յօժարութեամբ հայ հասարակութիւնը երբեմն ականատես կ'ըլլայ հայկական ներկայացումներու։

Եւ վերջապէս Պուէնոս Այրէսի մէջ են կեդրոնացած Հարաւային Ամերիկայի Հ. Յ. Դաշնակցական մարմիններու գըլխաւոր մասը ու անոնց ղեկավար մարմինը։

Ու բնական էր որ առաջին հայերէն թերթն ալ ասկէ սկսէր։

Հարաւային Ամերիկայի հայութիւնը ողջունելով «Արմենիա»յի հրատարակութիւնը, ձեռք ձեռքի տուած անոր հետ՝ կը թեւակոխէ իր նոր ժամանակաշրջանը, աւելի կազմակերպուած ու միացեալ ուժերով այս օտար ափերու վրայ՝ տանելու իր ուսին ինկած ազգային պարտականութիւնը։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ուսուցիչներու անկայուն վիճակը.— Ուսումնական կեդր. խորհուրդի եւ ուսումնական ծրագրի մը անհրաժեշտ պէտքը.— Դասագրքերու չգոյութիւն.— Սովորութեան մը գէշ հետեւանքները.

ՀԱԼԷՊ.— Մինչ բոլոր ազգերը իրենց ուժերը լարած են կրթական ասպարէզին մէջ եւ նորանոր նուաճումներ կը կատարեն, աղէն, մեր ղեկավար շրջանակները ձգած են հայ ուսուցիչը իր վիճակին։ Հայ կրթական մշակը սիրտ ու հոգի կը մաշեցնէ Մեսրոպեան գիր մը, բառ մը աւելի սորվեցնելու իր խնամքին յանձնուած սիրունիկին, բայց այսքան սրտցաւ աշխատանքի փոխարէն կը ստանայ շա՜տ ճղճիմ գումար մը։ Ոչ ոք ուշադրութիւն չի դարձներ ո՛չ անոր հագուստին, ո՛չ բնակարանային յարմարութեանց եւ ոչ ալ անոր բազմանդամ ընտանիքին կարիքներուն։

Ցեւո՜յ, հայ ուսուցիչը վստահ չէ, թէ յառաջիկայ շրջանին դարձեալ իր պաշտօնավարած դպրոցէն պիտի հրաւիրուի՞։ Արձակուրդի շրջանը խեղճ հայ ուսուցիչը պիտի անցընէ հատնումով եւ մտածելով թէ արդեօք յառաջիկային ի՞նչ վիճակ կը սպասէ իրեն։ Ամէն ինչ պատահականութեան ձգուած է։ Ընդհանրապէս դպրոցներու բացման նախօրեակին կը կանչուին ուսուցիչները, կը մատուցուի իրենց պայմանագրութիւն մը նախապէս հոգաբարձութեան կողմէ որոշուած սակով։ Ալ երեւակայեցէք ուսուցչին ենթարկուած վիճակը։

Ահա այս պայմաններուն տակ է որ իր գոյութիւնը կը քաշքշէ ան։ Մինչդեռ ուսուցիչ մը մը պէտք էր դառնար իր պատկանած համայնքին մէկ հայելին։ Ան գոնէ վստահ ըլլար իր ապրուստի մասին, արձակուրդի շրջանը անցընէր առանց հաշուելու, քիչիկ մը կազդուրուելու համար։ Գոնէ ամսուան մը չափ օգափոխութեան երթար, իր ասպարէզին բերումով հնարաւորութիւն ունենար նոր գրքեր գնելու եւ կարդալու, եւ սակայն այս բոլորէն կամովին հրաժարեր է ան պատառ մը ցամաք հացի համար սիրտ մաշեցնելով։

Կարելի է գաղափար մը կազմել տրուած ամսաթոշակները հոս նշանակելով, 50, 60 եւ առաւելն 70 օսմ. ոսկի, նախապատերազմեան շրջանին ասկէ աւելիով վարձատրուող պաշտօնեայ մը, հազիւ կրնար ծայրը ծայրին բերել, մինչդեռ ներկայիս ամբողջ աշխարհը յեղաշրջուած, կենսանիւթերը 100 առ 100 աճած, բնակարանային տագնապը շատ սուր հանգամանք մը առած, (տարի 15—20 ոսկի է տան վարձքը)։

Դժբախտաբար Սուրիոյ մէջ ուսուցչութիւնն ալ չէ կազմակերպուած, իր որոշ պահանջները չէ դրած իրաւասու մարմիններու առջեւ։ Այդ պատճառով ալ, կեանքի մէջ ձախողածներ կուգան եւ կը լեցնեն այդ պարապը։ Մարդիկ շատ բարակը չեն մտածեր։ Հերիք է որ դպրոցի մը շէնքը կայ մէջը քանի մը աշակերտներով. եւ եղաւ դպրոց։

Անցեալ տարի երկար յօդուածաշարքով մը անդրադարձաւ Պէյրութի ազգ. վարժարանի տնօրէն Պ. Վարդան Գէորգեան «Յուսաբեր»ի մէջ ուսուցիչներու եւ հոգաբարձութեանց միջեւ բացուած անջրպետի մասին, առաջարկեց, թելադրեց միջոցներ, գիտական կերպով վերլուծեց բոլոր անցուդարձերը, եւ սակայն միայն գրուեցաւ, թերթին մէջ լայն տեղ գրաւելով։

Հետզհետէ կազմակերպուելու վրայ է Սուրիոյ հայութիւնը, հետեւաբար ամէնէն առաջ եւ ամէնէն ստիպողական հարցը կեդր. ուսումնական խորհուրդի մը կազմութիւնն է, իր միայուն դիւանով եւ դիւանատունով։ Բոլոր վարժարաններուն համար պարտադիր ուսումնական ծրագիր մը դարձեալ օրուան անյետաձգելի պահանջն է։ Իւրաքանչիւր վարչութիւն իր ուզած եղանակով կը վարէ իր դպրոցը, եւ ոչ ոք գիտէ, թէ ի՛նչ ոճիրներ կը գործուին այդ յարկերէն ներս, ապիկար պաշտօնէութեանց ձեռքերով։ Մինչդեռ հոս՝ Սուրիոյ մէջ ամէն տեղէ աւելի պէտք էր որ ուժ տրուէր մայրենի լեզուի ուսուցման, նկատելով որ տեղին ժողովուրդին հարիւրին 80ը թրքախօս է։ Սակայն թոյլ կը տրուի այդ հրէշին նորանոր նուաճումներ ընելու, եկեղեցիներու բեմերէն, մինչեւ լսարանները, ժողովները եւ տուներէն։

Բացի այս բոլոր անտեղութիւններէն, կայ նաեւ աւելի հիմնական խնդիր մը։ Այդ, դասագրքերու չգոյութիւնն է։ Ներկայիս հրապարակի վրայ եղած դասագրքերը նախապատերազմեան շրջանէն մնացած գիրքեր են, անհամապատասխան ներկայի պահանջներուն։ Ուրիշ ազգեր տարին անգամ մը նորագոյն գիրքերով կ'ողողեն իրենց դպրոցական հրապարակը. եւ սակայն, մենք այդ մարզին մէջ ետ ենք մնացած։ Հին, մաշած, ժանգոտած գործիքներով նոր, հաստատուն կազմ ստեղծել կ'ուզենք։ Դժբախտաբար դարձեալ օրինակ պիտի բերեմ Թուրքերէն նոր հրատարակութիւնները, որոնք կը լրացնեն մանկավարժական բոլոր նրբութիւններն ու նորութիւնները, պատկերազարդ, մանկական պատմութիւններ, կազմին կեանքը, Թուրք նորագոյն պատմութիւնը կը ցոլան այդ պարզ ընթերցողներուն մէջ։ Իսկ մենք կարծես դիտմամբ կը խուսափինք մեր հերոսներուն պատկերները դնելու դասագրքերու մէջ։ Կ'անտեսենք վերջին տասնամեակին գրուածները ինչո՛ւ նոր սերունդին չսորվեցնել մանկական պարզունակ լեզուով մեր հին բանաստեղծները։ Եղիան, Պէշիկթաշլեանը, Ռուսինեանը, Սերվիչէնը, Պարոնեանը, Ալիշանը եւայլն, իրենց իսկական դիմագծով եւ տակաւին շա՜տ մը գրչի, մտքի եւ զէնքի վաստակաւորները։

⁂ Սուրիոյ մէջ սովորութիւն է ամէն տարի Մուհարրէմ ամսու

...տուն փոխել: Մուհաջիրներ ... ծագում ունի, եւ չարչարական ... տարին 11 օր կը նահանջէ: ... պատճառով կալուածատէրերը ... 11 օր կը փատկին, ... բուն խնդիրը հոս չէ: Մու... ամսուան առաջին 12 օր... ընթացքին, անպայման ամբողջ ... ոտքի վրայ է, տուն փնտրել... սենեակ փնտռող. այր, կին, ... բոլորը ոտքի վրայ են: ... որ երթաս, որո՛ւ հետ որ խօ... տունէն ելլելու եւ տուն գըտ... զրոյցն է որ Հրջան կ'ընէ ... բերան:

Կալուածատէրերը շահագործելով ... կարծ Հրջանին իրենց համար ... պատեհութիւնը, անհաւա... պահանջներ կը դնեն վարձա... 3—4 սենեակնոց տան մը ... պահանջելով 35, 40, 50 ... տարեկան: Այս դրամը պիտի ... եղէ Հայուն գրպանէն, որով... մեծ մասով Հայերն են որ ... չունին: Հոս ալ, դարձ... Հայ ուսուցիչը Հուարման մատ... է: Ի՞նչ ընէ, գլուխը ո՞ր ... զարնէ. տանտէրը անպայ... 5—10 ոսկի կանխավճար կը ... պահանջէ, ո՞ւրկէ տայ, եւ արդէն ... պահանջուած գումարը իր կարողու... ննէն շա՜տ բարձր է:

ՄՇԱԿ

.*. Բարեգործականի 25ամեակին օրը, «Նոր Օր»ի եւ քանի մը հայրենակիցներու առաջարկութեամբ, Բարեգործականի Աթէնքի մասնաճիւղը հաւանեցաւ հանգանակութիւն մը բանալ Մակեդոնիոյ որբերուն օգնութեան հասնելու համար: Թէեւ արձանագրութիւնը դանդաղ կ'ընթանայ:

.*. Իր կարգին Հ. կ. Խաչն ալ գործունէութեան լաւ շրջան մը կը բոլորէ: Մեծ հանդիսաւորութեամբ Յունիս 7ին՝ Աթէնքի մէջ պիտի տօնուի քսանամեակը: Այս առթիւ ըսեմ թէ բոլոր անոնք, որ կը հետաքրքրուին Հ. կ. Խաչով եւ կը բաղձան անոր յառաջդիմութեան, ու նաեւ բոլոր անոնք որ, ուղղակի կապ ունին այս կազմակերպութեան հետ, մեծ երախտագիտութեամբ իմացան Պ. Վահան Խորասանճեանի աջակցութիւնը «Յառաջ»ի միջոցաւ (30,000 դրախմի): Յունաստանի շրջանը պէտք է արժեցնէ նուիրատուին յոյսերը:

.*. Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ շրջանէն վերադարձաւ ընկ. Միհրան Փափազեան, որ կը շրջէր վեց ամիսէ ի վեր: Ընկ. գործիչը շրջանէն վերադարձած է շատ գոհ եւ խանդավառ: Ամէն տեղ մեր կազմակերպութիւնը զարգացած եւ ուռճացած է այս տարի: Ունի չորս կոմիտէութիւններ (Սելանիկ-Դրամա-Տէտէ-Աղաճ եւ Գաւալա): Եւ երեք ենթակոմիտէութիւններ (Սէրէզ-Քսանթի-Կիւմիւլճինա): Սելանիկը եւ Դրաման ալ ունեցած են իրենց ակումբները: Հակառակ տիրող աննախընթաց տնտեսական տագնապին, ընկերները կատարած են իրենց պարտականութիւնները եւ ունին գովելի կորով: Այժմ ընկ. Փափազեան յաջորդաբար կը դասախօսէ բոլոր կազմերուն՝ կուսակցական, քաղաքական, եւ զանազան նիւթերու շուրջ:

Գալով Աթէնքի շրջանին, բոլոր կազմերն ալ կ'աշխատին եռանդով: Վերջերս Քոքինիոյ Պատ. Միութիւնը տօնեց իր 5րդ տարեդարձը: Հանդէսը անցաւ շատ յաջող: Նախագահեց ընկ. Հ. Հովարտեան եւ բանախօսեց ընկ. Պ. Ստեփանեան (Սելանիկէն): Եղան արտասանութիւններ եւ ուղերձներ: Յունական նուագախումբը երգեց ազգային երգեր:

Ինչպէս գրած էի արդէն, Մայիս 24ին, Ֆիքսի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ եւ «Ազատամարտ»ի ընկերուհիները միասնաբար բեմադրեցին «Արցունքի հովիտ»ը: Խուռն բազմութիւն եւ յաջող խաղարկութիւն: Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ: Հրապարակ հանուած տոմսերը բոլորն ալ սպառած էին:

Կեդր. Կոմիտէին կողմէ մեծ պատրաստութեամբ կազմակերպուած է Մայիս 28ի 13րդ տարեդարձի հանդէսը Աթէնքի՝ «Տինեսիա» սրահին մէջ: Հանդէսին կը մասնակցին՝ Երեսփ. Ժողովի փոխ-նախագահ Պ. Արկիրոփուլոս, բանաստեղծ՝ Փիթաքիս եւ Հելլէն զինուորական նուագախումբը:

Թղթակից

ԼՈՒՐԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԱԹԷՆՔ, 26 Մայիս.— Այս օ... կրկին վիճելի է դարձեր ...ստանի անկախութեան, Մայիս 28ին առթիւ դպրոցները բաց պահելու կամ փակելու խնդիրը: Կ'ըսուի թէ Կեդր. Վարչութիւնը բաց պահելու որոշում տուած է: Եւ ... որ Աթէնքի շրջանին բոլոր ...րանուանական — կաթոլիկ, բողոքական— վարժարանները փակ են ... օրը, ի պատիւ անկախութեան ...րդ տարելիցին...:

.*. Բարեգործականի արծաթեայ ...ն տօնուեցաւ «Ֆէնարիկօ... սրահին մէջ: Կոկիկ եւ խնամ... յայտագիր: Կարգապահութիւն ... բազմութիւն: Ու... հայկա... ...ոշ, պատի՛ւ Աթէնքի մասնաճիւղին եւ հանդէսի կազմակերպ... մարմնին:

Այս առթիւ ըսենք, որ Աթէնքի ... նպաստընկալ վարժարաններն ... իրենց ժամանակին կազմակերպեցին Հ. Բ. Ը. Միութեան նուիրուած ...րցական հանդէսներ՝ կոկիկ եւ ...ուած յայտագրերով:

.*. Վերջերս Ֆիքսի Թաղը բա... կը զբաղեցնէ միւրին մար... Եւ սակայն այն պատճառով, ... Կեդր. Վարչութիւնը նշանակողի ... մը մէջտեղ բերաւ, հակա... Թաղեցիներու ընտրութեան ...մար դրած առաջարկին:

.*. Ուսուց. Միութիւնը իր վեր... ընդհ. ժողովին մէջ ընտրեց նոր ...րողի վարչութիւն մը, որ պիտի գործէ Միութեան կանոնագրին ...Հերուն համապատասխան:

ՄԻՆՉ ՀԱԶԱՐ ՅԱՒ ՈՒՆԻՆՔ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Ամերիկահայ Թերթերէ կը տեղեկանանք որ հետեւեալ մեծ մասով անգործածելի կտակները կան Ամերիկեան Պորտին քով.—

1. Ասլան Սահակեան (Տիարպէքիրցի), իր ծննդավայրին մէջ հիւանդանոց մը շինելու համար կտակած է 24,799,46 տոլար:

2. Տիգրան Տօնճեան, նոյն հիւանդանոցի ծախքերուն 30 հազար տոլար, որուն տոկոսն է 832,32 տոլար:

3. Ապտուլ Աղա, 2,703 տոլար: Նպատակը յայտնուած չէ:

4. Ռուբինեան, 730,97 տոլար Հալէպի մէջ դպրոցի մը համար, 11,625 տոլար Այնթապի Հայ Աւետ. եկեղեցիի շինութեան. իսկ նոյն եկեղեցիի կրթական ճիւղին՝ 4,472,74 տոլար:

5. Սարգիս Թէլֆէեան, Մարզուանի Անաթոլիա քոլէճին 12,542,11 տոլար, իսկ Ատափազարի Հայուհեաց վարժարանին 43,897,47 տոլար:

6. Ճան Տօնճեան, Մարտինի եւ Խարբերդի համար79,999,54 տոլար:

7. Ագթէրեան, 850 տոլար:

8. Ատանայի մէջ եկեղեցիի մը շինութեան համար 2,600 տոլար:

9. Զանազաններէ 5,276,48 տոլար:

Ընդհանուր գումար 215 հազար 053,60 տոլար:

Ինչպէս կը տեսնուի, կտակարարները որոշ նպատակով եւ որոշ վայրերու մէջ գործածուելու համար կտակած են այս գումարները: Եւ որովհետեւ Պորտը, իբրեւ կտակակատար, չի կրնար տառացի լրացնել կտակարարներուն պահանջները պահած է կտակագրամները, տարուէ տարի անոնց վրայ բարդելով տոկոսները:

Կտակները եղած են Մէսէչուսէց նահանգին օրէնքներով: Այնպէս որ նոյն օրէնսդրական մարմինը համոզելով միայն կարելի կը նկատուի զանոնք գործածել Հայերու համար, կտակարարներուն նախատեսածվայրերէն տարբեր տեղերու մէջ:

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԻԶՄԻՐԻ ՔՈԼԷՃԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

Իզմիրէն կը հաղորդեն «Սոն փոսթա»յի.—

Կրթական տնօրէնութիւնը լըջօրէն նկատի առած է այն տարօրինակ ընթացքը, զոր բռնած է այստեղի Ամերիկեան քոլէճը, նոյն դպրոցին Թուրք աշակերտներուն կազմած մշակութային Միութեան դէմ:

Կրթական քննիչ Ասըմ Ըսմէթ պէյ, որուն յանձնուած էր այդ գործին քննութիւնը, իր տեղեկագիրը տուած է արդէն: Տեղեկագրին համաձայն, միջադէպին պատճառը այն է որ դպրոցին վարչութիւնը փորձած է միջազգային մտածումներ եւ մխտական գաղափարներ ներշնչել աշակերտներուն:

Քոլէճին ուսուցիչներէն ոմանք մաղաչափ չեն յարգեր աշակերտներու ազգային զգացումները: Այս կացութեան առջեւ, ուրիշ բան չի մնար, եթէ ոչ Թուրք տնօրէն մը նշանակել այդ դպրոցին համար:

Մայիս 28ին, քոլէճին ուսուցիչները ժողով գումարած են եւ որոշած թէ փափաքելի չէ աշակերտներու ընթացքին կրկնութիւնը դպրոցին վարչութեան դէմ: Այս ձեւով որոշած են տարօրինակ կերպով մը փակել խնդիրը:

Աշակերտներու միութեան նախագահ Մուհիտտին պէյ կրթական քննիչին հետեւեալը յայտնած է.

— Միայն իմ լսածներուս վրայ չէ որ կ'ըսեմ ասոնք: Իմ ձեռքս փաստաթուղթեր ալ ունիմ:

Եղած պահանջին վրայ, Մուհիտտին պէյ ցոյց տուած է փաստաթուղթերը, որոնք շատ կարեւոր նկատուած են եւ կրթական գործավարին ղրկուած:

ՇԱՀԱՏՈՒՐՔԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ տնտեսական յանձնաժողովը բարեփոխած է շահատուրքի նոր օրինագիծը: Այսպէս, օրական 75 ղրուշէն եւ ամսական 29 ոսկիէն պակաս շահողներէն շահատուրք չպիտի առնուի: Մինչեւ 60 ոսկի ամսական առնողներէն հարիւրին 3 պիտի առնուի, աւելի առնողներէն՝ հարիւրին 5:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԱՐԻԶԱԲՆԱԿ ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 Մայիս.— Հայրենակիցներ, Քղիի Հայրենակցական Միութիւնս 31 Մայիս 1931 իր վարչական ժողովին մէջ որոշեց յայտարարել Փարիզի արուարձաններու մէջ գտնուող Քղեցիներուն որ քով քովի գան եւ համախմբուելով մասնաճիւղ մը կազմեն, ի հարկին օգտակար դառնալու համար Փարիզի մէջ գտնուող անկարող կամ կարօտ Քղեցիներուն: Կը յուսանք որ մեր ազնիւ հայրենակիցները իրենց կարելին ի գործ դնելով եռանդագին պիտի աշխատին այս ուղղութեամբ եւ պիտի ամրացնեն իրենց ազգային գոյութիւնը որ մեր բոլորին բաղձանքն է:

Մասնաճիւղը կազմուելէ վերջ, Միութիւնս յաջորդաբար իր հրահանգները կը փութացնէ եւ մասնաճիւղն ալ կրնայ պէտք եղած տեղեկութիւնները տալ:

Միութեանս ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 7 յունիս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին իր *սովորական սրահին մէջ 14* Rue Colbert: *Օրակարգի մէջ դրուած* է նաեւ Փարիզ գտնուող մեր հայրենակիցներու խնդիրը:

ԿՆԻՔ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 20)

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— «Յառաջ»ը եօթը տարուան ընթացքին այս «հայամաքրող» գաղթականութեան համար ըրած նիւթական եւ բարոյական մեծ աջակցութիւններէն յետոյ, ահա սեղանի վրայ դրած է նոր սերունդի փրկութեան կենսական հարցը:

Այս հարցարանը մեծ տպաւորութիւն թողուց հայ աշխատաւոր զանգուածին վրայ: Շատերը անհամբեր կը սպասեն անոր յաջողութեան:

Գործը տեւական հիմերու վրայ դնելու համար, նախ եւ առաջ գոնէ այս ձեռնարկի շուրջ պէտք է միանան բոլոր կուսակցութիւնները, քանի որ նոր սերունդի այլասերումը պարզապէս ճերմակ ջարդ մըն է:

Երբ միացումն ու համերաշխութիւնը ստեղծուի, անմիջապէս պէտք է կազմել.

1.— Նոր սերունդի փրկութեան մարմին անունին տակ կեդրոնական վարչութիւն մը, որ պիտի ունենայ իր մասնաճիւղերը, ուր որ ափ մը Հայեր կը գտնուին: Այն մասնաճիւղը որ անկարելի կը գտնէ բանալ մանկապարտէզ մը, պէտք է աշխատի սարքել գիշերային դասընթացքներ:

Այս բոլորը կը կարօտին նիւթական միջոցի եւ լուրջ աշխատանքի, անոր համար ամէն բարենպատակ, Կրթասիրաց, Բարեգործական եւ բազմատեսակ Միութիւնները, պարտաւոր են ամսական որոշ գումար մը վճարել: Վճարումը պիտի ըլլայ պարտաւորիչ: Պիտի տրամադրեն նաեւ իրենց աշխատանքը:

2.— Հիմնել հայկական հրատարակչական մը, որ պրակ առ պրակ հրատարակէ Հայոց պատմութիւնը ոկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Նոր սերունդին համար: Պատրաստել մանկավարժական դասագրքեր:

3.— Ամէն գաղութի մէջ գոնէ ամիսը անգամ մը սարքել դասախօսութիւններ եւ ներկայացումներ հայկական կեանքէ:

4.— Ամէն միջոցով պայքարիլ ընդդէմ հայ երիտասարդներու ամուսնութեան, օտարուհիներու հետ:

Այս նուիրական գործին յաջողութեան համար մեծ յոյս ունիմ, որովհետեւ մենք տակաւին նորեկներ էինք, մեզի ջուրի ձայն կուգար «Յառաջ»ի հնչեցուցած ահազանգը, հայը հայ պահելու համար, իսկ այսօրուան իրականութիւնը բացաւ մեր աչքերը: Տարիները սահեցան օրերու նման ու մենք մեր սեփական աչքերով տեսանք մեր զաւակներուն այլասերումը: Ամէն օր կը տեսնենք որ անոնք կը մոռնան հայերէնը, եւ երբեմն ալ թարգմանի պէտք կ'ունենան: Անոնք գիտեն միայն Ֆրանսայի պատմութիւնը, կը կարծեն թէ մեռած է իրենց ազգը եւ պատմութիւնը:

Դուն, հայ ծնողք, այս գործին մէջ ամենամեծ պարտականութիւնն ունիս, ամէն յաջողութիւն քեզմէ կախում ունի, մի խնայեր քու ձեռքէդ եկածը:

Իսկ դուն, հայ հարուստ, տո՛ւր քիչ մը փող նոր սերունդի փրկութեան համար: Եւ դուք, ժիր աշխատաւորներ, այս անգամ ալ կատարեցէք ձեր համեստ պարտքը:

Իսկ դուք, կուսակցութիւններ, միութիւններ, հերի՛ք այսքան տարուան անմիաբանութիւնը, ստեղծեցէք համերաշխութիւն եւ միութիւն գոնէ Նոր սերունդի սիրոյն համար: Լըծուեցէք լուրջ աշխատանքի, քանի որ ամբողջ սերունդ մը կ'երթայ թաւալգլոր:

Ով որ կը մնայ լուռ, անտարբեր կամ խառնակիչ, պարզապէս կը դաւաճանէ իր ազգին:

Մ. Ազատ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կ. Խաչի Մասնաճիւղին եւ Հայ Բժշկ. Միութեան դասախօսութեանց 8րդը տեղի ունեցաւ Մայիս 29ին:

Պ. Ս. Սասունի խօսեցաւ բերնի առողջութեան մասին, «որ կապ ունի, ըսաւ, մարդուս ընդհանուր առողջութեան հետ:» Այս առթիւ խօսանակի՝ մանուանդ կարծր խողանակի գործածութիւնը յանձնարարեց: Մաքրութեան ժամանակ խիստ խընամք տանելու է կաթի ակռաներուն, որպէսզի եաքի ակռաները ծուռ չբուսնին:

Լինդերը երբ ցաւին, ակռաները հիւանդ են, եւ պէտք չէ կոտրած ակռաներուն արմատները տեղը ձգել, որպէսզի մանրէները կոտրածէն ներս չխուժեն եւ Թարախ չգոյացնեն:

Բժ. Ե. Մինասեանց խօսեցաւ ստամոքսի առողջապահութեան վըրայ, սկսելով բերնէն մինչեւ աղիքները:

Սննդանիւթերը երեք դասի բաժնուած են, շաքար, ճարպ եւ սպիտ (albumine): *Մարսողութիւնը կը* սկսի բերնի մէջ, ուր Թուքը քիմիական դեր կը խաղայ: Ստամոքսն ալ իր հիւթերով կը հալեցնէ կերակուրը եւ աւելորդ մասը կը ղրկէ աղիքները:

Ստամոքսի աշխատանքը չափաւոր ըլլալու է, որպէս զի չյոգնի, ուստի շատ լեցնելու չէ զայն, եւ չափաւոր ուտելու է: Ճաշի առեն ջուր խմելն ալ չափազանցելու չէ, որպէս զի ստամոքսի քիմիական եւ մեքենական ուժը չնուազի: Եթէ ստամոքսը յոգնի կերակուրը 2-3 ժամէն մարսելու տեղ 10—12 ժամ կը մնայ հոն եւ բարդութիւններ յառաջ կը բերէ:

Ներկայ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱԻՐԻ ԱՇԽԱՐՀ, պատկերազարդ ամսաթերթ խմբագրութեամբ Ս. Թորոսեանի, 5 Rue des Gobelins, Paris. *Գին 1.50 ֆրանք:*

Առաջին Թիւը նուիրուած է Մայիս 28ի:

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՅԱՅԳԵՐԳ

(ՅՈՒՇԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

Ամուրի այդ տղան միշտ դուրս ...ց տարիներէն ու անցնող իրե... կարաւանէն:

Ո՞ւր չէր Աւագ, ամէն ճամբու ...րէն անոր հասակը շուք կու ..., որ քարը վերցնէիք, տակէն ... դուրս կը ցցուէր: «Ուր ալ որ ...րուկ կտրէք, մէջէն Աւագն է ... դուրս պիտի պրծի», կ'ըսէր ան ...նիրեն համար: Արդարեւ, տէրի ... Տէրընտասս,կնունք թէ հարսնիք, ...աւիթ չէր փախցներ. հոն էր, ...էն տեղ, ուր պէտք էր ապրիլ, ...ալ, արբենալ եւ երգել, մանա... ...ղ երգե՛լ...:

Աւագին ձայնը, կա՞ր մէկը որ ... Հըլլար զայն. անգամ մը զայն ...էն յետոյ ո՞վ պիտի մոռնար ա... երգին խանդը, ջերմութիւնը:

Դունփակ ներքնասենեակներու եր... չէր Աւագ. առաստաղներուն տակ անոր ձայնը կը տառապէր, շնչասպառ կ'ըլլար. անոր օդ, տարածութիւն, հորիզոն պէտք էր, հովին եւ հեղեղատներու մռունչին նման ան բաց երկնքին ներքեւ միայն կրնար իր ձայնին լիութիւնը եւ թափը արտայայտել:

Ու երբ այդպէս առիթը ներկայանար, Աւագին սիրտը կը պայթէր կոկորդին մէջ ու ձայնը կ'ուռէր, մրրկավառ ալիքներու նման կը սաւառնէր բազմութիւններու, գմբէթներու վերեւէն, գիլ, դաշն, հեւասպառ երգ, որ շատերուն, ամէնքին յուզմունքով լեցուն ըլլալ կը թուէր:

Աւագին խօսքը, «մէկը չէ, այլ ամբոխ մը կայ» պիտի ըսէիք, այնքան իր զգացումը ծաւալուն, այնքան իր շեշտը բազմապատկուած ուժ մըն ունէր:

— Աւագ, ըսաւ Բարեկենդանի այն գիշերը Սարհատ անոր, հենց որ գալիս ես, ամենս էլ քեզ պէս ղօչաղ, քեզ պէս ջահիլ ենք զգում մենք ինքներս... ինչումն է, էլի գաղտնիքը, որ քու հոգին, թէկուզ խակի էլ չի մոխրանում...

— Գաղտնիքը, Սարհատ, դուն ինքդ ալ գիտես, վրայ բերաւ Աւագ, միշտ թարմ եմ, միշտ թեթեւ, որովհետեւ աչքս եւ սիրտս կեանքին եմ ուղղում...:

Դուք թերեւս գիս չէք հասկնար, չէ՞: Ըսածս պարզ է, ինչպէս արեւուն լոյսը... Այս երիտասարդութեան, կեանքին է որ կը նայիմ միշտ. կը մոռնամ ամէն ինչ որ կ'անցնի կամ անցած է... Այն որ կը ծլի ու կը բարձրանայ, անոր է միայն սիրտս... Այնքան ուժով կը նայիմ երիտասարդութեան աչքերուն որ անոր ջերմութիւնը կը շնչեմ, անոր պատկերը կը վերածնի ներսիդիս... հեռու ինձմէ ամէն բան որ յոգնած է կամ ուժաքամ...

— Սրտէս կը խօսիս, Աւագ, բայց խօսքը մեր մէջ, ի՞նչ կ'արժէ երիտասարդութիւնը առանց սիրոյ... հարստութիւն մը որմէ մարդ օգտուիլ չի գիտեր... քու կրակդ կը փայլի, Աւագ, բայց չայրեր, չի տաքցներ... հազար աղբիւրէ ջուր կրնաս բերել, բայց ծարաւն ու քաղցը չես զգացեր երբեք:

— Վայ, այդ դո՞ւն ես խօսողը, Բաղրատ... գիտեմ թէ լեզուիդ տակ ի՞նչ կայ... չարամտօրէն քաշքշել միայն գիտես... բայց մի վախնար, կրակս, ընկեր ջան, ուրիշներն ալ այրած է, գիս ալ... եթէ չեմ մխար, հասկցիր որ կրակը շատ խորէն, շատ խորունկէն բռնկած է...

— Ասել ես ուզում— հարց տուաւ Ջիւմշիտը— ուզում ես ասել թէ երբեւիցէ սիրել ես մէկին, կամ թէ քանիներ տանջուել են քեզ համար... բայց, Աւագ, սէրը մի վէրք է, մի բաց վէրք, որից մեր երիտասարդութիւնն է քամուում... իսկ դուն չես մաշուել, խակի չես մաշուել, ապա ուրեմն չես էլ սիրել...

— Ջիւմշիտ, դէհ, մտիկ ըրէ, ի՞նչ պիտի ըսէիր եթէ քեզի սիրտս բանայի սա ափիս պէս... կ'ուզե՞ս որ քեզի ցոյց տամ թէ ցուրտ գիշերով, սա ուշ գիշերով ինչպէս ես կրնամ սէրը արթնցնել իմ կուրծքիս տակ... ու կանչել արթնցնել սէրը նաեւ ուրիշներու ալ քնացող սրտին մէջ... այո, խօսեցնել սէրը ինչպէս այգահաւ մը որ կ'արթննայ ու կը խօսի առաւան դէմ...

— . . .

— Մտիկ ըրէք, ձե՛զի եմ, բարեկամներ, կ'ուզէ՞ք սա լուսնակ գիշերով, թէեւ ցուրտ ու սառուցիկ, ինձ հետ դուրս գալ... երթանք փնտռելու սէրը քնացող յարկերու տակ... Դուք ալ ամուրի ինծի պէս... Տօնենք մենք ալ մեր Բարեկենդանը... Երթանք ու ցոյց տամ թէ Աւագին ձայնը ի՜նչ ոգիներ գիտէ դուրս կանչել գիշերուան մղձաւանջէն:

— Այ թէ ի՛նչ... Ի՛նչ խենդ հով է որ փչեց մտքիդ մէջ... բայց տնաշէն, ո՞ւր կ'ուզես տանիլ մեզ այս կէս գիշերով, սա ցուրտ գիշերով...

— Ի՞նչ, կը վարանի՞ք... տարին անգա՞մ մըն ալ, Բարեկենդանի օ՞ր մըն ալ անկարող կը զգաք դուք ձեզմէ դուրս գալու, ճակատագրին անիւը, սանկ հակառակը դարձնելու:

Ո՜հ, մեզք ձեզի, հազար մեղք... խրեր էք խոհեմութեան տիղմին մէջ մինչեւ ձեր կոկորդը... եւ ըսել որ «գործիչ»ներ ալ եղեր էք գլխուս արեւուս... ես դուրս գնալ կ'ուզեմ, դէպի դաշտ կամ դէպի քաղաք, ուր որ քշեն գիս քայլերս... դուն, Աստուա՛ծ, կ'ուզե՞ս այս գիշերով լծել սահնակդ... գնա՛նք միասին... ով ուզէ թող գայ...

— Քեզ համար, Աւագ, հոգիս չեմ խնայեր... գնա՛նք ուր կ'ուզես... գլուխը քարը... գալ ուզողը սահնակիս մէջ, գլխուս վրայ տեղ ունի...:

Ու ամէնքը ոտքի ելան: Ամուրիներու սրտին մէջ հին արիւնը կը փրփրէր... Ոհ, երբ խենդութեան հովը փչէ, ո՞վ կը համարձակի դրօշները վար առնել:

— Գնա՛նք, այո՛, Աւագ, գնանք աստղերուն տակ, քնացող երդիքներուն տակ սէրը փնտռելու...:

***

Քառորդ ժամ վերջ, քիչ անդին Ջափառի խանէն Աստուրի սահնակը դուրս ելաւ:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Համայնավարները Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ

Ֆրանսական գաղութներու Նախարարը Փօլ Ռէնօ զեկոյց մը տուաւ գաղութներու խորհրդարանական յանձնախումբին, Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ՝ բոլշեւիկներու գործունէութեան մասին։

Պ. Փօլ Ռէնօ հակիրճ կերպով ներկայացնելէ վերջ Ծայրագոյն-արեւելեան երկիրներու քաղաքական կացութիւնը, անցաւ մասնաւորաբար Հնդկաչինի ուր համայնավար տարրերը մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան ընդդէմ ֆրանսական կառավարութեան։ Այդտեղ համայնավարները մեծ ձախողութիւն կրած են սակայն, բացի հիւսիսային Աննամէն որ երկար ատենէ ի վեր խռովութեանց թատր հանդիսացած է։ Ըմբոստներն այդտեղ ամէն տեսակ վայրագութիւն կը գործեն հրդեհելով, կողոպտելով, ջարդելով։ Փաստուած է որ Մայիս 1ին պահականոցներու վրայ գործուած յարձակումները թելադրուած են բոլշեւիկեան գործակալներու կողմէ, որոնք նաեւ, զինած են ըմբոստները։

Դեռ վերջերս գերի ըմբոստի մը վրայէն գտնուած փաստաթուղթերը ցոյց կուտան թէ պատրաստուելու վրայ էր համայնավարական ընդհ. յարձակում մը —տապալելու համար կառավարութիւնը եւ կը յայտնուէր թէ ամբողջ Հնդկաչինու մէջ, ընդհ. յարձակման հրահանգը պիտի տրուէր յանկարծակի։

Այս պատրաստութիւններու դէմ, գաղութներու Նախարարը ամէնէն խիստ հրահանգները տուած է զինուորական իշխանութեանց, զսպելու համար որեւէ խռովութիւն։

Պապը եւ Մուսոլինի դէմ դիմաց

Հռոմի պաշտօնական շրջանակները կը յայտնեն թէ կառավարութեան կողմէ՝ կաթոլիկ երիտասարդական հաստատութեանց փակման մասին տրուած որոշման շուրջ բանակցութիւնները որ կը կատարուին ներյայիս՝ Վատիկանի եւ կառավարութեան միջեւ, չեն կրեր պաշտօնական հանգամանք։ Բանակցութիւնները կը կատարուին անձերու կողմէ, որոնք անցուդարձերուն մօտէն տեղեակ ըլլալով մեկտեղ, պաշտօնական հանգամանքէ զուրկ են։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Լ Ի Ո Ն

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Վ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

կը խօսին՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին։ մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Տ Է Ս Ի Ն

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

կը խօսի՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն եւայլն։ կը մասնակցի կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ի նպաստ Հայաստանի երկրաշարժի աղէտեալներու կազմակերպուած Լոնտոնի Տիկնանց միութեան կողմէ

վաղը Ուրբաթ ժամը 9—12

Gunter's, No. 1 Tenderden Street, Hanover square

ՇԱՎԻԼԻ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒՆԻՍ 26 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՌՈՍՏՈՄԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔ «ՄԱՅԻՍ 28» ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Անիէռ, Պուա-քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Զէյթուն կոմիտէին կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 8 Ave. Argenteuil, Place Comèteի ճխաժաճառին վերնայարկը։

կը հրաւիրուին՝ եռագոյն, փոթորիկ, վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերուն ընկերները։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն

փարիզէն առնել հանրակառք թիւ 45 եւ իջնել փլաս քոմէթ, փօրթ քլիշէէն թիւ 40 իջնել Rue d'Alma.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Place des Fêtesի մէթրօյին դիմացի լրագրավաճառին խանութը

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիայի

ի պատիւ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Salon Chapeի մէջ, 85 rue Chape)

կը ներկայացուի Ա. ԱԲԷԼԵԱՆԻ

ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ (ՏՌԱՄ 3 ԱՐԱՐ)

Գիները ժողովրդական են

TOURNÉE KARAKACHE ՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ EDEN 7 AVE. CLICHY

Այսօր Հինգշաբթի՝ ժամը 9ին

Պոլսէն նոր ժամանած ՇԱՒԱՐՇ ԳԱՐԱԳԱՇ («Լէպլէպիճի»ի յայտնի Սանսարը), Տիկ. ԺԻՐՖԻՆ (Ֆաթիմէ), ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ), կատարեալ ամբողջութեամբ —եւ բնագրին լեզուով—

ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ԵՒ ՆԱԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՕՓԷՐԷԹԸ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՈՐՀՈՐ ԱՂԱ

Ս. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ՝ Սաֆէտիլ գալֆա, ԳՄԲԷԹԵԱՆ՝ Հօրհօր աղա, ԱՆԱՀԻՏ՝ Գամէր եւ ԿԱՎՌՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ Ճինկէօզ

երկսեռ մեծ խմբերգ, նուագախումբ ղեկավարութեամբ Պ. ՄԻՇԷԼ ՍԻՐԻՆԵԱՆՕԻ։ Դաշնակի առջեւ՝ Օր. ԺԷՆԵՒ ԱԹԱՆԱՍԻԷՖ

ՖԷՐԻՏԷ ՀԱՆԸՄ՝ իր արեւելեան պարերուն մէջ

ՏՈՄՍԵՐԸ 5, 10, 15, 25, ԵՒ 30 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun՝ ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Մ. Երիցանց, Մ. Գույումճեան։

Գ Ա Ր Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 11 Rue Dunoir Գրադարանի սրահը։ Նիւթ «գաղութահայութեան կազմակերպչական պատճառները»։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին՝ Նիկողոսեանի ճաշարանը։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 4ին 71 Ave. Kléber։ Այս ժողովը վերջինը պիտի ըլլայ ամրան այս ամբողջ եղանակին համար։

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԶԵԱՆՑԻ մահուան տարեդարձին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ։ Այս երկու ազգային բարերարներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մար.— 20։
Փարիզ, Իսկ.— 30։
Էթուի, Պ. Տ.— 35։
Պուքրէշ, Գործ.— 950։
Փօնվօլէն, Ա. Մ.— 15։
Անկիէն, Տիկ. Վ.— 35։
Պաղտատ, Սիւր.— 3 անգ.10 շիլ.
Պրէսթ, Կ. Ա.— 35։
Փարիզ, Արթ.— 130։
Էքս ան փրօվանս, Յառ. Միութ.— 35 ֆր..
Տէսին, Պօտ.— 270։
Լիոն, Տ. Զ.— 70։
Ուստըր, Հ. Յ. Դ. Ա. Ակ.— 10 տոլ.
Լ'Արժանթիէռ, Լ. Մ.— 50։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Զառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները։ Այժմ 23 տարեկան է։ Իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. Իր ճշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրապարակաւ շնորհաւորութիւններս կը յայտնեմ Պ. Վարդան Թէմուրճեանի որ յարատեւ աշխատանքով, աննկուն կամքով եւ իր սեփական միջոցներով յաջողապէս աւարտած է իրաւաբանական վարժարանը։

ԵՆՈՎՔ ՏՕՉԻԿԵԱՆ

Պէլֆօռ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասէր Միութիւնը Դաշնաի դպրոցի սրահին մէջ կը սարքէ իր դասախօսութիւնը այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, կը խօսի Տօքթ. Ա. Պօղոսեան «ընկերային առողջապահութեան ներկայ ձգտումները» նիւթին շուրջ։

Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։

Բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Օրակարգ՝ հրաժարական վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՊԷՔՕՆԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ ԱՆԻԷՌԻ ԿՈՂՄԸ

ՎԱՐՁՈՒ Է գեղեցիկ յարկաբաժին մը, առաջին յարկ, փողոցի վրայ երկու սենեակ, խոհանոց, լոգարան, կեդրոնական ջեռուցիչ եւ ամբողջ տարին տաք ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ։ Տարեկան վարձք՝ 5500 ֆր., շարժ եւ ջերմութեան յարակից ծախքեր 1270։

Դիմել Տիկին Միսաքեանի 3bis Rue de Strasbourg. (առաջին յարկ)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՅՈՒՆԻՍ 1931

5 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1587

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՊԱՆՁՈՒՄ

Մայիս 16ին նոյնութեամբ արտատպեցինք Հայաստանի «Ազատ Եկեղեցական Եղբայրութեան Խորհուրդ»ին պատկերազարդ խայտառակութիւնը, — Շրջաբերական մը՝ 1931 Մարտ 10 թուակիր, ուղղուած զանազան հաստատութեանց, «բարեկամ» թերթերու եւ առաջնորդներու:

Արտատպեցինք եւ արտայայտուեցանք, սպասելով որ իրենց կարգին կ'անդրադառնան նաեւ «Ս. Լուսաւորչի կանթեղի»ն յերմեռանդ ջահակիրները: Այո՛; ժանւանդ անոնք:

Պապանձում: Ո՛չ լուրը կու տան, ոչ ալ կը գրաղին:

Փա՛ռք Լուսաւորչի, կուսակցական խնդիր ալ չկայ, իբրեւ «մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց»: Պոլսոյ բաց ու գոցի վէճերուն ատեն, գիշերը ցորեկին խառնած, շռնդալից լուրեր կը հնարէին, — Դաշնակցականները Աւետարանը պատռեր են, սրբութիւնները անարգեր են, խորանին առջեւ նստեր են եւլն.:

Իսկ այսօ՞ր: Ափ մը խաչագողներ եւ անորակելի բախտախնդիրներ կ'ուզեն կատարեալ ոճիր մը վերածել Էջմիածինը: կը փորձեն Չեկային մէկ մասնաճիւղը դարձնել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը: Անցեալ հոկտեմբեր 26ին ընտրութիւն պիտի կատարուէր: Զգձգեցին ու ձգձգեցին: Սուտ սուտի վրայ բարդեցին: Եւ մինչեւ այսօր, մա՛րդ չի գիտեր թէ ե՛րբ պիտի կատարուին ընտրութիւնները:

Աւելի ճիշդ, վաղո՛ւց սարքուած են «ընտրութիւնները»:

Պիտի ըլլայ այն ինչ որ հրամանագրած է ամենակալ Չեկան: Միայն թէ՝ անհրաժեշտ կը գտնեն փրկել ձեւերը: Այն տպաւորութիւնը ձգել թէ ժողովուրդը ինքնաբերաբար դիմեց և խնդրեց որ այսպէ՛ս ըլլայ և ոչ թէ այնպէս: Ա՛ս ըլլայ եւ ոչ ան:

Ատոր համար ալ, զօրաշարժի ենթարկուած է «Ազատ Եկեղեցական Եղբայրութիւնը»: Բուն բառով՝ եղբայրութիւնը խայտառակ սրիկաներու, լրտեսներու եւ գործակալներու:

Այս բոլորը տեղի կ'ունենան օրը ցերեկով: կը ծաւալին ու կը զարգանան տարիներէ ի վեր: Վկայ՝ ամէնէն առաջ՝ խորհրդային մամուլը:

Եւ սակայն, խոր լռութիւն: Լքում եւ պապանձում բուն իսկ այն տարրերուն կողմէ, որ իրենց կոչումով, դաւանանքով և խառնուածքով ամէնէն առաջ վրդովուելու իրաւունք, բողոքելու պարտականութիւն ունէին:

Ցարական սարսափի օրերուն, դպրոցական եւ եկեղեցական իրաւունքներու բռնաբարման շրջանին, փոթորիկ փրթաւ ամէն կողմ: Նոյն իսկ բռնակալ Թուրքիոյ մէջ:

Բռնութիւնները եւ լրբութիւնները իրենց լրումին հասան խորհրդային մականի տակ: Լսեցի՞ք ո՛րեւէ շարժումնեւ, դառնութեան կամ բողոքի ո՛րեւէ աղաղակ՝ հայ կղերին կողմէ: Բարեպաշտներուն, աւանդապահներուն, եկեղեցասէրներուն եւ ուղղափառներուն կողմէ: Հայ - քրիստոնեայ եւ ազգասէր հասարակութեան կողմէ...

Չենք խօսիր «ողջամիտ» մամուլի մասին, որ ծանծաղամտութեան եւ փոքրոգութեան գերագոյն փորձը կը կատարէ, լռութիւն պահելով եղերական դէպքի մը մասին: Ծածկելով լուրերը: Սուտ-իրաւ «ռէքլամ»ներու ժխորին մէջ խեղդելով անպարտկելի, աննախընթաց դաւադրութիւնը:

«Մակար քանդեց ազգի Տունը», — կ'ողբային երէկ:

Այսօր՝ Բենիկներ, Մելեաններ, Ղլտճեաններ եւ հայանուն «կոմիսար»ներ ամէն ստորնութեան կը դիմեն, որպէս զի քար քարի վրայ չմնայ:

Եւ սակայն, ոչ մէկ ձայն:

Ոչ մէկ ձեռնարկ: Ոչ մէկ արտայայտութիւն:

Շատ շատ, այս առիթն ալ պիտի օգտագործեն, ամեն հեգնութիւն մը ծախելու համար: Ըսելու համար թէ՝ «սոցիալիստ» Դաշնակցութիւնը «անելիք» չունենալով, Եկեղեցին կը պաշտպանէ:

Այսպէ՛ս է որ կը դաստիարակեն հանրային կարծիքը:

Եւ դեռ Էջմիածինը ամէն բան չէ:

Երէկ ուշադրութեան յանձնեցինք այլապէս քստմնելի արարք մը, — Հայաստանի մէջ տքնող մտաւորականութեան գլխուն սարքուած զարշելի հալածանքը, որուն ամէնէն ընդվզեցնող մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք այսօր, երկրորդ էջին մէջ:

Այստեղ ալ չկայ կուսակցական խնդիր:

Ափ մը ապուշներ եւ սոփեստիկներ կամ կատղած խելագարներ ճիզվիտի լպտերը ձեռք առած, կը մաղեն, կը զտեն, կը նետեն: կը սպառնան եղած-չեղած գիտնականներուն — բոլորն ալ տարիքն առած վաստակաւորներ — յանուն «մարքսլենինեան փիլիսոփայութեան դիալեկտիկական մատերիալիզմին»:

Եւ նորէն — պապանձում՝ արտաքին ճակատի վրայ:

Կը գրեն, կը խօսին, թութակի պէս կը յեղյեղեն և ճպուռի պէս կը ճռճռան Երեւանի իշխանութեան բարիքներու մասին: Բայց լեզուն կը բռնուի, երբ հարցը կու գայ չարիքներուն:

Գովասանական՝ որքան կ'ուզէք: Իսկ մեղադրանքի խօսքեր՝ գոնէ ամէնէն զարհուրելի բռնութեանց եւ դաւերու մասին, — Ո՛չ: Այդ մէկը վե՛ր է իրենց ուժէն:

Կամ լեզուն կը չորնայ, կամ գրիչը կը կոտրի...

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ԵՒ ԴՐԱՄԻ

Հայրենակցական եւ այլ միութեանց ծրագրի ընթերցումը, առաջին ակնարկով իսկ կը յայտնէ հետապնդուած նպատակներու նոյնութիւն, անշուշտ մանր տարբերութիւններով եւ գրեթէ միշտ իրականացման նոյն միջոցներով,

Միութեան գիծն ուրեմն, իրենց միջեւ արդէն քաշուած է, իրենց ծրագրին իսկ պարտադրութեամբ,

Ի՞նչն է որ գաղափարով ու ձգտումով միացնելէ վերջ, զանոնք կը բաժնէ գործունէութեան դաշտին վրայ, երբ բոլորը ծնունդ առած են կեանքի նոյն պահանջներէն,—ցեղական՝ պայքար այլասերման դէմ եւ փոխադարձ օգնութիւն, բ. ընդհանուր՝ համազգային ցաւեր կամ վերաշինութիւն,

Ահա աշխատանքներ՝ որոնց իրականացման շուրջ ջանքերու բաժանումը կը մնայ անհասկնալի, կը դառնայ ապարդիւն եւ կը բացատրուի միմիայն եղեռմ, եսասիրական հաշիւներով:

Մինչ գործակցութեամբ ու համաձայնութեամբ շատ ալ դիւրաւկարելի պիտի ըլլարխնայել ուժ եւ դրամ, քաղել բարոյական թէ նիւթական առաւելագոյն արդիւնքը իւրաքանչիւր վայրի մէջ եւ իսկապէս գործ արտադրել: Գործ որ ծառայելով գաղթահայ ժողովուրդի իսկական եւ անմիջական պահանջներուն, զայն լեցնէր ներկայի յոյսով, ու հաւատքով դէպի իր ապագան,

Եւ սակայն, մեր փոքր միութիւնները պէտք է գիտնան թէ մեծ խօսքերով՝ ժողովուրդը պահ մը միայն կ'ոգեւորուի. բայց կը շարունակէ յամառօրէն խանդավառուիլ գործով, խօսքին տեսանելի արդիւնքով:

Պէտք է նաեւ գիտնան թէ կան գործեր որոնք որքան ալ փոքր ըլլան, մեծ են իրենց համադրական արդիւնքով: Թէ այդ գործերուն մէջ է առաւելապէս որ պիտի փնտռեն ու գտնեն իրենց գոյութեան արդարացումը,

Փնտռենք այդ գործերէն մէկ քանին: ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ԹՈՒՐՔ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԱՀԱՆՋԱՏԵՐԵՐՈՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Paris - Télégramme *գործակալութիւնը 3 յունիս թուականով կը հրատարակէ նամակ մը ուղղուած Ֆրանսայի վարչապետութեան, օսմանեան պարտքերու հարցին առթիւ Ստորեւհատուածներ.*

— Օսմանեան պարտքերը կը ներկայացնեն 15 միլիառ ֆրանք, որուն 10 միլիառը կը պատկանի ֆրանսական խնայողութեան: Այս տեսակէտով մեր ղեկավարները արթուն հսկելու էին, որպէսզի մեր շահերը պաշտպանուէին:

Արդ, երբեք այսպէս չէ եղած:

Իրօք համաձայն Լօզանի դաշնագրին, Օսմ. հանրային պարտքերը բաժնուեցան Ֆրանսայի եւ միւս պետութեանց միջեւ, որոնք հողեր ժառանգեցին Սուլթաններու հին կայսրութենէն:

«Լօզանի դաշնագիրը գործադրութեան դրուեցաւ 1924 օգոստոս 6ին. իսկ Օսմ. պարտքերու բաշխումը պաշտօնապէս վերջնական ճանչցուեցաւ 1925 յունիս 15էն սկսեալ:

«Վեց տարի է ուրեմն որ 15 պարտակից պետութիւններէն իւրաքանչիւրը ստանձնած ըլլալու էր Պարտքէն իր բաժինը: Բայց ի՞նչ կը տեսնենք, 15 պետութիւններէն 5ը միայն յանձնառութիւն մը ստորագրեցին. իսկ այս 5 պետութիւններուն մէջ պէտք է ներկայացնել նաեւ Թուրքիան, որ պատրուակելով Յունաստանի, Եուկօսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ միւսներուն թերացումները, իր կարգին կը խուսափի, պահանջելով զեղչ մը իր բաժինին վրայ, որ արդէն ներկայիս կրճատուած է հարիւրին 60 համեմատութեամբ:

«Ընդունելի չէ որ վեց տարիէ ի վեր մեր կառավարութիւնը չլսելով ֆրանսական խնայողութեան բազմաթիւ եւ յուսահատ կոչերը, ամէն միջոց կիրարկած չըլլայ:

«Միւս կողմէ մեր կառավարութիւնը պարտաւոր էր Թուրքիայէն պահանջել որ յարգէ 1928 յունիսի պայմանագրութիւնը: Ան միայն միջոցներն ունէր Էնկիւրիի տէրերուն վրայ գործելու ազդու ճնշում մը:

«Այսպէս, Թուրք կառավարութիւնը կարծելով որ ամէն ինչ թոյլատրուած է իրեն անպատիժ կերպով, կը կատարէ գայթակղեցնող սակարկութիւններ, որոնք կը թարգմանուին առնուազն իր պարտքին վրայ նոր եւ սահմռկեցնող զեղչով մը:

«Այս չէ բոլորը: Փսփսուքներ կան թէ Էնկիւրիի գիտակցութեամբ իսկ, եւ քաղաքական նպատակներով, մեր կառավարութիւնը երեւէ կը ձգէ պահանջատէրերու շահերը»:

Նամակը յետոյ կ'անդրադառնայ Ֆրանսայի խնայողութեան պահպանման անհրաժեշտութեան վրայ եւ Ֆրանսայի պահանջատէրերու բողոքը կը ներկայացնէ կառավարութեան՝ իր անփութութեան համար:

Պապը ընդդէմ ֆաշիստ Իտալիոյ

Պապը Վատիկանի մէջ ընդունելով միաբանութեան մը անդամները, անոնց խօսեցաւ վերջին դէպքերուն մասին եւ զարմանք յայտնեց թէ իտալական թերթերը կը գրեն կաթոլիկ հաստատութեանց անմիջական լուծման հրամանը գործադրուած է առանց միջադէպի: «Այս վերջին բացատրութիւնը ըստ Պապը, զանձ մը կ'արժէ: Կը բաւէ յիշել բոլոր խառնութիւնները, միջադէպերը, քանդումները, բռնագրաւումները, որոնք գործուեցան Իտալիոյ զանազան շրջաններուն, մեծ կամ փոքր քաղաքներուն մէջ»:

Լուծուած կաթոլիկ երիտասարդական կազմակերպութեանց անդամներու թիւն է 300,000: Այս առթիւ Պապը ըսած է նաեւ.— «Եթէ մեզ արգիլեն կանոնաւոր հաւաքոյթները, պիտի երթանք հաւաքուիլ եկեղեցիներուն եւ նոյնիսկ գետնափոր դամբաններուն մէջ»:

⁂ Ֆաշիստական Գերագոյն Խորհուրդը՝ նախագահութեամբ Մուսոլինիի քննութեան առաւ վերջին միջադէպերը եւ հաստատելէ վերջ իր յարգանքը հանդէպ կրօնքին եւ Պապին, արձանագրեց թէ չի կրնար հանդուրժել որ որեւէ անունի տակ ծածկուին հակաֆաշիստները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսիա եւ Ֆրանսա կը բանակցին

Երէկ վերապահ լուր մը հաղորդեր էինք ֆրանքեւռուս բանակցութեանց մասին: Այսօր, ֆրանսական շրջանակներէ կը հաստատուի, թէ առեւտրական բանակցութիւնները սկսած են արդէն Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ: Ռուս պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանայ առեւտրական հարցերու մասնագէտներէ, նախագահութեանը տակ ռուս արտաքին առեւտրական փոխ-գործավարին Փարիզ հասած է արդէն:

Այս խորհրդակցութեանց նպատակը պիտի ըլլայ համաձայնութեան եզր մը գտնել, կանոնաւորելու համար առեւտրական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ և վերջ դնելու համար այն կացութեան, որ ստեղծուեցաւ վաճառամարտին պատճառաւ, գրեթէ բոլորովին ընդհատելով փոխանակութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ:

Ֆրանսա, իր առեւտրական հրապարակը պաշտպանելու համար, անցեալ հոկտեմբերին հրամայած էր խիստ հսկակշռի մը ենթարկել ռուսական ապրանքները: Տնտեսական ինքնապաշտպանութեան այս գործնական եղանակը բոլորովին դադրեցուց փոխանակութիւնը, որովհետեւ Ռուսիա եւս իր կարգին պոյքոթ հռչակեց ֆրանսական ապրանքներուն դէմ:

Յետոյ, Ռուսիա համաձայնութեան տրամադրութիւն ցոյց տուած ըլլալով, Ժընեւի մէջ Լիտվինոֆի բերնով եւ միւս կողմէ Ֆրանսա եւս ցանկութիւն յայտնած ըլլալով վերսկսելու իր արտածութիւնները դէպի Ռուսիա, արդէն պատրաստուած էր գետինը, սկսելու համար բանակցութիւնը:

Այդ բանակցութիւնները սահմանափակ պիտի ըլլան, միայն ու միայն առեւտրական:

Բայց եւ այնպէս Ռուսիա փափաք կը յայտնէ կնքել նաև համաձայնութիւն մը արգիլելու համար որ եւէ յարձակում իրարու դէմ: Ֆրանսական շրջանակները, սակայն, կ'ըսեն թէ Ֆրանսա եւ Ռուսիաարդէն միացած են Պրիան-Քէլլոկի համաձայնագրին, որ նոյն տրամադրութիւններն ունի, այնպէս որ կը հարցնեն թէ այդպիսի երկրորդ համաձայնագիր մը ի՞նչ առաւելութիւն պիտի ներկայացնէ: Այսու հանդերձ ֆրանսական դիւանագիտական շրջանակները դէմ չեն այդ ցանկութեան:

Գերման նախարարները Լոնտոնի մէջ

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ եւ արտաքին նախարարը Քուրցիուս, մեկնեցան Անգլիա, տեսակցելու Անգլիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ:

Գերման նախարարները մտադիր են անգլիական կառավարութեան ներկայացնելու Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելեւմտական շատ վատ կացութիւնը եւ պահանջելու Եընգի յատակագծին ամբողջական վերաքննութիւնը:

Պերլինի մէջ այն կարծիքը կայ թէ եթէ Գերմանիոյ պահանջատէր պետութիւնները չուզեն լրջօրէն քննել երկրին տնտեսական ծանր կացութիւնը եւ պարտքերու թեթեւացման եղանակ մը գտնել, Գերմանիա ինքնագլուխ ծանր որոշումներ պիտի տայ:

Առկախ կամուրջ մը կը փլի

Մէկ քանի ամիսներէ ի վեր, Սէն. Տընի տը Փիլի մէջ, աշխատանքներ կը կատարուէին նորոգելու համար Իլ գետակին վրայի առկախ կամուրջը: Աշխատանքները վերջացած ըլլալով, նախորդ առտու փորձեր կատարուեցան, գնահատելու համար կամուրջին տոկունութիւնը: Այս փորձը վերջացաւ աղէտով մը, որուն զոհ գացին կամուրջին վրայ գտնուող բոլոր անձերը: Կամուրջին տակ, գետակը 50 մեդր լայնք ունի: Կամուրջին տոկունութիւնը փորձելու համար, որոշուած էր որ 16 բեռնատար ինքնաշարժներ աւազով բեռնաւոր, իրարու ետեւէ պիտի անցնէին: Փորձը սկսաւ ժամը 9.30ին, ներկայութեամբ բազմաթիւ անձերու, որոնք տեղ բռներ էին կամուրջին երկու քովերը:

Այն պահուն որ վերջին ինքնաշարժը կը մտնէր կամուրջ, զարհուրելի ճարճատիւն մը լսուեցաւ: կամուրջը մէջտեղէն ճեղքուած էր եւ ինքնաշարժները իրենց վարիչներով, կամուրջին վրայ գտնուող պաշտօնական անձնաւորութիւններ ու ժողովուրդէն մօտ քսան անձեր գետը թափեր էին:

Անմիջապէս օգնութիւն կազմակերպուեցաւ տեղին վրայ: կարելի եղաւ փրկել 16 անձեր վիրաւոր վիճակի մէջ: 13 մեռեալներ կան:

Իտալօռուս յարաբերութիւնները

Իտալական Ծերակոյտին առջեւ, արտաքին նախարարը Կրանտի իր ճեկոյցին մէջ՝ անդրադառնալով իտալեւռուս յարաբերութեանց, յայտնեց թէ, Համեւրոպայի յանձնախումբին մէջ, խորհրդային պատուիրակներու ներկայութիւնը տեղի չտուաւ որեւէ միջադէպի, ինչպէս կը յուսային ոմանք, թէ Ռուսիա որ ամէն ամիս օտար երկիրներէ կը գնէ ամսական 1 միլիառ լիռի ապրանք, կը պահանջէ աշխարհի օժանդակութիւնը, ինքն իսկ որոշելով իր տնտեսական հարցին միջազգային պայմանները:

Բոլոր երկիրներն արդէն գործնապէս եւ անուղղակի կերպով առեւտրական յարաբերութիւններ կը մշակեն Ռուսիոյ հետ եւ Իտալիա վերջինն է որ կ'օգտուի այս կացութենէն, մինչդեռ ամէնէն առաջ ինքն էր որ ճշգրիտ կերպով գնահատեց եւրոպական իրականութիւնը, որմէ կարելի չէ դուրս ձգել Ռուսիան:

Իտալիա պիտի աշխատի որ վերջին ապրիլ 27ի ռուսեւիտալական առեւտրական համաձայնութիւնը նպաստաւոր պայմաններ ստեղծէ երկրին տնտեսութեան համար:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ

Համաշխարհային տնտեսական տագնապը իր ճանկերուն մէջ կը գալարէ նաեւ այս երկիրը։ Եգիպտոսի տնտեսականը եւ ժողովուրդի բարօրութիւնը կապուած է բամպակի առեւտուրին հետ։ Երբ բամպակի բերքը կը ծախուի, կամ գինը բարձրացում կը կրէ, այն ատեն բոլոր գործերը լաւ կ'ընթանան եւ ժողովուրդը հանգիստ կեանք մը կը վայելէ։

Վերջին տարիներս, սակայն, բամպակի գինը ահաւոր անկում կրեց։ Գիւղացին չկրցաւ իր բերքը ծախել եւ այսօր խեղճ վիճակի մը մատնուած է։

Բամպակին գինին անկումին հետ, քաղաքական անստոյգ կացութիւնն ալ մեծապէս ազդեց ու կ'ազդէ առեւտրական հրապարակին վրայ։

Մաքսերու յաւելումն ալ, որ կատարուեցաւ 1930 փետրուարին, նոր հրատարակուած օրինագծի մը համաձայն, մեծապէս նպաստեց գործերու կայունութեան։

Եգիպտոս՝ յիսուն տարիէ ի վեր, ինչպէս կ'ըսեն լաւատեղեակ անձեր, այս կարգի տնտեսական տագնապ չէր ունեցած երբեք։ Կառավարութիւնը մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմած է, ապրուստի սղութեան դէմ պայքարելու եւ անգործներուն գործ հայթայթելու համար։ Այդ յանձնախումբը վեց ամիսէ ի վեր գործի գլուխ է, բայց զգալի ոչ մէկ բարեկարգութիւն կրցաւ ընել։ Ճիշդ է որ տեղացիներուն համար խնայողական ճաշարաններ հաստատուեցան. մէկ երկու նիւթերու գները զեղչուեցան, բայց ատոր փոխարէն շատ բաներ ալ սղեցին, ու ալ ամէնէն կենսական նիւթերը։ Հացը, որ նախապէս օխան 2 դահեկանի կը ծախուէր, այժմ 3ի բարձրացած է. քարիւղը 8էն 10ի մէկ թիթեղը. լուցկիին գինը եռապատկուած. իսկ ալքոլինը կրկնապատկուած։ Շաքարը որ Եգիպտոսի գլխաւոր բերքերէն մէկն է, նոյնպէս օխային վրայ մէկ դահեկանի յաւելում կրեց։

Եգիպտոսի մէջ, սակայն, ամէնէն անտանելին ու ճնշիչը բնակարաններու վարձքն է։ Պատերազմի ընթացքին ու անկէ վերջ, բնակարաններու վարձքերը ահաւոր բարձրացումներ կրեցին։ Բազմաթիւ անգամներ ժողովրդային յանձնախումբեր կազմուեցան, բողոքի հանրագրութիւններ եւ խնդրանքներ ներկայացուեցան կառավարութեան՝ վարձքերուն վրայ զեղչ մը կատարելու, բայց ապարդիւն։ Կառավարութիւնը յաճախ խոստումներ տուած է, բայց եւ ո՛չ մէկ կարգադրութիւն։ Այս իրողութեան պատճառը այն է որ նախարարներէն շատերը հողատէր եւ կալուածատէր փաշաներ են։ Անկէ զատ, կառավարութիւնը կը տուժէ կալուածական տուրքէն։ Եւ վերջապէս Վագըֆներու խնդիրը կայ։ Գիներու անկումը կրնայ մեծապէս ազդել Վագըֆներու եկամուտին վրայ, ինչ որ երբեք ձեռնտու չէ կառավարութեան համար։

Վերջերս յանձնախումբ մը կազմուեցաւ որ այդ հարցը նկատի պիտի առնէր եւ օրինագիծ մը պիտի հրատարակէր։ Ամիսներ շարունակ նիստեր գումարուեցան, ատենը մէկ մը նպաստաւոր լուրեր հրատարակուեցան, բայց արդիւնքը ոչինչ։ Ամէնէն վերջը, վարձակալները ազատ ձգուեցան հարիւրէն մինչեւ քսան զեղչ պահանջելու իրենց կալուածատէրերէն։ Եթէ մերժուին, կրնան ձգել իրենց վարձած բնակարանը, առանց նկատի առնելու կնքուած պայմանագրութիւնը։

Տնտեսական այս տագնապէն մեծապէս ազդուած են նաեւ Հայերը, որոնք ընդհանրապէս փոքր առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ են։ Բազմաթիւ թշուառ ընտանիքներ կան որոնք ծանր օրեր կ'ապրին։ Անշուշտ Եգիպտոսը կարելի չէ բաղդատել Յունաստանի կամ Պուլկարիոյ հետ, որոնք աղքատ երկիրներ ըլլալով, տնտեսական տագնապը աւելի սուր չափերու հասած է, բայց եթէ այս վիճակը երկար շարունակուի, մանաւանդ եթէ քաղաքական դէպքերը սուր հանգամանք մը առնեն եւ բոլորովին քայքայեն տնտեսական կացութիւնը, հոս թշուառութիւնը կատարեալ պիտի ըլլայ եւ օրէ օր սնանկացողներու թիւը պիտի կրկնապատկուի։

Տարիներ առաջ, սնանկութիւնը Եգիպտոսի մէջ հազուադէպ էր։ Այս տարի սակայն, ամէն ամիս հարիւրաւոր սնանկացողներ կ'ըլլան ամբողջ Եգիպտոսի մէջ։ Բամպակի գնին անկումը մանաւանդ քանի՛ քանի՛ անձեր մուրիրի վրայ նստեցուց։

Տնտեսական այս տագնապէն կը նեղուին նաեւ մեր զոյգ մը Առաջնորդարանները։ Կալուածական վարձքերը դժուարաւ կը գանձուին։ Շատ վարձակալներ կան որոնք ամիսներէ, նոյնիսկ տարիներէ ի վեր վարձք չեն վճարած եւ վճարելու ալ տրամադրութիւն ցոյց չեն տար։ Առաջնորդարաններու տոմարները աչքէ անցնող մը դիւրաւ պիտի կրնայ հաստատել, թէ հազարաւոր ոսկիներու կը հասնի անգանձելի գումարներու քանակը։

Այս վիճակը անշուշտ ծանօրէն կ'ազդէ Առաջնորդարաններու գործունէութեանց վրայ։ Այդ պատճառաւ պաշտօնէութեան թոշակները ամիսներէ ի վեր չեն վճարուիր։ Հարիւրաւոր անձեր այսպիսով խեղճութեան կը մատնուին։

Յառաջիկայ տարուան համար կը մտածուի խնայողութիւններ ընել։ Գահիրէի Թեմականը զբաղեցաւ արդէն այդ խնդրով եւ իր պիւտճէին վրայ կարեւոր զեղչ մը կատարեց։

Այս որոշման պիտի ենթարկուի նախ դպրոցներու պաշտօնէութիւնը, որոնց կա՛մ թիւը պիտի պակսեցուի, եւ կամ թոշակին քանակը։ Ամէն չարիք կը պայթի ուսուցչութեան գլխուն։ Եթէ լաւ վարձատրուած ըլլային անոնք, այսպիսի պարագաներու մէջ փոքրիկ զոհողութիւն մը ներելի էր եւ անհրաժեշտ, բայց ե՞րբ լսուած է որ Հայը լաւ վարձատրէ իր կրթական պաշտօնեան։

Աւելի քան կէս միլիոն ոսկիի կալուածական հարստութիւն մը ունեցող ազգային իշխանութիւն մը, կարծեմ, կրնար, մէկ երկու տարուան համար, քանի մը հազար ոսկիի փոխառութիւն մը կնքել, մինչեւ որ այս ծանր օրերը անցնին, փոխանակ աւելի նեղելու արդէն իսկ նեղուած պաշտօնէութիւնը։

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ՓԱՐԻԶ 5 ՄԻԼԻՈՆ ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԻ

Երեք ամիս առաջ մարդահամար մը կատարուեցաւ Փարիզի մէջ։ Եւ տեսնուեցաւ, որ Փարիզքաղաքը ունի 2,871,039 բնակիչ, արուարձանները՝ 2 միլիոն 16 հազար 425, ուրեմն մայրաքաղաքին բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 4,887,464։

Անշուշտ պէտք է գիտնալ, թէ այս թիւին մէջ կը մտնեն նաեւ անոնք, որ մօտ 7-8ի գիշերը պատահմամբ Փարիզ գտնուեցան։ Այսուհանդերձ, բաղդատելով 1926ի մարդահամարի թիւերուն հետ, Փարիզի բնակչութիւնը աւելցած է 32,623 հոգի։

Մարդահամարը ցոյց կու տայ, որ Փարիզ կ'աճի իր շրջագիծին վրայ, այսինքն այն թաղամասերը, որ պսակ մը կը կազմեն մայրաքաղաքի կեդրոնի թաղամասերուն շուրջ։ Պատճառն այն է, որ նոր եւ հսկայ շէնքեր կը բարձրացուին մայրաքաղաքին եզերքովը։ Այսպէս կը պարպուի կեդրոնը։

Առաջին թաղամասը 1926էն ի վեր կորսնցուցած է 5,125 հոգի, երկրորդը՝ 3,842, երրորդը՝ 3,855. չորրորդը՝ 3,835, հինգերորդը՝ 7,370, ընդհակառակն տասներեքերորդ թաղամասը կը շահի 10,794 հոգի, տասնութերորդը՝ 15,688, քսաներորդը՝ 11,337։ Իրենց կարգին աճած են նաեւ մօտիկ եւ հեռաւոր («փոքր եւ մեծ») արուարձանները։

ԴԷՊԻ ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԶԱՐԳԱՑԷՔ...

Բ.

Ուրեմն, լեռներն ու գետերը չեն երկրի մը սահմանները, այլ՝ երիտասարդները։

Եւ «խորհրդային» Ռուսիա առաջին առթիւ գրաւեց հայ երիտասարդները։ Այնուհետեւ Հայաստանի պետական գիրքերու գլուխն անցնելէ առաջ, ամէն հայ երիտասարդ պարտաւորուեցաւ անգամ մը սթափ ըլլալ Մոսկուայի մասնաւոր դպրոցներուն մէջ։ Միւս կողմէ Երեւանի համալսարանները խիստ քննութեան տակ առնուեցան։ Այնտեղ ուսանողներն են հսկիչները։ Երբ փրոֆէսէօր մը իր դասախօսութեան մէջ քանի մը անգամ չի կրկներ լէնինիզմի քիլոկրամնոց բացատրութիւնները, անմիջապէս կը համարուի յետադիմական։

Այսպէս ահաւթէ ի՛նչ կը գրէ «Խորհ. Հայաստան» (21 մայիս) փրոֆ. Հ. Աճառեանի մասին։

— *«Մարքսիզմ-լէնինիզմի դէմ պայքարելու գործում առանձին տեղ է գրաւում պրոֆ. Հ. Աճառեանը։ Սա այն մարդկանցից է, որը խաւերիկայի հասնող հոգեկան յուզմունքի մէջ է ընկնում, երբ լսում է դիալեկտիկա բառը։ Միջնադարեան սխոլաստիկայի եւ մետաֆիզիկ մտածողութեան այս հանրայայտնի ներկայացուցիչը հրաժարւում է դասաւանդել, երբ* ուսանողներից մէկն ու մէկը համարձակութիւն է ունենում մեր պրոֆեսորին յիշեցնել իսկական գիտութեան՝ դիալեկտիկայի մասին։ *Եւ այս դէպքում պրոֆեսորը հոգեկան պասսիվ ապրումներից անցնում է խիզախ յարձակման դիալեկտիկական մտածողութեան դէմ։ Դոնքիշոտեան տեմպերով «Ջարդ ու փշուր անելով» ճիշտ մտածող ուսանողին, պրոֆէսոր Հ. Աճառեանն ազդարարում է.*

— *Դիալեկտիկան որտեղ ուզում ես խօթիր, բայց իմ առարկայի մէջ մի խօթիր։ Լեզուի զարգացման մէջ դիալեկտիկա չկայ, իսկ եթէ գտար, գնա եւ ուրախացիր։*

Տարօրինակ է, սակայն փաստ է, որ այս անվախ իդէալիստը տեղ է գտել մանկավարժական ինստիտուտում։ Նմանապէս փաստ է, որ պրոֆ. Աճառեանն իրեն յանձնուած ամբիոնն օգտագործում է դիալեկտիկական մատերիալիզմը վարկաբեկելու եւ ժխտելու համար»։

Այս գրգռիչ ամբաստանութիւնը, որուն ծանրութիւնը միայն Երեւանի բնակիչները գիտեն, պատկերազարդուած է ծաղրանկարով մը, ուր Աճառեան, սարսափահար, կենդանական ձեւով, կ'ուզէ պաշտպանել իր լեզուագիտութիւնը Լէնինի սեւ մղձաւանջին դէմ։

Հիմա անցնինք Աշխարհբէկ Քալանթարին։ Նոյն թերթը կը գրէ.

— *«Աւանդելով Մերձաւոր Արեւելքի եւ նիւթական կուլտուրայի պատմութիւն, Ա. Քալանթարը դրսեւորել է պատմութեան բուրժուական նացիոնալիստական կոնցեպցիա։ Աւանդւող առարկայի ծրագրից իսպառ դուրս է մղուած դասակարգային մոմենտը, էլ չենք խօսում դասակարգերի կռւի մասին։ Մերձաւոր Արեւելքի պատմութեան առանցքն է կազմել հին բրածոների, արխիվային թղթերի, սեպագրերի, հիէրոգլիֆների եւ ազգերի ջարդերը։ Այս ամէնը պարզ է եւ հասկանալի, եթէ մոռացութեան չտանք այն իրողութիւնը, որ Ա. Քալանթարը ժխտում է դիալեկտիկայի առկայութիւնը նիւթական կուլտուրայի պատմութեան մէջ.*

— *Նիւթական կուլտուրայի պատմութեան մէջ թռիչքներ չկան։»*

Յետոյ Ա. Քալանթարի «Հնագիտութիւն» գիրքէն կը հանեն հետեւեալ հատուածը.

— *«Մի շրջանից միւսն անցնելու համար պահանջւում է երկար ժամանակ, որովհետեւ փոփոխութիւնները կատարւում են ամենայն հետեւողականութեամբ, առանց թռիչքի»։*

Անցնինք փրոֆ. Մանանդեանի։ Նոյն թերթը կը գրէ.

— *«Պատմութեան բուրժուանացիոնալիստական ըմբռնողութիւնը նոյնը երեւան է գալիս պրոֆէսոր Մանանդեանի մօտ։ «Հին Հայաստանի Պատմութեան» ծրագիրն ու դասաւանդութիւնը վերոյիշեալ պրոֆեսորի մօտ կառուցուած է ազգային կոտորածների փաստերի նկարագրութեան վրայ»։*

Հիմա անցնինք փրոֆ. Բոչարեանի։ Նոյն թերթը կը գրէ.

— *«Մարքսիզմի լէնինիզմի դէմ պայքարելու գործում յատուկ տեղ է գրաւում Պրոֆ. Բոչարեանը։ Թէ մանկավարժական ինստիտուտում եւ թէ առկոոպֆին ինստիտուտում քաղաքացի Բոչարեանը սիստեմատիկօրէն զարգացրել եւ խորացրել է մեր երկրի ագրարացման կոնդրատեւեան ծրագիրը։ Իր տեսական քաղաքական յօդուածներում արծարծած մտքերը, իբրեւ ամբողջական կոնդրատեւեան կուլակային իդէոլոգիա, նա հրամցրել է մեր երիտասարդութեանը։ Տեղին է նշել, որ վերոյիշեալ ինստիտուտների կոմբջիջները ժամանակին չեն կարողացել բաւարար պայքար մղել կոնդրատեւեան հայեացքների պրոպագանդիստ Բոչարեանի դէմ»։*

Յետոյ նոյն թերթը «տեղի սղութեան պատճառով», չի խօսիր «մի շարք» ուրիշներու մասին։ Բայց կը յիշէ քանի մը անուններ, օրինակի համար «մատերիալի գոյութիւնը ժխտող պրոֆ. Կամենցեւ», «Աստուծոյ գոյութեանը հաւատացող ֆիզիկոս Անժուր», «մարքսիստական մեթոլոգիայի դիալեկտիկական մատերիալիզմի դէմ պայքարող Մ. Աբեղեան եւ Էդիլեան»։

Եւ երկու յօդուածագիրներ կը պահանջեն «մաքրագործել» համալսարաններու ամբիոնները, համաձայն կոմունիստ կուսակցութեան մայիս 15ին որոշման։ Այդ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն գիտած էր, որ *«երկրի ներսում սրւած դասակարգային պայքարն իր կոնկրետ արտայայտութիւնը գտնում է նաեւ համալսարանների պատերի ներսում։ Այս բանն ապացուցում է ռէակցիոն պրոֆեսորների եւ մի շարք դասատուների ներկայ կուրսով։ Հակակոմունիստական աշխարհահայեցողութեան տէր մարդկանցից ոմանք այնքան հեռու են գնացել, որ բացարձակ կերպով դրսեւորում են իրենց հակակրանքը Մարքս-լէնինեան փիլիսոփայութեան դիալեկտիկական մատերիալիզմի եւ մեր կոնկրետ ձեռնարկումների հանդէպ»։*

Անմիջապէս «բրիգադ»ներ կազմուեցան՝ լրտեսելու եւ քննելու համար համալսարաններու ներսն անցած-դարձածը։ Ուսանողական բջիջներ ստեղծուեցան՝ «բռնելու» համար փրոֆէսէօրներուն հակակոմունիստական խօսքերը։ Կոմունիստ կուսակցութիւնը ապրիլ 22ին շրջաբերականով մը կը հրահանգէր պայքարիլ «կոնդրատեւեաններուն» դէմ, աշխատիլ «ինտելլիգենցիայի դիֆերեկցիայի» համար (մտաւորականները կուսակցականացնել)։ Միւս կողմէ մայիս 15ին կ'որոշէր.

«1931-1932 ակադեմական տարում, առանձնապէս հումանիտար գիտութիւնների գծով, մեր բոլոր ծրագիրը պէտք է կուսակցականացնել։ Նրանք պէտք է լրիւ արտայայտեն մարքս-լէնինեան աշխարհայեացքի պրինցիպները, հիմնուած Լէնինի դիալեկտիկական մատերիալիզմի մեթոդոլոգիայի վրայ»։

Եւ անհրաժեշտ կը նկատուի Երեւանի համալսարաններուն բոլոր բաժիններուն մէջ դասախօսները դարձնել ոչ միայն կոմունիստ, այլ նաեւ երիտասարդ։ Որովհետեւ հին դասախօսները, ինչպէս փորձը հաստատեց, ազգային տրամադրութիւններ ցոյց կուտան, այնպէս որ պէտք է զանոնք փոխարինել երիտասարդ ուժերով։ Այդ նպատակով, դասախօսներուն կողքինստեղծուած է «ասպիրանտ»ներու ցանց մը.

«Առաջարկել կուլտ-պրոպբաժնին 10 օրւայ ընթացքում մշակել միջինստիտուտային ասպիրանտուրայի կազմակերպման ծրագիր», (որոշում, որ կը կրէ 22 ապրիլ թուականը)։

Ահա այս օգնական դասախօսները, երիտասարդներ, որոնք սնած կոմունիստ եւ ապազգային տրամադրութիւններով եւ բռնկած անկարելի փառասիրութիւններով, պիտի փոխարինեն շուտով հին դասախօսները, ճիշտ ինչպէս անցեալները երիտասարդ քաղաքագէտները դուրս նետեցին կոմունիստները։

Եւ Աճառեանները, Քալանթարները եւ անոնց ընկերները նետելով ասպարէզէն, Մոսկուա մէկ նպատակ միայն ունի,— մաշել հայ երիտասարդութիւնը, որպէսզի երբ դուք վաղը ըսէք Հայաստան, անոնք ձեզի պատասխանեն.

— Ի՞նչ բան է Հայաստանը, կ'ուտուի՞։

ՇԱՀԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԲԱԲԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Կիլիկիոյ Նորընտիր Կաթողիկոս Բաբգէն արքեպ. հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Պէյրութի «Էլ Նիտա», «Էլ Ահվալ» եւ «Էլ Ահրար» թերթերու խմբագրին.

— Շատ կը ցաւիմ, որ պիտի չկրնամ ձեզ հետ արաբերէն խօսիլ։ Ես արաբերէն լեզուին եւ արաբ ժողովուրդին հանդէպ շատ յարգանք ունիմ։ Մենք Արաբներու հետ հին կապեր ունինք, միջին դարէն սկսած, երբ անոնք գրաւեցին մեր հայրենիքը։ Ես շատ փափաք ունէի մեր երկրին մասին արաբ պատմագէտներու գրածները ուսումնասիրելու, բայց, դժբախտաբար չկրցայ գոհացում տալ այդ փափաքիս, որովհետեւ լեզուն չեմ գիտեր։ Բայց եւ այնպէս գերմաներէն եւ անգլիերէն լեզուներով կրցայ ուսումնասիրել անոնց գրածները։ Հայերը եւ իրենց պատմագէտները Արաբներուն հանդէպ շատ գովասանական եւ յարգալիր էջեր ստորագրած են Հայոց պատմութեան մէջ։ Մենք կը խոստովանինք եւ կը հաւատանք, որ Արաբները ուրիշ ժողովուրդներու վրայ իշխող տէրութեանց եւ ազգերու մէջ ամէնէն փառապանծ պատմութիւնը թողուցին, որովհետեւ անոնք պարտուող ժողովուրդներուն հանդէպ գութ ցոյց տուին։ Անցեալը չմոռցող հայ ժողովուրդը հպարտութեամբ կը յիշէ իր նախահայրերուն՝ Արաբներուն հանդէպ սնուցած յարգանքն ու վստահութիւնը։

— Կրնա՞մ գիտնալ ձեր պատրիարքութեան պատմութիւնը, ի՞նչպէս մեր երկիրը փոխադրուեցաւ։

— Հայերը երկու կաթողիկոսութիւն ունին. ասոնք հայ ժողովուրդին կրօնական ամենաբարձր հեղինակութիւններն են, առաջինը՝ Ռուսիոյ մէջ եւ երկրորդը՝ Ատանայի Սիս քաղաքին մէջ։ Թրքական թըշնամութեան եւ խժդժութեանց տեւականօրէն ենթակայ ըլլալով, շատ անգամներ Հալէպ ապաստանելու ստիպուած էին. այդ պատճառով Հալէպ Սսի կաթողիկոսութեան երկրորդ աթոռանիստ քաղաքը եղաւ։ Խաղաղութեան եւ ապահովութեան ժամանակ կը վերադառնայինք Սիս։ Սակայն այժմ, երբ բռնի աքսորեցին մեզ մեր հայրենիքէն, յարմար տեսանք հոս ապաստանիլ։ Նախ՝ Հալէպ եկանք եւ վերջը փոխադրուեցանք հոս՝ Անթիլիաս։ Չենք գիտեր թէ ապագային ի՛նչ պիտի ըլլայ։

— Հայ կուսակցութեանց դիրքը ի՞նչպէս է ձեզի հանդէպ։

— Բոլորն ալ համաձայն են. փաստ՝ ընտրութեան միջոցին 35 պատգամաւորներէն 34ը մեզի քուէ տուին։

— Եւրոպայի Հայերուն դիրքը ի՞նչպէս է։

— Հոգիով մեզի կապուած են։ Եւ այժմ քանի որ դժուարութիւններ կան Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան հետ յարաբերելու, շատ անգամ մեզի կը դիմեն։

— Հայերու մէջ համայնավարութեան պրոպագանդին եռանդով աշխատողներ կան. ի՞նչ կը կարծէք, կը յաջողի՞ն անոնք։

— Հայերու մէջ բոլշեւիկներ չկան, որովհետեւ Հայերը քրիստոնեայ են եւ քրիստոնէութեան պինդ փարած. բոլշեւիկութիւնը կրօնքի դէմ ըլլալով, ան Հայերու մէջ չի կրնար հող գտնել։

— Մեր մէջ տեսնուած քարոզութիւննե՞րը հապա...

— Անարժէք բաներ են ատոնք, որովհետեւ քարոզիչները կարգ մը անկրօն եւ անհաւատ մարդիկ են, որոնք կը խորհիմ, ճշմարտութեան պիտի դառնան ի վերջոյ։

— Հայերու մէջ տեսնուած կուսակցական պայքարը ի՞նչ է։

— Իմ ընտրութեանս շուրջ ամէնն ալ միաձայնութեամբ եւ համերաշխութեամբ գործեցին, որով կը հասկցուի որ անոնք արդէն համաձայն են։ Ես կը յուսամ որ պիտի յաջողիմ զանոնք միաձայն գործունէութեան եւ գործակցութեան մղել։

— Ձեր ժողովուրդը շա՞տ է այս երկրին մէջ։

— Պատրիարքութեանս շրջանին մէջ կ'իյնան Կիպրոս, Լիբանան եւ Սուրիա։ Այս շրջաններուն մէջ փոխանորդութիւններ ունինք, որոնց ենթակայ են 200,000ի մօտ հայութիւն։ Ասոնցմէ 120,000ը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ կը կը գտնուին։ Ճշգրիտ վիճակագրութիւն կը պատրաստուի, միտք ունիմ բոլոր շրջանները անգամ մը այցելել։

— Կ'ըսուի թէ Հայերուն մեծ մասը պիտի գայ մեր երկիրը, այս ճի՞շդ է։

— Ո՛չ, ճիշդ չէ։

— Կը շեշտեն, որ Յունաստանի Հայերը հոս գալ կ'ուզեն։

— Յունաստան գտնուող Հայերը հոս գտնուածներուն պէս Թրքական զուլումին հետեւանքով լքեցին իրենց հայրենիքը։ Անոնց մէջ Սուրիա եւ Լիբանան գալ ուզող չկայ. միայն թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Ֆրանսայի մօտ դիմում կատարած է, Յունաստան գտնուող մաս մը երկրագործ Հայեր Ֆրանսա փոխադրելու համար։ Թերթերէն կը հասկնանք այս բոլորը եւ կ'իմանանք, որ երկրագործական նախարարութիւնը կ'ուսումնասիրէ խնդիրը։ Կը յայտարարեմ ձեզի, որ ո՛չ շատ եւ ոչ ալ քիչ թիւով Հայեր պիտի գան հոս։

— Ի՞նչ կը մտածեն Հայերը այս երկրին հանդէպ։

— Հայերը այս երկրի ժողովուրդին հանդէպ ամենաբարձր յարգանք եւ երախտագիտութիւն կը սնուցանեն եւ ամէն առթիւ կրնան ցոյց տալ իրենց այդ զգացումները։ Ես եւ իմ ժողովուրդս կը յայտարարեմ որ, այս երկրի քաղաքական գործերուն հետ ոչ մէկ կապ ունինք։ Այս երկրին մէջ ու այս ժողովուրդին հետ մինչեւ վերջը միասին պիտի աշխատինք. տեսաք որ վերջին պոյքոթին Հայերը տեղացիներու հետ կողք կողքի ընթացան. պիտի տեսնեն Պէյրութցիները, որ ոչ մէկ Հայ իրենց հակառակ պիտի գործէ։

— Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանին վրայ հայկական ճակատ կա՞յ։

— Հայերէն ոչ մէկ քաղաքական կամ զինուորական ճակատ չկայ, միայն թէ երկրագործական նպատակներով անոնք անմշակ հողերու

յ կը բնակին։ Կառավարութիւնը
ց մը փաճառական. Հայեր այդ
ները տեղաւորել ուզած էր Հօ-
ծառայութեան համար, սակայն ես
տուի այդ աշխատանքին ա-
ԸԱ"Ը, որովհետեւ անոնք
մար եւ կը վերադառնան, միայն
դործ Հայերը պէտք է երթան
տեղերը։

— Սուրիական խնդրին շուրջ
րը ի՞նչ կը մտածեն։

— Ինչպէս բոլոր, մեզ հիւրընկա-
Սուրիոյ եւ իր ժողովուրդին եր-
թիւն կը մաղթենք, մենք
ը օտար երկրի քաղաքականու-
ն միջամտել, միայն թէ անոնց
կը քալենք եւ կ'ուզենք այս
րին ծառայել։

— Հայերու տնտեսական վի-
ը ի՞նչպէս է ներկայ տագնա-
օրերուն։

— Տագնապը ամբողջ աշխարհը
ւած է. տակէ շատ գէշ
ւած է նաեւ մեր ժողովուրդին
մասը, որ Ամերիկայի իր ազ-
ականներէն նպաստ կը ստանար,
նպաստները այժմ դադրեցան։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԵՆՆԻ ՄԷՋ

ԾՆ ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

Վիէն, 2 Յունիս.— Ինչպէս ա-
տարի, այս տարի եւս Հ. Յ. Դ.
ւոյս կոմիտէն կազմակերպած էր
ս 28ի տօնակատարութիւնը, որ
ի ունեցաւ Մայիս 31 կիրակի
րէն վերջ, ժամը 2.30ին, Սէրքըլ
ոլիկ սրահին մէջ։ Հակառակ
հեռաւորութեան, խուռն
ութիւն մը փութացած էր ներ-
գտնուիլ, 300 նստարան պարու-
ղ սրահը, գրեթէ լիփ-լեցուն էր։
ին դրան վրայ, երկու տիկին-
եռագոյն ժապաւէններով հան-
ններուն կուրծքերը կը զար-
ին։ Ճիշդ յայտարարուած ժա-
, բեմը բացուեցաւ եւ օրուան
ահ ընկ. Վ. Զուլլէրեան
սը բացուած յայտարարեց։
ճակատը զարդարուած էր
ան պատշաճ խօսքերով՝ գըր-
Թուղթերու վրայ, խոշոր տա-
։ Բեմին երկու կողքին կը ծա-
ին հայկական եւ ֆրանսական
ները։ Դպրոցի փոքրերէն
ուած 20 հոգինոց երգչախումբ-
երգեց «Մեր Հայրենիք»ը արժա-
լով խանդավառ ծափերու։
Յետոյ Նախագահը արտասանեց
օսքը, նախ ակնարկ մը նետեց
եւ, սուլթաններու վայրագ
ին տակ, հայ ժողովուրդի ան-
ած տառապանքներու մասին,
1908ի սահմանադրութիւնը, եւ
իր բռնակալին անկումը, եւ ա-
եղ սահմանադրական միապե-
թեան մը հաստատութիւնը։ «Այս
ւ, Հայերս կը կարծենք թէ քիչ

մը հանգիստ շունչ պիտի քաշենք եւ պիտի դիմենք դէպի յառաջդիմութիւն։ Բայց շուտով եկաւ կրկին յուսախաբութիւնը, 1909ի կիլիկեան ջարդերով, մենք կը կարծէինք թէ կարմիր Սուլթանի գահընկէցութենէն վերջ, քիչ մը մեր ցաւերու մասին պիտի կրնանք խորհիլ — խօսիլ ու գործել. բայց անկէ վերջ, հանող Իթթիհատի ոճրածին փաշաները աւելի վատթարացուցին մեր կեանքը»։ Յետոյ, ընկերը խօսեցաւ հայկական մեծ եղեռնի դրուագներու մասին։ Յիշեց խօսումը 1914ի վեց նահանգներու բարենորոգութեան մասին վեց խոշոր պետութիւններու կողմէ, «երբ որ պատերազմը ծագեցաւ, մեր վիլայէթները գտնուող Եւրոպացիները, պայուսակնին առնելով, անմիջապէս Եւրոպա անցան»։

Եւ այսպէս, յիշեց մինչեւ 1918ի Թուականները, Հայաստանի հանրապետութեան ծագման մանրամասնութիւնները ձգելով օրուան բանախօսին։ Նախագահի խօսքերէն վերջ, արտասանութիւն մը ըրաւ փոքրիկն օր. Վ. Նալպանտեան, Վարուժանի «Եղեգնեայ գրչով»ը յաջող կերպով եւ յատուկ հնչումով։ Ընկ. Մ. Մուրատեան արտասանեց «Հայրենի կարօտը»։ Պ. Մ. Քէթէնճեան յաջող կերպով նուագեց ջութակով եւ երգեց «Ա՜խ Հայաստան»ը։ Ընկ. Ա. Գառօնէ, որ ներկայ էր հանդէսին, բեմ հրաւիրուեցաւ, մի քանի խօսք ըսելու։

Յետոյ մեներգեց, Օր. Պ. Երեմեան «Վանի կտորածը», մեղմ եւ թրթռուն ձայնով։ Արտասանեց ընկ. Յ. Մաթոսեան, յաջող կերպով Ա. Իսահակեանի «Հայաստանին»։ Փոքրիկներու կողմէ երգուեցաւ «Ազատն Աստուած այն օրից»։ Ընկեր Մ. Մուրատեան մեներգեց «Երեւան բաղ եմ առել»։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Օհան-կարօ։ Ընկերը նախ յիշեց թէ ինչպէս Մայիս 28ը իրականացաւ, եւ օրինակներ բերելով բացաւ.

—Ինչպէս որ այսօրուան Մայիս 28ի հանդէսը իրականացաւ ձեր բոլորին աշխատութեամբ, Հայաստանի անկախութիւնն ալ իրականացաւ հայ ժողովուրդի բոլոր սեւի մաքառումներով, Հայաստանի ազատութեան համար մենք միլիոնաւոր զոհեր տուինք, որոնց մէջ կային ծերեր, երիտասարդներ եւ մանուկներ, անոնց անթաղ շիրիմներուն վրայ մանուկ Հայաստանի շէնքը բարձրացաւ, ծնունդ առաւ մեր մանուկ հանրապետութիւնը։»

Ընկեր Օհան Կարօ, մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ իր մաքուր հայերէնով, եւ արագ պատկերներով, ժողովուրդը մինչեւ վերջ լարուած ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր։

Ան ըրաւ նաեւ բանաստեղծական նկարագրութիւններ հայ ժողովրդին Թռիչքներու եւ եռանդի մասին։ Խօսեցաւ Սարտարապատի, Գարաքիլիսէի եւ Բաշ-Ապարանի ճակատամարտներու մասին, եւ վեր հանեց հայ ժողովրդի քաջագործութիւնները, որոնք Թուրքին բանակը պարտութեան մատնեցին։ Խօսեցաւ Հ. Հ. Սպարապետ հանգուցեալ Զօր. Նազարբեկեանի, Զօր. Սիլիկեանի եւ Արամի մասին, որոնց հրամանատարութեան տակ հայ զինուորը յանուն Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի ազատութեան կը կռուէր, ազատուելու համար վեցհարիւր տարուան գերութենէն, նոյնպէս մանրամասնօրէն բացատրեց ազատ եւ անկախապրելու եւ ուրիշին տիրապետութեան տակ ճնալու տարբերութիւնները։

Վերջապէս ընկերը խօսքը վերջացնելով, կոչ ուղղեց բոլոր երիտասարդներուն եւ հայրենակիցներուն որ պայքարին ձուլման դէմ, եւ չձգեն որ մեր մատղ սերունդը ձուլուի օտար ափերուն վրայ. անոնք մեր վաղուան յոյսերն են։ Ընկ. Օհան կարօ իր խօսքը վերջացուց բուռն ծափահարութիւններու տակ։ Յետոյ Խանճեան եղբայրներու կողմէ ներկայացուեցաւ, ողբերգութիւն մը, «Հ. Ալիշան եւ Րաֆֆի»։ Երգեցիկ խումբին «Հիմի՞ էլ լռենք» երգէն վերջ օրուան Նախագահը մէկ քանի խօսքով փակուած յայտարարեց հանդէսը 5.30ին եւ բոլորս մեկնեցանք գոհ եւ ուրախ, աւելի ամրացնելով մեր սրտին մէջ անկախութեան գաղափարը յառաջիկային տօնելու համար մեր հայրենիքին մէջ։

Ն. Գալէ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓՈՒԺԷԻ ՄԷՋ

ՓՈՒԺԷ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբը տօնեց Մայիս 28ը։ Դպրոցը լեցուած էր հասարակութեամբ։ Հանդէսը սկսաւ ժամը 3ին։ Բանախօսեց Աւետիս Դաւիթեան, պարզելով օրուան նշանակութիւնը։

Ժողովուրդը յոտնկայս երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Յետոյ արտասանեց Ազատ Մալոյեան, երգեց Տիկին Սիրուն Գէորգեան, նուագեց Օր. Մալաթեան, արտասանեցին Կարապետ Տէր Զաքարեան եւ Տիկ. Ովսաննա Մալոյեան, Ընկ. Երուանդ Թէրզեան։ Արտասանութիւններ ըրին Համազասպ Մանասէրեան եւ Եղիազար Մալոյեան։ Յետոյ «Փանթէզի»մը խաղաց ընկեր Յակոբ։ Հանդէսը վերջացաւ ժամը 5ին «Լուսին չկար» երգով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ շատ գոհ սրտով։

Կ. Մանասէրեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՐԵՐԸ

Մաքսիմ Գորքի, որուն ծննդեան տարեդարձը տօնեցին անցեալները, 1928ի ամրան ճամբորդութիւն մը կատարեց Հայաստանի մէջէն, Այդ ճամբորդութենէն ահա նօթեր, ուր ան կը նկարագրէ ծիյական պարերը այնքա՜ն գեղեցկութեամբ.—

Երեկոյեան, քաղաքային այգում, երիտասարդութիւնը ցուցադրեց Սասունցիների պարերը, որոնք իրենց ինքնատիպութեամբ եւ գեղեցկութեամբ բացառիկ բաներ են։ Ես պարի արուեստի մասնագէտ չեմ, բալէթին անտարբեր եմ վերաբերւում, կենցաղական պարերին նայում եմ ինչպէս թեթեւ ու զուարթ լարախաղացութեան վրայ, փոքստրոտին՝ առանց զզւանքի,— բայց իմ կարծիքով այս «պարի» համար շուրերն աւելորդ են եւ երեւի կաշկանդում են ազատութիւնը պարողների, որոնց կարելի է նաեւ անամօթներ կոչել, թէեւ ի հարկէ բնութեան մէջ գոյութիւն ունեն աւելի անամօթ էակներ, օրինակ՝ ճանճերը, աքաղաղները, հաւերը, այծերը, շնիկները։

Սասունցիները պարերը չեն զարմացնում ձեւերի բարդութեամբ եւ բազմապիսութեամբ եւ չեն էլ ձըգտում նրան։ Նրանց մէջ ուրիշ բան կայ, աւելի նշանակալից ու խորունկ։ Բեմ են ելնում երկու երաժիշտ ազգային զուռնով հագուստով՝ մի մեծ թմբուկ եւ մի զիլ զուռնա, իսկ նրանց ետեւից դուրս է գալիս մի շլացուցիչ, պայծառ եւ բազմագոյն մարմին,—քսան տղամարդ։ Նրանք անցնում են ուս-ուսի, յետեւից իրար ձեռք բռնած, Նրանք մի մարմին են, որ շարժւում է միասնական, զարմանալի ռիթմիկ մղիչ ուժով։ Այդ մարմինը շրջան է կազմում, ծալւում ուղէս սպիրալ, շիտկւում, ուղիղ գիծ դառնում եւ զանազան ծուռ գծեր կազմում։ Իդէալական ռիթմը, ձեւերի կառուցման թեթեւութիւնն ու սահունութիւնը աւելի եւ աւելի է ամրացնում միասնականութեան, միաձուլութեան թովիչ պատրանքը։

Դժուար է նշմարել առանձին պարողին, տեսնում ես թէ ի՞նչպէս առջեւդ օրօրւում է գեղեցիկ դէմքերի մի շարք, նկատում ես նրանց ժպիտը, նրանց աչքերի փայլը, մէկ թւում է որ նրանք թւով շատացան, մէկ էլ՝ քչացան։ Ամէն մէկի անհատական գծերը աննշմարելի են եւ շարունակ ձեզ հետ խօսում, ժըպտում է ձեզ կարծես մի դէմք, ֆանթաստիքական մի արարածի դէմք, որի ներքին կեանքը անասելի հարուստ է։ Զուռնայի երգը աշխոյժ է բերում, բայց նրա զիլ ձայնը այնպէս ականջ չի ծակում։ Ուժգին, բայց կակուղ զարկում է թմբուկը եւ այդ երաժշտութեան յետեւից մի ուրիշ երաժշտութիւն ես տեսնում, — մարդկային ճկուն մարմնի զարմանալի, գեղեցիկ շարժումների երաժշտութիւնը, նրա ազատ խաղը, զուռնեղ զգեստների բազմերանգ ալիքների մէջ։

Մէկ մէկ, երբ բազմագլուխ մարմնի շարժման թափը սաստկանալով ոսկեգոյն եւ ծիածանաւոր մրրկի էր վերածւում, ես սպասում էի որ պարողների շղթան կը քակւի հատ հատ օղակների, բայց այդ մրրկի մէջ էլ նրանք պահպանում էին շարժումների միահամուռ սահունութիւնը, ուժգնացնելով ու խորացնելով զօրութեան ու միասնականութեան տպաւորութիւնը։ Ես երբեք չեմ տեսել եւ չեմ կարող պատկերել շատերի միասնական գործողութեան մէջ այսպիսի կատարեալ միաձուլութիւն, շաղկապութիւն։ Անտարակոյս այդ, հաւանօրէն շատ հին, պարի մէջ խորհրդանշանական մի բան կայ թաղնուած, բայց ինձ չյաջողուեց իմանալ թէ ի՛նչ,— արդեօք քուրմերի կրօնական պա՞ր թէ ռազմիկների պար։ Ինձ թւում է, նրա մէջ կայ ինչ որ ընդհանուր բան գուրջիների ռազմական պարի հետ, որ չեմ յիշում ի՛նչպէս է կոչւում, պէրխուլի՞ թէ խորումի։

Սակայն նրա մէջ ոչինչ չկար, որ յիշեցնէր խլիստերի (աղանդաւորներ) վայրագ ռադէնիէ-ն (եկեղեցական պար) որ ես տեսել եմ Նիժնի Նովգորոդում, Բոլոտնիայի նաւում (եկեղեցի), կամ «պտտւող դերվիշ»ների խթերիկ ջղայնցումները, որոնցից, ինչպէս ասում են, փարակւել են նաեւ մեր աղանդաւորները, Կովկասի «պրիգունները»։ Սասունցիների պարը երեւի ռազմիկների յաղթական պարն է։

Ու նուազ ինքնատիպ եւ նոյնքան դիւթիչ գեղեցկութեամբ պարում էին կանայք, որ նոյնպէս արեւելեան հագուստներ ունէին վառ ու գունեղ։ Պարելով նրանք ցոյց էին տալիս ինչպէս սանտրում են մազերը, շպարում դէմքը, կուտ տալիս թռչուններին, մանում ճախարակը,— եւ մենք դարձեալ հմայուած ենք նրանց շարժումների զարմանալի ռիթմով, ժեստերի գեղեցկութեամբ։

Կանայք բաժան բաժան էին պարում եւ իւրաքանչիւր ձեռքի շարժումը անհատական էր, այդ պատճառով նրանց համար միասնականութիւնը, ժամանակի մէջ ռիթմը պահպանելն աւելի դժուարին էր, իսկ նրանք պահպանում էին իդէալակա՛ն կերպով։

Ապա նրանք կատարեցին կաղեբի զուեշտական պարը, — պարում էին այնպէս, ասես նրանցից ամէն մէկի ազդրը ջարդւած է, եւ թէեւ նրանց ծիծաղաշարժ շարժուձեւերը տգեղութեան սահմանին էին հասնում, այսուհանդերձ նրանք զարմացնում էին ներդաշնակութեամբ եւ գեղեցկութեամբ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՂՈՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

ՊՈՍՏՈՆ, 25 Մայիս.— Իմ յօրինած «Օ՜ւ Պիճինկօ՛» երգին գտած անսովոր ժողովրդականութենէն ջղայնացած, երգչուհի տիկին Շաղոյեան-Ճիվելէկեան որ Ցանձնախումբի անդամուհիներէն մէկն է եւ իր եղբայրը՝ Յակոբ Շաղոյեան անյաջող փորձը յղացած են քանի մը արբանեակներու ստորագրել տալու բողոք մը, որ հրատարակուեցաւ «Ցառաջ»ի մէջ։

Ոեւէ անհատ կամ խմբակ, բարեկամ թէ թշնամի չի կրնար արգիլել երգահան մը երգեր յօրինելէ, *հրատարակելէ եւ* Copyrihtով մը պաշտպանելէ զանոնք։ Մնաց որ մրցումը կազմակերպող անձերը ժամանակին տեղեակ էին եւ անպատեհութիւն մը չէին գտած անոր հրատարակուելուն մէջ։ Այդ երգին տպագրութիւնն ալ տեղի ունեցաւ «Հայրենիք» տպարանին մէջ։

Արդարեւ այս Ցանձնախումբին գործը միայն երգ մը ընտրելն էր եւ տուով կը վերջանար իր պաշտօնը։ Իրաւունք չունէր ուրիշ գործերու միջամտելու։

«Պըճինկօ՛»ն յօրինած էի յատկապէս մրցումին համար։ Բայց թէ ինչո՞ւ չմասնակցեցայ մրցումին, *եւ* ետ առի *իմ երգս, այդ ալ* շատ պարզ է։ Երբ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար երգերուն *քննութիւնը կը յանձնուի* compositionի *օրէնքներուն անտեղ*եակ, անձեռնհաս եւ չկամ խմբակի մը ձեռքը, այլեւս երգդ ետ առնելէ ու դայն հրատարակելէ զատ ուրիշ միջոց չունիս։ Գալով «մրցանակի արժանացած» մակագրութեան, ան իր տեղն է դրուած, ճիշդ երգի հեղինակին անուան տակ եւ ըսուած է հետեւեալ կերպով՝ "բանաստեղծութիւն՝ արժանացած Նորեան եղբայրներու մրցանակին,,։

Վերջացնելով, կուզամ յայտնել *որ ես գործած եմ* ամերիկեան եւ միջազգային հրատարակչական օրէնքներու սահմաններուն մէջ։ *Ամէն երգահան ազատ է* Copyright *չեղած ոեւէ ստանա*ւոր վերցնելու եւ երգի վերածելու, Ոչ անհատներ եւ ոչ ալ Ցանձնախումբ մը չեն կրնար արգիլել երգահան մը երգեր յօրինելէ։ Իսկ երգահանը ազատ է իր երգերը հրատարակելու կամ ոչ, համաձայն իր հաճոյքին, երբ օրէնքի դէմ չի գործեր։

Հայ ժողովուրդը պէտք ունի լաւ երգերու։ Արդարեւ իմ «Պըճինկօ»ն դարձած է «ամէնուն սիրելի երգը» եւ պիտի ապրի՛ շարունակ, շրթունքէ շրթունք թռչելով։

Վ. Սրուանձտեանց

ՇԻՐՐՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՒ

Անխղճանական Շիրրու գընդակահարուեցաւ Հռոմի մօտակայքը։

Շիրրու ներում խնդրած էր, բայց մահավճիռը մնաց անփոփոխ։ Մօրն՝ ու կնոջ նամակ մը գրելէ յետոյ, մերժեց կրօնական արարողութիւնները եւ հետեւեցաւ զինուորներուն։

Սարտենիացի զինուորները կամաւոր գրուած էին, խնդրելով որ իրենց յանձնուի մահավճիռին գործադրութիւնը։ Ու երբ Շիրրու, ձեռքերը կապուած, նստած էր աթոռին վրայ, զինուորները 24 մեթր հեռուէն եւ կռնակէն կրակեցին։ Մահը վայրկենական եղաւ։

ԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՑԱՅԳԵՐԳ

(ՅՈՒՇԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

ինի պատատուին վրայ սուսեր-
խող մը. ամէնուն վերեւ
ցող, մարմրուն կէտ մը միայն.
երին մօմը։
երու վրնջոցը, պայտերու զո-
եցուց պահ մը ամայի փողոցը,
ուան անապակ եւ սպիտակ
թիւնը կը խռովուէր մինչեւ իր
ափերը։
Վերջապէս ամէնքը տեղաւորուե-
կէս-գինով այդ գիշերաշրջիկ-
«եափունճա»ները քաշեցին
իրենց քիթը։
րակը շաչեց... Սուլում մը ու
ակը երերաց, ճռնչեց ու ճամ-
ելաւ։
ղան կարսի դունէն, Կամուրջի
էն, Կիւրճի փողոցէն... Աւե-
քաղաք, ամայի փողոցներ ու
րհ մը՝ տարօրինակօրէն անծա-
խուլ պատերու ճակատէն
կոյր պատուհաններ, իրենց կը նայէին ապշահար։

Սահնակին գլլիւնը կըփշրուէրսեւմերու առջեւ ու արձագանգը կ'երթար կորսուելու հեռաւոր թաղերու վրայ։

Յետոյ փողոցէ փողոց, անտեսանելի շուներու կաղկանձիւնը բարձրացաւ. մըկտան կատուներ տանիքէ տանիք ձայն տուին իրարու. ու պահ մը մօտէն, հեռուէն լսելի եղաւ միայն չարաշուք ոռնումը փոհմակներու, երկա՛ր... երկար եւ խուլ... գրեթէ գերեզմանային...

Սահնակը քերեց հանրային պարտէզը, Թրքական մեռելատանը։ Աջին ու ձախէն, սպիտակազգեստ ուրուականներ, ճաղատ ծանկեր, լեղապատառ տուներներ սկսան փախչիլ դէպի քաղաք։

Իլճեէի դունէն դուրս ելան։

Զինուորական պահակը ժամանակ չունեցաւ ըմբռնելու. Թաթառն է անցաւ։

Ու սահնակը բացուեցաւ դաշտի ուղղութեամբ։

Նախ շլացում մը աչքերու, դող մը որ ամեցաւ ու ցնցեց իրենց ամբողջ հոգին։

Պաղլուն տարածութիւնը լայնցաւ, լայնցաւ իրենց առջեւ, իրենց շուրջ եւ ալ կորսնցուցին անոր սահմանները, անոր զգայնութիւնը։

Իրենց կը թուէր թէ կ'անցնէին անհաւատալի երազունակ աշխարհէ մը։ Լուսնային դաշտերու մէջ կը կարծէին ըլլալ, մինա՛կ, անվերադարձ։

Աննիւթական էր գրեթէ ամէն ինչ, ամէն բան՝ թեթեւ, անիրական նոյնիսկ ձիերը որ կը սուրային, իրենք իսկ սկսած էին չճանչնալ ինքզինքնին։

Տարօրէն Թափանցկութեամբ արտօրանները կը փախէին ու լեռները կը մօտենային ու կարելի կ'ըլլար դիտել իրերու ընդմէջէն անցաւորութիւնը բոլոր երեւոյթներու... Միակ զգալին լուսինն էր թերեւս եւ իր հիւանդ եւ ոգեւար լոյսը։ Անկարելի էր նայիլ հեռուն եւ չնշմարել մտածումները որ կը թեւածէին կեանքէն եւ մահէն անդին։

Թո՛ւր, Թուռլքա, Թոլի, ինչպէս ռուսական տեփիներին երկայնքին Սիպիրի ճամբաներուն... կը մտածէր Սարհատ, մինչ իր ոտքերուն շուրջ խոստումը կը կենդանանար հնօրեայ շղթաներու ծանրութեամբ։

Լուռ, գիշերաշրջիկ ճամբորդները պէտք չէին զգար խօսելու այնքան իրենց տպաւորութիւններով բաժնուած էին ծանօթ աշխարհէն. իրենց կեանքէն իսկ հեռու, կը ծփային, անձնատուր՝ թմբիրի մը մեղկութեան. կը թուէր իրենց թէ այդ ճամբան վերջ պիտի չունենար երբեք։

Միայն Աւագ կ'երերար երբեմն ու ձիերու քամակին կը շաչէր մտրակը։

Ցանկարծ ձիերը պրկուեցան ու կանգ առին։

Իրենց դիմաց լուսնկան փռած էր պատատը մեծ ստուերանկարի մը. շարան շարան պատերու վերեւ ձիւնաթաղ տանիքներ, հարկ հարկ քանի մը ճղակոտոր ծառեր, իրենց բազուկները պարզած աստղերուն...։

— Դէհ, ցնցուեցէք, թօթափեցէք ձեր մրափը, պոռաց Աւագ իր ուղեկիցներուն։ Ահա դիմացնիս քուլնի մէջ խորասուզ գիւղը Կէզ։ Կանգ առնենք, դադար տանք ձիերուն, տեսէք ինչպէս իրենց քրտինքը կը շոգիանայ սա ցուրտ գիշերով։

Աստուր ծածկոց մը փռեց անմիջապէս անոնց քամակին։

Ամէնքը սահնակէն վար իջան. ապշահար երեւոյթ մը ունէին. գրեթէ զարմացած էին թէ ի՛նչ անիմաստ քմայք մըն էր որ զիրենք նետած էր կէս գիշերով հասարակաց ճամբու մը վրայ, ցրտաշունչ երկինքին տակ, ննջող գիւղի մը դիմաց։

— Է յետո՞յ, Աւա՛գ, հարց տուաւ մէկը, յետո՞յ... յետո՞յ...։

Աւագ քրքիջ մը արձակեց, զիլ եւ կենսուրախ.

— Դէ՛հ, ըսէք խնդրեմ, ի՞նչ կը տեսնէք սա դիմացը...։

— Ի՞նչ ենք տեսնում... դու գըժուել ես, աւա՛գ... հէնց ես աթարի եւ թրիքի պլլաները տեսնելու համա՞ր էր որ դուն մեզ քարշ տուեր ես պէզարած ճամբաներում... վա՜յ քո խերը չանիծուի։

— Սարհատ, դուն աղբի կոյտերը միայն կը տեսնես։ Դուք աթարով ծեփած պատերը միայն կը տեսնէք։ Դուք կոյրե՜ր... Լուսնակի լոյսին տակ ես հէքեաթ մը կը տեսնեմ... պատերու ետին, խշտեակներու վրայ գզգզուած գլուխնե՞ր, թաւամազ կուրծքե՞ր, քուրջերու արտաւանուք հո՞տը... խեղճուկրակ մարդի՞կ... ո՛չ, ո՛չ... լոյսը բռնեցէք ու տեսէք հանդարտութիւնը անոնց դիմագիծներուն. գիշերը բարի, արդար գիշերը անոնց տուած է մխիթարութիւնը որուն ոչ մէկ ուրախութիւն կը հաւասարի, անոնց մոռցնել տուած է կեանքը, աշխարհը, ինքզինքնին...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

«ՄԱՅԻՍ 28»Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Վ. ՁՈՒԼԼԵՐԵԱՆ

կը խօսին՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Մուտքը ազատ է

ՏԷՍԻՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

կը խօսի՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն եւայլն: կը մասնակցի կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ:

Մուտքը ազատ է

ՆԻՍ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, 146 Bld. de la Madeleine, Salle Ortelli

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ *Մուտքը ազատ է*

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ի նպաստ Հայաստանի երկրաշարժի աղէտեալներու կազմակերպուած Լոնտոնի Տիկնանց միութեան կողմէ

Այսօր Ուրբաթ ժամը 9—12

Gunter's, No. 1 Tenderden Street, Hanover square

ՇԱՎԻԼԻ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒՆԻՍ 26 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔ «ՄԱՅԻՍ 28» ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Անիէռ, Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Ջէյթուն կոմիտէին կողմէ: Այս կիրակի ժամը 2.30ին, 8 Ave. Argenteuil, Place Comèteի ծխավաճառին վերնայարկը:

կը հրաւիրուին՝ եռագոյն, փոթորիկ, վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերուն ընկերները:

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն

փարիզէն առնել հանրակառք թիւ 45 եւ իջնել փլաս քոմէթ, փօրթ քլիշէէն թիւ 40 իջնել Rue d'Alma.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիայի

ի պատիւ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

վաղըՇաբաթիրիկուն ժամը 8.30ին, Salon Chapeի մէջ, 85 rue Chape)

կը ներկայացուի Ա. ԱԲԷԼԵԱՆԻ

ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ (ՏՌԱՄ 3 ԱՐԱՐ)

Գինները ժողովրդական են

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Ջաւալեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun· ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Մ. Երիցանց, Մ. Գույումճեան:

ՌՈՍՏՈՄԻ ենթակոմիտէի ժողովըայսԿիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին 131 Fbg. du Temple.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի ճաշարանը: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Ջառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները: Այժմ 23 տարեկան է: իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. իր ճշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր:

— Աֆիօն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովասափեան եղբարք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովասափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է: Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sâone et Loire).

ՎՐԻՊԱԿ.— Երեքշաբթի օրուան «Յառաջ»ի մէջ, Բ. էջ, ընկ. Բենայի յօղուածի առաջին սիւնակ վարէն վեր 5-6րդ տողը պիտի ըլլայ յառաջացել էին դէպի խորքերը, *եւ ոչ թէ* խարբերդ:

Գրիգոր Գաբրիէլեան, տէր եւ տիկին Արշալոյս Գ. Գաբրիէլեան եւ զաւակը, վռամշապուհ Գ. Գաբրիէլեան, ինչպէս նաեւ Գաբրիէլեան, Բարթիկեան, Բարթամեան, Հօճապաշեան, Ազարեան, Միսաքեան, Պիւլպիւլեան եւ Միսքճեան ընտանիքները դառն կսկիծով կը ծանուցանեն մահը՝

ԱՋՆԻՒ Գ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, հարսին, մօրաքրոջ եւ ազգականին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, Ուրբաթ, կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին, 15, Rue Jean Goujonի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Pantinի գերեզմանատունը:

Մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք աժէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր եղբօր, հօրաքրոջորդւոյն՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Սգակիրներ՝ *Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Տէր Ներսէսեան եւ զաւակունք, Գրիգոր Թութէլեան եւ Կարապետ Թութէլեան:*

Մարսէյլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասէր Միութիւնը Պանթոյիզպրոցի սրահին մէջ կը սարքէ իր դասախօսութիւնը վաղը շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, կը խօսի Տօքթ. Ա. Պօղոսեան «ընկերային առողջապահութեան ներկայ ձգտումները» նիւթին շուրջ:

Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովըվաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ:

Բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Օրակարգ՝ հրաժարական վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզի մասնաճիւղին ընդհ.ժողովըվաղը շաբաթ ժամը 4ին 71 Ave. Kléber: Այս ժողովը վերջինը պիտի ըլլայ ամրան այս ամբողջ եղանակին համար:

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԶԵԱՆՑԻ մահուան տարեդարձին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ: Այս երկու ազգային բարերարներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԱԻԷՌԻ Պուա Քոլոմպի Զ. Ե. Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կարեւոր օրակարգ,

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանիբ ընդհ.ժողովը պիտի գումարէ 13 յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. *Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար:*

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի վահագն Գրադարանին դասախօսութիւնները դադրած են ամրան արձակուրդին պատճառով մինչեւ աշուն: Այս ամրան ընթացքին, մասնաճիւղը պիտի կազմակերպէ բացօթեայ հանդէսներ եւ արշաւանքներ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, 14 րիւ Քօլպէր, Պար Թապայի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ զեկոյց վարչութեան, շրջ. ժողովի օրակարգերու վիճաբանութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Կեսարիոյ Շրջ. Հայր. Միութիւնը Ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ Շրջանի բոլոր կեսարիացիները ժամը 3ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr· le Prince. *Օրակարգ.—Հաշուետուութիւն առժամեայ վարչութեան: Ընտրութիւն մնայուն վարչութեան:*

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, փարիզի Հայ տիկնանց Միութեան եւ փարիզի հայ բժշկական միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G.ի մէջ:

Նիւթ Ա.— Վեներական ախտերը՝ կը խօսի Տօքթ. Գրիգորեան:

Բ.— Աչքերու առողջապահութիւն՝ կը խօսի Տօքթ. Յ. Տէր-Դաւիթեան:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 6 ՅՈՒՆԻՍ 1931

6 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1588

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԻՏԱԿ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Այս միջոցին իրարու կը յաջորդեն Հայր. Միութեանց ժողովները, սովորական կամ արտակարգ: Հետաքրքիրները կրնան աչքէ անցնել «Յառաջ»ի «Յուշատետրը», որ մանրանկար պատմութիւնն է մեր առօրեայ կեանքին:

Միւս կողմէ, ամենօրեայ թղթաբերին հետ, բազմազան թերթերու դէզին մէջ, կը ստանանք Հայրենակցական օրկաններ, գիւղերու կամ քաղաքներու անունով: Սեղանի վրայ են մեր հրատարակութիւններ, երբեմն ալ Ամերիկայէն, — «Ալիս», օրկան՝ Սեբաստիոյ Վերաշինական Միութեան. «Ծօվաք», Պաշտօնաթերթիկ Զնգշոյ Ծօվաք Ընկերց. Ընկերութեան». «Գերմանիկ», Երկամսեայ հրատարակութիւն Մարաշի Հայր. Միութեան Ամերիկայի շրջանակին:

Այստեղ իւրաքանչիւրի արժէքի մասին չէ որ պիտի խօսինք: Այդ առանձին խնդիր է:

Մենք նկատի ունինք երեւոյթը, որու մասին խօսելու առիթ ունեցանք երկու անգամ, մայիս 20ին եւ 24ին: Մէջտեղ դրինք երկու հիմնական ցաւեր.— 1. Հասնողը Հայր. Միութիւն կը կազմէ իր գիւղին, քաղաքին կամ նահանգին անունով: 2. Իւրաքանչիւր միութիւն, մեծ թէ փոքր, սրբազան պարտականութիւն կը համարէ օրկան մը հրատարակել:

Կարճ խօսքով, մսխում դրամի եւ եռանդի:

— «Առաջին անգամ չէ որ կը նկատենք թէ չափազանց նեղ հոգեբանութիւն մը բոյն դրած է շատ մը Հայրենակցական Միութեանց մէջ:

Նախ, շատ նեղցած են սահմանները. Նահանգը իջած է քաղաքի, քաղաքը՝ աւանի, աւանը՝ գիւղերու:

Եւ իբրեւ հետեւանք,այսօր ունինք անթիւ «հայրենակցականներ», նոյնիսկ 8-10 հոգինոց խումբեր, որոնք ճիշդ այն ծրագիրն ունին ինչ որ միեւնոյն նահանգին կամ քաղաքին Միութիւնը»: «Յառաջ» (.. Մայիս):

Մեր թելադրութիւնը,— ձգտիլ դէպի զանգուածային՝ Նահանգային կամ շրջանային Միութիւններ:

×

Ուրախառիթ պարագայ մը— այսօր եւ վաղը Փարիզի մէջ ժողովներ ունին Սեբաստիոյ, Խարբերդի եւ ... Հայր. Միութիւնները:

Վերջին երկուքին օրակարգը ծանօթ չէ մեզի: Բայց բարի լուր մը ունինք Սեբաստիոյ Նահանգի Հայր. Միութենէն: Հրաւիրուած են նահանգին բոլոր հայրենակիցներն ու զանազան քաղաքներու Միութիւնները, մէկ եւ ընդհանուր կազմակերպութեան մը մասին խորհրդակցելու համար:

Ի՛նչ խօսք որ, սրտանց յաջողութիւն կը մաղթենք, նոյնիսկ իրենց բարիքին համար:

Ուրիշ գնահատելի ձեռնարկի մը լուրը՝ Լիոնէն:

«Եփրատ» տպարանը բաց նամակ մը ուղղած է բոլոր Հայր. Միութիւններուն, հարցարանի մը հետ: Կ'առաջարկէ հրատարակել կիսամսեայ թերթ մը, իբրեւ կեդրոնական օրկան Հայր. Միութեանց:

— «Թերթը պիտի ըլլայ անկախ հայաթերթ, եւ ամբողջութեամբ պիտի տրամադրուի բոլոր Հայրենակցական Միութիւններու, անխտի՛ր: Այս կիսամսեայ թերթին մէջ մասնաւոր էջեր պիտի յատկացուին իւրաքանչիւր Հայրց. Միութեանց ժողովներու, արշական կարգադրութիւններու, ընթացիկ հարցեր կամ մասնաւոր ուղղութեանց եւ թելադրանքներու մասին: Նոյնպէս պարբերաբար լոյս պիտի տեսնեն Հայրենակցականներու կողմէ պատրաստուած ուսումնասիրութիւններ, որոնք ցոլացնեն իրենց պատկանած շրջանի ամբողջական պատկերը, որու համար շարժման մէջ պէտք է դրուին իւրաքանչիւր համայնքի պատկանող ուժերը, որպէս զի այդ ուղղութեամբ իրենց շրջանի վերաբերեալ աշխարհագրական, վիճակագրական եւ մօտաւոր անցեալի ու արհաւիրքի դէպքերը լոյս աշխարհ բերուին:»

Մեզի կը հաղորդեն թէ 13 միութիւններ պատասխանած են այս կոչին, «գրեթէ լաւ տրամադրութիւններով»: Իսկ ուրիշ քանի մը միութիւններ նախընտրած են ունենալ իրենց առանձին օրկանները:

Միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ ամէն բանաւոր առաջարկ անմիջապէս կ'ընդունուի եւ գործի կը վերածուի:

Եւ սակայն, չպիտի յուսահատինք:

Բարի օրինակը միշտ վարակիչ է:Եթէ միայն Սեբաստիան ու Խարբերդը յաջողին ամփոփուիլ, կեդրոնանալ, հրապարակ իջնել իբրեւ մէկ միութիւն, գոնէ Եւրոպայի մէջ,— ճամբան բացուած կ'ըլլայ: Եւ եթէ միայն Արեւմտեան եւ Արեւելեան Եւրոպայի, Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի Հայր. Միութիւնները միանան ու իրենց «գրական» գործունէութիւնը ամփոփեն մէկ՝ միեւնոյն կեդրոնական օրկանին մէջ, ճամբան աւելի կը դիւրանայ:

Արդարեւ, Ամերիկայէն դուրս, կամ մինչեւ որ կարելի ըլլայ Ամերիկան ալ կապել, կեդրոնացումը մասնաւոր արգելքներ չունի: Աւելի շատ կապուած է կամքի և աշխատանքի հետ:

Քանի մը անգամ յիշեցինք թէ Մարսէյլի մէջ 65 Հայր. Միութիւններ կը հաշուեն: Տասը-տասնըհինգ ալ՝ Լիոնի եւ նոյնքան՝ Փարիզի մէջ:

Այս Միութիւնները յաճախ քով քովի եկած, համախմբուած են հանրօգուտ գործերու շուրջը:

Ինչո՞ւ չհամաձայնին 1.) Բոլոր մանր-մունր խումբերը վերածելու, լուծելու նահանգային ընդհանուր Միութեանց մէջ, 2.) Համախմբուելու մէկ օրկանի շուրջը — օրինակ՝ «Հայրենակցական Շարժում»:

Սթափողները շատ են եւ բռնած՝ շիտակ ճամբան:

Կը մնայ կենդանի օրինակներ տալ եւ լրացնել մնացածը:

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ՓՈՔՐԷՆ ԴԷՊԻ ՄԵԾ

Ամէն գործի մէջ կարճ եւ ուղիղ ճամբան այն է որ կը տանի փոքրէն դէպի մեծ:

Իսկ հայը՝ վարժուած է մեծ տեսնել ու պզտիկ գործել:

Ատենը եկած է սակայն որ մտնենք սովորական ճամբուն մէջ: Եւ օրինակը պիտիտան մեծ ու փոքր հայրենակցականներն ու զանազան միութիւնները, գործելով ու գործակցելով՝ նախ՝ իրենց տեղական պահանջներուն գոհացման համար:

Ցրուած, անկազմակերպ ժողովուրդը շատ շատ, պէտք կը շեշտէ, կը թելադրէ, պահանջ կը դնէ, բայց չի գործեր:

Պէտքին համաձայն գործելու պարտքը կ'իյնայ կազմակերպուած ուժերուն վրայ:

Ամէն քաղաք ուր հայութեան մէկ բեկորը տեղաւորուած է, հիմնական հարցն արդէն դրուած է նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան:

Եւ եթէ այդ ուղղութեամբ տակաւին դրական ոչինչ է կատարուած, յանցանքը կ'իյնայ նախ այն միութիւններուն, որոնք իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ՝ կը ներկայացնեն հաւաքական կամքի մէկ մասը...

Այսպէս, բոլոր այն միութիւնները որոնք իրենց նպատակ առաջադրած են պայքար ձուլման դէմ, չպիտի՞ կրնային իրենց ջանքերը միացնել համեստ կրթարանի մը շուրջ, ուր հայ մանուկին հոգին թրծուէր ազգային ներշնչումներով ու ազգեցութիւններով:

Պառակտումը այս հիմնական ու տարրական գործին մէջ, ո՛չ մէկ արդարացում կրնայ ներկայացնել:

Ուժերու միացումը դրական այս տեսակ գործի մը շուրջ, պիտի արդիւնաւորուէր յաջողութեամբ: Որովհետեւ, նախ, զանազան հանդէսներու եւ հաւաքոյթներու համար վատնուած ուժերն ու դրամները պիտի խնայուէին, հասոյթները պիտի ըլլային աւելի շօշափելի, պիտի յատկացուէին որոշ գործի մը՝ տեսանելի արդէն եւ շօշափելի իր արդիւնքներով, ժողովուրդը պիտի խանդավառուէր աւելի եւս, եւ միութիւնները դուրս գալով ծրագրային ամլութենէն, գոհունակութիւնը պիտի ունենային գործի, արտադրութեան:

Կարելի՞ է յուսալ սակայն:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ՈՒԶԷ ՎԵՐԻՆ ՃԷԶԻՐԷԻ ՄԷՋ ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄԸ ՍՏԵՂԾԵԼ

Էլ Նիտաի Հալէպի թղթակիցը կը գրէ 20 Մայիս թուականով.—

Ուրիշ երկիրներ երբեք չընդունուող Հայերը Սուրիոյ մէջ հիւրասիրութիւն կը գտնեն եւ երկրին թշուառութիւն եւ անօթութիւն կը պատճառեն: Ֆրանսական կառավարութիւնը ամէն բան բացած է անոնց առջեւ, այս երկրին մէջ հայկական օճախ մը հաստատելու համար: Անոնց ընդարձակ հողեր, գիւղեր եւ պարտէզներ կու տայ, պետական սնտուկը կը բանայ անոնց առջեւ: Անոնք ամենալաւ դիրքերու վրայ տուներ կը շինեն: Եթէ կառավարութիւնը անոնց տուած դիւրութիւններուն մէկ մասը միայն տեղացիներուն տար, արդէն ամէն դժգոհութիւն վերցուած կ'ըլլար:

Հայերը իրենց արտադրութիւնները շատ աժան կը ծախեն, որովհետեւ ոչ տուրք կը վճարեն անոնք եւ ոչ ալ աւելորդ ծախքեր ունին: Մինչդեռ տեղացիները զուրկ այդ դիւրութիւններէն, չեն կրնար աժան գիներով ծախել: Ահա այդ է պատճառը որ տեղական արհեստը կը տկարանայ եւ երկրագործութիւնը կը մեռնի: Հալէպ միայն տարեկան 6 միլիոն ոսկի կը կորսնցնէ:

Մենք այստեղ ցոյց տալ կ'ուզենք թէ՝ բազմաթիւ Հայեր կուգան արտասահմանէն դէպի վերին ճէզիրէ: Ակնարկ մը եթէ նետենք Գամըշլըի վրայ, կը հասկնանք Հայերու քանակին մեծութիւնը: Ֆրանսացիները կ'ուզեն Հայերուն հայրենիք մը ստեղծել, Սուրիան շղթայի մը մէջ պահելու համար, մէկ կողմէ լեռ եւ անապատով, իսկ միւս կողմէ Հայերով: Մեր ականջին ձայն մը եկաւ կ'ըսուի թէ աշխատանքներ կը տարուին վերին ճէզիրէն Սուրիայէն անջատելու համար:

Արդեօք տեղացիները պիտի ընդունի՞ն այս անջատումը:

Այս անջատման շարժումը հին է: Ֆրանսական կառավարութեան մտքին մէջ խմորուած է ան 1925ին ի վեր, այսինքն սուրիական ապստամբութենէն ի վեր: Ֆրանսացիները Տէր-Զօրի եւ միւս շրջաններու մէջ ժողովուրդին ստորագրել կուտային անջատման աղերսագիրները: Այն ատեն Հասիչէ գտնուող Ազգայնականները ընդդիմացան եւ մեռցուցին այդ շարժումը:

Արդեօ՞ք հիմա անոնք յօժարեցա՞ս առանձին հայրենիքի մը կազմութեան այդ շրջաններու մէջ: Լրագրողներ եւ հրապարակագիրներ պէտք է կարեւորութեամբ զբաղին այս խնդրով:

Նազար Գրիգոր Թէնէքէճեան իր բնակարանին մէջ վառօդ պատրաստելու ժամանակ ձերբակալուեցաւ: Կառավարութիւնը շատ անկարեւոր նկատեց այս գործը, մինչդեռ եթէ տեղացի մը ըլլար, աւելի խիստ պիտի վարուէին անոր հանդէպ:

Կը տեսնուի ուրեմն որ Հայերուն միշտ դիւրութիւն տալ կ'ուզեն:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Օր. Հորթանս Հարոնեան	5.—
Փոքրիկն Արաքսի վ. Զարֆճեան(Ժուանվիլ)	10.—
Գ. Գարամանեան	10.—
Բենօ	5.—
Գումար	30.—
Մայիս 31ի գումարը	4039.35
Ընդհ. գումար	4069.35

***

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Պ. Կորգանեանի «Երգն Հայաստանի» շարժանկարը ներկայացուեցաւ Նիսի մէջ: Այս առթիւ գոյացած հասոյթէն 150 ֆրանք յատկացուած է տեղացի անգործներուն, իսկ 150 ֆրանք ղրկուած է մեզի, հովանաւոր Մարմինի կողմէ, յատկացուելու համար Զանգեզուրի աղէտեալներուն:

Երգն Հայաստանի ներկայացումէն	150
Յունիս 2ի գումար	1965
Գումար	2115

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀ ՀԻՃԱԶԻ ՀԻՒՍԷՅԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ

Հիճազի նախորդ Թագաւորը Հիւսէյին մեռաւ Ամմանի մէջ: Ծնած էր 1854ին: 1908ին Մէքքէի էմիր, 1916-1924 Թագաւոր Հիճազի: Երկար կեանք անցուցեր էր Պոլսոյ մէջ եւ կը կարծուէր թէ թրքասէր է եւ Թուրքիոյ շահերը կը պաշտպանէ Արաբիոյ մէջ: Մէքքէի էմիրութեան օրով, այդպէս ալ երեւան եկաւ եւ Ազիրի մէջ զսպեց հակաթուրք ըմբոստացում մը. բայց 1913ին արդէն, սկսաւ ցոյց տալ անջատողական ձգտումներ՝ անգլիասէր հակումներով: 1914ին արդէն յարաբերութեան կը մտնէր Անգլիոյ հետ եւ կը պատրաստէր արաբական ըմբոստութիւնը որ կը պայթէր 1916 Յունիսին: Նոյն տարին, Հոկտեմբերին, ինքզինք կը յայտարարէր «Թագաւոր արաբական շրջաններու», բայց ճանչցուեցաւ միմիայն իբր Թագաւոր Հիճազի: Իբր այդ՝ Հաշտութեան խորհրդաժողովին իրեն ներկայացուցիչ կարգեր էր իր երրորդ զաւակը էմիր Ֆէյսալ: Հիւսէյին մերժեց վաւերացնել եւրոպական հոգատարութիւնները Սուրիոյ, Պաղեստինի եւ Իրաքի վրայ եւ թշնամացաւ Իպն Սէուտի հետ: 1924ին Անդրյորդանան իր այցելութեան ընթացքին, ինքզինք յայտարարեց խալիֆա, որուն հետեւանքով պատերազմեցաւ Իպն Սէուտի դէմ: Ստիպուեցաւ գահէն հրաժարիլ 1924ին եւ իր բնակութիւնը հաստատել Կիպրոսի մէջ:

Վատիկանի յայտարարութիւնները

«Հավաս»ի գործակալութիւնը կը հրատարակէ Վատիկանի հետեւեալ յայտարարութիւնները.

— Պէտք կը զգանք անմիջապէս վեր հանելու այն հաւաստումները, որոնց համաձայն կաթոլիկ կազմակերպութիւնները ապաստան կը հանդիսանան ներկայ կառավարական վարչաձեւի ընդդիմադիրներուն եւ նախկին ժողովրդական կուսակցութեան մնացորդներուն, դժգոհներուն, ազատականներուն, ընկերվարականներուն, եւն.: Նման հաստատում մը բոլորովին սուտ է: Որեւէ փաստ չի կրնար: «Կաթոլիկ կազմակերպութիւնները երբեքչեն վերածուած քաղաքական կուսակցութեան. այս տեսակ զբաղմունքներ ... բարձր իշխանութիւնները»:

Այս յայտարարութիւններու հիման վրայ, Վատիկան անարդար կը գտնէ իտալական կառավարութեան խստութիւնները՝ ընդդէմ կաթոլիկ կազմակերպութեանց:

**** Հռոմի պաշտօնական շրջանակները կը շարունակեն վերապահութիւն ցոյց տալ հանդէպ այն բանակցութեանց, որոնք տեղի կ'ունենան Վատիկանի հետ:*

Ամերիկա եւ զինաթափութեան հարցը

Յունիսի վերջերը Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը Պ. Սթիմսըն պիտի մեկնի դէպի Եւրոպա, այցելելու Իտալիա, Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Անգլիա: Եւրոպա պիտի մնայ 3 ամսու չափ եւ թէեւ, իր այցելութիւնը քաղաքական հանգամանք չունի, բայց Ամերիկայի Նախարարը պիտի ուսումնասիրէ եւրոպական երկիրներու տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը: Իր ճամբորդութենէն յետոյ, Ամերիկա վերադարձին պիտի որոշէ եթէ պէ՞տք է առաջարկել որ զինաթափութեան համագումարը յետաձգուի աւելի եւս, ինչպէս կը մտածեն կարգ մը ամերիկեան շրջանակներ, համոզուած ըլլալով թէ որոշ դժուարութիւններ պիտի նպաստեն ձախողեցնելու համագումարը:

Գերմանիոյ անգործներու ցոյցը

Պերլինի գործաւորական թաղերուն մէջ ծանր անկարգութիւններ պատահեցան: Անգործներ յարձակում գործեցին մէկ քանի վաճառատուններու վրայ եւ կողոպտեցին տունին:

Ոստիկանական ուժեղ խումբեր երբ կը փորձէին միջամտել, յարձակման ենթարկուեցան քարերով եւ ատրճանակներով: Ի վերջոյ, ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ կրակ բանալ անգործներուն վրայ: 12 անձեր վիրաւորուեցան:

Նման խռովութիւններ եւս պատահեցան Պերլինի ուրիշ թաղերուն մէջ, ուր ոստիկանութիւնը նոյնպէս, ստիպուեցաւ միջամտել, ցրուելու համար ցուցարարները: Մէկ քանի ոստիկաններ վիրաւորուեցան:

Ռուրի մէկ քանի քաղաքներուն մէջ եւս անգործները տեղի տուին խռովութիւններու:

Ռումանիոյ ընտրութիւններէն վերջ

Համաձայն ամենավերջին տեղեկութիւններու Եորկայի կառավարութիւնը՝ խորհրդարանին մէջ պիտի ունենայ 225 երեսփոխաններու մեծամասնութիւն մը զոր կարելի պիտի ըլլայ բարձրացնել 250ի:

Խորհրդարանին պիտի մասնակցին 80ի չափ ազատական կուսակցութեան պատկանող չէզոք երեսփոխաններ: Այնպէս որ ընդդիմադիր տարրերու թիւը շատ աւելի է քան ինչ որ ցոյց կը տրուէր:

Յիշեցնենք որ լուծուած խորհրդարանին մէջ, ազգ. գիւղացիական կառավարութիւնն ունէր 300 քուէ, 380ի վրայ: Այս 300 երեսփոխանները կը պատկանէին նոյն կուսակցութեան: Մինչ այսօրուան մեծամասնութիւնը բաղկացած է զանազան կուսակցութեանց պատկանող տարրերէ: Միօրինակ, կուսակցական նոյն խստութեան ենթարկուող մեծամասնութիւն չկայ: Այնպէս որ, այս իրողութեամբ իսկ, Եորկայի վերագրուած դիկտատորական հակումները կը հերքուին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻ ԾՐԱԳԻՐԸ
ԿԱՄ
ՍՆԱՆԿՈՒԹԵՆԷ ԱԶԱՏԵԼՈՒ ՃԻԳԵՐ

Խալք կուսակցութեան համագումարը վերջացաւ։ Տրուած որոշումներուն մասին շատ բան չենք գիտեր։ Առօրեայ կեանքը հետզհետէ պիտի պարզէ Թուրքիոյ վարիչներուն հետապնդելիք նոր քաղաքականութիւնը։

Առաջին նշանները սկսան արդէն երեւնալ։

Նոր խորհրդարանը իր առաջին զբաղումը դարձուց 1931ի ելմտացոյցը։ Հակառակ խոստացուածին, գործավարութիւնները չկրցան ժամանակին ներկայացնել իրենց նախահաշիւները, այնպէս որ յունիս եւ յուլիս ամիսներուն ալ առժամեայ ելմտացոյց մը պիտի կիրարկուի (31,629,550 ոսկի)։

Նոր ելմտացոյցը կառավարութեան կողմէ ներկայացուեցաւ արդէն Ազգային Մեծ Ժողովին։ Խորհրդարանը վիճաբանութեան պիտի ենթարկէ եւ պիտի վաւերացնէ զայն՝ ամառնային արձակուրդէն առաջ։

Ելմտացոյցին մէջ ընդհանուր ծախք նախատեսուած է 189 միլիոն թրքական ոսկի։ Նոյնքան ալ հասոյթ։ Կը կարծուի սակայն թէ Խորհրդարանն ալ կարգ մը կրճատումներ պիտի ընէ իր կողմէ եւ պիտի ընդունի վերջնական 180 միլիոն ոսկիի գումարը (մօտաւորապէս 2 միլիառ 300 միլիոն ֆրանք)։

Անցեալ տարի ելմտացոյցի ընդհանուր գումարն էր 226 միլիոն ոսկի (աւելի քան կէս միլիառ ֆրանք) խնայողութիւն մը կ'ըլլայ։ Շուրջ մէկ հինգերորդի կրճատում, ինչ որ շատ նշանակալից է։

Իբրեւ հասոյթի կարեւոր աղբիւր կառավարութիւնը կը նախատեսէ՝

Հողային տուրքէն	5,632,000
Կալուածատուրքէն	7,710,000
Կենդանիի տուրքէն	13,600,000
Շահատուրքէն	15,623,000
Գործառնութեանց տուրքէն	16,000,000
Ժառանգական տուրքէն	750,000
Պետակ. երկաթուղիներէն	2,500,000
Մաքսատուրքէն	57,000,000
Գումար ոսկի	118,815,000

Միւս տուրքերով կը յուսան գոցել բացը։

Խնայողութեան քաղաքականութիւնը որոշուած է Խալք կուսակցութեան համագումարին մէջ։

Վերջին տարիներու ծանր տուրքերը լեզու հանած էին Անատոլուի ամենայետին գիւղացիներն անգամ։ Բոլոր անկիւններէն Էնկիւրի հաւաքուած պատգամաւորները իրենց հետ տարած էին նաեւ սովահար ու մահամերձ ժողովուրդին բողոքները։ Այդ պատճառաւ ալ համագումարը երկարօրէն զբաղած է տուրքերը զեղչելու խնդրով։

Այսպէս, 39 նահանգներէ բողոք հասած է կենդանիի տուրքին դէմ։ 35 նահանգներ պահանջած են ջնջել գործառնութեանց տուրքը։ Նոյն բողոքները՝ ճամբու տուրքին, շահատուրքին եւ կալուածատուրքին դէմ։

Եւ որպէսզի որոշ չափով գոհացում տրուի այս բողոքներուն, ելմտական գործավարը կարելին ըրած է տուրքերը զեղչելու համար։ Փոխարէն, կարեւոր խնայողութիւններ կատարուած են զանազան գործավարութեանց ծախքերուն մէջ։

Այսպէս, զեղչուած են արտաքին, ներքին, թղթատարական, կրթական եւ այլ գործավարութեանց զանազան ճիւղերու ծախքերը։ Օրինագծի մը համաձայն, պիտի ջնջուին կարգ մը դեսպանութիւններ (Քապուլի, Թոքիոյի, Նանքինի, ու Եանէյրոյի), տեղը գործակատարութիւն պիտի դնեն. դեսպանները վեց ամիս միայն իրենց պաշտօնին գլուխը պիտի մնան, մնացեալ վեց ամիսը իրենց պիտի փոխանորդեն խորհրդականները։ Հանգստեան պիտի կոչուին զանազան վարչութեանց մէջ 30 տարի կամ աւելի ծառայող պաշտօնեաները։ Այս կարգադրութիւնը ծնունդ տուած է արդէն դժգոհներու նոր բանակի մը։

Անկէ զատ, պիտի զեղչուին բոլոր պաշտօնեաներու թոշակները։ Անոնք որ պիտի չուզեն զեղչեալ ամսականով աշխատիլ, խրատուած պիտի հրաժարեցուին իրենց պաշտօններէն։ Խնայողութեան օրինակը վերէն տրուեցաւ, զեղչելով երեսփոխաններու թոշակները. այնպէս որ պաշտօնեաները չպիտի կրնան բերան բանալ։

Մ. Քէմալի պտոյտին առաջին արդիւնքն է այս։ Խնայողութի՜ւն։ Ահա՛ օրուան կարգախօսը։ Տուրքերու թեթեւացո՜ւմ։ Ահա՛ երկրորդ նշանաբանը, իբրեւ հետեւանք առաջինին։

Իբրեւ իրատես եւ գրապաշտ մարդ, Թուրքիոյ բանակը տեսաւ կացութեան ծանրութիւնը, հասկցաւ թէ ժողովուրդին համբերութեան չափը անցած է այլ եւս, ու «փութաց» (լաւ է ուշ քան երբեք) քիչ մը քաշել սանձը։

Սկսեալ կրթականէն, բոլոր ճակատներու վրայ խնայողութիւն կը մտցուի, բացի մէկէն՝ որուն մասին ձայն ծպտուն չի լսուիր — ազգային պաշտպանութեան ճակատը։ Ա՛յն որ գլխաւոր պատճառներէն մէկն է այսօրուան տնտեսական տագնապին։ Ա՛յն որ ամէն տարի կը կլանէ երկրին հասոյթներուն հարիւրին 50-60ը։ Այս ճակատին վրայ ո՛չ մէկ կրճատում ու խնայողութիւն։ Սպառազինութեանց ծախքերը ո՛չ մէկ զեղչի պիտի ենթարկուին։

Ընդհակառակն, Թուրք թերթերը, մինչ ամէն օր խնայողութիւն կը քարոզեն, չեն քաշուիր պարծանքով յայտարարելէ թէ՝ Ըսմէթ փաշայի կառավարութիւնը, հակառակ ներկայ նեղ վիճակին, մէկ կողմէ երկաթի ցանցով կը պատէ երկիրը, միւս կողմէ զանց չըներ ծովերու պաշտպանութիւնը։ Թուրք նաւատորմը կ'օժտէ ամէնէն արդիական զէնքերով։ Փառայեղ «Եավուզ»ը կատարելապէս նորոգել տուաւ եւ առաջուընէ աւելի զօրաւոր դարձուց զայն։ Կէօլճիւքի մէջ նաւարան մը կառուցանել տուաւ, ինչպէս նաեւ՝ նորոգութեան աւազան մը։ Բացի «Գոճաթէփէ»էն եւ «Ատաթէփէ»էն, ուրիշ երկու թորփիլահալածներ եւս ապսպրեց։ Չորս ընդծովեայ եւ երեք թորփիլանաւ շինել տուաւ։

«Շնորհիւ Ըսմէթ փաշայի կառավարութեան ջանքերուն, կարճ ժամանակի մէջ, Թուրքիա տէր դարձաւ բոլորովին նոր ու վերջին դրութեամբ նաւատորմի մը։ Այս ուժը, Թուրքերու ծովայիններուն ձեռքը, ամէն վայրկեան պատրաստ է փորելու աչքերը անոնց, որոնք աչք տնկած են թրքական հայրենիքին վրայ»։ («Գարակեօզ», 27 մայիս 1931)։

Կասկած չկայ ուրեմն, որ Թուրքիա ըստ առաջնոյն պիտի շարունակէ ուժ տալ բանակին ու սպառազինութեան։ Ո՛չ մէկ զիջում այս կէտին վրայ։

Կրճատումներու բաժնին մէջ, կարեւոր գլուխ մը կը կազմեն նաեւ Օսմանեան Հանրային Պարտքերը։ Անցեալ տարի կտրօններուն համար 14,880,447 ոսկի արձանագրած էր ելմտացոյցին մէջ, սակայն այս գումարը անվճար մնաց, որովհետեւ գանձին մէջ դրամ չկար։ Այս տարի 5,281,000 արձանագրած է, սակայն Թուրքիա երբեք նպատակ չունի վըճարելու այդ գումարն ալ։ Այս օրերս Էնկիւրիի մէջ կը բանակցին դարձեալ օտար բաժնետէրերու ներկայացուցիչները։ Թուրքերը բացարձակ անբարեացակամութիւն ցոյց կուտան այս կէտին շուրջ։ Չեն ուզեր վճարել։ Կ'ուրանան 1928ի Փարիզի համաձայնագիրը եւ կը պահանջեն որ վերաքննուի այս վերջինը, ու զեղչուի Թուրքիոյ բաժինը։ Բոլշեւիկեան մեթոտներուն հետեւելու ձգտում մը կ'երեւի այս մարզին մէջ։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ Թուրքիա կը գտնուի սնանկութեան նախօրեակին։ Չի կրնար վճարել, իր պարտքերը եւ անոնցմէ խուսափելու միջոցներ կը փնտռէ։ Չի կրնար փոխ ստանալ արտասահմանէն՝ իր քայքայուած տնտեսութիւնը վերականգնելու համար։ Չի կրնար ժողովուրդին ուսերէն վերցնել ծանր տուրքերու բեռը։ Միւս կողմէ սակայն միլիոններ կը ծախսէ՝ իր ազգային պաշտպանութիւնը ապահովելու համար չորս ծովերու եւ չորսէ աւելի ցամաքային սահմանագլուխներու վրայ։ «Փորելու համար աչքերը անոնց, որոնք աչք տնկած են թրքական հայրենիքին վրայ»։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս անմիտ քաղաքականութիւնը։

Դժուար չէ գուշակել։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ.

ՓՐԱԿԱՅԻ ԱՄԵՆԱՀԻՆ ՎԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐ ԴԵՐԸ

ՓՐԱԿԱ.— Չեխ համալսարանին լեզուաբանութեան եւ միաժամանակ հայերէնի հետեւող աշակերտներէս մին՝ Ն. Մեթոտ Պեխաչեք վերջերս Փրակայի մօտ գտնուող Բենեդիկտեանց ամենահին եւ ամենահարուստ վանքի մասին շատ հետաքրքրական գրքոյկ մը հրատարակեց, ուր նաեւ մեր կրօնքին, պատմութեան եւ ճարտարապետութեան մասին կը գրէ։ Թելադրութեանս վրայ Պեխաչեք գրքին պարունակութիւնը այս յօդուածին մէջ ամփոփեց, զոր թարգմանաբար կը ներկայացնենք Յառաջի ընթերցողներուն։ Ն. Մ.

Փրակայի չեխ վանքին հակիրճ պատմութիւնը տալէ առաջ, կ'արժէ մէկ քանի խօսք ընել հայ եւ չեխ հնագոյն եւ ներկայ յարաբերութեանց մասին։ Նորակազմ հանրապետութեան մայրաքաղաքը, զոր Չեխաստանցիք Zlata Praha (Ոսկի Փրակա) կը կոչեն, միջին դարու վերջերը հիւրընկալած է բազմաթիւ հայ վաճառականներ, որոնք Պոհեմիոյ եւ կեդրոնական Եւրոպայի ուրիշ երկիրներու կը հայթայթէին արեւելեան զանազան արտադրութիւններ, մանաւանդ եկեղեցական չքնաղագեղ տարազներ, որոնցմէ մէկ քանին մինչեւ այսօր պահուած կը մնան չեխական թանգարաններուն մէջ իբրեւ արժէքաւոր հնութիւն։ Մօտաւորապէս ասկէ տարի մը առաջ Չեխօսլովաք կառավարութեան պաշտօնաթերթը՝ Ceskoslovenska Republikaն ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած էր Փրակայի սրճարաններու անցեալին եւ ներկային մասին։ Այս յօդուածը խմբագրողը կը հաստատէ, թէ Փրակայի Mala Strana թաղին մէջ առաջին սրճարանը բացողը Հայ մըն էր, Պայիկ Գալիկեան, որ ասկէ 50 կամ 52 տարի առաջ կոմս Coudeubove-Kalergiի առաջարկով Պոհեմիա եկած է, վերատեսուչ եղած է կոմսին, որուն կը պատկանի Պոհեմիոյ եւ Պաւերիոյ սահմաններուն վրայ գտնուած մօտ 20 հազար հարիւրկալի մեծութիւն ունեցող անտառները ու ագարակները։ Ներկայիս ալ Փրակայի եւ Չեխօսլովաքիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ — Ժաղեց, Մորաւսքա Օստրավա բաւական հայ վաճառականներ կան։ Ասոնցմէ ոմանք (Արսլանեան, Մաղաքեան, Մարտիրոսեան եւայլն) պատերազմէն առաջ հոս հաստատուած են եւ ոմանք ալ պատերազմէն յետոյ։ 1921-24ին 60է աւելի հայ ուսանողներ հոս եկան Փրակայի համալսարաններուն մէջ ուսանելու համար։ Ասոնց մեծագոյն մասը արդէն ուսումը աւարտելով պաշտօնի անցած է եւ ոմանք ալ դեռ կ'ուսանին։

Չեխօսլովաքիոյ մէջ ապրող Հայերու թիւը 200էն աւելի է։ Փրակայի մէջ ժամանակին հայկական ծէսով եկեղեցի մը գոյութիւն ունեցած է, բայց վերջին Յօզեֆ Բ.ի կողմէ ջնջուած է։

Բենեդիկտեանց աղանդը առաջին անգամ ըլլալով Vojtech Չեխաստան բերաւ եւ 922-23ին Փրակայի Brevnovեան առաջին վանքը հիմնեց եւ իր խորհրդանշանը, ճիւղ մը 3 վարդերով՝ անոր ճակատը հաստատեց։ Միեւնոյն զինանշանը կը գտնուի նաեւ Սբ. Վոյդեխի սիրուն դրօշակին վրայ, զոր հին տեսնները, երբ Չեխերը պատերազմի կ'երթային իրենց հետ կը տանէին Sv. Vaclavի (Սբ. Վացլավի) նիզակին հետ։ Սբ. Վացլաւն էր՝ որ քրիստոնէութիւնը ընդունելով՝ չեխ ազգը գերման կայսրութեան լուծէն եւ անտանելի հալածանքներէն փրկեց։ Անորհամար իշխան Վացլավ, որ չեխ ժողովուրդին առաջին ազատարարը դարձաւ, ամենաշատ սիրուած ու պաշտուած սուրբը կը նկատուի։ Իբրեւ նշան երախտագիտութեան՝ Չեխ ազգը անոր հսկայ արձանը զետեղած է ազգային թանգարանին առջեւ Vaclavské Namesti կոչուած համանուն հրապարակին վրայ։ Ասկէ մէկուկէս տարի առաջ շքեղութեամբ տօնուեցաւ Սբ. Վացլավի հազարամեակը եւ այս առթիւ անոր գոհարազարդ ադամանդեայ թագը եւ ամբողջ հնութիւնները ցուցադրուեցան։

Բրեւնովեան վանքի հիմնարկութեան մասին հետեւեալ գեղեցիկ զրոյցը կը պատմուի. Չեխաստանի իշխան՝ Boleslav II (Բոլեսլավ Բ.) որ կրօնասէր ու աստուածավախ որդին էր Բոլեսլավ Ա.ի, Սուրբ Վացլավը սպաննեց։ Բոլեսլավ իր մեղքը քաւելու համար վանքեր շինել տուաւ։ Նաեւ իր աստուածավախ քոյրը՝ Միլատան Փրակայի Հրատչանի (Hradcany) Ս. Գէորգի վանքը շինել տուաւ։ Բոլեսլավ եւ Սբ. Վոյդեխ շարունակ կը խորհին, թէ ուր տեղ պէտք է շինեն իրենց վանքը։ Գիշերը երկուքն ալ իրենց երազին մէջ կը տեսնեն սիրուն տեղ մը, ուրկէ աղբիւր մը կը բխի եւ եղնիկ մըն ալ անկէ ջուր կը խմէ։ Իրարմէ լուր չունենալով երկուքն ալ պտոյտի կ'ելլեն եւ դիպուածով մը իրարու կը հանդիպին այն տեղը, զոր իրենց երազին մէջ տեսած են եւ իրարու կը պատմեն։ Ինչպէս Սաղմոսը կը պատմէ անոնք ալ եղնիկի մը պէս աղբիւրի ջուրին տենչալով՝ աղբիւրին քով իրենց եւ ուրիշ կրօնաւորներու ձեռքով շինած են Բրեւնովեան վանքը։

Փրակայի Բենեդիկտեանց մայր վանքն ալ հետզհետէ աւելի քան 30 վանքեր հիմնեց, որոնցմէ ոմանք օրինակի համար Դրեբիցեան վանքին շէնքերը գոթական ճարտարապետութեան գլուխ գործոցներէն մին կը համարուին։ Բենեդիկտեանց գործունէութիւնը հետզհետէ ամբողջ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ տարածուեցաւ։ Լեհաստանի, Փրուսիոյ եւ Հունգարիոյ ժողովուրդը Բրեւնովեան Միաբանութեան կողմէ մկրտուեցաւ։

Բենեդիկտեանց Միաբանութիւնը տուած է նման հայ Մխիթարեաններուն՝ բանաստեղծներ գիտնականներ, լեզուաբան-պատմաբաններ եւ արուեստագէտներ։ Վանահայր Ռիգինալտ տաղանդաւոր նկարիչ մը եղած է եւ աբբահայր Պոժեղեխ քանդակագործ մը։

Այս վերջինը յանգման ըլլալով՝ Սփիդինեվ իշխանին թագաւորութիւնը ինքնագլուխ կատարել, եպիսկոպոսին կողմէ իբրեւ պատիժ իսկոյն Հռոմ ղրկուած է՝ ձեռքովը շինած խաչը ուսին։ Այս խաչը մինչեւ հիմա Հռոմ կը գտնուի։

Բենեդիկտեան միաբանութիւնը չեխ գրականութեան հիմը դրած է, անոր համար անոնք ազգային գրականութեան ամենահին մշակները համարուած են։ Այս միաբանութեան աբբահայրը առաջին անգամ ըլլալով, 11րդ դարուն՝ գրած է չեխական ժամանակագրութիւն մը, որ վերջէն կորսուած է։ Բրեւնովի մայր վանքին գրադարանին ձեռագիր մատեաններէն ամենածանօթը մագաղաթի վրայ գրուած Kodex Gigasն է, որ նաեւ «սատանայի ձեռագիր» կը կոչուի, որովհետեւ անոր առաջին էջին վրայ սատանայի մը պատկերը գծուած է։ Այս հին եւ արժէքաւոր ձեռագրին մասին հետեւեալ զրոյցը կը պատմուի.

— Փոտլաժիցի վանքին մէջ ժամանակին կրօնաւոր մը կ'ապրէր, որ մեղք գործած ըլլալուն համար, ողջ ողջ ջուրին մէջ պիտի հիւսուէր։ Զգիտնալով թէ ինչպէս իր կեանքը ազատէ, կ'ըսէ թէ գիշերը այնպիսի գիրք մը պիտի գրէ, որուն նմանը դեռ տեսնուած չէ։ Իրապէս իրեն մագաղաթ եւ պէտք եղած նիւթերը տրուեցան եւ ան գրեց ու գրեց։ Յանկարծ սատանայ մը կրօնաւորին երեւալով կ'ըսէ թէ իրեն կ'օգնէ, որպէսզի կարենայ այս դժուար գործը գլուխ հանել պայմանաւ որ վանականը հոգին իրեն նուիրէ։ Աբեղան կը խոստանայ սատանային ուզածը ընել եւ իր երախտագիտութիւնը ցոյց տալու համար՝ սատանային նկարը ձեռագրին առաջին երեսին վրայ կը գծէ։ Առտուն կանուխ երբ մարդիկ տեսնելու կուգան, գիրքը պատրաստ կը գտնեն, բայց վանականը մեռած։ Սուրբ Մարիամ կոյս աբեղան փրկելով արքայութիւն տարեր է։

Մագաղաթեայ այս հազուագիւտ յիշատակարանը, որ Բրեւնովի վանքին կողմէ Աւստրիոյ կայսր Ռուտոլֆ Բ.ին նուիրուած էր, Շուետացիներու կողմէ կողոպտուած եւ Ստոքհոլմ տարուած է, ուր մինչեւ այսօր պահուած կը մնայ։

Այս մատեանը գրուած է 7 տեսակ ազատ արուեստներու մասին։

Փրակայի Բենեդիկտեանց վանքը շատ հարուստ գրադարան մը ունի, որ կը պարունակէ ձեռագիր մատեաններ, հին եւ հազուագիւտ տպագրութիւններ, թանկագին նկարներ եւ առարկաներ։ Կատարեալ թանգարան մը։ Վանքին եկեղեցիին մէջ կը գտնուին քանի մը խորանի մեծ պատկերներ, որոնք նկարուած են ծանօթ չեխ նկարիչներու՝ Steinfels եւ Asam եղբայրներուն կողմէ։ Այս պատկերներէն մին կը ներկայացնէ Sv. Vaclavեի մահը։

Բենեդիկտեանց Բրեւնովի վանքին շքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցած են Մարիա Թերեզայի թագադրութիւնը եւ Նափոլէոնի պսակի արարողութիւնը Մարիա Լուիզի հետ։

Այս ամենահին վանքը չեխ մշակոյթի հնագոյն կեդրոններէն մին, Bila Hora (ճերմակ լեռ) կոչուած բլուրին քով կը գտնուի, ուր Չեխերը 1620ին իրենց վերջին անկախութիւնը կորսնցուցին եւ դարերէ յետոյ միայն կրցան իրենց ազատութիւնը՝ վերստին ձեռք բերել։ (1918 հոկտ. 28)

Չեխաստանի մէկ չորրորդը համաշխարհային պատերազմէն առաջ այս վանքին կը պատկանէր, բայց անոր լայնածաւալ կալուածներուն մեծագոյն մասը պետութիւնը իւրացուց։

P. M. PECHACEK

ՀՌՈՄԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

21 ապրիլին մարդահամար մը կատարուեցաւ Հռոմի մէջ։ Եւ տեսնուեցաւ որ բնակչութեան թիւը հասած է 999,769, մօտ մէկ միլիոն։

1870ին «յաւիտենական» քաղաքին բնակչութեան թիւն էր 226 հազար։ Եւ 1921ին՝ 691,000։ Իսկ 1929ին՝ 902,000։ Դիտուած թէ ֆաշիզմի տիրապետութենէն ետքն է, որ Հռոմ ուռեցաւ։ Իտալացի ժողովուրդին բազմածնութիւնը չէ, որ կը բացատրէ այս երեւոյթը։ 20րդ դարուն, քաղաքները տարօրինակ աճում մը ցոյց կուտան, նոյնիսկ կարգ մը ժողովրդագիրներ կ'ըսեն թէ քաղաքներու գերաճումը կը նմանի մարդկային կազմին մէջ տեսնուած ախտաբնական երեւոյթներու։ Այնպէս որ կ'ենթադրուի թէ գէշ նշան մըն է այս։

ԹՈՒՐՔԻԱ, ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ

«Տէյպա»ի թղթակիցը կը գրէ Էնկիւրիէն.— Մայիս 9ին, Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան մասին, Թէվֆիք Րիւշտի պէյի ըրած յայտարարութիւնները ուշադրութիւն գրաւած էին իրենց չափաւորութեամբ։ Թէվֆիք Րիւշտի բարեհաճեցաւ գիս ընդունիլ իր Ժընեւ մեկնումէն առաջ։ Եւ գիս ապահովցուց իր հաստատումներուն անկեղծութեան վրայ։— Թուրքիան միշտ փափաքող է մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Միշտ իրն ըրած է Ժընեւի կազմակերպութեան էական գաղափարը. այս գաղափարը իր ներկայ վիճակով միշտ համոյք կը պատճառէ Թուրքիոյ։ Անշուշտ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ կը կը պաշտպանէր իր պահանջները աթոռի մը մասին. սակայն չէր արտայայտուեր տեւականութեան կամ կէս տեւականութեան հարցինմասին։

Հարցմանս պատասխանելով, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ պնդեց Թուրքիոյ անկախութեան վրայ հանդէպ Ռուսիոյ, ամէն խնդրի առթիւ որ Ռուսիոյ հետ կնքուած դաշնագրերու մէջ չէ մտած, դաշնագրեր որոնք ամբողջովին հրատարակուած են։ Այսպէս, Թուրքիա ազատ է մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան, առանց իր որոշումը ենթարկելու Ռուսիոյ։

Ինծ տրուած էր հաստատել թէ հինգ տարի յետոյ, Էնկիւրիի արտաքին նախարարը գրեթէ նոյնութեամբ կը կրկնէր ինչ որ ինք ըսած էր 1926 Օգոստոս 5ին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մասին։ Այն ատեն ալ Թուրքիոյ անկախութիւնն ամբողջական էր, երկու պետութիւնները հաւասարապէս կը փափաքէին մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, կը սպասէին սակայն որ այս կազմակերպութիւնը ռամկավարանայ եւ անոնց միջեւ միակ անհամաձայնութիւնը կը բխէր Խորհրդային Միութեան այն որոշումէն, որով կ'ուզէր որ այս բարեփոխումը կատարուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իրենց մուտքէն առաջ, մինչ Թուրքիա կ'ուզէր նախ մտնել, յետոյ աշխատելու համար ուզուած ռամկավարացման։ Այս բոլորն անշուշտ կախում ունէր տեւական աթոռի մը ստացումէն։

Գալով Եւրոպայի Միութեան մէջ ընդունուելու հարցին Թէվֆիք Րիւշտի պէյ առանց վարանման յայտարարեց ինծ թէ կը համերաշխի Խորհրդային Միութեան հետ։ Երկու պետութիւններն ալ իրենք զիրենք կը նկատէին եւրոպական պետութիւն։ Անոնց մուտքին դէմ յայտնուած մերժողականը նոյնն էր. պէտք էր վերնար միեւնոյն ատեն։ Անընդունելի էր որ երկու երկիրներէն մէկն ընդունէր իրաւունքը որ կը մերժուէր միւսին։

Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ խօսելով, Թէվֆիք Րիւշտի աշխարհագրական սխալ մը վերագրեր էր Թուրքիոյ ընդունելութեան դէմ ցոյց տրուած ընդդիմութիւնը։ Ըստ իր կարծիքին, գիտնականներու կը պատկանէր աշխարհագրական երկայնութեանց ազդեցութեան մասին արտայայտուիլ։ Անշուշտ, ան չէր խաբուեր այս փաստարկութենէն։ Առինքա, իրեն պարտադրած էր դրացի ազգի մը հանդէպ ցոյց տրուելիք փափկանկատութիւնը, ազգ մը որ գիտէ կուտնիլ տարակարծիք ուրիշ կողմնակիցներու վրայ։ Համաձայն թուրք պետական մարդոց, այս էր որ Թէվֆիք Րիւշտին մղեց այնքան մեծ կարեւորութիւն տալու գծի մը որ երկու բեւեռները իրարու կը կապէր, փոխանակ ընդունելու թէ պետութիւն մը կրնայ եւրոպական նկատուիլ երբ ինքզինքը այդպէս կը յայտարարէ, անկեղծօրէն, ինչպէս կ'ընէ Մուսթաֆա Քէմալ՝ թէ սակայն չի կրնար եւրոպական ըլլալ ինչ ալ ըլլայ իր աշխարհա-

...կան գիրքը, երբ ինքզինքը կը ...ւէ ատխական, ինչպէս Ռուսիան, ...գործէն աշխարհը բաժնելու հա... եւ բազմաթիւ են այն Թուր... որոնք կը վախնան որ Թուր... միայն Մոսկուայի հաճելի ...ու մտահոգութեամբ, կը փախցնէ ...պայի Միութեան մէջ մտնելու ...թը։

Այս վախերը կրնան սակայն ...նցիկ ըլլալ։ Լաւատեղեակ շր... ...ակներ, Թէվֆիք Րիւշտիի մեկ... ...մէն քանիօրվայրկեան առաջ, խօս... կ'ընէին Պրիանի եւ Լիտվինովի ...ւ բարեկամական խօսակցու... ...նց տնտեսական եւ քաղաքական ...գեկ ծանր հարցերու մասին։ ...ֆիք Րիւշտի չէր ծածկեր թէ ...իր կարծիքին, որքան ուրախ... ...ք պիտի ըլլար ամբողջ աշխար... համար եթէ այս լուրը իրակա... ...ար։ Այդպէս պիտի ըլլար հաւա... ...ար Թուրքիոյ համար։

Յունաստանի կողմէ Թուրքիոյ ...տրուած օժանդակութեան մա... ...յոյն մամուլին քննադատու... ...ներուն անդրադառնալով, Թէվ... Րիւշտի առանց որեւէ սահմա... ...փակման, ճանչցաւ ուղուած օժան... ...ութեան օգտակարութիւնը։

Իրօք, Յունաստան, մեծ յաջո... ...թեամբ, մասնագէտ դարձած է ...տեսական բարելաւման գործին ...։ Թէվֆիք Րիւշտի ուրեմն, ի ...ոի ունի երկու երկիրներու մի... հաստատուած նոր կապերը, ի ...ոստ իր երկրին օգտագործելու ...ար Յունաստանի փորձառութիւնը ...նուրբ հարցերուն, մասնաւորա... ...ր երկրագործութեան համար վար... ...ուղելու հարցին մէջ։

Մաղթելի է որ Թուրքիա այն... ...ն արդարադատ ըլլայ ուրիշ եր... ...ներու որքան որ է Յունաստանի ...ար այսօր։

Բոլին, հա բոլին Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Բայց գոհ չէ՛ «Խորհ. Հայաստան» եւ կը գրէ, որ Ս. Յակոբեան, Ս. Զօրեան եւ Դ. Դեմիրճեան,— յայտարարելով հանդերձ թէ դէմ են Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ պիտի կռուին կոմունիստ կուսակցութեան կողքին, — «անտեսեցի՛ն դաշնակիզմի քաջազնունիական վարիանտը եւ տեղական կոնդրատեւշչինան՝ իբրեւ բուրժուական ռեստավրացիայի ագենտուրա հանդիսացող թէորիա եւ պրակտիկա։ Զխօսեցին նաեւ դասակարգային պայքարի ներկայ էտապի կոնկրետ խնդիրների մասին եւ չծանրացան այն բացերի վրայ, որ ունի խորհրդային, մասնաւորապէս ուղեկցային գրականութիւնը, բացեր, որոնք անհանդուրժելի են կապիտալիզմի եւ կապիտալիստական իդէոլոգիայի ակտիվացած մնացորդներն արմատախիլ անելու, ինտերվենցիայի դէմ բանւոր դասակարգի եւ աշխատաւոր գիւղացիութեան մարտունակութիւնը բարձրացնելու, նացիոնալիզմի տարբեր արտայայտութիւնների դէմ ակտիվ պայքարելու տեսակէտից։

Դ. Դեմիրճեանը եւ Ս. Զօրեանը, ինչպէս նաեւ Մ. Արմէնը իրենց ելոյթներում մասնաւորապէս ցոյց տուին, որ իրենք դեռ չեն հասկացել, թէ սոցիալիստական ռեկոնստրուկցիային տեւալ էտապում բանւոր դասակարգը պահանջում է պրոլետարական գրականութեան կողքին ոչ թէ ուղեկցային, այլ դաշնակից գրականութիւն»։

Նոյն թերթը գոհ է սակայն, որ Զուբար, Զարենց, Կ. Ղազարեան Ա· Բակունց, Ը. Վահանեան համաձայն են կռուելու խորհրդային իշխանութեան կողքին։

Արտասահմանի մէջ, մեզի կը մնայ, դիտելով բանի խօսեցնելու այս փորձերը, լսելով հիւանդ աղաղակները թէ Հ. Յ· Դաշնակցութիւնը պատերազմի՛ կը մղէ Եւրոպական պետութիւնները ընդդէմ Ռուսիոյ, ըսել.

— Մե՜ծ է զօրութիւնդ, Հայ փառաւոր կուսակցութիւն, որ թշշնամիներդ անգամ կը խենդեցնես եւ զառանցելու կը մղես։

ՅԱՅԱՍՏԱՆ

Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Համաձայն վերէն տրուած հրա... ...ներու, գերասանական նոյն ա... ...թիւններով, Խորհրդային Գրող... ...Ընկերակցութեան անդամները ...ուեցան, Մայիս 18ին, Երեւա... ...ն մէջ, ճառեր արտասանելու ...Յ. Դաշնակցութեան դէմ։

...նախ բեմ ելաւ Հայկ Գիւլիքեխ... ...ն, որ ըսաւ թէ Դաշնակցութիւնը ...դեր կը խաղայ արտասահմանի ... աշխարհակալ պետութիւնները ...ելով եւ պատերազմի հրաւիրելով ...իոյ դէմ։ Յետոյ յաջորդաբար ...եցան Սիմոն Յակոբեան, Ստե... ...ն Զօրեան, Դերենիկ Դէմիրճեան, ...մանոս Մելիքեան, Մարտիրոս ...եան, Արա Սարգսեան, Սամսոն ...պարեան, Տիգրան Հախումեան, ...գանիր Բակունց, Գուրգէն Աբէլ... ...ն, Եղիշէ Զարենց, Մկրտիչ Ար... ...ն, Արտաշէս Ոսկերչեան, գինուոր ...թեան, քիւրտ գրող Ջնդի, ...րդ Աբով, կարօ Ղազարեան, ...մա Սարգսեան, Եղիշէ Զուբար, ...ակ Վահանեան։

ԲԱՆՈՒՈՐ Կ՚ՈՒԶԵՆ

Սուր պահանջ կայ բանուորի։ Ամէն կողմէ բանուոր կ'ուզեն, մասնաւորաբար արհեստագէտ։

Շինարարական մարմինները շուարած են, որովհետեւ աշխատանքի այս եղանակին դժուար է բանուոր գտնել։ Կուսակցութիւնն ալ իր կարգին արգիլած ըլլալով արտագրութեան մէջ աշխատողները փոխադրել շինութեանց մէջ, բանուորական տագնապը աւելի սաստկացած է։ Երկրաշարժն ալ ազդեց այս տագնապին վրայ, որովհետեւ բազմաթիւ բանուորներ ղրկուեցան ճամբայ շինելու, փլատակները պեղելու։

Ամէնէն շատ պահանջ կայ որմնադիրներու։

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԳԱՎԱԼԱ, 5 մայիս.— Բաւական ժամանակէ ի վեր «Յառաջ»ի մէջ կը կարդամ զանազան աեղերէ ղրկուած նամակներ երիտասարդ որբերու կողմէ, որոնք իրենց դառն վիճակը կը պարզեն ազգին։ Սակայն ազգը կարեւորութիւն տուած ունի՞ այդ քաջերու աղաղակներուն։ Ենթակայ ձուլման վտանգին, մատնուած խեղճութեան, այսօր ալ անգործ ու անօթի, բոպիկ, հնամաշ հագուստներով...

Այս չարքաշ երիտասարդները ամբողջ ձմեռը դարնան կը սպամէին։ Գարունը եկաւ ու անցաւ եւ անոնք ամէն օր փոքրիկ կարաւաններով կուգան իրենց ցաւերը պատմելու։

Պատմե՞նք նորէն իրենց տագնապին պատճառները։

Առաջ երբ գործերը լաւ էին, գիւղացին իր հունձքը արտէն չքաղած ծախած կ'ըլլար սուղ գիներով, մինչ ներկայիս տակաւին անցեալ տարուանէ ծախուող ունին իրենց տան մէջ։ Առաջ փոքրաքանակ գնող վաճառականներ կային։

Ներկայիս անոնք սնանկացած են, հրապարակը թողլով հարուստ ընկերութեանց, որոնք իրենց ուզածին չափ կ'առնեն աժան գիներով։ Առաջ մաքուր կ'աշխատցնէին, հիմա «տօնկա» կ'անեն, միայն կիներուն գործ ըլլալով, որով այր մարդիկ անգործ կը մնան եւ կը ստիպուին գիւղերը երթալ։ Բազմութիւն մըն ալ Հին Յունաստանէն կուգայ, կազմելով անգործներու բանակ մը։ Բոլորն ալ յանձնառու են աշխատելու չընչին օրականներով, — 25-30 տըրախմի, 18-20 ժամ արեւուն կիզիչ ճառագայթներուն տակ։ Իսկ ի՞նչ կ'ուտեն եւ կը խմեն, -- Թասերով ջուր, մէկ օխա լոլիկ, քանի մը գլուխ սխտոր, քիչ մը աղ ու քացախ։

Եւ այս տաժանելի աշխատանքը երկու կամ երեք ամիս, սպառելով նոր գարուններու։ Բնիկ կամ գաղթական գիւղացիները որ տունը մնացած աղջիկներ ունին, կը շլացընեն մեր տղաքը զանազան խոստումներով։ Գավալայի գիւղերէն Սեյլանի մէջ 8 հայ երիտասարդներէն 6ը ամուսնացած են տեղացի աղջիկներու հետ։

Այս անգործութիւնը եթէ մէկ երկու տարի եւս տեւէ, այդ գիւղերուն մէջ թերեւս հինգ ամուրի չպիտի գտնէք, բոլորն ալ ամուսնացած պիտի ըլլան հելլենուհիներու հետ։ Ի հարկէ մնած սերունդն ալ յոյն պիտի ըլլայ։

Այս ծանր կացութեան առջեւ դուք ի՞նչ կը խորհիք, ո՛վ բարձր Բարեգործականներ եւ կուսակցութիւններ։ Ալ չէ՞ն բաւեր տնաւեր վէճերը...։

Հաւատացէք որ եթէ քար ըլլար կը ճաթէր, իսկ դուն հայ ժողովուրդ կը լսես ու կ'անցնիս։

Արշաւիր Շիմշիրեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ԱԿՈՒՄԲ

ԼԻՈՆ.— Երկար ժամանակ սըրճարաններու ներքնասրահները իբրեւ գրադարան գործածելէ յետոյ, յունիս 2ին վերջապէս վարձուեցաւ բաւական խոշոր սրահ մը, բոլորովին առանձին վայրի մը մէջ։

Մեր ընկերներուն ջոհողութիւնը զանազան ձեռնարկներու շուրջ, արդէն յայտնի է գաղութին։ Իսկ այս վերջին ձեռնարկը, անտարակոյս պիտի ըլլայ ժամադրավայրը ո՛չ միայն Դաշնակցութեան խումբերուն, Պատանեկան Միութեան, այլեւ բոլոր Հայրենակցական, կրթասիրաց, Վերաշինաց եւայլն միութեանց, որոնք շարունակ կը տրտնջան սրահի մը չգոյութենէն։

Նոր Ակումբը, որ մէջտեղ եկաւ շնորհիւ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ջանքերուն, պիտի ըլլայ վառարանը բոլոր անոնց որ կարօտ ունին հայ խօսքին, գիրքին ու գրականութեան։ Այնտեղ պիտի ըլլան դասախօսութիւններ, վիճաբանութիւններ, գրական եւայլն երեկոյթներ, նուիրուած ազգային ինքնաճանաչման։ Ո՛վ որ կ'ուզէ գիրք ու թերթեր կարդալ, թող դիմէ հոն, ուր կարելի է գտնել ամէն տեսակ գիրքերէ զատ զանազան պարբերականներ, «Դրօշակ», «Հայրենիք» ամսագիր, «Յուսաբեր», «Յառաջ», եւայլն։ Ակումբը վարձու կը տրուի զանազան Միութեանց ժողովներուն համար։ Դիմել կոմիտէի անդամներուն կամ ուղղակի գրադարանին։ Մօտ օրէն Ակումբին բացումը պիտի կատարուի։

Թորոս

ԾԱՆՕԹ.— Գրադարանի ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք որ յետ այսու պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին.— 206, Rue Duguesclin, Lyon

ԽՈՐՀՐ. ՌՈՒՍԻԱ

ԿՈՐՔԻԻ ԳԱՆԳԱՏԸ

Մաքսիմ Կորքի, իր ծննդեան 63րդ տարեդարձին առթիւ ստացած շնորհաւորական հեռագիրներուն պատասխանելով, ցաւ կը յայտնէ որ 3 հազար րուբլի ծախսուած է միայն հեռագրի համար, այն ալ բանուորներու դրպանէն։ Այդքան դրամով կարելի էր, կ'ըսէ, գեղեցիկ գործեր հիմնել երկրին մէջ եւ ոչ թէ մսխել գեղեցիկ բառեր հեռագրելու համար իրեն։

«ՊՐԱՎԴԱՅ»Ի ԳԱՆԳԱՏԸ

«Պրավդա» թերթը կը գանգատի որ Անդրկովկասի կոմունիստ պաշտօնաթերթը «Զարեա Վոստոկա» շատ թերացած է իր դերին մէջ։ Մէկիկ մէկիկ ցոյց կուտայ թերացումները որոնց կարգին կը հարցնէ թէ ինչո՛ւ չարտատպեր իր խմբագրականները, զորս կը ղրկէ հեռագրով։ Ուրախ է որ Հայաստանի եւ Ազրբէջանի թերթերը օրը օրին կ'արտատպեն իր խմբագրականները, կը սրբագրեն իր ցոյց տուած սխալները։ Եւ կ'առաջարկէ հրաժարեցնել «Զարեա Վոստոկա»յի խմբագիրը, որ դեռ նոր նշանակուած էր։

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Մայիս 18ին Բագուի մօտերը սպաննուեցաւ Ազրբէջանի կեդրոնական գործադիր կոմիտէի անդամ Ուսի Հաջիեւ, երբ քննութեան ելեր էր ջրային տնտեսութիւնը։ Հեռագիրը չըսեր թէ ոճրագործը բռնուեցա՞ւ, բայց կը յայտնէ որ ան կը պատկանի ապստամբական շարժման եւ աջակիցներուն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Զ. Ո. Մ.ի «Արարատ» ֆութպոլի խումբը, վերջին մէկ երկու շաբաթուան պատուաւոր պարտութիւններէն յետոյ, անցեալ կիրակի օր շարք մը գեղեցիկ յաղթանակներ տարաւ։ Suresnesի White Harriers *խումբը, բաժակի 6ական հոգինոց* Թուռնուա *մը կազմակերպած ըլլալով, հրաւիրեր էր նաեւ «Արարատ»ը։ Ներկայ էին մօտաւորապէս 30 խումբեր, եւ մրցումները տեւեցին առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան 7.30։*

«Արարատ»ը իր տարած 7 յաղթանակներով եւ 2 պարտութիւններով մնաց սեմի-ֆինալիստ։ Նոյն իսկ բաժակը շահելու յոյսեր կրնայինք ունենալ, եթէ ընկերոջ մը հարստութեան պատճառաւ խումբին տղոց մէկ մասը բացակայ չըլլար։

Գեղեցիկ արդիւնք մըն է այս, եթէ նկատի առնենք որ, մեր տղոցմէ պարտուող խումբերու մէջ կը գտնուէր Փարիզի Զուիցերիացիներու նշանաւոր խումբը, ինչպէս նաեւ Gallia, Nanterre *եւ* White Harriers *խումբերը։*

Դաշտին վրայ ներկայ հարիւրաւոր բազմութիւնը գովեստով կը խօսէր մեր տղոց խաղարկութեան մասին։

Ծիծաղելի էր տեսնել բարկութիւնը Gallia *խումբի տղոց, որոնք իրենց արժանապատուութիւնը վիրաւորուած կը զգային պարտուած ըլլալով հազիւ իրենց ուսերը հասնող հայ տղոցմէ երկու անգամ 2—0։*

Հ. Ա.

ՈՐԲԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Անցեալ օր Թուրի հիւանդանոցին մէջ մեռաւ հայ որբ մը, Յակոբ Նազարեթեան, որ երկար ատենէ ի վեր *կը դարմանուէր* albuminurie հիւանդութեան համար։

Այս որբն ալ երկու տարի առաջ բերուած էր Յունաստանէն, աշխատցնելու համար ագարակներուն մէջ։ Տարիքով շատ փոքր էր, բայց մեծ գրուած։

Կարճահասակ, հեզահամբոյր որբ մը։ Ուրախ էր, երբ բարի ագարակապանի մը մօտ ինկած էր։ Քոյր մը ունէր Եգիպտոս, քոյր մըն ալ Յունաստան, երկուքն ալ դեռ փոքր։ Կը ցաւէր, որ չէր կրնար թղթակցիլ անոնց հետ։ Զրիաբար իրեն «Յառաջ» եւ «Երկունք» հայթայթեր էին ընկերները, ուրախութեամբ կը կարդար։ Շարունակ նոր գիրքեր կ'ուզէր, կը փափաքէր դպրոց մը մտնել։ Յանկարծ վրայ հասաւ հիւանդութիւ-

Նը։ Հիւանդանոցին մէջ այլեւս յոյսը կտրած էր, «Փարիզ տարէք զիս, որպէս զի աղէկնամ» կ'ըսէր։

Մահը չխնայեց իրեն։ Մեռաւ մինակ, քոյրերէն հեռու, օտար երկիքի տակ։

Բայց, սիրելի Յակոբ, մենք որբերս, պիտի պահենք յիշատակդ մեր տառապանքի յուշերուն հետ, քնացի՛ր խաղաղ։

Հ. Վ.

ՊԱՐՍԻԿՆԵ՞ՐՆ ԱԼ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԸ

Թեհրանի «Վերածնունդ»ը կը գրէ թէ «Իրանջեւան»ի միութեան անդամները փորձ մը կատարեցին լատինական տառերով գրել պարսիկ գրականութիւնը։ Անոնք նոյնիսկ հրատարակած են նոր այբենարան մը լատինական տառերով, եւ ձրիաբար ցրուած ժողովուրդին մէջ, տարածելու համար իրենց փորձը։

Ասկէ զատ լատինական տառերով գրած ու տպած են պարսիկ բանաստեղծներու քանի մը գործերը։

Յառաջաբանով մը, անոնք կ'ըսեն թէ փորձ մըն է որ կատարած են առօք, եւ կը կարծեն թէ մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԴՐԷԱՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Անդրէասի եւ շրջանի Հայր. Միութեան վերջին տարուան վարչութիւնը, առանց երբեք գործած ըլլալու, յոգնած զգալով ինքզինք, ձգած է երեսի վրայ բոլոր պատասխանատուութիւնը միութեան գոյքերուն եւ գանձին, ոչ ոք կը հետաքրքրուի։ Քանիցս թելադրանքներ եղան վերակազմելու միութիւնը։ Բայց ապարդիւն։ Եւ արդէն յոյս ալ չկայ վերակազմելու։ Որով միութեան գոյքերուն ապահովման հարցը կուգայ սեղանի վրայ։ Միութեան ծրագիրկանոնագրին մէջ կայ յօդուած մը, որ կ'ըսէ. «Միութիւնը լուծուած պարագային, անոր բոլոր գոյքերը եւ դրամները կը գործածուին մնացած անդամներուն որոշումով, բարենպատակ ձեռնարկներու։

Ուստի քանի որ անկարելի է կենդանացնել, ժամանակն է գործածել այդ դրամը իր նպատակին։ Արդէն «Յառաջ»ը օրը օրին կ'արձանագրէ բազմաթիւ օգնութեան ճիչեր, ամէն կողմերէն։ Սոյն նամակս միութեան գանձապահին ուշադրութեան կը յանձնեմ, որպէսզի բարեհաճի միութեան անդամները ընդհ. ժողովի մը հրաւիրել եւ որոշել դրամին մնացած գումարին գործածութեան ձեւը։

Յարութիւն Ա. Քէֆէլեան

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ

Ֆրանսայի հայ նկարիչները յառաջիկայ կիրակի, 7 յունիս, նկարչական ցուցահանդէս մը կազմակերպած են Սեւրի Մխիթարեան վարժարանին մէջ։ Բացումը տեղի կ'ունենայ, շաբաթ ժամը 3ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (5)

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՑԱՅԳԵՐԳ

(ՑՈՒՇԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

«Ո՜հ, մանաւանդ այդ ցած ա... ...ղջիկներուն տակ սրտատրոփ բաբա... ...մը կ'իմանամ երիտասարդ կուրծ... ...րու, տղամարդոց, աղջիկներու ...ները չէ՞ք տեսներ. ժպի՞տն է ...անձկութիւնը, ցա՞ւը թէ կա... ...ը որ կը քրտնի անոնց կոնքե... ...ն, կը դողայ անոնց շրթունքին ...րջ... Եթէ կարելի ըլլար տես... ...լ երազին միածանը անոնց քունի ...ւերուն վերեւ... »։

— Աւագ, դուն զառանցո՞ւմ ես, ...րց տուաւ Սարհատը։ Ամէնքը ...ծաղցին։

— Այդ գեղջուկ, հողի զաւակ... ...րը փակած են գետնին, իրենց մա... ...րուն, խրած են ակօսին, բախտի ...ին մէջ, բայց այս պահուս անոնց ...ւ թեւերը պարզած է մայրական ...ը, ինչպէս հաւ մը իր ձագուկ... ...ուն վրայ։ Երազը որ խաղաղ է եւ երջանիկ, ամօքիչ եւ յուսատու, որ կը հրահրէ Սէրը եւ Կարօտը երիտասարդ կուրծքերու տակ...

Ու տեսէք, բարեկամներ, կը բաւէ որ ձայն տամ, որպէս զի արթննան սպասող սիրավառ սրտերը ու դէպի դուրս, դէպի վեր նային կարծելով թէ գիշերուան ճամբայէն կ'անցնի ու կը կանչէ անծանօթը, թերեւս Նժոյգը Ասպետին որուն յառած են ու պիտի սպասեն դեռ երկար։

Ու քանի մը քայլ առաւ Աւագ, դէմքը դարձուց գիւղին ու յանկարծ իր խորունկէն բան մը փրթաւ. տաք եւ դող, լեցուն բաբախուն երգ մը որ ուռեցաւ, ալիք ալիք տիրապետեց լռութեան և հեռաստաններուն։ Յստակ, մետաղի մը հնչուն շեշտերով ան ամայի միջոցէն ողեկոչեց եւ արթնցուց բոլոր քնացող յուզումները, սէրերը։

«Սիրուննե՛ր, մի նեղանաք
Որ ես իմ եարին եմ գովում
Դուք իմ տարտս չէք իմանում
բալա ջա՛ն...
Ընտոր համար նրան եմ գովում»

Միջոցը, երկնքի լոյսերը, անցնող պահը յանկարծակիի եկած սառեցան. յափշտակուած էին բոլոր շունչերը, բոլոր իրերը. ուղեւորներու սրտէն կը հնչէր երիտասարդութիւնը, ինչե՛ր կը մտածէին գլխիկոր ձիերը։

Ու յանկարծ, մէկիկ մէկիկ իրարու ետեւէ քնացող գիւղին պատուհաններուն ետին նշոյլներ ծնան, ցոլքեր սկսան պլպլալ. ո՞վ էին յարուցեալ այդ հոգիները... Ու մոմերը վառեցան մէկ մէկու ետեւէ, մոմերը ցատկեցին լուսամուտէ լուսամուտ ու պահ մը ետք ճամբուն նայող պատուհաններէն նշոյլները կը շարժէին, կարծէք նշան կուտային...։

Որքան կ'ուզէք զարդարուիլ
Ալ ու եէշիլ գոհարներով,
Եարս՝ սեւ, դուք ալ հագնէք,
Ելի եարիս իմ գովում, բալա ջան
Եարիս իմ գովո՛ւմ...։

Ու յետոյ, մէկիկ մէկիկ, իրարու ետեւէ, զարթնող գիւղին վրայ դռներ սկսան բացուիլ, սպիտակ ստուերներ, մոմ ի ձեռին կանգ առին սեմերուն առջեւ... Անոնք կանգ առին հոն, մտիկ տալով երգին որ կը թաւալէր երդիքներու վերեւէն, կեցան սպասող աղօթող, ապշահար էակներու նման։

Ամէն մէկըդ մէկ մէկ փերի
Աչքիս առջեւ ման էք գալիս,
Բայց ինծի դուք չէք գրաւի,
Ելի եարիս եմ գովում, բալա ջան,
Եարիս եմ գովում...

Սպիտակ ստուերները կը սպասէին միշտ, ու մոմերու լոյսը կը դողդղար ափերու մէջ, ինչպէս սրտի մը բաբախումը։

Աւագը դարձաւ այն ատեն եւ ուղեկիցներուն ուղղեց իր խօսքը.

— Ահաւասիկ, տեսա՞ք սէրը քնացող սա յարկերուն տակ...։

— Յիմար կոյսերն են, էլի, առակին խենթ աղջիկները որ դուր են սպասում փեսայի գալստեան... քրքջաց Զիմշիտը։

— Զգիտենք, ընկեր, յիմարնե՞րն են թէ իմաստուն կոյսերը, ասոնք... Գիշերուան երազներուն պարտէզէն անոնք միշտ կը հասնին, մոմերնին վառ, երբ սէրն է որ կ'անցնի։

Դէհ գնա՛նք... բարձրացէք սահնակը... Թօթվէ ձիերդ, Աստուր...։

Ամէնքը կրկին տեղաւորուեցան։

Մտրակը շաչեց. ձիերը թափ առին, սլացան։

Աչքերնին դէպի ետ, անոնք կը դիտէին տակաւին հեռացող գիւղը, ուր մոմերուն պլպլուքը կը դալկանար, կը նուաղէր.

— Իսկ հիմա՞, Աւագ... ո՞ւր ենք գնում...։

— Իլիճա՛, դուք իմ հիւրն էք այս գիշեր։

Մշուշին մէջ խորասուզուեցան պլպլուքները, ստուերները, տարածութիւնները։ Սահնակը կը ճռնչէր ու կը լողար սպիտակ ծովու մը վրայ։ Ցուրտին մտրակը կը զգուէր ձիերուն գաւակը։

Քարաշէն կամուրջ մը անցաւ իրենց տակէն ու մնաց իրենց ետին։ Ահա վերջապէս Իլիճան։

Աւագ պահ մը բռնեց երիվարներու սանձը, շրջան մը տուաւ սահնակին ու առուի մը եզերքը քերելէ յետոյ ձիերը կեցուց գիւղին բացը, չփոթ տարածութեան մը առջեւ։

Ձիւնը փռուած էր այդտեղ կարծէք քնացող նախիրի մը քամակներուն վրայ, թումբեր՝ շարուած քով քովի, ու տեղ տեղ քարեղէն սեւն մը կանգուն, որպէս հովիւը, քանի մը գերեզմանաքարեր, անտերունչ դամբաններու վրայ։ Լուսինը նոյնքան բարի, նոյնքան անտարբեր, շռայլած էր իր դալկութիւնը այդ թումբերուն շուրջը, ուր կը քնանար վաղամեռիկ ժամանակը։

Հող Աւագ սահնակէն վար ցատկեց, ոստումներով անցաւ թումբերու վրայէն, գերեզմանաքարի մը մօտ կանգ առած շուրջը դիտեց։ Ան լռջացած կ'երեւէր, շարժումները՝ շփոթ, ուղեկիցները չէին հասկնար զինքը, ի՞նչ փնտռելու կ'երթար աշխարհէն բաժնուած այդ անկիւնը, ինչո՞ւ անոր մտածումները, միշտ այնքա՜ն յստակ, մառնուած էին այդ յեղակարծ խուլքին։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

Բոլշեւիկեան բռնի աշխատանքը

Լոնտոնի մէջ, «Գերութեան դէմ ընկերութիւն»ը հրատարակութեան տուաւ տեղեկագիր մը, Ռուսիոյ բռնի աշխատանքի պայմաններուն մասին:

Վկայութիւններու եւ տեղին վրայ կատարուած քննութիւններու արդիւնք է այս տեղեկագիրը որ կը յայտնէ թէ անտառներու մէջ փայտահատութեանևնաւահանգիստներումէջ փայտերու փոխադրութեան համար, բոլշեւիկները կիրարկած են պարտադիր աշխատանք:

Բռնի աշխատանքի ենթարկուած գործաւորները ըստ տեղեկագրին, կը բաժնուին հետեւեալ դասերուն.

1.— Շրջանի բնակիչները որոնք բռնի աշխատաւորներու մեծամասնութիւնը կը կազմեն:

2.— Գիւղական խորհուրդներու կողմէ հայթայթուած աշխատաւորները, որոնք իբր թէ կամաւոր կը ներկայանան, սակայն իրականութեան մէջ, բռնութեամբ ղրկուած են աշխատանքի: Այս կարգի անձերը ամենէն ծանր աշխատանքներու կը լծուին:

3.— Շրջանէ մը ուրիշ շրջան փոխադրուած աշխատաւորները կ'առնուին ամենէն աւելի համայնացած ագարակներէն:

4.— Բանտարկեալներն ու հասարակ թիապարտները, ինչպէս նաեւ քաղաքական դատապարտեալները եւ հին սպաները կը պատկանին այս վերջին դասուն:

Բռնի աշխատանք կատարողներուն մէջ, մարդեր կան որոնք բոլորովին անընդունակ են մարմնական որեւէ աշխատանք կատարելու ու ենթարկուած են զարհուրելի հարստահարութեան եւ ճնշումի: Այս ճնշումներէն այնքան վարպետութեամբ կազմակերպած են որ, դժուար կ'ըլլայ գտնել բռնութեան բացայայտ փաստեր:

"ՄԱՅԻՍ 28,,Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԼԻՈՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը նախագահէ՝ Վ. ՉՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

կը խօսին՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն

Ծախքերու ժամանկցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

ՏԷՍԻՆ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

կը խօսի՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն եւայլն: կը մասնակցի կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ:

Մուտքը ազատ է

ՆԻՍ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ,146 Bld.de la Madeleine, Salle Ortelli

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ — Մուտքը ազատ է

ԸՆԿԵՐԱԶԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՃՈՅՔ «ՄԱՅԻՍ 28» ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Անիէռ, Պուա-Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. Ջէյթուն կոմիտէին կողմէ:վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 8 Ave. Argenteuil, Place Comèteի ծխավաճառին վերնայարկը:

կը հրաւիրուին՝ Եռագոյն, Փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերուն ընկերները:

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն

փարիզէն առնել հանրակառք թիւ 45 եւ իջնել փլաս քոմէթ, փորթ քլիշէէն թիւ 40 իջնել Rue d'Alma.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիայի

Ի պատիւ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Salon Chapeի մէջ, 85 rue Chape)

կը ներկայացուի Ա. ԱԲԷԼԵԱՆԻ

ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ (ՏՐԱՄ 3 ԱՐԱՐ)

Գինները ժողովրդական են

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՏՕՆԷ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԱՄԵԱԿԸ

14 Յունիս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

մանրամասնութիւնները յայտագրով

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro, Vaugirard.

կը խօսի՝ Պ. Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

Նիւթը.—Նոր նիւթեր Պատկանեան տոհմի մասին

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌՒ Ջաւալեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun ներկայ կ'ըլլան ընկերներ Մ. Երիցանց, Մ. Գույումճեան:

ՌՈՍՏՈՄԻ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին 131 Fbg. du Temple.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Թ'Անթուանի ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին ընկեր Յովհաննէս Վարոեանի բնակարանին մէջ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 6ին ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասէր Միութիւնը Պանթէոնէզպլոցի սրահին մէջ կը սարքէ իր դասախօսութիւնը այսօր շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, կը խօսի Տօքթ. Ա. Պօղոսեան «ընկերային առողջապահութեան ներկայ ձգտումները» նիւթին շուրջ:

Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութեան ընդհ.ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ:

Բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Օրակարգ՝ հրաժարական վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզի մասնաճիւղին ընդհ.ժողովըայսօր Շաբաթ ժամը 4ին 71 Ave. Kléber: Այս ժողովը վերջինը պիտի ըլլայ ամռան այս ամբողջ եղանակին համար:

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԶԵԱՆՑԻ մահուան տարեդարձին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի վաղը կիրակի առաւօտ: Այս երկու ազգային բարերարներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղըԿիրակի ժամը 2ին, 14 րիւ Քօլպէր, Պար Թապայի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ զեկոյց վարչութեան, շրջ. ժողովի օրակարգերու վիճաբանութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ Շրջ.Հայր. Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և Շրջանի բոլոր Կեսարիացիներըվաղըժամը 3ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Օրակարգ.—Հաշուետուութիւն առժամեայ վարչութեան և ընտրութիւն մնայուն վարչութեան:

ԸՆԿ. ԲԱՐՈՒՆԱԿ Կրպոյեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Պ. Հ.— 140:
Մարսէյլ, Գործ.— 741:
Տէսին, Հ. Ե. Միութ.— 10:
Ռոան, Թիւր.— 70:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Ջառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները: Այժմ 23 տարեկան է: իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. իր ճշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր:

— Աֆիօն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովասափեան եղբարք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովասափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է: Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sâone et Loire).

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տէսինի եկեղեցասէր տիկնանց միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Նիսի Հայ գաղութէն.

Տիկին Վ. Բէօլէեան 1000, Յովհաննէսեան եւ Արսէնեան եղբարք 250, Տէր եւ Տիկին Յ. Համբարձումեան, Պ. Ե. Աղաթօն, Պ. Յ. Յովակիմեան 200ական, Հայկական սինէմայի միջոցին, ներկաներէն 212 ֆր. 25 սանթիմ, Պ. Տ. Զամքէրթէն, Տէր եւ Տիկին Ա. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Նասիպեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մէրհամէթճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Էլմասեան 100ական, Տիկին Ս. Պէրպէրեան, Պ. Մ. Եանըքեան, Պ. Հ. Պաղտասարեան, Պ. Գ. Գասպարեան, Տիկին Սինէմեան, Տէր եւ Տիկին Ալթունճի, Իշխան Արղութեան, Պ. Տ. Ներսէսեան, Տիկին Վ. Եսայեան 10ական, Ոմն 6. Տիկին Ֆ. Համբարձումեան, Պ. Մ. Մաթէոսեան, Տօքթ. Սամուէլ Խան, Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան, Տիկին Ղազարոսեան, Տիկին Մէրսէտէս, Տէր եւ Տիկին Մ. Թօքաթլեան 50ական, Պ. Ս. Գասըմեան 25, Տիկին Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ղ. Կըտէմեան, Տէր եւ Տիկին Գօնտաքճեան, Տիկին Իփէքճեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Յ. Խաչատուրեան 60, Տէր եւ Տիկին Մ. Գրիգորեան 43, Տիկին Մ. Պաղտասարեան, Պ. Զ. Յակոբեան, Տիկին Մ. Հայրապետեան 5ական, Պ. Ս. Մարտիրոսեան, Պ. Ա. Պաղտիկեան, Տիկին Երիցուհի Ամպէի Շամլըեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Կ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Նազգաշեան, Տէր եւ Տիկին Սելեան 50ական, Տիկին Ն. Ճարպիկեան, Տիկին Մ. Պետրոսեան, Ոմն, Տիկին Ա. Օտաճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Պալեան, Տիկին Արմենուհի Ավճեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Եուսուֆեան, Պ. Ե. Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ճիվէլէկեան, Պ. Յ. Հալէպեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Զօրեան, Օր. Աննա Տալեան, Պ. Լ. Արսլանեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Բէպապճեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Երամեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Անտոնեան, Պ. Խ. Պանտէզեան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Յտալեան 10ական, Պ. Յ. Թօմպուլեան, Պ. Ա. Թօմպուլեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Բէօչէքեան, Պ. Ճօրճ Մաճարեան, Տիկին Ծ. Պաղտիկեան 5ական, Պ. Վ. Մախոխեան, Պ. Գ. Չիլինկիրեան 15ական, Տէր եւ Տիկին Յ. Հաճեան 40 ֆրանք: Ընդհ. գումար 3855 ֆր. 25 սանթիմ:

Վարչութիւնս անգամ մը եւս կը յայտարարէ Տէսինահայ գաղութին թէ Հայ մատուռը որ կը շինուի նախաձեռնութեամբ Տէսինի Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան եւ մասնակցութեամբ ամբողջ Հայ գաղութին, սեփականութիւնն է Տէսինի Հայ լուսաւորչական համայնքին, եւ ո'չ թէ մասնաւոր միութեան մը եւ կամ անհատի մը, ինչպէս արդէն կառավարութենէն վաւերացուած է այս ձեւով:

Ի դիմաց Տէսինի եկեղեցասէր տիկնանց միութեան վարչութեան Ատենապետուհի Ս. Հալէպեան, Ատենադպրուհի Վ. Ճօրճիկ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ 1931

7 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1589

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՄԱՀ"

Խորհրդային Հայաստանի «բարեկամ» թերթերը, Բարեգործականի «Միութիւն»ն ալ միասին, ցաւով արձանագրեցին «եղերական մահը» Տօքդ. Հէքիմեանի, որ ներկայացուցիչն էր թէ՛ Բարեգործականի եւ թէ՛ Նոր Սեբաստիոյ շինութեան գործին, Երեւանի մէջ։

«Եղերական մահ», — ոչ աւելի, ոչ պակաս։

Ոչ իսկ ո՛րեւէ վախկոտ հարցում։ կամ ենթադրական, միւանագիտական լուսաբանութիւն։

Չափազանց առանձգական է բառը, — «եղերական»։

Եղերական մահեր են՝ դանակով սպանութիւնը, խողխողումը, անձնասպանութիւնը, արկածը, գնդակահարումը, կախաղանը, ծեծի տակ անշնչացումը՝ բանտի կամ փողոցի մէջ։

Կարելի՞ էր իմանալ թէ՝ ո՞ր «եղերական»ին զոհն է Տօքդ. Հէքիմեան, այս հակայեղափոխական (մեր հասկացողութեամբ), հակադաշնակցական եւ թունդ պահպանողական կամ բարեգործական քաղաքացին։

Եւ եթէ ուրիշները խոհեմութիւն կը համարեն լռել, գոնէ Բարեգործականը, որ չէզոք է եւ «անխտրական», պարտականութիւն չունի՞ հանրութեան տեղեկացնելու իր պաշտօնէին մահուան պարագաները։ Մանաւանդ որ, միշտ պարտականութիւն կը սեպէ վսե՛մ ոճով նկարագրելու ո՛րեւէ թէյասեղան կամ խնճոյք, «հանդերձ ընտանեօք»։

Զարաշուք զրոյցներ շրջան կ'ընեն այս մահուան առթիւ։ Բայց մենք պիտի նախընտրէինք բուն աղբիւրէն իմանալ իրողութիւնը։

ԵՐԷԿ ԱՌԻԻԾ, ԱՅՍՕՐ ՄՈՒԿ

Այս շաբթու ընդարձակօրէն պարզեցինք Հայաստանի պատակաւոր մտաւորականներուն դէմ սարքուած նոր դաւադրութիւնը։ Թատմնելի խաղ մը որքան գարշելի, նոյնքան ընդվզեցուցիչ։

Ինչ որ մնացած է Հայաստանի մէջ իբրեւ մտաւոր ուժ ու լոյս, ենթարկուած է ափ մը շոշորթներու անլուր հալածանքին։ Խաչակրութեան եւ հալածանքին։

Տանոթ են անունները, ինչպէս եւ մեղադրանքները։ Թեկնածուները կրնան գտնել «Խորհրդային Հայաստան»ի մայիս 21ի թիւը, եւ կարդալ ու համոզուիլ։ Մենք պարտք սեպեցինք թարգմանել որոշ հատուածներ, իսկ ամէնէն կարեւոր մասերուն բնագիրը արտատպած ենք նոյնութեամբ։

Միեւնոյն ատեն, պարզեցինք Էջմիածնի գլխուն սարքուած սեւ շուրը։ Բուն բառով՝ ողբերգութիւնը։

Ցամի շնորհաց 1926 թուականին, Փարիզ բազմած 10—15 մտաւորականներ, գրագէտներ եւ արուեստագէտներ պարտք սեպեցին բուռն բողոքագիր մը ստորագրել ու հրատարակել Ահարոնեանի մէկ յօդուածին, աւելի ճիշդ՝ քանի մը բացատրութիւններուն առթիւ, որոնք վնասակար կը համարուէին Հայրենիքի շահերուն համար։

Զքրքրենք մանրամասնութիւնները եւ հարցը դնենք շեշտակի։

Այդ բողոքարկուները ողջ են այսօր։ Եւ Փարիզի մէջ։ Շատերը իրենց դիրքերուն վրայ։

Ահաւասիկ աննախընթաց առիթ մը՝ ձայն բարձրացնելու։ Ինչո՞ւ կը յամենան կատարել իրենց սրբազան պարտականութիւնը, իբրեւ անշահախնդի՛ր եւ հայրենասէր քաղաքացիներ։

Մանաւանդ որ, այս անգամ յօդուածի մը, բացատրութեան մը կամ բառի մը վրայ չէ խնդիրը, այլ ամբողջ վաստակաւոր, չարատանջ սերունդի մը ճակատագրի հարց։

Ինչո՞ւ բռնել տալ փողոցէն անցնող մարդուն,— երէկ առիւծ կտրեր, երկու բառի համար, այսօր մուկ են դարձեր, երբ Մայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը կը վերածուի անասնոցի, իսկ վաթսուննոցներու փաղանգ մը, 15—20 գիտնականներ, բանասէրներ, լեզուագէտներ եւ պատմագէտներ դատապարտուած են զզուելի հաւատաքննութեան մը։ Լրտեսութեան հալածանքի եւ բարոյական գլխատման։ Ճշմարտութեան, ազատ մտքի ուրացման եւ խեղկատակութեան...

ՎԵՑ ՆԱՀԱՆԳ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻԱ

Կը խնդրենք չնախապաշարուիլ։

Կ'ակնարկենք շատ սովորական հարցի մը. — Հայր. Միութեանց կեդրոնացման, որու մասին մեր տեսակէտը պարզեցինք այս էջին վրայ, զանազան առիթներով։

Ուրեմն, բարիք մը համարելով Հայր. Միութեանց կրճատումը, ձուլումն ու կեդրոնացումը, կ'առաջարկենք, իբրեւ գործնական ուղեգիծ.—

Հայր. Միութիւնները վերածել շրջանային՝ նահանգային միանձնիգ կազմակերպութեանց՝ վեց նահանգներու անունով։ Կիլիկիան ալ առանձին։

Այսպէս կ'ունենանք եօթը Հայր. Միութիւններ.— Բարձր Հայք, Բաղէշ-Տարօն, Վասպուրական, Սեբաստիա, Տիգրանակերտ, Խարբերդ եւ Կիլիկիա։

Ծրագիրը չխճողելու համար, առ այժմ չենք զբաղիր միւս Հայր. Միութիւններով։

Համբուն կէսէն աւելին կտրուած կ'ըլլայ, եթէ մեր մտնաւոր շրջաններու Հայր. Միութիւնները լրջօրէն համաձայնին կէտերին մէջ։

Հակառակին առիթ կ'ունենանք աւելի ընդլայնելու մեր տեսակէտը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վատիկանի նոր յայտարարութիւնները

Իտալիոյ վերջին հակակրօնական ցոյցերուն ու միջադէպերուն մասին, հետեւեալ նոր յայտարարութիւններն ըրին Վատիկանի մէջ.

— Պէտք տեսանք շեշտելու այնզրպարտիչ վերագրումները թէ կաթոլիկ կազմակերպութիւնները ապաստան դարձած են արդի կառավարական վարչաձեւին բոլոր ընդդիմադիրներուն։ Նման ուրիշ շշուկներ եւս շրջան կ'ընեն, պէտք է որ զանոնք ալ հերքենք։ Կ'ըսուի թէ Վատիկանի բողոքները չափազանց էին, ու կը գլէին նպատակը, որովհետեւ իտալական կառավարութիւնը երբեք մտադրութիւն չունէր փակելու բոլոր ակումբները եւ իրեն վերապահած էր աստիճանաբար զանոնք վերաբանալու իրաւունքը, գոնէ այն ակումբները որոնց հակաֆաշիստական գործունէութիւնը չէր հաստատուեր։

«Արդ, միակ պաշտօնական վաւերաթուղթը, որ թոյլ կուտայ դատելու իրողութիւններն ու կառավարութեան մտադրութիւնները, այն պաշտօնական զեկոյցն է որ կը յայտնէր թէ ֆաշիստական կուսակցութեան չպատկանող բոլոր երիտասարդական կազմակերպութիւնները լուծուած են ամբողջ Իտալիոյ մէջ, առանց միջադէպի։ Ըսողներ ալ կան որ եթէ ակումբները փակուեցան, յարձակումներու դէմ զանոնք պաշտպանելու համար էր։ Արդ, անհերքելի վկայութիւններով կը փաստուի թէ բոլոր յարձակումները կազմակերպուած էին եւ կը պաշտպանուէին եւ թէ ցոյցերը տեղի ունեցան կատարելու համար գործեր, որոնք որոշուած էին նախապէս։

«Վատիկանի համար, կարելի է նոյնիսկ հաստատել թէ Իտալիոյ բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ, յարձակողները կը գործէին տեղական իշխանութեանց առաջնորդութեամբ։

Անշլուսը Լահէյի Ատեանին առջեւ

Լահէյի Միջազգային ատեանը ազդարարեց Աւստրիոյ կառավարութեան թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին կողմէ հրաւիրուած է կարճ ժամանակի մէջ յանձնելու աւստրեւգերման համաձայնութեան մասին անհրաժեշտ բացատրագրերը։ Լահէյի Ատեանը տուած է հետեւեալ որոշումները այս մասին.

— Բոլոր այն պետութիւնները որոնք կապ ունին Սէն-Ժերմէնի դաշնագրին, կամ Ժընեւի կանոնադրութեանց հետ, ինչպէս նաեւ այն պետութիւնները որոնք ստորագրած են 1931 մարտ 19ի աւստրեւգերման համաձայնագիրը, արտօնուած են տալու գրաւոր կամ բերանացի տեղեկութիւններ Լահէյի Ատեանին։ Շահագրգռուած պետութիւնները հրաւիրուած են ամէնէն ուշը, մինչեւ Յուլիս 1 ներկայացնելու իրենց տեսակէտները։ Այն պետութիւնները որ ընթացք կուտան այս հրաւէրին, արտօնուածեն նաեւ ներկայացնելու իրենց տեսութիւնները իրաւական կացութեան մասին, երբ սկսին բերանացի խորհրդակցութիւնները, յուլիս 20ին։

Աւստրիա հաղորդեց Լահէյի Ատեանին թէ որոշուած պայմանաժամու ընթացքին իրեն պիտի յղէ գրաւոր յայտարարութիւն մը եւ թէ իր տեսակէտը բերանացի ալ պիտի յայտնէ դատական վիճաբանութեանց ընթացքին։ Աւստրիա Լահէյի Ատեանին մօտ՝ իրեն ներկայացուցիչ կարգած է Պոնի համալսարանի ուսուցիչներէն Էրիխ Քաուֆման։

Գերմանիոյ ներկայացուցիչն է Փրօֆ. Վիկտոր Պրունս։

Ֆրանքօ-ռուս բանակցութիւնները

Ուրբաթ օր, Փարիզ, առեւտրական նախարարութեան մէջ, առաջին հանդիպում մը ունեցան ֆրանսական եւ խորհրդային պատուիրակութիւնները։ Այս առաջին հանդիպման ընթացքին, պատուիրակները նախ ուսումնասիրեցին առեւտրական այն հարցերը, որոնք ուսումնասիրութեան պիտի ենթարկուին, երկու երկիրներու առեւտրական փոխանակութիւնները հաւասարակշռելու համար։ Այս հարցերէն մէկն է ֆրանսական արտածումներուն Ռուսիոյ մէջ աւելի ընդարձակ շուկայ մը ներկայացնելու հարցը։

Շարժ եւ փլուզում Կարսի մէջ

Կարսէն կը հաղորդեն թէ քանի մը օր առաջ արեւմուտքէն հիւսիս ուղղութեամբ երկու անգամ երկրաշարժ պատահած է այնտեղ։

Շարժի միջոցին Իչգալը կոչուած տեղը տուն մը փլած է գիշեր ատեն եւ փլատակներուն տակ ջախջախուած են հինգ հոգի, որոնք երկու օր վերջ մեռած են հիւանդանոցին մէջ։ Ազատուած է միայն ընտանիքին պետը։ Սպաննուածներն են կինը եւ չորս տղաքը որոնց գանկերը փշրուած եւ կողերը ջարդուած են։

Այս սպանեալներէն զատ, փլատակներուն տակ մնացած են նաեւ երեսուն մսացու կովեր։

Համայնավարները Թուրքիոյ մէջ

Այտընէն Պոլիս բերուած են հինգ համայնավարներ, որոնք անցեալները ձերբակալուած էին այն տեղ։

Այս համայնավարները իրենց յանցանքը Պոլսոյ մէջ գործած ու Այտըն փախած են, տեսնելով որ պիտի ձերբակալուէին։ Ձերբակալութիւնը կատարուած է Պոլսոյ ոստիկանութենէն եղած տեղեկատուութեան վրայ եւ այս պատճառով է որ անոնք Պոլիս բերուած են։

Բանկալթիի գերեզմանատան խնդիրը

Յունիս 1ին, Պոլսոյ քաղաքային դ. Ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ Բանկալթիի գերեզմանատան դատը։

Նիստը բացուելուն, քաղաքապետութեան փաստաբանը յայտարարեց թէ ստացած է Պատրիարքարանի փաստաբաններուն իրեն տուած պատասխան-յուշագիրը, բայց չէ կրցած ուսումնասիրել, անոր երկարութեան պատճառաւ, եւ խնդրեց նոր միջոց տալ իրեն, որպէսզի քննէ ու իր կարգին պատասխան մը խմբագրէ։

Դատարանը ընդունեց այս պահանջը եւ որոշեց դատավարութեան շարունակութիւնը յետաձգել յուլիս 1ին։

Միւս կողմէ, Պատրիարքարանի փաստաբաններուն պահանջումին վրայ, որոշուեցաւ մինչեւ յուլիս 1 երկարաձգել կանխարգել միջոցը («Թէտպիրի իհթիյաթի»)։ Այս մասին դատարանին կողմէ Թափուի վարչութեան ուղղուելիք զեկուցագիրը երէկ իսկ խմբագրուեցաւ, եւ Պատրիարքարանի փաստաբաններուն միջոցաւ հաղորդուեցաւ իր հասցէին։

*** Օրտուէն *Ազդարար*ի կը հաղորդեն հետեւեալ լուրը։ Տեղւոյն քաղաքապետութիւնը իբրեւ թէ Հայերուն ըսած է.— «Ձեր գերեզմանատունը շատ ընդարձակ է ձեզի համար, քանի որ հազիւ 50 տնուոր էք, հետեւաբար կէսը կարելի է տրամադրել հանրային ուրիշ նպատակներու»։

Ռուսիա դատ մը շահեցաւ

Նիւ-Եորք, ամերիկեան դատարանին առջեւ, *Պանք տը Ֆրանսը* դատ բացեր էր ընդդէմ խորհրդային կառավարութեան, պահանջելով ամերիկեան դրամատան մը մէջ պահ դրուած հինգ միլիոն տոլար արժէքով ոսկի։ Ոսկիի այդ ձոյլերը՝ բոլշեւիկները Ամերիկա ղրկեր էին 1922ին։

Պանք տը Ֆրանսը կ'աշխատէր վերստանալ այդ ոսկիի ձոյլերը փաստելով թէ անոնք կը պատկանին իրեն, ղրկուած են իր կողմէ փեթրոկրատ. իսկ բոլշեւիկեան իշխանութիւնները գրաւած են զանոնք։

Ամերիկեան դատաւորը մերժեց Ֆրանսայի դրամատան պահանջը մասնաւորաբար այն առարկութեամբ թէ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ խորհրդային կառավարութեան ճանաչումը կ'արգիլէ Ֆրանսական դրամատունը հետապնդումներ կատարելէ նոյն իսկ ամերիկեան դատարանի առջեւ։

Հնգամեայ ծրագրի թերութիւնները

Մոսկուայի կառավարութիւնը ասկից առաջ կազմած էր Ամերիկայի ճարտարագէտներու յանձնախումբ մը, ուսումնասիրելու համար ածուխի սակաւութեան պատճառները Ռուսիոյ մէջ, ինչ որ կը նկատուէր մեծ սպառնալիք մը հնգամեայ ծրագրին համար։

Յանձնախումբը աւարտած ըլլալով իր քննութիւնները ներկայացուց իր տեղեկագիրը։

Այս տեղեկագիրը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ, որովհետեւ յանձնախումբին եզրակացութիւնները կը վերաբերին խորհրդային ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն։ Ամերիկացի ճարտարագէտները կը քննադատեն ամէնէն առաջ ռուսական նկարագիրը, ազգային խառնուածքը որ կը նախընտրէ վիթխարի շինութիւնները եւ դրամագլուխի հսկայական վատնումները քան թէ գոյութիւն ունեցող հանքերու բանաւոր շահագործումը, ինչ որ պիտի կրնար յաւելուածական միլիոնաւոր թոնօ ածուխ արտադրել՝ շատ աւելի նպաստաւոր հաշուով։

Տեղեկագիրը կ'աւելցնէ թէ գլխաւոր թերութիւնն է կազմակերպութեան պակասը, թէ աշխատող ձեռքեր շատ կան Տոնէցի աւազանին մէջ, բայց հանքային նիւթեղէնը շատ գէշ բաշխուած է։

Տեղեկագիրը կ'եզրակացնէ թէ եթէ այս թերութիւններուն առաջքն առնուի, աշխարհի մէջ ոչ մէկ երկիր պիտի կրնայ այնքան աժան եւ առատ ածուխ արտադրել որքան Ռուսիան։

Գերման նախարարները Լոնտոնի մէջ

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ եւ արտաքին նախարար Քուրցիուս հասան Լոնտոն, ուր գտան տաք ընդունելութիւն մը։

Գերման նախարարներու այս այցելութեան իմաստը այնքան չափազանցուած էր գերման մամուլին կողմէ որ վարչապետ Պրիւնինկ պէտք տեսաւ կարգ մը յայտարարութիւններ ընել՝ հազիւ ոտք դրած Անգլիոյ հողին վրայ։

— Անգլիա կը հասնինք բսաւ, առանց վաւերաթուղթերու եւ առանց ծրագրի։ Մեր ջանքն է միայն ունենալ մտերմական խօսակցութիւն մը բոլոր այն հարցերուն մասին, որոնք հաւասարապէս կը շահագրգռեն երկու երկիրները։ Մեր նպատակն է նաեւ խորհրդակցութիւն մը ունենալ հարցերու մասին որոնք կապ ունին աշխարհի հետ, եւ վտանգ կը կազմեն ճարտարարուեստական երկրագործական եւ բանուորական դասակարգերուն համար։

Անգործութեան տագնապը

Վերջին վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան ստուգանական բարելաւում մը՝ Ֆրանսայի անգործութեան տագնապին մէջ։ Այսպէս, մայիս 30ին, արձանագրուած նպաստընկալ անգործներու գումարն էր 41,339, (9682 կիներ)։ Այդ թուականէն շաբաթ մը առաջ, այդ թիւն էր 42,823. ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը 1484ի նուազում մը։

Տագնապին նահանջը ցոյց տալու համար, յիշենք վերջին ամիսներու արձանագրութիւնները։

Ապրիլ 19՝ 51,814 (առաւելագոյն թիւը այս տարուան), մարտ 28ին՝ 50,815, փետրուար 28ին՝ 40,766, յունուար 31ին՝ 28,536։

Մայիս 25էն 30 Ֆրանսա մտած են 3751 բանուորներ՝ մեծ մասամբ երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար։ Ֆրանսայէն դուրս ելած են նոյն շրջանին՝ 1036 հոգի։

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայ կնոջ ազատագրութեան եւ վերածնութեան պատմութիւնը երկարատեւ տատանումներու եւ խարխափումներու արդիւնք է:

Արեւելեան Թանձր նախապաշարումներուն մէջ, կինը, իբրեւ ծառայ, սորուկ էր, գրաստ էր, շղթայուած էր:

Չինական ասացուածք մը լաւագոյն կերպով կը բնորոշէ այրերու սխալ ըմբռնումը կիներու մասին.— Շատ Թերութիւններ ունին մարդիկ,

իսկ կիները միայն երկու՝
իրենց խօսքերուն մէջ խելացի խօսք մը չկայ,
իրենց գործերուն մէջ, լաւ գործ չկայ:

Արեւելեան բոլոր ազգերուն մէջ, տարբեր ձեւերով, տարբեր փոփոխակներով կախուած մնաց այս ողբերգական դատավճիռը:

Ո՛չ միայն մարդկութեան կէսը, այլեւ ազգի մը կէսը, յիրաւի թէ անիրաւի, դատախազ կը դառնար միւս կէսին հանդէպ:

Հայ կնոջ ուղիղ ճակատագիր չէր կրնար սպասել, իբրեւ արեւելցի:

Հայ կինը իր ցեղին պէս, թէեւ բաժնուած էր տարբեր հատուածներու, սակայն մնացեր էր արեւելեան միջավայրի հարազատ զաւակ: Ի՛նչ փոյթ, թէ մենք ազգովին հաւատարիմ ենք արեւմուտքի Թարգմանը Արեւելքի մէջ: Հանրային կեանքը, բազմազան ազգերու քով քովի կենակցութիւնը, բարքերու եւ սովորութիւններու այլազանութիւնը, հարկադրաբար մեզ կը դնէին չափուած-ձեւուած պարտադիր կանոններու առջեւ:

Անմեղ նորաձեւութիւններն ու ազատագրական փորձերը, միջավայրի անխնայ ցասման կ'ենթարկուէին: Ո՛չ միայն միջավայրը, այլեւ հոգեւորականութիւնը, կուսակրօնութիւնը իբրեւ մեծատէր բարոյական առաքինութիւններու, մեծագոյն խոչընդոտին հանդիսացաւ կնոջ քաղաքակրթական վերելքին:

Եւ հայ հոգեւորականութիւնը, երբեք չդաւեց իր կոչման եւ սկզբունքներուն, հայ կնոջ մտաւոր կրթութեան գործը խափանելու տեսակէտէն:

Մեր գրականութիւնը դարեր շարունակ ծաղկեցաւ վանքերու եւ մենաստաններու մէջ, դեղնած վանականներուն միջոցով, ուր հայ կինը չյանդգնեցաւ մտնել:

Հոգեւորականութիւնը վանքերու եւ եկեղեցիներու միջոցով, հայ կնոջմէն պատրաստեց բարեպաշտ հաւատացեալը, անդաւաճան քրիստոնեան, խունկի ու մոմի երկիւղած սպասաւորը, բայց միշտ վտարեց կրթութեան սեմէն: Եւ կինը բնազդաբար իր անբիծ հաւատքն անսասան պատուոյ Մեծ Նղեռնի ամբողջ եղերական տեւողութեան ընթացքին, երեւան բերելով պատուի եւ ազգութեան աննախընթաց գիտակցութիւն:

Բազմաթիւ հայուհիներ գետամոյն կ'ըլլային եւ մեր անմահ Սայաթ-Նովայի նման կ'ըսէին.

— «Դոնմանամ խատան, չըրխմանամ քիլիսատան»: (Հաւատքս չեմ ուրանար, եկեղեցիէն չեմ դուրս գար):

Եւ հայ բնաշխարհին մէջ, հայ կնոջ համար ստեղծուած էին անտանելի պայմաններ: Ան կը հեծէր կրկնակի բռնութիւններու տակ, ըլլայ ամուսնական թէ կրօնական, բարոյական թէ աւանդական:

Հայ կնոջ մէկ բաց դուռ էր մնացած, զոր Տիկ. Մառին, տարիներ առաջ խիստ դիպուկ կերպով այսպէս կը բնորոշէր՝ («Արեւմուտ» 1902, Թիւ 3 Դաշիրէ).

— «Մնել, ամուսնանալ, զաւակներ ծնիլ իր կարգին, տան սպասուհին մնալ, եւ մեռնիլ անասունի պէս, բոյսի պէս, խոտի պէս՝ աննշան անցնելով աշխարհի վրայէն, առանց որոշ գործունէութեան, առանց նպատակի, առանց խռէալի»:

Հայ կնոջ հոգիի անզօր դառնութիւնն է որ Թափուած է այս տողերուն մէջ:

Մինչեւ ԺԹ. դարու առաջին կէսերը, այս է հայ կնոջ, ընկերային, հանրային վիճակը: Կ'ապրի, առանց գոյութեան ունենալու սատուերի մը պէս:

Վերածնութեան լուսաւոր եւ կենդանարար շարժումն էր, որ առաջին անգամ մտնելու հայ կնոջ դատին, քանդեց անոր կապանքները, բացաւ անոր խուցի ու մտնոց բեռանը, գէթ գլխաւոր կեդրոններուն մէջ եւ հեռք դրաւ երկսեռ կրթութեան:

1859ին «Հասարակաց կրթութեան ժողովոյ» անդամ տոքթ. Բարունակ պէյի տեղեկագրէն եւ «Հիմնագիր ազգային դաստիարակութեան» կանոններէն («Մասիս» Թիւ 471. 1861) պարզ կ'երեւի, որ երկսեռ կրթութիւնը արտօնուած է միայն ւլսանական Թուականներուն: Ըստ այդ «Հիմնագրի», դպրոցները կը բաժնուէին երկու աստիճանի.— 1) Մանկոց, 1) Ուսումնարան: Մանկոցը երկսեռ էր, իսկ Ուսումնարանը միասեռ եւ միայն մանչերուն համար: Երկսեռ դպրոցներու Թիւն էր Պոլսոյ մէջ 14, իսկ աշակերտուհիներու Թիւը 1151: Իսկ 1865ին Ազգային Սահմանադրութեան Թարմ շունչին տակ, աշակերտուհիներու Թիւը կը բարձրանայ 1472ի:

Հայ մարդը հոգեկան տագնապի էջ էր: Դժուարութեամբ կը դիմէրմ, որ իր աղջիկ-զաւակը ուղիղի դաւաներուն առջեւէն անցնելով դպրոց երթայ: Սակայն հանդուրժեց: Հայուհին ոտք դրաւ դպրոցի սեմէն ներս եւ յամառօրէն սկսաւ բարձրանալ:

Պարզ է որ տակաւին խօսք չի կրնար ըլլալ գաւառի կնոջ մասին, երբ մեր վերածնութեան արժէստական կեդրոնները՝ Պոլիս, Իզմիր եւ Թիֆլիս փոխանցման շրջանին մէջ էին:

Բայց նախ քան հայ կնոջ դերին ու կոչումին վրայ ծանրանալը, ակնարկ մը նետենք արեւմտեան Եւրոպայի կիներու մտաւոր զարգացման պատմութեան վրայ:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Բ.

ՄԵԿՆԱԿԷՏԸ

Անիմաստ ուրախութիւններ եւ տխրութիւններ կը ծնին մեկնակէտերէն...

Հաշմանդամները զայն կը նկատեն հի՛մք ու յենարա՛ն եւ կոկոյրը կը շփոթէ՛ն զայն նպատակակէտի հետ... խախո՛ւտ են բոլոր այն նախաքաններն ու գործերը, որոնք հաստատուած են մեկնակէտի վրայ... Մեկնակէտերն ընտիր են մարզախաղերու, բանակումի եւ բացօթեայ ճաշերու համար. եթէ միայն ժամանակէն առաջ ու տապերը չսկսած չյաջքին անոնց փոխ աղբիւրները...

Ո՞վ կարող է մշտապէս ուրախանալ իր մեկնակէտովը — նա՛ որ նպատակակէտ չունի... Ո՞վ կարող է մշտապէս տխրիլ:— Նա, որ կորսնցուցած է իր նպատակակէտը.. Եւ այսպէս բոլոր մեկնակէտերը մաշ են ու վերջին հանգստարան անոնց համար որոնք զրկուած են նպատակակէտերէ:

Արիներու եւ առողջներու համար ծիծաղելի է այն: Որովհետեւ անոնք գիտեն որ մէկը կարող է ծնիլ մսուրէն կամ դարբնոցէն ու հասնիլ կամարներուն եւ յաղթանակին...

Ո՞վ իմ սիրական, ժամադրութիւն չառնենք մեկնակէտի վրայ ու այնտեղ չըլլի՛նք մեր տունը... Նա աւազո՛ւտ է երկրաշարժի՛ ենթակայ ու նաեւ դաւաճան... Դու գիտե՞ս որ մէկը կարող է մեկնակէտն ունենալ «Մայր ազգերու ինքնորոշում» եւ հասնիլ մանր ազգերու փոշիացումին... Դու գիտե՞ս որ մէկը կարող է մեկնակէտ ունենալ «Հայաստանի Անկախ Հանրապետութիւն», եւ հասնիլ սովետական ստորնութեան...

Արիներու եւ առողջներու համար անիմաստ են մեկնակէտի վրայ բուսած բոլոր ծաղիկներն ու տատասկները... Գարո՞ւն կայ այսինքն այսօրուան մեկնակէտի վրայ՝ բայց ո՛չ ոք կարող է երաշխաւորել զայն վաղուան վաղուան համար... Ձմե՞ռ կայ սառը այս օրուան մեկնակէտի վրայ, բայց ո՛չ ոք կարող է երաշխաւորել զայն վաղուան համար... Տեւական չեն մեկնակէտերէ ծնած ուրախութիւններն ու տխրութիւնները...

Դէշ շարադրուած բոլոր գործերուն մէջ նախաքանն ու Մեկնակէտը միայն կան ու պակա՛ս է նպատակակէտը...

Ո՛վ իմ սիրական, ինչպէս կ'ուզես ընտրէ քու նախաքանը եւ մեկնակէտը. ձեւէ ու կարէ զայն քու հասակին ու ճաշակին չափով, բայց մեր ամուսնութիւնն ու բաժանումը տեղի պիտի ունենայ նպատակակէտի՛ վրայ...

Միեւնոյն են ինծ համար ամէն կերպի եւ ուղղութեան մեկնակէտերն ու մեկնումներ. միայն թէ պսակադրութիւնը տեղի ունենայ «Հայաստանի Հանրապետութեան» մէջ...

Համաձա՞յն ես, թէ՞ վերջացնենք հաղիւ սկսած, ո՛վ իմ սիրական...

ՄՈՒՍԱՄԻՐ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԼՕ՛ ԼՕ՛ՆԵՐԷՆ

ԿԵԱԿԷ ԱՂԱՆ

Լացէ՛ք, Հաւշաքարի Հայեր,
Փէրիկ, Սակատիկ, Աղզոնիկ գիւղացիներ,
Այսօր ձեր աստղը խաւարեց
Ֆարհատանցի աղան զարնուած է:
Մի կռիւ ինկաւ Սեմիլքեան,
Խոզաթ շրջաններու մէջ,
Թիւրք զօրքի եւ Ֆարհատանցի Քիւրտերու մէջ,
Եղբայր իր եղբօրը՝ արիւն չխնայեց,
Է՛յ քաջեր, ո՞ր օրուան կը սպասէք:
Հօ՛յ, հօ՛յ, այս կռիւը որչափ տաքցաւ,
Կանչեցէք ձիաւորները, Թօ՛ղ գան,
Լուր տարէք մեր քիրվայ Հայերուն.
Լուր տարէք եմ աղիզ Նուսուֆին:
Մէկ ձայնս Աշվանէն կը լսուի
Մէկ ձայնս կռիւէն կը հասնի.
Լուր տարէք Նամարտ Սալըմ պէյին
«Ասկեարներուդ արիւնը մի՛ մոներ»:
Կեակէ աղան իմ ճերմակամօրուս,
Հասակս երկար սալվի-չինարի պէս,
Ունիմ քիւրտ եւ քիրվա զինուորներ շա՛տ շատ,
Ֆարհատ ուշաղցի աշիրէթս ողջ ըլլայ:
Շահէն աղան էր եղբայրս,
Գլուխը բարձր, մէջքը բարակ,
Դուրպան ըլլամ քեզ, ո՛վ Աստուած.
Ի՞նչպէս չխնայեցիր դու այդ երիտասարդին
Կապոյտ մատակիս քշեցի.
Այնալիս նշանի բռնեցի
Ինծի խենդ Կեակէ կ'ըսեն,
Գլուխ չեմ խորարհիր ոմին,
Հազար հազար ասկեարին:
Ի՛նչ եղաւ, ինծի եղաւ
Ֆարհատանցի աշիրէթին եղաւ.
Միւս պէկերը սուգ բռնեցին,
Հիւրրիէթը մեզի սուգ բերաւ
Տէրսիմի լեռներու վրայ կը մեռնինք:
Եւսէ՛ֆ, դու մեր փոքր եղբայրն ես,
Շահէն եղբայրդ չկայ արդէն
Ես ալ կ'երթամ վէրքս ծանր է:
[illegible]
Փէրիկ, Սակատիկ, Աղզոնիկ.
Հաւշաքարի Հայեր,
Կեակէ աղան զարնուած է.
Խապար ղրկէք աշխարհի Հայերուն,
Հիւրրիէթ ու Թիւրքը միշտ նամարտ են:

Թարգ. ԱՋԴԻՆ

ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՄԸ...

ՍԻՐԵԼԻ ԱՐՇԱԻԻՐԻՆ՝

1

կ'իջնէ՛ արեւը՝ օրհնութեան մը ջանգոյն,
— Համայնաբա՛ւ, պերճափա՛ռ...
կը փոխուի՛ մարդն, ինչպէս տղեկ մ'ոստոստուն,
— կ'ըլլա՛յ ժրպիտ մ'անըսպառ...

կը պճնըւի՛ն մարգերն ոսկի՛ շարոցով,
— Հարսներուն պէս գիւղական,
Հունա՛, լեռներն ալ, կ'արբենա՛ն իրարմով,
— կռուողն ինչպէս՝ յաղթական:

Ու ջո՛ւխ ահա, ջարս՝ երկունքէն գրկուած,
— գաղտնիքին պէս բընութեան,
քաղցը ու բարի, շնորհներով ծոցուորած,
— կը սաըսըռայ լըռելեայն:

դաշտերուն մէջ, կեանքը՝ խորհուրդ կը ջագնի,
— Հո՛ն է մշակն առնական,
Արեւ, ծիծաղ, ծափ ու ծնծղայ, ամէ՛ն դի՛...
— փառք ջանճարին անսահման...:

*
**

Ու իմ ջոգիս, յաւէտ խորհուրդը վշտին,
— կը խըլըրտի յուզումով,
Եւ կը բանա՛յ, գիրկն օրերու ջրաշքին,
— Աստուածառաք ջրճուանքով:

Ու կեանքին ջետ, կ'եղբայրանա՛յ, պաջէ պաջ,
— վերապըրողի մը դողով...
Եւ կը նետէ՛, վշտին պատանքը անճաջ,
իր ուսերէն վար՝ փութով:

Աթէնք

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հայաստանի առաջին եւ երկրորդ պետական թատրոնները այս օրերս սկսան ժողովրդային վիճաբանութիւններ կազմակերպել իրենց բեմադրութեանց մասին: Այդ թատրոնները բանուորներու հանդիսատես ժամերուն՝ պիտի տան ներկայացումներ:

*** Արուեստի Տան Վարչութիւնը կազմած է գրական: Թատերական, բաժշտական, շարժանկարի խմբակներ:

ԹԱՏՐՈՆ

"ԼԵՊԼԵՊԻՃԻ„Ն

«Էտըն» Թատրոնին մէջ զոյգ ներկայացումներ տրուեցան «Լեպլեպիճի Հօր Հօր աղա»յի:

Անցեալ տարուան ներկայացումներուն առթիւ մեր յայտնած անկեղծ գաղափարները դերակատարներէն ոմանց հաճոյ չէր Թուած, ու անհարկի վէճ յարուցանել փորձած էին, առանց հոշուելու որ մեր դի[illegible] ունէին միայն եւ միայն աւելի կատարեալ բանի մը հասնիլ:

Վերջին ներկայացումներուն նուագողներուն քանակը եւ որակը աւելի լաւ էր, ու ամբողջութիւնը տեղի ունեցաւ ղեկավարի մը ճպոտին տակ ինչ որ մասամբ փրկեց անձոռնի երգուածքը ինչ ինչ անցքերու մէջ:

Եթէ նուագախումբի բաժինը աւելի լաւ էր, միւս կողմէ մեներգողները այս անգամ ալ աւելի յուսախաբութիւն պատճառեցին մեզի, եւ Պ. Գարագաշի գեղեցիկ ձայնարկը որոշ կէտերու մէջ մթագնեցաւ ու յառաջիկային դէպի լաւագոյնը ընթանալու յոյսը չի ներշնչեր, եթէ քանի մը գլխաւոր դերերու համար աւելի յարմար ընտրութիւններ չընէ:

Արդարեւ Ֆաթիմէի դերը ստանձ[illegible]

ԼԻԼԱՆԵՐ

1

Մանկունակ սիրուհի մը ունիմ: Երիտասարդ ու զուարթ աղջիկ:

Աժչկոտ ու սեւ նայուածք ունի անիկա, ու դողացող ձայն մը: Սրտանց է իր նուիրումը ու խօսքերը միամիտ են:

Ու ես որ անառակ մը չեմ ու աչքերս կը պահեն դեռ խոնաւնալու շնորհը, ես չարութիւնը ունիմ զայն լացնելու:

Իր զունչին սիրուն փոսիկը, իր ծօծրակին Թաւշային ցոլքը՝ շատ անվերապահօրէն, շատ առատօրէն ու բարութեամբ կը տրամադրէ:

Դժգոհ եմ ես:

Երբեմն այնքան խելացի կը խօսի ու այնքան ազնիւ որ, ապշեցուցիչ է պարզապէս:

Անիկա կը բարկացնէ զիս:

Խնդրանքները զոհաբերութիւններ են մեղմութեամբ թաթաւուն ու իր երջանկութեանը գնով պիտի ուզէր փրկել խանդիս խելագար ղեգերումները:

Ու երբեք չի վշտանար, չի յոգնիր, չի կշտամբեր:

Զիս կը յուսահատեցնէ իր համբերութիւնը, անսահման նեբողամտութիւնը:

Տենչանքներս լքուած նաւերու կը նմանին խղճալիօրէն բանտուած...

Փոքրիկ զունչն իր փոսիկով, ծօծրակն իր ճերմակ սէրով չեն գոհացներ զիս:

Բաժնուի՞լ... ի՛նչ յիմար խորհուրդ վշտի, երիտասարդ աղջիկներ, դուք բնաւ սիրած չէ՞ք...

Բայց մինակ եմ այսօր: Պիտի գտնէ կարենամ վերադարձի մը, նորոգուած ժպիտի մը ու փունջ մը մանիշակի սպասել:

Չըսի՞ ձեզի որ մանիշակները կը պաշտէ:

2

Ազատութիւնս կը փափայ, լեզու կը հանէ ականջիս տակ, ու իր հեգնող գրգիռը կը տիրապետէ զիս:

Կը խղճամ, կը զղջամ, կը ջանամ, կը պայքարիմ սակայն:

Ձեզի կը տենչամ գեղեցկագոյն աղջիկները կեանքին...

Ու մոռնալու համար իրականութեան անծածկելի, աղքատ նիւթականութիւնը, ու խղճիս քէնը, կը թողում գրքերուս տաղտուկը սեղանին, ու աչքերուս մէջ արեւինները քուն սլաքները՝ լիլաքաղելու կ'երթամ երգելէն, լիլա կը քաղեմ երգելէն, կը վերադառնամ երգելէն:

— Ճիւղ մը լիլայով զիս իրեն կապեց այն խակ կեռասի գոյն եղունգներով աղջիկը,— Օ՛ դիւթանքը վազող ու պահուող աsեղի մը,— ճիւղ մը լիլայով որ մանիշակի գոյն ունէր, ու ցանցառ ծակոտկէն բուրմունք մը՝ հազիւ ռունգերուն քսուող, նուաղո՛ւն... բուրմունք մը անհամարձակ, որ ուրախութիւն կուտայ...

— Վեց, լեցուն, մեծ ճիւղեր փրցուցի, վե՛ց, սիրած թիւը այս ալ այն միւս եղնիկին, որ սրտի քերթուածով բռնուոր էջ մը մետաքսաթղթի պէս ճակատ մը ունէր ու առեղծուած ժպիտ մը,— ի՛նչ անուրջ թիթեռի՝ երբ թարթիչները գրքի մը իմաստին կը քսուէին...:

3

Սակայն այսօր լիլաներս մոռ են, ճերմակ են ու կապտաճերմակ. խիտ ու խիստ կեանքով մը սեննակս կը լեցնեն:

Տենդահար դէմքս կը թաղեմ անոնց խոնաւ զովութեան մէջ ու երկարօրէն, ուժգնօրէն կը շնչեմ...

(Ի՛նչ սրսկում, տրոփիւն բուրմունքի... ես կը լսեմ զայն. քիմքս անոր համով կը լորձունքոտի ու կը չորնայ, մորթս կը փոթփոթի ու կը թուլնայ փոխնիփոխ, ու իր գորշ գոյնով աչքերս կը մթագնին):

Ինծս կ'ըսեն, կը մրմնջեն,— Թէ հեռուն, մենաւոր ծառ մը կար իր շուքին հետ՝ լռակեաց, որուն տակ կոյս մը թխավարս, անուշ աչքերուն անմեղութիւնը վստահեցաւ, ու,

— Յիմար տղայ,—

Զօրցած միմոզայի մը նիհար ու դեղին յիշատակը շրթներուն՝ արտասուեց...:

Ինծի կ'ըսեն հեծկլտալէն.

— Հին քիւի մը ճեղքուածքէն նայող, զոյգ մը տրտում ծիծեռնակներ՝ տակաւին չեն մոցեր այն սլացիկ հասակով նայատը, որ,

— Խեղճ տղայ,—

Լուսնին տակ, գետակին մեղանն իր պարի պէս ոտքերովը գունաթափեց. լռութիւնը ծիծաղով մը արթնցուց, կանչեց իր թեւերուն փարումին, համբոյրով մը այրեց, ապա մոխրացուց հաւատարիմ ուռիններուն խորհուրդը, ու փախաւ, գնաց,— հէքեաթի՞ն հետ,—

Իր ճամբան է հոն, ճիւղ մը լիլա, անգթութիւն, թախիծ ու մահ...

Ինծի կ'ըսեն, կը մրմնջե՛ն...

Ու այս ցուրտը որ շունչիս հետ կը սողոսկի գլխուս ու սրտիս գաղտնիքներուն մէջ, կը պտտի ու սառոյցի պէս կը հալի ողնաղարիս մէջքին՝ կաթի՛լ, կաթի՛լ...

Դառն է կանաչ տերեւը լիլային որ ստամներուս տակ իր լեզի մաղձը կը հատնի...

4.

Բաւական է: Գացէք պարտէզին խոտերուն գանգատիլ ձեր հոգեհան հոտերով:

...Նորէն միայն դափնիի ճիւղն ունիմ պատուհանիս առջեւ, ու արցունքոտ աչքերուս ետին տենչանքի մը արինոտ երախը. ու ճանկերն արթնցած՝ որ ոտքերուս ու բազուկներուս մէջ վամպիրեան մեղքերով կը գալարուին...

Ձեզի՛ կը տենչամ, ո՛վ երիտասարդ ու խնկելի գեղեցկութիւններ...

Ամբարուած կիրքի ուժ մ[illegible] ունիմ, կ'ուզեմ գերագոյն գ[illegible] հացումի մը միայն ընծայ[illegible] զայն:

Ահա՛,

Ձեր մարմնին կատարել[illegible] թիւնը թանձր մշուշի մը ետ[illegible] ւէն կ'անցնի հապճեպով, ու [illegible] բեւակայութիւնս բարձրաց[illegible] ներբաններ կը լզէ...

Աչքերս փակեր են ձեր ո[illegible] քերու մատներուն, որո[illegible] փախստական ձեւն իսկ կը բ[illegible] ւեն ցուցնելու,

Բումբերու անթերի կ[illegible] տուածքին վրայ ծալքն ու ճե[illegible] մակը ծունկերուն,

Հասած պտուղ խոստումալ[illegible] թիթեռնիկները հիւծող՝ լուսա[illegible] փափը սրունքներուն.

Ու անկէ վեր,

Ողորկ, ծիածանի մետաքս[illegible] բանուած նրբակերտ թաղ[illegible] երանգներուն,

Անող տարփանքին թրթռ[illegible] լարերով գրկուած մեղկութիւ[illegible] գիստերուն...

…Տիկին Ժէրմին, որ կրնայ ու… արեւելեան գեղեցկութիւն եւ… 132 օխանոց Մէճիշ փէհլիվա… յարմար նշանած մը, ինչպէս… Լէյլէլէմծին եւ սակայն… հեռու կը մնայ իբրեւ դերա… soprano soloի պատասա… փրիմա տօննաի։ Բա… պէտք եղաւ որ մասնաւոր ճիգ… ընենք գլխնալու համար որ Փա… կ'երգէ" թէ ոչ, եւ կը կար… որ այսպիսի դերի մը համար… գարկ է հարկ եղած ձայնէն։ …ինք քիչ մը շատ փոքր placé …մը որ սակայն բեմի յարմար …եւ այս պատճառաւ անշուշտ …արարին իր մեներգի կարեւոր …ինը ջնջուած էր։

Գ. Էլմաս Խուրշիտի դերին մէջ …) միջակէն շատ վար մնաց …երգիչ եւ դերակատար։ Վերո… …ալ գիտողութիւններով անյար… …ընորութիւն մը։ Նոյն երկու …երը առանձնող ուրիշ տարբեր …պակսիր։ Մեր փափաքն է որ …մեան մասնագրութիւնը չկր… …ուելէ զատ զոնէ պատշաճօրէն …

Գ. Գարագաշ ցոյց տուաւ իր …երներու փորձառութիւնը Գ. Թօ… …անին հետ, իսկ մասնաւոր գնա… …ութեամբ կ'արձանագրենք Գ. Գըծ… …եանի խաղարկութիւնը (Լէյլէ… …։ Այս անգամ դերպանօրէն …եկաւ եւ տեղ տեղ յիշել տուաւ …մոռանալի Պէնլեանը որուն խա… …ութիւնը պատճօրէն իւրացու… …է եւ յստակ առոգանութեամբ …երգուածքով՝ չի յոգնեցներ ունկն…

Խմբերգները Գ. Գարագաշի ճար… …առաջնորդութեամբ այս անգամ …լի ոգեւորիչ անցան, եւ սակայն …ելի էր խնայել քիչ մը չափա… …ուած պոռչտուքները երգուածքի …ձայնարկութիւններու մէջ։ Այս… …Գ. արարին «հա՛յ հա՛յ»ները …կի վայնասուն էին։

Ընդհ. կերպով, խաղը իբր կա… …երգութիւն աւելի յաջող էր քան …մէրէթ։ Դաձէր (Տիկ. Անահիտ) …դերին մէջ լաւ էր։ Մաս… …պէս շնորհաւորելի է դեկա… Գ. Միչել Սիբիլիանօ։ Առանց …ճաչռոնին ազդեցութեան, հասա… …անկարգութիւններ տեղի ու… …, եւ ան որոշ տեղեր յայտ… …կը տառապէր կարգը պա… …համար։

Այսպէս կամ այնպէս Գ. Գարա… …առանձնած գործը շնորհաւո… …է, եւ փափաքելի է որ որուին …«Արիֆ»ը եւ «Քէօսէ Քէհեա»ն, …լաւագոյն բաշխումով մը։ …կազմակերպութիւններ դը… …հանելու համար հարկ եղած …ութիւնը կ'երեւակայենք, գի… …որ մեր դերասանները ինչ …պանքներով է որ կը ստանձ… …այսպիսի գործեր ու երբեք նը… …չունինք այս կամ այն պատճառաւ գիրենք փշտացնելու։ Դիտողութիւններն որ կ'ընենք՝ դար-մանելի կէտեր են։ Չենք պահանջեր անկարելին, բայց գիտենք որ նման ձեռնարկներու մէջ շատ մը բաներ դէպի լաւագոյնը առաջնորդելու համար միայն քիչ մը կամեցողութեան կը կարօտին։

Համոյքով կ'արձանագրենք որ երկու ներկայացումներուն ալ հոծ բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերելու ձեռնարկը։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԸ

X… մայիս 21

Նոյնութեամբ գրի կ'առնեմ Հայաստանից նոր եկած մէկ երիտասարդի (Յ. Խ.ի) պատմածները։

— Մեր ընտանութիւնը կազմուած էր 12 շնչից, որի միակ ղեկավարն ու աշխատաւորներն էին հայրս եւ մեծ եղբայրս. իսկ միւսները կանայք ու երեխաներ էին։

1921ի Թւականից, ինչպէս Հայաստանի ամբողջ գիւղացիութիւնը նոյնպէս եւ մենք ապրել ենք բոլշեւիկների ծանր լծի տակ։ 1926 Թւին մեր ընտանիքը ձայնազուրկ կուլակ անուանեցին եւ գցեցին անհատականի տակ մինչեւ 1929 յունվար 25ը, որից յետոյ մեզ կուլակաթափ արեցին եւ մեր եղածը ձեռներիցս խլելով աքսորեցին Լէնինական, իսկ հօրս յունւար 28ի գիշերը Չեկան ձերբակալեց, որպէս դաշնակցական։ Մեզ աքսորելուց յետոյ չանցած չորս ամիս, մեզ վերադարձրին նորէն մեր գիւղը Զ.ն։

Հօրս եօթ ամիս Չէկայում պահելուց յետոյ աքսորեցին Սիբիրի խորքերը։

Մեզ աքսորելուց, ինձ էլ դըպրոցին հեռացրին եւ որպէս կուլակի եւ հակայեղափոխականի տղայի. երբ մեր ընտանիքը Լէնինականէն վերադարձաւ, ես այլեւս հնարաւորութիւն չունենալով ուսումս շարունակելու ստիպուած եմ լինում եղբօրս հետ գիւղական աշխատանքներ կատարել եւ մեր ընտանիքը պահել։ Չնայած մեր լաւ հողերը ձեռներիցս խլել էին եւ նրա փոխարէն տւել անպէտ հողեր, նորէն ես ու եղբայրս աշնանը մօտ 30 Թանադ ցորէն ցանեցինք եւ մեր յոյսը ամբողջովին այդ ցորենն էր։ Սակայն դեռ գարունը չբացւած, մեզ յայտնեցին որ ցանւած ցորենները տրակտորներով պիտի վարեն բամբակ ցանելու համար։

Եղբայրս այլեւս չի կարողանալով տանել այդ զըւելի վերաբերմունքը, գնծ կանգնեց գիւղխորհրդի նախագահի առաջարկներին եւ Թոյլ չտւաւ որ մեր կանաչ արտերը տրակտորներ բերեն։ Այդ ժամանակ եղբայրս խսկոյն ձերբակալւում են եւ որոշւում են երեք տարի բանտարկութիւն։ Մի քանի օրից յետոյ ինձ են ստիպում վարել մեր կանաչ արտերը եւ բամպակ ցանել. ես հրաժարւում եմ եւ միւս օրը ճանապարհւում եմ Երեւան։ Նոյն երեկոյեան գալիս են մեր տունը, որպէսզի ինձ էլ ձերբակալեն, բայց չի յաջողւում, մայրս պատասխանում է, որ հարեւան գիւղն է գնացել, բայց միաժամանակ լուր է ուղարկում Երեւան եւ յայտնում ինձ, որ այլեւս չվերադառնում գիւղ։

Երեւանում էն մնում էր իմ բարեկամների մօտ, որից յետոյ, բարեկամներս մէկ վստահելի մարդու միջոցով ուղարկում են Պարսկաստան։ Ինձ յաջողւում է ապահով անցնիլ Պարսկաստան։

Ներկայումս ամբողջ Հայաստանի ազգաբնակչութիւնը ջղային վիճակի մէջ կ'ապրի. ամենուրեք բռնութիւններ ու հալածանքներ. մէկ գիւղից միւս գիւղ գնալու համար «պրոպուսկ» պիտի վերցնել. իսկ չեղած դէպքում անմիջապէս բանտարկւում են։

Մասնաւոր առեւտուրը միանգամայն վերջացած է, երբ մէկի տնտեսութիւնը մի քիչ լաւանում է խսկոյն այնպիսի նալողներ են որոշում, որ խեղճը Թողնում է իր ամբողջ ունեցւածքը եւ հեռանում։

Գիւղերում կոլխոզներ առաջ բերելու խնդիրը շատ ուժեղ կերպով է կատարւում։

Գիւղացիներին այնպիսի պայմանների մէջ են դնում, որ վերջիններս ստիպւած մտնում են կոլխոզների մէջ։

Հայաստանում ամենուրեք չքաւորութիւն է տիրում։ Մի խօսքով ժողովուրդը անտանելի վիճակի մէջ կ'ապրի։

Բ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

Օսկար Ուայլտի Թուղթերուն մէջէն։ Կարծիքներ խօսակցութեան ձեւով.

— Ի՞նչ է գեղեցիկը։

— Ինչ որ քաղքենիները կը կոչեն տգեղ։

— Ի՞նչն է գեղեցիկը քաղքենիներուն համար։

— Չկայ, քաղքենիները գեղեցիկ չունին։

*
* *

Բանաստեղծութիւնը իտէալական քերականութիւն է։

Արուեստը անկարգութիւնն իսկ է։ Հին վարպետները մոմիաներ են։

Բանաստեղծ արուեստագէտը ուրիշ է, բանաստեղծը ուրիշ։ Ինչպէս կօթիէ եւ Հիւկօ։

Եթէ կ'ուզէք որ գրեմ, դեղին բեհեզի վրայ նստեցուցէք զիս։

Այն դպրոցները, զորս պէտք է հիմնել, առանց հետեւորդի դպրոցներն են։

Յոյները ըմբռնեցին որ գեղեցիկը գեղեցիկ է, բայց չհասկցան որ տգեղն ալ գեղեցիկ է։

ՊԱՏԿԵՐԱԽԱՂ

Անգամ մը խօսեցանք պատկերախաղին (revue) մասին,— գրական սեռ մը, որ կազմաւորման մէջ է դեռ եւ հետզհետէ տեղ կը շինէ Թատրոնին եւ շարժանկարին միջեւ։

Այս սեռին երեւումը կը նշանակէ վերադարձ դէպի արուեստին ծանկութիւնը, մինչեւ հին հելլենական շրջանը, երբ զանազան արուեստներ (երաժշտութիւն, պար, բանաստեղծութիւն) կը միանային իրարու։ Ու երբ բաժնուեցան արուեստները, պահելու համար իրենց անհատականութիւնը, հին ձեւը մտաւ եկեղեցիներէն ներս։ Մասնաւորաբար հայ եկեղեցին գեղեցիկ պատկերախաղ մըն է։

Այնտեղ զգեստաւորեալ եպիսկոպոսները իբրեւ դերասան կը յայտնուին սեղանին վրայ, խորանին առջեւ, պերճ décorի մը մէջէն, մինչ երաժշտութիւնը կը Թրթռացնէ միջոցը։

Եւրոպական սրճարաններուն մէջ է, որ երեւան ելաւ այս սեռը այս վերջին տարիներուն (Միւզիկ Հոլ)։ Ու նորէն ստացաւ հեթանոսական հին նկարագիրը։ Պարուհիները իրենց պղուոր ու գրգռիչ շարժումներով, ճաշէն յետոյ եւ անկողնէն առաջ, հրաշալի ժամանց մը կը ստեղծեն քաղքենիներուն։ Արդարեւ այս սեռը այժմ միայն այդ նպատակին կը ծառայէ։

Եւ ահա այդ սեռին մասին է, որ վէճ մը ծագեցաւ վերջերս։ Վէճը հասաւ մինչեւ… դատարան։

Պատկերախաղի երկու հեղինակներ (revuiste), Ռիփ եւ Ձէրէոլ յանձն առած էին պատկերախաղ մը գրել Իզոլայի հաշւոյն, որ տնօրէնն է փարիզեան Թատրոնի մը։ ան 50,000 ֆր. հեղինակի իրաւունք խոստանալով, պայման կը դնէ մինչեւ իրենց գործին բեմադրութիւնը նոր պատկերախաղ չներկայացնել ուրիշ Թատրոնի մէջ։ Հեղինակները կը յօժարին, բայց յանկարծ նոյն հեղինակներուն անունով խաղ մը կը յայտարարուի փարիզեան Թատրոնի մը մէջ։ Իզոլա կը խզէ պայմանագրութիւնը եւ վնասուց հատուցում կը պահանջէ։ Հեղինակները, սակայն, կը պնդեն թէ իրենց այդ գործը պատկերախաղ չէ։

Բառարանները ոչ մէկ լուսաբանութիւն կուտան։ Անոնք պատկերախաղ կ'անուանեն «ամէն Թատերգութիւն, որ կատակերգական ձեւով մը կը շարայարէ եւ կը ներկայացնէ տարւոյն բոլոր դէպքերը»։ Ակադեմական բառարանը դեռ պատրաստուած չէ մինչեւ R տառը, որպէսզի կարելի ըլլար այնտեղ փընտռել revue (պատկերախաղ) բառին բացատրութիւնը։ Գրագէտները եւ քննադատները եւս մեծ ծանօթութիւն մը չունին այս նոր սեռին մասին։ Ու հարցը տարուած է դատարան։

Մենք այդ սեռին մասին գրած ենք անցեալ ձմեռ, եւ 5-6 տարի առաջ Պոլսոյ «Արարատ»ին մէջ։

ՔՆՆԱԴԱՏ ՍԷՆԹ-ՊԷՕՎ

Ժ Թ. դարու Ֆրանսայի ամենամեծ քննադատներէն մէկն է Սէնթ-Պէօվ, որ նախ բժշկութեան հետեւեցաւ։ Բայց չէր սիրեր բժշկութիւնը։ Եւ եթէ առաջին անգամ Հիպոկրատի արուեստին հետեւեցաւ, պատճառը փիլիսոփայական խուովքն էր, որուն մատնուած էր։ Ուզեց բնախօսութեան գաղտնիքներուն մէջ փնտռել փիլիսոփայական բազմաթիւ հարցերու պատասխանը։ Չորս տարի բժշկական ուսանող մընաց։ Բայց բանաստեղծութիւնը կը կանչէր իրեն։ Պահ մը ոտանաւոր գրեց։

Օրմըն ալ ներբողական յօդուած մը գրեց Վիքթօր Հիւկոյի մասին։ Այս յօդուածը ուշադրութիւն գրաւեց։ Քիչ ետքը Սէնթ-Պէօվ հրաժեշտ տուաւ բժշկութեան եւ ինքզինք նուիրեց գրականութեան։ Խոր հմտութիւն ամբարած էր արդէն։

Իր քննադատութիւնը շատ բան շահեցաւ սակայն բժշկութենէն։ Լաւ ուսումնասիրած էր բնախօսութիւնը եւ հոգեբանութիւնը։ Եւ կը մտածէր գրական քննադատութիւնը դարձնել տեսակ մը բնապատմութիւն, հոգեբնախօսական վերլուծումի առարկայ։ Ազկէ կը մնան իր կարգ մը գրական բացատրութիւնները… «գրական յօղցաւ» եւայլն։

ՎԷՊԵՐՈՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

Ֆրանսացի ընթերցող մը յանկարծ վէպի մը մէջ գտաւ հերոս մը, որ լուսանկարի մը պէս ճիշտ, իր բարեկամն էր։ Նամակով մը կը հարցնէր մամուլին մէջ թէ վիպագիրները իրաւունք ունին հերոս ընտրել իրենց վէպերուն համար անձեր, որ գոյութիւն ունին։

Անմիջապէս պատասխանեցաւ շատերու կողմէ թէ վէպերու մեծ մասին հերոսները իրապէս գոյութիւն ունին։ Յաճախ վիպագիրները իբրեւ հերոս կ'առնեն իրենց բարեկամը, յաւերժացնելու համար անոնց յիշատակը։ Երբեմն ալ իբրեւ հերոս կ'առնեն իրենց հակառակորդները, իրենց վրէժը լուծելով վէպին մէջ։ Այս պարագան երբեմն չարութեան ամէն սահման անցած է։ Բայց յաճախ անունները կը փոխեն։ Ընդհակառակն կան հեղինակներ ալ, որ իբրեւ հերոս կ'առնեն նշանաւոր դէմքեր, կամ հռչակի տիրացած վէպերու հերոսները։ Թէ ի՛նչ նպատակ ունին բոլոր այս խորամանկութիւնները, հետաքրքրական չէ։ Բայց պէտք է ըսել թէ յաճախ երեւակայութեան պակասն է, որ վիպագիրները կը մղէ պատրաստ հերոսներ առնելու։ Արտասովոր ձեւը չի՞ յիշեցներ այս պարագան։ Պատրաստ հէքեաթներ, ժողովրդական երգեր օգտագործելու պարագան ալ, որ բաւական վէճի նիւթ դարձած է, կը նմանի այս խնդրին։

ՕՐ. ՍԻՐՎԱՐԴ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԵՒ

ՎԱՐԴԱՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

28 մայիս 1931 փարիզ

Հասցէ՝ 18 Rue Antoine Chantin, Paris (14).

ԿԻՆԵՐԸ Կ'ԸՍԵՆ ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Դարբերէ ի վեր այրեր ու կիներ, գոնէ մէկ կէտի վրայ համաձայն են։ Ամէն անգամ որ հարցը դառնայ կիները գնահատութեան ենթարկելու, այր ու կին հաւասարապէս մէկ բերան կը ճառեն։ Լաւ խօսող չկայ։ Այրերը՝ գոնէ կրնան երբեմն իրաւունք ունենալ մեղադրելու կիները։ Հապա ի՞նչ ըսել կիներուն որ ամենէն խիստ դատախազը կը կտրին իրենց սեռի գլխուն։

Օրինա՞կ կ'ուզէք։ Ահա մըտացի կնոջ մը կարծիքը իր քոյրերուն մասին. Տիկին տը Սթալ կ'ըսէ.— Կարելի չէ երկու ժամ խօսիլ կնոջ մը հետ, առանց նոյնը կրկնելու միշտ։

—Կիները որ ոչ խորութիւն ունին իրենց նշմարներուն մէջ, ոչ կապ իրենց գաղափարներուն մէջ, չեն կրնար հանճար ունենալ։

—Ամէնէն հասարակ կինն անգամ երբեք չպիտի հանդուրժէ որ այր մարդու մը հաճելի ըլլալու ջանայ՝ ուրիշ կնոջ մը ներկայութեան։

— Կինը միայն ուրիշ կնոջ մը կրնայ իր սրտին ապականութիւնը հաղորդել այնքան փութով։

—Կին մը զգուշացնել իր թեթեւութեան համար, կը նշանակէ մղել աղէտի։ Խօսեցէք իրեն իր լրջութեան մասին։ Հո՛դ է իր վերջին յոյսը։

Իսկ Սոֆի Առնօ կնոջ յատուկ սուր չարախօսութեամբ մը կ'ըսէ.— Այր մը որ իր կնոջ արդուզարդի սենեակէն ներս կը մտնէ, կամ փիլիսոփայ է եւ կամ անմիտ մը։

Օրիորդ տը Սոմէրի որուն գլխէն կ'երեւի տաք ու պաղ շատ հովեր են անցած, իր կարգին կ'ըսէ.— շատ քիչ են այն կիները որ կը սիրեն իրենց ամուսինները։

«Երջանիկ մարդու մը համար չկայ աւելի վտանգաւորբան, քան իր երջանկութեան համար, ծնրադիր՝ շնորհակալութիւն յայտնել իր կնոջ։

«Այն ամուսինը որ կատարելապէս գոհացուած կուտայ իր կնոջ բաղձանքներուն, կորսուած մարդ մըն է։

«Եթէ կան շատ կիներ որ գէշ ճամբու մէջ կ'իյնան, պատճառն այն է, որ անոնց չեն սորվեցուցած մինակ մնալ»։

Տաղկամա՛ն…

Ի՛նչ ծաղիկ, ի՛նչ զոյգ կոկոն …րդի, հազարաթերթ «ձիւնա… …նդերու» գագաթին, անոնց …րսուռովը գալուկ…

Ու մէկզմէկու գալարուն բա… …ւկներու շրջանակէն փրփուր կը տեղայ, պղպջակներ լուսա…ին,

Որպէս աղբիւրը ծարաւու… …թեան…

Աստղիկնե՛ր, որ կը ծորին …կի լոյսով, գիշերը հիւսքով …ւխնին՝ Իտիտներու հովհա… …ին անձնատուր…

Ձեզի կը տենչամ, մահագին …նչով մը, գեղեցկագոյն աղ…իկներ։

Աչքերս կուրութիւն կը հայ…ին, միտքս, դժոխք ձեր մի…րէն, ողջակիզում…

5.

Օ՛, սրբութիւնը, նուիրակա…ութիւնը, անմահութիւնը մի…ին, մարմնին,

Գեղեցկութիւննե՛ր…

Հոմերի արու Արամազդն է …ս կնքեր.

Կ'երդնում ձեզի Վահագնի …ղութիւնով,— այս պահուս ձեր մարմինին իմաստութեամբն եմ պայծառ՝ տիեզերական ճշմարտութեան մը պէս.

Որովհետեւ Ողիմպոսէն բերի արիւնի երգն այս.

— Նետեցէ՛ք ձեր սրտերը վազքերուն.

Առէ՛ք, առէ՛ք, առէ՛ք ամէն բան.

Թող մարդկութի՛նը, (ե՛ս), ձեր շրթներուն թոյնով չարչարուի եւ չյագենայ.

Թող դիակ ծամէ ձեր շուքին ետեւէն ու տաճարները ձեզմով զարդարէ, ձեզի համար քանդելով, ձեզի համար կանգնելով տաճար ու թանգարան,

Եւ Աստուած.

Թող դարերուն հետ գաղափարներ տքնի, ուրանալով ու մարտիրոսանալով իտէալներ, ու խորշելով, ու պաղատելով՝

Աղօթէ՛ ձեզի,

Աշխատի՛ ձեզի համար,

Հերոսանայ, վատանայ, ցեխ հոտի, կամ վեհօրէն ստնքայ.

Ձեզի՛, մի՛ միայն ձեզմով…

Ողիմպոսէն բերի տրոփող արիւնի երգն այս.

Ես ձե՛զ կը տենչամ…

Գթութի՛ւն… Ահա պրկած կամքս, խլրտացող հրճուանքիս շունչը ձեզի կը ղրկեմ…

Կուրծքիս հետ համաչափ տանիքը կը դողայ.

Ու կըտարածուիմ, կ'աննիւթանամ, լոյս եմ, հուր եմ, ոյժ ու թռիչք, պայթող կայծակ մը շանթարգելներուն հետամուտ…

… Դպա՞ւ ձեզի հեւքս, քսուեցա՞ւ սեւեռումս ձեր մարմնին, մարմնին մէկ մասին,

Ուսի մ'անկիւնին,

Ձեր մորթին հիւլէական մէկ կէտին «անթէնական» զգայութեան… հոգի՛ն…

Սարսռացի՛ք, տա՞ք է, նեբելի՞…

Որպիսի՛ երանութիւն…

6.

… Պալատիս զմրուխտէ դըռները կը բացուին ու անոնց ետին բուրվառուող կնդրուկի ամպը ինծի կը դառնայ.

Դուք էք, ծովերու, լեռներու, դաշտերու արշալոյսներ…, մերկ, կիսամերկ…

Ոսկեծոպ վարագոյրներս կը խոնարհին ձեր առջեւ. ծանրութիւնն ու ճոխութիւնը կահերուս՝ կարասիներուս ոսկեզրուագ անաղմուկ կը քաշուին մէկդի, տեղ կուտան ձեր ընթացքին.

Հովահարները դադրեցան դառնալէ, արձանները փսփսալէ …փշրուող ապակիներ կան որ կը լռեն.

Ձեր աչքերուն սերով, ձեր քայլերուն սահանքով պալատս լեցուեցաւ, սիրտս հիւծեցաւ.

Կօպերս կը նուաղին այտերուս վրայ, բայց ձեր իւրաքանչիւրին ծփանքով մորթս դալար ու գարնանային արտի մը պէս կ'ալեծփի անհամար ուղղութիւններով.

Ձեզ կը ճանչնամ ես, ձեր էն նրբին բուրմունքին ու շշուկին տարբերութիւնն իսկ զեբազգացութիւնս կը փնտռէ.

Անարատ, լիառատ, դո՛ւք.

Ոտքերուս քովն էք. Ջո՛ւր, Ջո՛ւր խնդրող ձկներու նման. ու ձեր շոգիացող մատները կը դպին մատներուս՝ ինչպէս տաւղաձայն դաշնակի մը ստեղնաշարերուն…

Ձիս գրկող թաւշեայ բազմոցին ցաւցնող կակուղութիւնը կը քարանայ.

Ու երաժշտութիւնն այս՝ որ ձեզմէ, ինձմէ պալատին երակներէն կը ծորի, կը թափանցէ ականջներս, մաքրելով, տանելով բոլոր եսերս…

Գանկս արդէն երգով լեցուն է. եթերային անսահմանութիւն մը ուր բոլոր մեղմութիւնները կ'անցնին կարգով, դանդաղօրէն.

Ու տակաւ ձեր էութիւնը կ'ընտելանայ պալատիս խունկին, ու ծունկերս, ու բազուկներս կը բանան ձեր զեփիւռի պարին.

Ձեր մարմիններով յօղաւորուած ոսկորներս կը սարսռան, ու ձեզ յօղաւորող լոյսը՝ մեծ փետուրէ թեւի մը պէս վզիս կը ծոի.

Հսկայ տերեւը բոցին ահա կը փշրուի, փշրանքները կը կըլորնան, պարոյկներ կը կազմեն. ձեր ծիծերուն հրաւիրանքին վրայ, ու կը կաթին շրթներուս.

… Ագամանդի ու աստղի շատըրուանի մը տակ, գերագոյն զողովս անզսպելիօրէն պահանջկոտ, եւ ձեր կիսաբաց շրթներուն մէջ, համբոյրիս կրակը ամբողջութեամբ կը յանձնեմ…։

7

… Արեւն եկեր է սենեակիս մերկ պատերուն, այդ պատերը զարդարող կեղծ թուղթերուն վրայ կարմրիլ, ու զիս սթափեցնել։

Ես, մինակ, յոգնած, ու խաւարհ։

Վարը, պարտէզին մէջ, արտաքսուած լիլաններուս թօշնած մանկութիւնը հովին կը նայի…

Վերը, հոս, ճերմակ պաստառի մը վրայ խաբկանքիս արատաւոր տգեղութիւնը կայ։

Իսկ սիրտս, երկիւղով, հիւանդագին պաղատանքով մը, բացուած ճամբաներուդ առջեւ,

— Համեստ սիրական,—

Քեզի կը սպասէ անհամբեր։

Եկո՛ւր, եկուր նորէն յենուլ ուսիս, բարութեամբդ մազերուս խենդութիւնը յարդարել, ըսել, որ դժբախտութիւն է անգոյ բաները ըղձալ, ու փոքրիկ, սիրուն դունչիդ փօսիկով, ու անուշ թարմութեամբդ ծծրակիդ՝

Այս աւերը լեցնել…։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌԷՆԻ
ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

(*Վէպ՝ ռուսական մեծ յեղափոխութիւնից*)

Դիմել՝ M. Altounian, 17 rue Ampère, Cachan (Seine)France

Ֆրանսա եւ գաղութներ 20 ֆր. ուրիշ երկիրներ 1 տոլար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Աֆիոն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովսափեան եղբարք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբորորդին Գրիգոր Յովսափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է։ Իմացնել՝* K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sâone et Loire).

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի *օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։*

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ԲԷՊԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél, Défense 0—39։

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ 1931

9 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1590

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՆ ՄԵԶԻ...

— Ի՞նչ է ձեր դիրքը Խ. Հայաստանի հանդէպ: Նախ այդ […]ըսէք, յետոյ կը խօսինք արտասահմանի ազգային կազմակերպութեան մասին:

«Ողջամիտ»ներն են որ կուտան այս հարցը, Փարիզէն մինչեւ Եգիպտոս եւ Ամերիկա:

Ամէնէն բարեմիտներն ալ, անոնք որ համոզուած են թէ […] անհրաժեշտ է գաղութներու կազմակերպութիւնը, կը […]լին այս կախարդական շրջանակին մէջ: Կը դառնան, […]դառնան եւ կը յանգին այս հանգոյցին:

— Դուք թշնամի էք Խ. Հայաստանին: Դաւադրեցուցէք ձեր […]ը, յետոյ կը խօսինք բուն հարցի մասին:

×

Մեր դի՞րքը,— չափազանց յստակ եւ հասկնալի՝ բոլոր […]ջամիտ մարդոց համար:

Այն ինչ որ Հայաստան կը կոչենք այսօր, ոչ ձերն է, ոչ […]ն է, ոչ ալ մենաշնորհը ո՛ եւ է մէկուն: Ան բոլորինն է, […] հայրենիքը: Իբրեւ մէկ երկրամասը ամբողջական հայրենիքին: Կոււան: Խարխաւ: Կորիզ,— կոչեցէք ինչպէս որ […]զէք:

Այդ երկրին մէջ կը տիրէ իշխանութիւն մը որ տրամա[…]րէն հակառակ է մեր տեսակէտներուն: Ա՛լ աւելի՝ ձեր զգա[…]մներուն եւ համոզումներուն: Մի՛ կեղծէք, եւ ձեր հնարած […] ուրիշին մի ծախէք: Օր մը ոչ միայն ձեր դիմակները […]հանեն, այլ եւ ձեր դէմքերը կը ճանկռտեն, ճշմարտու[…]նը պարզելու համար:

Մեր ուզած այն է, որ այդ երկիրը դառնայ իսկապէս հայ[…]իք: կարենայ հաւաքել իր տարագիր, հալածական զաւակ[…]ը: Վերստանալ իր տարրական իրաւունքները քաղաքական […] հողային (ներքին սահմաններ): Հաւասարապէս օգտուի […]ն կարգ ու սարքին ընծայած դիւրութիւններէն: կարելի […]ծին չափ ազատ մնայ նոյն այդ կարգ ու սարքին բե[…] չարիքներէն, իբրեւ աղքատ, լքուած եւ գիւղատնտե[…]

[…] կը հարցնենք մեր կարգին — դէ՞մ էք այս բոլորին:

Մենք վաստակ ունինք այդ հայրենիքին կազմութեան […]— Թղթատեցէք պատմութիւնը — եւ չենք հանդուրժեր […] ոչնչապատուած բանդիտութեան մը սիրոյն կորսուին, աղ[…]ուին մեր նուաճումները: Որ հայրենիքի զաւակները […]սը մնան, իսկ Թուրքը անարգել տեղաւորուի: Որ խոր[…]յին իշխանութեան առաջին օրերուն ճանչցուած, հաս[…]ուած իրաւունքներն իսկ վրայ տրուին, եւ Երեւանը դառ[…] կրկէս զարհուրելի սոփեստութեանց եւ «քէլլէկէօզութեանց»: […] փոխ կ'առնենք Ստալինէն):

— Համաձա՞յն էք այս բոլորին: Այս պահանջները կը […]սե՞ն Հայաստանի շահերուն: Թշնամակա՞ն է այս դիրքը:

Մենք ուշի-ուշով կը հետեւինք Երեւանի անցուդարձին: […]ուսումնասիրենք, կը պրպտենք, կը թղթատենք, կը սեր[…]ենք:— Ու կը տեսնենք որ, տարուէ տարի, չարիքներն են կը շեշտուին քան բարիքները: Լենինականի փաստեր ու[…]նք, սկսած 1922էն: Ականատես եւ ականջալուր վկաներ: Աք[…]րականներ, բանտարկեալներ, փախստականներ: Գրաւոր եւ […]րանացի խոստովանութիւններ: Յայտնութիւններ եւ փաս[…]թուղթեր:

Միայն ատոնց ուսումնասիրութիւնը — 1922էն մինչեւ […]սօր — կ'ապացուցանէ որ մեր երկիրը հասեր է անճանա[…] վիճակի մը: Հայաստանը կարմրցնող դաւադիրներն ան[…], որ այսօր քշուած են ասպարէզէն, չեն ճանչնար […] երկիրը:

Եւ մենք, երկրի եւ ժողովուրդի բարիքին համար իսկ, պար[…]կանութիւն կը համարենք մերկացնել այս բոլորը: Սեւին […], ճերմակին ճերմակ ըսել: Մատնանշել, ձաղկել, բողոքել: […]նոյն ատեն բոլորովին դէմ ըլլալով տիրող իշխանութիւնը […] տապալելու ո՛ր եւ ձեռնարկի: Հեռու մնալով ապստամբա[…] ո՛ր եւ է ծրագրէ: Նոյն իսկ համբերելով ամէնէն ընդվզե[…]ցիչ արարքներուն, — զանգուածային ձերբակալութեանց, […]սորներու եւ բազմազան հալածանքներու: (Գիտէ՞ք որ Հայաստանը պարպուած է եւ կը պարպուի անընդհատ, 1922էն […]վեր):

— Ի՞նչ է ձեր տեսակէտը այս մասին:

Եւ ահաւասիկ Հայաստանը ամբողջական գլխատման, […]գմալուծման, աղճատման ենթարկուած: Էջմիածինէն մինչև […]մալսարանը: Գրականութենէն մինչեւ արհեստագիտութիւնը: […]ւղատնտեսութենէն մինչեւ լեզուն: Արհեստանոցէն մինչեւ […]կադեմիան: Գիտութենէն մինչեւ բանաստեղծութիւնը:

Վկայ — նախ եւ առաջ խորհրդային թերթերը: Եթէ չէք […]սկնար, պատրաստ ենք թարգմանելու:

— Ազգի եւ հայրենիքի ո՞ր գերագոյն շահը կը թելադրէ […]րբեւի կենալ այս զարշելի վանդալականութեանց առջեւ: Նոյն […]կ այս ողջակէզին հանդէպ:

Ինչպէս կը տեսնէք, ընդհանուր երեւոյթներ միայն պար[…]ցինք, եւ հարցերը դրինք այդ գետնին վրայ:

Եթէ հարկ ըլլար հրապարակ դնել այն զարհուրելի խեղ[…]տակութիւնը որ կը խաղցուի Հայաստանի անունով, հարկ […]իտի ըլլար մէկ ամսուան «Յառաջ» լեցնել:

Եւ հիմա, կարգը մերն է հարցնելու, անցնելով բուն խնդիրին:

Շ.

ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

200 ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԵԼՈՒ ՀՐԱՄԱՆ ՍՏԱՑԱՆ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ (3 յունիս).

Երէկ առաւօտ, Պէլ-Չինարի գաղթակայանին յոյն մխթարը իր ստացած հրահանգին վրայ, հաղորդած է տաղաւարաբնակ հայ գաղթականներուն, թէ բոլորն ալ, մինչեւ 10 օր պատրաստ պէտք է ըլլան քանդելու իրենց փարանկաները եւ հեռանալու այդ հողամասէն: Մեր գաղթականները պիտի տարուին Հարմանգիւղ եւ հոն հաստատեն իրենց տաղաւարները:

Տրուած հրահանգը արդար յուզումի եւ անձկութեան մատնած է այս գաղթակայանի 200է աւելի հայ ընտանիքները, որոնք արդէն ամիսներէ ի վեր անգործ ու թշուառ վիճակ մը ունին: Երբ քաղաքին մօտիկ տեղ մը բնակելով հանդերձ գործ չեն կրնար գտնել, անտարակոյս շատ աւելի տագնապալի պիտի ըլլայ անոնց վիճակը Հարմանգիւղի մէջ, ուր անգործութիւնը աւելի սուր է եւ ուր, արդէն 300է աւելի հայ գաղթական եւ գործազուրկ ընտանիքներ իրենց սեւ օրը կուլան:

Ինչպէս ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, գաղթակայանի այլուր փոխադրութիւնը հին խնդիր է եւ կապուած միեւնոյն հողամասին վրայ բնակող յոյն գաղթականներու փոխադրութեան հետ: Հողը կը պատկանի Ազատ գօտիի վարչութեան, որ մէկ միլիոն դրախմի խոստացած է իբրեւ հատուցում յոյն գաղթականներուն, որպէսզի պարպեն այս հողամասը: Այս գումարէն, Հայերուն ոչ մէկ բաժին կը հանուի: Եւ ոչ միայն այս՝ այլեւ հող իսկ չի տարուիր, որպէսզի մեր թշուառ ընկօրները կարենան զետեղուիլ յարմարագոյն վայր մը, ուր կարենան գործ գտնել եւ ապրուիլ:

Այս պայմաններու ներքեւ կարելի է բացատրել այն արդար յուզումն ու շուարումը, որուն մատնուած են 800-1000ի մօտ մեր թշուառ ազգակիցները, երէկուան այս ազդարարութեան հետեւանքով:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

«Ազդարար» ջետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ կեսարիոյ ջայութեան մասին.—

ընթացքին, Կեսարիա կայանը դարձաւ Սեբաստիոյ եւ Եօզղատի շրջակայ գիւղերու հայ բնակորներուն: Այժմ մօտ 280 տունէ բաղկացեալ 1050 հոգինոց հայութիւն մը ունի, բուն կեսարահայութիւնը հազիւ 40-50 տուն է:

Կեսարիոյ Հայերը չորս դասակարգի կրնանք բաժնել.— Ա. 15-20 տունէ բաղկացեալ ինքնաբաւ, բարեկեցիկ, առեւտուր ունեցողներ, ինչպէս «գազագ» մանիֆաթուրաճի, գորգավաճառ եւն.: Բ. դասակարգը թուրքերու դրամագլուխով գործող ապուխտագործողներ (պատրաստող, գործող եւ ծախող): Գ. դասակարգը՝ արհեստաւորներ, երկաթագործ, հացագործ, դանակագործ եւն.: Դ. դասակարգը օրական գործաւորներ, որոնք իրենց օրապահիկը ապուխտագործներու եւ գորգագործներու քով աշխատելով կը ճարեն:

Տնտեսական տագնապը նոյնպէս դժուարութիւններու մատնած է Կեսարիոյ գորգի, բուրդի մորթեղէնի եւն. վաճառականները:

Կեսարիոյ հայութիւնը, միշտ բախտաւոր եղած է բոլոր գաւառահայութենէն, թէ՛ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս: 1919էն ի վեր ունեցած է եւ կը պահէ եկեղեցի մը, ինչպէս նաեւ Ա. աւշն. Փոխանորդ մը Սերովբէ Ա. քհ. Պուրմաեան: Մինչեւ 1928 ունէր կանոնաւոր ազգ. երկսեռ վարժարան մը 1919-1926ին՝ որբանոց մը, 1926-1931 անկելանոց-աղքատանոց-հիւրանոց որուն վարիչն է Սըմբատ վրդ. Սալեան նախորդ պատմական Ս. Կարապետ վարժարանի մատակարարը:

1928ին, Կրթական գործավարութիւնը հրահանգեց քննել բոլոր ոչ-իսլամ վարժարաններու տնօրէններն ու ուսուցիչները թէ առաջուընէ իբր ուսուցի՞չ արձանագրուա՞ծ են: Եթէ 1926էն առաջ արձանագրուած են, այն ատեն միայն կրնան պաշտօնավարել: Այս հրահանգին վրայ գոցուեցաւ

ազգ. վարժարանը, որովհետեւ դժբախտաբար չունէր օրինական ձեւակերպութիւնները լրացնող ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի: Ասոր վրայ հայ տղաքը սկսան

Երթեւեկի ազատութիւնը աւելի նպաստաւոր դարձաւ կեսարահայութեան, թէ՛ առեւտրական եւ թէ այլ տեսակէտով: Անոր շնորհիւ Կեսարացիները խումբով կ'այցելեն Պոլիս, մէկ կողմէ իրենց զաւակներուն կրթութիւնը ապահովելու, եւ միւս կողմէ իրենց տնտեսական պէտքերը գոհացնելու համար:

Հիմա կեսարացին կը փափաքի գիտնալ թէ կրնա՞յ Պոլսէն վկայեալ ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի մը տանիլ Կեսարիա եւ ազգ. վարժարանը վերաբանալ:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Նախորդ գիշեր ուժգին երկրաշարժ մը ցնցեց Անգլիան, Պելճիքան եւ հիւսիսային Ֆրանսան:

Անգլիոյ բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ, բնակիչները փողոց թափեցան: ցնցումները այնքան ուժգին էին որ պատերէն կախուած շրջանակներ գետին կ'իյնային: Քաղաքի մը մէջ, տան մը ծեղունը ամբողջութեամբ, մէկ կտոր խախտեցաւ ու փողոց թափեցաւ: Երկրաշարժի ընթացքին, ստորերկրեայ որոտումներ կը լսուէին: Երկար ատենէ ի վեր, Անգլիա նման երկաշարժ չէր տեսած: Մարդու կորուստ չկայ: Ցնցումներ արձանագրուած են նաեւ Պելճիքայի եւ Ֆրանսայի մէջ:

ՌՈՒՍԻՈՅ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ

Ռուսիոյ գործավարներու խորհուրդը որոշեց վերակազմել Լէնինկրատի գիտական Ակադեմիան: Ակադեմիոյ զանազան մասնաճիւղերը պիտի փոխադրուին Սիպերիա, Թուրքեստան եւ Ուրալի կողմերը:

Ակադեմիոյ անդամները նոյնպէս պարտաւոր են փոխադրուիլ գաւառները եւ հոն շարունակել իրենց աշխատութիւնները:

Այս կերպով, խորհր. կառավարութիւնը կ'ուզէ ճնշել մտաւորական շրջանակները որոնք ցարդ չեն ընդունած հիմայնավար տեսակէտները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՔԻՒՐՏ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երզնկայէն Le Rébublique Euchaînéeի (Թուրք ընդդիմադիրներու օրկան, Փարիզ) մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ.— Արարատի քիւրտ պետերէն Իպրահիմի (Հըսքէ Թելլօ) եւ քէմալի ներկայացուցիչին միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները խզուած են: Քիւրտ պետը բնաւ չընդունիր քէմալականներու նենգամիտ առաջարկները որոնք կը ձգտին հպատակութեան ենթարկել Քիւրտերը: Իպրահիմ աղա կը նախընտրէ մնալ իր յեղափոխականի դիրքին վրայ:

Արարատի Քիւրտերը կը գտնուին բաղդատաբար հանդարտ վիճակի մը: Եթէ քէմալական զօրախումբերը յարձակում չգործեն, շատ հաւանական չէ որ որեւէ ըմբոստական արարք գործեն:

Քէմալական իշխանութիւններն ալ կը ջանան աւելի դիւանագիտական, քան թէ զինուորական միջոցներով հպատակութիւն պարտադրել Քիւրտերուն:

Այս դիւանագիտական միջոցները կը կայանան Թէհրանի քէմալական դեսպան Խուսրէվ պէյի կատարած դիմումներուն մէջ, Քիւրտերուն դէմ կռուիլ՝ պարսկական ուժերով: Բայց Քիւրտերուն դէմ լուրջ գործողութեան մը ձեռնարկելէ առաջ, պարսիկ կառավարութիւնը կ'ուզէ ապահովել Թուրքեւպարսիկ սահմանային հարցին արդար լուծումը, ինչ որ երկար տարիներէ ի վեր, վէճի դուռ բացած է երկու կառավարութեանց միջեւ: Միւս կողմէ Թուրք կառավարութիւնը եւ իրենցտրուած հրահանգներուն հետեւող քէմալական գործակալները ամէն օր կը փորձեն քայքայում եւ անհամաձայնութիւն ձգել քիւրտ պետերուն միջեւ:

Մեր շրջաններուն մէջ կը տիրէ ամայութիւն եւ թշուառութիւն: Գիւղերը աւերակ կը դառնան: Արտագաղթը կը շարունակուի ամէն ուղղութեամբ:

Քրտական շարժումը Իրաքի մէջ

ուշ Պարտակէն հաղորդուած կ'Ալ Ֆաթա»ի թէ Միջագետքի ընկերութեան ծրագիրն էր Մուսուլն ու շրջակայքը Միջագետքէն բաժնել եւ անկախ Քիւրտիստան մը հիմնել:

Այս գաղտնի ընկերութեան հետեւեալ անդամները ձերբակալուած են Պաղտատի մէջ.— Սիւլէյմանիէի նախկին կառավարիչ Թէվֆիք Վէհպի, Շիւքրիւ, Մէհմէտ Սէքպան, փաստաբան Սայիտ Նամըք, Ապտու Նուման եւ եղբայրը՝ Քիշմիշ Նուման, Թումա Հիւրմիւզ, Թոնիա Հաննա եւ Իլիաս Հաննա:

Մուսուլի մէջ ալ ձերբակալուած են բազմաթիւ անձեր որոնց կարգին կը գտնուին Եուսուֆ Անտօրիա, Ապտիւլքէրիմ Գարաքէշէ անուն անձերը. միւսները շատ ազդեցիկ անձեր են եղեր, բայց կառավարութիւնը գաղտնի կը պահէ անոնց անունները:

Թուրք Հանրային պարտքը

Րէօյթէր հեռագրական գործակալութեան Պոլսոյ թղթակիցը կը հաղորդէ թէ կառավարութիւնը հետեւեալ կէտերուն վրայ պնդած է պարտքի շուրջ Էնկիւրի մէջ եղած բանակցութեանց միջոցին.— 1. 1928ին կնքուած պայմանագրութիւնը բարեփոխել: 2. Օսմ. պարտքերէն Թուրքիոյ ինկած բաժինը կրճատել: 3. Օսմ. պարտքերը Թուրք Հանրապետութեան պարտքերու ձեւին վերածել: 4. Հին բաժնեթուղթերն ու արժեթուղթերը նորերու հետ փոխանակել:

Համայնավարները Պալքաններու մէջ

Աթէնքի Ապահովութեան Տնօրէնը իր առած տեղեկութեանց համաձայն, կը յայտարարէ թէ Յունաստանի եւ Պալքանեան երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները Վիէննայէն հրահանգ ստացած են սաստկացնելու հակակրօնական պայքարը Յունիս 1էն սկսեալ: Այս պայքարը պիտի սկսի վանքեր եւ եկեղեցիներ հրկիզելով:

Ապահովութեան Տնօրէնը խնդիրը հաղորդած է կառավարութեան եւ ներքին գործոց նախարարին:

Ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէս համայնավարները չիրագործեն իրենց դժոխային ծրագիրները:

Մինչ այդ համայնավարները հսկողութեան տակ պիտի պահուին, իսկ վանքերն ու եկեղեցիները զինուորներու պաշտպանութեան պիտի յանձնուին:

Գերման նախարարները Լոնտոնի մէջ

Գերման եւ անգլիացի նախարարներու տեսակցութիւնը Լոնտոնի մէջ վերջացաւ, սակայն խօսակցութեան նիւթերը եւ եզրակացութիւնը գաղտնի կը պահուին: Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը խնդրեց Գերմանիոյ վարչապետ Պրիւնինկէն որ յետաձգէ յայտարարութիւնները զորս խոստացեր էր օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն, նկատելով որ ֆրանսական եւ ամերիկեան հանրային կարծիքը կրնայ վրդովիլ, մանաւանդ որ Գերմանիոյ պատուիրակները իրենց մէկ քանի յայտարարութիւններով, փորձեր էին շատ աւելի կարեւորութիւն տալ այս տեսակցութեան, ինչ որ խրտչեցուցած է անգլիական կառավարութիւնը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԿՆՈՋ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Առաջին յօդուածով պարզեցինք հայ կնոջ վիճակը՝ անցեալին մէջ։

Հայ կինը ժամանակագրական կարգով, բնաւ ետ չէ մնացած, գէթ մտաւոր կրթութեան տեսակէտով, եւրոպացի սեռակիցներէն։ Անշուշտ, պէտք չէ անտեսել կարգ մը առանձնայատուկ պայմաններ, որոնք հայ կինը դրած էին իրաւազուրկ վիճակի մէջ։

Պատերազմէն առաջ եւ պատերազմէն յետոյ, հայ կինը բոլորովին ուրիշ կերպարանքով կը ներկայանայ մեզի։

Հայ կնոջ ընկերային վիճակը, ընկերային գիտակցութիւնն ու հաւաքական ձգտումներն ըմբռնելու համար, անհրաժեշտ է կարգ մը լրացուցիչ վերագնահատումներ ընել։

Երեք դասի կարելի է բաժնել հայ կինը. — ա) գիւղացի, բ) քաղաքացի եւ միջին, գ) բարձր դասու եւ սալոնական։

Գիւղացի մաքրամաքուր հայ կինը, ոչ միայն տիպար տանտիրուհի է եւ տիպար հայուհի, անձնուէր ու զոհաբերող, այլ եւ ազնուական լծակիցը իր ամուսնին, հիմը ընտանիքին։

Մեր գրականութիւնը առանց գեղջուկ բանաստեղծութեան եւ գեղջուկ երգերու, աչաղուրկ պիտի ըլլար։

Մեր յեղափոխական շարժումը, առանց հայ գեղջուկ կնոջ խիզախ մասնակցութեան, վհատութիւններ պիտի ճանչնար, ձախողութիւններ պիտի արձանագրէր։ Գիւղացի կինն էր, որ տեղ մը, մեր հայդուկներուն սուրհանդակ կը դառնար, տեղ մը գողունի փամփուշտ կը տանէր, տեղ մը հերոսաբար կը կռուէր (Ուրֆա)։ Իսկ դաշտային աշխատանքներուն մէջ ոչ մէկ բանով ետ կը մնար իր ամուսնէն։ Գաւառացի հայ կինը զրկուած էր ոչ միայն ազատ խօսելու իրաւունքէն, այլ եւ համարձակ ու բացարձակ սիրելու իրաւունքէն։ Սրտի ձայնը խեղդուած էր հոն։ Նահապետական բարքերու ողբերգութեան մէջ, անիկա, տակաւին լոյս աշխարհ չեկած, ըսենք յորովայնէ, վաճառքի նիւթ էր, խօսք-կապի եւ նշանտուքի առարկայ։

Նախապաշարումներու այս գունագեղ օրրանին մէջ, կնոջ մտաւոր կրթութեան եւ ազատագրութեան հարցը խորթ կը հնչէր, կը դառնար յեղափոխական պոռթկում մը։

Եւ ասոր համար կրթութիւնը, գիրը, մելանը, անմատչելի եղան անոնց բոլորին։ Նոյն իսկ, իրենց այնքա՛ն հոգեկոյզ պանդուխտ նամակներուն համար պէտք է երթային «ամենակարող» տէրտէրին ու տիրացուին քանի մը «ղալէմ» զարնել տալին չոր ու ցամաք, իրենց մինուճար ղուրպէթին համար։

Գաւառացի կինը շատ քիչ է պատահած, որ ընտրական իրաւունքներով օժտուի։ Հազուադիւտ են այն գաւառները, ուր գիւղացի կինը կը մասնակցի տանուտէրի, երէցփոխի, գզիրի ընտրութեան։

Քաղաքացի եւ միջին դասու կիները, կը ներկայացնեն հայ ինքնագիտակից կինը։ Անոնք կրթական, գրական, գիտական, գեղարուեստական բոլոր ասպարէզներուն մէջ համահաւասար իրաւունքներով կանգներ են այրերուն քով։ Հայ կնոջ գաղափարական դասն է որ կը ներկայացնեն անոնք։ Մեր նորագոյն պատմութիւնն ու գրականութիւնը կարգ մը անուններ թանկագին կերպով պահեր են, որպէս կիներու հաւասարութեան խնդրի ջերմ պաշտպաններ։ Թուենք կարգ մը հին ու նոր անուններ ինչպէս՝ Տիկին Սըրբուհի Տիւսաբ, Մելիք-Ազարեանց (Տերենցի աղջիկը), Մատաթեան (Աբ. Յովհաննիսեանի քոյրը), Բաբայեանց, Մելիք-Բեգլարեանց, Աթաբէկեան, Խատիսեան, Օր. Օլգա Ամիտի (Գ. Թաթիպալի կինը), Սանդուխտ Պատկանեան (նկարչուհի), Սիպիլ, Մառի Սվաճեան, Օր. Եւփիմէ Օտեան, Սաթենիկ Մատինեան, Տիկին Անայիս, Տիկին Զ. Գալէմքեարեան, Տիկին Հայկանուշ Մառք, Տիկին Արշակունի, Զ. Եսայեան, Շ. Կուրղինեան։ Նորերէն՝ Լէյլի, Օր. Մանիկ Պէրպէրեան, Արմ. Տիգրանեան, Սէզա, Լաս եւ ուրիշներ։

Գիտական ասպարէզին մէջ, առաջին անգամ Օր. Վարդուհի Յակոբեան 70ական թուականներուն ստացեր է աստուածաբանութեան վարդապետի աստիճան։

Իսկ բարեգործական իմաստով հայ կինը անհատական նախաձեռնութեամբ մեծ դեր է խաղացած։ Աւելի մեծ դեր է կատարած հաւաքաբար, ընկերութիւններու եւ միութիւններու ձեւին տակ։ 80ական թուականներուն Ազգանուէր Հայուհեացը, որ իր գործունէութեան վայրը դարձուց գաւառները, դպրոցներու ցանցով մը պատեց հոն, ուսուցչուհիներ հասցուց եւ հայ կնոջ գիտակցութիւն ներշնչեց։ Այդպէս էր Դպրոցասէր Տիկնանց միութիւնը, որ մինչեւ այսօր, թափառական ու հալածական, այնքա՛ն որբուհիներ հաւաքեց ու գուրգուրաց, կրթեց ու դաստիարակեց Մարսիլիայէն մինչեւ Բէյրութ, շնորհիւ խումբ մը անձնուէր կիներու։ Այդպէս են Աղքատախնամ ընկերութիւնը, Կարմիր Խաչը, Օրիորդաց խմբակները, ջանքեր, ճիգեր ու հառաչներ, ուր հայ կինը փռած է այս ու այն կողմը, սահմանէն ասդին ու անդին։

Ստեղծած է մամուլ, հայ կինը հրապարակային արտայայտութեան վարժեցնելու եւ հանրային կարծիք ղեկավարելու, ինչպէս 1901ին Գահիրէի մէջ Տիկ. Մառի Նազաշեանի «Արտեմիս»ը, Պոլսոյ «Հայ Կինը» եւ ցան ու ցրիւ [illegible]

Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն հայ կինը լծուեցաւ նաեւ քաղաքական կեանքի եւ տուաւ Հայաստանի անդրանիկ խորհրդարանին երեք կին պատգամաւորներ։

Երրորդ, այսինքն բարձր դասու հայ կիներուն համար գործունէութեան ասպարէզը շատ աւելի սեղմ է, միօրինակ է եւ տաղտկալի, որովհետեւ անոնք կը դիտեն վերէն պաղարիւն ու անզգայ, մեր կեանքը վերածելով անիմէջալ եւ անգոյն բարեգործական դաշտի մը։ Այս դասը մեր ազգային հաւաքական դիմագծի պահպանութեան տեսակէտով իրական ազդակ մը չի ներկայացներ։

Ահա, այսպէս հայ կինը հանրային ասպարէզ նետուեցաւ, ինքզինքը պատասխանատուութեան տակ դրաւ եւ բաժնեց մեր ազգային դժբախտութիւնն ու երջանկութիւնը առանց արգելքի։ Իր սկզբնական քայլերուն մէջ, որքան անհանդուրժելի դարձաւ հայ մարդուն հայ կնոջ վերելքը, նոյնքան յետագային խրախուսուեցաւ եւ դարձաւ խիստ բնական ու արդար։ Նոյնիսկ Խրիմեան Հայրիկը, իր կաթողիկոսութեան առաջին տարիներուն մէջ, մասնաւոր կոնդակով մը նուիրագործեց հայ մարդու եւ կնոջ իրաւահաւասարութիւնը։ Բոլոր փակ դռները միանգամայն բացուեցան հայ կնոջ առջեւ։ Հայ կինը բացարձակապէս տէրն է իր ճակատագրին, իր իրաւունքներուն, իր նուաճած դիրքերուն։

*
* *

Ի՞նչ դեր է վիճակուած հայ կնոջ գաղութներուն մէջ։

Անցնող տասնամեակին մէջ, հայ կինը հազիւ թօթափեց եղերական անապատներու ցաւն ու մորմոքը, դառնութիւններն ու յիշողութիւնները։ Կազմակերպուեցաւ լռութեան մէջ, կազդուրուեցաւ տնտեսապէս, թեւ ու թիկունք հանդիսացաւ ամուսնին եւ այսօր, երկրորդ տասնամեակի սեմին, հանրային ասպարէզ կուգայ, յանդուգն ու խիզախ, եւ կ'ուզէ գործ կատարել, պատասխանատուութիւն ստանձնել. համախմբել բոլորը եւ սպեղանի դառնալ մեր բիւրաւոր ցաւերուն։ Ոչ ոք քաջալերեց զանոնք եւ ոչ ոք մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձուց։ Մոռցուած էր երկրին մէջ, մոռցուեցաւ գաղութներուն մէջ եւս։ Սակայն, հայ կինը ինքզինք չմոռցաւ։

Պատերազմը մեր ազգային մարմինին վրայ հսկայակա՛ն վէրքեր թողուց։

Տակաւին մինչեւ այսօր, թրքական հարէմներուն մէջ Մեծ Եղեռնի անզօր խլեակները, հայ կինը, հայ որբը լո՛ւռ կը հեծեն գերութեան մէջ... Ո՞վ է անոնց տէրը։ Որո՞ւն պէտք է դիմեն։ Ո՞վ է անոնց ազատարար ձեռքը։

Հապա արաբական վրանները, մեր մամուլի տասնամեայ «կը փնտռուի»ները, այրիներն ու որբերը, գաղութներու սպիտակ ջարդը։ Հարցեր, հառաչնե՛ր ու ողբերգութի՛ւն։ Հակառակ մեր բազմազան, բազմաձեւ ու բազմագոյն միութիւններուն, կազմակերպութիւններուն, ընկերութիւններուն, բոլոր ճանապարհները մեզ կը տանին աղէտաւոր վախճանի մը։

Հայ կնոջ գործունէութեան առջեւ հորիզոններ են բացուած։ Ոչ միայն գթութեան գործը կղզիացած ամպիոն պիտի ըլլայ հայ կնոջ համար, այլեւ կրթական, քաղաքական, ազգային բազմապիսի հարցերը, որոնք անդադար կը բխին մեր կեանքի, մեր գոյութեան հիւանդագին պայմաններէն։

Հայը հայ պահելու համար, ամէնէն առաջ հայ լաւ մայրեր են պէտք, այլապէս հայ ընտանիքը կը պարպուի հայ մայրերէն։

Կարմիր Խաչերը, իրենց բոլոր մասնաճիւղերով, պէտք է նկատուին հայ կնոջ հաւաքականութեան կորիզը։ Կը հաւատամ որ նոր չէ անոր վերջնական տեղը։ Հանդրուան մը կը նկատեմ ատիկա, յետագային ծնունդ տալու համար Հայ կիներու Համազգային Միութեան Քալիֆորնիայէն մինչեւ Եգիպտոս, Պուլկարիա եւ Պարսկաստան։

Այս միջոցով, անկասկած կը թեթեւնայ միւս բոլոր կազմակերպութիւններու ծանր բեռը։ Տիկինը կը դառնայ օղակը մեր հանրային կեանքին եւ կ'արժեցնէ իր գոյութիւնը, առանց մխրճուելու ֆեմինիզմի ծայրայեղութիւններու մէջ։

Կարո՞ղ է կատարել այդ գաղթահայ կինը։

Վստահաբար կը պատասխանեմ, այո՛, որովհետեւ անիկա նոր զէնքերով, նոր թարմութեամբ եւ նոր կոչումով կը ներկայանայ։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՄԵՐ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք իբրեւ անհատական տեսակէտ։

Ամէն ժողովուրդի քաղաքական ազատագրութեան մէջ, առաջնակարգ ու վճռական դեր կատարած է քաղքենի դասը։

Ամբողջ 19րդ դարու կռիւները եւ այդ կռիւներու հետեւանքով ձեռք բերուած ազգային անկախութեանց մէջ ժողովրդական տարրերը եւ ունեւոր դասը զուգահեռ ուղղութեամբ գործած են։ Միասին վարած են շարժումները եւ միասին բաժնած զոհողութիւնները։

Այսպէս եղած է Յունաստանի պարագան, Իտալիոյ պարագան եւն.։ Նոյնիսկ ֆրանսական ներքին մեծ յեղափոխութիւնը քաղքենի դասի եւ երրորդ դասի սերտ գործակցութեան արդիւնք եղաւ։

Միայն մեր քմահաճ իրականութեան մէջն է որ մինչեւ այսօր կը շարունակուի հայ «պուրժուազի»ի բացարձակ եւ ընդվզեցուցիչ ձեռնպահութիւնը քաղաքականօրէն ազգ դառնալու մեր կռւին մէջ։ Հայրենիք կերտելու համազգային պահանջին հանդէպ հայ ունեւոր դասին անտարբերութիւնը իր չքմեղանքը չունեցաւ երբէք եւ չպիտի ունենայ վաղն ալ։

Այս անմիտ կեցուածքը եւ անկարելիր վերաբերմունքը պէտք է ունենայ իր վախճանը։ Այսինքն հայ հարուստը իր դրամով պէտք է մտնէ պայքարի դաշտը։

Պայքարի դաշտը թերեւս խոշոր բացառութիւն եղաւ, որմէ պիտի վախնայ հայ հարուստը։ Բայց, ընդհանուր պատերազմէն յետոյ քաղաքական կռիւները նոյնիսկ սիրոյն ներկայացուցած վտանգները չունին։ Ընդհանուր պատերազմէն յետոյ, ազգային հարցը այնքան յստակօրէն բանաձեւուած, միջազգային օրէնսգիտութիւնով, միջազգային բարոյականով պաշտպանուած է (գոնէ արտաքուստ) որ բնաւ վտանգաւոր չէ հայ հարուստին համար ազգային-քաղաքական որոշ դաւանանք ունենալը։

Որովհետեւ, էականը դաւանանք ունենալն է։ Ցեղային հիմնուորդ խաղալին սպասարկելը։

Մեր հարուստներուն սիրտ ու հոգի չէ որ կը պակսի։ Անոնք միշտ ալ զանազան առիթներով կուգան այս ու այն նպատակի, գործի. — եկեղեցիին, այրիներուն, որբերուն եւն.։

Մեր հարուստներուն հիմնական պակասը իտէալն է, իտէալի պակասը ինքնին կ'ենթադրէ թռիչքի պակաս, հոգեկան վերասլաց հայրենասիրութեան բացակայութիւն։

Մեր ամբողջ ճիգը ի գործ պիտի դնենք գաղափարապաշտութեամբ (զուտ ու տարամերժօրէն ազգային) վարակելու հայ հարուստ դասը։

Այս մէկ հատիկ ձեռնարկին համար եթէ պէտք կայ, տասը տարի պիտի աշխատինք։ Որովհետեւ, այդ մէկ հատիկ ձեռնարկը՝ յաջողութեան պարագային՝ աննախատեսելիօրէն մեծամեծ հետեւողութեան [illegible] քաղաքական բովանդակ կառուցուածքը կը դառնայ նիւթի շուրջ։

Խորհելով ու մտածելով կրնայ պայթիլ մեր գանկը, եւ սակայն ժամանակակից ընկերային-քաղաքական շարժումներու համար գաղափարական մէկ հատիկ շարժառիթ չէք կրնար գտնել։ Այո, ամէն բան նիւթին շուրջ կը դառնայ եւ նիւթի համար կը դառնայ։ Այսքան մեծ է անոր ուժը։ Մեր արցունքները առատահոս, մեր արիւնը ծով՝ չկրցան նշանախեց մը փոխել մեր վիճակէն։ Նոյնիսկ մեր հերոսական մարտնչումները մազ մը չձգեցին դիւանագէտներու գլուխներէն, առանց չափազանցութեան տերեւ մը չշարժեցաւ մեր շուրջը։ Աջ ու ձախ դիտեցէք եւ պիտի տեսնէք որ քառասուն տարի առաջ ուր որ էինք, հոն ենք։ Եթէ չըսենք. աւելի ետ գացած ենք։

Գաղութներու մէջ ցրուած 7-8 հարիւր հազար զանգուած մը ունինք։ Այս զանգուածին 70 առ հարիւրը տառապանքի քուրայէն անցած, թըրծուած տարր է։ Այս թրծումը հրաշալի խմոր կը ներկայացնէ քաղաքական պայքարի համար։ Թէ ինչո՞ւ։ Հռենոսի երկու եզերքը ապրող խոշոր ազգերու (Գերմանիա-Ֆրանսա) մէջ ալ հետզհետէ հանրային զօրեղ դեր կատարել սկսած են նախկին պատերազմիկները, որոնք Ֆրանսայի մէջ համանուն, Գերմանիոյ մէջ Պողպատեայ Սաղաւարտներ անունով ազգային ուժի (յարձակողական եւ պաշտպանողական) աղբիւր դարձած են։ Պահելով համեմատութիւնները եւ մեկնելով՝ մեր ազգային ցրուած եւ անշաղկապ վիճակէն՝ կարող ենք ազգային ուժի (զուտ պաշտպանողական) իրական աղբիւր մը կազմել։

Տառապանքի քուրայի մէջ թըրծուած գաղթահայ զանգուածին 70 առ հարիւրը համախմբելով նախկին տառապողներու ընկերակցութեան մը մէջ։ Բացառիկ պայմաններու բացառիկ ցաւերը դարմանումի բացառիկ միջոցներ կը պահանջեն։

Ահա մեր բացառիկ վիճակը, իրապէս բացառիկ անունով մը կազմակերպութեան հարցը կը դնէ մեր առջեւ։ Այսպիսի միութեան մը կազմութեան առաջին նախադրեալը կուսակցութիւններու փոխադարձ հանդուրժողութեան խնդիրն է եւ ազգային դաւանանքի մը համար անոնց ձգտումներուն ներդաշնակումը։ Միակերպ ու համատարր մտածողութիւնը։ Այս է առաջին ու վերջին պայմանը։ Այս անվիճելի նախապայմանի իւրացումով ինքնին կը լուծուի վերի միութեան անհրաժեշտութեան խնդիրը, անունը կը վերնայ եւ բովանդակութիւնը կը մնայ, կը դառնայ համաձայնող կողմերու գործնական քաղաքականութեան առարկան։

Առաջին թէ երկրորդ ձեւով լուծուելէ յետոյ խնդիրը, կ'ունենանք հետեւեալ չոր հաշիւը։

Կուսակցութիւնները համաձայնեցնելով, եւ գործերը ներդաշնակելով բաղադրեալ արդիւնք մը կ'ունենանք։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ռամկավար եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները միաձայնելով ազգային քաղաքական դաւանանքի եւ դաւանանքէն բխած գործունէութեան շուրջ, ոչ թէ 3 թիւը կ'ունենանք, այլ աւելին։ Որովհետեւ, քաղաքական կուսակցութեանց նուիրական դատի մը շուրջը համաձայնութիւնը գումարում չէ, այլ բազմապատկութիւն մը, տեսակ մը խորանարդ.— Երեք անգամ երեք, կամ պարզապէս 9 թիւը։

Առանց այս գործողութեան ոչ թէ առանձին-առանձին մէկ թիւը ներկայացնող երեք ուժ ունինք, այլ մէկ եւ սակայն բեմի վրայ իրար չէզոքացնող երեք հատ մէկեր, որոնցմէ անհնար է որակի տեսակէտէն երբեք մէկտեղ բերել։

Կուսակցութիւնները ոչ միայն նիւթեղէն ուժ են, այլ բարոյական։ Ճիշդ այս պատճառաւ ալ անոնց փոխ-յարաբերութիւնը մաթեմաթիքի այս բարդ արդիւնքը կ'ուտայ։

Ազգային դրական ուժերու գե[illegible] թիւն է։ Երեք ուժերու ներդաշնակումով, մինչեւ ազգային դատի լուծումը՝ բացարձակ անկեղծ եւ անվերապահ համագործակցութեամբ կ'ունենանք 9 թիւը եւ 1ը պակաս է։ Տասը չի դառնար որպէսզի մեր զուտ պաշտպանողական կռիւը հաստատ եւ ճակատագրական նշանակութիւն առնէ թէ ներքին կեանքի եւ թէ արտաքին մարզի վրայ։ Այդ 1 թիւը հայ հարուստ տարրն է։ Ձենք ըսեր հայ քաղքենի դասը։ Որովհետեւ հայ քաղքենի դաս չունինք։ Հայ հայրենիք չունինք որպէսզի հայ պուրժուազի ունենանք։ Միջազգային շուկայի վրայ եւ զանազան երկիրներու մէջ իրենց անհատական նախաձեռնութեամբ հարստացած շատ հայ անհատներ կան, որոնք սակայն մեր իրականութեան համար դասակարգ մը չեն այս բառին գիտական առումով, հարուստը՝ հայ իրականութեան մէջ հետապնդելիք հաւաքական, համայնական շահեր չունի, որովհետեւ, հայկական իրականութիւն չկայ նոյնպէս այս բառին գիտական իմաստով։

Հայկականօրէն դասակարգային կռիւի համար անհրաժեշտ նախապայմաններէն ոչ մէկը ունինք։ Ճիշտ ասոր համար ալ համոզումով եւ խառնուածքով զուտ ընկերվարական ընկ. Մ. Վարանդեան եւ համոզումով եւ իրապէս պուրժուա հանգուցեալ Պօղոս Նուպար, աւելի Պօղոս փաշան շատ լաւ գործած են, ինչպէս երեւցաւ ընկ. Մ. Վարանդեանի յօդուածներէն։

Երեք կուսակցութիւնները միանալով, կ'եռապատկուին թէ իբրեւ որակ եւ թէ իբրեւ քանակ։ Երեքի համերաշխ գործակցութիւնը առանց փնտռելու, կէս գիշերին այս յառաջացած 9 թիւի վրայ կը բերէ 1 թիւը (հայ հարուստները) եւ մենք կ'ունենանք լրիւ կենսունակ եւ հզօր ու ներգործօն 10 թիւը։ Մէկը կէս գիշերին կուգայ, որովհետեւ հանրային-ազգային կեանքի մէջ 9 թիւը կը ներկայացնէ մոգական հրապոյր, անտրամաբանելի մագնիսականութիւն, կեդրոնաձիգ ուժ։

Այսպէսով, այո՛, Նոյնիսկ ցրուած, անշաղկապ վիճակի մենք կ'ունենանք նիւթակա[ն]
յական ուժի անսպառ աղբիւր մը
իր կարողութեամբ կրնայ նշ
շարժել շատ մը փոքրիկ
թիւններու։ Այս ձեռնարկին
գինքին պիտի ուզէինք
ազգային, սեփական ներքին
կարելիութեանց կազմակերպում

Երբ հասնինք այս կէտին,
կը դառնանք ուժ ու ազգայ
գոնէ տնտեսական մարզի վրայ
բարեկամութիւնը փնտռողներ
ծնին։

Դառնալով այդ ուժը, մեր
բոլոր ընտրելով Արեւելքը եւ
աչքերը դարձնելով հոն, անհ
հեշտութեամբ, առանց վէճ ու կ
ծիուներ սահեղծելու մեր պաշտպա
ղական կռիւը — ցեղային դիմադ
անվթար պահպանում — ի գլ
կ'ելլէ։

Անոր պարտադրած զոհողութիւ
այնքան քիչ եւ խոստացած արդիւ
քը այնքան մեծ է որ, կ'արժէ
ւելագոյն զոհողութիւնը յանձնառ
րել հակամարտ տարրերու.—

Քիչ մը մտածել այս ուղիով։

ՇԱՀՐՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԸ ԵՒ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅԸ

Հեռագիրները օրը օրին ար
գանգն եղան Զանգեզուրի վեր
երկրաշարժին։ Եգիպտահայ մամ
ալ իր կարգին արձանագրեց գա
եւ ընթերցողները կարդացին ու
բռնեցին մեծութիւնը աղէտին
թշուառութիւնը աղէտեալներուն։

Ինչպէս ամենուրեք, հոս ալ,
սպասուէր անշուշտ, որ ազգայ
իշխանութիւնները փութկոտութ
ցոյց տային, օգնութեան շարժ
մը կազմակերպելու եւ եգիպտահ
[illegible] ընդհանուր գումարին։

Երկու շաբաթներ անցան, բ
հետաքրքրութեան ոչ մէկ նշան
գային գործադիր իշխանութեան կ
մէ, մինչեւ որ «Յուսաբեր» խ
լռութիւնը եւ հուժկու խմբագր
կանով մը ներկայացուց աղէտ
մեծութիւնը եւ հրաւիրեց ազգայ
իշխանութիւնները, որ անյա
գործի լծուին՝ եւ հանգանակ
թեան ձեռնարկեն։ Քանի մը օր
«Արեւ»ն ալ իր կարգին խմբագր
կանով ծանրացաւ աղէտի
հետեւանքներուն վրայ եւ գրեթէ
թելադրութիւններն ըրաւ։

Գահիրէի Թեմականը, վերջապ
մայիս 21ի համար նիստի հրա
ւեցաւ, միակ օրակարգ ունենա
Հայաստանի երկրաշարժի աղէտեա
ներու օգնութեան գործը։

Կուգայ մայիս 21ը։ Թորգոմ
պիսկ. մէկ օր առաջ Սուրբ
մեկնի, Շահէ Ծ. վրդ.ի եպիսկոպ
սական օծման ներկայ գտնուելու
համար՝ երկու կաթողիկոսներու հրա
ւէրին վրայ։ Թորգոմ եպիսկ.
մակով մը, ուղղուած Թեմական
գիւանին, իր համամտութիւնը
յայտնէ եւ կը թելադրէ ժամ
գործի լծուիլ եւ գումար մը
ցնել Երեւան։ Կուգան Թեմակ
դաշնակցական եւ ժողովրդ
թեան երեսփոխանները, ինչպէս
երկու չէզոք երեսփոխանները։
կ'ուշանան ռամկավար երեսփո
ները։ Թեմականին ատենապետ
ստիպուի պահ մը նիստին
յետաձգել եւ հեռախօսին կը
բացակաները նիստի հրաւիրելու
մար։ Պատասխանը ամէն կող
զբաղած եմ... Հիւր ունիմ... Տկար
...Ստիպուած եմ բացակայիլ։
րեւի Զանգեզուրի աղէտը իր
բաստիկ ազդեցութիւնն ունեցա
նաեւ ռամկավար երեսփոխաններ
վրայ եւ զանոնք ալ հոգեկան
ղէտեալներ դարձուցած էր։

Բացակայութեան այս
փարակուած էր նաեւ Քաղաք
ղովը որ իր ամբողջ կազմով կը
ցակայէր։

Դիւանը ծարահատ, ժամ

գուր սպասումէ յետոյ, 11 հոգիի ներկայութեան կը բանայ նիստը եւ կարդալ կուտայ Առաջնորդին նամակը:

Երեսփոխաններէն Պ. Յ. Աղազարմ, չի կրնար զսպել իր զգացած զայրոյթը եւ յատենի ժողովի իր ցաւը կը յայտնէ բացակայող ժողովականներուն համար, որոնք Թաղ. ժողովի ընտրութեան առթին, հինգ վայրկեանի համար եկան մեծամասնութիւն գոյացնելու: Մինչդեռ ազգային աղէտի մը առթիւ կը փայլին իրենց բացակայութեամբը:

Ուրիշ երեսփոխան մը, Կ. Սեֆերեան, իր ցաւը կը յայտնէ որ գործադիր իշխանութիւնէն ոչ ոք կայ. մինչդեռ գործ. իշխանութիւնը պէտք է մտածէր եւ մեզի ժողովի հրաւիրէր այս հարցով զբաղելու համար:

Թեմական ժողովը կարճ խորհրդակցութենէ մը յետոյ, կ'որոշէ իր դիւանին միջոցաւ դիմում կատարել միւս յարանուանութեանց, եթէ անոնք ալ համամիտ գտնուին համազգային մարմին մը կազմելու, անմիջապէս գործի անցնիլ եւ հրաւիրագիր ղրկել քաղաքական կուսակցութեանց եւ զանազան կազմակերպութիւններու, որպէսզի պատուիրակներով իրենց մասնակցութիւնը բերեն համազգային կազմակերպիչ մարմինին:

* * *

Թեմականը իր մայիս 21ի նիստին մէջ զբաղեցաւ նաեւ ուրիշ խնդրով մը: Դիւանի ատենապետ Պ. Պալեանի առաջարկին վրայ, հետեւեալ որոշումը տուաւ.

— «Գահիրէի Թեմական Ժողովս իր 1931 մայիս 21ի արտակարգ նիստին մէջ, լսելէ ետք իր ատենապետին զեկուցումը Ռումանիոյ Ն. Վ. Նախարարապետ Փրոֆ. Ն. Եորկայի Յոբելեանի մասին եւ նկատելով մեծանուն յոբելեարին անգնահատելի ծառայութիւնները ընդհանրապէս Հայոց Պատմութեան եւ Մշակոյթին եւ մասնաւորապէս հայ ժողովուրդի պաշտպանութեան

Միաձայնութեամբ կ'որոշէ,

1.— Իր խնդակցութիւնները բերել յանուն Եգիպտոսի հայ գաղութին, ուստի ազգին, անոր արժանաւոր եւ մեծ զաւկին յոբելեանին առթիւ:

2.— Իր երախտագիտութիւնն ու ջերմ շնորհաւորութիւնները յայտնել հեռագրով հռչակաւոր գիտնական յոբելեարին:

3.— Ժողովը պաշտօն կուտայ իր ատենապետին, իր այս որոշումը հաղորդել Եգիպտոսի ռումանական ներկայացուցիչին:

Զմոռնամ յիշել թէ «Յուսաբեր»ը, Փրոֆ. Ն. Եորկայի ծննդեան 60ամեակի յոբելեանին առթիւ, բացառիկ թիւ մը հրատարակեց:

Ուրախ ենք որ Եգիպտահայը գիտցաւ գնահատել մեր ազգին համար իրապէս օգտակար ծառայութիւն մատուցանող մեծանուն օտարական մը:

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ՀԱՃԸՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Չորս տարի առաջ, Պ. Փիլիպոսեան կ'երթայ Պէյրութ, Հաճընցիներու վիճակով հետաքրքրուելու: Կ'ուզէր Լիբանանի Շիրարու գիւղը գնել Հաճընցիները հոն փոխադրելու համար: Քննութենէ մը վերջ, կը վերադառնայ Ամերիկա մեծ հաւատքով, եւ հայրենակիցներու հետ համախորհուրդ գործելու:

Վեր. Տէվիրեան, իր փեսան ու աղջիկը Տէր եւ Տիկ. Կոստանդին Կէրթմէնեան երկու տարի առաջ Ամերիկայէն դէպի Արեւելք կ'երթան մասնաւորապէս Հաճընցի գաղթականներու վիճակով հետաքրքրուելու համար, կ'այցելեն Պէյրութ և Աթէնք:

Պէյրութի մէջ կը խոստանան հող մը գնել, վրան ալ տուներ շինելով: Ամերիկա վերադառնալով, իրենց խոստումը իրականացնելու համար, կատարեալ իրաւասութեամբ իրենց ծերունի հայրիկը, վեր. Տէվիրեանը կը ղրկեն Պէյրութ: Ահա 7 ամիսներէ ի վեր ընտրուած յանձնախումբի մը հետ գործակցաբար, վեր. Տէվիրեան հողը կը գնէ:

Հողը կը գտնուի Լիբանանի եւ եւ Պէյրութի միացման կէտին վրայ, բոլոր առաւելութիւններով օժտուած: Երկաթուղիի կայարանին եւ Թրանվայի գծին շատ մօտիկ ըլլալով, մանաւանդ մեր արհեստաւոր հայրենակիցներու ապրուստին համար շատ դիւրութիւններ կ'ընծայէ: Հայերու տեղաւորումով եւ Նոր Մարաշի ալ մօտիկութեան շնորհիւ, կարելի է բարձրագոյն վարժարան մըն ալ պահել:

Վեր. Տէվիրեան առանց յարանուանական խտրութեան միայն Հաճընցի նորահաս սերունդին դաստիարակութեան նպաստելու մտքով, 40-50 տուներու շինութեան համար 2500 կանգուն հող մը եւս գնած է: Անոր վրայ 20ի չափ խանութներ եւ տուներ շինելով անոնց հասոյթը պիտի [illegible] կրթութեան: Պէյրութի Հաճընցիները անխտիր իրենց բաժինը բերած են այս գործին:

Հողը գնուած եւ պաշտօնական գործողութիւնները վերջացած են: Ունի 35,571 քառ. կանգուն տարածութիւն եւ 8500 օսմ. ոսկի արժէք: Հազար օսմ. ոսկի Պէյրութի Հաճընցիները տուած են, 1500՝ Տէր եւ Տիկին Կերիմեանէ՝ 2500 կանգուն հողի համար, իսկ մնացեալը Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթ. Տեղաւորման Յանձնախումբէն փոխ առնուած է, մաս առ մաս վճարելի: Այս առթիւ կ'արժէ շնորհակալութիւն յայտնել Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Պիւրնիէի, որ ամէն դիւրութիւն ընծայած է այս հողի գնման համար:

Հողը բաւական ընդարձակ ըլլալով, կրնայ պարփակել Պէյրութի Հաճընցիները:

Ծրագրուած Թաղին մէջ 300ի մօտ Հաճընցի ընտանիքներ պիտի տեղաւորուին, ուրեմն մեր պարտքն է օգնութեան փութալ: Կեդր. Վարչութեան կը մնայ առանձին հանգանակութեան մը ձեռնարկել, որուն հասոյթով կարելի ըլլայ նաեւ օգնել Յունաստանի Միքսի կայանի մէջ մօտ 400 Հաճընցի գաղթական ընտանիքներուն որոնք իրենց բախտին ձգուած են:

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿՐՕՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ֆրանսացի կրօնաւորներու անունին արձանագրուած կալուածներուն դատը տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ քաղաքային երրորդ դատարանին մէջ: Ինչպէս կը յիշուի, կրօնաւորները ամբաստանուած են թէ անժառանգ մեռնողներու թողօնները կեղծ մուրհակներով իւրացուցած են եւ ասկէ մեծ վնաս մը կրած է պետական գանձը: Դատավարութիւնը կը շարունակուի դեռ, բայց տեսնուած ըլլալով որ կրօնաւորները խնդրոյ առարկայ կալուածներէն կ'օգտուին ներկայիս, որոշուած է շէնքերուն վարձքերուն վրայ «հաճզ» դնել մինչեւ դատավարութեան վերջը:

ՊԱՐՏՔԻ ՀԱՄԱՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Ազգ. Ժողովի դատական յանձնաժողովը իճրայի եւ սնանկութեան օրէնքին բարեփոխման օրինագիծը կը քննէ: Պոլսէն մանիֆաթուրայի վաճառականներ եւ միւս կուսակալութիւններէն բազմաթիւ վաճառականներ խնդրագիր ղրկած են յանձնաժողովին, որպէսզի պարտքի համար բանտարկութեան պատիժի դրութիւնը վերահաստատուի:

Յանձնաժողովը նկատի առած է թէեւ այս դիմումները, բայց միեւնոյն ատեն բանտարկութեան դրութիւնը չընդունելու որոշում տուած է: Բայց եւ այնպէս, օրինագծին մէջ ծանր տրամադրութիւններ կը դրուին [illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ՈՒԶԷ ԽՆԱՅԵԼ

Գործավարներու Խորհուրդը նոր որոշումներ ալ տուած է խնայողութեան եւ պաշտօնեաներու ցանկի մասին: Պաշտօնեաներու նոր «քատրօ»յին համաձայն, պետական խորհուրդէն բազմաթիւ պաշտօնեաներ բացը հանուած են:

Նոր «քատրօ»յին միւս պաշտօնատուններու մէջ ալ գործադրութիւնը սկսած է: Թեկնածու պաշտօնեաներուն պարտականութիւնները այս օրուընէ սկսեալ վերջացած եւ բոլորն ալ բացը հանուած են: Մամլոյ ընդհ. տնօրէնութիւնը ջնջուեցաւ, տնտեսական գործավարութեան մէջ 400 անտառապահ պաշտօնեաներ բացը մնացին: Ներքին, Թղթատարական եւ ոստիկանական «քատրօ»ներուն մէջ առայժմ փոփոխութիւն չէ եղած: Ելմտական գործավարութեան մէջ ալ կարգ մը պաշտօնեաներու պաշտօնավարութեան վերջ տրուած է: Բուն փոփոխութիւնը, սակայն, օրստօրին պիտի գործադրուի, 1931ի նոր պիւտճէին հետ: Այն ատեն կարգադրուած պիտի ըլլայ նաեւ 30 տարի ծառայած պաշտօնեաները հանգստեան կոչելու խնդիրը:

* * Երկու ամսուան առժամեայ պիւտճէն երէկ հաղորդուած է դատական իշխանութեան: Նոր «քատրօ»ն ալ մօտերս կը սպասուի: Հասան Լութֆի եւ երկրորդ պատժականի նախագահ Համիտ պէյերէ զատ, միւս նախագահներու եւ անդամներուն միջեւ կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի ըլլան:

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ՄԸ ԾՈՎԱՀԷՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Իզմիրէն հետեւեալ լուրը կը տրուի.—

Ոստիկանութիւնը եւ ոստիկ. զինուորներու կազմակերպութիւնը, վերջերս բուռն պայքար մը բացին մաքսանենգներու դէմ: Ինչպէս յայտնի է իտալական եւ յունական կղզիները շատ մօտիկ են Թրք. ցամաքին: Ասկէ օգտուելով, հինէն ի վեր մաքսանենգութիւնը իրենց արհեստ դարձուցած մարդիկ, առիթ գտնելնուն պէս նաւակով, մոթէօռով, կամ փոխադրութեան ուրիշ միջոցներով զանազան փախստեայ ապրանքներ կը փոխադրէին այդ կղզիներէն: Գլխաւորաբար մաքսանենգուած ապրանքներն են ծխախոտ, ծխախոտի թղթեր, խաղի թուղթ եւն.:

Անցեալները «Լիւթվիւհիւտա» մոթէօռին մէջ գտնուած կարեւոր քանակութեամբ փախստեայ ապրանքները մենաշնորհի վարչութեան յանձնուեցան: Նաւապետը 40-50 հազար ոսկի տուգանք վճարել պիտի ստիպուի: Մաքսանենգները զինուած ըլլալով, ոստիկ. զինուորները մեծ դժուարութեան կը հանդիպին զանոնք ձերբակալելու համար:

Քանի մը օր առաջ, ոստիկան զինուորները տեղեկանալով որ մաքսանենգները ապրանք պիտի փախցնեն, Ալի աղայի ագարակին մօտ կը սպասեն: Կէս գիշերուան մօտ 9 հեծեալներէ բաղկացած խումբ մը [illegible] նշմարուած:

Ոստիկան-զինուորները կը հրամայեն խումբին կենալ, սակայն հրոսակները փոխանակ հնազանդելու լերան կողքին վրայ դիրք կը բռնեն եւ կը սկսին կրակել: Փոխադարձ հրացանաձգութիւնը բաւական երկար կը տեւէ, ուրկէ վերջ ոստիկան զինուորները զգուշութեամբ կը յառաջանան դէպի հրոսակները, ասոնցմէ մին վիրաւորուած վիճակի մէջ կը ձերբակալուի, իսկ մաքսանենգուած բոլոր ապրանքները կը գրաւուին:

Միւս փախստականները փութով կը հետապնդուին եւ ձեռք անցուելու պարագային 100 հազար ոսկիէ աւելի տուգանքի պիտի ենթարկուին:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Գաղթային Ցուցահանդէսը աննախընթաց յաջողութիւն մը ունեցաւ: Այցելուներու թիւը մինչեւ հիմա կը հասնի երեքուկէս միլիոնի:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Միջազգային Առեւտրական Սենեակի Խորհուրդի ժողովին ընթացքին, Իտալիոյ Սենեակի տնօրէն Պ. Ալպերթօ Փերելլի հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է իրենց երկրի տնտեսական կացութեան մասին.

«Իտալիա միւս երկիրներէն նուազ կը զգայ համաշխարհային տնտեսական տագնապին անդրադարձները՝ Անգործութիւնը, որ 1926ին աւելի սուր էր, այժմ համեմատաբար քիչ է: Երկրագործական բերքը այս տարի միջակ եղաւ, տնկաստ եղանակին պատճառով: Ճարտարարուեստական գործունէութիւնը հարիւրին 15-20 պակաս եղաւ, 1929ի հետ բաղդատմամբ: Ձուլածոյ երկաթին եւ պողպատին արտադրութիւնը այս չափով պակսեցաւ: Բայց զինկի, կապարի եւ ալիւմինիոմի արտադրութիւնը աւելցաւ, ինչպէս նաեւ ելեկտրական «էներժի»ն, ելեկտրական լամբարներու շինութիւնը եւ կրադիոյի արտադրութիւնը:

Հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստը նուազ նպաստաւոր վիճակ ունի, ներքին եւ արտաքին հրապարակներու կայուն կացութեան հետեւանքով: Ներքին առեւտուրը նուազ գործօն է, սնանկութեանց թիւը կ'աւելնայ: Մաքսային եւ երկաթուղային փոխադրութիւնները զգալապէս նուազած են:

Առաջին հինգ ամիսներու համար, պետական պիւտճէն 7 միլիոն լիրէթի բաց ունի:

Շնորհիւ ձեռք առնուած կտրուկ միջոցներուն, զոր կատարեալ կարգապահութեամբ ընդունեցին շահագրգռուողները, պետական թէ մասնաւոր հաստատութեանց օրավարձերը զեղչուեցան: Այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ նաեւ նուազեցնել ապրանքներու արժէքները»:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՆ ՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բարեգործականի յունիս 5 Թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Պէյրութի Մէնթէշէի Թօքախ[illegible] տագնապի մատնուած ըլլալով, կեդր. վարչ. ժողովը որոշեց բացառաբար այս տարի 240 անգլ. ոսկի բարձրացնել Միութեան վարկը:

* * Նաշը եւ Օձարէն վերջերս Մուսուլի շրջակայքը փոխադրուած գաղթականները (մեծ մասամբ Վասպուրականցի) որ Հայրէպի մէջ տեղաւորուեցան, քանիցս իրենց խեղճ վիճակը պարզած եւ Միութեան օժանդակութիւնը հայցած ըլլալով, կեդր. վարչ. ժողովը որոշեց 200 անգլ. ոսկիի բացառիկ օգնութիւն մը եւս փութացնել, որուն 100 ոսկին Պ. Գ. Կիւլպէնկեան անձնապէս տրամադրեց:

* * Մակեդոնիոյ հայ գաղթականներուն յետին ծայր թշուառութեան մատնուած ըլլալուն մասին Սելանիկէն Թեմական ժողովը սրտաճմլիկ տեղեկութիւններ հաղորդած եւ ատոնցմէ գոնէ մի քանի հարիւրին անպայման ուրիշ վայր մը փոխադրուելուն անհրաժեշտութիւնը շեշտած ըլլալով, պաշտօնապէս դիմում կատարուեցաւ Հայաստանի կառավարութեան որ արտօնէ քանի մը հարիւր գաղթականներու (մեծ մասամբ ծխախոտի մշակ եւ շինութեանց արհեստաւոր) անյապաղ Նուպարաշէն փոխադրութիւնը, հոն լծուելու համար շինարարական աշխատութեանց եւ հետզհետէ կառուցուած բնակարաններուն մէջ հաստատուելու համար:

* * Հայաստանի վերջին երկրաշարժին մասին առաջին դուժական հեռագիրները ստանալուն, կեդր. վարչ. ժողովը փութաց խորհրդակցութիւններ կատարել, բայց յարմար չդատեց որ Միութիւնը ինք ընդհ. հանգանակութեան մը ձեռնարկէ, այլ մասնակցի Փարիզի մէջ նախաձեռնուած Հանգանակիչ Կեդր. Յանձնախումբին, որ հաւաքուած գումարներով սննդեղէն, ճերմակեղէն, դեղօրայք եւ գործիքներ պիտի ղրկէ եւ հետզհետէ աղետավայրը պիտի փոխադրէ:

Այդ առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'արձանագրենք յօգուտ երկրաշարժի աղէտեալներուն. — Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան տասը հազար ֆրանք, Տիկ. Նոյեմի Դաֆամաճեան 5000, Տիգրան Խան Քէլէկեան, Զարեհ Պէյ Նուպար, Վահրամ Պէյ Նուպար եւ Պ. Պօղոս Էսմէրեան 2000ական. Երուանդ Աղաթօն Պէյ եւ Պ. Տ. Փիլիպպոսեան 1000ական, Պ. Պ. Տ. Կամսարական Լ. Կիւմիւշկէրտան 500ական ֆր.:

Նիւ-Եորքէն եւս Պ. Պ. Ա. եւ Գ. Գարակէօզեան 1000 եւ Պ. Յ. Կիւլպէնկեան 500 տոլար ղրկած են մեզի:

* * Շնորհակալութեամբ ստացուած եւ տեղական Մասնաժողովին միջոցաւ պատկան մարմինին յանձնուած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները յօգուտ փարիզահայ գործազուրկներու.— Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 5000 ֆր., Տիգրան Խան Քէլէկեան 3000, Զարեհ Պէյ եւ Վահրամ Պէյ Նուպար 2000ական, Պ. Պօղոս Էսմէրեան 1000 (երեք ամիս վճարելի), Երուանդ պէյ Աղաթօն եւ Պ. Տ. Կամսարական 300ական ֆր.:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՉԳՈ՜ՅՇ

Փարիզի Աղքատախնամը տեղեկացած ըլլալով որ քանի մը անձեր տուներէն դրամ կը հաւաքեն աղքատներու անունով, այսու կուգայ յայտնել թէ, ինքն երբեք առնչութիւն չունի այդ անձերուն հետ եւ թէ Աղքատախնամը Փարիզի եւ շրջակայից մէջ գտնուած վկայեալ աղքատներուն ցանկը արձանագրած ըլլալով, կը հոգայ զանոնք ու ամսական նպաստ կը բաշխէ:

Հետեւապէս Աղքատախնամը որ միակ միջնորդն է առատաձեռն բարերարներուն եւ վշտակիր տնակին միջեւ, կը խնդրէ յարգոյ հայ հասարակութենէն միայն իր միջոցաւ բարերարել աղքատներու, պաշտօնական ընկալագրի փոխարէն:

ԿՆԻՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՅԱՅԳԵՐԳ

(ՅՈՒՇԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԷՆ)

Աւագ պահ մը սպասեց, մոռցած կ'երեւէր իր ընկերները, ժամադրութիւն մը ունեցողի երեւոյթն ունէր ան, թէեւ ոչ մէկ անհամբերութիւն չէր մատներ իր շարժումները: Բայց ան յանկարծ ցնցուեցաւ, խորունկ շունչ մը առաւ, կարծէք կ'ուզէր ըմպել գիշերը, մշուշը, ստուերախառն լոյսերը ու յետոյ գլուխը ինքզինքէն իսկ վեր ցցելով սկսաւ արձակել անսպասելի, իր սրտէն ժայթքող, երկար աղաղակ մը...

— Եա՜ լէլ... եա՜ լէլ... եա՜ լէլ...

Երգ մը չէր ատիկա, ոչ ալ ճիչը անխմաստ սարսուռի մը, պիտի ըսէիք յայտնութիւնն էր անիկա, յեղակարծ մէկ սլացքը անծանօթ ցաւի մը, հոգին տակէն լոյսին բացուող վիշտի մը ճիչը, կանչը, հառաչը: Անմարդկային զգացումի մը թեւթափը անցաւ օդէն: Աշխարհին անխմանալի սարսուռները միացան, հոգիացան անոր ձայնին հետ, որ տեւեց երկար, թըրթռաց փշրուեցաւ, կանգ չառաւ սակայն իր արձագանգը մերթ գիլ ու մեռաղային, մերթ բամբ եւ դամբանական սարսռաց տակաւին երկա՜ր երկա՜ր...

«Եա՜լէլ... եա՜լէլ... եա՜լէլ...»:

Անդրաշխարհի գո՞ւը կը ծեծէր արդեօք. ի՞նչ բացակայ եւ հեռակայ հոգի մըն էր զոր կը կանչէ իր անմարդկային ճիչը: «Ո՜վ հոգի սակ անէցած ստուեր կամ յիշատակ, ո՜վ թաղուած, անմոռանալի սէր, քեզի է որ եկած եմ, կարօտ եմ քեզի դուրս եկուր ինծի» կ'ըսէր, կը պաղատէր Աւագի ձայնը...

Սահնակէն, մինչ կ'ունկնդրէին ապշահար, նշմարեցին յանկարծ որ Աւագ թեւերը բացաւ, խոյացաւ առաջ գրկելու համար կարծէք անտեսանելի մէկը ու ձեռնունայն ինկաւ դամբանի մը վրայ, երեսը՝ ձիւներուն մէջ...:

Ամէնքը սահնակէն դուրս խուժեցին, փութացին Աւագին մօտ...

— Ի՞նչ կ'ըլլաս, ա՜յ տղայ...

— Հանա՞ք ես անում..: Աւագ...

— Քո տունը չքանդուի, ի՞նչ ես կորցրել ու չես գտնում...

Աւագը վեր առին. անոր դէմքը նման էր լուսնին. օտար եւ սառն արտայայտութիւն մը մոլորած էր աչքերուն խորը, տակաւին տեսիլքի մը տպաւորութեան տակ էր ան:

— Այո՛, այո՛, ան ալ տեսայ— կը թոթովէին Աւագի շրթունքները — ես տեսայ իմ մատղաշ օրերի միակ սէրը... Սէրը զոր թաղած էի այնքան վաղ... ես կը կարծէի զայն արդէն խառնուած հողին, մոռացութեան... ես կը կարծէի որ որդերը լափած են արդէն, այն որ իմ միակ սէրս եղաւ, առաջինը, վերջինը, միակը... որ մէկ անգամ լեցուց երիտասարդութիւնս ու տեղ չթողուց ուրիշ ոչ մէկ բանի... բայց ես տեսայ, տեսայ զայն... ճերմակ քղանցքը ձիւներուն վրայ, մազերուն շուրջ՝ լուսնի լոյսը, ու մոմը ձեռքին... տեսայ զայն ինչպէս դուք տեսաք աղջիկները՝ կեցած դռներուն առջեւ... Ոհ սէր, դուն արթուն ես, դու անմեռ, կը բաւէ որ սիրտը քեզ կանչէ, երազներուն պարտէզէն, մահուան իսկ ապարանքէն դուն դռները կը բանաս, կը յայտնուիս անոր որ քեզի կը գոչէ...:

Աւագին ճակատը նման էր տաք մարմարի, շրթունքները կը դողային սակայն: Զայն տեղաւորեցին սահնակին մէջ եւ ուղղուեցան գիւղ:

Քիչ վերջ, սահնակը կանգ կ'առնէր Իլիճա Աւագին պանդոկին առջեւ: Աքաղաղ մը ախոռի մը խորէն զարմացած թափահարեց եւ կրկին քնացաւ:

Ասատուր ձիերը քաշեց ախոռը: Իրենք ներս մտան Աւագին ննջասենեակը, վառարանին կրակ տուին, ու յոգնած, զգայազիրկ փռուեցան գետին ու առանց բառ մը ըսելու պառկեցան եափունճաներուն տակ, քիչ վերջ սենեակը լեցուեցաւ իրենց խոր, խուլտ հռնչիւններով:

. . . .

Իլիճայի գերեզմանատան առջեւ Աւագի ցայգերգը իր կարապի ե՞րգն եղաւ արդեօք: Այդ գիշերէն վերջ ան այլեւս «առաջուան մարդը» չմնաց ինչպէս կ'ըսէին գինեձանչցողները: Ան, մշտանորոգ այդ տղամարդը, վաղն ի վաղ եկած հասած էր տարիներուն ու խառնուած էր այլեւս անցնող կարաւանին, ան ալ սկսաւ մաշիլ ինչպէս կը մաշի ժամանակը, երիտասարդութիւնը ու մարդկային սիրտը:

Իր մտերիմներուն կը պատասխանէր.

— Բայց ինչո՞ւ կը զարմանաք եթէ Աւագն ալ ինկաւ ճակատագրին դազգահին մէջ, թել մը դուք, թել մը ես... թող բանի ու հիւսէ մինչեւ որ փրթինք...

Եհ, երբեմն Աւագը դուրս փրթած էր կծիկէն ու կը դառնար իր հաշւոյն... բայց այն գիշեր, հողէն բուսած ճերմակ ձեռքեր թնձկեցին իմ թելս... Ալ ես ալ անցայ ճախարակին վրայ:

Ըսէ՛ք բարեկամներ, ձեր ձայնը երբեք իջա՞ծ է մինչեւ դետնի տակ մեռելներուն ականջը... Ձեր աչքին ալ երեւցա՞ծ է բնաւ գիշեր մը ճերմակներով աղջիկը, մոմը ձեռքին, երբ զինք թաղած էիք քսան տարի առաջ...:

Ալ այնուհետեւ Աւագին ձայնը անգամ մըն ալ չլսուեցաւ. չարաշուք բախտախաղի մը մէջ, մէկ անգամ միայն, ան դրած էր իր ամբողջ ունեցած գանձը ու կորսնցուցած էր մէկ հարուածով: Իր մեծ հոգին հիմակ պարապ էր եւ մշտափակ սնանկ առեւտրականին նման:

Իր ցայգերգը քամած, սպառած էր զինքը անյուսօրէն:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՎԵՐՋ

ՆՈՐ ՇԱՐԺ

Մայիս վերջերը երկրաշարժի նոր ցնցում մը զգալի եղաւ Թիֆլիսի մէջ: Շարժագիր մեքենային նայելով շարժին կեդրոնը կը գտնուի Ատրպէջանի մէջ, պարսկական սահմանին վրայ:

Միւս կողմէ, ամերիկեան կառավարութիւնը աննշան կարեւորութիւն մը կ'ընծայէ Լոնտոնի այս տեսակցութեան: Ամերիկեան լուրերու համաձայն, Լոնտոնի տեսակցութիւնով կրնան շահագրգռուիլ միայն Գերմանիա եւ Եւրոպա: Ինչ որ կը նշանակէ թէ Ամերիկա տրամադիր չէ բացուած տեսնելու վիճաբանութիւն մը միջազգային պարտքերու շուրջ, զայն վերաքննութեան դնելու եղանակով:

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը այս տեսակցութեան մասին հրատարակութեան տուաւ զեկոյց մը որ կ'ըսէ,— Այցելութիւնը որոշուած էր ամիսներ առաջ, իբր անձնական յարաբերութիւններ հաստատելու միջոց մը: Օգտուելու այս հաւաքոյթէն որ պաշտօնական հանգամանք չունի, բարեկամական խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ այն կացութեան մասին, ուր կը գտնուին ներկայիս Գերմանիա եւ ճարտարագործական ուրիշ պետութիւններ:

«Գերման նախարարները մասնաւորաբար պնդեցին Գերմանիոյ կացութեան եւ պարտքերու թեթեւացման մը վրայ:

«Անգլիոյ նախարարները իրենց կարգին, իրենց խօսակիցներուն ուշադրութիւնը հրաւիրեցին ներկայ ճգնաժամի համաշխարհային հանգամանքին ինչպէս նաեւ անդրադարձումներուն վրայ, զոր ունեցած է մասնաւորաբար Անգլիոյ մէջ:

«Երկու կողմերը համամիտ գտնուեցան թէ ազգային սահմանափակ միջոցներէն ու ճիգերէն զատ, անհրաժեշտ է կոչ ուղղել միջազգային գործակցութեան, վստահութիւնը վերահաստատելու համար: Այս ոգիով, երկու կառավարութիւնները պիտի աշխատին ներկայ տագնապի լուծման, շահագրգռուած միւս կառավարութեանց հետ սերտ գործակցութեամբ»:

Իսկ զինաթափութեան եւ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան մասին, որոնք կը կարծուէին թէ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթերը պիտի կազմէին, զեկոյցը ո՛չ մէկ խօսք կ'ընէ:

Գերմանիոյ ելեւմուտքը շտկելու համար

Շաբաթ օր, գերման կառավարութիւնը հրապարակեց հրովարտակները, որոնց գործադրութիւնը պիտի ծառայէ բացը գոցելու 1931ի ելեւմուտքին: Այդ բացը կը գնահատուի 940 միլիոն: Այս հրովարտակներով, կառավարութիւնը նախատեսած է կառավարական պաշտօնեաներու թոշակներուն եւ նպաստներուն վրայ հարիւրին 4էն 8ի նուազում մը՝ սկսեալ յուլիս 1էն: Նախարարներու թոշակները զեղչուած են հարիւրին 8:

Ուրիշ խնայողութիւններ եւս նախատեսուած են զանազան նախարարութեանց ելեւմուտքին եւ անգործութեան նպաստներուն վրայ հարիւրին 5: Ասկից զատ, ընկերային ապահովագրութեան 640 միլիոնի բացը գոցելու համար, հաստատուած է տուրք մը —տագնապի տուրք— 1ուկէս տարուան համար, 1931 յուլիս 1էն մինչեւ 1932 դեկտեմբեր:

Հրովարտակները կ'արտօնեն կառավարութիւնը որ ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերու մէջ աշխատանքի ժամերը իջեցնէ շաբաթական 40ի, խորհրդարանի հաւանութեամբ:

Վէճ մը վաճառամարտին շուրջ

Աշխատանքի միջազգային համագումարը որ տեղի կ'ունենայ Ժընեւի մէջ, լսեց բազմաթիւ բանախօսներ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին գործունէութեան մասին: Ասոնց մէջ էր Զուիցերիոյ ներկայացուցիչը որ ճշմարիտ մեղադրական մը ուղղեց խորհրդային Ռուսիոյ վաճառամարտին դէմ, հերքելով Աշխատանքի Միջազգային Դիւանի տնօրէնին Ալպէր Թոմայի այն տեսակէտը թէ այս հարցը չի վերաբերիր իրենց: Զուիցերիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ խորհրդային պետութեան համար, ամէնէն շահաւոր աշխատանքը՝ բանտարկեալներու կատարած աշխատանքն է: Օտար արտադրութեան համար, այդ կացութեան հետեւանքները շատ ծանր են: Օտար պետութիւնները ստիպուած են իջեցնել գինները եւ կուրծք տալ անգործութեան, եզրակացուց թէ համաշխարհային արտադրութիւնը մատնուած է խանգարման, որ առաջ կուգայ Ռուսիոյ մէջ աշխատանքի մասնաւոր պայմաններէն եւ պնդեց թէ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին ու Ազգերու Դաշնակցութեան կ'իյնայ զբաղիլ հարցով եւ դարման մը խորհիլ:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱԻԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն,

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանիր ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ 13 յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար:

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղը դաշտահանդէս մը պիտի տայ 5 յուլիս կիրակի օր Ռոպէնսոնի անտառին մէջ, մակեդոնիոյ որբերուն համար, կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գաբրիէլեան ընտանիքը եւ պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ տիկին ԱԶՆԻԻ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ,

ՊԷՔՈՆԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ ԱՆԻԷՌԻ ԿՈՂՄԸ

ՎԱՐՁՈՒ Է գեղեցիկ յարկաբաժին մը, առաջին յարկ, փողոցի վրայ երկու սենեակ, խոհանոց, լոգարան, կեդրոնական ջեռուցիչ եւ ամբողջ տարին տաք ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ: Տարեկան վարձք՝ 5500 ֆր., շարժ եւ ջերմութեան յարակից ծախքեր 1270,

դիմել Տիկին Միսաքեանի 3bis Rue de Strasbourg. (առաջին յարկ),

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, փարիզ

Ա.— Յարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)

Նախագահութեամբ ծերակուտական Նախկին Նախարար

Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՕՐԱՅԻ

Ի յիշատակ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

Բ.— Յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)

Նախագահութեամբ Պ. Գ. ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

Բանախօսութիւններ, ուղերձներ, արտասանութիւն եւ երգ

Մուտքը հրաւիրատոմսով միայն: Տրամադրելի են թրիպիւնի տոմսեր: Հանգանակութիւն չկայ:

ԸՆՏԱՆԵՆԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ռոստոմ Գրադարանի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, մէթրօ Cadet

Կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

գեղարուեստական բաժին — Մուտք՝ 10 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

կազմակերպուած Շավիլի Նալլուխանցիներու Հայր. Միութեան եւ Շավիլի Երիտ. Երկ. Միութեան կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Սինէմա - փաթէնի սրահին մէջ, *Մուտք 5 ֆրանք*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌԷՆԻ

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

(Վէպ՝ ռուսական մեծ յեղափոխութիւնից)

Դիմել՝ M. Altounian, 17 rue Ampère, Cachan (Seine)France

Ֆրանսա եւ գաղութներ 20 ֆր. ուրիշ երկիրներ 1 տոլար,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աֆիօն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովասափեան եղբարք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովասափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է: Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sâone et Loire).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երկու դերձակ գործաւորներ մեծ կտորի վրայ աշխատելու համար, մնայուն գործ եւ լաւ վճարում: Դիմել՝ Պ. Գլթիքեանի, 8 Rue Rougemont Paris (9).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ քրէփ տը շին եւ ժեռսէ ռոպ կարող լաւ գործաւորուհիներ, դիմել Ե. Պոտուրեանի, 11 Rue Sénégal, փարիզ (20), մէթրօ Քուրօն կամ Պելվիլ,

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի *օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:*

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél, Défense 0—39,

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՅՈՒՆԻՍ
1931

10 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1591 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՀԻՄԱ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԷՔ

Առանց վերապահութեան պարզեցինք մեր դիրքը՝ Խ. Հայաստանի հանդէպ, ընդհանուր գիծերով։ Այնքան որքան անհրաժեշտ է «ի պէտս զարգացելոց»։

Կարճ խօսքով, կը մնանք անհաշտ ընդդիմադիր։ Գաղափարական հակառակորդ։ Արթուն պահակ։

Ոչ մէկ զիջում՝ այս կէտին մէջ։ Պէտք է ապացուցանել թէ կը սխալինք։ Թէ ճիշդ չեն մեր տեսածն ու լսածը։ Թէ Խ. Հայաստանը իսկապէս հայրենիք է։ Ապահով է, երջանիկ է։ կը ծաղկի, կը բարգաւաճի անարգել։

Պէտք է հաստատել թէ սուտ են ամենօրեայ բռնութիւնները, «քէլէկէօզութիւնները», տարուէ տարի սարքուած հալածանքները, ձերբակալութիւններն ու աքսորները։

Պէտք է փաստել թէ ամբողջ երիտասարդութիւն մը տեղահան եղած եւ տարտղնուած չէ անծայրածիր Ռուսաստանի տարածութեան վրայ, Ուրալէն մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս, այլ «տաք տեղեր փոխադրուած», ինչպէս կը յայտարարէր Թուրքիոյ ոստիկանական վերատեսուչը 1916ին, բացատրելով հայաջինջ աքսորներն եւ ջարդերը...

Ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ կ'ապացուցանեն այն բոլոր հէքեաթները որ պարբերաբար մամուլին կը յանձնուին վարձու գրիչներու ստորագրութեամբ։ Գիրքին, ճառին դիմաց ունինք անվիճելի, կոպիտ իրականութիւնը, տասն անգամ տասը ձեւերով ապացուցուած։ Հաստատուած նոյնիսկ բոլշեւիկեան գրիչներու կողմէ, հոգ չէ թէ շատ ուշ։

Արդ, մենք անթարոյականութիւն կը համարենք լռել այս իրականութեան առջեւ։ Ծածկել ճշմարտութիւնը եւ գոյնզգոյն ակնոցներ դրած՝ խաբել հասարակութիւնը։ Խաբել մանաւանդ այս թշուառ զանգուածը որ հայրենիքի կարօտովը կը տոչորի օտար ափերու վրայ։

Այլ մանաւանդ անբարոյականութիւն կը համարենք ծածկել համր, լուռ տառապանքը բուն իսկ երկրի ժողովուրդին։ Հայ շինականին եւ բանւորին, որ անտանելի տարիէ, ի վեր արիւն-արցունք կուլան բռնաբարոյ, հրէշային իշխանապետութեան մը խարազանին տակ։

Աշխարհի ո՛ր ցեղին ալ պատկանի, տառապած մարդը սփոփանք մը կը զգայ, երբ կը տեսնէ որ դարման չես կրնար տանիլ իր ցաւին, բայց կ'ըմբռնես, կը զգաս, դուն ալ կը տառապիս իրեն հետ։ Կը ձաղկես բռնութիւնը, փոխանակ զայն ուրանալու եւ փառաբանելու։

Տարրական գիտելիքներ են ասոնք, եւ մենք ի զուր կը յոգնինք։

Դժբախտաբար, մեր ներկայ կեանքին ամենամեծ ողբերգութիւնն այն է որ, նոյնիսկ տարրական բաներու մասին իրար չենք հասկնար։

×

Հիմա կը հարցնենք, —մեր բռնած դիրքը ինչո՞վ կը վնասէ Հայաստանի բարօրութեան։ Կամ ի՞նչ կապ ունի գաղութներու կազմակերպութեան հետ։

Կը վախնաք որ Երեւանցիները ծո՞ւռ կը նային ձեզի, եթէ մեզի հետ գլուխ գլխի ձեռնարկէք արտասահմանի գաղութներուն կազմակերպութեան։

Երեւանցիներուն քաղցր ժպիտը բարկութեա՞ն կը փոխուի, եթէ կէս ճամբուն վրայ դիմաւորէք «թշնամի» Դաշնակցութիւնը, փրկելու համար ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութիւնը։ Եօթը հարիւր հազարի վերջին զանգուածը։

Ա՞յդ է ձեր վարանումը։ Ատո՞ր համար է որ կ'ուզէք իմանալ մեր դիրքը հանդէպ Խ. Հայաստանի։

Այն ատեն, թոյլ տուէք հրապարակաւ ձեր երեսին նետելու մէկ բառ — ամէնէն թեթեւը — Դասալի՛ք։

Եթէ համոզուած էք թէ գաղութները կազմակերպելով, պիտի կրնանք դարման որոճալ հազար ու մէկ ցաւերու, ապահովել մեր ինքնապաշտպանութիւնը, փրկել Թրքահայ վերջին զանգուածը,—

Եթէ կ'ընդունիք թէ Երեւանը չի կրնար զբաղիլ մեզմով, չափազանց ծանրաբեռնուած ըլլալով հայրենիքին մէջ, ինչպէս կը յայտարարէք,—

Եթէ անկեղծօրէն կը խոստովանիք թէ գաղութները դէպի կազմալուծում կ'երթան, եւ ժամանակ է շարժելու,—

Եթէ, կ'ըսենք, դուք ալ կը տեսնէք այն բոլորը ինչ որ մենք, եւ սակայն կը խուսափիք, դիւանագիտութիւն կը խաղաք, —կը նշանակէ թէ Երեւանի խարդախ ժպիտը շատ աւելի արժէք ունի ձեզի համար, քան սա 700,000ին ճակատագիրը։

Դժուա՛ր է ուրիշ մեկնութիւն տալ ձեր ընթացքին։

Եթէ Երեւանը փրկուած է, դրախտ է եւ մեր տեսածները սուտ են,— ուրեմն իջէք ասպարէզ, գաղութներն ալ փրկելու։

Եթէ, ընդհակառակն, մեր տեսածներն են ճիշդ եւ դուք ալ լռելեայն կ'ընդունիք,—այդ աւելի զօրաւոր պատճառ մըն է որ իջնէք ասպարէզ, գաղութները, գոնէ գաղութները փրկելու համար։

Կարգը ձերն է պատասխանելու։

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ՈՉ ԹԷ ԱՂՔԱՏ, ԱՅԼ ՄՈՒՐԱՑԻԿ ԹԷ ՀՈԳԻՈՎ, ԹԷ ՄՏՔՈՎ

Ցաւեր կան որոնց դարմանը վիրաբուժական գործողութեան մէջ է միայն։ Դեղը անօգուտ է։

Այս կարգէն է ռամկավար մտայնութիւնը, որ վերջերս սկսած է որդեգրել ու կիրարկել խօսակցութեան, դատաստանի ու տրամաբանութեան բոլշեւիկեան եղանակը։

Փարիզի ռամկավար օրկանը պէտք է տեսած Սօֆիայի հայաթերթէն ընելու արտատպում մը իր մեկնաբանութեամբ։

'Արտատպումը' ռամկավար թերթին մէջ տեղ գտած է պարզ այն պատճառով որ հայհոյագրութիւն մըն է, ընդդէմ Դաշնակցութեան։ Այդ ոչի՛նչ։ Զազդեր։

Բայց անհա թէ ուր երեւան կուգայ ռամկավար մտքի գետնաքարշ ստորնութիւնը։

Ռամկավար թերթը նախ կը ջանայ կասկածի տակ ձգել Մակեդոնիոյ որբերուն եղերական գժբախտութիւնը «նախկին որբեր որոնք իբրեւ թէ խոտ կ'ուտեն, եւայլն»...։

Եւ երկրորդ, կը փորձէ Մակեդոնիոյ որբերուն ի նպաստ օգնութեան կանչերը ցոյց տալ ընդդէմ Հայաստանի երկրաշարժի աղէտեալներուն։

Քաղութիւն մը զոր միայն ռամկավար պորտաբոյծը կրնայ յղանալ։

Մակեդոնիոյ որբերուն թշուառութիւնը այս թերթին մէջ, բազմիցս արձագանգ գտած է Զանգեզուրի երկրաշարժէն շատ առաջ։ Յիշենք թուական մը՝ խմբագրականով եւ նամակի մը արտատպումով (14 մարտ)։

Զանգեզուրի աղէտը արձանագրուեցաւ գաղթահայ թերթերուն մէջ Մայիս 1էն սկսեալ։

Թուականներու այս տարբերութենէն կարելի է եզրակացնել ռամկավար մտքի դիւայնութեան հետ, հոգիի անկում մը, փողոցէն դէպի աղտեղութեանց կոյուղին։

Եւ այս միտքը որ Փարիզի պողոտաներուն վրայ կը սնանի բոլշեւիկեան լումայով յաւակնութիւնն ունի դեր կատարելու հայ կեանքին մէջ։

Եւ այս հոգին՝ կրօնքի եւ բարոյականի ծթոած կապալառու, որ իր ուժը կը քաղէ նետուած փշրանքներէ եւ անկիւնի աղբանոցներէ, գիտէ նաեւ, երբ պէտք ըլլայ — ներկայանալ ազնուական մուրացիկի հպարտութեամբ։

Այս մարդիկը այսպէս էին երէկ, այսպէս ալ են այսօր։ Ու որպէսզի նոյնը չմնան վաղը՝ մաղթենք որ օր մը՝ ողջ իյնան Մակեդոնիոյ թշուառ որբերուն ձեռքը։

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ, ՔԻՒՐՏԵՐԸ, ՀՆԴԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ

«Զարեա Վոստոկա», Անդրկովկասեան դաշնակցութեան պաշտօնական բերանը, հետեւեալ իմաստո՛ւն խորհրդածութիւնները կ'ընէ թրքական «Կանանչ գիրք»ի հրատարակութեան առթիւ. (26 մայիս)։

—«Այդպէս ուրեմն, քիւրտ ժողովուրդի ճակատագիրը դաշնակներուն մտահոգութիւն կը պատճառէ այն չափով, որչափով ան բնաւորութիւն կուտայ դաշնակներուն ձուկ որսալ Խ. Ս. Հ. Մ.ի, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի դէմ ուղղուած արկածախնդիրներու ունէնթրիգաններու պղտոր ջուրին մէջ, թէպէտ դաշնակ սրիկաներն առիթ չեն փախցներ հաւատացնելու վերջինիս իրենց յարգանքի մասին։

Քիւրտերու եւ Թուրքերու փոխադարձ բնաջնջման մասին երազող, արիւնահեղութիւններու վարպետ դաշնակները առարկայօրէն կը քաջալերեն Թրքական նացիոնալիզմը եւ անոր շովինիստական շրջանները որոնք կը մերժեն քրտերու իրաւունքն ազգ. ինքնուրոյնութիւն ձեռք բերելու, իրենց լեզուն եւ ազգային կուլտուրան ունենալու նկատմամբ։ Դաշնակները հրահրելով ազգային-ցեղական հակամարտութիւնը, կը վարուին ճիշտ այնպէս, ինչպէս կը վարուի բրիտանական գործակալութիւնը Հնդկաստանի մէջ, գրգռելով իրար դէմ Հնդիկներն եւ մահմետականներն՝ երկու կողմն ալ թուլացնելու նպատակով՝ նոյն գիծը բռնելով քիւրտ-թրքական յարաբերութիւններու մէջ, դաշնակները կը գործեն ստորերկրեայ հետախուզութիւններու անմիջական առաջադրանքներով՝ անոնք ձգտելով կողմերու փոխադարձ թուլացման ճանապարհ կը հարթեն իրենց իմպերիալիստականտէրերու համար՝ դէպի խորհրդային-թրքական-պարսկական սահմանները՝

Հետեւութիւնը պարզ է՝ պաշտպանութեան արեւելեան ճակատամասը պէտք չէ դուրս մնայ մեր տեսողութեան դաշտէն։

ԱՃՈՒՐԴԻ ՀԱՆՈՒԱԾ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔԵՐ

Իզմիրի ազգ. կալուածներու վարչութիւնը 40 հազար գիրքեր աճուրդի հանած է։ Աճուրդը 860 ոսկիի ելած է, բայց յանձնումը յետաձգուած է գիրքերը քննութենէ մը անցնելու համար։

Այս տեսակ վաճառումի մը միջոցին Պոլսոյ մէջ ձեռքէ ելած էին պատմական թանկարժէք գրութիւններ, որոնց խնդիրը մինչեւ Ազգ. Ժողով արձագանգ գտած էր։

Այս պարագան նկատի առնուելով, բողոքներ ըրած եւ պահանջած են որ հիմնական քննութիւն մը կատարուի ծախու հանուած գիրքերու արժէքի մասին։

Աճուրդի հանուած գիրքերուն մէջ, գերմաներէն, անգլիերէն եւ ֆրանսերէն հատորներու կարգին, կան նաեւ հայերէն, յունարէն եւ եբրայեցերէն գրքեր որոնց քննութիւնը չէ կատարուած եւ իրական արժէքները չեն ստուգուած։ Այս գրքերն ալ քննուելէ վերջ յանձնումը պիտի կատարուի կամ ի հարկին աճուրդը պիտի շարունակուի։

Կ'ըսուի թէ այս գրքերէն մէկուն համար ասկէ առաջ ամերիկացի մը 600 ոսկի առաջարկած է, բայց մերժուեր է։ Ասկէ զատ, ասոնց կարգին կը գտնուին հռոմէական շրջանէն կարգ մը թանկարժէք գրքեր որոնք 1908ին Նաբոլիի մատենադարանէն գողցուած են։

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ ՄԱՆԻՍԱՅԻ ՄԷՋ

Մանիսայի կողմերը եօթը զինուած անձեր Հաճըլար գիւղի մուխթար Սիւլէյման աղայի տունը մտած եւ կողոպտած են։ Աւազակները մուխթարին կնոջմէն դրամ ուզած են, բայց կինը ըսած է թէ դրամ չունի։ Ասոր վրայ, չարագործները խեղճ կնոջ ոտքերուն տակը կտրտած եւ աղի մէջ թաթխած են։ Այս չարչարանքէն ազատուելու համար, կինը իր 10 ոսկեդրամն ու մէկ հինգըմէկնոց ոսկին անոնց տուած է։

. . . Պիւրշանիէ գիւղին մէջ Հասան աղայի տունէն 300 ոսկի եւ որսի հրացան մը առած էին ութը զինեալ անձեր, տնեցիները չարչարելով։ Ոստիկան զինուորները յաջողած են ձերբակալել այս աւազակները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերման նախարարները Լոնտոնի մէջ

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ եւ արտաքին Նախարարը Քուրցիուս ընդունուեցան Անգլիոյ թագաւորին կողմէ։ 1914էն ի վեր առաջին անգամն է որ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները կը մտնեն Անգլիոյ արքայական պալատէն ներս։

Նոյն օրը կէսօրէն վերջ, նախարարներն ընդունուեցան Լոնտոնի Միջազգային գործերու ճեմարանին կողմէ, ուր Պրիւնինկ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Մեր երկու երկիրները ենթարկուած են համաշխարհային տագնապի հետեւանքներուն եւ գիտենք թշուառութիւնը որ այդ պատճառով կը ճզմէ մեր միլիոնաւոր անգործ հայրենակիցները։ Չէքըրսի մէջ, մեր բարեկամական տեսակցութեանց ընթացքին, խորհրդակցեցանք այս կացութեան մասին եւ համամիտ գտնուեցանք թէ շահագրգռուած պետութեանց գործակցութիւնը լաւագոյն միջոցն է ներկայ պայմանները բարելաւելու։

. . . Երկու կառավարութեանց ներկայացուցիչներու խօսակցութեանց քաղաքական մասերը գաղտնի կը պահուին եւ այդ պատճառով ալ, անգլ. մամուլը շատ քիչ բացառութեամբ ոչ մէկ մեկնաբանութիւն կը փորձէ տալ հրատարակուած զեկոյցին։

Կը հաստատուի թէ Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելմտական կացութեան մասին տեղի ունեցած խօսակցութեանց ընթացքին, Անգլիոյ ներկայացուցիչները վերապահութեամբ ընդունած են գերման տեսակէտը թէ հատուցումներն են որ ամենէն աւելի գէշ վիճակի մը ենթարկած են Գերմանիոյ երկրագործութիւնն ու ճարտարարուեստը։

Չի ժխտուիր թէ Գերմանիա իրական դժուարութիւններու մէջ կը գտնուի. բայց անգլիացի նախարարները կը նկատեն թէ պատճառներէն մէկ մասը պէտք է փնտռել Գերմանիոյ տնտեսական-մաքսային քաղաքականութեան մէջ։

Թէեւ գերման նախարարներու զեկոյցը ձգտած է հաստատել թէ Գերմանիա ի վիճակի չէ այլեւս պատերազմական հատուցումներու տարեվճարը կատարելու, սակայն, կը կարծուի թէ Պրինինկ որեւէ առաջարկ չէ ըրած դադրեցնելու զանոնք։

Խօսակցութեանց ընթացքին, Գերմանիոյ վարչապետը առաջարկած է որ Հէնտըրսըն իր կարգին այցելէ Պերլին եւ կ'ըսուի թէ հաւանական է որ Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ զինաթափութեան յառաջիկայ համագումարին նախագահի հանգամանքովը ընդունի հրաւէրը։

. . . Գերման մամուլը երկար մէջբերումներ կ'ընէ ամերիկեան եւ ֆրանսական թերթերու մեկնաբանութիւններէն, Չէքըրսի տեսակցութեան մասին։ Գալով Լոնտոնի զեկոյցին, գերման մամուլը յուսախաբութիւն ցոյց կուտայ։ Ընդդիմադիր թերթերը կը գրեն թէ տեսակցութեան այս արդիւնքը արդէն նախատեսած էին եւ գեր մաննախարարները պարապ ձեռքով կը վերադառնան եւ կը թելադրեն որ վճռական քայլեր առնելու համար, կառավարութիւնը այլեւս ժամանակ չվատնէ սպասումներով։

Այս թերթերը կը պահանջեն որ Պրիւնինկ դադրեցնէ հատուցումները, բացի 660 միլիոն մառք գումարէ մը որ երաշխաւորուած է Գերմանիոյ երկաթուղիներով։

Վատիկանի եւ Իտալիոյ վէճը

Պապը երրորդ ծանուցագիր մը եւս ուղղեց իտալական կառավարութեան, պահանջելով որ պատասխան տրուի նախորդ երկու ծանուցագրերուն, որոնցմով կը ներկայացուէր երիտասարդական կաթոլիկ կազմակերպութեանց հարցին լուծման պահանջը։ Եթէ մինչեւ 10 օր պատասխան մը չտրուի այս երրորդ ծանուցագրին, Վատիկան իտալական կառավարութեան պիտի ուղղէ չորրորդ մը եւս, որով պիտի յայտնէ թէ Վատիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուած են եւ թէ Վատիկան Սպիտակ գիրք մը հրատարակութեան պիտի տայ։

Պապը կը մերժէ ընդունիլ իտալական կառավարութեան ներկայացուցիչը, մինչեւ որ գոհացում ստանայ։

Հացի կռիւ Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայէն Ռիկա հասած երկու ամերիկացի ճարտարագէտներ կը հաստատեն այն զրոյցները թէ կարգ մը խռովութիւններ պատահած են Մոսկուայի մէջ։ Այս խռովութեանց ընթացքին սպանեալներու թիւը կը հասնի 50ի։ Ճարտարագէտներէն մէկը կը կարծէ թէ այս թիւը շատ վար կը մնայ իրականութենէն։ Բոլշեւիկեան թերթերը ոչինչ կը գրեն սակայն այս մասին։ Ուրիշ լուրերու համաձայն, Մոսկուայի մէջ տարածուած են մեծ ջարդիմըլուրերը, եւ թէ բազմաթիւ գործաւորներ աքսորուած են։

Նման խռովութիւններ պատահած են նաեւ Լէնինկրատի մէջ։ Պատճառ ցոյց կը տրուի հացի պակասը։ Կառավարութիւնը չէ յարգած նոր փուռեր բանալու իր խոստումը, գործաւորներու տրուած հացի անբաւարար քանակը աւելցնելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի ընկերվարականներու համագումարը որ տեղի ունեցաւ Թուռի մէջ մայիս 24էն 27, նշանակելի է մանաւանդ ազգային պաշտպանութեան հարցին տուած իր մեկնաբանութեամբ։

Նոյնքան ուշագրաւ էին նաեւ հակամարտ ձգտումները որոնք երեւան եկան այս առթիւ, երկարելով վէճը եւ համագումարին մէջ ստեղծելով ակադեմական մթնոլորտ ու դայն վերածելով հռետորական մարզադաշտի մը։

Վախ կար մինչեւ իսկ, որ հարցը տեղի կուտայ պառակտումի։ Այս մտահոգութիւնը, դայն կանխելու փութկոտութիւնը, ու մանաւանդ, արտաքին աշխարհին մէկ ճակատով ներկայանալու կուսակցական նախանձախնդրութիւնը առանձին տարրերով մտած կը տեսնենք բանաձեւին մէջ, որ զանազան ձգտումներու համադրութեան մէկ փորձն է եւ այդ իսկ պատճառով ալ թերեւս, առած է յայտարարութեան մը ձեւը։

Տեսնենք այդ բանաձեւին նկատումներն ու եզրակացութիւնները։

Ֆրանսայի ընկերվարականները նախ պարտք կը սեպեն անգամ մը եւս յիշեցնելու թէ․

1) Ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր, ազգային անկախութիւնն ու ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը չեն շփոթեր ղեկավար դասակարգերու աղմկոտ ազգայնականութեան հետ», աղբիւրը ժողովուրդներու մրցակցութեան, փոխադարձ ատելութեան եւ տարակարծութեանց։

2) Աւելի քան երբեք կը պախարակեն դրամատիրական վարչաձեւը որ անընդհատ ծնունդ կուտայ տնտեսական հակամարտութեանց եւ իբր ուղիղ հետեւանք, կը ստեղծէ քաղաքական եւ բարոյական մթնոլորտ մը որ լեցուն է սպառնալիքներով եւ խաղաղութիւնը կը դարձնէ անկայուն։

3) Ընկերվարութիւնն է որ կրնայ ազգային պաշտպանութեան տալ իր պատմական մարդկային լրիւ իմաստը, որովհետեւ ան կ'ուզէ ոչ թէ ճնշել, այլ ազատագրել բոլոր ցեղերը, նպաստաւորելով անոնց ձգտումները դէպի միութիւն եւ դէպի ներդաշնակութիւն, որովհետեւ չի հետապնդեր որեւէ հողամասի նուաճումը։

Ու, արագ ակնարկէ մը անցընելէ վերջ ընկերվարութեան քաղաքական եւ ընկերային ձգտումներն ու նպատակները, բանաձեւը կը յանգի 1928ին Պրիւքսէլի Ընկերվարական Բ. Միջազգայինի որոշումներուն.— Խաղաղութիւնը պահպանելու համար, միջազգային աշխատաւորութիւնը պատերազմի հաւանականութիւններուն դէմ պէտք է ներկայացնէ համերաշխ ու միակամ գործունէութիւն մը, որ յանգի նոյն իսկ զանգուածային ըմբոստութեան։

Ըլլայ խաղաղութեան, ըլլայ պատերազմի պահուն, դրամատիրական պետութեանց եւ ընկերվարութեան միջեւ գործակցութիւն եւ համերաշխութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ։

Այդ նկատումներով ալ, որովհետեւ պատերազմի վտանգները կան ու կը մնան ոչ միայն սպառազինման յաւելման, այլ եւ պատերազմի գործիքներու պահպանման մէջ, ընկերվարութիւնը կը պահանջէ ընդհ. զինաթափութիւն, ամբողջական եւ հակակշռուած։

Նկատումներ, որոնք իրենց մէջ արդէն կը բովանդակեն գործնական որոշումներու սաղմը, թելադրութիւնը։

Ու Թուռի համագումարը, կը հրահանգէ իր հետեւորդներուն։

ա) Բոլոր պետութիւններուն հաւասարապէս պարտադրել զինաթափութեան սկզբունքը։

բ) Ընդհանրացնել այն եղանակները որոնք ցարդ կը կիրարկուին միայն պատերազմի մէջ պարտուած պետութիւններուն։

գ) Ընկերվարականները պէտք է մերժեն պատերազմական ամէն վարկ՝ քաղքենի պետութիւններուն։

Այսքան միջազգային մարզի վրայ։ Գալով ազգ. սահմաններու մէջ, ընդդէմ պատերազմի եւ սպառազինման՝ ընկերվարութեան գործունէութեան, ընկերվարութիւնը կ'առաջարկէր 1) տեւական եւ յամառ կռիւ ջնջելու համար քաղքենի դասերու զինուորականութիւնը։

Ոչ մէկ ստակ, ոչ մէկ մարդ քաղքենիներու զինուորական սարքաւորումին, *կը յայտարարէ* Թուրի համագումարը։

2) Պայքարիլ որպէսզի Գերմանիոյ սահմանագլուխի ամրացումը դադրի։

Այս նկատումներով ուրեմն, Թուռի բանաձեւը խիսպէս երեւան կը բերէ ընկերվարութեան հարազատ ձգտումները ազգային պաշտպանութեան եւ խաղաղութեան հարցերուն մասին։

Ընկերվարութիւնը չէ զլժած ազգերու ինքնորոշման հարցը եւ ասով՝ ազգերու անկախութեան իրաւունքը չի նկատեր խոչընդոտ խաղաղութեան պահպանման, որուն գլխուն կախուած տեւական վտանգներ կը մնան միջազգային հակամարտութիւնները՝ իբր ծնունդ դրամատիրական կարգերու։

Ընկերվարութեան այս ձգտումները կուգայ հաստատել նաեւ միաձայնութեան յայտարարութիւնը զոր Թուռի համագումարին ներկայացուց Լէոն Պլում։

Պլում կը յիշեցնէ թէ միջազգային ընկերվարութիւնը երբեք իբր նպատակ կամ հետեւանք չի հետապնդեր «միօրինակութեան վերածել ազգային ծագումներու զանազանութիւնը. ընկերվարութիւնը կը ձգտի իրենց լրումին մէջ պահել ու երաշխաւորել ազգերու ամբողջականութիւնը։ Պատերազմն է որ գլխաւորաբար կը սպառնայ անոնց անկախութեան։ Խաղաղութիւնն է որ կրնայ դայն պահպանել։ Ազգային պաշտպանութիւնը ուրիշ բան չէ, այլ եթէ միջը՝ ապահովելու համար ազգին անկախութիւնն եւ ամբողջականութիւնը։ Այսպէս, ընկերվարութեան աչքին, ազգային պաշտպանութիւնը ամէնէն առաջ եւ մանաւանդ խաղաղութիւնն է։»

Այս յստակ յայտարարութիւններն ու բանաձեւին համապատասխան մասերը, որոնք ո՛չ մէկ ստուեր կը ձգեն ընկերվարութեան ազգային հարցի ըմբռնումին մասին, հակառակ իրենց յստակութեան սակայն, տեղի տուին դժգոհութիւններու կարգ մը պատգամաւորներու մէջ։

Տեսնենք թէ ի՛նչու եւ ի՛նչ կերպով։

Մ. Ե.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ ԵՒ «ԾՈՎԻՑ ԾՈՎ...»

Գ. Աբով յօդուած մը ունի «Խ. Հայաստանի» մէջ (24 Մայիս)։ Դրագէտ մարդ է Աբով, եւ Երեւանի Թատրոնին ալ տնօրէն։ Բայց յօդուած կը գրէ Խաթաբալայի լեզուով։ Ու կը գանգատի.

— «Դաշնի ու աշխարա մի քանի ելոյթնե՛ր են տեղի ունեցել Մարտունու, Բասարգեչար եւ այլ շրջաններում կուլակային, նացիոնալիստական տարրերը՝ օգտագործելով աշուղներին եւ յուցադրելով նրանց ազգայնական երգերը ուղղուած Թիւրքերի դէմ հակայեղափոխական ագիտացիա են մղել «ծովից ծով Հայաստանի» համար, տալով երաժշտական ինսցինիրովկաներ»։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ազգային տօնը Աթէնքի եւ կայաններուն մէջ.— Մահ՝ Պ. Յովհ. Մսրեանի.— Փիքսի միջադէպը.— Ազգ. կեանք.

Հայաստանի անկախութեան 13րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Աթէնքի «Տիօնիսիա»յի ընդարձակ սրահին մէջ, մասնաւոր յաջողութեամբ եւ շքեղութեամբ։

Պէտք է արձանագրել, որ տարուէ տարի ժողովուրդը աւելի ու աւելի՛ սերտիւ եւ ջերմութեամբ մը կը սկսի կապուիլ իր ազգային սրբազան աւանդութիւններուն եւ յիշատակներուն։ Եւ ամէն անգամ որ կազմակերպութիւն մը հրապարակ գալով կը հրաւիրէ զինքը, որպէսզի յարգանքի ու պաշտամունքի իր հարկը տայ, ժողովուրդը կը վազէ հոն գունդագունդ։

Մեր շրջանի հայութիւնը, տակաւին 1924-26ին, այսքան մօտիկ չէր իր խնկելի սրբութիւններուն, (Ապրիլ 24, Փետր. 18, եւ Մայիս 28, կամ նոյնիսկ՝ Վարդանանցին)։ Հիմա սակայն, սթափած է եւ առանց ականջ կախելու աջէն ձախէն հասնող իրապէս «խորթ ձայներ»ուն, մասնաւոր յարգանքով մը խոսուն գուրգուրանքով մը կը կապուի իր ազգային գերագոյն արժէքներուն հետ, ինչպէս՝ եռագոյնը, որուն դէմ, քանի մը տարի առաջ, խորթ զաւակներէ թունաւորուած, լեցուած էր անիմանալի նախապաշարումով մը, այսօր կարելի է անվախօրէն ըսել, որ մեր գաղութը «եռագոյնի հարց» չունի այլեւս։ Ամէն հանդէսի, դպրոցական կամ ազգային, ի պատուի է եռագոյնը՝ քոյր դրօշին՝ հելլենականին հետ։

Նոյն ոգեւորիչ երեւոյթը նաեւ անկախութեան տօնին առթիւ։ Տարիներ առաջ, ինչպէս կ'ըսէի, բոլորովին մոլցած ըլլալ կը թուէր այս ժողովուրդը Սարդարապատն ու Քարաքիլիսէն եւ անոնց սրբազնասուրբ հերոսներն ու նահատակները։ Այսօր սակայն մեծ հրճուանքով կը գրեմ, որ մեր ժողովուրդը փոխուած է, իսկապէս որ հոգեփոխութիւն մը կրած է, կ'արժէր տեսնել, օրինակ, 1931 մայիս 31ի օրը, առաւօտեան ժամը 8էն ի վեր, դէպի «Տիօնիսիա»ի սրահը դիմող բազմութիւնները։

Հանդէսը յայտարարուած էր ժամը 10.30ին։ Բայց ժամանակէն շատ առաջ ժողովուրդը եկած եւ լեցուցած էր սրահին ոչ միայն կեդրոնն ու վերնայարկերը, այլեւ բոլոր նրբանցքները։ Դրան վրայ հայ եւ հելլէն դրօշներ։ Դրան աջին՝ երագոյն բաժնող ընկերներ եւ ընկերուհիներ։

Հանդէսը կը սկսի Ա. զորաբաժակի հրամանատարութեան (զօր. Մունեթաս) կողմէ սիրայօժար տրամադրուած նուագախումբով, որ կը դղրդէ սրահին կամարները եւ զեղեցիկ սարսուռ մը կը նետէ հոգիներէն ներս։

Կը նախագահէ կրթական խորհուրդի ատենապետ Պ. Պարգեւ Մարկոսեան, որ առնական ձայնով մը եւ ոսկեղնիկ հայերէնով մը կը փառաբանէ օրուան բարձր նշանակութիւնը։ Հանդէսին պատուակալ նախագահը (հելլէն Երեսփ. ժողովի փոխ-նախագահ՝ Արկիրօփուլօս) բեմ կը ցատկէ եւ կ'ողջունէ հայ ժողովուրդն ու անոր անկախութեան օրը։ Կը խօսի նաեւ՝ ծանօթ բանաստեղծ Փիթաքիս, որ սրամիտ ակնարկութիւններ կ'ընէ մեծ բարբարոսին (առանց անունը տալու) «Պէտք չկայ կ'ըսէ, անունը տալու բոլորս, մանաւանդ դուք եւ մենք, դայն լաւ կը ճանչնանք»։

Կ'արտասանեն՝ փոքրիկն Թօգաճեան եւ Օր. Պետրոսեան։ Նաեւ՝ Տիկին Մ. Շահեան։ Խմբերգներ՝ ընկ. Կաւլարենցի երգչախումբին կողմէ։ Ապա կը բանախօսէ՝ շրջանիս գործիչ՝ ընկ. Մ. Փափազեան, որ ինչպէս միշտ, այս անգամ նաեւ՝ կը խօսի ժողովուրդին սրտէն, ջերմեռանդ ծափահարուելով։ Հանդէսը կը փակուի նախագահին շնորհակալիքներով եւ «Յառաջ Նահատակ»ով։

Հանդէսէն կը բացակայէին՝ Առաջնորդը եւ Կեդր. Վարչութիւնը։ Մինչդեռ հելլէն մամուլն ու մտաւորական դասը դիտցաւ յարգել ազգային տօնը՝ հրապարակաւ և մասնակցութեամբ։

*** Աթէնքի հայութիւնը շատ ցաւալի եւ մեծ կորուստ մը ունեցաւ յանձին՝ Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենադպրին՝ Պ. Յովհ. Մսրեանի։ Յարգելի վաստակաւորը ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով, ուղեղային արիւնախառնում մը ունենալով հոգին աւանդեց մայիս 31ին, Մայիս 28ի հանդիսութեան օրը։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով։ Խօսեցան՝ Առաջնորդը, Պ. Բարաղամեան (կեդր. Վարչութեան ատենապետ) եւ Պ. Ոսկան Մարտիկեան (Թուրքիոյ երբեմնի Թղթատարական նախարար), որոնք վեր առին հանգուցեալին՝ անբասիր անցեալը, անշահախնդիր ազգասիրութիւնը եւ կորովի գործունէութիւնը։

Պ. Ոսկան Մարտիկեան խօսեցաւ իբրեւ անձնապէս եւ մօտէնմտօթ մը եւ շեշտեց անոր բոլոր արժանիքները։ Ծաղկեպսակներ բերած էին՝ Հ. Յ. Դ. կ. կոմիտէն, Լիփազմայի կոմիտէն, Կեդր. Վարչութիւնը եւ ուրիշներ։ Աւելի քան տասնեւհինգ պսակներ կը ծածկէին այս արժանաւոր Հայուն դագաղը։ Հանգիստ ամփոփն եւ մխիթարութիւն իր պարագաներուն եւ ընկ. Մ. Էպլիղաթեանի, որուն մօրեղբայրն էր։ Ունի կին, աղջիկ մը եւ երկու տղաքներ, մէկը Ռումանիա։ Կրթ. Խորհուրդի ատենապետ Պ. Պարգեւ Մարկոսեան յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ հանգուցեալին հողաթումբին առջեւ։

*** Երկու տողով պատմենք նաեւ Փիքսի միջադէպը, Մայիս 28ի օրը։

Աթէնքի չորս արուարձաններն ալ ութ տարիէ ի վեր, բոլոր Մայիս 28ի օրերուն, փակած են իրենց վարժարանները, ինչպէս սովորութիւն է որեւէ ազգի համար։

Արդ, այս տարի Փիքսի հոգաբարձութեան եւ Թաղականութեան մէջ սպրդած քանի մը մարդիկ, կը յաջողին «28ի օրը բաց պահելու» որոշում մը հանել Կեդր. Վարչութեան անունով։ Որոշումը կը հաղորդուի հոգաբարձութեանց միջոցով բոլոր վարժարաններուն տեսչութեանց։ Արուարձաններէն Լիփազման կը բանայ։ Այս Թաղին Թաղականութիւնը նկատի չառներ Վարչութեան որոշումը եւ կը հրահանգէ ոչ միայն փակել, այլ՝ աշակերտութեան բացատրել օրուան նշանակութիւնը։ Այդպէս ալ կ'ըլլայ։ Կը փակուի նաեւ, նոյն Թաղին բողոքականներու վարժարանը։

Գալով Փիքսի, հոգաբարձութիւնը կը հրահանգէ բաց պահել դպրոցը։ Առաւօտեան, հինգշաբթի, Մայիս 28ին, բազմաթիւ երիտասարդներ եւ հայրենակիցներ կանուխէն կը ներկայանան վարժարան եւ եկող աշակերտութիւնը կը ճամբեն տուն. Վարժարանը փակ է, Մայիս 28ի առիթով»։ Վրայ կը հասնին Թաղականութեան եւ հոգաբարձութեան ատենապետները։ Վերջինը կը փորձէ հակառակիլ եւ իր դասը կ'առնէ ժողովուրդէն։ Թաղականութեան ռամկավար ներկայացուցիչը՝ Դրիգոր Տիշէքեան շունչը կ'առնէ ոստիկանութիւն։

Կը հասնին ոստիկանները եւ երիտասարդներն ու հոգաբարձութեան ատենապետը (տխրահռչակ՝ Օննիկ Փէլթեքեան) կը մեկնին ոստիկանատուն, ուր ոստիկանապետը ծանօթանալով հարցին, ցաւ կը յայտնէ թէ «Յունաստանի մէջ Հայեր կան, որոնք չեն ուզեր տօնել իրենց անկախութեան օրը, Մայիս 28ը, եւ ընդհակառակն կը խօսին նոյնիսկ՝ Նոյ.-29ին մասին, որ բոլշեւիկեան օր մըն է»։ Այսպէսով կը փակուի հարցը եւ վարժարանը կը գոցուի ժողովուրդին խանդավառ ցոյցերուն մէջ։

Նոյն օրուան ի պատիւ, Փիքսի կաթոլիկ վարժարանը կազմակերպած էր մասնաւոր դպրոցական հանդէս մը, ուր խօսեցան՝ Հայր կամսարական եւ Ընկ. կառավարենց։ Ներկայ եղան՝ երեք դպրոցներու աշակերտներն ու երկսեռ հասարակութիւն։ Եղան՝ արտասանութիւններ, երգեր եւ մեներգներ։

*** Հպատակութեան հարցը կը մնայ անլոյծ։ Մասնաւոր կանոնագրի մը վաւերացումը՝ առ այժմ, նմանապէս կը մնայ առկախ։ Թէեւ հանգուցեալ Պ. Մսրեան մշակած է օրինագիծ մը, որ քննութեան պիտի ենթարկուի մօտերս։

*** Վարժարանները կը գործեն։ Զէր բաւեր խիրաքանչիւր վարժարանի նիւթական մտահոգութիւնը (տեղական), այս տարի կայ եւ Բարեգործականին զանգազութիւնը։ Ամէն տարի, Նոր տարիէն վերջ, ամսէ ամիս կանոնաւոր կը ստացուէին նպաստները։ Իսկ այս տարի, շատ ու շատ կ'ուշանան։ Օրինակ, մինչեւ այսօր (931 յունիս 2) տակաւին իւրաքանչիւր դպրոց երեքական ամսական պահանջք ունի Բարեգործականէն (մարտ-ապրիլ-մայիս)։ Արդեօք, կը զգա՞ն թէ, ինչ կը նշանակէ դպրոցի մը համար յապաղումը երեք ամսական նպաստի՝ օրինակ՝ 6000 տրխմ.ի (2000) ֆրնս. ֆր. կրթական մշակներուն համար։

Այս բոլորին վրայ եթէ աւելցնենք Թաղային մարմիններու աղայական վերաբերմունքը՝ ուսուցիչներու տրուելիք դրամին հանդէպ, կ'ունենանք կրթական մշակին նիւթական ամբողջական պատկերը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Աբովեան հիւանդ.— Ֆրանսացի բժիշկ մը, որ կը սիրէ ուսումնասիրութիւններ կատարել «գրական բնախօսութիւն» անունին տակ, կը խոստովանի որ դժուար է քննել մեռած գրագէտները, անոնց ստեղծագործութիւնները յարաբերաբար իրենց հիւանդութեան եւ խառնուածքին։ Այդպիսի ուսումնասիրութիւն կարելի է կատարել, աւելի յաջողած չափով, միայն ողջ գրագէտներուն վրայ։ Այնպէս ալ դժուար է ճշդել հիւանդութիւնը Աբովեանի, երբ մեռած է շատոնց, ձգելով հակասական տեղեկութիւններ իր կեանքին մասին։ Այսուհանդերձ իր նամակներն ու գրականութիւնը կը մատնեն որոշ տարրեր, որ կը բացայայտեն խառնուածքը, հոգեբանախօսութիւնը եւ անձնասպանութիւնը։ Այդ տարրերէն հետեւցնելով, Աբովեանի *կը վերագրենք* névrose émotive։ *Նոր բացայայտութիւն* մը չէ այս, որովհետեւ բժիշկները եւ հոգեբանները ծանօթ էին այս հիւանդութեան հինէն ի վեր, մինչեւ Արիստոտել, որ գերյուզական ջլախտը եւ մելամաղձոտ խառնուածքը կը նոյնացնէր իրարու հետ։

Առանց քննելու այս ջլախտը առանձին, փորձենք գտնել ծագումը (étiologie) *եւ յառաջացումը* (évolution) *Աբովեանի մէջ*։

Ռուսոյի գերյուզական ջլախտին երեւման մէջ մեծ դեր խաղաց սեռային գործարաններու իր մէկ տկարութիւնը (1)։ Բայց մենք որեւէ տեղեկութիւն չունինք թէ Աբովեան ֆիզիքական ի՛նչ հիւանդութիւն ունէր։

Առ այժմ կը բաւէ ուսումնասիրել իր կեանքը (միջավայրը եւ ապրումները), որ անպայման թողուց իր ազդեցութիւնը, ինչպէս Ռուսոյի վրայ՝ իր պատաւ հօրաքրոջ գուրգուրանքն ու քիթ քիթի ընթերցումները։

Աբովեանի լուսանկարը մեզի ցոյց կուտայ աղուոր երիտասարդ մը։ Դիմագիծը կը ներշնչէ ուշիմութիւն եւ նախանձ։ Ունի զգայասէր շրթներ։ Ամէնէն յատկանշականը՝ իր փայլուն աչքերն են։ Աչքերը կը կազմեն «հոգիի հայելին», կը թարգմանեն զգացումները, յուզումը, խռովքը։ (2) Նայուածքին փայլը կուգայ ապահովաբար դիւրահոս արցունքէն, որ շարունակ կը թրջէ ակնագունդերը։

Այդպիսի փայլուն աչքեր կ'ունենան գրեթէ բոլոր գերայոյզ նկարագիրները, որոնք շուտով կը տպաւորուին, շատ կ'ազդուին, շատ կը յուզուին, իրենց ամբողջ դէմքովը կը կարմրին, լալու տրամադրութիւն ցոյց կուտան՝ երբ յանդիմանութիւն մը լսեն կամ բարկանալու պատճառ մը ունենան։ «Կնոջական ջիղեր ունի», կ'ըսեն բժիշկները այս նկարագրով անձերուն։ Արդարեւ, կնոջական ջիղեր ունէր նաեւ Աբովեան,— անոշան դէպք մը կրնար «թօնից հանել» կամ ցնցել իր ջղային դրութիւնը, յանկարծ կը մարէր ու կը նուաղէր, շուտով կը սիրահարէր, դիւրութեամբ կուլար, կը փնտռէր գգուանքը։

Այս նկարագրին պատրաստութեան մէջ մեծ դեր ունեցաւ իր մանկութեան խռովեալ շրջանը (3)։ Այն ատենները, Երեւանի գաւառը թատերաբեմ դարձած էր կռիւներու, հարստահարութիւններու, աւեւանդումներու, ծեծերու, սպանութիւններու։ Ամէն մարդ վախու մէջ էր։ Գիշեր ցերեկ ամէնուն սիրտը դող։ Բայց ձգենք, որ Աբովեան ինք պատմէ.

— «. . . *Սարդարն ու Հասան Խանը գալիս հօ՝ երկինքը մեր գլխին փուլ ա գալիս, աշխարքն աշխարքով դիպչում. էլ շունը տէրը չի ճանաչում, էնքան գէլ են մեր գլխին թօփ ըլլում, Բէչըը, քէչըը ամէն մէկ գալիս՝ չորս հինգ հարիւր մարդ էգեւյցն ընկած՝ տուն են թափում, ո՞ւմ առաջը բռնես։ Խան, բէկ, ծառայ, մէհտար, աշչի, ղուշչի, ղալյանչի, էրկու էնքան էլ ձի, ջորի, ուղտ, բարդ, բարախանայ՝ հետըները քցած՝ գալիս են մտնում վանքը, դէ արի՛, նրանց կառավարի։*

. . . Ինչ որ մեր խեղճ միաբանի ու նօքարների գլխին ա գալիս, ղուշմանդ չտեսնի։ Փէտի, թրի առաջ արած, սաղ օրը ուշունց տալով, ծեծելով՝ հազար մէկ բան են ուզում։ Եա ձիանոնց տեղն ու խոտակը լաւ չի, եա իրանց սրտի ուզածը բանի պէտքը չի՛։ Մեր ձիանքն էլ են դուս անում, տաւարն էլ։ Խոզերին հօ՝ վա՛յ նրանց օրին, որ տեղ որ տեսնում են, թրատում, միջիցը կէս են անում, ախր խոզի թշնամի են, բաս ի՞նչ կ'ըլի։ Մեր թխած հացը, էփած կերակուրը, մորթած միսը, ձեռը տված զատը հարամ ա ու հարամ։ Իրանք են ամպարը մըտնում, մառանը ընկնում, ղոնըրը կոտրատում ու ինչ սիրտներն ուզում ա, շատ փայը շաղ տալով, ոտի տակ քցելով, կոտրելով, ջարդելով, փչացնելով՝ իրանց ձեռովը դուս բերում, ուզածները շինում, էլի մեր եախիցը կպչում։ Էսպէս մայդայ ասես՝ ղարաչի, քեաժանչի, սազանդար՝ սաղ գիշերը՝ որը պար էր գալիս, որը փալ բաց անում,

(1).— Նմանութեան զարմանալի եզրեր կան Ռուսոյի եւ Աբովեանի նկարագիրներուն միջեւ, թէեւ Աբովեան երբեք յիշած չըլլայ անունը Ռուսոյի, որուն սիրահար մըն էր իր դասընկերը Ստ. Նազարեան եւ ոտանաւոր մըն ալ նուիրած.

Քեզ ոչ երբեք, ժան ժակ Ռուսսօ,
Պիտի մոռանայ աշխարհ,
Անմահ ես դու, ոգի սրբոյ,
Թէեւ հազար սահի դար:

Քո երկնաշունչ մեծ գործերը,
Յաւիտեան պիտի ծաղկեն,
Անթառամ է քո պսակը,
Թող ազգեր գան, թող կորչեն:

(2) Dr. Léopold-Levi,— Le tempérament et ses troubles, էջ 49։

(3) Dr. Louis Combe,— La névrose émotive, essai sur le tempérament artistique et littéraire, էջ 264։

բերնին զօր տալիս, որը
ին, որ էս անիրաւի սիրտը
վի»։
աչա ուրիշ տեսարան մը։
արին զինուորներն են.
Թուրք, Սարվազ, Ա-
ու եկեղեցին լցվեցին, ժամ
ների ձէնը փորընկումը
էր մեծի, պստիկ՛ չէր մը-
արին. ով ոտուձը հարա-
ունէր ու ջանումը ղըվաթ,
թաու գլուխն առաւ, կո-
ով չէ՝ տեղն ու տեղը մնաց
ված՝ սառած։ Գլուխ սսես՝
ում էր, ատամ սսես՝
ում էր։ Անիրաւ Արախ-
ո՛չ ժամի էր խնայում, ոչ
։ Թվանքի ողքով ամէն
մէկ պատի կպցրին, վրայ
, եկեղեցու զարդ, զէն զի-
, խաչ, աւետարան ունէր,
ու դէն գաղթմից արին,
առ, բուրվառ, ինչ տեղ
րծաթի նշան էր երեւում,
քանդում, ջախջախուրթ
նում, վերցնում, ոտի տակ
։ Ինչ կնանոցն հալն էր,
ած ո՛չ չհանց տայ, երե-
կի սսես, ձեռի մատանիք,
շարք ու քորոց, զառ մեն-
այ, դիբալ արխալուխ, սա-
քուրք, ինչ կար չկար՝
կլով, ոտի տակ տա-
էին հաքըներիցը հանում։
ի եպիսկոպոսը մէջ ըն-
որ քօմակ անի, բռնեցին
ը կապեցին, տէրտէրներն
, ամէն մէկին մէկ պատի
ցին, ու ով կար չկար՝ ոչ-
պէս թրի առաջն արած՝
ին, հետ ածեցին։ Լացի,
ձէնը երկինքն էր հասել»։

ալխի միջավայրի մը մէջ,
եւ սարսափի տպաւորու-
տակ, Աբովեան վաղահաս եւ
զգայնութիւն մը ունեցաւ, հի-
ջիղեր, դողահար սիրտ։ Վանքն
քրիստոնէական միսթիսիզմով,
քեց այս զգայուն պատանիին
կայութիւնը։ Զգայարանքները
ած են այլեւս, քիչ մը կա-
բայց վանականի զրկանքնե-
կը խարազանեն զգայական
արտայայտութիւնները։ Այդ
ամէն զգացում կը ծպտուի
ան կուզայ միայն անմեղ
մակին տակ։ 15 տարեկան
, անյագուրդ կը կարդար
ութիւնները Ղուկաս Վա-
եցի, Սիմէոն կաթողիկոսի,
ր Աբբայի, եւ բոլոր նշա-
դէմքերուն։ Աբովեան կ՚երա-
ծ մարդ մը ըլլալ։ Վիքթոր
երբ դեռ աշակերտ էր, կը
ր տետրակներուն մէջ. «Կամ
ուխան մը պիտի ըլլամ, կամ
։ Աբովեան եւս կը մտածէր
թեան մը մասին։ Կեանքի
ութիւնները անշուշտ պիտի
պայքարը երազին եւ իրա-
թեան, ողբերգութեան մը պէս։
տանը կարօտը, այլ կը փոր-
ենտիկ երթալ, չի յաջողիր։
կ՚երթայ, չի կրնար հա-
ան մտնել։ Իր երազը կը
եցնէ զինք։ Խուրձ մը ջիղ
է, դիւրագրգիռ երիտասարդ
րենի բնաւորութեամբ։ Իր
տի մարդիկը պահ մը կը
թէ կնոջ ազդեցութիւնը
մեղմացնել Աբովեանի վայրե-
ը։ Կը խրախուսեն, առիթ
դծեն։ Աբովեան եւս այդ
քն ունի, ինչպէս կը գրէ նա-
մը մէջ. «Զի առաւել մերձա-
ով քաղցր օրիորդին, մեղ-
բարք իմ, եւ յիրաւի այս է
միջոց, զի թէ ոք կամի մեղ-
ցանել զբարս, որքան մերձե-
ծանօթութեամբ եւ բարե-
թեամբ ընդ կանանցի սեռից,
կրթին, պատուականանան
որա»։ Այս սիրահարութիւնը
երկեց, այլ նոյնիսկ սրեց իր
կան յեղաշրջումը։ Եւ հետզհե-
ովեան դարձաւ տխուր, մե-
ոտ, անհասկնալի վիշտով մը
համակուած։ Երբ, օր մը, Դորպատի մէջ, Պարսկաստանցի անծանօթ Հայ մը կը տեսնէ, նուաղելու, մարելու աստիճան կը յուզուի, անոր վիզը կը նետուի ու կուլայ։ Ոմանք հայրենաքաղձութեան երեւոյթ մը կը համարին այս, բայց վերջէն տեսնուեցաւ որ իր ծննդավայրին մէջ աւելի յաճախակի դարձան այդ անհասկնալի լացերը, սաստկացան յուզումները, խորացաւ մելամաղձութիւնը։ Պահ մը մարդատեաց դարձաւ, սիրեց մենութիւնը եւ «Զանգի»ի մէջ քնարերգեց յուզումը, որ կը պղտորէր իր միտքը, «Վէրք Հայաստանի»ին մէջ փառաբանութիւնն ըրաւ անձնասպանութեան (5)։

Գերայօյզ նկարագիրներուն ուսումնասիրութեան մէջ կարեւոր կէտ մըն է սեռային կեանքը։ Արդարեւ այդ նկարագրով անձերու մօտ կանուխ կը սկսի սեռային ախորժակը։ Աբովեանի գրականութեան մէջ շատ ցցուն չեն սեռային արտայայտութիւնները, նոյն իսկ եղքէն անտարբերութիւն ցոյց տուաւ իր կնոջ հանդէպ։ Սակայն կարելի չէ ուրանալ, որ Աբովեան զգայասէր էր եւ բաւական տառապեցաւ սեռային տագնապով։ Դորպատի մէջ իր առաջին սիրահարութենէն յետոյ, երբ Թիֆլիսի գերմանական գաղութէն լուտերական աղջկան մը հետ ամուսնացաւ, քիչ մըն ալ նախանձ էր անշուշտ, որ զինք դրդեց հրաժարեցնելու ուսուցիչ Վեքիլովը։ Այս երիտասարդը ազէտ մըն էր, հասկընալի է, բայց Աբովեանի մահէն յետոյ տիկին Աբովեանի պաշտպանը դարձաւ, այդ ալ հասկնալի է։ Կը պատմուի նաեւ թէ Աբովեան սիրաբաղձարած էր իր աշակերտներէն մէկուն մօրը՝ Թրքուհիի մը։ Ինչ որ ալ ըլլայ, Աբովեան, որ սովորութիւն ունէր ինքզինք խարազանելու, ինքզինք քննադատելու, — վկայ իր ամբողջ գրականութիւնը, — ուժեղ փորձեր կատարեց զսպելու համար նաեւ իր զգայարանական զօրաւոր կարողութիւնները։ Ինք սիրտ մըն էր առաւելապէս, կ՚ապրէր ջիղերով, որոնք շարունակական թրթռացման մէջ էին, — բայց ուզեց միտք մը ըլլալ եւ ապրիլ հոգիով, բանականութեամբ։ Պահելով փիլիսոփայական հին բացատրութիւնները, ըսենք թէ սիրտի եւ մտքի կռիւ մըն էր, որ եղաւ Աբովեանի ամբողջ կեանքը։ Երկու անհատ դարձած էր Աբովեան։ «Սատուա՜ծ իմ, կը հեծկլտար Ռասին, ինչ անգութ պայքար է այս, երկու մարդիկ կան մէջս»։ Աբովեան եւս երկու մարդ կը գտնէր իր մէջ, երկու ուժեր, որ կը կռուէին իրարու դէմ, սարսելով իր էութիւնը։ Տագնապին ճակատագրական վախճանը ճշդուած էր, սակայն, — իր յուզումներուն խորութիւնը եւ շարունականութիւնը, մանկութենէ՛ն ի վեր, ստեղծեր էին ջլախտ մը։ Միտքը պարտուած էր այլեւս։ Եւ ինչպէս névrose émotive-ի մատնուած արուեստագէտներէն շատերուն կը պատահի, դիմեց անձնասպանութեան, — սիրտը սպաննեց միտքը (6)։

Այսպէս համառօտ ներկայացնելէ յետոյ Աբովեանի հիւանդագին հոգեբնախօսութիւնը, յաջորդով կուտանք անոր ազդեցութիւնը իր գրականութեան եւ ոճին վրայ, որովհետեւ, ինչպէս կ՚ըսէ Կոնքուր, «ոճը բնախօսութիւն մըն է»։

(11) Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(…) Ա. Աբեղեան Հայրենիք
գրին մէջ կը կատարէ ընդ-
քաղուածք մը Պարրոտի
րդական նկարագրութե-
ր կը տեսնուի թէ Աբով-
խիստ պահեցողութեան մը
ունէր։

(5) Ոմանք Աբովեանի անձնասպանութեան պատճառները կը վերագրեն ընկերային միջավայրին, համաձայն Տիւրք՚հէյմի դպրոցին։ Իմ կարծիքովս, Աբովեանի պարագային մէջ, կը սխալի Տիւրք՚հէյմի դպրոցը, որուն կազմութեան մէջ մեծ դեր կը խաղան բարոյական արտաքին պայմանները, ընդհակառակն անձնասպանութիւններու բացատրութեան մէջ պէտք է կռթնիլ փորձառական բնախօսութեան։ Արդէն Սթրազպուրկի դպրոցը (փրոֆ. Հալպվախս) հակում մը ցոյց կուտայ անձնասպանութիւնը բացատրելու ներքին պատճառներով։ Մասնաւորաբար ներծոր գեղձերու գիտութիւնը, վստահ եմ որ, հիմնապէս պիտի յեղաշրջէ Տիւրք՚հէյմի դպրոցը։ Որովհետեւ երբ Ամերիկացիները կ՚աշխատին մարդիկը դասաւորել համաձայն իրենց ներծոր գեղձերու մեքենականութեան (Լուիզ Պիրմէն), երբ ֆրանսացի բժիշկ գրագէտները կը փորձեն արուեստագէտներուն կարողութիւնը բացատրել իրենց կազմաբնախօսութեամբ (Տոքթ. Վուավրնէլ), այն ատեն իր անձը սպաննելու մղումն ալ պէտք է ընդունիլ որ կը ծագի ներքին պատճառներէ։ Ամիէնի յիմարանոցին մէջ ունէի հիւանդ աղջիկ մը, որ ամէն ժամ կը պահէր իր գիտակցութիւնը, բայց կը փորձէր սպաննել ինքզինք։ «Կը սիրեմ կեանքը, շա՜տ կը սիրեմ, կ՚ուզեմ ապրիլ, բայց ներսէս բան մը կը մղէ զիս սպաննելու ինքզինքս», կ՚ըսէր ինծի դառնօրէն, կոկորդի հիւծախտ ալ ունէր։

(6) Dr. J. Vinchon,—Les déséquilibrés et la vie sociale, էջ 19։

"ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ,,

Վերջերս «Յառաջ» հրատարակեց Մարսիլիոյ Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան մէկ կոչը։

Միութիւնը առաջադրած է պատրաստել Կարնոյ մասին պատմական, տեղագրական, ազգագրական հատոր մը եւ պէտք ունի հայրենակիցներու գործակցութեան։ Այդ տեսակ ձեռնարկ մը միահամուռ ջանքերով միայն կրնայ յաջողիլ, հետեւաբար հրաւէր կ՚ուղղէ Կարնեցի մտաւորականներու, Միութիւններու որպէսզի նկար եւ ատաղձ հաւաքեն ու կեդրոնացնեն։

Արդարեւ գովելի ձեռնարկ։ Անոր կարեւորութեան, այժմէականութեան մասին երկու կարծիք չի կրնար ըլլալ. ժամանակն է որ իւրաքանչիւր Հայրենակցական Միութիւն ջանայ մոռացութեան խաւարէն փրկել իր գաւառի բարոյական դիմագիծը։

Առիկա յարգանքի արտայայտութիւն մը չէ միայն անցեալի հանդէպ, այլ նաեւ երաշխիք մը ապագայի տեսակէտով։ Եթէ կը հաւատանք թէ իրաւունքներ ունինք պատմական հայրենիքի մը վրայ, չմոռնանք որ առիկա որբ յիշատակ մը միայ մեր մէջ, չմոռնանք որ անոր պատկերը նուաղի, մեռնի մեր ներսիդին։ Մեր պզտիկ հայրենիքները նախ պէտք է ապրին մեր մէջ, — որպէս զի օր մը կարենան վերածուիլ իրաւունքի մը, իրողութեան մը։

Կարնոյ Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութիւնը մեր պատմական բոլէին մէկ ազդանշանն է, զոր պէտք է լսեն ամէնքը, երբեմնի հայ գաւառին բոլոր զաւակները։

* * *

Ինծի համար անյայտ է թէ Մարսիլիոյ Հայրենակցականը ի՞նչ ուղղութեամբ մտադրած է գլուխ հանել իր առաջադրութիւնը. այսինքն ի՞նչ մեթոտով, ի՞նչ օրագրով պիտի կազմակերպէ այդ հրատարակութիւնը, որու դժուարութիւնները կարելի չէ ստորագնահատել։

Կ՚ենթադրեմ, նախաձեռնարկ Միութիւնը աղբիւրներու եւ ատաղձի բացարձակ չգոյութեան մը առջեւ կը գտնուի։ Այդ տեսակէտով չափազանց նպատակայարմար է իր առաջին քայլը, որով կը ջանայ բոլոր հայրենակիցներու օժանդակութեամբ հում նիւթ, այսինքն տեղեկութիւններ հաւաքել. Նախապատրաստական այդ աշխատանքն է որ կրնայ արդիւնաւորել բուն իսկ էական ձեռնարկը։

Բայց այս կէտի մասին թող ինծի թոյլտրուի յայտնել վերապահութիւն մը։ Նպատակս չէ ազդել արդէն տրուած որոշումներու վրայ, ոչ ալ որեւէ կերպով ժխտել անհատական աշխատակցութեան կարեւորութիւնը, այլ պարզապէս բանաձեւել թելադրութիւն մը, որ կրնայ թերեւս նկատի առնուած ըլլալ։

Նախ չեմ կարծեր թէ անհատ հայրենակիցներու կողմէ միայն հաւաքուած տուեալներ եւ ցուցմունքներ կը բաւեն ունենալու համար բաւարար ատաղձ։ Կարնեցի ամէն մէկ մտաւորական — մեր այս տարբեր պայմաններու մէջ — կարծեմ ի վիճակի չէ ձեռնհասօրէն պատասխանելու տրուած հարցերու որ եւ է մէկին. որովհետեւ ընդունինք որ առաջարկուած հարցերէն գրեթէ իւրաքանչիւրը լուրջ որոշումներ, պրպտումներ կը պարտադրէ եւ կ՚ենթադրէ աղբիւրներ, որոնցմէ զուրկ ենք ընդհանրապէս։ Մեր անհատական յիշողութիւնները անորոշ են, անբաւական են եւ անվաւեր. ու մեր շուրջ կը պակսի մանաւանդ կենդանի ակունքը, ժողովրդական, տարէց սերունդը որ աւանդապահն է գաւառի մը անգիր պատմութեան եւ դպրութիւններուն։

Այս պայմաններուն մէջ, կը կարծեմ, անհատներէ սպասուած օժանդակութիւնը պիտի մնայ սեղմ, ժուժկալ եւ պիտի սահմանափակուի յիշատակներու եւ գրական մենագրութիւններու մէջ։

Առոնց ալ արժէքը ընդունելով հանդերձ, կ՚աւելցնեմ, այդ ցանուցրիւ տարրերով ամբողջական երկ չի պատրաստուիր։

Ուրե՞մն։

Անհրաժեշտ կը գտնեմ որ Մարսիլիոյ Հայրենակցականը նախ ջանայ հաւաքել Բարձր Հայքի մասին լոյս տեսած բոլոր հրատարակութիւնները Կովկաս, Թուրքիա կամ արտասահման։ Որ Մխիթարեան միաբանութիւններու դիմելով, ջանայ համախմբել հայերէն մամուլի եւ հանդէսներու մէջ լոյս տեսած յօդուածներու եւ տեղեկատուութիւններու էական մէկ ամփոփումը։ Զանց առնելու չէ օտար ճամբորդներու ուղեգրական նկարագրութիւնները։ Բարձր Հայքի մասին (Լինչի «Հայաստան»ը այս ուղղութեամբ կը բովանդակէ ուշագրաւ էջեր)։

Նոր ցուցմունք մը ընելու յաւակնութիւնը չունիմ. թերեւս նախաձեռնողները զիս կանխած են այս ուղղութեամբ. բայց անխուսափելի մեկնակէտ մըն է այդ, որովհետեւ այլապէս կանխատեսուած ձեռնարկը կը մնայ ոչ ամբողջական։

Այս մտահոգութեամբ է որ կը փորձեմ այսօր ծանօթացնել գիրք մը, թէեւ լոյս տեսած 1925ին, բայց որ այժմէականութիւն կը ստանայ մեզ շահագրգռող հարցին պատճառաւ։

Հ. Յակոբ Ծ. վ. Քօսեանի երկհատոր երկասիրութիւնն է առիկա, «Բարձր Հայք»ի մասին, որու պիտի անդրադառնամ յաջորդով։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ ԵՒ «ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»

«Խորհ. Հայաստան»ի մայիս 23ի թիւով Ա. Բզնունի կը գրէ, երկայնբարակ խորագրի մը տակ, — քաջազնունու քաղաքական իդէալների եւ հայրենասիրական «միամտութեան» մասին։ Յետոյ մէջբերում մը կը կատարէ Քաջազնունիի գիրքէն, «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անելիք չունի այլեւս» — Ես չունիմ նոր պաշտամունք, չեմ կառուցել նոր կուռքեր, մնում եմ հաւատարիմ իմ դաւանած հին աստուածներին»։ Եւ Բզնունի այսպէս կը սկսի իր յօդուածը.—

«Մաշխատական Դաշնակցութիւնը վերջին պտուտակը չի ինտերվենցիայի բարդ մեխանիզմի մէջ։ Նրան յանձնարարուած է խորհ. Ռուսիոյ դէմ փոքրասիական պլացդարմ (ռազմախարիսխ) կազմակերպելու պատասխանատու գործը։ Մենշեւիկների եւ մուսավաթականների հետ միասին, իմպերիալիստական խրտուիլակ Կիլիկի օգնութեամբ ու ղեկավարութեամբ դաշնակներն ուրուագծում են կոնկրետ պլաններ, ձախողելու սոցիալիստական մեծ շինարարութիւնը։

Անհրաժեշտ է դրսեւորել եւ ցոյց տալ իսկական դէմքը հայ ամենուեխականութեան այն մասին որը կից մօտենում եւ պաշտպանում է դաշնակեան իդէոլոգիան՝ նրա բոլոր հակայեղափոխական նացիոնալիստական դրոյթների հետ միասին։

Այդ ամենուեխականութեան ականաւոր ներկայացուցիչն է հանդիսանում քաղաքացի Յովհ. Քաջազնունին»։

Ի՞ՆՉ Է ՄԵՂՔԸ ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻԻՆ

Այս օրերուս Հայաստանի մէջ խիստ պայքար մը կը մղուի Քաջազնունիի դէմ։ Ոչ միայն կը հրաժարեցնեն իր պաշտօնէն, այլ նաեւ սպառնալիքի տակ կը պահեն զայն։ Ի՞նչ է մեղքը։

Յարձակող կողմերուն քննադատութենէն կը հասկցուի, որ Հայաստանի խորհրդայնացման տասնամեակին առթիւ գովասանական յօդուած մըն ալ կը պահանջուի Յովհ. Քաջազնունիէն։ Այս ծերունին, իր յաւիտենակա՛ն միամտութեամբը, որով գրեց ծանօթ գիրքը եւ գնաց Հայաստան՝ ծառայելու իր «հայրենիքին», գրեց այդ յօդուածն ալ, որ մնաց... անտիպ։ Կոմունիստները գրաւեցին այդ յօդուածը, որովհետեւ այնտեղ կը խօսուէր «հայրենիքի» մը մասին։

Յօդուածը կը թուի թէ կը բաղկանար երեք մասէ.

1.— Փառաբանութիւն խորհրդային Հայաստանի։

Այս մասին մէջ Քաջազնունի «մանրամասն թւական տուեալներով նշում է երկրի նիւթական եւ կուլտուրական զարգացման փաստը։ Նա մանրամասնօրէն թւում է նոր կառուցումները, հսկայական նուաճումները, եւ աւելի զուսպ արտայայտութեամբ՝ գիւղատնտեսական աշխատանքները»։ Եւ կ՚եզրակացնէ. «Ամրացնում ենք այսօրւայ դիրքերն ու հարթում վաղորդեան ճամբաները,— հայրենիք ենք ստեղծում, պետութիւն կառուցում»։

Այս ստորագծումները, զոր մենք կատարեցինք, կը կազմեն բոլշեւիկներու քննադատութեան առարկան։

2— Աշխարհակալ պետութիւններու յարձակողական ձգտումները Ռուսիոյ հանդէպ եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան օժանդակութիւնը աշխարհակալներուն։

Այս հեքեաթը շատ կը կրկնեն մեր բոլշեւիկները եւ Քաջազնունի եւս իր կարգին կ՚անդրադառնայ այդ դրոյթին։

3— Կոչ արտասահմանի հայրենակիցներուն եւ «հայրենասէրներուն»։

Վերոյիշեալ հեքեաթին հաւատալով, Քաջազնունի իր յօդուածը կ՚աւարտէ կոչով մը։ Ո՞վ են այդ «հայրենասէրները»։ Որոշ է, Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատկանող ստուար զանգուածը։

Ըստ Քաջազնունիի, Դաշնակցականներուն եւ կոմունիստներուն միջեւ տարբերութիւն չկայ, որովհետեւ երկու կողմերն ալ կ՚աշխատին «հայրենիք ստեղծելու համար»։ Այնպէս որ, Քաջազնունի կը ցաւի, երբ «հակառակորդների բանակում են, կամ առնուազն զանգատում են բոլշեւիկներից ու մասնաւորապէս ըմբոստանում են Հայաստանի խորհրդայնացման դէմ նաեւ հայրենասէրները (Դաշնակցականները)։ Սա արդէն մի հրեշային թիւրիմացութիւն է, մտքի ու ըմբռնումների կատարեալ վայրիվերում»։

Եւ կոչ կ՚ընէ.

—«Թող ամբողջ աշխարհը զանգատուի, ըմբոստանայ, ու զինուի խորհուրդների դէմ— դա աշխարհի գիտելիքն է—, բայց հայ հայրենասէրը զանգատուելու իրաւունք չունի։

Զէնքդ վար, հայրենակի՛ց, քո տեղն այդ բանակում չէ»։

ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄ

Տօվիլի երկաթուղիին շինութեան մէջ աշխատող 40 իտալացի բանուորներ, թունաւորման նշաններ ցոյց տուին երկու օր առաջ։ Բոլորն ալ փոխադրուեցան հիւանդանոց։ Այս գործաւորները միասին կը ճաշէին։ Կը կարծուի թէ թունաւորումը առաջ եկած է պահածոներէ։

ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ընդհ. Պատգամաւորական ժողովը, որ վեց ամիսէ ի վեր իր նիստերը կը գումարէր Փարիզի մէջ, իր աշխատութիւնները լրացուց վերջին նիստին մէջ, Շաբաթ գիշեր, 6 Յունիս, մինչեւ լոյս։ Ներկայ էին հետեւեալ պատգամաւորները։

Պ. Պ. Ներսէս Օհանեան՝ Եգիպտոս, Գ. Մերճանոֆ՝ Յունաստան, Շ. Նարդունի՝ Պարսկաստան, Հ. Զահրէճեան՝ Յունաստան, Գ. Յակոբեան՝ Փարիզ, Պ. Զաքըճեան՝ Մարսէյլ, Բ. Ժըպտունի՝ Պուլկարիա, Հ. Մատթէոսեան՝ Տէսին, Հ. Աբելեան՝ Փարիզ, Ս. Տէր Թովմասեան՝ Փարիզ, Գ. Յովհաննէսեան՝ Պուլկարիա, Տոքթ. Յ. Քիւթիւքեան՝ Հիւս. Ամերիկա, Խ. Գասպարեան՝ Յունաստան, Գ. Պետրոսեան՝ Ռումանիա։

Խորհրդականներ՝ Պ. Պ. Կարօ Ուշաքլեան, Օ. Եազմաճեան եւ Ժ. Մինթաճեան։

Օրինաւոր բացակայ էին Պ. Պ. Ա. Արամեանց՝ Պրազիլիա եւ Վ. Թերզեան՝ Ռումանիա։

Ձեռնարկուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. հովանաւորող մարմնի ընտրութեան։ Ընտրուեցան միաձայնութեամբ Պ. Պ. Գ. Նորատունկեան, Տիգրան Խան Քէլէկեան. Պօղոս Էսմէրեան, Ա. Համբարձումեան, Ա. Չօպանեան, Կ. Փափազեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. վարչութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալներէ.— Պ. Հ. Լ. Բաշալեան, Լ. Կիւմիւշկէրտան, Զ. Խանդաեան, Ա. Զաքրեան, Տոքթ. Լ. Գրիգորեան, Ն. Գարաեան եւ Ն. Օհանեան։

Մարզական կեդր. յանձնախումբը.— Պ. Պ. Գ. Մերճանոֆ, Պ. Զաքըճեան, Վ. Թերզեան, Ժ. Եազմուրեան, Աղաթօն, Տոքթ. Քիւթիւքեան եւ Բ. Ժըպտունի։

Սկաուտական մարմինը կազմուեցաւ հետեւեալներէ.— Տիկնայք Պերճուհի Բարսեղեան, Էլէն Բիւզանդ, Պ. Պ. Գ. Յակոբեան, Յ. Պապէսեան, Հ. Աբելեան, Օ. Եազմաճեան, Ա. Պէրպէրեան, Գ. Յովհաննէսեան եւ Վ. Փասթըրմաճեան։

Դատական վերին մարմնի անդամ ընտրուեցան.— Պ. Պ. Ն. Օհանեան, Գ. Մերճանոֆ, Գ. Յակոբեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նոր Կանոնագիր-Ծրագիրը դասաւորելու համար ընտրուեցաւ Խմբագրական Մարմին մը հետեւեալներէ.— Պ. Պ. Կ. Ուշաքլեան, Ս. Տէր Թովմասեան եւ Շ. Նարդունի։

Յետոյ ժողովը զբաղեցաւ առկախ մնացած խնդիրներու վճռաբանութեամբ եւ տուաւ կարեւոր որոշումներ։

Թղթակից

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ ԿԸ ԿՔԻ

Երկրագործական դրամատան Էնկիւրիի կեդրոնի շէնքը ճաթռտուքներ ստացած ըլլալով, տարիէ մը ի վեր քննութեան տակ առնուած էր։ Վերջին անգամ, գիտական մարմին մը շէնքին հիմերը քննած եւ այն եզրակացութեան եկած է որ հիմերը խախուտ են եւ շէնքը կքելու վտանգին մէջ կը գտնուի։ Կքումի վտանգը հիմակուընէ իսկ գլուխ ցցած է արդէն, որովհետեւ շէնքին դրամարկղերու բաժնին մեծ դուռը չի գոցուիր։

Դրամատունը Էնկիւրիի ամէնէն գեղեցիկ շէնքերէն մէկն է, յատակագիծը մեծ ծախքով մը շինել տրուած է օտար ճարտարապետի մը եւ կառուցումը ըրած է Հոլման ընկերութիւնը, մէկուկէս միլիոն ոսկիի փոխարէն։ Յիշեալ ընկերութեան դիմում եղած է որ հիմերը նորոգէ, բայց ընկերութենէն պատասխան տրուած է թէ նորոգութիւնը չեն կրնար ընել, այլ միայն կրնան 20-30 հազար ոսկի հատուցման գումար մը վճարել։ Այս գումարը չէ ընդունուած։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

Ամենէ մը ի վեր, Մոսկուայի մէջ, անձնասպանութեան դէպքերը զգալի կերպով շատցած են։ Անցեալ շաբթու, արձանագրուած են 26 դէպքեր։ Բոլորն ալ գործաւորներ են որոնք իրենց կեանքին վերջ տուած են անտանելի պայմաններու հետեւանքով։ Մոսկուայի առողջապահական վարչութիւնը իր տեղեկագրով կը հաստատէ թէ բանուորական շրջանակներու մէջ, ջղային հիւանդութիւնները կը ստանան վրդովեցնող համեմատութիւններ։

Երկրորդ հնգամեայ ծրագիրը

Գրեր էինք թէ Ռուսիա հնգամեայ երկրորդ ծրագիր մը եւս պատրաստելու վրայ է։ Այս մասին բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— Խորհրդ. Միութեան պետական ծրագրերու յանձնախումբը նշանակեց 73 հոգիէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը, մշակելու համար հնգամեայ երկրորդ ծրագիր մը։ Յանձնախումբին Նախագահ նշանակուեցաւ Քույպիշեվ։

*** Նիւ-Եորքի մէջ արտասանուած ճառով մը, Ամերիկայի խորհր. առեւտրական կազմակերպութեան փոխ-Նախագահը յայտնեց թէ հնգամեայ ծրագիրը կարենալ յաջողցնելու համար, Ռուսիա ստիպուած է 1931ի ընթացքին ապահովել 13000 օտար մասնագէտ բանուորներու աշխատանքը, պէտք ունի մանաւանդ 3000 վարպետներու, 3000 ճարտարագէտներու եւ 7—8000 մեքենագէտներու։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Պիրմանիոյ Վէթթօ շրջանին մէջ ըմբոստներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ տեղի ունեցած բախումի մը ընթացքին, սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան աւելի քան 100 ըմբոստներ։ Երկրին զանազան վայրերուն մէջ, ըմբոստները անընդհատ յարձակումներ կը գործեն կառավարական ուժերուն վրայ։

Ռումանիոյ ընտրութիւնները

Ռումանիոյ Ներքին Նախարարութեան զեկոյցը կը հաղորդէ ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը։ «Ազգային Միութեան» թեկնածուներն ստացած են 287 աթոռ երեսփ. ժողովին մէջ, իսկ 92 ընդդիմադիրները, 113 ծերակուտականներու ընտրութիւնը վերջացած է։ Կառավարական թեկնածուներու ցանկը ապահոված է 110 աթոռ 113ի վրայ։

Ընտրութիւնները տեղի ունեցած են հանդարտութեամբ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ողողումներ Մակեդոնիոյ մէջ.— Աթէնքէն տրուած լուրի մը համաձայն, տեղացող առատ անձրեւները՝ կարգ մը շրջաններու մէջ ողողումներ պատճառեցին։ Բազմաթիւ խեղդուածներ կան։ Նիւթական վնասները մեծ են։

Աշխատանքը Ռուսիոյ մէջ․— Ռուսիոյ աշխատանքի գործավարութիւնը հրովարտակով մը հաստատած է օրական ութժամեայ աշխատանքի եղանակը։ Պաշտօնապէս բուն աշխատանքը պիտի կատարուի 7 ժամ։ Իսկ յաւելուածական ութերորդ ժամը պիտի յատկացուի գործաւորներու արհեստագիտական կատարելագործման։

Պէյրութ-Մարսէյլ մէկ օրէն.— Առաջին անգամ ըլլալով, ֆրանսական օդանաւորդութիւնը յաջողեցաւ մէկ օրուան թռիչքով ապահովել Պէյրութէն Մարսէյլ թղթատարի փոխադրութիւնը, Իրօք, շաբաթ գիշեր ժամը 12,15ին Պէյրութէն մեկնող ջրասաւառնակը Մարիկանի նաւահանգիստը հասաւ նոյն օրը գիշերուան ժամը 10,50ին, Աթէնք, Քորֆու եւ Նափոլի կանգ առնելէ վերջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի ընկեր Օհան կարօ։ Նիւթ՝ նախորդ դասախօսութեան շարունակութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Նոր Ակումբին մէջ, 206 Duguesclin. Նիւթ՝ նախորդին շարունակութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանիր ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ 13 յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղը դաշտահանդէս մը պիտայ 5 յուլիս կիրակի օր Ռոպէնսոնի անտառին մէջ, Մակեդոնիոյ որբերուն համար, կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 7 Rue Tournon, Պ. Գորգիկեանի բնակարանին մէջ։

Օր Եւգինէ, Օր. Վալերիա եւ Պ. Սարգիս Աֆանասեաններ խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՏԻԿ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՖԱՆԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 8ի գիշերը։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, Չորեքշաբթի ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon.

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՌՎԻԼ

կազմակերպուած Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot
կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Եփրատ Նուագախումբը
Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի Վազգէն խումբին կողմէ
Այս Կիրակի ժամը 2ին Օֆմօնի անտառին մէջ, Ջուր փխող վայրը
Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱՂՕԵԱՆ Կը խօսի ընկ. Ա. ՅԱՐՕ
Երգ, արտասանութիւն, եւայլն։ Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային յաջորդ կիրակի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ռոստոմ Գրադարանի կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, մէթրօ Cadet
Կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
գեղարուեստական բաժին, թատերական ներկայացում,
Մուտք՝ 10 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 71 Ave. Kléber եւ Հրանտ Սամուէլ գրատունը։

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, Փարիզ
Ա.— Յարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)
Նախագահութեամբ Ծերակուտական եւ Նախկին Նախարար
Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՕՐԱՅԻ
ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

Բ.— Յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)
Նախագահութեամբ Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ
բանախօսութիւններ, ուղերձներ, արտասանութիւն եւ երգ

Մուտքը հրաւիրատոմսով միայն։ Տրամադրելի են թրիպիւնի տոմսեր, ստանալու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւն՝ 11 Սքուար Ալպոնի, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Ժան Կուժոն փողոց, Պ. Վաղարշակ Թագւորեան՝ 53 Րիւ տիւ Ֆօպուր Մոնմարթր, Ֆլորիա ճաշարան՝ 61 Ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցի՝ 10պիս Ռիւ Թուէն (5), Յակոբ Սարաճեան՝ 18 րիւ Մէլէնկ (19), Օննիկ Թաղէոսեան՝ քարտուղար գործիչ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Անկլէէնի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սէվրանի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սարսէլի մասնաճիւղ, Ն. Նիկողոսեան՝ Արնուվիլ-լէ-Կոնէս, 121 Ավընիւ տը լ'Իւնիոն, Հայ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն, Ալֆորվիլ։

Գորշ, ճերմակ եւ դեղին հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է՝ 17 րիւ տը լա Սորպոն։

Կանանչ, կապոյտ եւ լիլա հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 47 րիւ տէ զ'Էքոլ։

Կը խնդրուի յարգանքի հանդէսին միջոցին չծափահարել։

10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է։ Հանգանակութիւն չկայ։

ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

կազմակերպուած Շավիլի Նալլուխանցիներու Հայր. Միութեան եւ Շավիլի Երիտ. Երկ. Միութեան կողմէ։
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Սինէմա - Փաթէնի սրահին մէջ։ Մուտք 5 ֆրանք

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՏՕՆԷ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՁՕՆԵԱԿԸ

Այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ
մանրամասնութիւնները յայտագրով

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աֆիոն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովասափեան եղբարք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովասափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է։ Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sâone et Loire).

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
11
ՅՈՒՆԻՍ
1931

11 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1592

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԻՆՏԵՐՎԵՆՑԻԱ»

Տարին քանի մը անգամ, խելագար հարայ-հրոց մը կը բարձրանայ Խորհրդային Միութեան մէկ ծայրէն միւսը, հիւսիսէն մինչեւ Արաքսի ափերը։ — «Ինտերվենցիա»! (Միջամտութիւն = intervention)։

Զախաւեր ազդանշան մըն է այս, բազմութիւնները շփոթութեան մատնելու, անոնց ուշադրութիւնը ցրուելու եւ բուն իրականութիւնը մոռացութեան տալու համար։

«Ինտերվենցիա»! — Ըսել կ'ուզեն պատրաստութիւն օտար միջամտութեան, արշաւանքի, տապալելու համար խորհրդային կարգ ու սարքը։

Ցիմարներ չեն Մոսկուայի վարիչները։ Գիտեն որ քաղքենի-դրամատիրական աշխարհը այս միջոցին ամէնէն աւելի զբաղած է իր տունը կարգի գնելու։ Եղածը պահելու։ Գիտեն որ, մանաւանդ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, կարելի չէ շարժման մէջ դնել բանակները, խրելու համար անծայրածիր Ռուսաստանի տափաստաններուն մէջ։ Գիտեն, վերջապէս, որ քիչ մը ամէն երկրի մէջ ալ անպակաս են յեղափոխական, սոցիալական յուզումները. հետեւաբար, ո՛ր եւ է արտաքին արշաւանք՝ իր հետ պիտի բերէ ներքին փոթորիկներ։

Եւ սակայն, անհրաժեշտ կը գտնեն պարբերաբար սարքել զուարճալիքներ — Կու գա՛ն։ Պիտի գա՛ն։ Պատրա՛ստ...

Այսպէս է որ, իրարու կը յաջորդեն աղմկալի ժողովներ, ուռուցիկ ճառեր եւ խառնիճաղանճ բանաձեւեր։ Խորհրդային բոլոր կազմակերպութիւնները «հրաշիւք իմն» շարժման մէջ կը դնեն իրենց բոլոր անդամները, «ինքնաբերաբար» քուէարկել կուտան ձուլածոյ բանաձեւեր, եւ, — Արքայն զբօսնու...

Այս բոլորին մէջ, զուարճալիքը իսկապէս ողբերգութեան կը փոխուի, երբ ազդանշանը կը հասնի Երեւան։

Արդարեւ, խորհրդային ոչ մէկ երկրամասի մէջ այնքան յարգացած չէ կապկախաղը, որքան մեր աշխարհին մէջ։ Ծայրագաւառ Երեւանի փոշեթաթաւ սալայատակներուն վրայ։

Եւ ահաւասիկ, շաբաթներէ ի վեր «Ինտերվենցիա» կը խաղան մեր տկլոր հայրենիքին մէջ ալ։ Հուր ու բոց կը ժայթքեն «ինտերվենցիոնիստ իմպերիալիստ»ներու դէմ, որոնց կա՛մ առաջապահը կա՛մ վերջապահն է, — այժմ և միշտ և յաւիտեան — Դաշնակցութիւնը։

Եւ ի՜նչ հրաշագան հէքեաթներ, որ քուն կը բերեն ոտքի վրայ, — «Ինտերվենցիայի վտանգը եւ Դաշնակցութիւնը»։ Դաշնակցութիւնը որպէս ագենտ(գործակալ) իմպերիալիզմի»։ — «Դաշնակցութեան հակախորհրդային դաւերը»։

Մէկ խօսքով՝ Դաշնակցութիւնը պատերազմ կը պատրաստէ Խորհրդային Միութեան դէմ, համախորհուրդ՝ աշխարհակալ պետութեանց հետ...

Եւ վա՜յ անոնց որ չեն տեսներ այդ վտանգը։ Կամ կը համարձակին պարզել իրականութիւնը, բացատրութիւններ տալ եւ առնել։

Մինչեւ հիմա, աւելի շատ բանուորները կը զբաղեցնէին այս հէքեաթներով։ Այժմ ուղղակի ասպարէզ, առեան քաշած են գրոց-բրոցները, մասնագէտներն ու գրագէտները, հին ու նոր մտաւորականները, որպէսզի ճշդեն իրենց դիրքը։ Այսինքն կա՛մ «գապո՛ւլ» արտասանեն հանդիսաւորապէս, կամ աւետարանի տակ դնեն իրենց ողջ գլուխը, հակաճառելով։

«Հայաստան»ի բաժնին մէջ, օրը օրին կ'արձանագրենք այս քստմնելի ողբերգութեան մանրամասնութիւնները։ Այնպէս որ, պատկերը պարզ է մեր ընթերցողներուն համար։

Այսօր ունինք նոր քաղուածք մը, այլապէս պերճախօս։

Ափ մը սոփեստիկներ օրերով խաշած են Բաջազնունին, դասալիք ծերունին, որ երդում-պատառ կ'ըլլայ ինքզինքը հակադաշնակցական ցուցնելու, եւ սակայն չի կրնար ազատել օձիքը։

Ուրիշներ, նմանապէս անկուսակցական, հակադաշնակցական կամ դասալիք, աչքէ ինկած են, որովհետեւ գաղջ վերաբերում ունեցած են «ինտերվենցիա»յի վտանգին հանդէպ, եւ չեն ըմբռներ Դաշնակցութեան դերը այդ վտանգին մէջ։

Կա՛ն եւ «բարի վարուց վկայական»ի արժանացած հըտպիտներ, որոնք անվերապահ ջերմութեամբ կը ծափահարեն բոլոր ճառերն ու բանաձեւերը։

Իբրեւ հետեւանք այս կարմրալանջ հաւատաքննութեան, օտար միջամտութեան, արշաւանքի վտանգին առթիւ սարքուած խեղկատակութեանց, պարտադրուած է նոր ուղղութիւն մը.

— Կա՛մ գործօն պաշտպան կը հանդիսանաս խորհրդային իշխանութեան, կա՛մ թշնամի։ Չկայ երրորդ ճամբայ։ Գլուխդ չես կրնար փրկել «լոյեալ» (շիտակ) չէզոքութեամբ։ Այդ ընթացքն ալ թշնամութիւն է։

Պատմութիւն մը. — 1915ի ապրիլեան ձերբակալութեանց առեն, Թուրքերը Պոլսէն Չանկըրը կը քշեն նաեւ կաթոլիկ փաստաբան մը։ Բոլորովին ապազգայնացած ողորմելի մը։ Մարդը հազար կտոր կ'ըլլայ, ապացուցանելու համար թէ ինք երբեք չէ զբաղած քաղաքականութեամբ, թէ հակառակ է բոլոր կուսակցութեանց։

— Ուրեմն Իթթիհատին ալ դէմ ես։

Ու կը քշեն բանտ։

Բաղդատեցէք Երեւանի անցուդարձին հետ, եւ գտէք տարբերութիւնը։

Անշուշտ «շինարարական» աշխատանք է այս ալ։

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ՈՐԲԵՐԸ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

Այս միջոցիս, սեւ խաչակրութիւն մը կը խանդավառէ կարգ մը ռամկավար գրչակներ։

Ձեռնարկած են հեգնելու, վարկաբեկելու եւ քանդել փորձելու դժբախտներու միութիւն մը, Զ. Ո. Մ.ը։

Այս մարդիկը որ բոլշեւիկէն սորվեցան արդարացնել Թուրքն եւ անոր վայրագութիւնները ու հանդարտ քաղաքներու ծոցին մէջ, իրենց պիղծ կաշիները ապահովագրելէ վերջ ընդդէմ ջարդերու, աքսորներու եւ հալածանքներու, առիթը չեն փախցներ ցոյց տալու իրենց թրքացած հոգիներուն ամբողջ չնականութիւնը, ո՛չ մէկ նուիրականութիւն կը ճանչնան։

Հարցուցէք իրենց թէ երբեւիցէ տեսեր կամ լսե՞ր են Մեծ Սարսափին դրուագները։

Եւ երբ հայ, իրենց սրտին խորը զգացե՞ր են զայրոյթի եւ ըմբոստութեան թելադրութիւնները։

Թէ, ինչպէս կ'ընեն այժմ, փորձեր են միայն իրենցկեղտոտ մորթը փրկել՝ ծախելով իրենց հոգին։

Եւ կամ, տուե՞ր են զոհ մը իրենց ընտանիքէն, թափե՞ր են կաթիլմըարցունք,սրտաբուխ ու դառնութեամբ լեցուն, վայրագ մահուան մը վրայ,կամ լիշատակի մը առեւէն։

Ու վերջապէս, ճանչցե՞ր են որբին ցաւը, կամ եղե՞ր է որ պատահմամբ — արկած մը իրենց կեանքին մէջ — փորձեն հետաքրքրուիլ անով։

Այս մարդիկը՝ մեռելներն իսկ չեն յարգեր։ Եթէ ո՛չ չպիտի հեգնէին որ ԶՈՄը ամէն տարի «Ապրիլ 24ին ազահանդէս» «կը սարքէ» «եղեր»... ու չպիտի ցաւէին «որ նորերն ալ սկսան մեռելներով շատ զբաղիլ»։

Երանի՜ թէ այս «նորեր»ը կարենային քիչ մըն ալ զբաղիլ ողջերով՝ տալու համար իւրաքանչիւրին արժանի չափը, որպէսզի «Եփրատ»ներու Անցորդները մէկ անգամ միայն կարենային լիշել իրենց «նախահայրը եղող համակրելի չորքոտանի»ն, ամէն անգամ որ տեսնէին «այս երեք գլխագիր տառերը», Զ. Ո. Մ.։

Կոտոշաւոր սրիկա՛յ, որ բախտ ունեցեր ես անպէտ գոյութիւնդ ապավագրելու որբերու ցաւին դէմ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԴԱՏԸ

«Յուսաբեր», Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը, որ պարբերաբար ութ սիւնակով կը հրատարակուէր, նոր ճիգ մը եւս փորձելով, մայիս 30էն ի վեր ամէն օր լոյս կը տեսնէ մեծադիր ութ սիւնակ։

Նոր ծաւալին առաջին թիւը կը զուգադիպի Մայիս 28ի տարեդարձին։

Հատուած մը՝ այս առթիւ գրուած խմբագրականէն.

— «Ամենազօր չէ Թշնամին. կորսուած չէ մեր դատը, եթէ երբեք ցեղը ճակատաբար տէր կանգնի իր իրաւունքին, երբ Ապրիլ 24ին Թուրքը մէկ միլիոն դիակներ փռեց մեր աւեր հողերուն վրայ, խորհեցա՞ւ արդեօք թէ քանի մը տարի վերջ հայկական ճամատարած պանթէոնէն պիտի ընծիւղի մայիս 28ը, ու մոխիրներուն տակէն ոտքի պիտի կանգնի սրածուած ցեղը:

Բայց կատարուեցա՛ւ այս հրաշքը, թերեւս մէկը պատմութեան մեծագոյն հրաշքներէն: Որովհետեւ անկարելի է որ մարմնով անկախ չդառնայ ցեղ մը՝ որ հոգիով անկախ է արդէն. որ փոշիանայ ու ի սպառ անհետի ժողովուրդ մը՝ որ իր պատկանելի տուրքը բերած է մարդկային քաղաքակրթութեան, բնաւ մեզ սիրաշահելու համար բռնած գեղեցիկ բառ չէր, երբ Ռումանիոյ մեծ զաւակը Պրոֆ. Եորկա, «Յուսաբեր»ին ուղղուած իր երկտողին մէջ կը գրէր. «Անազատ ազգերէն առաջինը, որ պէտք է ազատագրուի իր շղթաներէն — Հայ ազգն է, այն բոլորին համար որ ան տուած է մարդկային քաղաքակրթութեան ամենահին դարերէն մինչեւ այսօր»։

Եթէ անկախութիւնը ազգերու կեանքին մէջ ի վերջոյ պիտի դադրի բռնութեան արգասիք ըլլալէ ու պիտի դառնայ բնական վաստակը անոնց քաղաքակրթական կոչումին (ու հաւատացած ենք՝ որ այսպէս պիտի ըլլայ). ու եթէ վեր է ամէն տարակոյսէ, որ բարձրագոյն արժանիքներով օժտուած ցեղ մըն ենք, մեր ուրոյն նկարագրով ու քաղաքակրթական մեր ուրոյն գանձերով, ապա նոյնքան անտարակուսելի է, որ ի վերջոյ պիտի ունենանք արդար պսակումը մեր ծիրքերուն ու գանձերուն, ի վերջոյ պիտի տիրանանք մեր իրաւունքին: Բզկտուած ու յօշոտուած հողերէն ամբողջացած հայրենիք մը — ազատ եւ անկախ — ուր պիտի գայ ու ամբողջանայ պատմութեան աստանդական ու հալածական ցեղը։ Ոչ թէ ուրիշէն արիւն քամելու, այլ կեանք ու բարիք փռելու այն հողերուն վրայ, ուր մահ ու աւեր է այսօր։»

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՄԱՆԸ ՏՐՈՒԱԾ

Երուսաղէմէն տրուած հեռագրի մը համաձայն անգլիական կառավարութիւնը արտօնեց կատարել պատրիարքական ընտրութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Պիւտճէի Յանձնաժողովը սկսաւ քննել 1931ի պիւտճէի հասոյթի եւ ծախքի բաժինները։ Խորհրդակցութեան ներկայ եղան նաեւ յանձնաժողովին ոչ անդամ կարգ մը երեսփոխաններ։ Ելմտական գործավարը երբար բացատրութիւններ տուաւ եւ ըսաւ թէ նկատի չէ առնուած այն հետեւանքը որ առաջ պիտի գայ տուրքերու օրէնքի բարեփոխումով։

Պիւտճէի Յանձնաժողովը 10 միլիոն ոսկիի նոր կրճատում մը պիտի ընէ ծախքի բաժնին վրայ, որովհետեւ տուրքերու բարեփոխումով նոյնքան գումար մը պիտի պակսի հասոյթներէն։ Միջոց մը խնդիր եղած է տուրքերու բարեփոխումէն հրաժարիլ, բայց չէ ընդունուած։

Ծախքի բաժնին մէջ ըլլալիք նոր կրճատումին միջոցին, հաւանական է որ կտրօններուն համար տրուած 5 միլիոն ոսկին խնդրոյ առարկայ դառնայ։

Կառավարութիւնը այս տարի նոր շինութիւն չպիտի ընէ։ միայն թէ արդէն սկսուածները պիտի աւարտին։ Առաջարկուած է որ հանգստեան կոչուելիք պաշտօնեաններուն յատկացուած պարգեւի գումարը զեղչուի, բայց ելմտական գործավարը մերժած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ձերբակալութիւններ եւ խուզարկութիւններ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վրացական մամուլի դիւանը կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած խուզարկութեանց եւ ձերբակալութեանց մասին. — Վրաստանի եւ Հայաստանի մէջ, այս վերջին ժամանակներս բարձրաստիճան սպաներ ձերբակալուեցան եւ խուզարկութիւններ կատարուեցան։

Թիֆլիսի մէջ իսկ ձերբակալուեցան կարմիր բանակէն զօրաբաժնի երկու հրամանատարներ Շահնազարոֆ եւ Ռօզումովսքի։ Ասոնք կ'ամբաստանուին թէ կարմիր սպաներու հետ դաւադրութիւն մը կազմակերպած են ընդդէմ խորհրդ. իշխանութեան։

Նոյնպէս կը մեղադրուին թէ կապեր ունին զօրավար Պլիւխէրի հետ։

Ռուսիայէն նոր բերուած կարմիր զօրախումբերը առանց խանդավառութեան է որ կը քալեն ըմբոստ գիւղացիներուն դէմ կռուելու։ Պատահած ալ է որ անոնք մերժեն կրակել ապստամբներուն վրայ։

Հնգամեայ նոր ծրագիրը

Մոսկուայէն տրուած լուրի մը համաձայն, հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ, Ստալին յայտարարած է թէ առաջին հնգամեայ ծրագիրը յարաբերական յաջողութիւն մը ունեցաւ միայն։

— Ընդհակառակն, յայտարարած է նաեւ Ռուսիոյ մենատէրը, երկրորդ հնգամեայ ծրագիրը՝ պիտի ապահովէ աշխատաւորութեան բարեկեցութիւնը եւ պիտի վերցնէ թշուառութիւնը որմէ կը տառապի։ Այս նոր ծրագիրը մանաւոր կերպով նշանակելի մէկ գլուխը պիտի կազմէ համայնավար պատմութեան եւ պիտի ապացուցանէ աշխարհի թէ համայնավար գաղափարները գործադրելի են։

Քրտական շարժումը Իրաքի մէջ

Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Շէյխ Մահմուտի անձնատուութիւնը վերջ տուած չէ Իրաքի քրտական շարժումին։ Շէյխին հաւատարիմ հետեւորդներէն ուրիշ ռազմիկ մը շարժման գլուխն անցնելով, կը պատրաստուի շարունակել կռիւը։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Շէյխ Մահմուտ արդէն աքսորուած է դէպի հարաւ եւ 5000 ռուփի ամսական կը ստանայ Իրաքի կառավարութենէն։

Թրքական սահմաններուն վրայ

Պէյրութէն «Ահրամ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.

— Բախում մը տեղի ունեցաւ մայիս 19ին, Թրքական ուժերու եւ Ալի Իսմայիլի հրոսախումբին միջեւ, Մէրտինի մօտակայքը։ Կռիւը տեւեց ժամ մը, որու ընթացքին սպաննուեցան խումբին պետը եւ 44 հոգի։ Կռուողներէն 5 հոգի գերի բռնուեցան։

Կանտի կը շարունակէ գործել

Կանտի հնդիկ ազգ. խորհուրդին գործադիր մարմնին անդամները հրաւիրեց գաղտնի ժողովի մը Պոմպէյի մէջ։ Այս ժողովին, կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին Լոնտոնի խորհրդաժողովին մասնակցութեան եւ օտար ապրանքներու դէմ կազմակերպուած պոյքոթի հսկողութեան մասին։ Հնդիկ պետի մը նէհրուի կարգ մը խօսքերը ցոյց կուտան թէ այս ուղղութեամբ կռիւը պիտի սաստկանայ։

Կ'ըսուի թէ Լոնտոնի խորհրդաժողովին, մահմետականները եթէ գոհացում չստանան իրենց պահանջներուն, ցուցական կերպով պիտի ձգեն հեռանան ժողովէն։

Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան շուրջ

Լոնտոնի մէջ, հրապարակ հանուեցաւ թղթակցութիւնը որ տեղի ունեցած է Անգլիոյ վարչապետին Մաքտոնալտի եւ պահպանողական պետին Պոլտուինի միջեւ, Կլոր Սեղանի նոր խորհրդակցութեան առթիւ։

Պոլտուին կ'առաջարկէ վարչապետին որ դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբը որ պիտի գումարուէր օգոստոսին կամ սեպտեմբերին, հրաւիրուի դեկտեմբերին, այն առարկութեամբ թէ խորհրդարանական նստաշրջանի փակումէն անմիջապէս վերջ, յանձնախումբին աշխատանքները ծանր յոգնութեան պիտի ենթարկեն մասնակցողները. տակից զատ, այդ շրջանին, ընդդիմադիրները չպիտի կրնան կապ պահել իրենց կուսակցութիւններուն հետ։

Պոլտուին կը վախնայ որ յանձնախումբը չպիտի կրնայ ուզած արդիւնքին յանգիլ, նկատի առնելով Հնդկաստանի մէջ զանազան համայնքներու ձգտուած յարաբերութիւնները եւ կը թելադրէ որ աւելցուի անգլիացի պատուիրակներու թիւը։

Իր պատասխանին մէջ, Մաքտոնալտ կը բացատրէ թէ չուզեր Հնդկաստանի տալ այն տպաւորութիւնը թէ Անգլիա կը ջանայ ուշացնել խորհրդաժողովին աշխատանքները։ Կը յայտնէ թէ նախընտրելի է որ հնդիկ — մահմետական վէճը կարգադրուի ուղղակի շահագրգռուած տարրերուն կողմէ։ Գա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՒԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԶԱՅՐՈՅԹԸ ԵՒ ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻԻ ԱՂԱՒՆԵՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

— Հայրենիք ենք կառուցում էստեղ, լուռ կացէք, կը գրէ Բաջազնունի.

—Վա՜յ։ Ուրեմն դո՛ւն, ծերուկդ Բաջազնունի, Երեւանի մէջ նստած՝ երա՞զ կը հիւսես թէ հայ բոլշեւիկները հայրենիք ու պետութիւն կը շինեն, — «հարթում փողոցեան ճամբաները»։ Եւ դեռ արտասահմանի Դաշնակցականներուն կոչ կ'ընես, որ լուեն եւ իւրաքանչիւրը «վերյիշի մօտ անցեալը, պատկերացնի իր ապագան, եւ համապատասխանօրէն շտկի իր տակտիկական գիծը»։

Այսպէ՛ս կ'ըսեն բոլշեւիկները Բաջազնունիին, արթնցնելով զայն իր երազէն։

—Ի՞նչ հայրենիք, ի՞նչ պետութիւն։ Ուրեմն, ծերո՛ւկ երազատես, կը պոռան անոնք, կը կարծես թէ հայ բոլշեւիկները դաշնակցական գո՞րծ կը կատարեն, «հարթում փողոցեան ճամբաները, մի ինչ որ ապագայ Հայաստանի համար»։

Եւ «զորս դու պատուիրեցեր» կը լուան «հայրենասէր» Բաջազնունին։ Կը փորձեն ցոյց տալ կապ մը Բաջազնունիի եւ արտասահմանի Դաշնակցականներուն միջեւ։

Ու Բաջազնունի, լեղապատառ, կը պոռայ։

-- Ես ձեզ հետ եմ, ես աւելի քան լոյալ եմ, այրել եմ բոլոր կամուրջները, որոնք կապում են Դաշնակցութեան հետ։

— Չենք հաւատում, կ'ըսեն բոլշեւիկները։

Եւ ցոյց կուտան հատուած մը Բաջազնունիի գիրքէն.— «Բոլշեւիկեան սիստեմն իր ամբողջ էութեամբ, անընդունելի է մեզ համար»։ կամ սա հատուածը.— «Հայաստանի հանրապետութեան մէջ սոցիալտնտեսական կեանքը վերաշինւում է.. կոմունիստական սկզբունքներով։ Համարո՞ւմ ենք մենք հարկաւոր ու օգտակար այդպիսի մի քաղաքականութիւն Հայաստանի համար։— Ոչ, չենք համարում։ Ես, որ առանց տատանւելու գրում եմ «ոչը», իմ աշխարհահայեցողութեամբ շատունցայ ու անուղղելի կոմունիստ եմ, բայց գիտեմ, որ ոչ միայն կոմունիստական, այլեւ պարզ սոցիալիստական կարգերն անհանդուրժելի են այսօրւայ Հայաստանի համար։ Հայաստանը չի հասունացած սոցիալիզմի համար ու չունի օբյեկտիվ տւեալների այն մինիմումը, որ կարողանար արդարացնել փորձը։ Ամէն մի ճիգ այդ ուղղութեամբ կանխօրէն դատապարտւած է անյաջողութեան, ու յանցանք է յատկապէս հայ աշխատաւորութեան հանդէպ»։

Այսպէս, հաստատելէ յետոյ Բաջազնունիի հակակոմունիստ դիրքը, այս անգամ կը յարձակին անոր ուրիշ մէկ արտայայտութեան վրայ։ Բաջազնունի կը կարծէ թէ հայ բոլշեւիկներն ալ «հայրենասէր» են, նոյնիսկ այնքան որ «կոմունիստները աւելի են դաշնակցական, քան իրենք Դաշնակցականները»։ Աղաւնեմիտ Բաջազնունին այդ համոզումով էր, որ Հայաստան վազեց «այրելով կամուրջները»։ Եւ ահա հայ բոլշեւիկները կը յարձակին վրան ու կ'ըսեն.

-- Ի՞նչ հայրենիք, ի՞նչ պետութիւն, Հայաստան անբաժան մէկ մասնիկն է խորհ. Միութեան, այսինքն Ռուսիոյ։ Դուն երկերեսանի ես, դուն դաւաճան ես, Երեւանի մէջ նստած՝ ապագայ հայրենիքի մը ճամբաները հարթելու կ'աշխատիս։ Նոյնիսկ, դո՛ւն, Բաջազնունի՛, դուն ես հաւատար որ Դաշնակցականները կը կռուին խորհ. Հայաստանի դէմ։

Արդարեւ Բաջազնունի կը գրէ.

— «Երբ մտածում եմ, թէ խորհրդային միութեան վրայ գրոհ տւող սլլազան ուժերի շարքերից մէկում պարող է գտնել նաեւ մի հայ մարդ, որ իրեն հայրենասէր է անւանում, սիրտս լցւում է անհուն ցաւով ու զայրոյթով»։

Ուրեմն,— կ'ըսեն բոլշեւիկները Բաջազնունիին,— բու «բիբլիական այս խոր դրամատիզմով» ձայն կը բարձրացնես թէ Դաշնակցականները հայրենասէր են եւ չեն կռուիր երկրին դէմ։ Ուրեմն, դուն սրտով անոնց հետն ես։

Այս յարձակումը ինչի՞ կրնայ յանգիլ։ Անցեալ ամառ մեր կարգ մը ընկերները արձագանգ տուին զրոյցի մը, որ չճշդուեցաւ թէ Չեկան ձերբակալած է Բաջազնունին։ Այն ատեն Չեկան թերեւս պատրուակ չունէր։ Թէ հիմա ի՞նչ կը պատահի, — չենք գիտեր։ Բայց արդէն բոլշեւիկները կը գրեն թէ Բաջազնունի հեռացուած է իր պաշտօնէն։ Իբրեւ մէկը, որ կապեր ունի արտասահմանի Դաշնակցականներուն հետ։ Այսպիսի մեղք մը այսքան աժան վերջ չունենար սակայն Երեւանի մէջ, Մոսկուայի քիթին տակ։

«ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻԶՄ»

Ահա բառ մըն ալ կերտեցին մեր շինարար բոլշեւիկները։ Արդի հաւատաքննիչները ի՞նչ է «քաջազնունիզմ»ը։

«Բաջազնունի կ'ըսէ թէ գոյութիւն ունին «ուրիշ վտանգներ, ուրիշ սպառնալիքներ, որոնք շատ աւելի մեծ են, քան սոցիալիստական կարգեր հաստատելու վաղաժամ ու անյաջող փորձերի վտանգը»։ Այդ «ուրիշ սպառնալիքները կը բխին Հայաստանի աշխարհագրական աննպաստ դիրքէն։ Հետեւաբար նախընտրելի է որ բոլշեւիկները գան նստին Հայաստանի վրայ, քանի գոյութիւն ունի թրքական վտանգը։ Եւ մինչեւ որ նոր պայմաններ ստեղծուին, մինչեւ որ «բարենպաստ քաղաքական հանգամանքները նորից առաջ քաշեն հայկական պետութեան գաղափարը», պէտք է համբերել, հանդուրժել եւ ուժ հաւաքել։ Միեւնոյն ատեն պայքար մղել ստեղծուած վարչաձեւին դէմ։

Այս է «քաջազնունիզմ»ը, ըստ բոլշեւիկներուն։ Այսինքն թշնամական տրամադրութիւններով կազմուած քաղաքական «լոյալ» վարդապետութիւն մը, որուն դէմ ահազանգ կը հնչեցնեն հայ բոլշեւիկները այս օրերս։

ՆԵՐՔԻՆ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐ

Այսպիսի վարդապետութիւն մը բանաձեւելով, բոլշեւիկները նպատակ ունին սարսափի մատնելու ոչ միայն Բաջազնունին, այլ եւ բազմաթիւ ուրիշ մտաւորականներ, որոնք մինչեւ այժմ «լոյալ չէզոքութիւն» յայտարարած էին։

Հիմա կասկածի կ'ենթարկեն անոնց չէզոքութիւնը։ Մենք ներկայացուցինք այն ամբաստանութիւնները, որ ուղղուած էին Երեւանի համալսարանին կարգ մը դասախօսներուն դէմ։ Արձանագրեցինք նոյնպէս վտարումը տնտեսական եւ ճարտարարուեստական ասպարէզի գլխաւոր դէմքերուն,— Ս. Կամսարական, Խ. Ավդալբեկեան, Գ. Քոչարեան, Շելկովնիկեան, Սերեբեակեան, Փիրումեան, Աթանասեան։

Եւ հիմա «մաքրագործման» նոյն աշխատանքը կը կատարուի արուեստի ճակտին վրայ։

«Խորհր. Հայաստան» (26 մայիս) կը հրատարակէ միթինկի մը բանաձեւը հետեւեալ խորագիրներուն տակ.—

Ի պատասխան դաշնակ ինտերվենցիոնիստների, Հայաստանի արւեստագէտները բանւոր դասակարգի եւ նրա ավանգարդ կոմունիստ կուսակցութեան ղեկավարութեամբ, ամենօրեայ ստեղծագործական եւ հասարակական պրակտիկ աշխատանքում անդիշտ կը պայքարեն սոցիալիզմի կառուցման եւ նրա տեմպի է՛լ աւելի արագացման համար։»

Այս ամէնը դեռ միայն խորագիր։ Յետոյ կը սկսի բանաձեւը, ուր ըսուած է.

— Լսելով Հայկ Գիւլիքեխվեանի զեկոյցը, «Ինտերվենցիայի վտանգը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ մեր գրականութեան ու արւեստի անելիքները», Հայաստանի խորհրդային գրողները ընկերակցութիւնը, պրոլետարական երաժիշտներու միութիւնը, յեղափոխական կերպարուեստագէտներու եւ Թատերգակներու ընկերակցութիւնը, միթինկ գումարելով, բուռն զայրոյթ կը յայտնեն Դաշնակիզմին ու Բաջազնունիզմին դէմ»։

Յետոյ բանաձեւը մաքարոնիի ձեւով նախադասութիւնները իրար կ'ոլորէ եւ կ'ըսէ թէ արդիւնաբերական անունով կուսակցութիւն մը, մենշեւիկեան բիւրօն, կոնդրատեւեան խմբակը, զանազան գոյնով թշնամիներ, եկեղեցիներ ու աղանդներ, կուլակներ եւ դաշնակցականներ քարոզութիւն կը կատարեն խորհ. իշխանութեան դէմ, մինչեւ իսկ արուեստի եւ գիտութեան մարզերուն մէջ։ Մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, միանալով աշխարհակալ պետութիւններուն, կ'ուզէ Սուրիան ռազմախարիսխ դարձնել, որպէսզի յաջողի կազմել «հայկական Թագաւորութիւն» մը խորհ. Ռուսիոյ հարաւային սահմաններուն վրայ։

Ու բանաձեւը կոչ կ'ընէ բոլոր... նկարիչներուն, երաժիշտներուն, գրողներուն, որպէսզի ուժ տան «սոցիալիստական շինարարութեան»։ Նոյն ատեն կը դատապարտէ «լոյալ չէզոքութիւնը»։

— «Միտինգը գտնում է, որ խորհրդային երկրի միջազգային եւ ներքին դրութիւնը հրամայականօրէն առաջադրում է լոյալութեան կոնցեպցիայով ղեկավարւող ինտելիգենցիային շտապ կարգով վերագնահատման ենթարկել իր դիրքը եւ քաղաքականապէս ակտիվ կերպով կողմնորոշւել։

Չէզոքներն ալ թշնամի պիտի համարեն այսուհետեւ.

— «Կա՛մ պրոլետարիատի դիկտատուրայի ակտիվ պաշտպան, կա՛մ նրա բացայայտ հակառակորդի դիրքը։ Երրորդ դրութիւն չկա՛յ եւ չի՛ կարող լինել։ Լոյալութեան մտայնութիւն կրող ինտելիգենտը փաստօրէն հանդիսանում է որպէս Խորհր. Միութեան թշնամի»։

Բոլո՛րը, բոլո՛րը պարտաւոր են պայքար մղել «լոյալութեան տեսութեան ամենավտանգաւոր արտայայտութեան՝ սմենովեխականութեան հայկական վարիանտ քաջազնունիականութեան դէմ»։

Արուեստի եւ գրականութեան մէջ պէտք է կռուիլ Դաշնակցութեան, Էջմիածնի, ազգայնական եւ հոգեւորական տրամադրութիւններու դէմ։

Այս բանաձեւը ստորագրած են Ե. Չուբար, Դ. Դեմիրճեան, Ս. Զօրեան, Ե. Չարենց, Ս. Յակոբեան, Ա. Խոնդկարեան, Խ. Սարգսեան՝ Հայաստանի խորհրդային գրողներու ընկերակցութեան կողմէ, Մ. Սարեան, Արա Սարգսեան, Ս. Առաքելեան՝ Յեղափոխական արուեստագէտներու կողմէ, Կ. Զաքարեան, Ա. Ոսկերչեան, Ս. Գասպարեան՝ Երաժիշտներու Միութեան կողմէ, Տ. Հախումեան, Ռ. Մելիքեան՝ Թատերգակներու կողմէ։

ԲԱՂՀԱՆ

ԿՆՈՋ ՎԵՐԵԼՔԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Իգական սեռի մտաւոր զարգացման մասին Արեւմուտքը իր հասկացողութիւններով ետ չէր մնար Արեւելքէն։

Նշանաւոր գիտնական մը, Լուքսուս, կնոջ կրթութեան մասին այսպէս կ'արտայայտուի.—

— «Կրթութիւնը պաճուճանք է կնոջ համար, թող ան չհամարձակի մանկան օրօրոցի եւ խոհանոցի քովէն հեռանալ»։

Այս բանադրանքը միայն անհատէն չէր որ կուգար։ Եւրոպայի հանրային կարծիքը ԺԹ. դարուն այդպէս կը դատէր եւ այդպէս կը գործէր։ Հոն ալ կաթոլիկ կղերն ու պահպանողական տարրերը պատնէշներ կը ստեղծէին, որ իգական սեռը չհամարձակի դուրս ելլել խոհանոցէն։

Համառօտ ակնարկ մը, կը բաւէ եւրոպական իւրաքանչիւր երկրի պատկերը տալու։

Ֆրանսայի մէջ 1789ի մեծ յեղափոխութեան նշանաբաններուն տակ կը հաստատուին առաջին աստիճանի երկսեռ դպրոցներ։

Ֆրանսուհիներու առջեւ համալսարանի դռները կը բացուին 1868էն սկսած։ 1880ին խորհրդարանի անդամ Քամիյլ Սէն, առաջին ձեռնարկողը կ'ըլլայ, օրինագծով մը պատրաստելու կնոջ միջնակարգ կրթութիւնը իգական լիսէներու եւ գոլէճներու միջոցով։

Չնայած որ ֆրանսուհին հսկայական թռիչքներ է ըրած, տակաւին քանի մը շողշողուն ասպարէզներ փակ կը մնան անոր առջեւ։ Ոչ միայն զրկուած է շատ մը ընտրական իրաւունքներէ, այլեւ «անմահութեան» դռներն ալ փակուած են։ Կին ակադեմական չկայ եւ չեն հանդուրժեր։

Մինչեւ կին պաշտօնէութեան հսկայ լեգէոն մը, մանաւանդ պատերազմէն յետոյ, Ֆրանսայի արդիւնաբերական եւ ելմտական, կառավարական եւ այլ բազմաթիւ հաստատութիւններէ ներս։ Բաց են արհեստի եւ գեղարուեստի դռները. փակ են քաղաքական ասպարէզները։

Հակառակ այս ընդհանուր սեղմումներուն, յետպատերազմեան Ֆրանսուհին աննախընթաց կերպով կը կազմակերպուի դասակարգային թէ սեռային գետնին վրայ։ Այսօր ամէնէն ուժեղ կը հնչէ ընկերվարական կիներու ձայնը։ Թէեւ այնքան բարձր թիւ մը չեն ներկայացներ եւ սակայն խորապէս կը զգան իրենց դերն ու կոչումը։ Կը հրատարակեն «La Femme Socialiste» et «La Voix des Femmes» պարբերականները, կը մասնակցին կիներու միջազգային դաշնակցութեան, որ խաղաղութեան կարեւոր ազդակներէն մէկը պիտի դառնայ։ Իսկ Մայրերու Միութիւնը, կարմիր Խաչերը, Աշխատանքի սէնտիքաները, կնոջ հաւաքական կամք ու կազմակերպութիւն տուող օճախներ են, որ կը ղեկավարեն անոր ընկերային պայքարները։

Գերմանիոյ մէջ սեռերու օրինական հաւասարութիւնը, համեմատաբար Ֆրանսայի, սկսած է ուշ, բայց ըստ բովանդակութեան եւ կազմակերպութեան եղած է բարձր ամբողջ Եւրոպայի մէջ։

Առաջին անգամ Գերմանուհին համալսարանէն ներս է մտած իբրեւ ազատ ունկնդիր 1891ին Հայտելբերգի մէջ։ Իսկ 1868ին Պերլինի և Լայպցիկի մէջ կը բացուին «Լիսէում Միւր Տամէն», ուսուցչուհիներ պատրաստելու համար միայն։

Գերման սոցիալ-դեմոկրատական կնոջ ազատագրութեան դատին շատ է նպաստած։ Որքան սկզբնական շրջանին մէջ դէմ է եղած որ կինը յետադիմական ձեռքերու մէջ կրնայ ընտրական կոյր զէնք դառնալ, նոյնքան նպաստած է երբ իգական կազմակերպութիւններու մէջ ձախ գաղափարները տեղ են գտած։ Այսօր խորհրդարանին մէջ, կին պատգամաւորներու բաւական խոշոր թիւ մը կայ։

Նախկին Աւստրիա-Հունգարիոյ մէջ սեռերու հաւասարութիւնը կը սկսի 1866ին, իսկ կիներու գիմնազիոններ հիմնուած են առաջին անգամ 1882ին Աւստրիոյ մէջ, իսկ 1896ին՝ Հունգարիոյ մէջ։

Զուիցերիան բացած է իր դռները 1867ին, բայց այժմ, հակառակ իր օրինակելի Հանրապետական կարգերուն, կինը ընտրական իրաւունք չունի։

Իտալիան բացած է կրթական հիմնարկութեան դռները 1870ին, իսկ համալսարանի դռները 1876ին։

Հոլանտան 1871ին, իսկ համալսարանական կրթութիւնը 1880ին։

Պելճիքան 1883ին, Սպանիան՝ 1888ին, Փորթուկալ՝ 1890ին, Դանիան՝ 1885ին, Շուէտը՝ 1870ին, իսկ Ռուսաստանը՝ 1870ին, երբ 1869ին Փեթերսպուրկի մէջ, կիներու աղերսագրին առթիւ նպատակայարմար կը դատուի հիմնել կիներու բարձրագոյն դպրոցներ։

Այժմ. խորհրդային կարգերու տակ կնոջ ազատագրութեան մասին խօսիլ միանգամայն աւելորդ է, որովհետեւ չարաշահուած ազատութիւնը կը խորտակէ ընդմիշտ հանրային հիմնաշէնքը, որ ընտանիքն է։

Իսկ Անգլիոյ մէջ, կինը առանձնայատուկ իրաւունքներ եւ դիրքեր է ստեղծեր։ Ան արդէն քաղաքական կշիռ ու արժէք կը ներկայացնէ։ Ոչ միայն խորհրդարանի անդամուհիներ ունի, այլեւ նախարար եւ գաղթապետութեանց կառավարչուհի։

Ռումանիոյ, Յունաստանի, Պուլկարիոյ եւ Սերպիոյ մէջ կնոջ քաղաքական ազատագրութիւնը եւ կրթական մտահոգութիւնը, համեմատաբար խիստ նորագոյն ժամանակներու արդիւնք է։

Ֆինլանտայի մէջ, ուր երկու պաշտօնական լեզու գոյութիւն ունի խորհրդարանէն ներս, ըստ Տիւհամէլի, կիներ կը կազմեն մէկ քառորդը։

Ճիշդ մէկ դար է, որ կինը թէ Արեւելքի եւ թէ Արեւմուտքի մէջ, առանց նախընթացքմը, հետք մը, ուղեցոյց մը ունենալու անցեալին մէջ, ցցուեցաւ իր բովանդակ կարողութեամբ, գծեց անդրդուելիօրէն իր ճամբան եւ խիզախ կերպով կանգնեցաւ մարդկային, ընկերային եւ քաղաքակրթական բոլոր պողոտաներուն վրայ։ Այսքան արագ, այսքան չքնաղ վերելք մարդկութեան առնական կէսն իսկ չէ ունեցած։

Կնոջ վերածնութեան համար, աննախընթաց դարաշրջան մըն է բացուած։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԾՈՒՌ ՆՍՏԻՆՔ, ՇԻՏԱԿ ԽՕՍԻՆՔ

Խ Մ Բ. — Կը հրատարակենք իբրեւ տեսակէտի խնդիր։

ՓՐԱԿԱ. — Ուշադրութեամբ կարդացի Յառաջի մէջ Հայր Մենէվիշեանի ճառը։ Սակայն անոր այն գաղափարին հետ թէ կրօնը դեր չունի ձուլման մէջ, համամիտ չեմ։ Դժբախտաբար մէկ ճառով կարելի չէ հերքել տխուր փաստը, թէ, մանաւանդ Լեհաստանի Հայերը, կորսուեցան իրենց կաթոլիկ դառնալուն հետեւանքով։ Թերեւս հայ լուսաւորչականներն ալ անհետացան։ Բայց կաթոլիկները աւելի շուտ, եւ այս բնական է, քանի որ անոնց զգացումները, կրօնի բերումով, աւելի կանուխ իրենց շրջապատին հետ նոյնանալու տրամադրուած էին։

Կրօնը, մանաւանդ լուսաւորչական կրօնը, գաղթականին հայ մնալուն մէջ մեծ եւ վճռական դեր ունի։ Պեսարաբիացի լուսաւորչական քահանային համակրելի տղան, որ Փրակա բժշկութիւն կ'ուսանի, կը պատմէ թէ Հայերը իրար միացնող մէկ հատիկ կապը տակաւին կրօնն է։ Լեզուն կորսնցուցած հին Հայեր, տարին քանի մը անգամ եկեղեցի կուգան, կը հաղորդուին, ու հոն իրարու հետ կը ծանօթանան։ Ու այսպէս, տարին քանի մը անգամ գոնէ, անոնք պատեհութիւն կ'ունենան իրենք զիրենք հայ զգալու եւ խորհրդածելու որ իրենք հայ են։ Հրեաներն ալ, ամէն տեղ, աշխարհի վրայ, կորսնցուցած իրենց լեզուն, կրօնով իրենք զիրենք Հրեայ կը զգան։ Անխուսափելի սինակոկը կը բարձրանայ ամէն հոն ուր պզտիկ հրեայ գաղութ մը կայ։ Եւ անոր շուքին մէջ բոլորը կը զգան թէ իրենք հին Իսրայէլի զաւակներն են, թէեւ չհասկնան իրարու լեզու։ Ուրեմն զարմանալի է որ հոն ուր լեզուն լռեր է, կրօնը իր բարերար դերը կը կատարէ ազգի մը ինքնապաշտպանութեան մէջ։

Յարգելի Հայրը կը ջանայ փաստել թէ կրօնը խղճի գործ է, ազգութեան հետ առնչութիւն չունի։ Մինչդեռ հակառակը, ան որոշ եւ վճռական դեր ունի մեզի պէս ցիրուցան ժողովուրդի մը համար, անոր ինքնութեան պահպանման մէջ։ Ինչո՞ւ. Որովհետեւ լուսաւորչականութիւնը մեզի համար եւ՛ կրօն է, եւ՛ աւանդութիւն։ Ան աւանդ մըն է մեր նախնիքներէն մեզի հասած։ Ան սիրելի է մեզի, ըլլանք մենք նոյն իսկ անկրօն։ Մենք կը գուրգուրանք անոր վրայ։ Մենք չենք հանդուրժեր անոր նշանակութիւնը աղօտեցնող դարձուածքներու։ Եթէ ունենայինք պետութիւն մը, հոն կրօնը պիտի նկատէինք տեսակ մը պերճանք կամ խղճի խնդիր։ Մեր այսօրուան ցրուած վիճակին մէջ ան մեզի համար անհրաժեշտութիւն մըն է։ Անոր գրականութիւնը, անոր երաժշտութիւնը, հայկական է։ Մեր կրօնը հայկական է, մեր հոգիին վրայ կաղապարուած դարերու ընթացքին։ Մենք անոր վրայ կը գուրգուրանք ինչպէս ուրիշ որ եւ է համահայկական բանի, լքումի եւ յուսահատութեան այս գորշ օրերուն, երբ օր ցերեկով կ'աղօտի եւ կը լքէ մեզ ամէն հայկականութիւն։ Արդ, ի՞նչ կապ ունի մեզի հետ Հռոմէն բխած առաքելութիւնը եւ Ամերիկայէն ներածուած աշխարհաբար Աստուածաշունչի քարոզչութիւնը, որ, աւելի համակրելի է մեզի իր ազատ գաղափարներուն համար, բաղդատած Հռոմի անտանելի կեդրոնաձգութեան հետ։ Ի՞նչ նորութիւն կրնան տալ մեզի Հռոմը եւ Ամերիկան Յիսուսի անձին եւ վարդապետութեան մասին որ մենք անգիտանանք։ Եթէ իրենց միտքը հեթանոսներ դարձի բերել է, իրենց ցոյց կուտամ Ասիան եւ Ափրիկէն...։

Թերեւս համամիտ ըլլայինք վարդապետին հետ թէ կրօնը խղճի հարց է, եթէ մեր ժողովուրդին զարգացման մակարդակը ըլլար այնպիսի աստիճանի մը վրայ, որ ան խակապէս կրօնի եւ ազգութեան չափանիշերը հասկնար։ Այն ատեն մենք երջանիկ կ'ըլլայինք։ Որովհետեւ մարդորսները իրենց դատարկ ուռկանները շալկած գլխիկոր իրենց առաքելութեան կեդրոնները կը դառնային։ Մինչդեռ այսօր որո՞ւ համար գաղտնիք է որ մեր ժողովուրդին թշուառութիւնը շահագործելով, անոր խիղճը ծախու կ'առնեն լրբօրէն եւ անամօթութեամբ։ Մենք իրականութեան աւելի կը հաւատանք քան թէ ձեւական հերքումներու եւ ուրացումներու։

Զմմառի իր առանձնոցէն անցեալները նախկին ուսուցիչս ալ թօյն կը ժայթքէր աջ ու ձախ Յառաջի համբերատար էջերէն։

Իսկ մենք մէկ աղաչանք եւ մէկ ազդարարութիւն ունինք անոնց բոլորին, այն է, իրենց հաւատքի դպրոցներուն գիտելիքները իրենց վերապահեն եւ մեր ժողովուրդը հանգիստ ձգեն իր վիշտին ու լքումին մէջ, որովհետեւ ճակատագիրը մեզ այնպիսի կէտի մը հասուցեր է որ մենք այլեւս զոհ եւ որս տալու ի վիճակի չենք։ Զարմանալի է սակայն որ այս կղերականները մեզմէ առաւել կ'անցնին ու ամէնէն աւելի ուժով կը պոռան ազգութեան անունով։ Աւելի լաւ։ Այն ատեն աւելի իրաւունք ունինք մեր վերի համեստ պահանջը կրկնել։

Իսկ լեզո՞ւն։ Այս մասին երկու կարծիք չի կրնար ըլլալ թէ ան ամէնէն աւելի ուժեղ եւ մեծ ազդակն է ազգ մը ազգ պահելու համար։ Եւ մենք Մխիթարեան Հօր հետ կատարելապէս համաձայն ենք։ Եւ մենք կը սիրենք վստահիլ թէ անոնք այս գիծին վրայ, մեզի հետ ձեռք ձեռքի կը քալեն, կրկնելով, անգամ մըն ալ եւ վերջապէս, որ այս ընեն միւս աշխարհին վերաբերեալ գիտելիքները իրենց վերապահելով, եթէ նոյն իսկ անոնք այնքան անմեղ եւ անվնաս խղճի հարցեր ըլլան...։ ինչպէս իրենք կը սիրեն պնդել, համոզելու անխուսափելի ջանքերով մէկտեղ...։

ԵՐ. ՔՈՉԵԱՆ

…ՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ, 4 յունիս (Սեփ. …թ.).— Թաղ. Խորհուրդը այս տա… …ևս Մայիս 28ի անկախութեան …տօնեց մեծ շուքով։ Խորհուրդը …նաւոր գրութիւններով եւ ընդ… …նուր յայտարարութիւններով հրա… …եց գաղութի բոլոր կուսակցու… …ները, Միութիւնները եւ ամ… …ղ հայ հասարակութիւնը որ ի… …իւ մասնակցութիւնը բերեն ազ… …ին մեծ տօնին եւ նոյնիսկ ա… …ջարկած էր որ ամէն Միութիւն …բանախօսը ներկայացնէ։

…հակառակ Թաղականութեան այս …ջացակած վերաբերմունքին, ռամ… …վարներու մասնաճիւղը հանդէսէն …ի օր առաջ մեծ քանակութեամբ …ցիկներ հանելով, բուռն կեր… …կը քննադատէր «Մայիս 28»ը …յն տօնելը վնասակար կը գտ… …ի. Հայաստանի համար։ Ան… …ռամկավար ակումբի նպա… …ն էր հանդէսը խանգարել եւ …ղել որ ժողովուրդը իր լայն …ակցութիւնը բերէ։

Հանդէսէն կը բացակայէին բո… …ռամկավար ադաները եւ անոնց …ակալեզ համակիրները եւ մեծ …ամբ ալ իրենց նոր խնամի հըն… …ականները։ Միայն քանի մը …ակեան անհատներ կ՚երեւէին։ …Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները որ ամէն …ի անխտիր հանդէսին գլխաւոր …ը կը կազմէին, այս տարի հայ… …ան եռագոյնը պարզած դէպի …տերը պտոյտի գացեր էին, ան… …տ թիւրիմացութեամբ։

Հակառակ կարգ մը . սեւ հոգի… …ու բացակայութեան եւ գիտում… …ր արգելքին՝ Քոնսթանցայի …իտ դասը իր լայն մասնակցու… …ը բերաւ օրուան տօնին։ Հան… …ը սկսաւ Մայիս 31 կիրակի օր, …արագէն յետոյ։

«Կոմիտաս» երգչախումբը ղեկա… …եամբ Պ. Մանուէլեանի «Մեր …ենիք»ով բացաւ հանդէսը։ Բաց… …ոսքը ըրաւ դպրոցի տեսուչ …Պետրոսեանը՝ կարճ բայց …ուչ խօսքերով։ Եղան պատ… …արտասանութիւնները դպրոցի …կերտներուն կողմէ եւ մերթ …երթ երգչախումբը երգեց քանի …րգեր։

Օրուան բանախօսն էր Պուք… …ի Ազգ. վարժարանի ուսուցիչ …պետեանը։ «Օրուան տօնին …իւ երբ հրաւիրուեցայ խօսելու …նձ համար նիւթ մը ունէի …րաստած, բոլորովին փոխեցի …նիւթը, երբ ձեռքս անցաւ ռամ… …ր կուսակցութեան ակումբին …ցիկը։

«Մայիս 28ը ոչ մէկ առեն հո… …ի մը սեփականութիւնն է։ Այդ …ձեռք բերուած է հայ ժողովուր… …ընդհանրականին զոհաբերութեան …եւ այդ իսկ պատճառաւ է որ …ժողովուրդը ամբողջութեամբ …ու եւ ապրելու է այդ օրուան

յիշատակը»։ Շեշտելով այդպիսի Թռուցիկներու բացարձակ տգեղութիւնը եւ վնասակար հանգամանքը, Պ. բանախօսը պարզեց գաղթահայութեան ձուլման, ուծացման պարագաները եւ ցոյց տուաւ այն բարեբար ու հաճերաշխական միջոցները՝ որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ պահել մեր ազգային դիմագիծը եւ «օր մը երբ բացուին մեր հայրենիքի դռները, անոր շունչով բաբախուն քաղաքացիներ պիտի ունենանք, որ հոն երթան, պեղեն խոպան դաշտերը, շինեն աւերակները եւ կերտեն մեր դարաւոր երազը — ամբողջացած Հայրենիքը — որ երազն է եղած ամբողջ հայ ժողովուրդին»։

Ներկաները գոհ տպաւորութեան տակ մեկնեցան, հեգնելով ռամկավարներու անպատշաճ Թռուցիկը։

Յ. Յ.

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱՊԱՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊԱՏԱՆ (Պարսկաստան) 16 մայիս. — Տեղիս Ազգային Մարմինը նկատելով որ Պարսիկներու Մուհարրէմի սգատօնը կը զուգադիպի Մայիս 28ին, որոշեց ժամանակէն 12 օր առաջ տօնել։

Ներկայ Մարմինը իր գնահատելի ընթացքով ձեռնարկեց թէ Ապրիլ 24ի Սգատօնին եւ Մայիս 28ին։ Կը յուսանք թէ ապագայ մարմինները այս գեղեցիկ օրինակը վերցնելով, պիտի ձգտին աւելին ընելու։

Մայիս 16ի գիշերը, ժամանակէն առաջ հայկական դպրոցի սրահը լեցուած էր, եւ շատերը մինչեւ վերջ ոտքի վրայ մնացին։

Քանի մը օր առաջ հայ հասարակութիւնը նոյն բազմութեամբ եկած էր յարգելու իր մէկ միլիոն նահատակներուն յիշատակները, իսկ այսօր կուգար տօնելու այնքան դըժուարութեամբ ձեռք բերուած իր փառքի օրը՝ Մայիս 28ը։

Նորակազմ Հայ Արիներու խումբը մուտք գործեց սրահ։ Մեծ խանդավառութիւն եւ բուռն ծափահարութիւններու մէջ խումբը խրոխտ կարգապահութեամբ, բեմ բարձրացաւ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյններով։ Աջ ու ձախ կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ պարսկական եռագոյններ։ Նախագահ Պ. Ա. Մ. Աւետիսեան պարզելով օրուան նշանակութիւնը, խօսքը տուաւ հայ արիներու կառավարիչ Պ. Գէորգ Խաչատուրեանի, որ ծանօթութիւններ տալէ յետոյ արիներու մասին, հրաւիրեց զանոնք մէկիկ-մէկիկ իրենց պաշտօնական երդումը ընելու այս հանդիսաւոր ժամին։ Հայ արիները իրենց երդման արարողութիւնը վերջացնելու վրայ էին, երբ հնչեց «Ցալուրիկի պաւակ եմ քաջ» ռազմաշունչ երգը, հայկական նուագախումբի կողմէ որ բերած էր իր մասնակցութիւնը։

Գրական բաժնի մէջ իրենց բաժինը բերած էին Պ. Պ. Զատիկ, Բագրատ, Հայկ, Տիկ. Ցասմիկ Մուրատեան, Օրիորդ Լուսիա Ներսէսեան, որոնք իրենց գեղեցիկ արտասանութիւններով շատ ծափահարութիւններու արժանացան։ Գնահատանքի արժանացաւ Պ. Ղազար Նշանեանը «Հայաստան երկիր դրախտավայր» երգով։ Բանախօսեցին Պ. Պ. Արմէն Ալէքսանդր, Ս. Մարգարեան, Օ. Մուրատեան, Ա. Ցուլուղեան։ Ժամը 11.30ին կը մօտենար։ Նախագահը քանի մը սրտառուչ խօսքերով փակեց հանդէսը։ Թէեւ ուշ էր, սակայն դժուար էր բաժնուիլ այս տաք մթնոլորտէն։ Սկսան եւրոպական եւ ասիական պարեր, մինչեւ առաւօտեան ժամը 1.30 եւ հասարակութիւնը բաժնուեցաւ ջերմ տպաւորութեան տակ։

Կայծ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ ՏՈՀՄԻ ՄԱՍԻՆ»

Շաբաթ երեկոյ յունիս 6ին, Գրական Ակումբին մէջ, Պ. Ռ. Բերբերեան կարդաց կարեւոր դասախօսութիւն մը, Պատկանեան հանրածանօթ տոհմի մասին։

Դասախօսը մասնաւոր գուրգուրանքով երկար ժամանակ փնտռեր, ժողվեր եւ հաւաքեր է այնպիսի նիւթեր, որ մեր գրականութեան պատմութեան համար կը մնան միշտ թանկագին։ Պատկանեան տոհմի իւրաքանչիւր դէմքը՝ առանձին ուսումնասիրութեան պէտք ունի, որովհետեւ անոնց ամէն մէկը եղեր է իր ժամանակին աւելի կամ պակաս, ղեկավարող դէմք։

Չորս սերունդ անընդհատ Պատկանեան տոհմի մէջ, ստեղծագործական տաղանդը ժառանգական կերպարանք է ստացեր։ Նոր նիւթերու ուժով, դասախօսը փաստեց որ Պատկանեան տոհմի սկիզբը ԺԶ. դարէն կուգայ եւ այն ալ Կարինէն։ Հիմնադիրն է Պետրոս Մինասիպ, որ Կարինէն կուգայ Պոլիս ուսումնասիրելու, հոն քահանայ կը ձեռնադրուի, զաւակներ կ՚ունենայ, որոնք նմանապէս կ՚երթան Մխիթարեաններուն քով սորվելու։

Մինասիպի զաւակներէն անուանի կը դառնան փրոֆ. Միքայէլ Ըէատէնր, որ կ՚ամուսնանայ օտարուհիի մը հետ, եւ Եգիպտոսի Ալի փաշային անձնական բժիշկը կը դառնայ։ Ալի փաշայի հետ Միքայէլ Ըէատէնը կը գժտուի, կը ձգէ Եգիպտոսը եւ կուգայ Արմաշ։ Արմաշէն կը վերադառնայ Պոլիս եւ կրկին կ՚ամուսնանայ հայուհիի մը հետ, որովհետեւ իր առաջին կինը կը մեռնի։ Սերովբէ Մինասիպը, նախ իր մականունը կը թարգմանէ եւ կը դարձնէ Պատկան-Պատկանեան։ Սերովբէ իր ժամանակին իբրեւ գրական դէմք եւ հայկաբան մեծ անուն կը հանէ։ Քահանայ, կը

ձեռնադրուի եւ կ՚անցնի Կովկաս։ Իր որդին Գաբրիէլը արտակարգ ընդունակութիւններ կ՚ունենայ եւ կը գերազանցէ իր հայրը։ Ան ալ քահանայ կը ձեռնադրուի։ Կը թողու բազմաթիւ երկեր, բոլորը գրաբար։ Կը հաստատուի Նախիջեւան, իբրեւ հայկաբանութեան ուսուցիչ։ Շուտով Ներսէսեանի տեսուչ կը նշանակուի եւ կուգայ Թիֆլիս։ Կովկասի ամենակարկառուն դէմքերէն մէկը կը դառնայ եւ տուն կուտայ բոլոր հանրային շարժումներուն։ Իր որդիներէն՝ մէկը փրոֆ. Քերովբէ, գիտնական եւ լեզուաբան, միւսը Յովհաննէս՝ նկարիչ, երրորդը հռչակաւոր բանաստեղծը Գամառ-Քաթիպա։ Գամառ-Քաթիպան 19 տարեկան հասակին մէջ կուգայ Թիֆլիս եւ իր հօր ձեռքին տակ Ներսէսեան դպրոցին մէջ կը դառնայ աշխարհագրութեան ուսուցիչ։ Ուշիմ եւ տաղանդաւոր մարդ, կը հետաքրքրուի իր աշակերտներու բարբառով։ Մէկը Ղարաբաղէն, միւսը Երեւանէն, մէկ երրորդը Նախիջեւանէն եւայլն կուգան հոն գրական լեզու եւ գիտութիւն սորվելու։ Գամառ-Քաթիպան 1850ին կը գրէ իր առաջին բանաստեղծութիւնը աշխարհաբար լեզուով որ իր հօր դիւր չի գար եւ կը խրատէ գրաբար գրել, որովհետեւ աշխարհաբարը փողոցի լեզու է, գրքի լեզու չէ։

Գամառ-Քաթիպան կը յամառի եւ կը գրէ միշտ աշխարհաբար։ Աշխարհաբար լեզուի հիմնադիրը արեւելահայ գրականութեան մէջ կը դառնայ Գամառ-Քաթիպան եւ անկէ ութ տարի վերջը կը նուիրագործուի «Հիւսիսափայլ»ի միջոցով։ Պատկանեան տոհմին մէջ բանաստեղծութիւնը կարմիր թելի պէս կ՚անցնի սերունդէ սերունդ եւ միշտ յետնորդը կը գերազանցէ նախորդը։

Կան խիստ հետաքրքրական նիւթեր եւ նամակներ Գամառ-Քաթիպայի եւ դերասան Պետրոս Ադամեանի, Խրիմեան Հայրիկի հետ տեսակցութեան (1887 Պոլիս), բանաստեղծի ստեղծագործութեան ու կեանքի մասին, նիւթեր անոր տաճկահայաստան ճամբորդութեան մասին։ Մանաւանդ այս ճամբորդութիւնը, պատմական մեծ արժէք ունի։ 1877-78 ռուս-թրքական պատերազմէն վերջ, Գամառ-Քաթիպա ոտք կը դնէ առաջին անգամ Տաճկահայաստան, ռուս բանակի գրաւած մասերուն մէջ եւ հետեւեալ դատավճիռը կը կայացնէ, մօտաւորապէս իր բառերով.

— «Ես ճամբորդեցի եւ տեսայ որ մեր ժողովուրդը կ՚ապրի Թուրքցեղին հետ քով-քովի։ Թուրքը միշտ յափշտակող եւ կեղեքող ախորժակներ ցոյց կուտայ, իսկ Հայը կ՚աշխատի եւ կը բարեզարդէ իր երկիրը։ Ես տեղին վրայ հասկցայ թէ ինչո՞ւ մեր ժողովուրդը միշտ կը ջարդուի եւ թիւը երբեք չաւելնար…։

Գամառ Քաթիպայի այս ճամբորդութիւնը հրատարակուած է մասնաւոր գրքով։

Դասախօսը որքան կը ներէր իր ժամանակը, տուաւ նաեւ բանաստեղծին քնարական եւ մանկական գրականութեան արժէքը։ Բայց չկրցաւ սպառել իր նիւթը, մանաւանդ Գամառ Քաթիպայի յաջորդող սերունդներուն մասին, որ այժմ կ՚ապրին խորհրդային բռունցքին տակ։

Աչա ուրեմն Պատկանեանի տոհմը անընդհատ չորս սերունդներու միջոցով տուեր է գիտնականներ, նկարիչներ, թատերագիրներ, հայկաբաններ եւ մանաւանդ բանաստեղծներ։

Ռափայէլ Պատկանեանի կեանքն ու գործը եւ միւս հետաքրքրական մանրամասնութիւնները լոյս պիտի տեսնեն «Հայրենիք» ամսագրի մօտակայ համարներուն մէջ։

Դասախօսութենէն յետոյ խիստ հետաքրքրական լրացումներ ըրաւ Փրոֆ. Ադոնց, որ Պատկանեան ընտանիքի քանի մը դէմքերուն հետ բարեկամական եւ տեւական կապեր է ունեցեր։

Վ. Հ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՔՐՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Յունիս 6, շաբաթ կէսօրէ վերջ, *Սորպոնի* Ecole des Hautes Etudes*ի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը՝ քրտական գրականութեան մասին, հովանաւորութեամբ* Société d’Ethnographie*ի։*

Կը նախագահէր նոյնկին նախարար եւ երեսփոխան Պ. Լուի Մարէն, որ քանի մը խօսքով բացատրեց Ազգագրական ընկերութեան նպատակը եւ ըսաւ թէ հաճոյք մըն էր իրենց համար կազմակերպել դասախօսութիւն մը քրտական գրականութեան մասին։

Ընկերութեան անդամներէն եւ Ուրմիոյ նախկին ռուսական հիւպատոս Պ. Նիքիթին ներկայացուց օրուան դասախօսները՝ Պէտրխանզատէ Սիւրէյեա պէյ, որ իր կրթութիւնը ստացած է նախ Ֆրէրներու դպրոցը, աւարտած է կալաթա-Սէրայի լիսէն, յետոյ Ֆրանսայի մէջ ուսած է գիւղատնտեսութիւն։ Պ. Նիքիթին, որ երկար ատեն ապրած է քրտական շրջաններու մէջ, կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ Քիւրտերու մասին։

Յետոյ Սիւրէյեա պէյ, գրաւոր կարդաց իր դասախօսութիւնը։ Ցայտնեց թէ Քիւրտերը աւելի շատ բանաւոր գրականութիւն ունին քան թէ գրաւոր։ Քիւրտ բանահիւսութիւնը ի յայտ կուգայ աշուղական *երգերու* տէսթաններու *եւ* հէքեաթներու *ձեւին տակ։ Շատ* քիչ բան գրի առնուած է։ Այդ *քիչերէն մէկն է Իլխանի* Մէմ եւ Զինի *պատմութիւնը։ Դասախօսը* երկարօրէն նկարագրեց այս սիրավէպին բովանդակութիւնը։

Դասախօսութենէն վերջ, Պ. Նի-

քիթին մօդական լապտերով ներկայացուց զանազան պատկերներ, սկսեալ Արարատէն, լեռները, գիւղերը, գետերը, կամուրջները, արօտավայրերը, Քիւրտի տիպարներ եւյլն.։ Այս առթիւ, Պ. Նիքիթին յայտնեց նաեւ թէ ըստ քրտական առասպելի մը Նոյի Տապանը կանգնած է ո՛չ թէ Արարատի գագաթը, այլ Իրաքի հիւսիսակողմը Ճիւտէյտայի լերան վրայ։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Խարբերդցիներու Նահանգային Հայրենակցական Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ յունիս 6ին, Փլորիայի մէջ, ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։

Օրակարգ՝ Վարչութեան հրաժարականը եւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Վարչութեան մէկ տարուան գործունէութիւնը հաւանաբար կ՚արդարացնէր իր վրայ դրուած յոյսերը, եւ իբրեւ արդար ըստուգում, ժողովը միաձայնութեամբ վերընտրեց, նախորդ կազմին վրայ աւելցնելով երկու հոգի եւս։ Վարչութիւնս կը բաղկանայ հետեւեալ անդամներէ.— Պ. Պ. Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, Գ. Մոմճեան, Ե. Գազազեան, Գ. Ականեան, Յ. Տէր Յովհաննէսեան։

Նախորդ վարչութիւնը ձեռնարկած է հանգանակութեան ի նպաստ Զանգեզուրի աղէտեալներուն։ Գումարը հասած է 1600 ֆրանքի։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

Այս առթիւ պարտք կը համարենք ըսել այն բոլոր հայրենակիցներուն որ տակաւին իրենց մասնակցութիւնը բերած չեն եղբայրական օգնութեան գործին, արձանագրուիլ իբրեւ պարտաճանաչ եւ գիտակից հայրենակիցներ։

ԽՕԹՆԱԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին մէջ Տոքթ. Խանճեան խօսեցաւ շաքարախտի եւ մոնկոլ նկարագրին մասին։ Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան ներկայացուց ԺԱ. դարու այն հայ բժիշկները, որոնց յիշատակութիւնը կայ Ամիրդովլաթի գործին մէջ։ Պ. Ա. Զաքըրեան ցոյց տուաւ բոլոր այն փորձերը, որ կատարուած են մինչեւ այժմ մետաղային եւ գործարանային աղերու միջոցով դարմանելու համար ֆրանկախտն ու հիւծախտը։ Ի վերջոյ յիշեց galliumը, որ թանկագին ազդակ մըն է ֆրանկախտին դարմանման մէջ։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ

Յունիս 5 թուականը կրող հրովարտակ մը, Ֆրանսայի անգործութեան նպաստի պայմանաժամը կ՚երկարաձգէ 180 օր եւս։ Այդ ամիսներու ընթացքին, անգործները պիտի կրնան օգտուիլ կառավարական նըպաստներէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

…ԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

1906ին Պուլկարիոյ Հ. Յ. Դ. …վարժարանէն դարձեր էինք …լիս։ Ամէն օր ընկ. Ռոստոմի …ը կը տանէին որ մեզ ուղար… …երկիր։ Կ՚ըսէր.— Տղերք ջան, …համբերեցէք. շուտով ձեզ գործի …ղարկեմ։

…յդ ատենները Ուրմիոյ մէջ …րսկաստան) Քրտերը իրենց ալան …նով շատ կը նեղէին ժողո… …ը։ Պարսիկ կառավարութիւնը …կար ուժով անկարող էր պաշտ… …ելու իր հպատակները։

Ուրմիոյ Հայերը պաշտօնապէս …րած էին Հ. Յ. Դ. Բիւրօէն որ …ի առնէ իրենց վիճակը։ Զէնք …որդ կը պահանջէին։ Ընկ. Ռոս… …ը առիթը յարմար սեպելով մեզ …եց իր տունը եւ սկսանք այս …րի առթիւ խօսիլ, «Բիւրօն ար… …որոշած էր պէտք եղածը»։ …տրոս վարժապետի ղեկավա… …թեամբ մեզմէ չորս հոգի պաշ…

տօն ստացան երթալ Ուրմիա եւ զինել այնտեղի հայութիւնը։ Մեր ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր։

Հայ-թաթարական կռիւներէն մնացած զանազան տեսակի հրացաններ եւ փամփուշտներ ամբարուած էին գաղտնի պահեստներու մէջ։ 500ի չափ լաւ հրացաններ զատեցինք եւ ամբարեցինք ռուս-պարսկական սահմանի մօտ հայկական գիւղ մը եւ գիշեր մը առանց վտանգի անցուցինք սահմանէն։ Հինգ օրէն հասցուցինք Ուրմիա։ Հայերը լսելով այս, շատ ուրախացան։ Զէնքերը կարգի դրինք եւ սկսանք շատ զգուշութեամբ բաժնել Հայերուն։ Սկսանք մեր աշխատանքին։ Հայերուն կը սորվեցնէինք պէտք եղածը,— զէնքը քակել, մաքրել, նշան բռնել եւայլն։ Միեւնոյն ատեն կը պատմէինք յեղափոխական կեանքէ զանազան դրուագներ։

Պարսիկները եւ Ասորիները կը նշմարէին այս ամէնը, եւ կ՚ուրախանային, որովհետեւ Քիւրտը ամենուն հաւասարապէս թշնամի էր եւ այս քայլը բոլորին ալ նպաստաւոր էր։ Շատ լաւ գաղափար ունէին Դաշնակցութեան մասին։ Շատ լաւ գիտէին Խանասորի պատմութիւնը, զանազան խումբերու կատարած քաջագործութիւնը, հայ ֆէտայիին անձնազոհութիւնը եւայլն, քանի որ անձամբ ականատես էին եղած։ Միեւնոյն ատեն առասպելներ սկսան յօրինել, իբր թէ հազարէ աւելի Դաշնակցական ֆէտայիներ ծպտուած մտեր են Ուրմիա, հազարաւոր զէնքեր բաժնած են գիւղացիներուն եւայլն։ Մեզ համար նպաստաւոր էր այս։ Երբ մեզի հետ գործ ունենային, այնպիսի կշռուած ձեւով կը վարուէինք որ շատ լաւ ազդեցութիւն կը ձգէինք։

Գործը շատ յաջող կ՚երթար։ Հայերը այս ամէնը տեսնելով ուզեցին գործը աւելի լաւ հիմերու վրայ դնել։ Որոշեցին Թուլցիկ ձիաւոր խումբ մը պահել, եւ այդ

առթիւ Սալմաստի ընկ. Սամսոնը եւ ընկ. Վռամեանը եկան Ուրմիա։ Կեարտապատ գիւղին մէջ Եսայելի այգին ժողով մը գումարուեցաւ եւ որոշուեցաւ որ Մշեցի Սմբատի ղեկավարութեամբ խումբ մը ունենանք։ Բոլոր հայ գիւղերու ներկայացուցիչները միաձայն որոշեցին եւ վճռեցին խնդիրները։ Քանի մը օրէն Սմբատը՝ հետն ունենալով Հասրաթը (Վարդենիսցի), Վահանը, Արմենակը, Արամը (Մշեցիներ) Խոսրովացի Ասորիներէն Յակոբ եւ Իսակը, Սեբաստացի Գէորգը եկան Ուրմիա։ Վանէն եկան Հայրիկը (Տիրանը), Զօփուր Զօհրապը, Սալտաթ Ստեփանը եւ Սամսոնը (Տաճիկ), Խորէնը եւ ես։ Միացանք եւ կազմեցինք խումբը, ձիեր գնեցինք եւ սկսանք ազատ կերպով ման գալ շրջանը։ Զինուած էինք ռուս մօսին հրացաններով, գերմանական տասնոցներով եւ ռումբերով։ Իբրեւ կեդրոնական վայր, մեր կայանը ընտրեցինք Իքի-Աղաճ գիւղը, որ քրտական սահմանին մօտ էր։ Զանազան խնդիրներ եւ վէճեր կը ծագէին

պարսիկ գիւղատէրերու եւ Հայերու միջեւ։ Անաչառ կերպով կը միջամտէինք եւ կը կարգադրէինք։ Շատ մեծ ոգեւորութիւն կար ամբողջ շրջանին մէջ, ժողովներ, դրոյցներ, յեղափոխական պատմութիւններ։

Մայիսի գեղեցիկ առտու մը, ձիերը դարմանած եւ կեր էինք տուած։ Ընկերներով գիւղի մօտակայ առուն գացեր էինք լուացուելու, սամավարը կ՚եռար եւ մեզ կը սպասէր որ նախաճաշ ընենք։

Պարսիկ մը ձիով հեւ ի հեւ եկած էր մեզ մօտ։ Կը պատմէր թէ Քիւրտերը թալանի տուած են հայկական Շումբուլապատի գիւղին նախիրը։ Վտանգի փողը հնչեց, լսեցինք եւ անմիջապէս եկանք Սմբատի մօտ։ Մեզի հրամայեց շուտով պատրաստ ըլլալ։ Հինգ վայրկեանէն պատրաստ էինք։ Թէ ձիերը եւ թէ մենք անօթի ինկանք ճամբայ, հասանք այդ գիւղը։ Քիւրտերը ճամբուն կարաւանն էին տարած եւ ոչ թէ գիւղի նախիրը, սակայն հաշիւը մէկ էր։ Արդէն առիթի կը սպասէինք որ անգամ մը չափուինք այդ

Քիւրտերուն հետ եւ խօսքի հետ մեզ ցոյց տանք եւ գործով…։

Քիւրտերը այդ լեռներու իշխող գագաթը բռնած էին եւ կը կրակէին, իսկ ուրիշներ կարաւանը իր բեռներով կը բարձրացնէին դէպի սարերը։ Մենք այդ օրը Հասրաթը եւ Վահանը ղրկած էինք քաղաք, կարգ մը գնումներ ընելու, այնպէս որ երկու փորձառու կռուողներ բացակայ էին։

Վճռեցինք այդ բարձր դիրքը գրաւել։ Եւ ահա սկսաւ կռիւը։ Մոսիններու կրակը լեռ ու ձոր կ՚արձագանգէր։ Կարծես հարսանիք էր, կ՚երգէինք կը հայհոյէինք։ Եւ ահա փոքր բլուր մը գրաւեցինք։ Խտացուցինք մեր համազարկերը։ Փոքր Արամը մեր գնդակներու տակէն երկու տասնոցներով մօտեցաւ Քիւրտերուն, իսկ մենք ալ հուռռայով եւ կրակելով գրաւեցինք անոնց դիրքը։ Քիւրտերը ձգեցին չորս դիակ, իսկ մենք երբեք, եւ սկսան սարսափահար փախչիլ։

ՀԱՃԻ

(Շար.)

լով յանձնախումբի աշխատանքներուն, պիտի ուսումնասիրուին հետեւեալ հարցերը,—Հնդկական ապագայ դաշնակցութիւնը եւ անոր պահպանումը, փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը, արտաքին գործեր եւայլն։ Մաքտոնալտ իր նամակը կը վերջացնէ հաստատելով թէ հնդկական սահմանադրութիւնը պիտի յայտարարուի օրէնքով, որ պիտի ենթարկուի խորհրդարանի հաւանութեան։

Գերման արքայականները կը դաւեն

Գերման արքայականները պատրաստելու վրայ էին դաւադրութիւն մը, որուն մասին Պերլինէն կը տրուին հետեւեալ տեղեկութիւնները։ Ամբողջ դաւադրութեան կեդրոնն է նախորդ գահաժառանգին բնակած քաղաքը Էօլս։ Քաղաքական եւ զինուորական սպայակոյտ մը կազմուած է ծանօթ Գերմաններէ։ Դաւադրութեան նպատակն է վերահաստատել կայսրութիւնը եւ ջնջել Վէրսայլի դաշնագիրը։ Իբր թէ նախագահ Հինտէնպուրկ վստահեցուցած է թէ յառաջիկայ նախագահական ընտրութեան չպիտի դնէ իր թեկնածութիւնը։ Այն ատեն, նախորդ գահաժառանգը պիտի ներկայանայ թեկնածու հանրապետութեան նախագահութեան եւ եթէ ձախողի, իր համախոհները զէնքը գահ պիտի բարձրացնեն յեղափոխութեամբ։ Այս պիտի ըլլայ առաջին հանգրուանը դէպի կայսրութեան վերահաստատումը։ Սակայն, կան դեռ երկու խոչընդոտներ։ Նախ, գահընկէց կայսեր հաւանութիւնը. որովհետեւ ան գոհ չէ որ նախընտրութիւնը տրուած է իր զաւկին։ Կայ նաեւ Պավիերայի արքայական տան ընդդիմութիւնը։ Երկու զօրավարներ իբր թէ պաշտօն ստացած են բանակցելու նախկին կայսեր եւ գահաժառանգին հետ։

Իտալիոյ պատասխանը Վատիկանի

Իտալական կառավարութիւնը պատասխանեց Վատիկանի ծանուցագրին։ Բովանդակութիւնը տակաւին չէ հրատարակուած։

⁂ Վատիկանի թերթը «Օսսէրվաթորէ Ռոմանօ» կը գրէ թէ բազմաթիւ երիտասարդներ որոնք կը պատկանին կաթոլիկ կազմակերպութեանց, ծանր սպառնալիքներու տակ ստիպուած են ստորագրել հրաժարման յայտարարութիւններ, իբր թէ բողոքելու համար կաթոլիկ կազմակերպութեան քաղաքական ուղղութեան դէմ։ Նման սպառնալիքներ կատարուած են նաեւ Իտալիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ։

Վատիկանի շրջանակները կը յայտնեն թէ խստութիւններ կը շարունակուին ընդդէմ կաթոլիկ կազմակերպութեան։ Երկու օր առաջ, կաթոլիկ քահանայ մը՝ Հռոմի մէջ ձերբակալուեցաւ եւ ոստիկանատուն տարուեցաւ, այն առարկութեամբ թէ եկեղեցիին մուտքին առջեւ, խօսակցութեան բռնուած է երիտասարդներու հետ։

Լոնտոնի խօսակցութեանց յետոյ

Գերման նախարարները մեկնեցան Լոնտոնէն, վերադառնալու համար Պերլին։ Անգլիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը ընդունեցին գերման նախարարներու կողմէ եղած հրաւէրը՝ Պերլին այցելելու։ Սակայն այցելութեան թուականը կը մնայ անորոշ։

Գերմանական «Վոլֆ» գործակալութեան մէկ զեկոյցը կը հերքէ թէ գերման կառավարութիւնը մտադրութիւն ունի մօտերս պահանջելու պարտքերու վճարման յետաձգում մը։

Երնգի ծրագրին վերաքննութեան հարցին առթիւ, որեւէ նոր ձեռնարկ չպիտի կատարուի մինչեւ յառաջիկայ շաբաթ։

Թէ՛ աջ եւ թէ չափաւոր թերթերը կը գրեն թէ պարտքերու վճարման յետաձգում մը ոչ մէկ զգալի բարւոքում կրնայ մտցնել Գերմանիոյ տնտեսական—ելմտական կացութեան մէջ։ Մինչդեռ Գերմանիա, պէտք ունի անմիջական եւ լուրջ թեթեւացման մը։ Այս պայմաններուն մէջ, կառավարութիւնը պէտք է որ միջոց մը գտնէ ապահովելու, որ պարտքերու վճարումը յետաձգուի 2—3 տարի։

Օտար բժիշկները Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսական ծերակոյտը այս միջոցիս կը զբաղի բժշկութեան մասին օրինագծով մը։ Օրինագծին տեղեկաբերը յայտնեց թէ Ֆրանսայի մէջ չափէն աւելի բժիշկներ կան։ 30 տարի առաջ, բժիշկներու թիւն էր 17000։ Այսօր 27000 են օտարական թէ ֆրանսացի։

«Պէտք է կ՚ըսէ կեցնել այս յարաճուն ընթացքը, ո՛չ թէ արգիլելով օտար բժիշկները որ Ֆրանսայի մէջ չկիրարկեն իրենց արհեստը, այլ զանոնք դնելով ֆրանսացի ուսանողներու հաւասար աստիճանի վրայ, այսինքն ջնջելով երկրորդական կրթութեան համազօր վկայական ներկայացնելու իրաւունքը որ տրուած է օտարականներուն եւ ստիպելով այս վերջինները որ ընդունին ֆրանսական հպատակութիւնը։

Օրինագծին քննութիւնը կը շարունակուի։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

կազմակերպուած Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot
կը խօսին՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Եփրատ նուագախումբը
Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի Վազգէն խումբին կողմէ
Այս Կիրակի ժամը 2ին Օֆմօնի անտառին մէջ, Ջուր փխող վայրը
Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱԼՕԵԱՆ Կը խօսի ընկ. Ա. ՅԱՐՕ
Երգ, արտասանութիւն, եւայլն։ Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային յաջորդ կիրակի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ռոստոմ Գրադարանի կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, մէթրօ Cadet
կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ
կը խօսի՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

գեղարուեստական բաժին, թատերական ներկայացում, Օր. Աստղիկ Առաքէլեան (երգ), Պ. Միշ—Ազեան (երգ), Փոքրիկն Ս. Լուսիկեան կը պարէ։ Արտասանութիւն, ճազպանտ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, կը մասնակցի՝ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ճոխ պիւֆէ։

Մուտք՝ 10 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 71 Ave. Kléber եւ Հրանտ Սամուէլ գրատունը։

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, փարիզ
Ա.— Յարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)
Նախագահութեամբ ծերակուտական և նախկին նախարար
Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՕՐԱՅԻ
ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

Բ.— Յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)
Նախագահութեամբ Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ
բանախօսութիւններ, ուղերձներ, արտասանութիւն եւ երգ

Մուտքը հրաւիրատոմսով միայն։ Տրամադրելի են թրիպիւնի տոմսեր, ստանալու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւն՝ 11 Սքուար Ալպոնի, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Ժան Կուժոն փողոց, Պ. Վաղարշակ Թագւորեան՝ 53 Րիւ տիւ Ֆօպուր Մոնմարթր, Ֆլորիա ճաշարան՝ 61 Ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցի՝ 10պիս Ռիւ Թուէն (5), Յակոբ Սարաճեան՝ 18 րիւ Մէլէնկ (19), Օննիկ Թաղէոսեան՝ քարտուղար-գործիչ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Անկիէրնի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սէվրանի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սարսէլի մասնաճիւղ, Ն. Նիկողոսեան՝ Արնուվիլ-լէ-Կոնէս, 121 Ավընիւ տը լ՚Իւնիոն, Հայ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն, Ալֆորվիլ։

Գորշ, ճերմակ եւ դեղին հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է՝ 17 րիւ տը լա Սորպոն։

Կանանչ, կապոյտ եւ լիլա հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 47 րիւ տէ զ՚Էքօլ։

Կը խնդրուի յարգանքի հանդէսին միջոցին չծափահարել։

10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է։ Հանգանակութիւն չկայ։

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
ԿԸ ՏՕՆԷ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ

Այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ
կը խօսի՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները յայտագրով

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի ընկեր Օհան Կարօ։ Նիւթ՝ նախորդ դասախօսութեան շարունակութիւն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՖԱՒՍԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանիր ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ 13 յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Ֆլօրիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Tournon։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աֆիոն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովսափեան եղբայր, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովսափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է։ Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sâone et Loire).

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 3 Rue Lepic, Paris։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Գարակէօզեան Հօմի սաներէն Կարապետ Ալթունճեան կը փնտռէ իր ծնողքը, Յակոբ եւ Էքնալ Ալթունճեան եւ իր եղբայրը Մեսրոպ, որոնք 1919-20 թուականներուն Սօնկուրլու հաստատուած էին ու այնուհետեւ մեկնած են անծանօթ ուղղութեամբ։ Կը խնդրուի գրել Karagheusian Home, Gaudiniére. Ville-aux-Cleres. Loir-et Cher. France.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, Ա. Փ.— Պատճառը՝ շատ ուշ մնացած էր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10ᵉ)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՅՈՒՆԻՍ 1931
12 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1593 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԱՏ ԲԱՆ ԿԱՅ ՓՈԽՈՒԱԾ

«Յուսաբեր» պարտք սեպած է հրաւէր մը ուղղել բոլոր անոնց որ կը կարծեն թէ «բան մը փոխուած է Թրքական ճակատին վրայ»:

— «Անխառն հաճոյքով մենք պիտի հիւրընկալէինք այն գրութիւնները, ուր մէկիկ-մէկիկ մատնանշուած կ'ըլլան մեր բոլոր սխալները, արձանագրուած Թուրքիոյ վերածնունդի բոլոր փաստերը ու Թուրք կառավարութեան դրական գործերը:

«... Ուրեմն բաց են *Յուսաբերի* էջերը, թող հրապարակ գան բոլոր անոնք, որոնք կը կարծեն թէ Թուրքը դադրած է Թուրք ըլլալէ — գիր ու ֆէս փոխելով — ու միայն մենք է որ կը նայինք ու չենք տեսներ կենսական մեզ շահագրգռող այս կարեւորագոյն փոփոխութիւնը»: *(29 Մայիս)*:

×

Եթէ չենք սխալիր, այս հրաւէրին անմիջականօրէն տուն տուած է «Մենք»ի մէջ եղած ակնարկ մը: Բայց մենք «Յառաջ»ին ալ ուղղուած համարելով զայն, կ'ուզենք, առաջին առթիւ, ճշդել քանի մը կէտեր:

Մեր պաշտօնակիցը խոր թիւրիմացութեան մէջ է, երբ հարցը ընդհանուր գիծերով ընդլայնելէ յետոյ, կը բերէ կը կապէ չափազանց պարզունակ եզրակացութեան մը.

— «Ո՛վ ըսաւ թէ Թուրքը դադրած է պատմութեան աւերիչ, դաժան, տմարդի, նոյն կողոպտիչ, անհանդարտ, ռազմաշունչ ու կործանարար ուժն ըլլալէ: Թուրքիան այն երկիրն է, ուր տեւաբար ամէն բան «կը փոխուի», յարատեւօրէն ամէն բան միշտ նոյնը մնալով»:

Հարցը այս չէ, ընկեր «Յուսաբեր»:

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ մենք Նոր Թուրքիոյ մասին հարցարան մը հրատարակեցինք երեք տարի առաջ, ստանալով շատ ուշագրաւ պատասխաններ: Ընդհանրապէս բոլորն ալ կ'ընդունէին թէ «բա՛ն մը փոխուած է» Թուրքիոյ մէջ:

Իսկ մենք ալ բազմաթիւ առիթներ ունեցած ենք օրը օրին, այս էջին վրայ իսկ, ապացուցանելու թէ՛ հոչակաւոր «լէպլէպիճի»ն արագօրէն տեղի կուտայ քէմալապետութեան մէջ, իր տեղը տալով բոլորովին նոր տարրի մը: Մենք մնացած ենք մեռեալ կէտի վրայ, իսկ անոնք յառաջ կ'երթան: Կը նորոգուին: Կ'երիտասարդանան:

Եւ ամէն անգամ ալ, շեշտած ենք թէ բոլորովին տարբեր բան է Թուրքին վայրենաբարոյ, ջարդարար, աւարառու գիծերուն փոփոխութեան խնդիրը:

Պէտք չէ իրարու հետ շփոթել երկուքը— ինչպէս ըրած է «Յուսաբեր»— եւ հարցը դնել այնպէս ինչպէս որ կայ.

— Բան մը փոխուա՞ծ է Թուրքիոյ մէջ:

Այո՛, ընկերներ, այո՛: Պէտք է տեսնել այն ինչ որ կայ եւ տեսնել այնպէս ինչպէս որ կայ:

Մինչ մենք ուռած՝ մեր ինքնագոհ յաւակնութիւններով, կը յամառինք պնդել թէ «Թուրքը մարդ չըլլար»— բառին տարրական իմաստով— Թուրքը երկու սերունդ է հասցուցած: Երկու սերունդ՝ տոգորուած հայրենիքի եւ ազգութեան գաղափարով: Մէկը միւսէն աւելի յառաջդէմ:

Միայն այս գետնին վրայ, անհաշուելի են փոփոխութիւնները: Եւ մենք պարզապէս մեր զգացումները կը շոյենք, ծաղրելով, քաշքշելով, անտեսելով: Տեսակ մը սովորամոլութիւն:

«Ժէօն Թիւրք»ը ծնաւ Իթթիհատը, իսկ այս վերջինը յանգեցաւ քէմալականութեան:

Եթէ միայն այս կէտին մէջ ամփոփէինք հարցը, նորէն եւ նորէն, պատասխանը պիտի ըլլար դրական: Շա՛տ բան փոխուած է Ահմէտ Րիզաներու շրջանէն մինչեւ այսօր: Չափազանց պերճախօս է կտրուած ճամբան՝ Փարիզէն մինչեւ Պոլիս եւ Պոլսէն Էնկիւրի:

Թուրքը հայրենիքի գաղափար չունէր երբեք: Այսօր ունի: Թուրքը ազգ չէր երբեք: Այսօր դարձած է ազգ: Թուրքիան աստուածպետութիւնն էր եւ «Շէրիաթ»ը՝ սրբութիւն սրբոց: Այսօր Թուրքիան ազգային պետութիւն է, իսկ «Շէրիաթ»ն ու Գուրանը նետուած են թանգարան:

Սուլթան-խալիֆան ամէն բան էր երբեք: Այսօր թերթէն մինչեւ դպրոցը կը ծաղրեն Ալի Օսմանի գերդաստանը, իր բոլոր կարգ ու սարքով:

Թրքուհին վանդակներու եւ քօղերու տակ միայն կը ծաղկէր: Այսօր մէկդի նետած վանդակն ու քօղը, բաց՝ թեւերն ու երեսը, իջած է ասպարէզ: Եւ շատ մը ճակատներու վրայ ասպարէզ կը կարդայ նոյնիսկ մեզի,— թէեւ յիսուն տարի առաջ անցած ըլլալ կը յաւակնինք:

Փոխուա՛ծ է Թուրքիոյ ընկերային կեանքը: Խոր ճեղք մը բացուած է երէկուան եւ այսօրուան միջեւ: Այո՛, Թուրքը ջարդարար ըլլալէ չի դադրիր, ֆէսին տեղ գլխարկ դնելով: Այդպիսի հրաշք դարերու ընթացքին միայն կը կատարուի: Ամերիկացի «քաղաքակիրթ» սպիտակները տակաւին կը շարունակեն լինչի ենթարկել, քարիւղով վառել, ծառէն կախել խափշիկը:

Բայց, նոյնիսկ ֆէսին գլխարկի վերածումը, Սուլթանութեան, խալիֆայութեան, հարէմին, «գաֆէս»ին, Պապը Ալիին, արաբական տառերուն ջնջումը՝ մէկ-մէկ դղրդագին փոփոխութիւններ են, որոնց հանդէպ ի զուր կը փակենք մեր աչքերը, պատգամելով.

— Ոչինչ կայ փոխուած Թրքական ճակատին վրայ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է ռամկավար մամուլին բռնած տմարդի ընթացքը՝ Մակեդոնիոյ որբերուն թշուառութեան հանդէպ:

Ամերիկայի «Պայքար»ը գրեց գարշելի խմբագրական մը.

—«Ո՞վ կրնայ մեղադրել Հայաստանի կառավարութիւնը, որ կը վարանի կամ կը դժկամակի այսպիսի տարրեր ներս ընդունիլ, եւ ո՞վ կրնայ հանդարտ խղճով յանձնարարել կամ պահանջել որ անոնք ներս ընդունուին»: (21 մայիս):

Իսկ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը պարտք սեպեց ձայնակցիլ.

—«դաշնակցական մամուլը այժմ լեցուն է սրտաճմլիկ պատմութիւններովը Մակեդոնիոյ մէջ ապրող հայ երիտասարդներու, նախկին որբեր, որոնք իբրեւ թէ ...խոտ կ'ուտեն»: (6 յունիս):

Եւ ահա ողջմտութեան ձայն մը Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթէն: Միակ բացառութիւնը, ցնոր տնօրինութիւն.

—«կը մաղթենք որ չափազանցուած ըլլան տեղեկութիւնները: կը մաղթենք բայց չենք յուսար: Թիւի մասին՝ թերեւս. բայց թէ կան բացարձակ թշուառութեան եւ յուսահատութեան մատնուած տղաք՝ անտարակուսելի է. կը կարդանք նամակներ՝ որոնք չեն խաբեր. տարիներով ձայն չհանող երիտասարդներ, պիտի չհեծեծէին այսօր՝ եթէ դանակը ոսկորին դպած չըլլար, ինչպէս կ'ըսուի: եւ պէտք է, անհրաժեշտ է որ ուրիշ տեղերու Հայեր, անհատ կամ մարմին, իրենց կըցածը ընեն՝ անգամ մը եւս աղէտուած այս հայ երիտասարդները փրկելու համար:

Ոմանք, երբ չափահաս որբ կ'ըսուի, անոնց մէկ քանիին ըրած-ծայրայեղութիւնները միայն կը յիշեն: Փարիզի մէջ, մասնաւորապէս, ուր հիմնուած է անոնց Միութիւնը, երկու տարի վրայէ վրայ, խառնուեցաւ անոնց անունը Ապրիլ 24ի սգահանդէսներ խանգարելու փորձին, Անիրաւ ու կոպիտ եղան, սխալ էր իրենց մեկնակէտը, յանցաւոր էին զիրենք այդպէս հաղորդողները. այս ամէնը ճիշդ է. բայց իրենց արարքը անպատուիչ չէր իրենց համար. դրդուած էին, շատ լաւ.բայց մեծ մասամբ իրենց հաշուոյն էր որ կը գործէին. որբերու իրաւունքը արհամարհուած, արժանապատուութիւնը նախատուած կը կարծէին. սխալ էր իրենց կարծիքը, բայց միայն դաշնակցական գրգռութիւնը չէր որ կուտար զայն իրենց՝ այլ դէպքէն յետոյ մենէ ոմանց ունեցած չափազանց խիստ,անճահ,մինչեւ անգամ սրբապիղծ արտայայտութիւնները: Զօպանեան գրեց եւ ըսաւ քանիցս՝ թէ միակ տղու մը ձեռք բարձրացնելը իր վրայ, ինք նոյն վայրկեանին ներած էր հայրաբար. ուրիշներ, հեռուէն, նուազ պաղարիւն եղան, ու կը պատահի որ այսօր անգամ, երբ խնդիրը կը դառնայ Մակեդոնիոյ անգործ որբերուն վրայ, զանոնք կը տեսնեն երկու-երեք տարի առաջուան դէպքերու լոյսով. այն ալ աւելի եղերական ու կարմիր լոյս մը քան ինչ որ էր իրապէս:(«Արեւ» 1 յունիս):

Հաւատա՞նք թէ պիտի կարմրին Ամերիկայի, Փարիզի եւ Հալէպի ալեհեր թշուառականները, իրենց հասցէին եւ իրենց իսկ տունէն արձակուած այս «քնքոյշ» խօսքերէն...

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

փոքրիկն Անահիտ	
Լ. Գեւոնեան	10.—
Ղուկասեան	12.—
Մայիսեան	10.—
Զ. Ո. Մ. Ռոմանի Մ. ճիւղ	482.—
Մ.	20.—
Խ. Տէր Յարութիւնեան	20.—
գումար	554.—
Յունիս 6ի գումարը	4069.35
ընդհ. գումար	4623.35

ՆՈՐԷՆ ԴՐՕՇԱԿԻ ԽՆԴԻՐ

Արծաթեայ յոբելեանին առթիւ, Բարեգործականի Աթէնքի մասնաճիւղը հայկական եռագոյնը պարզած էր, առողջ հասկացողութեամբ մը:

Վաղն ալ, կիրակի, այստեղ պիտի տօնուի յոբելեանը, բայց տեղեկութիւն չունինք թէ ի՛նչ որոշած են դրօշակի մասին:

Իսկ Եգիպտոսի մէ՞ջ (Գահիրէ): Կարդանք «Յուսաբեր»ը (2 յունիս).

— «Ծանօթ է թէ Բարեգործական Միութիւնը, կիրակի օր տօնեց իր 25ամեայ յոբելեանը, «Արծաթեայ»...

Երկու հարի՛ւր ոսկի ծախք ըրած էր, ճո՛խ, աննախընթա՛ց կերպով տօնելու համար իր յոբելեանը:

Հանդիսավայրը զարդարուած էր բազմազան դրօշներով, եգիպտական, պելճիգական, եւայլն... բացի... հայկական դրօշակէն, որովհետեւ Բարեգործականի վարիչները հայ ժողովուրդը աշիրէթ նկատած են միշտ, անդէմ ամբոխ մը, որուն հետ կարելի է վարուիլ որեւէ կերպով:

Շաբաթ օր տեղեկացած էինք թէ Բարեգործականը որոշեր է հայկական դրօշ չպարզել: Յետոյ ստուգեցինք, որ արդարեւ, հակառակ քանի մը օր առաջ եղած տրամադրութեան հայկ. եռագոյնով լուսազարդելու հանդիսավայրին մուտքը եւ հայկական դրօշ պարզելու, վերջին պահուն ապազգային տարրը գերակշիռ հանդիսացած է եւ որոշած է ոտքի տակ առնել ամէն ինչ որ Հայն ու Հայաստանը կը յիշեցնէ:

Ու՛չ ոք կը հաւատար սակայն այս հակազգային որոշման, Միութեան մը կողմէ որ «հայկական» անունն ալ կցած է իրեն եւ 25 տարիէ ի վեր այդ անունին շնորհիւ միլիոններ կը դիզէ որբին ու գաղթականին անունով, 10ական դահեկան կը ժողվէ եւ ֆրանսական մարաջախտներու Թոշակէն աւելի ճոխ Թոշակներ կը սահմանէ իր պաշտօնեաներուն...

Կիրակի առաւօտ սակայն, որոշումը իրականութիւն դարձաւ, բրտօրէն, Հանդէսի կազմակերպիչներէն մէկ երկու ճշմարիտ Հայեր պահ մը կը պարզեն հայկ. մեծ եռագոյն մը, օտար դրօշներու կարգին, Հանդիսականները սփոփանքով ու հպարտութեամբ կը դիտեն, բայց, ահա յանկարծ, մէկը կուգայ, այլասերած Հայ մը, համբաւաւոր իր կոպիտ վերաբերումով որբերուն ու որբուհիներուն հետ, այն որ բժիշկ Պետրոս Սերոբեան կոչուի, Գահիրէի մասնաճիւղի նախագահը, որ իր առաջին պարտականութիւնը կը նկատէ վար առնել տալ հայկական դրօշը...

Եւ դրօշակը վար կ'առնուի,

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վաճառամարտը Անատոլուի մէջ

Ռուսերը ընդարձակած են իրենց առեւտրական գործունէութիւնը, եւ սկսած են Անատոլու ալ ապրանք ղրկել: Այս պատճառով մանիֆաթուրայի հրապարակը տագնապի մէջ է: Կ'ըսուի թէ մետաքս գուլպաներ 15 ղրշ.ի կը ծախուին Անատոլուի մէջ:

**** Ռուսերը անկէ առաջ Եգիպտոսի մէջ կոտրած էին Թրքական ծխախոտին գինը: Այժմ ալ նոյն ձեւով կ'աշխատին Գերմանիոյ մէջ եւ կը յաջողին, շնորհիւ իրենց առատ արտադրութեան: Այսպէս, 1930—31ին 980,000 արտավար ծխախոտ մշակած եւ 260 միլիոն քիլօ ծխախոտ ձեռք բերած են: Այս բերքը հաւասար է Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէկ տարուան ծխախոտներու գումարին, եւ թերեւս նոյն իսկ աւելի:*

Ռուսերը միջոցներ ձեռք առած են, 1932ին 300 միլիոն քիլօ ծխախոտ ունենալու համար:

Վատիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ

Գրեր էինք թէ իտալական կառավարութիւնը պատասխանեց Վատիկանի ծանուցագրերուն, կաթոլիկ կազմակերպութեանց լուծման եւ ակումբներու փակման մասին: Այս լուրը լաւատեսութեամբ ընդունուեցաւ թէ կառավարական եւ թէ կրօնական շրջանակներու կողմէ:

Թէեւ Իտալիոյ պատասխանին բովանդակութեան մասին, որ եւ է տեղեկութիւն չի հաղորդուիր որ եւ է կողմէ, սակայն կը կարծուի թէ Իտալիոյ եւ Վատիկանի միջեւ, գոյացած է սկզբունքի համաձայնութիւն մը, որ թոյլ պիտի տայ կարգադրելու վէճը:

Կը կարծուի նաեւ թէ իտալական կառավարութիւնը համաձայն է գոհացում տալու Վատիկանի հատուցման պահանջներուն: Վատիկան կը պահանջէ որ կառավարութիւնը միասուց հատուցում տայ այն կաթոլիկ կազմակերպութեանց և ակումբներուն, որոնք վերջին ցոյցերուն ընթացքին նիւթական վնասներու ենթարկուեցան զանազան քաղաքներու մէջ:

**** Ֆաշիստ մամուլը կը շարունակէ լռութիւն պահել Վատիկանի եւ իտալական կառավարութեան բանակցութիւններուն մասին: Սակայն քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ ցաւ յայտնելով մէկտեղ ցոյցերու ընթացքին գործուած արարքներուն, Պապին անձին ուղղուած անարգանքներուն, իտալական կառավարութիւնը կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ թէ կաթոլիկ կազմակերպութիւնները կը կրեն քաղաքական նկարագիր, մինչ Վատիկան կը պնդէ անոնց զուտ կրօնական հանգամանքին վրայ:*

Վատիկան կը հերքէ այն զրոյցները թէ նախատեսուած է կաթոլիկ ընկերակցութիւններու կազմակերպումը, կաթոլիկ եպիսկոպոսի մը ղեկավարութեամբ, այս կերպով զանոնք դուրս ձգելու համար Պապին իրաւասութեան սահմաններէն և գոհացում տալու համար իտալական կառավարութեան որ Վատիկանը կը նկատէ օտար պետութիւն մը:

Իտալիա Փոքր-Ասիոյ մէջ եւ Սուրիա

Իտալացի ծերակուտական մը Վիսքոնթի տի Մոտրոնի Հռոմի ֆաշիստական մշակութային ճեմարանին մէջ դասախօսութիւն մը տուաւ Սուրիոյ մասին, արծարծելով ֆրանսական եւ անգլիական հոգատարութեանց հարցը: Ծերակուտականը այն գաղափարը յայտնեց թէ հոգատարութիւնը որ միջազգային հաստատութիւն մըն է, հեռու է եղբայրական գործակցութեան գործիք մը ըլլալէ եւ առած է յաղթականներուն կողմէ պարտուածներուն վրայ գործադրուած տիրապետութեան ձեւը: Յետոյ հաստատեց թէ շնորհիւ առաքելութիւններու կազմակերպման եւ կրօնական միաբանութեանց Փոքր Ասիոյ մէջ բացուած է իտալական թափանցումի շրջան մը:

Կրօնական հալածանքը Ռուսիոյ մէջ

Վատիկանի թերթը «Օսսէրվաթորէ Ռօմանօ» կը գրէ թէ կաթոլիկ քահանայի մը Ալեքսանդր Ալեքսէյեւի մահը իմացուած է ռուսական թղթատարին կողմէ Արխանկելէն վերադարձած նամակէ մը՝ որուն վրայ գրուած էր «մեռած»:

Վատիկանի թերթը կը յայտնէ թէ այս քահանան վերջինն էր որ կը սպասարկէր Օտեսայի ֆրանսական կաթոլիկ եկեղեցիին մէջ եւ թէ 1928ին աքսորուած էր Արխանկել, ուրկէ մերթ ընդ մերթ կը թղթակցէր, զգացնելով զարհուրելի տառապանքները որոնց ենթարկուած էր: Թերթը կ'աւելցնէ թէ հարիւրաւոր քահանաներ կ'ոգեւարին Սիպերիոյ խորերը:

Պաղեստինի Լացի Պատին շուրջ

Ազգերու Դաշնակցութեան հաւանութեամբ, անգլիական կառավարութեան կողմէ կազմուած յանձնախումբը որ պաշտօն ունէր քննելու Լացի Պատին շուրջ Մահմետականներու եւ Հրեաներու միջեւ ծագած վէճը, տուաւ իր որոշումը:

Յանձնախումբը կը յայտնէ թէ Լացի Պատին սեփականութիւնը կը պատկանի Մահմետականներուն, բայց Հրեաները պէտք է վայելեն ազատ մուտքի իրաւունք, կարգ մը պայմաններով՝ կատարելու համար իրենց կրօնական արարողու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԵԼՈՅԹ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԴԱՍԸ

Անոնք որ առիթն ունեցան հետեւելու Թուռի համագումարին վիճաբանութեանց, զարմանքով կարդացին Լէոն Պլումի միաձայնութեան յայտարարութիւնը, երբ գիտէին թէ ազգ. պաշտպանութեան, զինաթափութեան եւ խաղաղութեան հարցերը տուն տուեր էին բուռն արտայայտութիւններու, երեւան բերելով կարծիքներու հակամարտ զանազանութիւն մը։ Ու իրաւունք պիտի տան Ռընոտելի որ կ'ըսէ.— «Միաձայնութիւն ձեւի եւ տարամիտութիւն խորքի մէջ»։

Իրականութիւնն ալ այդ է։ Թուռի մէջ, երեւան եկաւ ուժեղ փոքրամասնութիւն մը, որ բոլորին հետ հաստատելէ յետոյ խաղաղութեան եւ զինաթափութեան իր բաղձանքը, չէր գոհանար «ազգային պաշտպանութիւն» բառերունվերացական ըմբռնումովը, զանոնք չէր նկատեր լո՛կ բանաձեւի պերճանք. այլ խորապէս գիտակ միջազգայինհակամարտութիւններուն, անոնց պատճառներուն որոնք մէկ օրէն միւսը չեն կրնար վերնալ դաշնագրերու կամ բաղձանքներու մօտութեամբ, կ'ուզէ որ ընկերվարութիւնը աւելի իրապաշտ ըմբռնումով մօտենայ հարցին եւ իր քաղաքականութեամբ եւ գործունէութեամբ նպաստէ որ աստիճանաբար ստեղծուին խաղաղութեան նպաստաւոր պայմաններ։ Ընկերվարութիւնը պէտք է կազմակերպէ խաղաղութիւնը, ինչպէս դրամատիրութիւնը կը կազմակերպէ պատերազմը։ Եւ այս ըմբռնումով ալ, փոքրամասնութիւնը հարցը կը նկատէ քաղաքական։

— Խաղաղութեան բոլոր հարցերը, մէջն ըլլալով զինաթափութիւնը, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի եւ աշխարհի տնտեսական կազմակերպումը, ամէնէն առաջ քաղաքական հարցեր են։ Այդ հարցերը կը լուծուին, վճռապէս խաղաղասէր, բանիմաց ժողովրդավարութեամբ մը, հսկելով կառավարութեանց արարքներուն, դիւանագիտական սադրանքներուն, սպայակոյտներու նպատակներուն վրայ, հեռացնելով զէնքի մեծ գործարանատէրերու շահախնդիր ճնշումները եւ ի նպաստ խաղաղութեան՝ երիտասարդներու կրթութեան համար, ռազմաշունչ գրքերու ջնջումով, կիրարկելով բարոյական զինաթափումը, որ պէտք է զուգընթաց երթայ նիւթական զինաթափութեան հետ։

Հսկայ ծրագիր մը՝ մէկ քանի տողերու մէջ սեղմուած։

Բայց ընկերվարութիւնը որ կ'ընդունի ազգային պաշտպանութեան իրաւունքը, պէտք է նաեւ զայն ապահովէ, «մինչեւ որ խաղաղութեան իրական, քաղաքական եւ բարոյական պայմանները» բերեն ընդհանուր զինաթափութեան կարելիութիւնը։

Բայց ազգ. պաշտպանութիւնը պէտք չէ պատրուակ ծառայէ պետութեանց՝ սքօղելու մարտական նոր ուժերու պատրաստութիւնն ու պատերազմական նիւթեղէնի յաւելումը։

Ընդհակառակն պէտք է որ իրօք նպաստէ ընդհ. զինաթափութիւնը պատրաստելու աստիճանաբար։ Եւ այս պատճառով ալ, միջազգային մարզի վրայ, ընկերվարութիւնը պիտի օժանդակէ միջազգային ամէն գործունէութեան որ կը ձգտի հետզհետէ նուազեցնել սպառազինումները, պէտք է նաեւ կազմակերպէ զինաթափ շրջաններու, մասնաւոր զինական արտադրութիւններու եւ ամէն տեսակ սպառազինումներու վրայ՝ (ցամաքային, նաւային, օդային, ռազմանիւթ եւ ամրութիւններ) միջազգային հսկողութիւն եւ հակակշիռ։

Հապա՞ ազգային գետնի վրայ, երկրին սահմաններէն ներս։

Եթէ օր մը ուրեմն, ընկերվարութիւնը ձեռք առնէ երկրին ղեկը, համաձայն Թուռի փոքրամասնութեան պիտի իրականացնէ ո՛չ թէ անմիջական եւ կատարեալ զինաթափում, այլ պիտի սանձէ սպառազինումներու խելայեղ վազքը, պիտի նուազեցնէ զանոնք։ Սակայն ասով՝ ազգ. պաշտպանութիւնը անկարելի դարձնելու չէ որ կը ձգտի։ Պիտի ձգտի «բարեփոխել եւ ոչ թէ ջնջել»։ Ուրեմն պիտի ջանայ զայն դնել չափաւոր եւ անհրաժեշտ հիմերու վրայ եւ ասոր համար ալ, պիտի նուազեցնէ զինուորական ծառայութեան տեւողութիւնը, արհեստով զինուորականներու թիւը, ամէն կարգի պատերազմական նիւթերու քանակը, պատերազմական վարկերը, եւլն.։

Ահա ուրեմն, երկու տեսակէտներ դէմ առ դէմ. մէկը՝ տեսակէտը մեծամասնութեան որ գոհացում տալու համար փոքրամասնութեան պահանջին եւ չխախտելու համար միասնականութիւնը, կ'ընդունի ազգային պաշտպանութեան սկզբունքը. — Ազգային Պաշտպանութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ճիգը ապահովելու համար ազգին անկախութիւնն ու ամբողջականութիւնը»։ Բայց, ինչպէ՞ս։

Աւելի գործնական ու իրատես, պատասխանը կուտայ փոքրամասնութիւնը, որուն տեսակէտը սակայն տեղ չի գտներ խաղաղութեան երազատես տեսաբաններու մտքին մէջ։

— Ո՛չ մէկ սանտիմ,ո՛չ մէկ մարդ քաղքենիութեան զինուորական սարքին, կը յայտարարէ մեծամասնութիւնը. բայց չի պատասխաներ յստակօրէն թէ ի՞նչ պիտի ընէ ընկերվարականը երբ պատերազմը ծագի. մինչ փոքրամասնութիւնը կարճ ու անվարան կը պատասխանէ.

— Պիտի պաշտպանեմ երկիրս։

Եւ ասով, երբեք ինքզինքը չի նկատեր հակասող իր դաւանանքին։ Ընկերվարութիւնը չի ժխտեր հայրենիքի գաղափարը, կ'ընդունի ազգերու ինքնորոշման եւ ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը եւ հետեւաբար՝ միջոցներու ապահովումը։

Թուռի մեծամասնութեան եւ փոքրամասնութեան միջեւ, ըմբռնումներու այդ տարբերութիւնը որ համագումարին մէջ ստեղծեց բուռն վէճեր, տեղի տուաւ ելոյթի մը, հակառակ Լ. Պլումի միաձայնութեան յայտարարութեան։

Քսանեւհինգ ընկերվարական երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ՝ յայտարարութեամբ մը մէջտեղ ինկան՝ իրենց դժգոհութիւնը յայտնելու ընդդէմ համագումարի որոշման։

Բայց այս կերպով ճեղք մը չէ՞ որ կը փորձեն բանալ կուսակցութեան մէջ, կուսակցական կարգապահութիւնը չէ՞ որ կը խախտեն։ Այո՛, բայց նախ, գոհունակութիւնն ունին խղճի պարտք մը կատարելու, աւելի վեր քան բոլոր նկատումները, երբ բարձրաձայն կը պոռան. — Երէկ ինչպէս վաղը, առանց հակակարգապահական անօգուտ արարքներու, մեզ կանգնած պիտի գտնեն քաղաքականութեան մը դէմ, որուն հաւանութիւն չենք յայտներ»։

Ո՛չ միայն ուրեմն չեն ծածկեր իրենց դժգոհութիւնը, այլ եթէ, նոյն իսկ, իրենց արարքը հակակարգապահական է, զայն աւելի եւս կը ծանրացնեն գիտակցաբար, կոչ ուղղելով համախոհներու որ միանան իրենց։

Մեծամասնութեան որոշման դէմ ուրեմն, բաց պայքար մըն է որ կը բանան ներքին ճակատի վրայ։ Պէտք է աշխատին ուրեմն, տարածելու դժգոհութեան շարժումը եւ փոփոխութեան ենթարկելու կուսակցութեան ընդհ. որոշումը։

Սակայն, կը շարունակեն միալ կուսակցութեան մէջ, անոր կարգապահութեան ենթակայ։ Հակասութի՞ւն։ Ո՛չ։ Կուսակցական անհրաժեշտութիւն որ բացատրութեան կը կարօտի անշուշտ։

Մ. Ե.

ԱՀԱ ԱՅՍՊԷՍ, ԲԱՐԻ ՄՇԱԿ

Մալթուսականութիւնը սնանկացաւ։ Սնանկութիւն մը՝ թաւալգլոր և ջախջախիչ։ Ըստ Մալթուսականներու 1930ին սովի եւ անօթութեան դատապարտուելիք մարդ-արարածը՝ այսօր հողային բերքերու աննախընթաց առատութեան մը մէջ կը լողայ։ Այո՛, Մալթուսականները՝ հողային բերքերու անբաւականութիւն մը կը կը նախատեսէին մարդկային յառաճուն սերունդներու համար։ Մինչդեռ հակառակը պատահեցաւ։ Առատ բերք, լեցուն շտեմարաններ, բայց սովի հաւասար ելմտական եւ տնտեսական տագնապ մը։ Տեսակ մը առատութեան սով։ Այնպիսի տագնապալի առատութիւն մը, որ հողային բերքերը անարժէք դարձուցած է։

Մէկ երկու օրինակներ։ Միացեալ Նահանգներու մէջ այսօր 12 հաւկիթը կ'արժէ 8 սենթ։ Ցորենի քաշը 2,5 սենթ արժելուն եւ իր արժէքը եգիպտացորենի արժէքին հաւասարելուն համար, սկսած են ոչխարներու հօտերը կերակրել ցորենով։ 1895էն ի վեր ցորենի գիներու նման անկում մը արձանագրուած չէ՛։

Բամպա՛կը, մի հարցնէք։ Որքան Միացեալ Նահանգները, նոյնքան Եգիպտոս գիներու անկումը ահռելի է։ Անցեալ տարի, ըլլայ Ամերիկայի, ըլլայ Եգիպտոսի մէջ, շատ մը տեղեր բամպակներ չհաւաքեցին։ Որովհետեւ բամպակաքաղի ձեռնողչէքը՝ բամպակի արժէքէն աւելի բարձր էր։

Այն երկիրները, որոնք իրենց ճակատագիրը կապած են միամշակութեան, շատ աղէտեցան հողային բերքերու ահաւոր անկումէն։ Նմանօրինակ երկիրներու կարգին է Եգիպտոսը, որ իր բախտը կապած է բամպակին։ Բամպակի գերարտադրութիւնը, սպառումի ահագին անկումը եւ արուեստական մետաքսին մրցակցութիւնը՝ ահռելիօրէն հարուածած են այս «սպիտակ բերք»ը։ Գահիրէի ամերիկեան դեսպանը՝ Մ. Վիլերմ Ժարտին, որ Քուլիճի դահլիճին մէջ երկրագործական նախարարի պաշտօնը կը վարէր, անցեալ շաբաթ ամերիկեան համալսարանի մէջ խօսեցաւ կարեւոր ճառ մը ներկայ տնտեսական տագնապին վրայ։ Ցարգելի բանախօսը բամբակին ահարկու թշնամին նկատեց արուեստական մետաքսը։ Վերջին 15 տարուան ընթացքին մէջ, ըսաւ, աշխարհի իւրաքանչիւր անհատը հարիւրին 9 աւելի բամպակ, 41,6 աւելի բուրդ, հարիւրին 120 աւելի բնական մետաքս, իսկ հարիւրին 1500 աւելի արուեստական մետաքս սպառած է։

Բերքերու արտադրութեան կանոնաւորման եւ իրենց արժէքին անկման առաջքը առնելու գլխաւոր միջոցն է, ըսաւ, համագործակցական Միութիւններ կազմել։ Քալիֆորնիոյ պտղամշակներու համագործակցականը պտուղներու արտադրութեան հարիւրին ութսունը կեդրոնացուցած է իր ձեռքին մէջ։

Ուրախալի պարագայ մըն է որ մեր հայրենիքին մէջ ալ համագործակցականները ծիւղաւորուած են։ Անշուշտ այս համագործակցականները մեր հայրենիքին մէջ ալ, ներկայ համաշխարհային տագնապը փարատելու կամ մեղմելու համար, բարերար դեր կը կատարեն։

Բայց ո՞րկէ առաջ եկաւ այս առատութիւնը։ Մէկ խօսքով հողը վերագրաւեց հին «պերէքէթ»ը, կամ Ամերիկացիներու գեղեցիկ բացատրութեամբ իր սերը։ Մինչեւ հիմա «հողերը իրենց հին «պերէքէթ»ը կորսնցուցին» բացագանչութիւններով խուլցած էին մեր ականջները։ Այլեւս այդ բացագանչութիւնները կը պատկանին պատմութեան։

Աչքերնիս երկինք յառելով ամէն օր կ'աղօթենք. «Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր»։ Այո՛, մեր աչքերը երկինք յառելու իրաւունքին գիտութիւնն ալ եկաւ վկայելու։ Մթնոլորտին մէջ ամբարուած ահագին քանակութեամբ ազօթը մեր ամենօրեայ հացն է, մեր հողերուն «պերէքէթ»ն է։ Ամբողջ աշխարհ շարժման մէջ։ Ամէն օր ամէն կողմ ազօթի գործարաններ կը հաստատուին, օդային ազօթէն, ազօթային պարարտներ շինելու համար։ Այս գործարանները երկսայրի սուրեր են։

Խաղաղութեան շրջանին, իրենց *հայթայթած ազօթով* (azote nitrique) *ազօթային պարարտներ* եւ պատերազմի շրջանին ալ, նոյն ազօթով ռազմանիւթեր կը պատրաստեն։ Աստուած մեզի պահէ նոր պատերազմի մը սարսափներէն։ Ներկայ խաղաղութեան շրջանին, ամէն երկիր, ազօթի հայթայթումի տեսակէտով, ինքնաբաւ եւ անկախ ըլլալու հզօր ճիգ մը ունի։ Ալ ասկէ ետքը թող երկիրները պաշարուին, որո՞ւ հոգ։ Ազօթի ազգային արտադրութիւնը թէ ճակատի պէտքերուն կը հասնի եւ թէ ազգ. երկրագործութեան պէտքերուն։ Եւ երբ ռազմանիւթ եւ հաց առատօրէն ապահովուած են, պատերազմները կը դառնան հանդուրժելի։

Ներկայիս, մեծ ու փոքր բոլոր պետութիւններու գլխաւոր քաղաքականութիւնն է ազօթի քողաքականութիւնը։

Ուրախալի պարագայ մըն է որ մեր Հայաստանին մէջ ալ, այս ուղղութեամբ գովելի քայլ մը նետուած է։ Զորագետի Ջրաելեկտրակայանին ստացուելիք ելեկտրականութեամբ օդային ազօթը օգտագործելով, պիտի պատրաստուի նաեւ «սիանամիտ տը շօ» ըսուած ազօթային քիմիական արուեստական պարարտը։ Եթէ ներկայ ռէժիմը կարողանայ այս գործը գլուխ հանել, ինքնին մեծ եւ հոյակապ գործ մը կատարած կ'ըլլայ։ Միայն ի սէր Աստուծոյ, եթէ կ'ուզէք, ի սէր Լէնինի, քիչ մը արագաշարժութիւն։ Զորագետի աշխատանքները շատ դանդաղ կ'ընթանան։ Եւ դարը՝ արագութեան, վազքի եւ թռիչքի դարն է։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐ ԹՐԱՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՓՐՈՒՄՕՍԱ.— Թրանսիլվանիոյ հայ-կաթողիկէ հասարակութեան չորս եկեղեցիներէն մէկը կը գտնուի Փրումօսա (Սէփվիզ), իսկ միւս երեքը Կեռլա (Սամոշվար), Եղիսաբեթուպոլիս (Էլիզապէթվարոշ) եւ Կեօրկէնի։ Ասոնցմէ դուրս Զերնաուցի մէջ կայ հայ-կաթոլիկ եկեղեցի մը, հայ-լեհական։

Աւելի քան երկու դար առաջ երբ Թրանսիլվանիոյ հայ առաջնորդ Ստեփան Վըրզարի մահուընէ յետոյ Հայերը չեն կրնար միաբանիլ անոր յաջորդ մը ընտրելու համար, վերջ կը տրուի հայ առաջնորդութեան եւ հայ եկեղեցիները կը դրուին Ալպա-Եուլիայի հունգար եպիսկոպոսին իշխանութեան տակ։ Անցեալ տարի երբ կնքուեցաւ Պապին ու ռումէն կառավարութեան միջեւ Քոնքորտաթը, որոշուեցաւ վերականգնել նաեւ հայ-կաթողիկէ առաջնորդութիւնը եւ այս տարուան սկիզբը առաջնորդ կարգուեցաւ վիեննական Մխիթարեան Հ. Սահակ Կոգեանը, որ վերջերս կը վարէր Պուլկարիոյ Մխիթարեան վարժարանը։

Սկիզբները Թրանսիլվանիոյ Հայերուն մեծ մասը դժգոհ էր առաջնորդութեան վերահաստատումէն, բայց կարճ ժամանակի մէջ տրամադրութիւնները փոխուեցան եւ ատոր ապացոյցներէն մէկն էր իր փառաւոր ընդունելութիւնը Կեռլայի մէջ, քանի մը ամիսներ առաջ։ Այսօր ալ ականատես կ'ըլլանք նոր ապացոյցներու։ Ու Հ. Սահակ կուտայ իր առաջին այցը Փրումօսայի եւ շրջակայից հայութեան։

Մայիս 30ին Չիուք կայարանը հասաւ Նորընտիր առաջնորդը, որ դիմաւորուեցաւ կուսակալին, զինուորական հրամանատարին, ոստիկանապետին եւ հայ գաղութին կողմէ եւ 12 ինքնաշարժերով ուղղուեցաւ Փրումօսա։ Գտաւ փառաւոր ընդունելութիւն մը տեղւոյն հայութեան եւ Հունգարներուն կողմէ։

Կառավարիչը եւ քաղաքապետը բարի գալուստ մաղթեցին եւ հայ, հունգար եւ ռումէն կրօնաւորները առաջնորդեցին զինքը դէպի ժողովրդապետարան։ Ժողովրդապետ հայ Մկրտիչ Պոտուրեան հայ հասարակութեան կողմէ եկեղեցւոյ բանալիները Առաջնորդին յանձնեց յանուն հպատակութեան։

Մայիս 31ի կիրակի առաւօտ Հ. Կոգեան պատարագեց հայ եւ հունգար խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Ժողովուրդին մեծագոյն մասը մնացած էր բակը եւ հունգար կիները կը ձայնակցէին հունգարերէն շարականներուն։ Պատարագը տեղի ունեցաւ կէս մը հայերէն ու կէս մը հունգարերէն։ Քարոզեց մօտակայ հունգար վանքի մը միաբաններէն Հ. Լուքաչ, ծանրանալով հայ ազգի մարտիրոսութեան վրայ եւ ողջունելով հայ-առաջնորդութեան վերահաստատումը։

Պատարագէն յետոյ ժողովրդապետարանի դահլիճին մէջ առաջնորդը ընդունեց կրօնականները, պետական պաշտօնէութիւնը, հայ գաղութը եւ հիւրեր, որոնց իւրաքանչիւրին ուղերձներուն պատասխանեց պատշաճ կերպով։

Կէսօրին ի պատիւ առաջնորդին տրուեցաւ ճաշասեղան մը, որուն մասնակցեցան պետական պաշտօնատարները հունգար, ռումէն ու հայ կրօնականներ, քաղաքին ու շրջակայից հայ գաղութը, հունգար երեւելիները։ Այս շուրջ 120 հոգինոց հացկերոյթը անցաւ խիստ ուրախ, ուր բաժակաճառեր արտասանուեցան ռումաներէն, հունգարերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, լատիներէն ու հայերէն լեզուներով։

Առաջնորդին այս այցը արթնցուց տեղացի հայութեան սրտերուն մէջ հայութեան զգացումները եւ ոգեւորեց զանոնք։

Փրումօսայի մէջ ներկայիս կան միայն 20 հայ ընտանիք։ Նոյնչափ մըն ալ հայ կայ 10 քիլոմեթր հեռու, գաւառագլուխ Չիուք քաղաքը։ 30ի չափ հայ ընտանիքներ կը գտնուին 40 քիլոմեթր հեռու Կիմեշ գիւղը, իսկ զանազան գիւղերու մէջ ալ կան 20ի չափ ընտանիքներ։ Եկեղեցին կը գտնուի Փրումօսա եւ ժողովրդապետը մերթ ընդ մերթ կ'այցելէ անոնց։ Բոլորն ալ հունգարախօս են, միայն հայերէն գիտցող մեր կին մը եւ մեր մարդ մը կան։ Եկեղեցական արարողութիւնները մեծ մասով հունգարերէն կը կատարուին։ Արդի ժողովրդապետը, Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն Հ. Մ. Պոտուրեան, կ'աշխատի հետզհետէ հայերէնը տարածել։

Շատ բան կախում ունի նորընտիր առաջնորդին գործունէութենէն։ Ան է որ այս անուանապէս միայն հայ մնացած գաղութին մէջ հայկական ոգին վերարծարծելու միջոցներ պիտի ստեղծէ։ Եթէ յաջողի գէթ հայ վարժարան մը հաստատել ու եկեղեցական երգեցողութիւնները հայերէնի վերածել, զգալի քայլ մը առած կ'ըլլայ արդէն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

5 ՀԱՅԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Գահիրէի ոստիկանութիւնը ձերբակալած եւ դատարանի յանձնած է թմրեցուցիչ ծախող 22 հոգի, որոնց 7ը Հայեր են, եւ վարիչի հանգամանք ունին։ Դատարանը 5 տարի բանտարկութեան եւ 1000 եգիպտ. ոսկիի տուգանքի դատապարտած է Հայերը, Արթին Եագուպ Գազանճեան, Արթին Յովհաննէս Գազանճեան, Գէորգ Տօնիկեան, Ստեփան Գալփաքեան, Եագուպ Վարդանեան։

Անգլիերէն զեկոյց մը կը շեշտէ թէ Հայերը մաքսանենգներու վարիչներն էին, եւ իրենց տուներուն մէջ մեծ քանակութեամբ թմրեցուցիչ պահած էին։ Երկու գաղտնի ոստիկաններ նամակատան ցրուիչի տարազով կը յաջողին մտնել Հայերու տունը և թմրեցուցիչը երեւան հանել։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Գէթ գերմանախօս երկիրներու գաղութներուն մէջ, Պերլինը միակն է որ ազգային տօները չի փախցներ։ Հակառակ ամէն ջանքի, կարելի չէ եղած դեռ կանոնաւոր ազգային կեանք պահել Համպուրկ, Տրէզտըն, Լայփցիկ եւ Վիէննա։ Մարդիկ ամփոփուած են առօրեային մէջ... կարծես վարակել ուզելով նաեւ Պերլինը։

Այսպէս, սկսած է կաղալ այնքան ոգեւորութեամբ երբեմն գործող Պերլինի Հայ Գաղթային Միութեան գործունէութիւնը։ Վերջերս, ապրիլ 3ին ընտրուած վարչութիւնը դիւան չկրնալով կազմել, հրաժարած է արդէն, եւ գոյքերը կը մնան ժամանակաւորապէս մէկ-երկու հոգիի մօտ։ Թողլով որ գաղութիս սրտցաւ հայրենակիցները իրենք անդրադառնան եւ լրջօրէն աշխատին լուծում մը տալ այս անկազմակերպ վիճակին, պիտի շեշտեմ որ գաղութը որքան փոքր, գործակցութիւնն ու համերաշխութիւնը այնքան սերտ պէտք է ըլլայ. այլ մանաւանդ անհրաժեշտ է լուռ աշխատանք, իսկ քննադատութիւնը պէտք է դնել երրորդ կարգի վրայ, նկատի ունենալով մեր դժբախտ իրականութիւնը։

*** Իբր հետեւութիւն ազգային պաշտօնական մարմնի գործօն դիւանի չգոյութեան, այս տարի Ուսանողական Միութիւնը կազմակերպած էր Մայիս 31ի կիրակի օր դաշտահանդէս մը, Կրանըվալտ անտառին մէջ, Մայիս 28ի անկախութեան տօնին առթիւ։

Հայկական դրօշով տղաք կը դիմաւորեն մեզ կայարանը եւ կ'երթանք ցոյց տրուած ուղղութեամբ։ Հոն ծառերէն կախուած հայկական եռագոյնները դարձեալ կը գրաւեն մեզ եւ կը հասնինք, մերոնց քով։ Հետզհետէ կը հաւաքուին մինչեւ կէսօր։ Ուսանողները փոքրիկ յայտարարութիւնով մը հանդէսը բացուած կը համարեն եւ կ'երգեն «Մեր Հայրենիք»ը։ Այո՛, տղա՛ք.

Ամենայն տեղ մահը մի է, մարդ
մի անգամ պիտ' մեռնի,
Բայց երանի' որ իր ազգի ազա-
տութեան կը զոհուի։

Յետոյ հրաւիրուեցաւ խօսելու Պ. Պ. Փրունճեան։ «Դարաւոր տառապանքի, ընկճումի եւ լքումի մէջէն հայ ժողովուրդը, յուսաց, երազեց, փայփայեց անկախութեան գաղափարը եւ վերջապէս տիրացաւ անոր։ Այդ օրը կը խորհրդանշուի 1918 Մայիս 28ով։ Այդ օրը Հայաստան դարձաւ անկախ պետութիւն։ Ոչ մէկ ազգ գիտէ անկախութեան արժէքը, յարգը, որքան Հայը, որովհետեւ չկայ ազգ մը որ այնքան ընկճուած ըլլայ օտար լուծի տակ։ Ապրի՛լ անկախ, ըլլալ իր տէ՛րը...։ Եւ ի զուր չէր այն զոհողութիւնն ու արիւնը զոր թափեց հայ ժողովուրդը։ Ան ունեցաւ իր ազատ հայրենիքը եւ ունի այսօր ալ՝ իբր կորիզ։ Նենգ քաղաքականութիւնն էր միայն զոր չտեսանք, եւ որ արեւելքէն թէ արեւմուտքէն անգամ մըն ալ խաբեց մեզ։ Եւ ահա այսօրուան մեր անտէր ու գաղթական վիճակը դարձեալ։ Հայաստան փոքր է եւ ենթակայ վարչաձեւի մը, որ չի կրնար ամբողջութեամբ պարփակել եւ գոհացնել մեզ։ Արեւմտահայ զանգուածը կը թափառի օտարութեան մէջ...։ Բայց որքան ատեն որ հաւատք ունենանք եւ ջանք թափենք, պիտի գտնենք կարելիութիւններ միանալու մեր եղբայրներուն։ Պէտք է աշխատինք փոքրէն սկսած, պէտք է ըլլանք պատրաստ, կերտելու համար միացեալ անկախ Հայաստանը։ Կեցցէ՛ միացեալ անկախ Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը, որ քայլեր ցոյց կուտայ արդէն դէպի անոր իրականացումը»։

Բանախօսութենէն վերջ եղան ճաշի պատրաստութիւններ։ Երկիւղած «հայր մեր»ին յաջորդեց հայկական սեղանը։ Ամէնքը այսպէս նստած լուսանկարուեցան։ Անգա՛մ մըն ալ մէկ ընտանիք կազմեր էին

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆ, 7 Յունիս.— Հայաս-
...նի Անկախութեան գաղափա-
...ը տակաւ առ տակաւ կը խմոր-
...ի գաղթական Հայերու հոգի-
...րէն ներս։ Աւելի քան տասը
...րուան Թափառական կեան-
... այս օտար ափերուն վրայ,
...րվեցուց գոնէ որ տարագիր
...յ զանգուածները աւելի քան
...բեք, ամուր պէտք է փարին
...յաստանի անկախութեան ի-
...ալին, — իբր միակ փրկու-
...եան ճամբան։ Անօգուտ էայլ եւս
...յս բազմութեանց հոգին խա-
...րել սին ու «խոհեմ» քաղա-
...կանութեամբ։

Աքսորի եւ արեան ճանա-
...րհներու վրայ անճիտուած
...թահայը իր խաչոր զան-
...ածով խորապէս կը գիտակցի,
...հայրերու Թափած արիւ-
...' որդիներուն ազատութիւնը
...ի ծնի»։

Այս գիտակցութեամբ էր, որ
...նիս 6, շաբաթ երեկոյեան
...մը 9ին արդէն, Գ. Թաղա-
...տարանի սրահը կը կքէր հոծ
...զմութեան մը ծանրութեան
...կ, որուն համար խօսելու
...աւիրուած էր ընկեր Ս. Վրաց-
...ն։ Հայրենակարօտ բազմու-
...եան աչքերը սեւեռածեն բեմը,
... կ'երեւան Մուրատի նկարը
... Հ. Հ. զինանշանը։

Ֆրանսական եռագոյնին հետ
...յկական տարագիր եռագոյնը
...կտրական լոյսերու տակ կը
...յլի հպարտօրէն։

Հայ Արիները իրենց պար-
...նի հասակով բարեւի կեցեր
... մեծ տօնին առթիւ։

Նախագահ ընկեր Վ. Չուլլէր-
...ն, ժամը 9ին հանդէսը բաց-
...ծ յայտարարեց, նուագա-
...մբի «Մեր Հայրենիք»ով։ Իր բացման խօսքին մէջ, ընկ. Վարդան Չուլլէրեան, հակիրճ կերպով անդրադարձաւ Մայիս 28ի նախընթաց եւ յետագայ դէպքերուն։

Յետոյ խօսեցաւ տեղւոյս ընկերներէն ընկեր Թ. Այվազեան, որ ժողովրդական լեզուով տուաւ երեւոյթը այն օրերուն, երբ հայ ժողովուրդը կորաքամակ ու շուար, կը մնար ձեռն մրնակ, երբ Թուրքը Թրքահայութիւնը կոտորելէ յետոյ գազանային բնազդով կովկասեան հայութիւնն ալ կ'ուզէր ջնջել։

Քառորդ ժամ դադարէ յետոյ ժողովուրդի խելայեղ ծափահարութեան տակ բեմ բարձրացաւ ընկեր Ս. Վրացեան։ «Այս օրերուն, ըսաւ, բացի Հայաստանի ժողովուրդէն, աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ գտնուող հայ մեծ ու փոքր զանգուածները կը հաւաքուին իրարու քով, Հայաստանի Հանրապետութեան տօնը տօնելու։ Եւ ի հարկէ ամէն տեղ ալ, կը խօսուի միայն անցեալի մասին, ոչ թէ ապագային։ Այո՛, անցեալը պիտի ըլլայ ձեր հոգիներուն ներշնչարանը, ոգեւոր ուժը, եւ աւելի ճի՛շդ ապագային համար առնելիք դասը, բայց այդ պատճառ մը չպիտի ըլլայ որ մենք խօսինք միայն հինը ու մոռացութեան տանք վաղը, որ միեւնոյն կրկնութիւնը պիտի ըլլայ անցեալին։ Անցեալը եկաւ ու անցաւ, բայց ապագան դեռ անյայտ է մեզի, դեռ ճամբայ ունինք կտրելու, մինչեւ որ հայ ժողովուրդը միահամուռ, եւ համապարփակ հաւաքուի իր պատմական հայրենիքին մէջ։ Որ եւ է մէկ անհատ, այս կամ այն քաղաքական հոսանք, թող չըսեն թէ Մայիս 28ը գործն է այս կամ այն զօրավարին, կամ որ եւ է մէկ կուսակցութեան։ Ո՛չ։ Հայ ժողովուրդը իր ամէն խաւերով գործ ունեցաւ Հանրապետութեան հիմնադրութեան մէջ։ Ան կը պատկանի բոլորին, ու բոլորն ալ պարտաւոր են յարգել այդ օրը, բոլորն ալ պարտաւոր են հասկցնել ժողովուրդին թէ Հանրապետութիւնը համուրին կը պատկանի։ Կան մեր մէջ շատեր, որոնք խօսք կուտան, կուսակցական սահմանէն անդին չեն անցնիր, աւելի բարձր սահմաններ, հայ ժողովուրդի ամբողջութիւնը բարձրացնելու եւ զայն ժողովրդականացնելու համար»։

Ընկ. Վրացեան յետոյ յիշեց Հայաստանի ժողովուրդը, այնտեղ տիրող վատ ու դաժան վարչաձեւը, հալածանքները, աքսորները.— «Եւ սակայն բոլոր այդ չարչարանքներուն մէջ Հայաստանի ժողովուրդը աւելի քան երբեք կ'աճի, կը զօրանայ ու լուռ ու համբերատար կ'ապրի միշտ վաղուան համար, ազգայնականութիւնը տարուէ տարի աւելի կ'ուժեղանայ։ Եթէ Հայաստանի մէջ չուժեղանար գաղափարը ազատութեան ու ազգայնականութեան, այնտեղի բանտերը չէին լեցուեր, աքսորի ճամբան քալողներուն կարաւանները չէին շատնար։

Կ'աճի հայ ժողովուրդը այնտեղ տարեկան տասնեակ հազար երախաներով, միշտ իր հոգւոյն մէջ վառ պահելով ազատ ու անկախ Հայաստանի գաղափարը։ Կ'աճին եւ գաղթահայերը, շատ մը աննպաստ պայմաններու տակ, բայց բոլորն ալ հայրենիքի կարօտով, Հայաստան վերադառնալու յոյսով։ Քանի կայ այս հաւատքը հայ ժողովուրդին մէջ, պիտի գայ օրը որ կռունկներու երամի պէս Նայիրի երկիրը վերադառնանք։»

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին ընկերներ,— Ս. Թիրեաքեան, Վ. Շահպազեան, Յ. Իսքէնտէրեան, Գ. Աղաբեկեան (ջութակ), Պ. Պ. Մոսկոֆեան (կիթառ), Ե. Մոմճեան (սրինգ), Օր. Շահպազեան (դաշնակ), Պ. Պետրոսեան (մանդոլինա), ընկ. Սաքօ (արտասանութիւն)։

Հանդէսը փակուեցաւ կէս գիշերին։

Թ. Հերոյեան

...ղիս Հայերը։ Շատեր փափաք կը
...յտնէին ամրան ընթացքին յաճախ
...ն առիթներ ունենալ իրարու
...վ գալու եւ միասին ըլլալու։

Հանդէսը շարունակուեցաւ խա-
...վ, երգերով եւ շուրջպարով
... ժամը վեց։ Ուսանողութեան
...է խօսելով Պ. Աբրահամեանց,
...յտարարեց թէ անշուշտ գաղթա-
... փարչութեան գործն էր ամէն
...հնուած պէս այս տարի ալ կազ-
...կերպել այս հանդէսը, բայց «մենք
...նելով որ դեռ գիւան կազմուած
... գործը մեր վրայ առինք։ Կը
...սանք որ յետագային աւելի լաւ
...իթներ կը տրուին այս տեսակ
...նդէսները ընդհանուր կազմերով
...նելու։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Չ. Ո. Միութեան մասնաճիւղս օրը օրին լսելով աղեխարշ լուրեր Մակեդոնիոյ մեր 600 որբ եղբայրներու մասին, իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ որոշեց հանգանակութիւն մը բանալ։ Ուստի կոչ կ'ընէ Վալանսի հայ հասարակութեան անտարբեր չգտնուիլ այն խըղճալի կացութեան առջեւ, որուն մատնուած են մեր եղբայրները։

Ո՞ր հայը, չպիտի ուզէ փոքրիկ ուրախութիւն մը պատճառել խոտաճարակ եղբայրներուն...։

Չ. Ո. Միութեան մասնաճիւղս, քաջածանօթ ըլլալով ձեր բոլորին հայրենասիրական զգացումներուն։ 12 յունիս շաբաթ օրուընէ սկսեալ հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէ, այն վստահութեամբ թէ Վալանսի հայութիւնը առատաձեռնօրէն պիտի մասնակցի։

Հանգանակիչ Յանձնախումբի անդամներն են.— Յ. Կօշկակարեան, Պ. Խաչերեան, Ե. Տէր Ղուկասեան, Մ. Մարտիկեան։

Վարչութիւն

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Բժշկական Միութեան եւ Հայ Կարմիր Խաչի Օժանդակ մասնաճիւղի կազմակերպած դասախօսութիւնները կը շարունակուին կանոնաւորաբար։

Ցրդը տեղի ունեցաւ 5 յունիսին, ուրբաթ երեկոյ։

Առաջին դասախօսը Տօքթ. Գրիգորեան, թէեւ հիւանդ, եկած էր տալու իր դասախօսութիւնը։

Նախագահը, Տօքթ. Թորգոմեան զինքը ներկայացուց իբրեւ հեղինակը «Մարդ մը շինենք»ի եւ «Թէ ի՛նչ պատմեց Թրեբոնէմը» գիրքերուն։

Վեներական հիւանդութիւնները երեք տեսակ են, ըսաւ բանախօսը։ կակուղ կեղը, որ պզտիկ վէրք մըն է, ընդհանրապէս կը պատահի սեռային յարաբերութենէ 8-10 օր յետոյ, կը տեւէ մէկ ամիս կամ վեց շաբաթ ու կ'աղէկնայ։ Հետք չի ձգեր ու անհատին ապագային չի վնասեր։

Ջերմամիզութիւնը շատ աւելի վտանգաւոր է ու կրնայ յօդացաւ տալ երիտասարդներուն եւ նոյնիսկ սիրտի հիւանդութիւն։ Կիներու Ջերմամիզութիւնը ձուարաններուն կ'անցնի եւ անոնց կուտայ Salpingite հիւանդութիւնը որ ամլութիւն կուտայ կամ գործողութեան կ'առաջնորդէ։

Սիֆիլիզը վեներական ախտերու ամէնէն ահարկուն է, որովհետեւ ոչ միայն անհատին կեանքը կը թունաւորէ, այլ կանցնի' նաեւ զաւակներուն ու թոռներուն։

Բարեբախտաբար այս հիւանդութիւնները բուժելի են, եթէ օր առաջ տրուին պէտք եղած խնամքները եւ շարունակուին մինչեւ կատարեալ բուժում։

Զգուշական միջոցները ծանօթ են։ Երիտասարդներուն ժուժկալութիւն պէտք է։ Իսկ վարակման վախի պահուն, մաքրութիւնը, օճառով, տաք ջուրով, շատ կարեւոր է։ Այս ձեւով կարելի է հիւանդութեան մանրէները մեռցնել եւ երիտասարդը զերծ պահել։ Հիւանդութեան առաջին նշաններուն անպատճառ պէտք է երթալ բժիշկին։

Յետոյ Տօքթ. Տէր Դաւթեան խօսեցաւ աչքի առողջապահութեան վրայ։ Ներկայացուց բոլոր այն պայմանները, որոնք կարեւոր են աչքերը առողջ պահելու համար։ Շատ լոյսը, փոշիները, ծխախոտը վնասակար են աչքերուն։ Աչքերը չյոգնեցնելու համար տուաւ խրատներ ալ։

Վերջին դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս իրիկուն։

Ներկայ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին' Թիւ 21)

Էքսի «Յառաջդիմասէր» միութիւնը դասախօսական-վիճաբանական ժողով մը սարքած էր յունիս 2ի իրիկունը։ Ներկայ գրութիւնը ամփոփումն է, դաղութին կողմէ այդ հաւաքոյթին մէջ արտայայտուած մտքերուն եւ թելադրութիւններուն։

Մեր համեստ կարծիքով, լաւ պիտի ըլլար, եթէ ուրիշ շրջաններու մէջ բոլոր տեսակի միութիւններն ալ հաւաքական խորհրդակցութեան կամ վիճաբանութեան ենթարկէին «Սերունդի փրկութեան» կարեւոր հարցը որ հիմնաքարը կը կազմէ մեր ազգային պայքարին)։

Իսկ մեր հաւաքոյթին արտայայտուած մտքերը, կարելի է դասաւորել հետեւեալ կերպով։

Ա.— Զարկ տալ բոլոր տեսակի ուժերու կեդրոնացման։

1. Զանազան վայրերու մէջ գտնուող ազգակիցներու միջեւ միութիւններ կազմել կամ զարկ տալ արդէն կազմուածներուն։

2. Կապ հաստատել զանազան վայրերու մէջ կազմուած կամ կազմուելիք քոյր միութիւններու միջեւ (մշակութային կրթասիրաց, հայրենակցական, եղբայրութեան) կարելի եղածին չափ նման միութիւնները բոլորել մէկ ծրագիր-կանոնագրի շուրջ։

3. Մինչեւ համագաղթային միութեան կազմութիւնը բոլոր միութիւնները պէտք է նուիրական պարտականութիւն մը համարեն, ի սէր սերունդի փրկութեան, աջակցիլ կրթական կեդր. մարմնի մը անմիջական կազմութեան։

Բ.— Իւրաքանչիւր վայրի երկսեռ երիտասարդութիւնը պէտք է լծուի եռանդուն փրոփականտի մը ընտանիքներու մէջ, որպէսզի այս վերջինները անպայման տունէն ներս միմիայն հայերէն խօսին իրենց փոքրերուն հետ, հոգ չէ թէ անոնք ժամանակ մը պիտի նեղուին, վարժութիւնը հետզհետէ սովորութիւն կը դառնայ։

Գ.— Լոյս ընծայել մանկական պատկերազարդ եւ հետաքրքրական պարբերական մը, կարող մանկավարժներու ղեկավարութեամբ։

Դ.— Ամէն տեղ ուր կարելիութիւն կայ, ձեռնարկել մանկապարտէզներու հիմնարկութեանց կամ մասնաւոր սրահներու մէջ հայերէնի դասաւանդութեանց։

Ե.— Այն վայրերու համար ուր դասախօս հայթայթել անկարելի է, որոշել շրջուն մանկավարժներ, անհրաժեշտ կազմածներով, որուն յատակագծի մշակումը կրնայ ճշդել կազմուելիք կրթական կեդր. մարմինը։

Զ.— Նկատելով որ խօսքը առանց գործի արժէքէ զուրկ է, Էքսի Յառաջդիմասէր միութիւնը որոշեց.

1. Իր շրջանին մէջ գտնուող փոքրերուն համար, թէեւ թիւով քիչ— սկսիլ անմիջապէս հայերէն դասաւանդութեանց։

2. Խնդրել «Յառաջ»էն որ բարի ըլլայ հրատարակել այս գրութեան կցուած կոչը, որ պիտի ծառայէ Ֆրանսայի մէջ գտնուող քոյր միութիւններու հետ շփում եւ կապ հաստատելու։

Գ. Պ.

* * *

Կը խնդրուի Ֆրանսայի բոլոր կրթական-Ուսումնասիրաց, Մշակութային, Յառաջդիմասէր եւ նման նպատակ հետապնդող միութիւններէն որ հաճին իրենց հասցէն իմացնել Էքսի Յառաջդիմասէր Մշակութային միութեան- փոխադարձ խորհրդակցութեան մը մասին նախնական բացատրութիւններ ստանալու համար։

Միութեան հասցէն է' Union Progrès Arménienne. 11 Rue de l'Ecole, Aix-en-Provence.

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐՈՒ ԹՈՒԱՀԱՄԱՐԸ

Հայաստանի գործավարներու խորհուրդը 12 մայիս թուականով որոշում մը կը հաղորդէ մամուլին եւ կը հրամայէ թուագրել բոլոր աղաւնիները, որոնք պիտի գործածուին Թղթատարական սպասարկութեան մէջ։ Պատիժներ սահմանուած են անոնց դէմ, որ կը բռնեն այդ աղաւնիները եւ կը պահեն։

ՈՍՏԱՅՆՔ

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ (վէպ ռուսական մեծ յեղափոխութենէն)։ Գրեց' Ռէն։ 270 մեծադիր էջերով։ Տպգր. Փարիզ, 1931։ Գին' 20 ֆրանք։ Արտասահմանի համար մէկ տոլար։

1. ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՏՂԱՅ ՄԸ։ 2. ՓՈՔՐԻԿ ՀՈՎԻՒ ԳԻՏՕՒՆԸ։ Գաբուն Մատենաշարէն։ Թարգմ. Յ. Գ. Աթանասեան։ Տպագրութիւն Ֆրումօսա' (Թրանսիլվանիա)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

...ԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Սմբատը եւ միւսները կը պոռան ...Փլայ է. ճան փիտայ է. լօ լօ ...եւայլն։ Անդէն Քիւրտերու հան...կեցանք, սակայն առանց վնասե... ճամբեցինք ըսելով. Գացէք պատ...եցէք ձեր շէյխերուն որ հայ ֆէ...յին անդէն մարդոց հետ գործ ...նի։

Այս կռիւը տեւեց 9 ժամ։ Թէ ...նք եւ թէ կիները անօթի էինք։ ...չ Պարսիկ մը, Ապաս Ղուլի, մեզի ...ց եւ ժաժիկ բերաւ։ Այնքան ա...րժակով կերայ որ, կարծես մեզի ...կարագ ըլլար։ Սպաննուած Քիւր...րու զէնքերը եւ կարաւանը իջե...ցինք վար, ճամբուն վրայ։ Ուղ...պաններ ը կծկուած էին վախէն։ ...բատը յայտարարեց.— Առէք ձեր ...րաւանը եւ տարէք առանց որեւէ ...խարինութեան. բայց միշտ յի...եցէք հայ ֆետայիի գործը»։ Խեղճ ...ղիկը չգիտէին թէ ինչով փո...րինէին իրենց երախտագիտու...իւնը։ Աղօթելով, օրհնելով հեռա...ն։

Մենք այս ամէն յաջողութեամբ ...ւորուած, խմբով կ'երգէինք ռազ...կան երգեր, եւ կը մօտենայինք ...մբոլաբատի հայ գիւղին։ Գիւ...ցիները կտուրներու վրայ կ'աղօ...էն եղեր որ Աստուած մեզ անվտանգ ...հէ։

Տերուկ մը, Մղտէսի Սայեաստ եկաւ մեր խումբին առջեւ, պառկեցաւ ճամբին վրայ եւ լալով կ'ըսէր.

Տղերք ջան,ինձ կոխկրտելով անցէք. թող ես մատաղ լինեմ ձեզ, էլ պարտ չունիմ, տեսայ իմ ազգիս պատիւը, նամուսը պաշտպանողներ, ալ ինչո՞ւ ապրիմ։

Իջանք ձիերէն, գուրգուրանքով առինք ծերուկը եւ ժամի մը չափ հիւր եղանք։ Հաւաքուեցան գիւղացիները եւ քանի մը խօսքերէ յետոյ, եկանք Իքի-Աղաճ գիւղ (մեր բանակատեղին)։

Դաշնակցութիւնը իր գործերով ամբողջ շրջանին համակրութեան առարկան էր։ Գիւղատէրերը, կառավարական պաշտօնեաները շատ յարգանքով կը վարուէին, իսկ մենք այժմ ալ աւելի համեստ եւ զգոյշ էինք ամէն խնդրի առթիւ։

Հայ եւ Ասորի գիւղացիները մինչեւ այդ ատենները իրենց տուները անտէր թողլով պանդխտութիւն չէին կրնար երթալ. իսկ այժմ ապահով զգալով կ'երթային, եւ կարճ ժամանակուան մէջ կը դառնային տուն, աւելի կը շէնցնէին եւ հանգիստ կեանք կը վարէին։ Ամէն գիւղի դպրոցներուն նոյնպէս ուժ կուտային։ Թաւրիզէն լաւ պատրաստուած երիտասարդներ ուսուցչութեամբ կը զբաղէին եւ մատաղ սերունդին կրթութիւնը լաւ հիմերով յառաջ կը տանէին։

Վրայ հասաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը։ Պարսկաստանի յեղափոխութիւնը։ Դաշնակցութիւնը Պարսկաստանի մէջ պաշտօնապէս կը մասնակցէր շարժումներուն տրամադրելով զէնք եւ լաւ ուժեր։ Քանի մը խումբեր արդէն գործի վրայ էին։ Եփրեմը եւ Քեռին Թաւրիզի, Թէհրանի, Քիրմանշահի, Համատանի եւ այլ շրջաններու տէրն ու տիրականն էին։ Մենք ալ Ուրմիոյ մէջ հին վարչաձեւին տապալման օգնեցինք, եւ յեղափոխական Մաշտա-Պաղրին յանձնեցինք իշխանութեան։ Երկու սահմանակից բռնակալներ տապալած էին, նորենէին հաստատած։ Ճնշուած ժողովուրդը սկսաւ ազատ շունչ քաշել։

Սեպուհը, Մուրատը, Առաքելը, Աւետիսը, Կոբեցի Մորուք Խեչօն, որոնք Սալմաստ էին, Թուրքիա երթալով ամուսնացեր էին։ Աւետիսն ալ որոշեց իր հայրենակիցներով երթալ Մուշ, իսկ ես որոշեցի մնալ Ուրմիա եւ ամուսնանալ ու մնալ ժողովուրդի մէջ։

Զանազան թափառումներէ յետոյ, նորէն դարձայ Պարսկաստան եւ երկու տարիի չափ խանութպանութեամբ լաւ շահեցայ։ Գիւղին մօտ տեղերէն բաւական հողեր գնեցի եւ սկսայ երկրագործութեամբ ևս զբաղիլ։ Այդ ատենները Ռուսերը սոսկալի հալածանք էին սկսած յեղափոխականներու դէմ, շատ յայտնի դէմքեր անցած էին Պարսկաստան, Գալուստ Ալօեանը Եւրեւանցի (Թորոս) եկած էր Ուրմիա։ Թաւրիզի առաջնորդարանէն պաշտօնական իրաւասութիւն ունէր Ուրմիոյ կարգ մը ազգային խնդիրներու ընթացք տալ։ Ունէր իր հետ քանի մը լաւ եւ գիտակից ընկերներ, եւ յեղափոխական գործեր կը կատարէր։ Գիւղացիներու եւ աղաներու միջեւ ծագած խնդիրներ կը կարգադրէր։ Կառավարութիւնն ալ պաշտօնապէս կը ճանչնար Թորոսը իբրեւ Առաջնորդարանի գործակատար։ Բայց երբ 1913ին Ռուսերը մտան Ուրմիա, Թորոսը իր ընկերներով անցաւ Վան, որովհետեւ ձերբակալելու շշուկներ լսուեցան։ Կարգ մը կազմակերպական իրեր ինձ յանձնեց, զէնքերը պահեստին մէջ պահեցինք, եւ նորէն մնացի մինակ։

*
* *

1914 դեկտեմբերի վերջերը Ռուսերը Սարըղամիշի կողմէն պաշարելու վտանգ տեսնելով, սկսան գիշերանց նահանջել Ուրմիայէն։ Ժողովուրդը, հայ եւ ասորի սկսաւ հետեւիլ անոնց։ Ձիւն ձմեռ էր, երկու փոքրիկներս եւ կինս առած հետեւեցայ հոսանքին։ Ութ օր շատ նեղութիւններ քաշելէ յետոյ, առանց Թրքական սարսափներու հանդիպելու անցանք ռուսական սահմանը, եւ տեղաւորուեցանք հայ գիւղերու մէջ։

Ռուսական զօրքը եւ Անդրանիկի կամաւորները շատ մեծ ողջոյն ... թիւն ցոյց տուին այս նահանջին առթիւ հանդէպ քրիստոնեայ ժողովուրդին, իսկ կովկասի հայ գիւղացիները ամիսներ ամէն խնամք չխնայեցին։

Ձմեռը անցուցինք կովկասի գիւղերը. Գարնան Անդրանիկի եւ զօր. Նազարբէկովի շնորհիւ ջախջախուեցաւ Խալիլ փաշայի բանակը, որ գրաւած էր Ուրմիա-Սալմաստ-Խոյ շրջանը եւ ջարդած մաս մը Հայեր որոնք չէին կրցած նահանջել։ Ռուս զօրքը կրկին մտաւ մինչեւ Ուրմիա։

Շատեր իրենց ընտանիքը թողին Կովկաս եւ անցան իրենց գիւղերը։ Աւերակ էր դարձել ամէն կողմ։ Ամէն բան թալանուած էր, ես ալ դարձայ Ուրմիա։ Առանց գիւղ հանդիպելու գացի քաղաք։ Մեր գիւղատէրը որ վախկոտ Պարսիկ մըն էր, երբ լսեց թէ եկեր եմ, իր ծառան ուղարկեց քովս եւ առաջարկեց որ երթամ գիւղ եւ վերսկսինք հին կեանքը։ Մերժեցի, եւ կարգ մը նախատական խօսքերով ճամբու դրի ծառան։ Երկու օրէն դարձեալ եկաւ ծառան, նուէր բերելով լաւ ձի մը։ Կը յայտնէր թէ գիւղի ամբողջ վնասները ինք պիտի հոգայ, եւյլն.։ Ստացայ ձին, մէկ հնչուն ոսկի նուէր տուի ծառային եւ խոստացայ երթալ գիւղ եւ գործել։

Ռուսերը ամէն կեդրոնական գիւղի մէջ որոշ վստահելի մարդիկ, նըշանակել էին իբր լիազօր, որպէսզի թալանուած ապրանքները ետ ստանալուն օգնեն եւ օրինական գործ տեսնեն։ Մեր շրջանի այդ պաշտօնն ալ ես ստանձնեցի եւ գացի գիւղ։ Մեր գիւղացի տղաներէն քանի մը հոգի առի եւ Ասորի բժիշկ մըն ալ օգնական նշանակելով, սկսայ գործի։ Մինչեւ երեկոյ անընդհատ դատեր կը տեսնէինք, զգուշալով արատ բերել յեղափոխական անունին։

*
* *

1917-1918ին երբ Ալի Իհսան փաշան իր զօրքով կ'ուզէր մեզ ալ Թուրքիոյ Հայերու օրին բերել մենք բաւական գործ ունեցանք այդ հրէշին հետ, քանի մը քիւրտ [բ]էկեր, որոնք կը զգային Թուրքին [վ]ատութիւնը եւ ճաշակած էին այդ գազաններու վայրագութիւնները, եկած եւ միացած էին մեզ։ Իր հետեւորդներով եկած էր նաեւ քիւրտ Աճմէտ աղան որ բարեկամացած էր մեզ հետ,շնորհիւ մեր քաջագործութեանց։ Քանի մը օրհասական կռիւներուն մէջ մեծ օգտակարութիւններ ցոյց տուին,եւ 1918 օգոստոսի նահանջին մեզ հետ միասին քաշուեցան եւ հաստատուեցան Սուլ Տուզի շրջանը որ քրտական անառիկ վայր մըն է, իսկ մենք մեր ճամբան շարունակեցինք դէպի Համատան եւ անկից Պաղտատ։

ՀԱՃԻ

(ՎԵՐՋ)

թիւնները։ Նկատի ունենալով այս յիշատակարանին պատմական արժէքը, անոր պահպանումը պիտի յանձնուի Պաղեստինի կառավարութեան, որ պէտք է համաձայնութիւն գոյացնէ Մահմետականներու եւ Հրեաներու Գերագոյն Խորհուրդներուն հետ։ Յանձնախումբը կը յանձնարարէ Մահմետականներուն եւ Հրեաներուն որ յարգեն իր որոշումները՝ ցոյց տալով համաձայնութեան մը անհրաժեշտութիւնը, որով կարելի ըլլայ աշխատիլ Պաղեստինի զարգացման։

Պաղեստինի Մարզպանութեան մէկ յայտարարութիւնը որ հրատարակուած է պաշտօնաթերթին մէջ, գործադրութեան դրած է այս յանձնախումբին որոշումները։

Պուլկարիոյ ընտրութիւնները

Պուլկարիոյ մէջ, ընտրական պայքարը բացուեցաւ Լիափչէֆի կողմէ, որ հազարաւորներու հաւաքոյթի մը առջեւ, բացատրեց կառավարութեան ծրագիրը,նախապէս մշակուած կուսակցութեանց համերաշխութեամբ։ Լիափչէֆ իր ճառին մէջ մատնանշեց խաղաղութեան դաշնագրով ստեղծուած ծանր պայմանները եւ շեշտեց թէ ամբողջ աշխարհ սկսած է ընդունիլ թէ դաշնագրերու անարդար կէտերը կրնան հարթուիլ միայն բոլոր ազգերու գործակցութեամբ։

Յիշելէ յետոյ Պուլկարիոյ տնտեսական աննախանձելի վիճակը եւ կացութիւնը բարուոքելու համար կառավարութեան թափած ջանքերը,Լիափչէֆ անդրադարձաւ ընտրական համաձայնութիւններուն եւ շեշտեց ընդդիմադիր խմբակին կեղծ դիրքը։ Ինչպէս ամէն տեղ, Պուլկարիոյ մէջ եւս յետադիմականները համերաշխած են պոլշեւիկեան տարրերուն հետ։ Լիափչէֆ կոչ ուղղեց հանրութեան որ քուէները տան կառավարութեան թեկնածուներուն։

Հնգամեայ ծրագրի փոխառութիւնը

Պոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ նկատի ունենալով բանուորական կազմակերպութեանց կողմէ կրկնուած խնդրանքները,ինչպէս նաեւ այն պարագան որ«Հնգամեայ ծրագիրը չորս տարիէն» անունը կրող փոխառութեան արձանագրութիւնները անցած են արդէն նախատեսութիւնները, խորհրդ. կառավարութիւնը որոշեց նոր փոխառութիւն մըն ալ հրապարակ հանել։

Գերմանեւռուսական դաշինքը

Գերմանեւռուսական դաշինքը որ աւելի ծանօթ է Պերլինի դաշնագիր անունով, եւ կը վերջանայ յունիս 30ին, մէկ քանի օրէն երկու կողմերու համաձայնութեամբ պիտի երկարաձգուի անորոշ պայմանաժամով։ Այս որոշումը տրուած է երկու կողմերու համաձայնութեամբ, Գերմանիա հրաժարած ըլլալով դաշնագրին մէջ փոփոխութիւն մտցնելու իր պահանջներէն։

Այս նկատումով ալ, դաշնագիրը փոխանակ կնքուելու հինգ տարուան համար, ինչպէս էր նախորդը, կնքուած է անորոշ ժամանակով։ Սակայն երեք տարին անգամ մը, կողմերը իրաւունք պիտի ունենան խզելու դաշինքը։

Գերման նախարարներու վերադարձը

Գերմանիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Լոնտոնէն վերադարձան Պերլին։ Կայարանը առնուած էր ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ։ Սակայն հակառակ ասոր բազմաթիւ Հիթլէրեաններ յաջողեցան ցոյց մը կատարել։

Քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Պրիւնինկ զեկոյց տալու համար պիտի հրաւիրէ այն կուսակցութեանց պետերը, որոնք ցարդ ուժ տուած են կառավարութեան։

Ընդդիմադիր հոսանքները պահանջած են որ յունիս 16ին համար, նիստի հրաւիրուի խորհրդարանը։ Կը կարծուի թէ Պրիւնինկ պիտի թելադրէ իր կողմնակիցներուն, որ չպահանջեն խորհրդարանին գումարումը եւ թոյլ տան որ հրովարտակօրէնքները գործադրուին։

Յայտնի չէ տակաւին թէ ընկերվարականներն ու կառավարական միւս կուսակցութիւնները պիտի ընդունին վարչապետին թելադրութիւնները, որովհետեւ, ամէն կողմէ սկսած են բողոք բարձրացնել ելեւմտական այս հրովարտակներուն դէմ։

«Գերմանիա կրնայ վճարել»

Միացեալ-Նահանգներու նախագահը Հուվըր բուռն կերպով կ'ընդդիմանայ բոլոր անոնց որոնք կ'ուզենիր վրայ ճնշում բանեցնել, որպէսզի սեղանի վրայ դնէ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու հարցը։

Իրօք, ամերիկեան մասնագէտները որոնք ուսումնասիրեցին Գերմանիոյ ընտրական եւ ելմտական կացութիւնը, կը կարծեն թէ Գերմանիա կրնայ տակաւին իր պարտքերը վճարել, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ստուգել թէ անոր դժուարութիւնները առաջ կուգան համաշխարհային տագնապէ՞ն թէ աւելի խոր պատճառներէ։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՌՎԻԼ

կազմակերպուած Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot

Կը խօսին՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Եփրատ նուագախումբը

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ, Harmonie St. Etienneի սրահը Avenue Président Faure (Ռուայեալ սինէմային կից)

Կը խօսի՝ Ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլֆօրի Վազգէն խումբին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 2ին Օֆմօնի անտառին մէջ, Ջուր փխող վայրը

Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱԼՕԵԱՆ — Կը խօսի ընկ. Ա. ՅԱՐՕ

Երգ, արտասանութիւն, եւայլն։ Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային յաջորդ կիրակի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ռոստոմ Գրադարանի կողմէ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, մէթրօ Cadet

Կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՅՈՒՆ եւ Ե Ր Կ Ո Ւ Ա Ն Վ Ա Ր Տ Ի Ն Ե Ր Ը

Օր. Աստղիկ Առաքէլեան (երգ), Պ. Միշ—Ազեան (երգ), Փոքրիկն Ս. Լուսիկեան կը պարէ, Արտասանութիւն, ճազպանտ, ճայկական եւ եւրոպական պարեր, կը մասնակցի՝ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ճոխ պիւֆէ,

Մուտք՝ 10 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 71 Ave. Kléber եւ Հրանտ Սամուէլ գրատունը,

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, փարիզ

Ա.— Յարգանքի ճանդէս (ժամը 2.30ին)

Նախագահութեամբ Ծերակուտական և Նախկին Նախարար

Մ. Ա Ն Տ Ր Է Օ Ն Օ Ր Ա Յ Ի

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

Բ.— Յոբելեանական ճանդէս (ժամը 4ին)

Նախագահութեամբ Պ. Գ. Կ Ի Ւ Լ Պ Է Ն Կ Ե Ա Ն Ի

Բանախօսութիւններ, ուղերձներ, արտասանութիւն եւ երգ

Մուտքը հրաւիրատոմսով միայն։ Տրամադրելի են թրիպիւնի տոմսեր, ստանալու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւն 11 Սքուար Ալպոնի, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Ժան Կուժոն փողոց, Պ. Վաղարշակ Թագւորեան՝ 53 Րիւ տիւ Ֆօպուր Մոնմարթր, Ֆլորիա ճաշարան՝ 61 Ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցի՝ 10պիս Ռիւ Թուէն (5), Յակոբ Սարաճեան՝ 18 րիւ Մէլէնկ (19), Օննիկ Թադէոսեան՝ քարտուղար գործիչ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Անկիէէնի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սէվրանի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սարսէլի մասնաճիւղ, Ն. Նիկողոսեան՝ Արնուվիլ-լէ-Կոնէս, 121 Ավընիւ տը լ'Իւնիոն, Հայ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն, Ալֆորվիլ։

Գորշ, ճերմակ եւ դեղին հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է՝ 17 րիւ տը լա Սորպոն։

Կանաչ, կապոյտ եւ լիլա հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 47 րիւ տէ զ'Էքոլ։

Կը խնդրուի յարգանքի հանդէսին միջոցին չծափահարել։

10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է։ Հանգանակութիւն չկայ։

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՏՕՆԷ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ

Այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները յայտագրով

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

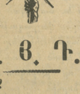
— Աֆիոն Գարահիսարցի Գ. Օ. Յովասափեան եղբարք, կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Գրիգոր Յովասափեան (20 տարեկան), որ վերջերս Պոլիսէն Ֆրանսա եկած է։ Իմացնել՝ K. O. Hovassapian, 23 Rue de Guide Le Creusot (Sâone et Loire).

— Կարնեցի Բէքովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 3 Rue Lepic, Paris։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Գարակէօզեան Հօվի սաներէն Կարապետ Ալթունճեան կը փնտռէ իր ծնողքը, Յակոբ եւ Լէքնալ Ալթունճեան եւ իր եղբայրը Մեսրոպ, որոնք 1919-20 թուականներուն Սօսկուրլու հաստատուած էին ու այնուհետեւ մեկնած են անծանօթ ուղղութեամբ։ Կը խնդրուի գրել Karagheusian Home, Gaudiniére. Ville-aux Cleres. Loir-et Cher. France.

ԽՈՀԱՐԱՐՈՒՀԻ

Մարաշցի Մառի Մանուկեան ճարտար խոհարարուհի, որ ծանօթ է նաեւ Պոլսոյ ճաշակներուն, գործ կը փնտռէ, խոստանալով գոհացնել ամենանուրբ քիմքերը։ Դիմել՝ Գրատուն «Յառաջ» Rue des Dominicains Marseille.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ ԼԷ. ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ ճաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանիր ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Tournon,

ՊՈԼՍԷՆ ՆՈՐ ՄԻԱՅՆ ՀԱՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն)

ՌԱՊՊԻ

Խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԷ

Գին՝ 15 ֆր. դիմել միմիայն ճեղինակին՝ 208bisRue Lafayette, Paris (10)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 13 ՅՈՒՆԻՍ 1931

13 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1594

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[...]ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շարունակենք մեր խորհրդածութիւնները՝ «Յուսաբեր»ի [...]ւէրին առթիւ: Ոչ թէ իբրեւ ուղղակի պատասխան, այլ իբ[...] լուսաբանութիւն:

Հրաւէր-հարցումը, այնպէս ինչպէս բանաձեւած է մեր [...]շտօնակիցը, քիչ մը շփոթ եւ հակասական ըլլալով, մենք [...]ի ամփոփուինք Թուրքիոյ մէջ կատարուած փոփոխու[...]նց վրայ: Բոլորովին ուրիշ խնդիր է միւս հարցը.

— «Ո՞վ բսաւ թէ թուրքը դադրած է պատմութեան աւերիչ, [...]ժան, տմարդի, նոյն կողոպտիչ, անհանդարտ, ռազմաշունչ ու [...]րծանարար ուժն ըլլալէ»:

Ուրեմն, հաստատենք նորէն,— շատ խոր, շատ խոշոր փո[...]խութիւններ տեղի ունեցած են Թուրքիոյ մէջ, ընդամէնը [...]սը տարուան ընթացքին:

Փոփոխութիւններ՝ որոնց նմանը հազուադէպ է: Մանա[...]նդ Արեւելքի պատմութեան մէջ: Փոփոխութիւններ, որոնք [...] եւ իսկ յեղափոխական են:

Ի՛նչ շարժառիթներ ալ ունեցած ըլլան թրքական յեղաշրջ[...]ն հեղինակները, կացութիւնը չի փոխուիր:

Քէմալականութիւնը իր աթոռը, իր կաշին փրկելո՞ւ հա[...]ր վտարեց Սուլթան-խալիֆան, ցիրուցան քշեց Ալ-Օսմանի [...]րդաստանը, պատռեց «չարշաֆ»ն ու «եաշմախ»ը, փաթթոցն [...] ֆէսը, նետեց արաբական տառերը, բաժնեց կրօնն ու պե[...]ութիւնը:

Թո՛ղ ըլլայ այդպէս: Այսօրուան իշխանապետութիւններէն [...]ը չունեցաւ կամ չունի այդ մտահոգութիւնը: Մոսկուայէն [...]նչեւ Հռոմ:

Ձեւակա՞ն են այս փոփոխութիւնները:

Ընդունինք ա՛յդ ալ: Բայց չէ՞ որ բազմութիւնները [...]ազհեաէ, անզգալաբար կը վարժուին ո՛ր եւէ կարգ ու սարքի: [...]՞ որ ամէն փոփոխութիւն ակօս մը, ճեղք մը կը բանայ, [...]ք մը կը ձգէ:

Տակաւին տասը տարի է անցած, եւ ոչ ոք պիտի կրնար [...]ել որ, եթէ քէմալականութիւնը տապալի եւ ընդդիմադիր[...]ը ժառանգեն իշխանութիւնը, պիտի համարձակին նոյնու[...]մբ վերահաստատել երէկուան կարգ ու սարքը: Ամէնէն [...] օրինակը տալով, կրնան ֆէսը վերհաստատել, բայց [...]ար թէ յաջողին հրապարակէն քշել գլխարկը: Մ'անհացու [...]ք հոչակել գլխարկի գործածութիւնը, կամ կիներուն մաս[...]կցութիւնը հանրային կեանքին:

Եւ յետոյ, նոյն իսկ արտաքին փոփոխութիւնը կ'ազդէ [...]րդուն վրայ: Փիլոն հագնողը բնազդաբար, մեքենաբար կը [...] տէրտէրի պէս մտածելու: «Ֆրաք»ը և «սմոքինկ»ը վերջը[...]ը կը ստեղծեն սալոնականի տիպարը: Զափուած-ձեւուած, [...]կուած սպրկիկը ։Զինուորական համազգեստը ամէնէն [...]ճարակն ալ կը դարձնէ իշխանասաստ, պիրկ, հրամայող: [...]րասրահը մեղկութիւն, ծեքծեքում կ'ուսուցանէ: Ինչպէս որ [...] դաշնակցական մթնոլորտը առանձին հոգեբանութիւն, տաք, [...]րակից խառնուածք կը ստեղծէ:

Եթէ սպասէինք որ ամէն մէկը գիտակցօրէն բարեշրջուէր, [...]՛յ քաղաքակրթութեան:

Եւ յետոյ, ինչո՞ւ կը զարմանանք որ բարբարոս, ջարդա[...]ր Թուրքը տակաւին չէ վարժուած «հանրապետական» կարգ [...] սարքին, երբ աչքի առջեւ ունինք մեր իսկ պատմութիւնը:

Աւելի ընդունակ, աւելի կիրթ, աւելի յառաջադէմ ըլլալով [...]նդերձ, 1860էն ի վեր քիչ-շատ ժողովրդավար սահմանադրու[...]ին մը ունենալով հանդերձ, կրնա՞նք ուրանալ թէ ընդմիշտ [...]նեաացած է ամիրայական, աղա—էֆէնտիական հոգեբանու[...]իւնը:

Նոյնիսկ այս լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ, այնքան [...]թորիկներէ եւ դառնագին փորձառութիւններէ յետոյ, կըր[...]՞նք պնդել թէ պատմութեան կը պատկանի սա թունդ հայ[...]ական «տիրացու»ն:

Կ'ընդունինք: Թուրքիոյ մէջ պարտադրուած փոփոխու[...]իւնները յաճախ ընդօրինակութիւններ, կապկութիւններ են:

Բայց, նոյն այդ մեղքերը չե՞ն որ անմահ «Ծապլվար»ը գրել [...]ուին ողբացեալ Եր. Օտեանի: Եւ նոյն մեղքերը չե՞ն որ ահա [...]աղճատեն մեր մինուճար Հայաստանը, իր անճար ժողո[...]ուրդով:

Ո'րքան ալ Նախապաշարուած ըլլանք, չպիտի կրնանք [...]տել թէ ռանի, արհեստական արդիացման փորձերն իսկ հետ[...]ք պիտի թողուն: Լաւ կամ գէշ, բայց անպայման պիտի [...]ողուն: Մանաւանդ եթէ աւելի երկար հանգիստ վայելէ քէմա[...]պետութիւնը:

Թուրքը չընդվզիր ո՛ր եւ է վայրագ տեսարանի առջեւ: [...]ունի հանրային կարծիք: Մենք այս էջին վրայ իսկ, առիթ [...]նեցանք մատնանշելու զարհուրելի դրուագ մը՝ Մէնէմէնի [...]էպքին առթիւ:

Բայց ունի՞նք մենք: Մ. Քէմալի միահեծան բռնավարու[...]եան տակ, Թուրք մամուլը յաճախ աւելի քաջ է, քան մեր [...]արգացեալ» մամուլը, այս ազատ ափերուն վրայ:

Բայց շեղեցանք նիւթէն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆՔ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կուտայ (6 յունիս).

— *«Բայց, վերջ չունի այս ճամբան: Զիրար վարկաբեկելու այս մոլութիւնը, զիրար չի քաշելու այս ախտը վերածուած է զզուելի կատակերգութեան մը, որմէ հաճոյք զգացող մնացած չէ: Պէտք է առաջքը առնել այս բարոյական անկումին, կեցնել հոսանքը:*

Ու մտածել քիչ մը մեր ազգային-քաղաքական ճակատագրի մասին, մեր հատնող, օր ըստ օրէ սպառող ուժի եւ կենսունակութեան եւ մեր կեանքը ճախճախեցնող պատճառներու մասին:

Մամուլի զինադադար ամէն բանէ առաջ: Զի գրել ու չի խօսիլ անցեալի մասին: Այնքան գրեցէք ու խօսեցէք յետոյ, երբ պէտք եղած դասերը առած չենք անցեալէն, զուր տեղը ուժ ու միտք չի վատնենք նոր դասեր քաղելու համար:

Զինադադար ամբողջ ճակատին վրայ: Համերաշխութիւն չի նշանակեր այդ: Կենանք հո՛ն ուր կը գտնուինք: Իւրաքանչիւրս իր դիրքին վրայ ու կառչած իր տեսակէտին: Զինադադար սանձարձակ կիրքերու ու բարոյական փերեզականութեան, զինադադար հայհոյանքի ու ատելութեան: Ու զբաղինք ներկայի պահանջներով, մեր թշնամիին լարած ծուղակներով, մեր մշակոյթին զարգացումով, Հայաստանի վերաշինութիւնով, գաղթականներու զետեղումով, մեր միութիւններով եւայլն:

— Խմբագիրնե՛ր, խորհեցէք որ ամբողջ ժողովուրդ մը մտաւորապէս կերակրելու կոչում ունիք: Խորհեցէք րոպէ մը, ու պիտի տեսնէք ձեր ոտքերուն տակ բացուած անդունդը: Խորհեցէք թէ ի՞նչ կը բանինք տարիներէ ի վեր:»

ՁԱՅՆ ՄԸ ԵՒՍ

«Պայքար»ի լրբութեան առթիւ, Le Foyer *դիտել կուտայ (1 Յունիս).*

—«Մենք «Պայքար»ի խմբագրութեան «հանդարտ խղճին» կը թողունք Յունաստանի անօթիներուն կռնակին վրայ «քաղաքականութիւն ընելու» այս աներեւակայելի մեթոտը, եւ մեր պարտքը կը նկատենք կոչ ուղղել մեր ազգային ձեռնհաս իշխանութեանց որ կարելին ընեն ժամ առաջ օգնութեան հասնելու մեր անգործ ու անօթի եղբայրներուն, ըլլան Յունաստանի, ըլլան Պուլկարիոյ մէջ: Ասիկա մարդկութեան պարտականութիւն է, ասիկա հայութեան պարտականութիւն է, ասիկա հայութեան պարտականութիւն է. եւ գոնէ ասոր առաջ պէտք է լռեն ուրիշ բոլոր նկատողութիւնները, կրքերը եւ կուսակցական հակամարտութիւնը:»

ՀԱՅԵՐԸ ԿԱՊ ՈՒՆԻ՞Ն ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Էլ Ահրամի խմբագիրներէն Յուսուֆ Մէյտանի, քիւրտ լիտըրի մը Հաշիմ պէյի հետ իր ունեցած տեսակցութիւններն սկըսած է հրատարակել: Ստորեւ հատուած մը:

—Ներկայիս ո՞ւր կը գտնուին քրտական ուժերը.

— Ինչպէս առաջ ըսի ձեզի Արարատի շրջանին մէջ անկախ վարչութիւն մը ունինք եւ կը յուսանք որ ան հետզհետէ պիտի ուժեղնայ, եւ աւելի պիտի ընդարձակուի: Մէկ ալ Արեւելեան նահանգներու Մուշի լեռներուն մէջ Շէյխ Եունուսի հրամանատարութեամբ կարեւոր ուժեր ունինք. ասոնք ալ կեդրոնի ուժերուն հետ յարաբերութեան մէջ են.

— Միւս շրջաններու մէջ քիւրտերը ի՞նչ վիճակի եւ դրութեան մէջ են.

—Ամէն տեղ մեր կազմակերպութիւնները շատ կանոնաւոր են: «Հօյպուն»ը բոլոր շարժումներու եւ կարգադրութեանց ընդհանուր ղեկավարն է: Ընդհանուր հրամանատար Իհսան Նուրի փաշան ալ իր հրամանները կ'ստանար անկէ, «Հօյպուն»ը միացման կէտն էԱրարատիեւ միւս շրջաններու քրտական կազմակերպութեանց եւ ուժերու միջեւ:

— Ի՞նչ է ձեր բուն նպատակակէտը.

— Մեր միակ նպատակակէտն է կատարեալ անկախութիւն: Այդ նպատակի իրագործման համար կ'ընդունինք ամէն օժանդակութիւն: Միայն թիւրքերու դէմ չէ որ պատերազմ յայտարարեցինք, այլ Պարսկաստանի, Անգլիոյ եւ Իրաքի դէմ ալ, ոչ թէ թշնամութեան համար, այլ մեր իրաւունքները արժեցնելու համար:

— Կարգ մը աղբիւրներ կը շեշտեն որ Հայերու եւ ձեր միջեւ համաձայնութիւն մը գոյութիւն ունի եւ սերտ գործակցութեան մէջ էք, ճի՞շդ է. կ'ըսեն թէ Հայերը ձեզի դրամ կուտան Թուրքիոյ դէմ կռուելու համար. մանաւանդ Թուրք թերթերը շարունակ կը պնդեն այս պարագան.

— Բոլորովին սուտ եւ դիտումնաւոր զրպարտութիւն մըն է այդ լուրը, Մենք ոչ մէկ կապ ունինք Հայերու հետ եւ ոչ մէկ օգնութիւն կը ստանանք անոնցմէ. միայն թէ մեր միջեւ զգացումի նմանութիւն մը գոյութիւն ունի. մենք կը կռուինք անկախութեան համար, Հայերս ալ անհայրենիք ժողովուրդ մըն են եւ անկախութիւն կ'ուզեն եւ երկուքս ալ անիրաւուած Թուրք կառավարութեան կողմէ, Ահա այս տեսակէտով համաձայն ենք իրարու հետ եւ միեւնոյն ձեւով կը մտածենք: Սակայն Հայերէն կամ ուրիշներէն դիւրութիւններ կամ օգնութիւններ գտած ըլլալու լուրը բացարձակապէս սուտ է,

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒՐՋ

Մուսուլէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Իրաքի քարիւղին շուրջ կնքուած համաձայնութիւնը վաւերացուեցաւ եւ յայտարարուեցաւ: Վերջնապէս որոշուած է քարիւղատար խողովակներուն անցնելիք կէտերը Պաղեստինէն եւ Սուրիայէն, Մէկը՝ Քերքուքէն դէպի Տրիպոլի, պիտի անցնի Հատիտէյէն եւ Ապուքէմալէն, միւսը Քերքուքէն դէպի Հայֆա՝ Հատիտէյէն եւ Ռութպահէն, Արդէն երեք խումբեր կ'աշխատին Իրաքի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ, քարիւղատար խողովակներուն գիծերը նշելու: Նիւթեղէնի յանձնարարութիւնները պիտի կատարուին մօտ օրէն, իսկ խողովակներու զետեղումը պիտի կատարուի դէպի ամրան վերջերը,

«Մաթէն», այս մասին կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները դժուարութեանց մասին, որոնք ուշացուցին համաձայնութեան կնքումը: Անգլիա կ'ուզէր որ քարիւղատարը յանգի Հայֆա միայն, այս տեսակէտին ուժ կուտար Իրաքի կառավարութիւնը: Բայց Իրաքի քարիւղի ընկերութիւնը որ մենաշնորհեալն է, դէմ էր անգլեւիրաքեան այս ծրագրին, որովհետեւ դէպի Հայֆա գիծը 200 քիլոմեդր աւելի է քան թէ Տրիպոլի գացող գիծը, մանաւանդ որ Յորդանանի անցքը մակարդակի մօտ 1000 մեդր տարբերութիւն մը ցոյց կուտար, ինչ որ աւելի սուղի կը նստեցնէր գիծերուն զետեղումը:

Ներկայ համաձայնութեամբ, քարիւղատարը պիտի ունենայ Y ի ձեւը, Մուսուլէն մինչեւ Ապուքէմալ մէկ գիծ, Անկից գիծ մը պիտի ուղղուի դէպի Տրիպոլի, մինչ միւս գիծը պիտի երթայ դէպի հարաւ, յանգելու Հայֆա, Համաձայն պայմանագրութեան, Տրիպոլիի գիծը պէտք է 6 ամիս առաջ լրանայ Հայֆայի գիծէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍՕՐ Պ. ՏՈՒՄԷՐԿ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՆՁՆԷ Պ. ՏՈՒՄԷՐԻ

Այսօր Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը Պ. Տումէրկ իշխանութիւնը կը յանձնէ նորընտիր նախագահին Պ. Տումէրի:

Կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, վարչապետ Պ. Լավալ ընկերակցութեամբ նախագահին, արարողութեամբ պիտի մեկնի Ելիզէի պալատէն դէպի Ծերակոյտի պալատը, Պ. Տումէրը առաջնորդելու դէպի Ելիզէ, ուր տեղի պիտի ունենայ իշխանութեան փոխանցումը:

Այս առթիւ, ֆրանսական դահլիճը իր հրաժարականը պիտի ներկայացնէ նոր նախագահին, որ հաւանաբար զայն պիտի վերահաստատէ:

**** Պ. Տումէր, հանրապետութեան նախագահ ընտրուած ըլլալով, հրաժարականը ներկայացուցեր էր Ծերակոյտի նախագահութենէն: Ծերակոյտի նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Ալպէռ Լըպրէօն:*

Սուրիոյ ֆրանսական հոգատարութիւնը

Ժընեւի մէջ, իր նախորդ օրուան նիստին, հոգատարութեանց յանձնախումբը ձեռնարկեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութեան մասին ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցած տեղեկագրին քննութեան:

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը Պ. Ռօպէռ տը Քէ զեկոյց մը տուաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններուն մասին: Սուրիոյ մէջ տնտեսական պայմանները այս տարի աննպաստ էին, համաշխարհային տագնապին հետեւանքով:

Պ. Ռօպէռ տը Քէ բացատրութիւններ տուաւ նաեւ թէ ի՛նչ կերպով անցեալ տարի կարգադրուեցան Սուրիոյ և դրացի պետութեանց միջեւ առկախ մնացած սահմանային հարցերը եւ շեշտեց թէ խաղաղութեամբ կատարուած է հողերու փոխանակումը թրքական սահմանին վրայ: Պատասխանելով հարցման մը, ըսաւ որ եթէ Լիբանանի մէջ մարդ գլուխ գանձուած տուրքը աւելի շատ է քան Սուրիոյ մէջ, պատճառը պէտք է փնտռել ներածուած ապրանքներու աւելի շատ սպառման մէջ:

Եգիպտոսի ծերակուտական ընտրութիւնները

Եգիպտոսի ծերակուտական ընտրութիւնները տեղի ունեցան առանց որ եւ է միջադէպի: Ընտրութեան մասնակցող քուէարկուներու թիւը անցաւ 100ին 90ը: Կառավարութեան համակիր 40 թեկնածուներ ընտրուեցան: 60 հոգիէս պիտի ընտրուի այս մէկ քանի օրուան մէջ:

Վարչապետ Սըտքը փաշա իր գոհունակութիւնը յայտնեց ընտրութեանց այս առաջին արդիւնքին մասին եւ յայտարարեց թէ որ եւ է տեղ կարգը չէ խանգարուած:

Վաֆտը եւ ազատական կուսակցութիւնը կը յայտնեն թէ մտադիր են Ազգային Խորհուրդ մը գումարել յունիս 18ին:

Թուրքիոյ խնայողութիւնները

Թուրք Ազգ. Ժողովի պիւտճէի յանձնաժողովը զբաղած է կառավարութեան ներկայացուցած նոր պիւտճէի քննութեամբ: Յանձնաժողովը մի առ մի կը քննէ հասոյթի եւ ծախքի բոլոր գլուխները: Այս քննութեանց առթիւ, կառավարութեան և յանձնաժողովին միջեւ տարակարծութիւն կայ կարգ մը գլուխներու շուրջ: Եթէ երկու կողմերն ալ պնդեն իրենց տեսակէտներուն վրայ, Ազգ. Ժողովը իրաւարարի դեր պիտի կատարէ:

Ստոյգ կը նկատուի որ պիւտճէի յանձնաժողովը կառավարութեան առաջարկած պիւտճէին 189 միլիոն հասոյթը 182 միլիոն ոսկիի պիտի իջեցնէ:

Կարգ մը իրաւասու շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը պաշտպանուի թէ պաշտօնեաներու ամսականներուն վրայ զեղչ պէտք է ընել եւ այս կերպով. պաշտօնեաներու ներկայ կազմէն ոչ ոք դուրս պէտք է հանել: Կառավարութիւնը համակարծիք չէ եղած այս տեսակէտին: Ելմտական գործավարը պիւտճէի յանձնաժողովին մէջ վճռապէս յայտարարած է թէ կառավարութիւնը ոչ մէկ փոփոխութեան կողմնակից է:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Գերմանիոյ դահլիճը լսեց վարչապետ Պրիւնինկի զեկոյցը Լոնտոնի տեսակցութեան մասին:

Հրովարտակներու հրատարակումը եւ գործադրութիւնը յուզման մատնած է բազմաթիւ շրջանակներ: Զանազան կուսակցութեանց կողմէ այս հարցին առթիւ մէջտեղ դրուած պահանջները այնքան իրարմէ կը տարբերին, որ կառավարութիւնը կը մերժէ հրովարտակները ենթարկել խորհրդարանի քննութեան: Բայց, հաւանական է որ ընդունի կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնել, կուսակցութեանց հետ կարգ մը համաձայնութիւններէ վերջ: Այս կերպով փոփոխութեան ենթարկուած հրովարտակներն են որ հաւանաբար ենթարկուին խորհրդարանի քննութեան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարգալ Դ. էջ)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻ ՀՈԳԵՐԸ

Բոլոր եւրոպական պետութեանց 1929ի, 1930ի, 1931ի ելմտացոյցներն ալ բաց ունին, պատճառը միջազգային ելմտական տագնապն է, կ'ըսեն միօրինակ կերպով բոլոր ելմտական նախարարները։ Հասոյթները պակսած են, իսկ ծախքերը ոչ միայն պակսած չեն, այլ ընդհանուր գործազրկութեան եւ պետական նըպաստներու պատճառաւ մինչեւ իսկ աւելցած։

Տրամաբանական եւ դիւրահասկնալի է անշուշտ այս բացատրութիւնը։ Վաճառականը քիչ կը ծախէ եւ առուտուրի տուրքը կը նուազի. քիչ կը շահի եւ համեմատաբար պակաս շահատուրք կը վճարէ։ Բայց եթէ օրինակ առնենք անհատ մը իր տնտեսական կեանքին մէջ, իրաւունք պիտի տա՞նք անոր որ հակառակ իր հասոյթներու եւ շահերու նուազման, շարունակէ իր ծախքերը ոչ թէ համեմատաբար նուազեցնել, այլեւ աւելցնել։ Մոռնալու չէ նմանապէս թէ անհատ մը սեւ օրերու համար կրնայ տրամադրելի պահեստներ ունենալ, մինչդեռ պետութիւնը օրը օրին կ'ապրի եւ մէկ տարիէն միւսը պահեստի դրամ չի կրնար փոխանցել։

Բայց անհատ մը տէրն է իր վիճակին եւ անձամբ պատասխանատու է իրեններուն հանդէպ, մինչդեռ պետական ելմտացոյցի բացին կամ պետութեան գանձի յոռի վարչութեան մէջ անհատական պատասխանատուութիւն չկայ։ Երեսփոխանները միակ մտահոգութիւն մը ունին — հաճելի թուիլ ընտրողներու աչքին եւ ապահովել վերընտրութիւնը։ Իսկ ընտրողներուն հաճելի թուելու համար ալ պէտք է անոնց համար դրամ ծախսել, ճամբաներ շինել, ջրանցքներ բանալ, նպաստներ տալ, տուրքերը պակսեցնել եւն. եւն.։ Ընդհանուր շահին վրայ միայն նախարարներն են որ պէտք է խորհին, երեսփոխաններն ընդհանրապէս իրենց տեղական, անհատական շահերը աչքի առջեւ կ'ունենան։

Այս պայմաններուն մէջ, կը տեսնուի թէ որչափ դժուար է տեղական եւ անհատական շահերը համերաշխել ընդհանուր պետական շահերուն հետ։ Նախարարներու ջանքը պէտք է ըլլայ, ինչպէս Թարտիէօ ըսաւ իբր տարի մը առաջ, իր նախարարպետութեան շրջանին, յամառ դիմադրութիւն ամբոխավար մտայնութեան դէմ...։ Բայց չէ՞ որ նախարարներու բախտն ալ երեսփոխաններու ձեռքին մէջն է։ Բազմաթիւ օրինակներ կարելի է բերել տրամագծօրէն իրարու հակառակ ոգիով այնպիսի ճառերու որոնք խօսուած են միեւնոյն անձերուն կողմէ, երբ նախարար՝ երեսփոխանական ժողովին մէջ, եւ երբ ներկայացուցիչ իրենց ընտրողներու ներկայութեան...։

Ամերիկայի մէջ, ըստ դաշնակցային սահմանադրութեան, պետական ծախքերը կ'որոշուին երեսփոխանական ժողովին կողմէ, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ։ Պատերազմէն առաջ այնչափ անհաշիւ ծախքեր քուէարկուած էին որ, պետական գանձը սոսկալի վիճակի մը մատնուած էր եւ հանրային կարծիքը այնչափ յուզուեցաւ որ պահանջուեցաւ հակշռի կազմակերպութիւն մը ստեղծել իբրեւ պատասխանատու ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան։ Շատ մը դժուարութիւններէ յետոյ միայն կարելի եղաւ ելմտացոյցի Դիւան անունին տակ մարմին մը կազմել հանրապետութեան նախագահի անձնական եւ անմիջական հսկողութեան տակ, զսպելու համար երեսփոխաններու ախորժակները։

Անգլիոյ մէջ Երեսփ. Ժողովը իրաւունք չունի ծախքերը որոշելու, բայց երեսփոխանները կը յաջողին գրեթէ միշտ ելմտական նախարարին վրայ ազդել, իրենց պահանջներով։

Պատճառներէն անցնելով իրականութեան, տեսնենք թէ, ինչպէս հաստատեց ելմտական Յանձնաժողովի նախագահն իր վերջին դեկոյցով, Ֆրանսայի վերջին ելմտացոյցը երեք միլիառի բաց մը ձգած է, ինչ որ կը նշանակէ հարիւրին 6 տարբերութիւն մը, 50 միլիառ ընդհանուր գումարին վրայ։ Բարեբախտաբար այդ երեք միլիառէն մօտ մէկ միլիառը գանձուած է ուրիշ հասոյթներու յաւելումով, ուրեմն իրական բացը կը հասնի 2,143,000 փրանքի։

Ինչպէս միշտ կը պատահի նմանօրինակ աղէտներու հաստատման պարագային, Ելմտական Յանձնաժողովը յուզուեցաւ եւ որոշեց խիստ միջոցներու դիմել, մերժելու որեւէ նոր ծախք եւ կրճատելու համար արդէն քուէարկուած աւելորդ ծախքերը։ Բայց խնդիրն այժմ այդ երկու միլիառը գոցելուն վրայ է։

Այսօրը, յուլիս 13ին պաշտօնի կ'անցնի հանրապետութեան նոր նախագահը եւ անմիջապէս յետոյ վերահաստատուած դահլիճը պէտք է նկատի առնէ այդ խնդիրը։ Երկու *միջոց միայն կայ*. խնայողութիւն կամ նոր տուրքեր։ Բարեբախտաբար ընդհանուր ընտրութեանց շատ մօտ ենք եւ երեսփոխանները կողմնակից պէտք չէ ըլլան նոր հարկերու։ Անոնք շատ անգամներ յայտարարած են թէ հարկատուներն արդէն կը վճարեն իրենց առաւելագոյնը եւ աւելին կարելի չէ պահանջել ներկայ պայմաններուն մէջ։

Գալով խնայողութեանց, լաւագոյնն եւ ամենանպատակայարմարն է տոկոսներու ղեղչումը։ Որեւէ խղճահարութեան պէտք չկայ հասաւուներու շահերը հարկատուներու շահերուն զոհելու համար։ Հասաւուն կրնայ շատ իրաւացիօրէն գոհանալ 4 առ 100ով, փոխանակ ստիպելու որ արդէն ծանրաբեռնուած հարկատուն աւելի եւս ծանրաբեռնուի։ Տուրքն անհրաժեշտ է, երբ արդար պահանջ մը կայ, բայց անընդունելի է հարկատուէն նոր զոհաբերութիւն պահանջել հասաւուի բարձր տոկոսն ապահովելու համար։

Բացարձակապէս կողմնակից եմ տրուած խոստումն յարգելու պայմանին, բայց երբ պետութիւնն առաջին օրէն այսինքն փոխառութիւնն հրապարակ հանած պահուն իսկ յայտարարած է թէ իրեն կը վերապահէ յարմար առթիւ տոկոսի սակը ղեղչելու իրաւունքը, որեւէ դեղեւումի պատճառ չկայ։ Չհամաձայնողը կրնայ մայր գումարը ետ պահանջել, ուրիշ ոչինչ։ Հասաւուն որեւէ իրաւունք չունի բողոքելու. պայմանագրութեան առաջին օրէն գիտէր թէ ինչ գործառնութեան կը մասնակցի։— Եթէ Երեսփ. Ժողովը մերժէ պետական փոխառութեանց տոկոսի նուազեցումը, ցոյց պիտի տայ թէ փոքրամասնութեան մը կը զոհէ երկրին շահերը եւ անկարող է հանրութեան լուման արդարօրէն յանձանձելու։

Եթէ մասնագիտական կամ այլ տեսակ դժուարութիւն չկայ խնդրին մէջ, 5 եւ 6 առ հարիւր տոկոսաբեր պարտաթուղթերու տէրերը պիտի հրաւիրուին իրենց այդ թուղթերը 4 կամ 4ուկէս առ հարիւր բերող համանման թուղթերու հետ փոխելու։ Պետութիւնն այսօր ի վիճակի է 4առ հարիւրով ուզածին չափ դրամ գտնելու դրամատէրներու մօտ, որոնք իրենց տրամադրելի գումարներուն համար 2 առ հարիւր իսկ դժուար կը գտնեն ելմտական մեծ հաստատութեանց մօտ։

Բոլոր արժեթուղթերն ալ ահագին անկումներ կրեցին սակարանին մէջ, վերջին տարուան ընթացքին։ Շատ մը հանքային թուղթեր մէկ հինգերորդը կ'արժեն մէկ տարի առաջուան գինին, ինչպէս օրինակ ձգախէժի ամենամեծ ընկերութեան, Dunlopի *բաժնեթուղթերը, որ* 185 փրանքէն 50 փրանքի իջած են, կամ պղնձահանքի արժեթուղթ Aguilasներն, որ 505 փրանքէն 95 փրանքի իջած են. այս ընդհանուր անկումին դիմադրած են միայն Ֆրանսայի պետական պարտաթուղթերն, որոնց գլխաւորներու գիներն են,— 3 առ հարիւր — 90 փրանք. 4 առ հարիւր — 103 փրանք, 5 առ հարիւր 130 փրանք։

Այն պարտաթուղթերը որ 5 եւ 6 առ հարիւր տոկոս կը բերեն, բայց սակի փոփոխման իրաւունքն ունին, ինչպէս 5 առ 100 1916ի, 6 առ 100 1927ի եւ 5 առ հարիւր 1928ի, կ'արժեն 103 փրանք, այսինքն այնչափ միայն որչափ 4 առ հարիւր բերող անփոփոխելի պարտաթուղթերը, ինչ որ բացարձակ ապացոյց է թէ դրամատէրներն արդէն կը սպասեն այդ փոփոխութեան եւ տոկոսի օրուան սակը 4 առ հարիւրը չանցնիր։ 1916ի եւ 1927ի փոխառութիւնները շատ դժնդակ պարագաներու մէջ տեղի ունեցած են եւ այն ժամանակներու համար արդարանալի էին այն ծանր պայմանները. այսօր որ առիթ եւ իրաւունք կայ ակամայ գործուած սըխալը սրբագրելու, պէտք է օգտագործել պարագաները եւ պետական ծախքերու բաժինէն ղեղչել այդ աւելորդ տոկոսներն, որոնց գումարը միլիառներու կը հասնի։

Վերջացնելու համար այս տեսութիւնը, յիշեցնենք թէ սխալ է նաեւ այն պետական պարտաթուղթերը ըստ կարելւոյն շուտ, բոլորովին վճարելու մտայնութիւնը։ Այս սերունդը տուած է աւելին քան ներելի էր պահանջել անկէ, պէտք է յաջորդ սերունդներն ալ մասնակցին Մեծ Սպանդի հետեւանքներուն... Թէեւ ոչ ոք գիտէ թէ մինչ այն ինչ փոփոխութիւններ կրնան յառաջ գալ աշխարհի տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին մէջ։

Մ. Տ.

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

ՔՍԱՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի 25ամեայ յոբելեանը կը կատարուի բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր Միութիւնը մասնաճիւղ ունի։ Հոս Փարիզի մէջ ալ, վաղը կիրակի տեղի պիտի ունենայ Կեդր. Վարչութեան կազմակերպած հանդէսը։

Հրապարակային այս ցոյցերէն անկախ, մեր ազգային կեանքի մէջ այս Միութեան բոլորած քսանըհինգ տարիներու իրողութիւնը, ինքնին կարեւոր պարագայ մըն է, եւ ուշագրաւ երեւոյթ մը։

Եւ իրաւ ալ, եթէ հարեւանցի ակնարկ մը նետենք ճիշդ այս ժամանակաշրջանին վրայ, կը տեսնենք թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր կազմութեան օրերէն սկսեալ դրած է ինքզինքը գերազանցապէս ալեկոծուող մթնոլորտի մէջ։

Իր ձեւաւորման նախնական քանի մը տարիներէն ետք, 1908ի օսմ. սահմանադրութեան հետեւանքով ստեղծուած համեմատաբար տանելի կացութիւնը, պահ մը գործունէութեան ասպարէզ բացաւ, գլխաւորաբար հայկական գաւառներու մէջ։

Անատոլուի, Կիլիկիոյ եւ ծովեզերեայ շրջաններու մէջ առաւելապէս, Բարեգործականը իր աշխատանքի բաժինը բերաւ մեր դպրոցական գործին, որ այդ օրերուն կը նկատուէր խիստ կենսական։ Ճիշդ է, որ ինչպէս միշտ, այդ առթիւ ալ իր առանձին նկատումներով Բարեգործականը չոգեւորուեցաւ տարածուելու բուն հայկական նահանգները։ Ասով մէկտեղ այդ շրջաններու մէջ ալ ան կարեւոր ձեռնարկներ արձանագրեց իր անունին։ Վանի վարժատանոցը մէկն էր այս ձեռնարկներէն, որ հակառակ իր շուրջ ստեղծած անախորժ մթնոլորտին, կը ձգտէր զարկ տալ ոչ միայն Վասպուրականի, այլեւ Արեւելեան Նահանգներու կրթական գործին։

Սահմանադրութեան առաջին տարիներու յաջորդող Պալքանեան եւ համաշխարհային պատերազմները եկան սակայն կասեցնել ոչ միայն այս Միութեան գործը, այլեւ հայ կեանքի մէջ ծայր տուած բոլոր օգտակար շարժումները։

Այսպիսով ութ տարուան համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոց մը (1906 - 1914) ունեցաւ Բարեգործականը հիմնաւորուելու եւ գործելու համար։

Իր այս առաջին շրջանին մասնաւորաբար, ազգային մշակութային մարզերուն մէջ ան իր կարեւոր տեղը ունեցաւ։

Անկէ ետք մեր ժողովուրդի գլխուն պայթած ահարկու փոթորիկները եւ յաջորդական աւերները, դրին այս Միութիւնը աւելի ընդարձակ եւ բազմազան աշխատանքներու առջեւ։

Պատերազմի ընթացքին եւ զինադադարի տարիներուն Բարեգործականը իր կարեւոր բաժինը ունեցաւ որբահաւաքման, որբանոցներու մատակարարման, դպրոցական եւ նըպաստի աշխատանքներու մէջ։

Քննադատութիւնները այս կազմակերպութեան կատարած աշխատանքներու մասին, այդ օրերու նըման այսօր ալ թէեւ կը մնան իրենց ուժգնութեան մէջ, սակայն պատճառ մը չեն որ անտեսենք կատարուած գործը։

Բարեգործականը այս շրջանին ալ ուրեմն — որ պէտք է երկարել մինչեւ 1924-25ը կը մնայ մեր իրականութեան մէջ իբրեւ մեծ կազմակերպութիւն մը, իր կարեւոր աշխատանքի բեռով բեռնաւորուած։

Իր վերջին շրջանը, որ մեր դասաւորումով կը սկսի 1924էն, Բարեգործականը գաղութներու մէջ հաշուեյարդարի ենթարկեց իր բազմաթիւ ձեռնարկները։

Եւ մինչդեռ հայ կեանքը դէմ առ դէմ կը հանդիպէր նոր վտանգներու, գլխաւորաբար գաղթահայ շրջաններու մէջ, Բարեգործականը ընտրեց մեկուսացման քաղաքականութիւն։ Ան ինքնամփոփման իր ճիգերուն մէջ յաճախ անտեսեց մեր իրականութենէն ծնած երեւոյթները, դրաւ ինքզինք անճարի, անզօրի եւ անկարողի վիճակին մէջ։

Ու միւս կողմէ, ճիշդ այս շըրջանին ձեռք ձգեց խոշոր հարստութիւններ, որոնց նպատակայարմար մատակարարումը կրնար հրաշքներ կատարել։

Ամենէն ծանր մեղադրանքը, որ նոյնպէս կը պատկանի այս շըրջանին, «Թրըթ»ի յաւիտենական կըղպանքներով օտարին պահ դրուած գումարներու պատմութիւնն է։

Իր այս անարդարանալի քայլէն ետքն է, որ Բարեգործականը կը սկսի կենդանութեան նշաններ ցոյց տալ։

Արդարութիւնը կը պահանջէ խոստովանիլ թէ անկէ ետք, գլխաւորաբար իր նախագահին՝ Պ. Պօղոս Նուպար փաշայի առատաձեռնութիւնը արձանագրեց մէկէ աւելի օգտակար ձեռնարկներ, որքան գաղութներու, նոյնքան եւ Հայաստանի մէջ։ Բայց հոս եւս գիտելի են իրողութիւններ, որոնք արգելք կ'ըլլան անվերապահօրէն դրուատել այս Միութիւնը։

Բարեգործականը տարուած գըլխաւորաբար Խորհրդ. Հայաստանի մէջ իր ունեցած ձեռնարկներովը, որոնք միշտ ալ գնահատելի են եւ մօտ ամէն հայու սրտին, կը թուի թէ ստորագնահատել սկսեր է գաղթահայ իրականութենէն ծնող կարիքները։

Մինչդեռ մեր ներկայ կացութեան մէջ, երբ գաղթահայ զանգուածը յանձնուած է պատահականութեան, եւ ո՛չ ոք ունի իբրեւ իրական հոգատար, Բարեգործականն է որ կը ներկայանայ միակ կազմակերպութիւնը, որ կրնայ կարեւոր դերեր կատարել։

Այսօր տեղը չէ այս ուղղութեամբ ծանրանալ։ Միայն պէտք է գիտել որ Բարեգործականը իր հիմնական նպատակներովը, իր ունեցած միջոցներովը եւ գործելու հնարաւորութիւններովը, ամբողջապէս չէ արդարացուցած իր գոյութիւնը։

Ծրագիրները որ հրապարակուեցան այս Միութեան կողմէն, տակաւին ոչինչ կ'ըսեն, որքան ատեն որ չկան իրական փաստեր։

Արժեցնելու համար իր 25ամեայ կեանքը, Բարեգործականը ցոյց պէտք է տայ նաեւ այս ուղղութեամբ ալ կենդանի գործունէութիւն։

Իր ղեկավարներու եւ հիմնադիրներուն չափ, այս ժողովուրդն ալ իրաւունք ունի ոգեւորուելու հայկ. Միութեան մը 25 տարիներու յարատեւութեամբ եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ օգտակար գործունէութեան փաստովը։

Խնդիր է սակայն արժեցնել մեր ժողովուրդին բարեացակամ տրամադրութիւնները, օգտուիլ անկէ։

Անցեալին այս ուղղութեամբ գործուած սխալները, պէտք է նկատի առնուին այլ եւս։ Պէտք չէ մինչեւ վերջ անտեսել ամէն մէկ բարեացակամ քննադատութիւն, նըկատի ունենալով մարդոց ծագումն ու դաւանանքը։

Նուէրը որ պիտի ընէ Բարեգործականը հայ ժողովուրդին այս հիմնական սկզբունքն է որ մեր կարծիքով պէտք է խտացնէ հետեւեալ նշանաբանին մէջ.

—Ժողովուրդով եւ ժողովուրդի համար։

Այս հոգեբանութեան յաղթանակի պարագային, անտարակոյս այս ժողովուրդն ալ պիտի ցոյց տայ շատ աւելի ջերմ եւ դրական վերաբերմունք Միութեան ուժեղացման աշխատանքին մէջ։

Մեր յարգանքի տուրքը տալով՝ բոլոր անոնց որ անվերապահ հայրենասիրութեամբ նպաստեցին այս կազմակերպութեան զարգացման, իրաւունք ունինք սպասելու, որ Բարեգործականը իր Արծաթեայ Յոբելեանէն ետք, հրապարակ կ'իջնէ նոր հոգեբանութեամբ եւ նոր նշանաբաններով։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 25ին, 26ին տեղաց յորդառատ անձրեւ մը Վաղարշապատի շրջանին մէջ։ Այս պատճառով յորդեցան Քասախ, Սեւ-Ջուր, Զանգու գետերը։ Շրջակայքի բամպակի արտերը ողողուած են ամբողջովին։ Քասախը ողողած է 114 հեկտար հող Ն. Այնալու գիւղին մէջ, Զանգու գետը 100 մեթր տարածութեան վրայ ճեղքելով իր ափերը ողողած է 60 — 75 հեկտար տարածութիւն։ Սեւ-Ջուրը ողողած է Վերին եւ Ներքին Թուրքմանլու գիւղերուն ցանքին մէկ մասը։ Ուժգին թափով կ'աշխատուի ամրացնել գետերուն ափերը։ Յանձնախումբ մը քննութիւն կը կատարէ աղէտին վայրը։

ԿԱՐԿՈՒՏ

Ղուրդուղուլիէն կ'իմացնեն, որ մայիս 24ին Մոլլա-Բաղալ գիւղին վրայ կարկուտ տեղաց 50 կրամ ծանրութեամբ իւրաքանչիւր հատիկը։ Փճացաւ 100 հեկտար նոր կանաչցած բամպակ։ Գիւղացիները ստիպուած են նորէն ցանել։

Անձրեւներու պատճառաւ, Քէօրփալու, Հայթաղ, Շորլու-Մեհմանդար եւ դեռ ուրիշ կարգ մը գիւղերու մէջ բամպակի ցանքը վնասուած ըլլալով չէ բուսած։ Բամպակին մատղաշ ծիլերը մնացած են հողին տակ եւ փտած։ Տասը օր առաջ ամբողջ Ղարաքիլիսան եւ Լենինականը ծածկուած էին ձիւնի տակ։

Վաղարշապատի շրջանը այս երկրորդ անգամն է, որ նման աղէտի մը կ'ենթարկուի։ Մայիս 13ին կարկուտը վնասած էր Հաջի-Ղարա, Ֆրանկանոց, Ալաւերտուն, Դաշտ եւ Թալինը, փճացնելով մշակուած արտերն ու խաղողի այգիները։

ԱԼ ՏԷՐՏԷՐ ՄՆԱ՞Յ

Թալինի շրջանին Դաւթալու գիւղէն Գարեգին Յակոբեան հրաժարական մը գրած է «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ թէ հրաժարած է հոգեւորական կոչումէ։

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այլեւս ճշդուած են Զանգեզուրի երկրաշարժին վնասները։ Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, փլատակներուն մէջէն հանուած են 382 դիակ, 758 վիրաւոր։ Գիւղացիները մասամբ գետնափոր խորշերու, մասամբ վրաններու տակ, պատսպարուած՝ սկսած են աշխատանքի։

Կառավարութիւնը այժմ իր ուշադրութիւնը դարձուցած է վերաշինութեան հարցին։ Վերաշինութեան ծրագիրը մշակելու ատեն պիտի օգտագործուի Շիրակի երկրաշարժին վերաշինութեան փորձառութիւնը։

Նախ անհրաժեշտ կը համարուի 1.— Խնայողութիւն ընել, 2.— Հասարակական գիւղատնտեսութեան պատշաճեցնել։ Մանաւանդ որ հիմա գիւղացին չի կրնար ընդդիմանալ համայնացման փորձերուն։

Այլեւս որոշ է որ պիտի փոխադրուին Շնհեր, Երիցաթումբ Խոտ, Հալիձոր գիւղերը, որոնք ոչ միայն դաշտ տանող ճամբայ չունին, որպէսզի կարելի ըլլայ քշել մեքենաշարժ արօրը եւ գիւղատնտեսական ուրիշ գործիքներ, այլ նաեւ ծուռումուռ, նեղլիկ ու խցուած փողոցներ ունին, ինչ որ կը դժուարացնէ շարժումը։ Պէտք է այդ գիւղերը տանիլ սարահարթներուն վրայ, ուր կը գտնուին արտերը։ Գիւղերը անդնդային ու ձորամիջեան հողամասերէն դուրս բերելով, դիւրութիւն կը տրուի գիւղատնտեսական մեքենաներուն ազատ փոխադրութեան։

Ճամբաներուն պակասը եւս խոցելի կէտերէն մէկն էր Զանգեզուրի համար, որ այդպէսով կտրուած էր աշխարհէն։ Երեւան-Զանգեզուր խճուղին, տակաւին կարելի չէր եղած շինել կամ աւարտել։ Այդ պատճառով վերաշինութիւնը պիտի դանդաղի, քանի որ շինութեան նիւթերու փոխադրութիւնը դժուար է առայժմ։ Անհրաժեշտ է նոր ճամբաներ շինել Զանգեզուրի եւ Սիսիանի մէջ։ Ղափանէն փայտ փոխադրելու հարցը կապուած է Տաթեւի վրայով սայլի յատուկ խճուղիի մը շինութեան հարցին հետ։

Գիւղերու վերաշինութեան ատեն հարկ պիտի ըլլայ իրարու մօտեցնել գիւղերը, ինչ որ մեծապէս օգտակար պիտի դառնայ հաւաքական գիւղատնտեսութեան զարգացման։ Նախապէս գիւղացիները չէին ուզեր բաժնուիլ «պապենական միւլքերէն», բայց հիմա պիտի համայնացուին հողերը եւ գիւղացիներուն պիտի տրուին նոր տուներ եւ նոր հողեր։ Առաջ գիւղացիները իրենց հողը մշակելու համար ստիպուած էին երկար ճամբայ կտրել, որովհետեւ հողերը ցրուած էին եւ բնակութենէ հեռու կը գտնուէին։ Վերաշինութեան ծրագիրը նկատի պիտի ունենայ նաեւ գիւղերուն ջուրի, դպրոցի հարցերը։

ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԷ ՊՈՌՉՏՈՒՔ

Հայաստանի բոլոր անկիւններէն աւելորդ պոռչտուքի ձայն մը կը լսուի վերջերս։ Բանուորները քիչ մը աւելի, մինչեւ տարապարհակ աշխատանքի տանելու համար, մեր կոմունիստները շաբաթը անգամ մը ժողովի կը կանչեն զանոնք, կ'ըսեն թէ Դաշնակցութիւնը կը գրգռէ Եւրոպայի աշխարհակալները Ռուսիոյ դէմ,անոնց ախորժակը կը գրգռէ գրաւելու համար Բագուի նաւթի հորերը։ Եւ ահա բանուորներուն տուն կը տրուի բանաձեւ մը հետեւեալ ձեւով.

— «Ի պատասխան իմպերիալիզմի ագենտ Դաշնակցութեան եւ բոլոր գոյնի ինտերվենցիոնիստների հակայեղափոխական դաւերին, խօ՛սք ենք տալիս կազմակերպել եւ գըլխաւորել բանւորութեան արտադրական խանդավառութիւնը»։

Այսպիսի բանաձեւեր թխած են Երեւանի Բժշկական վարժարանի ուսանողները, արդիւնաբերական կազմակերպութիւններու բանուորական բոլոր բջիջները, համալսարաններու փրոֆեսօրները։ «Խորհրդային Հայաստան»ը խճողուած է այս բանաձեւերով մայիսի սկիզբի թիւերէն սկսեալ։

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Այս գրաքննութիւնը տարբեր է մեր գիտցածէն։ Երեւանի մամուլ-

կաններն ու գրագէտները «ծաղկելու» փորձ մըն է այս։

Ահա «Խորհ. Հայաստան»ի (14 մայիս) մէջ յօդուածագիր մը քննութեան կ'առնէ Հովեանի եւ Էլիբէկեանի պատրաստած աշխարհագրութեան գիրքը, որ կը կրէ «Աշխարհի չորջը» անունը, տպուած 1927ին։ Գրաքննութեան այս փորձին խորագիրն է «Իմպերիալիզմի ջատագովումը հայպետհրատի շտամբի տակ»։

Եւ առաջին առթիւ կ'ըսէ. «Այս գիրքը բառիս բուն իմաստով մի քաղժական դասագիրք է, որտեղ բոլոր հարցերը լուսաբանւում են իմպերիալիզմի տեսակէտից»։

Ամբաստանութիւնը բանաձեւուած է արդէն եւ չափազանց ծանր ու խանգարող եղանակով մը։ Յետոյ կը շարունակէ.

— «Ամբողջ գրքում չէք գտնի մի էջ, որտեղ հեղինակները խանդավառութեամբ ու ոգեւորութեամբ չխօսեն կապիտալիստական երկրների հրաշալիքների», իմպերիալիստների գաղութային քաղաքականութեան բարիքների մասին»։

Ու մէջբերումներ կ'ընէ գիրքէն, ուր հեղինակները գովաբանական տոներով կը նկարագրեն անգլիացի բանւորներուն վիճակը, հանքերու աշխատաւորութիւնը եւլն.։ Ու կ'ըսէ. «Այս տողերը, որ գրել են հենց այն ժամանակ, երբ նոր էր վերջացել անգլիացի բանւորների գործադուլը, ցինիզմի, կեղծիքի ու խաբէութեան գլուխ գործոց են»։

Հեղինակները ոգենչացումով կը խօսին Փարիզի Պանթէոնին մասին։ «Խորհրդ. Հայաստան»ի յօդուածագիրը, կատղած, կը պոռայ.— «Պանթէոնն այն վայրն է, որտեղ թաղւած են ֆրանսական թագաւորութեան կուռքերը, ի միջի այլոց Նապոլէոնը (ա՜յ, ա՜յ), մարեշալ Ֆոշը (ո՜յ, ո՜յ), մարեշալ Ժոֆրը (օ՜յ, օ՜յ)։

Այս իր ողբալի դիւտը ընելով երբ ու հեղինակներուն ոգենչացման ..., գրաքննիչ յօդուածագիրը ... կը կարդայ Պանթէոնին եւ ուրեղ «յաւիտենական քնով հանգչող ընտիր քաղաքացիներին»։ Վերջոյ կ'ըսէ.— «Պակաս խանդավառութեամբ չէ, որ հեղինակները ... են մեծում իմպերիալիզմի քաղաքականութեանը։ Արդէն նրանք ... ու սահմանն անցնում են»։

Եւ կը հրաւիրէ գրաւել այս դասագիրքը, «որպէս դասակարգային թշնամու գործակալների ամենազազրելի մի ելոյթ, որը փառաբանելով ... բարբարոս իմպերիալիստական կարգերը, նպատակ է դրել ... ենթարկել մեր ... սերնդութիւնը։ Յետոյ որբագրելու համար «հրատարակչական խայտառակութիւնը», կը պահանջէ «աչալրջութիւն դէպի դասակարգային թշնամու իդէոլոգիան»։

Այս առթիւ կ'ըսէ թէ «անձեռն...» է պետական հրատարակչական դասագրքերու բաժնի վարիչ Լ. ...եանը, իսկ քարտուղարը Տիգրան Սողոմոնեան՝ «վտանգուած» մը, ... ինչ միջոցներով ամրացել է ... կարեւոր բաժնում։»

«Մաքրագործե՛լ», կ'եղրակացնէ գրաքննիչը։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 7 յունիս.— Մայիս 28ը տեղի ունեցաւ 7 յունիս կիրակի օրէ վերջ, Լինեզի սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տէսինի կոմիտէին։

Ժամանակէն առաջ խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը։ ... մասամբ երիտասարդներ։ Մ... դրան առջեւ, որուն վրայ կը ... հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, կեցած էին նաեւ ... սկաուտները իրենց տարազով։ ... ճակատը կը կարդացուէր ... մակագրութիւնը. «Հայաստանի Հանրապետութիւն 1918-1931» ... եռագոյնը եւ Արամի, Անդրանիկի, Գէորգ Չաւուշի եւ հերոսներու ...ները։ Նախագահ ընկ. Վ. Զուլ...եան բացուած յայտարարեց հանդէսը «Կոմիտաս» երգչախումբի «Մեր Հայրենիք» երգով։ Ապա մէկ քանի խօսքով բացատրեց օրուան տօնը։ Տէսինի հայ գաղութէն սիրուած սկաուտ Անդրանիկ, ինչպէս ամէն հանդէսներու, այս անգամ ալ արտասանեց Իսահակեանի «Հայաստանին»ը յուզումով ու զգացումով։

Մեներգեց Օր. Մ. Դասապեան, «Սարերի հովին», «Կոմիտաս» խումբը ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. Մելքոնեանի երգեց «Անուշ»ը այնքան հաճելի ու խոր ապրումներով։ Յետոյ արտասանեցին փոքրիկն Օրիորդ Հիւսեան «Խաղաղութիւն Ձեզ»ը, ընկ. Ն. Խաչատուրեան Դ. Վարուժանի «Իղձ առ Հայաստան»ը։ Մեներգեց Պ. Ա. Աւետիսեան, «Աշուղական»ը ընկերակցութեամբ ջութակահար Մելքոնեանի։ Նուրբ ու արուեստագէտի յատուկ ձեռնհասութեամբ, ջութակով կտոր մը նուագեց Ա. Մելքոնեան։ Ուղերձ մը կարդաց Պ.Մ.Գրիգորեան, երգեց Պ. Ռ. Կենծոեան, «Գարահիսար»ը։ Գեղարուեստական ճոխ ու համեմուած բաժինէն վերջ, նախագահը խօսքը տուաւ ընկ. Ս. Վրացեանի, որ ըսաւ.— Ֆրանսան ամէն տարի կը տօնէ իր յեղափոխութեան տօնը՝ Յուլիս 14ը։ Նման օր մըն է նաեւ Մայիս 28ը ոգեւորութեան, ներշնչումի, գործունէութեան, վերացումի ու ինքնաճանաչման օր։ որովհետեւ Հ. Հանրապետութիւնը ստեղծուեցաւ վեց հարիւր տարուան գերութեան լուծին տակ ճնշուած ու հարստահարուած հայ ժողովուրդին կողմէ։

Մէկ ժամ տեւող իր բանախօսութիւնը վերջացուց խանդավառ ծափերով։ Նուագեց Ս. Մելքոնեան «Հայաստան»ը ընդունելով ծաղկեփունջ մը Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէէն։ «Կոմիտաս» երգչախումբի «Մշակ Բանւոր»ով փակուեցաւ հանդէսը։

Լ. Գայաճանեան

ԿՈՉ
ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ 5 յունիս.— Շապին Գարահիսարի Արեւոտ Դաշտի «Արծիւ» Միութեան կեդր. վարչութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն որ բարեհաճին կապ հաստատել մեզ հետ։ Միութիւնս կազմուած է 1926ին Վալանսի մեր գիտակից եւ երիտասարդ հայրենակիցներու նախաձեռնութեամբ. մասնաճիւղեր ունի Լիոն-Մարսէյլ եւ Վիէն։ Դեռ մէկ շաբաթ առաջ էր որ Վիէնի մէջ գտնուող մեր հայրենակիցներուն դիմումին համաձայն, կեդր. վարչութիւնս ղրկեց իր լիազօր ներկայացուցիչը որ կազմեց մասնաճիւղ մը տեղւոյն մէջ։ Յարգելի հայրենակիցներ, այս գեղեցիկ նպատակին համար մեր այս կոչով կը փափաքինք համախմբել ցիր ու ցան եղած Շապին Գարահիսարի բեկորները՝ աստուրեղ պէտք է գան ամէն մի Շապին Գարահիսարցի համեստ ուժերով իրականութիւն դարձնելու մեր գեղեցիկ նպատակը։ Այս Միութեան գեղեցիկ միտքովնուծրագիրով զանազան երկիրներու ու քաղաքներու մէջ գտնուող մեր Հայրենակցական Միութիւնները պիտի արդարացնեն իրենց գոյութեան իրաւունքը։Բաց աչքով նայինք մեր այսօրուան սեւ ճակատագրին, մեզ շրջապատող դառն իրականութեան, մենք արմատախիլ հայրենիքը բաժան բաժան, ենթակայ այլազան ազդեցութիւններու, օրէ օր ժամէ ժամ կը կորսնցնենք մեր հին արժէքները, ու նաեւ, նորը ունենալու հնարաւորութենէն ու կարողութենէն զրկուած կը մոռնանք հին աւանդութիւնները ու սովորութիւնները, մեր կենցաղը, ամբողջ պէտք է փրկենք այն ինչ որ ունէինք երեկ հարազատօրէն, ունինք եւ այսօր, վաղը ուշ է, զղջումը անարժէք է, օրինակ վերցնենք միւս Հայրենակցական Միութիւններէն հակառակ անոր որ մեր շրջանին հասած աղէտը բաղդատմամբ միւսներու ամէնէն աչառուն էր եւ մեր կորուստը չափազանց մեծ։

Հայրենակիցներ, այս իբրեւ օծուն հիմնաքար պարպայ վերադարձնումի սա պիտի ըլլայ յուշարձանը մեր հայրենիքի, անթառամ ծաղկեպսակը մեր թանկագին կորուստներուն եւ անշէջ կրակը անթիւ ու անհամար անյայտ գերեզմաններու։ Խոր համոզումը ունինք որ ամէն կողմէ քաջալերանքի պիտի արժանանայ իւրաքանչիւր Շ. Գարահիսարցին իր գործօն մասնակցութեամբ. պիտի ապացուցանէ որ ինք յարգել գիտէ իր անցեալը, իր նահատակները եւ պաշտամունք ունի դէպի հայրենիքը։ Ամէն մէկին հոգու խորքը անթեղուած յիշատակներն ու յուշերը, հանգիստ չպիտի ձգեն մեզ երբ զանոնք յաւերժացնելու առաջին հրաւէրը ուղղուած է մեզ։ Յարգելի հայրենակիցներ, դէպի գործ, դէպի լուռ միջին աշխատանք։

Վարչութիւն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԻՍ, 5 յունիս.— Շաբաթ երեկոյ Պաւ-Օկիւստի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Նիսի Հայ Լսարանական Միութեան կողմէ, հրապարակային բանախօսութիւն մը մեծ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Միութեան ատենապետ Պ. Մանուկեան խօսք առնելով պարզեց Միութեան նպատակը, որ է բարձր պահել հայ ազգային ոգին՝ ու սկզբունքը մատաղ սերունդի մէջ, եւ հրաւիրեց ազգային մարմինները որ Լսարանական Միութեան հետ կողք կողքի պայքարին ձուլման վտանգին դէմ։ Յետոյ խօսք տրուեցաւ բժիշկուհի Վ. Ասլանեանի, որ խօսեցաւ առողջապահական հարցերու շուրջ եւ յորդորներ տուաւ ներկայ հասարակութեան։ Խօսեցաւ նաեւ, Պ. Արփիարեան, վեր հանելով Լսարանական Միութեան նպատակը։

Թղթակից

ՓՐԿԵՆՔ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

ՓԱՆԵՐԻ, 9 յունիս.— Ափ մը Հայեր ինկած ենք այս անկիւնը։ Կը զբաղինք ագարակային աշխատանքներով։ Մեր միակ հոգը երախաներուն լեզուն է։ Եթէ այսպէս երթայ, անոնք պիտի մոռնան հայերէնը եւ վաղը հայր ու որդի չպիտի կրնանք հասկնալ իրարու լեզու։

Ունինք 12 երախաներ, որոնք դպրոց երթալու տարիքի մէջ կը գտնուին, բայց դեռ այբը չեն ճանչնար։ Մեր ագարակատէրոջ դիմեցինք, որ սիրով տրամադրեց սենեակ մը եւ խոստացաւ վճարել նաեւ 300 ֆր. ամսական վարժուհիին համար։ Մենք եւս յանձն կ'առնենք վճարել ամսական 100 ֆրանք, կ'ըլլայ 400։

Պիտի խնդրէինք որ մէկը յանձն առնէր գալ այս ամսականով հայերէն գրել կարդալ սորվեցնելու մեր երախաներուն։ Եկողը պէտք է ֆրանսերէն ալ գիտնայ, ինչպէս կը պահանջէ մեր գործատէրը։ Յետոյ մեզի պէս գիւղացի ըլլայ, որպէսզի յարմարի մեզի։ Եթէ այր եւ կին մը ըլլան, կինը վարժուհիի պաշտօնը կը կատարէ, ամուսինն ալ կ'աշխատի մեզի հետ։

Ն. Յակոբեան

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՎԻԷՆ, 8 յունիս.— Այս վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, մասնաւորապէս, Վիէնի հայ գաղութիս մէջ, կարծես մրցում մը կայ, հանդէսներ, երեկոյթներ, բանախօսութիւններ կազմակերպելու համար։ Այս վեց ամսուան շրջանին, մօտաւորապէս տասնեւհինգ հանդէս-երեկոյթներ եւն. տեղի ունեցած են։ Մինակ Հ. Մ. Ը. Մ.ը՝ այս երրորդ երեկոյթն է որ կազմակերպեց։ Ամսոյս 6ին շաբաթ երեկոյեան, ժամը 80-30ին, կօշիկի գործարանատէր Պ. Բելլէի գաղութիս յատկացուցած սրահին մէջ, (ամֆիլաւները ակումբի վերածած են եւ ժողովուրդին վարձքով կուտան) տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի երեկոյթ-հանդէսը։ Այս երեկոյթը որ մասնաւորապէս կազմակերպուած էր ի նպաստ սկաուտներուն, շատ յաջող անցաւ, եւ ամէնէն լաւ կտորն էր որ ընտրած էին խաղալու համար, «Կրալ Սկաուտ»։ Դերակատարները բոլորն ալ գրեթէ յաջող էին իրենց խաղերուն մէջ, մինակ մէկ յանցանք ունէին, այն է դերերնին քիչ մը լաւ չէին սորված։ Երկրորդ որ այս կտորին մէջ 4 հոգի օրիորդներ եւ տիկիններ պիտի ըլլային, բայց հազիւ թէ կրցած էին մէկ օրիորդ ճարել, իսկ մնացած երեքի դերերը տղաքներ կատարեցին, ինչ որ վնասեց խաղին։ Բայց այս ալ մեր տղոցը յանցանքը չէ այլ հայ օրիորդներու եւ տիկիններու (բացառութիւնները միշտ յարգելի են) որոնք չեն ուզեր բեմ ելլել հայկական թատրոնի համար։

Խաղի երկրորդ արարէն վերջ, Պ. Պ. Ա. Տիգրանեան մեներգեց «Լռեց ամպերը», Յ. Մաթոսեան արտասանեց Սիամանթոյի «Պարը»։ Ա. Տիգրանեան կրկին մեներգեց զուիցերիական երգ մը։ Հանդէսի վերջաւորութեան դերակատարները բոլորը բեմին վրայ շարքով կեցած «Յառաջ Նահատակ»ով փակեցին երեկոյթը, ժամը 11ը անցած էր, ժողովուրդը մեկնեցաւ շատ գոհ մնալով երեկոյթէն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս տարուան վարչութիւնը, աշխատասէր երիտասարդներէ բաղկացած է, անոնք ամէն ջանք կը թափեն իրենց աշխատանքներով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծախքերը գոցելու համար։ Անցեալ վարչութիւնները, իրենց ծախսերուն համար, երբեմն հայրենակիցներու օժանդակութեան դիմած են հանգանակութեամբ, ժողովուրդը միշտ ալ չէ խնայած իր սանթիմները Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար։ Ինչպէս ըսինք ներկայ վարչութեան աշխատանքները գովելի են, բայց միեւնոյն ժամանակ ունին թերութիւններ՝ որ կ'ուզենք մատնանիշ ընել այսօր։ Կարեւոր է այս ուղղութեամբ ալ որոշ աշխատանքներ կատարել։ Ա.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն մէջ կան երիտասարդներ որոնք լաւ հայերէն գրել-կարդալ եւ մինչեւ անգամ լաւ խօսիլ չեն գիտեր, պէտք է այս ուղղութեամբ ալ աշխատանքներ կատարել որ անոնք լաւ հայերէն սորվին։ Բ.— Նոր սերունդի փրկութեան համար, նոյնպէս աշխատանքներ կատարել որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամէնէն տարրական պարտականութիւնն է։ Վիէնի մէջ այսօր ունինք 3 ծաղկոցներ, որոնց համար աշխատանք կը թափուի, մօտ 100 փոքրիկներու հայերէն սորվեցնելու համար, բայց դժբախտաբար Հ. Մ. Ը. Մ.ի երիտասարդները երբեք չեն հետաքրքրուիր այս ծաղկոցներով, մանաւանդ որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը 35 անդամներ ունի բոլորն ալ երիտասարդներ որոնց մէջ կան կարող ուժեր։ Գ.— Պէտք է աշխատիլ որ աւելի ուժ տրուի սկաուտական շարժման։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները, կամ վարչութիւնը անշուշտ պէտք չէ վիրաւորուին, երբ դիտողութիւններ կ'ընենք որովհետեւ Վիէնի հայ գաղութը այս բոլորի մասին մեզմէ աշխատանքներ կը սպասէ, եւ յոյս ունի որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի երիտասարդներուն սրտին մօտիկ է, մանաւանդ նոր սերունդի փրկութեան գործը։

Ն. Գալէ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՌՈՄԱՆ, 11 յունիս.— Արդարեւ, խղճի խռովք խայթ պիտի ըլլար անտարբեր մնալ ակամայ անգործութեան դատապարտուած, Մակեդոնիոյ 600ի մօտ մեր արի ընկերներուն աղաղակներուն, կանչերուն որոնց «Յառաջ»ը սրտացաւօրէն արձագանգ եղաւ իր խմբագրականներով եւ բազմաթիւ սրտաճմլիկ նամակներով։

Եթէ մենք ամէնքս որ Ապրիլեան Եղեռնի սեւ օրերը միասին ենք ապրեր, անոնց այս սրտայոյզ եւ տխուր կացութեան առջեւ բոլորովին լուռ մնայինք, մեր կերած հացը քարի պէս պիտի նստէր մեր սրտերուն վրայ։

Ուրեմն մեզի կը մնար ընկերական օգնութեան պարտականութեան գործին լծուիլ։

Ի՞նչ խօսք որ, որ եւ է մարմին չի կրնար կապուիլ այնքան սրտանց ու զգացումով, որքան Զ. Ռ. Միութիւնը։

Եւ ուրախ ենք որ Զ. Ռ. Մ.ի Կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկներ կը կատարէ այդ ուղղութեամբ, գոնէ լոյսին չափով օգտակար ըլլալու համար։ Եւ այդ կը նկատէ իր գերագոյն պարտականութիւնը։ Ի՞նչ լաւ բան է լուռ աշխատիլ։ Եւ իրապէս մեր մխիթարութիւնը անոր մէջ կը գտնենք։

Այս առթիւ Զ. Ռ. Մ. Ռոմանի մասնաճիւղս իր գանձէն յատկացուց 170 ֆրանք։ Բայց այս գումարը անբաւական գտնելով, իր անդամներուն եւ գաղութին մէջ կատարեց հանգանակութիւն, որմէ հակառակ տիրող տնտեսական տագնապին գոյացաւ 312 ֆրանք։ Որով գումարը կ'ընէ 482 ֆրանք։ Սոյն գումարը ղրկեցինք կեդրոն, յանձնելու համար «Յառաջ»ին, որպէս զի շուտափոյթ ղրկուի Սելանիկի Թեմական Խորհուրդին։

Այս առթիւ կը յայտնենք մեր մասնաւոր շնորհակալութիւնները Ռոմանի փոքրիկ հայ գաղութին որ գիտցաւ գնահատել մեր ձեռնարկը, սիրայօժար մասնակցելով հանգանակութեան։

Զ. Ռ. Մ.ի Մասնաճիւղ

ԽՄԲ.— Տես «Յառաջ» 12 յունիս։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 22)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ը գրուատել կը նշանակէ անոր համեստութիւնը վիրաւորել։ Առաջին օրէն իսկ յայտնի ըրաւ իր սկզբունքը, թէ ինչ է իր դերը։ Ան որդեգրեց հայ ցեղի պահպանման սկզբունքը։ Ամէն ոք խղճմտօրէն երբ դատէ, պիտի տեսնէ թէ եօթ տարուան ընթացքին ինչ բարերար ազդեցութիւն ունեցաւ հայ երիտասարդին մտքին վրայ եւ որքան բազմութիւն քաշեց իր ետեւէն։ Քրքրենք «Յառաջ»ի ամբողջ թիւերը պիտի տեսնենք թէ որքան ցաւի ճիչեր արձանագրուած են եօթ տարուան ընթացքին։ «Ձայներ գաւառէն» խորագիրը քիչ լոյս սփռեց հայուն ցանուցիր վիճակին մասին։ Քի՞չ են արձանագրուած Ֆրանսայի խուլ անկիւններուն մէջ տառապող բեկորներու հառաչանքները։

* *

— Ո՞ւր է թշնամին։

— Դուրսն է կը գոռար, Ռոպէսփիէր.

— Ոչ, դրան առջեւն է, կը հեգնէր Տանդոն։

— Դուրսն է... ես զայն քշած եմ հեռուն, կը պնդէր Ռոպէսփիէր ։

— Լռեցէ՛ք լռեցէք, թշնամին ոչ դուրսն է, եւ ոչ դրան առջեւ, այլ ներսն է եւ դուք կորսուած էք, կը մռլտար Մառա։

Այսպէս կը վիճէին երեք տիտաններ, ֆրանսական հանրապետութեան հիմնադիրները։

Իսկ մեր ցեղին թշնամին ո՞ւր է. եւ ո՞վ կրնայ սպաննել այս նոր ծլարձակած սերունդը որ օտար միջավայրի մէջ հասակ կը նետէ. եւ օտար ծաղիկներէն իր բոյրը կ'առնէ։ Ծնողքը։ Այո, ծնողքը առաջին թշնամին է իր զաւկին։ Կամ ծնողքն է որ միայն կրնայ փրկել ահաւոր չարիքներէն այս սերունդը։

Ծնողքը իսկապէս հայելին է, ուր մանուկը իր պատկերը կը տեսնէ։ Բացատրենք։

Երեք զօրաւոր ազդակներ կան ցեղի գոյութեան պահպանումին, հողը, ծնողքը, դպրոցը։

1. Հողին հողին մարդուն կը փոխանցուի։ Եւ մարդը հողին հարազատ զաւակն է։ Նայինք հողին զաւակներուն եւ անոր հրաշալիքին։

Պատմութեան մէջ մենք շատ հերոսներ տեսանք եւ շատ ալ մտքի եւ գրչի տիտաններ։ Դաւարաղցին, Մշեցին, Վանեցին եւայլն։ Զէնքի մարդիկներ։ Ո՞վ դրաւ այդ կայծը, հայրենասիրութիւնը, որպէսզի երթան հայրենիքին համար մեռնին։ Հողը։

Պոլսոյ Կեդրոնական, Էսաեան վարժարաններէն հրապարակագիրներ, բանաստեղծներ փայլուն աստղեր կը ծնին։ Պոլիս օրրանն է մշակոյթի, սակայն ի՞նչ հակադրութիւն, սարսափներէ, թշուառութենէն հալածական պանդուխտ զաւառացին կը դրոշմէ պատմութեան ճակատը. հայրենիքի եւ հայութեան երկրպագուներ. Սիամանթօ, Ակնցի, Մեծարենց Ակնցի,Բաբկէն Սիւնի Բինկեանցի, Հրանդ՝ (Մ. Կիւրճեան) Բալուցի, Զարդարեան Խարբերդցի։ Հայկ Թիրեաքեան (Հրաչ) Տրապիզոնցի, Արմէն Գարօ Կարնեցի։

Մինչ անդին տեղացի վաճառականը կամ հայ աղաներն ու պէյերը խոր քունի մէջ կը խորդան թաւշեայ բազմոցներու մէջ, մինչ աղքին Փարեանի մը կանանչ արեւը կը մարի Պանք Օթօմանի սալայատակներուն վրայ...

ես չեմ մեռնիր քեզ չեմ մոռնար
Հայաստան
ցոյսս կոփուած կրանիտ.
կը ճաւատամ զաւակներուդ քաջութեան
քու յարութեան, քու փառքիդ։

Ի՞նչն է որ կը խօսի այսպէս հզօր եւ ազդու աստից հոգիներուն՝ Հողը։

Նաեւ ի՞նչն է որ կը մղէ զանոնք մեռնիլ Հայուն փառքին եւ «մեծասքանչ»ին համար։— Հողը։

Բոլորիս ճակատագիրն ալ սեւ եղաւ։ Մենք վտարուեցանք մեր մայր հողէն, ու քշուեցանք բախտին դիւաքրքիչ ալիքներէն։ Սակայն երբ քիչ մը խորը պրպտենք, պիտի տեսնենք թէ ոսկին ինչպէս կը փայլի ցեխերու մէջ իսկ։Քանիոր ճշմարիտ և իրողութիւն է որ մարդիկ կը ժառանգեն հողին ազդեցութիւնը եւ այդ դրոշմը կը պահեն սերունդէ սերունդ։

Հօգեկան այս ի՞նչ կորով եւ ինչ ճիգ, գաղթական Մշեցին, Վանեցին, Սեբաստացին, Տիգրանակերտցին, Արաբկիրցին, Հաճընցին, Զէյթունցին, Բարձր Հայքցին, Փոքր Հայքցին եւն., եւայլն։ Ուսումնասիրացներ, Ընթերցասիրացներ, Գրասիրացներ, Հայրենակցականներ, երիտասարդ, չափահաս, երկսեռ միութիւններ կը հիմնուին, կը տքնին, կը ճգնին, այստեղ շարժում մը այնտեղ եռուզեռ մը, ազգին գրչի եւ մտքի յատուկ վարպետներու փառաբանութիւն, անդին նահատակ հերոսներու նշխարներուն խունկ եւ աղօթք երկրպագութիւն եւ պաշտամունք։ Այս նշան է որ Հայը կորսուելու դատապարտուած չէ։

Էնկլիրեցի Հայերուն երբ կը հարցնես ազգութիւնը, կը պատասխանէ,— կաթոլիկ եմ։

Այստեղ ալ ծնողքն է յանցաւորը։ Հայերուն մեղքը ծնողքները պէտք է քաւեն։

Օրհնեալ է այն հայը որ օրօրոցէն մանուկը հայ կը պատրաստէ։ Անէ՛ծք այն ծնողքին որ իր զաւակները դէպի այլասերում եւ խորխորատ կ'առաջնորդէ։

Միսաք Ա. Խրալեան

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութիւնը յունիս 1ին, արձանագրած է 2 միլիոն 629,971 հոգի անգործ։ Ասոնց 1 միլիոն 844,945ը բոլորովին անգործ են։ Մնացեալները շաբաթական մէկ քանի օր միայն անգործ կը մնան։ Այս վերջին վիճակագրութիւնը նախորդ շաբթուան վրայ ցոյց կուտայ 123,000ի յաւելում մը։

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՀԱՄԱՅՆԱՆԱՅ

Ամբողջ Խորհ. Ռուսիոյ մէջ մեծ զարկ կը տրուի համայնացման, այն միջոցներով որ ծանօթ են մեզ։ Մայիսի վերջին տասնօրեակին, 2143000 գիւղական տնտես ու միջակ ձեռնարկներ ստիպուած են միանալու կոլխոզներուն։ Այս հաշիւով յունիս 1ին ամբողջ Ռուսիոյ մէջ նման ձեռնարկներու հարիւրին 52ը համայնացուած էին, ներկայացնելով 13,033310 գիւղական տնտես ու միջակ ձեռնարկներու ամբողջութիւն մը։

** Նախորդ գիշեր, Ֆրանքֆորթի մէջ, ծանր միջադէպերու տեղի տուին համայնավարները։ Անոնք, փողոցներուն մէջ պատնէշներ կանգնելէ վերջ յարձակում գործեցին ոստիկանութեան վրայ, քարերով ու հրազէնով։ Շատ փողոցներու մէջ, ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ ճշմարիտ պայքար մը մղել համայնավարներուն դէմ։ Կէս գիշերէն վերջ, ձիաւոր ոստիկաններ, զրահապատ ինքնաշարժներու օժանդակութեամբ յաջողեցան փողոցները մաքրել եւ կռուարարները ցրուել։ Վիրաւորներու թիւը չէ ճշդուած, սակայն կը կարծուի թէ մեծ է։ Նման միջադէպեր պատահեցան նաեւ Ֆրանքֆորթի մօտ, Հէօշի մէջ, ուր բազմաթիւ ոստիկաններ վիրաւորուեցան։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ ճաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱԻԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. նոր Ակումբին մէջ, 206 Rue Dugueselin։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգի Հայր. միութեանց ընդհ. ժողովը պիտի գումարէ այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանը 61 Rue Monsieur le Prince. Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգի բոլոր հայրենակիցներէն եւ առանձնապէս նոյն նահանգի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու Հայր. միութիւններէն իրենց վարչութիւններով ներկայ ըլլալ այս ընդհ. ժողովին, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 14 Rue Colbert, պիւրօ Թապայի սրահին մէջ։ Բոլոր անդամներէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ, կարեւոր օրակարգ։

«ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ»
ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լոյս տեսան Ա. Բ. Գ. եւ Դ. շարքերը, հետեւեալ կազմով.

Ա. շարք.— Գիշերային օրօր, հիասթափում։

Բ. շարք.— Ես որ մեռնիմ, հովուերգութիւն, սիրերգ։

Գ. շարք.— Հիւղը, աշուղական, գարունն եկաւ։

Դ. շարք.—Երազ, պանդուխտի ծառը, գիւղիս ճամբան։

Երգերու խօսքերը առնուած են հայ քնարական բանաստեղծութեններէն։ Գին 15 ֆր. իւրաքանչիւր շարք ստանալու համար դիմել հեղինակին, 23 Rue del'Amiral Mouchez, Paris (13e)

ԽՈՀԱՐԱՐՈՒՀԻ

Մարաշցի Մառի Մանուկեան ճարտար խոհարարուհի, որ ծանօթ է նաեւ Պոլսոյ ճաշակներուն, գործ կը փնտռէ, խոստանալով գոհացնել ամենանուրբ քիմքերը։ Դիմել Գրատուն «Յառաջ» Rue des Dominicains, Marseille.

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Զ. Ռ.Մ. Ռոմանի մասնաճիւղին ճանգաիակութիւնը ի նպաստ Մակեդոնիոյ հայ որբերուն։

Զ. Ռ. Մ. Ռոմանի մասնաճիւղի գանձէն 170, Տէր եւ Տիկին Զոգաքլեան. Շ. Սինանեան, Գ. Լուսեղէնեան, Յ. Վարդանեան, Մ. Քէօսէեան, Գ. Տէմիրճեան, Յ. Մինասեան, Յ. Սինանեան, Գ. Տիգրանեան Ե. Լուսեղէնեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Շէհիրլեան 20, Թ. եւ Յ. Տէրտէրեան 15, Գ. Շէհիրլեան, Յ. Ճէնէզեան, Տիկին Յակոբեան, Մ. Թաշճեան։ Յ. Մելտոնեան, Օ. Քերիմեան, Ե. Զաթրեան, Ա. Պարսամեան, Մ. Փիլիպոսեան, Ս. Փարակեան, Թ. Շահպազեան, Գ. Թաշճեան, Մ. Գրիգորեան, Գ. Քէնտէրեան, Բ. Պալեան, Ս. Տամպուրաճեան, Խ. Մաղաքեան, Ոմն, Մ. Թորոսեան, Օ. Փափազեան, Վ. Կէօզիւբեան, Ոմն, Յ. Ոսկերիչեան, Պ. Մանուկեան, Ս. Ագըլեան, Գ. Թաշճեան, Մ. Զօպօեան, Խ, Զաթրեան, Հ. Աբարեան, Յ. Մխիթարեան, Ա. Օհանեան, Յ. Թադէոսեան 5ական, Տէր եւ Տիկին Զէքէմեան 7, Ոմն 3, Օ. Գալայճեան 3, Ն. Գինոսեան 2, Արտաշէս 2 ֆրանք։ Գումար 482 ֆր.։ (տես «Յառաջ» 11 յունիս)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38Rue Lepic, Paris։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sépastopol, փարիզ, մէթ. Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ.։ կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—3 եւ կիրակի առաւօտները։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԻՄԻԱՅՆ inslallationի ծախքերով կը փոխանցուի փոքր եւ գեղեցիկ նպարեղէնի խանութ մը բնակարանով միասին։ Հայ յաճախորդներ, դիմել 24 Rue Anatole France, Իսի լէ Մուլինօ։ Գնորդին գործի դիւրութիւններ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12։ ելեկտ. խորհ. (մանրէաքն.) 25 ֆր.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ
ԱՌԱՆՑ ՄԻՋՆՈՐԴՉԷՔԻ

Անիէռի մէջ՝ Place Voltaireի մօտ, ճաշասենեակ 4,50 × 3 մէթր, սենեակ 4.50×3 մ.։ խոհանոց, լուացարան, W. C., տէպարա, քավ, կեդր. ջեռուցիչ, ջուր, կազ, ելեկտր., սկսեալ 3800 ֆրանքէն։

Անիէռի մէջ՝ Պէքոնի կայարանին մօտ, ամէն յարմարութիւններով, ճաշասենեակ 4.70×3.70 մէթր, սենեակ 3.50×3.15, հաստատուած բաղնիք լավապօյով միասին, խոհանոց 3.50×2.20 մէթր, տաք ջուր, կեդր. ջեռուցիչ բոլոր փիէսներուն մէջ, ջուր, կազ, ելեկտ., վարձք՝ 5800 ֆրանք։ Դիմել՝ Պ. Maurice Guercheի, 7 Rue Renan, Asnières, հանրակառք՝ 34, 39, 40, 75 եւ 77։

ՕՆՆԻԿ ԻՍԿԷՆՏԷՐԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ

ՇԻՔ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ.

21 QUAI DE LA TOURNELLE PARIS (5E)

8, RUE CHATEAUDUNի
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

"ՄԱՅԻՍ 28" Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՌՎԻԼ

կազմակերպուած Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ
Այս իրիկուն ժամը 8.30ին
Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot
Կը խօսին՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Եփրատ նուագախումբը
Մուտքը ազատ է

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ, Harmonie St. Etienneի սրահը Avenue Président Faure (Ռուսյեալ սինէմային կից)
Կը խօսի՝ Ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի Վազգէն խումբին կողմէ Վաղը Կիրակի ժամը 2ին Օֆմօնի անտառին մէջ, Ջուր բխող վայրը
Կը նախագահէ՝ ընկ. Յ. ՊԱԼՕԵԱՆ Կը խօսի ընկ. Ա. ՅԱՐՕ
Երգ, արտասանութիւն, եւայլն։ Օդը աննպաստ ըլլալու պարագային յաջորդ կիրակի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ռոստոմ Գրադարանի կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
փրթի ժուռնալի սրահին մէջ, մէթրօ Cadet
Կը նախագահէ՝ Պ. Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Կը ներկայացուի՝ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ եւ ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐԸ

Օր. Աստղիկ Առաքելեան (երգ), Պ. Միշ—Ազեան (երգ), Փոքրիկն Ս. Լուսիկեան կը պարէ։ Արտասանութիւն, ճազպանտ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճոխ պիւֆէ։

Մուտք՝ 10 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 71 Ave. Kléber եւ Հրանտ Սամուէլ գրատունը։

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

վաղը կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, փարիզ
Ա.— Յարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)
Նախագահութեամբ Ծերակուտական և Նախկին Նախարար
Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՈՐԱՅԻ
ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

Բ.— Յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)
Նախագահութեամբ Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ
բանախօսութիւններ, ուղերձներ, արտասանութիւն եւ երգ

Մուտքը հրաւիրատոմսով միայն։ Տրամադրելի են թրիպիւնի տոմսեր, ստանալու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւն՝ 11 Սքուար Ալպոնի, Հայոց եկեղեցին՝ 15 Ժան Կուժօն փողոց, Պ. Վաղարշակ Թագւորեան՝ 53 Րիւ տիւ Ֆօպուր Մոնմարթր, Ֆլորիա ճաշարան՝ 61 Ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցի՝ 10պիս Ռիւ Թուէն (5), Յակոբ Սարաճեան՝ 18 րիւ Մէլէնկ (19), Օննիկ Թաղէոսեան՝ քարտուղար գործիչ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Անկիէնի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սէվրանի մասնաճիւղ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Սարսէլի մասնաճիւղ, Ն. Նիկողոսեան՝ Արնուվիլ-լէ-Կոնէս, 121 Ավընիւ տը Լ'Ինիոն, Հայ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն, Ալֆորվիլ։

Գորշ, ճերմակ եւ դեղին հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է՝ 17 րիւ տը լա Սորպոն։

Կանանչ, կապոյտ եւ լիլա հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 47 րիւ տէ զ'Էքօլ։

Կը խնդրուի յարգանքի հանդէսին միջոցին չծափահարել։

10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է։ Հանգանակութիւն չկայ։

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
ԿԸ ՏՕՆԷ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՁՕԱՄԵԱԿԸ

վաղը կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ
Կը խօսի՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
մանրամասնութիւնները յայտագրով

ԵՐԵԿՈՅԹ
Ի ՆՊԱՍՏ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

կազմակերպուած Շավիլի Նալլուխանցիներու Հայր. միութեան եւ Շավիլի երիտ. երկ. միութեան կողմէ։

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Սինէմա - փաթէնի սրահին մէջ։ Մուտք 5 ֆրանք

ՀՐԱՒԷՐ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Այցելեցէք Exposition Colonialeի մէջ, Stand Palestineի կից, Café Maure. գարեջրատունը, ուր կը նուագէ ԹԱՌՈՒՍԹ ԺՕՐԺ եւ կ'երգէ Տիկին ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ մինչեւ կէս գիշեր։

Exposition մէջ միակ հայկական ժամադրավայրը։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

ցիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն։ Չափաւոր գին։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

ԴԻՄԵԼ՝

Վ. Ս. ԹԵՄՈՒՐՃԵԱՆԻ

ԻՐԱՒԱԲԱՆ՝ ՎԿԱՅԵԱԼ ԷՔՍԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ՝ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

76, RUE BERNARD-DU-BOIS, 76 MARSEILLE

ժամը 11—12 եւ 5—7. ձրի խորհրդակցութիւն կառավարական բոլոր գործերու համար։

ԱՐԱՄ Գ. ԽԱՆ
ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ

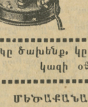
2 Rue Plichon, Paris (11), աջակողմի սանդուխ, առաջին յարկ, ձախ դուռ, չշփոթել, Métro Père Lachaise, Autobus P. L. AP, Tramv. 95, 96, 118

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Ջափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն Բոէֆ տը Շինի։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ԿԱԶԻ ՕՃԱԽՆԵՐՈՒ ՄԹԵՐԱՆՈՑ

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

71 rue Longue des Capucins
71, րիւ Լօնկ տէ Քաբիւսէն, ՄԱՐՍԷՅԼ

կը ծախենք, կը շինենք, կը նորոգենք եւ կը փոխանակենք կազի օճախներ նպաստաւոր պայմաններով

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԳԻՆ
ՈՒՆԻՆՔ ՍՈՒՐՃԻ ԵՒ ՄՍԻ ԱՂՕՐԻՔՆԵՐ

Columbia

Agence exclusive

POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. Նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 Ֆր.։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 Ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, գին՝ 478 Ֆր. 75։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Ծախուածները ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ 1931
14 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1595 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Մարդ գոյ, որ ինքն իրան խելօք է կարծում,
Մարդ գոյ, որ գոլորշոյ պէս է համբարձում,
Մարդ գոյ, որ վատ ճամբից չի ուզիլ դարձում,
Եթէ որ խրատես, կ՚ասի՝ ծուռ խօսար:

Սէյեաթ

Հարսնիք ունի այսօր Բարեգործականը: Արծաթեայ Յոբելեան: Հատընտիր յայտագրով:

Հաստատուած՝ 1906 Ապրիլ 15ին, Գահիրէի մէջ, իր քսանըհինգամեակին առթիւ հանդէսներ կը կատարէ շաբաթներէ ի վեր, զանազան գաղութներու մէջ: Իսկ ամենամեծը սարքած է այսօր, Փարիզի մէջ:

Սովորութիւն եղած է միայն շնորհաւորանք ըսել եւ լսել այսպիսի առիթներու մէջ: Զպղտորել տրամադրութիւնները:

Բայց ժողովրդային իմաստութիւնը կ՚ըսէ, նաեւ, թէ մարդիկ ամէնէն աւելի կ՚ազդուին հանդիսաւոր առիթներու մէջ:

Արդարեւ, «քէյֆ»ը տրամադրութիւն կը բերէ: Աւելի բուխերիկ կամ բացսիրտ կը դարձնէ:

Ուրեմն, ողջունելով Հ. Բ. Ը. Միութեան 25ամեայ գոյութիւնն ու վաստակը, անգամ մըն ալ թուղթին յանձնենք ինչ որ կը խորհինք: Ինչ որ արտայայտած ենք սկիզբէն ի վեր: Առանց կանխակալ կարծիքի, բայց և առանց վերապահութեան:

×

Ամէնէն առաջ, կ՚ուզէինք որ Բարեգործականի մեծ ու պզտիկ վարիչները, իբրեւ յիշատակ արծաթեայ յոբելեանին, այս հանդէսէն յետոյ լուրջ փորձ մը կատարէին իսկապէս անխտրական, անկուսակցական դարձնելու Բարեգործականը:

Գիտենք, շա՜տ իմաստուն բաներ գրուած են Ծրագիրկանոնագրին մէջ: Բայց, գիրը եւ իրականութիւնը իրար կը հակոտեն մեր ամենօրեայ կեանքին մէջ: Եւ քսանըհինգ տարիէ ի վեր, աննշան բացառութիւններով:

Թող միանգամ ընդ միշտ մտքէ հանեն թէ Դաշնակցութիւնը կ՚ուզէ քանդել Բարեգործականը: Եթէ մէջտեղ պիտի բերեն շարք մը բուռն արտայայտութիւններ մեր այս կամ այն թերթին մէջ, մենք ալ, մեր կարգին, գրաւոր ցոյց տալ աւելի զօրաւոր փաստեր, իրողութիւններ, ապացուցանելու համար թէ Բարեգործականը կը ձգտի ասպարէզէն քշել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Անշուշտ կը յիշեն Կովկասի փոխարքայ Վարանցով-Դաշկովի գաղտնի նամակը, որ հրատարակուեցաւ քանի մը տարի առաջ, «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ:

Միեւնոյն ատեն, չեն կրնար ծածկել իրենց չափազանց բաց-բաց քաղաքականութիւնն ու կարգադրութիւնները՝ գաղութներու մէջ, որպէս զի Դաշնակցութեան շուքն իսկ չերեւայ իրենց բոլորտիքը: Իրենց գործունէութեան ասպարէզին, իրենց ազդեցութեան շրջանակին մէջ:

Երկրորդ, Բարեգործականի մեծ ու պզտիկ վարիչները, պէյ թէ էֆէնտի, չպիտի մոռնան որ, Միութիւնը հաստատուած է, ամէն բանէ առաջ, հայ ժողովուրդի բարիքին համար: Հետեւաբար, պէտք է աչք ու ականջ կտրի, լսելու, տեսնելու համար այդ ժողովուրդին տառապանքները: Մանաւանդ հիմա, երբ արժատախիլ բազմութիւնները հազար քարի կը զարնեն իրենց գլուխը, ամուր պահելու համար կապը հայրենիքին եւ մայր-կոճղին հետ:

Բարեգործականը պիտի ունենայ երկու հիմնական գիծ— 1. Սատարել Երկրի վերաշինութեան, 2. Նոյնքան եւ աւելի՝ հոգատարութիւնն ստանձնել թափառական բազմութիւններու տեղաւորման: Երբ Ներգաղթը չի քալեր— եւ չի քալեր— Բարեգործականը չպիտի սպասէ Երեւանցիներու բարեհաճութեան: Զպիտի քծնի ու ձեռքերը լուայ, այլ տիրաբար ձեռք պիտի առնէ, օրինակ, Սուրիոյ եւ Միջագետքի տեղաւորման գործը, որ կենսական արժէք ունի նոյնիսկ վաղուան հայրենիքին համար: Աչք մը՝ Յունաստան եւ Պուլկարիա— հազար խրատ կ՚արժէ:

Երրորդ, Բարեգործականը պիտի ձգտի անվրիպելի հոգատար մը դառնալ կրթական ճակատին վրայ: Առանց քաղաքականութիւն խաղալու, եւ առանց խտիր դնելու հրէի եւ հեթանոսի: Վերջ՝ սխեղուկ հաշիւներուն, մանաւանդ այս գետնին վրայ: Եւ վերջ՝ հաւատաքննութեան:

Զորրորդ, Բարեգործականը պէտք է լուրջ, անկեղծ դարձ մը կատարէ դէպի ժողովրդականութիւն:

Հակառակ բոլոր ոսկեզօծ հաւաստիքներուն, կապերը չափազանց թոյլ են այս Միութեան եւ ժողովուրդին միջեւ:

Վարակուած՝ թունդ ազնուապետական հակումներով, կըծկուած՝ անդրալեռնական կամ զուտ սեղանաւորական կանոնագրի մը պատեանին մէջ, Բարեգործականի վարիչները իզո՜ւր կը փորձեն դառնալ համաժողովրդական: Այլապէս, կրնային համախմբել ոչ միայն ժողովուրդի բոլոր տարրերը, այլ եւ բոլոր համանման միութիւններն ու կազմակերպութիւնները, եւ կազմել համապարփակ զանգուած մը: Ճշմարտապէս ընդհանրական, ոչ թէ դասակարգային:

Վերջերս մենք առիթ ունեցանք ուշադրութեան յանձնելու Բարեգործականին նոր ուղեգիծը: Երկարապատում շարք մը այլազան առաջադրութեանց:

Եթէ անկեղծ են, այդ առաջադրութիւնները կրնան իրականացնել միայն մէկ պայմանաւ, — դառնալով իսկապէս համաժողովրդական: Բարեփոխելով Բարեգործականի կանոնագիրը: Թօթուելով ազնուապետական եւ նեղմիտ, կուսակցամոլ հակումները:

Բարեգործականին յենարանը պիտի ըլլայ ժողովուրդը, եւ ոչ թէ այս կամ այն խմբակը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Գերմանիոյ ժողովրդավար կուսակցութեան մեծամասնութիւնը որուն ուժ կուտան դրամատիրական եւ ճարտարարուեստական շրջանակներ, ատենն եկած կը նկատէ յարձակելու Պրիւնինկի դահլիճին վրայ, կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ մտցնելու համար անոր կազմին մէջ: Գլխաւորաբար կ՚ուզեն փոխել ելեւմուտքի, ներքին եւ արտաքին նախարարները:

Արտաքին նախարարը Քուրցիուս որ կը պատկանի այս կուսակցութեան, ներկայ եղաւ նիստի մը, ուր խորհրդակցութեան դրուած էին օրուան կարեւոր հարցերը եւ մասնաւորաբար ելեւմտական հրովարտակները: Քուրցիուս ստիպուեցաւ ձգել հեռանալ քուէարկութեան պահուն:

Վարչապետ Պրիւնինկի առաջարկուած է հրաժարականը ներկայացնել հանրապետութեան նախագահին, որ կրկին զինքը պիտի կոչէ նոյն պաշտօնին, այս անգամ կարգ մը փոփոխութիւններով վերակազմելու համար դահլիճը: Կը հաւաստուի սակայն թէ Պրիւնինկ ո՛չ ընդունած է դահլիճի կազմը ենթարկել փոփոխութեան, ո՛չ ալ խորհրդարանը նիստի հրաւիրել:

Բայց եթէ կառավարութեան հակառակորդները շարունակեն իրենց անհաշտ ընթացքը, Պրիւնինկ պիտի հրաժարի ամէն պատասխանատուութիւն ձգելով ընդդիմադիրներուն:

Իսկ ընկերվարականները իրենց երէկի նիստին մէջ, որոշեցին Պրիւնինկի հետ շարունակել բանակցութիւնները, կարգ մը բարեփոխումներու ենթարկելու համար ելեւմտական հրովարտակները:

Պերլինի մէջ, հրովարտակներուն դէմ բողոքելու համար, համայնավարները կազմակերպած էին հաւաքոյթ մը, որ վերջացաւ խռովութիւններով ու կռիւներով: Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ կրակել օդին մէջ, վախ ազդելու համար ցուցարարներուն, որոնք սպառնական դիրք բռնած էին: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

[illegible] են համայնավարները: Ոստիկանութիւնը ստիպուած է զէնքի դիմել:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

ԽՄԲ.—Նոյնութեամբ կ՚արտատպենք Հալէպի «Եփրատ»էն, ռամկավար (3 յունիս).

— կը տեղեկանանք թէ Ազգ. Հայկազեան վարժարանի բակին մէջ Առաջնորդ Սրբ.ին նախագահութեամբ կատարուելիք Մայիս 28ի հանդէսը կառավարութեան կողմէ արգիլուած է հակառակ Առաջնորդ Ս. Հօր կողմէ բոլոր պատասխանատուութիւնները ստանձնելու յանձնառութեան:

Մեզի համար անմեկնելի է Սրբազանին այս մասին ցոյց տուած ծայրայեղ նախանձախնդրութիւնը՝ ինք որ Հալէպ նոր եկած ատենը Մայիս 28ի առթիւ Ազգ. վարժարաններուն փակ մնալուն հակառակած էր, ըսելով որ մեր ազգային եկեղեցական տօներուն մէջ այսպիսի տօն մը չկար: Մինչդեռ հիմա ոչ միայն ազգ. վարժարաններու փակուելուն կը հաւանի, այլեւ Պօղոս կիւլպէնկեան վարժարանն ալ այդ օրը գոցել կուտայ, հակառակ հիմնադիր բարերարին բացորոշ պատուէրին, կատարուելիք հանդէսին համար Հայկազեան վարժ.ի բակը կը տրամադրէ եւ կառավարութեան առջեւ ալ հանդէսին բոլոր պատասխանատուութիւնները կ՚ստանձնէ: Հետաքրքրական էր գիտնալ այս հոգեկան փոփոխութեան պատճառը: Առաջնորդը որ ամբողջ հայ ժողովուրդին վճարեալ պաշտօնեան է, իրաւունք ունի՞ այդ ժողովուրդին մէկ հատուածը եղող կուսակցութեան մը հետ նոյնանալու, այն աստիճան որ անոր մէկ հանդէսը իւրացնէ եւ կառավարութենէն առ այդ արտօնութիւն առնելու համար պատասխանատուութիւն ստանձնէ: Կառավարութիւնը Արտաւազդ Ս. եպիսկ.ին անձը նկատի չունենար, այլ անոր Հայոց Առաջնորդի հանգամանքը, Առաջնորդը ինքզինքին ի՞նչպէս թոյլ կուտայ ամբողջ ժողովուրդը պատասխանատուի դիրքին մէջ դնելու համարձակի, առանց իրաւասութեան եւ կ՚երեւի, առանց ալ մտածելու իր ըրածին հետեւանքը»:

Հայ համայնավարները կը գործեն

Պէյրութի թերթերէն «Էլ Ահրար», «Էլ Նիտա», «Էլ Պայրագ» կը գրեն.

—Հայերը տօնեցին իրենց անկախութեան 13րդ տարեդարձը: Այս անկախութիւնը Դաշնակիցներու յաղթանակով, ապահովուած էր, որուն մասնակցած էին Հայերը:

Բոլոր հայ վարժարաններն ու մեծ հաստատութիւնները փակ մնացին այդ օրը:

Սակայն կարգ մը հայ բոլշեւիկներ կ՚ուզեն որ Հայաստանը մնայ բոլշեւիկ Ռուսիոյ լուծին տակ, որով օր մը առաջ անոնք թռուցիկներ ցրուած են, դաշնակներու եւ իմբերիալիստ տէրութիւններու վրայ յարձակելով եւ վերջացնելով «կեցցէ համայնավարութիւնը» խօսքերով:

Ընդհ. Ապահովութիւնը ձեռք անցուցած է այդ թռուցիկները եւ խստիւ կը հետապնդէ անոնց հեղինակները:

Համայնավարութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Անցեալները Այտընի մէջ քանի մը համայնավարներ ձերբակալուած եւ Պոլիս ղրկուած էին: Ձերբակալուածները ուսուցիչ եւ աշակերտ ըլլալով, կրթական գործավարութիւնը հետաքրքրուած եւ կրթական վերատեսուչին հրահանգ տուած է որ քննութիւն մը կատարէ: Վերատեսուչը Այտըն երթալով անձամբ քննութիւն կատարած եւ արդիւնքը գործավարութեան հաղորդած է:

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, կրթական վերատեսուչին տեղեկագրին մէջ հետեւեալ հատուածը կայ. «Դժբախտաբար մեր արհեստից վարժարաններուն մէջ համայնավարական ոգի գոյութիւն ունի: Ասիկա ուրանալը եւ պահել ջանալը ապագայի համար վտանգ մը կը կազմէ, ուստի ասոր արգելք ըլլալու միջոցները պէտք է խորհինք: Ձերբակալուած ամբաստանեալներէն ուսուցիչ Պահա պէյ գերմաներէնի արժէքաւոր ուսուցիչ մըն է: Աշխատասէր եւ համայնավարական ոգիով անձ մըն է: Հարցաքննութեան ատեն չէ ուրացած որ համայնավարական հակում ունի եւ իւրացուցած է այդ գաղափարը: Բայց եւ այնպէս պատուոյ խօսք տուած է որ համայնավարական քարոզութիւն չպիտի ընէ եւ այդ տեսակ ձեռնարկ չէ ըրած: Այս անձը համայնավարութիւնը իբր նպատակ կը ճանչնայ»:

Գալով ամբաստանեալ ուսանողներուն, ասոնք կուրօրէն կ՚ուզեն որ համայնավարական ոգին ապրի իրենց մէջ: Աշակերտներէն մէկը, հարցաքննութեան միջոցին ըսած է որ «երբ Իզմիրի Արհեստից վարժարանի ուսանողները Պալըգէսիր առթիւ մեր գլրոցը հիւր եկան, սեղանին գլրոցը նետուած «Բըզըլ Իսթանպուլ»թերթը գտայ պահեցի»:

Միջադէպեր Ռումէնի մէջ

Ռուպէ-Թուրքուանի գործադուլը տակաւին չէ վերջացած եւ մերթ ընդ մերթ տեղի կուտայ միջադէպերու: Նախորդ օր ցոյցեր կազմակերպած էին ընկերվարականներն ու համայնավարները՝ առանձին: Միջադէպերու առաջքն առնելու մտահոգութեամբ, տեղական իշխանութիւնները որոշեցին արգիլել երկու ցոյցերն ալ:

Հազարի չափ համայնավարներ, որոնք թափօր կազմած էին, դիւրաւ տեղի տուին ոստիկանութեան ճնշումներուն ու ցրուեցան: Բայց շատ չանցած, փոքր խումբերով գացին համախմբուիլ ուրիշ վայր մը: Ոստիկաններ փորձեցին զանոնք կրկին ցրուել: Բայց անարգուեցան ցուցարարներուն կողմէ, յարձակման ենթարկուեցան քարերով, մինչեւ որ ձիաւոր ջոկատներ հասան: Ցուցարարները փախուստ տուին: Բայց ձիաւորները անցնելու վրայ էին երբ բանթող գործաւորները դարձ[illegible] տել անոնց վրայ: Ձիաւորի մը եռեսը [illegible] ցուցարարներ ձերբակալուեցան: Բայց ասով, համայնավարները չհանդարտեցան:

Նոյն իրիկունն իսկ, 7—800 այր եւ կին ցուցարարներ քանի մը ժամ անընդհատ քար ու սրուակ տեղացուցին ոստիկան-զինուորներու վրայ: Ցուցարարները պատնէշներու ետին ապաստանած կը կռուէին մինչեւ կէս գիշեր: Ոստիկան-սպայ մը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն:

Վատիկանի եւ Իտալիոյ վէճը

Հռոմէն պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ իտալական կառավարութիւնը որոշած է ո՛չ մէկ փոփոխութեան ենթարկել կաթոլիկ կազմակերպութեանց մասին իր տուած որոշումները:

Իսկ Վատիկան իր կողմէ կ՚ըսէ թէ իտալական կառավարութեան պատասխանէն առաջ, վերջնագրի ձեւով ո՛չ մէկ ծանուցագիր տրուած է Վատիկանի կողմէ՝ իտալական կառավարութեան: Վատիկան եւս անխախտ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ եւ չընդունիր կաթոլիկ երիտասարդական ակումբներու լուծումը:

Ֆրանսայի անգործները

Յունիս 6ի պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, անգործներու թիւն է 39.475, որոնց 9357ը կիներ: Այդ թուականէն մէկ շաբաթ առաջ, նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 41339: Այս շաբաթ ուրեմն, 1864ի նուազում մը:

Մէկ տարի առաջ, ճիշդ նոյն օրերուն անգործները կը հաշուէին 861:

Յունիս 6ին, Փարիզի անգործներու թիւն էր 14620 (4146ը կիներ): Մէկ շաբաթ առաջ, այդ թիւն էր 15575: Սէնի մնացեալ վայրերուն մէջ՝ 9822, անցեալ շաբթուան 10506ին դէմ: Ամբողջ Սէնի նահանգին մէջ ուրեմն 24442 անգործներ, մէկ շաբաթէն միւսը 1699ի նուազումով:

Յունիս 1էն 6, Ֆրանսա մտած են 2502 օտար աշխատաւորներ—2327ը երկրագործութեան համար—: Իրենց երկիրները մեկնած են 1023 օտարականներ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

30 հոգի խեղդուած.— Էնկիւրիէն, անգլիական թերթի մը թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Քըզըլ-Ըրմաքի յանկարծական յորդումը մեծ մնասներ տուաւ: 30 հոգի խեղդուեցան, եւ մօտ հազար ընտանի անասուններ քշուեցան:

Էմիր Ֆէյսալ Էնկիւրի մէջ.— Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ Իրաքի Ֆէյսալ թագաւորը յուլիսի առաջին շաբթուն Թուրքիա պիտի գայ, Մ. Քէմալի այցելելու: Թագաւորին պիտի ընկերանան Իրաքի ելմտական նախարարը եւ ուրիշ անձեր: Ֆէյսալ թագաւոր քանի մը օր Էնկիւրի մնալէ վերջ, Պոլսոյ ճամբով Եւրոպա պիտի անցնի,

Ութ հոգի մեռած.— Պոլսէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Զօնկուլտաքի ածխահանքերուն մէջ, կրիզուի պայթումի մը հետեւանքով, ութ հանքագործներ մեռան:

Օդանաւով ցանք.— Մոսկուայէն կը հաղորդուի թէ շահեկան փորձ մը կատարուեցաւ Թուրքեստանի մէջ՝ օդանաւով բրինձ ցանելու:

Օդանաւ մը սաւառնեցաւ բրինձի դաշտերուն վրայ 10-15մեդր բարձրութեամբ եւ բրինձ սրսկեց ակօսներուն վրայ: Այս կերպով ցանքը կատարուեցաւ շատ աւելի արագ, հեկտարը մէկ վայրկեանէն:

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Գ.

ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Հարկ է որ մեկնինք,— Դերագոյն ծարմին հրահանգն է այս,— չյոգնելու եւ յամրաբար չմեռնելու համար...

— Դուն յոգնա՞ծ ես սաւառնելէ, անհրաժեշտ է որ գետնի վրայ քալելով մեկնիս...— Դուն յոգնա՞ծ ես քալելով առաջանալէ. պէտք է որ նստա՛ծ մեկնիս...

Շարունակ նոյն երգը եւ շարունակ նոյն կերպը կ'ամուսնանան իրարու հետ ու կը ծնին Քո՛ւնը... Իսկ քունը յոգնածներու համար է եւ յաղեցածներու...

Դուն ո՞ր մէկն ես, ընկեր կամ ուղեկից, դուն ո՞ր մէկն ես.— յոգնա՞ծը, թէ՞ յաղեցածը...

Հարկ է որ մեկնի՛նք,— Դերագոյն ծարմին հրահա՛նգն է այս.— յագենալու եւ հանգստանալու համար...

Կ'արժէ՞ կառչած մնալ կարկտաններու եւ փառաւորուիլ փշրանքներով,— Ուրեմն կա՛ց... դուն սակաւապե՞տ ես, դուն կը բաւականանա՞ս ինքդ քեզմով.— Ուրեմն կա՛ց...

Ցուցիչ յիշատակներով լեցո՛ւն էր իր զինուորականի պայուսակը, բայց ան հրկիզեց բոլորը, տեղաւորել կարողանալու համար միայն մէկ յիշատակ...

Ան դժգո՛հ էր իր բոլոր ունեցածներէն. կատարեալի կարօտն ունէր, անոր համար ուրախութեամբ կը հպատակէր մեկնումի հրամանին...

Բոլոր անոնք՝ որոնց պզտիկ հարսներն ու հարստութիւնները կը բնակէին ծեկնակէտի վրայ, չէին մեկներ... Ու չէն մեկնիր բոլոր [illegible] երբեմնի նպատակակէտը, բայց չէն [illegible]

Հարկ է որ մեկնի՛նք,— գերագոյն ծարմին հրահա՛նգն է այս.— կատարեալին ու կարօտեալին հասնելու համար...

Եթէ մինչեւ այսօր մեր մեկնումն ակամա՛յ էր, թող այսօր դառնայ կամաւո՛ր... Եթէ մինչեւ այսօր մեր մեկնումն հորիզոնական էր... անօգուտ ճառագայթներու պէս, թող այսօր դառնայ ուղղահայեա՝, ամառնային արեւի շողերո՛ւ եւ տեղատարափ անձրեւի պէս...։

Հարկ չկայ տրտնջալ տկարութենէ եւ հառաչել հեռուներու համար...— Նստած պիտի մեկնինք, հասնելու համար անոր՝ որ ամենէն աւելի մօտ է մեր սրտին...

Դուն չե՞ս տեսնե՛ր, դուն չե՞ս ճանչնար լաւագոյնը, կատարեալը.— ոչի՛նչ. միայն թէ տես կարկտանները ու մեկնէ կարկտաններէն...

Ո՛վ իմ սիրական. ձանձրացե՞ր ես պզտիկ ուրախութիւններէ եւ տրտմութիւններէ.— Ուրեմն մեկնի՛նք...— Անո՛ր մէջն են մեծ ուրախութիւններն ու մեծ տխրութիւնները ...։

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ՕՐՕՐՈՑԻ ԵՐԳ

Ննջիր, մանկիկ իմ,
Ննջիր ճանդարտ,
Օրը ճանգիստ է,
Օդը խաղաղ,
Հայրդ գալու է
Երկու տարուց,
Գնաց երկրին մեր
Պարտքը տալու,

Մեծացիր դու էլ,
Արեւ իմ Նոր,
Բայց երբ լինես դու
Քսան տարու,
Կ'երգի երկրում քո
Ուրիշ գարուն։

Ուրիշ յասմիկներ
Կը ծաղկին վառ,
Ու չի ճասնի քեզ
Ոչ մի խաւար։
Ննջիր մանկիկ իմ,
Ննջիր ճանդարտ,

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

ԱՐՇԱԿ ԷՋԵՐ

ՔԱՂԸ

I

Քաղի եղանակ է։ Ու առաւօտ։

Հիմա՛ արեւը, լոգանքէն նոր դուրս ելած կոյսի մը կը նմանի, որ իր ծո՛վ, ծով ոսկի վարսերուն ջրվէժին կը յանձնէ գիւղը, հազարումէկ սրսփուն նազանքներով։

Գիւղն ամբողջ, պսակադրութեան պատրաստուող աղջկան մը շէնշող ու գեղեցիկ անհամբերութեամբը, զինքը պսակին ու առագաստին տանո՛ղ հարսնեւորներու օրօրուող թափօրին կը սպասէ։

Հիւղակներուն դռները կը բացուին՝ խօսք մէկ ըրածի պէս։ Մէկէն։ Մոգական զսպանակէ ծղուած կարծես։ Ճի՛շտ արեւածաղիկներու նման, արեւին դէմ եւ արեւին հետ։

Քաղուորները՝ քաղի գործիքներով, այն ասպետներուն պէս, որոնք արշալոյսին հետ կը թամբեն ձիերն իրենց, ի խնդիր նոր ու յաղթական արշաւներու, կայտառ ու զուարթ։

Ու գիւղին փողոցները, առտուան այդ բանաստեղծական պահուն, քաղուորներու առողջ ձայներովը կը լեցուին, առնական, ուժեղ եւ հնչական, ու հատիկ, հատիկ։

— «Հէ՛յ, Պուպօ՛, Պուպօ՛, տնաշէն. տես արեւն իր ոսկի կուուցը ձեր ցուխքին է զարկած, հայտէ՛, ի՞նչ կը տնտնաս»։

— «Հա՛, աղբեր, հա՛։ Քիչ մըն ալ կեցիր. քիչ մըն ալ սրեմ բերանը սա անտէր ծանգալին, ու կը ժըմնիմ»։

Ու կը ժմին բոլորն ալ։ Կրկին՝ խօսք մէկ ըրածի պէս։ Գիւղին բոլոր, բոլոր անկիւններէն։ Հուսկէ ու հոնկէ։ Աշխոյժ ու ծիծղուն։

Ու կը հաւաքուին գիւղին վարի ծայրի հրապարակին վրայ։ Հոն՝ ուր կը գտնուի ջուխտաղբիւրը մեր գիւղին եւ ուրկէ կը քակուի արտերուն ճամբան, որ կը քսուի մեր դպրատան եւ [illegible] ծուն պատերուն։

[illegible] ծը։ Անգամ մը եւս կը լուան երեսները։ Իրարու կը միացնեն ափերը։ Ճի՛շդ մէջտեղէն բացուած գրքի մը ձեւով եւ ջուրը ուժով ուժով կը նետեն դէմքերուն։ Կը շփեն իրենց վիզերը, որոնք մեր գիւղին ծառաններուն առաստաղները բռնող գերաններուն հաստութիւնն ունին։ Եւ հուսկ ուրեմն, կրկին գրքի ձեւ ափերով կը խմեն ջուրէն կուշտ ու կուռ. առտուն կանուխ, խորոված կերած մարդոց ախորժակով,

Հա՛, չմոռնամ ըսելու, որ մեր գիւղին մէջ, առտուն կանուխ, դեռ փշրանք չկրած, աղբիւրի պաղուկ-պաղուկ ջուր կը խմեն։ Իմ հանիս կ'ըսէր թէ, ծումն ու լուսուն աղբիւրի ջուր խմելը՝ շա՜տ, շա՛տ օգտակար է։

Հիմա՝ ամենայն ինչ կատարեալ է արդէն։

Երեւնները արտերու ճամբուն տըւած՝ կը խաչակնքեն։ Մեծ պաշտամունքով՝ «Հայր մեր» մը կը փսփըսան։ Եւ հուսկ ապա՝ «Եա՛, Աստուածամար, դուն մեզի պահապան եւ օգնական» մըն ալ ըսելէ յետոյ՝ ի խորո՛ց սրտի, կը շարժին խումբերու բաժնուած։ Մանգաղներն ուսերուն եւ ուտելիքի իրենց տոպրակներն ալ անոնց ծայրերն անցուցած։

Ճամբան՝ իւրաքանչիւրը բան մը ունի պատմելիք։

Մէկը՝ գիշերուան իր զարմանալի երազը կը պատմէ, ծասնուոր ախորժով մը։ Հա՛, այնպէս, իր արտին ճիշդ պորտին վրայ, երկինքին բացուած ըլլալը, ու «Թօփ» մը լոյսի վար իջնելն ու արտին վրայ փշրուած ըլլալը։

Ուրիշ մը՝ արտերուն վրայ, առատ անձրեւներու տեղալը տեսած ըլլալով, այդ տարուան բերքերուն առատ ըլլալը կը գուշակէ։ Անձրեւը՝ առատութեան եւ օրհնութեան նշան է մեր գիւղին մէջ։

Երրորդ մը՝ որ դեռ անպեխ է եւ անծօրուս, քիչ մը քաշուելով երեցներու ներկայութենէն, կը խօսի իր սրտին իրական երազէն։ Արդէն առնելիք բերքին հետ կապելով իր սրտին ալ թագաւորութիւնը։

Սիրող տղայ մըն է։ Կորիծ ու կայտառ։ Գիւղի աղուոր ու կրակոտ տղայ։ Գեղուղէշ հասակով եւ սեւ ու բոցավառ աչքերով։ Սիրող տղայ, որ՝ պիտի քաղէ, որ ամբարները պիտի լեցնէ, եւ յետոյ ալ, ծակատաբաց ու ինքնավստահ, իր հանին պիտի ղրկէ սիրածին ծնողքին, անոր ձեռքը խնդրելու, «Հրամանաւն Ամենակալին եւ կամօքն ճարգարէին, տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»։

II

Արտերուն մէջ։

Արեւը հիմա կը նմանի բանակի մը թիկունքին բարձունքը պաշտպանող թնդանօթին, որ իր երախը լայնօրէն բացած, առատօրէն կը հոսէ քաղուորներուն արշաւին, ցորենի ովկիանին վրայ։ Աշխատանքին ամենէն հաճելի պահն է այժմ. ուրովհետեւ քիչ մը վերջ, երբ արեւն իր հասակին ամբողջութիւնը պիտի նետէ անոնց գլուխներուն եւ կըռնակներուն վրայ, աշխատանքը պիտի դանդաղի՝ ակամայ, թեւերը պիտի յոգնին եւ քրտինքին անառակ ջրվէժը պիտի հոսի յօնքերէն վար՝ աչքերուն մէջ։

Ու կ'աճապարեն անոնք։ Իրենց թեւերը սօթտած, ճիշդ՝ ըմբիշներու նման։ — Կը քաղե՛ն, հա՛, կը քաղեն։

— «Հէ՛յ, հէ՛յ, մեռնիմ Աստուծոյ արեւին եւ բարութեան։ Ա՛ն ի՜նչ առատութիւն է. սա՛ ի՜նչ ցորեն է է աղբեր, ոսկի՜ է, ոսկի»։

— «Հա՛, իմացի՛ր, կրպօ, որ՝ քաղը լմնցնենք, որ՝ ցորենը աղանք, որ՝ ամբարները լեցնենք, սա ձեռ, «սըրա տավէթի»ն քեզմէ պիտի սկսինք, հասկցա՞ր»։

— «Ուզածդ ալ ատ ըլլայ. ա՛յ, ծա՛րդ։ Կրպօ՞ն կը վախցնես։ Գիտցի՛ր, որ օխտը տարուան զինի ունիմ տիկերով։ Գլուխդ այնպէ՛ս մը կը թրջեմ, որ իմանաս թէ ո՞վ է Կըրպօն։ Առի՛ր հիմա...»։

Ու այսպէս, զուարթ ու ուրախ։ Այնպէս՝ հաց ու պանիր ուտելու նըման, վարժ ու արագ՝ կը քաղեն, հա՛, կը քաղեն։

[illegible] մնացեր ես ծանգալիդ վրայ։ Չխօսի՞ս։ Հայտէ՛, մի՛ ամչնար։ «Սէվտա» է «եավրում», եւ գիւղի «սէվտա»։ Մարդը՝ բարակ ցաւերու կը հացնէ։ Առաջ Աստուած, կը հասնիս մուրազիդ։ Հա՛, իմացիր, որ՝ եթէ տուն լեցնող ըլլաս, ո՛չ թէ պարպող, հանիիդ հետ ես պիտի երթամ խնամութեան։ Աստուծով՝ կ'առնեմ աղջիկը։ Հասկցա՞ր. հայտէ՛, մի՛ մտածեր, մեզք ես, քաղէ՛։»

Երէց քաղուոր մըն է։ Սիրող տղան տխուր դէմքը տեսնելով, սիրտ եւ ուժ կուտայ անոր։Ու կը քաղեն։

III

Կէսօր։

Արտերուն ճիշդ պորտին վրայ, արեւը՝ երկինքէն բորբոքած հրաբուխի մը բերնին կը նմանի, որ իր բոցերուն եւ ժայթքումներուն ներքեւ կ'այրէ, ու կը մրկէ՛, արտ ու քաղուոր։

Հիմայ քաղուորները ծառերու շուքերուն տակ կ'ապաստանին, իրենց ծակատներէն հոսող քրտինքը սրբելով, ձեռքերուն եռեւի կողմովը։

Ու պահէ մը կը ճաշեն արդէն։ Քաղուորին ճաշը՝ հովիւին ճաշէն մեծ տարբերութիւն չունի։

Ձեռք մը «կլկէ», հաց, գլուխ մը սոխ, թիքէ մը խաշու գիւղի պանիր եւ փարջ մը աղբիւրի պաղուկ ջուր։

Հիմայ խումբ խումբ, ծառերուն ներքեւ փարջերով ջուրերն ալ իրենց քով, կը ճաշեն, քառասուն օր անօթի մնացածի ախորժակով։

Ցետոյ՝ քիչ մը քուն. յետոյ կրկին աշխատանք, մինչեւ այն ատեն, երբ արեւը յապաղած ուղտի մը, նման կը պայթի՛ հորիզոնին վրայ, փշո՛ւր, փշո՛ւր։

ԱԹԷՆՔ Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՐՄԻՂԸ

Խորհրդային իշխանութիւնները բանակցութեան մէջ են անգլիական նաւաշինական մեծ ընկերութեան մը հետ, շինել տալու համար յիսուն առեւտրական նաւեր, իւրաքանչիւրը 6էն 10,000 թոնօ տարողութեամբ։ Ռուսիոյ գլխաւոր պայմանն է շինութեանց փոխարժէքի վճարման համար ստանալ երկարատեւ վարկեր։

ԷՋ ՄԸ ՉԱՐՉՈՒՐԱՆՔԻ ՕՐԵՐԷՆ

ԳԷՈՐԳ - ՎԻՇԱՊ

(կախուած 1915 Յունիս 14ին, ուրիշ 51 զոհերու հետ)

«Վիշապ»... Այսպէս կ'անուանէինք այս մեծ յեղափոխականը։

Ծնած էր Կեսարիոյ բազմամարդ շուկայէն եւ փողոցներէն հեռու, համեստ թաղի մը մէկ անկիւնը, կորսուած խոնարհ տան մը մէջ։ Հայերէն չէին գիտեր իր ծնողքը։ Նրջանի անձնուէր ուսուցիչ Վահան Քիւրքճեանի զօրեղ դաստիարակութեան շնորհիւ, կը սահմանուէր դառնալու իսկատիպ դէմք մը։ Վահանը, ինչքան հեզահամբոյր այնքան կորովի ուսուցիչ, սերունդ մը ցրուած էր իր անցած ճանապարհին վրայ Օրտուէն մինչեւ Կեսարիա։ Նոր սերունդը անկէ սորվեցաւ մարդու պէս ապրելու ընդունակութիւնները, անիրաւութեան դէմ ըմբոստանալու հոյակապ սկզբունքները։ Վերջապէս հանրային կեանքի մէջ մեծ դեր կատարելու սահմանուած սերունդը՝ ան կրցաւ պատրաստել Կեսարիոյ գերազանցօրէն առեւտրական միջավայրին մէջ։

Վիշապը պատանի տակաւին, կը մեկնի Յոնիական ափերը, կը փնտռէ մաքուր գետին մը ոտեղծելու համար կազմակերպական գործ։ Կը հաստատուի Լոտէմիշ՝ որ Զմիւռնիոյ շրջանին յեղափոխական շարժումներու միջնաբերդը կը համարուէր։

Կը բնակի խարխուլ տուներու մէջ, կը քարոզէ խանութներու խորերը։ Դուրսը ցնցոտի հագած աղճգորդ էր, իսկ ներսը գաղտագողի քուրմը։ 1902ին Լոտէմիշի առաքեալը դարձած էր։ Երբ աշխատանոցներէն ներս կը մտնէր, հիւանը կը դադրեցնէր ուրագի եւ սղոցի ձայնը, նպարավաճառը կը մոռնար իր կշիռքը, ժամերով կը հաղորդուէին անոր գաղափարներուն ճնշու... Ձգր հաս էո կեռածը, բայց

1905ի Սուլթանի մահափորձը վրայ կը հասնի։ Զմիւռնիոյ հայ կեանքը փոթորկած է, կաբեւոր դեր ստանձնած է Վիշապ կեդրոնի դաւադրական գործին մէջ։ Լոտէմիշն ալ զերծ չէր մնացած այդ ցնցումէն։ Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ, ան երբեմն խաղախորդ է, մերթ պահուած է գերեզմաննոցի դամբարանին մէջ անօթի եւ անպատսպար։ Տառապանքներէն իր մէջ բոյն կը դնէր աղետալի անողոք հիւանդութիւնը։ Պատերազմական ատեանը 101 տարուան կը դատապարտէր զայն, երբ ծպտուած Եգիպտոս անցած էր։

Եկաւ օսմ. սահմանադրութիւնը։ Ընդհատուած պարտականութիւնը կատարելու ժամը հնչած էր Վիշապին համար. բայց ո՞ր շրջանը նախընտրէր Լոտէմիշը թէ Կեսարիա՞ն։ Երկուքն ալ իրեն համար ծննդավայրի հմայքը եւ քաղցրութիւնը ունէին, ընտրեց վերջինը հոն հողը կը կարօտէր մշակի եւ աշխատանքի։ Քալեց տատասկոտ ուղիներէ, հանրային կեանքը իր ծիլերը կ'արձակէր Կեսարիոյ եւ շրջակայ հայաշատ գիւղերու մէջ՝ անոր մարգարտաշունչ խօսքերովը։ Բոլորը անխտիր կը սիրէին զայն։ Իր ուսուցչին Քիւրքճեանին հետ կրթական գործին մեծապէս սատարեց։ Իր անցած վայրերու ժողովուրդը խրախուսեց որ ունենայ վարժարան եւ ուսուցիչ, հաւաքեց մտաւորական խիզախ պատանի տարրերը, հիւրընկալեց զանոնք իր տան մէջ, անոնց մէջ արծարծեց հանրութեան ծառայելու խանդավառութիւնը, հետզհետէ ամէնէն անշուք գիւղերն անգամ կ'ունենային իրենց սեփական գպրոցը եւ անձնուէր կրթական պաշտօնեան։

Կարօտցաւ իր նախկին օճախը. գնաց Լոտէմիշ, հոն համախմբուած գտաւ ընտրուած երիտասարդութեան խմբակ մը։ Գոհ էր. այն կայծը՝ զոր դրած էր այդ միջավայրին մէջ բոցավառած էր սրտերը։ Երկու հաբիւր տունոր այդ գաղութը այդ տարին Ակնունին կը հրաւիրէր. շաբաթ մը ամբողջ ալեկոծ ծովու մը երեւոյթը առած էր։ Ժողովուրդի բոլոր խաւերը անխտիր կը ծափահարէին մեծ հիւրերը։

1915 ապրիլի չարաղէտ օրերուն էր։ Յաղթական Ալլահին թնդանօթները կ'որոտային Կեսարիոյ բերդէն։ Կասկածելի տարրերը գիւղերէն եւ քաղաքներէն կը փոխադրուէին Կեսարիոյ բանտը. վիրաւոր գանկերով, ջախջախուած ոտքերով անվերջ եւ տեւական կարաւաններ կը հասնէին ամէն օր։ Մեր ամէնուս յոյսը Վիշապն էր Աւա՛ղ օր մըն ալ առաջնորդուած էր ոստիկանատուն։ Օրեր անցան, չերեւցաւ, մտատանջ էինք բոլորս ալ, վերջապէս հիւանդ Գէորգը բերին փշրուած. տասնեւմէկ օր ենթարկուած էր տասնեակ մը ոստիկաններու գեհենական տանջանքին։ Պըրկած, ճմլած են անոր մարմինը գաղտնիք ուզած են, բոլորը գիտէր, բայց ոչինչ ըսաւ ուրիշին համար ու ինքզինքը կ'ամբաստանէր միայն, ամէն բան ըսողը ինք էր։

Զինուորական պահականոցը լեցուեցաւ երկու հազար Հայերով։ հոն էին հարուստը, քահանան, ուսուցիչը, բժիշկը, բոլորը, բոլորը։ Կեդրոնաձիգ դէմքն էր Վիշապը. բանտի վարի յարկաբաժնին մէջ հիւանդանոց մը կազմակերպուեցաւ շուտով։

Հերոս Մուրատը կը ճչար անկիւնը, ոտքերու մասները գործողութեան կ'ենթարկուէին. խրոխտ Մարզպետը գառագեղի մէջ բանտարկուած առիւծի նըման լուռ կը խոկար, միշտ ըմբոստ բժիշկ Նազլըեան համախռուած ճախատառուն՝ կը խընամէր հիւանդները, իսկ աննման Վիշապը վիրակապերով կաղնիկաղկելյառաջանարաժէնուն քով. կը քաջալերէր, շունչ եւ ոգի կուտար։ Մեր մխիթարիչ հրեշտակն էր, լաւատես լուրեր կը ստեղծէր մեզ յուսադրելու համար։ Անկիւն մը ընկեր մը իր մահուան զալարումները կ'ապրէր, Գէորգը ծնրադիր, գլխարկը հանած, վերջին յարգանքը կ'ուղղէր զոհին եւ լուռ կ'արտասուէր։ Տունէն եկած պատառ մը հացը կը բաժնէր, սեղանակից էին իրեն կարօտ ընկերները. լուացքէն քիչ մը դրամ խնայած իր ընտանիքը «խաշլըխ» կը բերէր կը բաժնէր ինչ որ ստանար։ Իր սիրելի Իւղաբերը միշտ բանտ կ'այցելէր Այր եւ կնոջ գաղափարի եւ հոգիի ներդաշնակ գեղեցկութիւնը կարելի էր նշմարել տյդ տեղ. այս ըմբոստ աղջիկը տառապանքէն աւելի ուժեղացած՝ կը յանձնարարէր երբեք գաղտնիք չտալ՝ տոկալ տանջանքներուն մինչեւ յետին շունչ։ Երբ Գէորգը փորձէր զայն քաջալերել, ան վիրաւորուած կ՛ըմբոստանար, կը բողոքէր այդ կասկածին դէմ եւ հրաժեշտ կ'առնէր առնական ժպիտով։

Նորածին զաւակ մը ունէր, Անահիտ որուն համար երկար երկար կը խորհէր եւ կիզիչ արցունքներ կը պսպղային իր աչքերուն մէջ։

Աղէտալի գիշեր մըն էր։ Բարբարոսութիւնը վերջին փորձը կը կատարէր բոլոր գաղտնիքները երեւան բերելու համար։ Քաղաքին բոլոր պահականոցները գործունէութեան մէջ էին։ Շատերը կը թունաւորէին իրենք զիրենք եւ ապակիի կտորներով փորձեր կ'ընէին անձնասպանութեան։ Առաջնորդ Պէհրիկեան եպիսկ. շղթայուած էր։ Վիշապը կրկին տարուած էր, հեռուէն հատկտեալ ողբի նմանող ձայն մը կուգար։ Լսելնիս կը ճգնէին, բայց ան ալ աւելի ուժգին կը գոռար։ «Ցեղս կը մեռնի»։ գիշերուան խաւարին մէջ փոթորիկի նման պայթեցաւ այդ աղաղակը։ Կերպարանափոխուած մէկը շալկած ներս բերին։ Կատղած կը մռնչէր.

—Ազգս կը մեռնի»։Բնութեան բոլոր տարրերը կարծես կ'ուզէր շարժման մէջ դնել՝ իր այնքան սիրած բայց ճղակտոր ցեղը փրկելու համար։ Իմացանք որ հաւատաքննութեան դժոխային տանջանքներուն մէջ պրկած, գալարած են անոր հալած, հատած մարմինը՝ գաղտնիք ուզած են զանազան միջոցներով եւ Շլացուցիչ խոստումներով, պահակները զինարբուքի պահեր սարքած են անոր շուրջ, ծաղրած են հայ յեղափոխութիւնը, անկախ Հայաստանը, անոր փըրկիչները, բայց ան չէ պարտուած, անոր կամքին կրանիդեայ պատուարներուն առջեւ փշրուած են բռնապետութեան բոլոր միջոցները։ Գաղտնիքը անոր հոգիին անթափանցելի խորքերին մէջ թաղուած մնաց եւ կը մնայ տակաւին։

Առաջին անգամ ըլլալով 60 հոգի կ'ելլէին պատերազմական ատեանին առջեւ։Վիշապը կանգնած է դատաւորներուն առջեւ։ Ազգերու պատմութեան մէջ քիչ կը գտնուի այդքան ուժեղ պաշտպանութիւն մէկ ժամ տեւած է «իր խօսքը»։ Ցնցող փաստերով հաստատած է Հայերու անմեղութիւնը, զինուորական դատաւորները պահ մը մոռցած իրենց դերը, կաթիլ կաթիլ արցունք թափել սկսած են։ Ներկաները կը յիշեն այդ պահը եւ կը հաստատեն որ բռնակալ ցեղին ներկայացուցիչները շատ քիչ անգամ արդարութեան եւ իրաւունքի այս տեսակ բուռն պաշտպանողական լսած են։

***

915 յունիս 14-15ի լուսնալու գիշերը բանտին դռները ճռնչացին, դահիճները լապտերներով ներս մտան, 12 հոգի մէկիկ մէկիկ հանուեցան իրենց անկողիններէն։ Գէորգն ալ անոնց մէջն էր։ Մոլեռանդ թըրքութեան ցնծատօնն էր այդ օր։ Տանիքներուն վրայ առտուան լուսաբացին կը նշմարէինք ամբողջ բնակչութիւնը երգի, խինդ ու ծիծաղի պարերով։ Կախուած էին բոլորն ալ։ Հոն էին Կեսարիոյ հայ համայնքին բոլոր ներկայացուցիչները, Ծամճեանը, Զամպաքճեանը պղնձագործ Կարապետը եւայլն, եւայլն։ Բեռնակիրները սանդուղի վրայ բեռցած տարած էին դիակները եւ լեցուցած էին փոսի մը մէջ։ Եւ այդ փոսը դարձաւ 52 կախաղան բարձրացած Հայերու դամբարանը։

ԿԵԱՆՔԸ

Քալե՛լ այսպէս կորաքամակ
Մղուած կեանքի խորհուրդէն,
Տեսնել հոգւո՛յն մէջ անպարփակ
Վարդեր՝ որ մի՛շտ կը բուրեն,

Քալել լըռին ու երկիւղած
Երբ ամէն ոք կը ննջէ,
Տեսնել լուսինը մոլորած՝
Աստղերուն մէջ սատափէ։

Ըղձալ ճախրել կապոյտն իվեր,
Բայց մի՛շտ ճակատը հողին,
Ի՞նչպէս հըրճուիլ երբ շիրիմներ
Քայլերուդ դէմ կ'երկարին։

Վայրկեան մը լո՛կ խարտեաշ կոյսի
Նայուածքներէն օրօրուիլ,
Յետոյ աւա՛ղ, շիթ մ'արցունքի
Գայ սիրոյդ հետ խառնըւիլ։

Կենա՛լ յանկարծ ճամբուն վըրայ,
Ուզել պահիկ մ'երազել,
Մինչ դանկ մ'ահա դուրս կը փութայ,
Որ գայ հոգիդ խըռովել։

Լո՛կ հիւղակով մը շատանալ
Ժայռի կողին ապալեր,
Բայց որ աւա՛ղ, անոր սեմն ալ
Ցուրտ շիրմաքար մ'է եղեր։

Նախ դողդղալ աչքերն ուղղած
Քարին՝ օծուա՛ծ արցունքէդ.
Յետոյ փախչի՛լ քու երազած
Անդորրաւէ՛տ հիւղակէդ։

Պէ՛տք է ապրիլ անտեսելով,
Եւ կամ պէտք է տառապիլ.
Մերթ արբենալ սին հաճոյքով,
Կեանքի մեղքին վարժըւիլ։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

...ին կը հանչին Նազլըե...նը, ...իրքճեանը, Մուրատը, Մոս...կեանը, Մինասեանը, Աթ...ճեանը, Թաշճեանը, բժիշկ ...եանը, Յովհաննուն,— ու...ցին, կղերական, բժիշկ, ...գիր, արհեստաւորը որ ...ժը չինեց: Այդ փոսին մէջ ...ալի չուրջ թաղուած են, ...րճէկցին, Թալասցին, Մուն...ցին, Կէժէրէկցին, Էֆ...ցին, Կեսարացին, Բում...կցին եւն.:

Ոչ սիրելիներու արցունքը ...ցաւ անոնց հողին վրայ, ոչ ...ան կարդաց իր «Աստ...», Խունկի տեղ աղ...ներ նետուեցան անոնց ...

Տարին մէկ անգամ գոնէ ...օր, Ջաւարեաններու սե... պատկանող մեր ան... Վիշապին յիշատակին— ...հրդանշանական լայն ի... ունի, եւ դարձաւ հոմա... Հայ Յեղափոխութեան ...— այո՛ այդ յիշա...ին տանք համազգական ...թիւն, բոլորս որ զայն ...իր 52 ընկերները կը ճանչ..., ունենանք յարգանքի եւ ...ագիտութեան զօրեղ ար...թիւն մը:

...թիլ մը արցունք պիտի ...ք անոնց յիշատակին...:

ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

...ՐԱՆՍԱ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Այս միջոցիս ֆրանսական մա...ին մէջ յաճախադէպ են Սու... ֆրանսական հոգատարութեան ...ին գրութիւնները: «Էքօ տը ...»ի մէջ, Ռընէ Վալատի կը ... այս առթիւ, պատմական դէպ... հարեւանցի վերլուծումէ մը ...— Արեւելքի մեր հոգատարու...ն համար առեւը չէ՞ եկած ընդ... երթալու բարեփոխման մը, որ ...պանելով մէկտեղ սուրիական եւ լի...անեան շահերուն սերտօրէն ...ուած մեր ընդհանուր շահերը, ...ապատէր կարգ մը բեռներէ եւ ...ապատասխանէր մեր ջանքերով ... հասունցած երկու պետու... օրինաւոր ձգտումներուն:

...ատահած է սակայն դէպքմը, որ ...խնամակալութեան յանձնուած ...րներէն դուրս ըլլալով մէկտեղ, ...անդրադարձումները զգալի կը ...նէ: Անգլեւիրաքեան դաշնա... է այդ եւ Իրաքի՝ Ազգերու ...նակցութեան մէջ մտաւոր է ...անական մուտքը:

Անշուշտ, անգլիական ռազմա... յստակ է եւ ճարտար: Լոն... կառավարութիւնը կը փափա...ր փրկել իրաքեան պարտա...թիւններէն, Միջյայի երկրին ... պահելով մէկտեղ տնտեսական կայսերական իր դիրքերը, որոնք ..., կարեւորութիւն ունին իրեն ...: Եւ նոյն առթիւ, իրականացնել ...ակ մր ծպտեալ հովանաւո...թիւն որ զինքը ազատէ ժը... հակակշռէն: Պէ՞տք է որ ...ց օրինակ առնենք Սուրիոյ մեր

հոգատարութեան համար: Կը՛ թուի թէ ո՛չ, բացարձակապէս: Բայց, Լիբանանցիներն ու Սուրիացիները հասած ըլլալով զարգացման աւելի բարձր աստիճանի մը, քան Իրաքի ժողովուրդները, վայրկեանը յարմար կը թուի ուսումնասիրելու դաշնագիր մը, որ նուիրագործէր անոնց անկախութիւնը եւ նոյնպէս անոնց բանար Ժընեւեան հաստատութեան դռները: Մենք պիտի ուժ տանք Ժընեւի մէջ, Անգլիոյ կողմէ ներկայացուած Իրաքի թեկնածութեան, մինչ փոխադարձաբար, Անգլիա պէտք է ուժ տայ անոր որ պիտի ներկայացնենք ի հաշիւ մեր հոգատարեալներուն: Այսուհանդերձ ներկայ զոյավիճակին վրայ այս փոփոխութիւնները մասնաւորաբար շատ նուրբ ըլլալով, այստեղ զանոնք պիտի քննենք համաձայն այն կարծիքներուն, զորս քաղած ենք ֆրանսացի զանազան անձնաւորութիւններէ եւ տեղական բնակչութեանց իրաւասու ներկայացուցիչներէն:

Իբր հիմ, պէտք է դնել այս սկզբունքը:

Ֆրանսական եւ լիբանո-սուրիական շահերը համերաշխօրէն կապուած են իրարու: Որպէսզի Արեւելքի պետութիւնները կարենան բարգաւաճիլ անկախութեամբ, պէտք է Ֆրանսա ներկայ գտնուի անոնց մէջ: Այլեւս հոգատարութիւն չպիտի գտնուի, այլ դաշնագիր եւ համաձայնագիր: Այլեւս մարզպան չպիտի գտնուի, այլ դեսպան մը որ վայելէ մասնաւոր առանձնաշնորհներ, համաձայն իր հիւրերու կամքին եւ պայմանագրութեանց: Այլեւս հոն գրաւման ֆրանսական բանակ չպիտի գտնուի, այլ սուրիական եւ լիբանանեան բանակ մը, որ կազմուած ըլլայ ըստ ֆրանսական բանակի, ֆրանսացի մարզիչներով: Ու քանի պէտքը կայ եւ քանի երկու պետութեանց համար վտանգ կրնայ ըլլալ, Արեւելքի մէջ ֆրանսական զօրախումբեր պիտի պահուին եւ այդ մեր դաշնակիցներուն իսկ խնդրանքով:

Անշուշտ, ֆրանսական որոշ զօրագունդերու այստեղ պահպանման երկարաձգումը՝ բեռ մըն է: Սակայն գիտել կուտար Դամասկոսի երեւելիներէն մէկը, լաւ տեղաւորուած դրամ է: Որովհետեւ չէք կրնար ուրանալ թէ՝ անկախ բայց դաշնակից եւ բարեկամ,ան կըկազմէ էական մէկ կտորը Ֆրանսայի կայսերական գանձատան: Չուզեցի՞ք հոն կիրարկել տնտեսական գործօն քաղաքականութիւն մը: Լաւ... բայց պարտաւոր էք հոն կենալ մեր քովը. որովհետեւ ձեր միջերկրականեան դիրքը այդ կը պարտադրէ ձեզ եւ որովհետեւ, եթէ հոն չըլլայիք, Թերեւս ուրիշներ պիտի գային հոն հաստատուելու ծեր ու մեր դէմ: Գիտեմ թէ կ'ուզէք նուազեցնել ձեր բանակին թիւը»:

Բայց չկայ ելմտացոյցի նուազում մը որ իր օգուտներով տեղը բռնէ նիւթական եւ բարոյական տեղատուութեան, որուն հետեւանքները պիտի կրէիք ձեր լքումով: Որովհետեւ, ամէն ինչ իրարու կը կապուի: Ձեր ներկայութիւնը, ձեր բարեկամութիւնը եւ ձեր ուժը մեր երկրին մէջ անհրաժեշտ են, որպէս զի կարենանք պահպանել ձեր հոգեկան, մտաւորական և տնտեսական դիրքերը. կ'ըսեմ տնտեսական, որովհետեւ, ոչ մեր լեռները, ոչ մեր հովիտները, ոչ ալ երկրագործական եւ քարիւղային անհուն Միջագետքը չեն ըսած դեռ իրենց վերջին խօսքը: Այս երկիրը որ հարուստ եղաւ, կրնայ եւ պէտք է որ նորէն հարուստ ըլլայ»:

Եւ ահա, կղերականի մը խօսքը. —Անգլիա ըսաւ Իրաքի.—Ես ձեռքիս մէջ կը պահեմ ղեկը: Հիմայ, ձեր գլխուն ճարը նայեցէք: Դուք, Ֆրանսա, պարտաւոր էք Սուրիոյ եւ Լիբանանի ըսելու, «աշխատինք միասին»:

* * *

Կը թուի ուրեմն թէ խարխափումներու շրջանէ մը վերջ, որ դերծ չեղաւ սխալներէ եւ մանաւանդ դժուարութիւններէ— Արեւելքի մէջ կացութիւնը կը պայծառանայ: Պարագաներուն յարմարցուած եւ նոր քաղաքականութեան մը գիծերը երեւան կուգան: Շատ նուրբ հոգատարութեան մը 10 տարիները ցոյց կուտան տրամաբանական, երկու կողմերուն համար օգտակար եղրակացութիւն մը եւ աւելի՛ն, համապատասխան Ազգերու Դաշինքի ոգիին:

Մօտ ատենէն ուրեմն, պէտք պիտի ըլլայ բանալ կանաչ գորգը եւ սկսիլ վերջնական բանակցութեանց: Անոնք որ կ'ուզեն Սուրիան վերածել գաղութի մը, անոնք որ պարպում կը պոռային, հաւասարապէս սխալած պիտի ըլլան: Անգամ մը եւս խղճմտներն ու իմաստունները իրաւունք ունեցած պիտի ըլլան:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿԱՐՄՐԱՄՈՐԹ ՑԵՂԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Կարմրամորթ ցեղերու անուններն իսկ կը յայտնեն թէ որքա՛ն բանաստեղծականութիւն կայ իրենց բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ: Ահա կիներու անուններ թարգմանաբար.—

վարդի կոկոն, Գլխահակ ծաղիկ, Լացող ուռի, Բուրումնաւէտ մարգագետին, Բիւրեղեայ մարմար, Սպիտակ ամպ, Լողացող եղնիկ, Բեւեռային աստղ, Անապակ աղբիւր:

Եւ ահա այրերու անուններ.—

Զօրս արջ, Խաբող գայլ, ճերմակ գոմէշ, կարմիր արջ, եղջերուի գլուխ, Ջիու Թրիք, Հոսուն աղբ, Արիւնոտ ձեռք:

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Մէկը Հայաստանի ամէնէն աւելի օժտուած գրողներէն: Հեղինակը «Մթնաձոր»ին:

Պատմուածքներ չեն «Մթնաձոր»ի կտորները, այլ պատկերներ, բայց ինքնատիպ ձեւով մը տրուած: Ամբողջ Լեռնահայաստանն է, որ հարթաքանդակի (relief) մը պէս կը տրուի մեզի: Լերան այդ ազդեցութիւնը կը յայտնուի Բակունցի ոչ միայն պատկերներուն, այլ նոյն իսկ նախադասութիւններուն մէջ: Անգութ ու վայրենի բան մը կայ «Մըթնաձոր»ի մէջ: Նախադասութիւններն իսկ ունին իրենց ձեւն ու խորքը: Ենթակայականութիւնը այնքան ըսպաննուած է այնտեղ, որ, մորդիկ, առանց զգացական կեանքի, լերան մը պէս մութ են ու ծանր: Ու ատկէ նմանութիւն մը մարդուն եւ կենդանիին միջեւ, — լռակեաց, գաղտնապահ եւ դաժան:

Նկարագրութիւնն իսկ որ հեղինակէն կուգայ եւ կը խառնուի գիւղացիին արտայայտութեան, saccadé ձեւ մը ունին, անդնդային ճեղքեր, լեռնային խորդուբորդութիւններ: Իր պատկերները առաջին իսկ բառով ոտքի կ'ելլեն ու կը սկսին քալել պատմուածքի մը պէս, յաճախ եղերականութիւն մը պատրաստելու պատրանքով հանգոյց մը կը ստեղծուի, բայց երբեք դէպի լուծում կամ վախճան չեն քալեր: Այս պատճառով, իր պատմուածքները միշտ կը թուին թէ պակաս են, վերջը չէ գրուած: Եւ այս անոր համար, որ Բակունց ուժեղ սէր մը ունի առարկայականութեան կամ վախ մը, որ մի գուցէ դէպքերը ստանան մասնաւոր նշանակութիւն մը:

Սակայն Բակունցի գլխաւոր յատկանիշը կը կազմէ իր գիտողի կարողութիւնը:

Լուսանկարիչի աչք մը ունի, եւ այնպիսի մանրամասնութիւններ կը ժողվէ եւ կ'արտայայտէ քանի մը բառով, որ անմիջապէս կը յիշեցնէ համեստեղը:

Հատուած մը Բակունցէն.—

ՄԹՆԱՁՈՐԻ «ՁԱՐՔ»Ը

Կտուրի վրայ նստած մի ալեւոր, որ եղան մաղոտ կաշի էր քերում եւ պատմութիւն անում քարերին նստոտած շինականներին,— երբ կանգնեց փէշերից մաղը թափ տալու, աչքն ընկաւ դիմացի ճամպին, ձեռքը ճակատին պահեց, որ արեւի շողերը ջրակալած աչքերին չխանգարեն ճամպով եկողներին աւելի լաւ տեսնելու:

— Կ'ասես էն մինն էլ կնիկ ա...

Միւսներն էլ ետ նայեցին, մի պահ մոռացան ալեւորի պատմութիւնը:

— Ի՞նչ էլ անխիղճ մարդ են, ինչումն էլ ձի կը նստե՞ն:

— Ձին իրենցը լինէր, նստիլ չէին...

(Պատմուածքը կը շարունակուի եւ երեւցած ճամբորդներէն մէկը, կին մը, գիւղ հասած է արդէն):

— Սաքա՛ն, Սաքա՛ն, ձայն տուաւ մայրը կտուրից, եկ է՛, կովը ծնում ա...

Սաքանը տեղից վեր թռաւ, մահակն առաւ եւ կտուրից կտուր անցնելով գնաց:

— Զթողաս, որ հորթին կոխ տայ, հէյվանը խամ ա, կանչեց մերը հեռացող Սաքանի ետեւից եւ ալա սկսեց պատմել:

Իրենց կտուրին երբ հասաւ, գոմի երդից Սաքանի ականջովն ընկաւ կովի բառաչը:

— Սաքան, մի բան չպատահի, ասաց մայրը, որ կովի ամէն մի բառաչը լսելիս, բռունցքով կրծքին էր խփում եւ ասում.

— Ջա՛ն, Մարա՛լ...

Սաքան գոմի դուռը բացեց: Դռան ճռռոցի վրայ կովը ետ նայեց, ի- րիկնամուտի լոյսն ընկաւ դէմքին, և եթէ Սաքանը կովի աչքերին նայէր, աչքերում առաջին երկունքի դժուարին ցաւը կը տեսնէր: Բայց Սաքանը մօտեցաւ, ձեռքը կովի փորին դրեց, կախ ընկած պտուկներին նայեց, կաթով լի կրծին:

— Խոտ բեր, Նանի՛, — և մինչեւ մայրը խոտ կը բերէր գոմի քարերին փռելու, Սաքանը թեւերը վեր քաշեց, էլի շօշափեց կովի կախ ընկած փորը:

Մարալի ցաւերը շատացան: Կովը յաճախ տեղը փոխում էր, ետ ու առաջ անում, գլուխն ախոռի տախտակներին դէմ տալիս, փնչոցով հոտոտում գոմի քարերը, եւ երբ արգանդում հորթուկը աւելի էր շարժւում, Մարալը խրտնում էր ինքն իրենից, պոչով փորին խփում, կարծես շարժւողը մէջքի վրան էր եւ պոչի հարուածից պիտի թռնէր, հեռանար:

Սաքանի փոքրիկ տղան երեւաց գոմի դռան մօտ, պորտը քերելով ուզեց ներս մտնի, բայց Նանի թեւից բռնեց, տուն տարաւ:

Կովի կծկումները շատացան: Ուռած փորը հեւալու պէս էր լինում, Մարալը ցաւից թուլացել, հազիւ էր կանգնում ոտքերի վրայ:

Քիչ յետոյ Մարալը լիզում էր չոր խոտի վրայ պառկած լորձունքոտ հորթին, որ աչքերը մերթ բաց էր անում, մերթ խփում:

— Վո՛ւյ, փո՛ւյ, Նանի՛, պուչը ծաղիկ ա, կանչեց Սաքանի տղան, որ կովի ծնելու ժամանակ հօրից եւ տատից աննկատ ներս էր մտել եւ պահել գոմի անկիւնում:

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ, ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած ըլլալով իրենց բաժնեգինները, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել:

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն: կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻ՛Ն... ՀՈՒՐՈՎ ՈՒ ՍՈՒՐՈՎ

Այս վերջերս, խաղաղութեան պաշտպանման եւ հաստատման փափաքողները շատ կը խօսին սպառազինումներու եւ պատերազմական ծախքերու մասին: Քիչերն են սակայն, որ գաղափար ունին այն թիւերուն ու գումարներուն վրայ, որոնցմով կարելի է չափել սպառազինման վազքը:

Այդ թիւերը արձանագրուած կը գտնենք Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ հրատարակութեան մէջ, 1200 էջնոց գիրք մը: Այս գիրքին մէջ կարելի 'է գտնել ամէն կարգի տեղեկութիւններ 1929-1930ի զինուորական-պատերազմական ծախքերուն մասին: Ահա քաղուածք մը:

Ամերիկա	17,049,258,912
Անգլիա	14,303,726,651
Ռուսիա	12,041,491,000
Ֆրանսա	11,034,500,000
Իտալիա	6,444,158,146
Ճափոն	6,185,460,667
Գերմանիա	4,047,460,822

Այս գումարները, իւրաքանչիւր պետութիւն արձանագրելէ յետոյ իր պատերազմական-զինուորական ելմտացոյցին մէջ, անշուշտ հանգարտօրէն կրնայ խօսիլ ընդհ. զինաթափութեան եւ խաղաղութեան մասին:

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ

Շիքակոյի համալսարանի Նոր Կտակարանի ուսուցիչ փրոֆ. Էտկըր Կուտսփիտի կարծիքով բազմաթիւ արժէքաւոր գրական ձեռագրեր կան Շիքակոյի հայ, յոյն եւ սուրիացի գաղթականներուն մօտ:

1930ի յունուարին էր որ գտնուեցաւ «Գոլոսիմօ Ս. Գիրքը» որ 10րդ դարու գործ է: Այս Ս. Գիրքը կը կոչուի նաեւ «Արկոս Լէքսիոնըրի»: Ուրիշ սուրիական ձեռագիր մը կը պարունակէ Յովհաննու Աւետարանին վերջին մասը եւ Հռովմայեցւոց Թղթին սկիզբը: Այս գրքին միացեալ մասերը կը գտնուին Սուրիա:

Նոր գտնուեցաւ հայկական ձեռագիր մը, որ կը պարունակէ չորս աւետարանները: Այս գիրքը գրուած է 16րդ դարուն մագաղաթի վրայ եւ ջրաներկով:

Համալսարանը գնած է նաեւ ուրիշ յոյն ձեռագիր մը, որ կը պատկանի 13րդ դարուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՔՐՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

...նչպէս գրած էինք, Պէտր... Սիւրէյա պէյ անցեալ շա... օր դասախօսութիւն մը ...դաց քրտական բանահիւ...թեան մասին:

...ասախօսութեան բնագիրը ...նուած ըլլալով մեզի, ստո... կը թարգմանենք «մեմ եւ ...ի պատմութիւնը», որու մա... ուրիշ առթիւ ալ խօսելու ...թ ունեցած ենք:

...Քիւրտ գրաւոր բանահիւ...թեան մէջ, կը գրէ Սիւրէյա ... ամէնէն ժողովրդականը եւ ...ին հռչակաւորն է «Զին եւ ...», քնարական ողբերգու...ն մը:

...եմ Ալանի այս գրոյցը, ...գուի ամբողջ Քիւրտիստանի ... ոչ հեղինակ ունի, ոչ ալ ...թ Թուական: Մինչդեռ «Զին ...եմ» գրուած է 1687 Թուա...ին (հիճրէթի 1105 Թ.) Ահ... Խանիի կողմէ, ծնած՝ Խանի գիւղը, Պայազիտի մօտ: Իր ծնած Թուականը կը հաշուէ 1643 (1061) եւ այսպէս կ'արտայայտէ.

Երբ արիւնը անջատուեցաւ անծանօթէն, թուականն էր 1061:

Շատ քիչ բան ծանօթ է իր կեանքէն: Ահմէտ Խանի քանի մը տարի անցուցած է ձէզիրէ, որ այդ շրջանի գիտուններուն եւ գրագէտներուն վառարանն էր, թաղուած է Պայազիտ եւ իր գերեզմանը ուխտատեղի մըն է քիւրտերուն համար:

Ոչ միայն մեծ բանաստեղծ մըն էր, այլ եւ գիտուն մը: Շօշափած է զանազան գիտական խնդիրներ, մանաւանդ բժշկութիւնը եւ աստեղագիտութիւնը, որոնց մասին երկու երկեր ունի, Ոչ մէկ հետք՝ այդ գործերէն:

Իր ամենամեծ յատկանիշն է հայրենասիրութիւնը: Այն շըրջանին երբ բոլոր քիւրտ մտաւորականները միայն օտար լեզուներով — պարսկերէն, արաբերէն եւ Թուրքերէն — կը գրէին, Թէեւ քաջածանօթ այդ լեզուներուն, Ահմէտ Խանի նախընտրեց իր մայրենի լեզուն: Իր ազգայնականութեամբ եւ հայրենասիրութեամբ ինքզինքը նուիրեց քիւրտ երիտասարդութեան կրթութեան, դպրոց մը հիմնեց Պայազիտի մէջ եւ ինքն իսկ քիւրտերէն սորվեցուց, գրեց դպրոցական հաւաքածոյ մը, «Պըզտիկներուն գարունը» եւ բառարան մը, Այս հաւաքածոյին ձեռագիրը — Թերեւս միակը — կը գտնուի բրիտանական Թանգարանը: Իսկ «Զին եւ մեմ»ի ձեռագիրը՝ Սիւրէյա պէյի քով: Այս գործը կը բաղկանայ 214 էջէ եւ բաժնուած է 56 բանաստեղծութիւններու, իւրաքանչիւրը առանձին խորագրով:

Բուն բնագիրը, որ կը բաղկանայ 52 բանաստեղծութիւններէ,նուիրուած է «Զին եւ մեմ»ի սիրային արկածներուն,

Ստորեւ՝ Թարգմանութիւնն է.

(Քրտական հէքեաթ)

ԶԻՆ ԵՒ ՄԵՄ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Իշխան Զէյնէտտին կ'ապրէր Ճէզիրէ—Պոթան քաղաքին մէջ, որ մայրաքաղաքն է քրտական Պոթանի պետութեան: Այս իշխանը ունէր երկու քոյր, մէկը ամուսնացած էր Զէյնէտտինի նախարարներէն Թաճտինի հետ, միւսը ամուսնացած չէր եւ կ'ապրէր պալատին մէջ:

Քրտական ուրիշ պետութեան մը, Ալանի մէջ ալ կ'ապրէր երիտասարդ իշխան մը, որ կը կոչուէր Մեմ:

* * *

Գիշեր մը երբ Զին կը քնանար խաղաղութեամբ, չորս պարիկներ եկան մօտեցան իր անկողնին, քնաբեր մանեակ մը անցուցին իր վզին, յետոյ առին տարին Ալան երկիրը եւ պառկեցուցին Մեմի անկողնին մէջ:

Երբ պարիկները վզէն առին մոգական մանեակը, Զին բացաւ աչքերը եւ, տեսնելով որ երիտասարդ մը պառկած է իր ծոցը, ըսաւ անոր.

— Ո՞վ էք դուք: Զրահ հագէք այսուհետեւ, որպէսզի կարենաք զձեզ պաշտպանել եղբօրս բարկութեան դէմ: Ի՞նչ համարձակութիւն գալ ու պառկիլ անկողնիս մէջ:

Մեմ եւս արթնցաւ՝ լսելով այս խօսքերը: Բացաւ աչքերը եւ տեսաւ որ մանկամարդ պաշտելի աղջիկ մը պառկած է իր ծոցը: Զարմանքով եւ սքանչացումով խառն, հարցուց.

— «Ե՞ս պառկած եմ ձեր անկողնին մէջ, թէ դուք իմ անկողնիս մէջ:

Երկուքն ալ շուարեր էին: Այսուհանդերձ, Զինի վերջոյ համոզուեցաւ, որ իրեն անծանօթ էին սենեակն ալ, անկողինն ալ, ուր պառկեր էր:

Այն ատեն Մեմ հանեց սուրը եւ դրաւ իրենց երկուքին միջեւ: Եւ յետոյ սկսան քաղցր խօսակցութեան մը: Զին մէկիկ մէկիկ թուեց իր երկրին քաղաքները. Մեմ ոչ մէկը կը ճանչնար սակայն:

Ու սիրոյ քաղցր զգացում մը ծընաւ այս երկու սիրտերուն մէջ: Ու մատանի փոխանակեցին իրարու հետ:

Երբ արշալոյսը հասաւ, պարիկները եկան եւ անոնց վիզն անցուցին քնաբեր մանեակներ: Եւ անոնք նորէն քնացան խոր ու խաղաղ:

Զինը տարին իր տունը:

Երկուքն ալ, երբ արթնցան ու տեսան որ մինակ են իրենց անկողիններուն մէջ, մտովի հարցուցին թէ երա՞զ տեսած էին արդեօք: Սակայն մատանին իրենց մատներուն վրայ կը հաստատէր թէ իրականութիւն էր ինչ որ կը յիշէին:

Եւ այդ գիշերուան յիշատակը անոնց համար դարձաւ իրենց սիրոյն արշալոյսը:

Մեմ չափազանց սիրահարած էր Զինի, այնպէս որ մերժեց ամուսնութեան ամէն առաջարկ, զոր հայրը կը ներկայացնէր իրեն: Եւ որոշեց ճամբորդել, գտնելու համար Զինը: Եւ այդ նպատակով հեծաւ կախարդական ձիու մը վրայ, աւելի արագաթռիչ քան բոլոր թռչունները: Զին կը հասկնար նաեւ ամէն լեզու:

Քառասուն օր ետքը, Մեմ հասաւ Ճէզիրէ-Պոթան:

(Շար.)

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այսօր կիրակի, Սորպոնի մեծ ամփիթատրին մէջ, փարիզ

Ա.— ցարգանքի հանդէս (ժամը 2.30ին)

Նախագահութեամբ ծերակուտական և Նախկին Նախարար

Մ. ԱՆՏՐԷ ՕՆՕՐԱՅԻ

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ, մահուան տարելիցին առթիւ

կը խօսին՝ Պ. Պ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ, Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ
Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ եւ Լ. ԿԻՒՄԻՒՇԿԷՐՏԱՆ

Ուղերձներ՝ Հայ որբերու, Հայ Ուսանողներու եւ Հայ կամաւորներու կողմէ:

Արտասանութիւն՝ Պ. ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԷ

Բ.— յոբելեանական հանդէս (ժամը 4ին)

Նախագահութեամբ Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ

կը խօսին՝ Ե. ԱՂԱԹՕՆ ՊԷՅ եւ Պ. Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

Ուղերձներ՝ Տ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ, Տ. ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ՊԱՀԱՊԱՆԵԱՆԻ, Յ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՎԵՐ. Յ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ,

ընթերցում հեռագիրներու եւ ուղերձներու

Արտասանութիւն՝ Տիկ. ՍԸԿՕՆ - ՎԷՊԷՐԻ

կ'երգէ՝ ՕՐ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Համերգներ՝ Սէն Ժէրվէի մեծ երգչախումբին կողմէ (առաջնորդութեամբ Մ. ԲՕԼ ԼԸ ՖԼԷՄԻ եւ Պ. ՏԻՐԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ)

Գորշ, ճերմակ եւ դեղին հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է՝ 17 րիւ տը լա Սորպոն:

Կանանչ, կապոյտ եւ լիլա հրաւիրատոմս ունեցողներուն մուտքն է 47 րիւ տէ զ'Էքօլ:

Կը խնդրուի յարգանքի հանդէսին միջոցին չծափահարել:

10 տարեկանէն վար տղոց մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է: Հանգանակութիւն չկայ:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»
Մասնաճիւղին տարեկան

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 12ին կիրակի օր: կը խնդրուի նկատի առնել

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ յօդացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՀՐԱՒԷՐ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Այցելեցէք Exposition Coloniale*ի մէջ*, Stand Palestine*ի կից*, Café Maure. *գարեջրատունը, ուր կը նուագէ ԹԱՌԻՍԹ ԺՕՐԺ եւ կ'երգէ Տիկին ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ մինչեւ կէս գիշեր:*
Exposition *մէջ միակ հայկական ժամադրավայրը:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Բէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին: Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Frères Der-Nerssesian 38Rue Lepic, Paris: *Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:*

Գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) Ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

Կ'ուզուի տափատի ֆինիսէօզ մը: Յեւական գործ, կ'ուզուի նաեւ տափատ կարել սորվիլ փափաքող աշկերտ կամ աշկերտուհի մը, փոքրիկ վարձատրութիւնով: Դիմել Mme Marie Nazikian, 11 rue Pinel. Paris (XIII). իթալի:

Electrophone Thomson-Houston
Brillant répertoire de disques

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ
պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար:
Մասնաւոր գին Հայերու

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sépastopol, փարիզ, մէթ. Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ.: կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—3 եւ կիրակիառաւօտները:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12:* ելեկտ. խորհ. (մանրէաքն.) 25 ֆր.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի *օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:*

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39.

Դուք, որ վարակուած էք հեղձախտով, լայնաթոքութիւնով, ցնցղատապով, գացէք MONT - DORE (Auvergne) *որ օժտուած է 40 եզական աղբիւրներով դեղաշնչութեան համար* (inhalation).

Մանր. դիմել Cie. de Mont-Dore, 10 Rue Auber, Paris (9).

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUNի
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:
Տիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49
(կառ տիւ նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՕՆՆԻԿ ԻՍԿԷՆՏԷՐԵԱՆ

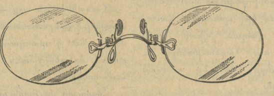
ԴԵՐՁԱԿ

ՇԻՔ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

21 QUAI DE LA TOURNELLE PARIS (5E)

PHARMACIE COMMERCIAL

de la Place Clichy 6 Place Clichy, Paris (9)

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու ճոխ մթերք, աչքի քննութիւնը կը կատարուի ձրի Պ. Գ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Պեռլինէն:

PHOTO ACOUSTIQUE OPTIQUE
Métro et Nord Sud Place Clichy Tél. Cent. 65—18

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

24 Rue St. Lazare, Paris (9)

Քաջալերուած երեք տարուան անլուր յաջողութենէն՝ ծանօթ երգիծաբան — ճաշարանապետը ԼԻԼԱ մեծամեծ զոհողութիւններով ընդարձակած է իր ճաշարանը, բոլորովին անման կազմածներով եւ դիւթական լուսազարդութեամբ մը: Բացի խոհարար Պ. Արամի անմրցելի համադամներէն, հատընտիր անուշեղէնները կը պատրաստէ ծանօթ մասնագէտ Պ. Օննիկ:

Նախանձոտները ինչ ալ ըսեն, այցելութիւն մը բաւական է ըսելու «իրաւ ԼԻԼԱՆ միակն է եղեր ԱԺԱՆՈՒԹԵԱՆ, ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ եւ ՃԱՇԱԿԻ կրկնակ առաւելութիւններուն մէջ»:

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն: Չափաւոր գին:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Բաէֆ տը Շինի:* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:
Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

---

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

Տօկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: Կիր. մինչեւ կէսօր բաց է:

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու:

2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու:

4.— Յուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10*—1: Հեռախօս Provence *78—02*.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*

Ջղային եւ Հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննէածական, ելեկտրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*

Դարմանատան տնօրէնը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ALIMENTATION TURENNE
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. փարիզ (3) մէթրօ՝ République
Թէլիֆօն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:
Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

Columbia
Agence exclusive

POLYDOR
REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.: Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (հրաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître*ի* Courant continu*ն, գին՝ 478 ֆր. 75: Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Ծախուածները ետ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9:*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1931
16 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1596 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԷՆ ՅԵՏՈՅ

Կիրակի օր, Բարեգործականի կեդր. Վարչութիւնը կար-...ին ցուցահանդէս մը սարքած էր, իր արծաթեայ յոբելեանին ...թիւ:

Օդին տաքութիւնը կը բարեխառնուէր շրջապատին սառ...ային վեհութեամբ,— չափուած, ձեւուած, կոճկուած: Մէկ ...ով՝ հատընտիր եւ ազնուապետական, ինչպէս է Հ. Բ. Մի...թիւնը ինք: Դժբախտաբար:

Առաջին մասին մէջ, որ նուիրուած էր Պ. Պ. Նուպարի ...պատակին, հարկ եղաւ լսել երեք ֆրանսերէն ճառեր, ֆրան...ացի նախագահին բացման ճառէն յետոյ:

Իսկ երկրորդ մասին մէջ— բուն յոբելեանը— Պ. Գ. Կիւլ...պէնկեանի հայերէն գրաւոր ճառը: Գահաճառ մը, որուն տէրը ...ացակայ էր: Եւ յետոյ ուրիշ վեց ճառեր: Զենք հաշուեր թէ ...առաջին եւ թէ երկրորդ մասին ուղերձները, որոնք եթէ չա...ունակուէին, մինչեւ կէս գիշեր կ՚երկարաձգուէր հանդէսը:

Յայտագիրը կը պարունակէր նաեւ գեղարուեստական բա...ին մը, նոյնքան ճոխ,— երգ, խմբերգ, արտասանութիւն:

Ընդհանուր տպաւորութի՞ւնը— Բարեխառն: Յայտագրին ...ծագոյն մասը նուիրուած ըլլալով արարողական բանաձեւե...ու— կարելի էր ըսել ծիսականութեանց— բուն հանգոյցը կը ...նուէր վարիչ-պատուիրակին բանախօսութեան մէջ:

Անշուշտ նոյնութեամբ տպագրութեան պիտի յանձնուի ...յդ ճառը: Անոր հոետորական արժէքը գնահատողներ շատ են: ...նչ կը վերաբերի բովանդակութեան եւ ձգտումին, կը թուի ...է Բարեգործականի կեդր. Վարչութիւնը ուզած է բարեխառ...ել հանրային տրամադրութիւնը: Սիրաշահել «սիրելի հայ ժո...ղովուրդը», որ բազմութեամբ եկած էր նոր խօսք լսելու եւ ...թէ ձուլածոյ հաւաստիքներ:

Այդ ճառին մէջ, նորէն եւ նորէն շեշտուած է թէ Բարե...գործականը չունի խտրական ոգի:

Շա՛տ ենք լսած այդ խօսքը, բերանացի թէ գրաւոր: Ու ...ած ենք բոլորովին անհամապատասխան՝ բուն իրականու...թեան.

Իրողութիւն է որ Բարեգործականի վարիչները սկիզբէն ...իր մասնաւոր բծախնդրութեամբ կը հետաքրքրուին իրենց ...կապուած մարդոց ընկերային եւ քաղաքական դաւա...նքով: Կը մաղեն, կը զտեն: Ոչ միայն ուսուցիչը, այլեւ ...անողը: Կը սիրեն շրջապատուիլ «բարեյոյս» տարրերով, եւ ...ուշ-անուշ ականջ տալ շողիքոտ փափսուքներու: Կ՚ախոր...ին վարձու գովասանքներէ, ու կը վախնան «պղտորուելէ»:

Սովորամոլութի՞ւն, թէ մասնաւոր քաղաքականութիւն:

...ուզէինք որ իրե՛նք լուսաբանէին:

Կ՚ուզէինք որ գործքով ապացուցանէին, գոնէ այս յոբել...անէն յետոյ, թէ անցա՛ծ է այդ շրջանը եւ Բարեգործականը ...պիտի դառնայ իսկապէս ընդհանրական և անխտրական: Զպիտի ...արուի կանխակալ կարծիքներով, եւ պիտի լսէ ու գործէ ...նչպէս ինչպէս կը պահանջեն այս ժողովուրդին շահերը:

Ժողովուրդը կը պահանջէ նոր հոգեբանութիւն, նոր ու...ղեգիծին հետ: Նոյն իսկ անկէ առաջ:

Պէտք է թօթափել, վերջապէս, ամէն քննադատութիւն եւ ...ձեղադրանք «խծբծանք» համարելու մոլութիւնը, որ Բարե...գործականին մեկուսացման գլխաւոր պատճառն է:

Պէտք է լսել ժողովուրդին բաղձանքը, տառապանքը եւ ...առաջանքը այնպէս ինչպէս որ կան: Եւ ոչ թէ այնպէս ինչ...պէս որ կը բանաձեւեն զանազան հոպիտներ եւ նպաստըն...կալներ:

Բարեգործականի վարիչները չեն կրնար ապացուցանել թէ ...ենք անկարելին պահանջած ենք այդ Միութենէն:

Իսկ մենք ամէն օր կը ներկայացնենք փաստեր, որոնք ...ացորոշապէս կ՚ապացուցանեն թէ Բարեգործականը վրիպած ...է և անճրկած: Գիտակից անհոգութեան տուած է ինքզինքը:

Ամենավերջին օրինակը — ահա Մակեդոնիոյ 600 որբերուն ...պարագան:

Անցեալ մարտէն ի վեր կ՚աղաղակեն այդ հալածականները: ...Բարեգործականը չհետաքրքրուեցաւ, մինչեւ որ չստացաւ ...Սելանիկի Թեմական Խորհուրդին սրտաճմլիկ նամակը, քանի ...մը շաբաթ առաջ: Իսկ ամբողջ բրածը — դիմում Երեւան՝ այս ...տղաքը Հայաստան փոխադրելու համար:

Բայց միայն մե՞նք ենք որ անխնայ կը ձաղկենք տիրող նեղ...մտութիւնն ու անհոգութիւնը: Մոռցա՞ծ են հիմնադիր-անդամ ...Եկարիկեանի հրատարակութիւնները: Յիշեցնե՞նք, նորէն, Ե...գիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթին «ուշ լինի-նուշ լինի» ...խմբագրականը: Անոր մէկ հատուածը միայն.

— «Աչքերնիս չգոցենք իրականութեան վրայ: Բարեգործա...կանի ծաւալողական ուժը կանգ առած է. ասոր պատճառը ուրիշ ...բան չէ, ըստ մեզ, բայց եթէ նոր պահանջներու ընդ առաջ եր...թալու իր դժկամակութիւնը. պատերազմի վաղորդայնին իրեն ...հարկադրած գործունէութեան ճամբուն մէջ իր շարունակել մնալը, ...եւ միշտ, իր ծայրայեղ զգուշաւորութիւնը եկամուտէն աւելի... ...չենք ըսեր ծախսելու, այլ ծախս պահանջող աշխատութեան ծրա...գիր յղանալու:

Մենք չէինք ուզեր, որ իրենց համար երգած ըլլար աշուղը.

— Մարդ գոյ, որ վատ ճամբից չի ուզիլ դարձում,

Եթէ որ խրատես, կ՚ասի՝ ծուռ խօսար:

Շ.

Ո՛Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Երուսաղէմէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, հաղորդեր էինք թէ անգլ. կառավարութիւնը արտօնած է կատարել Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութիւնը:

Երուսաղէմի Պոլսոյ փոխանորդ Սմբատ եպիսկ.ի հասած հեռագիր մըն ալ կը հաղորդէր նմանապէս թէ միաբանական ժողովը միաձայնութեամբ միաբան ընտրած է Եգիպտոսի Առաջնորդ Թորգոմ արքեպ.: Պոլսահայ թերթ մը կը գրէ այս մասին.

— Այս հեռագրէն կ՚երեւայ թէ Միաբանութիւնը համաձայնած է, իր քուէն կեդրոնացնելու համար Թորգոմ եպ.ի վրայ, որովհետեւ առանց այդպիսի մտադրութեան եւ որոշման մը պէտք չէր մնար Թորգոմ արքեպ.ը Պատրիարքական ընտրութենէն առաջ միաբան հռչակելու:

Ճիշդ այսպէս եղաւ հանգուցեալ Դուրեան եպ.ի ընտրութեան ատեն, նախապէս իբրեւ միաբան ընդունուելով եւ յետոյ Պատրիարք ընդունուելով:

Շատ հաւանական է նոյն իսկ որ Թորգոմ եպ.ի ընտրութեան ջատագով եղած են նաեւ պաշտօնական շրջանակները, որովհետեւ ան ծանօթ է Երուսաղէմի կառավարական շրջանակներու, հանգուցեալ Պատրիարքի օրով քանիցս յարաբերութիւն ունեցած ըլլալով իրենց հետ եւ իր Եգիպտոսի առաջնորդութեամբ ճանչցուած ըլլալով անոնցմէ: Միաձայնութեան պարագան կը բացատրէ այն կէտը թէ, պաշտօնական շրջանակներ համամիտ են Թորգոմ եպ.ի ընտրութեան:

Գալով ընտրական եղանակին, կը հասկցուի որ ընդունուած է Միաբանութեան առաջարկը Պատրիարքը ընտրելու ուղղակի իր քուէով:

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Հայրենիք», որ իր կարգին հարցարան մը բացած էր նոր սերունդի փրկութեան խնդիրը լուծելու համար, խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «*Եթէ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, գէթ առանձին, լիովին ըմբռնեն խնդրի կենսական կարեւորութիւնը եւ անվերապահօրէն որոշեն իրենց լաւագոյնն ընել ուժ տալու նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան գործին, եթէ անոնք գէթ այսուհետեւ բարոյական եւ նիւթական միջոցներ չխնայեն այդ ուղղութեամբ ամէն հնարաւոր աշխատանք կատարելու, մենք վստահ ենք, որ կացութիւնը ներկայէն շատ աւելի յուսատու պիտի դառնայ համեմատաբար կարճ ժամանակի մը մէջ:*

Նոր սերունդի խնդիրը այնքան հրատապ, առիպողական դարձած է, որ մեր քաղաքական կուսակցութեանց ղեկավար մարմինները պարտաւոր են անմիջապէս ու լրջօրէն զբաղիլ անով, հանրային խիստ հասունցած պահանջի մը գոհացում տալու համար:

Թէ ի՞նչ պիտի ուզեն ընել միւս կուսակցութիւնները՝ չենք գիտեր, բայց վստահ ենք, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր առաջիկայ Պատգամ. Ժողովին մէջ ամենայն լրջութեամբ պիտի զբաղի այս հարցով եւ իր կարելին պիտի ընէ մեր նոր սերունդը գաղութներու մէջ հայ պահելու դժուարին գործին զարկ տալու համար»:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ 5000 ՔԱՌ. ՄԷԹՐ ՀՈՂ ԿԸ ԳՆԷ

Պէյրութի մէջ Համազգայինի խնամատար մարմինը 5000քառ. մէթր կանգուն տարածութեամբ հող մը գնած է Էշրէֆիէ թաղէն, անմիջապէս ...

Կ՚իմանանք նաեւ որ յարմար գետին մը կը փնտռուի Պէյրութի յարմար մէկ դիրքին վրայ, ճեմարանի սեփական շէնք ունենալու համար:

ՆԻՐ ԻՍԹ ՐԻԼԻՖԻ ՎԱԽՃԱՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ.

Նիր Իսթ Րըլիֆի ապարդիւն գործերէն մէկն է Որբերու ընկերութիւն անունին ներքեւ իր յառաջ բերած կազմակերպութիւնը, որ դժբախտաբար, հակառակ տարեկան վատնուած տասը հազարներով տոլարներու, չկրցաւ զօրանալ եւ ուռճանալ:

Ներկայիս կ՚իմանանք որ արդէն Նիր Իսթը հաշուեյարդարի ենթարկած է իր գործը եւ վերջ տուած Նիր Իսթ Լիկի գործունէութեան, բայց այս տարուան համար նշանակուած պիւտճէէն աւելցած պզտիկ գումարով մը Րըլիֆի վարչութիւնը կ՚ուզէ որ այս տարի ալ շարունակուի ընկերութիւնը. այս առթիւ դիմում կատարուած է կաթողիկոսարան, ստանձնելու համար գործին հովանաւորութիւնը իբրեւ մէկ ճիւղը դպրեվանքի իր ծոռնարկին:

Կ՚իմանանք որ կաթողիկոսարանը արդէն ընդունած է առաջարկը եւ հրաւէր ղրկած յարանուանութեանց պետերուն, Հայ կաթոլիկ պատրիարքարանը մերժած է հրաւէրը, իսկ հայ բողոքականաց վերապատուելին սիրով պատասխանած: Առաջնորդարանի մէջ, նախագահութեամբ Բաբգէն կաթողիկոսի տեղի ունեցած է ժողով մը ուրուն մասնակցած են նաեւ խորհրդատու մարմին անունով նըշանակուած 9 հոգիէ բաղկացած մարմին մը որ պիտի ղեկավարէ գործը, կաթողիկոսի հովանաւորութեան ներքեւ: Այդ 9 հոգիէն չորսը երկու յարանուանութիւններէն պիտի առնուին իսկ հինգը Լուսաւորչականներէ՝ կարօեան եւ Շահէ եպիսկոպոս, Տամատեան, Թօփճեան եւ Ջէնեան:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Ռէթէլի հայրենակիցներէն	90.—
Տիկ. Եղ. Տ. Ղուկասեան	25
գումար	115.—
Յունիս 12ի գումարը	4623.35
ընդհ. գումար	4738.35

*
**

ՋԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Տիկ. Եղ. Տ. Ղուկասեան	25.—
Յունիս 6ի գումարը	2115.—
ընդհ. գումար՝	2140.—

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերուն բախումներ

Էնկիւրիէն առնուած տեղեկութեանց համաձայն, անգլիական հեռագրական գործակալութիւն մը կը հաղորդէ թէ Պայազիտի մօտ՝ Թրքական սահմանագլուխի մօտերը, բուռն կռիւներ սկսած են ըմբոստ Քիւրտերու եւ Թուրք զօրախումբերու միջեւ:

Փախուստ Մաղնիսայի բանտէն

Պատերը ծակելով, Մաղնիսայի բանտէն փախուստ տուին 31 բանտարկեալներ, որոնց 20ը արդէն դատապարտուած էին զանազան պատիժներու: Տեղական իշխանութիւնները ամէն կողմ փնտռտուքներ կը կատարեն:

Թուրքիոյ խնայողութիւնները

Կառավարութիւնը 931ի պիւտճէն հաւասարակշռելու համար, որոշած էր պաշտօնեաններու թոշակներէն 100էն 15 խնայողութիւն ընել: Այս նպատակին համար, նոր պաշտօնեաններ չպիտի առնուէին եւ 30 տարի ծառայած պաշտօնեանները հանգստեան պիտի կոչուէին: Կառավարութիւնը այս հիմերուն վրայ պատրաստած էր պիւտճէն:

Եւ սակայն, պիւտճէի յանձնաժողովին մէջ եղած վիճաբանութիւնը եւ երեսփոխաններուն մէջ առաջ եկած հոսանքը ցոյց տուաւ որ երեսփոխանները համակարծիք չեն կառավարութեան, այս խնդրին մէջ: Պիւտճէի յանձնաժողովն ու երեսփոխանները կ՚ընդունին որ բաց պաշտօններուն համար մարդ չառնուի, բայց յարմար չեն տեսներ որ պաշտօնեայ ճամբուի եւ 30 տարի ծառայողները հանգստեան կոչուին: Մնաց որ յոյս ալ չկայ թէ այդ պաշտօնեանները հանգստեան կոչելով կարեւոր խնայողութիւն մը պիտի ապահովուի:

Այս վիճակը խնդրոյ նիւթ եղաւ Խալքի դիւանին մէջ որ խորհրդակցութիւն կատարեց բայց վերջնական որոշում չկըրցաւ տալ: Ասոր վրայ, որոշուեցաւ Խալքկուսակցութեան խորհուրդը ...

Խալքի այս ժողովին մէջ խորհրդակցութեան դրուած խնդիրներու մասին գաղտնապահութիւն կը տիրէ: Բայց եւ այնպէս կը կարծուի որ կարեւոր խնդիրներու մասին եղած են խորհրդակցութիւններ եւ Ըսմէթ փաշա բացատրութիւններ տուած է խնայողութեան հիմնական կէտերու մասին:

*** Ազգ. պաշտպանութեան առժամեայ պիւտճէին օդային բաժնին վրայ 341 հազար ոսկի աւելցնելու մասին օրինագիծ մը տրուած է Ազգ. Ժողովին: Այս գումարը առաջ եկած է Սաւառնակի Միութեան կողմէ տրուած գումարը պիւտճէին մէջ անցնելուն հետեւանքով:

Ռումանիոյ բոլշեւիկեան լրտեսութիւնը

Պուքրէշի պատերազմական ատեանը 40 օր տեւող դատավարութենէ վերջ, իր վճիռն արձակեց բոլշեւիկեան լրտեսներու մասին: Կը յիշուի թէ բոլշեւիկեան լրտեսութեան լայն ցանց մը երեւան հանուած էր անցեալ տարի հոկտեմբերին: Գլխաւոր ամբաստանեալը հազարապետ Վարցարու դատապարտուեցաւ 20 տարի թիապարտութեան. 5 ուրիշ լրտեսներ՝ 15 տարի եւ 12 ալ 12 թիապարտութեան: 7 տարիանձեր անպարտ արձակուեցան: Իսկ 28 ամբաստանեալներ ի բացակայութեան դատապարտուեցան 15-20 տարի տաժանակիր աշխատութեան:

Յոյն-պուլկար սահմանին վրայ

Հետաքրքրական միջադէպ մը տեղի ունեցաւ յոյն-պուլկար սահմանագլուխին վրայ: Սիտէրօ-Քասթրօ շրջանին մէջ՝ յունական եւ պուլկարական սահմանագիծը կը կազմէ Վիսթրիցա գետակը որ յորդառատ անձրեւներու հետեւանքով փոխեց իր ընթացքը՝ եւ ընդարձակ տարածութեամբ յունական հողամաս մը ձգեց Պուլկարիոյ կողմը:

Պուլկար սահմանագլուխի իշխանութիւնները Յունաստանի մերժեցին հին սահմանագիծը վերահաստատելու իրաւունքը: Ասոր վրայ Սոֆիայի յոյն դեսպանը դիմում կատարեց պուլկար կառավարութեան որ ընդունեց թէ Յունաստան իր իրաւունքին մէջն է:

Յոյն զինուորներ այժմ անհրաժեշտ աշխատանքներ կը կատարեն, գետը բերելու համար իր նախկին տեղը:

Գերման դահլիճին դժուարութիւնները

Լոնտոնի տեսակցութիւնը փոխանակ ամրացնելու Պրիւնինկի դահլիճին դիրքը, աւելի դժուարութիւններու մատնեց զայն: Նախորդ օր, Գերմանիոյ վարչապետը շարունակեց իր բանակցութիւնները ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերուն հետ, որոնց յայտնեց թէ հանրապետութեան նախագահը բոլորովին համամիտ գտնուած է դահլիճին քաղաքականութեան: Այսինքն Հինտէնպուրկ եւս համամիտ չէ դահլիճին կազմը փոփոխութեան ենթարկելու եւ խորհրդարանը նիստի հրաւիրելու համար դրուած պահանջներուն: Այսու հանդերձ, Պրիւնինկի կառավարութեան դիրքը կը մնայ խախուտ: Գերմանիոյ գրեթէ բոլոր կարեւոր քաղաքներուն մէջ, համայնավարները խռովութիւններու տեղի կուտան, շահագործելով անգործներու դժգո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԷՆ ՎԵՐՋ ՆԱՒԱՏՈՐՄ

Քեմալական Թուրքիան տենդոտ գործի լծուած է՝ զօրաւոր բանակ և զօրաւոր ծովային ու օդային նաւատորմ մը ունենալու համար։

Այս ճշմարտութիւնը անհրաժեշտ է կրկնել ամէն առթիւ եւ ուշադիր հետեւիլ մեր հարեւանի ամէն քայլերուն այս ուղղութեամբ։

Երկիրը տնտեսապէս փճացնելու եւ ժողովուրդը անօթի մեռցնելու գնով առաջ կը տարուին ազգային պաշտպանութեան ձգտող աշխատանքները։

Մէկ կողմէ նոր երկաթուղի կը շինեն, կամ եղածները կը գնեն օտար ընկերութիւններէն, միւս կողմէ ուժ կուտան նաւատորմին։ Ժողովուրդը կը ճզմեն տուրքերու տակ՝ մէկ քիլոմեթր աւելի երկաթուղի շինելու, բանակին մէկ փամփուշտ աւելի գնելու համար։ Որովհետեւ հայրենիքի պաշտպանութիւնը ամէնէն նուիրական գործն է։ Ու Թուրքերը, որ այժմ յաջողած են զուտ Թրքական հայրենիք մը կերտել, կ'ուզեն պաշտպանել գոյավիճակը, ամէն գնով։

Թուրքիոյ այսօրուան վարիչները — Մ. Քեմալ եւ Ըսմէթ— իբրեւ զինուորական շատ լաւ գիտեն թէ՝ օտար պետութիւնները, մօտաւոր թէ հեռաւոր, նոյնիսկ օտար տարրերը, խլամ կամ ոչ-խլամ, հանգիստ պիտի չձգեն զիրենք։ Եւ ուժը կուտան բանակին, ամէն անակնկալի դէմ պատրաստ գտնուելու եւ ի հարկին առանձին կուրծք տալու համար կատարուելիք յարձակումներուն։

Ինչպէս ըսինք անցեալ անգամ, նոր ելմտացոյցի զանազան գլուխներուն մէջ կարեւոր խնայողութիւններ կը մտցնեն։ Պաշտօնազուրկ կ'ընեն քաղաքային վարչութեանց հարիւրաւոր պաշտօնեաներ։ Բայց ձեռք չեն դպչիր [illegible] ո՛չ մէկ հանգստեան կը կոչեն։ Ընդհակառակն, ազգային պաշտպանութեան ճիւղերուն վերաբերեալ ծախքերը կ'աւելցնեն։ Ո՛չ մէկ ընկրկում երկաթուղիի քաղաքականութեան մէջ։ Ինչպէս Մ. Քեմալ ըսաւ իր ճառօթ «Յայտարարութեան» մէջ, խորհրդարանային նոր ընտրութեանց նախօրեակին, «յամառօրէն եւ փութոյ պնդութեամբ պիտի շարունակուին երկաթուղիի շինութիւնները»։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը ծրագրած է գնել նաեւ Պրուսա-Մուտանիա երկաթուղին։

Վերջերս «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ (25 մայիս) Ալիտին Տավէր կը գրէր թէ՝ «Նոր երկաթուղիները հարիւրին հարիւր աւելցուցած են բանակին շարժման կարողութիւնը։ Ընդհանուր Պատերազմին, մէկ ճակատէն միւսը, օրինակ Կովկասէն Սուրիա երթալու համար, մեր զօրագունդերը շաբաթներով կը քալէին եւ ուժասպառ կ'ըլլային։ Մինչդեռ այսօր, շնորհիւ մեր նոր երկաթուղիներուն, արագօրէն եւ առանց յոգնելու պիտի կրնան փոխադրուիլ երկրին մէկ կողմէն միւսը»։

Այս շատ ուշագրաւ յօդուածին մէջ կան ուրիշ կարեւոր յայտնութիւններ եւ տեղեկութիւններ ալ, որոնց կ'արժէ տեղեկանալ։

Բացի երկաթուղիի քաղաքականութենէն, որուն համար Եունուս Նատի կը գրէր թէ «ազգային Հանրապետական Թուրքիոյ անկախութեան քաղաքականութիւնն է» («Ճումհուրիյէթ», 7 ապրիլ), Ըսմէթ փաշայի դահլիճը մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայած է նաեւ նաւատորմին։

Թրքական նոր նաւատորմին մաս կազմելիք մարտանաւերու շինութիւնը գրեթէ աւարտած ըլլալով, այլ եւս պատերազմական գաղտնիք չէ մնացած, ուստի եւ յօդուածագիրը հետեւեալ կերպով կ'ամփոփէ այս ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքները.

1.— «Եաւուզ» կատարելապէս նորոգուած է եւ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ կարեւոր ոյժ մը կը կազմէ։

1.— Կառուցուած է աւազան մը՝ որ իր մէջ կրնայ առնել այս զօրաւոր մարտանաւը։

3.— Փոքրիկ նաւարան մը շինուած է Կէօլճիւքի մէջ։

4.— Հոլանտայի մէջ շինուած են երկու սուզանաւեր, «Պիրինճի Ինէօնիւ» եւ «Իքինճի Ինէօնիւ»։ Ասոնք ծովուն մակերեսը 505, ծովուն տակ 620 թոնօ տարողութիւն ունին։

5.— Իտալիոյ մէջ շինուած են երկու արդիական Թորփիլահալածներ, «Գոճա Թէփէ» եւ «Ատա Թէփէ», որոնք Պոլիս պիտի հասնին յունիսի երկրորդ կէսին։ 1600 թոնօ տարողութիւն եւ 43 մղոն արագութիւն ունին։

6.— Կան նաեւ ուրիշ երկու Թորփիլահածներ՝ «Զաֆէր» և «Թընազ Թէփէ», իտալական «Ֆրէչչիօ» Թորփիլահալածին ձեւով։ Ասոնք մեկուկէս ամիս վերջ ծով պիտի իջնեն եւ աշնան Պոլիս պիտի հասնին։ 1200 թոնօ տարողութիւն եւ 38 մղոն — թերեւս աւելի — արագութիւն պիտի ունենան։

7.— Մոնֆալքոնէի նաւարաններուն մէջ շինուած են երկու սուզանաւեր՝ «Սաքարիա» եւ «Տումլու Փընար»։ Ծովով փորձերը պիտի սկսին եւ մինչեւ մեկուկէս ամիս Պոլիս պիտի հասնին։

8.— Վենետիկի Սվան գործարանին մէջ շինուած են երեք յարձակող շարժանաւեր, 34 մղոն արագութեամբ։ Ներկայիս փորձերը կը կատարուին. եթէ յաջող ըլլան, ասոնք ալ ընդունուելով Պոլիս պիտի տարուին։

Այսպէս ուրեմն, կարճ ժամանակի մէջ կար[illegible] Թրքական «Եաւուզ»էն, չորս Թորփիլահալածէ, չորս սուզանաւէ եւ երեք յարձակող շարժանաւէ։ «Եաւուզ»ի պէս մարտանաւ մը առ նուազն 50 միլիոն Թրքական ոսկի (600 միլիոն ֆր.) կ'արժէ. Թորփիլահալածի մը գինն է 2ուկէս միլիոն ոսկի, սուզանաւինը՝ 1ուկէսէն 2 միլիոն։ Դեռ կայ այս մարտանաւերուն համար կատարուած տարեկան ծախքը, որ միլիոններու կը հասնի։

«Այս թուանշաններու անհաւասարութեան առջեւ, աղքատ պետութիւնները պէտք է որ հրաժարին նաւատորմէ. սակայն Թուրքիոյ պէս ամէն կողմէ ծովերով շրջապատուած, երկու թերակղզիներէ բաղկացած երկրի մը համար փոքրիկ եւ պաշտպանողական նաւատորմ մը չունենալը՝ երկիրը ծովի կողմէ անպաշտպան թողուլ պիտի նշանակէր։ Կառավարութիւնը այս կէտը մտածելով, որոշեց ծովային ոյժ մը առաջ բերել, եւ յաջողեցաւ անձայն անձուն գլուխ հանել զայն»։

Թուրքիոյ այսօրուան ներքին տխուր վիճակին մէջ՝ իբրեւ լուսաւոր կէտ մը աչքի կը զարնեն ազգային պաշտպանութեան համար կատարուած այս աշխատանքները։ Երկաթուղի եւ նաւատորմ։ Առաջինը աւելի կարեւոր քան երկրորդը։ Այս վերջինն ալ անհրաժեշտ, բայց դեռ անզօր՝ ուժեղ դրացիներու հետ բաղդատմամբ։ Պատերազմի մը պարագային, Թրքական նաւատորմը անկարող է նոյնիսկ դէմ դնելու Յելլէնական նաւատորմին, ուր մնաց իտալականն ու ռուսականը։ Սակայն կարեւորը միգն է, ձգտումը, ինքնապաշտպանութեան բնազդը Թուրքին մօտ։

Ճիգեր կ'ըլլան նաեւ օդային զօրաւոր տորմիղ մը ունենալու համար։ Վերջերս Թուրք թերթերը ոկսած են պահանջել, որ օդանաւերը շինուին տեղւոյն վրայ։ Քանի մը տարի առաջ փորձ մը եղաւ Կեսարիոյ մէջ օդանաւի գործարան բանալու, սակայն կէս ճամբան մնացին։ Անկէ վերջ խօսուեցաւ Պրուսայի մասին, սակայն այդ ալ չիրականացաւ։

Մինչ այդ, սաւառնակի ընկերութիւնը ոյժ կուտայ վիճակահանութեան միջոցաւ դրամագլուխ գոյացնելու եւ նոր սաւառնակներ գնելու։

Թուրքիա իր բովանդակ ջիղերն ու մկանները լարած է՝ սպառազինուելու, արդիական բանակ մը կազմելու համար, մղուած՝ սահմանները պաշտպանելու մտատանջութենէն։ Գող՝ սիրտը դող։

Պիտի կրնա՞յ պաշտպանել այդ սահմանները։ Պատմութիւնը պերճախօս է այդ մասին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

"ՄԱՅԻՍ 28Ը
ԻՆՔՆԱԽԱԲԷՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆՆ Է»

Լսեցէ՛, Հայե՛ր, «Արեւ» իր յունիս 2ի խմբագրականով կը գրէ.—

— «Մայիս 28ը՝ ինքնախաբէութեան տօնն է»։

Նման անարգանք մը՝ Մայիս 28ի յիշատակին՝ անմարսելի է։

Նման հեգնանք մը՝ հայկական անկախութեան հռչակման թուականին՝ աններելի է։

Կարդացինք եւ չհաւատացինք։

Լղրճեցին Մեսրոպեան սրբենի տառերն անգամ։

Ո՞ւր այսպէս Պ. Պ. Ռամկավարներ։

Պահ մը ընդունինք թէ Մայիս 28ը ըլլար ինքնախաբէութեան տօն մը։

Երբ ներկայիս, մեծ ու փոքր ժողովուրդներ իրենց անկախութեան ձգտելու եւ անկախութեան բոցը անմար պահելու համար, հազար ու մէկ միջոցներու կը դիմեն, երբ վհատութեան ներկայ օրերուն հոգիները կենդանի պահելու համար հզօր ճիգեր կը թափեն, ըսէք կ'աղաչեմ, Մայիս 28ի տօնը՝ ինքնախաբէութեան տօն հռչակելով, արդէն խրած հայկական նաւին լախտի հարուածը տուած չէ՞ք ըլլար։

Լսեցէք ինծի, լիաթոք կը պոռամ բոլորիդ երեսին.—

Եթէ Մայիս 28ը գոյութիւն իսկ չունենար, պէտք էր ստեղծել զայն։ Երա՞զ էր եւ երա՞զ պիտի մնայ, պէտք է այդ երազը ընդունիլ իբր իրականութիւն։

Եթէ հայկական դրօշը չունենայինք իսկ, պէտք էր ստեղծել։

Ահա այս է ներկայ ժամանակին հրամայական պահանջը։

Երբ գաղթաշխարհին մէջ, հայ բեկորները սեւ տառապանքի արնաքամ ճնշման տակ, կաթիլ-կաթիլ կը հալին, երբ հոգիները՝ անապատային շրջապատի մը մէջ՝ խորշակահար շուշաններու նման կը գալարուին ու կը խանձին, ոչ թէ տա[illegible] ստեղծել, անմահացնելու համար հայկական հոգին։

Լաւ ըմբռնեցէք թէ՝ երբ մեռնի Հայու հոգին, ամէն ինչ կը չքանայ։

Կուսակցական չիլ հաշիւներէ տարուած չէ՞ք ուզեր տօնել այդ տօնը. լա՛ւ մի տօնէք, բայց տարին, գոնէ օր մը, Մայիս 28ի օրը, ձեր կիրքերը զսպելով լռելու ազնուութիւնը ունեցէք։

Հայրենիքի վսեմ գաղափարականին նման լղրճանքին առջեւ, որքա՛ն նրշանիկ է Թուրքը։

Եթէ ես ռամկավար եղած ըլլայի — լաւ է որ չեմ պատկանիր եւ ոչ մէկ կուսակցութեան — եւ ունենայի տիրական ձայն, պիտի թելադրէի ընկերներուս, Դաշնակցականներէն աւելի փայլուն կերպով տօնել Մայիս 28ի Անկախութեան տօնը։ Ռամկավարներուն պարզելիք եռագոյնը եօթնապատիկ աւելի մալք պիտի ունենար քան Դաշնակցականներունը։ Ուրախ եմ որ ունիմ ռամկավար բարեկամներ, որ կը բաժնեն իմ այս գաղափարս, բայց իրենց կը պակսի տիրական ձայնը։

Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ, Մայիս 28ը ինքնախաբէութեան տօնը չէ, այլ տօնն է ինքնագիտակցութեան, վերածնունդի եւ զարթօնքի։ Այդ օրը փա՛ռքն է հայութեան։ Եւ այդ օրը, մեր կուրծքը պատռելով, Ներսէս Շնորհալիի հետ միասին, պէտք է երգե՛նք.

— Զարթի՛ք, փա՛ռք իմ զարթի՛ք։

Քանի որ Ներսէս Շնորհալիին անունը յիշատակուեցաւ, թող ներուի ինծի յօդուածս — աւելի ճիշդը բողոքագիրս — վերջացնել փակագծով մը։

Պ. Պ. Ռամկավարներ վերջերս հնչեցուցին հայ-թուրք հաշտութեան շեփորը։ Պ. Պ. Դաշնակցականներն ալ հայեւ-քիւրտ հաշտութեան փողը զարկին։ Մին կամ միւս տեսակէտը իր կողմնակիցները ունի հայ ազգին մէջ։ Ո՛չ մէկը եւ ո՛չ միւսը այպանելի է։ Չէ՞ որ նպատակը Հայ Ազգը փրկելն է։ Բայց կը հարցնեմ, Պ. Պ. Ռամկավարներուն, ինչո՞ւ երկու չափ եւ երկու կշիռ։ Երբ կը քննադատեն հայեւ-քիւրտ մերձեցումը, ինչպէ՞ս կը յանդգնէին հայեւ-թուրք մերձեցման վրայ խօսիլ։ Երբ իրենք Հարդերը յղացող եւ կազմակերպող թուրք մտքին կ'ուզեն մոռնալ, ինչո՞ւ կ'այպանեն անոնք, որոնք այդ Հարդածին մտքին կոյր գործիքներուն հետ կ'ուզեն համաձայնիլ։ Անհաւասիկ երկու չարիք, ըսէք ինծի. ո՞րն է փոքրագոյնը։

Ջարդերը մեզի ո՛չ Դաշնակցականները բերին եւ ոչ ալ ռամկավարները։ Մտիկ ըրէք, գութի եւ կարեկցութեան տիպար Հայուն՝ Ներսէս Շնորհալիի անէծքը Թուրքերուն դէմ.—

Ով ըզբաժակըն դառնաճամ
Ինձ արբուցեր յիմարական
Արդ ըզմըրուրըն վերջնական
Արբցես եւ դու ըզգլորական։
Առակ լիցես՝ յազգս ամենայն
Ցիպ եւ օրինակ տոհմի մարդկան
Որք տեսանեն՝ եղուկ քեզ տան
Վայ ի վերայ վայր կարդան։

Այս բոլորէն ետքը, Հայուն իմաստութեան Աստուածը վրէժխնդիր Եհովայի մը տխեղերասաստ ձայնով կը գոռայ.

— Մայիս 28ի տօնը հայութեան ինքնապաշտութեան հրաւէրի տօնն է։ [illegible] աւելցնել Սաղմոսերգուին գեղեցիկ խօսքերը.

— Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանն հանճարոյ.

Հայ պետութիւնը կրնայ ծագրուիլ Թուրք պետութեան հետ, եթէ իր պետական շահերը այդպէս կը պահանջեն։ Ոչ ոք կրնայ առարկութիւն ընել. բայց հայ ժողովուրդը միայն այն օրը պիտի հաշտուի Թուրք ժողովուրդին հետ, երբ իր դատը արդար լուծում գտնէ։

Քաջալերեցէք հայ ժողովուրդը եւ մի թողուք որ անիկա մխրճուի վհատութեան ճահիճին մէջ։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Աղեքսանդրիա

Զ. Ո. Մ.

ԲԱԳՈՒԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին պարբերական դասախօսութիւնները վերջացան ամրան արձակուրդին պատճառով։ Պիտի վերսկսին աշնան։ Վերջին դասախօսութիւնը կատարեց Պ. Գիւլխանդանեան, նիւթ ունենալով Բագուի հերոսամարտը։

Յարգելի դասախօսը նախ ներկայացուց Բագուի շրջանին աշխարհագրութիւնը, պատմութիւնը, հայ բնակչութիւնը։ Յետոյ կանգ առաւ ռուսական մեծ յեղափոխութենէն ետքը ստեղծուած կացութեան վրայ, մինչեւ կամաւորական բանակին կազմութիւնը եւ առաջին կռիւներուն սկիզբը։

Ու չափազանց կենդանի եւ իրական եղանակով մը ցոյց տուաւ այդ զինուորական դէպքերուն զարգացումը, յաջորդութիւնը, ունկնդիր որբերը դնելով տեղի ունեցած պատերազմներուն պատրանքին կամ սինէմային դէմ։

Հայ որբերը հետաքրքրութեամբ հետեւեցան ճակատագրական դէպքերուն, անոնց քաղաքական արժէքին։ Պ. Գիւլխանդանեան երկու ժամ անընդհատ խօսեցաւ եւ ժամանակը ուշ ըլլալուն պատճառով ընդհատեց դասախօսութիւնը, խոստանալով դարձեալ խօսիլ։

Հ. Վ.

ԱՆԳՈՐԾ ԵՆ, Կ'ՈՒԶԵՆ ԳԱՂԹԵԼ
«ՕՐԵՐՈՎ ԱՆՕԹԻ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ ՈՒՆԻՆՔ»

ԽԱՍՔՕՎՕ.— Խասքօվոյի տարագիր հայութիւնը վեց ամիս անգործ մնալէ յետոյ, կը շարունակէ տակաւին մնալ անգործ. Պատ. Մարմիններու կարելի բոլոր դիմումներէն ճարահատ, ժողովուրդը ծնունդ տուաւ Հոգատար Յանձնաժողովի մը, որուն պարտականութիւնն է շարունակել դիմումները, գործ հայթայթելու, ստեղծել ֆօնտ թըշուառներու եւ այլուր փոխադրելու ձեռնարկներ ընել։

Ինչքան ալ ծանր է Խասքօվացիին համար, սակայն ակամայ կը ստիպուինք ընդհանուր հայութեան պարզել մեր վիճակը, երբ այսօր իսկ անտուն եւ անապաստան հայրենակիցներ ունինք, օրերով անօթի մնացող պատուաւոր ընտանիքներ ունինք, առանց խնամքի հիւանդներ ունինք։ Հապա ի՞նչ պիտի ըլլայ այս 550 ընտանիք հաշուող հայութեան ապագան վերահաս ձմրան....։

Ներկայ կոչը ուղղելով մեր բարեսիրական հաստատութիւններուն, Հայրենակցական Միութեանց, գործատէր եւ գործաւոր հայրենակիցներուն անխտիր, կը խնդրենք որպէս զի փութան օգնութեան, քանի այս մեր քաղաքի հաւաքական ազգային պատիւը չէ արատաւորուած։

Հասցէ դրամական առաքումներու.— Ս. Մէլտոսեան՝ Խասքովօ։ Գրութեանց համար.— Վ. Երկաթ՝ Ազգ. Վարժարան, Խասքովօ։

Խասքօվոյի Գործազուրկ Հայ Գործաւորներու Հոգատար Յանձնախումբ.— Ատենապետ՝ Թ. Պարոնեան, ատենադպիր Վ. Երկաթ, անդամներ՝ Ս. Յովհաննէսեան, Կ. Բէթրոսեան, Ս. Մէլտոսեան, Օ. Գարաճաեան, Գարախանեան։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՆՔ
16,000 ՄԵԴՐ ԲԱՐՁՐՈՒԹԵԱՄԲ

Անկէ առաջ «Յառաջ»ի մէջ խօսեցանք Պրիւքսէլի համալսարանի բնագիտական աշխատանոցի տնօրէն փրոֆ. Փիքարի շինած խոշոր օդապարիկի մասին, որուն միջոցաւ յիշեալ գիտնականը ծրագրած էր վերել մը կատարել, չափելու համար օդի բարձր խաւերուն մէջ լոյսի ճառագայթումը եւ զանազան ճառագայթներու խոնականութիւնը՝ օդին ելեկտրականութեան ազդեցութեան տակ։

Մայիսի վերջերը փրոֆ. Փիքար գործադրեց իր յանդուգն ծրագիրը, օգնականին՝ փրոֆ. Քիփֆըրի հետ միասին նստելով այդ նպատակով մասնաւորապէս պատրաստել տուած օդապարիկին մէջ, 16,000 մեդր [illegible] մար իր գիտական հետազօտութիւնները։

Առաջին անգամն է որ կարելի կ'ըլլայ օդապարիկով այնքան բարձրութեան հասնիլ։ 30 տարի առաջ, երկու Գերմանացիներ յաջողեցան 10,800 մեդր բարձրանալ օդապարիկով։ Երկու տարի առաջ ալ անգլիացի օդանաւորդ Կրէյ 12,000 մեդր բարձրացաւ, բայց թթուածինի խողովակը պայթելով շնչահեղձ եղաւ։

Տանք քանի մը մանրամասնութիւններ վերելքի-ւէջվայրէջքի մասին։

Մայիս 25ին, առտուան ժամը 7ին, Գերմանիոյ Աուկսպուրկ քաղաքին մէջ օդապարիկը վեր բարձրացաւ նպաստաւոր պայմաններու մէջ եւ հետաքրքիրներու խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։

Փրոֆ. Փիքար վերելքի համար ընտրած էր Աուկսպուրկ քաղաքը, որ կը գտնուի Եւրոպայի կեդրոնական ցամաքամասին վրայ, հեռու ծովերէն։

Օդը պայծառ էր ու հանդարտ. ժամը 7.45ին, օդապարիկը արդէն հասած էր 16,000 մեթր բարձրութեան մը։ Հո՛ն մթնոլորտին արտաքին ճնշումը եղած է 76 միլիմեթր, այսինքն մօտաւորապէս 1-10 մըթնոլորտ, օդին միջին բարեխառնութիւնը 60 աստիճան զերոյէն վար, իսկ օդապարիկին վերելքի միջին արագութիւնը մօտաւորապէս 15 մեթր մէկ երկվայրկեանի մէջ։

Անցողակի ըսենք թէ ո՛ր չափով որ օդին մէջ բարձրանանք, ա՛յն չափով օդը կը նօսրանայ եւ թըթուածինի քանակը կը պակսի, որով օդին բարձր խաւերուն մէջ շնչել կարենալու համար, փրոֆ. Փիքար իր հետ առած էր բաւարար քանակութեամբ թթուածին։

Բարձր խաւերու օդին հանդարտութեան եւ կլիմայական ուժին նուազութեան պատճառով, Փիքար կը կարծէ թէ այդ խաւերուն մէջ կարելի պիտի ըլլայ աւելի դիւրին ու արագ ճամբորդել, բնականաբար թթուածինի առատ պաշարով։

Երբ օդապարիկը սկսած է օդի բարձր խաւերուն մէջ սաւառնիլ, պահ մը սուլումի նմանող ձայն մը լսելի եղած է, ինչ որ հաւանաբար արդիւնք էր կազի արտահոսման։ Փրոֆ. Փիքար, առանց կորսնցնելու իր պաղարիւնը, անմիջապէս վաճեւլինով օծուն բամպակի կտորով մը խցած է բացուած ճեղքը։

Ուրիշ միջադէպ մըն ալ, որ կրնար ծանրակշիռ հետեւանք ունենալ։ Ծանրագիր գործիքը կոտրելով, իր պարունակած սնդիկը թափած է խցիկին յատակը, ինչ որ վտանգաւոր է, նկատի առնելով որ սնդիկը ալիւմինիոմը մաշեցնելու եւ ծակելու յատկութիւն ունի, բարեբախտաբար փրոֆեսօրը այդ վտանգն ալ նախատեսած էր, ալիւմինիոմէ շինած իր խցիկին ներքնակողմը ջնարակել տուած ըլլալով։

Մթնոլորտային անակնկալ խանգարումներու պատճառով, օդանաւորդներ մեծ [illegible] են վայրէջքի առթիւ։ Օդապարիկը իր վերելքի ուժէն շատ բան կորսնցուցած ըլլալով, հովը քշած տարած է զայն դէպի հիւսիս, երկրէն 4000 մեդր բարձրութեան մը վրայ, սաւառնելով Օրթլէրի բարձրաբերձ լեռնաշղթային վերեւ, որ կը գտնուի աւստրեւիտալական սահմանագլուխին վրայ, եւ վայրէջքի համար ամենալուրջ վտանգ մը կը ներկայացնէ։ Այնպէս որ, երբ օդապարիկը սկսած է ուղղուիլ դէպի Քօկէլի ընդարձակ լեռնադաշտը, որ ամբողջութեամբ ձիւնով, ծածկուած է Փրօփ. Փիքար առանց ժամանակ կորսնցնելու ձեռնարկած է վայրէջքի գործողութեան եւ յաջողած է հանդարտօրէն ու առանց որեւէ արկածի գետին իջնել։ Սակայն այդ ձիւնապատ ու ամայի տափաստաններուն վրայ, որեւէ մարդկային հետք կամ բնակութիւն գոյութիւն չունի, եւ օրը տարաժամած ըլլալով, Փրօֆ. Փիքար ու իր ընկերը ստիպուած են օդապարիկին գնդաձեւ խցիկին մէջ անցընել գիշերը, փոխնիփոխ պահակ սպասելով։

Յաջորդ առտու արշալոյսին անոնք դուրս ելան իրենց խցիկէն, ու երբ ամենամեծ դժուարութիւններով վար կ'իջնէին այդ ձիւնապատ լեռնադաշտէն, հանդիպեցան ագատարար խումբի մը, որ իրենց օգնութեան փութացած էր։ Այլեւս փրկուած էին։

Յանդուգն օդանաւորդները շաբաթ մը ի վեր վերադարձած են Պրիւքսէլ, ուր փառաւոր ու խանդավառ ընդունելութիւն մը եղաւ իրենց։

Փրոֆ. Փիքար տակաւին մամուլին չէ հաղորդած իր կատարած փորձերուն արդիւնքը, հակառակ իրեն եղած նիւթական խիստ նպաստաւոր պայմաններուն։ Սահաֆը միայն յայտարարած է թէ կրցած է յաջողութեամբ վարել օդապարիկը, բարձրանալ 16,000 մեթր եւ կատարելապէս յաջողիլ իր մտադրած փորձերուն մէջ։

Փրոֆ. Փիքար ծագումով Զուիցերիացի է։ Ծնած է 1884ին Պալի մէջ։ 1902ին նոյն քաղաքին մէջ հետեւած է մաթեմաթիքի եւ բնա-

ան գիտութեանց ճիւղերուն։ Ցաւոյ անելով Ցիւրիխի բազմարուեստեան արժարանը, ստացած է ճարտարա ի վկայական եւ տնօրէն կար ած նոյն հաստատութեան բնա ական տարրալուծարանին։ 1922ին իքսէլի ազատ համալսարանի ութիւնը զինքը պաշտօնի կո ած է, եւ այդ թուականէն ի վեր անձնած է համալսարանի փոր ական բնագիտութեան դասա ութիւնները, միեւնոյն ատեն ելով բնալուծարանին աշխա թիւնները։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՔԱՐԸ ՉԷՉՈՔՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Բաւական չեղաւ երկու օր տե մինթինկը սպառնական բանա եր խմբագրելու համար Հ. Յ. նակցութեան դէմ։ Տ. Հախում , որ Թատերգութիւն ալ կը գրէ, րհ. Հայաստան»ի մէջ յօդուա մը կը գանգատի, որ Երեւանի եստագէտները տակաւին ճշդած իրենց դիրքը։ «Չնայած բազ իւ ելոյթների, չնայած ոմանց ոքւած ճառերին, կարելի՞ է քօք ասել թէ մեր ամբողջ ին իգենցիան, մասնաւորապէս մեր որ արւեստագէտները լիովին գի կցում են մեր օրերի մարտական երները։

Պէտք է պարզէ ի պարզ ասել, մեր ինտելիգենցիայի զգալի մա մէջ այդ կարեւոր գիտակցու նը դեռեւս լրիւ չափով չկայ, որ քաղաքական դիրքորոշումը դեռ ամենայնի յստակ չէ։ Եթէ րոլային ինտելիգենցիայի լաւա ն եւ առաջաւոր մասը վաղուց ղէն այրել է իրեն անցեալին ապող բոլոր կամուրջները, ին իգենցիայի այդ խաւից զատ նաեւ զգալի մի խաւ, որը դեռ էւ այսօր շարունակում է պահ նելիր անորոշ դիրքերը՝ լաւա դէպքում բռնելով լոյալութեան ապարհը»։

Հախումեան կը գանգատի, որ մի «սաւկ դեկլարատիվ» ելոյթ կ'ընեն Երեւանի չէզոք արուեստ ները, բայց երբ հրաւէր կ'ըլ անալու կոմունիստ կուսակցու եւ իշխանութեան կոչին, կը սախանեն թէ «աշխարհայեացքի խութիւնը, աշխարհազգացման մէկ անգամից եւ դիւրու մբ կատարուող մի պրոցես չէ»։ ներեք, կ'ըսեն անոնք։ Հա մեան այս պատասխանը կը մեկ նէ եւ կ'ըսէ թէ «Բաջաղնու է»։ Այս մարդիկը, կ'աւելցնէ, ղունին Հայաստանի խորհրդայ ումը պարզ այն պատճառով, որ կա «շահաւէտ» է հայ ժողո րդին համար, ուրիշ մէկու իշխա թիւն պիտի կրնար աւելի «բա » բերել հայ ժողովուրդին։ Եւ էւ բարի օրերը, սպասել այս չէզոք։ Ո՛չ, կը պատասխանէ խումեան, եւ կը հրաւիրէ Երեւանի եստագէտները որ դուրս գան քութենէ, եւ որոշեն իրենց քա ական դիրքն ու դիմագիծը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ ԿԸ ԾԱԽԵՆ ՕԽԱՅՈՎ

Վարշաւիոյ «Քուրքէր կոծիէննի» թերթը կը գրէ.— Չափազանց պաշտամունքը զոր կայսերական Թուրքիան ցոյց կուտար ձեռագրերու եւ մասնաւորաբար Սուլթանին կառավարութեան վերաբերեալ վաւերաթուղթերուն, տեղ տուած է ամէնէն բացարձակ արհամարհանքին այս մասին։

Եւ որովհետեւ դարերու ընթացքին, այս թուղթերը դիզուած են լեռներու բարձրութեամբ, արդի իշխանութիւնները որոշեցին զանոնք ծախել քիլոյով։

Այս հին թուղթերէն բեռ մը բռնեց Պուլկարիոյ ճամբան, հոն ենթարկուելու համար բախտին այլանդակ խաղերուն։ Այսպէս գէշ կապուած ծրարէ մը, մէկ քանի թուղթեր թռան ու վակոնէն դուրս թափեցան։ Ալլահին կամքով այս թուղթերէն հատ մը ձեռքն ինկաւ գիւղացիի մը, որ զայն օգտագործեց ուտելիք փաթթելու համար։

Իր ճաշը լրացնելէ վերջ, գիւղացին թուղթը ձգեց կայարանի մը մէջ։ Ալլահին կամքը կրկին միջամտեց եւ այս հին խղոտ թուղթը ուշադրութիւնը գրաւեց պատմագէտի մը որ հասկցած ըլլալով այս գիւտին կարեւորութիւնը, չէր կրնար հաւատալ իր աչքերուն։ 17րդ դարէն մնացած պատմական վաւերաթուղթ մըն էր։

Գիտնականն անմիջապէս դիմեց Էնկիւրիի կառավարութեան եւ այդ կերպով շատ հետաքրքրական բաներ իմացաւ։ Պուլկարիոյ ծախուած թուղթերուն մէջ, 16րդ դարու փաստաթուղթեր կային, Սուլթան Սիւլէյման Քանունիի օրերէն մնացած, եզական փաստաթուղթեր ամբողջ աշխարհի մէջ, պատմական շատ մեծ կարեւորութեամբ։ Այդ փաստաթուղթերը կը բովանդակէին 1529ի Վիէննայի պաշարման մասնակցող թուրք բանակի մանրամասն նկարագրութիւնը, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ այս քաղաքին երկրորդ պաշարման մասին, ղեկավարութեամբ Քարա Մուսթաֆայի, որ պարտութեան մատնուեցաւ Լեհաստանի թագաւորին Ժան Սօպիէսկիի կողմէ։

Այս գիւտը յուզման մատնեց Էնկիւրիի կառավարութիւնը։ Բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներ կ'երթեւեկեն Պոլսոյ եւ Սոֆիայի միջեւ, փրկելու համար այս պատմական գանձերը։ Այսուհանդերձ կը թուի թէ այս թուղթերուն մեծ մասը փճացած են, որովհետեւ արդէն ծախուած են Սոֆիայի նպարավաճառներուն։

Իսկ անոնք որ այդ թուղթերը գնած եւ զգացած են թէ որոշ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն, իբրեւ փութկոտութիւն ցոյց չեն տար զանոնք վերադարձնելու։

150ՆՈՅՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կիւմիւլճինայէն կը գրեն Թուրք թերթերու.—

Տեղեկութիւններ կը հասնին թէ արեւմտեան Թրակիոյ զանազան քաղաքներու մէջ վերջերս կարգ մը դաւաճանական արարքներ եւ գործունէութիւններ երեւան եկած են։ Կը լսենք թէ 5-6 ամիս առաջ Պրուսայէն եկած բախտախնդիր մը Պոլսէն անցեր Պուլկարիա գացեր եւ հոն յետադիմականներու հետ յարաբերութեան մտեր, յետոյ Յունաստան անցեր, Սելանիկ, Աթէնք, Միտիլլի ու Կիւմիւլճինէ քաղաքները գտնուող դաւաճաններուն հետ յարաբերութիւն հաստատեր է։

Կիւմիւլճինէ եկածօրերը 150նոյներէն Պրուսայի նախկին կուսակալ Ազիզ Նուրիի եւ նախկին կուսակալներէն Կիւմիւլճինէցի Իսմայիլ Հագգըի հետ տեսնուեր, կարգ մը ուրիշ դաւաճաններու հետ յարաբերութիւն ունեցեր եւ զանազան գումարումներ ըրեր են։

Ասկէ վերջ յիշեալը, Ազիզ Նուրիի հետ, օթօմոպիլով Իսքէչէ գացեր ու հոն տեսնուեր է 150նոյներէ հազարապետ Զօփուր Իսմայիլ Հագգը եւ նախկին Շէյխ իւլ Իսլամ Մուսթաֆա Սապրիի հետ։ Այս տեսակցութեան մէջ որոշուած է Թրակիա եւ Պուլկարիա գտնուող գաղթականներու՝ Սուրիա եւ Երաք փոխադրութեան համար սուրիական կառավարութենէն օժանդակութիւն խնդրել։ Սուրիայէ հարցում եղած է ասոնց թիւին եւ ինքնութեան մասին եւ տետրակ մը պատրաստուելով Ջէրքէզ Էտհէմին եղբօրը Թէվֆիգի հետ Երաք ղրկուած են։

Միւս կողմէ Կիւմիւլճինայի 150նոյներէ շատերու մասնակցած գաղտնի նիստերու մէջ «Անատոլուի վերագրաւման եւ ազատութեան պաշտպանութեան միութիւն» անունով գաղտնի ընկերութեան մը կազմութեան վրայ կը խօսուի։ Այս միութիւնը Թուրքիոյ մէջ ալ գաղտնի գործունէութիւն ունենալով անհետեւանք, անփորձ եւ տգէտ մասեր խաբելու նպատակ ունի։

Յետադիմականներու կողմէ Ֆիլիպէի մէջ արաբական տառերով հրատարակուող «Աչըգ Սէօզ» թերթը տարածելու համար ջանքեր կ'ըլլան։

Վերջերս կարգ մը տեղացիներ, Մէքքէէ վերադարձող Պուլկարիոյ Թուրքերու հետ միանալով, իրենց մէջ 7—8000 ոսկիի հաւաքած եւ այս կազմակերպութեան յատկացուցած են։ Անգավուրի հրոսախումբին գործակցող եւ Կիւմիւլճինէի մէջ արձեփ Քէօթահիացի Մէհմէտի սրճարանին մէջ հաւաքուող փախստականներ, այս նոր կազմակերպութենէն ոյժ առնելով, Թուրք հանրապետութեան դէմ խօսած են։ Արեւմտեան Թրակիայի երկու լուսամիտ եւ ազգասէր Թուրք երիտասարդներ գաւազաններով ներս մտեր եւ սրճարանին մէջ գտնուողները դուռնէն դուրս հաներ են։ Թրակիոյ երիտասարդները մտերս այդ դաւաճանները երկրէն պիտի սրբեն դուրս հանեն։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԹԱՓԻ՛ՆՔ, ԱՅԼԱՊԷՍ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԵՆՔ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Մինչդեռ ֆըրանսահայ ուրիշ գաղութները, օրը օրին, կ'աշխատին քայլ մը յառաջ անցնիլ, երբ տասնեակ հազարներ փարսախով հեռու, Հարաւային Ամերիկայի խլեակներն անգամ, բացի կրթական եւ հանրային գործերը կանոնաւորելէ «Արմենիա»ն կը հրատարակեն, Լա Սիոթան, որ բաղդատաբար գոհացուցիչ վիճակ ունի, խոր քունով մը կը մրափէ։ Գործադրկութեան շրջանին ուրիշ գաղութներ ծանր տագնապներ անցուցին, իսկ Լա Սիոթան իր թիւին վրայ աւելցուց քանի մը տասնեակներ, որոնք տեղս գալով գործադրկութեան շրջանին, անմիջապէս գործի անցան եւ այժմ իրենց օրապահիկը կը հայթայթեն։ Քանի մը իրողութիւններ.—

1. Անտարբերութիւնը գաղութիս մէջ, այն աստիճանի է հասեր, որ իրենց հայկական ծագումը ցոյց տալու համար, տարին մէկ անգամ իսկ որեւէ շարժում չենք կրնար ընել։

2. Ջանգեզուրի աղէտը, որ կարծես թէ Հիւսիսային բեւեռն է պատահեր եւ ոչ թէ մեր այնքան թանկագին արիւններով ձեռք բերուած հայրենիքին մէջ, երբեք չազդեց քարացած սիրտերու վրայ։

3. Նոյն վերաբերմունքը, նաեւ Մակեդոնիոյ լեռներուն եւ ձորերուն մէջ, իրենց սեւ օրը լացող որբերու ողբերգութեան հանդէպ։

Արդար լինելու համար պէտք է ըսել թէ կան անհատներ, որ կ'ուզեն այս անտարբերութեան լուծը թօթափել, բայց անոնց ալ ընդհանուր կապն է որ կը պակսի։ Իբրեւ հետեւանք այս տխուր իրողութեանց, մատաղ սերունդը արդէն ձուլման տակէ։ Եւ հարիւրի մօտ երախաներ գրեթէ մոռցած են իրենց մայրենի լեզուն, եւ միայն քանի մը երախաներ որ կը յաճախեն երեկոյեան դասի, նախկին վարժուած։ Ահա կը մօտենայ արձակուրդը, բայց այստեղ դպրոցի եւ կրթական այլ հաստատութեանց վերաբացման մասին խօսիլն անգամ մեղք է, եւ այդ ուղղութեամբ մատը մատին զարնող չկայ։ Առանց ատոր արդէն խառնակիչներու կողմէ մթնոլորտը թունաւորուած է։ Այս գաղութը, ոչ թէ մանկապարտէզ, այլ կարգին դպրոց մը կրնայ պահել, եթէ բաղդատութեան գնենք Սուրիոյ եւ Յունաստանի կէս կուշտ, կէս անօթի հայրենակիցներու վիճակին հետ։

Այս պատմութեան առջեւ, կազդուրիչ է տեսնել որ Մարսէյլի շրջանը դպրոցական ցանցով մը պատած է, եւ ամէն քայլափոխի հայկական շրջանակներու մէջ կը լսես հայ մանուկներու հայերէն ճըվճըվոցը եւ երգն ու խաղը։

Մարսէյլի առաջնորդարանը հարեւանցի կը նայի մեր վրայ, թէեւ ամբողջ մանրամասնութեամբ, տեղեակ է անց ու դարձին։ Այստեղ պատասխանատուութեան խոշոր բաժին ունին մեր կուսակցութիւնները։ Պարզ այցելութիւններէ անգամ զրկուած ենք։

Բաւական խոշոր թիւ մը կը կազմէ այստեղի երիտասարդութիւնը. բոլորն ալ կայտառ եւ քաջառողջ. բայց ոչ մի ընդհանուր կապ. եւ ոչ Հ. Մ. Ը. Մ. եւ ոչ ալ ֆութպօլի խումբ ունինք, որովհետեւ այդ գետնի վրայ որ եւ է փորձ չէ եղած։

Այս կէտին վրայ, Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ. Միութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք։ Առանց դուրսի օգնութեան եւ բարոյական ազդեցութեան տեղական ուժերով ոչինչ կարելի է ընել։ Մէկ երկու շաբաթ առաջ քանի մը անդամներ, ժողով ունեցանք ազգային գետնի վրայ ձեռնարկ մը կատարելու։ Այս համայնական վտանգին դէմ. բայց «Ամա՛ն, ինչի՞ս պէտքը»մէջտեղ եկաւ եւ ցրուեցանք, առանց որ եւէ եզրակացութեան։

Մէջտեղն է պատմութեան անցած Լեհաստանի եւ Թրանսիլվանիոյ, մեզմէ քանի մը հարիւր տարի առաջ գաղթած Հայերու ընդհանուր պատկերը։ Լա Սիոթայի գաղութն ալ ամենէն առաջինն է, որ բռնած է կորստեան ճամբան։

Գաղութը փրկելու համար, գործին պէտք է լծուին ոչ միայն Մարսէյլի Ազգ. Վարչութիւնը, այլ կուսակցութիւնները, իրենց հրապարակային բանախօսութիւններով։ Գոնէ տարին քանի մը անգամ այցելութեամբ։ Եւ եթէ մենք ալ բախտ ունենանք քանի մը անգամ լսելու, տեսնելու ազգային գործիչներ, եւ մեզմով հետաքրքրուողներ, ապահովաբար կ'ունենանք մեր գրադարանը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը, այլ մանաւանդ սկաուտներն ու գայլուկները։

ԱՆցորդ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին «աշակերտներու» Միութեան վերջին մարտ-ապրիլ «Տեղակատու»ի թիւին մէջ, մեծ կսկիծով կը կարդանք որ տակաւին Փարիզի միութիւնը չէ կրցած հասկացողութեան գետին մը գտնել Միլանի Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին «Սաներու» միութեան հետ, եւ ա՛յսօր Եւրոպայի մէջ գոյութիւն ունին, իրարու անհաշտ երկու միութիւններ։

«Տեղեկատու»ի սոյն թիւէն կ'իմանանք որ այդ երկու միութիւններու անմիաբանութիւնը կը կայանայ գլխաւորաբար երկու կէտերու մէջ։ Միլան կը պնդէ թէ ամէն Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին սան, որ բարերարներու կտակով ուսում է է ստացած, երբ օր մը, իր այդ ուսման շնորհիւ դիրքի տէր դառնայ, պարտաւորուի ինքնաբերաբար, ազգին սնտուկէն առած դրամը, վերադարձնել ամբողջութիւնով նոյն սնտուկին, որպէսզի այդ գումարով ուրիշ աղքատ եւ կարող հայ երիտասարդ մը կարենայ բարձրագոյն ուսումը շարունակել։

Երկրորդ կէտն է, նոյնպէս «Տեղակատու»ին, Մուրատեան վարժարաններու վրայ հսկողութիւն մը Միութեան կողմէ, ուսումնական մակարդակը, եւ հայրենի ուսումը փափաքուած գետնի մը վրայ պահելու համար։

Մինչդեռ Փարիզի Միութիւնը անպատեհ կը գտնէ այս երկու տեսակէտները մտցնել Միութեան կանոնագիր-ծրագրին մէջ։

Երբ խնդիրը այս կերպով կը ներկայացուի, բնական է որ ամէն ոք Միլանի Մ. Ռ. Սաներու Միութեան իրաւունք տայ, եւ իրաւցնէ եթէ Մ. Ռ.ի որ եւ է նախկին աշակերտ բարոյապէս պարտական է, ազգին վերադարձնել իրեն տրուած եւ կամ ծախսուած դրամը, Միլանի Նախկին Սանուց Միութեան անդամները «կրկնապէս պարտադրուած» են այդ հատուցումը կատարելու, ո՛չ միայն բարոյապէս, ա՛յլ եւ նիւթապէս։

Որովհետեւ Միլանի Մ. Ռ. Նախկին Սաներու Միութեան անդամներուն մեծամասնութիւնը դաւաճանած են, իրենց բարերարներուն նպատակին եւ փափաքին իսկ, եւ հետեւաբար ազգին դէմ։ Այդ պարոնները իրենց ուսումը ձրիօրէն ստանալէ վերջ, երբ դարձած են մէյմէկ բժիշկ, հողագէտ, երկրաչափ եւն, փոխանակ վերադառնալու Երկիր, լուսաւորելու տգէտ ժողովուրդը, օգնելու անոր իրենց ձեռք անցուցած արուեստով, մնացած են Իտալիա, մըտածելու միայն իրենց անձը եւ համեմատաբար հարուստ դիրքերու հասնելու։

Կը կրկնենք, ամէն Մ. Ռ. Նախկին աշակերտ որ ձրիօրէն զարգանալով, այդ զարգացումին շնորհիւ որոշ դիրքի եւ հարստութեան տէր է դարձած, պարտաւոր է վերադարձնել իրեն տրուած գումարը։ [illegible] բանքներէ յետոյ Ֆրանսա ապաստանած նախկին Մ. Ռ. աշակերտները, անիրաւութիւն է։

Իբր նախկին Մ. Ռ.ի աշակերտ մը եւ բարերարեալ մը, կը խնդրեմ իմ նախկին Միլանի ընկերներէս, վերջ տալ վէճին եւ ընդհ. համերաշխութեան համար ժեստ մը ընել, յօգուտ Միացեալ Մ. Ռ. Ն. Ա. Միութեան զարգացման։

Ա. Շիրական

10.000 ՔԻԼՈՄԵԴՐ ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսացի երկու օդանաւորդներ Տօրէ եւ Լը Պրի աշխարհի հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրեցին փակ շրջապատի մէջ։ Անցեալ օր գիշերուան ժամը 11.30ին Մարիանի վրայէն իրենց անցքի պահուն կտրած էին մօտ 10,010 քիլոմեդր ճամբայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՋԻՆ ԵՒ ՄԵՄ

(Քրտական ճէքեաթ)

Բ.

Ջինի քեռայրը, նախարար Պո նի մէջ, կը կառավարէր ամբողջ երը։ Մարդիկ եւ անասունները վայելէին բացարձակ ազատու ն եւ ապահովութիւն։

Երբ Մեմ հասաւ Պոթան երկիրը, ու եղնիկ մը, զոր բռնեց։ Կ'ուզէր թել զայն, բայց վրայ հասաւ նախարարը եւ ըսաւ իրեն.

— Ո՞վ ես դուն, որ կը համար իս որսալ եղնիկը։ Գիտե՞ս, թէ երկրիս մէջ ոչ ոքի թոյլ կուտամ հասցնել կենդանիներուն։ Ին կ'ուզես հոգին առնել այս խեղճ անիին։

Մեմ ազատ արձակեց իր որսը։ կայն նախարարը, որ չափազանց րկացած էր, լարեց իր աղեղը եւ եց նետահար սպաննել Մեմը։ Մ կրցաւ խուսափիլ նետէն եւ ու.

— Ի՞նչ կ'ընես։ Մինչ կ'ուզես որ վնաս չհասցուի վիթին (gazelle), միւս կողմէ կը փորձես սպաննել մարդկային էակ մը, զոր Աստուած է ստեղծած։

Նախարարը, բարկութեան նոպայի մը մէջ, երկրորդ նետ մըն ալ արձակեց, սակայն Մեմ դարձեալ խուսափեցաւ։ Այս փորձը կրկնուեցաւ երեք անգամ, բայց չորրորդին՝ Մեմ մէկ հարուածով ուշաթափ գետին տապալեց նախարարը։ Յետոյ Մեմ խնամք տարաւ, որ նախարարը վերստանայ իր գիտակցութիւնը, մտածելով որ պատասխանատուութեան պիտի կանչուի Աստուծոյ առջեւ, եթէ մարդ մը սպաննէր։ Ցամրաբար նախարարը գտաւ իր գիտակցութիւնը։ Երբ կրցաւ ոտքի կանգնիլ, ըսաւ.

— Ես անարդար եղայ հանդէպ քեզի։ Կը խնդրեմ որ ներես։ Եւ ես պատուոյ խօսք կուտամ, որ այսուհետեւ քու անձնուէր բարեկամդ պիտի ըլլամ։

Յետոյ բաժնուեցան իրարմէ եւ իւրաքանչիւրը գնաց իր ճամբան։

Գ.

Այդ շրջանին, Պոթանի մէջ կ'ապրէր վհուկ մը, որ աղջիկ մըունէր Ջին անունով, իշխանին քրոջը պէս։ Վհուկը կը ծառայէր Պոթանի իշխանին, այնպէս որ յաջողած էր մեծ ազդեցութիւն մը գործել անոր միտքին վրայ։

Արդ, այս վհուկը իր կախարդագիտութեամբ իմացաւ որ Մեմ եւ Ջին սաստիկ սիրահարած էին իրարու եւ Մեմ կը ճամբորդէր գտնելու համար Ջինը։ Գիտէր որ քառասուն օրէն Մեմ պիտի հասնէր Պոթան։ Ուստի խորհեցաւ իշխանին քրոջը տեղն անցընելով՝ իր աղջիկը ամուսնացնել Մեմի հետ։ Որպէս զի ժամանումի թուականը չմոռնայ, քառասուն դառնուկ զատեց եւ ամէն օր դառնուկ մը մորթեց։ Վերջին դառնուկը մորթած օրը, աղջիկը ղրկեց գետին եզերքը, որպէս զի սպասէ Մեմի։ Երբ Մեմ երեւցաւ, աղջիկը պոռաց հեռուէն.

— Բարիլո՛յս, Մեմ։

Մեմ, բոլորովին շփոթած, չէր հասկնար թէ ի՞նչպէս այս աղջիկը գիտէր իր անունը։ Պահ մը շուարած մնաց, եւ կասկածեցաւ որ կը գտնուի վհուկի մը առջեւ։ Յետոյ այսպէս խօսեցան երկուքը.

— Ի՞նչպէս գիտէք իմ անունս։

— Ես ձեր նշանածն եմ, Ջինը։

— Ընդհակառակն, ես կը կարծեմ թէ դուք վհուկ մըն էք։ Ի՞նչ ընելու եկաք իմ ճամբուս վրայ։

— Ո՛չ, ես Ջինն եմ, այն աղջիկը, որ գիշեր մը ծոցդ էր պառկած։ Մեր մատանիները փոխանակեցինք, չէ՞ք յիշեր։

— Եթէ իրապէս այն աղջիկն էք, ցոյց տուէք մատանին, զոր ձեզի տուի։

— Մինչեւ երէկ մատս էր, բայց երբ այս առտու արթնցայ, տեսայ որ կորսուած է։

Մեմ թէեւ շատ զարմացած էր, որ այս աղջիկը գիտէր բոլոր մանրամասնութիւնները, բայց համոզուած էր, որ իր երազին մէջ տեսածը չէր ան։ Եւ աւելցուց.

— Մոռցէք այդ սէրը։ Ես կը ճանչնամ այն աղջիկը, զոր կը փնտռեմ։ Ան ձեզի չի նմանիր երբեք։

— Քանի որ կը յամառիք զիս մերժել, թող այդպէս ըլլայ։ Միայն թէ խօսք տուէք ինծի, որ, երբ ձեր փնտռած Ջինը գտնէք, զիս ալ ձեր տունը պիտի տանիք իբրեւ աղախին։ Ապա թէ ոչ, ամէն բան պիտի ընեմ արգելք ըլլալու համար ձեզի։

— Կ'ընդունիմ ձեր առաջարկը։

Դ.

Մեմ ձգեց իր ձին, որ ազատօրէն առաջնորդէ զինք ո՛ւր որ ուզէ, որոշած ըլլալով դարնել այն դրան, որուն առջեւ կանգ պիտի առնէր ան։ Ձին կանգ առաւ պալատի մը առջեւ, որ ապարանքն էր նախարարին։

Մեմ գետին ցատկեց եւ պալատ մտաւ։ Ծառաները զայն ընդունեցին եւ առաջնորդեցին հիւրասրահ։ Նախարարն ալ իսկոյն ճանչցաւ երիտասարդը, բայց չուզեց իր կնոջ եւ իր երկու եղբայրներուն առջեւ խօսիլ այն միջադէպին մասին, որ պատահած էր առաւօտուն իրենց երկուքին միջեւ։ Ծուտով խոր համակրանք մը ծնաւ այս չորս երիտասարդ սիրտերուն մէջ։ Մեմ անոնց յայտնեց իր ճամբորդութեան նպատակը, առանց երբեք Ջինի անունը տալու։ Երեք եղբայրները, հիւրընկալութենէ ետք, խոստացան նաեւ օժանդակութիւն եւ պաշտպանութիւն։ Յաջորդ առաւօտ, Մեմ եւ երեք եղբայրները պտոյտի գացին։ Ջին եւս գնաց անոնց ետեւէն, ընկերակցութեամբ իր նաժիշտներուն։

Պտոյտի ընթացքին, Մեմ տեսաւ Ջինը, զոր իսկոյն ճանչցաւ եւ, դառնալով կրտսեր եղբօրը, հարցուց.

— Ո՞վ է այս հրաշալի պարիկը որ կը շրջագայի։

— Ջինն է, ճէզիրէ-Պոթանի թագուհին, քոյրը մեր իշխանին։

Մեմ խնդրեց որ բերեն իր ձին։ Երբ ձին բերին, նետուեցաւ վրան եւ սուրաց դէպի ակը, ուր կ'երթար Ջին։ Երբ հասաւ, ձիէն ցատկեց վար եւ բռնեց Ջինի.

(Շար.)

հութիւնը եւ հրովարտակներու կիրարկումը ցոյց տալով ընդդէմ բանուորկան շահերու։

Ընդդիմադիրները միշտ կը պնդեն խորհրդարանի գումարման անհրաժեշտութեան վրայ։

Ներքին դժուարութիւններու վրայ բարդուած են նաեւ արտաքին դժուարութիւններ։ Գերմանիոյ միջազգային քաղաքականութիւնը սկսած է տալ իր պտուղները։ Պետական դրամատան վարչական խորհուրդը որոշեց զեղչի պաշտօնական սակը բարձրացնել 5էն հարիւրին 7ի։

Այս որոշումը որ տրուած է մասնաւորաբար աւելի դժուար դարձնելու համար օտար դրամներու գնումը, հաւանութեանը արժանացած է քաղաքական եւ տնտեսական շրջանակներու։

Գերման կառավարութիւնը խորհրդակցութեան համար Պերլին հրաւիրած է Փարիզի, Հռոմի եւ Ուաշինկթընի իր դեսպանները, անոնց հետ ճշդելու համար հատուցման հարցին շուրջ կառավարութեան ընելիք կարգ մը դիմումները՝ համաձայնական պետութեանց։

⁂ Հողագործական Լիկային պատուիրակներու յանձնախումբը, բողոքի բանաձեւ մը քուէարկեց ընդդէմ երեւմտական հրովարտակներուն եւ կառավարութեան։ Բանաձեւը կը յայտնէ նաեւ թէ գերման ժողովուրդին ղեկավարութիւնը պէտք է յանձնուի վճռական մարդոց, որոնք կարենան կորովի քայլեր առնել՝ երկիրը փրկելու համար անել կացութենէն։

⁂ Էսսէնի ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց համայնավարներու ակումբին մէջ։ 12 անձեր ձերբակալուեցան դաւադրութեան մեղադրանքով եւ բազմաթիւ փաստաթուղթեր գրաւուեցան։

Բուռն վիճեր յոյն խորհրդարանին մէջ

Յոյն Երեսփ. Ժողովին մէջ, մամուլի նոր օրինագծի երկրորդ ընթերցման առթիւ, բուռն ու յուզումնալից վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան կառավարութեան եւ ընդդիմադիրներու միջեւ։

Ամէնէն առաջ խօսք առաւ Նախարարապետ Պ. Վէնիզելոս, որ պաշտպանեց օրինագիծը։ Ընդդիմադիրները այնքան աղմկեցին որ նախագահն ստիպուեցաւ ընդհատել նիստը։ Ընդդիմադիրներու մէկ առաջարկը քուէի դրուելով մերժուեցաւ, ասոր վրայ անոնք հեռացան սրահէն իբր բողոքի ցոյց։

Հինգ-վեց հարիւր հոգի խեղդուած

Սէն-Նազէրի ափերէն հինգ մղոն հեռու ծովային մեծ աղէտ մը սուգի մատնեց բազմաթիւ ընտանիքներ։ Կիրակի առտու 5.600 անձեր, բոլորն ալ աշխատաւորներ Նանթի շրջանէն, իրենց վարձած շոգենաւով նաւագնացութեան ելեր էին։ Կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, կը վերադառնային, երբ բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ։ Կ'ենթադրուի թէ հովին ուժգնութեան դէմ պատսպարուելու համար, բոլորն ալ խուժեցին նաւուն մէկ կողմը, երբ մեծ ալիք մը շրջեց նաւը ու բոլորը մէկ ծովը թափեց։

Աղէտը նշմարուած ըլլալով ծովեզրէն, անմիջապէս երկու կոտ էր որ ազատարարներուն գործը չափազանց դժուարութեան կը մատնուէր։ Օգնութեան նաւերը Սէն Նազէր վերադարձան գիշերը, ժամը 11ին, 5-600 հոգիէն իրենց հետ բերելով միայն 8 ողջեր եւ 5 դիակներ։

Համայնավարները կը կռուին Ռուպէի մէջ

Մեր նախորդ թիւով, կարգ մը մանրամասնութիւններ տուեր էինք Ռուպէի մէջ, համայնավարներու կողմէ կազմակերպած ցոյցերու մասին, որոնք յանգեր էին փողոցային կռիւներու։

Կռիւները շարունակուեցան յաջորդ օրն ալ։ Մուլթը կոխելուն տեղական իշխանութիւնները յարմար դատեր էին վճռական գործողութիւններու դիմել ընդդէմ համայնավարներուն, յաջորդ օրը, լուսաբացին եւ այդ մասին ալ խորհրդակցութիւններ կատարեր էին։

Այս զինադուլէն օգտուելով, համայնավարները հաւաքեր էին իրենց ուժերը եւ նոր պատրաստութիւններ տեսեր։ Սակայն, անոնց բնակած թաղը այնքան հանդարտ էր որ, պահ մը կարծուեր էր թէ կրքերը խաղաղած են եւ այլեւս որեւէ միջադէպ չպիտի պատահի։ Սակայն, երեկոյեան դէմ փոքր խումբեր սկսան կազմուիլ փողոցներու անկիւնը, խումբերը հետզհետէ սկսան իրարու միանալ ու թափօր կազմել, մինչեւ որ կ'երեւի, իբր շարժման ազդանշան, փողը հնչեց — սուլիչ մը — ու յեղափոխական թափօրը կարգով, առաջնորդութեամբ կարմիր դրօշիմըորկտոր մը լաթ էր ձողի մը կապուած սկսաւ շարժիլ մինչեւ որ հանդիպեցաւ ոստիկաններու ընդդիմութեան եւ կռիւն սկսաւ։

Ոստիկանները կարճ եւ ուժեղ յարձակումով մը, ցրուեցին ամբոխը, որ արագօրէն սկսաւ նահանջել դէպի իր թաղը, ճամբուն վրայ կոտրելով ապակիներ, օդային կազի լապտերներ եւայլն։ Իրենց թաղին մօտ, ցուցարարները յաջողեցան պատնէշ մը կանգնել զանազան առարկաներով, ինքնաշարժ մը որ իրենցը չէր, աթոռներ, սեղաններ եւն., ամէն տեսակ առարկայ վերջապէս, որ կրնար արգիլել ոստիկաններու անցքը։ Իսկ կէս գիշերուան մօտ, կրակի տուին պատնէշը։ Սակայն հեշէջ խումբը մարելէ յետոյ կրակը, թոյլ տուաւ որ ոստիկան-զօրքերը նոր գրոհով մը՝ իրենց տուները մղեն ցուցարարները։

Թաղը պաշարուած է ձիաւոր ոստիկաններու կողմէ։

Միջազգային պարտքերը

Համաձայնական պետութիւնները Ամերիկայի վճարեցին իրենց պատերազմական պարտքերու հաշուէն 3 միլիառ ֆրանք։

Պատերազմական պարտքերու հարցը լրջօրէն կը մտահոգէ Ամերիկայի քաղաքական եւ ելեւմտական շրջանակները, որոնք ցարդ այս հարցը դուրս կը նկատէին հանրային հարցերու շրջանակէն։ Կը վարանին հրապարակաւ քննութեան ենթարկել պատերազմական պարտքերու հարցը, որովհետեւ ամերիկեան ժողովուրդը կը նկատէ թէ, երբ արտասահմանի մէջ այնքան եռանդով կը փափաքին ջնջուած տեսնել պատերազմական պարտքերը, այդ արդէն կը փաստէ թէ նման քայլ մը պիտի ըլլայ ի վնաս Ամերիկայի շահերուն։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԸԲՈՆԻ Մասիս խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը վաղը չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Նոր Ակումբին մէջ, 206 Rue Dugueselin:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Մասնաճիւղին տարեկան

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 12ին կիրակի օր: կը խնդրուի նկատի առնել

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38 Rue Lepic, Paris։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՅՈՒՆԻՍ
1931
17 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1597

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԻՍԼԱՄ,,ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ "ՎԱԹԱՆ,,

Թուրքիոյ ներքին փոփոխութեանց ամենախորը կը սկսի 1908էն, երբ Իթթիհատը նախ զգուշութեամբ, յետոյ յայտնապէս, հրապարակաւ սկսաւ ներարկել «վաթան»ի գաղափարը՝ Թուրք երիտասարդութեան եւ ամբոխին։

Մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը՝ «Ժէօն Թիւրք»երուն կարելի հոգն էր փրկել կայսրութիւնը։

Անոնց համար գաղտնիք չէր կայսրութեան ճակատագիրը։ ...ատի մէջտեղ դրին «Օսմանցիական» բանաձեւը, իբրեւ շանթարգել օտար միջամտութեան։ Բայց, 1909էն իսկ, Սելանիկի մէջ, անոնք դրած էին հիմը Թրքական նոր հանգանակին, որ պիտի յանգէր քէմալապետութեան։

Համիտեան մենատիրութեան տակ սահմռկած ուսանողութիւնը զունդագունդ ասպարէզ կ'իջնէր Իթթիհատի քաղցրաձայն ակնարկին տակ։ «Վաթան պիզիմ ճանըմըզ, ֆէտա օլսուն ջանըմըզ»։ (Հայրենիքը մեր հոգին է. թող մատաղ ըլլայ մեր արիւնը)։

«Թիւրք Օճաղը»ները արագօրէն կը խմորէին, կը թրծէին Թուրք մտաւորականութիւնն ու երիտասարդութիւնը։ «Թիւրք Եուրտ»ը (Թրքական Բոյն) սերունդ մը կը շաղուէր Թուրքազգային գրականութեամբ։ «Թուրան»ը որ աւելի հինէն եւ ...ներէն կուգար, կը խառնուէր «վաթան»ին հետ։ Մէկը ...ն կու տար միւսին։ Մէկը բաղադրեալ, միւսը պարզ,—երկու գաղափարները իրար կը լրացնէին։

Եւ, ամէն անգամ որ վտանգ մը ծագէր արտաքին ճակատի վրայ, նշանախօսքերը աւելի կը զօրանային։ Կ'արտասանուէին աւելի բարձրաձայն։ «Հարպ իսթէրուզ»ի յորձանքէն ծնաւ այսօրուան վարիչ սերունդը։

1912ին, Էրզրումի բանաստեղծ-վալին, Մէհմէտ Էմին պէյ, ձեռն-գործ ըրած էր թարգմանել տալ Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»ը։ Թարգմանիչը՝ կուսակալութեան թարգմանն էր,—հասարակ լեզուագէտ մը։ Բայց վալին գոհ էր։

— «Հոգ չէ, ես ոգին կը հասկնամ։ Մենք այս տեսակ գրականութիւն չունինք։ Կ'ուզեմ ոգին առնել եւ այդ ճիւղը մշակել մեր մէջ ալ»։

Եւ բազմաթիւ Մէհմէտ Էմիններ գլուխ-գլխի տուած, աշխատեցին հայրենասիրութեան, ցեղային ինքնաճանաչման գաղափարը։ Ազգային գիտակցութեան եւ մեծութեան հունտերը ...նեցին նորերուն եւ ամբոխին մէջ։

«Իսլամ»ը պետական աշխարհավարութեան վարիչ սկզբունքն ըլլալով հանդերձ, աստիճանաբար տեղի կուտար «վաթան»ի ...ւանանքին առջեւ։ Եւ եթէ Իթթիհատը «ճիհատ» հրատարակեց, Մեծ Պատերազմի ընթացքին, այդ պարզապէս ռազմական մըն էր։ Էնվէր-Թալաթ-Նազըմ այնքան միամիտ չէին, որ հաւատային այդ ժամանակավրէպ ուժին։

Այս իրողութեան ամէնէն պերճախօս ապացոյցը տեսանք զինադադարին, երբ, գերագոյն յուսահատութեան պահերուն, Իթթիհատին մնացորդները եւ Մ. Քէմալին զինակիցները այլեւս մէկդի դրած՝ կրօնական նշանախօսքերը, կը մարտնչէին ազգային գետնի վրայ։ Հայրենիքի եւ ազատութեան նշանախօսքերով։ Վկայ՝ «Միսաքը Միլլի»ն (Ազգային Ուխտ)։

Ինչ որ կատարուեցաւ այնուհետեւ, Սուլթան-Խալիֆայութեան ջնջումէն մինչեւ կրօնի եւ պետութեան բաժանումը, մինչեւ ֆէսին եւ «ֆէրաճէ»ին արգելքը եւ լատինական տառերուն գործածումը,— տրամաբանական հետեւանքն էր կատարուած աշխատանքին։ Վերջնական ելքը՝ կանխորոշ եւ հետեւողական ծրագրի մը։

Շատ լայն է կտրուած անջրպետը, եւ մենք ի զուր օրը երիկուն կ'ընենք ծաղրելով։

Նոյն իսկ իբրեւ մարզանք՝ արժէք ունին կատարուած փոփոխութիւնները։ Չափազանց լաւատեսութիւն է «դատափոփոխութիւնները։ Չափազանց լաւատեսութիւն է «դատապարտելի գալարումներ» հռչակել զանոնք։ Մանաւանդ եթէ երկար տեւեն։

Ձենք ժխտեր։ Թուրքիան դատապարտո՛ւած է քաւելու իր արիւնազանգ պատմութեան մեղքերը։ Ուշ-կանուխ։ Ջարդն ու կախաղանը, աւերն ու աւարառութիւնը անպատիժ չեն մնար։ Սուրը սուրով կ'իյնայ։

Բայց, չշփոթենք մէկը միւսին հետ։ Եւ իրերը չդատենք մեր աչքերով, կամ համաձայն մեր զգացումներուն։

Ինչ որ կատարուեցաւ վերջին տասը տարիներու ընթացքին եւ դեռ կը կատարուի,— անվիճելի յեղաշրջում է։ Բախտորոշ փոփոխութիւն եւ շահ՝ նոր Թուրքիոյ համար։

Միայն սերունդի փոփոխութիւնը — միշտ Թրքական տեսակէտէն — ինքնին անպարտելի փաստ մըն է։ Հին-Թուրքը — իսլամ-խալիֆայականը — աւելով քշուած է հրապարակէն։ Եւ եթէ վերադառնայ իսկ, հաւանաբար չպիտի ճանչնայ ոչ երկիրը, ոչ ալ ժողովուրդը։ Ինչպէս որ մենք, եթէ կովկաս երթանք օր մը, մեր դիմացը պիտի գտնենք բոլորովին տարբեր տարրեր եւ պայմաններ։

Եւ ինչո՞ւ չենք ուզեր տեսնել որ, նոյնիսկ համայնավարութիւնը արմատ ձգած է Թուրքիոյ նոր սերունդին մէջ, եւ տարին տասներկու ամիս կը զբաղեցնէ իշխանութիւնները։

Որքա՛ն աւելի մօտէն հետեւինք Թուրքիոյ ներքին անցուդարձին, այնքան աւելի պիտի համոզուինք որ իսկապէս բա՛ն մը կայ փոխուած Թրքական ճակատին վրայ։ Մանաւանդ ա՛յս ճակատին վրայ։ Թէեւ այդ փոփոխութիւնները օգուտ չունին մեզի համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՂԻՂ ՃԱՄԲԱՆ

«Նոր Օր» (12 յունիս), անդրադառնալով յունահայ գաղթականութեան մէկ մասը այլուր փոխադրելու նպատակով Ժընեւի մէջ կատարուած աշխատանքներուն կը գրէ.

— «Պէտք է վերջ տալ միանգամ ընդ միշտ Հայերը ուրիշ երկիր փոխադրելու քաղաքականութեան, պէտք է մէկ անգամէն յայտարարել թէ Հայերը կը նախընտրեն Յունաստանի մէջ մնալ եւ դառնալ հելլէն քաղաքացի, Այս վճռական յայտարարութենէն յետոյ, պէտք է աշխատանք տանիլ Ժընեւի մէջ, որպէսզի օրակարգէն հանուի յունահայ գաղթականներու խնդիրը ու անմիջապէս յարաբերութիւն սկսուի հելլէն պաշտօնական շրջանակներու հետ Հայերու վերջնական զետեղման համար։ Միշտ կարելիութիւն կայ փոխանակութիւն կնքելու Հայերու անունով։ Անգամ մը՝ որ հելլէն կառավարութիւնը համոզումգոյացնէ Հայերու տեղափոխութեան անկարելիութեան, ապահովաբար մեր զետեղման մասին առաջին մտածողը ինք պիտի ըլլայ։ Ժընեւի դուռը միշտ բաց է եւ փոխանակութեան մը կարելիութիւնը աւելի քան հաւանական,

Բարեգործականի Նախագահ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան, որ անձնական բարեկամն է Պ. Վենիզէլոսին, ո՞ր օրուան կը սպասէ՞ ... [illegible]

Այս մասին չենք ուզեր աւելի արտայայտուիլ, միայն կ'ուզենք հասկցնել թէ յունահայ տագնապը ի նպաստ մեզի լուծելու կարելիութիւններ շատ կան, եթէ միայն՝ գիտնանք ուղիղ ճամբան գտնել։

Ազգ. կեդր. վարչութեան՝ այս ուղղութեամբ տարած աշխատանքը չի կրնար արդիւնաւորուիլ, այնքան ժամանակ որ Փարիզի ու Ժընեւի մէջ հայ կազմակերպութիւնները տարբեր քաղաքականութիւն որդեգրած, կը խաչաձեւեն Աթէնքի աշխատանքները,

Աթէնք, Փարիզ ու Ժընեւ պէտք է միատեսակ քաղաքականութիւն որդեգրեն, իրարու հետ գործակցելով եւ զիրար լրացնելով»,

ՀԵՂԵՂ ԷՆԿԻԻՐԻԻ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ անընդհատ տեղացող անձրեւներուն հետեւանքով, Պէնտ Տէրէսին յորդած եւ իր ճամբուն վրայ գտնուած բանջարանոցներն ու տուներուն առաջին յարկերը ողողած է։ Բանջարանոցները վնասուած են, 2—300 տուներ պարպուած են եւ բազմաթիւ գաղթականներու տնակներ ջուրին տակ մնացած են։ Մասամբ ջրաթաղ եղած է նաեւ Աթքէօփրիւի մօտերը գտնուած գործարանը,

Կ'ըսուի թէ 30 հոգի խեղդուած են, բայց այս մասին պաշտօնական լուր մը չկայ,

ԱՆԳԼԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիական վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, Անգլիոյ տնտեսականեւ ճարտարարուեստական տագնապը նըշան ցոյց չիտար բարելաւման, բացի ինքնաշարժով, նաւով եւ օդանաւով փոխադրութեան գործէն որ ընդհակառակն, բարելաւում ցոյց կուտայ։ Բայց, բաղդատմամբ անցեալ մայիսի, եւ նոյնիսկ 1931ի առաջին ամիսներուն, արտածումները եւ ներածումները նուազած են նշանակելի կերպով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերմանիոյ ներքին տագնապը

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ կը շարունակէ բանակցութիւնները կուսակցութեանց պետերուն հետ, բացի համայնավարներէն։ Այս բանակցութիւններու ելքէն կախում պիտի ունենայ կառավարութեան դիրքը։

Սէնտրիքներու կողմէ ներկայացող պատուիրակութեանմը Պրիւնինկ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը նպատակ չունի նոր հրովարտակներ եւս մշակելու, բայց հրատարակուած հրովարտակներու գործունէութիւնն անհրաժեշտ է, փրկելու համար երկիրը ելեւմտական ծանր կացութենէն ու խոստացաւ ջանք չխնայել ուտեստի գիները նուազեցնելու համար, նկատի առնելով օրավարձքերու վրայ կատարուած զեղչը։

Պրիւնինկ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ ընկերվարական պետերուն հետ, որոնց յայտնեց թէ պիտի ընդդիմանայ խորհրդարանի կամ ելեւմուտքի խորհրդարանական յանձնախումբի գումարման, թէ խորհրդարանի գումարումը պահանջող որոշման մը հետեւանքը պիտի ըլլայ դահլիճին հրաժարումը։

Քաղաքական շրջանակները նուազ լաւատես են եւ կը կարծեն թէ ընկերվարականները պիտի պնդեն կարգ մը բարեփոխումներու մասին իրենց ներկայացուցած պահանջներուն վրայ։

Ազգայնական պետերը կը շարունակեն պնդել թէ ներկայ դահլիճը ամբողջովին պէտք է փոփոխութիւն կրէ։ Ասոնք, կը հաւանին մասնակցիլ կառավարութեան, պայմանաւ որ նախարարական կազմին մէջ մտնեն անձնաւորութիւններ, որոնք ոչ մէկ կապ ունենան մարքսիստ տարրերու հետ։

Թուրքիոյ խնայողութիւնները

Թուրքիոյ խնայողական ճիգերուն մասին հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը տրուին Էնկիւրիէն.

Կը հասկցուի որ երեսփոխաններուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը դէմ է պաշտօնեայ բաց ձգելուն։ Կառավարութիւնն ալ սկզբունքով կողմնակից չէ այս բանին, բայց եւ այնպէս կազմին մէջ կրճատում ընելու։

Պետական պիւտճէէն պաշտօնեաներուն տրուած ամսականը 70 միլիոն ոսկի է։ Նկատելով որ կառավարութիւնը 931ի պիւտճէէն պաշտօնեաներու բաժնին մէջ 100էն 15 խնայողութիւն ընելու որոշում տուած է, այս 70 միլիոն ոսկիէն տասնուկէս միլիոն ոսկիի չափ պէտք է իջեցնել։ Թափուր պաշտօններուն համար նոր մարդ չառնելով մէկտեղ, հազիւ մէկ երկու միլիոն խնայողութիւն եղած կ'ըլլայ, մինչդեռ դեռ 8-9ու կէս միլիոն ոսկի խնայել պէտք է։

Միւս կողմէ տուրքի օրէնքներուն մէջ կատարուելիք փոփոխութիւններուն հետեւանքով, պիւտճէին հասոյթի բաժնէն 8-9 միլիոն ոսկիի չափ գումար մը պիտի պակսի։ Այս կերպով, 16-17 միլիոն ոսկիի համար հասոյթ պէտք է գտնել։

Ժողովի շրջանակներուն մէջ կացութիւնը կը գնահատեն թէեւ, բայց միեւնոյն ատեն յարմար չեն տեսներ որ այս նեղ ժամանակներուն մէջ պաշտօնեաները հանուին։ Այս պատճառով, ի հարկին պաշտօնեաներու թոշակներէն զեղչ մը ընելու գաղափարը առաջ կը քշուի։

Պիւտճէի յանձնաժողովը կ'առաջարկէ որ հանգստեան կոչուածները դուրս հանուին անկախ պիւտճէներէն, եւ մասնագէտները բացառութիւն ըլլալով, հինգ տարի նոր պաշտօնեայ չառնուի ու գատրոններուն մէջ 100էն 25 կրճատում ըլլայ։

Միջադէպ յոյն խորհրդարանին մէջ

Մամուլի օրինագծին վիճաբանութեան պահուն, յոյն խորհրդարանին մէջ ծանր միջադէպեր պատահեցան նախարարապետ Վենիզէլոսի եւ ընդդիմադիր պետ Քաֆանտարիսի միջեւ, որոնք զիրար ստախօս անուանեցին եւ իրարու ծանր ակնարկութիւններ ըրին։

Վենիզելոս նամակով մը դիմեց Խորհրդարանի նախագահին, պահանջելով պատուոյ ատեանի մը կազմութիւնը։ Քաֆանտարիս ընդունեց, բայց կարգ մը դժուարութիւններ հանելով։ Ատեանը պիտի կազմուի ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերէն եւ նախագահութեամբ խորհրդարանի նախագահ Սոֆուլիսի։

Միւս կողմէ Քաֆանտարիս նամակ մը ուղղելով Պ. Սոֆուլիսին, կ'ըսէ թէ համաձայն է պատուոյ ատեանի կազմութեան, պայմանով որ, ատեանը քննէ ամբողջ խնդիրը եւ ճշդէ թէ որքան օրինական է ու պատուաբեր խորհրդարանի ամպիոնէն պատմել մասնաւոր խօսակցութիւն մը եւ թէ որքան ճիշդ է այդ խօսակցութեան էութեան մասին եղած վերագրումը։

Ատեանը եւ Պ. Սոֆուլիս գտած են որ, Պ. Քաֆանտարիսի կողմէ այսպիսի պայմաններ դրուիլը կը դժուարացնէ իրենց գործը։ Ասոր համար ալ հրաժարած են իրենց յանձնուած պաշտօնէն։

Կուսակցութիւնները Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտական «Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ նախարարութիւնը շուտով պիտի ձեռնարկէ գործադրութեանը կուսակցութեանց մասին 1925ին մշակուած օրէնքին, որ թագաւորին կողմէ ստորագրուած ըլլալով հանդերձ, չէր հրատարակուած պաշտօնաթերթին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները. —

Պ. Խաչիկ Հայրապետեան
(La Tour d'Aigue)
Vaucluse նահանգ 100.—
Յունիս 16ի գումարը 4738.35

ընդհ. գումար 4838.35

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԿԻՆԵՐԸ

Մոսկուայէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, հնգամեայ ծրագրի գործադրութիւնը աւելի եւս ապահովելու համար, խորհրդային իշխանութիւնները ձեռնարկած են 1,5 միլիոն կիներ աշխատցնելու զանազան գործարաններու մէջ, կիները պիտի կատարեն այն աշխատանքները, որոնք ցարդ յատկացուած էին այրերուն։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ֆրանսայի հանրապետութեան նոր նախագահը Պ. Տումէր, երէկ առաջին անգամ ըլլալով նախագահեց նախարարաց խորհուրդին։

Այս նիստի ընթացքին, Պ. Տումէր կարդաց իր պատգամագիրը ուղղուած խորհրդարանին, նախարարները յետոյ քննեցին քաղաքական կացութիւնը եւ ընթացիկ հարցերը։

Ինչպէս գրեր էինք, հանրապետութեան նորընտիր նախագահը վերահաստատեր էր նախկին դահլիճը, որուն մէջ Պ. Պրիանի ներկայութիւնը իբր արտաքին նախարար, կը շարունակէ տեղի տալ դժգոհութիւններու կարգ մը շրջանակներու մէջ ... [illegible]

ԻԶՄԻՐԻ ԴԷՊՔԸ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Եղեռնադատ ատեանին առջեւ սկսաւ դատը «Սօն Փօսթա»յի որ կ'ամբաստանուի իբրեւ Թրքութիւնը անարգող։ Թերթին պատասխանատու տնօրէն Սէլիմ Րագըպ նախապէս ձերբակալուած էր, բայց յետոյ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուեցաւ։

Դատին պատճառը՝ Իզմիրի «Հըտմէթ» թերթէն արտատպուած յօդուած մըն է, որ կը խօսի Ճէլալ պէյի այցելութեան մասին եւ բռնութիւն ու ճնշում կը վերագրէ կառավարութեան։ Յետոյ կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը այս տեսակ միջոցներով անկարելի է որ կարենայ ժողովուրդին վստահութիւնը շահիլ։

Յօդուածը միեւնոյն ատեն կը խօսի Խալքի ներկայացուցիչներու բռնակալութեան մասին, եւ կ'ըսէ թէ աւելի արգելք չէ եղած որ Իզմիրի ժողովուրդը ցոյցեր ընէ եւ իր համակրանքը յայտնէ Ճէլալ պէյի։ Իզմիրցիները իրենց տուներուն եւ խանութներուն վրայ դրօշներ պարզած են, բայց Խալքի ներկայացուցիչները փորձած են արգելք հանդիսանալ։ Միեւնոյն ատեն չեն թողած որ ժողովուրդը նաւակներով դիմաւորէ Ճէլալ պէյը։

Սէլիմ Րագըպ այս առթիւ հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ դատարանին առջեւ.

— Այս գրութեան մէջ ոչինչ կայ անարգական կառավարութեան համար։ Դէպքը ծանօթ է։ Միայն ըսեմ թէ ժողովուրդին արգելք ըլլալ ուզողները պատժուած են Իզմիրի դատարանին կողմէ, իսկ այս յօդուածին հեղինակը անպարտ արձակուած է։

Յետոյ խօսք առաւ ընդհ. դատախազ Ճէմիլ պէյ եւ ըսաւ թէ յօդուածը անարգական է Թրքութեան համար։ Մանաւանդ որ «Սօն Փօսթա» իր կողմէ խորհրդածութիւններ աւելցուցած է արտատպուած գրութեան վրայ։ Ու պահանջեց ամբաստանեալը պատժել օրէնքին 158 եւ 159րդ յօդուածներուն համաձայն։ Դատարանը ի վերջոյ խորհրդակցեցաւ եւ նկատելով որ յօդուածը անարգական չէ, անպարտ արձակեց Սէլիմ Րագըպը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՎԱՆՔԷՆ ՆԵՐՍ

ՆՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 4 Յունիս.— Պատրիարքին ընտրութեան մասին այնքան անհամբերութեամբ սպասուած հրահանգը՝ Լոնտոնէն Գաղթային նախարարութենէն եկած ըլլալով, Յունիս 3ին մարզպանի աւագ քարտուղարութիւնը հաղորդեց տեղապահ Նշանեան եպիսկոպոսին: Միեւնոյն ատեն յանձնարարուած է շուտով կատարել ընտրութիւնը վանքին միաբանութեան քուէներով: Տեղապահը իր ստացած հրահանգը նոյն օրը իսկոյն Տնօրէն Ժողովին տարած՝ եւ խորհրդակցութեան նիւթ դարձնելով, որոշած են, յունիս 8ին Միաբանական Ընդհ. Ժողով գումարել, ուր Միաբանութիւնը պիտի զբաղի Թեկնածուներու հնգանուն ցանկի քուէարկութիւնով: Այնուհետեւ է որ այդ ցանկին վրայէն գաղտնի քուէարկութեամբ պիտի կատարուի պատրիարքին ընտրութիւնը, զոր պիտի վաւերացնէ Մեծն Բրիտանիոյ Թագաւոր-կայսրը, առանձին հրովարտակով մը:

Ի հարկէ այս բոլորը շատ գեղեցիկ պիտի ըլլար, եթէ թոյլատրուէր ազգին մասնակցութեան անժխտելի իրաւունքը եւ ընտրեալը իրեն հետ ունենար նաեւ ամբողջ ազգին ձայնը: Վերջի վերջոյ հայ ազգին կը պատկանէր հաստատութիւնը եւ դարերու ընթացքին Հայոց վանք անունով մկրտած էին զայն: Սակայն չեղաւ այդ մէկը, որովհետեւ այսօրուան Միաբանութենէն քանի մը տըղէտ ու անհեռատեսեպիսկոպոսվարդապետներ ճիշդ ատոր կը ցանկային, չկաշկանդուելու եւ իրենց գործերուն վրայ հակակշիռ չունենալու միակ նպատակով: Հետեւանքներու մասին երբեք չխորհեցան ինչպէս երէկ, նոյնը նաեւ այսօր:

[illegible]տոյ, այժմ ջանանք պարզել ամփոփ գծերով՝ վանքին ներքին զոյավիճակը:

Դեռ սկիզբի օրէն, երբ Դուրեան եպիսկ.ը վախճանեցաւ, Միաբանութեան մէկ մասին ուշադրութիւնը անմիջապէս կեդրոնացաւ իբր արժանաւոր յաջորդի Թորգոմ արքեպ. Գուշակեանին վրայ. ու այդ մտքով մասնաւոր ջանքեր թափուեցան Պատրիարք ընտրելու նոր ձեւի պատրաստութեան ժամանակ ներքին կանոնագրին փոփոխելի յօդուածներու շարքին յաջողեցան ընդունիլ տալ բացառաբար այս անգամուան համար պատրիարքական Թեկնածուներ նկատի ունենալ նաեւ դուրսէն արժանաւոր եկեղեցականներ...: Բնական է այս կէտը հաշտ աչքով չդիտուեցաւ օրուան վարիչներու կողմէ եւ ահա սկսաւ հալածանքը հիններուն կողմէ անդէպ նորերուն. որուն պատճառաւ միակ տուժողը հանդիսացաւ Միաբանութեան նոր սերունդէն երիտասարդ եւ գործունեայ եկեղեցականներէն Պիւլպիւլեան վրդ.ը: Չհանդուրժելով տիրող կացութեան վարչապետը Թողուց Երուսաղէմը ու երեք ամիսէ ի վեր Սուրիա կը գտնուի գրեթէ աստանդական դարձած:

Յիշեալին մեկնելովը կարծես սասամբ խաղաղութիւն կը տիրէր: Գոնէ երեւոյթները այդպէս ցոյց կուտային: Միւս միաբանները իրենց պատեանին մէջ քաշուած էին: Յաղթանակը, օրուան վարիչներուն կողմէ տօնուած էր: Ու տեղապահ եպիսկ.ը սկսաւ իր միակ խորհրդատուին միջոցաւ (դիւանապետ Նուրեան) շոյել ու փայփայելով իրեն կողմը շահիլ միաբանները, զանոնք զանազան վարչախնամատու պաշտօններու կոչելով:

Ճիշդ այս վիճակին մէջ էր, որ վրայ հասաւ մայիս ամիսը: Ինչպէս ծանօթ է, այս ամիսը վանքին ներքին մտաւական եւ հաշուական տարեգլուխն է: Օրէնք է ամէն տարի մայիսին Միաբանական Ընդհ. Ժողով գումարել եւ հաշուետուութիւնն ընել վանքին Գործադիր Ժողովի բարոյական եւ նիւթական գործունէութեան: Անցեալ տարուան վերջերը մանաւանդ, մէկը միւսին յաջորդող շարունակական ժողովներ գումարուեցան, վանքին յոռեգոյն վիճակը բարելաւելու մտահոգութեամբ: Նորանոր օրգաններ ստեղծուեցան, որոշումներ տրուեցան տիրող աննախանձելի վիճակը դարմանելու եւ օրէնքին անխարդախ գործադրութիւնը ապահովելու համար: Նոր շրջանի 1931ի համար խնայողութեան սիրոյն՝ պիւտճէի պատրաստութեան յատուկ քննիչ յանձնաժողովներ կազմուեցան, տքնաջան աշխատանքներ կատարուեցան: Այս ամէնը տեղի ունեցաւ եւ անոնց գործադրութեան հսկելու համար տեղապահին լայն իրաւասութիւն տրուեցաւ: Սակայն մինչեւ այսօր տեղապահը ոչ մէկը իրականացուց: Նոյնիսկ այնքան յառաջ գնաց որ երբ սրտցաւ միաբաններ, իրեն յիշեցուցին իր պարտականութեան թերացումը, նկատի չառաւ զանոնք:

Այս անգամ Միաբանութիւնը ամբողջովին գրգռուած իրեն դէմ բողոք մը ստորագրեց ու միաբանական ընդհ. ժողով պահանջեց եւ իրեն իմացուց որ Տնօրէն Ժողովը ատոր ալ արժէք չէ ընծայած, երրորդ անգամ ըլլալով Տիրան եւ Սիոն վրդ.ներու բերնով սպառնաց Միաբանական ընդհ. ժողովին մինչեւ յունիս 6 տեղի չունենալու պարագային, իրենք իրենց գլխուն գումարել ժողովը, հակառակ օրէնքին բացորոշ տրամադրութեանը:

[illegible] մը ծայրայեղութիւններէ: Կ՚ըսուի թէ՝ դժգոհները որ մեծ թիւ կը կազմէին եւ առհասարակ նոր սերունդին կը պատկանին, որոշած էին Տեղապահը հրաժարեցնել եւ Տնօրէն Ժողովի լուծումը քուէարկելով, նորի մը ընտրութեան ձեռնարկել... Բարեբախտաբար, ինչպէս կ՚ըսեն «ուրբաթէ շաբաթ առաջ եկաւ», պատրիարքը ընտրելու հրամանը յունիս 3ին տրուեցաւ անգլ. կառավարութենէն, որով ամէն գործ մէկ կողմ թողած, միաբանները այժմ սկսած են ընտրական գործերով զբաղիլ:

Տիրող հոգեբանութեան քաջ ծանօթ ըլլալով եւ երեւոյթներէն դատելով, կրնանք ըսել թէ Երուսաղէմի ապագայ պատրիարքութեան հաւանական ընտրելին Եգիպտոսի առաջնորդ Թորգոմ Արքեպս.ը պիտի ըլլայ: Անոր համակրողներու թիւը այսօր 30ը կ՚անցնի:

Ընտրութեան մասնակցելու իրաւունք ունեցող միաբաններուն թիւն է.—

4 եպիսկոպոս, մէջն ըլլալով տեղապահը: Մէկը Պոլիս կը գտնուի պաշտօնով.

1 Ծ. վարդապետ.

31 վարդապետներ, բոլորն ալ ժողովուրդ հովուելու աստիճանով, որոնցմէ վեցը արտասահման մեկնած են, բոլորն ալ անխտիր օրուան վարիչներէն դժգոհ եւ քէն պահած:

12 սարկաւագներ, որոնք տակաւին կ՚ուսանին Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ. գումար 48:

Եօթը նուազեցնենք Երուսաղէմէն բացակայ ըլլալնուն պատճառով քուէարկութեան չկրնալ մասնակցելուն համար, կ՚ունենանք քառասուն մէկ ընտրող: Պատկերը մէջտեղն է եւ հետեւաբար եզրակացութիւնները աւելորդ կը գտնենք:

Կը սիրենք յուսալ թէ ապագայ պատրիարքը ով որ ալ ընտրուի, չպիտի մոռնայ Միաբանութեան գործած այս աններելի սխալը — ազգին մասնակցութեան կորուստը — դարմանել, քանի որ բաց դուռ մը կայ տակաւին,

Գ. ԳԻՍԱԿ

Յ. Գ.— վերջին պահուն իմացայ որ ընտրելիներու հնգանուն ցանկին մէջ Միաբանութեան կողմէ արձանագրելի հաւանական Թեկնածուները պիտի ըլլան.—

Թորգոմ արքեպսկ. Գուշակեան, Մեսրոպ արքեպսկ. Մագիստրոս, Զաւէն արքեպսկ. Եղիաեան, Մեսրոպ եպսկ. Նշանեան եւ Սմբատ եպսկ. Գազազեան:

ՃԱՆՉՆԱՆՔ ՄԵՐ ԹՇՆԱՄԻՆ

Քանի որ մեր պաշտպանողական կռուի յաջող վախճանին համար, մատնանշուած շարք մը պարագաներէն մէկն ալ Թշնամին լաւ ճանչնալու խնդիրն է, փորձենք ճանչնալ զայն:

Թշնամի որ կ՚ըսենք, անմիջապէս մեր միտքը կուգայ Թուրքը, Թրքութիւնը:

Այս մէկ անգամին հանգիստ թողունք Թուրքը եւ փնտռենք ու գտնենք մեր ցեղային գոյամարտին արգելք ուրիշ թշնամի, թշնամիներ: Ներկայ պայմաններու տակ աւելի վտանգաւոր:

Այդ թշնամին, յամրաբար գործող եւ տեւաբար աւերող սակայն, մեր այսօրուան եօթը ծովերուն վրայ ցրուած ըլլալու փաստն է:

Խարպինէն Քալիֆորնիա, Քալիֆորնիայէն Արժանթին ու Փարիզ եւ անկից Էնդելէ եւ Ռաշտ չորս ցամաքամասերը ընդգրկող մեր անհուն ճակատը ներքնապէս կը տկարացնէ մեզ եւ կը զօրացնէ թշնամին:

Ցեղային պաշտպանողական կըռիւը, լաւ է ըսել գոյամարտը, առանց փողի թմբուկի, առանց սուլինի, թնդանօթի եւ լուռ պատերազմ է:

Պատերազմական գործողութեանց մէջ, մանաւանդ անհաւասար կռուի ընթացքին, տկար կողմին համար ճակատի անսահման ընդարձակութիւնը պարզապէս կործանարար է, ընդհակառակն փոքրիկ, սեղմ ու ներոյժ ճակատը փրկարար:

Տկար կողմը, կռուի ձեռնարկելէ առաջ, հնար եղածին չափ ու գերագոյն զգուշութեամբ պիտի մանրացնէ, փոքրացնէ, սեղմէ, պրկէ իր ճակատը: Ամէն հնարք պիտի փորձէ, ամէն զոհաբերութեան պատրաստակամ պիտի ըլլայ գոյութեան կռիւը իր խարիսխին վրայ ընդունելու հա[illegible] խարիսխին՝ վրայ:

Նոյն Ռիֆցիները բերէք Հուենոս, վատագոյն կռուողները պիտի ըլլան: Պօէրները հրաշալի կռուող են հարաւ. Ափրիկէի մէջ, փոխադրեցէք զանոնք Խաղաղականի եզերքը,— անմիջապէս դասալիք պիտի ըլլան:

Ցեղերը ցեղ են իրենց պատմական բեղմնաւոր միջավայրին մէջ: Իրենց միջավայրէն դուրս պարզապէս մարդ են, եւ ընդհանուր մարդոց համար հասարակաց միջավայրի մը մէջ, սեփական միջավայրի յատուկ մասնայատկութիւնները կը մեռնին (աստիճանաբար կորսուելու համար) եւ ընդհանուր հասարակաց միջավայրի յատուկ մասնայատկութեանց իւրացումով, նոր տիպարներ յառաջ կուգան, որոնք նուազագոյն չափով վաղնջական միջավայրը վրայ կուտան, առաւելագոյն չափով նոր միջավայրի կերպարանքը ցոյց տալու համար: Այս բնական ու գիտական օրէնքին դէմ գործելը վեր է մարդկային ուժերէն: Ասիկա գոյութեան կռուի պարտադրած կենսաբանական մէկ խոր երեւոյթն է նըմանողութեան, յարմարեցումի օրէնքն է, մաթեմաթիքօրէն ապացուցուած:

Այսպէսով հարց կը ծագի, ցեղային հաւաքական գոյամարտի համար, անհրաժեշտագոյն խնդիրը ոչ միայն կռուի դիմադրական ճակատի սեղմութիւնը, կլորութիւնն է, այլ այդ սեղմ ու կլոր ճակատի պատմական միջավայրի մէջ կամ մօտիկ յարդարումն է:

Լայնածաւալ, անչափելի ճակատ մը, պատմական միջավայրէն անհունապէս հեռու, յաճախ տրամագծօրէն հակառակ անոր,— ահա այն տարածուն, գլխու պտոյտ տուող խորքը, որուն վրայ տեղի պիտի ունենայ, կամ այսպէս կամ այնպէս տեղի կ՚ունենայ մեր ազգային ինքնապաշտպանութեան կռիւը:

Հաշուեցէք մեր ուժը, հազար անգամ չափեցէք մեր դրական կարողութիւնները, գումարեցէք, հանեցէք, բաժնեցէք, բազմապատկեցէք մեր բացասական կարողութիւնները, նոր միջավայրի պարտադրած կենսաբանական անառարկելի յարմարեցման պէտքերը. չպիտի կրնաք այս կռուի, այս տարրալուծող պայքարի տակէն դուրս գալ: Եւ պարտութիւնը, տեղի տալու, «ի վերջոյ յարմարեցումի» ստուգութիւնը սպառնացայտ ցցուած է: Այդ ստուգութիւնը ի յառաջագունէ կար արդէն, կայ մթնոլորտին մէջ, մեր արիւնին մէջ, մեր ողնածուծին մէջ: Յարմարեցման այդ օրէնքն է որ չորս հազար տարուան ընթացքին, բազմաթիւ օժանդակ ազդակներու ամենօրեայ ներգործութեամբ արեւելեան միջավայրի մէջ Արմէններու հրաշալի ազգը կերտեց, թրծեց, ոգեղինացուց: Արեւելեան այդ միջավայրին հեռացումէն, մեր խարիսխէն խոյս տալով, հին ժամանակներու համբաբար, նոր ժամանակներու ճեպընթաց նորոգութեամբ Արմէններէն պիտի վերակերտէ հազար տիպի նոր «Արմէնօիտներ»: Որոնք այսօրուընէ կուրած են մեր հայրենիքին, մեր մշակոյթին, մեր անցեալին ու գալիքին համար:

Ահա թշնամին, բնական անխուսափելի եւ ահաւոր:

Սեղմե՛նք ճակատը, կլորցնե՛նք:

Պատմական միջավայր — սեփական խարիսխ — էականութիւնը անառարկուելի է: Վէճի ա[illegible]

Նոյնպէս անառարկուելի է, ճիշդ եւ որոշ մեր միջավայրը, հայրենիքը:

Կսկծալի է որ այդ հայրենիքը մեր ձեռքը չէ, լքեալ գոյք է: Հակառակ Մանտելշթամի կուռ ու սուր եւ ճնշիչ տրամաբանութեան ու գիտութեան, միջազգային բոլոր օրէնքները ցարդ կաղմակերպուած աւազակութիւնները պաշտպանելու կը ծառայեն: Եթէ անողոք եղանք դէպի միջազգային օրէնսգիտութիւնը, հարկ եւ արդար է որ մենք մեզի հանդէպ ալ տանք տուրքը: Մեր ալ ներքին լուիկ համոզումով օրէնքները, աւազակութիւնները, ալանթալանը պաշտպանելու համար:

Այլապէս, եթէ մեր համոզումն ու խղճմտանքը արդարութեան մասին, տարբեր ըլլային աշխարհի աշխարհիկ համոզումէն ու խղճմտանքէն մենք կատարուած իրողութիւնները չէինք հաստատեր, Պիղատոսի պէս մեր ձեռքը լուալով ու մեղքը մեղաւորի վզին նետելով:

Քանի որ առայժմ եւ ո՞վ գիտէ մինչեւ երբ, աշխարհի անօրինութիւնը մեր ալ վաւերացումը ստացեր է, մենք ստիպուած ենք փոխել մեր գնացքին ուղղութիւնը:

Բուն խարիսխի— հայրենիքի— փոխարէն, իբրեւ գաղթավայր խարիսխը պիտի ընտրենք պատմական միջավայրի գրեթէ համանման պայմանները ներկայացնող Արեւելքի մէջ:

Հայոց աշխարհը արեւելեան երկիր է, արեւելեան միջավայր: Հայոց աշխարհի շուրջ նորագատ ժողովուրդներուն հիւր պիտի ըլլանք:

Արեւելեան բոլոր ժողովուրդները արտակարգ հիւրասէր ժողովուրդներ են:

Հիւր պիտի ըլլանք ոչ միայն իբրեւ աղքատիկ մարդիկ մեր «անցքի» ժամանակ շահագործելու ուրիշներու հիւրասիրութիւնը, այլ հիւր պիտի ըլլանք, իբրեւ հարուստ ճանապարհորդներ մեր հետքին վրայ ձգելով նիւթական փաստ, նիւթական յիշատակարան: Արեւելք չպիտի նետենք մեր թշուառները, անգործները եւ մերկերը, այլ Արեւելք պիտի փոխադրենք մեր շինարար հանճարին հետ միասին, մեր գաղութներուն մէջ կուտակուած դրամագլուխը:

Որպէսզի հիւրը հաճոյք պատճառէ հիւրասէրին:

Եթէ մեր սեփական հայրենիքը (Երեւան) գաղթական ընդունելու համար նախ «փող» կ՚ուզէ, յետոյ «որակեալ» մասնագէտ աշխատաւոր կ՚ուզէ եւ հազար կարգի փոքրոգի մանրավաճառի հաշուետախտակներ ցոյց կուտայ, ի՞նչ աւելի պահանջելու իրաւունք ունինք հիւրասէր եւ ազնիւ արաբ ժողովուրդէն, որ ցարդ այդպիսի հաշիւներ չներկայացուց:

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

"ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ"

(Գ.—Դ. ՇՐՋԱՆ)

Երաժիշտ Արայ Պարթեւեան հրատարակեց իր «Նոր Երգեր»ու Գ. եւ Դ. շարքերը երկու գեղարուեստական պրակներով: Նորագոյն երաժիշտին ինքնատիպ երգերու թիւը կը հասնի տասներկուքի:

Հեղինակը իր յառաջաբանին մէջ պայծառօրէն կը բացատրէ թէ ի՛նչ է իր ուղղութիւնը: Հայ քնարական ոճի մը զարգացումը: Եւ այդ ճիւղին կիրարկումին համար ընդգրկած է կառուցուածքի մասնաւոր ձեւ մը, որ կը տարբերի ցարդ մեր գիտցած գեղջուկ ձեւերու ոճէն:

Այս պատճառաւ իսկ «Նոր Երգեր»ը կաշկանդուած չեն մասնաւորաբար իբր հայկական ընդունուած մելամաղձոտ եւ քիչ մըն ալ միօրինակ եղանակաւորումի մը ճնշումին տակ, այլ ուղղակի երաժշտական արտայայտութիւնը ըլլալով բանաստեղծութեամբ արտայայտուած խօսքերուն՝ անոնց իմաստին հետ կ՚ընդարձակուին, կ՚ըմբոստանան եւ կը կրեն շեշտի եւ չափաբերութեան այլազան փոփոխութիւններ: Առաւելութիւններ՝ որոնք կը նպաստեն ստեղծելու յուզումներ եւ պատկերներ, ինչ որ մեծագոյն առաւելութիւնները կը կազմեն Պարթեւեանի երգերուն:

Գեղջուկ երգերը ամէն ազգի մէջ մշակուած եւ միշտ ընդունելութիւն գտած են: Բայց օտար ազգերը չեն գոհացած միայն իրենց տոհմիկ երաժըշտութեան նախնական մշակոյթով: Տոհմիկ երգերը ուղղակի արտադրութիւն են տգէտ բայց բանաստեղծ հոգիով գիւղացիներու: Քաղաքացի երաժիշտները գիտուն երաժշտութեամբ ջանացած են զարգացնել իրենց ցեղային երաժշտութիւնը եւ արտադրել նոր ու տարբեր խըր[illegible], որոնց մէջ քիչ բան կը մնայ յաճախ գեղջուկ նախնական «մօթիֆ»ներէն:

Հայկական իրականութեան մէջ, այս գետնին վրայ աշխատող քիչեր միայն ունեցած ենք, օրինակ՝ Սպենդիարեան, Մելիքեան եւ ուրիշներ: Իսկ վերջերս յայտնութիւն մը եղաւ Պարթեւեանը՝ որուն երաժըշտութիւնը քիչ մըն ալ աւելի առաջ կ՚երթայ:

Արդարեւ, եթէ Մելիքեանի վերջին գործերը մանաւանդ քիչ մը արեւելք կը բուրեն, Պարթեւեանի մէջ այդ արեւելեան շեշտը երբեք չի կայանար այն մէկ ու կէս թոնի մասնաւոր ելեւէջներուն մէջ: Օրինակ՝ «Մանուկն ու Ջուրը», կամ «Ծիլ ծիլ ա՛», այլ շատ տարբեր թոներու ընտրութիւնով որոնք են Գրիգորեան ձայնաշարերը որոնք կուտան շատ միամիտ եւ զօրաւագին գոյն մը, մանաւանդ չորրորդ աստիճանի ձայնաշարը որ յաճախադէպ է Պարթեւեանի երգերուն մէջ:

Ոմանք այս «Նոր երգեր»ու հանդէպ այն կարծիքն ունին թէ անոնք հայկական չեն բնաւ, եւ եւրոպական գոյնով օծուած են: Պիտի ըսենք որ անոնք խորքով առաւելապէս հայկական են, բայց ոչ այն հայկականը որուն մեր ականջները վարժուած են «Կռունկ», «Հով արէք»ով եւլն.: «Նոր երգեր»ու հայկականութիւնը պէտք է փնտռել երգի ու ամբողջութեան մէջ, եւ ամէն բանէ աւելի ուշ դնել թէ անոնք ո՛ր աստիճանի յարմար են յարակից խօսքերու հետ: Այս գետնին վրայ Պարթեւեան իսկապէս շնորհաւորելի է, եւ չափազանցած չենք ըլլար աւելցնելով որ բանաստեղծութիւններէն ոմանք աւելի հասկնալի եւ տպաւորիչ դարձած են, շնորհիւ իրենց երաժշտութեան, օրինակի համար՝ «Գիւղիս ճամբան» կամ «Պանդուխտ ծառ»ը, Բառերու եւ երաժշտութեան մէջ կայ այնպիսի սերտ կապ մը որ կը տեսնուի թէ երաժիշտը եղանակը յօրինելէ առաջ երկարօրէն ուսումնասիրած է խօսքերը ու լաւ մխրճուած խորհուրդներու մէջ: Անդրադառնալով երգերուն հայեցի ըլլալուն կամ ոչ, պիտի ըսենք որ անոնք այնքան հայկական են որքան որ իրենց բանաստեղծութիւնները տոհմիկ ոճ ունին: Եւ սակայն այս նոր վեց երգերը իրենց խորքին մէջ արդէն բան մը ունին մեր հոգիին խօսող: Զանոնք ունկնդրելով, մարդ կը տարուի կարծելու որ այս կամ այն անցքը ուրիշ առիթով լսած է, եւ կամ ինչ ինչ ելեւէջներ ուղղակի մեր ցեղային երգերը կը յիշեցնեն, եւ այս պարագան մասնաւոր կերպով շեշտած է հեղինակը իր յառաջաբանին մէջ:

«Նոր երգեր»ու տարբերութիւնը գեղջուկ երգերու ոճէն՝ կարելի է քանի մը խօսքով բացատրել: Գեղջուկ երգերու բանաստեղծութեան իւրաքանչիւր տուն կ՚երգուի միշտ նոյն եղանակով եւ հետեւաբար դաշնակի նոյն ընկերակցութեամբ, եւ ընդհանուր ամբողջութիւն մը հեռու է գոյութիւն ունենալէ ինչպէս որ բանաստեղծութեան տուներն ալ երբեմն կապ չունին իրարու հետ, եւ երբեմն սրամիտ քառեակի մը քով կայ [illegible] մը, պարզապէս յանգերու յարմարութեան համար գրուած:

Պարթեւեանի երգերը liedի եւ Romanceի ձեւը ունին, որոնց կառուցուածքը բոլորովին տարբեր է: Երբ ոտանաւորը երեք տունէ բաղկացած է, առաջին եւ վերջին տուներու եղանակը նոյնն է, կամ քիչ մը տարբեր է, իսկ մէջտեղի տունը, նայելով միշտ իմաստին, կ՚երգուի յարակից տարբեր թոնով մը եւ եթէ կարելի ըլլայ՝ տարբեր չափականութեամբ մը:

Անցնելով «Նոր երգերու» երաժշտական առաւելութիւններուն, անհամեմատ աւելի նորութիւններ կը գտնենք: Մէկ կողմ թողլով անոնց հայկական ըլլալը կամ չըլլալը, անուրանալի է որ անոնք յօրինուած են երաժշտական ճարտար գրութեամբ մը, մաքուր ուղղագրութեամբ եւ խնամուած եւ փնտռուած դաշնակի սիրուն ընկերակցութեամբ: Այս յատկութիւնները հայ երաժիշտներէն մասնաւորներու միայն տրուած են: Դաշնակի ընկերակցութիւնը ինքնին պզտիկ կտորներու կը փոխուին, եւ շատ անգամ մէկմէկ խորհուրդ կը ներկայացնեն:

Ուշագրաւ է «Գիւղիս ճամբան» (Որբերեան) երգի դաշնակի բաժինը, ուր երգին հետ միաժամանակ կը լսուի դաշնակի ուրիշ երգ մը, իբրեւ contre chant: Հոս մասնաւոր ուշադրութեան պէտք չկայ՝ լսելու համար դաշնակի բաժնին մէջ՝ «վճիտ առու»ին ձայնը, կամ «լացող սրինգ»ին ողբը, եւ վերջին տունին ամբողջ յուսախաբութիւն մը ներկայացնող դաշնակի տրտմագին ու միօրինակ բաժինը (հին երազներս ամպերու պէս կ՚անհետին):

Ուշագրաւ է «Երազ»(Զօպանեան) երգին վիպային գոյնը: Անոր մէջ liedի ձեւը իր ամենամաքուր եւ որոշ ձեւով երեւան կուգայ:

«Աշուղական»ի մէջ կը տիրապետէ հայ դրոշմը: Այս էջը յանկարծական ներշնչումի մը արդիւնք է: Բացակայ են հօն

երաժշտական բարդ կառուցուածքները եւ կը տիրէ սահուն եւ ինքնաբուխ մեղեդիի մը բոլոր առաւելութիւնը։ Իր անուշին յարմար երգ մըն է։

Խաչակեանի «Գարունն եկաւ» բանաստեղծութեան վրայ անունին կրկնապէս յարմար ուրիշ գործ մըն ալ։ Բնձող աչքը կը զգայ գարնան զեփիւռի մը սօսափելն ու հեռանալը։ Այս երգը երեք բաժանումներով ամենապարզ ձեւն է liedին։ Եղանակը ունի ամբողջութեան մէջ այն ամէն բաները զորս հայկական կը նկատենք, բացի միօրինակութենէն։ Ճիշդ գեղջուկ երգի մը ոլորտներն ու ելեւէջները ներկայ են հոն, ոչ շատ ցայտուն, սակայն յայտնի կերպով։

«Պանդուխտ ծառը» (Վահրամ Թաթուլ) ամենատխուր երգն է, ինուած ամենատխուր թօնի մը վրայ։ Բացառաբար այս երգը իր պատշաճիր մեր մատնանշած մէկ ձեւին, այլ բոլորովին ազատ կտուր է. իսկ, առաջին եւ վերջին մասերու վերյիշումը կամ փոխ-յարաբերութիւնը տեսնել կ'ունենայ միայն դաշնակի բաժինովը որ գրեթէ նոյնն է սկիզբի եւ վերջի բաժնին մէջ։ Ներազանցապէս զգայուն եւ բոլորովին ճայկական կարելի է համարել։ Առանձին ուշադրութեան արժանի է տխուր ողբը պանդուխտին, որուն կ'ընկերանայ դաշնակը ամենավերջին պահուն։

Այս երգին մէջ ներդաշնակութեան յարաճուն փոփոխութիւնը և առտիճանական զարգացումն ու յաջորդականութիւնը երգին են խնամոտ և փնտըռուած աշխատութեան։ Ոգին հայկական է, արուեստն ալ ֆրանսական, որ իր նրբացած ազրոցով թերեւս ամէնէն պատշաճն ըլլայ մեր բարքերուն։

Մեծարենցի «Հիւղը» երգին մէջ համեմատաբար քիչ հայկականութիւն կայ, ըսուեցաւ։ Բայց ամբողջն է թերեւս ըսել որ հոն հայկականութիւնը շատ թաքուն կերպով երեւան կուգայ։ Ընդհանուր գնացքին մէջ կրնար ըսել թէ այս գործը մեր սրտին մօտիկ չըլլայ, եւ խակի լողութեամբ աւելի ընելանայ մեզի, ինչպէս որ դաշնակը տեսանք Օր. Հ. Թորոսեանի արուեստով լի արտայայտումին ազդեցութեամբ։

Մասնաւոր ուշադրութիւն արձնելէ վերջ Պարթեւեանի կութեան, կրնանք ըսել որ ան պաքանչիւր mesure հեղինակած ատեն, կ'ուզէ զնել առաւելագոյն շահեկանութիւնը։ Այդ mesureները յաւէս անկանոն են, այսինքն երը չորրորդ չափականութեան մէջ սիրայօժար տեղ կուտայ երկու եւ երեք չորրորդ չափականութեան, եւ այս' համարաբար եւ անտարակոյս սահուն եւ ճկուն դարձնելու համար գրուածքը։ Այս երգերը կայն առաւելապէս իգական ձայներու պատշաճ են, եւ եթէ ութողութիւն մը ունինք, սա է արական ձայներու յարմար

յայն կտորներ կը պակսին Պարթեւեանի հաւաքածոներունմէջ, ինչպէս եւ պիտի ուզէինք որ «Նոր Երգեր»ու խրշարքը չսահմանափակուէր միայն մեներգներու մէջ եւ ունենայինք խմբական կտորներ եւս։

«Նոր Երգեր»ու մէջ այն մասերը ուր հայկականութենէ շեղում կը նշմարուի, պիտի զիտել տանք որ երաժիշտին առաջադրած նպատակն իսկ զինքը կը պարտադրէ այդ բանին, այսինքն ամէն բանէ առաջ ներշնչումի եւ կառուցուածքի ազատութիւնը, ինչ որ բնական է ինքնին, երբ նկատի առնենք որ բանաստեղծութեան մը քառեակները իմաստով կը տարբերին իրարմէ։

ՆՇԱՆ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ՀԻՃԱԶԻ ՆԱԽԿԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 5 յունիս (Սեփ. Թղթ).— Երէկ, յունիս 4, կէսօրէ վերջ, ժամը 2-4 տեղի ունեցաւ թաղման հանդիսութիւնը Հիճազի նախկին թագաւոր Շէրիֆ Հիւսէյինի, որ մէկ օր առաջ մեռած էր Անդրյորդանանի մայրաքաղաքին մէջ, ուր եկած ու հաստատուած էր իր զաւկին Էմիր Ապտուլլահի մօտ վերջին օրերը անցնելու համար։

Առաւօտէն՝ շատ կանուխ Երուսաղէմի ամբողջ խլամները շարժման մէջ էին. արտակարգ եռուզեռ մը կար։ Եաֆայէն, Հայֆայէն ատենը մէյ մը անհամար օթոներ միշտ խլամ երեւելիներ կը փոխադրէին հոս. շրջակայ գիւղերն ու գիւղաքաղաքները մարդ չէր մնացած՝ Երուսաղէմ թափած էին Երուսաղէմի իսլամներուն գրեթէ բոլոր կրպակները փակուած էին։ Մինչեւ կէս օր Երուսաղէմի հին քաղաքամասին պարիսպներուն արեւելեան մասին շուրջ ծովածանալ բազմութիւնը անհամբեր Ամմանէն դագաղին Երուսաղէմ բերուելուն կը սպասէր։

Կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին հասաւ ժամանեց քաղաք եւ առաջին հանդիսակայ պարիսպին առջեւ ինքնաշարժէն վար առնուելով ուսամբարձ եւ խորհրդաւոր լռութեան մէջ ծովածաւալ բազմութեան մէջտեղէն առաջնորդուեցաւ Դամասկոսի դուռնէն շիտակ Սողոմոնի տաճարը, եւ պատշաճ արարողութիւններէ ու դանազաններու կողմէ խօսուած դամբանականներէն յետոյ, մարմինը ամփոփուեցաւ հնդիկ պարագլուխ Մէհմէտ Ալիի դամբարանին գիմացը՝ ուրիշ դամբարանի մը մէջ։

Ամմանէն Երուսաղէմ իրեն ուղեկցած էին իր 4 զաւակները, Ֆէյսալ, Ալիի, Ապտուլլահ եւ փոքրը, նաեւ 100է աւելի ինքնաշարժներով Ամմանի եւ շրջանի մեծամեծները։ Անդրյորդանանի զինուորական նուագախումբը, Ամմանէն մինչեւ հոս նուագելով ընկերացած է թափօրին։

Հոս ներկայ գտնուած են Անգլիացի բոլոր պաշտօնեաները եւ զինուորները միշտ բարեւի շարուած դագաղի անցքին երկու կողմերը, օտար պետութիւններու ներկայացուցիչները մէկ մէկ ծաղկեպսակով ներկայ գտնուեցան։

Հայոց կողմէ հարուստ թարմ վարդերով եւ գոյնզգոյն ծաղիկներով պսակ մը դնելու համար դագաղին վրայ, ներկայ գտնուեցան Աղաւնունի եպս. Ճանըզեան եւ Վրթանէսեան վրդապետները, վանքին զոյգ բարապաններով։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Հ. Բ. Ը. Մ. քսանըհինգամեակին եւ հանգուցեալ Պ. Պօղոս Նուպար փաշայի յիշատակին նուիրուած հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի օր Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

Այս կրկնակի տօնակատարութիւններու առթիւ, մեր մամուլի եւ հանրային կազմակերպութիւններու երեւան բերած բարեկամ տրամադրութիւնները նպաստեցին որ սրահը մեծ բազմութեամբ լեցուէր, ժողովրդական բոլոր խաւերէն։

Փարիզի մէջ գոյութիւն ունեցող ազգային բոլոր կազմակերպութիւններու հրաւիրուած ներկայացուցիչներու հետ, ներկայ էին օտարներէն Ֆրանսայի ծովային պաշտօնատարներէն Պ. Տիւֆուռ, գերապայծառ, կռաֆէն, Փարիզի եպիսկոպոսական գեսպան Ֆախրի փաշա, ծերակուտական մարքիզ տը Մարկըրի, Պ. Պ. Մաքլէռ, Մէյեէ, Կէրհարտ, Հայր Մարիէս եւայլն։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյին կողմէ ներկայ էր ընկ. Վ. Փափազեան, Եւրոպայի կեդր. Կոմիտէին կողմէ՝ ընկեր Լ. Գեւոնեան, Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Պ. Աճաբոնեան եւ Պ. Ա. Խատիսեան, «Դրօշակ»ի կողմէ Ս. Վրացեան, Ա. Ե. Հ. կ. Խաչի կեդր. Վարչութեան կողմէ Տիկին Ճ. Միսաքեան, ընկեր Մ. Վարանդեան, «Յառաջ»ի խմբագրութեան կողմէ ընկեր Ս. Թաթուլ եւայլն։

Բեմը տեղ բռնած էին Բարեգործականի Կեդր. Վարչութեան անդամները, հոգեւոր պետերը եւ Միութեան հին ու նոր գործիչները։ Կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները։

Փոխան ազգային դրօշի, Միութեան ընդհանուր խորհրդանիշը շրջանակուած էր միայն ֆրանսական դրօշով, իսկ Դպրոցասէրի քաղաքագէտ տիկինները Պօղոս Նուպար փաշայի նկարը գեղեցիկ ասեղնագործութեամբ մը զետեղեր էին նոյնպէս ֆրանսական դրօշի մը մէջտեղ։

Այս մտածուած քայլերէն ետք անբնական չէր անշուշտ, որ հանդէսը սկսէր առանց ազգային քայլերգի։

Հանդէսի առաջին մասը նուիրուած Պ. Պօղոս Նուպարի յիշատակին ծանրաբեռնուած էր գլխաւորաբար ֆրանսերէն ճառերով։

Նախագահ ծերակուտական Պ. Անտրէ Օնորայի բացման խօսքէն ետք, Պ. Պ. Սինապեան, Զօպանեան եւ Լ. Կիւմիւշկէրտան կարգային մէկ-մէկ ֆրանսերէն ճառ, ներկայացնելով Միութեան հանգուցեալ նախագահին կեանքն ու գործը։ Նոյնը կրկնեց Պ. Մալէզեան, հայերէն լեզուով։

Առհասարակ այսպիսի առիթներու մէջ անիմաստ են երկարապատում ճառերը։ Այն ալ օտար լեզուով։

Այս մասին մէջ Սէն-Ժէրվէի երգչախումբի երգերը Պ. Պ. Ալեքսանեանի եւ Բօլ Լը Ֆլէմի ղեկավարութեամբ, ինչպէս նաեւ Պ. Մաքսուտեանի ֆրանսերէն արտասանութիւնը համեմատաբար ինքնատիպ ե- ղան տիրող միօրինակութեան մէջ։

Պ. Պօղոս Նուպարի նուիրուած ուղերձներ ըրին հայ որբերու, ուսանողներու, կամաւորներու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու ներկայացուցիչները, շեշտելով անոր հայրենասիրութիւնը եւ առաստաձեռն օգնութիւնը։

Յարգանքի հանդէսը վերջացաւ ծրագրուած ժամէն եւ յետոյ տեղի ունեցաւ բուն յոբելեանը։

Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի բացակայութեան պատճառով, Պ. Գ. Նորատունկեան հազիւ լսելի ձայնով արտասանեց իր բացման խօսքը։ Դրանոր բազմաթիւ ուղերձներէն կարդացուեցան Էջմիածնի Հոգեւոր Գեւորգեան Խորհուրդի կոնդակէն որոշ հատուածներ։ Ժընեւէն Ն. Աղաթօն պէյի ուղերձը, որուն հետ հեռագրով կը հաղորդէր 40,000 ֆրանքի նուէր մը։

Պ. Մալէզեանը այս մասին եր վերապահած իր ընդարձակ ճառը, անշուշտ զգալով տիրող անձպաբանքն ու յոգնութիւնը։ Վարիչպատուիրակը դարձաւ օրուան կեդրոնական ճառախօսը։ Իր յարգանքի խօսքերէն ետքը, ուղղուած Միութեան հիմնադիրներուն-գործիչներուն եւ բարերարներուն, քիչ մը չափէն աւելի փառաբանեց Միութեան գործունէութիւնն եւ դերը վերջին քսանըհինգամեակի ընթացքին։ Անդրադառնալով ներկայ գործունէութեան, իրենց կեդրոնական գործը նկատեց Հայաստանի մէջ Նուպարաշէնի շինութիւնը եւ ուրիշ ձեռնարկներ։ Այս բոլորէն ետք որոշուած է պաշտնապէս գարկ տալ գաղթահայ շրջաններու գործունէութեան։

Արդէն իսկ պատրաստուած է գործունէութեան ընդհանուր ծրագիր մը, զոր պիտի ջանան իրականացնել իրենց կարողութեան չափով եւ մաս առ մաս։

Առանձնապէս ուժ պիտի տան Սուրիոյ մէջ գաղթականութեան տեղաւորման գործին, որ անկասկած օգտակար եւ ազգօգուտ աշխատանք մըն է։ Ի վերջոյ յոյս յայտնեց թէ այս ժողովուրդը հնարաւորութիւն պիտի տայ որ Միութիւնը գործնականացնէ իր ծրագիրները. եւ մասնաւորաբար Նուպարաշէնի շինութիւնը, որով եւ Միութիւնն ալ իր կարգին հնարաւորութիւն պիտի ունենայ «Յունաստանէն եւ Պուլկարիայէն հազարաւոր գաղթականներ փոխադրել Հայաստան»։

Ճնշող օդին եւ միօրինակ ճառերէն ծանրացած մթնոլորտը վերականգնեցաւ մեր շնորհալի երգչուհին Օր. Հայկանուշ Թորոսեանը, Թովէչ երգերով։ Մարթեր անշուշտ կ'արտայայտէին ոչ միայն երգչուհիին արժէքը, այլ եւ ժողովուրդին սէրը իր երգերուն հանդէպ։

Այս երգերէն ետք, յաջորդաբար ուղերձներ կարդացին յարանուանութեանց պետերը։

Այս մասին մէջ եւս իրենց համեստ մասնակցութիւնը բերին երգչախումբը եր հայ և օտար խմբերգներով եւ Տիկին Սըկոն-Վէպէրտը, Վարուժանէն՝ թարգմանուած կտոր մը արտասանելով։

Հանդէսը վերջացաւ ժամը եօթնէն քիչ պակաս։ Ժողովուրդին մեծ մասը արդէն մեկնած էր։

*** Այս առթիւ զիտել տանք թէ աններելի է եւ վնասակար որեւէ ակնարկ՝ այսպիսի հանդիսութեանց մէջ։ Պ. Մալէզեանը հաւանաբար խանդավառուած իր ճարտասանական ընդունակութենէն, մոռցաւ իր օրուան պարտաւորութիւնները եւ ըրաւ կոպիտ ակնարկներ, որու մասին ինքը ամենէն քիչ խօսելու իրաւունք ունի։

Թ. ԴԹԱԿԻՑ

ՃԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 14 Յունիս.— Մայիս 28ի տօնին առթիւ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն, անցեալ կիրակի, կազմակերպած էր դաշտահանդէս մը Մալխարի անտառին մէջ։

Շաբաթ օրուան անձրեւոտ օդին պատճառաւ, շշուկներ շրջան ըրած էին թէ յետաձգուած է հանդէսը։

Բայց ահա, կիրակի առտու ժամը 9էն առաջ, ինքնաշարժի տէր Հայեր, սկսած էին ժողովուրդ փոխադրել։

Մասնաւոր վարձուած զնացքի վեց վականներն ալ ծայրէ ծայր լեցուած էին։

Կէս օրէն առաջ արդէն կոկիկ բազմութիւն մը ներկայ էր հանդիսավայրը։

Ժամը 1ուկէսին «Մեր Հայրենիք»ով ազդանշանը տրուեցաւ, եւ ընկեր Շահան հանդէսը բացուած յայտարարելով, օրուան տօնին նշանակութիւնը պարզեց հակիրճ կերպով։

Մէջ ընդ մէջ եղան խմբերգներ, նուագ, մեներգ, արտասանութիւններ մեծերու եւ փոքրերու կողմէ, սրտառուչ տեսարան մը պարզելով, կանաչախիտ անտառին խորը։

Բանախօսեցին Պ. Նիկօլ եւ ընկ. Ազգին։

Պ. Նիկօլ Մայիս 28ի արժէքը վեր հանեց կուռ արտայայտութեամբ մը եւ ներկաները յուզեց պահ մը։

Ընկ. Ազգին շեշտեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարած դերը. եւ յիշեց անուններ որոնք այդ երջանիկ օրը կերտելու համար ճակատագրական պայքարին ղեկավարները հանդիսացած էին իրենց կեանքի գնով։

Երկու բանախօսներն ալ մատնանշեցին՝ հայը հայ պահելու համար բոլորիս պարտականութիւնները, որով միայն Մայիս 28 իր արժանի բարձրութեան վրայ, կը մնայ», ըսին, «այս օտար ափերուն վրայ»։

«Այս տօնը ամբողջ հայ ժողովուրդինն է, ուրեմն առանց դասակարգի-եղաւանանքի խտրութեան, բոլորը պէտք է որ իւրացնեն անոր խոր իմաստը եւ միահամուռ ձգտին անոր իրականացման»։

Շրջ. Կոմիտէին կողմէ ընկեր մը խօսք առնելով ըսաւ. «Դեռ տարիներ առաջ Հ. Յ. Դ. մարմինները ամէն տեղ գրեթէ Ապրիլ 24ի սգատօնին նախաձեռնարկ կ'ըլլային, մէկ միլիոնէ աւելի թանկագին զոհերու յիշատակը անարգած չըլլալու մտահոգութեամբ։

«Այլեւս կրնանք պուտ մը արդար ինքնագովութեամբ մեր գոհունակութիւնը յայտնելու, որ բոլորիս պատկանող այդ պարտականութեան ժառանգը, իր ժառանգորդը (հայ ժողովուրդը) գտած է։

«Մայիս 28ն ալ իր անկախ եւ միացեալ Հայաստանի մեծ նշանակութեամբ պէտք է բոլորինն ըլլայ։ Այդ հաւատքով կը մարտնչինք մենք եւ վստահ ենք թէ պիտի հասնինք բաղձացուած հանգրուանը, հոգ չէ թէ արիւնոտ ճամբաներով»։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը ինքնաբերաբար իր մասնակցութիւնը բերած էր եւ հետաքրքրութեամբ դիտուեցան իր խաղերը։

Երկաթուղիի կայարանը անտառին կէտին ըլլալով, ժամը 8ի աւտոները նոր եռուզեռ մը սկսաւ. ամէն կողմէ խանդավառող խմբերգներ եւ ուրախ բացագանչութիւններ։

Հիմակուընէ իսկ ցանկութիւններ կը յայտնուին նման դաշտահանդէսներ սարքելու։

Ջգօն

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ. Գրեց՝ Մալխաս։ Մեծադիր շքեղ հատոր մը որ կենդանի լեզուով մը կը ներկայացնէ մեր ազատագրական պատմութենէն զանազան դէպքեր ու դէմքեր սկսելով 1896էն, 510 էջ եւ 80 նկար։ Գին 3 տոլար։ Հասցէ A. Malkas P. O. Box 97 Astor Sta. Boston. Mass.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՁԻՆ ԵՒ ՄԵՄ

(Քրտական հէքեաթ)

— Զին, ես անցայ 12,000 գիւղէ գտնելու համար քեզ։ Եթէ դուն իմ Զինս, ցոյց տուր մատանիդ։

Զին, որ պահ մը վարանած էր չէր ճանչցած Մեմը, այլեւս կասկած չունէր, ուստի ցոյց տուաւ մատանին։ Մեմ եւս ցոյց տուաւ մատանին։ Նստան քովքովի, աչքերին եղերքը։ Սկսան խօսակցիլ եւ իրենց փոխադարձ սէրը յայտնել իրարու։

Նախարարը եւ իր եղբայրները, զանոնք կը դիտէին հեռուէն, շատ զարմացած էին թէ ի՛նչպէս այդքան մտերմութիւն ունին օտարականն ու Զին։ Կրտսերը, որ կը սիրէր եւ կ'ուզէր ամուսնանալ Զինի հետ, զգաց որ նախանձը սաստիկ կը խածնէր սիրտը։

Զին խորհուրդ տուաւ Մեմի, որ մտնէ իր եղբօր ծառայութեան մէջ, իբրեւ սենեկապետ, որպէսզի յաճախակի առիթներ ունենան իրար տեսնելու։ Մեմ խոստացաւ հետեւիլ այդ խորհուրդին։ Բաժնուելէ առաջ, Զին իր սիրականին տուաւ ոսկեշար ճանեակ մը եւ հեռացան։

Երբ Մեմ նախարարին մօտ վերադարձաւ, իրեն հարցուցին թէ ի՛նչպէս յաջողած էր ժամերով խօսիլ Զինի հետ։ Մեմ ցոյց տուաւ ոսկեշար ճանեակը եւ ըսաւ թէ կը սիրէ զայն։ Հաստատուեցաւ այլեւս կրտսեր եղբօր կասկածը։ Եւ իր հոգւոյն խորը ծագեցաւ վէճ մը մէկ կողմէ սիրոյ եւ միւս կողմէ ասպնջականութեան սրբազան պարտաւորութիւններուն ու պատւոյ խօսքին միջեւ։ Ի վերջոյ այդ պարտաւորութիւններն էին, որ յաղթանակը տարին, եւ այդ մասին իր որոշումը տալով, ըսաւ.

— Մեմ, այսուհետեւ Զինը քոյր մըն է ինծի համար։ Դուն իմ հիւրս ես եւ ես քեզի խոստացած եմ իմ պաշտպանութիւնս։ Իմ ամբողջ հարստութիւնս ու ազդեցութիւնս կը դնեմ տրամադրութեանդ տակ, որպէս զի ապահովեմ քու երջանկութիւնդ։

Այն ատեն նախարարը աւելցուց՝

— Ի՞նչ կ'արժէ հարստութիւնը։ Մենք պատրաստ ենք զոհելու մեր կեանքը, ապահովելու համար իր երջանկութիւնը։

Այնուհետեւ Մեմը իրենց եղբայրը նկատեցին անոնք։

Յաջորդ օրը, Մեմը ներկայացուցին իշխանին, եւ նախարարը յաջողեցաւ զայն պալատին սենեկապետ անուանել տալ։

Ե.

Երբ վհուկը տեսաւ որ չյաջողեցաւ ծրագիրը իր աղջկան ամուսնութեան մասին, սեւ դաւ մը լարեց Մեմի դէմ։

Կը մտածէր, որ կորսնցնելու ժամանակ չկայ, որովհետեւ Մեմ իբրեւ իշխանին սենեկապետը, ամէն օր աւելի ազդեցութիւն պիտի գործէր։ Ուստի իշխանին լուր տուաւ թէ Մեմ սիրահարն է Զինի։

Քանի մը օր յետոյ, երբ վհուկը կրկնեց այս խօսքերը, իշխանը ապացոյց ուզեց։ Եւ վհուկը պատասխանեց՝

— Ո՛վ իմ իշխանս, եթէ կ'ուզէք հաստատել թէ ճիշդ է ինչ որ ըսի, այն ատեն Մեմի ըսէք, երբ միասին ըլլաք, թէ սիրահարած էք աղջկան մը, որ սեւ աչքեր ունի, և այդ աղջիկը իր քոյրն է։ Դուք պիտի տեսնէք, որ, քաջալերուած, Մեմ պիտի խոստովանի իր սէրը Զինի համար։

Իշխանը հետեւեցաւ այս խորհուրդին։ Եւ օր մը, երբ Մեմ իր մօտն էր, ըսաւ.

— Քիչ մըն ալ խօսինք մեր սիրած աղջկան մասին։

Եւ յետոյ այսպէս խօսեցան իրարու.

— Ես կը սիրեմ գեղանի աղջիկ մը, որ սեւ աչքեր ունի և նուրբ հասակ։ Ան կը բնակի հեռաւոր երկիր մը, հիւսիսի կողմը։

— Ո՛վ իմ իշխանս, ես ալ սիրահարած եմ աղջկան մը, որ աղքատիկ հովուուհի մըն է։

— Իմ սիրականս ազնուական ծագում ունի, չափազանց գեղեցիկ է ու կը բնակի Ալանի երկիրը։

— Ո՛վ իմ իշխանս, իմ սիրականս շատ թշուառ է, որովհետեւ իր հայրը մուրացիկ մըն էր։

— Իմ սիրականս, սեւորակ աչքերով, մարգարիտն է Ալանի երկրին եւ քոյրն է Մեմ Ալանի։

— Ո՛վ իշխանս, իմ սիրականս սլացիկ հասակ մը ունի եւ երկնքի աստղերուն պէս փարփառ է։ Իր մազերը ոսկիի գոյն ունին։ Անիկա սուլթանն է Ճէզիրէ-Պոթանի, քոյրը իշխանին...

Բոլոր ներկաները, վրդովուած այս խօսքերէն, որ կը վիրաւորէին իշխանին պատիւը, ոտքի կանգնեցան եւ քաշեցին սուրերը, եւ իշխանին պարզ մէկ նշանին կը սպասէին՝ յարձակելու համար Մեմի վրայ։ Մեմ ալ իր կարգին ոտքի կանգնեցաւ եւ ձեռքը դրաւ իր սուրին վրայ։ Այս պահուն էր, որ նախարարը եւ իր եղբայրները սրահ մտան եւ տեսնելով միջադէպը, կանգնեցան Մեմի եւ պալատականներուն միջեւ։ Եւ ըսին.

— Ո՛վ իշխան, դուն ես մեր տէրը, քու հրամաններդ նուիրական են մեզի համար, եթէ նոյնիսկ անարդար ըլլան։ Մենք կը հնազանդինք, բայց չենք թոյլ տար, որ այս մարդիկը ձեռք բարձրացնեն Մեմի վրայ։ Ինչ որ հրամայես իր մասին, պիտի գործադրենք մենք։ Սակայն եթէ մեզ ստիպես, չպիտի վարանինք զինադրելու եւ պաշտպանելու մեր բարեկամը։ Արդէն ծանօթ է մեր երեք սուսերամարտիկներուն արժէքը։

Նախարարը եւ իր եղբայրները քաջ ռազմիկներ էին եւ չափազանց ազդեցիկ։ Անոնք մեծ ծառայութիւն մատուցած էին պետութեան։ Զանոնք նեղացնել կը նշանակէր տեղի տալ ներքին պատերազմի մը։ Ուստի, իշխանը, չծանրացնելու համար կացութիւնը, զսպեց իր բարկութիւնը եւ հրաման ըրաւ ամէնուն, որ իրենց տեղը դնեն սուրերը։ Եւ հանդարտութիւնը տիրեց դարձեալ։

(Շար.)

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգիննները, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն։ կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Նախարարութիւնը ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի մտցնէ այս օրէնքին մէջ։ Պիտի գոհանայ միայն զայն հրատարակելով պաշտօնաթերթին մէջ, որպէսզի գործադրութեան դրուի։

Ինչպէս ծանօթ է, այս օրէնքը կը տրամադրէ լուծել բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները։ Ասկէ զատ, սեղմումներ կը դնէ հետագային կազմուելիք կուսակցութեանց համար, արգիլելով քաղաքականութեամբ զբաղիլ առանց կառավարութեան արտօնութեան։

⁂ Վաֆտ կուսակցութեան թերթերէն «Մըսըր» վերջնապէս փակուեցաւ կառավարութեան հրամանով։ Այնպէս որ ներկայիս, Վաֆտը մէկ թերթ միայն կ'ունենայ։

Երկու օր առաջ, Գահիրէի մէջ գումարուած վաֆտական հաւաքոյթ մը որոշեց թելադրել ժողովուրդին որ պոյքոթ յայտարարէ «կառավարութեան խորհրդարանին» դէմ եւ խորհրդարանի բացման օրը, այս շաբաթ, իբր բողոքի ցոյց, բոլոր խանութներն ու գրասենեակները փակէ։

Վաֆտի պետերը որոշեր էին քաղաքական նպատակներով պտոյտի ելլել Մէնուֆիա նահանգին մէջ, ինքնաշարժներով։ կառավարութիւնը որոշած ըլլալով արգիլել այս գրգռութիւնները, երկաթ թելերով փակեց բոլոր անցքերը։ Գլխաւոր ճամբաներուն վրայ, պահակախումբեր դրուած են։

Բացում ռումէն խորհրդարանին

Երկուշաբթի օր, Պուքրէշի մէջ բացումը կատարուեցաւ ռումէն խորհրդարանին։ Բացման ճառ մը կարդաց կարոլ թագաւորը որ կոչ ուղղեց բոլոր կուսակցութեանց գործակցելու, երկիրը փրկելու համար դժուարութիւններէ։ Յիշելէ յետոյ տնտեսական այն օրէնքները, որոնք ստիպողաբար պիտի ենթարկուին Խորհրդարանի հաւանութեան, բացման ճառը կը հաստատէ թէ Ռումանիա լաւ յարաբերութիւններ կը մշակէ դաշնակիցներուն հետ եւ կը փափաքի ամրացնել միջազգային համերաշխութիւնը։

Ընդդիմադիր շրջանակները թագաւորին գործակցութեան հրաւէրը կը նկատեն պարզ ձեւակերպութիւն մը, փարատելու համար ընդդիմադիրներու դէմ մղուած պայքարին հետեւանքով առաջ եկած յոռի տպաւորութիւնը՝ մանաւանդ արտասահմանի մէջ։

Բոլոր ընդդիմադիր կուսակցութիւնները մտադրած են բուռն պայքար մը մղել կառավարութեան դէմ։

Պիրմանիոյ խռովութիւնները

Նիօնկ-Լըպէնի բանտին մէջ արգելափակուած բազմաթիւ պիրմանացի ըմբոստներ յաջողեցան փախուստ տալ եւ զէնք ու փամփուշտ հայթայթելով՝ պաշարեցին ոստիկաններու պահականոցը։ Անգլիական զօրախումբ մը որ կառախումբով Ռանկունէն կ'երթար Մանտալէյ, կանգ առաւ Լըպէնի կայարանը եւ փրկելէ յետոյ ոստիկաններու պահականոցը, շարունակեց ճամբան դէպի Վերին-Պիրմանիա։

Ռանկունի վերաքննիչ ատեանը վերահաստատեց 15 ըմբոստներու դէմ տրուած մահավճիռը եւ մերժեց բեկանել աքսորի 55 վճիռներ։

Սեն - Նազէրի աղէտը

Երէկ հաղորդեր էինք կարգ մը մանրամասնութիւններ Սէն-Նազէրի ծովային աղէտին մասին, որուն զոհ գացեր էին կը կարծուէր, 5 - 600 անձեր։ Զոհերու թիւը կը ճշդուի հետզհետէ։ Աղէտին պահուն նաւուն մէջ կային 474 անձեր, որոնցմէ ինչպէս ըսեր էինք, հազիւ մէկ քանի հոգիներ յաջողեր էին փրկուիլ, երկու ժամ անընդհատ հուսերական պայքար մղելէ վերջ, ալիքներուն դէմ։ Նաւագնացութենէ վերադարձին, նաւը ստիպուեր էր մաքառիլ բուռն փոթորիկին դէմ, ու ճամբորդները հիւանդացած, պատսպարուելու համար ալիքներուն դէմ, որոնք կը ծեծէին նաւուն մէկ կողը, ապաստաներ էին մէկկողմ։

Հովու ուժգին հոսանք մը յանկարծ ինքնիր վրայ դարձուցեր էր նաւը, ճամբորդները շրջած նաւուն տակ, ջուրերուն մէջ կորսուեր էին խումբով։ Անոնք որ յաջողեցան փրկուիլ, զարհուրանքի պատմութիւններ ունին։ Մէկը յաջողեր էր իր կնոջ մէջքէն բռնած անընդհատ մէկ ժամ մաքառիլ ալիքներուն դէմ, երբ ուրիշ ծովամոյն մը՝ խելայեղ՝ փրկուելու համար, փարեր էր ոտքին։ Մարդը այս անգամ ստիպուեր էր կռուիլ անոր դէմ, որ օգնութիւն կը պաղատէր ու այս կռուի ընթացքին չկրցաւ բռնել կինը որ խեղդուեցաւ։ Ինքը… սակայն փրկուեցաւ։ Ուրիշ մը, 3 ժամ անընդհատ կռուեցաւ ալիքներուն դէմ, սակայն տեսաւ իր մօրը, երկու քոյրերուն եւ նշանածին մահը։

Ֆրանսացիներ դէպի Ռուսիա

Ֆրանսացի առեւտրականներու եւ ճարտարագործներու ուսումնասիրական յանձնախումբ մը մեկնեցաւ Մոսկուա։ Այս յանձնախումբին նպատակն է տեղին վրայ կատարել կարգ մը քննութիւններ, ստուգելու համար թէ ի՞նչ կարելիութիւններ կան վերահաստատելու Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ առեւտրական յարաբերութիւնները։

Վատիկանի պատասխանը Իտալիոյ

Վատիկան Իտալիոյ ծանուցագրին իր պատասխանը յանձնեց արտաքին նախարարութեան։

Պաշտօնական շրջանակներ կը յայտնեն թէ տակաւին չեն կրնար Վատիկանի պատասխանին մասին մանրամասնութիւններ տալ, ինչպէս նաեւ հետեւանքներուն մասին, այն պատճառով որ ներկայիս կը քննուի արտաքին նախարարին կողմէ։

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է սակայն թէ Վատիկանի այս պատասխանը չի ծառայեր կացութիւնն աւելի եւս ծանրացնելու, ինչպէս կը կարծուէր։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ *Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին* Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

Ռէնի «Գնդակահարուածներու» մասին

կը խօսի՝ Ս. ՔՕՉԱՐԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան

Յունիս 27, կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի Պատ. Միութեան կողմէ իր հիմնարկութեան տարելիցին առթիւ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին

Այս կիր. ժամը 2.30ին Տէսինահայութեան ծանօթ պաղ աղբիւրին քով

կը խօսի՝ Ընկ. Ա. Գ Ա Ռ Օ Ն Է

կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐ»

կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ երգչախումբը

երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն   ճոխ պիւֆէ

կարելի է ճաշը միասին բերել

Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիի

Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի «փօրթ տ'իթալի»ի մասնաճիւղին կողմէ

ի նպաստ դպրոցական սրահի մը շինութեան

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de la Mutualitéի մէջ 24 Rue St. Victor, Métro Maubert Mutualité կամ Cardinal Lemaine

Մասնաճիւղին թատերական խումբը կը ներկայացնէ

ՓԱՐՈՍԻՆ ՊԱՀԱՊԱՆԸ և ՎԱՐՁՈՒԱԾ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ (զաւեշտ)

Մ ո ւ տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր - Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins.

ԱՆԻԷՌ, Պուա Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Ave. d'Argenteuil, փլաս Քոմէթի սրահը, կը խօսի ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Քրտական յեղափոխութիւնը եւ մեր դիրքը»։ կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

Գ Ա Ր Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովըայսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Նոր Ակումբին մէջ, 206 Rue Dugueselin:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Նիկողոսեանի ճաշարանը։ Ներկայանալ անզամատետրով։ Օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 206 Rue Duguesclin գրադարանի սրահը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ա. Գ.— 100:
Փարիզ, Ե. Պ.— 70:
Վիէն, Եագ.— 35:
Մարսէյլ, Գործ.— 893:
Երուսաղէմ, Գործ.— 4 անգլ.,
Վալանս, Գործ.— 421.30,
Փարիզ, Իսկ.— 30,
Լը Ման, Ս. Մ.— 35,
Լիոն, Թադ.— 50,
Պէլֆոռ, Տօզ.— 15,
Սէն Շամոն, Գործ.— 165.35:
Նիս, Պ. Պ.— 93,
Շալոմոն, Աս.— 35,

EMPIRE Մեւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Վաճառուի ընակութեան կամ որեւէ գործի յարմար սենեակ մը խոհանոցով միասին, ջուր, կազ, տարեկան վարձք՝ 3000 Ֆր. դիմել Պ. Թ. Պօղոսեանի, 49 Rue Dombasle, մէթրօ՝ Convention.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Պէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին։ Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38 Rue Lepic, Paris. *Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։*

— Կը փնտռեմ հայրս Թէմէնցի (կէմէրէկ) Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն Եայլա եւ ուր մնացած է մինչեւ 1917։ կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլոր Մովսէսեան եւ եղբայրս Եղիազար որոնք մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ուզուն Եայլա (Ազիզիէի մօտ)։ իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, 17 Rue de Grand Madir La Ciotat. (B. du Rhône), France.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sépastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur. Միզանցք., Արեան, մորթի հիւանդթ. տարրալուծ.։ կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—3 եւ կիրակիառաւօտները։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի *օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։*

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39.

M O N D E

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ, Գին 1.50 Ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 Ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար)։

Հասցէ.— Administration de Monde», *50* Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆԻՍ 1931
18 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1598

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՔՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տասը օր առաջ, ստիպողական Թղթատարով, ստացանք [մ]ամուլի տակ դրուած թերթի մը կտորը։ Կոչ մը՝ Զանգեզուրի [գա]ղթականներուն համար։ Տակն ալ՝ շարք մը ստորագրութիւն[ներ] եւ հասցէներ։

Ո՛ր եւ է նամակ չկար, բայց հասկցանք իմաստը։ Կ'ուզէին [որ] մենք ալ արտատպենք այդ կոչը, որ երեւցաւ Խ. Հայաս[տա]նի «բարեկամ» թերթին մէջ։

Կոչէն կ'իմանանք որ Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը կազ[մ]ուած է, Նախագահութեամբ Հօկի, Բարեգործականի եւ Փա[րի]զի Տիկնանց Միութեան, դրամ, դեղ եւ հանդերձեղէն հա[ւա]քելու համար։ Ստորագրած են 25 ծանօթ եւ անծանօթ [ա]նուններ։ Մեծ մասով բարի մարդիկ, որ կ'ուզեն օգտակար [ըլ]լալ «երկրի աշխատաւոր ժողովուրդին», թէեւ հեռաւոր կապ [ա]նգամ չունին անոր հետ։

Ինչպէս ձեռնարկող կազմակերպութիւնները, այդ անուն[նե]րն ալ կը կազմեն հատընտիր հաւաքածոյ մը։ Մասնաւոր [ու]շադրութիւն ընծայուած է, որպէս զի յանձնախումբին մէջ [չ]ունենան «թշնամի» տարրեր եւ օրկաններ։ Լուր անգամ տրուած [չ]է Դաշնակցութեան, կամ հեռուէն-մօտէն Դաշնակցական հա[մա]րուած ո՛ր եւ է հաստատութեան։

Այնինչ Բարեգործականը, որ քաղաքագիտութեան մըր[ցա]նիշը շատոնց կորսած է, պարտք սեպած էր իր արծաթեայ [տա]րեդարձին առթիւ առանձին հրաւէրներ ուղղել Հ. Յ. Դաշ[նա]կցութեան «պատ. վարչութեան», Հ. Հ. Պատուիրակութեան, [Կ]աղթ. Գրասենեակին, Արեւմտ. Եւրոպայի Կարմիր Խաչին, «Յառաջ»ի խմբագրութեան եւն.։

Կը հարցնենք հիմա —

Քանի որ մեզ նկատի չէք առներ Հայաստանի օգնութեան [գ]ործին մէջ, եւ դուք ձեր գլխուն յանձնախումբեր կը կազմէք, [հ]ասցէներ կ'որոշէք, ձեռնարկներ կը կատարէք, — ինչո՞ւ այդ[պ]էս գաղտագողի, ձեր կոչերը կ'ուղարկէք նաեւ «Յառաջ»ի, [ո]րպէսզի արտատպէ։

Քանի՛ որ պէտք չունիք թշնամի «Դաշնակցութեան», ին[չո]՞ւ անհրաժեշտ կը գտնէք նոյնքան «թշնամի» Յառաջին բա[րե]հաճութիւնը։

Երկու օր առաջ, դարձեալ նոյն անճարակ հնարամտու[թ]եամբ, մեզի ղրկեր էին հրապարակային բանախօսութեան [մը] տպագիր յայտարարութիւնը։ Դարձեալ առանց նամակի։ [Ն]ոյնքան հատընտիր կազմակերպութեամբ։ Ցատկալպէս [գ]աղելով նախագահը, որ ասպարէզէն շատոնց քաշուած գրա[գ]էտ մըն է, եւ երեք բանախօսները, որոնց մէկը հռչակաւոր [Ա]նխուսափելին է, իսկ երկուքը՝ Հայաստան գացած եւ վե[րա]դարձած երկու ողորմելի մունետիկներ։

Կը հարցնենք նորէն,— ինչո՞ւ կը սպասէք որ «Յառաջ»ը [հ]այրայեղութեան տանի վեհանձնութիւնը, եւ տեղ տայ ձեր [ա]սեղունկ խաղերուն, երբ դուք այս գետնին վրայ իսկ, եղբայրա[կ]ան աջակցութեան գործին մէջ անգամ քաղաքականութիւն [կ]ը խաղաք։ Արեւելեան գարշելի քաղաքականութիւն մը, որուն [դ]ժբախտաբար մեղսակից են անմեղ մարդիկ։

Մեղսակից՝ անոր համար որ, կրնային երկու խօսք ըսել [ա]յս գռեհիկ խտրականութեան առթիւ եւ չեն ըսած։կամ ըսած [ե]ն եւ չեն կրցած արժեցնել։

Հօկը թող իր տեղը մնայ։ Իսկ Փարիզի Տիկնանցը եւ [«]անխտրական» Բարեգործականը ի՞նչպէս իրենք իրենց թոյլ [կ]ուտան իրենց անունը կապել այս ձախաւեր աչկապուկին։ [Ա]յն ալ չափազանց նուիրական գործի մը մէջ, ուր հաւատա[ր]մութիւնը հոմանիշ է առնուազն անբարեկրթութեան։

Եգիպտոսի մէջ, նոյն աղէտին առթիւ, Յանձնախումբեր [կ]ը կազմուին իսկապէս համազգային գետնի վրայ,— մասնակ[ց]ութեամբ ազգ. իշխանութեանց, յարանուանութեանց, քա[ղ]աքական կուսակցութեանց, Դաշնակցական համարուած [Կ]արմիր Խաչին։ Կոչը կը հրատարակուի բոլոր ազգային օր[ա]կաններու եւ հոսանքներու ներկայացուցիչներուն ստորագրու[թ]եամբ։ Կատարեալ համերաշխութիւն եւ գործակցութիւն։

Այստեղ, Փարիզի մէջ, որ առաջնորդող աստղի յաւակ[ն]ութիւններ ունի, մարդիկ չեն կրնար վեր մնալ փոքրոգու[թ]իւններէ, եւ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար կը լղրճեն [ե]ղբայրական օգնութեան գործը։

Կ'ուզեն անտեսել մեզ եւ մեզի հետ կապուած բազմազան [կ]ենդանի ուժեր,— եւ միեւնոյն ատեն օգտուիլ «Յառաջ»էն։

Կ'ուզեն յաւերժացնել քինախնդրութիւնն ու հաւատաքն[ն]ութիւնը, նոյն իսկ լեռնակուտակ աւերակներու եւ դիակնե[ր]ու առջեւ, ինչպէս ըրին Ապրիլեան սգահանդէսին առթիւ։ Առանց ո՛ր եւ է սարսուռ զգալու մէկ միլիոնի ջարդուփշուր [ո]սկորներէն։

... Պզտիկ խնդիր է, բայց որքա՜ն պերճախօս՝ ժամանա[ա]կակից բարքերու տեսակէտէն։

Ամբողջ փաղանգ մը, — Հայաստան մնացած գրոց-բրոց [դ]երունդի մը վերջին մնացորդները կը հալածուին, կ'անար[գ]ուին, կը խաչուին ափ մը շոշորթներու կողմէ։

Այս մարդիկը ձայն չեն հաներ։

Էջմիածինը դարձեր է արշակաւան։ Աւելի ճիշդ՝ համա[յ]նուսական Չեկային մէկ մասնաճիւղը։

Ո՞ւր քուն մտած են այս մարդիկը։

Բայց երբ կարգը կուգայ օգնութեան ձեռնարկ մը կատա[րե]լու, շարմաղը բռնած՝ քաղաքականութիւն կը խաղան։

Եւ տակաւին կ'ըսեն թէ «հանրային կարծիք» ունինք...

Շ.

ԴԵՌ ՉԵՆ ՄՈՌՑԱԾ ՋՈՒԱՐՃԱՆԱԼ...

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Պոլսոյ Ազգ. Ընդհ. Ժողովը իր Զ. նիստը գումարեց անցեալ ուրբաթ օր, Մատենադարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ 47 երեսփոխաններու։

Ընթացիկ մէկ քանի հարցերու լուծումէն յետոյ, ժողովը հետաքրքրութեամբ եւ հաճոյքով լսեց Տոքթ. Ն. Թիւլեանը, որ կ'առաջարկէր խնամատարական եւ բարեգործական հոգաբարձութիւններուն մէջ կին անդամներ առնել, նկատի ունենալով որ անոնց դերը շատ օգտակար եւ գրեթէ անհրաժեշտ է ներկայ շրջանին։

Այս առաջարկը սկզբունքային կարեւոր հարցէն զատ, տեղի տուաւ սրամիտ ակնարկութիւններու եւ պահ մը զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ սրահներուն մէջ։

Ատենապետը յայտարարեց թէ Տեսուչ Խորհուրդներու եւ Հոգաբարձութեան անդամներու ընտրութեան մասին, Սահմանադրութիւնը սեռ չի ճշդեր, հետեւաբար օրինական տեսակէտ չկայ այս հարցին մէջ եւ պէտք է թողուլ Քաղաք. Ժողովին գնահատման։

Այս տեսակէտին դէմ արտայայտուեցան խօսք առնող երեսփոխաններէն ոմանց, դիտել տալով թէ Սահմանադրութեան պատրաստութեան միջոցին միայն այրերը նկատի առնուած են իբր ընտրող եւ ընտրելի։

Պ. Կ. Խաչատուրեան յայտարարեց թէ փաստ գտած է Կանոնագրին մէջ եւ կարդաց գտնուած հատուածը որ կ'ըսէր թէ Տեսուչ Խորհուրդը կը կազմուի «աշխարհական» անդամներով։ Այս գիւտը ընդհանուր ծիծաղ առաջ բերաւ, մասնաւորաբար կղերական երեսփոխաններուն մօտ, որոնք աշխարհական չեն եւ ուրեմն կիներու կարգին կը գտնուին ըստ Պ. Կոպեռնիկ Խաչատուրեանի մեկնաբանութեան...։

Ի վերջոյ, ատենապետը քուէի դրաւ երկու առաջարկները, Քաղաք. Ժողովին գնահատութեան յանձնել կամ մերժել իբր հակառակ Սահմանադրութեան։ Մեծամասնութեամբ մերժուեցաւ։

Օրակարգի երկրորդ խնդիրն էր, Քաղաք. Ժողովի համարատուութեան մասին Իրաւասութեան Դիւանին պատրաստած տեղեկագիրը, որ կարդացուեցաւ։

Տեղեկագիրը առաւել կամ նուազ խստութեամբ դիտողութիւններ կ'ընէ Վարչութեան զանազան գործերու մասին ու իր կողմէ նկատուած զանցառութիւնները ցոյց կուտայ։

Գլխաւոր դիտողութիւններն էին.— Գաւառի Հայերու վիճակին մասին Քաղաք. Ժողովը կրնար աւելի տեղեկութիւններ առնել եւ հետաքրքրուիլ անոնցմով, քանի որ երթեւեկի ազատութիւն տրուած է։ Թաղերու եկեղեցապատկան կալուածներու խնդիրները բոլորովին թողուած են Տեղական Խորհուրդներուն, եւ դժուարութիւններ ելած են ընդհանուր ուղեգիծ մը չգտնուելուն հետեւանքով։

Կը գնահատուէր կտակները իրենց նպատակին ծառայեցնելու համար եղած ջանքերը, բայց դիտողութիւն կ'ըլլար որ նպաստընկալ համալսարանական ուսանողները մրցումով չեն ընտրուած եւ ազգային հաստատութիւններու մէջ ծառայելու յանձնառագիր չէ առնուած անոնցմէ։

Տեղեկագիրը կարեւորութեամբ կը շեշտէր որ Ազգ. Ընդհ. Ժողովը այս նստաշրջանին պէտք է ճշդէ իր դիրքը կաթողիկոսական ընտրութեան պատուիրակութեան հարցերուն մասին։

Սանասարեան խանի եւ գերեզմանատան դատերուն մասին եզրակացութիւն մը չունի տեղեկագիրը, նկատելով որ պէտք է դատավարութեան հետեւանքին սպասել։Միայն թէ կը ծանրանայ գերեզմանատան խնդրին վրայ,ըսելով թէ Վարչութիւնը յապաղած է թափուելին դիմելու իր ձեռնարկին մէջ, հակառակ անոր որ կրնար նախապէս դիմել եւ սեփականութեան թուղթը ստացած ըլլալ։

Տեղեկագրին եզրակացութիւնն էր.— Քաղաք. Ժողովի ընդհանուր գործունէութիւնը թոյլ եւ կորովէ զուրկ, ընտրական ու գերեզմանատան խնդիրներուն մէջ ալ քննադատելի։

Վարչութիւնը իր պատասխանը պիտի տայ յաջորդ նիստին։

ԼԱՑԻ ՊԱՏԻՆ ՀԱՐՑԸ

Անցեալ օր հաղորդեր էինք Լացի Պատին մասին կազմուած յատուկ յանձնախումբին գլխաւոր որոշումները։ Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդուին Երուսաղեմէն.

Պաղեստինի կառավարութիւնը մասնաւոր թիւ մը հրատարակեց պաշտօնաթերթի, որ կը պարունակէ Լացի պատի մասին Լոնտոնի արքայական խորհուրդին որոշումը, հիմնուած միջազգային քննիչ յանձնախումբի տեղեկագրին շուրջ։

Պաշտօնաթերթը այս փաստաթուղթէն ետք, կը հրատարակէ բրիտ. Մարզպանին մէկ յայտարարութիւնը խորհուրդին որոշումներուն գործադրութեան վերաբերեալ։

Արքայական խորհուրդը որոշած է որ իսլամները Լացի պատին եւ պատին դէմի մայթին սեփականատէրն են, բայց Հրեաները իրաւունք ունին աղօթելու կամ պաշտամունք կատարելու այս մայթին վրայ։ Անոնք իրաւունք ունին ճագնելու իրենց աղօթքի զգեստները, որոշեալ ժամերուն ծածկոցներ բերելու, աղօթագիրքեր, սեղան մը ծիսական լամբերով, կաշիէ սնտուկ մը՝ Թալմուտը պարունակող, ուրիշ սնտուկ մը առաջինը պահելու համար, լական մը եւ թակոյկ մը ջուր։

Իսլամները Հրեաներու աղօթքի ժամերուն պէտք է ետ կենան ամէն արարողութիւններէ։ Անոնք պէտք չէ որ եւ է շէնք շինեն կամ քակեն, Հրեաներու մուտքը չդժուարացնելու համար։

Արգիլուած է ամէն ցոյց կամ քաղաքական ճառ, քայքայող Լացի Պատին մօտերը։ Ամէն օրինազանցութիւն կը պատժուի մէկ տարիբանտարկութեամբ կամ 50 ոսկի տուգանքով։

Այս որոշումներու հրատարակութիւնը չգոհացուց ոչ Հրեաները, ոչ ալ իսլամները։

Առաջինները՝ անբաւական կը գտնեն զիջումները, վերջինները՝ չափազանց։ Իսլամները կը յայտարարեն թէ պիտի չհպատակին այս որոշումներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԱՄՐԱՑԱՒ

Շնորհիւ ընկերվարականներու օժանդակութեան եւ նոր զիջումներուն, Գերմանիոյ ներքին քաղաքական տագնապը կարելի է առ այժմ փարատած նկատել եւ Պրիւնինկի դիրքն ալ ամրացած։

Խորհրդարանի երէցներու յանձնախումբը որուն քուէէն կախուած էր Պրիւնինկի բախտը, երկու նիստ գումարեց եւ իր քուէարկութեամբ նուիրագործեց Պրիւնինկի յաղթանակը ընդդիմադիր տարրերուն դէմ։ Իր առաջին նիստին մէջ, յանձնախումբը մերժեց աջերու եւ համայնավարներու բանաձեւերը, որոնցմով կ'առաջարկուէր խորհրդարանի անմիջական գումարումը։

Յանձնախումբի այս նիստին մէջ, ընկերվարական ներկայացուցիչները դէմ քուէարկեցին խորհրդարանի գումարման, ուրեմն բոլորովին փոխելով իրենց նախկին ընթացքը։ Սակայն, կը պնդէին իրենց երկրորդ տեսակէտին վրայ, թէ ելմտական յանձնախումբը պէտք է անմիջապէս նիստի հրաւիրուի, կարգ մը բարեփոխումներ մտցնելու համար հրովարտակ-օրէնքներուն մէջ։

Յանձնախումբըիրերկրորդնիստիննկատիպիտիառնէրընկերվարականներու այս պահանջը։ Մինչ այդ սակայն, ընկերվարականները քննելով երկրին քաղաքական եւ տնտեսական-ելմտական կացութիւնը, որոշեր էին արդէն չպնդել իրենց այս տեսակէտին վրայ։ Երբ յանձնախումբը ժողովի նստաւ, սեղանի վրայ կը մնար միայն համայնավարներու նոյնիմաստ բանաձեւը որ մերժուեցաւ։

Ընկերվարականները յայտարարութիւն մը ըրին թէ հրաժարեցան ելեւմտական յանձնախումբի անմիջական գումարման իրենց պահանջէն, անոր համար որ վարչապետը իրենց յայտնեց թէ հրովարտակներու կիրարկման մէջ՝ կարգ մը խիստ տրամադրութիւններ կարելի պիտի ըլլայ վերաքննել։ Այս նպատակով ալ, Պրիւնինկ ընդունած է շարունակել բանակցութիւնները ընկերվարականներուն հետ, պայմանաւ որ հրովարտակներու հրատարակման եւ գործադրութեան տուն տուող բուն նպատակը՝ խնդրոյ առարկայ չդառնայ։ Աւելի յետոյ, եթէ պէտք ըլլայ, նկատի պիտի առնուի նաեւ ելեւմտական յանձնախումբին գումարման անհրաժեշտութիւնը։

Պաղեստինի հոգատարութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբը լսեց Անգլիոյ գաղթային փոխ-նախարարին զեկոյցը Պաղեստինի հոգատարութեան մասին։ Փոխ-Նախարարը յայտարարեց թէ հակառակ տնտեսական տագնապին որ կը նեղէ նաեւ Պաղեստինը, երկիրը ներկայիս հանդարտած է։ Յետոյ կարգ մը ծանօթութիւններ տուաւ ոստիկանական կազմակերպութեան եւ երկրագործութեան զարգացման, հողերու բաշխման եւ ներգաղթի վերաբերեալ գործերու մասին։ Յիշեց նաեւ հոգատար պետութեան ջանքերը փարատելու համար մթնոլորտը որ ստեղծուած էրՍպիտակ Գրքի հրատարակման հետեւանքով։

Պարզեց նաեւ հոգատար պետութեան կատարած գործը Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի մէջ։ Գրեթէ ամէն տեղ հանրօգուտ կարեւոր շինութիւններու ձեռնարկուած է. հաստատուած է երկրագործական վարժարան մը։ Համաշխարհային երկրագործական տագնապը անդրադարձած ըլլալով նաեւ Պաղեստինի վրայ, Անգլիա մտադրած է ուժ տալ երկրագործութեան եւ հողային բաշխում կատարել գաղթականներուն։ Այս նպատակով ալ 2,5 միլիոն անգլ. ոսկիի փոխառութիւն մը հրապարակ պիտի հանէ։

Յառաջիկայ զինաթափութեան համար

Ամերիկա, իր սպառազինման ընդհ. պատկերը մանրամասնօրէն ներկայացնող վիճակացոյց մը յանձնեց Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան, խնդրելով որ անոր պատճէնները ուղարկուին պետութեանց։ Իր այս տեղեկագիրը հրապարակելով, կը գրէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» Ամերիկա ուզեց ցոյց տալ թէ ոչ միայն կը ջանայ իրօք նուազեցնել իր սպառազինումները, այլ նաեւ կը փափաքի այդ կերպով միջազգային պարտքերու նուազեցման ծրագրին նպաստել։ Իր զինուորական ուժերու լիակատար տեղեկագիրը հրատարակելով, Ամերիկա ուզեց նաեւ աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրել պահեստի ուժերուն վրայ, զորս կը նկատէ եւրոպական բանակներու էական տարրը։

Ամերիկա կը կարծէ թէ պահեստի ուժերու մասին լիակատար տեղեկութիւններ հրատարակելով, բոլոր ազգերը նպաստած պիտի ըլլան զինաթափութեան։

⁂ Հակառակ որ ցարդ, պատերազմական ուժերու մասին որեւէ տեղեկութիւն չափազանց գաղտնի կը պահուէր, Ճափոնի պատերազմական նախարարութիւնն եւս հրահանգեց հրապարակել քանի մը թիւեր երկրին ուժերուն մասին։ Այս տեղեկութիւնները պիտի հաղորդուին Ազգերու Դաշնակցութեան, զինաթափութեան յառաջիկայ համագումարին համար։

Համաձայն այս տեղեկութեանց, ճափոնական բանակը կը բաղկանայ 231,000 անձերէ, սպայ եւ զինուոր. այս ուժին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՌԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԷՆ ՎԵՐՋ

ԵԼՈՅԹ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԴԱՍԸ

Նախորդ երկու յօդուածներով ջանացինք ամփոփ ներկայացնել ազգային պաշտպանութեան մասին ընկերվարական մեծամասնութեան ըմբռնումը եւ փոքրամասնութեան դժգոհութիւնը։ Յիշեցինք ընկերվարական ծերակուտականները եւ երեսփոխ. խմբակի մը հրապարակային յայտարարութիւնը ընդդէմ մեծամասնութեան բանաձեւին եւ կամ նոյնն է ըսել, Համագումարի որոշումին։

Դժգոհները կ'ըսեն․— Ինչպէս երէկ, նոյնպէս վաղը՝ մեզ պիտի գտնեն կանգնած — առանց անկարգապահական անօգուտ արարքներու — ընդդէմ քաղաքականութեան մը որուն համամիտ չենք»։

Նման ելոյթ մը հայ կուսակցական կեանքի մէջ, անմիջապէս պիտի թարգմանուէր իբր պառակտում ու հաւանաբար, պիտի ենթարկուէր կարգապահական խստութիւններու։

Բայց, ինչպէս ժողովրդավար քաղաքական միտքը պէ՞տք է հանդուրժէ թէ ոչ նման շեղումներու, որոնք ընդհ. ուղղութեան վրայ՝ բեկում մը կ'արձանագրեն ու կրնան մինչեւ իսկ զայն մատնել ամլութեան, կամ վարանումներու յոռի հետեւանքին եւ կամ նահանջի՝ վերաքննութեան պարտադրութեամբ։

Պրպտենք եւ տանք հետեւեալ հարցումը.— Որ եւ է կուսակցական իրաւունք ունի՞ նման ելոյթի մը։

Պատասխանը այս հարցման հակասութիւն մըն է.— Կուսակցական կարգապահութեամբ՝ ո՛չ։ Խղճով՝ այո՛։ Համաձայն սակայն, հարցին կարեւորութեան։

Տարիներու գործունէութեամբ, ներքին օրէնքներով ու աւանդութիւններով ամրացած կուսակցութեան մը համար, կարգապահութիւնը օրէնք է ու փոքրամասնութեան կը պարտադրէ մեծամասնութեան կամքը իբրեւ որոշում, ուղեգիծ, գործադրելի հրահանգ։

Ո՛ր եւ է կուսակցութիւն որքա՛ն ալ հիմնուած ըլլայ ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ, չունի ուրիշ աւելի կատարեալ միջոց անդամներու կամքը երեւան բերելու քան անոնց քուէն, որ իբր թելադրութիւններու կամ ներքին, հասուն խորհրդածութեանց արտայայտութիւն՝ արդիւնք մը կը պարտադրէ բոլորին։ Մէկը պիտի ենթարկուի երկուքին։ Ձայն բազմաց...

Ըսինք՝ կարգապահութիւնը օրէնք է, բայց էական, մեծ տարբերութիւններով անշուշտ։ Կարգապահութիւնը՝ պարտադրութեան իր ուժը կը քաղէ կուսակիցներու ազատ, կամաւոր ու գիտակից ենթարկումէն, հպատակելու խոստումէն։

Անհատն այստեղ ինքն է որ իրեն կը պարտադրէ կամք մը որ կրնայ իրը չըլլալ, կրնայ նոյնիսկ ըլլալ բոլորովին հակառակ իր ըմբռնումին։ Արտաքին բռնութիւն բարոյական թէ նիւթական չկայ։

Կուսակցական մեծամասնութեան ու փոքրամասնութեան յարաբերութիւնը որ ճշդուած է կարգապահականն այս ըմբռնումով, չի խախտիր անշուշտ, մինչեւ ներկայանայ խղճի պարագայ մը։

«Խղճի պարագայ»։ Ահա բացատրութիւն մը որ ինքնին բաւական առաձգական է եւ կրնայ տարբերիլ անձէ անձ, համաձայն խառնուածքի կրթութեան։

Բայց միջին ու հասուն կուսակցականին համար, խղճի պարագայ մէկ առթիւ միայն իրաւունք ունի ներկայանալու։ Երբ տրուած որոշում մը՝ կուսակցութեան արմատն է որ կը փորէ, հիմնովին փոխելով անոր դիմագիծը, երբ բուն իսկ «հաւատամք»ն է, կուսակցութեան գոյութեան իրաւունքը որ կ'ենթարկուի քուէի խաղերուն։

Մարդը՝ իր ուժերը տրամադրած է նպատակի մը, հեռաւոր թէեւ, բայց իրագործելի։ Այս է իր հաւատքը։ Ընդունած է ենթարկուիլ անոր տանող ճամբուն վրայ տրուած նահանջի եւ յառաջխաղացման կամ սպասման հրամաններուն։ Բայց կը մերժէ լքում եւ ուրացում։ Կարգապահութիւնը հոս կը նահանջէ խղճի ազատութեան առջեւ ու տեղը կուտայ ըմբոստացման իրաւունքին։

Այս կարգէն են հիմնական սկզբունքի, ծրագրային հարցերը։

Այս կերպ ըմբռնուած կարգապահութիւնը իր ամբողջ ուժգնութեամբ — առանց գրգռելու խղճի վարանումներ — կրնայ գործել ամէն անգամ որ տրուած որոշումները կը շօշափեն երկրորդական հարցեր ու ուշացնելով կամ փութացնելով մէկտեղ հիմնական նպատակին հետապնդումն ու իրականացումը, իրենց երկրորդական կարեւորութեամբ, ո՛չ կուսակցութեան հիմը կը խախտեն, ո՛չ ալ անոր դիմագիծը կը փոխեն։

Հակառակ պարագային կարգապահութիւնը ո՛չ մէկ դրական իմաստ պիտի ներկայացնէր ու պիտի դադրէր այլազան խառնուածքի, կրթութեան ու միջավայրի անհատներու միջեւ կատարելէ շաղախի դերը։

Կան սակայն բացառիկ պարագաներ, ուր գործելակերպի վերաբերեալ որոշումներ իրենց հաւանական կամ արդէն տեսանելի հետեւանքներով, կրնան զուգակշռել ծրագրային հիմնական սկզբունքը՝ ու կուսակցականին մէջ արթնցնել խղճի պարագայ մը։

Պարզ է թէ որեւէ սկզբունք բեղմնաւորուելու եւ կեանքի մէջ արմատ նետելու համար, կը փնտռէ իր յամարագոյն ուղեգիծը։

Այդ ուղեգիծէն շեղում մը մինչեւ անգամ մեծամասնութեան որոշումով՝ առանց նոյն իսկ դպչելու էական սկզբունքին, չի՞ փոխեր կուսակցութեան դիմագիծը ու չի՞ ծառայեր անձայն թաղելու հիմնական ծրագիրը, որուն նախ՝ կուսակցականը տրամադրեր է իր մտածումն ու զգացումը։

Եւ այդ պարագային՝ մեծամասնութեան որոշումը իբր կարգապահական պարտադրութիւն, իրաւունք ունի՞ բռնանալու անհատին խղճին վրայ, կրնա՞յ արգիլել անոր պոռթկումները կազմակերպութենէն ներս կամ դուրսը։

Կարգապահութիւնը որ գրեթէ միշտ՝ մեծամասնութեան ձեռքին մէջ՝ կարեւոր զէնք մը պիտի դառնայ նման առիթներով՝ պիտի ըսէ այո՛, յանուն կուսակցութեան շահերուն։

Ըմբոստացած խիղճը որ իր դաւանանքը պիտի նկատէ վեր՝ մնացեալ բոլոր նկատումներէն, պիտի պնդէ ո՛չ։

Եւ անշուշտ, իրաւունքը իրն է, նոյն իսկ եթէ պարտուի։

Ժողովրդավար սկզբունքներու վրայ հիմնուած քաղաքական կազմակերպութիւն մը՝ չի կրնար վախ զգալ ներքին պոռթկումներէ՝ որոնք մինչեւ իսկ, երբեմն գոնէ, անհրաժեշտ են իբր սթափումի, և արթնութեան ազդանշաններ։

Այս կարգէն է Օրնոտէլի, Պօնքուրի եւ ընկերներու ելոյթը։

Մ. Ե.

ՑՈՅՑԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպի մէջ, կառավարութիւնը ուզեր էր ներածման վրայ տուրք հաստատել, սակայն ժողովուրդին չկամութեան վրայ ստիպուեր էր հրաժարիլ իր այս մտադրութենէն։ Բայց գոցելու համար այս անգամ սակայն նոր տուրքեր ուզեց հաստատել, ինչ որ տեղի տուաւ ժողովրդային դժգոհութեան և ցոյցերու։

Ժողովուրդը իբր բողոքի ցոյց, փակեց խանութները, իսկ փաստաբաններն աշխատեցան ոստիկաններու հսկողութեան տակ։ Որեւէ միջադէպ չէ պատահած։

"ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ,,

(Հ. ՅԱԿՈԲ Ս. ՎՐԴ. ՔՕՍԵԱՆ)

1925ին, Վիեննայի Մխիթարեան տպարանէն լոյս տեսած է մեծադիր երկասիրութիւնը, որ կը բաղկանայ երկու հատորէ։ Առաջինը կը ներկայացնէ «Կարին քաղաքը, տեղագրութիւն, պատմութիւն եւ սովորութիւն» (27 պատկերներով, 496 էջ)։ Երկրորդը՝«Կարնոյ գիւղերը, տեղագրութիւն, պատմութիւն եւ սովորութիւններ» (16 պատկեր 184 էջ)։

Ահա լուրջ, թոյլ տուէք որ ըսեմ, նուիրական աշխատութիւն մը, որու մասին յաճախ փորձուած եմ արտայայտուիլ եւ սակայն ձեռնհասութեան պակասն է որ զիս արգիլած է։ Մարսիլիոյ Հայրենակցականին կոչը պատճառ թող ըլլայ սակայն ծանօթացնելու համար այդ պատկառելի աշխատութիւնը որ կը կրէ Մխիթարեան հրատարակութիւններու բոլոր յատկանիշերը. բանասիրական բծախնդրութիւն, բարեխիղճ տեղեկատուութիւն եւ տպագրական խնամք։

Գերազանցապէս բանասիրական ձեռնարկ մը լինելով հանդերձ, իր՝ արժէքը իր նիւթէն, բնոյթէն աւելի բարձր, ժողովրդական լայն խաւերու մէջ արձագանգ գտնելու արժանի գիրք մըն է։ Ցամաք արձանագրութիւններու, չոր տեղեկութիւններու հաւաքածոյ մը չէ միայն, այլ երբեմն ապրող քաղաքի մը, նահանգի մը բաբախուն պատկերը, անոր յարաշարժ դէմքը։

Թոյլ տուէք որ ակնթարթ մը, գլուխ մխրճեմ սա շնչող էջերուն մէջ...։ Մասի մը ճիւղերուն նման անոնք կը սրսփան հոգիիս շուրջ, կը կը զգուեն զգայարանքներս... Հայրենիքիս բոյրը կը բարձրանայ բառերու մէջէն...։ Ահա համայնապատկերը, ահա ձիւնածածուկ զանգակատունը, ու գերեզմանները որուն դամբանաքարերուն վրայ մեր մանկութիւնը հասունցաւ...։ Անգամ մը եւս կարդանք սա հարազատօրէն բերուած արձանագրութիւնները շիրմաքարերուն, անունները ննջեցեալներուն, որոնք մեզի հեգել ու կարդալ սորվեցուցին...։ Քաղաք, որուն պատկերը կը մնայ անաղարտ, հոգիներուն հոբիզոնին վրայ, որուն մտածումը դառն է սակայն այսօր մոխիրի նման...։

*
* *

Այս գրքին պատրաստութիւնը, ինչպէս կ'իմանանք յառաջաբանէն, պատմութիւն մը ունի, աննախընթաց ու եղերական շրջանի մը մէջ կրկնուած, հասունցած գիրք մըն է եւ ղած։ Մեռելի մը եռեւէն ոգեկոչուած դամբանականի, կենսագրականի տըպաւորութիւն կը գործէ եւյլն.։

Հեղինակը, Հ. Յ. Քօսեան, 1909-1914ի տարիներու ընթացքին կըրթական պաշտօնով Կարին գտնուած է. հնօրեայ քաղաքը հետաքրքրութիւնը շարժած է Մխիթարեան Հօր, որ անոր պատմութիւնը, անցեալը եւ ներկան ուսումնասիրելու յառաջադրութեամբ, սկսած է պրպտել օտար թէ հայ հեղինակներու տեղեկագրութիւնները, ձեռագիրներ եւ քարաքանդակ արձանագրութիւններ. այդ վաւերագիրներու զուգընթաց ան, նոյնքան խղճմտօրէն հետազօտած է անգիր վաւերաթուղթը, ժողովուրդին կեանքը, բարքն ու վարքը, ծերունիներու վկայութիւնները։ Իբրեւ լրացուցիչ մաս, ան փութացած է ճամբորդել Կարնոյ դաշտը, այցելել հայաբնակ քանի հինգի մօտ գիւղեր, ամէն տեղ քրքրելով քարերն ու մագիկ, հաւաքելով նօթեր ու նկարներ, հանելով նոյն իսկ ուշագրաւ եկեղեցիներու յատակագիծը։ Վերահաս կորուստի մը նախազգացումը կարծէք առաջնորդած ըլլար մեղուաջան Հայրը փձացումէ փրկելու համար ամէն ինչ որ կար փորագրուած ու արձանագրուած նահապետական աշխարհի մը որմերուն վրայ։

1914ի պատերազմը յանկարծակի կը բերէ հետախոյզ Հայրը, մինչ ան կը պատրաստուէր աւելի ընդլայնելու իր քննութեան դաշտը Թուրքիոյ ուղղութեամբ։

1914-1915, մինչեւ տարագրութիւն, Հ. Յ. Քօսեանի միակ մտահոգութիւնը եղած է իր նօթերը փրկել պատահական դրաւումէ մը։ Ու երբ 1915ի վերջերը Մխիթարեան Միաբաններու հետ միասին իրեն ալ թոյլտուութիւն կ'ըլլայ հեռանալու քաղաքէն, ինք կը ստիպուի նօթագրեալ թուղթերը իրարու փակցնել, խաւաքարտի երեւոյթը տալ ու այս ձեւով կասկածէ զերծ, հասցնել մինչեւ Պոլիս...։

Ահա ճակատագրական դէպքերէն փրկուած այդ նօթերն են որ տուած են «Բարձր Հայք»ի երկու հատորները։ Ձանոնք թղթատելէ վերջ անհաւատալի կը թուի թէ կրնայ ընդմիշտ մեռած ըլլալ գարեւոր քաղաք մը, ուր կ'ապրէր կենսունակ մէկ մասը մեր ժողովուրդին, որքա՜ն հարուստ իր անցեալով, իր ծրագիրներով։ Այս գիրքին ընթերցումը, ափսո՜ս, անգամ մը եւս խորհիլ պիտի տայ մեզ թէ նիւթական աւերներու կարգին, նոյնքան անփոխարինելի է բարոյական կորուստը անչօշափելի արժէքներու, որոնք կը կազմեն ապրող ժողովուրդի մը ներքին դրամագլուխը։

*
* *

«Բարձր Հայք»ի կրկնահատոր բովանդակութիւնը ճոխ է եւ այլազան։Հ. Քօսեան ունեցած է բանասէրի հնտառութիւն եւ համբերութիւն։Ոչինչ զանց առած է ոչ անցեալէն, ոչ ներկայէն։ Եթէ Կարինը կանգուն եղած ըլլար, չեմ կարծեր որ կարելի պիտի ըլլար այս գրքին վրայ նոր վաւերագիր մը աւելցնել. իր գտած աղբիւրները ցամքեցուցեր է գրեթէ, կրնանք ըսել։

Նիւթի մասին «ցանկ»ը արդէն լիուլի գաղափար մը կուտայ։ Կը մատնանշեմ առաջին հատորէն քանի մը գլուխ միայն, ցուցնելու համար թէ ինչ լայն ծրագրի մը համաձայն յղացուած է այդ գործը։

Կարնոյ աշխարհագրական դիրքին ուսումնասիրութեամբ կը սկսի առաջին հատորը։ Կ'ուսումնասիրէ հնագոյն Կարինը, իր պատմութիւնը ու իր գրուած գիրքը. կ'անցնի նորագոյն կարինին, քաղաքի տեղագրութիւնը եւ բնակչութիւնը ներկայացնելէ յետոյ, կը յիշատակէ քաղաքին անցեալ կեանքին կարգ մը դրուագները, երկրաշարժները, զաղթականութիւնները եւայլն։

Այնուհետեւ ուրուագծելէ յետոյ հայ ազգաբնակչութեան հանրային հաստատութիւնները, եկեղեցիներ, վարժարաններ, թերթեր եւ հանրային գործի նուիրուած հին եւ նոր դէմքեր, կուտայ նաեւ հայ ժողովուրդի բարքերուն ու սովորութիւններու մասին ամփոփ նկարագրութիւն մը։

Երկրորդ հատորը նուիրուած է Կարնոյ դաշտին եւ գիւղական կեանքին։ Հոն կը գտնէք 25ի մօտ հայաբնակ գիւղերու մասին տեղագրական, ազգագրական նօթեր, ու այն բոլոր արձանագրութիւնները զորս հեղինակը հաւաքած է իր թափառումներուն ընթացքին։ Որքա՜ն անուններ որոնց խըրաքանչիւրը հաբինցիներու սրտին մէջ հեռաւոր զգայութիւններ արթնցնելու կարող է. Օձնին, Դունկը, Ալաաձորը, Քարուռը, Տիարիգոմ, Հինձք, Մուտուրկա, Իլիճէ եւ այնքան ուրիշներ, ուր այսօր քար քարի վրայ մնացած չէ։

Երկու հատորներն ալ զարդարուած են յաջող եւ արտայայտիչ լուսանկարներով։

*
* *

Անշուշտ հեղինակէ մը իրաւունք չունինք սպասելու ինչ որ որոշած են չտալ։ Տեղագրական հետազօտութիւն մըն է գիրքը եւ հաւատարիմ, ամբողջական մէկ հաւաքածոն Կարնոյ մէջ և շուրջը գոյութիւն ունեցող ամէն կարգի արձանագրութիւններու։ Հում նիւթի, ուսումնասիրական տարրերի անսպառ պաշար մը ամբարուած է այդ էջերուն մէջ։ Ստուար այդ երկասիրութիւնը պէտք է նկատել ու գնահատել իբրեւ այդ։ Հետեւաբար կրնան խօսուիլ անոնք որ այդ գրքին մէջ պիտի ուզեն փնտռել Կարնոյ հայ համայնքի կեանքին, վերջին կէս դարու պատմութեան, ընկերային խմորումներու մասին մանրամասն տեղեկութիւններ, կարնոյ հանրային կեանքի զարգացման փուլերը, որոշ դրուագներ եւ դէպքեր այդ գրքի ծրագրէն դուրս կը մնան։ Հ. Քօսեան, հաւատարիմ իր բանահաւաքի դերին, զգուշացած է վտանգաւոր ակօսի մը մէջ մխրճուելէ։

Պարագայ մը թերեւս անըմբռնելի միայ սովորական ընթերցողին։ Հ. Քօսեան մինչ յիշուն էջ յատկացուցած է Կարնոյ Հայոց գերեզմանատան տապանագրութիւններուն։ Անընկճելի յարատեւութեամբ միամիտ ընդօրինակած եւ դասաւորած է ամբողջութեամբ բոլոր տապանագրութիւնները։ Անուններու եւ թուականներու շարայարութիւն մըն է այդ ցանկը, ուր ոեւէ Կարնեցի պիտի գտնէ իրեն այնքան ծանօթ, մերձաւոր անուններ։ Բանասիրութեան անհաղորդ ընթերցողին միշտ ալ խըրթնական պիտի մնայ թէ ինչո՞ւ լայն տեղ մը յատկացնել անուանացանկի մը որ մեծ լուսաբանութիւն մը չպիտի բերէ քաղաքի մը պատմութեան։ Հ. Քօսեանի այդ բծախնդրութիւնը, զգացական շարժառիթներէ անկախաբար, կարելի է բացատրել բանասէրի իր հոգեբանութեամբ։ Իմացական բոլոր կիրքերու մէջէն բանասիրութիւնը երբեմն ընդունակ է մոլեռանդութեան մը վերածուելու։ Իւրաքանչիւր վաւերագիր, գրուած կամ քանդակուած անուն կամ թուական, անկախ իր պատմական կարեւորութենէն, կը նկատուի ինքնաբաւ արժէք մը, անցեալէն մասունք մը։

Այս հարեւանցի խորհրդածութիւններս ամենադոյզն չափով այդ գրքին կարեւորութիւնը, արժէքը անտեսելու հանգամանք չունին։ Մէկն է այն գիրքերէն զորս կարելի չէ դասել մեր գրական ընթացիկ չափանիշերով։ Պարզապէս յարգանք կը պարտադրէ ան, ինչպէս անցեալէն մեզի թողուած որեւէ նշխար։

Ննջեցեալ քաղաքի մը յիշատակը պահուած է հոն երկիւղածութեամբ։ Բանասէրներու գրադարանին մէջ անշուշտ իր տեղը պիտի ունենայ այն, բայց կարնեցիի մը համար կը ներկայանայ գրքէ վեր բան մը,— ընտանիքէն մնացած աւանդ մը պարգապէս։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԵՐԵՔ ՏՕՆԵՐ

Հ. կ. Խաչի քսանամեակը.— Աշխատասէր ու համեստ Հայ Կարմիր Խաչը, որ մեղուաջան աշխատանքով ժողովուրդին մէջ ու անոր հետ կը հանէ բազմաթիւ կարիքներու, տօնեց իր գոյութեան քսանամեակը, սինեմա «Էթնիքոն»ի սրահին մէջ։ Ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը, ժողովուրդի բոլոր խաւերէն։

Հանդէսին կը նախագահէր բժիշկ Ա. Աբրահամեան, որ բացումը կատարեց, թուելով Հայ Կ. Խաչերու դերը եւ անոր բազմապիսի օգտակարութիւնները։ Եղան պատշաճ արտասանութիւններ, նուագ եւ խմբերգներ Առաքսի Հայրենակցականի երգչախումբին կողմէ։ Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Կարօ Գէորգեան։

Ընկերը, լարուած հետաքրքրութեան մէջ պահեց իր ունկնդիրները, բացատրեց Հայ Կ. Խաչին ծնունդը եւ զարգացումը։ Մանրամասնութեանց մէջ մտաւ ներկայ գործունէութեան եւ ապագայ առաջադրութիւններու մասին. եւ իրաւամբ գտաւ որ, Հայ Կարմիր Խաչը միակ հայ կազմակերպութիւնն է հայ իրականութեան մէջ, որ առիթ կուտայ հայ կնոջ իր ընդունակութիւնները օգտագործելու, հանրային կեանքին վարժուելու եւ իր մասնակցութիւնը բերելու օգտաշատ ձեռնարկներու։ Ցատկօրէն ցոյց տուաւ հայ կնոջ պարտականութիւնները Կարմիր Խաչէրէ ներս, վեր հանելով այս գեղեցիկ կազմակերպութեան կատարած փրկարար դերը եւ կոչ ընելով, առաւելապէս հայ իգական սեռին, բոլորուիլ այս սրտի մօտիկ կազմակերպութեան շուրջ, որ քսան տարուան պատմութիւն մը ձգած իր ետին, կը քալէ մեծ յոյսերով դէպի նոր քսանամեակներ։

Հանդէսին Բ. մասը անցաւ Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»ով, որ ներկայացուեցաւ յաջողապէս սիրողներու խումբի մը կողմէ։

Նախագահին կողմէ կարդացուեցաւ Կ. Խաչի մասնաճիւղին գործունէութեան շուրջ պատրաստուած տեղեկագիրը, ուրկէ ժողովուրդը շատ գոհ մնաց։

Հ Բ. Ը. Միութեան Արծաթեայ Յոբելեանը.— Հ. Բ. Ը. Միութեան քսանըհինգամեայ արծաթեայ յոբելեանը կատարուեցաւ պարզ եւ «Էթնիքոն» սինեմային սրահը, ներկայութեամբ հրաւիրեալներու եւ ժողովուրդին խուռն բազմութեամբ։

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ յունական դրօշներով եւ Պօղոս Նուպար փաշայի կենդանագրով։ Պաշտօնադրական քայլերգներէն վերջ, Պ. Յ. Ալօճեան հանդէսը բացաւ։ Պատուելի Ֆարաճեան գրաւոր ուղերձ մը կարդաց, գրուատիքն ընելով Բարեգործականի հիմնադիր փաշային։ Յիշեց զանազան դրուագներ եւ բարերարին կեանքէն։

Ազգ. եւ Կիլիկեան վարժարաններու աշակերտութեանց կողմէ արտասանութիւններ եղան։ Առանձնապէս գեղեցիկ էին Ազգ. վարժարանի աշակերտներու պարերը։ Օր. Մառի Աշուղեան անգամ մը եւս գիւթեց ներկաները, երգելով հայեւ օտար կտորներ։ Ի վերջոյ, օրուան բանախօս Պ. Թ. Պօյաճեան բեմ գալով, նախ ներկայացուց Հ. Բ. Ը. Մ.ի կատարած դերը, որ օրհնութեան պէս կ'իջնէ բառ, բոլոր անոնց վրայ, որոնք պէտք ունեցած են անոր օժանդակութեան։ Բաղդատականն ըրաւ հրէական «Ալիանս Իզրայէլիթ»ի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ու գտաւ որ, գրեթէ իրենց լայն գիծերուն մէջ երկու Միութիւններն ալ նոյն ծրագրով կ'ընթանան։ Ապա ջանալով պատասխանել կարգ մը հրապարակային քննադատութեանց, Պ. բանախօսը աւելցուց, «Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը կոտակարը ըլլալով բարեգործ ազգայիններու կտակին, կարող չէ իրեն առջեւ գծուած սահմաններէն դուրս գալ, ու միայն կարելին կ'ընէ հայ ժողովուրդի ցաւերը դարմանելու գործին մէջ»։ Ու աւելի ոգեւորուելով, «Ժողովուրդը պէտք է տայ որ պահանջէ, այս ժողովուրդին ի՛նչ տուին անոնք,որոնք Բարեգործականէն կը պահանջեն աւելի ընդարձակ գործ»։ Ապուշ հարցում մը, որուն տեղը քսանըհինգամեայ յոբելեանին հանդիսավայրը չէր։ Եւ բանախօսն ալ զգալով, անդրադարձաւ իր խօսքերուն վրայ, ու ի վերջոյ, կոչ ուղղեց ժողովուրդին ուժ տալ Հ. Բ. Ը. Մ.ի, որպէսզի ան կարենայ հանել այս ժողովուրդի նոյլ կարիքներուն։

Մայիս 28ը.— Ցունիս 7ի կիրակին, Սելանիկցիներու ծանօթ «Խորթիաթիսոս»ի ընդարձակ պարտէզները լեցուած էին Հայերու հոծ բազմութեամբ։ Սելանիկի Հ. Յ. Դ. կոմիտէին կազմակերպած Անկախութեան 13րդ տարեդարձը տօնելու եկած էր բազմութիւնը։

Պարտէզին գլխաւոր մուտքի դրան վրայ կը ծածանէին յունական եւ հայկական դրօշները։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն երկու խմբակներ պահակ կը սպասէին, մուտքի դրան առջեւ, մինչ դրօշակ օրիորդներ, ներս մտնողներուն կուրծքերը կը զարդարէին հայկական եռագոյներով։ Պարտէզի կեդրոնական մասին մէջ կը բարձրանար կոկիկ բեմ մը, դրօշներով, ծաղիկներով եւ կանանչներով զարդարուած։

Հանդէսը կը սկսի յունական քայլերգով ու «Մեր Հայրենիք»ով, զոր բոլոր ժողովուրդը կ'ունկնդրէ յոտնկայս։

Նախագահ ընկ. Ռ. Գալֆայեան

...ով չեշտերով կը բացատրէ ...յիս 28ի իմաստը. կ'ըսէ թէ, ան ...ւմն է ատրիներու արիւնոտ ...րքին եւ Սարտարապատներու ...ունք յաղթանակին: Ու ապա ...ով հաւատքով կը ներշնչէ ժո-...ուրդը հանդէպ Մայիս 28ի ...րդին մաղթելով որ տեւական ...ութեան հիմնումը չուշանայ, ...նաթոլիա Գոլէճէն Պ. Ա. Էօ-...եան ազատորիչ ուղերձ մը ըրաւ ...իս 28ի ձօնուած: Արտասանու-...ներ ըրին Պ. Մ. Եօղուրթճեան ...րքէն) եւ Պ. Գ. Անմահունի: ...կ. Աշարոնեանի զուարթ ներ-...ութիւնը ժպիտ մը փռեց դէմ-...ու վրայ, յետոյ բեմ հրա-...իրեցաւ ընկ. Կարօ Գէորգ-...:

...նկերը բացատրեց թէ, ինչո՛ւ ... տարի աւելի մեծ բաղձու-...ք Մայիս 28ի անկախութեան ...րուն կը զինենք: «Որքան կը ...անք անկախութեան հիմնումի ...կանէն, այնքան աւելի կարօ-... ու տանջանքով կը փարինք ..., եւ ո՛րքան երկար կը շա-...կուի մեր թափառականի ...քը, այնքան աւելի անհանգիստ ...խութեան կը բաղձանք: «Ան-... պայքարներ պէտք եղան որ-...ի հասնինք մինչեւ Մայիս 28ի ...քական նշանաբանին, ու հա-...ք պահ մը, քանի մը տարիներ ...կեցինք ազատութեան քաղց-...թիւնը: Մենք այժմ կը նմանինք ...ցած այն մարդուն, որ տեսեր ...յը բաց աչքերով, ու յետոյ ...րն է իջեր աչքերուն: Մենք ...տեսեր ենք անկախութեան բա-...երը, ու այսօր դառնօրէն կը ...նք անոր կորուստը»: Կ'անցնին ... ընկերը, պիտի անցնին այս ...նական վիճակները, եւ մենք ...ցած հոգեկան հայրենիքին, ...թանք դէպի շօշափելի հայրե-..., եւ որքան լաւ պատրաստուինք ...քան ամուր պիտի ըլլայ անոր ...րը, մենք պիտի բռնենք անկա-...թեան պարիկը, որ այսօր փա-... է մեզմէ, պիտի բռնենք ու ... թող պիտի չտանք. մենք ... ընտելացած ենք անոր:

...անդէսին պաշտօնական մասէն ... պարերը եւ խրախճանութիւն-... տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր:

ՎԱՀԱԳՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՅԻՍ 28»Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, (Սեփ. Թղթ.).— Անցեալ *կիրակի* Salle Ortelli*ի ընդար-ձակ սրահին մէջ տօնուեցաւ Մայիս 28ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. շրջ. կոմիտէին:*

Բեմին երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները: Խորը, եռագոյն վարագոյրին վրայ Անկախութեան հիմնադիրներէն Արամը, պետական զինանշանով:

Բացումը կատարուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով (Նուագ): Նախագահ ընկ. Վ. Շէհրէրեան բացատրեց տօնին նշանակութիւնը, «մեր պատմութեան ընթացքին, Արարատեան աշխարհի մէջ չորրորդ անգամն է է որ անկախութիւն ունեցանք, չհաշուելով Կիլիկիոյ Ռուբինեանց հարստութիւնը: Շրջաններ, որոնց իւրաքանչիւրը իր հերոսական պատմութիւնը ունի, վերջին անկախութիւնը սակայն, աւելի սուղ արժեց մեզի»:

Յաջող արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Գ. Գէորգեան, Ա. Գասպարեան, Յ. Երամեան, Պ. Ժ. Պէրպէրեան: Յուզիչ էին մանաւանդ արտասանութիւնները փոքրիկներ Գ. Պաղտասարեանի («Հայրենիք»)Խաչիկ Չիլինկիրեանի եւ Օր. Ա. Քէպէպճեանի («Հայ դրօշակին») որ անվերջ ծափեր խլեց ներկաներէն:

Ընկեր Գ. Շէհրէրեանի «Կռունկ»ը (մեներգ) արթնցուց կարօտի յիշատակներ: Ընկերը երգեց նաեւ Թումանեանի «Անոյշ»էն կտորներ:

Մէջընդմէջ կը նուագէին ազգային գեղեցիկ կտորներ Տիկին Պ. Գասպարեան (մանտօլին) Պ. Մ. Անմահեան (ջութակ), ընկ. Ա. Գասպարեան (ջութակ):

Գեղարուեստական բաժնէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Ա. Աբօեան:

«Մայիս 28ի տօնին առթիւ իմ առելիք խօսքը ցանկալի է ինձ սկսել Մուսոլինիիմի արտայայտութեամբ— Լաւ է մի ժամ ապրել առիւծի կեանքով, քան հարիւր տարի ոչխարի կեանքով»: Վերլուծելով այս խօսքը, ընկերը ըսաւ.— «Առիւծը տէրն է իր կեանքին, նա գիտէ թէ օրուայ տապին որ սաղարթախիտ ծառի ստուերում եւ կամ որ ծաղկապատ սարի լանջին, զուլալ աղբիւրի եզերքին իր հանգիստը պիտի առնի: Ոչ մի կաշկանդում չունի նրա կեանքը, նա ինքնիշխան է: Ոչխարի կեանքի ղեկավարութիւնը յանձնուած է հովիւին եւ իր օգնական շներին: Հովիւի սրինգով փարախ է մտնում ոչխարի հօտը եւ հովիւի սրինգով գնում արածելու: Շատ քիչ անգամ հօտէն բաժնուող հովիւի նշանի վրայ, շները զանոնք դէպի հօտ կը մօտեցնեն: Ոչխարի մասին եղած հոգածութիւնն էլ պարզ է, իր բրդի, կաթի եւ մսի համար է: Բոլոր ազգերի մտահոգութիւնն է իրանց համար առիւծի կեանք ապահովել, անկախ ապրել: Մայիս 28ը այն օրից է երբ հայ ժողովուրդը թօթափեց ոչխարի կեանքի պայմանները, խորտակեց գարերի ստրկական շղթաները, հիմնեց իր հարազատ պետութիւնը եւ տէր դարձաւ իր կեանքի ինքնօրէն տնօրէնութեան»:

Ընկեր Նախագահը իր փակման խօսքի ընթացքին հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել յիշատակը ծանօթ եւ անծանօթ նահատակներուն, որոնք գիտակցօրէն եւ խիզախ նահատակուեցան պարտականութեան ճամբուն վրայ եւ որոնց ծով արիւնով պատրաստուած շաղախներ որ կերտեց «Մայիս 28»ի մեծ շէնքը...»:

Նուագախումբի «Բամ Փորոտա»նով վերջացաւ հանդէսը:

Հ. Անդրունի

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՊՈԼԷՆ, 14 յունիս.— Վերջերս այստեղի անգործութեան մասին շատ գրուեցաւ: Այս վիճակը կը շարունակուի նոյն թափով: Ո՛չ մէկ նշոյլ կ'երեւի գործերու բացուելու տեսակէտէն: Ունինք 15-20 բոլորովին անգործներ, որ օր մը հոս, օր մը հոն օրական մը շահելու համար ամէն դուռ կը զարնեն:

Վերջերս, անգործներու յատկացուած նպաստէն Հայերուն ալ օգտուելու մասին դիմումներ եղան, բայց ոեւէ արդիւնք դեռ կարելի չեղաւ ձեռք ձգել:

Այս հարցը առաջին անգամ ըլլալով Տոքթ. Լօքն էր որ հրապարակ դրաւ մեր ընկերներէն մէկուն առաջարկով: Ու իր Պոլէնի նահանգային ժողովի անդամի հանգամանքով հարցը տարաւ Նահանգիս կեդրոնը՝ Ավինեոն: Եւ շնորհիւ իրեն, այս խնդիրը քուէարկուեցաւ ի նպաստ Հայերուն: Այնպէս որ գործը Ավինեոնէն ելած ըլլալով, դեռ կը սպասուի Փարիզի վաւերացումին ու գործադրութեան...:

Սպանիացիներն ալ չեն օգտուիր այս նպաստէն, եւ իրենց կառավարութեան կ'իյնայ ճարը խորհիլ՛

Հայերու մասին այս որոշումը տրուած առեն նկատի ունեցած են մէկ բան:

Իրաւական եւ աշխարհագրականօրէն, այսօր հայկական կառավարութեան մը չգոյութիւնը:

Հակասական է, որ մինչ Վալանս, Լիոն կամ այլուր Հայերը կ'օգտուին այս նպաստէն, իսկ այս Նահանգին մէջ՝ ոչ: կիներու տուփի գործը համեմատաբար լաւ է:

Այս անգործութեան զուգընթաց, կ'երեւի նաեւ միտում մը դէպի ֆրանսական հպատակութիւն: Զրգտում մը որ իրարու նայելով հետզհետէ կըծաւալի:Առաւելութիւնները չէ որ պէտք է ճշդենք, այլ ամէնէն առաջ ազգային կողմը: Եւ թերեւս «Յառաջ» օր մը, «նոր սեռունդի փրկութեան» հարցին հետ, ստիպուի մօտ ատենէն նման հարցարան մըն ալ բանալ: Երբ մենք մեր ձեռքով չենք կրնար այս գաղութին հազարումէկ տեսակ հոգերը խորհիլ, հարկաւ այս բազմութիւնն ալ իր «գլխուն ճարը կը նայի» իր գիտցած եղանակով անշուշտ:

Վերջ պիտի գտնե՞ն այս ըմբռնումները, մամուլի միջոցաւ անվերջ յայտնուած -խօսքերն ու իրական գործով հրապարակ գան եւ՛ մերիններն եւ ձերինները:

⁂ Մարտ ամսուան ֆրանսական մարդահամարը Հայերու մասին հետեւեալ թիւերը ցոյց կուտայ.— Ընդհանուր թիւը Հայերուն 293 է: Ունինք 31 աղջիկ՝ 3էն 12 տարեկան, 11 աղջիկ՝ 1էն 3 տարեկան: 30 տղայ՝ 3էն 12 տարեկան, եւ 16 տղայ՝ 1էն 3 տարեկան: Որով դպրոցական 61 երախայ ունինք: Այս պզտիկ գաղութի մը մէկ մեծ պատմութիւնը: Թիւերու պատմութիւնը...:

⁂ Անցեալ կիրակի օր յայտարարութիւն մը կ'իմացնէր Նոր Ազգ. Միութեան մը ընտրութիւնը: Դժբախտաբար շատ հետաքրքրուող չկայ: Իսկ եղածներն ալ իրենք իրենց հետ կը խօսին միայն: Ասպարէզը բաց է բոլորին առջեւ, եթէ իրապէս կ'ուզեն օգտակար ըլլալ այս գաղութին:

Այս գաղութն ալ ինչպէս իրեն պէս շատ մը մեծ ու փոքր գաղութներ, չէ կրցած գտնել իր «աշխատաւոր»ը: Գոնէ աշխատիլը՝ ձեռքերը ծալլած նստելէն լաւ է...:

Գէորգ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՃԱՌԱՄԱ՞ՐՏ ԹԷ ԱՒԱՐ

Պոլսոյ «Եըլմազ» Թերթը կը գրէ.

Ռուսական վաճառամարտը բովանդակ ուժգնութեամբ տակաւին կը շարունակուի մեր երկրին եւ արտասահմանի մէջ: Այս առթիւ կարգ մը ուշագրաւ դէպքեր ալ կը պատահին: Այսպէս Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչը ամիս առաջ, Եգիպտոսի մէջ ատաղձի վաճառամարտ յառաջ բերելու համար, եգիպտական կառավարութեան հետ պայմանագրութիւն մը կը կնքէ: Առեւտրական ներկայացուցիչը սոյն պայմանագրութիւնը ուղղակի իր անունով կը ստորագրէ եւ խորհրդային կառավարութիւնն ալ ի վիճակի չըլլալով որոշուած ատաղձը հայթայթել, կը մերժէ պայմանագրութիւնը եւ իր ներկայացուցիչը Մոսկուա կը կանչէ, բացատրութիւն պահանջելու համար:

Ռուս ներկայացուցիչը վախնալով Մոսկուայի կառավարութեան պատիժէն, Պոլսոյ ֆրանս. հիւպատոսարանը դիմելով անցագիր մը կ'առնէ եւ ուղղակի Փարիզ կը փախչի: Թէեւ տնօրէնին այս փախուստը գաղտնի կը պահուի, սակայն անոր ֆրանս. անցագիր մը առած ըլլալը որոշ է: Ասկէ զատ, լուր առնուած է նաեւ որ Պոլսոյ ռուս առեւտր. ներկայացուցչութենէն ուրիշ երեք պաշտօնեաներ եւս նոյն ձեւով փախած են:

Ռուսերուն այս կերպ պայմանագրութիւններ կնքելուն միակ նպատակն է առեւտրական հաւասարակշռութիւնը խանգարել: Անոնք Եգիպտոսէն 5 միլիոնի բամպակ ծախու առած եւ դարձեալ եգիպտական հրապարակին վրայ աւելի պակաս գինով նոյն այդ բամպակը ծախած են:

Մեր ստացած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, Պոլսոյ ռուս ներկայացուցչութիւնը կարգ մը միջնորդներու միջոցաւ ծախու հանած է Պոլսոյ ռուսական հիւպատոսարանը եւ զոյգ հիւանդանոցները:

Նոյնիսկ կ'ըսուի թէ Տըլէօն անուն հրեայ միջնորդ մը սակարկութեան մէջ է սոյն շէնքերը գնելու, ի հաշիւ հրեայ համայնքին, որ կը փափաքի հիւանդանոցի վերածել զանոնք: Շահակից շրջանակներուն մէջ գաղտնիք մը կը նկատուի թէ ինչո՞ւ Ռուսերը կ'ուզեն ծախել այս շէնքերը:

Միւս կողմէ կը տեղեկանանք նաեւ որ այժմ Ռուսերը սկսած են Սեւ ծովու եզերքներէն դէպի Անատոլուի ներսերը ապրանք տեղացնել: Այս պատճառաւ, վերջին օրերու ընթացքին Պոլսոյ մանիֆաթուրայի հրապարակը մեծ տագնապի մը մատնուած է: Անատոլու կը մերժէ ընդունիլ նոյնիսկ նախապէս տուած իր ապսպրանքները, որովհետեւ Ռուսերը խիստ աժան գինով ամէն տեսակ ապրանք կը հայթայթեն: Ժողովուրդը «եաղմա» կ'ընէ գանազան վայրերու մէջ անհաւատալիօրէն աժան ծախուած ապրանքները:

Այս կարգէն յիշենք— 15 դրշ.ի մետաքսէ գուլպաներ, 7 դրշ.ի տապոյներ (պասմա), 15 դրշ.ի պաթիսքաներ եւլն.: Այսպէս, միւս բոլոր վաճառականներուն ձեռքը գտնուած ապրանքը մնացած է եւ հրաշքի մը կը սպասուի զանոնք ծախելու համար:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 12 յունիս.— Լիոնահայութեան ծանօթ է որ տարիներու պայքարներէն յետոյ, հնարաւոր եղած է ստեղծել Ազգ. կեդր. Վարչութիւն, Լիոնի եւ Շրջակայից հայութեան բոլոր հոսանքներէն եւ չէզոք հասարակութեան համագործակցութեամբ: Ազգ. կեդր. Վարչութիւնս գործի սկսած է 1931 ապրիլ 12էն սկսեալ եւ ստացած է կառավարութեան վաւերացումը:

Ազգ. կեդր. Վարչութեան կազմն է.—

Պ. Պ. Աբրահամեան Մամաս ատենապետ, Հաճի Պօղոսեան Բարունակ՝ փոխ ատենապետ, Տէօքմէճեան Յովհաննէս՝ ատենադպիր,Մոմճեան Գրիգոր՝ գանձապետ: Խորհրդականներ՝ Պ. Պ. Փաշաեան Մովսէս, Սէմէրճեան Պօղոս, Աղաբեկեան Բաքկէն, Կէվիկեան Յակոբ, Թաթարեան Համբարձում:

Կը տեղեկացնենք յարգոյ հասարակութեան, որ Լիոնի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւներ են կարգուած Տ. Խորէն քհնյ. Կէօկճեան եւ Տ. Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան:

Միայն յիշեալ հոգեւոր հովիւներուն պիտի դիմեն բոլորը՝ պսակի, մկրտութեան, թաղումի եւ այլնի համար որոնց պատասխանատուութիւնը միայն կը ստանձնէ Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը:

Յառաջիկայ 21 յունիս 1931 կիրակի առաւօտ պիտի պատարագէ Տ. Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան:

(Կնիք)

⁂

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Հայ Գաղթականաց կեդր. Յանձնաժողովը պատիւ ունի յայտնելու մեր հայրենակիցներուն թէ Փարիզի Հայ Եկեղեցիին վարչութեան բարեհաճ յօժարութեամբ, յառաջիկայ յունիս 22է սկսեալ իր պաշտօնատեղին պիտի ունենայ այսուհետեւ եւ իր գործառնութիւնները պիտի կատարէ եկեղեցիին խորհրդարանին սենեակներէն մէկուն մէջ:

Հայ Գաղթականաց կեդր. Յանձնաժողովին հետ հաստատուած է, ֆրանսական կառավարութեան որոշումով, Գաղթականաց Գրասենեակ մը որ մասնաւորապէս պիտի զբաղի գաղթականներու իրաւական դրութեան վերաբերեալ վկայականներու (ծննդեան, ամուրիութեան, ամուսնութեան, մահուան, ազգութեան, ժառանգութեան, բարի վարքի եւայլն) յանձնձնումով, ինչպէս եւ պիտի տայ certificat de coutume, թարգմանութիւններու վաւերացում եւայլն:

Թէ՛ Գաղթականաց Յանձնաժողովին ընդհանուր քարտուղարը եւ թէ՛ գաղթականական գրասենեակին վարիչը առ այժմ ամէն երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները ժամը 10էն 12 պիտի գտնուին իրենց պաշտօնատեղին 15 Ժան Կուժօն փողոց:

Դիմում ընողներէն կը խնդրուի որ իրենց բոլոր վաւերաթղթերը միասին բերեն:

Նոյն Գաղթականաց Յանձնաժողովի վերաբերեալ բոլոր թղթակցութիւնները ուղղել Secrétaire Général de Comité Central des Réfugiés Arméniens, 15 Rue Jean-Goujon, Paris (8e). Փարիզ 13 յունիս 1931

(Կնիք)

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգին-ը, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի ...իպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել:

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծա-... ենք ամէն դիւրութիւն, կարգը մերն է սպասելու քիչ մը ...ի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

Զ Ի Ն Ե Ւ Մ Ե Մ

(Քրտական հէքեաթ)

Զ.

Վհուկը, տեսնելով որ ձախողե... իր առաջին դաւը, փորձեց ու...մը: Իշխանը մտեց որսի ելլելու: ...լուսար որսի պահուն սպաննել ...ը պատահական գնդակով մը:

Սակայն Զին, կասկածելով վհու-... ապտոտ մեքենայութիւններէն, ...եց Մեմէն, որպէսզի չերթայ ...: Մեմ, հնազանդելով իր սիրա-...ին ցանկութեան, պատրուակեց ... անհանգիստ է:

Զին, առիթէն օգտուելով, եկաւ ...ի մօտ: Սակայն կէս ժամ յետոյ ... տեղատարափ անձրեւ մը: ...խանն ու իր հետեւորդները ստիպ-...ցան պալատ վերադառնալ: Երկու ...հարները, իրենց զգացումներուն ...վութեան մէջ, նշմարած իսկ ... թէ օդը փոխուած էր: Երբ ...խանն ու իր հետեւորդները պալատ հասան, Զին տակաւին Մեմի մօտն էր: Այլեւս ժամանակ չկար իր առանձնասենեակը քաշուելու: Մեմ նստաւ սենեակին մէկ անկիւնը եւ իր պարեգօտով ծածկեց Զինը:

Մեմ, ցոյց չտալու համար Զինը, չկրցաւ ոտքի ելլել՝ երբ ներս մտաւ իշխանը: Բայց իշխանը չնշմարեց այդ պարագան: Վհուկը, որ այդ տեղ կը գտնուէր պատահմամբ, տեսաւ եւ իշխանին ուշադրութիւնը հրաւիրեց, աւելցնելով որ Մեմ դիտմամբ կ'ուզէ վիրաւորել իշխանը:

Ճշդելու համար, իշխանը դուրս ելաւ սրահէն եւ, քանի մը վայրկեան յետոյ, նորէն ներս մտաւ, բայց տեսաւ որ Մեմ, ոչ իր դուրս ելլելու, ոչ ալ ներս մտնելու պահուն, ոտքի չելլեր: Զայրացած բարկացած, իշխանը կը խորհէր թէ ի՛նչպէս պատժէ: Նախարարը, նշմարելով կայութեան ծանրութիւնը եւ հաւատացած ըլլալով Մեմի պատրուակին, մօտեցաւ եւ հարցուց.

— Մեմ, չե՞ս կրնար ծիգ մը ընել եւ ոտքի կանգնիլ:

Մեմ, պատասխանի փոխարէն, ցոյց տուաւ իր պարեգօտին տակ Զինի ոսկեգոյն մազերը: Նախարարը հասկցաւ որ անհրաժեշտ էր իշխանին եւ հետեւորդներուն ուշադրութիւնը դարձնել այլուր, եթէ չէր ուզեր Զինի ու Մեմի կորուստը: Անմիջապէս որոշումը տուաւ: Վազեց իր ապարանքը, որ մօտ էր, եւ բոյւ կնոջը.

— Առ Քուրանը եւ զաւակդ, եւ դո՛ւրս ելիր պալատէն:

Յետոյ կրակ ձգեց իր ապարանքին մէջ, ու մարդ ղրկեց իշխանին, լուր տալու համար թէ հրդեհ կայ, որպէսզի օգնութեան հասնի: Իշխանն ու բոլոր հետեւորդները վազեցին նախարարին ապարանքը: Սրահին մէջ մնացին միայն Զինն ու Մեմը, ինչպէս նաեւ վհուկը, որ տեղէն չէր շարժած: Այն ատեն Զին, դուրս ելելով Մեմի պարեգօտին տակէն, ըսաւ.

— Վհուկը յարգանք չունի մարդոց ատրիճաններուն մասին:

Եւ քաշուեցաւ իր յարկաբաժինը:

Նախարարին ապարանքը այրեցաւ ամբողջովին: Եւ երբ իշխանն ու հետեւորդները վերադարձան, Մեմ, կեղծելով թէ ոտքի ելլելու կարողութիւն չունի, դժուարաւ կանգնեցաւ՝ երբ իշխանը ներս մտաւ:

Իշխանը համոզում գոյացնելով թէ անհանգստութեան պատճառով էր, որ Մեմ ոտքի չէր ելած, ինչպէս սովորութիւն էր, հանդարտեցաւ եւ վհուկին ծրագիրը այս անգամ ալ ձախողեցաւ:

Երբ բոլոր պալատականները հաւաքուեցան, ամէնքը ցաւակցութիւն յայտնեցին այն մեծ կորուստին համար, որ նախարարը կրած էր հրդեհին պատճառով: Մեմ, որ հասկցած էր թէ ինչո՛ւ եւ ի՛նչպէս պատահած էր այս աղէտը, առիթէն օգտուեցաւ եւ ըսաւ.

— Ո՛վ իմ իշխանս, կ'առաջարկեմ որ բոլոր ազնուական պալատականներդ մէկ մէկ նուէր ընեն նախարարիդ, որպէսզի ան կարենայ վերաշինել իր ապարանքը:

Եւ Մեմ խօսքէն գործի անցնելով, բերել տուաւ երկու սկուտեղ, որ լեցուած էր ոսկիով, եւ նուիրեց նախարարին: Բոլորն ալ զարմացած էին տեսնելով Մեմի վեհանձնութիւնը: Շնորհիւ մրցակցութեան ոգիին, նուէրները այնքան առատ գիզուեցան, որ յաջորդ օրն իսկ նախարարը որոշեց սկսիլ իր ապարանքին վերաշինութիւնը:

Է.

Վհուկը, հասկնալով որ քանի նախարարը պալատին մէջ գտնուի՝ չպիտի կարենայ յաջողցնել իր ծրագիրը եւ վնասել Մեմի, թելադրեց իշխանին, որ նախարարը ղրկէ պետութեան հեռաւոր գաւառները, գանձելու համար յետնեալ տուրքերը և ստանալիք վարձատրութեամբ շրջակել նիւթական կացութիւնը: Իշխանը անմիջապէս հաւանութիւն յայտնեց այս թելադրութեան, զոր հաղորդեց իր նախարարին: Նախարարը, առանց կասկածելու թէ ի՛նչ նպատակով զինք կը հեռացնեն, ընդունեց եւ մեկնեցաւ:

Այս մեկնումէն քանի մը շաբաթ յետոյ, վհուկը ուզեց անգամ մըն ալ փորձել Մեմի կորուստը եւ առաջարկեց իշխանին, որ ճատրակ խաղալու հրաւիրէ Մեմը, այն պայմանով որ եթէ խաղը շահի՝ պիտի ստանայ Զինի ձեռքը, եթէ կորսնցնէ խաղը՝ պիտի տայ իր գլուխը:

Իշխանը, միշտ վհուկին ազդեցութեան տակ, հրաւիրեց Մեմը եւ խաղին պայմանները հաղորդեց անոր: Մեմ հաւանեցաւ եւ սկսան խաղալ:

Զինի յարկաբաժիններէն մէկուն պատուհանը կը նայէր խաղասրահին մէջ: Այդ պատուհանէն Զին սովորութիւն ունէր դիտելու անցած դարձածը: Այդ խաղի պահուն ալ Զին իր սովորութեան համաձայն նստած էր պատուհանին առջեւ եւ կը դիտէր Մեմի խաղալը իր եղբօր հետ:

Մեմ, որ նստած էր կռնակը իրեն դարձուցած, չէր գիտեր թէ իշխանուհի Զին կը գտնուի պատուհանին առջեւ:

(Շար.)

վրայ պէտք է աւելցնել 2210 ոստիկաններ եւ Գորէայի, Ֆորմոզայի եւ Մանչուրիոյ մէջ գտնուող ուժերը, մօտ 21,000 հոգի: Ճափոն ունի 623 զինուորական օդանաւ:Սակայն մտադիր է մօտ ատենէն աւելցնել օդանաւերու ուժը:

Աւստրիոյ դահլիճը հրաժարած

Աւստրիոյ դահլիճը հրաժարեցաւ, քաղաքական եւ ելմտական շրջանակներու մէջ ստեղծելով կատարեալ իրարանցում մը: Դահլիճին հրաժարումը կը նախատեսուէր արդէն Ներքին նախարարին հրաժարումովը, որուն տուն տուած էին ելեւմտական հարցեր: Ներքին նախարարը համամիտ չէր որ կառավարութիւնը երաշխաւորէ Քրէտիտանսթալթ դրամատան բոլոր պարտքերը:

Հանրապետութեան նախագահը ընդունեց դահլիճին հրաժարականը եւ անմիջապէս սկսաւ խորհրդակցութեանց խորհրդարանի նախագահներուն եւ կուսակցութեանց պետերուն հետ:

Անգլեւխորհրդային բանակցութիւնները

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն, Խորհրդարանին յայտնեց թէ խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչները անգլեւռուս բանակցութեանց յանձնախումբին յանձնած են Անգլիոյ պահանջներուն մասին տրուած յիշատակագրին պատասխանը: Յանձնախումբը պիտի հաւաքուի շաբթու մէջ, քննելու համար այս պատասխանը:

Իտալացի մասնագէտներ դէպի Ռուսիա

Ֆաշիստ ճարտարարուեստական ընդհ. Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ՝ իտալացի ճարտարագէտներու խմբակ մը մեկնեցաւ դէպի Մոսկուա: Խմբակին մէջ կը գտնուին մեքենայի եւ ելեկտրական ու երկրագործական գործիքներու ամէնէն մեծ գործարաններու պետերն ու մասնագէտները,ինչպէս նաեւ դրամատէրներ եւ Նախարարութեան մը ներկայացուցիչը:

Թուրքիոյ խնայողութիւնները

Խալք կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակը իր նիստին մէջ քննեց պիւտճէի խնայողութեան խնդիրը: Ելմտական գործավար Ապտիւլ Հալիք երկար բացատրութիւններ տուաւ, պաշտպանելով կառավարութեան տեսակէտը, որ է պաշտօնեաներուն մէկ մասը դուրս հանել, եւ ո՛չ թէ բոլորին ամսականները զեղչել: Գործավարը ըսաւ թէ պաշտօնեաներու ամսականներուն գլուխը օրէ օր կ'աւելնայ, եւ հետեւեալ թիւերը յիշեց.—

1926ին, պաշտօնեաներու ամսականը 54 միլիոն ոսկի էր: Ասոր 46 միլիոնը վճարուեցաւ, իսկ մնացեալը խնայուեցաւ: 1927ին, ամսականներու գլուխը 56 միլիոնի բարձրացաւ եւ 50 միլիոն ոսկի վճարուեցաւ: 1928ին 58 միլիոն եղաւ,1929ին 59, իսկ 1930ին՝ 65 միլիոն ոսկի:

Այս կացութեան առջեւ, կառավարութիւնը որոշեց խնայողութիւն ընել եւ գործավարութեանց յանձնարարել ճշդել անհրաժեշտ պաշտօնեաներուն թիւը: Եւ այս առթիւ տրուեցան կարգ մը որոշումներ:

Ելմտական գործավարը եզրակացուց թէ կառավարութիւնը կողմնակից չէ ամսականներու զեղչուելուն, որովհետեւ պիւտճէն ծանրաբեռնողը փոքր պաշտօնեաներն են:

Գործավարէն յետոյ խօսք առին բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ զանազան կարծիքներ յայտնեցին, որոնց ամփոփումը սա է.— Ա. Պաշտօնեաներուն թիւը շատ է, բայց ժամանակի ընթացքին պակսեցնելու է: Բ. 30 տարի ծառայողներուն հանգստեան կոչուիլը ո եւ է շահ չապահովեր: Գ. Եթէ մասնաւոր պիւտճէներով կառավարուած հաստատութիւններէն պաշտօնեաներ հանուին, ասոնք պէտք է օրականով աշխատցնել, փոխանակ այն գործին կանչելու հանգստեան կոչուածները:

Ելմտական գործավարին պատասխանէն յետոյ, որոշուեցաւ պիւտճէն եղածին պէս քննել:

Ինչպէս կ'երեւի, պիւտճէն չի փոխուիր,այլ միայնհանգստեան չպիտի կոչուին 30 տարի ծառայողները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի Պատ. միութեան կողմէ
իր հիմնարկութեան տարելիցին առթիւ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին
Այս կիր. ժամը 2.30ին Տէսինահայութեան ծանօթ պաղ աղբիւրին քով
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ
կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐ»
կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ երգչախումբը
երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն ճոխ պիւֆէ
կարելի է ճաշը միասին բերել
Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիի
Մուտքը ազատ է

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.
Ռէնի «Գնդակահարուածներու» մասին
կը խօսի՝ Ս. ՔՕՉԱՐԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի «փօրթ տ'իթալի»ի մասնաճիւղին կողմէ
ի նպաստ դպրոցական սրահի մը շինութեան
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de le Mutualitéի մէջ
24 Rue Si. Victor, Métro Maubert-Mutualité կամ Cardinal Lemaine
Մասնաճիւղին թատերական խումբը կը ներկայացնէ
ՓԱՐՈՍԻՆ ՊԱՀԱՊԱՆԸ և ՎԱՐՁՈՒԱԾ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Մուտք 3 ֆրանք

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Սանուց միութեան տարեկան դաշտահանդէսը Օգոստոս 2ին, Կիրակի, Վարժարանի պարտէզին մէջ:
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Նկատի ունենալ Կիլիկիա Հայր. միութեան

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒԼԻՍ 19ԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌԷՆԻ
ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

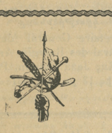
(Վէպ՝ ռուսական մեծ յեղափոխութենէն)

Դիմել՝ M. Altounian, 17 rue Ampère, Cachan (Seine) France

Ֆրանսա եւ գաղութներ 20 ֆր. ուրիշ երկիրներ 1 տոլար:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Place des Fêtesի մէթրոյին դիմացի լրագրավաճառին խանութը

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր - Սերոբ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins.

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ԱՆԻԷՌ, Պուա Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Ave. d'Argenteuil, փլաս Քոմէթի սրահը, կը խօսի ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ: Նիւթ՝ «Քրտական յեղափոխութիւնը եւ մեր դիրքը»: կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Պուճիկեանի բնակարանը, 63 Ռիւ տիւ Փարք:

ՍԱՐՍԷԼ-Առնուվիլի ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ «Հրայր» խումբի ընկերները այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին ընկ. Երանեանի աշխատանոցը, 11 rue des Bauves. Կրնան ներկայ ըլլալ նաեւ «Ռազմիկ»ի ընկերները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 206 Rue Duguesclin գրադարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Ռիւ տը լա Րէփիւպլիք: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8ին խաժակ Ակումբին մէջ, կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Լիոն, Գործ.— 1000 ֆր.:
Մարթիկ, Օ. Ք.— 35:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Պատ. Միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ:

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ-Իսի լէ-Մուլինօի Կարմիր Խաչի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իսի լէ Մուլինօի սկաուտական մասնաճիւղի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Թիթեղի գործարանին դիմաց 284 Թիւ Ֆէրմ Մուլինօ: Կը խնդրուի ծնողքներէ ներկայ գտնուիլ այս ժողովին: Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը:

ՏԱՐՕՆ Տուրուբերանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, 131 rue Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ: Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bl'd. Carnot, Ալֆորվիլ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններուն մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին փլաս Սէն Միշէլի թիւ 10 պիւրօ թապայի վերնայարկը:

Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն, ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ եւ զեկոյց:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Օր. Բաբայեանի եւ իր աշակերտուհիներուն կողմէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, 93 Bld. St. Michel, փարիզ (5):

ՀՐԱՒԷՐ

Կէյվէյի եւ Շրջանի Հայր. միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ փարիզ եւ շրջակաները բնակող կէյվէցի, Գուրտպելէնցի, Գէնճըլար էջմէցի եւ մինա գիւղցի արձանագրուած եւ ոչ-արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին պ. Ղեւոնդ Զափարեանի ճաշարանին մէջ, 36 Rue Polonceau, մէթրօ Պարպէս: կարեւոր օրակարգ: Ֆրանսայի գաւառներու եւ արտասահմանի հայրենակիցներէն կը խնդրուի միութեան անուան իրենց թղթակցութիւնները ղրկել S. Kapamadjianի (coiffeur) 55 Bld. Rodin, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան ընտանեկան հաւաքոյթը այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Քլամարի անտառին մէջ, Ֆօնթէն Սէնթ Մարիի աղբիւրին մօտ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Բէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին: Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38 Rue Lepic, Paris: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռեմ հայրս Թէմէնցի (կէմէրէկ) Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն Եայլա եւ ուր մնացած է մինչեւ 1917, կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլոր Մովսէսեան եւ եղբայրս Եղիազար որոնք մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ուզուն Եայլա (Ազիզիէի մօտ): իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, 17 Rue de Grand Madir La Ciotat, (B. du Rhône) France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՅՈՒՆԻՍ 1931

19 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1599

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԵՐԿԱԹԵԱՅ ԿՐՈՒՆԿԸ

Այս միջոցին ծանրագոյն տագնապը կ'անցընեն Գերմանիան Աւստրիան։

Տագնապ մը, որ մեծապէս կ'ազդէ ամբողջ Եւրոպայի քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան վրայ։ Տագնապ մը ընդունակ՝ զարհուրելի ցնցումներ յառաջ բերելու։

Այն օրէն ի վեր որ Լա Հէյի Գերագոյն Ատեանին յանձնուեցաւ աւստրօ-գերման համաձայնութեան խնդիրը, դժգոհները մէն միջոցի կը դիմեն, այդ ծրագիրը վիժեցնելու համար։ Ամէնէն աւելի շահագրգռուած պետութիւնը, Ֆրանսա, շարժման մէջ դրած է իր դիւանագիտական եւ սեղանաւորական ուժերը, որպէսզի չծնած մեռնի «Անշլուս»ը։ (Միացում Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ)։

Միւս կողմէ, Գերմանիան ոչ միայն չի կրնար պարտկել իր ներքին ջղաձգութիւնները, այլ եւ կարելին կը փորձէ, յաղթականներուն ուշադրութիւնը գրաւելու եւ նոր զիջումներ կորզելու համար։

Չեքըրսի (Անգլիա) տեսակցութենէն ի վեր, Գերմանիոյ պարիչները կ'օգտագործեն ամէն առիթ։ Գաղտնիք չէ որ երկիրը իսկապէս մատնուած է անելի մը։ Պաշտօնապէս 4—5 միլիոն կը հաշուեն գործազուրկներուն թիւը. բայց բուն իրականութիւնը շատ աւելի սեւ է, քան կ'ենթադրուի։ Ազգայնականները եւ միապետականները կը շահագործեն այս կացութիւնը, բոլոր դաշնագիրները պատռելու համար։ Իսկ համայնավարները իրենց գերագոյն խաղը կը փորձեն, որպէսզի Գերմանիան կարմրի եւ հետեւաբար ամբողջ աշխարհ բռնկի։ Մոսկուա չարաչար յուսախաբ եղաւ 1923ին, յեղափոխութեան առթիւն իսկ նախատեսելով, եւ հիմա չուզեր փախցնել առիթը։

Արդարեւ, կարելի՞ էր երեւակայել աւելի թանկագին պարագայ։

Հինգ միլիոն անգործներու բանակէն զատ, ուրիշ միլիոնաւոր դժգոհներ եւ ըմբոստներ կան Գերմանիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ։ Եւ Մոսկուան միլիոններ կը թափէ, մանաւանդ այս օրերս, խնամութիւն կը հաստատէ բոլոր յետադիմական ուժերուն հետ, ճգնելով ժամ առաջ ողջունել «Մեծ Իրաւունք»ը։

Ինչ կը վերաբերի Աւստրիոյ, թէեւ սահմանափակ, բայց ոչ աւելի ծանր է կացութիւնը։

Բուն իսկ Աւստրիոյ գոյութեան խնդիրն է որ կը քրքրուի այս միջոցին։ Նախկին կայսրութեան մէկ տասներորդը միայն կը ներկայացնէ այսօրուան Աւստրիան։ Զրկուած՝ ամէնէն արգաւանդ հողամասերէն եւ ծովէն, վերածուած՝ վեց միլիոն բնակչութեան, այս պետութիւնը կանգուն կը մնայ շնորհիւ ազգերու Դաշնակցութեան աջակցութեան։ Ուրիշ խօսքով, իր կեանքը կախում ունի դրամատիրական պետութեանց քմահաճոյքէն։ Ինկած է անոնց երկաթեայ կրունկին տակ։ Ուզեն կ'ապրեցնեն, ուզեն կը խեղդեն։

Այս իրողութիւնը ճիշդ է մանաւանդ այսօրուան համար։ Դարձեալ վրէժ, փոխատու եւ շահակից պետութիւնները բռնած են համբայ մը որ ուրիշ ելք չունի, — Աւստրիա՛, կամ կը մեռնես, կը քանդես կապերը հարեւան Գերմանիոյ հետ, կը հրաժարիս տնտեսական կամ քաղաքական համաձայնութիւններէն, «Անշլուս»էն եւ միւս բոլոր ծրագիրներէն։ Եւ կամ, պատրաստ է կախաղանը։

Եւ իսկապէս, առնուազն սնանկութիւն կը սպառնայ Աւստրիոյ։

Դահլիճը հրաժարած է արդէն, եւ շահակիցներէն Փարիզը ... բռնած, — մինչեւ իսկ ձայն կ'ուզէ ունենալ Նախարարութեան ընտրութեան մէջ։ Թելադրութիւններ, խրատներ, անուղղակի սպառնալիքներ։

Ահա թէ ի՛նչպէս խոշոր ձուկերը կը սպառնան կլանել ... երերը։

Թէեւ պայքարը կը մղուի տնտեսական գետնի վրայ, բայց ... կանին մէջ, պարզապէս քաղաքական է։ Ազդեցութեան եւ ... ակցութեան պայքար։

Մնաց որ, այսօրուան պետութիւնները եւ անոնց քաղաքական կեանքը ամէն բանէ առաջ կախում ունին տնտեսական ... ղակներէ։ Ըսենք բուն բառը, — մասնաւորապէս Եւրոպայի ... ին վրայ, չկայ քաղաքական անկախութիւն առանց տընտեսականի։

Նոյն լուծին տակ ինկած է նաեւ Եուկոսլաւիան, որ ահա ... տարիէ ի վեր կը կառավարուի ամուր թաթով մը, կեդրոնաձիգ իշխանապետութեամբ, որպէսզի չկազմալուծուի։ Որպէս ... չկորսնցնէ ըմբոստ Խրուաթիան։ Այստեղ ալ՝ բուն զսպանակը բռնած են դրամատիրական պետութիւնները։ Տարբեր չէ ... մանիոյ պարագան ալ։

Ուրեմն, Եւրոպան կը գտնուի նոյնքան մռայլ հեռանկարի առջեւ, որքան 1914ին։ Եւ աստիճան մը աւելի ծանր, քանի ... անստոյգ է ելքը, իսկ բազմազան են խռովութեան աղբիւրները։

Երկաթէ կրունկն է որ կը կառավարէ աշխարհը, եւ կ'ուզէ ... պահել յաղթութեան դաշնագիրները։ Իսկ պարտեալները, փոքրերը կրճտելով իրենց ակռաները, հետզհետէ կ'երթան դրամատիրական աշխարհակալութեան, եւ կամ ... համաշխարհային յեղափոխութեան։ Շ.

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԱՐԱՐԱՏԻ ՇՈՒՐՋ
ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐԻՒՐ ՍՊԱՆԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը գրեն մեզի (6 յունիս).—

Արարատի լանջերում տարածւած են Ջալալցի քուրդ ցեղի վրանները: Նրանք Պարսկաստանի քրդերի մէջ ամենից վարժ եւ ճարպիկ կռւողներն են:

Մարտ ամսից սկսել են դրանց եւ Թուրք զօրքերի միջեւ ընդհարումներ. քրդերը տեսնելով Թուրք զօրքի բազմութիւնը, հրոսակային կռիւ են մղում դրանց դէմ, որպէսզի Թշնամուն յոգնեցնեն եւ յուսահատեցնեն:

Մայիս ամսին քրդերը տեսնելով որ Պարսիկներն էլ Թուրքերին ճանապարհ են տալիս որպէսզի գան եւ իրանց շրջապատեն, կը սկսին յարձակել Պարսից սահմանապահ զօրքի վրայ: երկու կողմից տեղի կ'ունենան լուրջ ընդհարումներ: կան մի քանի հարիւր սպանւածներ եւ վիրաւորներ:

Յունիս 4ին Պարսիկները յայտարարեցին որ Արարատի քրդերին յաղթել են, Ջալալցի ցեղը ցրել են:

Ականատեսի պատմելով, քրդերը գիշերը յարձակւում են Պարսից բանակի վրայ, պաշար, ռազմամթերք խլում են եւ նորից քաշւում դէպի լեռը:

Քրդերի գործը շատ դժւարացաւ: Այժմ մնացել են երկու կրակի մէջ. դեռ չհաշւած խորհրդային Ռուսիան:

150,000 թումանը Սելմաստի վարժարանին

Սելմաստի ազգ. իշխանութիւնը ասկէ առաջ, ընդհ. կուսակալ Պ. Կոնաթասի միջոցով, խնդրանք ներկայացուցած էր կեդրոնի կառավարութեան, որպէս զի 300 հազար թումանի նպաստ մը յատկացնէ տեղւոյն ազգ. վարժարաններուն, որոնք նիւթական անձկութեան մէջ կը գտնուին։

Կառավարութիւնը հաւանած է 150,000 թումանի (մօտ 4000 թրքական ոսկի) գումար մը յատկացնել Սելմաստի հայ համայնքի կրթական կարիքներուն։

Այժմ նոր դիմումներ կ'ըլլան, որպէսզի կառավարութեան սահմանած այս գումարին վրայ 50էն 100 հազար թուման եւս աւելցուի։

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ, Մուսուլի քարիւղի համաձայնութեան առթիւ (28 մայիս).

— «Սուրիա եւ Լիբանան այլ եւս բոլորովին կ'ազատին տնտեսական տագնապի սպառնալիքներէն, որովհետեւ օտար դրամագլուխը կ'ողողէ ամբողջ հրապարակը։ Հազարաւոր տեղացի աշխատաւորներ պիտի օգտուին այդ դրամագլուխէն եւ տեղական արհեստ ու ճարտարարուեստը պիտի զարգանան լաւագոյն պայմաններու տակ։ Երկաթուղային ընդարձակ ցանցը որ պիտի երկարի Թրիփոլիէն մինչեւ Ապու Քէմալ, Իրաքի սահմանը, օրհնաբեր օգտակարութիւններ պիտի պարգեւէ երկրագործ ժողովուրդին։

Բացի քարիւղի ճամբու շինութեան ձեռնարկէն, տնտեսական ուրիշ կարեւոր ծրագիրներ մշակուած են ի նպաստ հովանաւորեալ երկիրներու։ Առաջինը Հօմս—Տէր-Զօր երկաթուղագիծն է, որուն շինութեան ծրագիրը պատրաստուած եւ վաւերացուած է եւ որ գործադրութեան պիտի պիտի դրուի մօտ ատենէն, երբ վերջանան սուրիական ընտրութիւնները, իսկ երկրորդը Տրիպոլիս—Նաքուրա գիծն է, որ նմանապէս վաւերացուած է եւ տարիներէ ի վեր կը գտնուի քննութեան տակ։

Զպիտի խօսինք տնտեսական այլ ծրագիրներու մասին, որոնք քննութեան ներքեւ կը գտնուին եւ մօտ ատենէն պիտի վերջանան. օրինակ՝ ռատիօ կայանի հաստատումը, նաւահանգիստի ընկերութեան ընդարձակ ծրագիրները եւայլն։

Սուրիան եւ Լիբանանը տնտեսական շատ փայլուն շրջանի մը նախամուտին վրայ կը գտնուին եւ ապահովաբար հեռու չէ այն օրը երբ լայն հորիզոններ բացուին այս ժողովուրդին առջեւ»

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները. —

Զ. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղէն (ի հաշիւ վիճակահանութեան տոմսերու)	1000.—
Յունիս 17ի գումարը	4838,35
ընդհ. գումար	5838.35

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ կարգ մը համայնավարներ դատապարտուած են 2 տարի բանտարկութեան, մահմետականներու մէկ տօնին առթիւ, հակապետական թռուցիկներ բաժնած ըլլալու մեղադրանքով։

Այս վերջին ամիսներու ընթացքին, համայնավարները մեծ գործունէութեան մը լծուած են Պաղեստինի կարեւոր քաղաքներուն մէջ։ Մասնաւորաբար, անոնց գլխաւոր նպատակն է ժողովուրդը գրգռել հոգատար պետութեան դէմ։ Իսկ տեղական իշխանութիւնները իրենց կարգին, ամէն խստութեան դիմելու կը պատրաստուին, առաջքն առնելու համար նոր գրգռութեանց։

Կ'ըսուի թէ յառաջիկայ չորեքշաբթի, 1929ի դէպքերու հետեւանքով մահուան դատապարտուած երեք Արաբներու տարեդարձին առթիւ, համայնավարները դրդած են ժողովուրդը որ ընդհ. գործադուլ յայտարարէ։

ՀՆԴԻԿ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Տէլհիի Հնդիկ իշխաններու խորհուրդին նախկին նախագահը Փաթիալայի մահարաճան, Սիմլայի մէջ հրատարակեց յայտարարութիւն մը, որով կը յայտնէ թէ ի՛նչ պատճառներով դէմ է ամբողջ Հնդկաստանի դաշնակցութեան գաղափարին։

Մահարաճան կը յայտնէ թէ Հնդկաստանի դաշնակցութեան գաղափարը Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ ընդունած էր ժամանակաւոր կերպով, իսկ այժմ կը մերժէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔԵՊ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահ Նշանեան եպ.ի կողմէ Փարիզի Հայոց հոգեւոր հովիւին ուղղուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Եգիպտոսի առաջնորդ Թորգոմ Արքեպ. Գուշակեան ընտրուած է Պատրիարք Երուսաղէմի։

Ինչպէս կը յիշեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, քանի մը օր առաջ Երուսաղէմէն ղրկուած թղթակցութիւն մը կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտար Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութեան մասին։ Անգլիոյ գաղթային նախարարութեան կողմէ, Պաղեստինի մարզպանութեան աւագ-քարտուղարութիւնը տեղապահ Նշանեանի հաղորդելով պատրիարքական ընտրութեան հրահանգը, յանձնարարեր էր շուտով կատարել ընտրութիւնը միաբանութեան քուէներով։ Միաբանութիւնը պատրաստեր էր հնգանուն ցանկ մը, որուն վրայէն է որ ընտրուած է Թորգոմ Արքեպ.։ Այս ընտրութիւնն արդէն հաւանական կը նկատէր մեր թղթակիցը։

Քրդ. խլրտում պարսիկ սահմանին վրայ

Երզրում հրատարակուող «Վարլըք» թերթին տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիայէն Պարսկաստան անցնող Քիւրտերը միշտ խլրտումներ կ'ընեն այնտեղ եւ այս պատճառով ընդհարումները անպակաս են։ Պարսիկները այս աւազակախումբերուն վրայ Թնդանօթի եւ գնդացիրի կրակ բանալու ստիպուեր են։

Յիշեալ թերթին Պայազիտի թղթակիցը կը գրէ.— Մեր սահմանին մօտ, պարսկական հողին վրայէն թնդանօթի եւ գնդացիրի ձայները առտուընէ ի վեր կը լսուին։ Պարսկաստանէն եկող ճամբորդ մը կը տեղեկացնէ թէ Պարսիկները սկսած են հրոսախումբերը ոչնչացնել։

«Շատ ստոյգ աղբիւրէ ստացած տեղեկութիւններուս համաձայն, Պարսկաստան գտնուած հրոսակները պարսիկ հողին վրայ Աքկէօլ փախած ու այնտեղ ապաստանած են։ Այս հրոսակները նախապէս Աքկէօլ կը գտնուէին։

«Մեր սահմանին վրայ ձեռք առնուած միջոցներուն շնորհիւ, ոչ մէկ աւազակ կրցած է Թուրք հողը անցնիլ եւ ոչ իսկ այս տեսակ փորձ եղած է»։

Կարգը եկաւ Յոյներուն

Ասկէ առաջ գրած էինք թէ Պոլսոյ յոյն համայնքը դատ բացած է Քաղաքապետութեան դէմ, նկատելով որ ան փորձած է գրաւել Գատըգիւղի իրենց գերեզմանատունը, իբրեւ անտէր ու լքեալ։

Յոյն համայնքին դատը սկսաւ անցեալ շաբաթ։ Գերեզմանատան հողին վրայ կան նաեւ 17 խանութներ, որոնք հասոյթ կը բերեն։ Յոյները կը պնդեն թէ իրենք ունին օրինական բոլոր փաստաթուղթերը։

Դատարանը դատը յետաձգեց, քննութիւն կատարելու համար։

Թուրքիոյ կրթական տեսչութիւնները

Խնայողութեան պատճառաւ կրթական վերատեսչութիւններու ջնջումը վերջնական հանգամանք ստացած է։ Վերատեսուչներուն մէկ մասը պաշտօնի պիտի կոչուի նոր կազմուելիք 12 ընդհ. քննչութիւններու մէջ։ Այս քննիչները լայն իրաւասութիւն պիտի ունենան։

Կրթ. վերատեսուչներուն ունեցած իրաւասութեանց մէկ մասը փոխանցուած է կուսակալներուն։ Վերատեսչութեանց պաշտօնեաներուն մէկ մասը պիտի հանուի, միւսն ալ ուրիշ պաշտօններու պիտի կոչուի։

Աւստրիոյ նախարարական տագնապը

Ինչպէս գրեր էինք, աւստրիական կառավարութեան հաւաքական հրաժարման տուն տուաւ ներքին նախարարին հրաժարումը, որուն պատճառ դարձեր էր ելեւմտական հարցերու շուրջ կարգ մը տարակարծութիւններ։ Ներքին նախարարը դէմ էր որ կառավարութիւնը երաշխաւորէ Քրէտիթ Անշթալթ վարկային հաստատութեան արտաքին պարտքերը։ Միւս կողմէ կը նկատէր նաեւ որ աւստրիական խորհրդարանին քուէարկած օրէնքը որ կառավարութեան կը թոյլատրէր երաշխաւորութիւններ տրամադրել, միայն մէկ իմաստ կրնայ ունենալ, — Աւստրիոյ տնտեսական կեանքին ապահովել նոր աղբիւրներ։

Անմիջապէս որ դահլիճը իր հրաժարականը ներկայացուց, Հանրապետութեան նախագահը սկսաւ խորհրդակցութեանց զանազան հոսանքներու պետերուն հետ ու կրկին նախորդ վարչապետին, Պ. Էնտէրի առաջարկեց նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Այս վերջինը նկատելով որ Աւստրիոյ ներկայ կացութեան արտակարգ դժուարութիւնները չեն կրնար լուծում գտնել խորհրդարանական աշխատանքի սովորական եղանակներով, առաջարկն ընդունելէ առաջ, դրաւ հետեւեալ պայմանները.— Խորհրդարանը պէտք է կառավարութեան տայ արտակարգ իրաւասութիւններ, որոշ շրջանի մը համար, որպէս զի կարելի ըլլայ ապագային հաւասարակշռել ելեւմուտքը, եւ Քրէտիթ Անշթալթ հաստատութեան վերաբերեալ հարցերուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԵՐԵԽՈՅԹՆԵՐ

Համագործակցութիւն Ջանգեզուրի աղէտին շուրջ.— Մայիս 28ի տօնակատարութիւնները.

Գահիրէի Թեմական Ժողովի ո-րոշման համաձայն, երեք յարան-ուանութեանց, քաղաքական կուսակ-ցութեանց, Բարեգործականի, Հ. Կ. Խաչի եւ «Այծեմնիկ» Միութեան ներկայացուցիչները Գահիրէի Առաջ-նորդարանին մէջ նիստ գումարելով, իրենց մէջէն ընտրեցին գործադիր հանգանակիչ յանձնաժողով մը, որ հանգանակութիւն պիտի կատարէ ի նպաստ Զանգեզուրի աղէտեալնե-րուն:

Զարմանալի ժողովուրդ ենք. ան-պայման աղէտ մը պէտք է պատա-հի, որպէսզի համագործակցութեան պահանջը զգալի դառնայ եւ քով քովի գանք բնութեան կամ մեր թըշ-նամիներու գործած չարիքներուն դէմ դարման մը ճարելու:

Վերջին տասնամեակի ընթացքին ի ձայն փողոյ եւ թմբկի, հազար անգամ գրուեցաւ ու շեշտուեցաւ համազգաղթային մարմին մը կազմե-լու անհրաժեշտութիւնը, բայց կա-րելի չեղաւ այդ գեղեցիկ նպատակը իրագործել: Երբ բոլոր հոսանքները աղէտի մը առթիւ կրնան պահ մը մոռնալ իրարու հանդէպ սնուցած ոխն ու քէնը եւ սեղանի մը շուրջ հաւաքուելով, աղէտի մը դարմանը ճարել, միթէ՞ գաղթահայութեան սպառնացող չարիքները նուազ վտան-գաւոր աղէտներ են, որ այդ հար-ցերուն շուրջ չեն կրնար գործակ-ցիլ ու դարմաններ ճարել:

Բոլոր գաղութներու ազգային իշ-խանութիւնները իրենց նախաձեռ-նարկ ըլլալու են համազգաղթային համագումարի մը կազմութեան: Թուղէ այսպիսով կարելի ըլլայ իրականա-ցնել տարիներու բաղձանքը:

*** Այս տարի ալ, ինչպէս միշտ, թէ Գահիրէի եւ թէ Աղեքսանդրիոյ մէջ, մեծ շուքով տօնուեցաւ Մայիս 28ի անկախութեան 13րդ տարեդար-ձը: Գահիրէի մէջ անկախութեան տարեդարձը տօնուեցաւ մայիս 30ին, «Տօլի Փալաս» սինէմայի ընդարձակ ու շքեղ սրահին մէջ, որ քաղաքին ամենէն ընդարձակ սրահներէն մէկն է: Աւելի քան 1200 անձեր փութա-ցեր էին ներկայ ըլլալ: Հանդէսը կազմակերպած էր Հ. Յ. Դ. Գահիրէի կոմիտէն: Կազմակերպիչ յանձնաժո-ղովը, հանդէսին համազգային բնոյթ մը տալու համար, հրաւէր ուղղուած էր ազգ. իշխանութեան, Հայ Ժողո-վրդային Միութեան, դպրոցներու տնօրէնութեանց եւ զանազան միու-թիւններու վարչութիւններուն:

Բացի ազգային իշխանութենէն՝ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին բոլոր միութիւնները, պատուիրակներ ղրկելով: Հայ Ժողովրդային Միու-թիւնը ոչ միայն իր պատուիրակները ղրկած էր հանդէսին, այլեւ իր կող-մէ հանդէսին բանախօս նշանակած էր Փրոֆ. Յ. Թ. Գայաեանը:

Անկախութեան տօնին կը նա-խագահէր ընկ. Հ. Օհանջանեան, որ որոշեալ ժամուն կը բանայ հան-դէսը, ամփոփ բառերով ներկայա-ցնելով օրուան նշանակութիւնը: Յե-տոյ կը հրաւիրէ ներկաները յոտն-կայս յարգել յիշատակը անկախու-թեան գաղափարին համար զոհուած մեր բիւրաւոր նահատակներուն:

Օրուան բանախօսներն էին ընկ. Գ. Մխիթարեան եւ փրոֆ. Գայա-եան, որոնց երկուքն ալ ոգեւորուած ճառեր խօսեցան օրուան նշանա-կութեան եւ հայութեան անսասան հաւատքին շուրջը: Երկու բանախօս-ներն ալ արժանացան ջերմ ծա-փերու:

Գեղարուեստական բաժինն ալ անցաւ շատ յաջող:

Կէս գիշերէն յետոյ ժամը 1.30ին ժողովուրդը ակամայ բաժնուեցաւ սրահէն:

Հակառակ տարիներու անբարո-յացուցիչ պայքարին, մեր հակառա-կորդները չկրցան իրենց նպատակին հասնիլ: Անկախութեան գաղափարը խոր արմատ ձգած է արդէն ժողո-վուրդի սրտին մէջ եւ ան՝ որ երէկ հարիւրներով կուգար իր յարգանքը մատուցանելու Մայիս 28ի գաղա-փարին, այսօր հազարներով եւ նոյն խկ վճարումով կը մասնակցի:

Հետեւեալ օրը, մայիս 31ին, Ա-ղեքսանդրիոյ մէջ եւս տօնուեցաւ անկախութեան 13րդ տարեդարձը, նախագահութեամբ դարձեալ ընկ. Հ. Օհանջանեանի: Հոս արդէն տօ-նակատարութիւնը իրապէս համազ-գային բնոյթ կը ստանայ: Դաշնակ-ցական բանախօսներու շարքին (ըն-կերներ Վ. Նաւասարդեան եւ Տոքթ. Ն. Պաղտիկեան) կը խօսին նաեւ չէզոքներէն փաստաբան Պ. Սալըր-եան, առաջնորդական փոխանորդ Մամբրէ Ծ. Վ. Սիրունեան եւ հայ կաթողիկէ հասարակութենէն Հ. Յովսէփ վրդ. Սարուխանեան: Առանց նկատի առնելու որ երկար պիտի ըլլայ թղթակցութիւնս, եւ «Յա-ռաջ»ի խմբագրութիւնը պիտի բո-ղոքէ, հոս գրի կ'առնեմ Սարու-խանեան վարդ.ի գեղեցիկ ճառէն մաս մը:

— «Մինչեւ հոգիիս խորը յուզ-ուած եմ. այս գեղեցիկ ու խանդա-վառ ոգեւորութեան մէջ ուժ չունիմ խօսելու, կարծես ընդհատուած է շունչս ու պապանձած լեզուս:

«Հոս ըսին թէ իրենք Մամիկոն-եանք են. հոգիիս խորէն կ'ողջունեմ զիրենք ու կ'ըսեմ. —դուք եթէ Մամիկոնեանք էք, մենք ալ ղե-ւոնդեանք ենք (բուռն ծափեր): Սակայն ըլլանք սիրով: Որովհետեւ միայն սէրը կը փշրէ սուրը: Եթէ հայ կղերը սիրոյ առաքեալի իր պաշտօնը կատարէ եւ միութի՛նը ամբողջացնէ հայ սրտերուն մէջ, այն ատեն մեր սուրը կ'ըլլայ հատու:

«Մայիս 28ը թող մեզ բաժան բաժան չգտնէ: Մասիսի տեսիլքը թող սէր եւ միութիւն ծնցնէ մեր հոգիներուն մէջ: Եթէ մենք գիտ-նանք սիրել, կրնանք նաեւ մեռնիլ եւ մեռնելով յաղթել:

«Ինչպէս դարերու մէջէն Հա-յաստանի չորս գետերը չցամքեցան, որովհետեւ անոնց ակունքը հայ երկրին սրտէն կը բխէր, այնպէս ալ մեր հաւատքը չի խախտիր, եթէ սէրը չհեռանայ մեզմէ: Զօրաս-փինք արիւնէն: Միթէ՞ մեր մեծ վարդապետը առանց արիւն թափե-լու գրաւեց սիրտերը: Գաղափարը իր յաղթանակին համար արիւն կը պա-հանջէ մեզմէ, տա՛նք այդ արիւնը, սակայն ձեռք ձեռքի, հաւաքաբար ու ազգովին, որպէսզի կարենանք մեր սուրը ուղղել մեր բուն թշնա-միին դէմ»:

Վարդապետին այս խանդավառ խօսքերը ելեկտրականացուցին սրա-հը, ծափերը տեւեցին մէկ քանի վայրկեան, եւ նոյն ոգեւորութեամբ կրկնուեցան երբ Մամբրէ վարդապե-տը կը խօսէր:

Կան տակաւին մեր մէջ մարդիկ, որոնք ծաղրանքի նիւթ կը դարձնեն Մայիս 28ը եւ «ինքնախաբէութեան տօն» կը կոչեն զայն: Որովհետեւ, ինչպէս ըսաւ ընկեր Պաղտիկ-եան, անոնց համար անկախութեան արեւը ո՛չ միայն մարած է հայրե-նիքի հորիզոնին վրայ, այլ մարած է նաեւ իրենց հոգիներուն խորը: Մեր ժողովուրդի անջիղ ու անհաւատ պարտեալներն են անոնք, պար-տուած ներսէն ու դուրսէն:

Այս ոգեւորիչ ճառերէն դուրս, մէջընդմէջ եղան երգեր ու արտա-սանութիւններ եւ նուագ, որոնք ա-մէնքն ալ անցան շատ յաջող: Ներ-կայացուեցաւ նաեւ Ս. Պարթեւեանի «Ձայնը հնչեց» թատերախաղէն մէկ արար, ղեկավարութեամբ եգիպտահայ սիրուած դերասաններ՝ Տէր և Տիկին Օ. Վոլթէրի:

Հանդէսը որ սկսած էր ժամը 4ին (կ. վ.), վերջացաւ գիշերուան ժամը 9ին, ոգեւորուած մթնոլորտի մը մէջ:

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԿԱՑԼԻ...

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ կատաղութեան ծամածարակ մը սկսած է բռնել ամբողջ Մոս-կուան. կատղածներու թիւը այն քան մեծ է որ մասնաւոր սուր-հանդակ ղրկուեցաւ Պերլին եւ փարիզ շինուկ ուզելու ստիպո-ղաբար.

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Աբովեանի ոճին բնախօսու-թիւնը.— *Կը յիշեմ կարգ մը հեղինակներու գործերը. մէկը կ'ուսումնասիրէ* bromure*ին ազ-դեցութիւնը Ֆլօպէրի վէպին վրայ* (L'Education sentimen-tale), *ուրիշ մը կը քննէ յարա-բերութիւնը որ կայ Վաթոյի հիւծախտին եւ արուեստին մի-ջեւ, երրորդ մը կը բացատրէ հռչակաւոր արուեստագէտի մը մելամաղձութիւնը իր լեարդի հիւանդութեամբ, նախանձը՝ շա-գանակագեղձի տկարութեամբ, վերջապէս հեղինակներ, որ ցոյց կուտան զուգահեռ գիծեր ար-ուեստագէտներու կենսաբնախօ-սական ու ստեղծագործական տարրերուն մէջ, ու կը յիշեն Շոփէնը, Պաշքիրցեֆը, տ'Ա-նունցիոն, Թուրկենէֆը, Կուռ-ժօնը, Նիցշէն, Մոփասանը, Հայ-նէն, Պօպէրը, Տոսթոյեւսկին, Շաթօպրիանը, եւ ուրիշնե՛ր, ուրիշնե՛ր:*

Մեր մէջ սովորութիւն չէ գիտութեամբ բացատրել երե-ւոյթները: Մենք պատմական դէպքերու կը կապենք ամէն բան: Եւ պրծաւ գնաց: Այդպէս ալ Աբովեանի պարագան: Դէպի Դորպատ ճամբորդութեան մը պատմութիւնը միջոց դարձաւ շատերուն համար կամ բանալի բացատրելու Աբովեանի բոլո՛ր արտայայտութիւնները:

Այսուհանդերձ մեր մէջ ալ եղան հարեւանցի ակնարկներ, որ Աբովեանի մէջ տեսան հի-ւանդութիւն մը՝ բացատրելու համար անոր գրականութեան կամ ոճին բնախօսութիւնը:

Այսպէս, Հ. Սիմէոն Երեմեան կը գրէ.— «Մելամաղձոտ սիրա-հար մըն է եղած, եւ այնքան հրատապ, եւ այնքան եռուզեռ յուզումներով կը յայտնուի այդ սէրը, որ պահ մը հիւանդու-թիւն ալ կը նկատուի, *քանի որ ան մինչեւ անձնասպանութեան ալ յօժարութիւն ցոյց կուտայ»:*

Ուրիշ հեղինակ մը կը գրէ.— «Երկուքն ալ (Նարեկացի եւ Աբովեան) յիմարութեան *մօտե-ցող յուզման մը մէջ գրած են, երկուքն ալ տեսակ մը* ցնորա-զգացութեան *մէջ երկնած են իրենց գործը»:*

Ա. Կարինեան, իր մէկ ու-սումնասիրութեան մէջ, «էքս-տազային գործիչ» կ'անուանէ Աբովեանը:

Արդ, կոյր պէտք է ըլլալ չտեսնելու համար Աբովեանի հիւանդ նկարագրին ազդեցու-թիւնը իր գրականութեան մէջ: Վասնզի իր ամէնէն խոշոր թե-րութիւնները կուգան հիւանդու-թենէն, զոր ներկայացուցինք: Եւ ատոնք թերութիւններ են, որ մանաւանդ կը վնասեն գոր-ծին, այնքան որ այլեւս Աբով-եան ոչ «չափոց» կարելի է հա-մարել, ոչ ալ մեծութիւն:

Ըսինք թէ Աբովեան մատ-նուած էր գերյուզական ջլախ-տի մը: Ահա այդ գերյուզակա-նութիւնը (hyperémotivité) *քա-կեց այն բոլոր կապանքները, որ անհրաժեշտ են յաճախ պա-հելու համար իր հաւասարակշ-ռութիւնը եւ իր արտադրած գործին միութիւնը: Աբովեան ոչ մէկ հակակշիռ ցոյց տուաւ իր յուզման վարարումին դէտին վը-րայ: Աբովեան չի վարեր իր յուզումը, այլ թոյլ կուտայ որ յուզումը վարէ զինք: Ներանձ-նական կամ ենթագիտակցական գրականութեան մը ի խնդիր՝ սա զառանցական տագնապնե-րու ենթարկուած արուեստա-գէտներն իսկ, մինչեւ հին ջերմ-եռանդ միսթիքները իրենց խորասոյզ ներշնչման մէջ, դարձեալ թելով մը կապուած են իրականութեան: Նարեկացին, որ խելակորոյս եւ զգայաթափ կը թաւալէր իր երեւակայու-թեան կայծկլտուն մշուշին մէջ, կը պահէ չափի եւ միութեան գիտակցութիւնը.— Իր «ողբ»ե-րը բոլորն ալ կը մատնեն վար-պետի խղճմտութիւն, քանդա-կագործի կանոնագիտութիւն եւ արուեստագէտի հակակշիռ: Ա-բովեան, երբ տաղնապի մէջ* կ'իյնայ, *կը մոռնայ այլեւս ինքզինք, կը մոռնայ... վէպը, զոր կը գրէ: Կարդացէք հետեւ-եալ փոքրիկ հատուածը, եւ դի-տեցէք ոստումները նիւթէնիւթ, տեսէք թէ ի՛նչպէս յուզումը կը ճարճորայ, կը վէտվէտի.—*

— Օրհնեցէք Ռսի ոտը, ջան ջանի տվէք, իրար սիրեցէք, դուք էն աշխարհքի ծնունդն էք, էն ազգի զաւակը՝ որ աշ-խար ամենայն զարմացրել են ու կզարմացնեն: դո՛ւք, դուք ի-րար պահեցէք, ինչպէս ձեր նախնիքը, դուք իրար թասէք քաշեցէք, ձեր նախնիքը միտք բերէք, ձեր հողն ու ազգը պաշ-տեցէք, ես ետ եմ դառնում, էլի իմ պատմութիւնն անեմ, բայց աչքս ճամփի ա, ականջս ձէնի՝ ձեր ջանին դուրբան՝ չթողուք, որ ես մուրազը հետս գերեզմանս տանեմ ու հողումն մարմինս քըքըվի, երկնքումը հոգիս տան-ջվի, երբ իմանամ՝ թէ ձեր սէրը պակսել ա, ձեր բարեկամութիւնը ցամաքել: Գնա՛նք երեւանու բերդը, օր մթնում ա, խաւարը բռնում, աչքերս սեւանում, սիրտս տրորվում ու ինչ տեղ որ ծնել եմ, է՛ն հողն էլ ա աչքիս փուշ դառել, սրտիս դանակ. ղուշն իր բունը սիրում ա, ես իմ հողը ատում, փնովում, չունքի լսած ու տեսած բաներս կրակ են դառել, սիրտս էրում, փոթորում, չունքի երեւանու բերդի հողի ու ջրի շատ փայը՝ հէ՛նց բռնիր՝ Հայի արընով ա շաղախած, ի՞նչ-պէս անեմ, ո՞ր ջուրն ընկնեմ, որ սիրտս հովանայ, եա մեռնեմ, պրծնեմ ու էս դարդերը ինձ սաղ սաղ չուտեն, չսպանեն»:

Այս մէկ հատուածն իսկ բա-ւական է բացատրելու անհաւա-սարակշռութիւնը ոճին մէջ: Եր-բեմն յուզո՛ւմը կը խեղդէ ոճը, երբեմն ո՛ճը կը տիրապետէ յու-զումին: Յաճախ փոքրիկ հատ-ուածի մը մէջ իսկ կը հակասէ ինքզինք, ինչպէս վերը: Կամ յիշատակ մը կը պատմէ իր անձ-նական կեանքէն, յետոյ կ'անցնի պատմական սովորական դէպքե-րու արձանագրութեան, քիչ ետքը կը շարունակէ վէպը, բայց կը մոռնայ եւ խրատ կու տայ ըն-թերցողին: Ու երբ պատահեցաւ որ յուզումը խոր է, ինչպէս կը պատահի ողբասացութեան պա-հուն, ա՛լ կը գրէ ու կը գրէ՛, է-ջե՛ր, էջե՛ր, էջե՛ր: Երբեմն իր հերոսները կը խօսին այնքան երկար, որ ճառ կը կարծէք: Թէ՛ այդ ճառերուն եւ թէ՛ այդ ող-բերուն մէջ՝ նշանակալից է միօ-րինակութիւնը, որ կը մատնէ ինքնամոռացութիւնը և յուզման միսթիք նոյան:

Դ.— ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կուռք մը դարձած էր Աբով-եան: «Ազգասիրութեան անօթ», «ռուսահայ վերածնութեան գոր-ծիչներից առաջինը», «ռուսահայ գրագէտներուն ամէնէն առաջ-նակարգ մեծ դէմքը» եւ իր վէ-պը «իր տեսակին մէջ իր նմանը շատ քիչ ունի՝ ամէն ազգի, ա-մէն ժամանակի գրականութիւն-ներուն մէջ»: Եւ եղաւ նաեւ «չափոց»:

Անվերապահ այս գնահատու-թեան պատճառով, Աբովեան տիրապետեց Կովկասի մեր գրա-գէտներուն վրայ: Քերթեցէք ա-րեւելահայ մեր բոլոր գրագէտ-ներուն մորթը, եւ տակէն պիտի երեւի Աբովեանի ոսկորը:

Ատեն էր ցոյց տալու Աբով-եանի թերութիւնները, որպէսզի երեւան գայ իրական դիմագիծը: Պէտք էր ըսել այլ եւս թէ Աբով-եանի գործը «ունկի՛ց ուր» կը պահէ իր արժէքը այս մեր դա-րուն, որպէս զի գրագէտները իրարմով չափելու ատեն անի-րաւութիւններ չգործուին:

Մեր այս ուսումնասիրութիւ-նը կ'ամփոփենք հետեւեալ կէ-տերուն մէջ, իբրեւ եզրակացու-թիւն.—

1.— Աբովեանի հայրենասի-րութիւնը չի կրնար «չափոց» կամ օրինակ ծառայել մեզի: Ան-հաւասարակշիռ էր ան եւ իր ռուսասիրութիւնը, մանաւանդ ծանօթ պատճառներով Ներսէս Աշտարակեցիի հեռացումէն յե-տոյ, կարելի չէ արդարացնել: Կարբեցի սիրուած կամ սիրուե-լիք կաթողիկոս մը չէր, բայց եթէ չէր սիրեր Աբովեանը, պատ-ճառը միայն այն չէր, որ Աբով-եան հակակիր էր Աշտարակեցիի կամ լքած էր կրօնական ասպա-րէզը, այլ նաեւ այն որ Աբովեան շատ ռուսասէր էր կամ «էքստա-զային գործիչ», որմէ վախցաւ նոյն իսկ Ներսէս Աշտարակեցին, ինչպէս կ'ըսէ Ա. Կարինեան:

2.— Իր գրականութեան մէջ կեղծ ռոմանթիզմի շունչ մը կայ որ կուգայ հիւանդութենէն, név-rose émotive *ունէր: Մասնաւո-րաբար* humourը, *որ այնքան առատ է իր մէջ, թշնամի է ռոմանթիզմին: Բայց թէ բա-նաստեղծ էր հոգիով, կարելի չէ ուրանալ:*

3.— Իր գրականութիւնը շատ քիչ ազդուած է եւրոպա-կանէն, մասնաւորաբար գերմա-նական ռոմանթիզմէն: Ճիշդ է թէ գերմանացի եւ ռուս քնար-երգակներու հայրենասիրական բանաստեղծութիւնները ձգած են իրենց դրոշմը, բայց Աբով-եան գրականութեան մէջ աշա-կերտն է Նարեկացիի եւ հայ ժողովրդական երգերուն: Մնաց որ Աբովեան չէ ուզած գեղար-ուեստական գրականութիւն ը-նել, այլ միայն կրթել ու դաս-տիարակել հայ ժողովուրդը: Դարձեալ Նարեկացին է, որ դա-սական որոշ յատկանիշեր տուած է Աբովեանի: (Իր հերոսներուն երկար ճառերը որքան արդիւնք են անզուսպ յուզումի, նոյնքան դասական սովորութեան մը: Բաղ-դատեցէք դասական հեղինակ-ներու տրամախօսութիւններուն հետ): Այդ դասականութիւնը կը տեսնուի Աբովեանի հետեւեալ բանաստեղծութիւններուն մէջ.

Աղերս առ մուսայն ի դէմս Հա-յաստանեայց, կարօտութիւն նախնի վայելչութեանց հայրեն-եաց իմոց, մուտ Հայկայ ի Հա-յաստան եւ ալիւրք երեւա-կայութեանն նորա ի ժամ պա-տերազմին, ցազատութիւն Հա-յաստանեայց, Տխուր տեսարան սգոյն եւ սգազգեաց Հայաստանի առ նախատակութիւն սրբոց վարդանանց, եւայլն:

Միւս կողմէ, հայ ժողովրդա-կան երգերուն մօտեցած է պար-զապէս իբրեւ ազգագիր: Արդա-րեւ, իր գործը ազգագրութիւն է առաւելապէս եւ, երկար ատեն իբրեւ այդպիսին է ընդունուած: Պերճ Պռօշեան գրականութիւն ընել սկսաւ 1858*ին, ոգեւոր-ուելով* վէրք Հայաստանիէն: *Եւ ինչպէս իր մէկ վէպին յառա-ջաբանին մէջ կը գրէ, ուզեց շա-րունակե՛լ* Վէրք Հայաստանին, *տալով անոր նման ազգագրա-կան վէպեր:*

4.— Լեզուի հարցին մասին չխօսեցանք, որովհետեւ շատ հեռուները պիտի երթայինք: Ոմանք Աբովեանը կը համարեն արեւելահայ աշխարհաբարին հիմնադիրը (Լ. Մանուէլեան Գրիգոր Վանցեան, Կարապետ Կուսիկեան): Սխա՛լ թերեւս համ-բաւն աւելցնելու համար Աբով-եանի: Բայց Մ. Յարութիւնեան գործ *ամսագրին մէջ (թիւ 6—7) կը քննադատէ այդ կարծիքը: Առ այժմ յիշենք միայն Յ. Ա-լամդարեանի ոտանաւորը, գըր-ուած 1813ին,* ցերկու ձեռին եր-կու մոմ, *կէսը գրաբար, կէսը աշխարհաբար: Կարդալ նաեւ Լէօի ուսումնասիրութիւնը Մես-րոպ Թաղիաթեանցի մասին: Ը-սենք նաեւ թէ Ներսիսեան վար-ժարանի դասախօսութիւններն ալ, ինչպէս կը պատմէ Աբով-եան, կը կատարուէին աշխար-հիկ լեզուով: Արդէն Աբովեանի լեզուն «ազգագրական լեզու» է, գաւառաբարբառ մը՝ որ մեծ մասամբ հիւսուած է օտար բա-ռերով: Շատ քիչ անգամ է մա-քուր գրած: Իր գրաբարն իսկ ռամկական է:*

Սխալ է այն կարծիքը թէ Աբովեան սիրուած չէր աշխար-հաբար գրելուն պատճառով: Ղ. Աղայեանցի հնարած պատմու-թիւնն է այդ: Քանի մը դար ա-ռաջ Շնորհալի աշխարհաբար բազմաթիւ քերթուածներ գրած էր, ո՞վ ի՞նչ ըսաւ:

Փրոֆ. Ադոնց, երբ ռոման-թիզմի պատմութիւնը կ'ընէ, կը խօսի նաեւ մեր աշխարհաբա-րին մասին: Այդ առթիւ, կը [...] կարծիքը, թէ Մխիթար Աբբա[յի] 1724ին կազմած աշխարհաբա[ր] քերականութիւնով եթէ ճի[...] ընէր՝ կրնար կանխարգիլել ա-րեւելահայ բարբառին երեւումը, վիճելի է: Արեւմտահայ աշխար-հաբարը, թէեւ շատ կանուխ կազմուեցաւ, «Կիլիկեան ար-քունիքում» իրաւունքներ ստա-ցաւ եւ հայերէն հին բժշկա-րաններու լեզուն դարձաւ, չէր կրնար արգելք հանդիսանալ: (Աշխարհաբարի պատմութիւնը հետաքրքրական հարց մըն է, Մ. Յարութիւնեանի ուսումնա-սիրութիւնը եւ Յ. Մարթանի դասախօսութիւնը նախաքայլեր են այդ ուղղութեամբ: Վերջերս Ա. Աբեղեանն ալ «Հայրենիք»ի մէջ սկսաւ յօդուածաշարք մը աշխարհաբարի հեռուէն հեռու պատմութեան մասին):

Վերջապէս, օրաթերթի մէջ չենք կրնար շատ բարակը փն-տռել եւ երկար գրել: Իմ յօդ-ուածաշարքիս այս գլուխով ես ուզեցի հաստատել թէ Աբովեան բանաստեղծի խմոր ունէր, բայց մեծութիւն չէր, թերութիւններ շատ կային, ազդեցութիւնները զինք կը խեղդէին, եւ երբեք ռոմանթիք մը չէր. այլ միայն նախառոմանթիք մը:

Յաջորդ գլուխով՝ ի՞նչ է դա-սականութիւնը, նախառոման-թիզմը եւ ռոմանթիզմը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԵՑՑԷ՜ «ԱՆԽՏՐԱԿԱՆԸ»

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ, 9 Յունիս (Սեփ. Թղթակ.)— Յունիս 7 կիրակի օր յունական «Էլպիս» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Բարեգործականի քսանըհինգամեակը:

Տօնակատարութիւնը փոխանակ գաղութիս հայ հասարակութեան բո-լոր խաւերը այդ Միութեան կապե-լու, ընդհակառակն, դէշ արդիւնք տուաւ, շատ տխուր եւ անվայել ընթացքով մը:

Մասնաճիւղին վարչութիւնը հան-դէսի թուականէն մօտ 20 օր առաջ, մասնաւոր գրութիւններով հրաւիրած էր բոլոր կուսակցութիւնները, միու-թիւնները որպէս զի իրենց լայն մասնակցութիւնը բերեն հանդէսին: Ի միջի այլոց հրաւիրուած էր «Կո-միտաս» երգչախումբը եւ անմիջա-պէս իրենց մէջ որոշում գոյացած էր թէ «Կոմիտաս»ը չորս կտոր եր-գով պիտի մասնակցի հանդէսին եւ երգերը իրենց անուններով տպա-գրուած էին հանդէսի յայտագրին մէջ:

Խումբը 15 օր շարունակ իր 50 հոգինոց կազմով փորձեր կատարած եւ պատրաստած էր երգերը: Հան-դէսէն ճիշդ մէկ օր առաջ, մասնա-ճիւղի նախագահ Պ. Գ. Յակոբեան կ'ազդարարէ երգչախումբին թէ «Վարչութիւնս որոշում կայացուցած է որ «Մեր Հայրենիք» երգը չպիտի երգուի, որքան որ նախապէս մեր յայտագրին մէջ գրած եւ ձեզ ալ թելադրած էինք, հիմակ մեր յայտա-գիրը փոխուած է, միւսները կրնաք երգել:»

Ու հետեւեալ կէտերը կը ներ-կայացնէ իբրեւ պատճառ.

1.— Այդ երգին մէջ «եռագոյն դրօշակի» խօսքը:

2.— Այդ երգին մէջ «մեր հայ-րենիք թշուառ անտէր» գրուած է:

3.— «Այդ երգը որոշ հոսանքի մը պաշտօնական երգն է»:

4.— «Այդ երգը երգուած պա-հուն, կարգ մը մարդիկ ոտքի պիտի ելլեն, մաս մըն ալ չպիտի ելլեն»:

Բոլոր բանակցութիւնները չկրցան փոխել Բարեգործականի վարչութեան տեսակէտը եւ երգչախումբը չմաս-նակցեցաւ հանդէսին:

Այս տխուր միջադէպը շատ եր-կար ու դառն խորհրդածութիւննե-րու նիւթ կրնայ դառնալ: Այսպէս ուրեմն, Բարեգործականի մասնա-ճիւղին վարչութեան անդամները ի-րենց դաւանել եւ միայն թուր-քերէն արտայայտուող նախագահին ղըլուծով, իրենց նախկին որոշումը

...որ ուրիշ առթիւ Հրջահայեաց ...Բարեգործական Հանդէսնե... եւ «Մեր Հայրենիք»ին տեղ ...«Ձեզ փեվէճի»ները, «Դոնիա-...ները»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱՆՁԵՐԸ ՀԱՍԱՆ

Գարնան հետ, տաք վիճաբանու...ները սկսան գլուխ ճաթեցնել ...ւանի մէջ։ Կը յիշեն մեր ըն...ցողները թէ ծանր ամբաստա...թիւններ կատարուեցան համալ...արանին դասախօսներուն դէմ, որոնք ...կը միայն «իմպերիալիստա...ն պատերազմին» աչաղանդին դէմ, ...Հ. Յ. Դաշնակցութեան յար...ձակողական պատրաստութիւններուն ...։ Այդ ամբաստանութիւնները, որ ...մախ սպառնալիքի ձեւ կ՛առնէին, ...վերջոյ պիտի տային իրենց պը-...ուղը,— ատիկա որոշ էր։

Ահա «Խորհրդ. Հայաստան» (7 ...նիս) մեծ տառերով կ՛աւետէ թէ ...հասած են տանձերը։

Փրոֆ. Լ. Ռոտինեան, փրոֆ. ...Ղամբարեան, ճարտարագէտ քի-...միկոս Խ. Տրապիզոնցեան եւ Գ. ...ուրգենեան, ճարտարագէտ արհես-...ագէտ Ա. Մանանդեան եւ ...Ի. Անդրէասեան յայտարարու-...թեամբ մըկ՛ըսեն թէանվերապահօրէն ...ցնած են «բարիկադի այս կող-...», եւ «իմպերիալիստական ու ...ցիալիստական սիստեմների միջեւ ... օր սրւող պայքարում, մի ...ից մեր խորհրդային երկրի վը-...յարձակման պատրաստող մի-...ազգային բուրժուազիայի ու միւս ...ից ամբողջ աշխարհի պրոլե-...րիատի միջեւ բանկեւլիք օրհա-...կան պատերազմի ընթացքում ...քերը յստակօրէն սահմանորոշե-... նպատակով» այս վեց հոգին ի-...ց «եռանդով, փորձով ու գիտե-...ներով», խօսք կուտան «պաշտ-...ել խորհ. միութեան սոցիալիս-...կան ինդուստրացման զարգացումն ...ծաւալումը թէ ընդդէմ դրսից ...րձակման պատրաստող իմպե-...լիստների, եւ թէ ընդդէմ ներսի ...ակարգային թշնամիների, իդէմ ...պակութեան ու նրա շահերի ...շտպան Դաշնակների, կոնդրա-...ականների եւ ամէն գոյնի ու ...պարանքի վնասարարների»։ Եւ ...ւելի եւ աներեւոյթ թշնամեաց։ ...էն։

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԱՍՈՒՄ ՂՈՒՐԴՈՒՂՈՒԼՈՒՑԻՆԵՐԸ

Ղուրդուղուլուի շրջանին ուսուցիչները շտապով համագումար մը կազմեր են եւ տուեր են հետեւեալ բանաձեւը տոնքիշոթական խորագրի մը տակ.— «Մենք անողոք պայքար կը մղենք Դաշնակցութեան բոլո՛ր ոտնձգութիւնների դէմ, մեզ մօտ նրա ինտերվենցիոնիստական դաւերին օժանդակող կոնդրատեւականութեան դէմ»։ Եւ յետոյ մեծաքանչ հայերէն լեզուն կը փոխեն մեղի դէմ.— «Ղուրդուղուլու շրջանի ուսուցչական համագումարն իր պայրոյթն ու նողկանքն է յայտնում գիշատիչ իմպերիալիստների ու նրանց լակէյ Դաշնակցութեանց կողմից մեր սոցիալիստական հայրենիքի դէմ ուղղուած ինտերվենցիոնիստական նախապատրաստութիւնների առթիւ։ Ի պատասխան փաշիստ Դաշնակների, մենք՝ լուսաւորութեան ֆրոնտի մարտիկներս՝ խոստանում ենք աւելի ու աւելի բարձր պահել կուլտուրական յեղափոխութեան դրօշը, մեր շարքերում աւելի ծաւալել սոցմրցումն ու հարւածայնութիւնը՝ սեղմ շարքերով լծւելու գիւղի սոցիալիստական վերակառուցման գործին, կատարելու եւ գերկատարելու 3րդ վճռական տարւայ պլանները։ Կոմկուսի ղեկավարութեամբ, զինւած Մարքս-Լենինեան ուսմունքով», — Թերեւս նաեւ իրենց տանձուկէս ուժով, — «անողոք պայքար կը մղենք Դաշնակցութեան բոլոր ոտնձգութիւնների, մեր պայմաններում նրա ագենտուրան հանդիսացող, իրենց տեսութեամբ ու պրակտիկայով Դաշնակցութեան ինտերվենցիոնիստական դաւերին օժանդակող կոնդրատեւականութեան դէմ։»

Ինչպէս կը տեսնենք, այսուհետեւ գո՛րծ ունինք, —ամէն օր «Խորհրդ. Հայաստան»ի էջերէն պիտի կարդանք այսպիսի սպառնական բանաձեւեր, որոնց տակ պիտի ստիպուին ստորագրել Երեւանի դասախօսները։ Այս աճաւոր սպառնալիքներէն... ճանճերն իսկ կը սատկին Երեւանի փողոցներուն մէջ։

ՀԻՆ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐ

«Խորհրդ. Հայաստան» տարօրինակ ազդ մը տպած է (5 յունիս) իր չորրորդ էջին վրայ։ Այնտեղ կը յայտարարուի թէ Հայաստանի մէջ կազմուած է հին բոլշեւիկներու միութեան մասնաճիւղ մը։

Անդամագրուիլ ուզողները պէտք է ունենան 18 տարուան սթաժ։ Կը պահանջուի նաեւ ճշգրիտ կենսագրութիւն եւ երեք ընկերներու երաշխաւորութիւն։

Ինչո՞ւ հին բոլշեւիկներու միութիւն։ Աւելի բա՞րկ պիտի ըլլան հին բոլշեւիկները, հին գինիի պէս, թէ նորերուն դէմ ճակատ կազմելու խնդիր է միայն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻՐԱՐ Կ՛ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՆ

«Եարըն» ասկէ առաջ հաղորդած էր թէ Թուրքիոյ մէջ բանուորագիւղացիական կուսակցութիւն մը պիտի կազմուի մօտերս։ «Ճիմհուրիյէթ» այս առթիւ ըսած էր թէ «Եարըն»ի խմբագրապետ Արիֆ պէյ ատենին կոմունիստ մը եղած է, հետեւաբար պէտք է կասկածով նայիլ այս կուսակցութեան։

Արիֆ Օրուճ պէյ հետեւեալ պատասխանը կուտայ.

— Հազիւ թէ բանուորական կուսակցութեան լուրը հաղորդած էինք եւ ոչ իսկ յիշած էինք կազմակերպող անձերու անունները, կառավարական թերթերը իրենց ծանօթ վայնասունը փրցուցին վերստին։

«Ճիմհուրիյէթ»ի արտօնատէրը եւ խմբագրապետը Եօնուս Նատի պէյ, այն անձը չէ՞ որ անցեալ շրջանին, Էնկիւրիի մէջ կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնի անդամներէն էր։ Այն Եօնուս Նատի պէյը չէ՞ որ իր «գալփաք»ին ծայրը կարմիր թաշկինակով մը պսակած էր եւ Ազգ. ժողով կը մտնէր իբր Թուրք կոմունիստ երեսփոխան, մասնակցելով խորհրդարանական վիճաբանութիւններուն։

Այն Եօնուս Նատի պէյը, որ ատենին փախստական Չերքեզ Էտհէմի եղբօրմէն, Րէշիտ պէյէն 1000 ոսկի ստացած է «Ենի Կիւն»ը հրատարակելու համար ի ներկայութեան Արիֆ Օրուճ պէյի։ Կրնա՞նք հարցնել Եօնուս Նատի պէյի թէ Չերքեզ Էտհէմի հետ իր կապը կը պահէ՞ թէ ոչ։

«Ճիմհուրիյէթ» թերթին կը յիշեցնենք թէ լաւ չըլլար արծարծել կարգ մը թաղուած խնդիրներ, որոնց վրայէն տարիներ անցած են։ Եւ կը յանձնարարենք որ մեզի չստիպէ որ հրապարակենք այդ խնդիրները։ Այս բռի-բռաւները երկրին համար ալ օգտակար չեն ըլլար։

Եթէ ոչ, մենք գիտենք թէ ինչե՛ր տեղի ունեցած են ընկեր Արալօֆի, Ապիլօֆի սարքած գինարբուքի սեղաններուն, խնջոյքներուն մէջ»։

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Յունիս 14ին, կիրակի օր, Թիֆլիսի Ռուսթավիլի թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Նար-Դոսի գրական գործունէութեան 45ամեակը, նախագահութեամբ լուսաւորութեան գործավար Կվերիկաձէի։

Բանախօսեցին Աղասի Վարդանեան, Սուրխաթեան, Տիգիան Տաբիձէ։ Գեղարուեստական բաժնին մէջ եղան արտասանութիւններ, երգեր, նուագ։ Կարդացուեցան ուղերձներ, որ ղրկուած էին ամէն կողմէ։

Այս առթիւ խօսելով, հայ կոմունիստները նշանակալից պարագայ մը կը համարին այն, որ հայ գրագէտի մը յոբելեանը կը կատարուի առաջին անգամ ոչ թէ հայ կառավարութեան կողմէ, այլ վրացական կառավարութեան կողմէ։ Շիրվանզադէի յիսնամեակն ալ, կ՛ըսեն, կատարուեցաւ առաջին անգամ Ազրբէջանի կառավարութեան կողմէ։ Եւ յետոյ Նար-Դոսի յոբելեանին պատուոյ նախագահներուն ցանկին մէջ կը տեսնուէին հայ, վրացի, ռուս բարձրաստիճան դէմքեր։ Բայց բոլոր այս ձեւակերպութիւնները աչք-կապուկ չե՞ն միթէ։

Որոշուած է Նար-Դոսի տալ ժողովրդական գրողի տիտղոս եւ ցմահ թոշակ։

⁂ Սուրխաթեան, որ երկար ատենէ ի վեր ձայնը պահած էր կոկորդին մէջ, նորէն հրապարակ ելաւ, եւ տիրոջ ոտքերը լուացող աղախինի մը պէս՝ իր ամանին աղտոտ ջուրը թափեց... արտասահմանի հայ գրողներուն վրայ։ «Պրոլետար»ի յաջորդական երկու թիւերուն մէջ բերանը աւրեր էր «Հայրենիք»ի աշխատակիցներուն դէմ, — Ա. Ահարոնեան, կ. Զարեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Ա. Անոյշ, Փրոֆ. Ադոնց։

Բայց ինչ որ մեզի խնդուք կը պատճառէր, հարիւր տոկոսով կոմունիստ քննադատ մը երեւալու իր ծիծաղելի փորձն էր։

— Դուն ի՞նչ կը հասկնաս «մարքսիստական քննադատութենէն» ա՛յ վարժապետ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՈՐ, 16 յունիս.—«Վաղգէն» խումբի կազմակերպած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ այս կիրակի, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Նախագահ ընկ. Պօլոյեանի քանի մը խօսքէն վերջ, «Մեր Հայրենիք»ով սկսաւ հանդէսը։ Եղան արտասանութիւններ, խմբերգներ եւ անակնկալներ։ Յետոյ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, որ երկարօրէն խօսեցաւ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի կռիւներուն վրայ։ «Մեր հերոսական ճիգերուն եւ մեր քաջերու խիզախ մարտնչումներուն շնորհիւ էր որ թշնամին պարտուեցաւ, ու ծնաւ մեր մանուկ անկախ պետութիւնը։ Մեր նորագոյն պատմութեան մէջ ոսկի տառերով պիտի արձանագրուի այս թուականը։ Այսօր մեր երկրին մէջ կը տիրէ իշխանութիւն մը, որ բռնակալութեան, հալածանքի, վախի ու դողի իշխանութիւն մըն է։ Բայց այդ փոքրիկ հողամասն իսկ արդիւնքն է Մայիս 28ին»։ Ընկերը վերջացնելով ըսաւ.

— Երբ Գագիկ Թագաւորը կ՛երթայ Յունաց Կոստանդին Թագաւորի խնջոյքին, իրեն հետ կը տանի մայրենի հողէն ափ մը։ Երբ իրեն կ՛առաջարկուի յանձնել Անի քաղաքը, ան ափին կը նայի ու կը մերժէ։ Այսպէս ալ մեր դատի վարիչները երբ ականատես կ՛ըլլան ազգային տօնակատարութեանց ներկայ բազմութեան կը զգան որ իրենց կատարածը նուիրական գործ մըն է, եւ քաջալերուելով ժողովուրդէն ձեռք կ՛առնեն ղեկը աւելի ամուր»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ, ժամադրուելով յուլիս 25ին։

Ա. Թ.

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգինները, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն։ Կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերը փակեցին իրենց խաղաշրջանը խիստ ցաւալի արկածով մը։ Նախանցեալ կիրակի Մէզոն Ալֆորի մէջ մրցումի մը պահուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին ձախ յետսապահ, Գրիգոր Թորոսեան, տիպար Հ. Մ. Ը. Մ.ականը, դժբախտ անկումով մը աջ ոտքը կոտրեց։ Անմիջապէս ընկերներուն օգնութեամբ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ եւ նախնական դարմանները տըրուեցան։ Սակայն երկու օր յետոյ, վիրաբոյժներ անհրաժեշտ դատեցին աջ ոտքը ծունկէն վեր կտրել։ Սոյն չարաբաստիկ արկածը մեծ վիշտ պատճառեց բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն եւ համակիրներուն։

Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբը կը կազմակերպէ ֆութպոլի մրցահանդէս մը 28 յունիս կիրակի օր, Maison Alfort*ի* Stad Municipal*ի մէջ,* 25 Grand Rue, *(հաղորդակցութեան միջոցներ՝ հանրակառք* 81 *եւ* 24 Bastille*էն, իսկ կէս ժամը անգամ մը շոգեկառք* Gare de Lyon*էն)։ Մրցումները պիտի սկսին առաւօտուն եւ պիտի տեւեն մինչեւ իրիկուն։ Մրցակցող կը մասնակցին 32 խումբեր։*

Յաղթական խումբը պիտի ստանայ շքեղ արձան մը նուիրուած Ժպտանիի կողմէ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները պիտի հսկեն կարգապահութեան։ Հասոյթը պիտի յատկացուի անբախտ երիտասարդին որ ինքնաշարժի գործարանի մը մէջ բանուոր ըլլալով, նեցուկն էր իր ծնողքին։

Ուրեմն, բոլոր անոնք որ կը սիրեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վսեմ գործը, պէտք է ներկայ գտնուին սոյն մրցումին եւ այսպէսով ցոյց տան իրենց համակրական զգացումը հանդէպ մեր սիրելի Գրիգորին որ գոչուեցաւ «բարձրացի՛ր, բարձրացո՛ւր» նշանաբանին համար։

Այս առթիւ կոչ կ՛ուղղենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն, որ բարի ըլլան իրենց դրական աջակցութիւնը բերել, իրենց ընկերոջ։ Առաքումները կարելի է ընել հետեւեալ հասցէին.— Gib, 12 Passage du Caire. Paris.

Թղթակից

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ինչպէս ծանուցած էինք, ֆրանսաբնակ հայ արուեստագէտներու կազմակերպած առաջին ցուցահանդէսին բացումը տեղի ունեցաւ կիրակի 7 յունիսին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի սրահներուն մէջ։ Հակառակ օդին աննպաստութեան, կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր գնահատել մեր արուեստագէտներուն թանկագին աշխատանքները։

Ցուցահանդէսին կը մասնակցին 50է աւելի արուեստագէտներ, մեծ մասամբ նկարիչ, քանի մը ճարտարապետներ, արձանագործներ, փորագրիչներ եւն.։ Մասնաւոր ուշադրութեան կ՛արժանան Աղամեանի, Խաչատուրեանի, Շահինի, Յ. Աճէմեանի, Օր. Թամիրեանցի եւ Օր. Գալըճեանի նկարները, Կիւրճեանի, Մուրատոֆի եւ Օր. Թումաեանցի արձանիկները կամ կիսանդրիները, Պալճեանի եւ Պապայեանի Céramiqueները, Մելիք Մինասեանցներու նրբին զարդանկարները կողքերու վրայ եւ արդիական ժամացոյցները ինչպէս նաեւ «Edition géographique Khanzadian»ի հայ աշխատակիցներուն կողմէ ցուցադրուած կաշեգինները։

Տեղի անձկութեան պատճառաւ իւրաքանչիւր արուեստագէտ ստիպուած է սակաւաթիւ գործեր միայն ցուցադրել։ Եւ սակայն այդ քիչն իսկ գեղեցիկ կերպով կը ցոլացնէ գաղթահայ նկարիչներու բովանդակ խմութիւնը, անոնց իւրաքանչիւրին ձիրքերն ու գեղարուեստական ուղղութիւնը։

Կազմակերպողներուն նպատակն է եղած ոչ միայն մեր հին եւ նոր արուեստագէտներուն գործերը ծանօթացնել հայրենակիցներու, այլեւ հասկցնել օտար հասարակութեան որ Հայը վաճառական ազգ մը չէ միայն, ինչպէս կը կարծեն ոմանք, այլ իր ցեղային կենսունակութիւնն ու ձիրքերը ցոյց տուած է նաեւ գեղարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ անխտիր։

Ցուցահանդէսը իր ամբողջութեան մէջ յաջողած կարելի է նկատել։ Ուրախալի է որ մեր արուեստագէտները այս անգամ միացած են առանց խտրութեան եւ ընտրած բոլորովին հայկական միջավայր մը։

Իսկ մասնաւոր գնահատանքի արժանի են կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամներէն Օր. Թամիրեանց, Պ. Շիշմանեան, Պ. Շահնազար եւ Պ. Ալեանաք որոնք իրենց վրայ առածեն ձեռնարկին նիւթական բոլոր յոգնութիւնները կրցան գլուխ հանել իրենց այս եզական ցուցահանդէսը։

Հայ հասարակութեան կ՛իյնայ քաջալերել եղած աշխատանքը եւ օգտուիլ առիթէն, շօշափելի գաղափար մը կազմելու համար մեր արուեստագէտներուն ստեղծագործող հանճարին վրայ։

Յ. Տօպաճեան

ԱՆՈՒՆԻ ՀԱՄԱՐ

Նշանաւոր պարուհի Իզատորա Տունքանի եղբայրը դատ բացած է գեղանի պարուհիի մը դէմ, Լիզա Միլքայի, որ աշակերտուհին ըլլալով Տունքանի, ուզած էր կոչուիլ իր վարպետին անունով պարի իր ասպարէզին մէջ։ Դատարանը արգիլած է կրել այդ անունը։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՋԻՆ ԵՒ ՄԵՄ

(քրտական հէքեաթ)

Մեմ չորս խաղ շահած էր, եւ ...խանը չափազանց ջղայնացած էր ...կորսնցուցած խաղերուն համար։ ...ւկը, տեսնելով որ Մեմ կը շա-...հի խաղը, ինչ որ բնաւ իր գործին ...չ գար, եւ նշմարելով որ Ջին նըս-...ած է գինացի պատուհանին առ-...ն, խորհեցաւ որ եթէ Մեմ այնպէս ...նստէր որ տեսնէր Ջինը, ուշադրութիւնը պիտի խանգարուէր եւ ...ը պիտի կորսնցնէր։ Ու մօտե-...ւ իշխանին եւ ըսաւ.

— Ո՛վ իմ իշխան, կը կարծեմ ...խաղը կը շահիք եթէ ձեր տեղը ...խէք։

Իշխանը հաւանեցաւ եւ փոխե-...ն տեղերը։ Յանկարծ վայրկեան մը ...եմ տեսաւ Ջինը, եւ, ուշադրու-...իւնը բոլորովին անոր տուած, սկսաւ ...րսնցնել։ Հակառակ իր կացու-...ն ծանրութեան, Մեմ չէր կըրնար հեռացնել աչքերը Ջինէն, եւ անփոփոխիլ իր խաղին վրայ։ Այնպէս որ ի վերջոյ յաղթուեցաւ։ Խաղին արդիւնքը իր գլխատումն ըլլալով, Մեմ սպասեց գործադրութեան։ Իշխանը, որ գործ չէր տեսներ առանց գիտնալու վհուկին խորհուրդին, չյօժարեցաւ գլխատել, որովհետեւ մարդասպանութիւն կը համարէր ատիկա։ Այսուհանդերձ հրամայեց Մեմը նետել վիրապի մը մէջ, ուր պիտի մնար ան մինչեւ իր մահը։ Վիրապը փոքրիկ լուսանցք մը միայն ունէր։

Թ.

Անցաւ վեց ամիս եւ նախարարը տակաւին կը բացակայէր Ճեզիրէ-Պոթանէն։ Այդ միջոցին, իր նաժիշտներուն ձեռքով Ջին ինք էր որ սնունդ կը ղրկէր Մեմի, որովհետեւ կը վախնար որ վհուկը կը թունաւորէ զայն։ Յաճախ Ջին այցելութեան կ՛երթար իր սիրականին եւ լուսանցքէն իր սէրն ու վիշտը կը պատմէր անոր։

Մեմ կը պատասխանէր վիրապին խորէն։ Ջին, տեսնելով որ Մեմ հալումաշ կը տկարանայ օրէ օր, վախնալով որ յանկարծ կը մեռնի, որոշեց պատգամաւոր մը ղրկել նախարարին, խնդրելու համար, որ շուտ վերադառնայ։ Բայց վստահութիւն չունէր ոչ ոքի վրայ եւ չէր գիտեր թէ ո՛ր գաւառին մէջ կը գտնուի նախարարը, ուստի դիմեց խորամանկութեան։ Ամէն օր դուրս կ՛ելլէր քաղաքէն եւ կ՛երթար կը նստէր ժայռի մը վրայ, որ կը տիրապետէր այն մեծ ճամբուն, որ շառաւիղ կ՛արձակէր Ճեզիրէ-Պոթանէն բոլոր կողմերը Քիւրտիստանի։ Այդ ժայռին վրայ նստած՝ կ՛երգէր իր յուսահատութիւնը, իր սէրը, Մեմի դժբախտութիւնը։ Աշուղները, որ կը մեկնէին քաղաքէն՝ երթալու համար Քիւրտիստանի խորերը, կ՛անցնէին այս ճամբէն։ Ջին անոնց կը սորվեցնէր այն երգերը, զորս ինք հիւսած էր, եւ անոնց կը թելադրէր երգել ո՛ւր որ երթային։

Ան կը յուսար, որ այս երգերը պիտի հասնէին նախարարին ականջը եւ նախարարը այդ երգերէն պիտի հասկնար թէ վտանգի մէջ կը գտնուի իր պաշտպանեալը։

Աշուղները Քիւրտիստանի բոլոր անկիւններուն մէջ երգեցին, ինչպէս որ սորվեցուցած էր Ջին, իբրեւ սիրոյ նոր երգեր։

Օր մը երգեցին նաեւ խնջոյքի մը մէջ, որուն կը մասնակցէր նախարարն ալ։ Նախարարը, այս որ լսեց, շատ տխրեցաւ եւ խռովեցաւ։ Պատրաստել տուաւ իր ձիերը եւ իսկոյն մեկնեցաւ Ճեզիրէ-Պոթան։ Իր ժամանումի լուրը քանի մը օր առաջ հասաւ պալատ։ Իշխանը, որ արդէն խղճի խայթէ կը տառապէր Մեմի հանդէպ իր բռնած դիրքին պատճառով, առիթ չտալու համար իր նախարարին, որ գլուխ չցցէ իր դէմ, որոշեց Մեմը դուրս հանել վիրապէն եւ քրոջը ձեռքը շնորհել անոր։ Այդպէս ալ հրաման ըրաւ եւ Ջինի հաղորդեց, որ պատրաստուի ամուսնանալու համար Մեմի հետ։

Նախարարը, գլուխն անցած իր հեծեալներուն, հասաւ քաղաք, վար ցատկեց ձիէն պալատին առջեւ, անմիջապէս ներկայացաւ իշխանին եւ խռովեալ ձայնով մը հարցուց.

— Ի՞նչ ըրիք Մեմը։

Իշխանը պատասխանեց ժպտելով.

— Ի՞նչ կ՛ուզես, որ ընեմ։

Նախարարը փութաց պատասխանել.

— Կը խնդրեմ, որ ձեզի փեսայացնէք զայն, անոր շնորհելով Ջինի ձեռքը։

Իշխանը պատասխանեց.

— Այդպէս ալ որոշած եմ։ Եւ այս պատրաստութիւնները, զորս կը տեսնես, ըրած եմ պարզապէս կատարելու համար ամուսնութիւնը Ջինի ընդ Մեմի։

Ամէնքը զուարթ էին եւ ուրախ, քաղաքը խրախճանքի մէջ էր։ Միայն վհուկն էր, որ, թէեւ խոժոռած, չէր յուսահատած տակաւին եւ կը մտածէր նոր դաւ մը լարել, արգիլելու համարայդ ամուսնութիւնը։

Շար.

յարմար լուծում մը գտնել: Խորհրդարանական յանձնախումբ մը պիտի օժանդակէ կառավարութեան՝ արտակարգ իրաւասութիւններու կիրարկման համար:

Պ. Էնտէրի ուրիշ մէկ պայմանն է կարգ մը անձնաւորութիւններու մուտքը դահլիճին մէջ: Արդէն բանակցութեան սկսած է կուսակցութեանց եւ զանազան անձնաւորութեանց հետ, գիտնալու համար թէ պիտի կրնա՞յ այս պայմանները ընդունիլ տալ: Դահլիճը կազմելու առաջարկը պիտի ընդունի, բանակցութիւններէն վերջ, եթէ յաջող ելքի մը յանգին:

Աւստրիոյ քաղաքական շրջանակները չեն ուզեր որ եւէ գուշակութիւն փորձել տագնապին ելքին մասին. որովհետեւ մօտէն ծանօթ են դժուարութեանց որոնք պիտի ուշացնեն ելքը: Ներկայ խորհրդարանի կազմը՝ թոյլ չի տար կեդրոնական կառավարութեան մը կազմութիւնը: Խորհրդարանը գրեթէ հաւասար երկու մասերու բաժնուած է աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան եւ Քրէտիթ Անշթալթ հաստատութեան վերաբերեալ հարցերուն շուրջ:

Հիճազի երկաթուղիին շուրջ

Երուսաղէմէն տրուած լուրերու համաձայն, Մահմետականներու պաշտպանութեան կոմիտէն, մահմետականներուն ուղղուած յայտարարութիւն մը հրատարակեց՝ Հիճազ-Դամասկոս երկաթուղիին մասին:

Կոմիտէն կը յայտնէ թէ մտադրած է բողոքել Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Լա Հէյի Միջազգային Իրաւարարութեան Ատեանին՝ ընդդէմ երկաթուղիի վարչութեան մէջ, ոչ-իսլամ տարրերու մուտքին եւ պահանջելու որ Պաղեստինի, Սուրիոյ եւ Հիճազի մահմետականներէն կազմուած յանձնախումբ մը ամբողջովին հակակշռէ եւ հսկողութեան տակ առնէ երկաթուղիի վարչութիւնը, քանի որ երկաթուղին առաւելապէս պիտի ծառայէ Մէքքէ երթեւեկող մահմետական ուխտաւորներու փոխադրութեան:

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
կը խօսի՝ Ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Պիվէռի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ
կը խօսի՝ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր - Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins.

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ԱՆԻԷՌ, Պուա քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Ave. d'Argenteuil, փլաս քոմէթի սրահը: կը խօսի ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ: Նիւթ՝ «Քրտական յեղափոխութիւնը եւ մեր դիրքը»: կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Պուճիկեանի բնակարանը, 63 Րիւ տիւ Փարք:

ՍԱՐՍԷԼ-Առնուվիլի ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ «Հրայր» խումբի ընկերները վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին ընկ. Երանեանի աշխատանոցը, 11 rue des Bauves. Կրնան ներկայ ըլլալ նաեւ «Ռազմիկ»ի ընկերները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղըշաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊՕՄՕՆ Սէն Ժուլիէնի (Մարսէյլ) Զաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի:

ՊԷԼՖՕՐԻ Վազգէն խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Պատ. Միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ:

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ-Իսի լէ-Մուլինօի Կարմիր Խաչի ժողովը այս կիրակի ժամը 4ին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ:

ՏԱՐՕՆ Տուրուբերանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, 131 rue Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ: Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot, Ալֆորվիլ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններուն մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին փլաս Սէն Միշէլի թիւ 10 պիւրօ թապայի վերնայարկը:

Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն, ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ եւ զեկոյց:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին: Այս նոյն օրակարգով երկրորդ ժողովն ըլլալով, ներկաներուն թիւը օրինական պիտի համարուի:

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

«Հայաստան»ի սաներ, Ժընեւ.— Նամակը ստացանք առանց չէքի:

ՍՏԱՑԱՆՔ ՏՐԱՄՔ

Լիոն, Թէրզ.— 35:
փարիզ, Իսկ.— 30:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի Պատ. Միութեան կողմէ
իր հիմնարկութեան տարելիցին առթիւ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին
Այս կիր. ժամը 2.30ին Տէսինահայութեան ծանօթ պաղ աղբիւրին քով
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ
կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐ»
կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ երգչախումբը
երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն ճոխ պիւֆէ
կարելի է ճաշը միասին բերել
Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակի
Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի «փօրթ տ'իթալի»ի մասնաճիւղին կողմէ
ի նպաստ դպրոցական սրահի մը շինութեան
վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de la Mutualitéի մէջ
24 Rue St. Victor, Métro Maubert-Mutualité կամ Cardinal Lemaine
մասնաճիւղին թատերական խումբը կը ներկայացնէ
ՓԱՐՈՍԻՆ ՊԱՀԱՊԱՆԸ և ՎԱՐՁՈՒԱԾ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Մուտք 3 ֆրանք

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ՅՈՒԼԻՍ 12ԻՆ
Նաւասարդեան խաղեր, ֆութպոլի եւ հեծելանիւի մրցում
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Place des Fêtesի մէթրոյին դիմացի լրագրավաճառին խանութը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն)
ՌԱՊՊԻ
խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԷ
գին՝ 15 ֆր. դիմել միմիայն հեղինակին՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10)

Մալէժմէզեան, Թագւորեան, Փէրչէմեան, Երէցեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ԱՂԱՒՆԻ ՄԱԼԷԺՄԷԶԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր Colombes, 27 Rue Maurice - Berteaux.

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ (Յունիս 20) ժամը 11ին Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, ուր փոխադրուած է հանգուցեալին մարմինը, եւ թաղումը պիտի կատարուի Colombesի գերեզմանատան մէջ:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Օր. Բաբայեանի եւ իր աշակերտուհիներուն կողմէ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 5ին, 93 Bld. St. Michel, փարիզ (5):

ՀՐԱՒԷՐ

Կէյվէյի եւ Շրջանի Հայր. միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ փարիզ եւ շրջակաները բնակող կէյվէցի, Գուրտպէլէնցի, Գէնճըլար էջմէցի եւ Մինա գիւղցի արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Պ. Ղեւոնդ Զափարեանի ճաշարանին մէջ, 36 Rue Polonceau, մէթրօ Պարպէս: կարեւոր օրակարգ: ֆրանսայի գաւառներու եւ արտասահմանի հայրենակիցներէն կը խնդրուի միութեան անուան իրենց թղթակցութիւնները ղրկել S. Kapamadjianի (coiffeur) 55 Bld. Rodin, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան ընտանեկան հաւաքոյթը այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Քլամառի անտառին մէջ, ֆօնթէն Սէնթ Մարիի աղբիւրին մօտ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Քէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին: Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38Rue Lepic, Paris: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռեմ հայրս Թէմէնցի (կէմէրէկ) Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն եայլա եւ ուր մնացած է մինչեւ 1917: կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլոր Մովսէսեան եւ եղբայրս եհիազար որոնք մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ուզուն եայլա (Ազիզիէի մօտ): իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, 17 Rue de Grand Madir La Ciotat, (B, du Rhône) France.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 20 ՅՈՒՆԻՍ 1931
20 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1600 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԴԱՆԱՅԵԱՆ ԿԱՐԱՍԸ

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, քէմալապետութեան վարիչները բաւական քրտնեցան, 1931ի ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար։

Ի՛նչ խօսք որ, Թուրքիոյ բոլոր ելմտացոյցները — համիտեան, իթթիհատական թէ քէմալական — միշտ հաւասարակշռուած են թուղթի վրայ, իսկ իրականին մէջ փակուած են արտաքին պարտքի վրայ բարդելով։

1922ի յաղթանակին ազդեցութեան տակ, Մ. Քէմալ շատ շռայլ կը չնայեցաւ, եւ տարուէ տարի ուռեցուց ելմտացոյցը, որ 52 միլիոն ոսկիէն (1921-1922) բարձրացաւ 220 միլիոնի (1929-1930) եւ յետոյ 226 միլիոնի։

Երկու տարի առաջ, արդէն ցնդած էին վարդագոյն յոյսերը։ Ոչ Հանրային Պարտքին տոկոսները կրնային վճարել, ոչ ալ գլուխ հանել զանազան հանրօգուտ շինութիւններ։ Եւ հաստատուեցաւ խնայողութեան օրէնքը, ներածումները կարելի եղածին չափ նուազեցնելու համար։

Իսկ այս տարի արդէն կը գտնուին ճշմարիտ անելի մը առջեւ։ Ընդդիմադիր կուսակցութեան զաւեշտէն յետոյ, որ օգնեց երեւան հանելու կացութեան ողբերգութիւնը, Մ. Քէմալ ինքն ալ աչքովը տեսաւ եւ ականջովը լսեց ժողովուրդին դժգոհութիւնը։

Անցեալ ապրիլէն ի վեր կը չափեն, կը ձեւեն, եւ արդէն 1931—32ի ելմտացոյցը իջեցուցած են 189 միլիոն 780,000 ոսկիի։ Բայց այդ իսկ անտանելի կը համարուի։

Ի՞նչ ընել։ Գլուխներ կան որոնց չեն ուզեր դպչիլ,— օրինակ՝ ազգային պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը՝ իր զանազան ճիւղերով։ Եւ եկան յանգեցան պետական պաշտօնեաները կամ անոնց ռոճիկները կրճատելու գիւտին։

Շաբաթներ տեւեց այս ծրագրին քննութիւնը, ճշմարիտ արտադրողի մը մատնելով պետական պաշտօնեաները, որոնց ամբրանքը Ալլահը միայն գիտէ։ Երեսփոխանները, որոնք եամսական ծանօթ եւ անծանօթ աղբիւրներ ունին, «ազգասիրաբար» հրաժարեցան իրենց թոշակի մէկ մասէն, 800,000 ոսկիի խնայողութիւն մը ապահովելով, եւ փական պաշտօնեաներու օճիքին։ «Մալք»ի խորհրդարանական խմբակցութիւնը, ժողովականին մէջ՝ բուն խորհրդարանը, օրերով խաղաց մեծ ու պզտիկ թուանշաններու հետ։ Գումարեց, հանեց, հաշուեց եւ վերջապէս գտաւ ելք մը — կրճատել պաշտօնէութիւնը։

Համաձայն ելմտական գործավարութեան կազմած վիճակագրութեան, պետական պաշտօնեաներու թոշակը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.— 1926ին ռոճիկներու գումարն էր 54 միլիոն ոսկի, որուն 46 միլիոնը վճարուած, իսկ մնացեալը խնայուած։ 1927ին գումարը բարձրացած էր 56 միլիոնի, որուն 50 միլիոնը վճարուած, իսկ մնացեալը խնայուած։ 1928ին դարձեալ 56 միլիոն, որուն 52 միլիոնը վճարուած, իսկ 1929ին՝ 56 միլիոն, որուն 54 միլիոնը վճարուած։ 1930ին գումարը հասած էր 65 միլիոնի։

Կառավարութիւնն ալ սկզբունքով կ'ընդունի կրճատումը։ Բայց, անկարելի կը գտնէ ո՛ր եւ է կրճատում՝ ներքին գործավարութեան, ոստիկան-զինուորներու կազմակերպութեան, հեռաթափական հաղորդակցութեան, ապահովութեան տեսչութեան եւ առողջապահական վարչութեան մէջ։

Կրճատումները պիտի կատարուին 1. արտաքին գործավարութեան, 2. ազգային տնտեսութեան պաշտօնատան, 3. ելմտական գործավարութեան (500 հոգի)։ 4. Ծխախոտի մենաշնորհին (5—600 հոգի)։ 5. Մենաշնորհի վարչութեան մէջ։

Այս կարգադրութիւններով, կառավարութիւնը կը յուսայ 59 միլիոն ոսկիի իջեցնել պաշտօնեաներու թոշակը, որ 65 միլիոն 500,000 ոսկի էր 1930ին։ Ուրեմն խնայողութիւն՝ 6 միլիոն 400,000 ոսկի։

Առանց հաշուելու ծրագրուած խնայողութիւնները եւ կենալով 189 միլիոն ոսկիի նախահաշիւին վրայ, կը տեսնենք որ քէմալապետութիւնը նորէն առիւծի բաժինը վերապահած է ազգային պաշտպանութեան. համագումար 74,700,000 ոսկի, որուն 46,700,000ը բանակին, 8,870,000ը նաւատորմին եւ 1,840,000ը օդանաւային ուժերու համար։

Երկրորդ խոշոր գլուխը կը կազմեն հանրօգուտ շինութիւնները, համագումար 26,800,000 ոսկի։ Թէեւ, խնայողական պատճառներով, պիտի յետաձգուին շատ մը ձեռնարկներ, նոյնիսկ երկաթուղիներ։ Իսկ հանրային կրթութեան յատկացուած է 6.700,000 ոսկի։

Ուշագրաւ պարագայ մը,— առանձին վարկ չկայ գաղթականներու տեղաւորման համար։ Թերեւս նախատեսած են ներքին գործավարութեան ելմտացոյցին մէջ, որ ինքնին մեծ գումար չէ,— 4,135,615 ոսկի։ Տարի մը նախատեսուած էր մէկ միլիոն ոսկի, որ ոչ իսկ ճամբու ծախք է։

Աչքի առջեւ ունենալով ներքին՝ քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը, կարելի է վստահաբար ըսել թէ երկար ժամանակի համար մէկդի դրուած է ներգաղթի կամ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը, գոնէ «արեւելեան նահանգներ»ուն մէջ, ուր քար քարի վրայ չէ մնացած։ Եւ չպիտի մնայ։

Շ.

МАМУЛ

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԵ՛ՐՋԱՊԷՍ

«Արեւ», եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, երկու խմբագրականներով կը ծաղկէ «Ազատ եկեղեցական եղբայրութեան» արարքները, ծանօթ կոչին առթիւ։

Հատուած մը առաջին խմբագրականէն, որ խորագրուած է «Ի՞նչ կ'ուզեն էջմիածինէն» (19 յունիս).

Ի՞նչ են, ո՞վ են այդ մարդիկը։ Ի՞նչ է իրենց նպատակը։ Ի՞նչ են այն միջոցները զոր կը գործածեն այդ նպատակին համար։ Այս հարցումներուն անօգուտ չէ անգամ մը եւս անդրադառնալ՝ հիմա որ կաթողիկոսը վախճանած ըլլալով, անոնք կը փորձեն օգտուիլ կրօնքի եւ եկեղեցիի վերաբերմամբ իշխանութեանց սնուցած յայտնի հակակրութենէն եւ դեր մը խաղալ, պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ։

Այդ մարդիկը առենօք Բենիկ վարդապետ եւ Մելեան քահանայ կը կոչուէին։ Առաջինը իբրեւ բեմբասաց կը գովուէր. բայց իբրեւ եկեղեցական կը պարսաւուէր նոյնիսկ իր հիացողներէն՝ քանի մը տարի առաջ արդէն։ Այդ թուականէն աւելի բարւոքած չէր իր համբաւը՝ քանի որ իր տարեկից եւ իրմէ երիտասարդ վարդապետները եպիսկոպոսացան ու ինք մնաց միշտ վարդապետ։ Չենք սխալիր խորհելով թէ այս ծայրայեղ պահպանողական (Սուքիաս եպիսկոպոսի հետեւորդ) եկեղեցականին գլխաւոր շարժառիթը վրէժխնդրութիւնն է, եւ ոչ թէ եկեղեցւոյ մասին նախանձայուզութիւնը կամ իր խորհրդային դաւանանքը։

Երկրորդը՝ Մելեան, Մշակական մըն է, վերջին կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ միայն բաժնուած «Մշակ»էն։ Կ'ըսուէր թէ դրամասէր է, բայց աւելի աւելի, իր վրայ կ'երեւէր խոշոր ինքնահաւանութիւն մը՝ զոր իրեն կուտար բաւական իր խելացի եւ գործունեայ քահանայի բացառիկ դիրքը, շրջուած «Մշակ»ի միջոցաւ։ Պարզ քահանայութիւնը կը թուէր նեղ գալ իրեն ու միշտ կը փնտռէր քաղաքական դեր մը խաղալ՝ ուղեւորութիւններ եւ գաղտնի կամ յայտնի պաշտօններ վարելով։ Երբ բոլշեւիզմը Հայաստան մտաւ, Մելեան տեսաւ որ ոչինչ կրնար ընել այլեւս իբրեւ պարզ քահանայ։ Եկեղեցական բարեկարգութիւնը իր մշակական քահանայի հինմառոթն էր, զայն սաստկացնելով եւ գործի վերածելով՝ կրնար ջուրին երեսը մնալ, փոխանակ ուրիշ քահանաներու պէս ջուրէն քշուելով տարուելու։

Այս խումբին կը պակսէր եպիսկոպոս մը, յորմէհետէ միւսը (Աշոտ եպիսկոպոս) մեռաւ տանջահար։ Արսէն վարդապետ Ղըլըտճեան, նոր եպիսկոպոսացած, լրացուց այդ պակասը եւ զարմանալի չէ եթէ «Ազատ Եկեղեցականները» անոր վրայ դրած ըլլան իրենց յոյսը իբրեւ ապագայ կաթողիկոս։»

ԿՌԻՒՆԵՐ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն տրուած լուրերու համաձայն, անգլիական ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ բանի միջոցներու դիմելու ընդդէմ հրեայ անգործներու, որոնք կը փորձէին համոզել արաբ գործատէր մը որ Հրեաներու ալ գործ տայ։ 5 Հրեաներ վիրաւորուեցան՝ ոստիկաններու յարձակման հետեւանքով եւ ուրիշ 12 Հրեաներ ալ ձերբակալուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թրքական նոր կուսակցութիւն ?

Իզմիրէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Նախկին Օսմ. Երեսփ.ժողովի մէջ Մաղնիսայի երեսփոխան եղող Նուման զատէ Իպրահիմ, որ ներկայիս երկրագործութիւն կ'ընէ Թիրէի մէջ, «Երկրագործներու Միութիւն» անուն նախկին միութիւնը կենդանացնելու միտք ունի, կուսակցութեան վերածելու համար զայն։

Երկրագործներու միութիւն» ծնունդ առած էր իթթիհատի շրջանին եւ չէր կրցած զարգանալ, իթթիհատականներու ճնշումին հետեւանքով։ Մուսթաֆա պէյ, որ այս միութեան ընդհ. քարտուղարն էր, հետեւեալ յայտարարութիւն ըրած է «Ենի Ասըր»ի թղթակցին.

— Նախ «Երկրագործներու Միութիւն»ը պիտի կազմեմ։ Ընկերներուս հետ պիտի խորհրդակցիմ։ Այս առթիւ կարեւորութիւն կուտամ մասնաւորաբար մեր նախկին նախագահ Համտուլլահ էմին փաշայի աջակցութեան եւ ղեկավարութեան։

«Ինչ կը վերաբերի կազմուելիք բանուորա-գիւղացիական կուսակցութեան, ասոր հեղինակները կ'ուզեն ապաւինիլ երկրագործի շուքին, եւ օգտուելով անոր մեծամասնութենէն, բանուորական դիկտատորութիւն հաստատել երկրին մէջ։

«Լենինի կուսակցութիւնն ալ նոյն ձեւով սկսաւ, բայց մուրճը շուտով տիրապետեց արօրին։

«Թուրք երկրագործը չի կրնար ընդունիլ բանուորական դիկտատորութիւնը։ Մէկ ամիսէն ոչ-քաղաքական երկրագործական միութիւն մը պիտի հաստատեմ Թիրէի մէջ, եւ վեց ամիսէն ընդհ. ժողով պիտի գումարեմ։ Ընդհ. ժողովը պիտի քննէ երկրագործական միութեանց քաղաքական կուսակցութեան վերածուիլը։ Երկու շաբաթէն յայտագիր պիտի տամ»։

Սուրիական սահմանին վրայ

Ճէզիրէ փաշայէն կը հաղորդեն թէ Սուրիոյ Երտէնի շրջականերէն Ալի Հօքարի 20 հոգինոց հրոսախումբը, սահմանը անցնելով, Այնթապի եւ շրջականերուն մէջ աւազակութիւն ընելէ վերջ, Փազարճըգ գաւառակին մէջ Նասըրիի գիւղը մտած են։ Գիւղին մուխթարը աւազակներուն ձեռքէն ազատելով Փազարճըգ փախած եւ ոստիկան — զինուորներու հրամատարին լուր տուած է։

Փազարճըգէն ղրկուած 18 հոգինոց ոստիկան-զինուորներու ջոկատը Քէօրօղլու Գալէսի մօտերը ընդհարում մը ունեցած է աւազակներուն հետ, որոնք ի վերջոյ փախած են։

Յաջորդ օրը, գիշեր ատեն, աւազակները Մալաթիա—Ճէզիրէ փաշա երկաթուղիին վրայ, Մարաշ գացող ինքնաշարժ մը կեցուցած են։ Ինքնաշարժին մէջ կը գտնուէր իր կնոջ հետ կէօլպաշարի շինութեանց յանձնառու սուրիացի Պ. Վալթէր Ջիմմէրմանը որուն մահուան սպառնալիք ըրած են աւազակները եւ առած են մօտը գտնուած 1500 ոսկին, կնոջ ոսկի մանեակը եւ ուրիշ գոհարեղէններ։

Ոստիկան զինուորները հետապնդումի ելած են։

Վէնիզէլոս Քաֆանտարիս վէճը

Գրեր էինք թէ ժամուլի օրինագծին վիճաբանութեան առթիւ, յոյն խորհրդարանին մէջ վարչապետը Վէնիզէլոս եւ ընդդիմադիր պետերէն Քաֆանտարիս զիրար անուանարկեր էին եւ այս առթիւ առաջարկուեր էր կազմել պատուոյ ատեան մը։ Ատեանը նիստ գումարեց եւ որոշելէ վերջ Վէնիզէլոս-Քաֆանտարիս միջադէպը քննել ոչ թէ իբր դատաւորներ, այլ իբր քաղաքական մարդիկ, ստորագրեց փրոթոքոլ մը, որուն մէջ կասկածի չենթարկեր Պ. Վէնիզէլոսի ճշմարտախօսութիւնը, ոչ ալ կասկած կը յայտնէ Պ. Քաֆանտարիսի բարեմտութեան մասին, որով ժխտեց ծանօթ խօսակցութեան գոյութիւնը իր ու Պ. Վէնիզէլոսի միջեւ եւ վերջացած կը նկատէ Վէնիզէլոս-Քաֆանտարիս միջադէպը։

Պ. Վէնիզէլոս յայտարարեց օրագրողներուն թէ գոհացուցիչ կը գտնէ պատուոյ ատեանին վճիռը, որովհետեւ, ի յառաջագունէ յայտարարած էր թէ պիտի ընդունի արձակուած որեւէ որոշում։ Սակայն Պ. Քաֆանտարիս չուզեց որեւէ յայտարարութիւն ընել, պատուոյ ատեանին վճռին մասին։ Ըսաւ միայն թէ ասկէ վերջ, ինքզինքը ազատ կը զգայ իր յարմար դատած եղանակով արտայայտուելու այս խնդրոյն շուրջ։

Վերապահութեամբ կը հաղորդուի սակայն հետեւեալ լուրը.—

Պ. Քաֆանտարիս բարձրաստիճան զինուորականէ մը ուզած է Թավէրնիէի մենամարտի օրինագիրքը, ըսելով որ պատուոյ ատեանին վճիռը զինք չի գոհացներ։

Պ. Քաֆանտարիս իր բարեկամներուն ըսած է որ իրապէս ուզած է այդ գիրքը. բայց ոչ թէ մենամարտի համար, այլ ծանօթանալու պատուոյ ատեաններու կազմութեան պայմաններուն, որոնք կան այդ օրինագրքին մէջ։

Ալպանիոյ գահին շուրջ

Պելկրատէն «Տէյլի Հէրըլտ»ի կը հեռագրեն թէ թէեւ կը հերքուի Ալպանիոյ Զոկու թագաւորին սպանութեան լուրը, որ տարածուեր էր երկու օր առաջ, սակայն Պելկրատի մէջ կը հաւատեն թէ ծանրօրէն հիւանդ է։ Կը հաւաստուի նաեւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏ ՄԸ

Սելանիկի ոստիկանութիւնը, երկարատեւ փնտռտուքներէ վերջ, երեւան հանեց գողերու երկու խումբեր, որոնք զանազան խանութներ եւ տուներ կողոպտած են վերջերս։ Խումբերէն մէկը կը ղեկավարուէր Յովակիմ Համբարձումեան անունով Հայու մը կողմէ, որ իրեն գործակից ունէր Եորկի եւ Փեթրօ անունով երկու Յոյներ եւ Վասիլաքի անունով կին մը։ Ասոնք քանի մը օր առաջ կողոպտած են Փանայոթ Սիտիրօփուլոսի տունը եւ գողցած 7000 տրխ. արժէքով զանազան իրեր։

ՊԷՅՐՈՒԹ ՎԵՐՋԱՑՈՒՑ, ՀԱԼԷՊ ՍԿՍԱՒ

Պէյրութի մէջ ելեկտրականութեան եւ հանրակառքի ընկերութեան դէմ յայտարարուած պոյքոթը որ կը շարունակուէր երեք ամիսէ ի վեր, վերջացաւ Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահի եւ ֆրանսական Մարզպանին միջամտութեամբ, եւ գիներու վրայ որոշ նուազումով։

Մէկ շաբաթէ ի վեր հանրակառքերը կ'երթեւեկէն Պէյրութի մէջ, սակայն պարապ։ Բացի պաշտօնեաներէն եւ անոնց ընտանիքներէն ոչ ոք կը նստի անոնց մէջ։ Պոյքոթի կոմիտէն դժգոհ է գոյացած համաձայնութենէն եւ ժողովուրդին կը թելադրէ շարունակել պոյքոթը։

Պոյքոթի կարգը եկաւ այս անգամ Հալէպի։ Գրեր էինք թէ նոր տուրքերուն դէմ բողոքելու համար ժողովուրդը խաղաղ ցոյցեր կազմակերպած է։ Ասկից զատ ինքնաշարժի վարիչներն ալ գործադուլ յայտարարած են՝ տուրքերուն դէմ բողոքելու համար։ Նոր կարգադրութեան համաձայն, ինքնաշարժի վարիչները պարտաւոր են տարեկան մօտ 1000 սուրիական ոսկի տուրք վճարել։

Հալէպի ժողովուրդը, փակելէ յետոյ խանութները, հանրագրութիւն մը պատրաստած է, պահանջելով քաղաքապետական խորհուրդի հրաժարումը։

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ ՅԱՋՈՂՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Գերմանական բազմաթիւ օ[illegible]
Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի իրենց թղթակիցներուն տեղեկագրութիւնները թէ համայնավարութիւնը հետզհետէ կը մօտենայ դրամատիրական եղանակներուն։ Մինչեւ հիմա, ճարտարարուեստի հնգամեայ ծրագրին մէջ արտադրութեան գիները նկատի չէին առնուեր։ Հիմա սակայն սկսած են զբաղիլ անով եւ ելեւմտական նոր նործավարին ազդեցութեան տակ ելեւմուտքի բարելաւման պայքար մը ծայր տուած է, յաջողցնելու համար հնգամեայ ծրագիրը։

Վարկի դրութիւնը քիչ քիչ պիտի վերակազմուի եւ ամէն ջանք պիտի թափուի որպէսզի աշխատանքը աւելի արդիւնաւոր դառնայ։

ՑՈՅՑԵՐ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուտափէշթի եւ Սոֆիայի մէջ սկսուած ցոյցերը դաշնագրերու վերաքննութեան պահանջով, տարածուած են նաեւ գաւառները։

Ֆիլիպէի մէջ մեծ միթինկ մը գումարուեցաւ պահանջելու համար Նէօյիի դաշնագրին վերաքննութիւնը։

Սոֆիայի Մետրոպոլիտը նախ պատարագեց եւ յետոյ, պուլկար սպայակոյտէն գնդապետի մը հետ, ներկայ եղաւ միթինկին։ Յետոյ թափօր մը կազմուեցաւ, առաջնորդութեամբ պուլկարական 45րդ զօրաբաժնի նուագախումբին։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՏԵՒԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Վերջին երկու ամիսներուն, վրդովիչ իրողութիւններ կը տեղեկագրեն խորհրդային թերթերը:

Զանգեզուրի աղէտէն անմիջապէս ետք, կը թուի թէ ստորերկրեայ տարրերու ազմուկէն, ցնցուեր են նոյնպէս այս անգամ երկրի վարիչները, իրական իշխանաւորները:

Այս կրկնակի աղէտաւոր ցընցումներէն երեւան կուգան նոր վտանգներ, նոր փորձանքներ, մէկը միւսէն վնասակար, մէկը միւսէն անզգամալի:

— «Անգլօ ֆրանսական իմպերիալիզմի գործակալները տենդագին առաջ են տանում հակախորհրդային դաւերն ու իմպերիալիստական ինտերվենցիայի պատրաստութիւնները, մերձ-Արեւելեան չափազանց կարեւոր ու պատասխանատու թատերաբեմի վրայ:»

Այլ խօսքով, «պատերազմ»է որ կը պատրաստուի խորհրդային երկիրներու եւ առաջին առիթով Հայաստանի դէմ, դրամատիրական վերջիշեալ երկիրներու կողմէն:

Բայց սոնք միայն չեն Հայաստանի դէմ թշնամական դիրք ընդունողները, ու թող «խորհրդային Հայաստանի բանուորներին եւ աշխատաւորներին առանձին զարմանք չի պատճառի այն հանգամանքը, որ հակախորհրդային դաւերի կենդրոնու', անգլիական հետախոյզների եւ գաղութային զօրամասերի սպաների անմիջական ղեկավարութեամբ, առաջնակարգ դերերով հանդէս են գալիս նաեւ... դաշնակցականները»,

Սովորական հեռագրալուր մը չէ այս պատմութիւնը, եւ ոչ ալ պատահական թղթակցութիւն: «Խորհ. Հայաստան»ի մայիս 4ի առաջին էջին վրայ փռուած է, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի առաջին քարտուղարին երկարապատում զեկոյցը, մեր երկրի գլխին հրահրուած փոթորիկներու մասին:

Խորհրդային երկիրներու իրական վարիչները կը հանդիսանան կեդրոնական կոմիտէներու քարտուղարները: Ուրեմն, առանձնապէս կարեւոր պէտք է նկատել Հայաստանի այդ պաշտօնատարի յայտարարութիւնները:

Փորձենք քիչ մը աւելի հանգամանօրէն ծանօթանալ այս տարօրինակ պատմութեան հետ:

Նոր չէ, որ Խորհրդային երկիրներու մէջ կը խօսուի ու կը գրուի արտաքին պատերազմի մասին: Այս կամ այն քաղաքական դէմքի (արտասահմանեան) մէկ արտայայտութիւնը, խօսքը համաշխարհային քաղաքական-տնտեսական հարցերու մասին, խորհրդային աշխարհին մէջ կը բացատրուի իբրեւ պատերազմական ձեռնարկներ:

Հետաքրքրականը այս տեսակ պատմութիւններու մէջ այն է սակայն, որ գրեթէ միշտ ալ խորհրդային վարիչները իրենց դէմ կազմակերպուած արտաքին ուժերու մէջ կարեւոր տեղ կուտան ո՛չ մեր «իմպերիալիստական» երկիրներուն, այլ եւ Դաշնակցութեան եւ միւս ընդդիմադիր կուսակցութիւններուն:

Այս նոր պատմութիւնը սակայն կը մատնանշէ նոր խմբակցութիւն մը, որուն մէջ «դաշնակները ռուս միապետականների եւ քուրդ շէյխերի հետ ձեռք ձեռքի տուած հակախորհրդային ինդերվենցիայի դիրքեր են պատրաստում»:

Պէյրութի «Էլ Ահրամ» թերթէն առնուած այս նշանաւոր առասպելը որ ժամանակին հրատարակուեցաւ մեր թերթին մէջ ալ, կը ներկայանայ իբրեւ միակ եւ գլխաւոր աղբիւրը մեր համայնավար վարիչներուն:

Ծիծաղելի պիտի ըլլար անշուշտ լուրջութեան հերքել այս ամէնը, որոնք իբրեւ իրականութիւն հրամցուած են Հայաստանի ժողովրդին, քանի որ հոս արտասահմանի մէջ մեր հակառակորդներն անգամ ժամանակին խոստովանեցան այդ պատմութեան բացարձակ անլրջութիւնը:

Հայաստանի կարմիր ասպետները, եւ մասնաւորաբար Կեդրոնական կոմիտէի քարտուղարը անտարակոյս ծանօթ են «ինտերվենցիայ»ի այսպատմութեան բոլոր մանրամասնութիւններուն:

Ծանօթ են նոյնպէս քրտական շարժման իրական շարժառիթներուն, ինչպէս եւ Դաշնակցութեան դիրքին՝ հանդէպ քրտական շարժման:

Եւ վերջապէս գիտեն առանձնապէս մէկ բացարձակ իրողութիւն ալ,— այն որ քրտական շարժումը չէ ուղղուած ու չի կրնար ալ ուղղուիլ խորհրդային երկիրներու դէմ:

Այս բոլորէն ետք, սակայն մենք կը տեսնենք թէ մեր երկրին վարիչները իրենց ցոյց տուած վտանգը կը կապեն քրտական շարժման հետ: Այդ կապակցութեամբ անոնք իրենց դէմ կազմուած կը նկատեն ո՛չ միայն Քիւրտերը, այլեւ անոնց հետ «գործակցող» Դաշնակցութիւնը:

Եթէ այսքանն որոշ չափով բացատրուի իրենց այս կոյր ատելութեամբ, որով կ'առաջնորդուին Դաշնակցութեան եւ քրտական շարժման հանդէպ, քիչ մը դժուար է պարզախօսութեամբ բացատրել սակայն քանի մը բոլորովին կողմնակի անուններու կապակցութիւնը:

Հայ համայնավարները գիտեն ո՛չ միայն Պ. Պօղոս Նուպարի ունեցած դիրքը Դաշնակցութեան հանդէպ, այլ եւ ծանօթ են վերջապէս որ այս մարդը մեռած է մէկ տարի առաջ, իսկ տարիներով անկողին գամուած էր: Ո՞ւրկէ է որ ուրեմն այս անունն ալ կը կապեն իրենց թշնամի քաղաքական խմբակցութեան հետ:

Այս մէկ հատիկ իրողութիւնը բաւական է ցոյց տալու որ հայ համայնավարներու ուզածը ուրիշ բան է: Անոնք աճապարանք հնչեցնելով երկրին սպառնացող արտաքին վտանգի մասին, չեն քաշուիր ոեւէ ստորնութենէ: Ռուս միապետական Կիրիլ-Պօղոս Նուպարի հետ կը մօտիկցնեն Դաշնակցութեան ու այս բոլորը քրտութեան, ցոյց տալու համար հակախորհրդային միացեալ ուժերու համախմբումը: Ու ինչպէս միշտ, չեն մոռնար ղեկավարութիւնը յանձնել «անգլեւֆրանսական իմպերիալիզմին»:

Այս բոլորը ձախաւեր խաղեր են: Իսկ բուն շարժառիթները պէտք է քննել առանձին:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ԴԷՄ

Ֆրանսական կառավարութիւնը մշակեց եւ խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որուն տրամադրութիւնները տնտեսապէս կ'արգիլեն ֆրանսական առեւտուրը դժուարութեան մատնող կարգ մը նիւթերու մեծաքանակ ներածումը:

Այս օրինագիծը հիմնուած է 1930ին, առեւտրական նախարարութեան կողմէ հրատարակուած հրովարտակին վրայ, որ կը կանոնաւորէր ռուսական ցորենի մուտքը Ֆրանսայի մէջ:

Նոր օրինագիծը նկատի ունեցած է նաեւ Ռուսիայէն Ֆրանսա ղրկուած ապրանքները:

Անգլիա եւս սկսած է նման ձեռնարկներ կատարել: Նախորդ օր, խորհրդարանը 129ի դէմ 164 ձայնով և առաջին ընթերցումով վաւերացուց յատուկ օրինագիծ մը որ կը ձգտի վերջ տալ ռուսական վաճառամարտին:

Օրինագծին հեղինակը բացատրեց թէ պէտք է արգիլել կամ սահմանափակել բոլոր այն ներածումները, որոնց դէմ անգլիական արտադրութիւնը չի կրնար մրցիլ՝ առանց աւանց աւելցնելու աշխատանքի ժամերը կամ կրճատելու օրավարձքերը:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

«Les Nouvelles Littéraires»ի մէջ Փիէռ Տօմինիք կը գրէ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ վրայ գրուած երկու գիրքերու մասին.— մէկը Petit Manuel de la Russie, հեղինակ՝ տը Մոնզի, միւսը՝ Ֆոն Միքուշի՝ «Մուսթաֆա Քէմալ»ը, որուն մասին գրուեցաւ արդէն այս էջերուն մէջ:

— Առաջինը այն գիրքերուն, որոնց մասին պիտի խօսինք այսօր,կը պարտինք Անաթօլ տը Մոնզիի աշխոյժ գրչին, քաղաքական դէմք,փորձագէտ, գաղափարներու մեծ քրքրիչ մը: Միւսը՝ գերմանական ուսումնասիրութիւն մըն է Մուսթաֆա Քէմալի՝ Թուրք մեծնատէրին վրայ: Գերմանացի հեղինակը, ուզեր է միեւնոյն ատեն, իր հերոսին լիակատար կենսագրութեան հետ, տալ նաեւ 1880էն 1931ի Թուրքիոյ խակական պատմութիւնը: «Ժողովուրդի մը յարութիւնը» կը գրէ իբր իր գրքին երկրորդ խորագիր: Կը կարծեմ թէ այս երեք փոքր բառերով Ֆոն Միքուշ կը փոքրացնէ իր հսկայական նիւթը: Հարցը կը դառնայ բոլորովին ուրիշ բանի քան թէ յարութեանը վրայ ժողովուրդի մը, որ չպիտի կրնար շատ շահագրգռել մեզ. քանի որ երբեք չէ համարուած քաղաքակրթիչ մեծ ժողովուրդներէն մէկը:

— Արեւմտեան մշակոյթը կը գրէ իր ուսումնասիրութեան վերջը դարձած է միջազգային մշակոյթը, Արեւելքի վերանորոգիչը, միջազգային ազգայնականը. եթէ կարելի ըլլայ զայն կոչել այսպէս, մէկն է այն մշակոյթներէն, որոնք սահմանագիծը քաշեցին երկու շրջաններու միջեւ: Ասոր մէջ կը կայանայ իր առաջնորդութեան խոր իմաստը: Արեւելքըորդոյութեան իր պայքարին մէջ, առաւ Արեւելքի քաղաքակրթութեան զէնքերը. եւ կը շարունակէ այդպէս ըլլալ — ինքզինքը պաշտեց Արեւմուտքէն: Այս իրողութիւնը նշմարելի է Թուրքերու մէջ՝ Արեւելքի յառաջապահները: Թուրքիոյ արեւմտացման նպատակն եղաւ անոր ձերբազատումը Արեւմուտքէն: Նոր մայրաքաղաքը հաստատուեցաւ աւելի դէպի Արեւելքը, Ասիոյ աւելի խորը:

Այս խօսքերով չէ որ բոլոր լուրջ գիտողները կ'արտայայտուին նոր Ռուսիոյ մասին: Բոլորը մայրաքաղաքի փոփոխութեան մէջ նշեցին ոչ թէ վերադարձ դէպի գաղափարներ, եղանակներ, այլ դէպի այն կացութիւնը որ գոյութիւն ունէր Մեծն Պետրոսէն առաջ: Ալֆրէտ Ֆապր Լիւս Ռուսիոյ մէջ կը տեսնէ «Մեծ երկիր մը որ Եւրոպայէն կը հեռանայ, ինչպէս կղզի մը որ կ'անջատուի, հատուածի կը վերածուի, այնքան ընդարձակ որ ցամաքամաս մը պիտի կազմէ»: Իսկ Լիւք Տիւրթէն զայն կ'անուանէ «Միւս Եւրոպան», ինչ որ կը նշանակէ զայն դուրս ձգել Արեւմուտքէն: Նոյն ճակատագիրներն ունին Թուրքիան եւ Ռուսիան:

1908էն 1923ի Թուրքիան կ'անջատուի Եւրոպայէն, որուն կապուած կը մնայ կտոր մը հողով եւ իր մայրաքաղաքը կը մխրճէ ասիական հողերուն վրայ: Ռուսիա կը կորսնցնէ Լեհաստանը, Պալթեան երկիրները Ֆինլանտան, Պեսարապիան, գրեթէ Պալթեան ծովու ամբողջ ճակատը, իսկ փոխարէն կ'արթնցնէ Վոլկայի եւ Խրիմի թաթարական հանրապետութիւնները, դաշնակցութեան տնտեսութեան մէջ՝ Սիպերիոյ կուտայ վիթխարի կարեւորութիւն մը, մինչ Ստալին, որ երբեք չէ հեռացած Ռուսիայէն (ինչպէս Քէմալ որ հազիւ թէ դուրս ելած է Թուրքիայէն) կը պատասխանէ ճափոնցի լրագրողի մը՝—«Ես ասիացի եմ»:

Ահա, մեծ բառը ըսուած է: Որովհետեւ, այս բառը որ հեռու է Խորհրդ. Միութիւնը կազմող 32 հանրապետութեանց քաղաքացիներուն անհաճոյ ըլլալէ, կ'ոգեւորէ ճափոնցիները եւ կը բոցավառէ Թուրքերը:

* *

Այսօր իրողութիւնները կը փոխուին: Դեղին Ասիան մէկ կողմէն, հնդկական Ասիան՝ միւս կողմէն. Խորհրդ. Միութիւնը եւ Թուրքիան արդէն ոտքի են: Վաղը կարգը պիտի գայ արաբական աշխարհին, մալեզներուն, իրանական աշխարհին:Երեկուան այս բոլոր ստրուկները կը գտնեն իրենց Սպարտակոսը: Ճափոնի մէջ Մէյճիի շրջանին մարդերն են: Չինաստանի մէջ՝ Սուն-Եաթ-Սէնն է, որ արդէն գրաւած է խորանները: Հնդկաստանի մէջ կանտին է: Ռուսիոյ մէջ Լենինը: Թուրքիոյ մէջ՝ Մուսթաֆա Քէմալը:Բացայայտօրէն ասիական ոգի մը գրաւած է Լենինկրատը, կը տիրապետէ Պոլսոյ մէջ: Ամբողջ ութ ամիս նուաճեց Հունգարիան, իր ալիքներով ծեծեց Վարշաւիոյ արուարձանները: Քիչ մնաց որ նուաճէր նաեւ Պերլինը: Գիտենք թէ այս բոլոր մարդկային համայնքները որ ըմբոստացած են արեւմտեան տէրերուն դէմ կամ արդէն ազատագրուած են, հաճոյք չեն զգար քաղաքակրթութենէն զոր արեւմտեան կը կոչենք: Երբեմն յանդէտս անոնց մէջ կը բանին Ասիոյ փափաքները, յոյսերը: Քիչ վերը խօսքն էր Սպարտակոսի որուն անունը շահագործեց Լիպքնեխտ 1919-20ին:

Բայց, իրականութեան մէջ, բաղդատութիւն մը կը պարտադրուի Թրակիացի ստրկամարտիկի ըմբոստացուցած եւ զինած հռովմէական ստրուկ զանգուածներուն եւ այն ընիկ զանգուածներուն միջեւ, որոնք 19րդ դարու վերջերը եւ անոնցմէ շատերն ալ մինչեւ այսօր, էին եւ են Եւրոպացիներու ստրուկները: Ինչպէս Հնդկաստանի, Մալեզիոյ պարագան: Չինաստանի պարագան 1911ի յեղափոխութենէն առաջ, Թուրքիոյ պարագան 1919էն առաջ: Ռուսիոյ պարագան մինչեւ 1917, որովհետեւ, մինչեւ 1917 ռուսական դրամատուններն ու ճարտարարուեստը մեծ մասամբ արեւմուտքի դրամատէրներուն ձեռքն էին:

Մէկը երկու գրքերէն որոնց մասին կը խօսինք կը լուսաբանէ Թուրքիոյ պարագան, միւսը Ռուսիոյ պարագան: Բայց չտարուինք մէկ կամ միւս պարագայով, այն անձնաւորութիւններով որոնք անշուշտ անհաւասարօրէն ուժեղ են, բայց երկուքն ալ շահեկան, Լենին եւ Մ. Քէմալ:

Երթանք աւելի հեռուն: Հարցը նկատի առնենք տը Մոնզիի, Ֆոն Միքուշի կամ Ռօմէն Ռօլանի գրքերէն անդին. ստիպուած պիտի ըլլանք եզրակացնելու թէ վերջին վաթսուն տարիներ, միաժամանակ յատկանշուած են անիշխանականութեամբ մը եւ եւրոպայի յարաճուն տկարացումով եւ Ասիոյ ըմբոստացումով:

Նախ՝ նախաբան մը. ճափոնական յեղափոխութիւնը, բայց շատ հեռաւոր աղաղակ մը, կատարելապէս անհասկնալի մնացած նախաբան մը: Եւ յանկարծ շանթի հինգ հարուածներ.— Ռուսեւճափոնական պատերազմը, չինական յեղափոխութիւնը, ռուսական յեղափոխութիւնը, թրք., հնդկական յեղափոխութիւնը:

Եւ անշուշտ, երկու գրքերու փութկոտ ընթերցումով կարելի է յաւակնիլ թէ՝ ռուսական եւ թրքական երկու յեղափոխութիւնները երկու ազատական, խորհրդարանական եւ ուրեմն արեւմտեան յեղափոխութիւններ են: Մինչեւ մէկ ատիճան, միշդ է: 1905էն 1917 Ռուսիոյ մէջ բարենորոգմանց շարժումը ազատական է եւ դարձած է դէպի Արեւմուտք. 1908էն 1919, Թուրքիոյ մէջ՝ Իթթիհատի ձեռքով՝ բարենորոգումները ազատական են եւ դարձած դէպի Արեւմուտք: Բայց երկու պարագաներուն, արագօրէն Ասիոյ ազդեցութիւնը վրայ կը հասնի: Երկու մայրաքաղաքները կը փոխադրուին Եւրոպայէն դուրս, գոնէ Եւրոպայի ազդեցութեան սահմաններէն դուրս: Եւ Լինվէրի նման Քէրէնսկիի անյայտացումէն յետոյ, յաղթանակը կը տանին անոնք որ բացէ ի բաց կ'ուրանան այս ազատականութիւնն ու ռամկավարութիւնը, որոնցմով կ'ապրի Եւրոպա 200 տարիէ ի վեր, կը յաջողին անոնք որ իբր գլխատոր, այս բոլորը կ'առնեն իրենց ոտքերուն տակ:

Իրաւունք ունենան կամ ոչ, հոգ չէ հարցը: Քաղաքականութեան մէջ, ինչպէս գիտութեան մէջ, պէտք է նկատի ունենալ ինչ որ կայ: Երբ երեւոյթ մը մեկուսացած է, կարելի է *խօսքն ընել* ազգային իրողութեան մը, և երբեմն ալ՝ մարդու մը ազդեցութեան. բայց, երբ երկու կամ երեք տասնեակ տարիներու շըրջանին մէջ այսքան կարեւոր դէպքեր երեւան կուգան, պէտք է ըսել թէ աշխարհը կերպով մը դէպի այն կողմ կը հակի և թէ այն մեծ մարդերը որոնց խօսքը կ'ընենք, կրցած են արագացնել, ուղղել և հետեւաբար ղեկավարել շարժումը՝ մինչեւ որոշ կէտ մը, բայց թէ հոն կայ յեղաշրջում մը որ կը գլէ զիրենք. անոնք եթէ ուզէին ալ չպիտի կըրնային ընդդիմանալ անոր, որովհետեւ բնական էր: Եւ նոյնիսկ պիտի եզրակացնենք թէ այս մարդերը մեծ են, որովհետեւ դէպքերու ուժն ու ընթացքը ըմբռնելով, օգտագործած են ժողովուրդին խոր բնազդները, ինչպէս մեքենայ մը որուն ուժը հանճարեղ մարդոց գործը չէ, բայց հանճարեղ մարդիկ կրնան զայն օգտագործել:

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

"ՍՏԱՀԱԿՆԵՐ"

Այս գռեհիկ բառը գրի առաւ՝ ռամկավար «Պայքար»ը, Մակեդոնիոյ մեր արի տղոց տագնապին առթիւ:

Հրապարակագիր մը ի՛նչ խիղճ պէտք է ունեցած ըլլայ, 150,000նոց մեր որբերու բանակը անարգելու համար այդպիսի ածականներով, իբրեւ «շահատակութեանց» հերոսներ, անգամ անարժան Հայաստանի հողը տեսնելու...

Յաճախ եմ լսեր մեր բախտաւորկ այլ ճակատաբաց այդ սերունդին հանդէպ անարգանքի խօսքեր, իբրեւ անկիրթ, անոպայ, տգէտ, բուն՝ իրենց բոլոր արարքներուն մէջ: Եւ ամէն անգամ ալ ընդվզեր եմ այդ անիրաւ վերաբերումին համար:

Կրնան մեր այդ տղաքը ըլլալ նուազ բարեկիրթ, քիչ մը բուռն իրենց արտայայտութեանց մէջ եւ ըմբոստ ամէն կարգի անիրաւութեան, ճնշումի դէմ: Բայց երբ մարդ, մանաւանդ հրապարակագիր եւ հանրային կարծիք վարելու կոչուած մարդ մը, երեւոյթներ վեր կ'առնէ, ոչ միայն պարտաւոր է բացատրել զանոնք, այլ և գիտել անկողմնակալ եւ ըսել ոչ միայն թերիները, այլ և անոնց պատճառները եւ տեսնել առաւելութիւնները: «Պայքար»ի խմբագիրը այդ կարգի խղճահարութիւններ չունի:

Մեր պարտքն է ըսել սեւին սեւ, ճերմակին ճերմակ և մանաւանդ սա մեր Ազրիլեան Սանեբուն ճակտէն սրբել ստոր-անոր նետած մուրը:

Շատ ըսուած է թէ ի՛նչեր են անցուցած մեր որբերը, այնպէս, հաբեւանցի, իբրեւ վէպի նիւթ կարծես: Բայց այդ կրկնողներէն ոչ մէկը ապրած է ծանօթ սարսափներէն մէկն ու մէկը: Դիւրին է ըսել ու անցնիլ, անապատներու եկեր են, թուրք՝ եւ արաբ հարեմներէն հաւաքուեր են, իրենց աչքերով տեսեր են իրենց հօր եւ մօր ջարդը, իրենց քոյրերուն դէմ եղած անլուր վայրագութիւնները: Դիւրին է մանաւանդ մեղադրել որ բարքեր են իւրացուցեր այդ կեանքէն ու դարձեր են կարծր, ըմբոստ, գիւրագրգիռ եւ թերակիրթ:

Այդ ըսողները, վստահ եմ որ չեն իսկ անդրադարձած իրենց քնքուշ զաւակներուն եւ չեն ալ տեսած թէ ի՛նչ են դարձեր անոնք, ստնտուներով մեծնալէ, մասնաւոր վարժուհիներով դաստիարակուելէ եւ իրենց հօր ու մօր գուրգուրանքը եւ խնամքը չարաչար վայելելէ վերջ: Անոնց ներելի է մէկ մէկ անպէտ, փուճ, անոպայ մարդ դառնալ, խաղամոլ գեղխ եւ շուայտ. անօգուտ՝ իրենց ազգին, ընտանիքին կամ իրենց իսկ անձին: Անոնք ճակատաբաց կրնան ուրանալ նոյն իսկ իրենց ազգը եւ հայ անունը: Իսկ մեր որբերը, որոնք իրենց արիւնով են պաշտեր հայ անունը, որոնք անլուր չարչարանքներով են կերտեր իրենց բարոյականը, նկարագիրը, կամքը, իրենց ծնողքներուն արիւնով են թրջեր ամբողջ Հայաստան աշխարհը, կ'ըլլան անարժան Հայաստան իսկ մըտնելու, որովհետեւ ո՛հ, որովհետեւ լսեցէ՛ք, որ մը մէկը, 150,000էն մէկը ձեռք է վերցուցեր մտաւորականի մը...

Եւ դուք բոլորդ, բոլորդ որ կը քննադատէք, կը մեղադրէք եւ անլուր ածականներով կը նախատէք մեր ժողովուրդին վաղուան յոյսը, նոր եւ բիտասարդութեան մէկ ստուար մասը, անդրադարձէք մօտաւոր անցեալին եւ ըսէք թէ ի՞նչ ըրիք այդ տըղոց համար, որպէս զի բարեկիրթ ըլլան, — ձեր բառով: Անոնց կերած պատառ մը հացը հազար անգամ իրենց երեսին տուիք. ոչ միայն իրենց մանկութեան օրերուն, այլ եւ հիմա: Եւ ուզեցիք որ միշտ մնար ծուռ, խոնարհ, գլխեր-ցերեկ աղօթեն ձեր արեւշատութեան համար:

Ի՛նչքան ազնիւ էք...

Բարեբախտաբար որբերը գտեր են իրենց ճամբան: Անոնք աշխատող, անկախ բազուկներ են: Մեծ մասը ընտանիք եւ զաւակներ ունին, հանրային կեանքին կը մասնակցին, գիտեն իրենց քրտինքէն բաժին հանել իրենց տառապող եղբայրներուն: Անոնք մարդ են դարձած արդէն: Տեսէք իրենք են որ ամէնէն առաջ օգնութեան կը հասնին Մակեդոնիոյ իրենց եղբայրներուն, որոնք ժամանակաւոր տագնապի մը մատնուած են այժմ: Անոնք ձեր տղոց պէս չեն ուրանար իրենց հայ ըլլալը, կը պարծենան իրենց անունով եւ ծագումով: Նկարագրի հիմնական գիծերը ունին արդէն: Կամաց կամաց կը մեղմանայ անոնց քիչ մը բուռն բնաւորութիւնն ալ երբ ընտանեկան քաղցրութիւնը ճանչնան:

Ստահա՞կ... Ի՛նչ իրական ստահակներ կան ձեր բոլորտիքը, նոյն իսկ գիրքերու հասած: Կատարեալ «խուժան», որ Հայաստան կը խաղայ իբրեւ զուարճալիք, բայց հայրենիքի արիւնաղանգ հողն անգամ չատ կը տեսնէ 1915ի անտէր մնացորդներուն համար...:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բարեգործականի 25ամեայ գործունէութեան արծաթեայ յոբելեանը տօնուեցաւ այստեղ ալ:

Խօսելով միայն Մարսէյլի մասին, անմիջապէս կրնամ ըսել թէ յուսախաբ եղայ եւ ինծի պէս հարիւրաւորներ: Կը կարծէի թէ այս հանդիսաւոր տօնին հրաւիրուած կ'ըլլան մեծ ու պզտիկ բոլոր կազմակերպութիւնները՝ ազգային վարչութիւնը իր կազմով, առաջնորդը, քահանաները եւ յարանուանութեանց ներկայացուցիչները, վերջապէս հին գաղութի երեւելիները: Կը սպասէինք որ բեմը զարդարուած ըլլար հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով: Կը սպասէինք որ իր քսանըհինգամեակի հանդէսին բացումը կատարուէր «Մեր Հայրենիք»ով եւ դեռ կ'ակնկալէինք շատ մը բաներ: Սակայն թողունք այդ բոլորը եւ ջանանք տալ հանդէսին իրական պատկերը:

Վիէօ-Փօրէն հանրակառքով տասնըհինգ վայրկեան հեռու «Անտուժ»ի բարձրաւանդակին վրայ, վիլլայի մը ընդարձակ պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ տօնակատարութիւնը:

Բեմը վիլլայի ներքին դրան առջեւ պատրաստուած պզտիկ ամպիոն մըն էր, որուն վրայ փռուած էր կապերտ մը: Վրան դրուած էր Պօղոս Նուպարի կենդանագիրը, շրջանակի մէջ

...ած. յետոյ սեղան մը կա...
...ծածկոցով։
...Բեմին աջ ու ձախ կողմը
...ական աթոռներ շարուած
..., ժամանածիւղի անդամներու
...անիքներուն եւ պարագա...
...ին համար, իսկ առջեւի
...ր յատկացուած էր հասա...
...ժողովուրդին, երկաթէ ա...
...ներ խիտ-խիտ շարուած։
...բացումը տեղի ունեցաւ ժա...
3.30ին, մօտ 150 հանդիսա...
...ներու ներկայութեամբ։
...նուագախումբը անանուն
...երգ մը հնչեցուց։ Նախա...
... Պ. Կիւմիւշեան հրաւիրեց
...ները վայրկեան մը յոտն...
... յարգել հիմնադիր հան...
... փաշային յիշատակը։
Առաջին անգամ բեմ հրա...
...եցաւ Մարսէյլի մասնա...
... հիմնադիրներէն Պ. Մ.
...անեան։
«Մեր ազգային անհաշուելի
...ններէն յետոյ, ի՞նչ կը
... մեզի, եթէ ոչ ամուր ազ...
...ին կազմակերպութիւն, ազ...
...ին բարեգործութիւն եւ ազ...
...պահպանումի գործը»։
Փոքրիկն Օր. Թորոսեան ար...
...անեց Մ. Փորթուգալեանի
...իւթիւնը զօրութիւն է» ո...
...անաւորը։ Յետոյ նուագա...
...մբը նուագեց «Տալւորիկի
...ակ եմ քաջ»ը։ Խօսեցաւ
... Պ. Ե. Թորոսեան որ դրուա...
... Բարեգործականի գործու...
...ւթիւնը։
...Պզտիկ օրիորդ մը մեներգեց
...երգը», յետոյ «Կուժն ա...
... Ուզունեան արտասանեց
... մը մոխիր» եւ «Կարօտ
...երենիք»ն։ Յետոյ հրաւիրու...
... Պալաքեան եպիսկ.։ «Զկայ
...առավարութիւն մը որ չքննա...
...ուի իր ժողովուրդին կողմէ
... չկայ կազմակերպութիւն մը
... քննադատութեան ենթարկը...
... չըլլայ, ու ես չեմ գիտեր
... Բարեգործականը ինչո՞ւ կը
... քննադատութիւններէ։
... կրնայ ուրանալ Բարե...
...րծականի 25 տարուան գոր...
...ունէութիւնը, սակայն ես այժմ
... զգամ թէ 25 տարիները
... քիչ մը յոգնեցուցած եւ
...ացուցած են։ Երիտասարդա...
... արիւն պէտք է ներարկել
... երակներուն մէջ»։
Յետոյ առաջնորդը գրպանէն
...Յառաջ» մը հանելով, սկսաւ
... կարդալ Բարեգործականի նոր
...գիծ— առաջադրութիւնները
... բացատրելով անոնց իրա...
...ործումէն առաջ գալիք բա...
...ները կրկնեց։

«Պէտք է ժողովրդականացընել Բարեգործականը, այդ ծրագիրները յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար։ Ասկէ վեց ամիս առաջ նոյն դիտողութիւններն ըրի, Բարեգործականի մէկ հանդէսին, լսելէ յետոյ անոր վարիչ-պատուիրակին գեղեցիկ խօսքերը»։

Այս արդար քննադատութիւնները հաճելի չեկան ոմանց, մանաւանդ առաջնորդին ձեռքին մէջ «Յառաջ»ի երեւումը կատղեցուց «բարեսէր» պարոնները, որոնք սկսան տրտմալ աջէն ու ձախէն՝

— Ի՞նչ հարկ Բարեգործականի հանդէսին «Յառաջ» կարդալ...

Պալաքեան եպսկ. վերջացուց իր քննադատութիւնները ժողովուրդի ծափերուն մէջ։

Հանդէսը վերջ գտաւ քրքջալից զաւեշտով մը։

Ս. Միլտոնեան

ՔԷՍԻՐԻԿՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քէսիրիկի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կազմակերպած էր երեկոյթ մը, որտեղի ունեցաւ յունիս 13ին շաբաթ իրիկուն։ Հակառակ որ օդըաննպաստ էր կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր քաջալերելու Քէսիրիկցիներու այս ձեռնարկը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր ժողովուրդը ունկնդրեց յոտնկայս։

Միութեան կողմէ բացման խօսքը ըրաւ Պ. Կիւմիւշեանը, որ ակնարկ մը նետեց Քէսիրիկի անցեալին վրայ, հակիրճ կերպով պատկերացուց Միութեանս գործունէութիւնը, ծառանաչեց նոր սերունդի այլասերման վտանգը ու ըսաւ ներկայիս այս խնդիրը աւելի քան երբեք մեզ կը պարտադրէ որ մենք միջոցներ խորհինք նոր սերունդը այլասերման վտանգէն փրկելու։ Առոր հիմնական դարմանն է բոլոր միութիւններու համագործակցութիւնը դէթ կրթական խնդրին շուրջ։ Այս առթիւ մեր Միութեան դիրքը յայտնէ ոչ միայն խօսքով այլ գործնական քայլով, ու նիւթականով ցոյց տուած է իր գուրգուրանքը հանդէպ նոր սերունդի փրկութեան։

Բացման խօսքէն վերջ փոքրիկներ Կիւմիւշեան երգեցին «Յառաջ Նահատակ»ը ձեռքերուն մէջ հպարտ բռնած մեր տարագիր ու պաշտելի եռագոյնը։ Մեներգեց Օր. Պիւլպիւլեան, արտասանութիւններ ըրին Պ. Պ. Ն. Մարգարեան, Պիւլպիւլեան, Ն. Կիւմիւշեան եւ Մ. Գաբրիէլեան ու Օր. Մելիտոսեան, մենախօսութիւններ ըրին Պ. Պ. Ս. Տէր Մարտիրոսեան եւ Պիւլպիւլեան։ Առաջին գեղարուեստական մասը լրացած ըլլալով, Միութեան կողմէ պատրաստուած շիշ մը շամփանեայ եւ նապաստակ մը աճուրդի դրուեցաւ, կարճ ժամանակի մէջ գոյացնելով 280 ֆրանք։ Աճուրդը շահեցաւ Պ. Մանասէլեանը։

Երկրորդ մասին ներկայացուեցաւ խիստ քրքջալից զաւեշտ մը ղեկավարութեամբ դերասան Միհրան Գաբրիէլեանի, դերակատարները հակառակ իրենց անփորձութեան լաւ էին։ Հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն լաւ տպաւորութիւն մը թողլով ներկաներուն վրայ։

Պ. Նանեան

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան եւ Պետական Կարմիր Խաչի (Տիկնանց Միութիւն) վերջին դասախօսութիւնը կատարուեցաւ յունիս 12ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։

Առաջին դասախօսն էր Տօքթ. Եաղուպ, նիւթը՝ «Պզտիկ վիրաբուժութիւնը եւ վէրքի խընամքը», զոր երեքի բաժնեց. 1) Հին վէրքեր, 2) Լիւսդէրեան վիրաբուժութիւն, եւ 3) Փասթէօրեան դրութիւն։ Ասոնց մէջէն ամէնէն լաւը Փասթէօրեան դրութիւնն է, որուն հիմն է թէնթիւր տ'իօտը։ Հին դրութեամբ՝ ասիտ ֆինիք եւ կամ սիւպլիմէ կը գործածուէր. բայց հիմա անոնք մէկդի թողուած են։ Ամէն տեսակ վէրքի համար թէնթիւր տ'իօտ գործածելու է եւ վրան ծածկելու է հականեխուած լաթով մը։ Աղտոտ վէրքերը օճառինջուրով լուալէ ետք՝ ալքօլով չորցնելու եւ վրան թէնթիւր տ'իօտ դնելու է։ Իսկ աղբերու մօտիկ իյնալէն յառաջ եկած վէրքերու համար շիճուկ պէտք է ներարկել։

Յետոյ խօսեցաւ Փրոֆ. Աղաջանեան, «Ջղային դրութեան առողջապահութեան» մասին, եւ թուեց քաղաքներու ժխորներէն յառաջ եկած ջղային խանգարումները։ Այսպէս նաեւ սինէմաներ, տանսինկը, T. S. F.ը եւ ինքնաշարժները։

Այս դասախօսութեանց շարքը որ տասը շաբաթ տեւեց,

փակուեցաւ Բժշկական Միութեան նախագահին վերջաբանով։ Շնորհակալութիւն կը յայտնէր ունկնդիրներուն, բոլոր դասախօսներուն որոնք համբերութեամբ պատրաստած էին իրենց դասախօսութիւնները ու գլխաւորաբար Փարիզի մամուլին որ չխնայեց ամէն ջանք, յաջողցնելու համար գաղթահայութեան առողջապահութեան հարցը, հրատարակելով Միութեան ազդերը ու դասախօսութեանց ամփոփումը։

Ներկայ

ԳԵՐՄԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՃՈՒՄԸ

1930 տարուան ընթացքին գերմանացի և ֆրանսացի ժողովուրդներու աճումը՝

	գերման	ֆրանս.
Ամուսնութիւն	562,491	342,698
Ծնունդ	1,126,829	748,911
Մահ	415,924	99,786

Գերմանացիները 1930ին 20,000 պակաս ծնունդ ունին նախորդ տարուան թիւէն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայրենիք ամսագրի այս տարուան յունիսի թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ա. Ահարոնեան՝ Ծիծեռնակի բոյնը։ Ա. Աճէմեան՝ Ես կը ղրկեմ քեզի ընծայ։ Տարագիր՝ Մարի Ալմոյեան։ Մ. Մանուկեան՝ Գիւղի կարօտ։ Համաստեղ՝ Սպիտակ ձիաւորը։ Ուխտաւոր՝ Սեպտեմբերի իրիկուն։ Ռուբէն՝ Որբերը։ Արմէն անոյշ՝ Թափուր է հոգիս։ Արսէն Երկաթ՝ Եգիպտոս։ Ա. Տիգրանեան-Ահարոնեան՝ Բանաստեղծութիւններ։ Շրջիկ՝ Հ. Ասատուր։ Վ. Սոֆեան՝ Ցուէք...։ Խ. Զաւէն՝ Կեանքիս մատաղ գարունքին։ Փրոֆ. Ն. Աղոնց՝ Վասիլ Հայազն։ Ա. Ջամալեան՝ Ընկերվարական ծրագիրների փոփոխութիւններ։ Ռուբէն՝ Արաբական աշխարհի մէջ։ Անդրանիկի յուշերը։ Տիգրան՝ Շատախի ինքնապաշտպանութիւնը։ Կարէն՝ Արեւմտահայ գաղութ մը Կովկասի մէջ։ Ա. Աբեղեան՝ Հայագիտութիւնը անցեալում եւ ներկայում։ Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն)։ Ա. Խոնդկարեան՝ Գրախօսական Մալխասի «Ապրումներ»ու մասին։ Ֆ.՝ Ամերիկահայ կեանք (ամսական տեսութիւն)։

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ, ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգինները, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն։ կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 23)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ի հարցարանը մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը արթնցուց ամէն տեղ։ Ամէնէն անտարբերներն ալ խորհրդածութիւններով եւ գործնական տեսակէտներով կը պատասխանեն հարցարանին։

Այլասերման ահաւոր և սպիտակ վտանգը, որ դամոկլեան սուրի նման կախուածէ նոր սերունդի գլխուն, կարելի է սահմանափակել միայն համագործակցութեամբ։ Համագործակցական մարմին մըն է որ պիտի կրնայ դաստիարակել, հայկական կրթութիւն տալ։

Այսպիսի մարմին մը ստեղծելու համար, պէտք է վանել նեղմտութիւնը եւ փոքրոգութիւնը, թողուլ ժողովուրդին որ գիտակցօրէն ապարէզ իջնէ, իր քիչով աշխատելու սրբազան նպատակին համար։

Ժողովուրդի խոնարհ խաւերու հոգին ու մտածումը այս ուղղութեամբ աւելի սրտառուչ է եւ շինիչ, քան առտուան յօրանջումէն յետոյ, մինչեւ երեկոյ ալեւլուիաներով ժամանակ անցնողներու միտքն ու «հրաշագործութիւնը»։

Որպէսզի նոր սերունդի փըրկութիւնը գործնական փուլի մը մէջ մտնէ եւ մարմին ու թեւ առնէ ու իւրաքանչիւր սրտցաւ Հայու հոգիին խօսի, հարկ է մէջտեղէն վերցնել կուսակցական ալլազան պոռչտուքները, ինչպէս նաեւ քինախնդրութիւնը։

Յետոյ, անմիջականօրէն կազմակերպել համագաղթային խարիսխ մը, որուն հիմը ամուր դնելու համար ամէն պարտաճանաչ հայ պիտի աշխատի։

Տարագիր եւ հայրենազուրկ ժողովուրդի խոնարհ խաւը աւելի կը հետաքրքրուի նոր սերունդի փրկութեան հարցով, քան բանդէտ վարպետներն ու վարդապետները։ Վարպետը իր գոյնզգոյն խօսքերով փոշի կը մաղէ, իսկ վարդապետը իր աքեմէն շատ անդին չի տեսներ (բացառութիւնները յարգելի են)։ Այդ խաւին համար տաժանելի է, երբ կը տեսնէ որ իր մանուկը կ'օտարանայ լեզուով եւ շարժուձեւով։

Ասկէ շատ առաջ, «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ առաջարկ մը դրած էինք Մարսիլիոյ գաղութին համար։ Այսօր այդ առաջարկին կարեւորութիւնը աւելի շեշտուած է.— Ստեղծել միջգաւառային ժողով մը, որ յարաբերութեան մտնէ բոլոր Հայր. Միութեանց հետ, հաշտարար մթնոլորտ մը ստեղծելու համար։

Ժամանակն է որ ամէն հայ ձեռք ձեռքի եւ սիրտ սրտի տալով, մոռնայ իրարու, մոռնայ կուսակցական քէն ու վէճ, յարանուանական հիւանդութիւն եւ համագործակցութեան լայն ասպարէզ բանայ, որպէսզի կարելի ըլլայ հայ պահել Մեսրոպեան սքանչելի տառերուն ծարաւի հայ մանուկը եւ փրկել նոր սերունդը այլասերման ճերմակ սպանդէն։

«Յառաջ» իր լայն աշխատանքը կը տանի այս ուղղութեամբ։ Եւ որպէսզի շօշափուած հարցը աւելի ընդունելութիւն գտնէ, ցանկալի է որ միւս թերթերն ալ մէկ մէկ անկիւն նուիրեն, եւ դիւրացնեն կազմակերպութիւնը՝ Նոր սերունդի փըրկութեան կոմիտէին։

Մարտ. Թաշճեան

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԶԻՆ ԵՒ ՄԵՄ

(Քրտական հէքեաթ)

Երգիչները սկսած էին իրենց ...եղին պարտէզին մէջ, գովերգե... Զինն ու Մեմը։ Իրենց երգերուն ...նուագարաններուն արձագանգը կը ...նէր մինչեւ Մեմ։ Վհուկը, որ ...ր զաւ մը լարած էր, գնաց Մեմի ...րապին մօտ եւ լուսանցքէն այս...պէս խօսեցաւ.

— Մե՛մ, Մե՛մ, գիտե՞ս, ինչո՞ւ ...մար են այս երգերն ու նուագը։

— Կը լսեմ անոնց արձագանգը ... կը հետեւցնեմ, որ մարդիկ ու...րախ են եւ երջանիկ, բայց չեմ ...տեր ի՛նչ պատճառով։

— Զին, որ քեզ մոռցաւ, կ'ա...մուսնանայ այսօր եւ այս երգերը ... նուագը անոր հարսնիքին առ...թիւ են։

— Ո՛հ, վրաս վստահութիւն ...ունիմ, դուն կ'ուզես խաբել զիս, ...թէ ճիշդ ըլլար, Զին ինք կ'իմա...ցնէր ինծի։

— Ճիշդ է ինչ որ կ'ըսեմ, բայց ...քանի որ չես հաւատար ինծի, պիտի ...երթաս ըսեմ Զինի, որ զիս ղրկած ...էր մօտդ այս լուրը տալու։ Թող ինք ...գայ ըսէ քեզի։

Վհուկը, որ գիտեր թէ Զին կը ...պատրաստուէր վիրապին մօտ գալու ...ընկերակցութեամբ երգիչներու եւ ...նուագածուներու, որպէսզի հաղորդէ ...ամուսնութեան լուրը եւ վիրապէն ...դուրս հանէ Մեմը,— փազեց առջեւը ...եւ ըսաւ.

— Ուզեցի որ առաջին անգամ ես հաղորդեմ Մեմի այս ուրախ լուրը, բայց Մեմ չհաւատաց ինծի։ Չի հաւատար, որ այս բոլոր պատրաստութիւնները ձեր ամուսնութեան համար են, եւ ըսաւ որ չպիտի հաւատայ մինչեւ որ դուք անձամբ չհաղորդէք իրեն։

Զին արագացուց իր քայլերը եւ հասաւ վիրապ, ընկերակցութեամբ վհուկին, որ չէր ուզեր բաժնուիլ։ Զին հրճուագին պոռաց վիրապէն ներս.

— Մե՛մ, Մե՛մ...

Մեմ, թէեւ չէր հաւատար վըհուկին տուած լուրին, սուր կասկածով մը հարցուց.

— Զի՛ն, օ՛ Զին, ի՞նչ կը նշանակեն այս երգերն ու նուագը։

— Մե՛մ, այս երգիչներն ու նուագածուները կը տօնեն ամուսնութիւնս... քու հետդ։

Ափսո՜ս, Մեմ, որ թունաւորուած էր վհուկին խարդախ խօսքերով, ըստիկ չըրաւ այլեւս որ Զին վերջացնէ իր խօսքը, եւ հաւատաց թէ իրապէս մոռցած էր ան եւ կ'ամուսնանար... ուրիշի մը հետ։ Ա՛լ ուժ չունեցաւ աւելի դիմադրելու։ Սիրոյ եւ հոգեվարքի ծիչ մը թռաւ շրթներէն եւ յաւէն կայծակնահար ինկաւ գետին։

Պարանը, զոր բերած էին վիրապէն դուրս հանելու համար Մեմը, ափսո՜ս ծառայեց միայն դիա՛կը վեր քաշելու։

Նուագածուներն ու երգիչները լռեցին։ Անհուն տխրութիւն մը պաշարեց բոլորը։ Զին նետուեցաւ դիակին վրայ եւ սկսաւ լալ ու հեծկլտալ։

Նախարարը, որուն լուր տրուեցաւ, եկաւ հասաւ եւ իր ողբը միացուց Զինի հեծկլտուքին, սգալով բարեկամը, զոր կը կորսնցնէր այն պահուն՝ երբ կը կարծէր թէ ապահոված է այլեւս երջանկութիւնը։

Ցանկարծ ոտքի կանգնեցաւ Զին եւ ուղղուեցաւ իր ապարանքը։ Պահ մը Զինի ապարանքէն լսուեցաւ լաց ու ողբ, յետոյ նաժիշտները ցիմարի պէս վազեցին իշխանին մօտ, լուր տալու թէ Զին թունաւորեց ինքզինք։ Պալատն ու ամբողջ քաղաքը դարձեալ ինկան եւ այս անգամ աւելի խոր եւ աւելի մեծ սուգի մը մէջ։ Որոշուեցաւ Զինը եւ Մեմը թաղել երկու գերեզմաններու մէջ կողք կողքի։

Ը

Յաջորդ օրն իսկ այս զոյգ թաղումին, ամէնքը ապշած էին տեսնելով որ բացուած են Զինի եւ Մեմի գերեզմանները, եւ երկուքը կը հանգչէին մէկ գերեզմանի մէջ։ Բաժնեցին անոնց մարմինները եւ նորէն թաղեցին իրենց գերեզմաններուն մէջ, մէկը միւսին կողքին։

Նախարարը իշխանին գնաց եւ արդարութիւն պահանջեց, ամբաստանելով վհուկը, որ գերագոյն դատարանին յանձնուեցաւ։ Իշխանը եւս համոզուեցաւ որ վհուկը զինք մոլորեցուցած էր։ Դատարանը մահուան դատապարտեց վհուկը, եւ որոշում տրուեցաւ որ գլխատումը կատարուի Մեմի եւ Զինի գերեզմաններուն առջեւ։

Երբ գլուխը կտրեցին, կաթիլ մը արիւն ինկաւ երկու գերեզմաններուն միջեւ եւ խակոյն հալուէի տունկ մը բուսաւ այնտեղ, վհուկը մեռած պահուն իսկ ատով ուզեց շարունակել իր չարութիւնը,— բաժնել երկու սիրահարները իրենց գերեզմաններուն մէջ, ինչպէս բաժնած էր կեանքի մէջ։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Սուրէյա Պէտր Խան այս հէքեաթին հետ կուտայ նաեւ հետեւեալ փոփոխակը.—

Երեք պարիկներ, աղաւնիներու փոխակերպեալ, շրջագայելու ելան իշխան Ազինի երկիրը։

Երբ հասան աւազանի մը եզերքը, ուզեցին լողնալ։ Ուստի թողուցին իրենց փետուրները և ջուրը մտան։

Կրտսեր պարիկը կանուխկեկ դուրս ելաւ աւազանէն, հագաւ իր փետուրները, առաւ իր քոյրերուն փետուրներն ալ, և թռեցաւ ծառի մը ճիւղին վրայ, ուրկէ սկսաւ դիտել լողցող պարիկները։ Իր քոյրերը, ջուրին եզերքէն, խնդրեցին, որ որ յանձնէ իրենց փետուրները։ Կրտսերը մերժեց և ըսաւ.

— Ա՜խ, ես երբեք տեսած չէի ձեզի նման գեղանի աղջիկներ, թոյլ տուէք, որ պահ մը դիտեմ ձեզ։

Իր քոյրերը պատասխանեցին.

— Ի՞նչ կ'արժէ մեր գեղեցկութիւնը բաղդատմամբ այն գեղեցկութեան, որով օժտուած է Զին, Պոթանի իշխանին աղջիկը, կամ այն գեղեցկութեան, որով օժտուած է Մեմ, Ալանի թագաւորը։

Այն ատեն կրտսեր պարիկը խնդրեց իր քոյրերէն, որպէս զի ցոյց տան Զինը եւ Մեմը։ Եւ երբ անոնք խոստացան, վերադարձուց փետուրները։

Ու երեք պարիկները միասին թռան գացին Պուրկժա-Պէլէքի պալատը, Ճէզիրէ-Պոթանի մէջ։ Եւ թառեցան Զինի պատուհանին վրայ։ Այնտեղ որոշեցին Զինը փոխադրել Մեմի անկողինը։

Հէքեաթը կը պատմէ թէ իշխանը պատերազմի մէջ կը գտնուէր, երբ Մեմ վիրաւորուեցաւ ու եկաւ Ճէզիրէ-Պոթան։ Վհուկին հետեւելով իշխանը պալատ վերադարձաւ եւ Զինը գտաւ Մեմի մօտ։ Նախարարը, փրկելու համար կացութիւնը, ոչ միայն հրդեհեց պալատը, այլ նաեւ կրակին մէջ ձգեց իր զաւակը։ Այս շփոթութեան մէջ, Զին խոյս տուաւ սենեակէն, բայց հայրը տեսաւ շըրջազգեստին ծայրը։ Մեմ նետուեցաւ բոցերուն մէջ, ազատելու համար նախարարին երախան։ Այն ատեն բոցերը փոխակերպուեցան ծաղկաստանի մը եւ երախան ազատեցաւ մահուընէ։

Թագուհիին եւ Զինի շրջազգեստները նոյն գոյնը ունէին, այնպէս որ իշխան Ազին կարծեց թէ անհաւատարիմը իր թագուհին է եւ ոչ թէ աղջիկը, Զին։ Ահա այդ կասկածը փարատելու համար, Մեմ խոստովանեցաւ, որ կը սիրէ Զինը։

Յետոյ հէքեաթը կը պատմէ թէ ինչպէս տեղի ունեցաւ Մեմի մահը, զոր կը վերագրէ անուսաղութեան, իսկ Զինի մահը՝ վշտահարութեան։

Անոնց մահէն յետոյ, իշխան Ազին իր երազին մէջ տեսաւ աղջիկը, Զին, որ կը հրաւիրէր զինք գերեզման եւ երկու շիրիմներուն մէջտեղը գտնուած ծակէ մը ներս նայիլ։ Իշխանը առտուն գերեզման գընաց եւ տեսաւ երկու ձեռքեր, որ իրարու ընդելուզուած էին։ Զափազանց յուզուած, հրամայեց սպաննել վհուկը, որ փախաւ եւ գերեզման ապաստանեցաւ։ Իր դաշիններէն մին զայն բռնեց Զինի շիրիմին վրայ եւ սուրի մէկ հարուածով թռցուց գլուխը։ Կաթիլ մը արիւն ինկաւ փոսին մէջ եւ յանկարծ հալուէի տունկ մը բուսաւ, բաժնելով երկու սիրահարներուն ձեռքերը։

Այդ շիրիմները տակաւին գոյութիւն ունին Ճէզիրէ Պոթանի մէջ, ինչպէս հալուէն, և Քիւրտերուն համար ուխտավայր դարձած են։

Երգիչները, որ կ'ուզեն երգել Ահմէտ Խանիի բանաստեղծութիւնները, նախ կ'երթան այցելել այս շիրիմներուն։

Այդ ուխտագնացութենէն ետքն է, որ արտօնուած կը զգան երգելու քրտական բանաստեղծութիւնները։

Աւանդութիւն մը, որ միշտ յարգուած է խղճմտութեամբ։

ՎԵՐՋ

Թէ Զօկուի մահը պիտի ստեղծէ վտանգաւոր կացութիւն մը Պալքաններու մէջ: Կ՛ըսուի թէ Իտալացիներուն նպատակն է Զօկուի յաջորդ նշանակել Մոնթէնէկրոյի Միշէլ Իշխանը որ խնամական կապեր ունի Սերպիոյ նախկին արքայական գերդաստանին հետ: Միեւնոյն ատեն, Իտալացիները մտադիր են նաեւ մայրաքաղաքը Թիրանայէն փոխադրել Շքոտրա:

Այս մտադրութիւնները կը վրդովեն Մոնթէնէկրօն եւ անկարելի կը դարձնեն Սպանիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ մերձեցման ամէն փորձ: Խռովութիւններու ընթացքին, Իտալիա պիտի օգտագործէ Թիրանայի դաշնագրով իրեն տրուած իրաւունքները, զօրամասեր հանելու համար Ալպանիա եւ այդ պարագային, կասկածելի է որ իր զօրախումբերը պարպէ:

Կը յիշուի թէ իտալական կառավարութիւնը վերջերս Ալպանիոյ առաջարկած էր 200 միլիոն լիրի անտոկոս փոխառութիւն մը, պայմանաւ որ 10,000 իտալացի ընտանիքներ երթան հաստատուին Ալպանիա, երկրին ամէնէն բարեբեր շրջանին մէջ, դէպի հարաւ, եւ հոն կազմեն կէս-ինքնավար գաղութ մը: Այս ծրագիրը կ՛ըսեն, պիտի ուժեղացնէ Իտալիոյ դիրքը Ալպանիոյ մէջ եւ այս երկիրը որուն անկախութիւնը երաշխաւորուած է դաշնագրերով բոլոր մեծ պետութեանց կողմէ, պիտի դարձնէ Իտալիոյ գործողութեանց խարիսխը ընդդէմ Եուկօսլաւիոյ, այն պարագային որ պատերազմ ծագի:

Աւստրիոյ տագնապը

Էնտէր որուն յանձնուած էր Աւստրիոյ դահլիճին վերակազմութիւնը, մերժեց իրեն յանձնուած պաշտօնը, որովհետեւ պայմանները զոր ներկայացուցած էր, անընդունելի նկատուեցան զանազան հոսանքներու կողմէ:

Հանրապետութեան նախագահը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները:

Նկատի ունենալով ելեւմտական ծանր տագնապը որուն ենթարկուած է Աւստրիա, ելեւմտական եւ ճարտարարուեստական շրջանակները, անհրաժեշտ կը նկատեն դահլիճին արագ կազմութիւնը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր - Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins.

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ: Ներկայ կ՛ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՍԱՐՍԷԼ Առնուվիլի ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ «Հրայր» խումբի ընկերները այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին ընկ. Երանեանի աշխատանոցը, 11 rue des Bauves. Կրնան ներկայ ըլլալ նաեւ «Ռազմիկ»ի ընկերները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ՛ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին, 32 Ave. des Gobelins, սրճարանի վերնայարկը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊՕՄՕՆ Սէն Ժուլիէնի (Մարսէյլ) Զաւարեան խումբի ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի:

ՊԷԼՖՕՐԻ Վազգէն խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ-Իսի լէ-Մուլինօի Կարմիր Խաչի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 4ին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ:

ՏԱՐՕՆ Տուրուբերանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին, 131 rue Fbg. du Temple, մէթրօ Պէլվիլ: Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot, Ալֆօրվիլ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններուն մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին փլաս Սէն Միշէլի Թիւ 10 պիւրօ թապայի վերնայարկը:

Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն, ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ եւ զեկոյց:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին: Այս նոյն օրակարգով երկրորդ ժողովն ըլլալով, ներկաներուն թիւը օրինական պիտի համարուի:

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Զարսանճագի Հայր. միութեան մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 60 Րիւ Բալլէի սրճարանը:

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. միութեան ընտանեկան հաւաքոյթը վաղը կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Քլամառի անտառին մէջ, Ֆօնթէն Սէնթ Մարիի աղբիւրին մօտ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Պատ. Միութեան ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ:

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
կը խօսի՝ Ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԿԱՐՏԱՆ

Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, Պիվէռի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ
կը խօսի՝ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի Պատ. միութեան կողմէ
իր հիմնարկութեան տարելիցին առթիւ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին
վաղը կիր. ժամը 2.30ին Տէսինահայութեան ծանօթ պաղ աղբիւրին քով
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԱՌՕՆԷ
կը ներկայացուի «ԵՐԿՈՒ ԱՆՎԱՐՏԻՆԵՐ»
կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երկսեռ երգչախումբը
երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն ճոխ պիւֆէ
կարելի է ճաշը միասին բերել
Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիի
Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի «փօրթ տ'իթալի»ի մասնաճիւղին կողմէ
ի նպաստ դպրոցական սրահի մը շինութեան
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de la Mutualitéի մէջ
24 Rue St. Victor, Métro Maubert-Mutualité կամ Cardinal Lemaine
Մասնաճիւղին Թատերական խումբը կը ներկայացնէ
ՓԱՐՈՍԻՆ ՊԱՀԱՊԱՆԸ և ՎԱՐՁՈՒԱԾ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ (զաւեշտ)
Մուտք 3 ֆրանք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

Ռէնի «Գնդակահարուածներու» մասին
կը խօսի՝ Ս. ՔՕՉԱՐԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Հովանաւորութեամբ փարիզի Հայ տիկնանց միութեան
յունիս 27, կիրակի, ժամը 3ին միւթիւալիթէի սրահին մէջ
Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ՅՈՒՆԻՍ 25ԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ„ ՀԱՏՈՐ ԹԻՒ 3

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(ՄՇՈՅ ԳԵՂԱՄ)

ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

Ֆրանսա, գաղութներ եւ պալքաններ 30 ֆրանք, մնացեալ երկիրներ 1 տոլար 50:

դիմել՝ L. Kévonianի, 235 Fbg. St. Martin. Paris (10)

ԾԱՆՕԹ.— Նպաստաւոր է բաժանորդագրուիլ Ն. Գ. Բ.ի հրատարակութեանց ամբողջ շարքին (12 հատոր) որ կ'արժէ միայն 200 ֆրանք Ֆրանսա, Գաղութներ, Պալքաններ եւ 10 տոլար ուրիշ երկրներ:

ՀՐԱՒԷՐ

Կէյվէյի եւ Շրջանի Հայր. միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ փարիզ եւ շրջակաները բնակող կէյվէցի, գուրտպելէնցի, գէնճըլար էջմէցի եւ մինա գիւղցի արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին պ. Ղեւոնդ Ջափարեանի ճաշարանին մէջ, 36 Rue Polonceau, մէթրօ Պարպէս: կարեւոր օրակարգ: Ֆրանսայի գաւառներու եւ արտասահմանի հայրենակիցներէն կը խնդրուի միութեան անուան իրենց թղթակցութիւնները ղրկել S. Kapamadjianի (coiffeur) 55 Bld. Rodin, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ ՖՐԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 914.60:

կարգադրեցինք

Պէլֆօռ, Ե. Տ.— 35:

Տէսին, Ս. Տ.— 100:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Բէրովբէ Տէր-Ներսէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Լեւոն Տէր-Ներսէսեանը (30 տարեկան), որ 1915ի եղեռնէն մինչեւ 1923 կը գտնուէր Մարտին: Կը կարծուի թէ Հալէպ անցած է: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Frères Der-Nerssesian 38Rue Lepic, Paris: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ 1931
21 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1601

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Բուն բառը Վարպետն է. բայց ժողովուրդը ճանչցաւ զայն իբրեւ Վարդապետ, որ տարիներ ու տարիներ պատարագեց Արուեստին համար: Սպասաւորեց երգին ու երաժշտութեան, այնքան երկիւղածութեամբ եւ յարատեւութեամբ:

Չկա՛յ Վարդապետը՝ ահա տասը տարիէ ի վեր: Կայ ու չկայ: Ողջ՝ մարմինով, կորսուած՝ մտքով:

Ան որ, բեմին վրայ կանգնած, ամբողջ բազմութիւններ կը փոթորկէր երգելով ու երգել տալով, ան որ գոյն, կերպարանք, խորութիւն կուտար Հայ Երգին,— կը սարսափի այսօր հայու տեսքէն: Հայերէն բառէն իսկ:

Ու եթէ փորձէք մօտենալ ու խօսիլ, իր պատսպարանին մէջ, երես դարձնելով ձեզի, երեսը պատին դարձուցած, կը կենայ անշարժ: Կը սպասէ այդպէս ժամերով, որպէսզի հեռանաք...

Ահա Կոմիտաս վարդապետը՝ այսօր: Տասը տարիէ ի վեր:

Հազար գիտելիք եւ գուրգուրանք՝ չկրցան վերահաստատել փախստական Լոյսը, որ հազիւ երբեմն, քանի մը տարին անգամ մը, կը պլպլայ: Պայծառատեսութեան վայրկեաններ, որ ասուպի պէս կուգան ու կ'անցնին:

Երկու-երեք տարի առաջ, մենք էինք որ արձանագրեցինք այդպիսի երեւոյթ մը: Վարդապետը խօսած էր ճիշդ քառասունեւհինգ վայրկեան, զարմանալի կանոնաւորութեամբ: Եւ յայտնելով գոհար միտքեր: Վեց ամիս առաջ, դարձեալ մենք հրատարակեցինք կարճատեւ խօսակցութիւն մը: Եւ մտքի կայծեր:

— «Ան որ տուն ունի, հայրենիք կը շինէ. ան որ հայրենիք ունի, ազատ է եւ կը ստեղծագործէ: Ստեղծագործութիւնը արուեստ է...»:

Եւ դեռ մարգարէաշունչ աղաղակ մը: Ձայն մը՝ գերեզմանէն — թէեւ սարսուռ կը հոսեցնէ այս բառը:

Երիտասարդ խօսակիցը հազիւ ըսած կ'ըլլայ. «Ազգը փճանալու վրայ է օտար հողերու վրայ»: Եւ ահա Վարդապետն է որ կը սփոփէ.

— «Դուք մի վախնաք այդ փճացումէն: Եթէ ամբողջը փճանայ, գէթ անոր մէջէն պիտի գտնուի հատ մը որ կայծի մը պէս պիտի բոցավառէ բոլոր միւսները: Ինչպէս ցորենի հատիկը հողին մէջ կը մեռնի, բայց անոր մահով կեանք կ'առնեն մէկէ աւելի հատիկներ, այնպէս ալ ազգի մը մէկ զաւակը զայն դարձեալ կը կենդանացնէ եւ կը փրկէ թէ՛ ազգը եւ թէ՛ անոր արուեստը»:

Ու վերջապէս իր տեսութիւնները՝ երաժշտութեան մասին.

— «Ազգային երաժշտութիւնը ազգի մը մեծութեան չափանիշն է. երաժշտութիւնը որքան մեծ է, ազգն ալ նոյնքան մեծ: Հայ գեղջուկն ալ ունէր իր երգը եւ կ'երգէր իր տան մէջ: Մարդ իր տան մէջ ինքզինքը ազատ կը զգայ եւ ազատութիւնը կը ստեղծագործէ: Գեղջուկը կարդալ չի գիտեր, բայց երգել գիտէ. նա կ'երգէ իր գիւղը, իր հողը, իր տունը եւ իր հայրենիքը... («Յառաջ», 1931 յունուար 25 եւ 27):

×

Ինչո՞ւ կը խռովենք այս դժբախտ մարդուն հոգին, այսպէս հրապարակաւ, խառնելով մեր ամենօրեայ ժխորին:

Կոմիտասեան Խնամատար Յանձնաժողովը վարդապետին ծննդեան 60ամեակին առթիւ, սարքած է մեծ համերգ մը, յառաջիկայ կիրակի, 28 յունիս, մասնակցութեամբ զանազան միութիւններու եւ արուեստագէտներու:Նպատակը՝ թեթեւցնել Վարդապետին պատսպարման հոգերը, եւ միջոցներ ճարել անոր անտիպ գործերուն հրատարակութեան համար:

Յիշե՛լ Վարդապետը եւ օգնել անոր գործերուն հրատարակութեան, կը նշանակէ ապացուցանել մեր գիտակցութիւնը՝ մեր ազգային արժէքներու մասին:

Տարիներ եւ տարիներ, խանդավառուեցանք Վարպետին մշակած երգերով ու եղանակներով:

Տարիներ եւ տարիներ, անոր փառքը, անոր շնորհիւ մեր ժողովուրդին, հայ շինականին ու բանաստեղծին փառքը արձանագրեցինք ամէն ուր որ հասանք:

Եւ այսօր, այս լքծուն պողոտաներուն վրայ, կամ Յունաստանի եւ Սուրիոյ գաղթակայաններուն մէջ, ու մինչեւ հարաւ. Ամերիկայի տափաստանները, կամ հեռաւոր Սիպերիոյ խորերը, Վարդապետին երգերն են որ, ուրիշներու հետ, ձայն կուտան ու կ'առնեն: Կը խանդավառեն, կը յուզեն, կը ծաղկեցնեն միամիտ ժպիտը մեր հայրենի կալերուն եւ երդիքներուն:

Եթէ ճիշդ է որ «ազգային երաժշտութիւնը ազգի մը մեծութեան չափանիշն է», ապա ամէնէն առաջ մեզի կ'իյնայ ապացուցանել թէ կ'ըմբռնենք այդ մեծութիւնը եւ կը գուրգուրանք անոր վրայ:

Փարիզը առաջին անգամ չէ որ պիտի վայելէ կոմիտասեան համերգ մը, հանդիսաւոր կազմակերպութեամբ:

Բայց, առաջին անգամ է որ, այս հոծ գաղութը պատեհութիւն կ'ունենայ ե՛ւ իր մեծարանքը յայտնելու տարաբախտ Վարդապետին ե՛ւ արժեցնելու, յաւերժացնելու անոր ստեղծագործութիւնը:

Երեւանի եւ Թիֆլիսի մէջ, արդէն տօնեցին Կոմիտասի վաթսունամեակը, մեծ հանդիսաւորութեամբ:

Անշուշտ որ Փարիզը պիտի ուզէր եթէ ոչ գերազանցել, գոնէ հաւասարիլ:

Մանաւանդ որ, գտնուելով օտար ափերու վրայ, տասն անգամ աւելի կարօտը կը զգանք հայրենի երգին ու շունչին, եւ հպարտութիւնը ազգային արժէքներու: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օտար բժիշկները Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսայի ծերակուտական յատուկ յանձնախումբը լսեց տեղեկագիրը որ պատրաստուած էր Ֆրանսայի մէջ՝օտար բժիշկներու իրաւունքներուն մասին: Յանձնախումբը կարգ մը կէտեր ճշդեց. բժշկութիւն կարենալ ընելու համար Ֆրանսայի մէջ, պէտք է ըլլալ ֆրանսական հպատակ, կամ Ֆրանսայի ենթարկուած կամ պաշտպանութեան յանձնուած երկրէ մը:

Օտար երկրորդական վարժարաններու վկայականները, ընդունելի չպիտի ըլլան այս ճիւղին մէջ կարենալ մտնելու համար: Ասկից վերջ որեւէ օտարական չպիտի կրնայ ընդունուիլ Ֆրանսայի բժշկական համալսարանը, եթէ չունի ֆրանսական երկրորդական քննութեան վկայական:

Մասնաւոր տրամադրութիւններ նկատի առնուած են այն ուսանողներուն համար որոնք ներկայիս կը գտնուին Ֆրանսա եւ կը շարունակեն իրենց ուսումը:

Անգլիոյ անգործութեան տագնապը

Անգլիական կառավարութիւնը խորհրդարանէն պիտի պահանջէ 25 միլիոն ոսկիի նոր վարկ մը, անգործութեան նպաստի սնտուկին համար:

Եթէ այս առաջարկը ընդունուի, անգործութեան նպաստի սնտուկին պարտքը պիտի բարձրանայ 95 միլիոնէն 115 միլիոնի:

Կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ մտադիր է 6 ամսուան շրջանի մը համար, յաւելում մը կատարելու այն նպաստընկալներուն համար, որոնք իրաւունք չունին նպաստի սնտուկէն օգտուելու:

Եգիպտոսի մամուլի նոր օրէնքը

Մամուլի նոր օրինագիծ մը որուն նպատակն է նուազեցնել օրաթերթերու թիւը, ներկայացուեցաւ թագաւորին հաւանութեան:

Համաձայն նոր օրինագծին, թերթերու գլուխը պէտք է գտնուին որակեալ խմբագրապետներ:

Արաբերէն լեզուով հրատարակուող թերթերուն խմբագրապետները պէտք է ծագումով եգիպտացի ըլլան եւ 25 տարեկանը անցուցած: Ասոնք չեն կրնար խորհրդարանի անդամ ընտրուիլ:

Շաբաթը երեք օր միայն լոյս տեսնող թերթերը պիտի տան 300 ոսկիի երաշխաւորագին մը. մնացեալ թերթերը կամ հանդէսները 150 ոսկի:

Մամուլի այս նոր օրէնքը գործադրութեան պիտի դրուի հրատարակութեան թուականէն երկու ամիս վերջ:

Անգլիոյ նախարարները Պերլին կ'երթան

Ինչպէս կը յիշուի, Գերմանիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարութեան Լոնտոն այցելութեան ընթացքին, Անգլիոյ վարչապետն ու Արտաքին նախարարը ընդունած էին Պերլին այցելելու համար՝ իրենց ուղղուած հրաւէրը:

Կը հաստատուի թէ Մաքտոնալտի եւ Հէնտըրսընի ճամբորդութիւնը դէպի Պերլին նշանակուած է յուլիս 17ին: Հոն պիտի մնան հաւանաբար 4 օր:

Պերլինի քաղաքական շրջանակները գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն այս լուրը,որովհետեւ կը կարծէին թէ այս այցելութենէն եւս պէտք չէ սպասել արտակարգ դէպքեր.այլ միայն առիթ տուած պիտի ըլլայ Պերլինի մէջ շարունակելու Լոնտոնի մէջ սկսուած բարեկամական խօսակցութիւնները, երկու երկիրները եւ Եւրոպան շահագրգռող հարցերու շուրջ:

*** Գլխաւոր մայրաքաղաքներու գերման դեսպանները մեկնեցան Պերլին կառավարութեան հրաւէրով խորհրդակցելու համար այն դիմումներուն մասին, զոր գերման կառավարութիւնը մտադրած է կատարել դաշնակից պետութեանց: Խորհրդակցութեան գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ Եընկի ծրագիրը:

Յարձակում խմբագրի մը վրայ

Հետեւեալ տեղեկութիւնը կ'արտատպենք Պէյրութի «Լիբանան» թերթէն (3 յունիս) որուն ճակատը, իբր խմբագիր, կը փայլի խայտառակ անուն մը, Մ. Աղազարեան,— ոճրագործ եւ մատնիչ.

—«Անցեալ երկուշաբթի առաւօտ, ժամը 7ին, խմբագրութեանս կը ներկայանայ Դաշնակ Պատանեկան Միութեան եւ Զ. Ռ. Մ.ի անդամ, Պէյրութ հրատարակուող «Ազդակ» թերթի գրաշար Բաբգէն անուն 18 տարեկան երիտասարդ մը՝ եւ կը յայտնէ թէ իր քեռայրը կ'ուզէ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունենալ թերթիս Պատ. Տնօրէնին հետ, թերթին տրուելիք ծանուցման մը խնդրով: Հակառակ տրուած մերժողական պատասխանին, երիտասարդը քանի մը ժամ կը սպասէ տպարանի նրբանցքին մէջ, եւ երբ Պ. Տնօրէնը շուկայ կ'ելլէ՝ կը հետեւի անոր, եւ Պապ-Իտրիսի մօտ, փողոցի մը վրայ, կոնակէն կը հարուածէ երկաթ գաւազանով մը: Մօտիկ վաճառատուններէն կը հասնին, եւ կը ձերբակալեն վարձկան չարագործը:

Թերթիս տնօրէնը ստացած է ծանր վէրքեր: Չարագործը բանտարկուեցաւ:

Յարձակման պատճառը եղած է մեր 30 մայիս, շաբաթ օրուան խմբագրականը, ինչ որ խոստովանած է ստահակ որբը:

Ֆրանքեւռուս բանակցութիւնները

Գրեր էինք թէ բոլշեւիկեան պատուիրակութիւն մը եկած է Փարիզ, ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ ուսումնասիրելու համար Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ առեւտրական յարաբերութեանց հաստատման հարցը: Այս առթիւ գերմանական թերթ մը «Կերմանիա» կը հրատարակէ յօդուած մը. որ կոչուած է աղմուկ հանելու: Յօդուածը կը վերագրուի Մոսկուայի գերման դեսպանին, որ ներկայիս կը գտնուի Պերլին: Յօդուածագիրը կը յայտարարէ թէ Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը հետեւանքով, Ռուսիա Գերմանիոյ հանդէպ ստանձնած է յանձնառութիւններ, որոնք ո՛չ միայն մեծ չափով կը նուազեցնեն ֆրանքեւռուս բանակցութեանց տարողութիւնը, այլ նաեւ ամբողջովին աւելորդ կը դարձնեն զանոնք:

«Կերմանիա» թերթը կը յայտնէ թէ Ռուսերը իմացուցած են Գերմանիոյ թէ բանակցութիւններ պիտի կատարեն Ֆրանսայի, համաձայն իրենց յանձնառութեան: Բոլշեւիկեան իշխանութիւնները յանձն առած են նաեւ ո՛չ մէկ ձեռնարկ կատարել որ նպաստէ «Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի հովանաւորութեան տակ, արեւելեան Լոքարնոյի մը կազմութեան:

Իբր թէ խորհրդային իշխանութիւնները ամբողջովին համակերպած են Գերմանիոյ պահանջներուն:

Հայ երիտասարդ մը անձնասպան

Վիէնէն մեզ կը տեղեկացնեն թէ հայ երիտասարդ մը, Լեւոն Բլթոյեան անձնասպան եղած է Բոմէլի մէջ (Իզէր) ուր կը գտնուէր մէկ քանի օրէ ի վեր, իր եղբօրը մօտ: Դժբախտ երիտասարդը ատրճանակը պարպած է ականջին, բայց մէկ ժամ յետոյ միայն աւանդած է հոգին:Մինչ այդ, ոստիկանութիւնը կրցած է զինքը հարցաքննել: Անձնասպանութեան պատճառները կը մնան անծանօթ,

Բլթոյեան, 27 տարու կայտառ երիտասարդ մը, Խարբերդի Բազմաշէն գիւղէն էր:

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թրքական«Միլլիյէթ»ի տուած տեղեկութեանց համաձայն գերեզմանատուններու հրահանգը գործավարներու խորհուրդէն ելած ըլլալով, ի մօտոյ քաղաքապետութեան պիտի հաղորդուի: Այս նոր հրահանգով, այն գերեզմանատունները որոնց համար փոքրամասնութիւնները կը պնդեն թէ սեփականութեան իրաւունք ունին, առանց դատի քաղաքապետութեան պիտի փոխանցուին:

*** «Վագըթ»ի տեղեկութեանց համաձայն, այս հրահանգը պետական խորհուրդէն ելած եւ յանձնուած է գործավարներու խորհուրդին նկատառման: Անկէ ելլելէ ու հաղորդուելէ վերջն է որ գործադրութեան պիտի դրուի: «Վագըթ»ի այս տեղեկութեան մէջ դատի խօսք չկայ, այլ ըսուած է միայն որ հասարակութիւններու պատկանող «լքեալ» գերեզմանատուններն ալ թաղապետութեան պիտի անցնին:

Իսկ «Եըլմազ» կը գրէ թէ թուրքերու եւ փոքրամասնութեանց գերեզմանատուններու վարչութիւնը տեղական թաղապետութիւններու կ'անցնին: Հետեւաբար, նոր կանոնագիրը գալէն վերջ, տակաւին չառնուած գերեզմանատուններ թաղապետութիւններու պիտի փոխանցուին:

«Ճիւմհուրիյէթ» եւս կ'ըսէ թէ բոլոր գերեզմանատունները, առանց բացառութեան, քաղաքապետութեան պիտի անցնին եւ ասոնց կարգին կը գտնուին Բանկալթիի Հայոց գերեզմանատունն ալ:

Այս առթիւ պոլսահայ թերթ մը կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնները.— Գործավարներու խորհուրդին այս հրահանգը անտարակոյս չկրնար հակասել Ազգ. Ժողովէն ընդունուած գերեզմանատուններու օրէնքին որ միայն վագֆ եւ բառին բուն իմաստով լքեալ գերեզմանատուններու քաղաքապետութեան փոխանցումը կը տրամադրէ: Հրահանգը կրնայ ըսած ըլլալ ուրեմն թէ այդ կարգի վագֆ եւ բոլորովին լքեալ գերեզմանատուններ, առանց դատի տեղի տալու, քաղաքապետութեան կը փոխանցուին. իսկ միւսք եւ ոչ լքեալ գերեզմանատուններ բացառութիւն կը կազմեն:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

«Հայաստան»ի Սաներ. ժրնեւ	500.—
Վառնայի ազգ. վարժարանի աշակերտներէն	350.—
Գումար	850.—
Յունիս 16ի գումարը	2140,—
Ընդհ. գումար՝	2990.—

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Յունիս 13ին, պաշտօնապէս արձանագրուած և նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 38,580, որոնց 9011ը կիներ, Այս թուականէն մէկ շաբաթ առաջ, վիճակագրութիւնը ցոյց կուտար 39,475 անգործ, ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը 895ի նուազում մը:

Անցեալ տարի ճիշդ այդ շրջանին, անգործներու ընդհանուր թիւն էր միմիայն 1102 հոգի:

Փարիզ, միշտ կը շարունակէ մնալ գլուխը՝ իր 14,266 անգործներով: Սէնի մնացեալ շրջանները կը ներկայացնեն 14,620 անգործ: Ամբողջ նահանգին մէջ, նուազում՝ 645 հոգի:

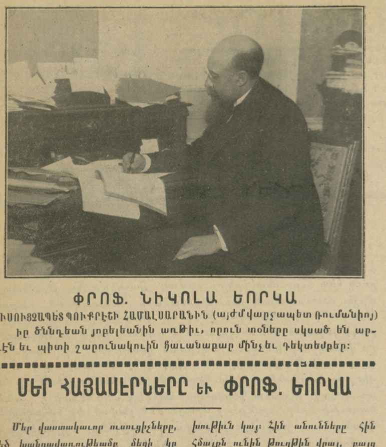
Յունիս 8էն 13 Ֆրանսա մտած են 1279 օտար աշխատաւորներ: Մեկնած են իրենց երկիրները՝ 878 օտարականներ:

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Աւստրիոյ նախորդ վարչապետին ծախողութենէն վերջ, հանրապետութեան նախագահը դաշիլիճին կազմութիւնը յանձնեց գերապայծառ Զայփելի, որ ընդունեց եւ անմիջապէս բանակցութեան մտաւ քաղաքական կուսակցութեանց հետ: Յոյս կայ որ պիտի կարենայ յաջողիլ եւ կազմել համերաշխական դահլիճ մը, ուր բոլոր հոսանքները պիտի ունենան իրենց ներկայացուցիչները:

Սակայն ընկերվարականները կը յայտարարեն թէ չեն կրնար գործակցիլ Շէյփէլի որ անցեալ նոյեմբերին, ի նպաստ Էնտէրի դահլիճին ուժ տուաւորկազմուի հակընկերվարական մեծամասնութիւն մը:

*** Վարկային մեծ հաստատութիւններու հետ բանակցութիւնները կը շարունակուին, ճշդելու համար միջազգային օժանդակութեան այն պայմանները որոնք պիտի առաջարկուին, փրկելու համար Աւստրիոյ ելեւմտական կացութիւնը:

ՓՐՈՖ. ՆԻԿՈԼԱ ԵՈՐԿԱ

ՌՈՒՄԻՆԻԱՅԻ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ (այժմ վարչապետ Ռումանիոյ) իր ծննդեան յոբելեանին առթիւ, որուն տօները սկսած են արդէն եւ պիտի շարունակուին ճաւանաբար մինչեւ դեկտեմբեր:

ՄԵՐ ՀԱՅԱՍԵՐՆԵՐԸ եւ ՓՐՈՖ. ԵՈՐԿԱ

Մեր վաստակաւոր ուսուցիչները, մեծ խանդավառութեամբ մեզի կը պատմէին «հայասէր» քաղաքական գործիչներու դիմումներուն եւ յայտարարութիւններուն առթիւ մեր Դատին շուրջ: Եւ մեր երեւակայութիւնն արդար հպարտութեամբ կը լեցուէր անոնց հռչակաւոր անուններուն հանդէպ: Ու կ'ըսէինք «Լա՛ւ դատերը լաւ պաշտպաններ կ'ունենան»:

Անցան այդ յափշտակութեան օրերը, մեր կեանքը տակն ու վրայ եղաւ, շա՜տ մը արիւնոտ ակօսներ քաշուեցան մեր մարմին վրայ, դէպքերը գահավէժ արագութեամբ եկան ու անցան: «Հայասէրներ» փնտռեցինք, գոց ըրած անուններ շշնջացինք, հրապարակին վրայ մարդ չտեսանք...: Պարզուեցաւ որ մեր պատմութիւնը, մեր արցունքը, մեր գաղթը, մեր դարաւոր քաղաքական եւ բազը դիւանագիտական սոտոր սակարկութեան երաշխիքներ են եղեր:

Արտակարգօրէն սիրալիր էին մեր բարեկամները, երբ մեր դատին մէջ մթերք կար իրենց համար յաղթանակներ ապահովելու:

Մեր ականջները ուռած էին անոնց մեծ անուններէն եւ մեր սրտերն ալ փեռեկտուած անոնց գործերէն:

Մեր ղեկավարներն անգամ տարուած էին տիրող յորձանքէն: Եւ երբ յանդգնէինք հակառակ բան մը ըսելու, ուժգնութեամբ կը պայթէր մեր գլխուն.— «Գլէտսթո՛ն ըսաւ, Պէրար յայտարարեց»...

Միայն այսօր, երկար տարիներու ողբերգական դէպքերէն յետոյ, մօտէն շօշափեցինք անոնց գործերը եւ համոզուեցանք... Ուր «մարդը» գործեց, քաղաքական գործիչը լռեց: Ուր քաղաքական գործիչը խօսեցաւ, մարդը լռեց:

Տակաւին մինչեւ այսօր, հայկական ճակատին վրայ ո՛չ մէկ փոփոխութիւն կայ: Հին անունները հին հմայքն ունին թուղթին վրայ, բայց անոնց գործը չկայ: Ովքեր սիրեր են մեզ՝ մեր փրոփականտով, մեր միջոցով շա՜տ են հեռացեր մեզմէ, իսկ ովքեր եկեր են ինքնաբերաբար՝ մեր պատմութեան ու մագաղաթներուն միջոցով, դարձեր են «անխախտ» եւ «բիւրեղացած» հայասէրներ:

Ես չեմ հաւատար, «հայասէր» տիտղոսով անարդարօրէն սնքացողներուն: Մեզ բարեկամներ են պէտք մեր դժբախտութեան պահուն, եւ ոչ հանգիստ ու լայն օրերուն: Գուցէ շատ խիստ ըլլայ մեր դատավճիռը: Գուցէ կը սխալինք որոշ անհատներու հանդէպ, սակայն անհերքելի փաստերը կան ու կը մնան եւ մեր սիրտերն ալ շատ ու շատ են այրած:

Փրոֆ. Եորկան երբեք չենք շփոթած այդպիսիներուն հետ: Մենք փորձուեցանք, այժմ շատ լաւ կը ճանչնանք մեր բարեկամներուն մէջ իսկական բարեկամը: Փրոֆ. Եորկան բիւրեղացած, ազնիւ անուն մըն է Փիէր Քիյեառներու, Լեփսիուսներու, Քրաֆթ Պոնարներու եւ ուրիշ մեծ անուններուն քով, հոգիով հայ, անունով օտար:

Կարծեմ երկու տարի առաջ էր որ Փրոֆ. Եորկան Փարիզ եկաւ: Սորպոնի վարչութիւնը հրաւիրած էր զինք քանի մը դասախօսութիւններ կարդալու: Նիւթը կիլիկեան Հայաստանն էր:

Դեռ չեմ մոռնար պրոնզէ դէմքով, լայն ու խոհուն ճակատով, հայկական սեւ աչքերով, փարթամ մօրուքով ու պաղարիւն շարժումներով մեծ գիտնականը, որ ընտիր ու խառն հասարակութեան առջեւ, գրքերու փոշիներէն, դարերու խորերէն մեթոտիկ կերպով կը հանէր մեր ցեղին առաքինութիւններն ու գործերը, յոյսերն ու երազները: Մենք բան չէինք սորվեցուցած իրեն, մենք իրմէն կը սորվէինք, մենք իրմէն կը լուսաբանուէինք: Անոր ձայնն ու շեշտը ա՛յն չէր, ինչ որ մենք կը լսէինք «յանձնարարուած» բերաններէն: Ջերմութիւն մը կար, անսասան համոզում մը, անոր իւրաքանչիւր խօսքին մէջ, որ կ'արդարացնէր «Յուսաբեր»ի միջոցով մեր ժողովրդին ուղղած Հաւատոյ Հանգանակը.

— «Անազատ ազգերէն առաջինը որ պէտք է ազատագրուի իր շղթաներէն—հայ ազգն է, այն բոլորին համար որ ան տուած է մարդկային քաղաքակրթութեան, ամենահին դարերէն մինչեւ այսօր»:

Անհնաանքամբ եւ անհուն զգացումներով մենք կը մասնակցինք հեռուէն մեծ գիտնականին, մեծ քաղաքական գործիչին եւ մեծ հայասէրին 60ամեայ ծննդեան յոբելեանին:

Մենք անխախտ հաւատքով կը դիտենք մեր ապագան եւ մեր փշոտ ճամբան կը շարունակենք կռթնած հազուագիւտ բարեկամներու ջերմ աջակցութեան, բարեկամներ, որ լքում չճանչցան անգամ անլոյս ու անյոյս օրերուն:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԷՋԵՐ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ, ՄՈՆԿՈԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ԵԳԻՊՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Գրեց՝ ՆԻՔՈԼԱ ԵՈՐԿԱ

(Կիլիկեան Հայաստանի պատմութեան նուիրուած իր երկին մէջ «Brève Histoire de la Petite Arménie, էջ 125 - 135», ռումէն վարչապետը, որուն յոբելեանը պիտի տօնուի մօտերս, կը խօսի այն պատերազմներուն մասին զորս Հայաստան ստիպուեցաւ մղել ԺԳ. դարուն, խառնուելով Մոնկոլներու, Թուրքերու եւ Եգիպտացիներու միջեւ մղուած ճակատագրական կռիւներուն, եւ այն դերին մասին՝ զորս Հայաստան ունեցաւ նոյն դարու խաչակրութեանց մէջ, նոյնիսկ պահ մը փորձուելով Մոնկոլները քրիստոնեայ դարձնելու երազէն):

Հեթում (Ա.) արդէն ստիպուած էր հանիլ Մոնկոլներու օգնութեան՝ Արեւելքի մէջ ծագող այս նոր ահաւոր ուժին, դեռ հեթանոս, բայց արդէն կասկածուած թէ քրիստոնեայ դառնալու ձգտումներ ունի, Մոնկոլներուն՝ որոնք, աշխարհագրական նկատումներով կ'ուղղուէին դէպի Միջերկրականի այն եզերքները, որոնց մեծ մասը կը պատկանէր եգիպտական Սուլտանին, Սուրիոյ տիրոջ: Սուլտանը կը գտնէր ուրեմն տեսակ մը բնական թշնամի Մոնկոլներուն, այս նոր Պարթեւներուն մէջ, Ճինկիզ Խանի այս յաջորդներուն, որոնց աղեղնակիրները 1235ին արդէն գրաւեր էին Անին եւ նուաճած Վրաստանը:

1249 - 1251 Սմբատ Գունդստապլ առաջին առաքելութիւնը կատարեց հեթանոս այս արքունիքին մօտ, Մանկուի իշխանութեան ատեն: 1254ին Հեթում ինքն իսկ գնաց ստանալու համար հաւատաման վկայագիր մը, որ «եասաք» կը կոչուէր:

Այնուամենայնիւ Եգիպտացիները եւ չկեցան իրենց ծրագիրներէն: «Հայաստանի Դուռներուն» կամ Տէրպէսաքի ճակատամարտին մէջ (24 օգոստոս 1266) պարտուեցան Թագաւորին երկու որդիքը, — Թորոս կորաւ, իսկ Լեւոն գերի տարուեցաւ: Սիսի նոր մայրաքաղաքը այրեցաւ մինչեւ դամբարանները Թագաւորներուն:

Խանի պատասխանը եղաւ Հալէպը գրաւել եւ Հայոց Թագաւորը ինքն իսկ գոհունակութիւնը ունեցաւ «Սալատինի քաղաքը» կարենալ աւերելու: Բայց եգիպտական նոր արշաւանք մը վերջացաւ դէպի կաղա նահանջով: Ապաղայ, մօնկօլը, որոշապէս մերժեց շարունակելու իր աջակցութիւնը, եւ Հեթում ինք կնքեց իր հաշտութիւնը եւ կրցաւ ի գին մեծ զոհողութեան փրկել իր զաւակը:

Թագաւորը ոչ իսկ քաջալերուեցաւ արեւմուտքէն, եւ նուիրակը՝ ղրկուած Պապէն՝ նոյնիսկ մերժեց Թագաւորին ընծաները, խուսափելով որեւէ վիճաբանութենէ կաթողիկոսի պատուիրակին՝ Մխիթար գիտնականին հետ, մինչեւ որ միացման բոլոր պայմանները չընդունուէին:

Այս տխուր պարագաներուն մէջ, է որ Հեթում, Մարալի յաղթականը իր օրերը աւարտեց, 1270ին, իբրեւ Մակար վանական:

Լեւոն Գ. իր միակ վերապրող որդին, անմիջապէս օծուեցաւ Տարսոնի մէջ, — Սիսը դեռ աւերակ ըլլալով, — 1271 յունուար 13ին:

***

Երեսունըհինգ տարու՝ նոր Թագաւորը ողորմած, գթասիրտ եւ համեստ իշխան մը եղաւ, հիմնադիր դպրոցներու, բայց իր իշխանութիւնն ալ լեցուն պիտի ըլլար՝ ինչպէս իր նախորդին իշխանութեան վերջին շրջանը՝ Մոնկոլներու եւ Եգիպտացիներու միջեւ այն մեծ պայքարով, որուն ստացած հանեմատութիւնները կ'անցնէին այն դերը զոր կիլիկեան Հայաստանը կը խաղար եւ կրնար ինքզինքին վերագրել: Ան կարծեց, ինչպէս Հեթում, թէ զինք փրկելու համար էր որ պատերազմի վերսկսած էր Ապաղայի Թաթարներուն եւ Սուլտանի մարդոց միջեւ 1277ին: Խանը ընծայած էր իբրեւ թէ, իր քրիստոնեայ հարկատուին, «Թուրքիոյ Թագաւորութիւնը» զոր ան ողջմտութիւնը ունեցած էր մերժելու:

Հայերը մասնակցեցան Հոմսի ճակատամարտին (1282 հոկտ. 30) որ վերջացաւ Սուլտանի յաղթանակով եւ Մոնկոլներու ու իրենց դաշնակիցներուն աղետալի նահանջով: Այս փորձութենէն առաջ ու վերջը — իր իշխանութեան օրով էր որ նաեւ այրեցաւ Տարսոնի Ս. Սոփիա եկեղեցին, — Լեւոն գործածական փրանսերէնը պահպանեց իր (լատիներէն) պաշտօնաթուղթերուն մէջ:

Իբրեւ հետեւանք իր բոլոր ջանքերուն, 1285 մայիս 7ի դաշնագիրը, կը հարկադրէր Լեւոնը վճարելու տարեկան 500 000 դրամի տուրք մը, 25 ձիէ, 25 ջորիէ եւ 10,000 ձեռնապանէ բաղկացած նուէրի մը հետ մէկտեղ: Պիտի վերադարձնէր գերիները, պիտի ընէր միասներու հատուցում: Եւ նոյնիսկ այն պարագային երբ Թագաւորը վերադարձնէր քրիստոնեայ մկրտուած գերիները՝ Սուլտանպիտի պահէր զանոնք որ խլամութիւնը ընդունած էին:

Լեւոն Գ. մեռաւ 1289 յունուար 8ին: Ան թողուց աղջիկներ, որոնցմէ Զապէլ ամուսնացաւ Amaury deTyrի հետ, Ռիթա ամուսնացաւ Անտրոնիկ Փալէօլօկի տղուն հետ, եւ Թէոփանոյ որ կինը եղաւ Եպիրոսի ինքնակալին՝ Jean Angeի:

Բայց հանգուցեալ Թագաւորին որդիքը չկրցան համաձայնիլ, եւ նոր աղէտ մը աւելցաւ հոգեվարք Թագաւորութեան վրայ արդէն ճնշող աղէտներուն:

Հեթում Բ., որ կրօնական միաբանութեան մը մէջ մտած էր, իշխանութիւնը թողուց իր Թորոս եղբօր՝ տարի մը յետոյ վերադառնալով (1292-1294): Սակայն վերստին մտաւ Մամեստիայի վանքը, եւ հոնկէ կրկին վերադարձաւ՝ գահը պահանջելու համար: Փոխակերպուած Եղբայր Ժանի, — լատինական ազդեցութիւնը կրնա՞ր աւելի եւս յայտնուիլ, — Թորոսի հետ մեկնեցաւ Պոլիս, ուր Ռիթա կայսերական դեր կը խաղար: Երբ վերադարձան վեց ամիս յետոյ, իրենց սեփական եղբայրը, Սմբատ (Մխականին), մերժեց զանոնք ընդունիլ: Եւ ինքն իսկ օծուեցաւ հանդիսաւորապէս:

Կիպրոսի ճամբով երկու իշխանները վերադարձան բիւզանդական մայրաքաղաքը: Որովհետեւ անոնց մտադրութիւնն էր երթալ իրենց մոնկոլ տիրոջ, Ղազանի մօտ: Սմբատ կանխեց զանոնք, շահելով Խանին աջակցութիւնը, որուն մէկ ազգականուհիին հետ պսակուեցաւ: Նման պարագայ մը պատահած էր ԺԳ. դարուն՝ երբ Սմբատ Գունդստապլ իր զաւակը Թաթար անուանած էր:

Հեթում եւ Թորոս բանտարկուեցան Մոնկոլ արքունիքին մօտ, եւ որովհետեւ իրենց մէկ ուրիշ եղբայրը, Կոստանդին, զէնք բարձրացուցած էր, եղբայրներէն մէկը կուրցուցին, միւսը սպաննեցին: Կոստանդին ինքն ալ վտարուեցաւ, եւ Հեթում, կէս մը կոյր, որ նախ մերժած էր ստանձնել իշխանութիւնը, եւ քանիցս լքած էր գայն, համակերպեցաւ ընդունիլ, իբրեւ խնամակալ, տեսակ մը արքայական իրական դիրք, ճիշդ այն շրջանին ուր կրնար ինքզինք կոչել «հաւատարիմ Յիսուսի Քրիստոսի, շնորհիւ եւ ողորմութեամբն Աստուծոյ, Թագաւոր ամենայն Հայոց»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Արծաթեայ Յոբելեանին մասնակցելու հրաւիրուած էր Սէն - Ժէրվէի «մեծ երգչախումբը», կազմակերպիչներու բացատրութեամբ, ինչ որ շատ խանդավառ տպաւորութիւն չգործեց ներկաներուն վրայ, և շատերու յուսախաբութեան պատճառ եղաւ:

Սէն - Ժէրվէի երգչախումբը կը բաղկանայ 80 հոգիէ, որոնց 30ը միայն կրցած էր հրաւիրել կազմակերպիչ յանձնախումբը, այն ալ դժուարահաճ պայմաններով, եւ որոնք հազիւ հաւանած էին երկու փորձ կատարել Պ. Ալիքսանեանի ղեկավարութեամբ: Այնպէս որ, այդ խմբակը չէր Սէն - Ժէրվէի «մեծ երգչախումբը եւ մասնակցողներուն թիւը հետզհետէ իջաւ 19ի, հանդէսի երկարութեան պատճառաւ, երբ նշմարեցինք Սորպոնի ընդարձակ սրահին մէջ միայն կրկու «պաս»երու ներկայութիւնը: Մինչդեռ նկատի առնելով հայկական հնչումներու դժուարութիւնը, այս կազմը աւելի պէտք էր մարզուէր, իսկ անկարելիին առջեւ պէտք էր ընտրել հայկական խումբ մը: Հոն՝ բացի Ալիքսանեանի մեղեդիէն, մասնաւորաբար «Ջիգ դու քաշէ»ն եւ «Ծովեր ջան»ը անյաւ թոյլ:

Արհեստով երգիչները լաւագոյն տարրեր են, եւ միեւնոյն ատեն անտանելի՝ զոհողութեան տեսակէտով:

***

Կալի երգը զոր Օր. Թորոսեան երգեց իր երգահանդէսին սրինգի ընկերակցութեամբ, տեղի տուած էր հակասութիւններու: Մինչեւ իսկ «Յառաջ»ի մէջ քննադատութիւն մը սրբապղծութիւն նկատած էր սրինգի յաւելուածական մասը, — «Թէ այսպէսով հայ երգը օտարներու առջեւ մաշ ու ծանակ եղած էր, թէ սրինգի անտեղի եւ ծանրաբեռնող variationները քար ու քանդ ըրած էին վարդապետին դաշնաւորած կալի երգը, եւ թէ այս վերջինը երգչախումբի համար դաշնաւորած ըլլալով՝ ոեւէ փոփոխութիւն մտցնել՝ ուրիշ բան չէր, բայց երգին մարտիրոսացո՛ւմը, սրբապղծութի՛ւն...»:

Իբր հետեւութիւն այս կարծիքներուն՝ Օր. Թորոսեան կրկնեց սոյն գործը կիրակի հանդէսին, ուր աւելի սոսկալի սրբապղծութիւն գոր-

ՄԱՃԱՌ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՓԱԿԵՂՈՎ ԱՂՋՆԱԿԸ

Փոքրիկ կարմիր փակեղը, — Առակին պարզամիտ աղջնակը, որ կարմիր փակեղ դրած էր իր գլխուն, — անտառ գնաց մեծ մայրիկը տեսնելու: Անոր կը տանէր հրաշալի պակցամատ մը եւ ամանով կարագ: Փոքրիկ կարմիր փակեղը, իր վեշտասնամեայ կլորութեամբ, վար կ'իջնէր արդէն արահետէն: Եւ մանկական երգիկ մը կը մրմռար բարակ ու չյղկուած ձայնով, որ հասուն աղջիկներուն ականջին գոհարի ձայն կը թուի:

Անտառին ասպետը, ծերուկ գայլ մը, նշմարեց այս հրաշալի աղջիկը եւ երիտասարդական ցանկութիւն մը արթնցաւ իր մէջ: Ուստի կաղն ի կաղ հետեւեցաւ անոր.

— Ա՜խ, անկողնէն իջած ատենը ի՜նչ աղուոր ստնաբարձ մը կրնամ ըլլալ ես իրեն, մտածեց գայլը քնաբերգական ներշնչումով մը:

Յետոյ համարձակութիւն առաւ և մօտեցաւ փոքրիկ կարմիր փակեղին:

— Ո՞ւր այսպէս, դաշտի ծաղկուկ, պարզուկ պարզուկ ու մինակուկ:

— Մեծ մայրիկիս քովը, չէ՞ր գիտեր ատիկա, ըսաւ կարմիր փակեղը միամիտ անկեղծութեամբ:

Գայլը գաղափար մը յղացաւ: Շատ լաւ կը ճանչնար փոքրիկ կարմիր փակեղին մեծ մայրիկը դեռ այն ատեն՝ երբ ան ճերմակ գիշերներ կ'անցընէր առանց երբեք ճերմակ մազ մը ունենալու: Ուստի եւ, տեւի թաթերը կռնակը նետեց եւ, փոքրիկ կարմիր փակեղէն առաջ անցնելով, կարճ ճամբով մը հասաւ պառաւին խրճիթը եւ դրան զարկաւ:

— Պզտիկդ կուգայ կոր ...քեզ տեսնելու... փոքրիկ կարմիր փակեղդ: Անտառին մէջ իրեն հանդիպեցայ: Ուտելիք բան է հա՜...

Պառաւը խելացի կնիկ մըն էր: Կարճ սակարկութիւնով մը, փոքրիկ կարմիր փակեղը ծախեց ծերուկ գայլին: Յետոյ ձգեց տունը եւ հեռացաւ, մտածելով որ սիրահարները իրար աւելի լաւ կը հասկնան, երբ պառաւները բացակայ են: Այսպէս էր որ փոքրիկ կարմիր փակեղը, փոխանակ մեծ մայրիկին կողմէ ողջագուրուելու, ընդունուեցաւ գայլին կողմէ: Երկուքին միջեւ սկսաւ սիրահարներու անխուսափելի խօսակցութիւնները չարաճճի:

— Ինչո՞ւ շատ երկար են ականջներդ, հարցուց փոքրիկ կարմիր փակեղը:

— Որպէսզի կրծե՜մ քեզ, անուշի՜կս:

— Ինչո՞ւ սուր են եղունգներդ:

— Որպէսզի լաւ սեղմեմ քեզ իմ կուրծքիս:

— Աղէկ, բայց իմ մորթս բարակ է եւ քնքուշ: Եթէ կ'ուզես զիս սեղմել կուրծքիդ, նախ կարէ՛ եղունգներդ:

Այս խօսքին վրայ, գայլը վազեց վարսավիրային մօտ եւ շտկել տուաւ եղունգները ամենայն գեղեցկութեամբ: Այսպէս իր եղունգները այլեւս չէին խոցեր, եւ այնքան վարդագոյն էին, որքան դրամատունի մը դրագիրին եղունգները:

— Օ՜հ, հիմա ի՜նչ լաւ են եղունգներդ: Բայց սա ակռանե՞րդ...: Ի՞նչպէս կ'ուզես որ համբուրես իմ պզտիկ պուըլիկ բերանիկս սա քու խոշոր ակռաներովդ:

Այն ատեն գայլը վազեց ատամնաբոյժին մօտ, որ ձեռքը խօթեց բերանը, քերեց, խարտոցեց եւ յղկեց ակռաները: Ոսկի անցուց վրան եւ գեղեցկացուց: Վերջապէս այնքան «քաղաքակրթեց» ակռաները, որ խեղճ գայլը ալ բան մը ուտելու անկարող դարձած էր:

— Օ՜հ, հիմա ի՜նչ լաւ են դարձեր ակռաներդ ալ: Բայց սա գո՜ւնչդ..., սա քու մօտ ու սիրահար դունչդ շա՜տ մազոտ է: Արդէն ամբողջ մարմինդ ծածկուած է աւելորդ մազերով, կ'երեւայ որ շատ քիչ անգամ կ'ածիլուիս:

Այս խօսքին վրայ, գայլը վազեց սափրիչին մօտ, որ օճառով պատեց անոր ամբողջ մարմինը, ածիլեց բոլոր մազերը: Գայլը ունեցաւ սատանայի մը պէս, բայց հերոսաբար համդուրժեց ցաւին:

— Այս ամէնը կ'ընեմ սիրականիս համար, կ'ըսէր երազի մէջ թաղուած:

Այսպէս վարդ դարձած էր մարմինը, ճիշդ խոզի ձագի մը պէս, զոր նուէր կուտան կաղանդին:

— Օ՜հ, մրմնջեց փոքրիկ կարմիր փակեղը, հիմա ի՜նչ աղուոր ես, ի՜նչ աղուոր: Այսուհետեւ նախանձոտիմ պիտի քեզի, որովհետեւ անբարոյ կիները կրնան քեզ գլխէ հանել եւ դուն զիս կը լքես այստեղ տունկի մը պէս: Ա՜խ, ա՜խ, ես ի՜նչ դժբախտ եմ, ի՜նչ դժբախտ...

Եւ սկսաւ լալ հեծկլտալ:

Գայլը խենթեցաւ ուրախութենէն եւ ուռեցաւ հպարտութենէն: Ուրեմն այս վեշտասնամեայ աղջնակը կը նախանձոտի արդէն, իրե՜ն համար...: Հետզհետէ կ'ուռէր ու կը փքէր, այլեւս խոզի ձագի նման չէր, այլ միայն մե՜ծ խոզի նման էր:

— Մի վախնար դուն, իմ շաքարիս կտորիկը, դուն իմ աղա՛ւնիս, իմ հօփալի ձագուկս..., — կը սրնգահարէր գայլը իր բիւրեղ ձայնով, — ես քեզ չեմ լքեր երբե՛ք երբե՛ք...:

— Երդում ըրէ՛:

— Կ'երդնում...

Փոքրիկ կարմիր փակեղը խնդալով ըսաւ.

— Հա՜, այստեղ դիւրի՛ն է երդում ընելը:

— Ո՞ւր կ'ուզես որ երդում ընեմ:

— Երդում ըրէ քաղաքապետարանին մէջ, պաշտօնեային առջեւ, որ ամուսնութիւնը կ'արձանագրէ:

Այն ատեն գայլը վազեց քաղաքապետարան, հետը առնելով փոքրիկ կարմիր փակեղը: Աղջիկն ալ իրեն երդում ըրաւ: Ո՞վ վկայ էր, գիտե՞ք, գիտէ՞ք: — Երկու... կաղամբ:

— Հիմա սիրտս հանդարտեցաւ, ըսաւ փոքրիկ կարմիր փակեղը:

Եւ դարձան իրենց բոյնը, իրենց անուշիկ օջախը, արքայօրէն ընելու

…նեցաւ սակայն Տիրան Ալեքսանեանի կողմէ։

Այս վերջինը հայկական կրօնական մեղեդի մը նուագել տուաւ anglais-ով, այսինքն՝ (սրբազնութիւնը շեշտելու համար, ը…) խ սպա զուռնա ով, Մինչ այս երգը, յարմար է լսել ու այսպէս եղած է՝ զոլիրի մը ձայնով։ Մարտիրո՛ս երգ…։

Քանի որ կայի երգի մը մէջ …ի ընկերակցութիւն մը անտեղի, մենք ալ իրաւունք չունի՞նք …րծելու թէ այս մեղեդին ծաղր ու …նակ եղաւ։

Բայց երաժշտական սկզբունքներ …, որոնք տեսակ մը հակակշիռ …ծառայեն գործի մը խմբագրու…թեան եւ արտայայտումի ձեւին …։

Առ այդ՝ նախ ըսենք որ կոմի… վարդապետի օգտագործած …ջուկ «մոթիֆ»ները իր սեփա…կանութիւնները չեն, եւ ամէն հե…ղինակ իրաւունք ունի իր յարմար …ած ձեւով զանոնք դաշնաւո…րելու։

Դաշնաւորումի ձեւին մէջ խըն…դիր է գիտնալ թէ սրինգի մասնակ…ցութիւնը անտեղի՞ է թէ տեղին։ Բայց պարզ խորհրդածութիւն մը …ական է անդրադառնալու համար … սրինգը երբեք ծանրաբեռնող …միք մը չէ, որ հայ գիւղացին …անաբար կայի երգը երգած ա…ն մերթ ընդ մերթ փայտեայ սը…րնգով մը կ'ընկերանար անոր, ար…ի խսկ, և պոչաւոր դաշնակի ըն…կերակցութիւն մը ընդհակառակն, …անտեղի է իրեն համար, և այս բո…րքէն դուրս դաշտային երգի մը …համար, եթէ սրինգին ընկերակցու…թիւնը անտեղի նկատուի, երաժիշտ…ներուն կը մնայ զայն երկու կտոր …ել նետել ու երկրի վրայ գոյու…թիւն թող չունենայ այդ սրբապիղծ …րծիքը։

Իսկ ունկնդիրները որ երկրորդ …ւած լսեցին կայի երգը, կրնան …նց հաշւոյն անդրադառնալ թէ …այս ծաղր ու ծանա՞կ եղած էր …ներուն առջեւ։

Նոյն խորհրդածութիւնն ունինք …չքն ծով ի ծով» մեղեդիին Ալեք…սանեանի դաշնաւորման մասին։ Երգը …որ անկլէզ»ով նուագուելու ամէն …ատեղութիւն ունի, որով անոր լաւ …արտայայտութեան համար իսկ հեղի…նակը կ'ընտրէ իր գործիքը։

Վերջացնելէ առաջ, ըսենք որ …որ կրօնական մեղեդիներն ու գեղ…ջուկ երգերը օգտագործելու իրա…ւունք ունին հեղինակները իրենց …յարմար ձեւով դաշնաւորելով զա…նոնք։

Արուեստի մշակումը չափ ու սահ…ման չունի։ Երաժիշտին ճաշակն ու …տաղանդը կրնան տանիլ զայն հե…ռու, որքան որ կարենան եւ գիտնան …ճոխելի ընծայել զայն։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԱՆՎԷՐՍԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ.—Անվէրսի Տիկնանց Միութիւնը իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ գաղութի բուէարկութեամբ նոյնութեամբ վերընտրած է նախորդ վարչութեան անդամուհիները, հետեւեալ կազմով.—

Տիկ. Մ. Իփէքճեան, նախագահուհի, Օր. Մ. Գովեան, քարտուղարուհի, Տիկ. Պ. Վրոյր, Գանձապահուհի, Տիկ. Ն. Թոգաթլեան եւ Տիկ. Օ. Մալաթեան խորհրդականներ։

Նկատի առնելով սոյն միութեան եռանդուն ու ազգանուէր գործունէութիւնը, կ'արժէ համառօտիւ ներկայացնել վերջին տարեշրջանին մէջ կատարուած աշխատանքները։

Տեղացի ու անցորդ չքաւոր գաղթականներու եւ գործազուրկ գործաւորներու համար Միութիւնը տրամադրած է 18,000 փրանքի նպաստ մը։

Պրեէնի որբանոցին եւ Փարիզի Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան՝ 7500։

Հայերէն լեզուի դասախօսութիւնները կանոնաւորապէս շարունակուած են, եւ այդ նպատակով ծախք եղած է 5600 փրանք։ Միեւնոյն ատեն քաջալերելու համար հայերէն լեզուի ուսանողներուն ջանքերը, պարգեւաւոր մրցահանդէս մը կազմակերպուած է տարեգլխուն։

Հայաստանի վերջին երկրաշարժէն աղէտեալներուն յատկացուցած է 4000 փրանք, եւ այդ գումարով գնած է ճերմակեղէններ եւ զգեստեղէններ։ Գաղութի անդամներէն հաւաքած է նաեւ գործածուած հագուստներ, կօշիկներ եւն.,

800 փրանքի գումար մը ղրկած է Մանչէնի Թոքախտաւորներու հիւանդանոցին, եւ երկու հակ զգեստ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն։

Միութիւնը, գոհացում տալու համար գաղութի եկեղեցասէր հայրենակիցներու բաղձանքին, մեծ տաղաւարներու առթիւ Փարիզէն հրաւիրած է Վռամշապուհ եպիսկոպոսը, պատարագելու համար Անվէրսի Աւետարանական եկեղեցիին մէջ։ Նկատի առնելով ձուլումի եւ օտարացումի վտանգը, Պրիւսէլի գաղութն ալ պարտաւոր է տօնական օրերուն քահանայ մը բերել տալ Փարիզէն, առիթ ընծայելու համար մեր հայրենակիցներուն գէթ օտար եկեղեցիի մը մէջ համախմբուելու եւ լսելու մեր հոգեշունչ երգեցողութիւնները։

Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը իր ժիր գործունէութեամբ կրնայ օրինակ հանդիսանալ ուրիշներու։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔՐԴԸՋԵԱՆ ՍԻՐԵՐԳ

Ցեղերու Թանգարան կոչուած է Կովկասը։ Այդ շրջանի Քրդերու բանահիւսութենէն սիրոյ երգ մը ահա.—

— Կը տեսնե՞ս ձիւնը, որ իջեր է,
— Ո՜հ, իմ սիրականիս մարմինը
ադկէ աւելի ճերմակ է,
— Կը տեսնե՞ս մորթուած ոչխարին արիւնը ձիւնին վրայ,
— Ո՜հ, իմ սիրականիս երեսները
ադկէ աւելի կարմիր են,
— Անցի՛ր սա լեռը եւ պիտի տեսնես աճխացած ծառ մը,
— Ո՜հ, իմ սիրականիս մազերը
ադկէ աւելի սեւ են,
— Սուլթանին քով մոլլաներ կան,
որ գիր կը գրեն մելանով,
— Ո՜հ, իմ սիրականիս յօնքերը
ադկէ աւելի սեւ են,
— Կը տեսնե՞ս հրաշէկ ածուխը,
— Ո՜հ, իմ սիրականիս աչքերը
ադկէ աւելի բոցավառ են։

ԽԱՓՇԻԿԵԱՆ ՕՐՐԵՐԳ

Այսպէս կ'երգեն խափշիկ մայրերը, երբ, կախօրրան ձգած ծառի մը ճիւղերէն, ուզեն քնացնել իրենց երախան.—

Օրօրուէ՛, օրօրուէ՛, աղուո՛ր օ-
րօրոց,
Թաւալէ՛, Թաւալէ՛, ալի՛ք երկ-
նային,
Քնացի՛ր, քնացի՛ր, ծագո՛ւկս,
քնացի՛ր,
Աղուորի՛կս, դուն մորդ սիրա-
կանն ես,
Քնացի՛ր, քնացի՛ր, ծագո՛ւկս,
քնացի՛ր։

Աղուոր օրօրոց, օրօրուէ՛, օրօրուէ,
Օրօրէ՛ ծագուկս, քովս ի վեր։
Սիրակա՛ն ծագուկս, ալ մի՛ լար,
Մայրիկդ կը հսկէ քու վրադ։
Թաւալէ՛, Թաւալէ՛, ալի՛ք երկ-
նային,
Օրօրէ՛ զաւակս, որ քնանայ։
Մայրը քովը կեցեր՝ կը հսկէ,
Որպէսզի մինակ չմնայ ան։
Նաւի պէս սահէ՛, աղուոր օրօրոց,
Նաւի պէս Թիավարէ՛, ծագուկս,
Ալիք ալիք գնա եկուր։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԺԹ. դարուն խաւարած էր Թուրքիստանի դասական գրականութիւնը։ Օկիլ Միրրի հետ (մեռած 1898ին) կը սկսի բանաստեղծութեան վերածնունդը։ Միրի կը պայքարէր կրօնական գերիշխանութեան դէմ եւ կ'ուզէր տարածել արդի քաղաքակրթութիւնը։ Պահ մը գլուխն անցաւ Թուրանական շարժման։

Յետոյ կուգայ Հոճա Սըտքը, բանաստեղծ եւ քաղաքագէտ, որ կռուեցաւ Ռուսերուն դէմ։ Գրած է Թուրքերէն եւ պարսկերէն եւ կ'երգէ «կապոյտ մզկիթներու քաղաքը», Սամըրղանդը։ Ազգայնական շարժումը կը մարի ընդհանուր պատերազմին։ Նոր բանաստեղծ մը, Թավալա, կ'երգէ ռուս բանակին յաղթանակները։

Յետոյ կուգայ Հաքիմ Զատէ, որ կը յարի ազգայնական շարժման։ Շուտով կ'իյնայ կոմունիստներու ազդեցութեան տակ եւ Թուրք գիւղացիները «լինչ»ի կ'ենթարկեն զինք 1928ին։

Հակառակ կոմունիստական քարոզչութիւններու, ազգային շարժումը կ'ամփի։ Պոլսարացի Ապտիւլ Րաուֆ Ֆիթրէթ կ'երգէ «Թուրք ժողովուրդը»։ Կը գրէ Թուրքերէն եւ պարսկերէն։ Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ։ Այս պատճառով կոմունիստները արգիլած են իր գրականութիւնը։ 1918ին, Թաշքենդի մէջ հիմնած էր ակադեմիա մը։ Իր աշակերտներն են Պաթու եւ Էլպէք։

Առաջինը քնարերգակ մըն է, իսկ երկրորդը ժողովրդական երգերու վերատեղծիչ մը։

Բայց ամէնէն աւելի ժողովրդական բանաստեղծ է Չոլփան, որ յղկուած լեզու մը ունի եւ կը յիշեցնէ Թուրք դասական բանաստեղծութիւնը։ Իրմէ հետեւեալ ոտանաւորը.

Թողուցիր զիս ու գացիր առ յաւէտ,
Մինակ մնացի ես ու տխրած,
Իմ ողբական քերթուածներուս
մեղեդին
Արցունքի պէս կը հոսի,
Ցո՜յսն իմ սրտիս,
Ցո՜յսն անարատ,
Արդե՞օք ինկար մագիլներուն
մէջ նենգ Թշնամիին։
Դուն այնքա՜ն հեռու ես հիմա
ինծմէ,
Որ փարփառ աչքերդ չեն տեսներ զիս այլեւս։
Դուն կը շրջագայիս անծանօթ
պարտէզներուն մէջ,
Եւ օտար սիրտեր ուժգին կը
բաբախեն երբ կը տեսնեն քեզ։
Իսկ ես, իսկ ես, մինակ եմ մի-
նա՛կ,
Ցխուր մտածումներ կը պաշա-
րեն զիս։

ԿՈԿՈԼԻ ՄԱՀԸ

Le Mercure de France կը հրատարակէ նամակ մը, զոր Բոտկին ուղղած է 21 փետրուար 1852ին Թուրկենէֆի։ Այդ նամակին մէջ տեղեկութիւններ կը տրուին կոկոլի մահուան մասին.—

Տխուր լուր մը։ Այսօր ժամը առաւօտեան 8ին, Կոկոլ մեռաւ։ Տարօրինակ պարագաներ պատահեցան մահուընէն առաջ։ Երեք շաբաթ կայ, — այս բաները պատմեց կոմս Թոլսթոյ, որուն մօտ կը բնակէր կոկոլ, — Թոլսթոյ կը մտնէ կոկոլի սենեակը եւ վիճակը շատ գէշ կը գտնէ։ Մաւան իրեն կ'ըսէ թէ Կոկոլ գիշերը ժամը 3ին կ'ելլէ անկողնէն եւ անընդհատ Թուղթ կը վառէ վառարանին մէջ։ Թոլսթոյ կ'երթայ Կոկոլի մօտ, որ լուռ կը մնար միշտ։ Ի վերջոյ կ'ըսէ.

— «Սատանան ի՜նչ խաղ խաղաց գլխուս այս գիշեր։ Գիտեմ, որ իմ գրած գործերուս շատ չարիք գործած եմ, բայց ձեռագիրներուս մէջ էջեր կային, որոնք շատ արժէք կուտային եւ որոնք մասամբ կը մեղմացնէին այդ չարիքը։ Ուստի որոշած ըլլալով այրել, բացի այդ ձեռագիրներէն, բոլոր միւս մնացած գործերս, գիշերը ելայ եւ սկսայ այրել։ Սատանան դժբախտաբար այրել տուաւ այն ձեռագիրներս, զորս կ'ուզէի պահել»։

Ամսուընէն շաբաթ մը առաջ, կը տառապէր պնդութենէ։ Ինողեմիցեւ յանձնարարեց գրելս («հօգնա») ընել։ Քանի մը օր յետոյ Կոկոլի վիճակը աւելի ծանր գտաւ։ Կոկոլ չէր ուզած գրելս ընել։

— Ո՛չ, չեմ ուզեր, բան մը չեմ ուզեր ընել, ոչ ալ գրելս, թող կատարուի Աստուծոյ կամքը, կը պոռար։

Երկու քահանաներ երկար ժամերով աշխատեցան զինք համոզել թէ գրելս առնելը Աստուծոյ կամքին դէմ երթալ չէ։ Կոկոլ յամառեցաւ։ Կանչուեցաւ ուրիշ բժիշկ մը, որ ըսաւ թէ Կոկոլ կատարելապէս խենթ է եւ պէտք է բռնաշապիկ հագցնել եւ դարմանել բռնութեամբ։

Այդպէս ալ ըրին, բայց շատ ուշ էր արդէն։ Ժանտատենդը տարաւ զայն։

ԽՈՐՀՐԴԱՒԱՂ

Անցեալները Փարիզեան եկեղեցիի մը մէջ ներկայացուեցաւ խորհրդախաղ մը, «Հինգ օրեակով», առնուած Ս. Լուտովիկոս Թագաւորի կեանքէն, գործ Հանրի Գէոնի։

Հանդիսատեսները կը կազմէին քանի մը հրաւիրեալներ, յայտնի դէմքերէն։ Հեղինակն ալ կը մասնակցէր ներկայացման։

Խաղին մաս կը կազմէր նաեւ երաժշտութիւնը։ Հրաշալի երգեհոն մը երբեմն կը խառնուէր հերոսներու խօսակցութեանց։

Յաջորդաբար տեսնուեցան Ս. Լուտովիկոս Թագաւորը, գահաժառանգ իշխանը Փիլիպպոս, Եգիպտոսի եւ Թուրքիոյ հեթանոսները։ Դեղեցիկ պատկերներով ցոյց տըրուեցաւ խաչակիրներու արշաւանքը։ Մասնաւորաբար իրական պատրանքով մը ներկայացուեցաւ Թագաւորին հիւանդութիւնն ու մահը։ Խորհրդանշանական պատկերներով ցոյց տըրուեցաւ պայքարը անհաւատարմութեան, ժանտախտին եւ հաճոյքին ընդդէմ հաւատքին, որ յաղթեց։

Իսկ եկեղեցիին մթնոլորտը աւելի եւս կը խորացնէր խորհուրդը։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

…Խմբագիր «Յառաջ»ի,

ԺԸՆԷՒ, 13 յունիս.— Ցաւով իմացանք Հայաստանի մէջ պատահած աղիտաբեր երկրաշարժը։ Եւ ուզեցինք մենք ալ մեր կարելի չափով մասնակցիլ եղբայրական օգնութեան։

«Հայաստանի Սաներու Միութիւն»ը իր տարեկան ներկայացման հասոյթէն որոշ գումար մը յատկացուց՝ որուն վրայ «Հայաստան»ի բնակչութիւնը սիրով աւելցուց իր լուման։ Առով ալ չգոհանալով, կիրակի մըն ալ ինքզինքը մխեն գրկեց, գումարը բարձրացնելով 500ի։ Հաճեցէք ընդունիլ եւ ուղարկել այս պզտիկ գումարը մեր աղէտեալ եղբայրներուն։

Հայաստանի Սաներ

… Խմբագիր «Յառաջ»ի,

ՎԸՌՈՆ, 15 յունիս.— Մայիս 28ի առթիւ դպրոցական հանդէսի ընթացքին, աշակերտները տեղեկանալով որ Հայաստանի կարգ մը շրջաններու ժողովուրդը երկրաշարժի աղէտի ենթարկուած է, իրենց գործնական հայրենասիրութիւնը ապացուցանելու համար, իւրաքանչիւր դասարան իւրացուց աղէտեալ շրջաններէն մէկը եւ նախանձելի եռանդով ու մրցումով կարճ ատենուան մէջ հանգանակեցին 1930 լէվա, զոր տեղւոյս Ազգ. դրամատունէն համարժէք 350 փրանքի չէք մը ձեր անուան առնելով կը ներփակեմ հոս խնդրելով որ բարեհաճիք անմիջապէս յանձնել պատկան մարմիններուն, իր նպատակին յատկացուելու համար։

Տնօրէն Հմ. Զարդարեան

ԽՄԲ.— Տես Ա. էջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 Յունիս.— Կը խնդրենք հրատարակել Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի վարչութեան կազմը 1931—1932 տարիներու համար, ընտրուած 21 մայիս 1931 ընդհանուր ժողովէն։

Ատենապետ՝ Պ. Պ. Գեղամ Բաքեան, *փոխ—ատենապետ*՝ Լեւոն Պաքրեան, *ատենադպիր*՝ Վահան Շամլեան, *գանձապահ*՝ Խաչիկ Համբարձումեան, *խորհրդականներ*՝ Հիվան Թագւորեան, Գարեգին Մեսրոպեան, Եդուարդ Թաշճեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հասցէին ուղղուած Թղթակցութիւնները պէտք է ուղղարկուին միութեանս *հաւաքատեղիին* à Mr. le secretaire de l'U. G. Arméienne, Bar de la Poste, 2 rue Colbert, Marseille.

Նորընտիր վարչութիւնս, պարտք կը համարէ իր շնորհակալութիւնները յայտնել նախորդ վարչութեան, որ դժուարին պայմաններու մէջ կրցաւ հասցնել միութիւնս ներկայի նախանձելի վիճակին։

(Կնիք)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀՕԱՄԵԱԿԸ

ՏԵՍԻՆ, 16 յունիս.— Կարմիր Խաչի քսանամեակը տօնուեցաւ Տեսինի մէջ անցեալ կիրակի ժամը 2ին Լիոնէզի սրահը։

Հակառակ օրուան տաքին, կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու Կարմիր Խաչը։ Նախագահ Պ. Տայեան հանդէսը բացուած յայտարարեց նուագախումբի «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Մեներգեց Օր. Մարիցա Պասմաճեան, արտասանեց Ն. Խաչատուրեան, կոմիտաս երգչախումբը երգեց «Էս գիշեր»ը, երգեց նաեւ Գ. Պետրոսեան։ Նուագը հնչեցուց «Հիմի է լռենք»ը։ Յետոյ Կարմիր Խաչի կողմէ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը.— Վիրաւոր զինուոր մը կը դարմանուի Կարմիր Խաչի քոյրերուն կողմէ։

Ներկաներու փափաքին վրայ Ա. Մութաֆեան կրկնեց իր կովկասեան եւ հայկական պարերը։

Զուգերգեցին Օր. Պասմաճեան եւ Փ. Ա. Աւետիսեան։ Օրուան բանախօս Պ. Արշակ Ջամալեան բանաւոր պատճառաւ մը եկած չըլլալով փոխանորդաբար գրաւոր ուղերձ մը կարդաց որդին Արմիկ Ջամալեան, Կարմիր Խաչի գործունէութեան մասին. ջերմ ծափերով ընդունուեցաւ այս ուղերձը։

Կարմիր Խաչի կողմէ բարձ մը աճուրդի դրուեցաւ, որ բարձրացաւ 400 փր.ի շնորհիւ Պ. Արմիկի ջանքերուն։

Հանդէսը վերջացնելէ առաջ ներկայացուեցաւ պաւէշտ մը։

Ժողովուրդը բաժնուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Գոգարտէ գոյացած գումարով ընդհ. հասոյթ կ'ըլլայ 600 փր.։

Կը շնորհաւորենք Կարմիր Խաչի տիկինները եւ օրիորդները որ կըրցան այսպիսի գեղեցիկ հանդէս մը կազմակերպել։

Գ. Պոտուռեան

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

Քսանթիէն կը հաղորդեն.— Ամենաստոյգ աղբիւրէ կ'իմանանք որ, հիւսիսային Յունաստանի մետրապոլիտները, որոնք գիւղական բնակչութեանց հոգեկան պէտքերուն համար գիւղերը ըրած պտոյտներուն առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց բնակած քաղաքներուն մէջ տիրող կացութիւնը տեսնելով, կրցած են գաղափար մը կազմել այն Թշուառութեան մասին, որ կը ճնշէ գիւղաբնակ եւ քաղաքաբնակ բնակչութեանց վրայ միասնաբար, յուշագիր մը յանձնած են կառավարութեան Թելադրելով անոր արմատական միջոցներ ձեռք առնել, տառապող ժողովուրդին տագնապը մեղմելու համար։

Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ կրօնապետները սեւ գոյներով կը նկարագրեն բազմութեանց մատնուած վիճակը եւ կը շեշտեն որ, եթէ կառավարութիւնը արագօրէն ձեռնարկներ չընէ եւ միջոցներ ձեռք չառնէ, հաւանաբար անակնկալներ պիտի պատահին, որոնց ծաւալը կարելի չէ այժմէն նախատեսել։

Իրենց այս դիմումին վրայ, մետրապոլիտները հաւաստիք ստացան կառավարութենէն, թէ նկատի կ'առնուին իրենց ցուցմունքները եւ թէ հարկ եղած ճիգերը ի գործ կը դրուին հիւսիսային Յունաստանը շահագրգռող զանազան խնդիրները կարգադրելու համար։

…րենց սիրոյ ճաշը, որ պատրաստուած էր հարսնեւորի նուիրականու…պիտակ սփռոցի մը վրայ։

Սակայն նորահարս փոքրիկ կարմիր փակեղին սրտի հանդարտութիւնը երկար չտեւեց։

— Ա՜խ, ըսաւ երրորդ օրը, ճիշդ է որ ես քու կինդ եմ։ Սակայն …երգկային սիրտը կը փոխուի ինչպէս լուսնկան, կը մեծնայ ու կը պզտիկնայ։

— Իմ սիրտս, ըսաւ գայլը խոռունկ հառաչքով, երբեք չի պզտիկնար, երբե՛ք։

— Սակայն, իմին գայլուկս, կը նուաղի՛ քու սէրդ։ Շուտով կը ձանձրանաս ինծմէ, ու կը լքես զիս։ Այնուհետեւ ու՞ր երթամ ես, ես խեղճուկ լքուած աղջիկ մը, որ քեզի տուաւ իր անմեղութիւնը, իր գեղեցկութիւնը եւ երիտասարդութիւնը։ Ո՞ւր գտնեմ ես աւանակ մը, որ ամուսնանայ ինծի հետ երբ տգեղցած եմ այլեւս ու պառաւցած։ Ա՜խ, ի՞նչ դըժբա՜խտ եմ ես։

Գայլը խոստովանեցաւ, որ իրաւունք ունէր փոքրիկ կարմիր փակեղով հարսնուկը։ Ուստի անոր կտակեց իր որջը, հողերը եւ ստացուածքը։

— Օ՜, ըսաւ փոքրիկ կարմիր փակեղը, հաւանականը հաւանական է։ Երբ երկրաշարժ մը պատահի, կրնայ քանդել որջդ, երբ հեղեղ մը պատահի, կրնայ ողողել հողերդ։ Աւելի լաւ է, որ այդ ամէնը ծախես եւ դրամը դնես իմ անունովս դրամատան մը մէջ, տոկոսն առնելու պայմանով։

Այդպէս ալ եղաւ։

Այնուհետեւ գայլին կեանքը անտանելի դարձաւ։ Դրամ չունէր, կինը բան չէր տար իրեն։ Քիչիկ մը դրամը զոր կը շահէր տաժանելի աշխատանքով, հազիւ կը բաւէր վճարելու կնոջ եւ գայլք զաւակներուն ապահովագինը։

Պահեր կ'ըլլային, երբ, յուսահատ, կ'անիծէր ինքզինք որ թոյլ տուաւ քաղաքակրթել իր եղունգներն ու ակռաները, ածիլեց մազերը եւ ապուշի պէս ամուսնացաւ։ Եղածը եղած էր եւ անդարմանելի։ Այո՛, եթէ ինք քիչ մը երիտասարդ ըլլար, Թերեւս եղունգները նորէն կը բուսնէին, Թերեւս իր յուսահատութենէն եւ կատաղութենէն բորբոքած՝ քիչ մը ուժ կը զգար ծնօտին մէջ, խածնելու խեղդելու համար փոքրիկ կարմիր փակեղը։ Բայց այսպէս…

Ո՛չ, փոքրիկ կարմիր փակեղն էր որ կերաւ գայլը։

ԺԻՆՕ ՀԷԼԹԸԱՅ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Հովանաւորութեամբ փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան
Յունիս 28, կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ
Մէթրօ՝ Մօպէռ-Միւթիւալիթէ

Տոմսերը կը ծախուին՝ Պ. Ա. Հարենց, 192 Rue Armand Silvastre, Becons - les - Bruyeres, Seine, Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 Rue Mousieur le Prince, (6), ճաշարան Հաճեան եւ ընկ., 3 rue de la Chaussée d'Antin (9), ճաշարան Ֆլորիա, 61 Rue Monsieur le Prince (6e), ճաշարան Լիլա 24, Rue St. Lazar (9e), Նպարավաճառատուն Մէրիտիօնալ 8, Rue de Chateaudun (9e), Նպարավաճառատուն Արթինեան 26 28, Rue Lesage (20e), Սափրիչ Ստեփանեան եղբ. 8, Rue Domat (5e) et 23, Bld. du Port Royal (13). եւ համդէսին օրը կիչէն։

Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ՅՈՒՆԻՍ 25ԻՆ — ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ,, ՀԱՏՈՐ ԹԻՒ 3
ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(ՄՇՈՑ ԳԵՂԱՄ)

ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

Ֆրանսա, գաղութներ եւ Պալքաններ 30 ֆրանք, Միացեալ երկիրներ 1 տոլար 50:

Դիմել՝ L. Kévonianի, 235 Fbg. St. Martin. Paris (10)

ԾԱՆՕԹ.— Նպաստաւոր է բաժանորդագրուիլ Ն. Գ. Բ.ի հրատարակութեանց ամբողջ շարքին (12 հատոր) որ կ'արժէ միայն 200 ֆրանք Ֆրանսա, Գաղութներ, Պալքաններ եւ 10 տոլար ուրիշ երկիրներ:

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), Մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

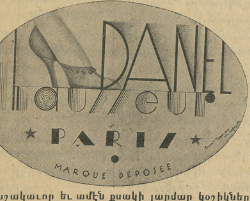
Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ Թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

---

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

Տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց է:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական ժարժիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան Թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ԲԷՊԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39։

ԾԱԽՈՒ Է
ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

Անակնկալ մեկնումի պատճառաւ ծախու է սափրիչի խանութ մը, հայկական կեդրոն, 2 զօրանոցներու դիմաց, խիստ յարմար գին, 6 տարի bail *եւ վերանորոգելի, լաւ կահաւորուած, 3 աթոռ, 9 աչք, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, վարձք ամիսը 300 ֆր.։ Մանրամասնութեանց համար դիմել* Guiragossian, Coiffeur, 32 Bld. Vauban, Valence, (Drôme).

Կ'ուզուին *վարժ գրաշարներ, անձամբ դիմել՝ 194,* Faubg. Saint Martin *(Փարիզ) Լեւոն Փափազեանի, ժամը 12—14 եւ 19—21։*

Վարձու է ընակութեան կամ որեւէ գործի յարմար սենեակ մը խոհանոցով միասին, ջուր, կազ, տարեկան վարձք՝ 3000 ֆր. դիմել Պ. Թ. Պօղոսեանի, 49 Rue Dombasle, մէթրօ՝ Convention.

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sébastobol, փարիզ, մէթ. Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ.։ կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ կիրակի առաւօտները։

Կ'ուզուին LINGERIE DELUXEի գործաւորուհիներ իրենց տուներուն մէջ աշխատող, ներկայանալ ձեռագործի նմոյշներով, rue de Convention 155 bis, Avakiantz, երկուշաբթի օրերը առաւօտէն մինչեւ երեկոյ: Թէլ. Vaugirard 30-10։

Electrophone Thomson-Houston
Brillant répertoire de disques

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար։
Մասնաւոր գին Հայերու

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

Կ'ուզուին *ժէռսէ կարող գործաւորուհիներ։ Դիմել* Anti-Comi, 20 Rue Richer, *Մէթրօ՝* Cadet.

Դուք, *որ վարակուած էք հեղձախտով, լայնաթոքութիւնով, ցնցղատապով, գացէք* MONT - DORE (Auvergne) *որ օժտուած է 40 եզական սրահներով դեղաշնչութեան համար* (inhalation).

Մանր. դիմել Cie. de Mont-Dore, 10 Rue Auber, Paris (9).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

POLYCLINIQUE MÉDICO-CHIRUGICALE

MÉTRO PIGALLE — 62, RUE DE LA ROCHEFOUCAULD — TÉL. TRINITÉ 43-13

ԱՄԵՆԱԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾԵԱԼ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Հայ, ֆրանսացի, գերմանացի, աւստրիացի եւ ռուս մասնագէտներու խորհրդակցութեամբ
Ք. ճառագայթներով ախտաքննութիւն, Radioscopie, գեր-մանիշա'կագոյն, յետ - կարմրագոյն ճառագայթներով դարմանում, diathermie եւ ելեկտրական ամէն կերպ բուժում։

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ԾՆՆԴԱՄԻՋԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ

Հիւանդութեանց արագ եւ արմատական դարմանում գիտական ամենավերջին եղանակաւ

Մանօթ մանկաբարձ-բժիշկ ՏՕՔԹ. ԹԱԳԻՈՐ որպէս մասնագէտ ներքին եւ տղայոց հիւանդութեանց կայցելէ նաեւ հիւանդներու։
ընդունելութեան ժամեր 10—12 եւ 2—8, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12 եւ 2—4

8, RUE CHATEAUDUNի
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ԾԱԽՈՒ հողաբաժիններ 250 քառ. մէթրէն սկսեալ, փարիզէն 10 - 30 վայրկեան հեռու, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, փողոցները շինուած: Գին՝ սկսեալ 24 ֆր.էն, ամսավճարով եւ 5 - 7 տարի պայմանաժամ: Պայմանագրութիւնը ստորագրելէն անմիջապէս վերջը, հողաբաժնին տէրն էք։ Հողաբաժինները տեսնել փափաքողներուն ձրիաբար կը տրամադրուին մեր ինքնաշարժերը: Տուներ կը շինուին նպաստաւոր պայմաններով։ Ունինք նոյնպէս վիլլաներ, բնակարաններ՝ ապառիկ գնելու եւ վարձելու, փարիզ եւ շրջակաները։ Ապահովագրութիւն կեանքի, գոյքի, ինքնաշարժի, հրդեհի, գողութեանց եւայլն։ Տուներ եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւններ։ Դիմել՝

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը 9—12 առաւօտները եւ 2—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռախօս Provence 78—02։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:
Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49
(կառ տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՀՐԱՒԷՐ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Այցելեցէք Exposition Coloniale*ի մէջ,* Stand Palestine*ի կից,* Café Maure. *զարեջրատունը, ուր կը նուագէ ԹԱՌԻՍԹ ԺՕՐԺ եւ կ'երգէ Տիկին ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ մինչեւ կէս գիշեր։*
Exposition *մէջ միակ հայկական ժամադրավայրը։*

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական Թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն։ Չափաւոր գին։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. փարիզ (3) — Մէթրօ՝ République

Թէլիֆօն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

CORDONNERIE « AKAP »

Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Բռէփ տը Շինի։* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

PHARMACIE COMMERCIAL

de la Place Clichy — 6 Place Clichy, Paris (9)

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու նոր ձեւերը, աչքի քննութիւնը կը կատարուի ձրի Պ. Գ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Պեռլինէն։

PHOTO — ACOUSTIQUE — OPTIQUE
Métro et Nord Sud Place Clichy — Tél. Cent. 65—18

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի,* Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ:
ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիջային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Social*էի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՎԱՐՁՈՒ Է փավիյեօն մը՝ 3 սենեակ, խոհանոց, արհեստանոց, 200 մէթր պարտէզ, վարձք 4800 ֆր., հանրակառքի կայարանը կը գտնուի շէնքին առջեւ: Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. ԱԲԷԼԵԱՆի, 226 Rue Lafayette, Մէթրօ Louis Blanc, հեռ. Nord 89-06. 95-79.

ԾԱԽՈՒ Է Stand մը Exposition Colonialeի Parc d'Attractionի մէջ, լայնք՝ 6.50 ք. մէթր խորութիւն, 3.50 ք. մէթր: Instalationը եւ վարձքը միասին 20,000 ֆր.։ Դիմել՝ Հ. ԱԲԷԼԵԱՆի, 226 Rue Lafayette. Մէթրօ Louis-Blanc, հեռաձայն Nord 89 - 06, 95—79.

Columbia — Phonos & Disques
Agence exclusive
POLYDOR — REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամենավերջին փլաքները հասած են, նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître*ի* Courant continu*ն, գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Ծախուածները ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տ.	10 տ.
ԽԻՒՐՈԳԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.886

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ 1931

23 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1602

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

Միշտ մեկուսի դիրք մը բռնելով, բայց միշտ ալ իր գերազանցութիւնը շեշտելու, իր կամքը պարտադրելու ձգտումով, Ամերիկեան կառավարութիւնը ահա մէջտեղ կը նետէ նոր անակնկալ մը։

Ինչպէս պիտի կարդաք լուրերու բաժնին մէջ, Նախագահ Հուվըր առաջարկած է մէկ տարի յետաձգել պատերազմական պարտքերու վճարումը, 1931 յուլիս 1էն մինչեւ 1932 յուլիս 1։ Բացառութիւն կը համարուին միայն անհատական առնելիքները։

Այս առաջարկը պէտք է վաւերացուի Միաց. Նահանգներու Խորհրդարանէն։ Բայց Պ. Հուվըր արդէն խորհուրդ հարցուցած է երկու խոշոր կուսակցութեանց կարեւոր դէմքերուն, ինչպէս Պ. Պ. Տօրսի եւ Եընկի, որոնք հեղինակներն են գերմանական հատուցումներու բարդ ծրագրին։

Եւ որովհետեւ ամերիկեան խորհրդարանի նստաշրջանը կը բացուի դեկտեմբեր 15ին, շատեր կը զարմանան թէ ի՛նչպէս պիտի գործադրուի նոր առաջարկը։ Այնքան ալ հաւանական չէ արտակարգ նստաշրջանի մը գումարումը։

Ի՛նչ խօսք որ, ամերիկեան անակնկալը մեծ տպաւորութիւն գործեց Եւրոպայի վրայ։ Իսկ լուրջ մտահոգութեան մատնած է մասնաւորապէս Ֆրանսան։ Գալով Գերմանիոյ, անշուշտ անհամբեր կը սպասէր այս քաղցր անակնկալին, որ կրնայ դուռ բանալ պատերազմական պարտքերը բոլորովին ջնջելու, ժամանակի ընթացքին։

Ինչո՞ւ դժգոհ են Ֆրանսայի մէջ.—

Նախ, բարոյական տեսակէտով, ամերիկեան առաջարկը անոր հարուած մըն է դաշնագիրներու և պայմանագրութեանց նուիրականութեան դէմ։ Կը խախտէ անոնց արժէքը, ճեղքեր կը բանայ։ Մինչեւ անգամ կրնայ ճամբան հարթել վերաքննութեան համար, որուն այնքան կը ցանկայ պարտաւոր Գերմանիան։

Միեւնոյն ատեն, առաջարկը մէջտեղ դրուած ըլլալով Չէքերսի տեսակցութենէն քանի մը շաբաթ յետոյ, Փարիզի մէջ կը կասկածին թէ կապ մը կայ այդ խօսակցութեան և ամերիկեան ձեռնարկին միջեւ։

Մանաւանդ որ, այս միջոցին Եւրոպա կը գտնուին Մ. Նահանգներու նախարարներէն երկուքը, իսկ Անգլիոյ վարչապետն ու արտաքին նախարարը կը պատրաստուին փոխադարձ այցելութեան երթալ Գերմանիա։

Երկրորդ, Ամերիկեան առաջարկը վեր ի վայր կը շրջէ Ֆրանսայի հաշիւները։

Փարիզի մէջ խորապէս կը ցաւին որ Պ. Հուվըր իր առաջարկը մէջտեղ նետած է առանց խորհրդակցելու շահակից պետութեանց հետ։ Պարզապէս ինքնագլուխ։

Յետոյ, տրուած որոշումը դէմ կը համարեն նոյն իսկ Եընկի ծրագրին, զոր Ամերիկացիները իրենք պատրաստած են։

Իսկ ամէնէն հիմնականը,— եթէ դրուած առաջարկը գործադրուի, Գերմանիան շունչ պիտի քաշէ, մինչ Ֆրանսա ծանր տագնապի մը պիտի մատնուի, իր ելմտացոյցը կազմած ըլլալով ստանալիք հատուցումներուն վրայ։

Աջակողմեան թերթ մը կը հաշուէ.— Գերմանիա կ'ազատի ոչ միայն հատուցումներու տարեվճարին պայմանական մասէն, 1,618,000,000 մառք, այլ եւ անպայման վճարելի մասէն (612 միլիոն մարք), որուն 500 միլիոնը, այսինքն երեք միլիառ ֆրանք արձանագրուած են Ֆրանսայի ելմտացոյցին մէջ։ Ուրիշ հաշիւներ ալ ընելով, փարիզեան թերթը դիտել կու տայ թէ Ֆրանսա իրականին մէջ բան մը չի շահիր, մէկ տարի յետաձգելով իր պարտքերուն վճարումը (Անգլիոյ և Ամերիկայի)։ Ճիշդ է որ, կ'ըսէ, Ամերիկան վեց միլիոն տոլար կը կորսնցնէ վճարումներու յետաձգումով եւ մենք ալ կը կորսնցնենք երեք միլիոն։ «Բայց, Ամերիկայի վեց միլիոնը կը կազմեն պատերազմական ծախքեր, զորս մենք կը հատուցանենք վճարելով մեր հանրային պարտքին յետնեալ մասերը. մինչդեռ մեր երեք միլիոնը կը ներկայացնեն աւերեալ գաւառներուն մէջ ծախսըւած գումարներ»։

Փարիզ կ'ուզէ որ միջազգային կանոնաւոր խորհրդակցութիւն մը կատարուի այս հարցին քննութեան համար, ամէնէն առաջ հրաւիրելով շահակից պետութիւնները։ Մանաւանդ որ, Հուվըր իր առաջարկին մէջ կը յիշէ նաեւ զինաթափութեան խնդիրը։

Մինչեւ հիմա Մ. Նահանգները վերապահ դիրք մը բռնած էին այս հարցին առթիւ. իսկ այսօր տեսակ մը նախաձեռնութիւն կը ստանձնեն, ինչ որ կրնապէս կը մտատանջէ Ֆրանսան։

Ո՛ր ուղղութեամբ ալ դատենք, այս բոլոր ձեռնարկները աւելի եւ աւելի կը շեշտեն միջազգային կացութեան անորոշութիւնը։

Եւ հակառակ բոլոր չկամութեանց, անուղղակի ճանապարհներով, բայց հետզհետէ աւելի շեշտուած եղանակով կը յուզուի դաշնագիրներու վերաքննութեան եւ պատերազմական պարտքերու խնդիրը։

Պատերազմը շատոնց վերջացած է, բայց պատերազմէն աւելի ահաւոր մղձաւանջ մը կը սպառնայ կազմալուծել պետութեանց ներքին կեանքը։

Բոլորն ալ կ'ըմբռնեն այս կացութիւնը, եւ ի զուր կը թաւալին միջին ճամբաներու վրայ, որոնց մէկն է ամերիկեան ձեռնարկը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ՈՒԶԷԻՆ ԼՍԵԼ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, եօթը խմբագրական գրի առած է, Բարեգործականի Արձանթեայ Ցոբելեանին առթիւ։ Ակներեւ յուսախաբութիւն մը աչքի կը զարնէ նոր ուղեգծին առթիւ։ Հատուած մը՝ վերջին խմբագրականէն (20 մայիս).

— «Անհրաժեշտ չէ որ մի առ մի ներկայացնենք, կամ մինչեւ իսկ թուենք երեսունըմէկն ալ։ Եթէ անոնք դրուած են ցոյց տալու համար թէ չկայ պէտք մը որ վրիպի յանուն Միութեան մտածողներու ուշադրութենէն, կրնանք առնուազն նոյնքան մըն ալ մեր կողմէ յիշել. իսկ եթէ ըլլալիք գործերու մասին է խօսքը՝ թէ՛ նախագահը, թէ՛ կեդր. վարչ. ժողովը եւ թէ վարիչ-պատուիրակը կը շեշտեն որ «յանձնառութիւն» չեն անոնք, որ զանոնք ամփոփած են «այս կարեւոր գլուխին մէջ, ժողովուրդին սրտցաւ ուշադրութեան յանձնելու մտահոգութեամբ եւ գէթ ամէնէն ստիպողական ձեռնարկները մաս առ մաս իրականացնելու ակնկալութեամբ, եթէ բնականաբար համապատասխան նիւթական միջոցներ տրամադրուին մեզի», որ, վերջապէս «պէտք է միայն եւ միայն մեր ամբողջ յոյսը դնենք հայ ժողովուրդին գիտակցութեան եւ պարտաճանաչութեան վրայ, մեր անդամներուն եւ բարեկամներուն յօժարակամ օժանդակութեան վրայ, քանի որ անոնցմէ եւ եթ կախեալ է գործադրութիւնը այն գեղեցիկ ձեռնարկներուն զոր կուգանք, կատարեալ վստահութեամբ, ներկայացնել իրենց լուրջ եւ սրտցաւ ուշադրութեան, որպէս առաջարկ եւ ոչ թէ խոստում»։ Այսչափ զգուշաւորութիւն Օգնութեան Մարզին մէջ դրուած նիւթերուն վերաբերմամբ՝ չենք վարանիր ըսելու թէ կը ջնջէ անոնց հոն զետեղումին գործնական արժէքը։ Այս չէր որուն կը սպասէինք մենք եւ մեզի հետ Միութեան բարեկամ ժողովուրդը՝ Ցոբելեանի նախօրին Բարեգործականի յառաջիկայ գործունէութեան մէկ նախագիծը փափաքելով տեսնել։ Այս առաւտութիւնը ոչ ոք պիտի գոհացնէ. ընդհակառակն՝ ակնկալուածին հակառակ տպաւորութիւնը պիտի թողու ան. ո՛րքան աւելի լաւ պիտի ըլլար՝ եթէ կեդր. վարչ. ժողովը ըսէր, օրինակի համար, թէ մշակոյթի ճիւղին մէջ կ'առաջադրէ սկսիլ քանի մը որոշ ձեռնարկներ իւրաքանչիւրը այսքան տարեկան գումարով, որուն այսքանը ինք կրնայ տալ իր պիւտճէէն եւ մնացեալին համար կ'սպասէ բարեսէրներու օժանդակութեան։ Նոյնը ուրիշ անմիջական կարեւորութիւն ներկայացնող ֆիզիքական պահպանման պէտքերու վերաբերմամբ»։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻ ԴԱՏԸ

Ցունիս 16ին, Նախադատատեանին առջեւ շարունակուեցաւ Սանասարեան խանին դատը։ Պատրիարքարանի կողմէ ներկայ էին Նշանթի պէյ եւ Պ. Լեւոն Զիվէր։

Նախորդ նիստին տրուած որոշման համաձայն, Պատրիարքարանի փաստաբանները ներկայացուցին յուշագիր մը, Սանասարեանի վարձքերը եւ վարչութիւնը ապահով ձեռքի մը յանձնուելու մասին։ Կուսակալութեան փաստաբանները պայմանաժամ ուզեցին, այս յուշագրին գրաւոր պատասխան տալու համար։

Միւս կողմէ, կուսակալութեան ներկայացուցիչները յուշագիր մը տուին դատին էութեան մասին։ Պատրիարքարանի փաստաբաններն ալ այս գիրին պիտի պատասխանեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՌԱԳՈՅՆԸ ԽԱՓԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՌԱՄԿԱՎԱՐԻ ՄԸ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԽՕՍՔԵՐԸ

«Հորիզոն» կը գրէ.— Առայժմ առանց որեւէ մեկնութեան, այս էջերուն մէջ կ'արձանագրենք հետեւեալ ուշագրաւ յայտարարութիւնը, զոր ըրած է կիրակի առաւօտ, (14 յունիս) Թաղականութեան խորհրդարանին մէջ, ռամկավար շէֆիկ մը՝ ուսուցիչ Ստեփան Ստեփանեանը, հոն ներկայ գտնուող Պ. Պ. Ցակոբ Վարժապետեանի, Վարդան Տ. Զաքարեանի, Գէորգ Փափազեանի եւ ուրիշներու առջեւ:

— Հելլէն կառավարութիւնը, ըսած է լաւատեղեակ Ստեփանեանը, կը զբաղի Հայկական եռագոյնի խնդրով եւ մօտ ատենէն պիտի արգիլէ Յունաստանի մէջ անոր պարզումը։ Պիտի արգիլէ նաեւ յոտնկայս ունկնդրութիւնը հայկական քայլերգին (Մեր հայրենիք կամ Բամ փորոտան)։

Վառեակը դեռ կճեպէն չելած, անոր փետուրներուն գոյնը գիտցող ռամկավար շէֆիկին այս տարօրինակ խօսքերը, զարմանք պատճառած են լսողներուն, որոնցմէ Պ. Ցակոբ Վարժապետեան ըսած է որ, կառավարութիւնը, ոչ մէկ շահ ունի մեր եռագոյնին պարզումը կամ ազգ. երգի յոտնկայս ունկնդրութիւնը արգիլելուն մէջ։ «Իսկ եթէ պատահի այդպիսի բան մը, աւելցուցած է ան, առաջինը ե՛ս պիտի ըլլամ յայտարարող թէ ռամկավարներու դրդումը կայ ասոր մէջ»։

Մենք, առայժմ ոչ մէկ մեկնութիւն կուտանք ռամկավար շէֆիկին այս ուշագրաւ յայտարարութեան։Այլ, ինչպէս ըսինք, կ'արձանագրենք միայն եւ կ'անցնինք...

Ամերիկա եւ Միջազգային պարտքը

Միացեալ-Նահանգներու Նախագահը Հուվըր առաջարկ մը ներկայացուց պետութեանց, մէկ տարի յետաձգելու համար կառավարութեանց պատերազմական պարտքերու վճարումը։

Ամերիկայի առաջարկը ի նկատի ունեցած է պատերազմական հատուցմանց պարտքերը, պատերազմէն վերջ՝ պատեբազմի բացերը գոցելու համար կատարուած պարտքերը— մայր գումար եւ տոկոս։ Այս առաջարկէն դուրս կը մնան պետութեանց կողմէ անհատներու հանդէպ կնքուած պարտքերը։

Ամերիկեան Քոնկրէսին վաւերացման ենթարկելու պայմանով, ամերիկեան կառավարութիւնը պիտի յետաձգէ օտար պետութեանց պարտքերու այն վճարումները, որոնք պէտք է որ կատարուէին ելեւմտական տարուան ընթացքին. այսինքն յուլիս 1էն սկսեալ։ Սակայն, պայման է որ բոլոր պետութիւնները որդեգրեն այս առաջարկը։ Ֆրանսայի ելեւմտական նախարարը արդէն սկսած է քննել ամերիկեան առաջարկը եւ Գերմանիոյ ելեւմտական ներկայ կացութիւնը։

Գերմանիա արդէն յայտնեց ամերիկեան կառավարութեան թէ կ'ընդունի Հուվըրի առաջարկը, որ լաւատեսութեամբ եւ ուրախութեամբ լեցուցած է գերմանական շրջանակները։ Գերման թերթերը մեծ տառերով կը ծանուցանեն լուրը թէ Ամերիկա օգնութեան կը փութայ մահամերձ Եւրոպայի, թէ Ամերիկա կը միջամտէ փրկելու համար Գերմանիան եւն.։

Այս առաջարկը Գերմանիոյ բեռը կը թեթեւցնէ 1500 միլիոն մարք գումարով մը։

Գերման թերթերը կը շեշտեն նաեւ թէ այս մէկ տարուան զինադուլը չարգիլեր պարտքերու վերաքննութեան հնարաւորութիւնը։ Այս տեսակէտէն, վերաքննութեան հեռանկարը չէ մարած։

Իսկ Լոնտոնի մէջ, Հուվըրի առաջարկը խոր տպաւորութիւն թողուց քաղաքական եւ ելեւմտական շրջանակներուն վրայ։

Լոյտ Ճորճ որ շատ գոհ մնացած է այս առաջարկէն, յայտնեց թէ արդէն 10 տարի առաջ, առաջարկած էր բոլորովին ջնջել միջդաշնակցային պարտքերը։

Անգլիոյ վարչապետը վաղուան համար հրաւիրեց Նախարարական խորհուրդ, քննելու համար ամերիկեան առաջարկը։

1931-32ի ընթացքին, Անգլիա Ամերիկայի պիտի վճարէր 33 միլիոն ոսկի, իսկ դաշնակիցներէն պիտի ստանար 17 միլիոն 75,0000 ոսկի եւ Գերմանիայէն 16 միլիոն 300,000 ոսկի։

Նոր կուսակցութիւն մը Թուրքիոյ մէջ

Գրեր էինք թէ ժողովրդա-փիլիսոփայական նոր կուսակցութիւն մը պիտի կազմուի, եւ այս առթիւ «Ճիւմհուրիէթ» գրեց թէ այդ կազմակերպութիւնը համայնավարական գոյն պիտի ունենայ, իսկ իբրեւ հիմնադիր յիշեց նաեւ «Եարըն»ի խմբագրապետ Արիֆ Օրուճ պէյը։

Նոր կուսակցութիւնը կազմուած է արդէն Պոլսոյ մէջ եւ կուսակալութեան յանձնած է օրինական յայտագիրը։ Կուսակալութիւնը ոստիկանութեան յանձնած է յայտագիրը, հարկ եղած քննութիւնը կատարելու համար։

Ռուսիոյ զինուոր. պատրաստութիւնները

Խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մօտերը բացած է զինուորական պատրաստութեան կայաններ, ուր զինուորական մարզանք պիտի տեսնեն քաղաքային

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵՐՃ ԹԱՇՃԵԱՆ

Մարսէյլէն հասած հեռագրէ մը խորին ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Պերճ Թաշճեանի, որ բաւական ատենէ ի վեր հիւանդ էր։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, ժամը 4ին, Մարսէյլի Հայոց եկեղեցին։

Ողբացեալ երիտասարդը Ֆրանսա գալէն ի վեր կը զբաղէր առեւտրական գործով։ Հանրային կեանքի մէջ իր ամէնէն եռանդուն գործունէութիւնն ունեցած է Զինադադարի շրջաններն, իբրեւ գաղթականներու վարիչ, ուսուցիչ եւ Խնամատարութեան պաշտօնեայ։ Իբրեւ Դաշնակցական ալ ունեցած է գնահատելի աշխատանք։ Մարսէյլ հաստատուելէն ի վեր, քիչ մը մեկուսացած կ'ապրէր, առանց, սակայն, իր ժամանակցութիւնը գլանելու հանրօգուտ գործերու։ Եղած է անդամ Մարսէյլի Ազգ. Վարչութեան եւ Ուսումն. Խորհուրդին, ինչպէս և երեսփոխան։

Մեր ցաւակցութիւնները՝ իր ծնողքին, եղբօրը՝ ընկ. Շաւարշ Թաշճեանին եւ պարագաներուն։

ՔԱՐԻՒՂԻ ԽՈՂՈՎԱԿԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ

Լիբանանի եւ Սուրիոյ կառավարութիւններուն հետ համաձայնութիւնը ստորագրելէն վերջ, Իրաքի քարիւղի ընկերութիւնը սկսած է գործի եւ աշխատանքներու կազմակերպութեան, անմիջապէս գործի ձեռնարկելու համար։ Պէյրութի մէջ բացած է առանձին գրասենեակ մը, որուն տնօրէնութիւնը կը վարեն անգլիացի մը եւ ֆրանսացի մը։

Ընկերութիւնը վարձած է կարգ մը խանութներ եւ շէնքեր, իբրեւ կառատուն եւ մթերանոց գործածելու համար։ Ընկերութեան Պէյրութի խորհրդականն է Րէուֆ պէյ Չատըրճի, որ Իրաքի Թրքական դեսպանն էր։

Սկսուած է արդէն աշխատաւորներու արձանագրութեան։ Կը կարծուի որ շատ մօտ օրէն աշխատանքները պիտի սկսին։ Երեք խումբ երկրաչափներ եւ ճարտարապետներ ղրկուած են Թէտմուր, Ապու Քէմալ եւ Տրիպոլի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Էնկիւրիի մէջ ներկայիս բանակցութիւններ կ'ըլլան սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու Թուրքիոյ մէջ գտնուող կալուածներուն շուրջ եւ փոխադարձաբար։

«Հաքիմիյէթը Միլլիէ» Թուրք թերթը, այս բանակցութեանց օրակարգերը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ.

1. Սուրիա եւ Լիբանան գտնուող Թրք. կալուածները։

2. Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու Թուրքիա գտնուող կալուածները, անոնք Սուրիա գտնուին թէ Սուրիա։

3. 1919 էն առաջ Սուրիա գտնուող հայերուն կալուածները, որոնք Թուրքիոյ դէմ մղուած ապստամբական շարժումներուն մասնակցած չեն։

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները ասկէ առաջ քանիցս տեղի ունեցած բանակցութիւնները խզման դատապարտուած էին, պարզ այն պատճառով որ Թիւրքերը չէին ուզեր բանակցութեան նիւթ դարձնել հայկական կալուածները, մինչ ֆրանսական պատուիրակները կը մնային անյողդողդ։

Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանանք որ ֆրանս. պատուիրակը լիազօրութիւն ստացած է մինչեւ վերջ պաշտպանելու հայապատկան կալուածներու պարագան։

PRIMUM VIVERE !

Կը շարժի, կը թուալի կեանքը։

Ու ընդհանրապէս ամէն ասպարէզի մէջ կը բարեփոխուին աշխատանքի մեթոտները, կ'արդիանան գործիքները։

Եւ առաւելապէս մեր ասպարէզին, ուսուցչութեան մէջ։

Ուսուցչութի՞ւն։ Կ'երեւակեմ քմծիծաղը՝ ոմանց շրթունքին. ուսերու քամահրանքը։ Ասպարէզ, ուսուցչութի՞ւնը... մեր մէջ միտքերը տակաւին այդ ծալքը առած չեն, տակաւին հաշտուած չեն այդ տարրական, նուազագոյն համոզումին հետ։

Բայց այո՛, անտարակոյս։

Եւ մէկը ամէնէն պատասխանատու եւ փափուկ ասպարէզներէն, փայտի, քարի, մետաղի, ադամանդի վրայ չէ որ կ'աշխատի ուսուցիչը։ Որքա՛ն ալ թանկագին, որքան ալ խեռ ըլլան տարրերը, վերջապէս նիւթական արժէքներ են եւ վերջի վերջոյ կը ճկին, կ'ենթարկուին աշխատաւորին կամքին։

Բայց մանուկին մարմի՞նը. եւ անոր մի՞տքը. բայց մանաւանդ անոր հոգի՞ն։ Ի՞նչ չափանիշներով կարելի է գնահատել այդ արժէքները։ Հարցուցէք հօր մը, մօր մը թէ ինչ աննիւթական, անփոխարինելի գանձ մը կը ներկայացնէ մանուկ մը, նոյն իսկ ամենայետինը...

Եւ սակայն ապերախտ նիւթ, մանուկի մը մարմինը կամ հոգին, որ յաճախ իր ներքին դաժան տրամաբանութիւնը, կը ճանչնայ միայն ու կը խուսափի մեր մատներէն։ Հակառակ այնքան ազնիւ ներշնչումներու, ան, մանուկը թեք մակարդակի մը միայն կը հետեւի շատ անգամ։

Ինչո՞ւ զարմանալ ուրեմն, որ երբեմն ուսուցչութիւնը փոխանակ դրական գործ տեսնելու, ստիպուած է բաւականանալ բացասական ճիգով մը։ Այսինքն պայքար մղել մանուկներու առհաւութեան դէմ. պահպանել գէթ բարոյական statu quoն։

Այսուհանդերձ ոչ ոք այնքան լաւատես է, — եւ պարտաւոր է ըլլալ — որքան ուսուցիչ մը։ Ան համոզուած է որ բոլոր կարելիութիւնները, — լաւագոյնները եւ յոռեգոյնները — ու բոլոր սաղմերը, — եւ ցորե՛նը, եւ որոմը, — կրկին մանուկի, պատանիի խորն են։

Ինչ որ կ'անտեսենք մանկութենէն, ապագայէն կը պակսի։ Ինչ որ կարելի կ'ըլլայ տալ անոր, կը փոխանցուի հասարակաց դրամագլուխին։

* * *

Ահա այս տօնական մտածումներով է որ ես ալ ուրիշներու կարգին ջանացի օգտուիլ մանկավարժական փորձաշրջանէ մը, որ բացուած էր Հօմի մօտ, Վանտօմ քաղաքի մէջ։

Նահանգային կրթական քննիչի նախաձեռնութեամբ, յունիս 4—5 զոյգ օրերուն Վանտօմ հաւաքուած էին հարիւրէ աւելի Ֆրանսացի տեղացի ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ։ Այդ հաւաքոյթին նպատակն էր հետեւիլ մարմնակրթանքի նորագոյն մեթոտներուն։ Այս առթիւ եղան— ինչպէս սովորական է — բանախօսութիւններ, շարժանկարային ցուցադրութիւններ եւ ինչ որ ամենէն կենդանի թելադրութիւնն է, փորձառական տիպար դասեր մասնագէտ ուսուցիչի մը կողմէ։

Վանտօմին կրթական քննիչ Մ. Ժարօնի բացումի քանի մը խօսքերը այնքան պատշաճօրէն կրնային ուղղուիլ ծնողքներու, որքան կրթական մշակներու։

Մ. Ժարօն «կուաէն հասած» պաշտօնեայ մըն է որուն խօսքերը փորձառութեան կշիռ ունին։

Կը բաւականանամ իր խորհրդածութիւններէն առնելով քանի մը մէջբերումներ։

— «Ուսուցիչները եւ ծնողները պէտք չէ մոռնան որ ֆիզիքական կրթութիւնը մարզանքի դաշտին վրայ, մարզանքի պահուն մէջ սահմանափակուած չէ. առողջապահութիւնը մեր ամէն օրուան միայն [...] տեւական մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ. տղուն ամէն մէկ շարժումը, ամէն մէկ կեցուածքը, ամէն մէկ աշխատանքը կ'ազդէ իր մարմնին վրայ։ Տան, դասարանին մէջ է որ ծնողները կամ ուսուցիչները աչալուրջ հսկելու են տղոց շարժումներուն, նստուածքին, կեցուածքին, աշխատելու ձեւերուն վրայ։ Ֆիզիքական կրթութիւնը այսպէս կըսկսի, այդ տարրական հսկողութեամբ որ այնքան էական է, եթէ ոչ աւելի, որքան մարզանքի դասը։»

Յետոյ չմոռնանք շնչառութեան կարեւորութիւնը մարմնակրթանքի մէջ։ Ապրիլը կը նշանակէ այրել — այսինքն շնչել։ Իրողութիւնը այս է որ շնչել չենք գիտեր քաղաքակիրթ մարդու շնչառութիւնը անբաւական է, կան որ կը շնչեն ուսերով, կան որ կը շնչեն փորով։ Քիչեր միայն որ գիտեն շնչել լիաթոք ու ամբողջական կուրծքով։ Ամէնքս,ամէնքս առանց բացառութեան պէտքունինք շնչելու արուեստը իւրացնելու. մաքուր օդ, խոր շնչառութիւն, կուրծքի մարզանք, ահա ֆիզիքական կրթութեան յառաջաբանը եւ վերջաբանը նոյնքան կարեւոր մեծերուն որքան փոքրերուն»։

(Դիտե՞լ տա՞նք նաեւ որ գիրնալու հիւանդութեան դէմ պայքարի լաւագոյն զէնքը շնչառական մարզանքն է. կը գիրնան անոնք որ ներքին անբաւական այրում եւ սպառում ունին. Թող վարժուին շնչել եւ խոր։ Շնչել ու մաքուր, առատ օդը պիտի երթայ հալեցնելու իրենց մարմնին աւելորդ ճարպերը։

Ուրիշ կարեւոր կէտ մը ֆիզիքական խաղերու եւ ճիգերու պատշաճեցումն է մանուկներու աճումին հետ։ Ուժերէն վեր աշխատանք մը կամ խաղ մը կրնայ կասեցնել անոնց մարմինի աճումը։ Ֆրանսացի դաշտաբնակ ազգաբնակչութիւնը՝ եթէ հակառակ իր բացօթեայ կեանքին, ազազուն, վտիտ կը մնայ, պատճառը այն դաշտային աշխատանքներն են որ շատ կանուխ կը պարտադրուին երեխաներուն։

Ու ֆիզիքական կրթութիւնը ոչ տարիք կը ճանչնայ, ոչ զբաղում. տարէցները այնքան որքան դեռատիները իրենց ինքնայատուկ մարզանքը անտեսելու չեն, ֆիզիքական կրթութեամբ կարելի է սրբագրել ասպարէզի յատուկ մարմնական խեղաթիւրումներ, թեքումներ ու յապաղել ծերութեան ժամը։

* * *

Փորձաշրջանի այս երկու օրերու ընթացքին, առիթ ունեցայ նաեւ մօտէն դիտելու մարմնակրթանքի այն մեթոտը որ կը կոչուի «ֆրանսական ազատ մեթոտ»։

Հայ ուսուցիչներու եւ քիչ թէ շատ ամէն մտաւորականի ծանօթ է ֆիզիքական կրթութեան «շուէտական մեթոտը»։

Շուէտական մարզանքը շարժումներու կանոնաւոր լարուած է.և պիրկ դրութիւն մըն է, որ կ'ենթադրէ կամքի եւ մտածումի լարում. Շուէտական մարզանքը օգտակար է այն չափով, որչափով որ անոր մէջ կը դնենք համոզում, հետեւողականութիւն ու բարի կամեցողութիւն։ Այդ պատճառով շուէտականը չի պատշաճիր մանուկներու եւ պատանիներու հոգեբանութեան, որ ամէն շարժումի ետին հաճելի շահախնդրութիւն մը կը փնտռէ։

Այդ, ֆրանսական մարզանքի դրութիւնը հիմնուած է առաւելապէս կեանքի ընթացիկ շարժումներուն, զբաղումներուն, աշխատանքներուն եւ խաղերուն վրայ։ Ասիկա պարզապէս կ'ընդօրինակէ կեանքը, կը հետեւի անոր մշտայօղ եւ յարաշարժ ելեւէջին։

Ֆրանսականմարմնակրթանքըմեկնակէտ ունի այսպէս ապրող մարդուն հիմնական շարժումները, քալել, վազել, մագլցիլ, փոխադրել, նետել, ցատկել, դիմադրել եւ պայքարիլ — այդ շարժումները կը կիրարկէ, կ'օգտագործէ իրենց այլազանութեամբ ու թափով, ամէն շարժում տանելով մինչեւ իր օգտակար սահմանները։

Ասկէ զատ ֆրանսական մարմնակրթանքը բոլոր այդ շարժումները կը կրկնէ եւ համադրէ խաղերու եւ հաճելի փորձերու ձեւով կը կրկնէ, եթէ կարելի է ըսել, կը կապկէ, mime կ'ընէ, մարդկային աշխատանքի եւ զգացումներու բոլոր եղանակները։

Ֆրանսական մարմնակրթանքը ֆիզիքական լարումին կը միացնէ հոգեբանական թափը, հաճոյքը, — պարզ է որ ան աւելի համապատասխանէ մանուկին եւ պատանիի ապրումներուն, ներքին պահանջներուն։

Ես քանիցս առիթ ունեցայ ներկայ ըլլալու այսպէս ֆրանսական մարմնակրթանքի դասերու։ Ոչ մէկ տրակոնական խստութիւն, ոչ իսկ լակոնիկ հրամաններ, այլ սիստեմաթիկ եւ յարատեւ շարժումներու շարք մը, որոնք տղուն կը ներկայանան խաղի, զբօսանքի մը ձեւով։

Հնարաւոր չէ անշուշտ հոս, այս էջերուն մէջ աւելի մանրամասնութիւններ տալ տալ, ներկայացնել տիպար դասի մը բոլոր փուլերը եւ հնարաւորութիւնները։

Բայց ջերմապէս պիտի յանձնարարեմ մեր մարզական կազմակերպութիւններուն, ուսուցիչներուն եւ ծնողներուն, մօտէն հետաքրքրուիլ ֆրանսական մարմնակրթանքի մեթոտներով։

Հոն պիտի գտնեն շատ օգտակար թելադրութիւններ ապահովաբար։

Ու պիտի ամրապնդուին սա հիմնական համոզումին մէջ թէ մարզանքի նպատակը մկաններու եւ դնդերներու կրթութենէն առաջ, կենսական օրկաններու, սրտի, թոքի, ջղային դրութեան ներդաշնակ զարգացումին ձգտելու է։

Մանուկի մը, ինչպէս նաեւ չափահասի մը ուժը եւ առողջութիւնը համեմատական չէ միայն մկաններու զօրութեան հետ. այլ առաւելապէս ներքին օրկաններու տոկունութեան, ներդաշնակութեան հետ։

* * *

Ահա թէ ինչո՞ւ արդի կրթութիւնը, իր բոլոր որոնումներով միշտ կը դիմէ կեանքին։

Զարգացնելու համար տղուն մարմինը կամ հոգին, անոր հնարաւորութիւն տալու է լայնօրէն, ուժգնօրէն ապրելու։

Ապրիլ կեանքը, գործօն եւ շարժուն կեանքը։

Շարժումը, գործօն կեանքն է որ կը հրահրէ դատողութիւնը, կը ծաղկեցնէ գաղափարները, զգացումները, կ'ամբողջացնէ եւ կ'արիացնէ մարմինը։

Հիները կ'ըսէին,-- սորվինք, մշակե՛նք մեր ընդունակութիւնները, ճանչնանք մենք մեզ, որպէսզի կարենանք ապրիլ։

Այսօր այդ վարկածը շրջուած է. կ'ըսենք. «Նախ ապրի՛նք, ապրելով միայն կրնանք սորվիլ, մշակել մեզ, ճանչնալ սահմանը մեր ընդունակութիւններուն։

Արդի վարժարանը կը գործէ այդ ուղղութեամբ։ Կրթական բոլոր առաջդրութիւնները կը ձգտին մէկ նպատակի. ճոխացնել եւ զօրացնել մանուկի կեանքը։

Primum vivere.

Ահա ժամանակի կարգախօսը։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԷՋԵՐ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ, ՄՈՆԿՈԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ԵԳԻՊՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մոնկոլներու արշաւանքը ի նորոյ կը շեշտուէր Եգիպտացիներուն դէմ։ Խանը, Ղազան, կը խոստանար, 1302ին, Պաղեստինը վերադարձնել Քրիստոնեաներուն. գոնէ այսպէս կը հաւաստեն հայկական աղբիւրները։ Ձմեռը անցուց Եփրատի վրայ։ Հեթում թագաւորը արդէն ընդառաջ եկած էր իրեն, ինչպէս նաեւ Տիւրոսի թագաւորը, եւ Տաճարական ու Ասպնջական Մեծ Ասպետները։ Բայց, անգամ մը եւս, Թաթարները կանգ առին։ Յաջորդ տարին, 1303ին, Հոմս գրաւուեցաւ եւ կոտորուեցան իր բնակիչները։ Կռիւ տեղի կ'ունենար նաեւ Դամասկոսի մօտ, բայց Նախկին Եղբայրը, այժմ թագաւոր, մխիթարուած էր կռուին մէջ կարեւոր մաս մը ստանձնած ըլլալուն համար։ Նոյն իսկ կրցաւ Երուսաղէմ մտնել իբրեւ ազատարար, իբրեւ տեսակ մը Հերակլ կամ Կոտֆրուա տը Պույեօն։ Սուրբ Քաղաքը ի նորոյ տեսաւ Եկեղեցւոյ մեծ յաղթանակները. պատարագ մատուցուեցաւ քրիստոնեայ թագաւորի մը ներկայութեան։ Ուխտագնացութիւն կատարեց Սուրբ Վայրերը եւ բարձրացաւ Գողգոթա։

Նոյն ատեն, երթալով Ղազանի մօտ, Հեթում ստացաւ 1000 մոնկոլ, եւ դրամ երկրորդ հազարի մը համար։ Սմբատ կը խօսի հայկական յառաջխաղացութեան մը մասին, 10,000 մարդով, մինչեւ Գահիրէի մօտերը։ Սակայն Նահանջը Եփրատի վրայ աղետալի եղաւ Մոնկոլներու համար։ Ղազան, որուն ի նորոյ ներկայացաւ խանդավառ թագաւորը, իբր թէ արցունք է թափեր, բայց չշարժեցաւ, եւ թունաւորուեցաւ ի վերջոյ իրեններէն։

Այդ միջոցին, 1301ին իսկ, Հայերը արդէն երեւցած էին Թօրթոս կղզին։

Տիւլորիէ կը ներկայացնէ, արաբ Ապուլ-Ֆարաճ քրոնիկագրին համաձայն, մանրամասնութեամբ, պատմութիւններն այս հայկական իրական խաչակրութեան, որուն նախաձեռնութիւնը, հերոսական խանդավառութիւնը եւ կրօնական մոլեռանդութիւնը կը պատկանին խորգ հագած այս նախկին թագաւորին, որ, մոռցած իր թագաւորութեան շահերը, ուրիշ բանի չէր խորհեր՝ բայց եթէ Սուրբ Երկրի ազատագրութեանը։ Ինքն էր որ շարժման մէջ դրաւ Մոնկոլներու ծանր «թօման»ները, իրական աղեղնաւորներ, որոնք իբրեւ թէ կը խաբուէին տղայական ռազմահնարքներէն «Թուրք»երուն՝ որոնք Սուլտանի զօրքերն էին։

Այս ճնշիչ, յուսահատական միջամտութիւններուն վրայ էր որ Խանը՝ յաջորդը պարսիկ հին արքաներուն, համակերպեցաւ ստանձնել, Գահիրէի այս «Հռոմէացիներուն» դէմ, դեր մը որ չկար իր հօրդային աւանդութեանց եւ բնական նպատակներուն մէջ։ Ղազանի մահէն յետոյ, Մոնկոլներու քաղաքականութիւնը պիտի փոխուէր սակայն, եւ Հեթում, ամփոփուած իր սեփական ուժերուն մէջ, պիտի գոհանար ետ մղելով Եգիպտացիներու վրէժխնդիր արշաւանքները՝ զորս ինքը գրգռած էր։ 1305ին անցողական յաջողութիւն մը պիտի ունենար միայն Լայաձձոյի մէջ։

Պապը, այս միջոցին, այնքան կապուած կը զգար ինքզինք Հայաստանի ճակատագրին, որ թղթակցութիւն կը պահէր Սեւ Լերան վանականներուն հետ, Սարակինոսներէն վտարուած, իրենց պետին հետ՝ որ Ճենովա ճամբորդեց եւ հոն կանգնեց մէկը այն եկեղեցիներէն որոնք իբրեւ կեդրոն կը ծառայէին իրենց հայրենիքէն վտարուած Հայոց սփիւռքին։

Ըսինք արդէն թէ Հեթում խանդավառ ղըղէրը կը թուի խաչակրութեան՝ որ յետոյ Կիպրոս փոխադրուեցաւ։ Իր ընտանիքին մէջ, արդէն, միեւնոյն ձգտումները կային դէպի կրօնական իտէալը։ Իր եղբայրը Պօտուէն, որ դարձաւ Յովհաննէս եպիսկոպոս, վեհապետին նուիրեց երգ մը ուր զայն կը ներկայացնէ «իբր քաջ հովիւ մը որ իր անձը կը զոհէ իր ազգին կարիքներուն համար», եւ երգեց, ուրիշ երգի մը մէջ, Մարիամ կոյսը, առանց հաշուելու քերթուածները զորս ձօնեց իր քեռաղջկան Եփիմէին, եւ անոր Պալեան, Յովհաննէս եւ Մարգրիտ զաւակներուն։ Այս «մեծ վարդապետը» կը ներկայացնէ ան միեւնոյն երգին ինչ որ անխոնջ իշխանը՝ Անհաւատներու հալածանքին մէջ։

Այդ շրջանին, արդէն, մեծ տրամադրութիւն կար խաչակրութեան։ Մոնկոլներուն հետ կամ առանց անոնց՝ ամէն ինչ պիտի թելադրուէր Արեւելքի մէջ անոր գաղափարէն։

Արդէն, Լեւոն Գ.ի որդիներուն միջեւ վէճերու միջոցին, խաչակիրներ իրենք զիրենք դրած էին Հայոց թագաւորին հրամաններուն տակ, ինչպէս Othes de Granson, Անգլիոյ Եդուարդ իշխանին նախկին մարտակիցը եւ Կիպրոսի ուրիշ ասպետները։ Վրաստանի թագաւորը ինքն իսկ պատրաստ էր հետեւելու Ղազան Խանին, որ հակառակ իր մարմնական ճղճիմութեան ու տգեղութեանը, կ'երազէր Պաղատի նուաճման։ 1298 - 1299 երկու քրիստոնեայ թագաւորները մասնակցեցան Մոնկոլներու Հոմսի փոխ-վրէժին։

Haython de Gorigos (Հեթում, Տէր Կոռիկոսի), քարոզիչ խաչակրութեան, թոռ Հեթում Ա.ի, ամուսնացած էր Isabelle d'Ybelinի հետ դուստր նոյն Հեթումի աղջկան Մարիին։ Ան պահ մը ապաստան փնտռեց Փիւքօփի, Կիպրոս կղզին մէջ։ Իր գրութիւնները իր բերնով իսկ թելադրուած, ֆրանսերէն, Թուլ քաղաքէն Նիքօլ Ֆալքօնի, լատիներէնի թարգմանուած, եւ անկէ յետոյ դարձեալ ֆրանսերէնի փոխադրուած Jean le Longի կողմէ, կը ներկայացնեն այն բոլոր զուր յոյսերը, բոլոր երեւակայական լաւատեսութիւնը զոր Հայաստան ունէր այդ շրջանին։ Haython կը հաւաստէ թէ երբեմն, Հեթում, իր թագաւորը, համարձակած էր խնդրելու Խանէն՝ քրիստոնեայ դառնալ, խաղաղութիւն ապահովելով բոլոր քրիստոնեաներուն, զերծ կացուցանելով տուրքերէ եւ անոնց վերադարձնելով Սուրբ Երկիրը, ինչպէս նաեւ անշուշտ այն բոլորը զոր թագաւորը մինչեւ այն ատեն կորսնցուցած էր։

Արդէն մեր կասկածը ըսինք այս առաջարկին վաւերականութեանը մասին։ Ամէն պարագայի մէջ Թաթարներու աջակցութիւնը պէտք էր ապահովուէր նոյն իսկ նոր խաչակրութեանց համար։

Խաչակրութեան այս քարոզիչը կ'ըսէ թէ Եգիպտացիք շատ ճարտար էին քաղաքներ գրաւելու մէջ, բայց Աղեքսանդրիայէն զատ ուրիշ տեղ ամրութիւններ չունէին. անոնք ենթակայ էին Նուպիացիներու արշաւանքին, եւ Լիբանանի քրիստոնեաներն ալ կրնային Սուրիոյ վրայ յարձակիլ։ Այնպէս որ կարելի էր սկսիլ «փոքր անցքով» մը, որ իր խարիսխը պիտի ունենար Կիպրոս կղզին մէջ՝ յետոյ անցնելու համար, աւելի նպաստաւոր օրերու, ուրեմն Ս. Միքայէլի տօնէն յետոյ՝ Թօրթօսէն դէպի Հայաստան։

Այնքան յուսախաբութիւններէ յետոյ՝ Թաթարներու զօրաւոր աջակցութիւնը ապահովուած կը թուէր։ Ղազանի յաջորդը, Քարպէնտաս, իբրեւ թէ քրիստոնեայ մօրմէ մըն էր՝ որ զայն մկրտած էր Նիկողոս անունով։ Այս «Երոք» խաթունը՝ կը պահպանէր իր մատուռը եւ կը պահէր քահանայ մը՝ եթէ պէտք ենք հաւատալ ծրագիրներու այս հեղինակին։

Այս կարծիքները ներկայացուցան այն պահուն, ուր Հայաստանի պատուիրակները կ'այցելէին [...]լիոյ թագաւորին, անցնելով Ֆրանսա, Փուաթիէ, 1307-1308, Պապին ուր Haython կը ներկայացնէր նաեւ իր իշխանը, Տիւրոսի տէրը խնամակալ Կիպրոսի, ընդդէմ իր թագաւորին դէմ։ Այս կարծիքները որոշ ազդեցութիւն մը գործեցին յաջորդ խաչակրութեան փորձերուն վրայ։

Հայաստան, այդ պահուն, կը վերսկսէր իր առեւտրական յարաբերութեանց Արեւմուտքի հետ, — Վենետիկ, Ճենովա, Փիզա, Քաթալոնը։ Այս շրջանի տէրը, Ժաք տ'Արակօն, նոյն իսկ առաքելութիւններ ղրկեց Հայաստան, եւ Սմբատի օրերէն սկսեալ՝ երկլեզու հայ դեսպաններ ընդունած էր։ Նոյն իսկ հարց եղաւ Ժաքի աղջկան եւ Օշին թագաւորին ամուսնութիւնը։ Մոնփէլիէէն Հայաստան այցելուներ կուգային արդէն։

Այն խռովութեանց մէջ զորս յառաջ բերին Մոնկոլները եւ Եգիպտացիները, եւ այն պատերազմներու միջոցին՝ որոնք մղուեցան Մոնկոլները տէր դարձնելու համար Սուրիոյ, Լեւոն Դ. որդի Մարգարիտ տը Լուսինեանի, ձեռնասուն Haythonի, տարուան մը թագաւորութենէ յետոյ եղերական մահ մը գտաւ։ Խեղդուեցաւ Պիլարղու մոնկոլ զօրավարէն՝ իր հօրեղբօր ծերունի Հեթումի հետ միասին, Անազարբայի առջեւ, 1307 նոյեմբեր 17ին։ Այս առթիւ 40 ուրիշ պետեր ալ կորան։ Եւ ուշացած պատիժը՝ զոր մարդասպանը կրեց Խանի հրամանով՝ չկրցաւ անհետացնել զարհուրանքը դաշնակից ազգի մը պետերուն դէմ գործուած եղեռնին։

Օշին, Լեւոն Գ.ի մէկ ուրիշ որդին, 1308ին արքայական ժառանգութիւնը ստացաւ։ Ան ալ շատերուն բարեկամ թագաւոր մը եղաւ, և որ յաջորդաբար ամուսնացաւ Amaury de Tyrի քրոջ Ագնէսի եւ Անժուի տան պատկանող ֆրանսացի իշխանուհիի մը Ժանն տը Թարանթի հետ (Յովհաննա Տարենտոյ)։ Օշինի քոյրը, Զապէլ, կինը եղաւ Ամաուրիի եւ սպաննուեցաւ իր երկու զաւակներուն՝ Հանրիի եւ Հիւգի հետ, Կոռիկոսի Օշինէն. միւս երկու զաւակները՝ Պօշէմօնտ եւ Ժան՝ [illegible] քշուեցան։

Amaury de Tyrի ըմբոստութիւնը Կիպրոսի մէջ Հայոց համար ալ կարեւոր հետեւանքներ ունեցաւ։ Կիպրոսի թագաւորը, Հանրի, արգելափակուեցաւ Լամբրոն, յետոյ Բարձրբերդ, եւ ենթակայ եղաւ շատ դէշ թշնամանքներու։

Արդէն Սմբատի օրով, Կիպրոսի սենեկապետը եւ իր տնտեսակիցը, Boudouin d'Ybelin, արգելափակուեր էին Տարսոնի դղեակին մէջ։ Կիպրոսցի քրոնիկագիրները կը պահպանեն յիշատակը այս բիրտ անգթութեան, եւ Իտալացին որ յետոյ այս պատմութիւնը թարգմանեց, կը ներկայացնէ «Հայաստանի իշխանները որ լաւ կը վարուին իրենց հիւրերուն եւ դրացիներուն հետ», մինչդեռ «Ներսը, լեցուն են չարութիւնով, խաբեկանքով, անօրէնութեամբ եւ մատնութեամբ»։

NICHOLAS YORGA

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

(Տեղեկագիր Մարսէյլի Ազգ. կեդր. վարչութեան 1929 դեկտեմբերէն — 1931 մարտ)

Ա.

ՄԱՐՍԷՅԼ, 28 Մարտ.— Նախորդ վարչութիւնը, թէեւ 1929ի Սեպտ.ին հրաժարած եւ պաշտօնէ քաշուած էր, բայց երեք ամիս յետոյ միայն կարելի եղաւ կազմել ներկայ առժամեայ վարչութիւնը, որ իր անդրանիկ նիստը գումարեց 17 դեկտ. 1929ին։

Այն պայմանները — շրջաններու թէ կեդրոնի մէջ պառակտում, կռիւ եւն. — որոնք ազգ. վարչութեան կազմութիւնը երեք ամիս յետաձգուելուն պատճառ եղած էին, նոյն պայմանները դարձեալ նկատի առնելով՝ նախորդ Երեսփ. Ժողովը, ներկայ վարչութիւնս առժամեայ կերպով ընտրեց, որոշելով միեւնոյն ատեն, թեմական Երեսփ. Ժողովի շրջանը, որ չորս տարի որոշուած էր եւ դեռ մէկ տարի ունէր լրացնելու — բացառաբար բաւ համարել, և երեսփոխաններու նոր ընտրութիւն կատարել շուտով, վերջ տալու համար գաղութիս մէջ եղած տարակարծութեանց։

Ուրախ ենք որ վերջապէս, թէեւ շա՛տ ուշ, այժմ նոր Թեմական Երեսփ. Ժողովին առջեւ ենք եւ որուն կուտանք մեր 14 ամսուան գործունէութեան դեկուցումը եւ միեւնոյն ատեն հրաժարականը։

Վարչութեանս կազմը.— Վար-

չութիւնս կը բաղկանար հօթը անդամներէ, հինգը կեդրոնէն եւ երկուքը շրջաններէն, (Ս. Լու, եւ Պ. Օտտօ). Շրջանները այս կերպ Վարչութեան գործակից դարձնելով, կը յուսայինք անոնց կեդրոնի հետ փոխ-յարաբերութիւնը աւելի կը սերտանայ, եւ կանոնաւոր կապ կը պահուի։

Դժբախտաբար սակայն, շրջանի մեր երկու անդամները իրենց զբաղումներուն եւ տեղի հեռաւորութեան պատճառով, քանի մը ամիս միայն ցանցառ կերպով մասնակցեցան ժողովներուն եւ յետոյ բացակայեցան ընդմիշտ։ Մնացած հինգ անդամները տարին ուրեմն գործը մինչեւ շուրջ չորս ամիս առաջ, երբ անոնցմէ ալ Պ. Ս. Գրաճեանի քաղաքէս հեռանալուն, եւ Պ. Գ. Չպուքճեանի նախ հիւանդութեան եւ յետոյ ալ ցաւալի մահուան պատճառով, Վարչութիւնս մնաց երեք անդամով։ Բայց հակառակ իր այս կազմալոյծ վիճակին եւ իր կամքին, Վարչութիւնս ակամայ մնաց պաշտօնի վրայ եւ ընթացք տուաւ գործերուն, քանի որ թեմական Երեսփ. Ժողովը տակաւին գոյութիւն առած չէր. եւ նոր Վարչութեան մը ծնունդ տուող ուրիշ որեւէ միջոց չկար.

Վարչութեան գործունէութիւնը պէտք է բաժնել երեք մասերու.—

1.— Ազգային տեղական ընթացիկ խնդիրներ եւ շրջաններու կազմակերպման ու փոխյարաբերութեան խնդիր։

2.— Կեդրոններու եւ շրջաններու ազգային կրթական գործ։

3.— Նիւթական մատակարարութիւն։

Ա.— Ազգային տեղական խնդիրներ.— Վարչութիւնս իր վիճակի է յայտնելու, որ իր շրջանին վերաբերեալ բոլոր հարցերուն աշխատած է եւ կրցած իր կարողութեան սահմանին մէջ գոհացում տալ։ Ու ընթացիկ բոլոր խնդիրներուն հասնելէ յետոյ, իրեն եղած դիմումներուն ընդ առաջ երթալով, առանձինն զբաղած է նաեւ հետեւեալ հարցերով։

Ա. Ահարոնեանի, իբրեւ ազգային մեծ գրագէտի, յոբելեանին համար, կազմած է առանձին յանձնաժողով մը եւ գործը յանձնած անոր։

Թուրքիայէն 1929ին Սուրիա քշուած հայ նոր տարագիրներու օգնութեան հասնելու գործը, Հայ Կարմիր Խաչին յանձնած է հովանաւորելովզայն ու ձեռք բերուած է պատուաբեր արդիւնք. հասցնելով 7 - 8000 ֆրանքի նպաստ մը եւ 12 հակ հագուստեղէն։

Ֆրանսայի ողողեալ նահանգներու պատուհասուած ժողովուրդին, Մարսէյլի հայ գաղութին անունով կազմուած է դարձեալ առանձին մարմին եւ հանգանակութեան ձեռնարկուելով, ձեռք բերուած է նոյնպէս գաղութիս համար պատուաբեր արդիւնք։ Մօտ 14,000 ֆրանք ժողովրդային հանգանակութիւն եւ 50 ծանծակալ իր կազմածներով ազգային մը կողմէ։

Բ. Շրջաններու հետ մեր փոխյարաբերութիւնը, եւ անոնց կազմակերպութեան խնդիրը.— Շրջաններու հետ մեր փոխ-յարաբերութիւնները եղած են բնականոն, հետապնդուած ըլլալով մեր կողմէ միշտ հաշտաբար եւ խաղաղասիրական ոգի։ Ոչ մէկ շրջանի հետ անհասկացողութիւն չենք ունեցած։ Ընդհակառակն՝ Ս. Ժիւլիէն-Պօմօնը, որ երեք տարի անընդհատ մեզ զբաղեցուց իր անհաշտ եւ ըմբոստ ընթացքով, ան եւս շնորհիւ նոյն թաղի բանիմաց ազգայիններու եւ առաջնորդ Պալաքեան Եպիսկոպոսի ներողամիտ վերաբերումին, այսօր առաջնորդարանիս կապուած է, միւս թաղերուն նման ընդունելով եւ ճանչնալով կեդրոնի հեղինակութիւնն ու իրաւասու հանգամանքը։

Մեր շրջանները բոլորն ալ կազմակերպուած են, եւ կատարելապէս ինքնաբաւ։ Ամէնքն ալ լծուած են շինարար աշխատանքի։ Իրենց մատուռին եւ կրթական գործին կապուած են սերտօրէն եւ գուգորանքով։ Միայն Լա-Սիօթայի շրջանը, այս տարի իր դպրոցը չկրցաւ բանալ, տեղացի կարգ մը անհատներու անբարեացակամութեան եւ խառնակչութեան պատճառով։ Վարչութիւնը քանիցս իր անդամները ղրկելով հոն, ջանաց վերստին կազմակերպել եւ սակայն առայժմ կարելի չեղաւ։

2.— կեդրոնի եւ շրջաններու ազգային կրթական գործը.—

Կեդրոն (Մարսէյլ-քաղաքը). — 1929—1930 տարեշրջանին, ինչպէս յայտնեցինք Վարչութիւնս հազիւ, 1929ի դեկտեմբերի կիսուն կազմուեցաւ, մինչդեռ դպրոցներու վերաբացման շրջանը կը սկսէր երեք ամիս առաջ՝ սեպտեմբերին։ Հոս պէտք է գնահատանքով յայտնել որ այդ շրջանին՝ երբ Վարչութիւնը կազմալուծուած էր, եւ միայն նախկին վարչութեան ատենապետն էր որ ակամայ կը պահէր վարչութեան անունը, առաջնորդ հօր եւ տնօրէն Պ. Արոյեանին հետ համախորհուրդ կը բանան մանկապարտէզը, եւ նախակրթարանը։ Առաջինը՝ մանկապարտէզ, 3 Rue Eclipse, նախկին տեղը, իսկ երկրորդը՝ նախակրթարան, rue Eclipseէն փոխադրելով եկեղեցւոյ շէնքին մէջ։ Նախակրթարանի փոխադրութիւնը, անոր համար, որ մանկապարտէզի շէնքին տէրը չէր արտօնէր իր շէնքը իբրեւ դպրոց գործածելու եւ կը սպառնար օրէնքի միջոցով շէնքը բոլորովին մեր ձեռքէն առնել։

Մանկապարտէզը՝ 1929 — 1930.— Նախորդ տարուան կանոնաւորութեամբ տարուած է գործը։ Աշակերտներու թիւը զգալի յաւելում ունեցած է հասնելով 250ի։ Նախորդ շրջանի մանկապարտիզպանուհիներու կազմը պահուած է անփոփոխ։

Նախակրթարան 1929 — 30. — Հակառակ որ նախապէս 75 աշակերտներ արձանագրուած են. ասոնցմէ միայն 30 - 35ը դպրոց յաճախած են, տեղի հեռաւորութեան միակ պատճառով։

Մինչեւ վարչութեանս կազմութիւնը Պ. Արոյեան՝ մինակը զբաղեցուցած է աշակերտները։ Վարչութիւնս քննելով դրութիւնը. Յունուար 1էն 1930ի ուսուցչական պաշտօնի կանչեց նաեւ Պ. Արամ Ճէվիզը իսկ փետրուար 1էն ալ Պ. Վ. Գույումճեանը՝ իբրեւ ֆրանսերէնի ուսուցիչ՝ այցելու հանգամանքով։

Այս շրջանի սկիզբէն՝ պաշտօնի կանչուած է նաեւ ֆրանսացի ուսուցիչ մը իբրեւ տնօրէն մեր ազգ. վարժարաններուն։ Ինչպէս ուրիշ անգամ ըսուած է, տեղական օրէնքով, ոչ մէկ օտար համայնք իրաւունք ունի դպրոց բանալու, բացի այն պայմանէն որ ֆրանսացի վկայեալ ուսուցիչ մը ստանձնէ տեսչութիւնն ու պատասխանատուութիւնը։ Եւ սակայն, տարիներէ ի վեր թէ՛ հոս եւ թէ շրջանները, մենք միշտ ալ օգտուելով տեղական իշխանութեան բարեացակամ վերաբերումէն, օրէնքի այս տրամադրութիւնը չէինք կիրարկած, պարզապէս մեր պիւտճէի անբաւարարութեան հետեւանքով։ Բայց ահա 1929ի տարեշրջանի սկիզբէն, Inspecteur d'Académieին վճռական պահանջներուն վրայ, կեդրոնի եւ շրջաններու 1500է աւելի հայ մանուկներու ազգային դաստիարակութեան գործը. որուն մենք բոլորս մեր ամբողջ ուշադրութիւնը սեւեռած ենք, պատահականութեան զոհ չտալու համար, Վարչութիւնս պատասխանատու տեսչութեան հրաւիրած է հանգստեան կոչուած ֆրանսացի ուսուցիչ մը Mr. Raymoncont 400 ֆրանք ամսականով, որ՝ իշխանութեան ներկայանալով, մեր նախակրթարանը իբրեւ օրինական հիմնարկութիւն ճանչցնել եւ արձանագրել տուաւ, ու արուարձաններու մանկապարտէզներուն ալ պատասխանատուութիւնը ինք ստանձնեց։ Mr. Raymondont շաբաթական մէկ պաշ ֆրանսերէնով կը պարապէր մեր նախակրթարանի աշակերտներուն հետ ու շրջաններն ալ այցելած եւ քննութիւններ կատարած է Վարչութեանս ատենապետին հետ. եւ անոնց ֆրանսերէնի ուսուցումը գտած է գոհացուցիչ ու նոյն ուղղութեամբ ալ տեղեկագիր տուած կրթական ընդհանուր քննիչին։

Դժբախտաբար սակայն, այս 1930-31ի տարեշրջանին կեդրոնի կրթական գործը միանգամայն քանդուեցաւ։ Այս տարի կեդրոնը ոչ միայն նախակրթարան այլ եւ մանկապարտէզ չկրցաւ ունենալ։

Կեդրոնի համար այս անպատուաբեր վիճակին անշուշտ կարելի էր չենթարկուիլ, բայց եղաւ այն որմէ կը խուսափէինք։ Այս վիճակին պատասխանատուն Վարչութի՞ւնն է թէ ուրիշներ, այդ չէ որ պիտի ճշդենք. այլ միայն կ'ուզենք ըսել, որ այս դրութեան պէտք էր եւ կարելի էր առաջքն առնել, եթէ հարկ եղած նախանձախնդրութեան հետ հետաքրքրութիւն եւ զոհողութիւն չպակսէր կեդրոնի մէջ։ (1)

ԳԵՐՄԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ

Գերման ընկերվարականներու համագումարը որ Լայփցիկի մէջ գումարուեցաւ, կարեւորութեամբ զբաղեցաւ բոլշեւիկեան հարցով։

Համագումարին Նախագահը Ուէլս իր բացման խօսքով բուռն քննադատութիւններ ուղղեց բոլշեւիկ իշխանութեան հասցէին։ Ըստ Ուէլսի, Ռուսիոյ արդի քաղաքական կացութիւնը կը յատկանշուի հողի համար գիւղացիներու մղած պայքարովը՝ ընդդէմ համայնավարներուն.

— Յայտնի է թէ ըսաւ, Ուէլս, 1918ին Խորհուրդները կը ներկայանային իբրեւ զանգուածներու կամքին գործիքները։ Բայց 1931ը 1918ը չէ։ Ներկայիս Խորհուրդներու ազդեցութիւնը ոչինչ է, ինչպէս քաղաքներու մէջ՝ գործարանային կոմիտէներունը եւ Սէնտիքաներունը։ Ռուսիոյ մէջ իշխանութիւնը պաշտօնակալութեան ձեռքն է։ Պաշտօնակալութիւնն է որ կը տիրապետէ բանուորութեան եւ գիւղացիութեան վրայ։ Բանուորական կառավարութիւնը այլեւս առարկայ մըն է դիւրահաւատ մանուկներուն համար։

Ասկից պէտք չկայ անհրաժեշտօրէն եզրակացնելու թէ ընկերվարական պետերը՝ զաւեշտ կը խաղան, երբ ընկերվարութեան մասին կը խօսին։ Բայց Ռուսիոյ դէպքերը կը փաստեն թէ Քարլ Մարքս իրաւունք ունէր երբ կ'ըսէր.— Աշխատաւորութեան ազատագրումը իր իսկ գործը կրնայ ըլլալ»։ Ընկերվարական տնտեսութիւնը ենթադրել կուտայ Ռուսիայինէն աւելի բարձր ընկերային զարգացման աստիճան մը։ Այս տեսակէտէն, Ռուսիա ետ է մնացած եւ ահա թէ ինչու աշխատաւորութիւնը հասուն չէ։

Անշուշտ, Ռուսիա ըստ երեւոյթին, բանուորական պետութիւն մըն է, բայց, իրականութեան մէջ, երկար ատենէ ի վեր դադրած է այդպէս ըլլալէ։ (Աւելի ճիշդ չպիտի՞ ըլլար ըսել ռուս ընկերվարականներուն հետ, թէ երբեք չէ եղած բանուորական պետութիւն մը)։

Մարտական համայնավարութիւնը որ գոյութիւն ունէր 1921էն առաջ, սնանկացաւ եւ ներկայիս հանդիսատես կ'ըլլանք նոր փորձի մը՝ որ կը ձգտի պետական դրամատիրութեան ձեւին տակ զարգացնել արտադրական ուժերը։ Համայնավարական կարմիր դրօշները ներկայիս կը ծառայեն միայն այս դրամատիրական տնտեսութեան ճշմարիտ իրականութիւնը ծածկելու։ Ռուսիոյ մէջ կը կատարեն ինչ որ դրամատիրութիւնը կատարեց ուրիշ երկիրներու մէջ։

Ինչպէս ամէն տեղ, աշխատաւոր զանգուածներու ծախքով կը ստեղծեն մեծ ճարտարարուեստը։ Ռուս գործաւորները այնքան տէրն են գործարաններուն, որքան դրամատիրական երկիրներու գործաւորները եւ ռուս պաշտօնակալութեան անկարողութիւնը խոչընդոտ մըն է պետական դրամատիրութեան զարգացման ճամբուն վրայ։ Որովհետեւ բռնատիրութիւնը— քանի որ ի վերջոյ հոն պէտք է գայ — կ'արգիլէ աշխատաւոր դասակարգին հասունացումը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՂՈՔ ՄԸ

Բարեգործականի Նախագահութեան

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Թերթերու ղրկած զեկոյցով մը ժողովուրդին կը յայտնէր թէ՝ ձեռնարկած է թաղերու մէջ հայերէնի դասընթացքներ բանալու և առ այդ կը յանձնարարէր թէ ուր որ 20 հատ տղաքներ կան, ծնողքներուն դիմումին ընթացք պիտի տար։

Մենք, Շուազի-լը-Ռուայի Գաբամաճեան տան վարձակալներս, Հ. Բ. Ը. Միութեան վարիչ պատուիրակին դիմեցինք 20 ապրիլ թուակիր նամակով մը, պարզելով մեր տղոց ներկայ վիճակը,— թէ՝ մեր զաւակները ֆրանսական դպրոց կ'երթան, ինչպէս դպրոցին մէջ, նոյնպէս ընտանեկան յարկին մէջ եւ պարտէզը խաղացած ատեն, իրարու հետ ֆրանսերէն կը խօսին, ֆրանսական պատմութիւնը իրենց ազգային պատմութեան պէս իրարու կը պատմեն եւ իրենց Հայ ըլլալուն ամօթ կը զգան։ Մենք ծնողքներս ապրուստի հոգին տակ ընկճուած՝ մեր զաւակներուն տնային դաստիարակութեան համար որեւէ զոհողութիւն ընելու հնարաւորութիւն չունենալով, խնդրեցինք որ մեր տղոց համար ալ դաստիարակ մը տրամադրէր։ Առաջարկեցինք իբրեւ ուսուցիչ տան մէջ բնակող Պ. Յ. Պապէսեանը, որ իրենց ալ ծանօթ էր։ Ասով Բարեգործականը ուսուցիչի ճանապարհածախքէն կ'ազատէր եւ թէ անոր ներկայութիւնը տղոց համար խթան մը կրնար ըլլալ, գոնէ տան մէջ շարունակ հայերէն խօսելու։

Իբրեւ պատասխան, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մասնաժողովը 10 մայիս թուակիր նամակով մը մեզ կը յայտնէր թէ նկատի առած է մեր դիմումը, բայց առայժմ հնարաւորութիւն չունէր, եւ երբ անհրաժեշտ հնարաւորութիւնները ստեղծուէին, ընթացք պիտի տային ծնողքներուն փափաքին։ Այս առթիւ կ'ուզէր իմանալ թէ՛ ծնողքները ի՛նչ նպաստ կրնային ընել։ Ծնողքներուն ցանկին հետ, կը պահանջէին նաեւ տղոց ցանկը։

Գալով իբրեւ դասարան ծառայելիք սենեակին, Փարիզի մասնաժողովը կը գրէր թէ սենեակի խնդիր կարելի չէր յարուցանել։ Իւրաքանչիւր ծնողք հերթով կարող էր տրամադրել իր սենեակը։

Մեր ժողովը նկատի առնելով Բարեգործականի այս պատասխանը, ամէն յոյս կտրեցինք։ Բայց մենք հազիւ կրցանք իրար հանդարտեցնել եւ միջին ճամբայ մը գտնելով, դուրս գալ այս անելէն։ Մեր սենեակներուն մէջ դասաւանդութիւն կատարելու հնարաւորութիւն չկար, որով որոշեցինք պզտիկ զոհողութիւն մը ընել եւ վարձել այրի տիկնոջ մը սենեակը։

Կրկին 15 մայիս նամակով մը խնդրեցինք Բարեգործականի Փարիզի Մասնաժողովէն որպէսզի գէթ ուսուցիչը ձրի տրամադրէին։

Մեր նամակը Բարեգործականի գրասենեակը հասած օրն իսկ, մեր տան մէջ բնակող Բարեգործականին պաշտօնեան իսկոյն շէնքին մէջ բարեպաշտ տիկնոջ մը (Հաճի Քուրիկ) սենեակը ձրի կը պահանջէ տղոց դաստիարակութեան համար։ Ի՛նչ խօսք որ Տիկինը ամենայն սիրով ընդ առաջ կ'երթայ։

Այս անգամ Մասնաժողովը մեզի 26 մայիս թուակիր գրութեամբ կը յայտնէր թէ՝ խնդրոյ առարկայ սենեակը ձրի ապահովուած ըլլալուն, ծնողք այդ առթիւ իրենց ընելիք զոհողութիւնը թող Բաժեգործականին տան եւ Փարիզի Մասնաժողովը անմիջապէս պիտի գոհացնէ։

Արդ, ինչո՞ւ այս սակարկութիւնը։ Արդեօ՞ք մեզ միւս թաղեցիներէն աւելի հարուստ ներկայացուցած են։ Կամ թէ՝ Բարեգործականը տասնեակներով դասընթացքնե՞ր էր բացած, որով պիւտճէ չունէր մեզ համար։

Երբ Բարեգործականը իր պաշտօնեային ճանապարհի ծախսը հոգայ, ուրիշ թաղերու մէջ սրահ կը վարձէ վճարովի, ուսուցիչին ամսականը վճարելէ զատ ճամբու ծախքն ալ կը հոգայ, ինչ որ Բարեգործականին սնտուկին համար տարեկան 3000 ֆրանքը կը գէ կ'անցնի, ինչո՞ւ չուզեր որ մեր տան մէջ միայն 1800 ֆրանքով վերջանալիք գործին ընթացք տալ։

Ինչո՞վ բացատրել այս հակասութիւնը, դասընթացքներ են բացուած այնպիսի միջավայրերու մէջ ուր ժողովուրդը յարատեւ տեղափոխութեան մէջ է, իսկ մեր տունը մնացած են տղաքը եւ գալ տարի 5-6 հատ եւս կը հասնի։

Մենք այլեւս աւելորդ գտանք մեր երրորդ եւ վերջին դիմումը, վստահ թէ ան ալ պիտի հանդիպէր միւսներուն բախտին։ Եւ ահա հրապարակաւ կը յայտնենք մեր ցաւը, սպասելով Հ. Բ. Ը. Միութեան Պատ. Կեդր. Ժողովէն նպաստաւոր ելք մը։

Յ. Գ.— Մեր նամակները Բարեգործականին գրող յարգելի հայրենակիցը նախկին դաստիարակ ուսուցիչ մըն է, որ 40 տարի անընդհատ սերունդ է հասցուցած ազգին, եւ որ չհանդուրժելով այս կացութեան, հակառակ իր յառաջացած տարիքին եւ օրուան ապրուստի հոգին, վեհանձնօրէն առաջարկեց շաբաթը երկու ժամ ձրի դաս տալ։ Ծնողքները արդէն սիրայօժար պատասխանեցին այս սրտաբուխ կոչին եւ դասաւանդութիւնը սկսաւ արդէն 14 յունիս կիրակի։

Շուազիի տան
վարձակալներէն մէկը

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Մեր աշխատակից Ռէն արդէն հրապարակ հանած է ուշագրաւ վէպ մը ռուսական յեղափոխութեան շրջանէն—«Գնդակահարուածները»։

Հատուած մը՝ այդ ստուար գործէն.—

Երեք գաղթական կալանաւորներ, մէկը միւսից առաջ ու կարթեւ, շարքով կանգնած էին երբ Գրիշա Աղաբէկովն ու բանտապետը ներս մտան գրասենեակը։ Երկու սուինաւոր զինուորները հրաման ստացան կանգնել դրսի դրան։

— Նստեցէ՛ք,— ասաց Գրիշա Աղաբէկովը, դիմելով կալանաւորներին։

Գաղթական բանտարկեալները նստեցին։

Օրիորդը զարմանքով դիտում էր այդ կիսավայրենի մարդկանց, որոնց դէմքի վրայ ոչ միայն երկիւղ չկար, այլ ինքնավստահութիւն եւ համարձակութիւն։ Այդ զգացումը նրանց վարակել էր երեք գլխաւոր պատճառով. նախ՝ որ տաճկական բանտում չէին եւ գործ չունէին Տաճիկների հետ. երկրորդ՝ գաղթական էին եւ ամէն բան ներելի է նրանց. իսկ երրորդ՝ որ բանտարկուած են Ռուսների ձեռքերով եւ նրանց ճակատագիրը կախուած է մի հայից, որի համբաւը լսել էին առանց նրան ճանաչելու։ Հրճուանքով լսեցին հայերէն «Նստեցէք» բառը. բայց նրանց շփոթութեան էր մատնում երիտասարդի դէմքը, որի վրայ հայկական ոչ մի ցայտուն գիծ կար։ Նրանց նստել հրամցնելուց յետոյ, երիտասարդը, կռացած օրիորդի վրայ, պատասխանում էր նրա մի քանի հարցերին «մահուան» գրքի թերթիկները շրջելով։

Գաղթականները, որ մինչ այդ ուշի-ուշով դիտում էին ներկաներին, մի կարեւոր բան կռահելու միտումով, գլուխ-գլխի բերին եւ նրանցից մէկը, խորհրդաւոր ու հազիւ լսելի ասաց.

— Աղաբէկովն ըլլալու է։

— Ի՞նչ իմանաս, ջանըմ,— ասաց երկրորդը։

— Իշխանաւորի մը պէս խօսեցաւ զինուորներուն հետ։

— Ռուս է, շտէ պատերազմին թերեւս Հայաստան գտնուած է եւ հայերէն բառ մը սորված է,— ժխտեց երրորդը եւ ամենից հեղինակաւորը։

— Ինչ ալ ըլլայ, Հայ մը տեսած է, Հայուն հետ եղած է. ատիկա ալ բան մըն է, պապամ. բայց կը պնդեմ, որ ան Հայ ըլլալու է, վասն զի ռուսը «Նստեցէք» բառը անանկ մաքուր չի կրնար ըսել։

— Համբերութիւն ունեցէք, ջանըմ, վայրկեան մը վերջ ատ ալ կ'իմացուի,— ասաց հեղինակաւոր գաղթականը՝ գլուխը ծանրօրէն բարձրացնելով ու նախկին դիրքն ընդունելով։

Միւսները ուզում էին դեռ խօսակցութիւնը շարունակել... բայց Աղաբէկովը յանկարծակի եւ ճկուն շարժումով ետ դարձաւ, նստեց երեք կալանաւորների դիմաց ու խօսքը բոլորին ուղղելով ասաց.—

— Ռուսերէն գիտէ՞ք։

— Չենք գիտեր,— պատասխանեց հեղինակաւորը։

— Ո՞ր տեղացի էք։

— Տաճկահայ ենք։

— Ո՞ր շրջանից։

— Տրապիզոնի կողմերէն։

— Ի՞նչպէս է, որ ընկել էք Ռուսաստան։

— Տրապիզոնի Չարդերէն լուր չունի՞ք... շտէ, ատ Չարդերէն ետքը Բաթում եկանք. հոն ժամանակ մը ապրեցանք, անկէ ալ հոս եկանք, երբ ամէնքը կը փախչէին Տաճիկներէն։

— Ի՞նչ էք անում այստեղ։

— Գաղթական մը ինչ կրնայ ընել... Սանկ կերպով մը կ'ապրինք...։

— Ատ չէ՛, ամմա հրամանքդ հայ ըլլալու էք, անանկ չէ՞,— հարցրեց այն մէկը, որը առաջին անգամ պնդում էր երիտասարդի հայ լինելը։

— Որոշ գործ չունէ՞ք,— շարունակեց հարցաքննել երիտասարդը՝ առանց պատասխանելու ուղղուած հարցումին։

— Ձեռքի վրայ առուծախս ընելու միտք ունէինք, բայց անկարելի է աս կռիւներուն պատճառով,— պատասխանեց հեղինակաւոր գաղթականը։

— Ինչո՞ւ կը հարցնեմ, գիտէ՞ք.— բացատրեց Աղաբեկովին հայ ենթադրողը,— վայրկեան մը առաջ ընկերներուս հետ սանկ պզտիկ վէճ մը ունեցանք ձեր անձին վրայ. ես կ'ըսէի, թէ դուն հայ ըլլալու ես. ընկերներս կը հակառակէին՝ ռուս ըլլալնիդ պնդելով։ Աղէկ է, որ հայ էք, մեր ուզածն ալ ատ է։ Անանկ չէ՞ մի։

— Ատ ի՞նչ լաւ է, ջանըմ, հարկաւ մեր ուզածը ատ է,— հաստատեց հեղինակաւորը, զարմանքով եւ իբր թէ վիրաւորուելով։

— Ատ շտէ հարցնելու չէիր, վրայ բերաւ երկրորդը։

— Գէշ բան չըսի՞ ես՛։

— Չէ՛, գէշ բան չըսիր, ամմա ըսելու չէիր,— ասաց երկրորդը,— յայտնի է, որ պարոնը հայ մըն է. թերեւս ինքը Աղաբէկովն է, զոր պատիւ ըրած է մեզի տեսնալու, սակայն, չի փափաքիր ըսել. ատ ալ իր ազնուութիւնն է։

— Շտէ, ե՛ս ալ ատ կ'ըսեմ, պապամ, որ պարոնը Աղաբէկովն է։

Երբ գաղթականները իրենց վէճը վերջացրին, Աղաբէկովը դէմքը խոժոռեց, հարցնելով.

— Ձեզ ինչո՞ւ ձերբակալեցին։

(Շար.)

բնակչութիւնը եւ ժանաւանդ գործաւորները, ամրան ընթացքին։

Բոլշեւիկեան թերթ մը կը հաւաստէ թէ պատերազմի ընթացքին, Ռուսիա իր տրամադրութեան տակ պիտի կրնայ ունենալ 10 միլիոննոց կազմուպատրաստ բանակ մը եւ կը թելադրէ բանուորական զանգուածներուն որ պատրաստուին զինուորական ծառայութեան։

Օգոստոս 1ը կարմիր օր

Գ. Միջազգայինի գործադիրը կոչ մը ուղղեց Եւրոպայի, Ասիոյ, Ամերիկայի համայնավար կուսակցութեանց, հրաւիրելով զանոնք որ Օգոստոս 1ին, իբր համաշխարհային պատերազմի յայտարարութեան տարեդարձ, ցոյցեր կազմակերպեն ընդդէմ դրամատիրական կարգերու եւ պետութեանց։

Գործադիրը կը հրահանգէ նկատի չառնել ոստիկանական հրամանները, որովհետեւ 1931ը պէտք է վճռական տարի մը ըլլայ ամբողջ աշխարհի մէջ համայնավարական յեղափոխութեան համար։

Իտալեւռուս գործակցութիւնը

Գրեր էինք թէ իտալական պատուիրակութիւն մը բաղկացած մասնագէտներէ, ճարտարագէտներէ եւ դրամատէրներէ, մեկնած է Մոսկուա կարգ մը ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։ Այս առթիւ, «Իզվեստիա» բոլշեւիկեան թերթը կը գրէ թէ Իտալիոյ եւ Խորհ. Միութեան առեւտրական յարաբերութիւնները աւելի պիտի սերտանան եւ թէ Ռուսիա իր ճարտարարուեստական զարգացման համար, պէտք պիտի ունենայ Իտալացիներու արուեստագիտական փորձառութեան։

Պայքար խորհրդային վաճառատարին դէմ

Պերլինի ամերիկեան նախկին դեսպանը Կէրարտ, մշակած է ծրագիր մը որ կը ձգտի պաշտպանել Միացեալ-Նահանգներու տնտեսութիւնը եւ հարուածել խորհրդային վաճառատարը։ Այս ծրագիրը արդէն հաւանութեան արժանացած է 600 կազմակերպութիւններու։ Կէրարտ կը շեշտէ թէ Միացեալ-Նահանգները կը գտնուին պատմութեան ամենէն մեծ տագնապներէն մէկուն առջեւ.

— Այս երկիրը կ'ըսէ ունի 6 միլիոն անգործ։ Ագարակապանները չեն կրնար իրենց բերքը ծախել շահաւոր գիներով։ Ռուսիա Ամերիկայէն խլեց իր ցորենի եւ քարիւղի շուկաները եւ պիտի խլէ նաեւ բամպակի շուկաները։ Ռուսիա ուրիշ շատ ապրանքներ եւս ինչպէս լուցկի, փայտ, ածուխ աւելի ցած գիներով կը ծախէ քան Ամերիկա։

«Պէտք է ուրեմն, կ'եզրակացնէ, կռուիլ ռուսական վտանգին դէմ, հաւաքական ծրագրով մը եւ հաւաքական ղեկավարութեամբ ուր իրենց ներկայացուցիչներն ունենան բոլոր ճիւղերու կազմակերպութիւնները։

Պուլկարիոյ ընտրութիւնները

Կիրակի օր, Պուլկարիոյ մէջ սկսան խորհրդարանական ընտրութիւնները։ 15 քաղաքական խմբակցութիւններ ներկայացուցին իրենց թեկնածուները։ Կառավարականները շատ դըժուարին պայմաններու մէջ է որ կը գործեն։ Գլխաւոր քաղաքներու մէջ, կռիւներ տեղի ունեցան։

Այս կռիւներէն մէկուն ընթացքին սպաննուեցաւ երկրագործական պետերէն Պէրկերէֆ։ Ուրիշ երկրագործական երկու պետեր Թապաքով եւ Փավլօֆ խոշտանգուեցան Ռատոմիրի մէջ։ Իսկ Փրիսլավի մէջ նախկին պատերազմական նախարարը Սավոֆ ձերբակալուեցաւ։

Այսօր առնուած տեղեկութեանց համաձայն, թէեւ արդիւնքները տակաւին վճռական չեն, սակայն ընդդէմ կառավարական կուսակցութեան են։ Այս արդիւնքը կը բացատրուի Պուլկարիոյ տնտեսական տագնապով և ժանաւանդ վերջերս, արմտիքի գիներուն անկումով.որխոր դժգոհութիւն պատճառած է ընտրողներուն։

Միւս կողմը, կառավարական կուսակցութիւնը որ 7 տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխն է, ստիպուած է զօրեղ ընդդիմադիրներու դէմ պայքարիլ։ Սօֆիայի մէջ, քուէարկութեան փակումէն յետոյ, սպաննուեցաւ Մակեդոնիացի մը եւ վիրաւորուեցաւ անոր ընկերացող մէկը։

Աւստրիոյ դահլիճին կազմութիւնը

Նախորդ վարչապետ Էնտէրէն վերջ, գերապայծառ Զայփէլ եւս ձախողեցաւ դահլիճը կազմելու իր յանձնառութեան մէջ, որուն վրայ. Նոյն գործը յանձնուեցաւ Պուրէշի որ կազմեց իր դահլիճը։ Հին դահլիճն է սակայն որ միայն վարչապետին եւ ելեւմտական նախարարին փոփոխութեամբ, կը կազմէ նորը։

Բացում եգիպտական խորհրդարանին

Առանց միջադէպի, Ֆուատ Թագաւոր բացումը կատարեց եգիպտական խորհրդարանին։ Իր բացման ճառին մէջ, Թագաւորը յիշելէ վերջ ներկայ կառավարութեան թափած ջանքերը, բաղձանք յայտնեց ամրացած տեսնելու Եգիպտոսի եւ օտար պետութեանց յարաբերութիւնները։ Շեշտեց մասնաւորաբար անգլեւեգիպտական համաձայնութեան անհրաժեշտութիւնը, որ երկու երկիրներու շահերը պահպանելով, Եգիպտոսի պիտի ապահովէ թէ անկախութիւն եւ թէ փոխադարձ երաշխիքի եւ գործակցութեան օգուտները։

Հայրենիք ամսագրի այս տարուան յունիսի թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Ա. Ահարոնեան՝ Ծիծեռնակի բոյնը։ *Ա. Աճէմեան*՝ Ես կը դրկեմ քեզի ընծայ։ *Տարագիր*՝ Մարի Ալմոյեան։ *Մ. Մանուկեան*՝ Գիւղի կարօտ։ *Համաստեղ*՝ Սպիտակ ձիաւորը։ *Ուխտաւոր*՝ Սեպտեմբերի իրիկուն։ *Ռէն*՝ Ոլբերը։ *Արմէն Անոյշ*՝ Թափուր է հոգիս։ *Արսէն Երկաթ*՝ Եգիպտոս։ *Ա. Տիգրանեան-Ահարոնեան*՝ Բանաստեղծութիւններ։ *Շրջիկ*՝ Հ. Ասատուր։ *Վ. Սօֆեան*՝ Ցուէք...։ *Խ. Զաւէն*՝ Կեանքիս մատաղ գարունքին։ *Փրոֆ. Ն. Ադոնց*՝ Վասիլ Հայազն։ *Ա. Ջամալեան*՝ Ընկերվարական ծրագիրների փոփոխութիւններ։ *Ռուբէն*՝ Արաբական աշխարհի մէջ։ *Անդրանիկի յուշերը*։ *Տիգրան*՝ Շատախի ինքնապաշտպանութիւնը։ *Կարէն*՝ Արեւմտահայ գաղութ մը Կովկասի մէջ։ *Ա. Աբեղեան*՝ Հայագիտութիւնը անցեալում եւ ներկայում։ *Ա. Աթան*՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն)։ *Ա. Խոնդկարեան*՝ Գրախօսական Մալխասի «Ապրումներ»ու մասին։ *Յ.*՝ Ամերիկահայ կեանք (ամսական տեսութիւն)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հայրս Թէքմէնցի (Կէմէրէկի շրջան) Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն Եայլա ուր մնացած է մինչեւ 1917։ Կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլօր եւ եղբայրս Նազար Մովսէսեան որոնք աքսորուած են Ուզուն Եայլա եւ մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ազիզիէի մօտ։ Իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, Rue de Grand Madir, La Ciotat, B. du Rhône), France.

— Կը փնտռուին Թոքատի Գրիգորիոս գիւղէն Ոսկեան եւ Խաչիկ Չոլաքեաններ։ Ժամանակին Յունաստանի որբանոցին մէջ կը գտնուէին. կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Ասոնց մօտիկ ազգականներ կը գտնուին Թոքատ։ Ասոնց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Պ. Միսաք Տէրտէրեանի 27 Bld. Garibaldi, Issy les-Moulineaux, Seine. France.

— *Թաւրիզէն Պ. Գեղամ Ադիկեան կը փնտռէ Սալմաստցի Տիրան Սալմաստեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝* Saboundjian *եղբայրներ 39* Rue de Trévise. Paris (9).

— Օր. Գոհար Քէսկինեան կը փնտռէ իր եղբայրը Զէյթունի Կէպէն գիւղացի Մինաս Քէսքինեան, հօր անունը՝ Խաչիկ, մօր անունը՝ Մարիամ։ 7 տարի առաջ Մինաս իր քրոջ հետ կը գտնուէր Անգլիական որբանոցը։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել վերապատուելի Ղազարոսեանի, 7 Rue Papère, Marseille

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՅՈՒՆԻՍ
1931

24 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1603 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ...

Հազա՛ր խորհեցէք ճակատները սեղմելու, ընդհարման կէտերը պակսեցնելու մասին։

Զո՛ւր աշխատանք։ Ամէն բանի մէջ, միեւնոյն գործին համար, պիտի ունենանք միշտ քանի մը օրկան։

Ամէն բանի մէջ՝ «դուք ձեզի, մենք մեզի»։ Մեր ժամը, ձեր ժամը։ Մեր հոգաբարձութիւնը, ձեր հոգաբարձութիւնը։ Քանի մը տեսակ «ազգ» միեւնոյն ազգին մէջ։ «Ազգ» «ազգի» դէմ։

Մեր բախտակից Ռուսերը ունին մէկ Մշակոյթի օր։ Մենք՝ առնուազն երկու տեսակ, միայն Փարիզը հաշուելով։ Անոնք միեւնոյն օրը կը սգան իրենց դժբախտութիւնները։ Մենք՝ Ապրիլ 11ի մասին անգամ «ազգ»երու բաժնուած ենք։ Անոնք ունին խոշոր կազմակերպութիւններ։ Մենք՝ Հայր. Միութիւններն անգամ վերածեր ենք տասնորդական կոտորակներու։ Իւրաքանչիւրին ծննդավայրը Հայր. Միութիւն մըն է ինքն իր մէջ։ «Մեր քաղաքը, մեր գիւղը, մեր արտը»։

Եւ այսպէս ազգի-ազգի բաժանումներ, կամ «ազգ»երու բաժնուած՝ նոյն իսկ այն գործերուն մէջ որ կապ ունին օտար իշխանութեանց հետ։

Ռուսերը ունին մէկ հաստատութիւն — գրասենեակ — իրենց տարագիրներուն համար։

Մենք ունինք երկու հատ, եւ հաւանաբար կ՚ունենանք երրորդն ալ։ Կամ ունինք արդէն, եթէ «Հօկ»ն ալ առանձին ազգ նաշուենք։

Կ'արժէ կանգ առնել այս գետնին վրայ։

Տասներկու տարիէ ի վեր, Հ. Հ. Պատուիրակութեան կցուած է գրասենեակ մը՝ գաղթականներու իրաւական-անհատական գործերուն համար։ Նախապէս հիւպատոսարան, երբ կառավարութիւն ունէինք։ Յետոյ կրճատուած իրաւասութիւններով, բայց միակը որ ճանչցուած էր իբրեւ օրինական։ 1928ին այդ գրասենեակը կրկնապէս նուիրագործուեցաւ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ՝ իբրեւ «Office des Réfugiés».

Ռամկավարները որոնք Լօզանի մէ[illegible] իրենց Պատուիրակութիւնը, կարծելով պաշտօնական մը, «Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողով», խառնեցին, [illegible]նչտկեցին,եւ ահա բացեր են «Գաղթականաց Գրասենեակ» մը, Փարիզի ժամուն բակը։ Մենք էինք որ հրատարակեցինք այս պարագայութիւնը, դեռ անցեալ շաբթու։

Բուն «Գաղթականաց Գրասենեակ»ը (Office des Réfugiés, 11, Ave. Kléber) ճիւղ մը ունի նաեւ Մարսէյլի մէջ։ Յանձնուած՝ [illegible] անկուսակցական մարդու մը։ Ռամկավարները կըր[illegible]ն հանգիստ կենալ։ Եւ ահա առտու մը իմացանք թէ իրենց Փարիզի գրասենեակին մէկ մասնաճիւղը երկարեր են մինչեւ Մարսէյլ, փաստաբանի մը գրասենեակին մէջ։ Եւ եթէ չենք սխալիր, հատ մըն ալ բացեր են Լիոնի մէջ։

Եւ հիմա ֆրանսական կառավարութիւնը իր աչքին առջեւ ունի երկու գրասենեակներ՝ միեւնոյն գործերուն համար։ Երկու ներկայացուցիչներ՝ Ժընէվի (Նանսէնեան) ժողովներուն։ Երկու կնիք՝ զանազան վկայականներու համար։ Երկու ազգ, յանուն Հայոց ազգի...

Պիտի հարցնէք հիմա — կարելի չէ՞ համաձայնիլ, իրար հասկնալ գոնէ այս կէտին վրայ, եւ միացնել գրասենեակները։ Ունենալ մէկ եւ միեւնոյն կեդրոնական գրասենեակը, շփոթութենէ ազատելու համար թէ՛ տեղական իշխանութիւնները, եւ թէ սա դժբախտ գաղթականները որոնք չեն գիտեր ո՛ր դուռը զարնեն։

Պատասխան,—կարելի է, եթէ միայն ուզեն։ Որքան գիտենք ձեռնարկներ ալ կատարուած են Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակին կողմէ, եւ տեղի ունեցած են մեղրածոր խօսակցութիւններ։

Իսկ արդի՞ւնքը— կարդացէք «Յառաջ»ի մէջ։ Ռամկավարներու գրասենեակը, որ մինչեւ հիմա կը գտնուէր «Մասիս» տպարանին մէկ անկիւնը, փոխադրուած է ժամուն բակը։ Ուրեմն, կը գտնուի «ընդ-հովանեաւ Ս. Յովհաննու Մկրտչի»։ Ինչ որ ոչ միայն մասնաւոր հո՛վ մը կուտայ նոր գրասենեակին, այլեւ կը խորացնէ անջրպետը, կը ստեղծէ երկիշխանութիւն։ Եւ կը յաւերժացնէ շփոթութիւնը։

Իսկ եթէ առտու մը փորձանք պատահի երկու գրասենեակներուն ալ, 12 տարեկանին եւ նորածինին,— յանցաւորը մենք չենք՝ այլ՝ օտարը...

Յաճախ բսած ենք թէ գաղութներու կեանքը, սա չափազանց լայն, սանձարձակ ազատութիւնը ոչ միայն երեւան հանեց, այլ եւ աւելի շեշտեց մեր բոլոր բացասական յատկութիւնները։

Օրինակները՝ հազարներով կարելի է հաշուել։ Իսկ այս վերջինը՝ ամէնէն պերճախօսն է, քանի որ տեղի կ'ունենայ հասուն, մազ-մօրուք ճերմկցուցած մարդոց միջոցաւ։

Տեսակ մը «ազգասիրութիւն», որ տխուր ծաղր մըն է ազգին ցաւերուն հանդէպ։

Խանութպանութիւն մը, որ իսկապէս աղայական է, եթէ ոչ հայկական։

Ի՛նչ կասկած որ «ազգ»երնիս կը յառաջդիմէ։

... Եւ դուն, ժողովուրդ, սպասէ որ համբերշխինք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՈՐԻ՛Ք, ԱՈՐԻ՛Ք

Նիւ Եորքի մէջ կը հրատարակուի հայատառ շաբաթաթերթ մը, «Բանուոր», որուն ճակատը կը կարդանք «օրկան՝ Միացեալ Նահանգաց կոմունիստ կուսակցութեան»։

Յունիս 13ի թիւին մէջ կ'երեւայ Սուրիայէն գրուած թղթակցութիւն մը՝ գլուխ-գործոց մը՛ շողոքորթութեան, քանի մը հատուածներ.

— «Քանի մը արիւնարբու դաշնակ լիտրներ իրար մէջ կը համաձայնին եւ կառավարութեան կը դիմեն, որ հայ գաղթականները կամ քարաշէն տուներ շինեն եւ կամ քաղաքէն կէս ժամ հեռու Նահար գետի միւս ափը փոխադրուին։

Այս լիտրները գործիք են Թրամվայի ընկերութեան ձեռքը որը որպէս թէ օրէնքով սեփականատէրն է այն հողամասին, որու վրայ գաղթականները կը բնակէին վրաններու տակ։

Հայ բանուորները, որոնք օրական տասը ժամ արիւն քրտինքի մէջ կ'աշխատին, հազիւ չոր հաց մը ճարելու համար, հասկցան լիտրներու կալուածատէրերու հետ լարած թակարդը։ Բով քովի եկանք, մէջն ըլլալով նաեւ ես, եւ որոշեցինք դիմադրել ոստիկանութեան։

Օգոստոս 25ին եկան զօրքերով[illegible] ցան, բայց տեղի չտուինք։ Վերջապէս յաջողեցանք յետաձգել տալ վրանները փլելու դաշնակ-իմպերիալիստական ծրագիրը։

Բանուորութիւնը հետզհետէ կը ճանչնայ դաշնակն ու ռամկավարը եւ հնչակեան մարքսիզմը ու երես կը դարձնէ անոնցմէ։

Առոր գլխաւոր ապացոյցը, օր աւուր Սուրիոյ Կոմկուսի շարքերը խտացնող հայ աշխատաւորներն են։ Սուրիոյ հայ բանուորները հիասթափած են «ասպետական» Ֆրանսայի «մեծահոգի» իմպերիալիզմէն եւ այժմ Սուրիոյ բանուորութեան յառաջամարտիկ Սուրիոյ Կոմկուսի ղեկավարութեամբ կը կռուին ֆրանսական իմպերիալիզմի եւ անոր հայ սպասարկուներուն դէմ եւ պիտի կռուին մինչեւ որ իմպերիալիզմը չքանայ եւ բանուորագիւղացիական սովետը իշխանութիւն դառնայ Սուրիոյ մէջ։»

ՆՈՐԷՆ ՀԱԿԱՀԱՅ ԱՌԱՍՊԵԼ ՄԸ

Պէյրութի Ազդակը կը գրէ.— Քանի մը օրերէ ի վեր Նաճար սրճարանը սկսած էր գործածել ելեկտրական լոյսը։ Պոյքոթի կոմիտէն թուուցիկներ ցրուելով հրաւիրեց ժողովուրդը որ զայն պոյքոթաժի ենթարկէ։

Կիրակի իրիկուն անոր վրայ անծանօթներու կողմէ վառօդ եւ գէշ հոտերով կազեր պարունակող պայթուցիկներ նետուեցան։

Այս առթիւ *Լ'Օրիան* կը գրէ որ այս պայթուցիկները նետողներուն մէջ նշմարուած են բազմաթիւ Հայեր? եւ մարդիկ որ Ռուսերու կը նմանին։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԵՒ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Թէեւ պաշտօնապէս Պէյրութի մէջ պոյքոթը վերջացած է, սակայն հանրակառքերը պարապ կը շրջին։ Ժողովուրդը կը շարունակէ ցոյց տալ իր դժգոհութիւնը հանդէպ գոյացած համաձայնութեան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց կարգ մը մարդեր, որոնք ժողովուրդը կը գրգռէին որ չնստի հանրակառք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ցուցատախտակ կարիւր Հայ որբեր
Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ.

—Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Սելանիկի Մասնաճիւղը Փարիզի իր կեդրոնէն ստացած է հեռագիր մը, որով, 15-18 տարեկան հարիւր երկրագործ որբեր կ'ուզուին Ֆրանսայի համար։ Այս որբերը ճամբայ պէտք է հանուին յառաջիկայ յուլիսի 10ին։

Կ'իմանանք որ, Հ. Բ. Ը. Մ. մասնաճիւղի վարչութիւնը հեռագրած է անմիջապէս կեդրոնին, որ 15-18 տարեկան որբեր գրեթէ չկան, իսկ 18-20 տարեկան որբերէն կարելի է ղրկել ուզուած համրանքով։

Միւս կողմէն, մասնաճիւղի վարչութիւնը պիտի որոշէ թէ՛ ի՛նչ ձեւով կարելի է կատարել ուզուած երիտասարդներու ընտրութիւնը։

Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութիւնը

Թորգոմ Եպ.ի ընտրութեան լուրը արդէն հաղորդեր էինք ատենին։ Այս առթիւ Երուսաղէմի մեր թղթակիցը կը հաղորդէ հետեւեալ մանրամասնութիւնները, 16 յունիս թուականով.

—Երէկ արդէն վերջին ժողովը գումարուած էր Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ քուէարկելու իրաւունք ունեցող 40 միաբաններու ներկայութեան։ Միաբանական շարքին մէջ ընդունուելու մասին Թորգոմ արքեպսկ.էն ընդունուած ուխտագիր-նամակը կարդալէ ետք վաւերացուեցաւ միաձայնութեամբ, որմէ յետոյ ժողովը ընտրելեաց հնգանուն ցանկին պատրաստութեան ձեռնարկեց։ Ընտրուած էին Թորգոմ արքեպսկ. 38 քուէով, Մկրտիչ եպսկ. 19, Յարութիւն վրդ. 16, Սմբատ եպսկ. 13, Ներսէս վրդ. 10։ Տեղապահ Նշանեան եպսկ. թէեւ իր թեկնածութիւնը վերցուցած էր, շահեցաւ 7 քուէ։ Ըստ օրինի հնգանուն ցանկին վրայէն բուն պատրիարքին ընտրութիւնը 24 ժամ յետոյ տեղի ունեցաւ նոյն դահլիճին մէջ, 41 քուէարկողներու ներկայութեամբ, եւ ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ խաղաղ մթնոլորտի մէջ։ Արդիւնքը պարզուեցաւ շուտով։ Թորգոմ արքեպսկ. Գուշակեան 34 քուէով պատրիարք ընտրուած էր։ Կէս ժամ յետոյ ժողովը ցրուեցաւ եւ եկեղեցւոյ զանգերը ղօղանջել սկսան, լուրը հաղորդելու համար նաեւ հանրութեան։ Մնացեալ 7 քուէներէն 5 սպիտակ եւ 2 քուէ ալ տեղապահին յատկացուցած էին։

Հուվըրի առաջարկէն յետոյ

Միջազգային տուրքերու վճարման մէկ տարի յետաձգումը որ առաջարկուեր էր Միացեալ-Նահանգներու Նախագահին, Հուվըրի կողմէ, կը շարունակէ զբաղեցնել Եւրոպայի հանրային կարծիքը եւ պաշտօնական շրջանակները։

Ինչպէս գրեր էինք, Ֆրանսայի Ելեւմտական Նախարարը խոր քննութեան մը ենթարկեց ամերիկեան առաջարկը, մասնաւորաբար գնահատելու համար առաջարկուած զոհողութեան չափը։ Նախարարը յետոյ իր քննութեան արդիւնքը հաղորդեց Հանրապետութեան Նախագահին եւ վարչապետին։ Ստեղծուած կացութիւնը իր կարգին քննեց նաեւ Արտաքին Նախարարը Պ. Պրիան։ Հարցը կ'ուսումնասիրուի ներկայիս Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ։

Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակները զանազան մեկնութիւններ կուտան ամերիկեան առաջարկին եւ կը ջանան անոր հետեւանքները ճշդել։ Հարցապնդման երկու առաջարկներ ներկայացուած են արդէն խորհրդարանին։

Խորհրդարանական շրջանակները մեծ կարեւորութեամբ կը նային այս առաջարկին եւ զայն կը նկատեն անակնկալ հետեւանքներով յղի դէպք մը, մանաւանդ որ անգլիական կառավարութիւնն ալ տաք ընդունելութիւն մը ըրած է։

Գերմանիոյ մէջ կը շարունակեն մեծ յոյսեր կապել առաջարկին։ Գերման մամուլը Հուվըրի այս ձեռնարկը կը նկատէ դիւանագիտական մեծ յաղթանակ մը Պրիւնինկի դահլիճի համար եւ Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ մերձեցման արտայայտութիւն մը։

Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ հատուցման մէկ տարուան դադարը կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել ի նպաստ Եընկի ծրագրին արմատական վերաքննութեան։

Հուվըրի առաջարկը անակնկալ մը չեղաւ իտալական կառավարութեան համար, որովհետեւ նախօրօք լուր ունեցեր էր դեսպանին միջոցով։ Այս առթիւ, կարծիքներու փոխանակութիւն տեղի ունեցած է Պերլինի, Փարիզի, Լոնտոնի դեսպաններուն եւ Հռոմի միջեւ ու Արտաքին Նախարարը սկսած է քննել հարցը։

Պուլկարիոյ ընտրութիւնները

Պուլկարիոյ ընտրութիւնները վերջացան։ Թէեւ անոնց արդիւնքը հազիւ կարելի պիտի ըլլայ ստուգել եւ յայտարարել 15 օրուան մէջ, սակայն արդէն, բացայայտ է թէ կառա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Պ. Վահրամ Խաչերեսեան Aulnay s)Bois	25.—
Յունիս 19ի գումարը	5838.35
Ընդհ. գումար	5863.35

*
**

ՁԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Թ. Այվազեան, Լիոն	15.—
Ե. Յովհաննէսեան	10.—
Տիկ. Մառի Ակոնայեան	15.—
Ա. Պիպէռեան	10.—
	50.—
Յունիս 21ի գումարը	2990.—
Ընդհ. գումար՝	3040.—

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրք կառավարութիւնը որոշած է եօթուկէս միլիոն ոսկիի խնայողութիւն ընել։

Երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, այս խնայողութեան վեց միլիոն ոսկին ապահովուած է դեռ պայմանագրութեան չենթարկուած կարգ մը յանձնառութիւններու յատկացուած վարկերը ջնջելով։ Մնացեալ մէկուկէս միլիոն ոսկիին համար ալ որոշուած է մաս մը խնայողութեան գործավարներուն 400 ոսկի ամսականը 200 ոսկիի իջեցնել եւ, դեսպանները բացառութիւն ըլլալով, բոլոր պաշտօնական ինքնաշարժները վերցնել։ Ասկէ զատ, կից պիւտճէներ ունեցող պաշտօնատուններու մէջ ամսականները պիտի զեղչուին։

Գործավարներու ամսականներուն զեղչի մասին տրուած որոշումը իսկոյն սկսած է գործադրութեան դրուիլ։ Այս կերպով, տարին 85 հազար ոսկիի չափ խնայողութիւն պիտի ըլլայ։

Մինչեւ հիմա, վարչապետը՝ երեսփոխանի ամսականէն զատ, ամիսը եօթ հարիւր, գործավարներն ալ չորս հարիւր ոսկի կը ստանային։ Երբ գործավարներու խորհուրդին այս որոշումը Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ վաւերացուի, ասոնցմէ իւրաքանչիւրը, վարչապետն ալ մէջը ըլլալով, ամիսը 550 ոսկի պիտի ստանան իբր երեսփոխանի եւ գործավարի թոշակ։

Այս պարագային, վարչապետութեան խորհրդականը վարչապետէն 50 ոսկի աւելի, միւս գործավարութիւններու խորհրդականներն ալ անոնցմէ 50 ոսկի պակաս թոշակ ունեցած պիտի ըլլան։

∴ Խալքի խորհրդարանական հատուածը նիստ գումարած եւ զբաղած է պիւտճէի խնայողութեան խնդրով։ Կիւմիւշխանէի երեսփոխան Հասան Ֆեհմի խօսած է գործավարներու թոշակներու կրճատումին եւ ինքնաշարժներուն ջնջումին մասին եւ տրուած որոշումը ուղիղ չէ գտած, աւելցնելով թէ այս որոշումը ներկայիս ի զօրու եղող օրէնքին դէմ է։ Ուրիշ բազմաթիւ երեսփոխաններ ալ այս մասին կարծիք յայտնած են։

Ի վերջոյ, մերժուած է գործավարներու խորհուրդին որոշումը, այն հիման վրայ թէ փոխադրութեան միջոցն ու պաշտօնին թոշակը կը վերաբերին եղած ծառայութեանց եւ ոչ թէ անձերուն։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԻՆՏԵՐՎԵՆՑԻԱ,,Ի ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Դաշնակցութեան կողմէն «հակախորհրդային ինտերվենցիայի դիրքեր պատրաստել»ու անհեթեթ առասպելը, պէտք է իր պատճառները ունենայ։ Չէ՞ որ «բացառիկ բարեմասնութիւններով օժտուած Հայաստանի ղեկավարները» և մասնաւորաբար իր «պատուական և կարող երիտասարդ» կեդրոնական դէմքը (Կ. Կ.ի քարտուղարը) յիմարներ չեն վերջապէս մէջտեղ նետելու համար կեղծ պատմութիւն մը։

Ի՞նչպէս հասնիլ սակայն այս պատճառներու լուսաբանութեան։

«Խ. Հայաստան»ի յետադայ թիւերու նոր նշանախօսքերն ու որոշումները կը պարզեն գաղտնիքը իր բացարձակ ծալքերուն մէջ։

Հայ համայնավարը, հակառակ իր միահեծան տիրապետութեան, անհանգիստ է շարունակ։ Ան մտահոգ իր կացութեան պահպանման խնդրով, շարունակաբար կը տեսնէ թշնամիներ, սպառնական ու անընկճելի, իր շուրջը և իր մէջ։

Ո՞վ է այս թշնամին և ի՞նչպէս մնացեր է տակաւին սպառնական «ամենայաղթող» համայնավար ուժին դէմ։

— Ո՛չ ոք, կը պատասխանէ շարունակ հայ համայնավարը, երբ պէտք ըլլայ փաստելու իր ուժի մասին։

Սակայն այս պնդումներուն հակառակ, նոյն այդ պարոնները կը խօսին արդէն, ոչ միայն արտաքին, այլ և ներքին թշնամիներու մասին։

Կը թուի թէ կարեւորը «ներքին» թշնամին է։ Ու ճիշդ այս տարրին դէմ են ուղղուած ո՛չ միայն համայնավար պայքարի բոլոր ծանօթ զէնքերը, այլ և այս պայքարին արդիւնաւորման համար է պատրաստուած «ինտերվենցիայի» վրան-բաց խայտառակութիւնը։

[illegible] յօղուածին յաջորդող Ապրիլ 22 Թուակիր կուսակցական որոշումը և խմբագրական յօղուածը կը հիմնաւորեն մեր տեսակէտը։

— «կապիտալիզմի վերջին լուրջ պատուարը մեր երկրում՝ կուլակութիւնը ցոյց է տալիս սօցիալիստական յարձակմանը կատաղի դիմադրութիւն։ Այս պայմաններում է, որ աշխուժանում են բոլոր տեսակի հակայեղափոխական իտիոլոգիաները, հանդէս է գալիս կոնդրատեւվականութիւնն իր ինտերվենցիոնիստական դաւերով ու ոտնձգութիւններով։»

Պաշտօնական զեկոյցը բնորոշելով ներքին «թշնամիների դէմքը» չուշանար կապ հաստատել անոնց և Դաշնակցութեան մէջ.

— «... Հայաստանի կոնդրատեւվականների այս խմբակի ամբողջ դիրքաւորումը սերտօրէն զուգորդւում է հայ բուրժուազիայի մարտական կուսակցութեան՝ դաշնակցութեան վարած ինտերվենցիոնիստական քաղաքականութեանը եւ այդ տեսակէտից մեր պայմաններում կոնդրատեւվականները միաժամանակ հանդիսանում են դաշնակցութեան փաստական ագենտները —նրա հակայեղափոխական ծրագրերի ջատագովերն ու կիրառողները։»

Այս եւ նախորդ արտայայտութիւններէն կը պարզուի աս անվիճելի իրողութիւնը թէ Հայաստանի վարիչներուն համար հերթական խնդիր է դարձած «մաքրել» երկիրը «վտանգաւոր եւ վնասակար» տարրերէն, բացառաբար մտաւորական դասէն։ Բայց ի՞նչպէս եւ ի՞նչ պատրուակներով։ Որովհետեւ անբարեյոյս դարձած այս մարդիկը, վերջին հաշուով բոլորն ալ արժէքաւոր, գիտնական եւ մտաւորական այն գործիչներն են, որոնք խորհրդային իշխանութեան կազմութեան օրերուն ի սպաս դրեր են իրենց ուժերը նոր կարգերու տեւականացման։

Պէտք էին ուժեղ եւ հիմնաւոր պատճառներ, ուրեմն դատապարտելու համար, այս նոր թշնամիները, ծածկելու համար իրենց բուն նպատակը։

Հոս է որ իմաստ կ'առնէ «ինտերվենցիայի» առասպելը։ Աշխարհիկ եւ խուճապային մթնոլորտ ստեղծելու համար ամէնէն ընթացիկ միջոցը մեր երկրին մէջ արտաքին վտանգի ահազանգն է։

«Էլ Աշրար»ը իր հրատարակութեամբ մէջտեղ դրաւ արտաքին վտանգը, անոր կազմակերպութեան մէջ միացնելով Դաշնակցութիւնը, ռուս միապետութիւնը, «քրտական շէյխերը» եւ վերջապէս հայ ազգայնականութիւնը Պ. Պօղոս Նուպարի հետ եւ այս բոլորը հովանաւորուած «անգլեւֆրանսական իմպերիալիզմէն։»

Արտաքին այս դասաւորումէն ետք կը մնար անոր արտայայտութիւնները, հետքերը գտնել բուն իսկ Հայաստանի մէջ։

Մենք տեսանք արդէն այն կապը որ գտած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան գերագոյն մարմինը արտաքին՝ «ինտերվենցիոնիստների» եւ ներքին «կոնդրատեւվականների» մէջ։ Իսկ աւելի յետոյ այս ուժերէն մասնաւորուեցաւ Դաշնակցութիւնը, որ գործելով երկրէն դուրս, Հայաստանի մէջ ալ ունի եղեր իր «լրտեսներ»ը յանձինս Կամսարականի, Աստալբեկեանի, Քոչարեանի եւ բազմաթիւ անուններու, որոնք օրը օրին հրատարակուած են մեր թերթին մէջ։

Այսքանը արդէն բաւական էր բաց կռիւը յայտարարելու։

Կուսակցութեան ղեկավար մարմինները մոռցած արտաքին վտանգը, շարունակաբար հրահրեցին կռուիլ «կոնդրատեւվականութեան» դէմ «արմատախիլ անել» անոնց ամենատաքնութեան տմարդի ու զզուելի գործողութիւնը։ Հրատարակուած մտաւորականներու կենսագրութեան անցեալը դարձաւ քննութեան նիւթ։

Իւրաքանչիւրին համապատասխան մեղադրական մը գտնել դժուար չէր ի հարկէ։

Զարմանալի ուշագրաւ է այս տեսակէտէն այն իրողութիւնը թէ մարդիկ չվարանեցան Աստալբեկեան մը քշել հրապարակէն, իբրեւ վտանգաւոր տարր անոր համար միայն, որ այս պարոնը 1926ին հողային հարցին նուիրուած իր մէկ աշխատութեան մէջ վճռականօրէն չէ ջատագոված համայնավար ներկայ ընթացիկ տեսակէտը։

Այլ խօսքով, այն ժամանակ երբ իրենք համայնավարներն իսկ տակաւին պարզ եւ վերջնական բանաձեւ մը չունէին հողային հարցին շուրջ ու կը վիճէին զանազան ուղղութիւններով, մահացու մեղք է գործած Աղղալբէկեանը ճիշդ իրենց օրինակով աշխատանք կատարած ըլլալու համար։

Հետաքրքրական են նաեւ Պ. Բաջազնունիի դէմ գործածուած փաստերը։

Խորհրդային Հայաստանի 10ամեակի առթիւ իր մէկ անտիպ յօղուածով Բաջազնունին կը գրէր ի միջի այլոց.

«երբ մտածում եմ, թէ միութեան գրոհ տւող այլազան ուժերի շարքերից մէկում կարող է գտնուել նաեւ մի հայ մարդ, սիրտս լցւում է անհուն ցաւով ու զայրոյթով»։

Որովհետեւ Պ. Բաջազնունին համոզուած է թէ հոն Հայաստանի մէջ «հայրենիք են ստեղծում, պետութիւն կառուցում»։ Եւ հետեւաբար ստեղծող ու կառուցող այս իշխանութեան դէմ, Հայը բնականաբար չպէտք է թշնամիի դիրքերու մէջ գտնուի։

Պ. Բաջազնունին իր այս հիմնական տեսակէտէն ելլելով, ճիշդ է որ այնքան ալ մեծ կարեւորութիւն չընծայեր ինտերվենցիայի առասպելի մէջ Դաշնակցութեան վերագրուած դերին, եւ ճիշդ այս պատճառով ալ կը դատապարտուի ան որ «ըստ էութեան դեռ չի այրել իրեն դաշնակցութեան հետ կապող կամուրջները»: *Ո՛չ միայն այսքան այլեւ այն, որ Պ. Բաջազնունին ջանացեր է.* «փաստօրէն քօղարկելու դաշնակցութեան ինտերվինցիոնիստական դէմքը»:

Այս կարգի անհեթեթ փաստարկութիւններն են ահա հայ մտաւորական գործիչներու դէմ սկսած հալածանքին։

Ճշմարտութիւնը սակայն այն է թէ այսօր աւելի քան երբեւէ հայ համայնավարները կ'զգան իրենց անկարողութիւնը, անզօրութիւնը վարելու համար երկրի ճակատագիրը։ Օրէ օր աճող վտանգաւոր տրամադրութիւնները, որպէս հետեւանք իրենց անշնորհք ղեկավարութեան, պէտք է խեղդել ու ծածկել։

Եւ վերջապէս, միշտ իրենց տգիտութիւնը ծածկելու, և իրենց նախորդներու (համայնավար) ապիկարութիւնը փաստելու մարմաջով տարուած, պէտք էր մաքրել իրենց Հրջապատը բոլոր «անհարազատ» տարրերէն։

Այս բոլորին համար պէտք էր աղաբեկել ժողովուրդը, պէտք էր սրել տրամադրութիւնները։

Դաշնակցութեան շուրջ եղած աղմուկը այս միակ նպատակի ծառայող գլխաւոր դրդապատճառն է միայն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

(տեղեկագիր Մարսէյլի Ազգ. կեդր. վարչութեան 1929 դեկտեմբերէն — 1931 մարտ)

Բ.

Կարգ մը բսի-բսաններու եւ թիւրիմացութեանց վերջ տալու համար, կ'արժէ հոս կանգ առնել եւ տալ քանի մը գլխաւոր գիծերով այն պատճառները, որոնք մեր դպրոցին եւ մանկապարտէզին այս տարի գոց մնալուն յանգեցան։

Մանկապարտէզի սրահը թիւ 3 Էքլիփս փողոց, ուր փոխադրուած էր նաեւ մեր Նախակրթարանը 1928-1929ին, շէնքի տիրոջ կողմէ, 1929ի մարտին, Զատկուան արձակուրդին բացուած եւ դոյքերը փողոց նետուած են, չուզելով որ իր շէնքը դպրոցի վերածուի։ Նոյն Հրջանի Վարչութեան ջանքերով կարելի եղած էր շէնքին վերստին տիրանալ. եւ տիրոջ այս հակաօրինական արարքին դէմ դատ բանալ։ Երկար դատավարութենէ վերջ, յաջողեցան այս դատը շահիլ եւ 18,000 ֆրանք ալ նիւթական հատուցում ստանալ, որ հաշուեկցեցանք շէնքի վարձքին փոխարէն մեր ունեցած պարտքին։ Այս հատուցման հետ, պարտադրուեցաւ մեզ սակայն, անցեալ տարուան 1930 յուլիսէն վերջը — երբ վարձքի մօտ 3 տարուան պայմանաժամն ալ կը լրանար — շէնքը յանձնել իր տիրոջ։

Այս կերպով ուրեմն, Վարչութեանս կանխաւ յայտնի էր, այսօրուան առանց շէնքի մնալու ցաւալի պատկերը։ Ու այդ մտահոգութեամբ տարուած, մեր բոլոր կարելին փորձեցինք շէնք մը ճարելու համար։

Առաջնորդ Հայրը եւս, Վարչութեան հետ եւ անկից աւելի մտահոգ դպրոցի շէնք մը ունենալու մասին, իր հեղինակութեամբ. անցեալ տարուան նոյեմբերի ընթացքին, օգտուելով Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեանի Մարսէյլ գտնուելու առիթէն. կըր- [illegible] առնել դպրոցի շէնքի մը գնման համար։ Այս գեղեցիկ պատեհութենէն քաջալերուած ու մտահոգ վաղուան անորոշ վիճակէն. ամէն հետապնդում կատարեցինք դպրոցի շէնք մը գնելու կամ վարձելու համար։

Առաջնորդ հայրն էր դարձեալ, որ 17 մայիս 1930ի մեր նիստին յայտնեց թէ «րիւ տը լա Ֆարի» մէջ շէնք մը գտած է ծախու 160 հազար ֆրանքի։ Այս շէնքին համար երկար խորհրդակցութիւններ եւ բանակցութիւններ եղած են, շէնքի գնման յանձնախումբին Պ. Պ. Յ. Սելեանի, Հայկազն Գույումճեանի և Յովհ. Սահաթճեանի հետ։ Այս ամբողջ բանակցութիւններէն եւ մեր փորձերէն այն եզրակացութեան եկաւ Վարչութիւնս որ իր առժամեայ ըլլալու հանգամանքը, ինչպէս նաեւ այս գործին Թեմական երեսփոխաններու ընտրութեանց զուգադիպելու պարագան, Վարչութեանս հեղինակութիւնը առարկելի կը դարձնէր... Վարչութիւնս կը գտնէր որ Թեմական ընտրողական յանձնախումբը գոնէ, իր աշխատանքները այնպէս մը պէտք է դասաւորէ եւ փութացնէ որ դպրոցներու վերաբացումէն առաջ կարելի ըլլայ Թեմական Նոր Երեսփ. Ժողով գումարել եւ ընտրել Վարչութիւնը, որ ուրեմն հնարաւորութիւն եւ ժամանակ ունենար պէտք եղած աշխատանքը կատարել դպրոցներու վերաբացումին համար։ Այս մտածումով մեր 18 յունիս Թուակիր նամակով, խնդրեցինք ընտրողական յանձնախումբէն որ ընտրութեանց Թուականը՝ 24 օգոստոսը մէկ ամիսով կանխէ, եւ նշանակէ 27 յուլիս։ Ընտրողական յանձնախումբը 24 յունիս Թուականով արդարացի գտնելով հանդերձ Վարչութեան առաջարկը, կը յայտնէր որ հակառակ իր կամքին չի կրնար փութացնել ընտրութեանց Թուականը, քանի որ նախապէս երկամսեայ պայմանաժամ տրուած է։

Օգոստոս 19ին, դարձեալ վարչութիւնս մտահոգ դպրոցներու անորոշ եւ դժբախտ ճակատագրով, յառաջիկայ Հրջանի համար, գոնէ նախապատրաստական աշխատանքով, ծանօթ ազգայիններու հետ երկու խորհրդակցական նիստ ունեցաւ եւ որոշուեցաւ մինչեւ կեդրոնի մէջ յարմար շէնքի մը գտնուիլը առժամաբար թէ՛ մանկապարտէզը եւ թէ՛ նախակրթարանը բանալ եկեղեցւոյ շէնքին մէջ։ Այս ուղղութեամբ ալ թերթերու մէջ թէ առանձին, յայտարարութիւն կատարուեցաւ։ Եւ սակայն մանկապարտէզի համար ոչ իսկ մէկ՝ իսկ նախակրթարանի համար ալ միայն 12 տղաք արձանագրուած էին, պարզապէս տեղի հեռաւորութեան պատճառով։

Մեր հայ մանուկները՝ որոնք անցեալ տարիներուն մեր դպրոցները կուգային մեծ մասով, փողոցները մնացած էին որովհետեւ ֆրանսական վարժարանները լեցուած՝ տեղ չըլլալուն պատճառով, չէին ընդունուած։

Հոկտեմբեր 14ին, վարչութիւնս խորհրդակցութեան հրաւիրեց այս անգամ, մինչ այդ կեդրոնէն ընտրուած 18 նոր երեսփոխանները որոնց պարզեց այն ցաւալի կացութիւնը որուն մատնուած են մեր ամբողջիս գուրգուրանքին ու հոգածութեան յանձնուած մատաղ սերունդը։ Այս ժողովը կանգ առաւ Տօմինիքէն փողոց 34թիւ շէնքին եւ որոշեց այս շէնքը ձեռք բերելու միջոցներու մասին խորհիլ։ Ծանօթ է մնացածը։ Այսինքն այն որ այդ շէնքի գնման համար, վարչութիւնս Մարսէյլի մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր Հայրենակցական Միութիւններն ու ծանօթ արտացաւ ազգայինները խորհրդակցական խառն ժողովի մը հրաւիրելով, այդ ժողովին մէջ, կազմեց դպրոցի շէնքի գնման համար հանգանակիչ յանձնախումբ մը։ Ուրախ ենք յայտարարելու որ մեծ եռանդով կ'աշխատի հանգանակութիւնը յաջողցնելու, ու կրկնապէս ուրախ ենք յայտարարելու որ, ի մասնաւորի բոլոր Հայրենակցական Միութիւններն ալ անխտիր գործին փարած են, եւ վստահ ենք, որ ծանօթ բարեսէր ազգայիններու կողմէ. կանխաւ խոստացուած գումարներուն հետ՝ հանգանակիչի ձեռք բերած արդիւնքով այդ շէնքին կը տիրանայ Մարսէյլի հայ գաղութը, եւ կեդրոնը եւս կ'ունենայ իր մանկապարտէզ-նախակրթարանի սեփական շէնքը, եւ քաղաքի 6—700 հայ մատաղ սերունդը եւս կը փրկուի այլասերման անմիջական վտանգէն։

ԽՄԲ.— Ինչպէս խորագիրէն ալ կ'երեւայ, տեղեկագրին Թուականն է 18 մարտ, հետեւաբար նկատի չունի անկէ յետոյ յառաջ եկած նոր կացութիւնը՝ այս եւ ուրիշ հարցերու մասին:

* * *

Շրջաններու կրթական գործ.— *1929 930 եւ 930.931* երկու շրջան. Հակառակ կեդրոնի այս տխուր պատկերին, պէտք է, ի պատիւ շրջաններուն, գնահատանքով յայտնենք որ բոլորն ալ տարուէ տարի կը բարգաւաճին եւ կը յառաջդիմեն։ Շրջաններու երեկի մանկապարտէզները՝ այսօր արդէն իրենց նախակրթարանի բաժանմունքներն ալ ունին եւ կը կատարեն փրկարար դեր, փեթակի մեղուներու նման մեր մատաղ սերունդը կը վժժայ այդ շէնքերէն ներս, որոնք նեղ կուգան այժմ եւ պզտիկ, օր աւուր աւելցող պզտիկներուն որոնք օրն ի բուն կ'երգե՛ն, կը սորվի՛ն հայերէն կը բարբառին։

1. Սէն Լու.— *Այժմ աշակերտներու* թիւը հասած է 230ի, Մատուռ-դպրոցը՝ անցեալ տարի իր քով աւելցուած դասարանով դարձեալ նեղ գալուն, այժմ մատրան կից նոր հողի վրայ դասարաններ շինելու ձեռնարկած է թաղականութիւնը։

2. Պուլվար Օտոօ.— *Միակ* Հրջանն է որ տակաւին չկրցաւ իր «սեփական» մատուռ-մանկապարտէզը ունենալ։ Չորս տարի է կը մնայ նոյն վարձուած շէնքին մէջ, որ [illegible] աշակերտ ունի, որոնք խճողուած են իրարու վրայ։

3. Ս. Մարկրիթ.— *Ունի 85* աշակերտ։ Անցեալ տարի միայն մանկապարտէզ էր, այս տարի ունի նախակրթարանի բաժանմունք։

4. Քամփայնը Ֆոնէզ.— *Ունի 75 աշակերտ։*

5. Ս. Անթուան.— (*Քան Փէրիէ*).— Ունի 170 աշակերտ։ Ծրագրած էր նոր դասարան աւելցնել մատրան կից։ Պատրաստի խնայած բաւարար գումար ալ ունէր։ Բայց իր թաղերէն Սալանպէկցիները հեռաւորութիւննին պատճառելով, եւ քիչ մըն ալ հայկական բարի նախանձէ մղուած, այս հոկտեմբերին (1930) անմիջապէս կանգնեցին իրենց սեփական մանկապարտէզ մը, որով Ս. Անթուանի թաղականութիւնը նոր դասարանի շինութենէն հրաժարեցաւ առ այժմ։

6. Ս. Անթուան, Camp Boulevard.— *Սալանպէկցիներու թաղն է. ինչպէս ըսինք* Camp Périer*էն* զատուելով, այս տարի շինեցին իրենց մանկապարտէզը։ Ունին 40 աշակերտ։

7. Ս. Անթուան, La Viste.— Ս. Անթուանի այս թաղն ալ, հետեւելով Սալանպէկցիներու օրինակին շինեցին սեփական մանկապարտէզ մը, ունի 35 աշակերտ։

8. St. Julien Beaumont.— Իրենց նախկին վարձու շէնքին մէջ — որ կը ծառայէ իբրեւ մատուռ-մանկապարտէզ— ունին 80 աշակերտ։

Պարտք կը զգանք գնահատանքով յիշել հոս որ, ինչպէս միւս արուարձաններու մատուռ-մանկապարտէզներու շինութեանց, Ս. Անթուանի այս երկու թաղերու նոր մանկապարտէզներու շինութեան ալ Առաջնորդ Հայրը մեծապէս սատար հանդիսացած է, անձամբ ներկայ եղած է հիմնարկութեանց ու նիւթապէս ալ օժանդակած՝ իւրաքանչիւրին 1000ական ֆրանք վճարել տալով ծանօթ 70,000 ֆրանք գումարէն։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ... ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Le Mois պարբերաթերթէն կը թարգմանենք հետեւեալ յօդուածը, որուն խորագիրն է «Գրականութեան կոլեկտիվացումը Ռուսիոյ մէջ»:

— Երբ կը թղթատենք Ռուսիոյ գրական թերթերն ու պարբերականները, կը տեսնենք, որ մեծ փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած է այս վերջին տարիներուն սովետական դպրութեանց մէջ։ Ռուսիոյ մէջ ստեղծուած բազմաթիւ ճակատներէն մէկը, մասնաւորաբար գրական ճակատը, մտահոգութիւն կը ներշնչէ կոմունիստ ղեկավարներուն։ Գրողները շատ «ետ են մնացած» երկրին ընկերվարականացման եւ վերանորոգութեան ճամբուն վրայ։ Պէտք եղած չափով չեն լծուած հնգամեայ ծրագրին։ Վերջնապէս չեն թօթափած անհատական ստեղծագործութեան հին աւանդութիւնները։ Սովետ քննադատ մը, վերջերս, առաջարկեց հիմնել տեսակ մը «գրական գործարան», որ «հաւաքական» վէպեր եւ բանաստեղծութիւններ պիտի յօրինէր։ Արտադրուելիք գործը պիտի բաժնէին կարգ մը մասնագէտներու միջեւ։ Ոմանք պիտի յօրինէին տրամախօսութիւնները, ուրիշներ՝ բնանկարները, եւլն.։ Անշուշտ, այս ծրագիրը կարելի չէ լուրջ համարել, այսուհանդերձ կը յատկանշէ «ճարտարարուեստական» միտքը, որ կը տիրէ ռուս ժամանակակից ամբողջ գրականութեան։

Օրուան հարցն է «կոլեկտիվացնել» գրականութիւնը (հաւաքականօրէն ստեղծել)։ Կ'ուզեն գրականութիւնը վերածել ճարտարարուեստացման ճշմարիտ գործիքի մը։ ՌԱՊՊ (Պրոլետար Գրողներու Ընկերութիւն) կը յայտարարէ անխնայ կռիւ անհատ գրողին դէմ, որ կ'ուզէ աշխատիլ ինքն իր սենեակին մէջ, փոքր-քաղքենի վիպագիրին դէմ, որ կ'ուզէ պահպանել իր արուեստագիտական [illegible]ութիւնը։

Գործին գլխաւոր յատկանիշը այլ եւս չի կայանար գրական արժէքին մէջ, երեւակայութիւնը, տաղանդը կարեւորութիւն չունին։ Գրողները ներկայիս կը կազմեն առաջամարտ խումբեր, որոնք պատրաստ են պատրաստ կենալ անմիջապէս մեկնելու համար պէպի որ եւ է «ճակատ», այնտեղ կատարելու քարոզիչի եւ հրահանգիչի դեր։ Գրականութեան, ինչպէս ուրիշ ճարտարարուեստներու մէջ, կը պահանջուի հսկայ ճիգ, արագ կշռոյթ, երկպատիկ կամ եռապատիկ «արդիւնք»։

«Ուղեկից»ները (Բաբէլ, Զամիատին, Պէլին, Ա. Տոլստոյ) իրենց տեղը կուտան վերջնեկ գրողներուն, որոնք, տաղանդէ զուրկ, մեծ եռանդ եւ անսահման ինքնավստահութիւն ցոյց կուտան։ Սովետական գրողի այս նոր տիպարը չափազանց հետաքրքրական է։ Գործունեայ, կուսակցութեան նուիրեալ, կամակոր, ան չի սիրեր երկարաշունչ գործերը, որոնք կը պահանջեն խոր մտածում եւ անսպառ աշխատանք։ Ան կը նախընտրէ կրակոտ եւ յաջող լրաքաղը, «էսքիզ»ներ, «սքեչ»ներ, վիճաբանական յօդուածներ։ Ռուս քննադատ մը, Զինովի Լվովսկի, կը յիշատակէ բանաստեղծ Սելվինսկիի խօսքերը, (այս բանաստեղծին կուտայ «Գրականութեան Սթալինը» անունը).—

«Երբ նկատի առնենք այն հսկայ գործը, որուն լծուած է մեր երկիրը, սովետական գրականութիւնը շատ ետ մնացած է։ Այս տեղ-քայլը նեղացուցիչ է մանաւանդ այն պահուն, երբ դասակարգային կռիւը ահաւոր համեմատութիւններ կ'առնէ՝ Այդ ահաւոր կռիւին աճումը՝ թէ քաղաքներու եւ թէ գիւղերու մէջ ընկերային դիրքերու շրջումը, վերաշինութեան շրջանի մասնաւոր պայմանները՝ այս բոլորը կը պահանջեն գրականութենէն, որ վերջապէս թօթվուի, վերջապէս դաշնակցի իբրեւ նոր կացութեան հետ, ու ցետուի ամբողջական ընկերվարութեան նոր ճամբաներուն

...էջ։ Այս արդար պահանջը ...կոյք է իրագործուի այնքան ...ում, որքան կարելի է, եւ ի ...ին ամէն զոհողութեան՝ Այլա... ...ես անանցանելի անդունդ մը ...ուի բացուի գրականութեան ...իրականութեան միջեւ»։

Այսպէս գրողները ստիպուած են ...ալ գործաւորներ, որ հոգիով եւ ...միով պիտի ենթարկուին «գրա... ...ն սովետին»։ Գրական սովետ է, ...գրողները պիտի բաժնէ գործօն ...կաներու», «ընդհարման գումար... ...կներու», «յարձակող խումբերու»։ ...ովի Լիվովսկի կը յայտարարէ.

— «Բոլշեւիկ իշխանութիւնը ...կարելին կը փորձէ կոլխոզի ...ածելու հողագործական փոք... ...կ միաւորները։ Ճիշդ նոյնպէս, ...ողներու դասակարգն այ, իր ...րգին, պէտք է վերածուի ...րական կոլխոզ»ներու։

Ը. Տոլստոյ վերջերս Գրողներու ...նակցութեան դիմելով կը յայտա... ...էր թէ շատ կը փափաքի «ծօ... ...է ուսումնասիրել երկրին ընկեր... ...կան վերաշինութիւնը, որպէս ...պատկերացնէ զայն իր գործերուն ...»։

Ուրիշ ծանօթ հեղինակ մը, Վ. ...կով, կ'ըսէ թէ կը փափաքի ...թեր հաւաքել, որպէսզի գեղար... ...ստական ձեւ մը տայ երկրին ...կերվարական կառուցման զանազան ...ջաններու ուսումնասիրութեան»։

Բ. Լավրընէր կ'աշխատի Մագ... ...որսկի մէկ գործարանին մէջ։ Կ. ...ին կ'ուսումնասիրէ «շինութեանց ...ը»։ Օլգա Ֆորշ եւ Մ. Շահին... ...կ'աշխատին Լենինգրադի հիւս... ...ծեղէնի գործարաններուն մէջ։ ...ակով եւ Կավէրին նիւթեր կը ...աքեն ապագայ «ընկերվարական ...ղաքներու մասին, որուն սաղմերը ...տեսնուին Մոսկուայի շրջակայքը»։ ...իսայիլով մտած է Լենինգրադի ...տեւակազորաց մէկ գունդին մէջ։ ...յանով կ'աշխատի, իբրեւ հասա... ...կ բանուոր, գործարանի մը մէջ։ Սովետական թերթերը ամէն օր ...յայտարարեն թէ «բրիգադ»ներ կը ...ուին «կոլխոզ»ներուն մէջ, ուր ...նք պիտի տան դասախօսութիւն... ...պիտի խանդավառեն ամբոխը, ...ցեր պիտի հրատարակեն, ...ակագրութիւններ պիտի պատ... ...ստեն։

Գրականութիւնը պիտի ունենա՞յ ...քան ճկունութիւն, որ դառնայ ...ապաշտ եւ ճարտարարուեստա... ...։ Պիտի կարենա՞յ ցոլացնել հա... ...քական հոգին։ «Ուղեկից»ներու ...յտարարութեան համաձայն, գրող... ...ը կը գտնուին անել մը մէջ։ ...ելտար գրողներու համաձայն, նոր ...ր մըն է որ կը սկսի,— հին սե... ...րը կը կորսուին, բայց անոնց կո... ...ստէն կը ծնի զանգուածեղ ար... ...ստ մը դիւցազներգական, որ ժո... ...ըրդական ստեղծագործութեան մը ...մէջն ունի։ Սովետական վէպը ...նաւորաբար կը փորձէ հետեւիլ ...կշռոյթին, կը վերածուի այն... ...ի կտորներու, փոքրիկ «էսքիս»... ...րու, որոնք կը ցոլացնեն կեանքը ...ղաքին, գիւղին ու գործարանին։ ...նշանակէ թէ Ռուսիոյ մէջ գրա... ...պատերազմ յայտարարուած է։ ...պանենք վախճանին։

ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԷՎՐԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բացառիկ երեւոյթ մըն է՝ որ երկու շաբաթէ ի վեր կը յայտնուի Սէվրի Մխիթարեան Հայրերու հիւրընկալ սրահներուն մէջ, երեւոյթ մը՝ որուն վրայ ծանրանալ աւելորդ չեմ նկատեր, թէեւ անցեալները այս սիւնակներուն վրայ կարճ ակնարկ մը եղած էր։

Արդարեւ քաջալերական եւ նշանակելի է 51 հայ արուեստագէտներու միեւնոյն յարկին տակ համախմբումը։

Անոնք կը ճանչնան մեր մտաւորական եւ մանաւանդ արուեստագէտ տարրը, անոնք միայն կրնան ըմբռնել ներկայ համեբաշխ համախմբումին բովանդակ արժէքը։

Բացումին օրը խուռն բազմութիւն մը խճողած էր երեք սրահները, պահ մը անշարժութեան դատապարտելով դիտողները։

Եւ այդ շահագրգռութիւնը արդարացի էր, նկատելով այն խոշոր ոյժերը՝ որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած են ցուցահանդէսին։

Որոշ եւ հասկնալի մտահոգութեամբ, անկարող եմ մտնել գործերուն քննադատական մասին, բայց չեմ կրնար հասարակութեան ուշադրութիւնը չհրաւիրել Պ. Պ. Շահինի տպաւորիչ Eau forte*երուն, Ադամեանի երկու գունագեղ ընտանեկան դէմքերուն, Օր. Ազարեանի վոսփորեան հմայիչ տեսարաններուն, Տիկ. Բաբաեան Բուտպօնէլի խորհրդաւորապէս մշուշապատ կտաւներուն, Օր. Գալըպճեանի ծանօթ եւ արժէքաւոր* Geneviève de Bralant*ի որ անցեալ տարի 2րդ* Second Grand Prix *ստացած է, Օր. Թամիրեանցի Ֆոնթէնպլօի լուսաւոր տեսարաններուն, Տ. Կարապետեանի ծաղիկներուն, Կիւրճեանի մէկ պռոնզին* «La musique», *Պ. Շէշմանեանի արեւոտ նկարներու, Պ. Զ. Գալֆաեանի շատ ուշագրաւ եւ գունագեղ* «azalées»*ներու և յաջող երեք տեսարաններու, Պ. Շահնազարի արդէն ծանօթ և շատ ուշագրաւ «բակի մը ներս»ին, Պ. Ս. Խաչատուրեանի երկու պարսկական շատ հետաքրքրական ընդօրինակութիւններուն, Պ. Պաքալեանի պոլսական տեսարանին, Պ. Հ. Գազանճեանի իտալական տեսարաններուն, Պ. Նալբանդեանի շատ գգայնիկ* «affliction»*ին, Պ. Սամուէլեանի* «Nature morte»*ին, Պ. Շարօշնիքովի 12 ջրանկարներուն եւ դեռ մի քանի արժէքաւոր նկարիչներու գործերուն վրայ։*

Ցուցահանդէսը որ պիտի բաց մնայ մինչեւ 5 յուլիս, կը պարունակէ նաեւ զարդեղէններ, ինչպէս Պ. Մելիք-Մինասեանցի հետաքրքրական ժամացոյցները, Օրիորդներ Մ. Մինասեանցներու ձեռագործ գրքի կողքերը, Պ. Կանաչճանի շատ սիրուն յախճապակեայ ամանները, Պ. Մուրատոֆի յաջող պզտիկ «Faune»*ը Ա. Պալճեանի արձանիկները եւայլն։ Թիւրիմացութիւնները հարթելու համար, յիշենք որ կազմակերպող մարմինը կը բաղկանայ հետեւեալներէ.—*

Օրիորդներ Ռ. Ազարեան, Վ. Թամիրեանց, Պ. Պ. Շահնազար, Գալֆաեան Զ. Ալեմանաք Հ., Ռ. Շիշմանեան եւ Մելիք-Մինասեանցներ։

Հ. Ալեմանաք

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԸ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՒԹԻՒՆԸ»

ԷՔՍ ան ՓՐՈՎԱՆՍ.—

— Մօրքուր, գիտե՞ս սինեմա կայ այս կիրակի, հայկական սինեմա։ Մեր գաղթականութեան, աքսորի վիճակը պիտի ցուցադրեն, բոլորդ ալ անպատճառ պիտի գաք, այնպէս չէ՞, կ'ըսեմ Էքսի գիւղերը բնակող Խարբերդցի տարեցոտ կնոջ մը։

— Չէ՛ որդի, չէ՛, կը պատասխանէ, մեր սգաւոր սրտին սինեման էր պակաս. ես աչքերովս արդէն շատ բաներ տեսած եմ, քստմնելի տեսարաններ, ջախջախուած գանկեր, բռնաբարուած կոյսեր, իրանը մարմինէն անջատուած զոհեր։ Իմ մարմինիս վրայ անգամ դեռ կապոյտ կը մնան մտրակներու և երկաթներու վէրքերը։ Մենք կատարեալ դժոխք ապրեցանք ու հրաշքով ազատուեցանք, ի՞նչպէս երթամ անգամ մըն ալ տեսնելու այդ զարհուրելի տանջանքներն ու կոտորածները։

...Ու մօրքուրը ծանուցուած ժամէն ալ առաջ, ուխտագնացութեան պէս հետոտն եկած, կը սպասէր սինեմային դուռը։

Խիղճս՝ հանգիստ չեղաւ, որդի՛, ինծի այնպէս երեւցաւ որ եթէ չը գամ, իմ փիդան, արդար ջահիլներս իրենց գերեզմանէն անէծք պիտի կարդան իրենց սեւաւոր մօրկան։ Մէյ մըն ալ եկայ որ այս երեխէք ալ տեսնան իրենց ծնողաց չարչարանքը ու երբ մեծնան, չմոռնան...,

Ու այսպէս, արարողութիւնով մը հաղորդուելու նման, երկուղած ու կարգապահ, Էքսի ու շրջակայքի հայութեան գրեթէ բոլորը գունդ առ գունդ կը լեցնէին «Ֆամիլիա» սինեմային սրահը։

Հակառակ երկու—երեք օրուան կարճ ժամանակամիջոցի պրոպականտին, եկած էին նաեւ բաւական թիւով Ֆրանսացիներ ու գարմանքով կը հարցնէին «իրօք այս բոլոր անգթութիւնները տեղի ունեցա՞ծ են»։

— Մէկ գիւղի պատմութիւն են ասոնք միայն, հապա եթէ բոլոր հրէշութիւնները կարելի ըլլար միայն ցուցադրել, *որքա՛ն պիտի* ազդուէիք։

Ներկայացումէն առաջ եկած էր նաեւ Թուրք ուսանող մը, որ խոստովանեցաւ թէ քաղաքապետարանը եւ սինեմային տիրոջ մօտ, ապարդիւն դիմումներ է ըրած, թէ ցուցադրութիւնը արգիլելու համար, եկեր էր երաշխիքներ տալու մեզի թէ Թուրք նոր սերունդը կ'այպանէ իր հայրերուն ընթացքը, եւ համերաշխութեան ոգիով պիտի մեծնանք, հետեւաբար այս ներկայացումէն վերջ, մենք ամօթ պիտի զգանք մեր փրանսացի դասընկերներուն մօտ, որոնք ջարդարար պիտի կոչեն մեզ...։ «Խղճմտանքի ձայնե՞ր»։

— Այդ աւելի լաւ փաստ, բացուեցաւ իրեն, որ դուք ալ օժանդակէք մեզի այս ֆիլմի ցուցադրութեան համար, որպէս զի ձեզմէ վերջ գալիք սերունդն ալ ամօթով չմնայ քաղաքակիրթ մարդկութեան առջեւ։

Մե՜ղք որ պրոպագանտի տեսակէտով այս կարեւոր ազգային անգամ ազգային մարմիններու կողմէ պատրաստուած ծրագրի մը համաձայն չիրագործուիր։

Էքսի ցուցադրութեան նախաձեռնարկը եղած էր Պ. Արշակ Թորոսեան եւ իր աջակցութիւնը բերած էր Էքսի «Ցեղասպանութեան» Միութիւնը. արժա՛ն պահելը ազգային ոգիի արծարծման։

Ներկաները մեկնեցան չափազանց յուզուած եւ վշտահար։ Գ. Պ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի մասնաճիւղը յուլիս 14ի արձակուրդի առթիւ կը կազմակերպէ յուլիս 12ին կիրակի օր, շրջանիս հայ խումբերու ու առանց խտրութեան բոլոր հայ անհատ մարզիկներու միջեւ մարզատօն մը։ Այս առթիւ փափաքելի է որ նոյն օրը մեր բոլոր ախլէթ ընկերները երեւան գան, ցոյց տալու համար իրենց ընդունակութիւնները։ Նոյն օրուան արդիւնքները չէ որ մեզ պիտի հրճուեցնեն, այլ միայն կոչիլն է որ պիտի դրուի յաջորդ տարիներուն համար։

Գունդ նետելու յայտնի ախոյեան Պ. Ժիրայր Խոհկեանն ալ նոյն օրը սկաւառակի ազգային մրցանիշը կոտրելու փորձ պիտի ընէ ու միեւնոյն ժամանակ գունդ պիտի նետէ, բարձրացնելու համար ազգային մրցանիշը որ իրն է։ Նոյն օրուան խաղերը վարելու համար Փարիզէն հրաւիրուած է մարզական յանձնախումբի անդամներէն մէկը։

F. F. A.ի Լիոնի Լիկէն ալ երկու դատաւորներ պիտի հասնին։ Ողիմպիականէն առաջ ու յետոյ պիտի ըլլան չորս քոյր մասնաճիւղերու միջեւ բաժակի մրցում ֆութպոլի։ Ու առաւօտուն ժամը 10ին ալ հեծելանւի մրցում մը 50 քիլոմեթրի վրայ, միայն հայ երիտասարդներու մասնակցութեամբ։ Միւս մրցումները առանձին յայտագրով։

Իւրաքանչիւր մարզիկ կրնայ մասնակցիլ միայն 4 խաղերու։ Դուրսէն եկող մարզիկներու ծախսը չի հոգացուիր։ Ամէն մարզիկ պարտի ունենալ իր կարճ տափատն ու համազգեստը։

Մասնակցող խումբերը պարին մինչեւ յուլիս 7 ներկայացնել խաղացողներու ցանկը։ Աւելի մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար գրաւոր դիմել հետեւեալ հասցէին.— M. Taniélian 15 Pierre Fritte Dècines (Isère).

ՅՈՒՆԻՍ 30ԻՆ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգինները, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ընծայած ենք ամէն դիւրութիւն։ Կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԸ ԽՍՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

ԽՍՍԻ լէ ՄՈՒԼԻՆՕ, 21 Յունիս.— Կիրակի, Իսսի-լէ-Մուլինոյի մէջ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ, կազմելու համար Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը։

Ներկայ էին բաւական թիւով հայուհիներ եւ երիտասարդներ։ Ընտրուեցաւ առժամեայ յանձնախումբ մը հետեւեալ տիկիններէն եւ օրիորդներէն։ Տիկիններ Արշալոյս Կարմիրմօրուքեան, Մարգարիտ Պօյաճեան, Օրիորդներ Աննա Պարսամեան, Շնորհիկ Զագուկեան եւ Մ. Գույումճեան։ Խորհրդական նշանակուեցան Հրաչ Հանտալեան եւ Գալուստ Սաղըրեան։

Յանձնախումբը յարաբերութեան պիտի մտնէ Կարմիր Խաչի Կեդրոնին հետ եւ միանգամայն տեղին վրայ աշխատանքներ պիտի կատարէ, յառաջիկայ հաւաքոյթի մը հրաւիրելու համար աւելի մեծ թիւով հայուհիներ։

Նկատի առնելով Կարմիր Խաչի օգտակար նպատակները, մեծ յոյս ունինք որ Իսսի-լէ-Մուլինոյի հայուհիները պիտի փութան բոլորուիլ անոր շուրջ, իրենց կարելի ջանքերը տրամադրելու համար այլասերման դէմ պայքարին եւ մանուկներու պաշտպանութեան գործին։

Իրօք, Իսի-Մուլինոյի եւ շրջակայքի հայութեան ստուարացումով, Կարմիր Խաչի տեղական մասնաճիւղի կազմութիւնը այլեւս անհրաժեշտութիւն մը դարձած է։

Թղթակից

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ՊԸՃԻՆԿՕ»Ի ՄԱՍԻՆ

ՈՒՈԹԸՐԹԱՈՒՆ, 5 յունիս.— Ձեր թերթի մայիս 9ի, 1565 թիւին մէջ նամակ-բողոք մը մը հրատարակուած էր «Պըճինկօ»ի առթիւ, որու տակ կային նաեւ մեր ստորագրութիւնները։

Այսու կուզանք յայտնել որ մեր ստորագրութիւնները հոն դրուած են հակառակ մեր կամքին եւ գրաւոր բողոքին։ Մենք ստորագրած ենք թուղթ մը՝ ներկայացուած յանձնախումբի անդամներէն մէկուն կողմէ, որու անունը կը խնայենք։ Թուղթ մը զոր կարդացած չենք՝ վստահելով այդ անձնաւորութեան։ Ցետոյ միայն յայտնած են մեզի «Հայրենիք»ի խմբագրութենէն, այդ նամակին բովանդակութիւնը, ինչպէս նաեւ անպատշաճ ոճն ու լեզուն։

Այսու կը յայտարարենք.

1. Որ անթոյլատրելի է մէկու մը ստորագրութիւնը օգտագործել բոլորովին տարբեր նպատակներու համար, իսկ բողոքէն վերջը նորէն տպագրութեան յանձնելը աւելի դատապարտելի է։

2. Որ մենք երբեք չենք բաժներ այն տեսակէտը թէ երաժշտական Յանձնախումբի անդամները մնայուն են եւ կրնան շարունակել իրենց գոյութիւնը՝ իրենց դերը կատարելէն վերջ։

3. Որ Յանձնախումբի անդամները ոչ իրաւունք ունին եւ ոչ ալ պարտականութիւն ունին դատական միջոցներու դիմելու այս կամ այն հեղինակին իրաւունքները պաշտպանելու համար։

4. Եւ, ի վերջոյ, այդ մրցանակը փորձ մըն էր բոլորիս համար՝ յետագային ըլլալիք նման մրցանակներ դնելու աւելի մշակուած, աւելի կանոնաւոր եւ աւելի հաստատուն հիմերու վրայ։

Յարգանքներով՝ Սիրարփի Միքայէլեան, Արաքսի Օտապաշեան, Սիւզան Գ. Էլմասկան

ԽՄԲ.— Այս վէճը փակուած է մեզի համար։

*
* *

ՔԱՀԱՆԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ. 28 մայիս. — Մոնթէվիտէօի մէջ 3000ի մօտ հայ գաղութ մը կայ։ Ունի Գաղթ. Ընդհ. Միութիւն մը, հոգաբարձութիւն մը։

Անցեալ տարի շէնք մը գնուեցաւ, որ վերածուեցաւ եկեղեցիի։ Այս տարի ունեցանք անդրանիկ մանկապարտէզ-դպրոցը։

Քահանայութեան պաշտօնը կը վարէր Երուսաղէմի նախկին Մխաբաններէն Ներսէս վրդ. Տօլապճեան, Մարաշցի։ Մինչեւ յաջորդին գալը առժամապէս կը հովուէ ժողովուրդը։

Ստիպողական պէտք կայ, իր պաշտօնին գիտակ եւ կարող քահանայի մը, որ ունենայ նաեւ քարոզելու ձիրք։

Փափաքողները, թող հաճին իրենց պայմանները ներկայացնել Հայ Գաղթ. Ընդհ. Միութեան որուն հասցէն է,— Unioin general Armenia Calle Chile 233 Willa del cerro Montevideo Uruguay:

Ի դիմաց Մոնթէվիտէօյի Հոգաբարձութեան Վ. ատենադպիր Ս. Բէիզեան, ատենապետ Յ. Աճարոնեան։

Յ. Գ.— Կը խնդրուի միւս հայ թերթերէն արտատպել այս յայտարարութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

— Մեզ ձերբակալեց,— ու... ...էր սկսել առաջինը...

— Առկէ առաջ՝ ըսեմ որ,— ...միջեց երկրորդը...

— Պատճառ մը չկար մեզի ...րբակալելու,— վրայ բերաւ ...ղինակաւորը։

Ադաբէկովը ընդմիջելով կա... ...աւորներին՝ ասաց.

— Մէկ-մէկ խօսեցէ՛ք։

Ու գաղթականները իրենց ...օսքը գիշեցին հեղինակաւորին։

— Կը հարցնէք, թէ մեզի ...նչո՞ւ ձերբակալեցին,— սկսեց ...ղինակաւորը, մերթ ընկերնե...ին ու մերթ Ադաբէկովին նա...ելով,— աղբօրս ըսեմ, ատիկա ...ւաճան հայու մը գործ է։ ...ակէ չորս-հինգ օր առաջ՝ շու...ային մէջ կեցած կը խօսէինք ...եր բախտին վրայ՝ Երիտասարդ ...ալ մը մօտեցաւ մեզի. ձեռքի ...րայ մանրունք կը ծախէր։ Մե...ի առաջարկեց բան մը գնելու. ...աճկահայ մըն էր։ Ես կոճակ ...մը գնեցի, ասոնք ալ բաներ մը գնեցին, ըսելով թէ տաճկահայ մըն է, գաղթական մըն է. Թո՛ղ հացի մը դրամ վաստկի։ Խօսքխօրաթա ըրինք առ ու ծախսի վրայ։ Ան ըսաւ, թէ առ ու ծախսով սանկ կերպով մը կ'ապրի, բայց սա խառնակութիւնները գործը կ'աւրեն։ Ատոր վրայ խօսքերնիս դարձաւ մեր ջարդերուն վրայ, սա Թուրքերուն գազանութիւններուն վրայ. Ռուսերուն մասին խօսեցանք, բոլշեւիկութիւնը մէջտեղ ընկաւ, Հայաստանի մասին աւելի-պակաս բաներ մը ըսաւ։ Մենք ատոր չհաւանեցանք, ան ալ մեր ըսածներուն չհաւանեցաւ...

— Հայաստանի մասին ի՞նչ ասաց,— հարցրեց Ադաբէկովը։

— Հայաստանի մասին ըսաւ, թէ Հայաստանը հակայեղափոխական կառավարութեան ձեռքը կը գտնուի եւ Թուրքերը կը ջարդէ։ Մենք ալ ըսինք, թէ աղէկ կ'ընէ. վասն զի Թուրքերը մեզի շատ ջարդած են։ Անիկա, փոխանակ մեզի համակարծիք ըլլալու, մեզի հակայեղափոխական կը յայտարարէ երեսուն տարի սուրբ դրօշակին ծառայած եմ, մազերս ճերմըկեր են յեղափոխական գործերուն մէջ, դուն հիմա ինծի յեղափոխութի՞ւն կը սորվեցնես։ Անիկա իր կարծ խելքով մեզի կը համոզէ, թէ այն յեղափոխութիւնը, զոր մենք կ'ընէինք Տաճկահայաստանի մէջ, տարբեր է. այս յեղափոխութիւնը աղքատին եւ հարուստին յեղափոխութիւնն է։ Մենք ալ կ'ըսէինք, թէ մէյ մը սա մեր ժողովուրդը ազատենք տաճկին գերութենէն եւ ապա աղքատին ու հարուստին հարցը մէջտեղ նետենք։ Փառք Աստուծոյ, հարուստներ չունինք քի՛։ Մանթաշով մը ունէինք, ան ալ Ռուսաստան կը գտնուէր։ Լսած նուս նայելով՝ ան ալ բարեգործութիւն կ'ընէր, ազգին համար եկեղեցիներ կը շինէր, դպրոցներ կը բանար, ասոր անոր ձեռք կը մեկնէր. ատ ալ ազգային գործ մըն է։ Ատ ալ չընէր նէ՛, մէկ մարդուն համար ազգ մը չի կրնար յեղափոխութիւն ընել։

— Է՛ բոլշեւիկների մասին ի՞նչ էր խօսում, — հարցրեց Ադաբէկովը, առանց դէմքի գծերը փոխելու։

— Բոլշեւիկութիւնը, կ'ըսէր, ազգին չի նայիր, ան բոլորին հաւասար կը նայի. մենք ատոր հակառակը գիտենք. լսած ենք, թէ բոլշեւիկ հայ մը, ռուս զինուորներուն գլուխն անցած եւ խմբապետ Համազասպին հետ միացած՝ Թուրքերուն դէմ կը կուէր եւ զանոնք կը ջարդէր։ Եթէ ատանկ չէ նէ՛, հայ մը, որ բոլշեւիկ կը դառնայ եւ Թուրքին ու հային մէջ խտրութիւն չի դներ, անիկա պարզապէս ազգին դաւաճանն է։ Անանկ չէ՞ մի,— հարցրեց գաղթականը շեշտակի նայելով Ադաբէկովի աչքերի մէջ, նրա հաւանութիւնն առնելու անխախտ հաւատքով։

Սակայն, երիտասարդը. անթարթ աչքերով՝ հարցրեց.

— Յետոյ էլ ի՞նչ խօսեցիք։

— Ալ ի՞նչ խօսեցանք,— հարցրեց հեղինակաւոր գաղթականը խօսքը ուղղելով իր ընկերներին։

— Պարոնին անձին վրայ խօսք ըրինք յիշեցրեց առաջին գաղթականը, որ մինչեւ այդ հիացմունքով լսում էր ընկերոջը։

— Շիտակ է, ձեր անձին վրայ ալ խօսք ըրինք,— շարունակեց հեղինակաւորը,— ըսինք թէ պարոն Ադապէկովն ալ պոլշեւիկ մըն է, բայց ազգին համար կը գործէ, վասնզի Էջմիածնեցի ըլլալնիդ գիտէինք։ Ա՛խ, ապրէինք թէ՛, մէյ մը ձեզ հետ Էջմիածին աղուոր պտոյտ մը ընէինք։ Կաթողիկոսին, հարկաւ, շատ առիթներով տեսած կ'ըլլաք։ Ան հիմա ծերացած ըլլալու է։ Անանկ չէ՞, պարոն Ադապէկով։ Սակայն ան Խրիմեանին չի հասնիր։ Կ'ըսեն, ռուսասէր մըն է. ատ ալ քաղաքականութիւն է, քաղաքականութիւն մը, որ դուք ալ կը վարէք եւ աղէկ կ'ընէք։ Հայ մը պէտք է որ պոլշեւիկ ալ ըլլայ, Դենիկենցի ալ ըլլայ. սա Յոյներուն պէս քաղաքականութիւն վարելու է, վասնզի կը կորչինք, ա՛խպար, կը կորչինք եթէ ատանկ չընենք, ափ մը ժողովուրդ ենք։ Թէեւ ռուսէն ալ խէր մը չկայ մեզի եա՛։ Եթէ ռուսը ուզէր նէ՛, մէկ օրուան մէջ կը գրաւէր Տրապիզոնը եւ կ'ազատէր քրիստոնեայ ժողովուրդ մը. ատ ալ չըրին։ Ատ ամէնը կ'ըսեն, ռուս նշանաւոր զօրավարներուն գործն է. զօրքը ետ ու առաջ կը տանին սանքի թէ չեն կրնար տաճկին յաղթել։ Մէջերնին Լօրիս-Մելիքով մը կամ Շոլկովնիկով մը չկար քի, հայուն արիւնը գլուխնին զարնէր ու մէկ հուճումով ազատէր տաճկաց Հայաստանը, ինչպէս ըրին Ղարսի կռիւներուն ատեն։ Հաւատացէ՛ք, պարոն Ադապէկով, խոշերնիս կուգար, երբ կը լսէինք, թէ ռուս զօրականներ կը ջարդէք, ատիկա ալ դաշնակցական գործ մըն է, ազգային գործ մը։ Դաշնակցականները մէկ-մէկ կը զարնէին, դուք խումբերով կը ջարդէք. անոնց գործը դուք կը շարունակէք։

(Շար.) ՌԷՆ

վարականները պարտուած են եւ ընդդիմադիրները չյուսացուած յաղթանակ մը ապահոված են ընտրութիւններուն մէջ։ Ցարդ 229 ընտրական շրջանակներու քուէհամարը կատարուած է։ Այս թիւին մէջ՝ ընդդիմադիրներն արդէն շահած են 147, կառավարական 65ին դէմ եւ համայնավարները՝ 7։

Կը նախատեսուի թէ կառավարականները հազիւ պիտի կրնան ունենալ 85 աթոռ, ընդդիմադիրներու 160ին դէմ։ Իսկ համայնավարները՝ 15։ Ընկերվարականները, որոնք կորովի կերպով պաշտպաներ էին ընտրական բարենորոգումները, առաջին զոհն եղան անոր, կորսնցնելով իրենց բոլոր աթոռները։ Մակեդոնացիները 8 աթոռ ունին։

Կառավարական մամուլը այս պարտութիւնը կը բացատրէ տիրող տնտեսական տագնապով։ Այս ընտրութիւնները անհրաժեշտ կը դարձնեն Լիափչեֆի դահլիճին անկումը։ Կը թուի թէ ընդդիմադիրներու ամէնէն ծանօթ դէմքը Մալինոֆ, կոչուած է ստանձնելու Նախարարութեան ղեկը։

Վենիզելոս-Քաֆանտարիս միջադէպին վերջ

Պ. Քաֆանտարիսի կուսակցութիւնը (յառաջդիմական) նիստ գումարելով, դարձեալ զբաղած է վերջին միջադէպին քննութիւնով։

Երեք ժամ տեւող խորհրդակցութենէն յետոյ, կուսակցութիւնը որոշած է իր անդամները քաշել Երեսփ. Ժողովէն եւ Ծերակոյտէն։ Կը կարծուի թէ իրեն պիտի հետեւի նաեւ Պ. Զավիցիանոսի կուսակցութիւնը, որուն հետ կը գործակցէր Պ. Քաֆանտարիս։

Այս շաբթուան ընթացքին նիստ պիտի գումարեն Հանրապետական միութիւնը եւ ժողովրդական կուսակցութիւնը իրենց դիրքը ճշդելու համար։

Յառաջդիմասէր (Քաֆանտարիս) կուսակցութեան որոշումէն յետոյ, քաղաքական կացութիւնը փոփոխութիւն կրած չէ։ Կառավարական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն չեն տար այս որոշումին, դիտել տալով թէ անոր ուժը ըլլայ Խորհրդարանին, ըլլայ Ծերակոյտին մէջ մեծ արժէք չի ներկայացներ։

Փարիզի Խորհ. Առեւտր. Ներկայացուցիչը կը մերժէ Մոսկուա երթալ

Փարիզի Խորհրդային Առեւտրական Ներկայացուցչութեան տնօրէնը Տովկալեւսկի որ մօտիկ ազգականն է Փարիզի խորհրդային դեսպանին, շնորհազուրկ եղաւ, մերժած ըլլալով ընթացք տալ Մոսկուա մեկնելու իր ստացած հրամանին, ինչպէս այնքան ուրիշներ։

Տովկալեւսկի, ինչպէս կը յիշուի, պաշտօնով Փարիզ փոխադրուելէ առաջ, բարձր դիրքեր գրաւած էր թէ խորհրդային կառավարական վարչութեանց եւ թէ համայնավար կուսակցութեան մէջ։

Տովկալեւսկի, անխոհեմութիւնն ունեցեր էր Համպուրկի եւ Պերլինի մէջ քննադատելու խորհրդային կառավարութեան ներկայ քաղաքականութիւնը եւ մասնաւորաբար ռուսական ցորենի արտածումը։

Իրողութիւնը հաղորդագրուած ըլլալով Մոսկուայի Չեկային, ան հրաւէր ստացաւ վերադառնալու Ռուսիա և բացատրութիւններ տալու... ինչ որ մերժեց եւ պաշտօնազուրկ եղաւ...։

Տովկալեւսկի արդէն մտած է Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդականին, համբաւաւոր Պեսետովսկիի կազմած հակաբոլշեւիկեան խմբակին մէջ։

Ռուսեւգերման դաշնագրին նորոգումը

Գրեր էինք նախապէս թէ ռուսեւգերման դաշնագիրը որ կնքուեր էր 1926ին, պիտի նորոգուի եւ երկարաձգուի անպայման ժամանակով։ Այս մասին, հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը տրուին։ Երկար ամիսներէ ի վեր, երկու կառավարութեանց միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին եւ այս առիթը օգտագործուեցաւ, խորապէս ուսումնասիրելու համար ռուսեւգերման յարաբերութեանց հարցը։

Բանակցութիւնները վերջացած են եւ 1926ի դաշնագրին երկարաձգումը պիտի ստորագրուի յառաջիկայ շաբթու։ Նոր փոփոխութիւն չէ մտցուած անոր մէջ։ Աւելցուած է միայն այն պարագան որ կողմերէն մէկը կրնայ զայն դրժել մէկ տարի առաջ տրուած ազդարարութեամբ մը։

Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակները հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Փարիզի մէջ տեղի ունեցող ֆրանքեւռուս բանակցութիւններուն առանց սակայն վրդովելու։ «Գերմանիա» թերթը դիտել կուտայ թէ այս բանակցութիւններու ընթացքին խօսք չի դառնար Լեհաստանի մասին եւ հետեւաբար վախ չկայ որ անոնք յանգին «Արեւելեան Լոքարնօ»ի մը կազմութեան։

Միւս կողմէ, գերմանական ուրիշ կարեւոր թերթ մը եւս կը շեշտէ թէ խորհրդային քաղաքականութիւնը չէ փոխուած եւ բնաւ տրամադիր ըլլալ չի թուիր ծառայելու ֆրանսական քաղաքականութեան հիմնական մտքերուն, որոնց համաձայն, ամբողջ միջազգային քաղաքականութիւնը պէտք է ապահովէ Վէրսայլի դաշնագրին տրամադրութեանց տեւականացումը։

Մահ Արման Ֆալիէռի, նախկին նախագահ Ֆրանսայի հանրապետութեան

Իր գիւղին Մէզէնի մէջ, ուր քաշուած կ'ապրէր երկար ատենէ ի վեր, մեռաւ 90 տարեկանին՝ Պ. Արման Ֆալիէռ, Ֆրանսայի հանրապետութեան նախկին նախագահներէն։ Խորապէս հանրապետական, երիտասարդ տարիքէն մտած էր քաղաքական կեանքի մէջ, իր ամբողջ ուժը տրամադրելով հանրապետական կարգերու պահպանման եւ պաշտպանութեան։

Օրէնսգիտութիւն ուսանելէ վերջ, կ'ընտրուի երեսփոխան ու ատկէ ասդին կը վարէ քաղաքական լեցուն կեանք մը։ Քանիցս նախարար եւ վարչապետ, Նախագահ Ծերակոյտին, 1906ին կ'ընտրուի Նախագահ Հանրապետութեան 449 ձայնով ընդդէմ հանրապետութեան արդի նախագահին Պ. Տումէրկի որ շահեր էր 371 ձայն։ Իր նախագահական շրջանը վերջացաւ 1913ին որմէ վերջ քաշուեցաւ քաղաքական կեանքէ։

ԵԻՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպիբոյոր խումբերը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Place Cométe պիւրօ Թապայի վերնայարկը։

Ամէն մէկ ընկերոջ ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Բացակայութիւնները նկատի կ'առնուին։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամներըվաղըՀինգշաբթիերեկոյ ժամը 8ին 181, Cours Lafayette, Café de la Careի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ մէջ գտնուող երիտասարդները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Պանեէօի մանկապարտէզին մէջ, 24, Rue Roger.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ ՖՐԱՆՔ

Փարիզ, Գ. Կ.— 140։
Լիոն, Թ. Ա.— 35։
Պերլին, Ե.— 200։
Մօպէօժ, Պար.— 140։
Քերքիւք, Բժ. Ա.— 30։
Լէ Վան, Թ. Պ.— 35։
Տէսին, Զ. Ռ.— 70։
Սէն Թ'էթիէն, Գործ.— 314։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հայրս Թէքմէնցի (Կեմէրէկի շրջան) Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն Եայլա ուր մնացած է մինչեւ 1917։ Կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլոր եւ եղբայրս Նազար Մովսէսեան որոնք աքսորուած են Ուզուն Եայլա եւ մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ակիզիէի մօտ։ Իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, Rue de Grand Madir, La Ciotat, B. du Rhône), France.

— Կը փնտռուին Թոքատի Գրիգորիոս գիւղէն Ոսկեան եւ Խաչիկ Չոլաքեաններ։ Ժամանակին Յունաստանի որբանոցին մէջ կը գտնուէին. կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Ասոնց մօտիկ ազգականներ կը գտնուին Թոքատ։ Ասոնց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Պ. Միսաք Տէրտէրեանի 27 Bld. Garibaldi, Issy les-Moulineaux. Seine. France.

— Թաւրիզէն Պ. Գեղամ Ադիկեան կը փնտռէ Սալմաստցի Տիրան Սալմաստեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Saboundjian եղբայրներ 39 Rue de Trévise. Paris (9).

— Օր. Գոհար Քէսկինեան կը փնտռէ իր եղբայրը Զէյթունի Կէպէն գիւղացի Մինաս Քէսքինեան, հօր անուն՝ Խաչիկ, մօր անուն՝ Մարիամ։ 7 տարի առաջ Մինաս իր քրոջ հետ կը գտնուէր անգլիական որբանոցը։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել վերապատուելի Ղազարոսեանի, 7 Rue Papère, Marseille

— Պ. Մանուկ Ալթունեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հայկ Ալթունեան, հօր անուն Աբրահամ, մօր անուն՝ Նաիրէ։ Տարագրութեան միջոցին հայրը մեռած է Համամի (Սուրիա) մէջ։ 1915 Սեպտեմբերին յետոյ թշուառութեան պատճառաւ մայրը կը ստիպուի յանձնել իր երկու զաւակները՝ Հայկ (9 տարեկան) եւ Վահրամ Ռաքքայի մէջ ընակէ ցեղին պատկանող Արաբներու։ Վահրամ ազատած է եւ այժմ կը գտնուի Լիոն, Հայկ Ալթունեան որ այժմ 25 տարեկան է, կը գտնուի տակաւին ընակի Արաբներուն մօտ։ Կը խնդրուի իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել իր եղբօր Մանուկ Ալթունեանի, 14 Rue Marbeuf, Paris.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։ Մանուկ Ալթունեան պատրաստ է ստանձնելու իր եղբօր բոլոր ծախքերը, հոդ տանիլ իր կրթութեան եւ ստեղծել հանգստաւէտ պայմաններ։

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ..

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒՆԻՍ 1931
25 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1604 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԱՌՏՈՒՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ՁԻԱՒՈՐՆԵՐ...,,

Անսպա՛ռ հանք մըն է «Խորհրդային Հայաստան»ը: Առ հասարակ խորհրդահայ մամուլը: Բայց մանաւանդ այս մէկը:

Ժամանակի խնդիր է կարդալ ծայրէ ծայր և ափերով գոհարներ բռնել: Ժամանակի խնդիր՝ ոչ միայն խառնիճաղանճ, ազիտափա՛ռ լեզուին համար, այլ եւ չափազանց մանր տառերուն պատճառով:

Թերթին ամէն մէկ թիւը անսպառ նիւթ կը հայթայթէ... ծաղրակցութեան եւ թարգմանութեան: Քանի որ, իր վիճակին մէջ, անմատչելի է բոլորին: Մինչեւ իսկ Երեւանի գրոց-բրոց երկրպագուներուն: Երկու աշխատակիցներ օրը օրին կը հետեւին եւ չեն կրնար հասնիլ: Չեն կրնար սպառել: Ա՛լ դիւրին է երեւակայել թէ ի՛նչպէս կը կարդան ու կը հասկնան բանուոր Ակօն եւ բանուորուհի Մարօն...:

×

Այս միջոցին օրակարգի հրատապ, «հարուածային» հարցն է՝ Հայաստանի մտաւորականութեան հաւատաքննութիւնը:

«Թոկից փախած» աշակերտներ իրենց դիմացն առեր են ալեւոր գիտնականներ, մասնագէտներ, ակադեմականներ ու արուեստագէտներ, եւ «Հաւատով խոստովանիմ» արտասանել կուտան խեղկատակ լրջութեամբ մը:Կը քրքրեն անոնց անցեալը, հրատարակութիւն մը, դիպուածով արտասանուած խօսք մը, եւ կը գամեն խաչափայտին: Վա՜յ դիմադրողին կամ ձեռնպահին: Քաջազնունին Դաշնակցութեան կատաղի թշնամիներուն ձեռքով կը քաւէ իր հին մեղքը, «Դաշնակցութիւնը անելիք չունի»: Հրաչեայ Աճառեանը տակաւին չի կրնար ըմբռնել թէ լէնինեան «դիալեկտիկա»ն ի՛նչ գործ ունի իր մասնագիտութեան՝ լեզուագիտութեան մէջ: Մանուկ Աբեղեանը տաճկցուց հայերէն ուղղագրութիւնը, եւ նորէն չկրցաւ հաճելի դառնալ օրուան տէրերուն...:

Եւ ահա նոր պատմութիւն:

Շարունակելով հաւատաքննութիւնը, քրքրելով, պրպտելով, «Խ. Հայաստան»ի մէկ աշխատակիցը պատերազմ կը յայտարարէ երեք վարժապետներու դէմ, որոնք «հակայեղափոխական» դասագիրքեր շարադրած են:

Այդ գիրքերը արդէն կը գործածուին դպրոցներու մէջ, իբրեւ պետական հրատարակութիւն:

«Խ. Հայաստան»ի աշխատակիցը փրփուր կը տեղայ երեք վարժապետներու գլխուն, իրարու ետեւէ շարելով ահարկո՜ւ, աններելի մեղքեր:

Վարժապետներէն Մ. Դուրգարեան կը մեղադրուի որ իր դասագրքին՝ «Կոլտնտեսական Պատանի»ի մէջ «ոչ մի տող չի յատկացրել նոյեմբերեան յեղափոխութեան»: Յօդուածի մը մէջ, «Խորհրդային Հայաստանի Տասը տարին», վարժապետը իբրեւ եզրակացութիւն գրած է.

— «խաղաղ կեանք, շինարարութիւն, տրակտոր, կոլտնտեսութիւն, կօօպերացիա, սոցիալիստական դաստիարակութիւն,— Ահա սրանցով է զբաղուած Հայաստանի աշխատաւոր գիւղացին»:

Եւ քննադատն է որ կը շանթահարէ, աննման լրջութեամբ.

— «ինչո՞վ է տարբերւում այս իմաստակութիւնը քաջազնունու նացիոնալիստական կոնցեպցիայից (ազգայնական ըմբռնում): Ոչնչով եւ ոչ մի բառով... Ամէն մի ռէակցիոն (յետադիմական) պրոֆէսոր, ինտերվենցիայի (միջամտութեան) վտանգն «անտեսող» ամէն նացիոնալիստ տասը ձեռքով կը ստորագրի խորհ. Հայաստանի տասը տարուայ այս բուրժուա—նացիոնալիստական գնահատութեան տակ»: («Խ. Հ.» 11 յունիս):

Նոյնքան մահացու մեղքի մը մէջ բռնուած է ուրիշ վարժապետ մը, Հ. Հայրապետեան: Այս թշուառն ալ «անտեսել է... Նոյեմբերեան յեղափոխութիւնը» իր դասագրքին, «Նոր Գիւղ»ի մէջ:

«Ինչպէս խորհրդային դարձաւ մեր գիւղը» գլուխին տակ, անխելք վարժապետը գրի առած է հետեւեալ պատմութիւնը.

— «Առաւօտը մի քանի ձիաւորներ եւ ռուս զինուորներ եկան: Ամբողջ գիւղը հաւաքուեց եւ էտ եկած մարդիկ բարձր-բարձր խօսեցին. եւ իմացայ որ հիմա մեր գիւղը «բոլշեւիկ է»: (էջ 32):

Ի՞նչ ըսի՞ր: Բերա՛նդ չորնայ:

— «յեղափոխական, ժողովրդական ապստամբութիւնների գռեհիկ եւ կիսադաշնակցական պատկերացումն է այս, որ կարող էր տպուել մեր սահմաններից դուրս, բայց ոչ թէ Լուսժողկոմատի կողմից հաստատուած դասագրքերում:»

Այսպէս նաեւ երրորդ վարժապետի մասին:

Եւ իբրեւ եզրակացութիւն, «Խ. Հայաստան»ի խմբագրութիւնն ալ միանալով իր աչալո՛ւրջ քննադատին, հրապարակաւ կը պահանջէ «Խուդոյեանի, Դուրգարեանի, Հայրապետեանի նման «մեթոդիստներին» եւ դասագիրք կազմողներին իսպառ հեռացնել դպրոցականների դաստիարակութեան գործից»:

Ի հարկէ՛, ի հարկէ՛: Ի՞նչպէս կարելի է թոյլատրել այսպիսի խայտառակութիւններ:

Ի՞նչպէս կարելի է գրել— Առտու մը ձիաւորներ եւ ռուս զինուորներ եկան... եւ իմացանք որ մեր գիւղը բոլշեւիկ է»:

Ոչ միայն երեք վարժապետները պէտք վառել, այլեւ անոնց գրած եւ տպած դասագիրքերը: «Լուսժողկոմատ»ն ալ միասին...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՆԽԱՀԱ՛Ս ԷՐ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը գետեղ կուտայ խմբագրականի մը մէջ, Թուրքիոյ նախկին Թղթատարական նախարար Ոսկան պէյ Մարտիկեանի մէկ ակնարկին առթիւ (19 յունիս).

— «Բոլորս գիտենք թէ հայ յեղափոխութեան առաջին օրերունինչ վիճակ կը ներվայացնէր ցաճկահայաստանը: Թրքական բարբարոսութիւնը հասած էր իր ծայրագոյն աստիճանին: Չկար ոչ պատուի, ոչ սեփականութեան եւ ոչ ալ կեանքի ապահովութիւն: երկու միլիոն ժողովուրդ դարձած էր ստրուկ, պէյերու եւ աշիրէթներու քմահաճոյքին առարկայ: Անոր հետ կը վարուէին բարբարոսօրէն, անխնայ կը հարուածէին, կը կեղեքէին, կը ջարդէին:

Այս անտանելի պայմաններուն մէջ հասակ նետեց յեղափոխութեան առաջին սերունդը՝ որ արիւնի դէմ արիւն պահանջելու յանդուգն նշանաբանը մէջտեղ նետեց՝ համոզուած որ հարուածի փոխադարձութիւնը միայն կրնար զգաստացնել վայրենաբարոյ թշնամին:

Հայ յեղափոխութիւնը հրապարակ իջաւ ճիշդ ժամանակին, աւելի ճիշդ դէպքերը եւ պայմանները փութացուցին անոր ծնունդը, անկախ հայութեան կամքէն ու տրամաբանութենէն:

Կրնայի՞նք յեղափոխական պոռթկումը զսպել եւ սպասել քանի մը տասնեակ տարիներ: Կրնայի՞նք աւելի երկար կրել կեղեքումներու ու բարբարոսութիւններու անարգանքն ու ամօթը կամ սեղմել մեր սկռաները՝ ի տես ահաւոր խժդժութիւններու եւ զարհուրելի ջարդերու: Մեր ժողովուրդին ցեղային կազմաւորումը թոյլատու չէր երկար սպասումներու: Ազատութեան տենչը բնական զգացում է հայ ժողովուրդին մէջ: Եւ ընդունինք բոլորս ալ որ այդ տենչը անդիմադրելի է եւ որեւէ ուժ՝ անզօր անոր պոռթկումը զսպելու:

Մեր յեղափոխութեան ձախողանքին պատճառը յեղափոխութեան կանխահաս ըլլալը կամ ժողովուրդին պատրաստուած չըլլալը չէր, այլ ազգովին անոր փարած չըլլալու տկարութիւնը, որ մեծագոյն աղէտը եղաւ հայութեան համար:»

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Անգլիական Խորհրդարանը լսեց աշխատանքի նախարարին բացատրութիւնները, անգործութեան սնտուկին համար 25 միլիոն ոսկի նոր փոխառութեան մը մասին: Սնտուկին պահեստը կը սպառի յուլիս 8ին, մինչ պահանջուած 25 միլիոնով, կարելի պիտի ըլլայ տոկալ մինչեւ յունուար, եթէ անգործներու թիւը 2,5 միլիոնը չանցնի:

Կառավարութեան առաջարկը ընդունուեցաւ բուռն վէճերէ յետոյ:

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԱՐԹԻ Կ'ԱՐՏԱՔՍՈՒԻ

Պարչելոնայի (Սպանիա) քաղաքային կառավարիչը որոշեց իր իրաւասութեան սահմաններէն վտարել ֆրանսացի հաժայնավար ծանօթ երեսփոխան Մարթին:

Պատճառն այն է որ Մարթիի վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող ոստիկանները՝ սպառնալիքներու ենթարկուած են՝ երեսփոխանին բարեկամներուն կողմէն,

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՈՒՎԸՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԷ ՀԱՐՑԸ

Ֆրանսայի Նախարարական խորհուրդը քննեց Միացեալ-Նահանգներու նախագահին Հուվըրի առաջարկը պարտքերու յետաձգման մասին: Արտաքին Նախարարը Պ. Պրիան պարզեց թէ ի՛նչ պայմաններու տակ այս առաջարկը ներկայացուած է ֆրանսական կառավարութեան: Ելեւմտական նախարարը իր կարգին պարզեց այս առաջարկին հետեւանքները՝ Ֆրանսայի ելեւմուտքին տեսակէտէն:

Պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն Ֆրանսայի տալիք պատասխանին մասին: Կը կարծուի սակայն թէ նկատի առնելով որ ամերիկեան կառավարութեան առաջարկը կը ձգտի մեղմացնել համաշխարհային տագնապը եւ օգնութեան հասնիլ Գերմանիոյ, ֆրանսական կառավարութիւնը սկզբունքով համամիտ պիտի ըլլայ անոր եւ տրամադրութիւն պիտի յայտնէ օժանդակելու Նախագահ Հուվըրի ճիգերուն: Պիտի առարկէ սակայն թէ հատուցման մէկ տարի յետաձգումը պէտք չէ որեւէ կերպով վնասէ Եընկի ծրագրին տրամադրութիւններուն, քանի այդ ծրագիրը, բոլոր պետութեանց կողմէ ճանչցուած եւ ստորագրուած է իբրեւ հատուցման վերջնական կարգադրութիւն:

. Ֆրանսայի խորհրդարանական շրջանակները մեծ հետաքրքրութիւն եւ նոյնիսկ վրդովում ցոյց կուտան հանդէպ այս առաջարկին: Արդէն հարցապնդման 9 խնդրանքներ դրուած են սեղանի վրայ հետեւեալ հարցերուն շուրջ.— ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ կառավարութիւնը ամերիկեան առաջարկին մասին.— Առաջարկը՝ Ֆրանսայի տնտեսական կացութեան տեսակէտէն.— կառավարութիւնը ի՞նչ միջոցներ կը խորհի Հուվըրի առաջարկը մտցնելու համար Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան ծրագրին մէջ.— կառավարութիւնը պիտի օգտագործէ՞ այս առաջարկը, որդեգրելու համար զինաթափութեան գործօն քաղաքականութիւն մը,— ի՞նչ պատասխան պիտի տրուի Հուվըրի (Լէոն Պլում) եւայլն:

. Զրոյց կը շրջէր թէ նախ քան ամերիկեան առաջարկին հրապարակումը, ամերիկեան դրամատուն մը 300 միլիոն տոլարի վարկ է բացած Գերմանիոյ: Այս լուրը այժմ կը հերքուի: Սակայն ուրիշ աղբիւրէ կը հաստատուի թէ Ամերիկայի վարկային հաստատութիւնները ունին նման մտադրութիւն մը:

Ամերիկայի ելեւմտական նախարարը անթելով կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ, յայտնեց թէ ի՛նչ պատճառներու բերումով Նախագահ Հուվըր բանաձեւեց եւ հրապարակեց այս առաջարկը եւ թէ Հուվըր տրամադիր չէ ընդունելու որեւէ փոփոխութիւն իր առաջարկին մէջ՝ ըլլայ պետութեանց, ըլլայ ամերիկեան Քոնկրէսին անդամներուն կողմէ:

Ամերիկայի կառավարական շրջանակները կը յայտնեն թէ եւրոպական պետութիւնները պէտք է Հուվըրի առաջարկը ընդունին առանց ձգձգումներու, եթէ կ'ուզեն որ ան տայ սպասուած արդիւնքը: Եւ այդ առթիւ, որեւէ բանակցութիւն ալ կատարելու չեն: Ամբողջ առաջարկը նոյնութեամբ ընդունելու են առանց վերապահութեան, պայմանի կամ փոփոխութեան առաջարկներու:

Պուլկարիոյ ընտրութիւնները

Պուլկարիոյ վարչապետը Լիափչէֆ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ հեռագրական գործակալութեան մը ներկայացուցչին.

— Անձնապէս ջանացած եմ միշտ մեղմացնել կուսակցութեանց կռիւները: Ներկայ դահլիճին գլխաւոր պարտականութիւնն էր ընտրութիւնները կատարել տալ, ինչ որ կատարուեցաւ ազատօրէն եւ կանոնաւորութեամբ: Հակառակ ընդդիմադիրներու գրգռութեանց, իշխանութիւնները պահեցին իրենց հանդարտութիւնն ու պաղարիւնը:

«Ընդդիմադիրները, ընտրութեանց մէջ յաջողելու համար, 4 կուսակցութիւն միացուցին եւ շահեցան 150 աթոռ: Այս թիւին կէսը կը պատկանի երկրագործականներուն, իսկ մնացեալը արմատականներուն եւ ժողովրդականներուն: Կը մնայ 124 աթոռ որոնք բաժնուած են զանազան հոսանքներու միջեւ:

Անմիջապէս որ ընտրութեանց արդիւնքը յայտնուեցաւ, Լիափչէֆ նիստի հրաւիրեց նախարարները: Կացութիւնը քննելէ յետոյ, որոշուեցաւ հաւաքական հրաժարական ներկայացնել:

Անգլօ-խորհրդային դաշինք

Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարը Լիտվինոֆ մտադրած է Պերլինի մէջ հանդիպում մը ունենալ Անգլիոյ վարչապետին հետ, երբ այս վերջինը յառաջիկայ ամսու հոն մեկնի, փոխադարձելու համար գերման նախարարներու Լոնտոն այցելութիւնը:

Լիտվինոֆ իր այս հանդիպման ընթացքին պիտի առաջարկէ ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքել Անգլիոյ հետ, նման անոր որուն մասին բանակցութիւններ կը կատարուին ներկայիս Ֆրանսայի հետ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՆՊԱՍՏԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Բարեգործականի կեդր. վարչութեան վերջին զեկոյցէն.—

Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ շրջանի գաղթականներուն եւ որբերուն թշուառ վիճակին անդրադառնալով, Կեդր. Ժողովը հաճոյքով տեղեկացաւ թէ, բացի առանցմէ քանի մը հարիւրը Նուպարաշէն փոխադրելու ծրագրէն որուն համար կը սպասուի Հայաստանի կառավարութեան արտօնութեան, Միութեան կողմէ կատարուած դիմումներուն շնորհիւ, կարելիութիւններ կը ստեղծուին նաեւ մաս մը հողագործ որբերու Ֆրանսա եւ գաղթական ընտանիքներու ալ Սուրիա փոխադրումին համար:

Բաց աստի, որոշուեցաւ գէթ առժամապէս դոյզն օգնութիւն մը փութացնել այդ շրջաններու ամէնէն աւելի կարօտեալներուն, եւ առ այդ երեք ամսուան յանձնառութեամբ, ազնուաբար ամսավճար նուիրատուութիւններ ըրին Պ. Գ. Կիւլպէնկեան՝ 10,000, Տիգրան Խան Քէլէկեան 2000 եւ Պ. Պ. Էսմէրեան 1000 ֆրանք, այն ակնկալութեամբ որ ուրիշ բարերար ազգայիններ եւս նոյն կարեկցութեան զգացումով կը հետեւին իրենց օրինակին:

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ՅՈՅՅԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՀԱԼԷՊ, 16 յունիս, (Սեփ. Թղթ.)— Անցած շաբաթ յունիս 7էն12, քաղաքին մէջ բոլոր խանութները փակ էին: Կառավարութիւնը կարգ մը նոր տուրքեր դրած էր ժողովուրդին վրայ, որ շատ ծանր գտնելով զանոնք ընդդիմացաւ: Իբրեւ հետեւանք հինգ օր ամբողջ շուկան գոց մնաց: Եթէ քանի մը օր եւս տեւէր այս կացութիւնը, հանդիսատես պիտի ըլլայինք տգեղ միջադէպերու, սակայն կառավարութիւնը, վերջապէս երկար բանակցութիւններէ յետոյ, հաւանեցաւ վերցնել դրած տուրքերը, եւ ժողովուրդը վերաբացաւ խանութները:

Այս հինգ օրուան միջոցին գրեթէ ոչ մէկ անկանոնութիւն տեղի ունեցաւ, որ խանգարէր քաղաքիս անդորրութիւնը, բացի Քասթ էլ-Հարամի շուկային մէջ ծագած միջադէպէն, ուր ոստիկանները վիրաւորած են երկու փռապաններ, որոնք անսաստեր էին տրուած հրամանին, փուռը բանալու համար: Կ'ըսուի, թէ նոր տուրքերը յետաձգուած են յառաջիկայ ելմտական տարուան: Հինգ օրուան կրաւորական դիմադրութեան ընթացքին, ժողովուրդը շատ նեղուեցաւ ուտեստեղէնի կողմէ, կարգ մը խանութպաններ գաղտնի կը վաճառէին իրենց ապրանքները, կրկնապատիկ եւ եռապատիկ գիներով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

Թիւ 6 (1931 յունիս), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Այսպէս է գրուած է խնդիրը (Խմբ.).— Մայիսեան ապստամբութեան հետեւանքները՝ Կ. Սասունի.— Դժանոցի զառանցանքներ՝ Ս. Վ.— Խորհրդային արդիւնաբերութեան առաջամարտիկը՝ Աշոտ Արծրունի.— Սոցիալիզմ են կառուցում: Սեւ Քարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը: Հայաստանում: Հր. Փարիզեան: Քառասուն տարուան Դրօշակների բովանդակութիւնը:

Գին 2 ֆր. 50: Հասցէ՝ Mlle S. Agopian, 5 Rue des Gobelins:

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Աշխատաւորը ժամանակ իր երկրէն դուրս, կը նմանի առարկայի մը, որուն օգուտը ուղիղ կը համեմատի գործածութեան պէտքին։ Օգտակար է երբ պէտք կայ՝ կը դառնայ անպէտ և նոյնիսկ վնասակար, երբ իր բազուկին ուժը կը ներկայացնէ ընդդէմ տեղացիին։

Ֆրանսա այս տեսակէտէն պէտք է համարել թէ ամէնէն նպաստաւոր հողը ներկայացուցած է օտար աշխատանքին, շնորհիւ տնտեսական բարգաւած պայմաններուն։ Ու նոյն իսկ տագնապի այս օրերուն, օտարականներու հանդէպ եղած է նուազ խիստ, քան ուրիշ ո եւ է երկիր, ցոյց տուած է աւելի բարեհաճ տրամադրութիւններ, քան ո եւ է ուրիշ պետութիւն։ Այսուհանդերձ ներկայ պայմանները չէին կրնար անշուշտ սեղանի վրայ չբերել օտար գործաւորներու հարցը։ Ազգային երկիրը՝ որքան ալ ուզէ բարեմտութեամբ և արդարութեամբ կարգադրել օտար աշխատանքի հարցը իր սահմաններուն մէջ, կուգայ պահ մը, ուր ստիպուած է նախընտրութեան ճամբէն քալել։

Այսպէս էր որ Ֆրանսա եւս հարցը ենթարկեց քննութեան հետեւեալ առաջադրութիւններով.— Մէկ կողմէն նախ աշխատանքը ապահովել իր բնիկներուն. միւս կողմէ տնտեսական տագնապի հարուածները մեղմել այն օտարականներուն համար, որ երկար ատենէ ի վեր հաստատուած Ֆրանսա, իրենց աշխատանքի ուժը տրամադրած են երկրին արտադրութեան եւ ռահմանափակել օտարական նոր աշխատաւորներու մուտքը Ֆրանսա։

Ֆրանսա մէկն եղած է այն երկիրներէն որոնք ամէնէն աւելի կը համրեն օտար աշխատաւորներ՝ արտադրութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ։

Ահա այս մասին քանի մը տեղեկութիւններ։ Պատերազմէն առաջ կը գրէ ֆրանսացի յօդուածագիր մը, միջին թիւով Ֆրանսայի մէջ կը բնակէին կէս միլիոն օտար աշխատաւորներ։ Պատերազմէն յետոյ, մինչեւ անցեալ տարի այս թիւը բարձրացաւ 1,800,000ի։ Պատերազմէն առաջ օտարները Ֆրանսա կը մտնէին ազատօրէն։ Իսկ պատերազմէն յետոյ, զանազան երկիրներու մէջ ստեղծուած տնտեսական վատ կացութիւնը, եւ Ֆրանսայի մէջ՝ աշխատանքի նպաստաւոր պայմանները պատճառ դարձան որ օտարականները հոն խուժեն խմբովին, ինչ որ անհրաժեշտ դարձուց կանոնադրութեան ենթարկել անոնց մուտքը՝ համաձայն երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստի պէտքերուն։

Այսպէս ալ եղած է։

Աշխատանքի եւ արտադրութեան նպաստաւոր տարիներուն, Ֆրանսա մտնող օտար աշխատաւորներու թիւը տարեկան եղած է մինչեւ 100,000։ Իսկ տագնապի տարիներուն նուազած. այսպէս 26,000՝ 1921ին. 18000 1927ին։ Նոյն այն տարիներուն, Ֆրանսայէն իրենց հայրենիքը մեկնող օտարականներու թիւը բնականաբար աւելի շատ է եղած։ 1921ի տագնապին՝ Ֆրանսայէն մեկնած են 63000. 1927ին՝ 90000 օտարականներ։

Իսկ ներկայ տագնապը որ իր համաշխարհային հանգամանքով աւելի յամառ է եւ կը կարօտի աւելի խոր դարմաններու, պարտադրած է կառավարութիւնը որ աւելի ուշադրութեամբ հետեւի օտարականներու երթեւեկի շարժման եւ ատոր համար ալ կազմակերպած է յատուկ սպասարկութիւն մը, որուն գլուխը կը գտնուի աշխատանքի փոխ-նախարարը։

Օտարականներու Ֆրանսա մուտքին սահմանափակումը ուրեմն, դարձած է անհրաժեշտութիւն։

Մասնաւորաբար չափազանց սահմանափակուած է մուտքը այն օտարականներուն, որոնք կուգան հեռաւոր երկիրներէ, եւ որոնց հայրենիք վերադարձը կարգ մը դժուարութիւններու դուռ կը բանայ։

Նոյնպէս, այն օտարականները, որոնք առանց յատուկ արտօնութեան, Ֆրանսա մտնելէ վերջ, կը փորձեն միջոցը գտնել հոս հաստատուելու եւ գործ ճարելու այն տեսակ միջոցներով, որոնք կիրարկուող օրէնքներուն եւ կանոնադրութեանց դէմ կը նկատուին զանցառութիւն։

Ֆրանսա ցարդ, կը թուէր այն միակ ու բախտաւոր երկիրը որ չէր ենթարկուած տնտեսական տագնապի հետեւանքներուն։ Այս խայծէն հրճուելով, շատ էր թիւն անոնց, որոնք Ֆրանսա կը մտնէին առանց անհրաժեշտ արտօնութեան, աշխատելու մտադրութեամբ։ Շատեր են որ գիտեն ձախորդ հետեւանքները այս անկանոն կացութեան եւ անկէ բխող դժուարութիւններուն։ Այս կերպ Ֆրանսա մտնողներուն թիւը շատցաւ 1930ի ընթացքին մանաւանդ, ինչ որ յայտնի եղաւ ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման համար տրըուած խնդրագրերէն։ 1927ին նման խնդրագրեչու թիւն էր 19,000, 1928ին 21,000, 1929ին 40,000, իսկ 1930ին աւելի քան 80,000։

Ու բնական է թէ անոնք որ աշխատելու մտադրութեամբ կը մըտնեն Ֆրանսա, աւելի կը նախընտրեն կեդրոն քաղաքները, ու մասնաւորապէս Փարիզը, որ արդէն խճողուած է։

1921էն 1926, հինգ տարուան ընթացքին, Փարիզի օտար բնակչութեան թիւը բարձրացած է 169,527էն 293,442ի, մինչ նոյն շրջանին, Փարիզի ֆրանսացի բնակչութեան թիւը կը նուազէր 158,958ով։ Այդ թուականէն ասդին, ոստիկանութիւնը հաստատած է օտարականներու 100,000ի նոր յաւելում մը։

Արդ, այս կացութեան հանդէպ, ահա թէ ի՞նչ կը խորհրդածէ ֆրանսացի յօդուածագիրը.— Նման արգաւ մը չի կրնար հանդուրժելի ըլլալ՝ Ֆրանսա որքան ալ թոյլատու ըլլայ, չի կրնար ընդունիլ որ, խուսափելով կանոնադրական պարտաւորութիւններէն, առողջապահական քննութիւններէն, իրենց իսկ կամքով, օտարականները գան եւ խճողեն բազմամարդ կեդրոնները եւ կազմալուծեն աշխատանքի շուկան։ Սկզբունքով, մերժուած է կանոնաւորել կացութիւնը այն օտարականներուն, որոնք խարդախ միջոցներով մեր երկիրը մտած են։

Եւ կանոնադրութեան այս տրամադրութիւնները խստօրէն կիրարկելու համար, աշխատաւոր գլուխ մինչեւ 3000 ֆրանք տուգանքի կը դատապարտուին այն գործատէրերը, որոնք կ'աշխատցնեն նման օտարականներ։

Ասկից զատ, օտարականներու մուտքը արգիլելու կամ սահմանափակելու համար, ֆրանսական կառավարութիւնը մասնաւոր միջոցներ ձեռք առած է նաեւ օտար երկիրներու մէջ եւ իր սահմանագլուխներուն վրայ։

Ու նաեւ, օտար աշխատաւորներու սպասարկութիւնը մասնաւոր միջոցներ եւս որդեգրած է պաշտպանելու համար այն արհեստները, որոնք ամենէն աւելի ենթարկուած են անգործութեան հետեւանքներուն։ Այսպէս, օտար նուագածուներու մուտքը բոլորովին արգիլուած է։

Օտար ճարտարագէտները գործի համար այն ատեն միայն կրնան մտնել Ֆրանսա, երբ ճարտարագէտներու սէնտիքան հաւանութիւն յայտնէ։ Միւս կողմէ, գործատէրերը 10 առ հարիւր համեմատութեամբ միայն կրնան օտարներ բանեցնել իրենց արհեստանոցներուն մէջ։ Պէտք է ըսել սակայն թէ օրէնքով նման արգելք մը կամ սահմանափակում մը չկայ։ Աւելի, բարոյական ճնշում մը ենթարկուելով է որ գործատէրերը, յանուն ազգային շահերու պաշտպանութեան ընդունած են նման թելադրութիւն մը եւ կը կիրարկեն։

Մ. Ա.

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

(տեղեկագիր Մարսէյլի Ազգ. կեդր. վարչութեան 1929 դեկտեմբերէն — 1931 Մարտ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Առկախ մնացած խնդիրներ. — Վարչութիւնս, իր գործունէութեան ընթացքին երկու կարեւոր խնդիրներ նկատի ունեցած է կարգադրել. բայց անոնցմէ մէկը չէ կրցած յաջողցնել առ այժմ, իսկ միւսին չէ մօտեցած, նախ կանխահաս նկատելով ու յետոյ ալ՝ թեմական նոր երեսփոխանական ժողովի վերաքննութեան կամ վերամշակման ենթարկել անհրաժեշտ նկատելով։

Այս խնդիրներէն առաջինը մեր հայրենակիցներու քաղաքական ամուսնութիւն կատարելու առթիւ կրած մեծագումար՝ 350-500, երբեմն նոյնիսկ 600 ֆրանքի ծախքի պարագան է, որ կարելի է խնայել տալ եւ իջեցնել մինչեւ 100 ֆրանքի, եթէ կարելի ըլլայ Առաջնորդարանիս տուած վկայականները Mairieի կողմէ ընդունել տալ։ Ու այս կարելի է, քանի որ կարգ մը շրջաններ — գաւառները մասնաւորաբար — արդէն կ'ընդունին, կը ճանչնան եւ այդ շրջաններու մէջ ուրեմն մեծապէս կ'օգտուին մերինները։

Միայն Մարսէյլի մէջ տարեկան մօտ 300 ամուսնութիւն տեղի կ'ունենայ, որոնց համար պատկառելի գումար մը կը մսխուի թարգմանի, avouéի սըմսարի եւն.ի համար ազգայիններու կողմէ։

Այս մասին վարչութեանս ատենապետը ներկայացած է Maireին եւ խօսած ու կարգ մը բացատրութիւններ տուած, բայց չէ յաջողած. կը կարծենք սակայն եւ վստահ ենք որ նոր եւ աւելի ուժեղ դիմումով մը կը յաջողուի մեզ այս եւ մեր հայրենակիցներուն մեծ խնայողութիւն մը կ'ըլլայ։

Երկրորդ խնդիրը կը պատկանի առաջնորդարանի պիւտճէի մատակարարման կամ հայթայթումին։

Համաձայն շրջանիս թեմական կանոնագրի տրամադրութեան, այն շրջանները որոնք իրենց մատուռը եւ մնայուն հոգեւոր հովիւը ունին, իրենց թաղեցիներու բոլոր մկրտութեանց, պսակներու եւն.ի համար գանձուած եկեղեցական բոլոր իրաւունքները իրենք կը ստանան, որուն փոխարէն իրենք ալ իբրեւ առաջնորդարանի տուրք պարտաւոր են, իրենց զուտ եկեղեցական հասոյթներուն հարիւրին 20ը վճարել կեդրոնին։

Կանոնագրի այս տրամադրութեան համաձայն բոլոր շրջաններն ալ իրենց կազմակերպութեան առաջին օրէն իրենց հասոյթները, ապահոված են, եւ սակայն առաջնորդարանս հազիւ կրցած է անոնց պսակներու հասոյթին հարիւրին 20ը գանձել. այն ալ, անոր համար որ ամուսնացողները պարտաւոր են առաջնորդարանէն հրամանագիր ստանալ. որով ամուսնացողները նախ մեզ կը դիմեն այդ պահուն. վճարումին ալ մեզ կ'ընեն, որմէ վար կը դըրուի հարիւրին 25ը եւ մնացածը հարիւրին 75ը կը վերադարձուի ա՛յն շրջանին՝ որուն թաղեցին է պսակուողը։ Ասկից դուրս մնացած միւս բոլոր հասոյթներէն ցարդ ոչինչ գանձած է։

Այսպէս ուրեմն, թէեւ ուրախութեամբ յայտնեցինք որ շըրջանները ինքնաբաւ դարձած են, ու ստացած հայրենի գիւղաքաղաքներու պատկերը, իրենց 1000ի հասնող աշակերտներով, 18 ուսուցիչ - ուսուցչուհիներով, իրենց 4 քահանաներով, ու անոնցմէ ոմանք նոյնիսկ խնայողութիւն ալ ըրած, եւ սակայն այս ամէնը եղած են առաջնորդարանի կռնակէն։ Որովհետեւ, նախապէս անոնց բոլոր հասոյթները կեդրոնին կը պատկանէր եւ մեր սնտուկը կը մընար ու մեր պիւտճէին մաս կը կազմէր։ Այժմ սակայն շըրջանները կազմակերպուելով եւ բաժնուելով, կեդրոնի հասոյթներն ալ նոյն համեմատութեամբ բաժնուեցան, կտորակուեցան։ Այս պարագան ա՛յնքան չպիտի ազդեր կեդրոնիս, եթէ գոնէ շրջաններն ալ, կանոնագրով իրենց սահմանուած տուրքը վճարէին մեզ։ Այս՝ չեն ըրած, կամ ընել չէ տրուած, իրենց կազմակերպման նոր շըրջանի մէջ ըլլալու հանգամանքը նկատի առնուելով ցարդ, բայց կը կարծենք նոյնպէս, որ կեդրոնը չի կրնար մինչեւ վերջ տոկալ այս դրութեան, եւ կեդրոնի ժողովրդեան հասոյթներով միայն տանիլ Առաջնորդարանի պիւտճէն, որ կը պատկանի բոլոր շրջանին։ Շրջանները զարգացած են ի վնաս կեդրոնին, եւ կեդրոնը ուզած է տոկալ այդ զրկանքին յօգուտ շրջաններուն, զրկելով նոյնիսկ իր պաշտօնեաները. Առաջնորդէն մինչեւ տնտեսը։ Ժամանակ է սակայն, որ խորհուի այս մասին եւ շրջանները պարտադրուին, կանոնագրով սահմանուած կեդրոնի իրենց տուրքը՝ հարիւրին 20 տոկոսը վճարելու, կամ ուրիշ ձեւով մը Առաջնորդարանի ծախքերուն բաժնեկից ըլլալու։

*
* *

Նիւթական հաշուետուութիւն

Առանձին հաշուեկշռով կը ներկայացնենք մեր նիւթական ելեւմուտքը, ուր կը գտնէք բոլոր մուտքերն ու ելքերը իրենց բաժանումներով։ Համաձայն ուրեմն մեր այս հաշուեկշռին՝ ունեցած ենք 158.642,70 ֆր. մուտք, փոխառութիւն 4512 ֆր. որով ընդհ. գումար մուտքի, 163,154,70 ֆր. որու փոխարէն ելք ունեցած ենք 162,982,60 Ֆր. ու պատրաստ 172, 10 ֆր.։

Մեր այս հաշուեկշռէն վերջն էր որ, փետրուար ամսոյ մէջ, եկեղեցւոյ շէնքին վարձքին համար 4000 ֆր. եւս փոխառութիւն ըրինք, որով մեր այժմու փոխառութենէ պարտքին գումարը կը հասնի 8512 ֆր.ի։

*
* *

Ջանացինք այս տողերով տալ Ազգ. Առժամեայ Վարչութեան գործունէութեան պատկերը իր գլխաւոր գծերով. ատկէ կը պարզուի նաեւ Մարսէյլի թեմին ազգային կազմակերպութեան գոյավիճակը։

Վարչութիւնս կը խոստովանի, որ իրմէ ակնկալուած ամէն յոյս չէ կրցած իրականացնել այս փոխանցման շրջանին, բայց իր խիղճը հանդարտ է, այն վստահութեամբ որ՝ իր կարելին ըրած է ազգային գործերը բաղձալի վիճակի մը հասցընելու։

Մարսէյլի
Ազգ. Առժ. վարչութեան
Ատենադպիր Ատենապետ
Վ. Ղազարոսեան Գ. Շահլամեան

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Մուտք 1929 սեպտ. 1էն	
Նախորդ շրջանէն պատրաստ	1,335.40
» » Աւանդներ ոսկի ֆր.	270.—
» » » արծաթ	280.—
17 արժէթուղթեր	
Եկեղեցւոյ հասոյթներ	
Մոմ, պնակ իւղագին	18,880.80
Վկայական հոգեհանգիստ	22,495.—
Ազգ. եկեղ. տուրք	11,870.—
Մկրտութիւն	9,172.—
Պսակ	31,320.—
Դպրոց Նախակրթարան	
Եկեղ. պնակներէն, իւղագին	8,630.60
Նուէր, հանդէս	5,035.40
Թոշակներէ	2,650.—
Հատուցում	18,000.—
Մանկապարտէզ	
Թոշակներէ	18,665.—
Նուէր, եւն.	1,106.—
Ազքատախնամ	
Պնակ, նուէր, իւղագին	7,484.30
Շրջաններէն	
Նիսէն, առաջ. տուրք	2,000.—
Գ. Շահլամեանէ	
Նոր փոխառութիւն	4,512.—
Ընդհ. գումար	163,154.70

Ելք 1931 յունուար 31	
Եկեղեցւոյ ծախքեր	
Մոմ, նորոգութիւն, եւն.	4.922.60
Կարասի	313.75
Տնտես. դպրապետ	6,200
Եկեղեցւոյ վարձք	10,367.—
Առաջնորդի	24,577.—
Քարտուղար	18,350.—
Ընդհ. ծախքեր	
Երթեւեկ, շրջան, վիզէ	4,184.95
Գրենական, տպագր.	2,841,25
Փոստ-հեռագիր	1,211.40
Ելեկտր. ածուխ, եւն.	903.65
Assur. Mag. général վարձ. եւն. թարգմանի	3,907.—
Դպրոց, Նախակրթարան	
Ուսուցչաց 928-29ի ամս.	4,390.—
» 929-30ի »	23,050.—
Մանկապարտէզ	
Վարժուհիներու 928-29 »	4,295.—
» 929-30 »	20,250.—
Շէնքի վարձք	11,500.—
Փաստաբանի	5,500.—
Ընդհ. ծախք, հանդէսի եւն. պաշնակ. խաղալիք	3,917.60
Ազքատախնամ	
Աղքատաց տրուած նպաստ	8,325.—
Շրջաններու	
Բ. Միրապօ, Սիօթա	1,295.—
Գ. Շահլամեան	
Նախորդ շրջ.ի փոխառ.	1,776.—
ընտրողական յանձն.	
Ընտրական ծախքեր	905.50
Ընդհ. գումար	163,982.60
Պատրաստ գումար	172.10
Բ. Ա. եւ Մ.	163,154.70

ՀՐԱՆԴ ՓԱՐԻԶԵԱՆ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, 20 ՅՈՒՆԻՍ.— «Հայրենիք»ի Մայիս 19 թիւի մէջ կարդացինք դառն կըսկիծով մահը ընկ. Հրանդ Փարիզեանի, ծնած 1866 թ. Մըշոյ Խասգիւղի մէջ։ Մեռած է Կրանիթ Սիթի քաղաքին մէջ, եւ թաղումը կատարուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կոմիտէին հովանաւորութեամբ, իր արժանաւոր եւ երիցագոյն անդամին վերջին յարգանք տալու համար։

1899ին հաստատուելով Ամերիկայի մէջ, Հ. Փարիզեանը առաջին տարին իսկ, շնորհիւ իր համեստ բնաւորութեան և անձնուիրութեան, կը վայելէ մեծ ժողովրդականութիւն։

Ի բնէ ըմբոստ յեղափոխական մը, կը մտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, իր սըրտին շատ մօտիկ գտնելով անոր ծրագիրն ու գործելակերպը։ Շատ չանցած սոսկ անդամական կոչումէն կը բարձրանայ մինչեւ Կ. Կոմիտէութեան։ Կրանիթ Սիթիի, Փրավիտէնսի, Սէնթ Լուիզի, եւ շրջակայ հայաբնակ վայրերու մէջ չէ եղած հայկական որ եւ է լուրջ ազգային շարժում առանց Հ. Փարիզեանի գործօն մասնակցութեանը։ Իր նշանաբանն էր խօսքէն անմիջապէս գործի անցնիլ։ Իր քով ամէն նեղուած մարդ իր ցաւին դարմանը կը գտնէր, Տեսակ մը տեղեկատու գրասենեակ դարձած էր իր ճաշարանը, սուլթանական դժոխքէն ազատուած եւ Մարսէյլ կամ Նափոլի ապաստանած դժբախտներու համար։ Կ'օգնէր եւ Մարսէյլի ու Նափոլիի հիւրանոցներէն կ'ազատէր, իր կարողութեան չափով, դէպի նոր աշխարհը տանելով անխտիր ե՛ւ մշեցին ե՛ւ խարբերդցին ե՛ւ քղեցին։

Շատ իրաւամբ «Հայրենիք»ի թղթակիցը գրած էր. «Յանձին ընկ. Հ. Փարիզեանի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը կորսնցնէ փորձառու, զոհաբերող եւ հաւատաւոր ընկեր մը, իսկ Տարօնը իր փորձառու եւ գաղափարական զաւակը»։

Անշուշտ Ամերիկայի իր մօտակայ ընկերները աւելին գիտեն իր 30 տարուան անցեալէն։ Անոնց կը մնայ գրել Հ. Փարիզեանի կենսագրութիւնը։

Իր գործօն մասնակցութեամբ էր որ իր ծննդավայր Խասգիւղը — 7-800 տնուոր — պահեց իր վարժարանը, որու իր լայն օժանդակութիւնը բերած էր նախօրօք, Հարաւային Ամերիկա հաստատուած Փօրթուգալեան վարժապետը, Մշոյ Խասգիւղացի։

Դեռ շատ լաւ կը յիշեմ, վերջին համաշխարհային սպանդէն հազիւ ազատուածներու, եւ Թիֆլիս, Ալեքսանդրապոլ, Երեւան, Պաթում հասածներու բերնին մէջ, Հ. Փարիզեան անունն էր, որ կը հոլովուէր, եւ որպէս միակ փրկութեան միջոց Փարիզեանի հասցէն էր որ ձեռքէ ձեռք կը թռչուէր, կաթիլ մը ջուր եւ հացի գին ապահովելու համար։ Եւ մարդիկ չէին սխալած։ «Հորիզոն» թերթի խմբագրութեան եւ թէ ազգային բիւրոյի միջոցաւ օգնութիւն կը հասնէր անվրէպ։ Իր նամակները մէկ մէկ սպեղանի էին բըզկտուած, հալածուած, եւ տուն ու տեղ կորսնցուցած խլեակներու համար։ Շատ շատերու ազգականներուն իր անձնականէն կ'օգնէր։ Նոյն վերաբերմունքը զինադադարէն յետոյ, աւելի առատաձեռնութեամբ թէ՛ Կ. Պոլիս եւ թէ Պալքանները ապաստանածներու համար։

Չկայ այլ եւս Փարիզեանը, յաղթանդամ անընկճելի Տարօնացին։ Կ'արժէ որ Տարօն-Տուրուբերանը գործով մը (գործադրութեան եղանակը իրենց թողլով), յաւերժացնէ իր անխոնջ զաւակին յիշատակը, յետագայ սերունդին ծանօթացնելով իր մեծպապերու շարքին եւ Հ. Փարիզեանը։

Դժբախտ Տարօնը սրբացա՛ւ իր հին սերունդէն, Տարօնի աւանդութիւնները, սովորութիւնները, նիստն ու կացը, պապէ պապ, կը փոխանցուէին նոր սերունդին։ Գրեթէ երկու տարուան ընթացքին է որ իրարու ետեւէ ինկան արիւնոտ գազանի եաթաղանէն ազատուած հին, 80 ական թուականի սերունդէն, Արամ Տարօնացին, Պօլէեան Արշակը եւ Արտաշէս Միրզոյեանը, Յրօնցի Մուրատը, Պօլոս Յովհաննէսը, Բոէեան Սարգիսը, եւ վերջին հին կոճղերէն Հրանդ Փարիզեանը։

Հին սերունդի կորուստով, կը կորսուին եւ Տարօնի անգիր փիլիսոփայութեան, նահապետական աւանդութիւնները։ Եւ որպէս զի այդ թանկագին կորուստները, սկսեալ 80 ական թուականներէն, Արաբոյէն, Հըրայրէն, մինչեւ Յխավա Յարութիւն, անմոռաց Գէորգ Չաւուշները, ու մինչեւ մեր օրերու այս զոհերը մոռացութեան չտրուէին, թէ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը իր Նահանգային Միութեամբ, թէ մնացած զինուորական ու մտաւորական անհատները աշխատելու են անոնց յիշատակը յաւերժացնելու։

Կամքը պէտք է սակէ վերջ աւելի յարատեւէ մեր մէջ, տոկալու, խօսելու, նոր սերունդին յոյս ու հաւատք ներշնչելու, որպէս զի Փարիզեանները հանգիստ ննջեն իրենց գերեզմանին մէջ, եւ վաղուան Մեծ Արշալոյսի ծագման, մենք արժանի ըլլանք համբուրելու անոնց սուրբ գերեզմանները, ըսելով.— Ահա մենք ձեր վերջապահ աւանդապահները, կուգանք հպարտօրէն հանգիստ մաղթելու ձեր թանկագին ոսկորներ»ուն։

ՄԵՍՐՈՊ ԿԱՂՆԵԱՆ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Le Mois պարբերականին մէջ յօդուածագիր մը գովեստով կը խօսի Մայքըլ Արլէնի մասին, իբրեւ «ծագումով հայ վիպագիր մը», որուն գործերուն վերլուծումը կ'ընէ գնահատանքով։

...ՆՍԱԿԱՆ ԱՇԽՈՐՀԻԿ ԴՊՐՈՑԻՆ ՅՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

...իրակի օր մեծ հանդիսու... ...իւթեամբ, Ֆրանսայի մէջ գրեթէ ...ն կողմ, տօնուեցաւ աշխարհիկ ...ին յիսնամեակը։

...նք ներկայացուցիչ էինք այն ...րոնք տեղի ունեցանանցեալ ...ն երկրորդական վարժարաննե... ...ի կրթութեան առթիւ։ Տուինք ...այդ հարցին գլխաւոր երես... ...Ֆրանսա կ'ուզէր ընդունիլ ...վարժութիւնը ոչ միայն նախա... ...աններուն, այլ նաեւ երկրոր... ...ն վարժարաններուն մէջ։ Պե... ...իւնը իր ձեռքին տակ առնե... ...պրոցները ամբողջ շրջանը, ...էր ստեղծել միակ եւ ամբող... ...ն կրթութեան (école u... ...ue) գաղափարին մը։ Կրօնական ...նակները եւ կարգ մը դասեր ...ն հակառակէին անշուշտ, ինչ... ...անցեալ տարի, նոյնպէս ա... ...ն կրթութեան ձրի հռչակուե... ...առթիւ։ Այդ պայքարին յաղ... ...կն էր, որ տօնուեցաւ կիրակի։ ...ն էր նաեւ 1881 թուական... ...ւ կրթական նախարարին, Ժիւլ ...րիի, որ յաջողեցուց ձրի նախա... ...ւթեան ծրագիրը։

1881էն մինչեւ 1931, յիսուն ...ան ձրի կրթութեան ծրագիրը ...յ բարիքներ տուաւ երկրին։ ...նաեւորապէս Փարիզ, երախ... ...ութեան շքեղ հանդէս մըն էր ...ս որ տուաւ, կամ կատարեց ...նացումը Ժիւլ Ֆէրրիի։

12,000 աշակերտներ տողանցք ...րեցին Քոնքորտի հրապարակին ...Խանդավառ ծափեր արտա... ...եցան ամէն կողմ։ Մասնաւո... ...ս Անտրէ Թարտիէօ կրակոտ ...մը արտասանեց Պելֆորի մէջ ...ւ թէ Ժիւլ Ֆէրրի չհասկցը... ...ւ ժամանակին, իր կենդանու... ...ը կամ մահուընէն յետոյ։ Նախ ...ունեցան պայքարներ։ Քծանք ...ակածէին, որ մի գուցէ ձրի ...թեան ծրագրին գործադրու... ...վտանգուին հօրենական կամ ...կան իրաւունքները զաւակ... ...վրայ, մի գուցէ ձրի եւ «չէ... ...կրթութիւնը զէնք մը դառնայ ...թեան ձեռքը քաղաքաքական ...ծամբաններու առաջնորդելու հա... ...երիտասարդութիւնը։ Միւս կող... ...կքերու պակասութիւնն էր, որ ...ք կ'ըլլար ծրագրին յաջողու... ...ն։

ՍԵԲԱՍՏԻԱ
ՏՈՒԱՒ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿԸ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սեբաստիոյ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ յունիս 13ին, աննախընթաց բազմութեամբ մը։ Այն բոլորը, որ յուսահատ էին ցարդ զանազան հատուածներու միաբանութեան մասին, այս անգամ յանգեցան լաւատեսութեան, տեսնելով ժողովականներու ընդհանուր եռանդը՝ նահանգին զանազան փոքրիկ Միութիւններն ի մի կեդրոնացնելու, մէկ ծրագրի վրայ։

Երկարատեւ եւ ազատ վիճաբանութենէ վերջ, կատարուեցաւ նահանգային միութեան ծրագիրը, որ ընդհանուրի գոհունակութեան արժանացաւ։ Բայց տակաւին կարգ մը կէտերու լուսաբանութեան համար, յանձնախումբ մը ընտրուեցաւ զանազան միութիւններու լիազօրները համախմբելու եւ ընդհանուր համաձայնութիւնը գրաւորապէս հաստատելու համար։

Նոր ծրագրին բովանդակութիւնը որչափ պարզ, նոյնքան գործնական է։ Անոր գործադրութիւնը մեծագոյն յարգանքը պիտի ըլլայ Սեբաստիոյ այն մեծ մարդոց, որ ծնած են այս նահանգին երկնքին տակ, ապրած, գործած ու նահատակուած են, կտակելով իրենց վերջին խօսքը,— այն է ապրիլ իբրեւ Հայ և յառաջդիմել իբրեւ Հայ։

Երանի թէ միւս նահանգներու հայրենակցական Միութիւնները եւս այս ոգիով ու մեթոտով գործէին, ձգտելով դէպի կեդրոնացում և կազմաւորում, որով կարճ ժամանակէն այս գժբախտ ժողովուրդը ի վիճակի պիտի ըլլայ ունենալու վեց հայրենակցական կեդրոնական Միութիւններ, փոխանակ 60ի։

Աւելին կայ։ Եթէ վեց նահանգներու Հայր. Միութիւնները վեց կեդրոններու վրայ հաստատուին, անոնց համագործակցութիւնը հրաշքներ պիտի գործէ, դնելով գաղութներու կազմակերպութեան գործը զօրաւոր հիմքի մը վրայ։

Այժմ ժամանակն է ջնջելու անմիաբանութեան սեւ արատը մեր ճակտէն։ Ահա նոր սերունդը կ'առնէ առաջին քայլը։

Յա՛ռաջ հայրենակիցներ, եղբայր ենք մենք։

Շ. Ատրունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶՔԷ ՀԵՌՈՒ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՄՈՆԹԱՌԺԻ, 20 Յունիս.— Անցեալ կիրակի Յունիս 14ին Մոնթարժիի մէջ սարքուեցաւ հանդէս մը, որ առաջինն էր։ Պ. Սարգիս Զավուշեան կազմակերպիչը եւ օրուան նախագահը սրտառուչ ճառով մը բացաւ հանդէսը։ Շեշտեց թէ հանդէսին նպատակն է հաւաքուիլ մէկ տանիքի տակ, վառ պահել ազգային ոգին եւ ստեղծել զուարթ ժամանցներ։ «Մեր ամենամեծ փափաքն է այլասերումէ, փրկել փոքրերը, որոնք օտարանալու ճամբու վրայ են։ Ինչպէս կ'ըլլայ որ Իգէրի նահանգին մէջ 10 տնուոր գիւղ մը դպրոց մանկապարտէզ եւ եկեղեցի կը չինէ։ Իսկ մենք այդ յառաջդիմութեան ձեռնարկներուն չենք հետեւիր։ Մարդկութիւնը ծառի կը նմանի, եթէ չխնամես կը չորնայ»։

Յետոյ յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ը երգուեցաւ։ Յաջող արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Գրիգոր Պաղեան, Մկրտիչ Տէր Եղիաեան, Համբարձում Աճառեան, Օր. Վառվառէ Աբրահամեան («Հայ դրօշին») Օր. Պայծառ Պաղեան («Էս ինչ մօտա է»)։ Սրտառուչ էին փոքրերու արտասանութիւնները,— Գրիգոր Պէյլիթեան «Հայ եմ ես» եւ Օննիկ Զուանեան «Էյ ծան հայրենիք, ինչքան սիրուն ես», Պ. Վարդան Մռեան երգեց «Կռունկ»ը եւ Պ. Սարգիս Գարապօլեան «Քնիր իմ բալիկ»։ Վերջին մասին մէջ Գ. Պալեան յաջողապէս ներկայացուց «Խեչօյի Թուղը»։ Հանդէսը վերջացաւ հայկական պարերով ու ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Գաւըրացի

ուխ։ Այս որոշման հետեւանքով,130ի չափ բանուորներ հանել պէտք պիտի ըլլայ։

*** Եօթուկէս միլիոն ոսկիի խնայողութիւնը ապահովելու համար, գործավարներու խորհուրդը խորհրդակցութիւններ կը կատարէ։ Շատ հաւանական է որ յարակից պիւտճէով կառավարուող վարչութեան պաշտօնեաներու ամսականները, ինչպէս նաեւ երկրագործական դրամատան պաշտօնեաներու ամսականները զեղչուին։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Կուսակալութեան յայտագիր տրուած է բանուորա-գիւղացիական քաղաքական նոր կուսակցութեան մը կազմութեան մասին։ Հիմնադիրներու կարգին ի մէջ այլոց կը յիշուի նաեւ Շիւքրի անուն անձ մը։ Արդ, այս անձը դիմեց կուսակալութեան եւ հաղորդեց թէ ինք հիմնադիր չէ, այլ պարզապէս խոստացած է մտնել այդ կազմակերպութեան մէջ, պայմանաւ որ ան պարզ Միութիւն մը ըլլայ։

ՔԵԱՂԸՏՀԱՆԷՆ ՈՐՈ՞ՒՆՆ Է

Քաղաքապետութեան եւ ելմտական գործավարութեան միջեւ տարակարծութիւն առաջ եկած է Քեաղըտհանէի մարգագետնին սեփականութեան մասին։ Քաղաքապետութիւնը կը պնդէ թէ այդ տեղը զբօսավայր է եւ հանրութեան կը պատկանի։ Իսկ գործավարութիւնը կը յենու օրէնքի այն տրամադրութեան վրայ թէ ճահճային տեղերը կը պատկանին ելմտական գործավարութեան։

Այս խնդիրը ծագած է անկէ որ օտար խմբակ մը դիմում կատարած է գնելու, այնտեղ ձկան իւղի գործարան մը շինելու համար։

Տարակարծութիւնը պիտի հարթուի կառավարութեան կողմէ։

ՋԻՆ ՁՄԵՌ ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ

Հարաւային նահանգներուն եւ արեւմտեան ծովեզերքներուն վրայ շատ տաք կ'ընէ ներկայիս, այնքան որ կարգ մը տեղեր բարեխառնութիւնը 38 աստիճանի ելած է։ Հակառակ ասոր, սակայն, միջին Անատոլուի եւ արեւելեան նահանգներուն մէջ դեռ ամառը չէ եկած եւ կարգ մը տեղեր ձմրան վիճակ ունին։

Ձիւնը դեռ տեղաւորուած կը մնայ մասնաւորաբար Կարսի եւ շրջականերուն մէջ։ Կարսի մօտ Փասքօֆ գաւառակէն կը հաղորդեն թէ երեք օրէ ի վեր կը ձիւնէ այնտեղ. տուները վառարան կը վառեն եւ մարդիկ հաստ վերարկուներով դուրս կ'ելլեն։

ԱՐԵՒԵԼ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան Նահանգներու ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյ, որ Էնկիւրի վերադարձած է, կը շարունակէ գործավարութիւններուն հետ իր շփումները։ Իպրահիմ Թալի պէյ դեռ ատեն մըն ալ պիտի մնայ Էնկիւրի։ Իր յայտարարութեան համաձայն արեւելեան նահանգներուն մէջ հանդարտութիւն եւ ապահովութիւն կը տիրէ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԻՒՏՃԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պիւտճէի յանձնաժողովը աւարտելու վրայ է 1931ի պիւտճէին քննութիւնը։ Զօրաւոր հաւանականութիւն կայ որ Ազգ. Ժողովը նոր պիւտճէի վիճաբանութիւնը սկսի այս ամսու վերջերը։ Նոր պիւտճէի մասին յանձնաժողովներէն իմացուած լուրերուն մասնաւորաբար մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւին անկախ երեսփոխանները։

Առնուած լուրերու համաձայն, անկախներէն Իզմիրի երեսփոխան Սըրրը պէյ հիմնականէ վիճաբանութեան կը պատրաստուի կարգ մը կէտերու համար։ Հասկցուած է որ ամէնէն աւելի քննադատութիւններ պիտի ըլլան շահագրգռուող գործավարին դէմ, եթէ պիւտճէին կրթական մասը քննուի։

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Սէյրի Սէֆայինի վարչութիւնը խնայողութեան նպատակով որոշած է որ իր գործարաններուն մէջ աշխատանքը մինչեւ կէս օր կատար-

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 24)

Փրկենք կը պոռան շատեր, աջէն ու ձախէն։ Բայց ի՞նչպէս, խօսքո՞վ թէ կենդանի գործով։ Ահա հոս է որ շատ յուսահատողներու կարաւանը կանգ կ'առնէ, եւ կ'ըսեն իրենք իրենց.— Ի՞նչպէս պիտի փրկենք հայ մանուկը ձուլման վտանգէն, երբ իր օրուան բոլոր ժամերը կ'անցընէ տեղացի պզտիկներուն հետ, մանկատուներէն մինչեւ փողոցները։ Այս առարկութիւնը ունի որոշ ճշմարտութիւններ, բայց այդ չի նշանակեր թէ պէտք է իւրաքանչիւր ծնողք ձեռնածալ նստի եւ իր դեռատի մանուկը յանձնէ օրուան հոսանքին։

1. Նոր սերունդի փրկութեան գործին մէջ մեծ դեր ունին մասնաւորապէս ծնողքները։ Պզտիկ մը ընտանեկան սեմէն ներս է որ պիտի սորվի իր նախահայրերուն պատմութիւնը։ Տան սեմէն ներս է որ պզտիկին հոգւոյն մէջ պէտք է դրոշմել հայ մնալու եւ հայ ապրելու գաղափարը։

Պէտք է իւրաքանչիւր հայ ծնողք իր խղճի պարտքը կատարէ իր փոքրիկին սորվեցնելով Հայկի եւ Բէլի, Արտաշէս աշխարհակալի եւ Տիգրան Մեծի պատմութիւնները։

Կան ծնողքներ որ այնքան կ'ուրախանան երբ իրենց փոքրիկներուն բերնէն կը լսեն ֆրանսերէն բառ մը Այս տեսակ ծնողքները պէտք է խորհին որ պզտիկը կամայ ակամայ ուշ կամ կանուխ պիտի սորվի տեղական լեզուն։ Թող իրենց ջանքերը ի գործ դնեն մայրենի լեզուն սորվեցնելու։

Այս տեսակէն հարց մը եւս։ Հայ ծնողքներ իրենց նորածինները կը մկրտեն օտար անուններով։ Պէտք է զգուշանալ այդ մոլութենէն։

2. Պէտք է կազմել «Կրթական Համազգային Միութիւն» մը, որուն շուրջ պիտի հաւաքուին բոլոր տեսակի հայրենակիցները։ Պէտք է ստեղծել այն տեսակ զօրաւոր կազմ մը որ կարենայ պատնէշ կանգնել ընդդէմ սպիտակ ջարդին։

«Կրթական Համազգային Միութիւնը» ամէն բանէ առաջ պիտի ապահովէ իր նիւթական աղբիւրները, որոնք պէտք է ըլլան ներկայացումներ, հանդէսներ, պարահանդէսներ, վիճակահանութիւններ եւ Հայրենակցական Միութիւններէ տարեկան պարտաւորիչ գումար մը։ Այս ձեւով ապահովուած պիտի ըլլայ իր նիւթականը, իսկ նպատակը պիտի ըլլայ հրատարակութեան տալ մանկական գրքոյկներ որոնք պէտք է գրուին ծնողքներու տրամադրութեան տակ։ Այդ հրատարակութիւնները պէտք է ըլլան պատկերազարդ, մեր պաշտելի հերոսներու եւ զօրավարներու նկարներով։

Վա՛յ անոր կամ այն խմբակցութեան որ չպիտի ուզէ իր մասնակցութիւնը բերել այս տեսակ միութեան մը։

Նախաձեռնութիւնը կրնայ ըստանձնել այն Հայրենակցական, Ուսումնասիրաց կամ Վերաշինաց Միութիւնը որ կարող կը զգայ ինքզինքը։ Անկէ յետոյ ճամբան պիտի հարթուի ինքնաբերաբար։

Ուրեմն, դէպի գործ, փրկելու համար նորաբողբոջ ծիլերը համայնակուլ յորձանքէն։

Կ. Յովակիմեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄ

ԼԻՈՆ.— Le Challange Sigrand*ի տարեկան միջազգային* ողիմպիականը կատարուեցաւ Լիոնի Սթատ տը Միւնիսիփալիթէի մարզադաշտին վրայ։ Կը մասնակցէին չորս ազգեր։ Անգլիա, Իտալիա, Ֆրանսա եւ հայ ներկայացուցիչ մարզիկ ախոյեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի նախկին անդամ Ժ. Խտիկեան։ Ֆրանսական շրջանակներուն մէջ գովեստով կը խօսին իր մասին։ Մեր ազգային ախոյեանը Գ. հանդիսացած է գունդը նետելով 12 մեթր 21 ս. (հայկ. մրցանիշը 13 մեթր 10, որ կը պատկանի իրեն)։ Իսկ առաջին տեղը կը գրաւէ Ֆրանսա 14 մեթր 6, երկրորդ՝ Իտալիա 13 մեթր 80։

Կը մաղթենք որ Ժ. Խտիկեան մասնակցի ֆրանսահայ ողիմպիականին նոր յաջողութիւններ ձեռք բերելով։

Ի՞նչ ջուրի վրայ են Փարիզի Հ. Մ. Հ. Մ.ի աթլեթիքի վարիչները։

Ս. Ջիլինկիրեան

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՎԷՃԸ

Վատիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ բացուած վէճը, տակաւին չէ վերջացած։ Իտալական շրջանակները կը յայտարարեն թէ 1) Վատիկան չէ պահանջած որ կատարուած հակակաթոլիկ ցոյցերուն մասին ցաւ յայտնուի. այդ տեսակ հարց մը չի կրնար ըլլալ ուրեմն։ 2) Վատիկտն որեւէ կերպով չի կրնար երաշխիք պահանջել եւ արդէն չէ ալ պահանջած, երաշխիքներ, որոնք ձգտին արգիլել ցոյցերը, որովհետեւ իտալական կառավարութիւնը չի կրնար նման յանձնառութիւն մը ստանձնել։ 3) Վատիկան պէտք է փաստէ թէ կաթոլիկ կազմակերպութիւնները երբեք քաղաքականութիւն չեն ըրած։

Իտալական կառավարութիւնը կը պնդէ հակառակ տեսակէտին վրայ։ Միւս կողմէ, բողոքած է այն պատճառով որ ուզած է վէճին տալ միջազգային հանգամանք։ Կը հաստատուի թէ վերջերս փակուած կաթոլիկ երիտասարդական ակումբներէն ո՛չ մէկը բացուած է։ Այս ամէնը կը հաստատեն թէ կառավարութիւնը յամառութեամբ կը մնայ իր տեսակէտներուն վրայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

...ամա, անանկ ընելու է քի՛, ...րծուի՛, թէ հայ մը ուսս կը ...րէ. ինչ ալ ըլլայ, ուսէն ...ի Թուրքն է մեր թշնամին. ա... ...ք մեզ կոտորեցին եւ դեռ կը ...ունակեն կոտորել։

— Լաւ են անում, որ կոտորում ...եզ պէս քեալագէօզներին,— ...աց Աղաբէկովը՝ զայրոյթը զսպել ...րողանալով։

— Եա՛, ի՞նչ կ'ըսէք, պարոն ...պէկով,— բացագանչեց գաղ... ...անը՝ զարմացած ու ապշած։

— Կատակ կ'ընէ ջանըմ,— ա... ...ց երկրորդը։

— Ձեզ նմաններին կոտորելուց ...ռաջ՝ լեզուն պէտք է կտրել,— ...աց Աղաբէկովը՝ նոյն ցասումով։ Գաղթականները իրար նայեցան ...իրար հասկցան։

— Մի՛ բարկանաք, կ'աղաչեմ, ...աց հեղինակաւորը։

— Ինտո՞ր չբարկանայ, ջանըմ, ա՛յնքան կը խօսիս, որ մարդուն սիրտը կը հատցնես։

— Անանկ է նէ՛, ա՛լ ըսելիք չունիմ։

— Դեռ ասելիք ունի՞ք,— պոռաց Աղաբէկովը,— ասացէ՛ք տեսնեմ, ի՞նչ գործով էք ուղարկուած այս կողմերը։

— Պարոն Աղապէկով, մի՛ բարկանաք, կ'աղաչենք. ան տակէն գլխէն բաներ մը ըսաւ, որ հոս ըսելու չէր,— ասաց առաջինը՝ կեղծ ժպիտը դէմքին։

— Երեքդ էլ դաշնակնե՞ր էք, հարցրեց Աղապէկովը, տոնը մեղմած։

— Կուսակցութեան մը պատկանիլը եղած է զուտ ազգին շահուն համար,— պատասխանեց երկրորդը։

— Հարցիս ուղիղ պատասխանեցէ՛ք, դաշնա՞կ էք թէ ո՛չ։

— Հայրս ատենօք արմենական եղած է, սկսեց հեղինակաւորը, — մեծ եղբայրս հնչակ էր, որը գնաց Գում-Գափուի դէպքին։ Անոր վրէժը լուծելու համար՝ ես ալ դաշնակցական եղայ, վասնզի ազգը նոր զոհեր կը պահանջէր։ Առով ըսել կ'ուզեմ որ, դաշնակցական եղած ենք՝ չէ թէ մեզի համար, այլ ազգին համար։

— Ուրեմն դուք Դաշնակցութեան անդա՞մ էք, եւ զուր չէ, որ ձերբակալուած էք,— ասաց Աղաբէկով սպառնալից։

— Դաշնակցութեան անդամ ենք, ըսաւ նէ՛, դուն համակիր հասկցիր, — ասաց երկրորդը,— վասնզի տեւոր կատարած չենք, ռումբ ձգած չենք, շատ զէշէն-աղէկ ինքզինքնիս պաշտպանած ըլլալու համար՝ սանկնանկ քանի մը Թուրք սպանած ենք։

Այս խօսքի վրայ Աղաբէկովը ոտքը յատակին խփեց եւ ամբողջ ուժով գոռաց.

— Աւանտուրի՛ստ սրիկանե՛ր, ամբողջ մի ժողովուրդ կոտորել տուիք եւ դեռ խօսում էք։

— Պարո՛ն, եղբա՛յր, արիւննիդ մի՛ պղտորէք, կ'աղաչեմ,— յարեց երրորդը,— ան՝ անգամ մը՝ ըսաւ նէ՛, աս՝ համակիր եմ՝ կ'ըսէ նէ՛, դուն չէզոք հասկցիր, վասնզի Թուրք սպանելը միայն կոմիտէին գործը չէ՛ քի. ատ ամէն հայուն պարտքն է։

Աղաբէկովը՝ աչքերը լայն բացած՝ դիտում էր խօսող գաղթականին, իսկ վերջինս ենթադրելով որ նա հարց տալու կը պատրաստուի, շարունակեց.

— Պիտի հարցնես, թէ ինչո՞ւ չէզոք ենք։ Երբ աս մեծ պատերազմը ծագեցաւ, տարի մը ետք, Թուրքերը մեզի կոտորել սկսան, գեղեցիկ կիները եւ կոյսերը տարին, բռնաբարեցին, երախաները ծով նետեցին, այրերն ալ խումբով ջարդեցին ձորերուն մէջ։ Հազիւ քանի մը տասնեակ մարդիկ ազատեցան։ Մենք ալ անոնց պէս ազատեցանք, լեռը բարձրացանք, կատաղի կռիւ մղելով Թուրք զօրքերուն եւ խուժանին դէմ, եւ ատանկով գլուխնիս պահեցինք։ Մեր մէջ Հնչակ ալ կար, Դաշնակ ալ. ատկէ չէզոքութիւն մը եկաւ վրանիս։ Վերջապէս, ի՞նչ գլուխդ ցաւցնեմ, Ռուսերը եկան, մենք լեռներէն վար իջանք։ Ժամանակ մը Ռուսերը կեցան, մենք սկսանք մեր օլուխ-չօճուխը փնտռել։ Աս ատենն էր, որ Ռուսաստանին մէջ յեղափոխութիւն ծագեցաւ եւ Ռուսաց ցարը աթոռ վրայ բարկանալով բոլշեւիկութեան հրաման հանեց ու իր զօրքերը ետ քաշեց։ Մենք ալ Ռուսերուն պէս մեր զէնքերը նետեցինք եւ աքողին հետ փախչելով՝ շունչերնիս Բաթում առանք։ Շտէ աս է մեր կարճ կենսագիրը, մենք քիչ կ'ըսենք, դուն շատ հասկցիր։ Այս ամէնէն ետքը ձեզի կը մնայ մեզ ազատել կամ նորէն բանտ նետել, ատիկա ալ ձեր կամքէն եւ ազնուութենէն կախուած է։

— Այդ բոլորից յետոյ դեռ չէ՞ք թքում Դաշնակցութեան վրայ եւ Դաշնակցակա՞ն կը մնաք, հա՞,— ասաց Աղաբէկովը՝ ցուցամատը ծանրօրէն թափ տալով եւ ատամները կրճտելով.

— Պարոն Աղաբէկով, կ'աղաչեմ, ոտքդ պագնեմ, մի՛ բարկանար, մեզի հասկցիր,— ասաց երկրորդը մեղմ տոնով,— Թուրքերը մեզի կոտորեցին ոչ թէ անոր համար, որ Հնչակ էինք կամ Դաշնակ, այլ անոր համար, որ Հայ էինք. դուն Թուրքերը չես ճանչնար, բայց մենք կը ճանչնանք։

— Հապա դաշնակ հայդուկները ինչո՞ւ ձեզ օգնութեան չեկան,— ասաց Աղաբէկովը։

— Ջանըմ, աս որչափ Դաշնակցութեան պոչէն բռնած կ'երթաք,— պատասխանեց գաղթականը արդէն զայրացած,— ըսինք քի — Հնչակ ալ եղած ենք, դաշնակցական ալ. ատ ամէնը եղած ենք, շատ ազգին համար եղած ենք, Հայաստան մը ստեղծելու համար եղած ենք։ Է՛, դուն դաշնակցական եղած չե՞ս, պարոն Աղաբէկով, հայ մը կա՞յ որ դաշնակցական եղած չըլլայ. Դաշնակցութիւն, վաթան ի՞նչ ըսել է, ազգ ըսել է։

Աղաբէկովը անխօս, բայց զայրացած, ոտքի ելաւ ու դառնալով բանտապետին՝ ասաց.

— Սրանց պատժարան զցեցէ՛ք։

(Շար.) ՌԷՆ

Կարմիր լրտեսութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Նանթի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու հոգի, մէկը Ֆրանսացի, միւսը Հունգարացի, որոնք ամբաստանուած են լրտեսութեամբ:

Ֆրանսացին՝ Մօնըրօ Ֆրանսայի արեւմտեան շրջանին համայնավար կուսակցութեան գործիչն է եւ յաջորդած է Քրիժէի, որ 1927ին, երբ Փարիզի Թաղապետական խորհրդական էր, կարգ մը խնդիրներու հետեւանքով ստիպուեցաւ փախիլ Մոսկուա, ուրկէ չէ վերադարձած:

Փողոցին վէջ գտնուած թուղթերու հետեւանքով էր որ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ երեւան հանել լրտեսական գործը: Ֆրանսայի պաշտպանութեան վերաբերեալ կարգ մը հարցարաններ էին: Երկար պրպտումներէ վերջ, յայտնուեցաւ թէ հարցարանները կը պատկանէին Մօնըրոյի, որուն կարգ մը տեղեկութիւններ տուած էր Հունգարացին:

Կասկած կայ թէ Մօնըրօ եւ Հունգարացին կապ ունեցած են Ալզասի լրտեսներուն հետ:

Ռումէնօ-գերման բանակցութիւնները

Ռումանիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ առեւտրական դաշինքի մը կնքման համար կատարուած բանակցութիւնները վերջացան երկու կողմերուն համար նպաստաւոր պայմաններով:

Պայմանագրութեան բնագիրը պիտի ենթարկուի երկու կառավարութեանց հաւանութեան:

Գերմանական Վոլֆ գործակալութիւնը կը հերքէ այն զրոյցները թէ առեւտրական այս պայմանագրութեան համաձայն, Գերմանիա յանձն կ'առնէ ամէն տարի Ռումանիայէն գնել մեծաքանակ արմտիք եւ ասոր փոխարէն կարգ մը առանձնաշնորհումներ ուզած է Ռումանիայէն, եւ ի միջի այլոց, պայման դրած է որ պատերազմական պարտքերու կարգադրութեան ընթացքին, Ռումանիա ուժ տայ Գերմանիոյ առաջարկներուն:

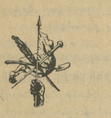
ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Ընկեր-ուհիները ... Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Place Cométe պիւրօ Թապայի վերնայարկը:

Ամէն մէկ ընկերոջ ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Բացակայութիւնները նկատի կ'առնուին:

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ:

Կը խօսի՝ ընկ. Ուզունեան:

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պաա. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ պուլվար Օտտոյի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Կ. Յ. (Լիոն).— Ձեր ազգականներուն անունները չկան աղէտեալներու անուանացանկին մէջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ ՖՐԱՆՔ

Վէնսէն, Հատ.— 35:
Բօնի Սու Պուա, Թ. Հ.— 105:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Չ. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր Եշ. երեկոյ ժամը 8ին 181, Cours Lafayette, Café de la Careի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ մէջ գտնուող երիտասարդները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը այս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Պանեօ-Քաշանի Յառաջդիմասէր Միութեան մանկապարտէզին մէջ, 24, Rue Roger.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ հայրս Թէքմէնցի (Կէմերէկի շրջան), Արթին Մովսէսեան որ 1915ին հայ կամաւորներու հետ աքսորուած է Ուզուն Եայլա ուր մնացած է մինչեւ 1917: կը փնտռեմ նաեւ մայրս Ֆիլոր եւ եղբայրս Նազար Մովսէսեան որոնք աքսորուած են Ուզուն Եայլա եւ մինչեւ 1919 կը գտնուէին Ազիզիէի մօտ: իմացնել Երուանդ Մովսէսեանի, Rue de Grand Madir, La Ciotat, B. du Rhône), France.

— կը փնտռուին Թոքատի Գրիգորիոս գիւղէն Ոսկիան եւ Խաչիկ Չոլաքեաններ: Ժամանակին Յունաստանի որբանոցին մէջ կը գտնուէին. կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա: Ասոնց մօտիկ ազգականներ կը գտնուին Թոքատ: Ասոնց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Պ. Միսաք Ցէրտէրեանի 27 Bld. Garibaldi, Issy les-Moulineaux, Seine. France.

— Թաւրիզէն Պ. Գեղամ Աղիկեան կը փնտռէ Սալմաստցի Տիրան Սալմաստեան: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա: Իմացնել՝ Saboundjian եղբայրներ 39 Rue de Trévise. Paris (9).

— Օր. Գոհար Քէսկինեան կը փնտռէ իր եղբայրը Զէյթունի Կէպէն գիւղացի Մինաս Քէսքինեան, հօր անուն՝ Խաչիկ, մօր անուն՝ Մարիամ: 7 տարի առաջ մինաս իր քրոջ հետ կը գտնուէր անգլիական որբանոցը: իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել վերապատուելի Ղազարոսեանի, 7 Rue Papère, Marseille

— Պ. Մանուկ Ալթունեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հայկ Ալթունեան, հօր անուն Աբրահամ, մօր անուն՝ Նախէ: Տարագրութեան միջոցին հայրը մեռած է Համամի (Սուրիա) մէջ: 1915 Սեպտեմբերին յետին թշուառութեան պատճառաւ մայրը կը ստիպուի յանձնել իր երկու զաւակները՝ Հայկ (9 տարեկան) եւ Վահրամ Ռաքքայի մէջ ենազէ ցեղին պատկանող Արաբներու: Վահրամ ազատած է եւ այժմ կը գտնուի Լիոն, Հայկ Ալթունեան որ այժմ 25 տարեկան է, կը գտնուի տակաւին ենազի Արաբներուն մօտ: Կը խնդրուի իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել իր եղբօր Մանուկ Ալթունեանի, 14 Rue Marbeuf, Paris.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել: Մանուկ Ալթունեան պատրաստ է ստանձնելու իր եղբօր բոլոր ծախքերը, հոգ տանիլ իր կրթութեան եւ ստեղծել հանգստաւէտ պայմաններ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան

Յունիս 28, կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ

Մէթրօ՝ Մօպէռ-Միւթիւալիթէ

Յայտագիրը կազմուած է ամբողջապէս Կոմիտաս Վարդապետի դաշնակած կամ հեղինակած գործերով:

Կը մասնակցի՝ Կոմիտաս եւ Սիփան խմբերու միացմամբ կազմուած ութսուն հոգինոց երկսեռ մեծ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Նշան Սերգօեանի եւ Սաքօ Յակոբեանի:

Օրիորդներ Մ. Բաբայեան, Հ. Թորոսեան, Ի. Պիւլպիւլեան, Պ. Պ. Սերգօեան եւ Դալասարդեան կը մեներգեն, ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի Օր. Ղազարոսեանի, Տիկ. Շ. Լալուա-Բաբայեան դաշնակի վրայ կը նուագէ հայկական պարերգներ:

Համերգին հասոյթը պիտի յատկացուի Կոմիտաս վրդ.ի խնամատարութեան եւ բազմերախտ վարպետին անտիպ երկերու հրատարակութեան գործին շարունակման:

Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան կողմէ: Այս Կիրակի Ռէտօնի անտառին մէջ: Կը հրաւիրուի Մարսէյլի Սէն Լուի եւ Պուլ. Օտտօի մասնաճիւղերու անդամները եւ համակիրները:

Ժամադրութիւն.— Առաւօտեան ժամը 9ին Place Préfecture, առնել 24 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութիւն, ուր կը սպասեն առաջնորդներ: Ճաշը միասին բերել:

ՀԱՆԴԷՍ—ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի կողմէ, Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ:

Երգ, արտասանութիւններ եւ հայկ. պարեր փոքրիկներու կողմէ:

Կրընալէն հրաւիրուած է Օր. Հ. ՄԻՍՔՃԵԱՆ որ կը խօսի Կարմիր Խաչի մասին,

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԵՐԿՈՒ ՏԵՐՈՎ ԾԱՌԱՆ

Մուտք 2.50 ֆրանք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro: Vaugirard.

Պետրոս Ադամեանի մահուան քառասնամեակի առթիւ

Կը խօսի դերասան ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Պետրոս Ադամեանի բեմական գործունէութեան մասին

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՅՈՒՆԻՍ 1931
26 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1605

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՍԹԱՓՈ՞ՒՄ

Վերջերս քանի մը ուշագրաւ լուրեր արձանագրեցինք Բարեգործականի հաշուին։

Այսպէս, քանի մը շաբաթ առաջ, Կեդր. Վարչութեան զեկոյցը կը հաղորդէր թէ 200 անգլ. ոսկի յատկացուած է Հալէպի Նորաշէն գիւղախումբին (Միջագետք)։ Հարիւրը՝ տրամադրուած Միութեան կողմէ, իսկ հարիւրը՝ Նախագահին։

Առջի օր հաղորդեցինք Բարեգործականի կեդրոնին մէկ հեռագիրը, որով հարիւր երկրագործ որբեր կ'ուզուին Ֆրանսայի համար, 15—18 տարեկան։

Իսկ երէկ, Միութեան կեդրոնը զեկոյցով մը կը ծանուցանէր թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, որբերուն մէկ մասը Նուպարաշէն (Հայաստան) եւ մաս մըն ալ Ֆրանսա փոխադրելու համար։

Ու վերջապէս, կը հաղորդուէր 39.000 ֆրանքի յանձնառութիւն մը, 30.000ը տրամադրուած՝ Կեդր. Վարչութեան նախագահին, իսկ մնացեալը՝ երկու անդամներու կողմէ, եռամեայ վճարումներով, իբրեւ «դոյզն օգնութիւն մը» Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ «ամէնէն աւելի կարօտեալներուն»։

Շատեր խոշոր անակնկալ մը կը սպասէին Բարեգործականի արծաթեայ յոբելեանին առթիւ։ Մենք այդ հրաշքին հաւատացողներէն չեղանք։ Մանաւանդ որ նախագահ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան կը փայլէր իր բացակայութեամբ։ Տեսակ մը շքեղ մեկուսացում։

Բայց, նորէն գոհ ենք որ փորձ մը կը կատարուի հետզհետէ մօտենալու բուն իրականութեան։ Ըմբռնելու օրուան պահանջները։ Եւ այս առթիւ, պարտականութիւն կը սեպենք թուղթին յանձնել կարգ մը խորհրդածութիւններ եւ թելադրութիւններ, յուսալով որ Միութիւնը աւելի հետեւողական դառնայ այս ճամբուն վրայ։ Թօթուէ սովորամոլութիւնը եւ սթափի գործնապէս։

1. Զափազանց խեղճ գումար է ինչ որ տրամադրած են ...ավրէզքի։ Որքան կը յիշենք, Բարեգործականը տարիներ առաջ յանձն առած էր երե՞ք թէ հինգ հազար տոլար յատկացնել, Նահր-էլ-Օմարի գաղթականներուն Հայաստան փոխադրութեան։

Ջուրը ինկաւ փոխադրութեան խնդիրը, Երեւանի կտրուկ մերժումին վրայ։ Եւ Վասպուրականի ծանօթ Նահանջին վերջին մնացորդները դատապարտուած էին փճանալու Նահր-էլ-Օմարի ճախճախուտքին մէջ, երբ միջոց գտնուեցաւ զանոնք մաս-մաս փոխադրելու դէպի հիւսիս, Սիլվանի շրջանը (Մուսուլ) եւ կապելու հողին։ Մօտ հազար հոգի արդէն տեղաւորուած են նորաշէն տնակներու մէջ, բայց կը կարօտին լուրջ օգնութեան։ Լծկանի, գործիքներու, ընտանի անասուններու եւ սերմնցուի։ Յետոյ անհրաժեշտ է փոխադրել նաեւ մնացեալները։

Այնպէս որ, Բարեգործականին կ'իյնայ գոնէ լրացնել իր առաջին յանձնառութիւնը։

2.— Փափուկ խնդիր է հարիւր որբերու Ֆրանսա փոխադրութեան ծրագիրը։

Նախ, կը թուի թէ Բարեգործականը տակաւին լրիւ տեղեկութիւն չունի Մակեդոնիոյ որբերու կացութեան մասին։ Այլապէս չպիտի պահանջէր 15-18 տարեկան տղաք։

Անցեալ մարտէն ի վեր, երբ յուզեցինք այս խնդիրը, ներկայացուցինք ոչ միայն անոնց տաժանելի կեանքը, այլ և զբաղումը։ Անցեալն ու ներկան եւ աշխատանքի պայմանները։ Մինչեւ իսկ տարիքը։ Անոնք տարիներ առաջ արձակուած են որբանոցներէն, իբրեւ չափահաս, եւ Ամերիկացիներու կողմէ տեղաւորուած՝ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ գիւղերուն մէջ, յոյն հողագործներու քով, ծխախոտի մշակութեան համար։ Այնպէս որ, այսօր շատ քիչեր կան 18-20 տարեկան։ Իսկ մեծամասնութիւնը կը տարուբերի 21-27ի միջեւ։

Երկրորդ, ինչո՞ւ Ֆրանսա փոխադրել եւ ոչ Սուրիա-Լիբանան, քանի որ «դիւրութիւններ կը ստեղծուին»։ Բոլորն ալ ծխախոտի մասնագէտներ են, եւ ամէնէն առաջ հիւրընկալ երկիրն է որ պիտի օգտուի, տնտեսապէս։ Իրենց հասած օրն իսկ պատրաստ են գործի կպուելու։ Եւ վարժուած՝ օրական 18-20 ժամ աշխատելու։

Թերեւս անհրաժեշտ չըլլայ վեց հարիւրն ալ փոխադրել (կարելի է ստուգել վերջնական ցուցակը)։ Թերեւս հարիւր հոգի կամ աւելի տեղաւորուին Յունաստանի կեդրոն քաղաքներուն մէջ։ Իսկ մնացեալին համար լաւագոյն կարգադրութիւնը պիտի ըլլար բաժնել Հայաստանի եւ Սուրիոյ միջեւ։ Այս գործը կը պահանջէ արագութիւն եւ լուրջ աշխատանք։

Իսկ եթէ արդէն կարգադրութիւններ եղած են հարիւրին համար, այն ատեն իրաւունք ունինք հարցնելու թէ ի՞նչ պայմաններ կնքուած են, որպէսզի այս տղաքը չդատապարտուին նախորդներու վիճակին։ Զդառնան տեսակ մը ճորտեր՝ Ֆրանսայի այս կամ այն գիւղի ագարակին մէջ։ Իրարմէ բոլորովին բաժնուած, մէկ-մէկ նետուած անկիւն մը։

Հաստատ ապահովութիւն ստացա՞ծ են եթէ ոչ համախումբ, գոնէ երկուքով-երեքով միասին տեղաւորելու, քիչ շատ ծանօթ շրջաններու մէջ։ Եւ կատարա՞ծ են ո՛րեւէ խորհրդակցութիւն։

Վերջին տարիներու ընթացքին, մօտ հազար որբեր բերուած են պայմանագրութիւններով, եւ անոնց առնուազն մէկ երրորդին հետքերը կորսուած են գրեթէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ԲԱՆԻ ԴԷՄ ՈՒՂՂՈՒԱԾ Է ՊԱՅՔԱՐԸ

«Յուսաբեր» կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (16 յունիս).

— «Բարեգործականի հիմնադրումէն տարիներ վերջ ժամանակի ռուս դեսպանը Թուրքիոյ մէջ համակրանքով այս Միութեան մասին Պոլսէն կը տեղեկագրէր Պետրոկրատ յայտնելով, որ Միութիւնը ստեղծուած է հակազդելու համար դաշնակցութեան գործունէութեան։ Դեսպանը խորհուրդ կուտար ճիշդ նոյն նկատումներով դիւրութիւններ ստեղծել այս Միութեան գործունէութիւնը ծաւալելու համար նաեւ Անդրկովկասի մէջ։

Իր այս հիմնական նպատակին Բարեգործականը հաւատարիմ մնաց իր հիմնադրման օրէն մինչեւ այսօր։ 25 տարի անընդհատ ան յամառօրէն պայքար մղեց դաշնակցութեան դէմ՝ միշտ հաւատարիմ այն նեղմիտ ու հակադաշնակցական ոգիին, որ ռամկավարութեան յատկանիշը կը կազմէ։

«Անկուսակցական» Բարեգործականը փարիզի մէջ կը տօնէ՝ Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը, որովհետեւ այս տարեդարձին մէջ կը տեսնէ դաշնակցութեան «մահը»։

«Անկուսակցական» Բարեգործականը Գահիրէի մէջ իր հանդիսավայրէն փողոց կը նետէ եռագոյնը, որովհետեւ եռագոյնի մէջ դաշնակցութեան «յաղթութիւնը» կը տեսնէ։

«Անկուսակցական» Բարեգործականը իր բոլոր հանրային ձեռնարկներուն մէջ միշտ այն ուժերուն հետ է, որոնք դաշնակցութեան դէմ են։

«Անկուսակցական» Բարեգործականը իր մէջ ուժ կը զգայ մինչեւ իսկ դրամապէս զինելու ռամկավար մամուլը՝ ա՛լ աւելի յաջողապէս պայքարելու համար դաշնակցութեան դէմ։

... Մանուկ պէտք է ըլլալ հաւատալու համար այն յիմար բամբասանքին, թէ դաշնակցութիւնը պայքար կը մղէ Բարեգործականին դէմ։ Այս բամբասանքը շուկայ կարող են հանել վարձու գրիչները միայն, որոնց հիմնական յատկանիշն այն է որ իրենք իսկ չեն հաւատար իրենց գրածին։ Իսկ Բարեգործականը, դժբախտաբար, ունի այդ գրիչներէն, որոնց մեծաւորը որբերու պնակէն ամիսը 10,000 Ֆր. կը ստանայ (... որբ խնամելո՛ւ համար), իսկ փոքրաւորը առժամաբար կը գոհանայ ասկէ աւելի համեստ գումարով, օր մը հազարներուն ձեռք երկարելու համար։

Եւ ինչո՞ւ պիտի պայքարէր դաշնակցութիւնը Բարեգործականին դէմ, եթէ երբեք այս միութիւնը իրապէս չէզոք հաստատութիւն մը ըլլար եւ իմկապէս հակադաշնակցական ոգի չունենար։ Այո՛, դաշնակցութիւնը կը պայքարի, բայց ո՛չ Բարեգործականի՝ այլ այս ոգիի, կը պայքարի ո՛չ թէ անոր չէզոքութեան, այլ անոր կուսակցականութեան դէմ։

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՎԷՃԸ

Վատիկանի եւ իտալական կառավարութեան միջեւ, ո՛չ միայն տակաւին որ եւ է համաձայնութիւն չէ գոյացած, այլ նոյն իսկ պաշտօնական բանակցութիւններ չեն սկսած։ Ցարդ, երկու կողմերու միջեւ փոխանակուած ծանուցագրերը կարգ մը ճշդումներ կ'ընէին վերջին միջադէպերու եւ ցոյցերու մասին։ Երկու կողմերն ալ զգուշացած են հիմնական հարցին մօտենալէ եւ կասկած կայ որ յարաբերութեանց այս եղանակը տեւէ երկար ատեն։

Եթէ ուրեմն, վէճը այս կերպով վերջանայ, կաթոլիկ հաստատութեանց փակ մնալովը ֆաշիստ կառավարութիւնը յաղթականած կ'ըլլայ, ինչ որ հաճոյքով չեն դիտեր վատիկան եւ կառավարութեան այս ձգտումները կը նկատէ անբարեացակամութիւն։

Պարզ կը թուի ըլլալ թէ հիմնական հարցին մասին, իտալական կառավարութիւնը անխախտ պիտի մնայ իր տեսակէտին վրայ եւ արդէն, որ եւ է տրամադրութիւն ցոյց չի տար զիջումներ կատարելու։

⁂ Վատիկանի ուղղուած ծանուցագրով մը, իտալական կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ քննութիւններ կը կատարուին, երեւան հանելու համար Պապին ուղղուած անարգանքներուն եւ կրօնական հաստատութեանց դէմ գործուած բռնութեանց հեղինակները։ Իտալիա իր ծանուցագրին մէջ յոյս կը յայտնէ թէ վատիկան պարսաւի պիտի ենթարկէ Ջաղրէպի եպիսկոպոսին նամակը, որ անարգական է իտալական կառավարութեան համար ու կը հրաւիրէ վատիկանը որ չօգտագործէ կարգ մը կրօնական հաստատութեանց անձեռնմխելիութիւնը, զանոնք վերածելու համար գրգռութեան եւ խռովութեան բոյներու։ Իտալիա պէտք չի տեսներ վէճի ենթարկելու երիտասարդ կաթոլիկներու կազմակերպութեանց դէմ գործադրուած միջոցները սակայն տրամադրութիւն կը յայտնէ բանակցութիւններ կատարելու վէճը լուծելու համար։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները .—

Ս. Տիրատուրեանի հանգանակածը (Մարսէյլ)	707.—
Յունիս 24ի գումարը	5863.35
Ընդհ. գումար	6570.35

×

... Խմբագիր «Յառաջ»ի

Մարսէյլ, 23 Յունիս.— Երկար ժամանակ է որ սրտի խոր յուզումով կը կարդամ Յառաջի մէջ մակեդոնիոյ որբերուն, նախկին բախտակից ընկերներուս թշուառութիւնը։

Այո՛, ո՛րը, ամէն մէկ ընտանիքէ մէկ մէկ բեկորներ։ Բառ մը որ կը յիշեցնէ անցեալին սարսափները։

Ներկայիս օտար ափերու վրայ կ'ողբանք մեր եղբայրներուն թշուառութիւնը։

Ահաւասիկ վրայ հասաւ նաեւ Ջանգեզուրի աղէտին դժբախտ լուրը։

Անմիջապէս գաղափարը յղացայ գէթ մակեդոնիոյ որբերու անունով անձնական հանգանակութիւն մը կատարել։ Իրաւասութիւն չունէի առանց վաւերագրի, սակայն Հայ թէ ֆրանսացի, որու որ դիմեցի, բոլորն ալ ծանօթներս ըլլալով, դիւրութեամբ կատարեցի այս չնչին պարտականութիւնը։

Պիտի խնդրէի որ բարի ըլլայիք հրատարակելու ցանկը։

Նամակիս հետ ներփակ կը ղրկեմ ձեր անունով Քռէտի Լիոնեի վրայ չէք մը, 707 (եօթը հարիւր եօթը) ֆրանք։

Պէյլէր Պէյի
Արհեստանոց կրթարանի նախկին սաներէն՝
Սերոբէ Տիրատուրեան (Մարգարեան, *Ակնցի*)։

Խ Մ Բ.— Ցանկը կը հրատարակուի առանձին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՀՈՒՎԸՐԻ

Ֆրանսական կառավարութիւնը երկար ու մանրամասն քննութենէ յետոյ, պատրաստեց իր պատասխանը Հուվըրի առաջարկին եւ զայն յանձնեց ամերիկեան դեսպանին։

Նախարարաց խորհուրդին մէջ, ելեւմտական նախարարը երկարօրէն բացատրեց իր տեսակէտը եւ երկար վիճաբանութենէ մը վերջ կարելի եղաւ համաձայնիլ պատասխանին բովանդակութեան մասին։

Ֆրանսա իր պատասխանին մէջ, կը շեշտէ իր հաշտարար ոգին եւ իր բարի տրամադրութիւնները՝ ի նպաստ տնտեսական վերականգնումի՝ միջազգային գործակցութեան համար, սակայն միւս կողմէ դիտել կուտայ Հուվըրի առաջարկին ելեւմտական անդրադարձումները Ֆրանսայի տնտեսական կեանքին վրայ։ Եւ այս պատճառով ալ կը պահանջէ որ ամբողջութեամբ պահպանուին Եընկի ծրագրին տրամադրութիւնները եւ կ'առաջարկէ որ այդ ծրագրին հիման վրայ, Գերմանիոյ կողմէ Ֆրանսայի վճարուելիք գումարները փոխանցուին Միջազգային հատուցմանց Դրամատան որ ազատ է իր պատասխանատուութեամբ եւ իրեն յանձնուած գումարներուն վրայէն վարկ բանալու Գերմանիոյ, օգնելու համար անոր տնտեսական վիճակի բարւոքման։

Երէկ կէսօրէ վերջ, վարչապետը՝ Լավալ ընդունեց ամերիկեան դեսպանը՝ որուն յանձնեց Ֆրանսական կառավարութեան պատասխանը։

Իսկ արտաքին Նախարարը Պրիան նոյն պատասխանը հեռագրեց Ուաշինկթընի ֆրանսական դեսպանին, որ զայն պիտի յանձնէ Միացեալ-Նահանգներու Նախագահին։

Հուվըրի առաջարկը եւ պետութիւնները

Անգլիոյ Նախարարական խորհուրդը երկարօրէն զբաղեցաւ Հուվըրի առաջարկին տրուելիք պատասխանով։

Ելեւմտական Նախարարութիւնը մանրամասն քննութեան ենթարկած է առաջարկը ու թէեւ վարչապետը եւ հանրային կարծիքը նպաստաւոր ու տաք ընդունելութիւն էին ըրեր, սակայն քննութիւնը երեւան կը բերէ թէ Անգլիա բաւական ծանր մնասներու պիտի ենթարկուի, եթէ Հուվըրի ծրագիրը ընդունուի եւ գործադրուի։

Պելճիքայի ծերակոյտը երկարօրէն զբաղեցաւ հարցով։ Արտասանուած ճառերէն յայտնի կ'ըլլայ թէ Պելճիքա հաճոյքով չէ որ կը դիտէ Ամերիկեան այս նորութիւնը, քանի որ անոր կիրարկումը՝ իրեն պիտի արժէ 700 միլիոն պելճ ֆրանքի կորուստ մը։

Իտալիա սկզբունքով նպաստաւոր ընդունելութիւն ըրաւ առաջարկին։ Սակայն իր պատասխանին մէջ կ'արձանագրէ կարգ մը վերապահումներ՝ մանաւանդ որ Իտալիա մտահոգուած է Գերմանիոյ վարած քաղաքականութեամբ կեդր. Եւրոպայի մէջ։ Իտալիա կը յայտնէ թէ երբեք չպիտի ուզէ որ իր շահերը վտանգուին, այն պարագային ուր Գերմանիա օգտագործելով մէկ տարուան վճարման դադարը, իյնայ քաղաքական հետապնդումներու ետեւէն։

Ռումանիոյ քաղաքական շրջանակները եւ հանրային կարծիքը նոյնպէս, տաք ընդունելութիւն ըրին Հուվըրի առաջարկին, զայն նկատելով մեծ օժանդակութիւն մը Եւրոպայի տնտեսական վերականգնումին համար։ Սակայն կառավարութիւնը վերապահած է իր պատասխանը, մինչեւ որ քննութիւնը երեւան հանէ թէ ի՛նչ անդրադարձում պիտի ունենայ իր ելեւմուտքին վրայ.

Յունաստան կարգ մը վերապահումներով կը պատասխանէ Հուվըրի։

Իսկ բոլշեւիկեան «Իսվէստիա» թերթը կը գրէ.— Գերման յեղափոխութենէն սարսափած, ամերիկեան դրամատիրութիւնը կ'որոշէ ամրացնել եւ փրկել Գերմանիան, բայց նախագահ Հուվըր կը սխալի եթէ կ'ենթադրէ թէ կարելի է դրամատիրութիւնը փրկել տագնապէն, 240 միլիոն տոլարով, տարեվճարը զոր Եւրոպա պիտի հատուցանէ Ամերիկայի եւ զոր կը մերժէ ժամանակաւոր կերպով։

«Իզվեստիա» կը յիշէ թէ Ֆրանսա Գերմանիայէն կը ստանայ 400 միլիոն մառք աւելի քան ինչ որ կը վճարէ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի, ու կը կարծէ թէ Ֆրանսայի վրայ ի գործ դրուած ճնշումը անխուսափելի կերպով երեւան պիտի բերէ քաղաքական կռիւ մը, որ աւելի պիտի սաստկացնէ կայսերապաշտ պետութեանց հակամարտութիւնները։

Գերմանեւռումէն առեւտրական դաշնագիրը

Ինչպէս գրեր էինք, Գերմանիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ կատարուող բանակցութիւնները առեւտրական դաշնագրի մը կնքման համար, վերջացան։ Դաշնագիրը հրատարակութեան պիտի տրուի անմիջապէս որ արձանագրուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։ Ռումանիայէն Գերմանիա ղրկուած գարիի եւ եգիպտացորենի մաքսատուրքին վրայ հարիւրին 60 զեղչ կատարուած է։

Պայմանագրութիւնը չի պարտադրեր Գերմանիոյ որ որոշ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ ԿԱՐՄԻՐ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏՈՒՆՆ ԱԼ ՓԱԿԵՑԻՆ

«Խորհ. Հայաստան» (Երեւան) եւ «Պրոլետար» (Թիֆլիզ) երկու կարեւոր յօդուածներ նուիրեցին վերջերս ազգային հարցին։ Առաջին թերթին մէջ Օթեանն է, որ, «Կենտկոմին կից ազգային փոքրամասնութիւններու խորհրդակցութեան» միջոցին խստութեամբ կը քննադատէ «Հայկական նացիոնալիզմի արտայայտութիւնները»։ Երկրորդ թերթին մէջ Աղասի Վարդանեանն է, որ, «սողացող թեքումների կոնկրետ արտայայտիչների դէմ» խորագրին տակ կրակ կը տեղայ ազգայնական այն տրամադրութիւններուն դէմ, որոնք երեւան եկեր են «Հայկական իրականութեան մէջ»։ Այս յօդուածը պատկերազարդուած է քանի մը ծաղրանկարներով։ Այսպէս ակնոցաւոր ու ճաղատ մտաւորական մը, դպիրի ձեւով ձեռքերը բացած, կը գանգատի.

— «Եղբայր, մեզ ավտոնոմիա (ինքնավարութիւն) է հարկաւոր, թէ չէ՝ «նրանց» մէջ մենք կը կորչի՜նք...։ Կը կորչինք, ասում եմ, ախր ինչո՞վ էր մեղաւոր էս մեր խեղճ դժբախտ Հայարտունը...»։

Ուրիշ ծաղրանկար մը ցոյց կու տայ երկու բանուորներ, որոնք կը գանգատին ակումբի մը տնօրէնին.

— «Ընկեր, ինչո՞ւ հայերէն լեզուներով լոզունգներ չկայ» (պատերի վրայ)։

— «Հայերէնս ո՞րն է, ո՞րտեղից էս ձեզ համար հայերէն լեզուով լոզունգ գրող գտնեմ»։

Ուրիշ մը նոյն հարցումին կը պատասխանէ.

— «Դուք մի՛ք մոռանայ, որ Վրաստանում էք ապրում եւ պէտք է վրացերէն գիտենաք, հայերէնն ի՞նչ էք անում...»։

Եւ վերջապէս ուրիշ ծաղրանկար մը, որ կը ներկայացնէ մեծ գլուխ շուն մը։ Ապահովաբար կը խորհրդանշէ Ռուսը, որ լեզուն դուրս կախած, պատի մը վրայ կը տեսնէ հայերէն, վրացերէն գրուած խօսքեր, ու կ'ըսէ.

— «Էլի շան լեզուով է գրած, մարդ ոչինչ չի հասկանում»։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՕԹԵԱՆ

Քանի մը մէջբերումներ Օթեանի գլխաւոր տրտունջներէն.

— «Եթէ վերցնենք այնպիսի օրգանների աշխատանքն, ինչպիսին է առողջապահական գործավարութիւնը, աշխատանքի գործավարութիւնը, հողային գործավարութիւնը, եւ այնպիսի կարեւորագոյն շրջաններ, ինչպիսին է Ղարաքիլիսայի, Ախտայի եւ Բասարգեչարի կազմակերպութիւնները, կարելի է ասել, որ այդ օրգաններն ու կազմակերպութիւնները յաճախ մոռացութեան են տալիս, որ իրենք աշխատում են Հայաստանի պայմաններում, որտեղ Հայերի հետ միասին ապրում են նաեւ այլ ազգութիւններ։ Դա ըստ էութեան հայկական նացիոնալիզմի արտայայտութիւն է Հայաստանի այլ ազգութիւնների հանդէպ։ Դրանով իսկ մեր ընկերները ենթարկւում են դասակարգային թշնամու տրամադրութիւններին, օգնում են Դաշնակների քարոզութիւններին։ Այս տեսակէտից չի կարելի բաւարար համարել նաեւ մեր մամուլի, մասնաւորապէս կենտրոնական օրգան «Խորհ. Հայաստան»ի աշխատանքը։ Թերթը քիչ է զբաղւում ազգային քաղաքականութեան հարցերով»։

ՊԱՏՃԱՌԸ՝ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐՈՒ ԹՈՒԱԿԱՆ ՆՈՒԱԶՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յետոյ Օթեան, քննելով այս երեւոյթին պատճառը, կը տեսնէ որ ազգայնականութիւնը տարածուած է նաեւ Ռուսերու եւ Քիւրտերու մէջ եւ ատոր պատճառ կը համարի այն որ ազգային փոքրամասնութիւններուն մէջ կուսակցականները փոքր թիւ մը կը կազմեն, կոմունիզմը թուական աճում ցոյց չի տար, մասնաւորապէս Քիւրտերն ու Ռուսերը չեն միանար կուսակցութեան։ «Չի կարելի հանդուրժել, կ'աւելցնէ Օթեան, որ Ղարաքիլիսայի եւ Դիլիջանի շրջանների ոչ մի ռուսական գիւղում կուսբջիջ չկայ, իսկ Ղարաքիլիսայի շրջանի Նիկիտինի եւ Վասկրեսիրոսկա գիւղերում չկայ անգամ մի կոմունիստ։ Համարեա նոյն դրութեան մէջ է Ախտայի շրջանը։ Աւելի լաւ չէ դրութիւնը նաեւ միւս շրջաններում։ Ազգային փոքրամասնութեան տիպիկ մի շրջանի Վեդու կազմակերպութիւնը բնաւ չի աճել»։

Յետոյ կ'ողբայ, որ Քիւրտերը կուսակցական մարդ չունին։ Ապարանի «հսկայական» քիւրտ բնակչութենէն 32 հոգի միայն կուսակցական է, իսկ Թալինի քիւրտ բնակիչներէն միայն 7 հոգի։ Այս է պատճառը որ, կ'եզրակացնէ Օթեան, ազգային հոսանքը կը զօրանայ ժողովուրդին մէջ։ Եւ ասկէ՝ կը տուժէ հաւաքական գիւղատնտեսութեան քաղաքականութիւնը։ Հայաստանի ռուս եւ թուրք գիւղացիները չեն ուզեր մտնել կոլխոզներու մէջ։ Ոմանք պատճառ կը համարին այն որ Հայաստանի ռուս եւ թուրք գիւղացին շատ յետամնաց է, բաղդատմամբ հայ գիւղացիին։ Օթեան կը կարծէ թէ պատճառն այն է որ կուսակցական աշխատանք կատարուած չէ անոնց մէջ, բնաջնջելու համար ազգայնական տրամադրութիւնները։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏՃԱՌԸ ԿՐԹԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԷՆ

Օթեան ազգային փոքրամասնութիւններու ինքնամփոփման եւ կուսակցութեան հանդէպ անոնց անտարբերութեան պատճառ կը համարի դպրոցներու վիճակը։

— «Առանձնապէս վատ է քրդական դպրոցների դրութիւնը, դուրս է գալիս որ ամբողջ Ապարանի շրջանում խորհրդային իշխանութեան տասը տարուան գոյութեան ընթացքում քրդական գիւղերում կառուցել է... մի դպրոց»։

Յետոյ կ'անդրադառնայ քրդական գրականութեան, զայն վարելու համար կոմունիստօրէն։

— «Մենք ստեղծեցինք քրդական այբուբենը, դրանով իսկ մենք յատուկ էջ ենք բաց արել այդ ժողովրդի պատմութեան մէջ եւ ոտքի ենք կանգնեցնում մի ամբողջ ժողովուրդ։ Սակայն դեռ եւս քրդերէն ոչ մի դասագիրք կամ այլ լուրջ գիրք չկայ։ Կարեւոր է քրդական թատրոնի հարցը, ասում են թէ արդէն քրդերէն պիէսներ կան»։

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Անդրադառնալով Հայաստանի առողջապահական հոգերուն, Օթեան կ'ամբաստանէ առողջապահական գործավարութիւնը, որ «հայկական նացիոնալիզմի տրամադրութիւն» ցոյց կու տայ՝ երբ չի զբաղիր թրքական շրջաններու եւ թուրք բնակչութեան առողջութեամբ։ Բասարգեչարի, Ղափանի, Դիլիջանի եւ Վեդիի շրջաններուն մէջ Թուրքերուն ոչ մէկ առողջապահական օժանդակութիւն ցոյց կը տրուի։

ԻՍԿ Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԱՂԱՍԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Աւելի խիստ կ'արտայայտուի այս մեր «գրականագէտը»։

Ան նախ կը բացատրէ թէ ի՛նչ է «տեղական նացիոնալիզմը»։

— «Մեռնող դասակարգերի դիմադրութիւնը պրոլետարիատի դիկտատուրայից, նրանց ձգտումն առանձնանալու իրենց ազգային պետութեան մէջ»։

Ստալինի այս սահմանումը տալէ յետոյ, Վարդանեան կ'աւելցնէ.

— «Մեր իրականութեան համար խօսքը գլխաւորապէս ջախջախուած հայ բուրժուազիայի, վրացի բուրժուազիայի, թուրք բուրժուազիայի մասին է, այդ ազգութիւններին պատկանող թափթփուկները, կալուածատէրերը նոյնիսկ մեր շարքերում փորձում են դուրս գալ Անդրկովկասեան Ֆեդերացիայի դէմ։ Սեւ շովինիզմի, խայտառակ նացիոնալիզմի թոյնով վարակուած, «ուկլոնիստների» արսենալից վերցրած մի քանի «սկզբունք»ներով զինուած՝ հայկոմկուսի նախկին ղեկավարութեան փորձերը «ինքնապարփակ» դրութիւն ստեղծելու Հայաստանի շինարարութեան եւ արդիւնաբերութեան համար»։

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՑԻՈՆԱԼԻԶՄ»

Վարդանեան քանի մը օրինակներ կը յիշէ «հայկական իրականութենէն»։ Այդ օրինակները բաւական յատկանշական են.

— «Վերցնենք նախկին Հայ Արուեստի Տան լուծման, նրա հաստատութիւնների վերակազմութեան խնդիրը։ Մի՞թէ չգտնուեցին մարդիկ, նոյնիսկ «մարքսիստներ», որոնք «սրտի անհուն կսկիծով» ընդունեցին «դժբախտ Հայ Արուեստի Տան» վերակազմութիւնը։ Ո՞ւմ յայտնի չէր, որ Հայարտան գոյութիւնը, նախկին կղզիացման, մասսաներից կտրուածութեան պայմաններում ոչ մի չափով չէր համապատասխանում մեր այսօրուայ թափին։ Ո՞ւմ յայտնի չէր, որ նոյնիսկ ծիծաղելի է, խորթ ու մեր խորհրդային ամբողջ սիստեմին անհարազատ «Հայ Գրողների Միութեան» առանձին գոյութիւնը, նրա կտրուածութիւնը ամբողջ Վրաստանի Խորհրդային Գրողների Միութիւնից։ Եւ ի՞նչ զարմանալի բան կայ նրանում, որ մեր գրողները ցանկացան այդ նախկին «Հայ Գրողների Միութիւնը» մտցնել Վրաստանի Գրողների Ֆեդերացիայի մէջ, որպէս նրա հայկական սեկցիան։ Բայց արի տես, որ գտնուեցին նոյնիսկ վաստակաւոր «մարքսիստներ», որոնք գրողների ընդհանուր ժողովում դուրս եկան պաշտպանելու «դժբախտ Հայարտան» գոյութիւնը, հայ գրողների «ավտոնոմիան» չգիտենք ում յարձակումներից։ Ընկ. Ղարաջեանի ելոյթը հայկական սեկցիայի ընդհանուր ժողովում, այդ «ավտոնոմիայի» պաշտպանի դերում, մեր կողմից հէնց այդպէս էլ որակւեց, որպէս ազգայնական-մենշեւիկեան մի ելոյթ։ Ղարաջեանը «կասկածում էր», որ մեզ՝ մտնելով Վրաստանի Գրողների Ֆեդերացիայի մէջ, որպէս նրա հայկական սեկցիան՝ կ'աջողուի պահել մեր «ավտոնոմիան»։ Ինչո՞ւ, հասկանալի չէ։ Բայց մի՞թէ այդ «կասկածը» ազգայնական տրամադրութեան հէնց մի ցայտուն արտայայտութիւն չէ, մի՞թէ ազգայնական-նացիոնալիստական մոտիվներ չէին ղեկավարում բոլոր նրանց, ովքեր առաջարկում էին պահել Հայարտան նկարչական սեկցիան անփոփոխ, որովհետեւ, իբրեւ թէ, հայ նկարիչները չեն կարող միասին աշխատել վրացի, ռուս, թուրք նկարիչների հետ։ Ո՞ւմ համար պարզ չէր, որ Հայարտան նկարչական սեկցիայի առանձին գոյութիւնը դա վաղուց արդէն անախրոնիզմի բընոյթ էր ստացել»։

Այս հատուածը իր ամբողջ հասակով դրինք այստեղ, որովհետեւ շատ բան կը՛ պատմէ ան։ Յետոյ Վարդանեան ցոյց կու տայ ազգայնական տրամադրութիւններու աճումը դպրոցներու մէջ։ Եւ կը պատմէ դէպքեր։ կը յիշէ Շահումեանի շրջանին մէջ Դաշնակցականներու քարոզութիւնները, արգիլելու համար շրջանային կեդրոնը փոխադրել Սարվան թրքական գիւղը։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Երկու հոսանք կայ Հայաստանի մէջ։ Երեկուան ջերմեռանդ եւ թթու կոմունիստներէն ոմանք արթնցած են հիմա, տեսնելով որ Ռուսիա ի՞նչ խաղ կը փորձէ փոքր ժողովուրդներու գլխուն։ Եւ խուլ պայքար մը սկսած է, երեւոյթները ծածկելու ստիպման թաքուն կռիւ մը հայ եւ ռուս ուժերու միջեւ։ Դժբախտաբար Երեւանի մէջ ուժեղ են «կոմունիստ» կոչեցեալ ռուսացած Հայերը։ Այնպէս որ վախճանը, միշտ եղերական, անակնկալ մը չէ մեզի համար։

ՔԱՂՀԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅԷՆ

“ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ„

«Էլ Նիտա» արաբերէն թերթին Հալէպի թղթակիցը իր թերթին գրեց կարգ մը անճշտութիւններ, Հայերու մասին։ Թղթակիցը կը յիշէ թէ «Հայերը երկրին թշուառութիւն եւ անօթութիւն բերին»։

Արդէ՞օք։ Մեր կարծիքով Հայերը այս երկիրը բերին իրենց հետ արհեստներ, վաճառականութիւն, երկրագործութիւն եւ ուրիշ զբաղումներ, զորս սուրիական երկրամասը երբե՛ք տեսած չէր Օսմանեան Կայսրութեան շրջանին։ Ֆրանսացիներու կողմէ այս երկրին մէջ «հայկական օճախ» մը հաստատելու գաղափարն ալ մտացածին է։ Հայերը ակնարկուած շրջանին, Վերին Ճեզիրէի մէջ կը պարապին մանր առեւտուրով, արհեստով եւ երկրագործութեամբ. բան մը որ կը սատարէ այս երկրին տնտեսական զարգացման։ Ինչ կը վերաբերի Հայերուն ընդարձակ հողեր, պարտէզներ եւ գիւղեր ցրուելու հարցին, կը բաւէ ըսել որ եթէ դարերէ ի վեր անմշակ թողուած հողերը Հայերու կողմէ չմշակուէին, այդ հողերը պիտի մնային դարձեալ երեսի վրայ, առանց շահագործումի։ Իսկ պարտէզ դրուելու հարցին գալով, կրնանք բացարձակօրէն ըսել, թէ, Վերին Ճեզիրէի մէջ ոչ թէ պարտէզ, այլ թուփ մը իսկ չկար։ Եթէ Պ. Թղթակիցը կ'ակնարկէ իր տեսած պարտէզներուն, անոնք ալ, այս քանի մը տարուան ընթացքին Հայերու ջանքով եւ աշխատանքով յառաջ եկած են։

Թղթակիցը կը գրէ,— «Հայերը ամենալաւ գիւղերու վրայ տուներ կը շինեն, եւ կառավարութիւնը պետական սնտուկը լայն բացած է անոնց առջեւ»։ Այո՛, իրա՛ւ է Հայերը տուներ կը շինեն փորելով բարձունքները, եւ իրենց «արիւն-քրտինքը» խառնելով այդ ժայռերուն, մեծով պզտիկով։ Իսկ պետական սնտուկը անոնց բան չի վճարեր. ոչ իսկ սանթիմ մը։ Շինուած տուներուն հողը Ազգերու Դաշնակցութիւնը ինքը կը գնէ տեղացիէն եւ կու տայ հայ ժողովուրդին, քանի մը տարուան մէջ գինը վճարելու պայմանաւ։

Պ. Թղթակիցը կ'ըսէ թէ «Հայերը ոչ տուրք կը վճարեն, եւ ոչ ալ աւելորդ ծախքեր ունին»։ Մենք շատ լաւ գիտենք, թէ Հայերը պետական սնտուկին կու տան այնքան տուրք, որքան կու տայ տեղացին. իսկ աւելորդ ծախքի մասին չարաչար կը սխալի թղթակիցը. որովհետեւ Հայերը կարծուածէն շատ աւելի ծախքեր ունին։ Նախ՝ առհասարակ բոլոր Հայերը կը վճարեն բնակարանի վարձք անհամեմատ սուղ, մինչդեռ տեղացին զերծ է այս ծախքէն։ Երկրորդ՝ կը հոգան իրենց ընտանիքին ապրուստը եւ ներկայի պահանջներուն համաձայն հագուստը, երրորդ՝ կը վճարեն իրենց զաւկին դպրոցական թոշակը, չորրորդ, կը վճարեն դպրոցի շէնքերու վարձքերը։ Հասիչէ եւ Գամիշլի հաստատուած Հայերը եկան Թուրքիայէն եւ ո՛չ թէ արտասահմանէն։ Հայերուն «Հայրենիք» մը ստեղծելու խնդիրը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ հարստացնել, զարգացնել եւ բարգաւաճել այս երկիրը յօգուտ Սուրիոյ պետութեան։ Այս պարագան քանիցս հերքուեցաւ իրաւասու մարմիններու կողմէ, սակայն տեղացի խմբագիրները միշտ կ'արծարծեն վնասելով թէ մեզի եւ թէ իրենց երկրին։

Եթէ Վերին Ճեզիրէն Սուրիայէն պիտի անջատուի, անոր պատասխանատուն ամէն պարագայի տակ Հայերը չեն։ Այդ պետական կարգադրութիւն մըն է, որուն մէջ Հայերը ոչ ձայն կրնան ունենալ եւ ո՛չ ալ որեւէ կերպով ազդել։

Բոլոր այս խօսքերուն դէմ ունինք մենք ալ մեր տեսածները եւ գիտցածները ըսելու իրաւունքը.

Ա.— Խօսելով, քաղաքներու մէջ բնակութիւն հաստատած Հայերու մասին, հայ ժողովուրդը ամէն տարի հազարաւոր ոսկիներ կը լեցնէ տեղացի ժողովուրդին գրպանը։

Բ.— Նախապատերազմեան շրջանին եւ անկէ դարեր առաջ օսմանեան շրջանին, ամբողջ Պաղտատի երկաթուղագծի երկայնքը, եղած է ամայի անապատ մը, ուր քաղաքակրթութեան հետքն անգամ չէր տեսնուեր։ Իսկ այսօր, սկսեալ Հալէպի մօտիկ շրջաններէն մինչեւ Հասիչէ եւ Գամիշլի հայ գեղջուկ ժողովուրդը շէնցուց, ծաղկեցուց, պարտէզներ ու այգիներ տնկեր, գիւղեր հիմներ, արհեստներ տարածեր եւ օրհնութիւն մը դարձեր է։

Ուրեմն երկիրը կը բարգաւաճի, կը զարգանայ տնտեսապէս, եւ օտար (թուրք) դրամ կը մտնէ երկրէն ներս։ Այսօր Սուրիոյ որ մասը որ երթաս, կը գտնես ամէն յարմարութիւն։ Պարզ կօշիկ մը կարել տալու համար մղոններով ճամբայ քալելու, քաղաք երթալու պէտք չկայ։ Ամէն վայրկեան կօշկակարը քովիկդ է, կրնաս ուզած վայրկեանիդ գտնել ամէն ինչ որ կը գտնուի քաղաքներու մէջ։

Մենք անհերքելի կը գտնենք մեր արաբ պաշտօնակցին ընթացքը, որ կը ծառայէ միտքերը պղտորելու։

Տակաւին երէկ Թուրքին մանգաղը հաւասարապէս կը հնձէր թէ «Օսմանցի» Արաբը եւ թէ Հայը։ Մեր արաբ բարեկամները գիտեն որ Հայերը երբե՛ք աչք չունին Սուրիոյ ո՛չ մէկ հողամասին, եւ այս երկիրը կը բնակին իբրեւ հիւրեր, մինչեւ որ մեզի համար ալ բացուին մեր հայրենիքին դռներ։ Այն ժամանակ, երբ հայ ժողովուրդը կը գտնէ իր հայրենիքը, գործն ու հաստատութիւնները, մենք կ'ըսենք ձեզ, — Մնա՛ք բարով ազնիւ արաբ ժողովուրդ։ Դուք մեզի հիւրասիրեցիք, ապաստան տուիք մեզի, մենք երբե՛ք չպիտի մոռնանք ձեզ, պիտի գրենք աս մէկն ալ մեր պատմութեան մէջ, որպէս զի մեր յաջորդ սերունդը կարդալով, միշտ յարգանք ունենայ արաբ ժողովուրդին հանդէպ։

ՄՇԱԿ

ՇԷՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայրենիք հետեւեալ թղթակցութիւնը ստացած է Տիթրոյթէն (Մ. Նահանգներ).

— Գաղութիս գործերը տարիէն աւելի է որ թոյլ են եւ օրը օրին անգործներու թիւը կը շատնայ, կան շատեր որ 13 ամիս է բոլորովին պարապ են եւ յոյս ալ չկայ թէ ե՛րբ պիտի կարենան գործ մը գտնել։

Երբեմնի շէն ու հարուստ Տիթրոյթի հայ հասարակութիւնը այսօր չափազանց ծանր տնտեսական ճգնաժամեր կ'անցընէ։ Բոլոր այն հայրենակիցները, որ կալուածներ ունէին, այսօր ամէնքն ալ կարելի է ըսել թէ կորսնցուցած են. 4էն 5000 տոլար կալուածին մէջ ունեցած դրամները փճացան. կան մատի վրայ քանի մը համրուածներ, որոնք տակաւին կը պահեն իրենց կալուածները. ցաւալի է ըսել որ վաղ թէ ուշ անոնք ալ կորսնցնելու հարկին տակ են. 13,000 տոլար արժէք ունեցող տուներ այսօր հրապարակի վրայ 5000 տոլարի իջած են եւ առնող չկայ։

Տիթրոյթի հայ գաղութը մօտ 15,000 կը կարծուի, սակայն Հայերը հաւաքաբար ոչինչ ըրած ունին թէ՛ առեւտրական գետնի վրայ եւ թէ՛ կարօտ հայրենակիցներու սպեղանի մը գտնելու համար։

Հազարէ աւելի Հայեր այսօր կառավարութենէն նպաստ կը ստանան. արդեօք այս պարագայով երբեք կը հետաքրքրուի՞ն գաղութիս ունեւորները եւ կամ Բարեսիրացներ ու Հայրենակցականներ։ Եւ ո՛չ մէկը, ի բաց առեալ հայ Կարմիր Խաչէն, որ իր ուժերու սահմանին մէջ հազիւ 20 ընտանիքներու ածուխ եւ մէկ քանի ամսուան նպարեղէն հայթայթած է։

Հայրենակիցներու տնտեսական տանջանքի հետ կայ նաեւ ուրիշ ցաւալի պարագայ մը, որ Հայերուս համար պատիւ չէ բերեր եւ թէ իսկապէս կարօտեալին ձեռքի պատառ հացը խլել ըսել է։ Կան բաւական թիւով Հայեր, որոնք լաւ վիճակ մը ունին, գտնուած են նոյն իսկ այնպիսիներ, որոնք 10էն 15 հազարի կարողութիւն ունեցած են եւ բաւական ժամանակ կառավարութենէն նպաստ առած են որպէս կարօտեալ։

Տիթրոյթ քաղաքի կառավարութիւնը տնտեսապէս կարօտ 50,000 անձերու նպաստ կը բաշխէ եւ հետզհետէ այս թիւը կը բարձրանայ. որոշ է որ կառավարութիւնը աչալուրջ կը հսկէ որ զինքը չխաբեն։

Գործերու այս թուլութեան մէկ պատճառն ալ մեքենականութեան զարգացումն է. Օրինակ. 1925 Ապրիլին, Ֆորտի գործարանը կ'աշխատէին 140 հազար գործաւորներ, որոնք օրական 8-9 հազար ինքնաշարժ կ'արտադրէին. 1929 ապրիլ ամսուն, Ֆորտը կ'արտադրէր նոյնպէս 8-9 հազար ինքնաշարժ օրական, բայց կ'աշխատէին 115 հազար գործաւորներ միայն։

1931 ապրիլ ամսուն, Ֆորտը արտադրած է օրական 7-7500 ինքնաշարժ, որոնց վրայ կ'աշխատէին 65 հազար գործաւորներ, միայն շաբաթը երեք օր աշխատելով։

Ֆորտ ինքնաշարժի մասերէն մէկուն վրայ, կ'աշխատէին ինը հարիւր գործաւորներ. Նոր օթօմաթիք երկու երեք մեքենայ բերին եւ այժմ նոյն մասին վրայ հազիւ 125 գործաւորներ կը բանին։

ՓՐՈՖ. ԵՈՐԿԱՅԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Պուքրէշէն կը գրեն թէ վարչապետ եւ ուսուցչապետ փրոֆ. Եորկայի ծննդեան 60ամեակի տօները պաշտօնապէս սկսած են յունիս 18ին եւ պիտի շարունակուին մինչեւ դեկտ. 6։

Յունիս 18ին, տօներու բացման առթիւ, տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը, որուն պաշտօնապէս կը մասնակցէր նաեւ հայ գաղութը։ Պուքրէշի մէջ, յատուկ պատուիրակութիւն մը ղրկած էր Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Գ. Հաճի Արթինեան, Յ. Ճ. Սիրունի, Տօքթ. Պէկեան, Տօքթ. Արտ. Տիրացեան, Արտ. Կիւրճեան, Պ. Լեւոնեան, Արտ. Թովմասեան, Վ. Բարակեան, Պ. Տէյիրմէնճեան, որոնք մշակութային միւս հիմնարկութեանց պատուիրակութիւններուն հետ խմբովին գացին ուսուցչապետ Նիքոլա Եորկայի բնակարանը։

Փրոֆ. Եորկայի սրահ մուտքը ողջունուեցաւ սրտաընդոստ ծափերով եւ կեցցէներով։ Յոբելենական յանձնախումբի նախագահ եւ ներքին փոխ նախարար Պ. Մունթէանու Րըմնիքի հրաւէրով առաջին անգամ խօսք առաւ յոբելենական կեդր. յանձնախումբի կողմէ դաւանութեանց փոխ նախարար Հայր Նաէ Փոփէսքու։ Յաջորդաբար ուղերձներ կարդացին Պ. Շթէֆան Փոփ՝ յանուն Լիկա Քուլթուրալայի, Քլուժի համալսարանին փրոֆէսէօրներէն մէկը, Քլուժի առեւտրական ակադեմիին ներկայացուցիչը, «Կընտիրէա» ընկերակցութեան ներկայացուցիչը։ Յաջորդ ուղերձը Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեանն էր ինչպէս նաեւ թեմական առաջնորդ Յուսիկ արքեպիսկոպոսի նամակը զոր կարդաց Պ. Ա. Թովմասեան։

Ահաւասիկ այդ ուղերձը.

— Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը, թարգմանը ըլլալով աշխարհի բոլոր ծագերուն վրայ ցրուած հայ ժողովուրդին, բոլոր հայ մշակութային հիմնարկութեանց, բովանդակ հայ մտաւորականութեան ու մամուլին կու գայ իր ողջոյնը բերել, յարգելի ուսուցչապետ, ողջունել սրբազան քրտինքը զոր քառասուն տարի թափեցիք ու անչափելի պտուղը ձեր տեսիլքներուն ու տքնութեանց։

եկեր ենք մենք ալ մասնակցիլ …ոնին՝ զոր ունմէն ժողովուրդը կը …նէ այսօր։

Որովհետեւ մերն ալ է տօնը։

Որովհետեւ ան տօնն է բարե…մի մը որ մեզ · սրտանց սիրեց, …ց մեզ մեր տառապանքին ու …ր հոգեկան արժէքներուն համար, …ց մանաւանդ այն ոգորումներուն …մար զոր մեր ցեղը մղեց ցեղ…ն ու դարերուն դէմ։

Որովհետեւ ան տօնն է բարե…մի մը՝ որ պրպտեց, գտաւ ու …խարհին ալ պատմեց այն հա…ստ քրտինքը զոր մեր ժողովուրդը …անեց դարերուն՝ եւ համեստ …ասումը զոր բերաւ մարդկային քա…քակրթութեան։

Ապրեցէք երկար, սիրելի ուսուց…պետ, ու թող չհատնի ձեր սրտին …րակը, ու չսպառի՛ լոյսը ձեր աչ…երուն»։

Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու …նկերակցութիւնը իր պատւոյ նա…գահին վաթսունամեակին առթիւ՝ …րկեց նաեւ գեղեցիկ փունջ մը, …զմուած վաթսուն ծաղիկներէ։

** Այս առթիւ Պուքրէշի ազգ. վարժարանն ալ իր հանդէսը ունե…ցաւ։ Խօսեցան տնօրէն Պ. Գ. Ղա…զարեան որ ծանրացաւ հայասէր …երկային վրայ, եւ ուսուցիչներէն Պ. Սրենց՝ որ ներկայացուց աշխա…տանքի հերոսը, եւ Պ. Երուանդ …յրապետեան որ շեշտեց հայրե…նասէրը։ Մասնաւոր հրաւէրով խօսք …առաւ նաեւ Պ. Յ. Ճ. Սիրունի՝ որ …երկայի մէջ ի վեր հանեց հաւա…տացեալը եւ տեսանողը, դասեր հա…նելով անոր կեանքէն պզտիկներուն …համար։ Մէջ՝ ընդ մէջ տեղի ունե…ցան երգեր եւ արտասանութիւններ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԴԱՆԱՅԵԱՆ ԿԱՐԱՍԸ

Պոլսոյ «Սօն փօստա» Թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— Այսօր այլեւս կառավարու…թիւնն ալ կը խոստովանի թէ եր…կիրը չի կրնար տոկալ 220 միլիոն …ոսկինոց պիւտճէի մը։ Ազգային ժո…ղովի ելմտական յանձնաժողովը մին…չեւ հիմա 40 միլիոն ոսկիի բաց մը …գտած է, բայց ոչ ոք կրնայ հա…ստատել թէ այս գումարը չպիտի …չէ որոշ չափով։

Ո՞ր գլուխներն են որ տարուէ տարի ծանրաբեռնած են պիւտճէն։ Պաշտօնեաներու թոշակը, որ 1926ին 50 միլիոն ոսկի էր, աստիճանաբար բարձրանալով, 1931ին 64 միլիոնի …հասաւ։

1928ի պայմանագրութեան վրայ, 18 միլիոն ոսկի ղրուեցաւ պիւտճէին մէջ, ի հաշիւ հանրային պարտքե…րու վճարման։ Բայց կառավարու…թիւնն ալ խոստովանեցաւ թէ երկրին վիճակը թոյլատու չէ այս գումարին վճարման։

Անցեալ տարի, կառավարութիւնը պայմանագրութիւն մը կնքեց Գեր…մանացիներու հետ, 20 միլիոն ոս…կիի երկաթուղիի կազմած գնելու համար։ Եւ յանձն առաւ տարեկան 3,927,000 ոսկի վճարել Ցուրիխի Արեւելեան երկաթուղիներու դրա…մատան։ Այս ձեւով, 4 միլիոն ոսկիի նոր բեռ մըն ալ բեռցուեցաւ պիւտ…ճէին։

Ամէն տարի մէկ միլիոն ոսկի կը տրուի, իբրեւ օգնութիւն, Թուրք Օճախին, Մանկապաշտպան Միու…թեան, կարմիր Մահիկին եւ Էնկիւ…րիի վերաշինութեան։ Բայց պիւտ…ճէն ամէնէն աւելի ծանրաբեռնողը երկաթուղիի քաղաքականութիւնը ե…ղաւ։ Երկաթուղիները որոնք 10—15 տարի վնասով պիտի բանին, եւ յե…տոյ ալ ինքնաշարժերու, օթօպիւս…ներու եւ քամիոններու մրցումին առջեւ թերեւս անգործ մնան, դժ…ուար դարմանելի բաց մը առաջ բե…րին պիւտճէին մէջ։

Նկատելով որ ապրուստը ա…ժանցած է 1926ի հետ բաղդատ…մամբ, կառավարութիւնը պէտք է ջնջէ պարենի օրէնքը եւ այս ձեւով 10 միլիոն ոսկի պակսեցնէ պաշ…տօնեաներու թոշակէն։ Հանրային Պարտքերու յատկացուած 18 միլիոն ոսկին ալ ջնջելու է, գոնէ 4-5 տարուան համար։ Երբ մեր ուժը ներէ, կը վճարենք։

Քանի մը տարի մասամբ կամ ամբողջովին դադրեցնելու է երկա…թուղիի շինութիւնը։ Երկաթուղի պիտի շինենք բռնելով, տակն ու վրայ չընենք երկրին տնտեսութիւնը։

Իսկ երեսփոխան մը դիտել կուտայ.

— Ծրագրուած ձեւով խնայո…ղութիւնը շատ հեռու է մեր տնտե…սութիւնը բարեկարգելէ։ Խնայողու…թեան այս միջոցները՝ հինգերորդ, տասներորդ աստիճանի կարեւորու…թիւն միայն ունին։ Պաշտօնեանե…րու ամսականը պակսեցնելով եւ ծախքերը կրճատելով, թերեւս կա…րելի կ՚ըլլայ քանի մը միլիոն պակ…սեցնել բացը։ Բայց ասիկա երբեք չի կրնար դարման ըլլալ մեր նեղ կացութեան։ Ասոր համար արմա…տական միջոցներ պէտք են։ Ի՞նչ պիտի ըլլան գալ եւ միւս տարուան պիւտճէները։ Ասիկա մտաբերելն ան…գամ կը նեղէ մարդս։

ԻՐԱՐ ԿԸ ՎԱՐԿԱԲԵԿԵՆ

Ինչպէս յայտնի է, կառավա…րութիւնը Խալք կուսակցութեան ա…ռաջարկեցն ջնջել գործավարներու ինքնաշարժերը եւ ամսականներէն ալ 200ական ոսկի զեղչել։ Այս ա…ռաջարկի պատճառներուն մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հա…ղորդուին.—

Պոլսոյ երեսփոխան Եուսուֆ Աքչօրա պէյ Թագրիր մը կուտայ կուսակցութեան եւ կ՚առաջարկէ ջնջել պետական բոլոր հաստատու…թեանց ինքնաշարժերը։ Զրոյցի մը համաձայն, այս Թագրիրը տրուելուն պէս, Գործավարներու Խորհուրդը արտակարգ նիստ մը կ՚ունենայ եւ կուտայ զեղչի ծանօթ որոշումը։

Այս որոշումը բուռն վիճաբա…նութեանց տեղի կուտայ Խալքի Փո…ղովին մէջ, եւ Եուսուֆ Աքչօրա պէյ խիստ քննադատութեանց կ՚են…թարկուի։ Առաջին անգամ խօսք առնողներէն Րասիխ պէյ (Անթա…լիա) կ՚ըսէ.

— Երկրին մէջ կարգ մը գիտո…ւթիւններ եւ իմաստակներ կան։ Փառք Աստծու, ասոնց մէկէն ազատե…ցանք։ Երկրորդն ալ հիմա ինքնա…շարժերու վրայ կը յածակի։

Այս խօսքերով, Անթալիոյ երես…փոխանը կ՚ակնարկէր Աղա Օղլու Ահմէտ եւ Եուսուֆ Աքչօրա պէյե…րուն։

Մաղհար Միւֆիտ պէյ ալ կ՚ըսէ.

— կառավարութիւնը ինքնաշարժե…րու խնդրին մէջ չի կրնար ապօրինի որոշում տալ։ Եթէ տայ, պէտք է Բարձրագոյն Ատեանին յանձնուի։

Այս խիստ յարձակումներուն վրայ, Եուսուֆ Աքչօրա պէյ կը սկսի ինքզինքը պաշտպանել եւ յայտնել թէ անհիմն են սնուցուած կասկած…ները, որովհետեւ ինք թուրք է, Պո…լիս ծնած ու մեծցած է, զինուո…րութիւն ըրած է, Համիտի շրջանին աքսորուած է եւ վերջապէս մաս…նակցած է Միլլի պայքարին։

Բայց այս բացատրութիւններուն դիմաց, բողոքի ձայներ կը բարձրա…նան.

«Քեզ ալ, հայրդ ալ հօր քաշո…ղը՝ անօթութիւնն էր», կը պոռան կարգ մը երեսփոխաններ։

Հակառակ անոր որ կուսակցու…թիւնը մերժած է ինքնաշարժերը վերցնելու առաջարկը, կ՚ըսուի թէ Ըսմէթ փաշա այլ եւս պետական ինքնաշարժ չպիտի նստի, և նոյն իսկ Պոլսէն անձնական Ֆօրտ ինքնա…շարժ մը ապսպրած է։

ԽՄԲ.— Ինչպէս Աղա օղլու Ահմէտ (Բագուի ծուչակաւոր Ա…ղայեւը), նոյնպէս Եուսուֆ Աք…չօրա կը ծամարուին դուրսէն կովկասէն եկած թուրքեր, Թէեւ ջերմ քարոզիչներն են Թուրա…նականութեան։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Պոլսոյ Թուրք Թերթերը կը գրեն.

— Ռուսերը Պոլսոյ մէջ 100 հոգիի հետ շփում ունեցան, բայց ոչ ոքի հետ կրցան համաձայնիլ։ Վերջապէս Շեքերճեանի հետ հա…մաձայնութեան եկան։ Արդէն, այդ վաճառականին գործը խանգարուած էր, եւ առաջարկը լաւ առիթ հա…մարեց։ Որոշուեցաւ 300,000 ոսկիի ապրանք տալ իրեն։ Մինչեւ հիմա 50,000 ոսկիի ապրանք տրուած է։ Գինները հարիւրին 30 զեղչուելուն, ապրանքները ծախուեցան, եւ այս պատճառով հրապարակը կանգ ա…ռաւ։

Այս վաճառականը քանի մը օր առաջ Մոսկուա գացած է, որպէսզի բանակցի եւ նոր ապրանքներ բե…րելով վաճառամարտ ընէ։

Մանիֆաթուրայի այս վաճառա…մարտին պատճառաւ դեռ ո եւ է սնանկութիւն չէ պատահած թրքական հրապարակին վրայ, բայց կարելի չէ ըսել ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագային»։

** Ռուսականէն աւելի վտան…գաւոր կը նկատուի ճափոնական վաճառամարտը, որ տիրած է աշ…խարհի ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ հրա…պարակին։ Ճափոնցիները կանխիկ վաճառում կ՚ընեն, թէեւ աժան կու տան։

Ամէնէն աւելի քափօթ պէգին հրապարակը ցնցած է։ Այս ատի…ճան որ Իզմիրի Վիթօլներու գոր…ծարանն անգամ շուարած է, իսկ մեծ վաճառականները սկսած են վնասով ապրանք ծախել։ Անգլիացի…ները կը պատրաստուին փոխադար…ձել ճափոնական այս սպանիչ մըր…ցումին։ Մասնաւորաբար իրենց գաղ…թավայրերուն մէջ գործի լծուած են։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԷՍԻՆ, 22 Յունիս.— Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կազմակեր…պած դաշտահանդէսը՝ իր հիմնարկու…թեան տարելիցին առթիւ, տեղի ու…նեցաւ կիրակի կէս օրէ վերջ։ Ժա…մանակէն առաջ, հասարակութիւնը արդէն տեղ գրաւած էր դալարաւէտ ծառերու տակ։

Ճիշդ ժամանակին, աննախընթաց բազմութիւն մը օրօրոցի երախայէն մինչեւ վաթսուն տարեկանը, խան…դավառութեան ու հայրենակարօտ զգացումներով տոգորուած, կը շըն…չէին քաղցրանոյշ մթնոլորտին զո…վութիւնն ու կենսունակութիւնը։

Մինչ այդ՝ հինաւուրց «զուռնա»ն Մ. Մարգարեանի, կը հնչեցնէր խո…լամական զու վաշտերը։ Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ ղեկավարու…թեամբ ընկեր Ա. Մելքոնեանի, եր…գուեցաւ «Մեր հայրենիք»ը ներդաշ…նակ ու տպաւորիչ։ Յետոյ, ատենա…պետ ընկեր Ն. Խաչատուրեան, կրա…կոտ խօսքերով դրուատիքը ըրաւ Պատանեկան Միութեան միամեայ գործունէութեան եւ կոչ ըրաւ պա…տանիներուն, որ գան հաւաքական մթնոլորտի մէջ, իրենց գոյութիւնն արժեցնելու։ Սկաուտ Անդրանիկ, յուզիչ ձայնով, արտասանեց Մենակի յիշատակին ձօնուած կտորը։ Կոմի…տաս խումբը երգեց «Ալագեազը»։ Ծիծաղաշարժ կոմէտի մը արտա…սանեց Պ. Մութաւէլեանց։ Ընկեր Յ. Գայաճանեան արտասանեց Ա. Կազելի Հ. Յ. Դաշնակցութեան քա…ռասնամեակին ձօնած կտորը։ Ու վարէն, երկնամբարձ ծառերու տա…կէն, — ուր կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները — Կո…միտաս երգչախումբը երգեց «Համ…բարձում եայլա»ն։ Անմահ երգիծա…բան Յ. Պարոնեանէ կտոր մը ար…տասանեց ընկ. Դատեանցին։

Գեղարուեստական ճոխ բաժինէն յետոյ, ընկ. Նախագահը բեմ հրա…ւիրեց բանաստեղծ ընկ. Ա. Գառօ…նէն, որ ընդարձակօրէն բացատրեց Պատանեկան Միութեան ծրագիրը, իր գնահատանքը յայտնեց Պատանե…կան Միութեան, որ աւելի քան 500 հոգիի բազմութիւն մը համախմբած էր։ Խօսեցաւ նաեւ այլասերման վտանգի շուրջ եւ եզրակացնելով ըսաւ. «Պատանեկան Միութիւնը այն ազդակն է, որ երիտասարդները օըր…ճարաններու եւ պարասրահներու մգլոտած անկիւններէն կը քաշեղէպի հայկական մաքուր ու կազմուրիչ մթնոլորտը, վառ պահելով ազգային բարքերն ու սովորութիւնները, պայ…քարելով ճերմակ ջարդի յորձանքին դէմ»։

Աճուրդի դրուեցաւ հաւ մը, որ բարձրացաւ 315 ֆր.ի, շահեցաւ Պ. Բ. Աղամեան (Լիոնէն)։ Հանդէսի վերջին պահուն պատանի ընկերներ յաջողութեամբ խաղացին «Երկու անվարտիներ»ը։

Յետոյ սկսաւ կերուխումը։ Պա…տանեկան Միութիւնը պատրաստած էր ճոխ պիւֆէ մը որմէ բոլորն ալ օգտուեցան։ Մշեցին, Վանեցին, Խարբերդցին, Սեբաստացին եւայլն, քով քովի նստած, ամէն մէկը իրենց երկրի համադամներովը, խրախճան…քի ու վայելքի պահեր կ՚ապրէին։ Ամէն ոք այդ օրը մինչեւ իրիկուն ապրեցաւ հայրենի հին ու անուշ յիշատակները։ Երեկոյեան ժամը 9ը կ՚անցնէր, բայց հասարակութիւնը չէր բաժնուեր հանդէսէն։ Ոմանք կ՚երգէին, ոմանք կը պարէին հայ…րենական «եայլա»ները։ Երկինքի վրայ աստղերը փթթեցան, մինչ պա…տանիներու խումբը, պիւֆէի շուրջ, գարեջուրի բաժակներու առջեւ, կը հնչեցնէին «Ցալուրիկ», «Մենք ան…կեղծ զինուոր», «Հերոս մունչեց», «Դարձեալ փայլեց Սասնոյ գլխին» եւայլ յեղափոխական ու ազգային երգեր։ Ընկերներու պնդումին վրայ, Անդրանիկ կրկին արտասանեց «Սեւ Խաւար»ը։ Հոս կ՚արժէ յիշել յար…գելի Յակոբ աղան, որ պատանինե…րու հետ, երեկոյեան մինչեւ ժամը 10ը կ՚երգէր, կը խմէր, շօշափելի գոհողութիւններ ընելով Միու…թեան։ Բոլոր հայկական ձեռնարկ…ներուն ալ իր նիւթական ու բարո…յական օժանդակութիւնը բերած է։

Յեղափոխական զու ու խրոխտ երգերով կը ձգենք պաշտահանդէսը եւ աստղերու առաջնորդութեամբ կ՚ուղեւորինք դէպի տուն։

Ունեցանք շօշափելի հասոյթ մը։

Լ. Գայաճանեան

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Յունիս 23 զեկոյցէն կը քա…ղենք հետեւեալ տեղեկութիւն…ները.—

Կեդր. Վարչ. Ժողովը, իր վեր…ջին նիստին մէջ, ընդառաջ երթա…լով իր Նախագահին առաջարկու…թեան, որոշեց Միութեան Արծաթ…եայ Յոբելեանին առթիւ անդամա…գրական շարժում մը ստեղծել, մին…չեւ ներկայ տարուան վերջը 5000 նոր անդամներու արձանագրութիւնը ապահովելու գործնական ծրագրով մը։

Փափաքելով շարժումին ազդա…նշանը տալ իրենց օրինակով իսկ սկսելով Նախագահէն որ առաջին վայրկեանէն գործի լծուեցաւ,ար…ձանագրելով բազմաթիւ անդամներ, Կեդր. Վարչ. Ժողովի անդամները յանձն առին իւրաքանչիւրը անձնապէս 20 նոր անդամ արձանագրել,սրտագին կոչ ուղղելով եւ պարտք դնելով Շրջ. Յանձնաժողովներու եւ բոլոր Մասնաճիւղերու եւ Օժանդակներու մէն մի վարիչ անդամին վրայ նոյն յանձնառութիւնը կնքել (փոքր գա…ղութներու մէջ միայն 10 անդամի համար)։

** Երեւանէն հասած տեղեկա…գիրներու համաձայն, Նուպարաշէնի շինութիւնները եւ Բարեգործականի Տան կառուցումը փութով յառաջ կը տարուին։

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

Բանտապետը կանչեց սուինաւոր զինուորները եւ զաղթականներն ե…տեւ գցած՝ առաջնորդեց պատժա…խցը։ Կալանաւորները չիմացան, թէ ինչ ասաց Ալաբէկովը, բայց զգացին, որ նա սաստիկ բարկացաւ։

Երբ նրանց խցիկի դուռը գոցուեց, եւ փականը շռինդով ի…ջաւ դրան վրայ, հեղինակաւոր գաղ…թականը ասաց.

— Ատանկ խօսելու չէիր։

— Ջանըմ, ի՞նչ ըսի քի, անոր սիրտը առնել ուզեցի։

— Գործերնիս գէշ ընթացք մը առացաւ,— ասաց երրորդը։

— կրնայ ըլլալ, որ սա սրիկան Ալաբէկով չէ։

— Ան ըլլալու է, ջանըմ. ըսինք Ալաբէկովն ես, չէ՛ ըրաւ. էջմիած…նեցի ըլլալը յիշեցուցինք, ատոր ալ բան մը չըրաւ, շտէ ան ըլլալու է։

— Ատանկ ալ հայ կ՚ըլլա՞յ, հայութիւն կ՚ըլլա՞յ։

— Ծօ՛, աս ի՞նչ հայ է, թքնեմ ասոր հայութեան վրայ. լրտեսու…թիւն կ՚ընէ իր ցեղակիցներուն վրայ, Մոսկովին կը ծառայէ հաւատարիմ շան մը պէս, շտէ պաշտօն մը ձգած են ձեռք, պաշտօն մը, որ միայն պատուաւորիկ հայ մը կրնայ ընել. ատոր բանել տուր, անոր գարկ, մէկալին բանտ ձգէ։ Այս պաշտօ՞ն է։

— Ջգէ՛, պէ՛, ատոր ատենը չէ. ընելիքներնուս մասին մտածենք։

— Ինչո՞ւ սիրտդ կը հատցնես. ծօ՛, ասքան բաներէն ետքը, բա՞նտը պիտի մեզի վախցնէ։

— Շտէ դուն ըսիր քի՝ փուշտ մըն է, ամէն գէշութիւն կրնայ ընել։

— Դուն անոր խօսքերուն մի՛ նայիր. ան մեզի գէշութիւն չի կրնար ընել։

— Աղէկ կ՚ըլլար, որ շիփ-շի…տակ ըսէինք, թէ Դաշնակցական ենք։

— Շտէ ըսինք, ջանըմ, շիտակ խօսքը իշուն կ՚ըսեն, ան հասկցաւ, աղէ՛կ հասկցաւ. ատոր համար էր որ շարունակ Դաշնակցութեան պո…չէն բռնած կ՚երթար։

— Ան Դաշնակցական ըլլալնուս համար չէր, որ կը բարկանար, այլ ատ չարչին անոր գէշ լուրեր մը տուած է, վասնզի անիկա իր բեր…նէն խօսք մը փրցուց, որուն վրա…յէն աննկատ անցանք։

— Ի՞նչ ըսաւ քի։

— Անիկա հարցուց, թէ ի՞նչ գործով աս կողմերը ղրկուած ենք. աս խօսքին մէջ մեծ իմաստ մը կայ։

— Ի՞նչ կը կարծես. ատով ի՞նչ կասկածներ կրնայ սնուցանել։

— կոմիտէին գաղտնի գործե…րուն ակնարկը կ՚ընէ։

— Թերեւս մեզ տեռորիստներ կարծած է եւ ատ վախէն մղուած ատանկ խօսք մը փախուցեր է բեր…նէն։

— Բայց ատիկա չեմ յիշեր։

— Ես ալ ատանկ խօսք մը չեմ յիշեր։

— Ջեզի բան մը կ՚ըսեն նէ հա…ւատացէք։

— Պարապ բաներով մի՛ սրտ…նեղիք, դուք ան ըսէք, թէ ի՞նչ ը…նելու ենք։

— Կոմիտէին կերպով մը լուր տալու է։

— Է՛հ, հօս կոմիտէ կա՞յ որ, ի՞նչ գիտնանք, օտար տեղ, օտար քաղաք։

— Ի՞նչ կ՚ըսես ջանըմ, ինչո՞ւ տղայի մը պէս կը խօսիս. աշխար…հին մէջ անկիւն մը կա՞յ, դաշնակ…ցական կոմիտէ չըլլայ, ան ալ ա…սանկ տեղ մը, ուսմին ծոցին մէջ, բուն կռիւին վայրը։

— Է՛, ըսենք թէ կայ. ինտո՞ր տեղեկութիւն տանք, որո՞ւ միջոցով տանք։

— Բանտապետին բան մը տա…լու է։

— Ետքը, եղբօրս ըսեմ, նամակ մը գրենք կոմիտէին։

—Է՛, գրեցինք, ե՞տքը, ինտո՞ր հաս…կցնենք սա ռուս բանտապետին, թէ նամակը որո՞ւ տալու է, քանի որ կոմիտէին ուր ըլլալը չենք գիտեր։

— Պապա՛մ, կեցի՛ր, բան մը կ՚ըսեմ նէ՛, հարկաւ ատ ամէնը խորհած ըլլալու եմ։ Ան նամակը կը գրենք, կուտանք բանտապետին ու կ՚ըսենք, որ նամակը տանի Խո…տորջուրցի փուռճի Մուկուչին։ Նա…մակը անոր ձեռքը հասնելուն պէս ան մէյ մը կը կարդայ. կարդալէն ետքը, ա՛լ ապահով ենք, որ նամակը տեղը կը հասնի։

— Ատոր ըսելիք չկայ. հիմա նայինք, թէ ի՞նչ պիտի գրես սա նամակին մէջ։

— Էն գլխէն կը գրեմ, թէ ա…մէնուն յայտնի կոլոտ Գէորգը որ ատենօք «Վրէժ» խումբին անդամ եղած է Վահագն Վարազի հետ բանտ նստած է, Սահմանադրու…թեան հռչակումէն ետքը ազատ է, բայց ձեռնունայն նստած չէ։ Տե…ղահանութեան ատեն լեռ ելած է եւ ուրիշ փախստականներուն հետ, ամբողջ երկու տարի, չէրքէզներուն դէմ անհաւասար կռիւ մղած է։Ռուս…ներուն նահանջին ատեն կովկաս անցած է, ու հիմա փուշտի մը պատճառով բանտ ինկած է։

Քու մասին ալ կ՚ըսենք քի Ղան…թարճի Արթին աղային տղան՝ Յա…կոբը, որ ենթակոմիտէին անդամ ե…ղած է Սահմանադրութենէն ետքը, պատուաւոր կերպով կատարած է իր պարտականութիւնները, սակայն ա…ռեւտուրին մէջ վնաս կրելով Ռիզէ գաղթած է եւ հոն հաստատուած է մինչեւ պատերազմը։ Վերջն ալ ջար…դերէն ազատուելով, Ունիա փախած է եւ Յոյներուն մօտ ապաստանած է։ Ասոնց տեղահանութեան ատեն՝ լեռ քաշուած է յոյն խմբապետ Ստկիի մարտիկներուն միանալով՝ տաճիկներուն դէմ կռիւ մղած է։

Գալով քեզի, Մխաք, կը գրենք քի, դուն ատենօք Հնչակեան եղած ես, սակայն, Հնչակեաններուն ան…միաբանութենէն ձանձրացած՝ Դաշ…նակցութեան մէջ մտած ես։ Պա…տերազմի ատեն զինուոր գացած ես եւ անկէ փախչելով՝ լեռը ելած եւ ամէնուն պէս պատուով կռուած ես։ Ու հիմա, ատ նոյն փուշտին պատճառով բանտ նետուած ես։

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, ասանկ աղէկ չէ՞ մի։

— Շտէ աղէկ է։ Ետքը՞…

— Է՛, շտէ, ետքն ալ կ՚ըսենք քի՛, մեզի հարցաքննեց հայ մը (անիծեալ ըլլայ)։ Սկիզբէն զինքը պարկեշտ հայ մը կարծելով քիչ մը անկեղծ խօսեցանք, եղբօր պէս մեր ցաւերը պատմեցինք. ետ…քէն հասկցանք, որ կը սխալինք եղեր եւ մեզի գէշութիւն պիտի ընէ։ Ազգին համար զոհուելնիս բան մը չէ, ամմա, սա պարագաներուն մէջ իշու նահատակ ըլլալնիս ցաւ կը պատճառէ մեզի, վասնզի ասքան փորձութիւններէն ու չարչարանքնե…րէն ետքը, օտար երկրի մը մէջ, գալ ու մեռնիլ դաւաճան հայու մը ձեռքով՝ անպատիւ կը սեպենք։ Ուստի, ասով կը խնդրենք, պատ…ուարժան Կոմիտէէն, որ ան իր ը…նելիքը ընէ ու մեզ ազատէ այս շունին ձեռքէն։

— Գէո՛րգ, ատ ամէնը աղէկ է, ամմա, սա «շունը» մէջտեղէն հանէ։

— Ինչո՞ւ, ջանըմ, ինչո՞ւ պիտի հանեմ, շուն չէ հապա ի՞նչ է։

— Կը խորհիմ, թէ նամակը ա…նոր ձեռքը իյնայ նէ՛ գէշ կ՚ըլլայ։

— Ջա՛նըմ, բան մը կ՚ըսեմ նէ՛, հարկաւ խորհած ըլլալու եմ… Նա…մակը Կոմիտէի ձեռքը իյնայ նէ՛, զաթէն ազատած ենք. իսկ սա շու…նին ձեռքը անցած պարագային՝ սիրտը անանկ զող պիտի մտնէ քի, մեզ սպաննելու միտքէն վազ կ՚անցնի։ Վասնզի, վերջն ալ պիտի ըսեմ քի, հակառակ պարագային եթէ աս նամակը ձեզի չհասնի, ու մենք հօս նահատակուինք, ան ատեն, կ՚ա…ղաչեմ, որ Կոմիտէն մեր վրէժը լուծէ այս Վասակէն ու մեր արիւ…նը պարապի չձգէ…

— Ա՛տ ալ իրաւ է,— ասաց մէկը։

— Դէ՛, շտէ գրէ՛,— ասաց միւսը։

ՌԷՆ

Վ Ե Ր Ջ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ ԿԸ ԶԻՆՈՒԻ

Փեշավէրէն կը հեռագրեն թէ 38 բեռնատար ինքնաշարժեր զէնքի սթերք բարձած մեկնե…ցան Քապուլ։ Այս երրորդ գնու…մըն է։

քանակով եւ նախընտրական գիներով արմտիք գնէ Ռումանիայէն։ Անհատական առեւտուրը ազատ կը մնայ։

Ռումանիա Գերմանիոյ պիտի գիջանի մաքսատուրքի կարեւոր զեղչեր, ճարտարարուեստական արտադրութեանց վրայ։

Դաշնագիրը հաւանաբար Ժընեւի մէջ պիտի ստորագրուի այսօր եւ գործադրութեան պիտի դրուի աշունէն սկսեալ։

Հակաձրէական գրգռութիւններ

Սելանիկի եւ Վիէննայի մէջ

Հրեաները դարաւոր գոյութիւնունին Սելանիկի մէջ ուրգաղթած են Սպանիայէն 15րդ դարուն։ Այդ թուականէն ասդին, առաջին անգամ ըլլալով մեծ խռովութիւններ ծագեցան Հրեաներուն դէմ։

Յոյն ուսանողները թռուցիկներ ցրուեցին քաղաքին մէջ, մեղադրելով Հրեաները թէ ի նպաստ Մակեդոնիոյ անկախացման աշխատանք կը կատարեն եւ հրաւիրելով ժողովուրդը որ պոյքոթի ենթարկէ հրեայ առեւտրականները։

Հրեաները եւ ուսանողները իրարու հետ բռնուեցան թէեւ, սակայն կռիւը ծանր հաւեհատութիւններ չառաւ։ Մակեդոնիոյ կառավարիչը խստօրէն պարսաւեց միջադէպին հեղինակները։

Յոյն խորհրդարանին մէջ, Սելանիկի հրեայ երեսփոխանը բուռն կերպով բողոքեց Հրեաներու դէմ եղած մեղադրանքներուն առթիւ։

Սելանիկի իշխանութիւնները խիստ միջոցներու դիմեցին արգիլելու համար հաւանական ո եւ է խռովութիւն որուն կրնային պատճառ դառնալ, Հրեաները պոյքոթի ենթարկելու համար ուսանողական միութեան ցրուած թռուցիկները։ Հրեաներու եւ Յոյներու միջեւ մէկ քանի անկարեւոր միջադէպեր պատահեցան քաղաքին կեդրոն թաղերուն մէջ։ Սակայն քրիստոնեայ բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը շարունակէ հակասեմական շարժումը։

Հետապնդում կը կատարուի թռուցիկներու հեղինակներու դէմ։

Վիէննայի մէջ եւս, հակասեմական շարժման հետեւանքով կառավարութիւնը փակեց համալսարանը եւ մեծ վարժարանները։

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Ասիէռ-Պուա-Քոլոնպիոյի խումբերը այսօր Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Place Comète պիւրօ Թապայի վերնայարկը։

Ամէն մէկ ընկերոջ ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ բացակայութիւնները նկատի կ'առնուին։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՌԸԹԷԼԻ խումբի ընկերները, այս կիրակի ժամը 3ին՝ Ջեկոյց Կ. Կ.ի ներկայացուցչին կողմէ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"ի

Թիւ 6 (1931 Յունիս), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Այսպէս է դրուած է խնդիրը (խմբ.).— Մայիսեան ապստամբութեան հետեւանքները՝ Կ. Սասունի.— Գժանոցի զառանցանքներ՝ Ս. Վ.— Խորհրդային արդիւնաբերութեան առաջամարտիկը՝ Աշոտ Արծրունի.— Սոցիալիզմ են կառուցում։ Սեւ Քարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը։ Հայաստանում։ Հր. Փարիզեան։ Քառասուն տարուան Դրօշակներէ բովանդակութիւնը։

Գին 2 ֆր. 50։ Հասցէ՝ Mlle S. Agopian, 5 Rue des Gobelins։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հայ Ակումբ»ին մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. Ուզունեան։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվար Օտտոյի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն իր եւ իր շրջանի ընկերներուն կողմէ, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Շաւարշ Թաշճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր եղբօր՝ ՊԵՐՃ ԹԱՇՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի պատարագ պիտի մատուցուի Նիսի Հայոց եկեղեցիին մէջ հայ գրերու գիւտի հազար հինգ հարիւրամեակի եւ սրբոց Թարգմանչաց Սահակ Մեսրոպի տօնի առթիւ։ Արարողութիւնը պիտի կատարուի երգեհոնի ընկերակցութեամբ եւ մասնակցութեամբ լսարանական եւ մարզական միութիւններու։

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆԻ մէջ գտնուող երիտասարդները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը վաղը շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Պանեօ-Քաշանի Յառաջդիմասէր Միութեան մանկապարտէզին մէջ, 24, Rue Roger.

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Հայկական տան մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Թոքատի Գրիգորիոս գիւղէն Ոսկիան եւ թաչ իկ Զոլաքեաններ։ Ժամանակին Յունաստանի որբանոցին մէջ կը գտնուէին. կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Ասոնց մօտիկ ազգականներ կը գտնուին Թոքատ։ Ասոնց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Պ. Միսաք Ցէրտէրեանի 27 Bld. Garibaldi, Issy les-Moulineaux. Seine. France.

— Պ. Մանուկ Ալթունեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հայկ Ալթունեան, հօր անուն Աբրահամ, մօր անուն՝ Նաիտէ։ Տարագրութեան միջոցին հայրը մեռած է Համամի (Սուրիա) մէջ։ 1915 Սեպտեմբերին յետին թշուառութեան պատճառաւ մայրը կը ստիպուի յանձնել իր երկու զաւակները՝ Հայկ (9 տարեկան). եւ Վահրամ Ռաքքայի մէջ Ենազէ ցեղին պատկանող Արաբներու։ Վահրամ ազատած է եւ այժմ կը գտնուի Լիոն, Հայկ Ալթունեան որ այժմ 25 տարեկան է, կը գտնուի տակաւին Ենազի Արաբներուն մօտ։ Կը խնդրուի իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել իր եղբօր Մանուկ Ալթունեանի, 14 Rue Marbeuf, Paris.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։ Մանուկ Ալթունեան պատրաստ է ստանձնելու իր եղբօր բոլոր ծախքերը, հոգ տանիլ իր կրթութեան եւ ստեղծել հանգստաւէտ պայմաններ։

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

Այս կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ

Maison de la Mutualité

24 rue Saint Victor, Métro Maubert Mutualité

Յայտագիրը կազմուած է ամբողջապէս Կոմիտաս Վարդապետի դաշնակած կամ հեղինակած գործերով։

Կը մասնակցի՝ Կոմիտաս եւ Սիփան խումբերու միացմամբ կազմուած ութսուն հոգինոց երկսեռ մեծ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Նշան Սերգօեանի եւ Սաքօ Յակոբեանի։

Կ'երգեն՝ Օրիորդներ Մ. Բաբայեան, Հ. Թորոսեան, Ի. Պիւլպիւլեան, Պ. Պ. Սերգօեան եւ Նաւասարդեան ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի Օր. Ղազարոսեանի, Տիկ. Շ. Լալուա-Բաբայեան դաշնակի վրայ կը նուագէ հայկական պարերգներ։

Համերգին հասոյթը պիտի յատկացուի Կոմիտաս Վրդ.ի խնամատարութեան եւ բազմերախտ վարպետին անտիպ երկերու հրատարակութեան գործինչարունակման։

Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան կողմէ։ Այս Կիրակի Ռէտոնի անտառին մէջ։ Կը հրաւիրուի Մարսէյլի Սէն Լուի եւ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղերու անդամները եւ համակիրները։

Ժամադրութիւն.— Առաւօտեան ժամը 9ին Place Préfecture, առնել 24 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութիւն, ուր կը սպասեն առաջնորդներ։ Ճաշը միասին բերել։

ՀԱՆԴԷՍ—ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի կողմէ, Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ։

Երգ, արտասանութիւններ եւ հայկ. պարեր փոքրիկներու կողմէ։

Կրընոպլէն հրաւիրուած է Օր. Հ. ՄԻՍՔՃԵԱՆ որ կը խօսի Կարմիր Խաչի մասին,

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԵՐԿՈՒ ՏԷՐՈՎ ԾԱՌԱՆ

Մ ո ւ տ ք 2.50 ֆ ր ա ն ք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro: Vaugirard.

Պետրոս Ադամեանի մահուան քառասնամեակի առթիւ

Կը խօսի դերասան ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Պետրոս Ադամեանի բեմական գործունէութեան մասին

Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Վիէնի Քրիստափոր խումբին կողմէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 7։ Փոն թ'Էվէքի կայարանին աջ կողմի թուղթի գործարանին վերի կողմը պաղ աղբիւրին մօտ։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու իրենց ընտանիքները։ Ճաշը միասին բերել։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիսի լսարանական միութեան կողմէ, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պուլվար տը լա Մատըլէն, լէ Սիկալի սրահին մէջ,

Կը խօսի՝ Պ. ԼԵՒՈՆ ԳՈՒՆՏԱԳՃԵԱՆ

Նիւթ՝ գիտութիւն եւ կեանք

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ԲԷՊԱՊՃԵԱՆԻ ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél, Défense 0—39։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 27 ՅՈՒՆԻՍ 1931
27 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1606 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ

...քանի մը խօսք եւս՝ Բարեգործականի վերջին ձեռնարկին ...թիւ։

...ինչպէս կը հաղորդէր Յունիս 23 թուակիր զեկոյցը, Նա... ...պանը եւ երկու անդամներ 39,000 ֆրանք տրամադրած են, ...րելի՝ երեք ամսուան մէջ, «իբրեւ դոյզն օգնութիւն», Մա... ...նիոյ եւ Թրակիոյ շրջանի «ամէնէն աւելի կարօտեալնե... ...»։ Այս առթիւ կոչ եղած է նաեւ ուրիշ հայրենակիցներու։

Մեզի ծանօթ չէ թէ ի՛նչպէս պիտի բաժնուի այս գու... ...րը։

Անիմաստ պիտի ըլլար զայն ծախսել իբրեւ ողորմութիւն։ ...րելի է բաշխել իբրեւ դրամագլուխ որբին եւ գաղթականին՝ ...քնապահ դառնալու համար տեղին վրայ։ Կամ իբրեւ ճամ... ...ւ ծախք այլուր փոխադրութեան։

Եւ ճիշդ այստեղ է որ կ'ուզէինք Բարեգործականը տեսնել ...պէս եւ լրջօրէն գործի փարած։

Անշուշտ 39,000ը կրնայ 139,000 դառնալ, բազմապատ...ուիլ, եթէ Բարեգործականը հաւատայ տեղաւորման գործին ...հրաժեշտութեան։

Դժբախտաբար, մինչեւ այսօր հարեւանցի նայած են այս ...րծին վրայ, աւելի շատ օտարներուն վրայ ձգելով այս հոգը։ ...տենք, իրենց երկարապատում Նոր ուղեգծին մէջ նախատե... ...ծ են այս գործն ալ։ Բայց այնպիսի ձեւով մը որ, լուրջ ...ձնառութիւն չենթադրեր։ Եթէ ժողովուրդը օգնէ, պիտի ընեն։

Արդ, մեր ժողովուրդը ծրագիրներէ աւելի գործի կը հաւա... ...յ։ Տեսածին, ոչ թէ լսածին։

Մինչեւ որ Բարեգործականը որոշ, թանձրացեալ ծրագիր ...չունենայ այս մասին, ոչ քայլ մը աւելի առաջ կրնայ եր... ...լ, ոչ ալ աւելի լայն աջակցութիւն գտնել։

Միւս կողմէ, իրենք էին որ հաղորդեցին թէ տրամադրելի ...ւմարներ կան Լոնտոնի եւ Ժընեւի մէջ։ Կը մնայ այդ պա... ...տին միացնել Բարեգործականի բաժինը, հաւաքական կամ ...հատական գումարներ, եւ զարկ տալ տեղաւորման գործին։ ...քան որքան կը ներեն պարագաները։

Ամէն բանէ առաջ, Բարեգործականի նպատակը պիտի ըլ... ...հողին կապել գաղթականները, ատրիճանաբար եւ միան... ...ընդ միշտ փակելու համար «քէմփ»երու պատմութիւնը, որ ...կը շարունակուի 1919էն ի վեր։

Օգնելով այս գործին, մենք նպաստած կ'ըլլանք հիւրըն... ...լ երկրի տնտեսութեան, Յունաստանի, Սուրիա-Լիբանանի ...է Միջագետքի մէջ։ Հերիք է որքան աշխարհի բոլոր պողո... ...ներուն վրայ, մեծ ու պզտիկ երկիրներու մէջ ցուցադրե... ...նք մեր թշուառութիւնը, յարակից բոլոր ապականու... ...թիւններով։ Հին թէ նոր Յունաստանի մէջ ընտանիքներ, նոյն ...իսկ այրի կիներ կան, որոնք աննշան օգնութեան—փոխա... ...ութեան— մը պէտք ունին, տնակի մը տէր դառնալու ...համար։

Եւ եթէ կառավարութիւնը յաճախ կը սրտնեղի եւ տա... ...նելի կարգադրութիւններ կ'ընէ, ամբողջ բազմութիւններ ...ողոց նետելով, գլխաւոր պատճառն այն է որ այլեւս չի կրնար ...դուրժել «պարաք»ներու եւ «փարանկա»ներու գոյութեան։

1922ի գաղթէն յետոյ, աւելի քան երկու հազար նոր գիւ... ...ր եւ հարիւրաւոր արուարձաններ շինուած են Յունաստանի ...մէջ։ Քաղաք բուսած է քաղաքի մէջ։ Անճանաչելի դարձած են ...Աթէնքը, Պիրէոնը, Սելանիկը։ «Նէա Սմիռնա»ներ, «Նէա Քո... ...նիա»ներ կամ Ֆիլատէլֆիաներ շինուած են արդիական ...յմաններով, որոնց դիմացը տխուր պատկեր մը կը պարզեն ...հայկական գաղթակայանները։

Կառավարութիւնը այս կամ այն կայանը փլցուցած ա... ...են, միշտ ալ տրամադրելի հող մը կը ցուցնէ, որպէսզի նոր ...նակավայր մը, գիւղ մը, թաղ մը կամ քաղաք մը հաստատ... ...ուի։ Շատերը միջոց կը գտնեն եւ կոկիկ տունի մը տէր կ'ըլ... ...լան, իսկ աւելի շատեր կ'անճրկին քանի մը հազար ֆրանքի ...համար։ Չեն կրնար բաժնուիլ իրենց խշտեակներէն, որոնց ...մեծամասնութեան ներսն ու դուրսը սարսուռ կ'ազդեն։

Պատկերը տարբեր չէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ ալ։ Եւ... ...տարին քանի մը անգամ «պարաք»ներ քանդելու խնդիր կը ...ծագի, չզագրգռելով թէ՛ տեղացիները եւ թէ հոգատար իշխա... ...նութիւնը։

Լրջօրէն ընթացք տալով այս պահանջներուն, Բարեգոր... ...ծականը ամէնէն առաջ գործադրած կ'ըլլայ իր իսկ ծրագիրը ...—նպաստել հայ ժողովուրդի տնտեսական բարգաւաճման, թէ ...հայրենիքի մէջ եւ թէ մանաւանդ օտար ափերու վրայ։

Ի՛նչ խօսք որ տնտեսական թշուառութիւնն ալ վերջ ի ...վերջոյ դէպի այլասերում կ'առաջնորդէ։ Մանաւանդ քաղաք... ...ներու մէջ։

Անորոշ, երբեմն, մէկ օրէն միւսը անակնկալներու դատա... ...պարտուած բազմութիւններ հետզհետէ կը կորսնցնեն իրենց դի... ...մադրական կարողութիւնը։ Կը դառնան պատրաստ որս բազ... ...մազան շահատակութեանց։

Ոչ Բարեգործականի, ոչ ալ մեր ընդհանուր կարողութենէն ...վեր է տեղաւորման գործը։ Կը բաւէ որ կարենանք ձեւաւորել ...եւ կազմակերպել։

Շ.

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

Զարաշուք հով մը կը պտուտքի մեր մտաւորականութեան գլխուն։ կը շիջին իրարու ետեւէ։

Ահա եւ ընկեր Մարտիրոս Տէրպէտէրեանը․ Տակաւին առջի օր, փիլիսոփայական ժպիտը դէմքին, կը վիճէր մեր խմբագրին հետ... գիտական տառադարձութեան մասին։ կը զարմանար որ *Յառաջ*ը սկզբունքը ընդունելով հանդերձ, վարանումներ ունի գործադրութեան մասին։

Հինգշաբթի գիշեր, մեր աշխատակիցը տուն կ'երթայ շատ կանուխ, անմիջապէս կապուելով իր սիրական աշխատանքին,—ընթերցում եւ գիր։ Ձեռքն էր *Հանդէս Ամսօրեայ*ի վերջին թիւը, Հ. Ակինեանի ուսումնասիրութիւնը Եղիշէի մասին։ Կէս գիշերէն յետոյ, յանկարծ ջղաձգութիւն մը կ'ունենայ, որ կը կրկնուի քանի մը անգամ։ Անմիջապէս երկու բժիշկ կը կանչեն, որոնք արիւն կ'առնեն տզրուկով եւ կը փորձեն ամէն միջոց, բայց արդէն բնութիւնը կատարած էր իր գործը։ Արեան համախռնումով եւ արիւն փսխելով, աչքերը կը փակէ ընկեր Տէրպէտէրեան, առանց բառ մը արտասանելու։

*** Ծնած էր 1872ին, Արաբկիր։ 1892ին կարնոյ Սանասարեան վարժարանը աւարտելէ յետոյ, կ'անցնի Պոլիս, առեւտրական գործով։ Յետոյ կ'երթայ Իզմիր, եւ պահ մը ուսուցչութեամբ զբաղելով, կը դառնայ առեւտրական։ 1901ին՝ կ'երթայ Անվէրս, միշտ առեւտրական գործով։ Պելճիքայէն կ'անցնի Ռումանիա, նախ Կոնստանցա, յետոյ Պուքրէշ, ուր կը գործէ իբրեւ դրամատան պաշտօնեայ եւ առեւտրական, մինչեւ 1916։ Այնուհետեւ միջոց կը գտնէ մեկնելու Ռուսաստան, Նոր Նախիջեւան, իր կարգին կրելով բոլոր հետեւանքները ռազմական համայնավարութեան։ 1918ին կը վերադառնայ Ռումանիա եւ քիչ յետոյ կ'ընտրուի պատգամաւոր Փարիզի Ազգային Համագումարին (1919)։ Անկէ ի վեր հաստատուած էր Փարիզ։

Հակառակ իր ասպարէզին, միշտ ալ մասնակցած է հանրային կեանքին։ Պուքրէշի մէջ, գործօն կեանք ունեցած է ոչ միայն իբրեւ դաշնակցական, այլ եւ իբրեւ վարիչ անդամ Բարեգործականի։ Փարիզի մէջ մասնակցած է Հ. Հ. Պատուիրակութեան աշխատանքներուն։

Իբրեւ գիտնական միտք, եւ չափաւոր խառնուածքի տէր, կը խուսափէր աղմուկէ։ Հայաստանի դէպքերը խորապէս ազդած էին իր վրայ, բայց երկար չտեւեց իր մեկուսացումը, եւ անընդհատ կ'աշխատէր, իր տուրքը տալու համար մեր մտաւոր կեանքին։ *Յառաջ*ի ընթերցողները պիտի յիշեն իր *Ելմտական Ասուլիսները*, համեստ ստորագրութեան մը տակ, *Մ. Տ.*։

Վերջերս ձեռնարկած էր գրելու «իսլամ»ի պատմութիւնը, եւ գիշերը ցերեկին խառնած, աւարտելով դրկեց *Հայրենիք* ամսագրին, հրատարակութենէն յետոյ գիրքի վերածելու բաղձանքով․ Տակաւին երկու օր առաջ, նոր նիւթ մը գտած ըլլալով *Յուսաբեր*ի մէջ (Ապուլ Ալա Մահարի), աճապարեց օգտուիլ եւ փութացնել Ամերիկա․ Իր յաջորդ գործը պիտի ըլլար «Հնդկաստանի կրօններու պատմութիւնը», որուն հազիւ 8—10 էջը գրած է։ Ունի ուսումնասիրութիւններ զանազան թերթերու եւ մասնաւորապէս *Հայրենիք* ամսագրին մէջ, Յիսուսի, Այնշթայնի տեսութեան, գնչուներու եւն. մասին․ Հակառակ իր տարիքին, շատ կը խանդավառուէր Դաշնակցութեան եւ *Յառաջ*ի երիտասարդական մթնոլորտով․

Կը թողու կին մը եւ աղջիկ զաւակ մը։

Հանգիստ ոսկորներուդ, սեւաբախտ ընկեր։

*** Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ առանձին․

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԿՈՒՄ

Թէհրանի «Ալիք»ը երկար խմբագրականի մը մէջ քննելով բարքերու անկումը ընդհանրապէս, կը ծանրանայ հայկական կեանքի վրայ (11 յունիս)։

— «Բարքերի անկման այս ընդհանուր պատկերի մէջ պիտի, սակայն տարբերել մի մասնաւոր առանձնայատուկ երեւոյթ, որ ամենազազրելին է ու ամենաեղկելին, քանզի նա կատարւում է գիտակցօրէն, արհեստով, կրում դաւադրական ու ստոր սադրանքների բնոյթ, ոտնակոխ է անում ամէն սրբութիւն մի չտեսնուած յանդգնութեամբ, լրբօրէն ու լկտիօրէն, օր ցերեկով, ամէնքի աչքի առջեւ, չի խնայում ոչ ոքի եւ ոչինչ, ո՛չ հարազատին է ճանաչում, ո՛չ օտարին, չի տարբերում ոչ հասարակականն ու ազգայինը, ո՛չ անհատականն ու մասնաւորը... նա ամէն ինչ սրբապղծում է, ոտնահարում, պապականում, ցեխոտում ու փաճառքի հանում...

Մեր խօսքը այն բազմաթիւ լրտեսների, դաւաճանների, մատնիչների, պրովոկատորների մասին է, որոնք այսօր ամբողջ լեգէոններ են կազմում եւ որոնք կազմակերպուած աշխատանքներ են վարում իրենց վճարողների համար...

Եւ դժբախտաբար, մեզ նման մի փոքրիկ ժողովուրդ, որ ապրում է առանց այն էլ աննկարագրելի ու անասելի ծանր ու սրտմաշ պայմաններում, զերծ չմնաց այդ միջազգային ապրանքից... Դրան ապացոյց՝ նախկին հայ չեկիստ Աղաբեկովի բազմաթիւ անհերքելի մերկացումները, որոնք դեռ շարունակւում են եւ ամէն անգամ բերում նորանոր անուններ, մէկը միւսից զարհուրելի, մէկը միւսից գարշելի․

Սակայն այսօր մեզ չեն հետաքրքրում այդ անուններն ու նրանց կրող անձնաւորութիւնները․ մեզ այստեղ զբաղեցնում է ու մեծապէս հետաքրքրում մեր մէջ տիրող բարքերի տեսակէտից աւելի կարեւոր հարց․ ի՞նչ վերաբերմունք ունի մեր հասարակութիւնը դէպի այդ ընկածները, մանաւանդ երբ այդ կաշառուած հոգիները տարիներ շարունակ վարել են մեր հասարակական գործերն եւ երբ դեռ այսօր էլ նրանք շարունակում են նոյն դերում մնալ...»

Անգլիոյ անգործները.— Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հրատարակուած վերջին վիճակագրութիւնը՝ անգործներու թիւը ցոյց կուտայ 2 միլիոն 620,930, այսինքն՝ 18032 աւելի քան նախանցեալ շաբթու․

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒԸ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
(60ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ)
Այս թիւը կը պարունակէ նաեւ վարդապետին երկու նկարները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հուվըրի առաջարկին վերջ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ ԲԱՆԱԿՑԵԼՈՒ

Ամերիկայի ելմտական նախարարը Մելըն որ մէկ քանի օրէ ի վեր Լոնտոն կը գտնուէր, նախագահ Հուվըրի հրահանգով Փարիզ մեկնեցաւ, հանդիպումներ ունենալու համար ֆրանսական կառավարութեան հետ։

Պ. Մելըն հազիւ Փարիզ հասած, երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի վարչապետին եւ ելմտական նախարարին հետ։

Մինչդեռ ուրեմն, Ուաշինկթընի մէջ, նախագահ Հուվըր խորհրդակցութիւններ կը կատարէ իր նախարարներուն եւ օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն հետ, Փարիզի մէջ ալ կարեւոր բանակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին։ Հարցը անշուշտ կը դառնայ Նախագահ Հուվըրի առաջարկին եւ մանաւանդ ֆրանսական կառավարութեան պատասխանին վրայ։

Ֆրանսայի պատասխանը թէեւ կարգ մը վերապահումներ կ'արձանագրէ եւ պայմանաւոր է, սակայն դարձեալ, գոհունակութեամբ ընդունուած է ամերիկեան շրջանակներու կողմէ, եւ կը նկատուի համաձայն Հուվըրի առաջարկի ոգիին,— թեթեւցնել Գերմանիոյ ելմտական բեռը, զայն փրկել տագնապէն եւ աւով, նպաստել համաշխարհային տագնապի մեղմացման։ Ուրեմն, առաջարկի խորքին մէջ չէ որ ամերիկեան եւ ֆրանսական կարծիքները կը տարբերին, այլ անոր գործադրութեան եղանակներուն մէջ։

Նախագահ Հուվըր այս մտադրութեամբ ալ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ, քննելու համար ֆրանսական պատասխանին հետեւանքով ստեղծուած կացութիւնը։ Սակայն Հուվըր տակաւին ամէն յոյս չէ կտրած Ֆրանսայի ընդունիլ տալու իր առաջարկը առանց վերապահութեան եւ պայմանի։

Պրիւնինկ Փարիզ կուգայ

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» գերմանական թերթը կը յայտնէ թէ Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ եւ արտաքին նախարարը Քուրցիուս հաւանաբար Փարիզ պիտի ըլլան յուլիս 4էն 6, յարաբերութեան մտնելու համար Ֆրանսայի իրաւասու անձնաւորութեանց հետ։

Այդ թուականէն առաջ, դժուար թէ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները կարենան Փարիզ մեկնիլ, որովհետեւ կը կարծուի թէ մինչեւ որ Հուվըրի առաջարկին շուրջ բանակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները ելքի մը չյանգին, ֆրանքօ-գերման տեսակցութիւնը չի կրնար նպաստաւոր արդիւնք տալ։

*** Կարճ պայմաժամով 100 միլիոն տոլարի վարկ մը յատկացուած է Գերմանիոյ, թոյլ տալու համար որ ան կարենայ յունիս 26ի իր վճարումները կատարել։ Գերմանիա պարտաւոր է յուլիս 16ին վերադարձնել այս գումարը, որուն Ֆրանսայի դրամատունը կը մասնակցի 25 միլիոն տոլար բաժինով մը։

Գերմանիոյ ծանր ճարտարարուեստի օրկանը կը նկատէ թէ այս փոխատուութիւնը կը նշանակէ Գերմանիոյ հանդէպ վստահութիւն։ Դիտել կուտայ նաեւ թէ Ֆրանսայի մասնակցութիւնը այս փոխատուութեան յստակօրէն ցոյց կուտայ թէ շնորհիւ Միացեալ-Նահանգներու ամուր ընթացքին, պարտքերու վճարման յետաձգումը ապահովուած կարելի է նկատել։

Թրքական նոր կուսակցութիւններ

Այսրնէն տրուած լուրերու համաձայն, լուծուած Սէրպէսթ կուսակցութիւնը վերակենդանացնելու համար ջանքեր կը թափուին։ Կ'ըսուի նաեւ թէ այս ձեռնարկը ընողները, կուսակցութեան ղեկավարութիւնը ստանձնելու համար պիտի դիմեն Ֆէթհի պէյի ու եթէ ան չընդունի, Հիւսէյին Ճահիտէն կամ համալսարանի դասախօս Իսմայիլ Հագգը պէյէն պիտի խնդրեն որ կուսակցութեան գլուխը անցնին։

Ուեւէ տեղեկութիւն չկայ սակայն թէ այս ձեռնարկը ընողները որո՞նք են եւ քաղաքական ի՞նչ ուժ կը ներկայացնեն։ Բայց եւ այնպէս կը հաստատուի թէ այս ուղղութեամբ ծրագիր մը կայ եւ թէ շատ մօտ ապագայի մէջ գործադրութեան պիտի դրուի։

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն Խալք կուսակցութեան կարեւոր դէմքերէն մէկը Խալքէն պիտի բաժնուի եւ նոր կուսակցութիւն մը պիտի հիմնէ Էնկիւրիի մէջ։

Նոյն գրոյցին համաձայն, դարձեալ, այս նոր կուսակցութեան շուրջ պիտի հաւաքուին անկախ երեսփոխանները եւ կուսակցութիւնը հինգ տասը օրէն գործունէութեան պիտի սկսի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՓՈՐՁԵՆՔ ՃԱՆՉՆԱԼ ՌՈՒՍԻԱՆ

ՌՈՒՍԻԱ՝ ԻԲՐ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺ

Նախորդ օր «Յառաջ» կը հաղորդէր թէ Խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ բանալ զինամարզական կայաններ՝ ամրան ընթացքին մարզելու համար քաղաքային բնակչութիւնը եւ բանուոր դասակարգը մասնաւորաբար: Այս առթիւ կը յիշուէր նաեւ թէ պատերազմի պահուն, Ռուսիա պիտի կրնայ 10 միլիոնոց կազմ ու պատրաստ բանակ մը ոտքի հանել:

Ուրիշ առթիւ դարձեալ, այս էջերուն մէջ իսկ կարդացած ենք տեղեկութիւններ, Ռուսիոյ պատերազմական պատրաստութիւններուն եւ ուժին մասին, տեղեկութիւններ որոնք նոյն իսկ եթէ չհամապատասխանեն բուն իրականութեան, գոնէ ցոյց կուտան Խորհրդային Միութեան ձգտումը՝ ունենալու աշխարհի ամենէն ահաւոր բանակը՝ 17 միլիոն գլուխ:

Օրուան լուրերէն ծանօթ ենք Ռուսիոյ ջանքերուն՝ վերակազմելու իր նաւատորմը, առեւտրական եւ մարտական, կազմակերպելու օդային տորմիղը: Իսկ երկու տարի առաջ, Ֆրանսայի Խորհրդարանին մէջ արտասանուած ճառ մը կը յայտնէր թէ Ռուսիա յաջողած է աւելի քան ուրիշ ո եւ է պետութիւն, կազմակերպել թունաւոր կազի արտադրութիւնը:

Խորհրդային Ռուսիոյ մարտական ձգտումները բաւարար չեն գտներ առնական ուժի անհուն պաշարը, զոր ի հարկին պիտի կրնայ թափել ռազմադաշտ: Ան, ո՛չ միայն իր տնտեսական-ելեւմտական աղբիւրներուն առաւելագոյնը կը յատկացնէ ռազմական պատրաստութեանց, այլ եւ անվարան կ'իրականացնէ, ինչ որ ցարդ, քաղքենի պետութիւնները չեն յանդգնած իսկ մտքէ անցընել,—կիներու ռազմականացումը: Խորհրդային օրինագիրքը կը նախատեսէ նաեւ կիներու զօրակոչը՝ զինուորական ծառայութեան համար: Իգական բազմաթիւ միութիւններ կան զինուորական մարզանքի համար, ինչպէս նաեւ կին-զինուորներու միութիւններ:

Օտար յօդուածագիր մը, որ մասնաւոր, ստոյգ տեղեկութիւններ քաղած ըլլալ կը թուի, անհրաժեշտ կը նկատէ պաշտօնական կարմիր բանակի թիւին վրայ աւելցնել նաեւ Կէփէուի ուժերը: Կէփէուն կը գրէ, ունի ուժեղ եւ բազմաթիւ բանակ մը իր տրամադրութեան տակ, օժտուած կանոնաւոր բանակի բոլոր զէնքերով ու պատերազմական գործիքներովը, հետեւակ, ձիաւոր, թանք, օդանաւ եւ թունաւոր կազ: Կէփէուի այս բանակը կը նկատուի շատ աւելի կազմակերպուած, քան բուն իսկ բանակը, որմէ կը տարբերի անով որ բաղկացած է վարձկաններէ: Կէփէուի բանակը կազմուած է անոնցմէ, որոնք արդէն՝ իրենց զինուորական ծառայութեան շրջանը լրացուցած են կանոնաւոր բանակին մէջ, ուրեմն աւելի վարժ, փորձառու եւ կարգապահ: Ոմանք Կէփէուի բանակին թիւը կը գնահատեն 400,000, խոշոր ուժ մը ինքնին, իսկ տարբեր տեղեկութեանց համաձայն, անոր թուական ուժը կը գերազանցէ արդէն գործօն բանակի թիւը:

Իրաւ է թէ Կէփէուի զինուորական ուժերը յատկացուած են առաւելապէս ներքին ծառայութեան, զսպում ապստամբութեանց, պահպանում ու պաշտպանութիւն բոլշեւիկեան բռնապետութեան: Բայց արտաքին պատերազմի պահուն, կարելի չէ նկատի չառնել այս ուժը, որ անշուշտ կրնայ ի հարկին կարեւոր օժանդակութիւն մը բերել ռազմաճակատին:

Բացի ֆաշիստ Իտալիայէն որ զինուորական կրթութիւնը դրած է նոր եւ աւելի լայն հիմերու վրայ, մինչ քաղքենի պետութիւնները կը յարատեւեն մարտական աւանդութեանց ճամբուն մէջ, Ռուսիա իր մարդկային հսկայ պաշարը կը փորձէ լրիւ օգտագործել, անկից քաղելու համար ռազմական առաւելագոյն արդիւնքը:

Ընկերվարական շինարարութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան պլատակներուն ներքեւ, Ռուսիա հետզհետէ կը զօրանայ եւ կը վերածուի զօրանոցի մը: Բացի կանոնաւոր բանակէն եւ Կէփէուի ուժերէն Ռուսիա ունի նաեւ մարտական մասնաւոր կազմակերպութիւններ, ինչպէս է «Զու»ն որ տեղը բռնած է ցարական նախկին պահակազօրքին, կազմուած մի միայն բոլշեւիկներէ, կուսակցութեան անդամներէ:

Իբրեւ զինուորական օժանդակ ուժ պէտք է նկատել նաեւ «Օդանաւորդութեան եւ զինուորական քիմիաբանութեան բաջալերման ընկերութիւնը», «Օսսօավիաքիմ»ը ինչպէս համառօտուած է:

Խորհրդային թերթերու քարոզչական աղմուկէն եւ տեղեկութիւններէն գիտենք արդէն թէ այս կազմակերպութիւնը ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ հաստատած է ցանց մը, մօտ 6 միլիոն այր ու կին անդամներով: Զինուորական հիմերու վրայ դրուած, իր անդամներէն կը հաւաքէ մեծկակ գումարներ անդամատուրքի եւ նուէրներու ձեւով, զանոնք յատկացնելու համար օդանաւորդութեան եւ կազային պատերազմի պատրաստութեան պէտքերուն:

Համաձայն նոյն յօդուածագրի տեղեկութիւններուն, այս կազմակերպութեան անդամները պարտաւոր են սորվիլ յարձակման եւ պաշտպանութեան յատուկ արդիական բոլոր եղանակները: Ունի զինեալ ջոկատներ եւ կին զինուորներու գունդեր:

Զինուորական այս պաշտօնական եւ օժանդակ կազմակերպութիւններէն զատ, որոնց ղեկավարութիւնը պատրաստելու համար, Ռուսիա ամէն կարեւոր կեդրոններու մէջ հաստատած է յատուկ վարժարաններ եւ ճեմարաններ, մասնաւոր կարեւորութեամբ կը հետապնդուի նաեւ երիտասարդութեան եւ դպրոցական պատանեկութեան զինուորական կրթութիւնը: Եւ այս նպատակով էր որ Հանրային կրթութեան գործավարը Լունաչարսկի ստիպուեցաւ տեղը տալ զօրավարի մը եւ ատով աւելի ամուր հիմերու վրայ դրուեցաւ դպրոցականներու մարտականացումը:

Պէտք է ընդունիլ թէ, ցարական դանդաղ ու անկազմակերպ վարչութենէն վերջ, արդի Ռուսիան երեւան կը բերէ կազմակերպութեան կորովի ոգի մը, որ թէեւ կռթնած բռնութեան վրայ, սակայն շեշտ կը քալէ իր նպատակին:

Ի զուր չէ որ բոլշեւիկը իր կազմակերպական առաւելագոյն ուժը կը վատնէ մատաղ հոգիներուն, հասնող սերունդին վրայ:

Մինչ մէկ կողմէ, շնորհիւ դպրոցական եւ այլ կրթական բազմածիլ ցանցի մը, մանուկներուն մէջ կը փճացնէ հին աւանդութիւններու, բարքերու եւ ըմբռնումներու մնացորդ մը եւ անոնց մէջ կը սերմանէ բոլշեւիկեան բարոյականի հունտերը, միւս կողմէ մարտական նախապատրաստութեամբ, կը դիւրացնէ փորձ ընդունակ եւ կարգապահ տարրերու ընտրութիւնը՝ հսկայ բանակի մը համար:

Այսօրուան Ռուսիան, տակաւին կը ջանայ թօթափել անցեալի մնացորդները եւ կերտել աշխարհի վաղը 17 միլիոննոց գեհենային բանակով մը գործօն եւ պահեստի, բայց աշխարկու ու միայն իր մահուան գործիքներով, այլ մանաւանդ իր վայրագութեամբ, որուն ծիլերը կ'ունձանան այսօր մատաղ ու երիտասարդ հոգիին մէջ, մնացեալ մարդկութեան հանդէպ՝ իրեն ներարկուած ատելութեան ոգիով:

Ու վաղուան Ռուսիան է մանաւանդ որ պէտք է այսօրուընէ իսկ վրդովէ հակաբոլշեւիկ աշխարհը:

Մ. Ե.

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՁԱԽՈՂՈՒՄԸ

Էնկիւրիէն «Ցէպա»ի թղթակիցը կը գրէ Թուրքիոյ հանրային պարտքերու կարգադրութեան շուրջ կատարուած բանակցութեանց մասին.

— Անցեալ ամսու վերջերը, Թուրքիոյ պարտատէրերու ներկայացուցիչները մեկնեցան Էնկիւրիէն: Մինչեւ վերջին վայրկեանը, բացի գերման պատուիրակէն, անոնք կառչած մնացին սին յոյսի մը: Անոնց ձախողումը կատարեալ եղաւ: Կը սպասուէր: Սակայն, ամենէն իրազեկ անձերն իսկ անակնկալի եկան համաձայնութեան ծրագիրներուն հանդէպ՝ Ըսմէթ փաշայի այնքան արմատական եւ արհամարհական մերժումէն:

Երբ թրքական առաջարկները աչքէ կ'անցընէր, պատուիրակ մը յիմարական խնդուքէ մը բռնուեցաւ: Իրաւ է թէ սահմանափակ իրաւունքներ կը պաշտպանէր, բայց ամէն պարագայի մէջ, պաշտօնաթուղթը որ իր աչքին առջեւ է, կրնար ծիծաղ գրգռել: Տատաքանութիւնները տեւեցին ութն օր: Աւելորդ պիտի ըլլար երկարօրէն ծանրանալ Թուրքիոյ կողմէ գործուած տնտեսական նոր սխալին վրայ: Աւելի լաւ է շեշտել Ըսմէթ փաշայի յարատեւութիւնը հետապնդուած քաղաքականութեան մէջ: Անոր բացսրտութիւնը նշանակելի եղաւ. իր խորհրդականներուն ազդեցութիւնը աւելի յստակօրէն պիտի երեւայ: Աւելի, մասնաւորաբար, Ֆրանսացիները պիտի կրնան անկից օգուտ քաղել՝ յառաջիկային, իրենց բանագնացներուն տրուելիք հրահանգներուն համար:

Ըսմէթ փաշայի նախարարները եւ իրեն կապուած լրագրողները 15 ամիսէ ի վեր առիթ չփախցուցին հաստատելու 1928 Ցունիս 13ի պայմանագրութենէն խուսափելու որոշումը: Անցեալ օգոստոսէն ի վեր, անոնց ամենէն իրաւասուները կը հաւաստէին օտար դիւանագէտներուն թէ Թուրքիա վճռած է վերջնապէս նուազեցնել 1928ին ճշտուած տուրքերն եւ տարեվճարները 2)3 չափով: Կը սպառնային նոյնիսկ աւելի խիստ ըլլալ, եթէ պարտատէրերը չխոնարհէին: Նոյն այս նախարարները, Վէնիզէլոսի այցելութեան ընթացքին, Ֆրանսայի կ'ուղղէին անսովոր մեղադրական մը «Փարիզի անբարեխիղճ ելեւմտագէտներուն եւ Ֆրանսայի դրամատիրական տիրակալութեան քաղաքականութեան դէմ» կ'ըսէին:

Պ. Ռիսթի (ֆրանսացի ծանօթ ելեւմտագէտ) բնակութեան ընթացքին, ինչպէս նաեւ ամէն անգամ որ խօսքը դառնայ անոր տեղեկագրին վրայ, Ըսմէթ փաշայի այդ նոյն շրջապատը չէ դադրած կրկնելէ թէ լուծելի խնդիրը կը կայանայ մայր գումարի եւ անոր տոկոսներուն նուազման մասին: Դեռ վերջերս, փոխ-նախարար մը աշխարհիկ հաւաքոյթի մը մէջ կ'ըսէր թէ արժանքի ու զարմանքի կը մատնուի որ տակաւին խօսքը կ'ընեն օսմանեան նախկին կայսրութեան պարտքերուն: Պ. Սուրից (ռուսական դեսպանը) կը յայտնէր թէ ելեւմտական տիրակալութիւն մը նոյնքան ընդվզեցուցիչ է որքան հողային գրաւում մը: Այս կերպով կը չքմեղացնէր Էնկիւրիի կառավարութիւնը որ կ'ուզէ խուսափիլ Թուրքիոյ վրայ՝ ֆրանսական ելեւմուտքի նուաճումէն:

Այսպէս, աւելի լաւ կը հասկցուի պատասխանը զոր Սարաճօղլու Շիւքրի տուած էր պարտատէրերու ներկայացուցչին: Երբ այս վերջինը կը ջանար փաստել օտար դրամագլուխի հետ խզման վտանգները Թուրքիոյ համար, Շիւքրի կը պատասխանէր.— «Թուրքիա պէտք չունի ձեր դրամին. ուրիշ բարեկամներ կրնան զայն հայթայթել անոր»:

Հազարաւորներու մէջէն են առնուած այս մէջբերումները, որոնք հասկնալի կը դարձնեն Թուրք կառավարութեան փոփոխական, բազմազան առաջարկներու ամբողջութիւնը: Բան մը միայն ստոյգ եւ անփոփոխ եղաւ.— 1928 յունիս 13ի պայմանագրութիւնը պարզապէս ջնջելու եւ իրաւախոհութեան դիմելու եւ մաքսային հասոյթները պարտքերու վճարման յատկացնելու պայմաններէն ազատելու միտքը: Ըստ Սարաճօղլու Շիւքրիի, պիտի բաւէր բոլոր հին յանձնառութիւնները փոխարինել տարեկան որոշ վճարում մը ընելու խոստումով, առանց սակայն անցնելու մէկ միլիոն անգլ. ոսկիի գումարը: Շիւքրի պէտք չէր ճշդէր այս տարեվճարներուն տեւողութիւնը: Բայց ցոյց կուտար թէ այս պարտքը որ լոկ թրքական էր եւ ոչ օսմանեան այլեւս, որքա՛ն պէտք չէ վտահութիւն ներշնչէր: Չէր ըսեր թէ ի՛նչով ան աւելի թրքական պիտի ըլլար, քան ինչ որ ճանչցուեցաւ 1928 յունիս 13ին եւ վաւերացուեցաւ Ազգ. Ժողովէն: Առանց սակայն որեւէ հեգնանքի, կ'աւելցնէր թէ Թուրքիա թոյլ պիտի տայ որ նոր փոխատուութիւններ առաջարկեն իրեն, բայց պայմանաւ որ օսմանեան հանրային պարտքերը կարգադրէ իր ուզած եղանակով:

Այսպէս ուրեմն, Թուրքիոյ պարտատէրներուն համար հարց էր դառնար Թուրք ժողովուրդին զիջումներ տալու վրայ, որպէսզի ան կարենայ անցընել տագնապի շրջան մը եւ արժեւորէ իր հողին հարստութիւնները: Թուրք սակարկուներուն համար, կարեւորն էր պարզապէս ուրանալ 1928ի պարտքերուն 2)3ը եւ անգամ մը եւս հաստատել թէ իրենց ըմբռնումով «բանակցիլ» չի նշանակեր իրարու մօտեցնել երկու տարբեր ըմբռնումներ, այլ պարտադրել մէկ կողմին տեսակէտը միայն,— իրենցը:

Հակառակ ամէն բանի, չէր սպասուէր մտայնութեան նման վերիվայրումի մը պարտականներու կողմէ:

Պէտք է սակայն ի վեր հանել պահանջատէրերու ներկայացուցիչներուն կողմէ գործուած սխալը, երբ համբութեան մատնուելէ եւ մէկ օր վիճաբանելէ վերջ, Թուրք կառավարութեան հաճելի երեւնալու համար, կը յայտարարէին թէ բանակցութիւնները «տեղի ունեցած են փոխադարձ հասկացողութեան ոգիով մը»: Իրականութիւնը անհասկացողութիւնն էր: Այդ կը փաստէ գերման պատուիրակին մերժումը, ներկայ գտնուելու Թուրքիոյ պատուիրակին վերջին տեսակցութեանց: Գալով մնացեալին, միայն Թուրք կառավարութիւնն էր որ օգուտ կը քաղէր իր սխալները ծածկելով Թուրք ժողովուրդէն: Ըսմէթ փաշա մամուլի տեղեկատուութենէն պիտի օգտուէր անհամաձայնութեան պատասխանատուութիւնը ձգելու համար ֆրանսական շրջանակներուն վրայ: Ֆրանսացի բանագնացները գալու չէին այս խաղին: Անատոլուցիները զանոնքպատասխանատու պիտի բռնեն որ օժանդակեցին այս խաբէութեան:

Բայց, որովհետեւ միւս պատուիրակները չկրցան հետեւիլ իրենց գերման պաշտօնակցին օրինակին, չկրցան ըսել «ոչ»: Այս բառը պիտի արտասանէին, անմիջապէս որ լսեցին թէ Թուրքիոյ պատուիրակ նշանակուած է Սարաճօղլու Շիւքրին: Այս ելեւմտական նախկին նախարարը ընիկ եզէականեան շրջաններէն է. առհաւական հին ճարտարութիւն մը կը ճնշէ իր վրայ: Չենք կրնար ուրեմն զինքը մեղադրել իր ճարպիկ խաղերուն համար, զորս կը տրամադրէ իր երկրին ծառայութեան:

Բայց ամէն ատեն ալ ընդդիմացած է օսմանեան պարտքերու արդար կարգադրութեան: Ինքն էր որ անցեալ տարի ներշնչեց խաբուսիկ, արհամարհական պատասխանը որ կը հաստատէր 1928ի պայմանագրութեան դրժումը: Օսմանեան պարտքերու հարցին մէջ՝ իր անհաշտ ընթացքն է որ իրեն ապահոված է և դեռ կ'ապահովէ Ըսմէթ փաշայի համակրանքը: Ըսմէթի կողմէ այս մարդուն իբր պատուիրակ նշանակումը կը փաստէր Ըսմէթի փափաքը՝ փորձելու համար «խզումի» խաղը որ այնքան լաւ յաջողած էր Լօզանի մէջ: Պարտապահանջներու ներկայացուցիչները մերժելու էին Էնկիւրի երթալ: Դժգոհութեան առջեւ, որ գիտէ թէ կ'աճի հետզհետէ, Ըսմէթ փաշա թերեւս չպիտի փորձուէր այդ տեսակ արհամարհանք մը ցոյց տալ հանդէպ դժբախտ առնելիքաւորներուն: Այս վերջիններուն պատուիրակները չպիտի ենթարկուէին այնքան ցաւալի ու նաեւ այնքան ծանր նուաստացման մը: Որովհետեւ դժբախտութիւնը կ'ուզէ որ հանրային պարտքերու հարցը նկատուի տարամերժօրէն ֆրանսական:

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ե.— ԴԱՍԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ՌՈՄԱՆԹԻԶՄ

Շատեր զարմացան, երբ ըսի թէ ռոմանթիք մը չէր Խ. Աբովեան: Աշխատեցայ ցոյց տալ այն ներքին պատճառները, որոնք, պատմական դէպքէ մը անկախ (Դորպատ), իրեն պիտի տային կեղծ ռոմանթիզմի յատկանիշ մը: Այս անգամ ռոմանթիզմի մասին կարճ բացատրութիւն մը ուրիշ ճամբով պիտի գայ հաստատել իմ տեսակէտս թէ Աբովեան կապ չունի այդ շարժման հետ:

Հակաճառութեան համար չէր, որ ելայ եւ ըսի թէ ռոմանթիք մը չէ Աբովեան: Երկու տարի առաջ, «Երկունք»ի մէջ կարճ ուսումնասիրութիւն մը գրած եմ Պետրոս Դուրեանի մասին՝ վերապահութեան մը տակ դնելով իրեն տրուած ռոմանթիզմը: Կը նշանակէ թէ չեմ սիրեր կլլել վարժապետիս ծամած պատառը: Ուսումը ինծի համար սովորութիւն մը չէ, հոգեբանական իմաստով առած: Եւ չի կրնար, այլեւս, շփոթեցնել զիս վարժապետիս մօրուքը, ոչ ալ պատմական երկու դէպքով գրագէտները ուսումնասիրելու փրոֆէսօրութիւնը: Հասարակ քննադատ մը, Ս. Յակոբեանն իսկ կը վարանէր արժէք տալ այն փաստերուն իբրեւ ռոմանթիզմի աղբիւր թէ Դուրեան Լամարթին ալ կարդացած է, Հիւկօ ալ, Ռուսօ ալ: Փրոֆ. Աղոնց իր պատմագէտի գործիքներով փորձեց Դորպատի կապել Աբովեանը, որ այսպէս եղաւ ռոմանթիք: Յետոյ, դարձեալ պատմութիւն մը գրելու պէս, յիշեց յունական եւ հռոմէական աստուածները, միջին դարը, ֆրանսական յեղափոխութիւնը: Եւ այս ալ՝ գրական վարդապետութեանց ներկայացումն:

Արդ, փրոֆ. Աղոնց գրական ստեղծագործական երեւոյթները կը բացատրէ պատմական դէպքերու պատճառապաշտութեամբ (déterminisme)*: Մեզի ծանօթ է փրոֆ. Աղոնցի անձնական փիլիսոփայութիւնը,— պահպանողական մարդ մըն է, «Նոր-Դարեան» մը: Բայց երբ իր պատճառապաշտութիւնը կը հիմնէ պատմական արտաքին դէպքերու վրայ, ամբողջովին պիտի ընդունի նիւթապաշտութիւնը* (matérialisme)*: Պիտի ընդունի նաեւ այդ վարդապետութեան հետեւութիւնները: Յայտնի է, որ կը հետեւի Պլեխանովի եւ Ֆրիչէի աշխատութիւններուն, որոնք մարքսեան եզրակացութիւններու կը հասնին՝ երբ կ'ուսումնասիրեն գրականութեան պատմութիւնը՝ իբրեւ ընկերային երեւոյթ, գրական վարդապետութիւնները՝ իբրեւ ընկերային ոճ: Նորութիւններ չեն, ուրեմն, փրոֆ. Աղոնցի բացատրութիւնները իր աղբիւրներով, բայց ես կ'ընդվզիմ ընդունիլ պատմագիտական պատճառապաշտութիւնը, որ գաղափարը կը յանձնէ դէպքերու գերութեան: Ո՛չ, գաղափարն է, որ կը վարէ դէպքերը: Ուրեմն, տարբեր է պատճառապաշտութիւնը, որուն կ'աշակերտիմ ես իբրեւ անհատապաշտ:*

Գրականութեան պատմութեան մասին իբրեւ ներածութիւն փիլիսոփայական այս փոքրիկ փակագիծէն յետոյ, անմիջապէս յիշենք գրական վարդապետութիւններու շարքը:

1 — Դասականութիւն, 2 — Նոր-դասականութիւն (Ռուսները կեղծ-դասականութիւն կ'ըսեն, եւ արեւելահայերը այդ բացատրութիւնն է, որ իւրացուցած են, բայց գէ՛շ բացատրութիւն, որովհետեւ երբեք նոր դասականներուն նպատակը կեղծել չէր հիները, այլ ստեղծագործել նմանօրէն հասնելու համար հիներուն գեղեցկութեան), 3 — Նախառոմանթիզմ եւ 4— Ռոմանթիզմ,

Ինչպէս կը տեսնուի, գլխաւոր վարդապետութիւնները երկուք են,— դասականութիւն եւ ռոմանթիզմ: Իսկ միւս երկուքը ցոյց կուտան յեղաշրջման մը աստիճանները, բայց երբեք կարելի չէ շփոթել դասականութիւնը Նոր-դասականութեան հետ, ինչպէս ռոմանթիզմը՝ նախառոմանթիզմին հետ: Փրոֆ. Աղոնց կ'անգիտանայ գոյութիւնը նախառոմանթիզմին, որուն մէջ պէտք է դնել Աբովեանը, (եթէ կ'ուզէք անպայման եւրոպական գրական վարդապետութիւններով բացատրել մեր գրագէտներուն կազմութիւնը):

Բայց բացատրել այս վարդապետութիւնները… իրապէս հերոսութիւն է: Փրոֆ. Աղոնց զարմանալի յանձնապաստանութեամբ քանի մը տողով բացատրեց բոլորը: Բայց երբ հարկ ըլլայ կարգ մը գրագէտներ պատշաճեցնել այդ իր բացատրութիւններուն, շփոթութիւնը խելք կը տանի: Արդարեւ, երբ Եւրիպիդէսն առնենք ու հարցնենք,— դասակա՞ն է թէ ռոմանթիք,— փրոֆ. Աղոնցի սահմանումը բան մը չի կրնար ըսել: Եւրիպիդէսը, որ ծնած է 480ին (Ն. Ք.), առաջին հեղինակն է որ փոխ առաւ ժողովուրդին լեզուն, արհամարհեց Եսքիւղէսի դիցաբանական աշխարհը եւ կրօնաշունչ մթնոլորտը, ուզեց վերարտադրել մարդկային կիրքերն ու յուզումները: Եւ իր գրականութիւնն ալ եղաւ մելամաղձոտ, ինչպէս ինքն էր:

Եւ դեռ շատ մը ուրիշ օրինակներով կարելի է նեղել փրոֆ. Աղոնցի տեսակէտները:

Խոստովանինք, որ դժուար է, եւ ինչպէս ըսի, հերոսութի՛ւն է բացատրել դասականութիւնն ու ռոմանթիզմը: 1824ին Վիքթոր Հիւկօ կը գրէր այս հարցին մասին. «Ճշմարիտ չեմ գիտեր թէ ի՛նչ է դասական սեռը, ի՛նչ է ռոմանթիք սեռը»: Տիկին տը Սթալ կ'ըսէր. «Ոմանք երբեմն դասականը հոմանիշ կը համարին կատարեալին»: Ու դեռ վերջերս Լըմոնիէ կը գրէր թէ անկարելի է՛, անկարելի՛, սահման մը տալ ռոմանթիզմին:

Սակայն կայ նաեւ ուրիշ հարց մը: Ռոմանթիզմը, իբրեւ հակազդեցութիւն դասականութեան, ո՞ր երկրին մէջ ծագեցաւ ամէնէն առաջ: Փրոֆ. Աղոնց կ'ըսէ թէ «գերման ռոմանտիզմը մեծ երեսուն տարով աւելի հակասաւոր է» (Ֆրանսականէն): Լ. Ռէնօ ռոմանթիզմին ծագումը կը դնէ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ միաժամանակ: Ռէնօ աւելի գիրքերու փոխազդեցութեան կը հետեւի, ինչ որ խաբուսիկ երեւոյթ է: Ուրիշներ կը յիշեցնեն Ժան Ժաք Ռուսօն եւ Շաթօպրիանը, Ֆրանսայի տալով ռոմանթիզմի մայրութիւնը: Ֆլիւթր կը պնդէ թէ 1737ին ռոմանթիքներուն խօսքը կ'ըլլար Ֆրանսայի մէջ: Կամ կը յիշեն Վաթոյին նկարչութիւնը, որ թաթխուած է ներանձնական յուզումներու, խորունկ գոյներու եւ մելամաղձութեան մշուշով: Հեղինակներու ստուար խումբ մը Անգլիոյ մէջ կը դնէ ռոմանթիզմի ծագումը: Նոր տեսակէտ մը սկանտինաւ-

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

(վաղուան համերգին առթիւ)

Կոմիտասեան Խնամատար Յանձնախումբի կազմակերպութեամբ, վաղը՝ կիրակի, տեղի պիտի ունենայ համերգ մը վարդապետին վաթսունամեակին առթիւ։

Բազմավաստակ երաժիշտին կեանքին առաջին կէսը անցաւ ուսանողութեամբ եւ պրպտումներով բեռնաւորուած զրկանքի շրջանի մը մէջ։ Երրորդ քառորդը փառքի եւ արտադրութեան՝ եւ վերջին քառորդն ալ իր քաւութեան եւ մարտիրոսացման շրջան, քանի որ տասնեւհինգ տարիէ ի վեր կ'ապրի չէզոքացած, չորս պատի մէջ։

Բայց աշխարհի վրայ մարդ քանի որ ստիպուած է մխիթարութեան միջոց մը փնտռել, ըսենք որ եթէ վարդապետը դժբախտ եղաւ իր ֆիզիքական կեանքին մէջ, բարոյական գետնի վրայ հայ երաժիշտներու ամէնէն բաղդաւորը եղաւ։ Կրցաւ ամբողջ ցեղի մը երաժշտական հակումներու զարթում տալ, զայն օրօրել ու խանդավառել իր տոհմիկ երգերով եւ տաղերով, երկար ատեն օտար հորիզոններու տակ, ուր որ երկու Հայ գտնուեցաւ յիշեց իր անունը ու կազմակերպեց համերգներ։

Հայ ժողովուրդը իր խորքին մէջ պարզ այդ գեղջուկ երգը սիրեց։ Ու այսօր վարդապետը այս տեսակէտով միայն փոքրիկ մխիթարութիւն մը ունի իր մենաստանին մէջ։

Յառաջիկայի վերապահած ըլլալով մեր կարծիքները իր գործին եւ կատարած դերին մասին, ներկայիս ըսենք որ վաղուան համերգը երաժշտական վայելք մը ըլլալու կոչուելէն զատ՝ իր մէջ ունի ամբողջ ցեղին երախտագիտական արտայայտութեան յոյզի նկարագիրը։

Հայաստանի եւ Կովկասի մէջ մեծ տօնակատարութիւններ տեղի ունեցան այս վաթսունամեակին առթիւ, Փարիզահայը որուն մէկ մասը վարդապետը տեսած ըլլալու քաղցր յիշատակն ալ ունի, անշուշտ ետ չպիտի մնայ այս համակրական ցոյցին մէջ։

Ութսուն հոգինոց երկսեռ երգչախումբ մը, բոլորը երիտասարդներ, ամիսներու պատրաստութենէ յետոյ կրցած են ներկայանալի կազմով ասպարէզ իջնել իրենց ղեկավարներու, Պ. Պ. Յակոբեանի եւ Սերգոյեանի ջանքերուն միացնելով իրենց բարի կամեցողութիւնը։

Վաղուան մեներգուներն են Օր. Բաբայեան, Թորոսեան, Պիպիլեան, Տիկ. Լալուա (Բաբայեան) եւ Օր. Ղազարոսեան (դաշնակ)։

Համերգի կիսուն Պ. Չօպանեան պիտի բանախօսէ վարդապետին գործին մասին, եւ տեղեկատուութիւն պիտի տայ Կոմիտասեան Խնամատար Յանձնաժողովին կողմէ։

Համերգին ընդհ. հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի դժբախտ երաժիշտին հիւանդանոցի ծախքերուն։ Համերգին հեռանկարը եւ թողելիք տպաւորութիւնը խանդավառող է, բարոյական նպատակը հիանալի, իսկ նիւթականը... Համերգը կազմակերպիչներուն պատճառած է մեծամեծ զոհողութիւններ։ Ի՞նչ լաւ կ'ըլլար որ վաղը հանդիսավայրը լեցուն ըլլար, եւ այս երաժշտական արտայայտութիւնը իր բարոյական յաղթանակին քով ունենար սպասուած նիւթական շահը։

Պիտի թելադրէինք «Յառաջ»ի ընթերցողներուն որպէսզի այս կիրակին յատկացնէին երաժշտական խնկական վայելքի մը, եւ հոծ բազմութեամբ ցոյց տային հրաւիրեալ օտարներուն թէ ի՛նչպէս գիտեն քաջալերել իրենց արուեստը։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Համերգը տեղի կ'ունենայ Maison de la Mutualitéի մէջ 24 Rue St. Victor (5e), Métro Mutualité, ժամը 3ին: կազմակերպիչ յանձնախումբը յարմար դատած է որոշել շատ ժողովրդական գիներ:

խան արուեստին կուտայ հայութիւնը։ Եւ այս ամէնէն ճիշդ տեսակէտն է, որ կրնայ բացատրել նաեւ թէ ի՛նչ է ռոմանթիզմը։

Յաջորդով եւ մէկ յօդուածով արագ պարզաբանումը դասականութենէն մինչեւ ռոմանթիզմ գրական վարդապետութիւններուն, անցնելու համար անմիջապէս Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանին որուն եւս պիտի տամ մէկ յօդուած։ Յետոյ կիլիկեգիտութիւնը երկու յօդուածով։

Եւ այս արագութիւնը անոր համար, որովհետեւ ՅԱՌԱՋԻ խմբագրութիւնը կը նեղէ զիս։ Եւ այս վէճը կը համարի անհամապատասխան օրաթերթի համար եւ նուազ մատչելի մեր ժողովուրդին, որուն նուիրուած է այս թերթը։

Ի՞նչ ընենք, մտաւորականները պէտք է զոհուին ժողովուրդին։ Կարդա՛, ուսումնասիրէ՛, սորվէ՛ եւ մնացած ատենդ հե՛տդ տար։ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային կառավարութիւնը գալ տարուան ցորենի վաճառամարտի պատրաստութիւն կը տեսնէ: Պոլսոյ Առեւտրական Պակարանին եկած տեղեկութեանց համաձայն, բոլշեւիկները այս տարի աւելի շատ ցորեն պիտի ծախեն։

Ցորենի արտածման համար Օտեսայի նաւահանգիստը նոր մթերանոցներ կը շինուին եւ ամէնէն արագ բեռնաւորումը կատարող մեքենաներու զետեղումներ կ'ըլլան։

ՓՈԹՈՐԻԿԸ ՊՐՈՋԻԼԻՈՅ ՎՐԱՅ

Ռիօ տը Ժանէյրոյէն կը հեռագրեն թէ աննախընթաց ուրական մը անցաւ քաղաքին վրայէն, փլան մօտ 30 տուներ. սպաննուեցան 4 հոգի եւ վիրաւորուեցան 25 հոգի: Մեծ վնաս։

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Եգիպտոսի «Սատանակ Ջէփլին» երգիծաթերթը հաւաքած է ծանօթ անձերու կարծիքները՝ հայ կուսակցութեանց մասին, քաղուածք մը՝ ստորեւ.—

Հայ ժողովուրդը Ս. Հաղորդութեան Աստուածիմաստ Խորհուրդն է։ Անոր կարմրաճերմակ, ոսկեճաճանչ Ս. Սկիհը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Ձիւնաճերմակ անապակ եւ կակուղ նշխարհքը Ռամկավարութիւնը, իսկ բոսորագոյն կարմիր գինին Հնչակեանութիւնը։ Առանց երեքեան ի մարմին միոյ, չիք փրկութիւն հոգւոյ եւ ազգին Հայոյ։

Թորգոմ արք.

Հայ ժողովուրդը երկրագունդն է։ Դաշնակցութիւնը անոր ծագող ու մարը մտնող բայց զայն տաքցնող արեւը։

Ռամկավարը անոր տաքութիւնն ու տեսքը խափանել ուզող ամպը։

Իսկ Հնչակեանութիւնը արեւին ճառագայթներուն առջեւ շողիացող մշուշը։ Արսէն Երկաթ

Հայ եկեղեցին ունի իր երրորդութիւնը յանձին Հօր Աստուծոյ, Որդւոյ Աստուծոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ Աստուծոյ։ Հայ ազգն ալ ունի իր երրորդութիւնը, յանձին Դաշնակի, Հնչակի եւ Ռամկավարի։ Երկու երրորդութիւններն ալ անհասկնալի, անվերծանելի են, որով պէտք է հաւատալ առանց պրպտումի, հարցումի եւ կասկածի։

Պատ. Խանդամուր

Հայ ժողովուրդը կրնանք նմանցնել Շէյքսփիրի անմահ թատերական բեմին «Օթելլօ»ի։

Հայ քաղաքական, գրական եւ գեղարուեստական կեանքի «Օթելլօ»ն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իսկ «Եակօ»ն ալ Ռամկավարութիւնը։

Որքան պիտի փափաքէինք որ Հնչակեանութիւնն ալ կարելի ըլլար նմանցնել Տէզտէմոնային։

Գ. Մխիթարեան

Հայ ազգը Թուաբանական խնդիր մըն է ուր Դաշնակը՝ յաւելում է, Բոլշեւիկը՝ բարձում, Հնչակը բաժանում, իսկ Ռամկավարն ալ՝ Մնացորդ։ Ա. Սեդրոսեան

Կոյս կողմ՝ կը նշանակէ, եւ անկէ ելած կուսակցութիւն բառն ալ՝ կողմ մը հաւաքուած մարդոց տրուած պիտակն է։

Այսպէս, Ռամկավարութիւնը՝ Արեւելք, Դաշնակցութիւնը՝ Արեւմուտք, Համայնավարութիւնը հիւսիս, ու Հնչակեանութիւնը՝ հարաւ։

Երբ աշխարհի չորս կողմերը, իրարու բոլորովին հակոտնեայ են եւ տարբեր կը փչեն խիստ բնականօրէն, չեմ հասկնար թէ՝ ինչու կ'ուզենք որ անպատճառ մեր կուսակցութիւնները ըլլան իրարու համադիր եւ համերաշխ փչեն խիստ անբնականօրէն։

Արժէնակ պէյ Կամսարական

Հնչակեանութիւնը՝ անցեալ կատարեալ է հայ լեզուին մէջ, Դաշնակցութիւնը ապառնի, իսկ Ռամկավարութիւնը աներեւոյթ։

Լեզուագէտ

Հայ ժողովուրդը Արարատի յաղթականն է։

Դաշնակցութիւնը յաղթանակը վճռող հրացանին սուինն է, Հնչակեանը պօռուն, իսկ Ռամկավարն ալ պարապ փամփուշտը։

Լէգէոնական Գր. Աճէմեան

Հայ ժողովուրդը նահապետական ընտանիք մըն է, հայր, եւ զաւակ։

Հնչակեանը՝ ցնդած մեծ հայրն է, Ռամկավարը՝ տիկին մայրը, իսկ Դաշնակը՝ իրենց մէկ հատիկ կրակ ու բոց զաւակը։

Ա. Զ. (Զակազիկ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՈՒՐԽԱԹԵԱՆ ԿԸ ՓՉԷ...

Անցեալ օր գրած էինք թէ Սուրխաթեան յօդուածով մը «Պրոլետար»ի մէջ կը վերլուծէր «Դաշնակցական փաշիստների յոյսերն ու յուսալքումները» հայհոյելով եւ կատաղութենէն ինքնիրմէ ելլելով։

Այս անգամ «Պրոլետար»ի նոր մէկ թիւին մէջ (16 յունիս), ճշտում մը կը կատարէ «Նամակ խմբագրութեան» խորագրին տակ։

Այդ նամակին մէջ կ'ըսէ թէ իր յօդուածին առաջին տողերը գրած է «մեխանիկօրէն» եւ ոչ թէ...գիտակցութեամբ։ Ուստի կը խնդրէ, որ ներէ գրաքննիչը։

Որովհետեւ «մօտիկ անցեալի վերաբերող բնորոշումը ստանում է այսօրւայ իմաստը», Սուրխաթեան վախով եւ աճապարանքով կուգայ պարզելու... իր յօդուածը եւ խրթին հայերէնով մը դարձեալ կը յարձակի Դաշնակցութեան վրայ։

«Պրոլետար»ի խմբագրութիւնն ալ իր կարգին դիտել կուտայ թէ խմբագրութիւնը մեղաւոր չէ, եթէ Սուրխաթեան «մեխանիքօրէն» կը գրէ եւ իր հին ու նոր յօդուածները իրար կը խառնէ։

Այս ինքնակորոյս Սուրխաթեանն է, որ «քննութեան առնելով դաշնակների գրական արտադրանքը, տալով դաշնակցական հակայեղափոխական, ապագայազուրկ եւ արգահատելի պատկերը», կը հաստատէ թէ «դաշնակցութիւնը թէպէտ որպէս կազմակերպութիւն ջախջախուած է եւ փոշիացած, բայց բուրժուական նացիոնալիզմը, շովինիզմը, կուլակային բուրժուական դիմադրութիւնը, որի ընդհանուր անունը նոյնպէս Դաշնակցութիւն է, տակաւին գոյութիւն ունեն եւ դրանց դէմ կոմունիստական կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան պայքարը պէտք է լինի յամառ ու անողոք, հարուածները ծանր ու կործանիչ»։

Եթէ Թիֆլիսի տէրերը անհրաժեշտ տեսան որ հայ մտաւորականներուն հետ en série Սուրխաթեանն ալ պէտք է փչէ, շատ դէշ են ըրեր, նկատելի ունենալով որ հիմա Սուրխաթեան «մեխանիքօրէն» բաներ մը կ'ըսէ եւ յետոյ ինք ալ չի հասկնար։

ԵՐԵՒԱՆ—ԱՂՍՏԱՖԱ

Թիֆլիսի մէջ խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ, Երեւան—Աղստաֆա երկաթուղիի գիծը Դիլիջան—Ղարաքիլիսա ճիւղին միացնելու հարցին մասին։

Հայաստանի ներկայացուցիչը առաջարկեց.

1.— Առաջին անգամ ճշդել Երեւան քաղաքին մէջէն անցնող գիծը, որովհետեւ այս հարցը, անորոշ ըլլալով, կը խանգարէ քաղաքային շինարարութիւնը։

2.— Ելեկտրական մտցնել գլխաւոր գիծին մէջ։

3.— «Տեփօ» շինել Դիլիջանի մէջ եւ ոչ թէ Գոլովինոյի մէջ, նկատի առնելով Դիլիջանի աշխարհագրական դիրքը եւ ամբողջ Ռուսիոյ համար բուժավայր մը դառնալու հաւանականութիւնը։

4.— Ելեկտրականութեամբ բանեցնել Երեւան-Աղստաֆա եւ Դիլիջան-Ղարաքիլիսա գիծերը, որովհետեւ վառելիքը հեռու է, գիծին մօտ կը գտնուին ելեկտրակայաններ (Քանաքեռ-գէս, Կախսի-Դիւմիւշ-գէս, Արզնի, Իջեւան-գէս)։

5.— Երկաթուղիին վերջնական գծման հետ կապուած հարցերը լուծել համաձայն Հայաստանի կողմէ ներկայացուած պահանջներու։

Այս առաջարկները ընդունուած են։

Հետախուզութեան համար նշանակուած է 4 խումբ։

Վերոյիշեալ ելեկտրակայաններու շինութեան համար անհրաժեշտ է 300,000 թոնօ նիւթ, զոր դժուար է փոխադրել սովորական ճամբաներով։ Ուստի խնդրուած է արագօրէն վերջացնել Երեւան-Աղստաֆա գիծը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳՈՀԱՐԵՂԷՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ գոհարեղէնի հրապարակը կարեւոր տագնապ մը կ'անցնէ։ Հրապարակը երկար ատենէ ի վեր կայուն է եւ գիներն ալ ինկած են։ Գոհարավաճառներու տեղեկութեանց համաձայն, մինչեւ հիմա այս տեսակ կայունութիւն չէր տեսնուած։ Եթէ այս վիճակը շարունակուի, վախ կայ որ մեծ սնանկութիւններ ըլլան։

Գոհարեղէնի հրապարակին ներկայ անկեալ վիճակը կը պարզուի այն կացութեամբ թէ գոց շուկային մէջ խանութներուն մէկ մասը պարապ է, մէկ մասն ալ ճաշարան եւ սափրիչի խանութ եղած է։ Մինչդեռ այս խանութները նախապէս գոհարեղէնի գանձատուններ էին եւ ամսական 50 ոսկի վարձք կը բերէին, այսօրուան 5-7 ոսկիին տեղ։

Գոհարավաճառները այս կացութիւնը կը բացատրեն անով որ Պոլիս այլեւս գոհարեղէնի թրանզիթի կեդրոն մը չէ։ Նախապէս Ռուսիայէն մեծ քանակութեամբ գոհարեղէն կուգար Պոլիս եւ Փարիզի ճամբով ամբողջ աշխարհի մէջ կը ցրուէր։ Եօթը տարիէ ի վեր Ռուսիայէն բնաւ գոհարեղէն չի գար, եւ այս տեղ կը ծախուին միայն Թուրքիոյ մէջ սպառելի համեմատաբար նուազ արժէքով կտորներ։ Այս պատճառով, մեծ գոհարավաճառները Փարիզ ու Եգիպտոս գացած են։ Տագնապին մէջ իր պատճառի բաժինը ունի նաեւ ծանր տուրքը։ Ադամանդն ու շողակնը այսօր երկու տարի առաջուան գինէն հարիւրին 40 ինկած են։ Ամերիկա նախապէս մարգարիտ եւ զմրուխտ կը գնէր, բայց հիմա չառներ։ Ամերիկայի ծախուած մարգարիտին մսխալը 20 ոսկի էր նախապէս, բայց հիմա 6 ոսկիի անգամ գնող չկայ։ Այս վիճակին մէջ է նաեւ զմրուխտի վաճառումը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ՄԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ ԱՏԱՆԱՅԷՆ

Ֆրանսական արեւելեան դրամատունը, գործերու կայունութեան հետեւանքով ստիպուած իր գործունէութիւնը դադրեցուց։ Այս դրամատունը կարեւոր գործեր կ'ընէր Ատանայի մէջ, այնպէս որ իր հրապարակէն քաշուիլը բնական է թէ իր ազդեցութիւնը պիտի ունենայ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 25)

Այս չափազանց կարեւոր հարցին կարելի է մօտենալ տարբեր տեսակէտներով։

1.— Օրինակ նախ մտածել ապագայ առողջ սերունդ ունենալու մասին։

Ամէնքս ալ գիտենք թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կ'ապրին հայրենիքէ զրկուած աստանդական զանգուածները, անտուն, օրը օրին, անհաւատ, եւ հազարումէկ հոգերու մէջ։ Նոր հոգ մըն ալ չաւելցնելու համար, չեն ուզեր զաւակ ունենալ. եւ յաճախ կը դիմեն արհեստական միջոցներու։ Շատերն ի վիճակի են զաւակ պահելու, բայց տխուր հոգեբանութիւն մը արգելք կ'ըլլայ, տեղի տալով այնքան ծանր հետեւանքներու ի սէր դրամի, ի սէր հանգստութեան։ Ո՞վ պիտի խրատէ այնպիսիները, եթէ ոչ հայ բժիշկները (ականջը խօսի 500 ֆրանքի համար մինչեւ գիւղ գացող եւ վիժեցնող բժիշկներուն...)։ Կարմիր Խաչեր ու Միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ պէտք է պայքարին այս մայր չարիքին դէմ նոյնիսկ ոստիկանութեան յանձնելու աստիճան։

2.— Գալով ներկայ փոքրերուն (5—15 տարեկաններուն, որոնց վրայ կը դառնայ խնդիրը) ի՞նչ պէտք է սպասել շատերէն, երբ տան մէջ Թուրքերէն խօսք կը լսեն իսկ դուրսն ալ տիրապետող լեզուն։ Կը խաղան, կը խօսին, կ'երգեն այդ լեզուով։

Առողջ գաղափարներ շատ եղան թէ՛ «Յառաջ»ի եւ թէ «Հայրենիք»ի մէջ, բայց դժբախտաբար անգործադրելի։ Ինչպէս կեդրոնական մարմին մը ստեղծել, դպրոցներ բանալ եւայլն։ Այս առաջարկները մեծ մասով կապուած են հսկայական ծախքերու եւ եթէ դրամ չգտնուի, անկարելի, գոնէ շատ դժուար են, կառավարութիւններն անգամ կ'անծրկին այդ հարցին առջեւ։ Դրամ եղած պարագային իսկ անհնար է ամէն տեղ ուր 20—30 ընտանիքներ կան, վարժարան մը ունենալ։ Եթէ միայն որոշ ժամեր հայերէնի դասաւանդութիւն կատարուի, դարձեալ մեծ օգուտ մը չպիտի ունենանք, որովհետեւ շրջապատը կը կլանէ կը տանի։ Ուրեմն ի՞նչ ընել, մեր ազգի ճակատագիրն է ըսելով հանգիստ սրտով հանդիսատե՞ս ըլլանք նոր սերունդին մահուան։ Ո՛չ։

Ինչո՞ւ չշահագործել այս միջոցն որ փոքրերուն հաճելի է եւ կարելի, գրեթէ ամէն տեղ։ Ո՞ր միութիւնը, կազմակերպութիւնը կամ նոյն իսկ անհատը չի կրնար սարքել դաշտահանդէս մը (ձմեռը հանդէս) առանց շահի ակնկալութեան, միեւնոյն ժամանակ համեստ օրապահիկով ընտանիքներուն մատչելի դարձնելու պայմանաւ։ Զուարճութեան, պտոյտի, ուրախ ժամանցին չմասնակցող չըլլար, եթէ սուղի չնստի։ Ամէն գիւղ կամ շրջան գտնուող Հայեր պէտք է յաճախ կազմակերպեն նման հաւաքոյթներ։ Պարզ ժամանցութեամբ իսկ երբեմն կարելի կ'ըլլայ իրարու մօտ բերել քանի մը հարիւր հոգի։ Հոն սրտցաւները ուշադրութիւն պէտք է դարձնեն ժողովրդեան, հաւաքեն, դասախօսեն, պատմութիւն եւ երգեր սորվեցնեն։ Մէկ խօսքով, հայութիւն ներշնչեն։ Միւս կողմէ քաջալերել այն փոքրերը որոնք լաւ գիտեն հայերէն, արտասանութիւն կամ որ եւ է հայկական պատմութիւն։ Յաճախակի հաւաքոյթները միւս կողմէն առիթ կուտան չափահաս աղջիկ, տղաներուն իրարու ծանօթանալու եւ հիմքը դնելու ապագայ բոյներու, որով անոնք չեն ստիպուիր օտարազգի աղջիկներու հետ յարաբերութեան մտնելու եւ ամուսնութեամբ մը վերջակէտ դնելու իրենց հայութեան։

3.— Միեւնոյն ժամանակ մեր ամբողջ ուժով եւ միջոցներով աշխատելու ենք հայկական դպրոցներ հիմնել եւ եղածներն ալ բարելաւել։

4.— Հայ թերթերը կրնան մեծ ծառայութիւն մատուցանել, եթէ բացառիկ թիւերով մանկական թերթեր լոյս ընծայեն կամ գոնէ բարեհաճին միայն եւ միայն հայերէն բառեր գործածել թերթերու մէջ (առանձնապէս ուշադրութիւն դարձնելով ուղղագրութեան, որ երբեմն ջղայնութիւն պատճառելու չափ դէշ է)։

Նոյնիսկ վճարուած յայտարարութեանց համար մերժել օտար բառերը եւ հայերէն գրել։ Կրնան ամբողջովին ուզուած լեզուով տպել ի հարկէ։ «Հայրենիք»ի 25 բառնոց յայտարարութեան մէջ 8 բառ անգլերէն գտայ հայերէն տառերով։ Երբեմն ալ բաբելոնը կը յիշեցնեն։ Այնպիսով մեծերն իսկ ակամայ պիտի մոռնան հայերէն հոմանիշ բառերը եւ ժամանակ կուգայ երբ կը սկսին հայերէն տառերով անգլերէն կամ ֆրանսերէն թերթ տպել... ինչպէս կ'ընեն հիմա Թրքախօսներու համար։ Չենք խօսիր Երեւանի Հայերէնի մասին, որ բացարձակապէս խորթ է եւ նոր ռուսահայերէնէ գրեթէ հրաժարելու պատճառ։

Լ. Պ.

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՊՈՅՔՈԹԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Լիբանանի կառավարութեան եւ ընկերութեան միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը, չկրցաւ վերջացնել պոյքոթը։ Հանրակառքերը կը շարունակեն թէպէտ իրենց երթեւեկը, սակայն ոչ ոք կը նստի անոնց մէջ, բացի փոքրաթիւ զինուորականներէ եւ պաշտօնեաներէ։

Ֆրանս. մարզպանութիւնը տեսնելով որ վերջին համաձայնութեամբ ալ չվերջացաւ պոյքոթը, իր մօտ հրաւիրեց պոյքոթի կոմիտէն եւ սկսաւ խորհրդակցիլ անոր հետ, լուծում մը գտնելու յոյսով։ Կոմիտէն յայտարարեց որ ինք հաստատ կը մնայ իր պահանջներուն վրայ եւ չի՛ կրնար ընդունիլ ներկայ համաձայնութիւնը։ Երկար բանակցութիւններէ վերջ, Կոմիտէն առաջարկեց 100ին 20 զեղչով տետրակներու դրութիւնը, որով ներկայ գիներուն վրայ կէսական ս. գ. զեղչ մը կատարուած կ'ըլլայ եւ աւելի նպաստաւոր պայման մը ընկերութեան համար։

Կոմիտէի առաջարկը չընդունուեցաւ եւ ի վերջոյ Մարզպանութիւնը դրաւ կարգ մը առաջարկներ։

Պոյքոթի Կոմիտէն ի պատասխան այս առաջարկներուն յայտնած է որ ինք չի կրնար վերջնական կարծիք մը յայտնել, առանց ստանալու կարծիքը թաղային կոմիտէներուն։ Պոյքոթի Կոմիտէն եւ բոլոր թաղային կոմիտէները ժողով գումարելով, որոշած են մերժել Մարզպանութեան առաջարկը։

ԱՒԱԶԱԿԱԽՈՒՄԲԻ ՄԸ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գոզանէն կը հաղորդեն «Սօն Փօսթա»յի թէ Միւլիւք Հաճի անուն աւազակապետի մը 67 հոգինոց աւազակախումբը սկսած է գիւղերուն վրայ յարձակիլ։ Աւազակները վերջերս Աքչէլիուշաղը գիւղը մտած եւ գիւղին բոլոր նպարավաճառի խանութները պարպած ու տէրերէն ալ 400 ոսկի առած են։

Այս կողոպուտէն ետք, աւազակները «բարիք» ալ ըրած են գիւղին։ Իրենցմէ դատարան մը կազմած եւ խռոված այր ու կին մը հաշտեցուցած են իրարու հետ։ Յետոյ ալ, աւազակներուն «դատարան»ը քննած է առնելիքի խնդիր մը եւ գիւղացի մը ստիպած որ նօտարութենէն վաւերացուած 100 ոսկինոց պարտամուրհակ մը պատռէ ու իր առնելիքէն հրաժարի։

Աւազակապետը խիստ պատուէր տուած է գիւղացիներուն որ այս տեսակ մանր գործերով չզբաղեցնեն կառավարութիւնը, ու իրենց լուր տան որ կարգադրեն։ Յետոյ խումբը հեռացեր գացեր է։

Խիստ հետապնդում սկսած է կատարուիլ այս նոր աւազակախումբին դէմ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Զգտում Ալպանիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ.— Ալպանիոյ եւ Սերպիոյ յարաբերութիւնները ծգտուն վիճակ մը ունին՝ պատճառն է Ալպանիոյ արքայական տան փոփոխութեան մասին իտալիոյ ժտադրութիւնը, որ բուռն դժգոհութիւն պատճառաւ է Սերպիոյ։

Մոսկուայի Մայր Եկեղեցին.— Բոլշեւիկները տենդագին կը շարունակեն հակակրօնական պայքարը՝ Հազարաւոր եկեղեցիներ արդէն քանդած են՝ Այս անգամ կարգը եկաւ Մոսկուայի հանրաւոր Մայր եկեղեցիին։ Իրօք, բոլշեւիկեան կառավարութիւնը որոշած է քանդել զայն հիմնովին եւ տեղը կանգնել «Խորհուրդներու պալատ» մը ուր տեղի պիտի ունենան ժողովրդական հաւաքոյթներ եւ համագումարներ։

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՌԸԹԷԼԻ խումբի ընկերները, վաղը կիրակի ժամը 3ին՝ Ջեկոյց Կ. Կ.ի ներկայացուցչին կողմէ։

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

վաղը կիրակի, ժամը 3ին միւթիւալիթէի սրահին մէջ

Maison de la Mutualité

24 rue Saint Victor, Métro Maubert Mutualité

Յայտագիրը կազմուած է ամբողջապէս Կոմիտաս Վարդապետի դաշնակած կամ հեղինակած գործերով։

Կը մասնակցի՝ կոմիտաս եւ Սիփան *խումբերու միացմամբ կազմուած ութսուն հոգինոց երկսեռ մեծ երգչախումբը ղեկավարութեամբ* Պ. Պ. Նշան Սերգօեանի *եւ* Սաքօ Յակոբեանի։

Կ'երգեն՝ Օրիորդներ Մ. Բաքայեան, Հ. Թորոսեան, Ի. Պիւլպիւլեան, Պ. Պ. Սերգօեան *եւ* Նաւասարդեան *ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի* Օր. Ղազարոսեանի, Տիկ. Շ. Լալուա-Բաքայեան *դաշնակի վրայ կը նուագէ հայկական պարերգներ։*

Համերգին հասոյթը պիտի յատկացուի Կոմիտաս վրդ.ի խնամատարութեան եւ բազմերախտ վարպետին անտիպ երկերու հրատարակութեան գործինշարունակման։

Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— 9, 14, 19, 20, 47, 82, 83, 85 թիւ թրամուէյներ։ I. Z. BD. օթօպիւսներ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան կողմէ։Վաղը Կիրակի Ռէտոնի անտառին մէջ։ Կը հրաւիրուի Մարսէյլի Սէն Լուի եւ Պուլ․Օտտոյի մասնաճիւղերու անդամները եւ համակիրները։

Ժամադրութիւն.— Առաւօտեան ժամը 9ին Place Préfecture, առնել 24 թիւ հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութիւն, ուր կը սպասեն առաջնորդներ՝ ճաշը միասին բերել։

ՀԱՆԴԷՍ—ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի կողմէ,Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ։

Երգ, արտասանութիւններ եւ հայկ. պարեր փոքրիկներու կողմէ։

Կրընոպլէն հրաւիրուած է Օր. Հ. ՄԻՍԹՃԵԱՆ որ կը խօսի Կարմիր Խաչի մասին,

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԵՐԿՈՒ ՏԵՐՈՎ ԾԱՌԱՆ

Մուտք 2.50 ֆրանք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ *Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին* Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro: Vaugirard.

Պետրոս Ադամեանի մահուան քառասնամեակի առթիւ

Կը խօսի դերասան ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Պետրոս Ադամեանի բեմական գործունէութեան մասին

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէնի Քրիստափոր խումբին կողմէ, վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 7։ Փոն Թ'Էվէքի կայարանին աջ կողմի Թուղթի գործարանին վերի կողմը պաղ աղբիւրին մօտ։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու իրենց ընտանիքները՝ Ճաշը միասին բերել։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվար Օտտոյի բոլոր ընկերները այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի Շամազասպ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. Պոմօն Սէն Ժիւլիէնի (Մարսէյլ) Ջաւարեան խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Աբրահամ Լուսիկեանի եւ իր պարագաներուն իրենց ՓՈՔՐԻԿՆ ԼԵՒՈՆԻ մահուան առթիւ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Վաղը Կիրակի պատարագ պիտի մատուցուի Նիսի Հայոց եկեղեցիին մէջ հայ գիրերու գիւտի հազար հինգ հարիւրամեակի եւ սրբոց Թարգմանչաց Սահակ Մեսրոպի տօնի առթիւ։ Արարողութիւնը պիտի կատարուի երգեհոնի ընկերակցութեամբ եւ մասնակցութեամբ լաարանական եւ մարզական միութիւններու։

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը։

Այրի Տիկին Մարի Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Գալֆաեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Նիկողոսեան, քոյրեր Ալիս եւ Շաքէ Միրաքեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Կ. Դանիէլեան, Պ. Թագւոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ադամեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց, որդւոյն, եղբօր եւ ազգականին

ՄԱՄԲՐԷ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

ղառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի 25 Յունիս ժամը 5,45ին, 35 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 1.45ին Փարիզ Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon. Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Thiaisի գերեզմանատունը։

ԾԱՆ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ մէջ գտնուող երիտասարդները կը հրաւիրուին կարեւոր խորհրդակցութեան մը այսօր շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Պանելօ-Քաշանի Յառաջդիմասէր Միութեան մանկապարտէզին մէջ, 24, Rue Roger.

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Հայկական տան մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճաքի Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, րիւ Գօլպէր, Պար-Թապայի սրահին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։

POLYCLINIQUE MÉDICO-CHIRUGICALE

MÉTRO PIGALLE 62, RUE DE LA ROCHEFOUCAULD TÉL. TRINITÉ 43-13

ԱՄԵՆԱԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾԵԱԼ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Հայ, ֆրանսացի, գերմանացի, աւստրիացի եւ ռուս մասնագէտներու խորհրդակցութեամբ

Ք. ճառագայթներով ախտաքննութիւն, Radioscopie, գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն ճառագայթներով դարմանում, diathermie եւ ելեկտրական ամէն կերպ բուժում։

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ԾՆՆԴԱՄԻՋԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ

Հիւանդութեանց արագ եւ արմատական դարմանում գիտական ամենավերջին եղանակաւ

ԾԱՆՕԹ մանկաբարձ-բժիշկ **ՏՕՔԹ. ԹԱԳԻՈՐ** որպէս մասնագէտ ներքին եւ տղայոց հիւանդութեանց կայցելէ նաեւ հիւանդներու։

ընդունելութեան ժամեր 10—12 եւ 2—8, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12 եւ 2—4

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Լիոնի եւ շրջակայից միակ հայ տպարանը

"ԱՐԱՔՍ,,

LYON, 70 Rue Paul Bert, ou 8 Rue Gazomètre

Ա. ՊԷՅՋԱՏԵԱՆ ԵՒ Ս. ՓՈՂՀԱՐԵԱՆ

կ'ստանձնենք տպագրութեանց վերաբերեալ ամէն տեսակ յանձնարարութիւններ մաքուր եւ խնամեալ աշխատութեամբ եւ խիստ դիւրամատչելի պայմաններով։

ԾԱՆՕԹ.— *Տպարանը բաց է առաւօտեան ժամը 7էն 12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8, իսկ կիր. եւ տօն օրերը 10—12։*

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։

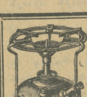
Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

Columbia Phonos & Disques — Agence exclusive

POLYDOR — REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. Նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître*ի* Courant continu*ն, գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Ծախուածները ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։*

ԿԱԶԻ ՕՃԱԽՆԵՐՈՒ ՄԹԵՐԱՆՈՑ

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

71 rue Longue des Capucins

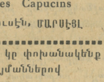
71, րիւ Լօնկ տէ Քաբիւսէն, ՄԱՐՍԷՅԼ

կը ծախենք, կը շինենք, կը նորոգենք եւ կը փոխանակենք կազի օճախներ նպաստաւոր պայմաններով

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԳԻՆ

ՈՒՆԻՆՔ ՍՈՒՐՃԻ ԵՒ ՄՍԻ ԱՂՕՐԻՔՆԵՐ

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

ESKA

Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։Դիմել՝ Laboratoir Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (20).

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԴԻՄԵԼ՝

Վ. Ս. ԹԷՄՈՒՐՃԵԱՆԻ

ԻՐԱՒԱԲԱՆ՝ ՎԿԱՅԵԱԼ ԷՔՍԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ՝ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

76, RUE BERNARD-DU-BOIS, 76 MARSEILLE

Ժամը 11—12 եւ 5—7. ձրի խորհրդակցութիւն կառավարական բոլոր գործերու համար։

ՀՐԱՒԷՐ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Այցելեցէք Exposition Coloniale*ի մէջ,* Stand Palestine*ի կից,* Café Maure. *զարմէջրատունը,ուր կը նուագէ ԹԱՌԻՍԹ ԺՕՐԺ եւ կ'երգէ Տիկին ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ մինչեւ կէս գիշեր։*

Exposition *մէջ միակ հայկական ժամադրավայրը։*

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կ'սյարանէն երեք վայրկեան,ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն։ Չափաւոր գին։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

RESTAURANT HADJIAN

4 Rue Chaussée d'Antin, Paris

Կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն թէ Յուլիս 1էն սկսեալ հարիւրին 30—40 պիտի զեղչէ իր անուանի ճաշերուն գիները։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիջային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Social*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ ՖՐԱՆՔ

Նէօյեի, Հ. Ո.— 35,

Իսի լէ Մուլինօ, Յ. Թ.— 105:

Լա Սիօթա, գործ.— 95,

Պառժօլ, Ե. Կ.— 70,

Մարսէյլ, գործ.— 881.60:

Լիոն, Վ. Ե.— 35:

Սէն Քլէռ տը լա Թուռ,Գ.Ս.— 35,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

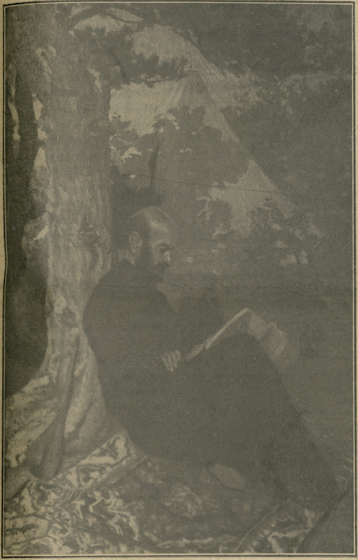
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ 1931
28 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1607 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԻՐ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԻՆ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԳԴ ՔԵԶ ՕԳՆԱԿԱՆ

Վարդապետին տօնն է այսօր — թէեւ ուշ մնացած — և պարտք սեպեցինք թիւ մը նուիրել:

Թիւ մը՝ բաբախուն կարօտի եւ փառքի արտայայտութիւններով: Գեղարուեստական դատումներով եւ քաղցր յուշերով: Այլ մանաւանդ ինքնաճանաչման վկայութիւններով:

Արդարեւ, կոմիտաս վարդապետի 60 ամեակը առիթ մը եղաւ հայկական ստեղծագործութեան փառքը երգելու: Փառաբանելու մեր Երգը: Ինչ որ կը նշանակէ, դարձեալ, պանծացումը այս հալածական ժողովուրդին:

×

Երգ ու վէրք՝ մեր ամբողջ կեանքը: Դարերու ընթացքին եւ մինչեւ այսօր:

Երգեր՝ ցնծութեան եւ տրտմութեան: Ծիծաղի ու վշտի: Ռազմի եւ կարօտի: Ազատութեան եւ աշխատանքի:

Ու վէրքեր՝ անսկիզբ եւ անվախճան: Խոր, եւ անչափելի: Յարաճուն եւ մշտանորոգ:

Բայց երգերն եղան սստուածաշնչական սպեղանին մեր անասելի վէրքերուն:

Ե՛րգը փրկեց մեր ոգին, միեւնոյն ատեն պրկելով մեր ջիղերը: Երգը՝ սարի կատարէն, գետափէն, դաշտին մէջ, ճամբուն վրայ: Երգը՝ վճիտ եւ հոսուն ինչպէս աղբիւրներն ու առուները մեր աշխարհին: Երգը՝ ծաւալուն եւ գունագեղ ինչպէս ծաղիկներն ու հորիզոնը Բիւրակնի:

Եւ ո՞վ պիտի կրնար պնդել թէ, գոնէ ոգիով, միօրինակ են կամ յետամնաց մեր երգերը: Լալկան ու մեղկ: Մաշած: Դատապարտուած՝ կորսուելու ժամանակի ընթացքին:

Կրնայի՞ք ճշդել Թուականը «կռունկ»ին: Ո՛ր եւ է ժամանակի հետ կապել, անցեալ եւ անդարձ շրջանի մը հետ փակել զայն: Նոյնիսկ անոր մէկ նախադասութիւնը.

Ոչ գլուր օրն գիտեմ, ոչ զկիրակին,
Զարկած է գիս շամփուրն՝ բռնած կրակին:

Լալկա՞ն: Անո՞ր համար որ երգեցին, երէկ, մեր հողին վրայ, կ'երգեն, այսօր, խորթ, անհաղորդ ոստաններու մէջ.

վարդավառը գալիս ա,
. . . .
ջէնդ ծլլալիս ա…

Եւ տակաւին «Շողեր»ը, «Հով Արէք»ը, «Բելէր, ցոլէր»ը: Յետոյ գումաներգն արու, տարբեր ուղղութեամբ:

×

Երգդ քեզ օգնական, արի ժողովուրդ:

Ինչ որ ունիս իբրեւ երգ, ամէն բանէ առաջ քու պատկերդ է: Կեանքդ ու բաղձանքդ: Բեզմէ բխած՝ քեզ կը յատկանշէ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՅԵՏԱՁԳՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՇՏԱՐԱՐ ՈԳԻՆ ԿԸ ԴԻՒՐԱՑՆԷ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առջի օր, Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին մէջ, վարչապետը կարդաց Նախագահ Հուվըրի տրուած պատասխանը: Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, ժողովը վստահութեան քուէ տուաւ դահլիճին: Բանաձեւին մէջ, ժողովը շեշտելով Ֆրանսայի խաղաղասիրական ձգտումները, մասնաւորապէս բաղձանք կը յայտնէ որ անխախտ պահուին Եընկի ծրագրին տրամադրութիւնները:

⁂ Իր պատասխանին մէջ, Ֆրանսա կ'ընդունի որ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու վճարումը յետաձգուի մէկ տարի: Բայց պայման մը կը դնէ —կը պահանջէ որ Գերմանիա Միջազգային Կարգադրութեանց Դրամատան յանձնէ 612 միլիոն մառքի տարեվճարը: Իրականին մէջ, Ֆրանսա այդ գումարը չպիտի ստանայ, ոչ ալ Գերմանիան պիտի վճարէ, այլ պարզապէս հաշուակցութիւն մը պիտի կատարուի: Ֆրանսա այս պայմանը կը դնէ, որպէսզի խախտուած չըլլայ Եընկի ծրագիրը: Միւս կէտերու մասին մեծ առարկութիւններ չունի:

Ամերիկայի մէջ գոհ են Ֆրանսայի պատասխանէն: Արտաքին Նախարար Սթիմսըն, որ արդէն ճամբայ ելած է Փարիզ գալու համար, յայտարարեց թէ Նախագահ Հուվըր պարզապէս կ'ուզէ մէկ տարի յետաձգել տալ պարտքերու վճարումը, թէ երբեք միտքէ չէ անցած վերաքննել կամ բարեփոխել միջազգային համաձայնութիւնները: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի առաջարկած եղանակին, կամ պարտքերու յետաձգման ձեւին, այդ խնդիրները կրնան կարգադրուիլ ուղղակի բանակցութիւններով, շահակից պետութեանց միջեւ: Մ. Նահանգներուն կողմէ ելմտական նախարարը, որ Փարիզ կը գտնուի, լիազօրութիւն ստացած է վարելու բանակցութիւնները:

Փարիզի Թօնդ ազգայնական մամուլը կը շարունակէ ռոժաժիւ պայքարը նորէն սաստկացած է Պոիանի դէմ, որուն «խաղաղասիրական ցնորքներուն» կը վերագրեն Ֆրանսայի պարտութիւնը:

⁂ Բրիտանական գաղթապետութիւններէն Քանատան համաձայն է պարտքերու վճարումը յետաձգելու, իսկ Հարաւ. Ափրիկէ կը մերժէ Անգլիոյ այն պահանջը թէ առաջադրուած յետաձգումը պիտի գործադրուի նաեւ բոլոր գաղթապետութեանց մէջ:

⁂ Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ՝ այլեւս վախ չկայ խորհրդարանի ընթացքի մասին, եւ թէ երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը պիտի վաւերացնէ Հուվըրի առաջարկը, քանի մը թեթեւ փոփոխութիւններով: Ջանքեր կ'ըլլան արտասովոր նստաշրջանի հրաւիրելու խորհրդարանը, դեկտ. 15էն առաջ, հաւանաբար նոյ. 15ին:

⁂ Եթէ Փարիզի մէջ սկսած բանակցութիւնները չվերջանան յուլիսի առաջին օրերուն, պիտի յետաձգուի Գերմանիոյ նախարարներուն այցելութիւնը Փարիզ: Հաւանաբար գան յուլիսի վերջերը: Պերլինի մէջ կ'ուզեն որ տեսակցութիւնը զուտ մասնաւոր խօսակցութեան հանգամանք ունենայ, առանց որոշ ծրագրի, որպէս զի կարելի ըլլայ հասկնալ երկու կառավարութեանց տեսակէտները բոլոր հարցերու մասին:

⁂ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Պ. Պրիան պիտի իյնայ, եւ Ուաշինկթընի ֆրանսական դեսպանը ետ պիտի կանչուի:

Իսկ «Էքօ տը Փառի» կը գրէ թէ՝ Փարիզի ամերիկեան դեսպանին վերջին ձեռնարկները շատ կոշտ էին, եւ թէ Նախագահ Հուվըր պարտադրեց իր կամքը, նուաստացնելով Ֆրանսան և արհամարհելով դաշնագիրներու նուիրականութիւնը:

Հնդկաստանի վիճակը՝ նիւթապէս

Պատասխանելով երեսփոխանի մը հարցման, Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ մեծապէս նուազած են Հնդկաստանի կառավարութեան եկամուտները, իբրեւ հետեւանք համաշխարհային ռավարութեան եւ տիրող անորոշութեան: կարելի չէ գործադրել սահմանադրական բարեփոխումները, եթէ երկրին տնտեսութիւնը համաստուն վիճակ չստանայ, կառավարութիւնը թոյլ չպիտի տայ որ վտանգուի Հայաստանի վարկը: Ի հարկին դրամական աջակցութիւնը պիտի ըլլայ Հնդկաստանի, մինչեւ որ ինքզինքը գտնէ:

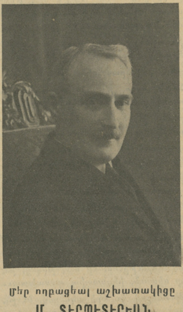
Վաթսուն տարիէ ի վեր, առաջին անգամ է որ Հնդկաստան պէտք կ'ունենայ այսպիսի օգնութեան մը:

Անցեալ տարի Հնդկաստան 41 միլիոն սթերլինի գանձատոմսը ծախեց Լոնտոնի հրապարակին վրայ:

Պաշտօնական գաղտնիքներ դուրս ելած

Ֆրանսայի արտաքին գործերու պաշտօնատունէն կարգ մը կարեւոր թուղթեր եւ գաղտնիքներ դուրս ելած ըլլալով, խիստ քննութիւն բացուած է: ձերբակալուած են երեք չորս կարեւոր պաշտօնեաներ, Առջի օր բանտարկուեցաւ նաեւ ռումանացի մը, Ռօտոլֆ Լէքքա, որուն վրայ կասկածներ կը ծանրանան:

Ստուգուած է որ տարիներով ծածկագիր հեռագիրներ իրենց ճամբէն շեղած են, եւ ոչ ոք անդրադարձած է… Միւս կողմէ, կը քննուի թէ թռցուած գաղտնիքները արդեօք ծախուա՞ծ են օտար պետութեանց:

Մեր ողբացեալ աշխատակիցը
Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները. —

ԸՆԿ. Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւն	100.—
Սանասարեան սաներու միութիւն	100.—
Գումար	200.—
Յունիս 26ի գումար	6570.35
Ընդհ. գումար	6773.35

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ա. Ահարոնեան «Իմ Գիրքը»ի Բ. հատորին մէջ, կը նկարագրէ կոմիտաս վ. իդպրոցական շրջանը: կուտանք նոյնութեամբ.—

Ու մի օր Թուրքիայի մի կորած անկիւնից, Քէօթահիայից, ո՞վ գիտէ ինչ արկածով, մի փոքրիկ տղայ ընկաւ ճեմարան:

Վտիտ, ոսկորոտ, բարձրահասակ, նրբակազմ, մի տգեղ, հիւանդոտ տղայ: կարծես կոկորդի ցաւ ունէր եւ պարանոցը միշտ փաթթած էր մի ճերմակ լաթով: Ամբողջ դէմքին վրայ իշխում էին միայն իր վառ անուշ, ծիծաղկոտ աչքերը: Հակառակ իր թոյլ կազմուածքին, նա շատ աշխոյժ էր, անհանգիստ, կատակաբան էր: Երգ ու երաժշտութիւնից [illegible] դերին գրեթէ չէր մասնակցում, բայց իր ձայնը անվերջ լսւում էր դասարանից, ուր նա եռանդով սերտում էր հայկական նօտաները՝ «խօ, նէ, բա…», ապա եւրոպականը՝ «տօ, րէ, մի, ֆա, սօլ…»:

Փոքրիկ Սողոմոնն էր նա, որ յետոյ պիտի դառնար ազգային նշանաւոր, մեծահռչակ երաժշտագէտ կոմիտաս:

Եւ այս չորացած, անմարմին տղան իր զուարթ աչքերով, աշխոյժ ու քաղցր խառնուածքով ինքնին մի երգ էր:

Քանի աճում, մեծանում էր, իր հոգում երգի եւ երաժշտութեան պահանջը, բարձր արուեստի սէրը դառնում էր մի կատարեալ կիրք: Ու եկաւ մի ժամանակ, երբ նա մի հիւանդոտ ծզնաւորի նման սկսեց ծաշել, տրորել իր մէջ նիւթը, մարմինը: Հազիւ երիտասարդ նա աշխարհիցիսպառ կտրեց ու հրաժարեց, անծանօթ ու անյայտ գեղեցկութիւնների խորհուրդը գրկեց՝ հոգեգալստ: Յետագային իր խստամբեր կենցաղը նոլեգնութեան հասաւ: Ամառ ձմեռ իր խցիկը միշտ մերկ մնաց, մի սեղան, մի պարզ աթոռ, իսկ տաշտակալի փոխարէն մի չոր թախթ ուր երկու բարակ սաւան՝ մէկը տակը փռելու եւ միւսը վերմակ՝ կազմում էին իր անկողինը:

Եւ այդ օրերին իր երգը հասաւ կատարելութեան ու կրօնական էքս-

(Շարունակութիւնը Բ. էջ)

Անգլիոյ անգործներուն համար

Բուռն վիճաբանութենէ յետոյ, Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը քուէարկեց օրինագիծ մը, որով 90 միլիոն սթերլինէն 115 միլիոնի կը բարձրանայ անգործներուն յատկացուած փոխառութեան գումարը: Օր. Պոնտֆիլտ, աշխատանքի նախարարը, այս առթիւ բացատրեց որ յուլիս 27ին անգործներու սնտուկը փոխ առած պիտի ըլլար 88,000,000 սթերլին եւ եթէ նոր վարկ չբացուէր, ամէն միջոց պիտի սպառէր: Պահպանողական երեսփոխան մը բողոքեց այս օրինագծին դէմ, բայց իր բանաձեւը մերժուեցաւ:

Աշխարհի շրջանը օդանաւով

Երկու ամերիկացի օդանաւորդներ, Փոսթ եւ Կէթթի, այս միջոցին աշխարհի շրջանը կը կատարեն օդանաւով, եօթը օրէն վերջացնելու պայմանաւ: Մոսկուայէն շարունակելով ճամբան, առջի օր հասան Սիպերիա, 40 ժամ սաւառնելէ եւ 31 ժամ հանգիստ առնելէ յետոյ:

Երկու դանիացի օդանաւորդներ ալ, Հիլլիկ եւ Հօլրիս, Ատլանտեանը կտրելով իրենց կայանը հասան տաժանելի ճամբորդութենէ մը յետոյ: 11րդ անգամն է որ օդանաւով կը կտրուի այս ովկիանոսը:

Կացութիւնը Պուլկարիոյ մէջ

Ընտրութեանց հետեւանքով, հաւանական է որ նոր դահլիճին գլուխը անցնի նախկին վարչապետ Մալինոֆ:

Կացութիւնը ծանր է շատ մը տեսակէտներով: Կը վախցուի որ դիկտատորութիւն հաստատուի Զօր. Վոլքոֆի կողմէ: Միւս կողմէ, սպանութիւնները կը շարունակուին զանազան հոսանքներու միջեւ: Առջի օր Սօֆիայի մէջ սպաննուեցան երկու կարեւոր ոստիկաններ, որոնք իրենց կարգին ուրիշներ սպաննած էին:

Ծխախոտի տագնապը Սամսոնի մէջ

Ծխախոտի տագնապը սաստկացած է Սամսոնի հրապարակին վրայ: Վաճառականները այս մասին տեղեկագիր մը ղրկած են առեւտրական սենեակին, յայտնելով թէ անցեալ տարիէն մնացած մթերքը չէ ծախուած եւ մենաշնորհի վարչութիւնն ալ պէտք եղածին չափ օժանդակութիւն չըներ:

Բազմաթիւ վաճառականներ դժուար կացութեան մը մատնուած են, որովհետեւ դրամատուններն ալ սկսած են նեղութիւն տալ պարտականներուն:

Այս առթիւ, առեւտրական սենեակը Պոլսոյ ծխախոտի վաճառականները ժողովի հրաւիրած է, Սամսոնի տագնապին դարման մը խորհելու համար:

տաղի: Արդարեւ, նա ապրում էր մշտական երազական մի վիճակում ձայների ու նրանց անհուն զալարումների, ելեւէջների երկնային յափշտակութեան մէջ:

Հեթանոս վարդապետ, որ ծոլեգանօրէն փարել էր արեւոտի խորհրդին, եւ նրա մէջ գտել իր աստուածութիւնը:

Այրարատեան դաշտի ու մեր աշխարհի հինաւուրց երգի հոգին էր խաղում իր խղճում: Ժողովրդական մեղեդիները, լէլեները, հօրօվէլները, աղաւնիների պէս գալիս էին նրա թափանցում իր լուսամուտից եւ խաղում, թրթռում իր խցիկի ցածրիկ կամարի տակ:

Ես համոզուած եմ, այդ ժամերին նա տեսիլքներ ունէր, աղօթում էր իր արեւոտի աստուծուն, խօսում էր այն ոգիների, որոնք Արաքսի եղեգների մէջ են շշնջում ուշ գիշերներին եւ Մասսի սոյլերի թեւերի վրայ խաղում Հայոց երկնքի տակ:

Ահա այս տեսանողն էր, երգի այս Նարեկացին, որ ընկաւ թափառիկ Այրարատեան դաշտի գիւղերը, ապա անցաւ Լոռի, Շիրակ, Կարս եւ ամէն տեղ, մանաւանդ Արաքսի երկու ափերին, գտաւ մեր նախնեաց երգն ու խօսքը, մեր ժողովրդի հոգին:

Հայ հոգին էր զարթնում դարերի անհուններից եւ մեր աշխարհի անմեղ, միամիտ պարն ու խաղը, Կոմիտասի սրինգի մէջ դառնում էին ցեղային հոգու զալարումներ, աշխատանքի սիրոյ եւ աղօթքի եւ ցնծութեան համար:

Կոմիտասը ճեմարանի մեծագոյն հրաշքն է:

Աւա՜ղ, եւ այստեղ Թիւրքի աւերիչ ու մարդախողխող ձեռքն հասաւ:

Մեր պետական պատւիրակութեամբ 1918ին Պոլիս հասայ եւ Կոմիտասին այցի գնացի:

Նա գտնւում էր Պոլսի մօտիկը, մի յիմարանոցում...: Իր եղերական արկածը գիտէնք, [illegible] շունչն իր երեսին, իր աչքի առջեւ կատարւած խժդժութիւնները իր սիրած ազգի գլխին, հազար հազարների մարտիրոսութիւն, արցունք ու արիւն:

Եւ մեծ վարպետի հոգում աստուածային քնարի թելերը ճաթեցին:

Ճանաչեց ինձ, յիշեց մեր պատանեկութիւնը, յիշեց մեր ընկերներին, մոռացել էր այն բոլոր խոշոր անցքերն ու դէմքերը, որոնց ծանօթ էր իր բանականութեան մեքենան կոտրւելուց առաջ, եւ այնուհետեւ... ոչինչ:

Իմացականութիւնը խաւար էր եւ անդառնալի մղձաւանջ:

Մեր մի միլիոն նահատակների հետ, Թիւրքը սպանել էր եւ մեր մեծ երգը..:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՕՐԸ

Կոմիտաս վարդապետը այն անզուգական հայ երաժիշտը, որ ոչ միայն հայ ազգին էն մեծ զաւակներէն մինն է, այլեւ օտար երաժշտական աշխարհէն հիացուած է իր արտակարգ հանճարով, ահա կը լրանէ իր 60 տարին: Հիւանդ՝ իր մենաստանին մէջ, հեռու ամէնէն եւ երաժշտութենէն, այն փայլուն յաղթանակներէն յետոյ, որ դղրդեցուցած էին արեւմուտքը եւ արեւելքը...

Մ՚իեւնոյն ժամանակ ճիշդ 25 տարի անցած է Կոմիտաս վարդապետին Փարիզի մէջ տուած առաջին մեծ նուագահանդէսէն յետոյ, 1906 թուականին երբ տեղւոյ ամենամեծ երաժիշտները կ՚ունկնդրէին զարմացած, հայ երաժշտին, թէ նրա աննման երգը, թէ հայ ժողովրդական ու եկեղեցական երգերի դաշնաւորումը, թէ նրա եռանդուն ղեկավարութիւնը: Այդ օրուանից յետոյ վարդապետին ամէն երեւալը Փարիզի երաժշտական աշխարհում՝ յաղթանակ էր, թէ՛ իր եւ թէ՛ հայ գեղարուեստին համար: Իսկ 1914ին Փարիզի երաժշտական մեծ համագումարին, երբ աշխարհիս երաժիշտները հաւաքուած էին այստեղ (մի ամիս պատերազմէն առաջ), այն խոր տպաւորութիւնը, որ նա թողեց, թէ իր գիտուն, ինքնատիպ դասախօսութիւններով եւ օրինակներով, եւ թէ իր կազմակերպած եկեղեցական նուագահանդէսը (Հայոց եկեղեցում) արձագանգ թողած է մինչեւ օրս աշխարհիս երաժիշտների սրտում:

Ուրեմն Կոմիտաս Վարդապետին Օրը մի հասարակ տօնախմբութիւն չէ (աւա՜ղ արտասուքներով սքօղուած), այլ մի մեծ օր ամէն Հայի համար: Կովկասը արդէն տօնած է վարդապետին 60ամեակը թէ՛ Թիֆլիզ, թէ՛ Երեւան, թէ Լենինական եւ թէ միւս հայկական կենտրոններում:

Փարիզի Տիկնանց Միութիւնը եւ Կոմիտաս Վ.ին Խնամատար Յանձնաժողովը գաղափար ունեցած են ի պատիւ վարդապետի մի մեծ նուագահանդէս տալու այսօր, կիրակի ժամը 3ին:

Երկու հայ երկսեռ խմբեր՝ կազմւած [illegible] երկու խմբապետներով, Պ. Պ. Սաքօ Յակոբեան եւ Նշան Սերգօեան, երկուսն էլ վարդապետին աշակերտները, պիտի հնչեցնեն մեծ երաժշտին տպւած եւ անտիպ գործերէն շատ կտորներ:

Ահա ամիսներ կան, որ այդ երիտասարդութիւնը կը պատրաստուի շատ դժուար պայմաններու մէջ, իրիկունները, ամբողջ օրուան աշխատանքէն յետոյ, գալով հեռաւոր արուարձաններէն եւ արժանի է ամենամեծ քաջալերութեան: Կարգ մը երգչուհիներ, երգիչներ, դաշնակահարուհիներ գալու են մեներգերով եւ նուագներով իրենց յարգանքը մատուցանելու մեծ վարպետին:

Հայ հասարակութիւնը կարո՞ղ է անտարբեր մնալ հայ գեղարուեստին այդ մեծ օրուան:

Կը յուսանք թէ ոչ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԸ ԵՒ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ժողովրդական երգի ծագումին մասին դեռ կը վիճին երաժշտագէտները, բայց իմաստասէրն ու գեղեցկաբանը ըսած են իրենց վերջին խօսքը:

Բազմաթիւ անձեր գործակցելով կրնան շինել բուրգ մը, տապալել հսկայ ծառ մը, հիմնել կրօնք մը, հաստատել կառավարութիւն մը, բայց չեն կրնար ստեղծել չորս չափով փոքրիկ եղանակ մը: Անոր համար երկու անձի գործակցութիւնն անգամ շատ է:

Ժողովրդական երգը անհատի մը ներշնչումն է, անծանօթ երաժշտագէտ-բանաստեղծի մը ստեղծագործումը զոր հաւաքականութիւնը կ՚որդեգրէ: Երգը սակայն կ՚այլափոխուի սահելով հազարաւոր շրթունքներու վրայէն, որովհետեւ ժողովուրդը փոփոխակներ կը պատուաստէ նախնական thèmeին վրայ ձայներու յաւելումով կամ կրճատումով:

Բայց եթէ հաւաքականութիւնը չի ստեղծեր, ան կը հայթայթէ ատաղձը, որուն վրայ կը բանի անանուն երաժշտագէտ-բանաստեղծը, երաժշտագէտն ու բանաստեղծը միանգամայն, որովհետեւ ժողովրդական երաժշտութիւնը արուեստի այն ձեւն է, որուն մէջ մտերմօրէն միացած են բանաստեղծութիւն եւ երգ, անբաժան՝ ինչպէս հոգին ու մարմինը մարդկային կեանքի մէջ:

* *

Մինչեւ ԺԸ. դարուն վերջերը, ժողովրդական երաժշտութիւնը չէր գրաւած գիտուն արուեստագէտներու ուշադրութիւնը, իբրեւ համեստ ու անշուք cendrillon մը:

Ռուսօ, որուն կը հանդիպինք արուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ, իր բնապաշտ վարդապետութիւնով ստեղծեց հետաքրքրութիւն դէպի բնութիւնը, պարզ ու երջանիկ կեանքը [illegible] Ռոմանթիզմը, որ Ժընեւի իմաստէրին բնապաշտ տեսութիւններուն մէջ գտաւ իր առաջին ներշնչումն ու ուժը, դիմեց ժողովրդական աղբիւրներու, գեղջուկ երգերու, բանեցնելու համար «տեղական գոյն»ը որ վիպական արուեստի նուիրական պատուիրակներէն մէկն էր: Թատերական երաժշտութիւնը մանաւորաբար օգտուեցաւ ժողովրդական աղբիւրներու թարմ ու կենսունակ «մօթիֆ»ներէն: Պիզէ իր Քարմէնին տեղական գոյնը կը պարտի սպանիական երգերու ստեղծած մթնոլորտին: Լ. Տէլիպ որուն գործերէն շատերը մատենադարաններու փոշիներուն տակ կը հանգչին, կը պահէ տեւական երիտասարդութիւն մը «Լաքմէ»ով, որովհետեւ հոն հեղինակը դիմած է կենդանի աղբիւրին, հնդիկ ժողովրդական երգերուն, որոնք թատերգութեան կուտան յատկանշական գոյն մը, թարմ ու զով:

Շարժումը չի սահմանափակուիր միայն քնարերգակ թատրոնին մէջ. համեստ ժողովրդական երգը կը դառնայ հետզհետէ վերանորոգիչ տարր մը երաժշտական արուեստին ամէնէն բարձր ձեւին՝ սէնֆոնիին մէջ: Գեղեցկագէտներ անոր մէջ կը տեսնեն կենդանի աւիշ մը, նոր thèmeերու եւ նոր rythmeերու անսպառ ճոխութիւն մը, որ իր երիտասարդութիւնով պիտի թարմացնէ սէնֆոնիին ոճը:

Սէն Սանս արաբական եղանակներու տարաշխարհիկ գեղեցկութիւնը կուտայ իր «Suite Algérienne»ին. Լալօ սպանիական մեղեդիներով կը շինէ իր «Symphonie Espagnole»ը. Վ. տ՚Էնտիի «Symphonie sur un thème montagnard» գործը զարգացումն է Սէվէն լեռներու հովուական պարզ երգի մը: Պիւէր 1930 շրջանի պետական երաժշտանոցի ալթօյի մրցումներուն համար կը պատրաստէ «Rapsodie Arménienne»ը զոր հեղինակը մտադիր է վերածելու սէնֆոնիք գործի մը: Հոս երաժշտագէտը օգտագործած է հայ ժողովրդական երգերէն «Հով Արէք»ը, «Շողեր ջան»ը եւ «Երի, երի, երի ջանը»:

Համեստ ու անշուք ժողովրդական երգին այս վերազարթումին եւ անոր ինքնայատուկ գեղեցկագիտութիւնով մը օժտուելուն նպաստեցին Կլինքա, ռուս երաժշտութեան նախահայրը, որ ժողովրդական երգերու մէջ գտաւ օտար երաժշտութեան լուծը թօթափելու ուժը եւ ազգային երաժշտութիւն մը ստեղծելու ներշնչումը. Փէտրէլ, Սպանիոյ Կլինքան եւ Կոմիտաս վարդապետ, Հայոց Կլինքան, մեր ազգային տոհմիկ երաժշտութեան հայրը:

*

[illegible] նին վրայ մինչեւ Կոմիտասի երեւումը, Հայը, հեռու հայրենի աշխարհէն, իր երաժշտական վայելքը փնտռեց թուրք շարգըներու կամ եւրոպական երաժշտութեան պոռոտ գոյներով եւ խորթ ձայներով շաղախուած եղանակներուն մէջ, բոլորովին անգիտակ իր սեփական հարստութիւններու գոյութեան: «Քաղաքացի Հայն իր գեղջուկ եղբօր պարզ բայց շատ ինքնայատուկ եղանակներուն քիչ է ծանօթ եւ նուիրուած է... եւրոպական երաժշտութեան ուսման» կը գրէ վարդապետը իր երգերու յառաջաբանին մէջ:

Ու եկաւ Կոմիտաս վարդապետ ազգային երաժշտութեան մը հանգանակով: Ան եկաւ համեստ ու պարզ, ինչպէս բոլոր ճշմարիտ մեծութիւնները: Մովսէս ալ իր աստուածային ներշնչումն ընդունեց անշուք մացառներու մէջէն: Ու հայ գեղջուկին երգը, իբրեւ նոր կրօնք մը, խանդավառեց ամբողջ հայութիւնը, Հայաստան, Պոլիս, գաւառներն ու արտասահման, որովհետեւ անոր մէջ Հայը լսեց իր ցեղին ձայնը, ճանչցաւ իր ցեղին հոգին:

Հայ գիւղացին կ՚երգէ միաձայն, առանձին թէ խումբերով, անոր երգն ունի մեղեդի (mélodie) եւ կշռոյթ (rythme), ան չունի եւրոպական երգերու դաշնաւորումը (harmonie): Դաշնաւորելով հայ գեղջուկին միաձայն երգը կամ զայն վերածելով բազմաձայն խմբերգի, Կոմիտաս վարդապետ հայ ժողովրդական երաժշտութիւնը ենթարկեց եւրոպական երաժշտութեան կարգականոնին, բայց նրբազգած արուեստագէտի մը հոգածութիւնով: «Մենք գրի ենք առել այս եղանակները հայ գեղջուկի բերանից անձամբ այնպէս, ինչպէս երգում են գիւղերում: Դաշնակելու համար հոգ տարանք որ պահենք ինքնուրոյն բնաւորութիւն ունեցող եւ զուտ ազգային դրոշմ կրող հայ գիւղական եղանակների ոճն ու ոգին»:

Կոմիտաս վարդապետ թափանցեց հայ գեղջուկ երգերու խորհուրդին ու բանաստեղծութեան, պարզ ու խորունկ հոգեբանութեան, եւ իր ժուժկալ ու դասական դաշնաւորումներով պահեց մեղեդիներու հարազատութիւնը, ու գծեց անոնց համապատասխան մթնոլորտ մը, ուր երգը կը ծնի, կը զարգանայ, կը տարածուի:

Իրենց զգայնութիւնով եւ խորութիւնով, իրենց մելամաղձիկ ու հայրենակարօտ գոյնով այս երգերը կը պատկանին Արեւելքի, իրենց ձեւով ու ճարտարապետական կառուցուածքով, անոնք կը պատկանին Արեւմուտքի, կամուրջ մը երկու աշխարհներու մէջ, խորհրդանշան մը, ինչպէս մեր հայրենի երկիրը:

Կոմիտաս վարդապետ իր ժողովրդական երգերով կը բերէր նաեւ երաժշտական նոր տեսութիւն մը [illegible].— Երաժշտագէտը իր ժողովուրդին ստեղծագործումներուն մէջ պէտք է փնտռէ իր ներշնչումը. ժողովրդական մեղեդին իր կեանքով, իր գոյնով, իր թարմ աւիշով կը պատուաստէ գիտուն երաժշտութիւնը, որուն կը փոխանցէ ան իր անթառամ երիտասարդութիւնը:

Այս տեսութիւնը Կլինքայի ազդեցութիւնով Ռուսիոյ մէջ եւ Փէտրէլի ազդեցութիւնով Սպանիոյ մէջ, ծնունդ տուաւ ազգային կենսունակ երաժշտութիւններու, յառաջապահ գեղեցկագիտութեան մը ամէնէն յանդուգն ձեւերով:

Մեր մէջ դժբախտաբար, մանաւանդ արտասահմանի մէջ, ժողովրդական երգը մնաց միակ երաժշտական սեռ, որուն ամէն նոր երաժշտագէտ կը բերէ իր երախայրիքը: Կ՚ապրինք շրջան մը, որ կը յիշեցնէ, պահելով բոլոր համեմատութիւնները, Վակների ազդեցութիւնը յաջորդ սերունդին վրայ:

Կոմիտաս վարդապետ այս սեռը բարձրացուց իր կատարելութեան: Անոր յաջորդները կը կրկնեն նոյնը, նուազ ինքնատիպ տաղանդով:

Հաւաքել եւ ուսումնասիրել հայ ժողովրդական երգը, այո, բայց անոր մէջ փնտռելու համար Վարպետին դասը.— Սնանիլ ժողովրդական թարմ աղբիւրներէն, ազգային գիտուն երաժշտութիւն մը ստեղծելու համար:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԱՌ ՀԱՅ ԵՐԳՆ

O noblesse! o beauté simple et vraie!
Renan

Եւ տրուեցաւ մեզի ունենալ մեր երգը:

Ունէինք արդէն: Անշուշտ. Բայց նուիրագործուած չէր:

Պէտք էր որ Մեսիա մը գար, զայն փրկէր իր մկրտութեամբը եւ ապա... Ափսո՜ս, հազար ափսո՜ս...

* *

Ո՞վ չի գիտեր թէ ի՛նչ գործ կատարած է այն մարդը, որուն անունին շուրջ հաւաքուած ենք այսօր: «Հայոց Կոնկը» անուանեցին զայն: Աւելի բան մը եղաւ, անկասկած:

Կոմիտաս վարդապետի անձին, անոր հմայքին ու միշտ ստեղծած խանդավառութեան մասին թող ուրիշները խօսին. մենք այստեղ իր կատարած գործը միայն վերյիշենք: Եւ արդէն, ի՛նչ աւելորդ աշխատանք:

Նախ թիւրիմացութիւն մը փարատենք: Տարբեր առիթով մը Կոմիտաս վարդապետի հաւաքած երգերու մասին խօսած էինք: Այդ հաւաքել բառը, որ իր մէջ նսեմացուցիչ ոչինչ կը պարունակէ, ոմանց դիւրազգածութիւնը վիրաւորած էր: «Պէտք է վարդապետը հեղինակ անուանել» ըսին մեզի: Այս դիտողութիւնը բոլորովին ճի՞շտ է արդեօք: Տառական իմաստով՝ չենք կարծեր, որովհետեւ վարդապետը, իր անունը կրող երգերը իսկապէս հաւաքած, գրի առած եւ դաշնաւորած է. բայց ո՛չ ստեղծած, ինչպէս որ չէ ստեղծած «Հայաստան»ը, «Ես լսեցի»ն, «Տէր ողորմեա»ն եւայլն..: Հեղինակած չէ, բառին բուն առումով: Տարբեր խնդիր որ, երբ ժողովուրդը իր տոհմիկ երգերուն անուն մը կցել կ՚ուզէ անպայման ու կ՚ըսէ՝ «Կոմիտասի երգերը» եւ ոչ թէ ուրիշ մէկուն, կարելի՞ է արգիլել զայն [illegible] (*).

Բայց այդ իսկ է հարցը: Կա.

(*) Շատ աւելի անարդարանալի եւ անհեթեթ կերպով գործածուած տարբեր անուններ կը յիշուին երաժշտական պատմութեան մէջ. — Լուի ԺԴ.ի «երգ»ը, Մթրատէլլայի «եկեղեցական եղանակ»ը, Վէպէրի «վերջին մտածում»ը եւն.:

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

(Յուշեր)

կեռասենիները դեռ նոր կթած էինք:

Ջաղացքին ճամբէն փրթան հինգ ձիաւորներ: Ձորը, քաղքցիի պէս հագուած, փէս դրած էին, իսկ հինգերորդը սեւ ու երկար մարդ մըն էր Յուզային մոմին պէս: Գիւղին շուները զանոնք դիմաւորելու գացին: Եւ երկու շարք կազմած, հաչելէն հաչելէն՝ առաջնորդեցին մինչեւ վանքին դուռը: Յանկարծ սիրամարգը կանչեց, եւ սուր ձայնը արձագանգեց գիւղին հանդիպակաց բլուրներուն վրայ: Հիւր էր եկած վանքին:

Մենք, Արմաշի երջանիկ լաճերը, վազեցինք վանքին ետեւը գրաբար խօսելու դպիրներուն հետ: Եւ հասկնալու թէ ո՞վ է եկած:

— Միւսի՛ւ, ծայր մի տո՛ւր...:

Այսպէս կը պոռայինք պատուհաններուն տակ: Այս էր մեր գիտցած ամբողջ գրաբարը: Դպիրները յաճախ մեզի գրչածայր կը նետէին պատուհանէն, վարձատրելու համար մեր գրաբարագիտութիւնը: Անոնք երբեք չպիտի հասկնային անշուշտ գիւղացի տղու մեր հեգնանքը այդ «գրաբար»ին մասին: «Մայրն» ալ հայերէ՞ն է:

Պոռացինք, պոռացինք.

— Միւսի՛ւ, ծայր մի տո՛ւր...:

Ոչ ոք երեւցաւ պատուհանէն: Յուսահատ, կեղծեցինք վանքին սիրամարգին ու աղաւնիներուն ձայները փոխնիփոխ: Յետոյ թթենիներուն մէջէն իջանք հեղեղատը: Այծի պէս չորս ոտքի վրայ՝ բարձրացանք հանդիպակաց բլուրը, մինչեւ այգին: Յանկարծ մեղեդի մը... վանքին մէջէն... թաւ ու աղուանուշ ձայն մըն էր...: Եանպաշենց Մանուկը, քարի մը վրայ նստած, լեզուին ծայրովը քիթը կը քերէր ու մոլիկ կ՚ընէր երկիւղած: Բոնբոնը,— երկար տղայ մըն էր, բայց դեռ միայն բեն գիրը կը ճանչնար,— օձի պէս գետինը փռուած ու բերանը եղան պէս բաց՝ ականջ կուտար մեղեդիին, կարծես մոռցած բան մը կը փնտռէր յիշողութեանը մէջ: Գունտենց Բենիկը քիչ յետոյ ըսաւ որ, եթէ այսպիսի ձայն մը ունենայ, Համի Նշանին խաթունը իրեն կուտան:

Երբ գիւղ վերադարձանք, գիւղացիները կ՚ըսէին թէ եկողը Կոմիտաս վարդապետն է: Ամբողջ գործը շարական երգել է: Պատարագ չըներ: Կոկորդը ոսկի է:

* *

Ատափազար:

Մեծ եռուզեռ մը կայ Կեդրոնականի մէջ: Մեզի կ՚ըսեն թէ այցելութեան պիտի գայ Կոմիտաս վարդապետը: Ատափազարցիները շատ կը սիրեն զայն: 40 կարմիր ոսկի տուած են, որպէսզի գայ: Մէկ օր միայն: Արդարեւ Ատափազարցիները շատ առատաձեռն են: Բիւթանիոյ մէջ քաղաքներու մրցակցութիւն մը կար, բայց Ատափազար քաղաքը միշտ կը գերազանցէր բոլորը: 40 ոսկի՛ մէկ օրուան համար: Վարդապետը ագահ է, կ՚ըսեն: Ո՛չ, Կոմիտաս կը պատասխանէր թէ բոլոր այդ դրամները կը հաւաքէ՝ իրականացնելու համար իր մէկ երազը,— Հայ Երաժշտանոց մը հիմնել Պոլսոյ մէջ:

Ու եկա՛ւ վարդապետը:

Հրեշտակապետ Թաղին ժամուն մէջ ճառ մը խօսեցաւ այսպէս.

— Աստուծոյ հրեշտակը շարունակ կը ճամբորդէ երկինքէն երկիր եւ երկրէն երկինք: Սակայն այս անգամ, երբ երկիր իջնէ եւ Ատափազար գայ, չպիտի ճանչնայ ձեր քաղաքը,— այնքա՛ն աղուորցեր է ան, յառաջդիմեր եւ արդիականացեր:

Յետոյ երգեց հայ աղջիկ մը, որ երգիչի գեղեցիկ ձիրքեր ունէր: «Սեւ փիսիկ» կ՚ըսէինք այդ աղջկան, որովհետեւ թուխ գոյն մը ունէր եւ կատուի ճիվէ: Կոմիտաս համբուրեց աղջիկը, նուէր մը տալու պէս:

Իրիկունը մեզի այցելութեան եկաւ:

Սանուց Միութեան լսարանին մէջ, հաւաքուեր էինք կեդրոնականցիներս ամբողջ: «Գողթան» երգչախումբ մը ունէինք: Սորված էինք կոմիտասեան բոլոր երգերը:

— Երգեցէք Կոմիտասի «Ալագեազ»ը:

Երգեցինք վախնի վախ:

— Ատիկա ձե՛ր «Ալագեազ»ն է, ըսաւ, իսկ Կոմիտաս կ՚երգէ այսպէս:

Եւ սկսաւ.

Ալագեա՛զ, սարն ամպել ա՛..

Ձա՛յնը, թա՛ւ ու առնական, շո՛ւնչը գետի մը պէս որ կը հոսի անդունդի մը մէջէն, ամպ մը կարծես որ կը շաղայ մեր վրայ, խորունկ անտառներ որ կը սօսափեն, մանանայով թրջուած տերեւներ կը սարսռան,— բնանկարի մը պէս գեղեցի՜կ է հայերէն երգը:

Այն եղանակին էր, երբ Ատափազարի պարտէզներուն մէջ սպիտակ վարդերը կը բացուին եւ աղաւնիներու պէս թռելու պատրանք կուտան:

* *

Գրի գիւտի տարեդարձն էր:

Ատափազար կը թռէ՛ր: Հզօր քաղաք մըն է Ատափազար: Այնտեղ հայերէն կը խօսէին «կորածները» եւ Յոյները: Մենք յաճախ կը լսէինք Թրքուհիներէն բերնէն «Դաշնակցական խումբ» երգը: Ու լուսնկայ գիշերները Հայնոցին մէջ ի՜նչ անուշ էր մեր պտոյտը կոմիտասեան երգերը մեր շրթներուն: Իրիկունները կը գոռա՛ր ամբողջ քաղաքը, երբ պատուհաններէն «ֆոնոկրաֆ»ները կ՚երգէին վարդապետին երգերը կամ շարականները: Պահպանողականները պահ մը խռովութիւն հանեցին, առարկելով թէ սրբապղծութիւն է շարական երգել «ֆոնոկրաֆ»ով եւ այն ալ փողոցի՛ն մէջ: Հայր Արթին կ՚անուանէինք հին մարդ մը, որ ամուրի էր եւ խաչկրութեան ելած էր Կոմիտասի դէմ: Խնձորի աղուոր պարտէզ մը ունէր «արտերու թաղին» ետեւը: Կ՚երթայինք, գաղտագողի կը բարձրանայինք ծառերը եւ պարտէզին չորս անկիւններէն կ՚երգէինք Կոմիտասի եղանակով.

— Օրհնեա՜լ է Աստուած...

— Քրիստոս պատարագեա՜լ...

— Ա՛յ, անօրէններ, կ՚ըսէր Հայր Արթին ու դուրս կը ցատկէր հիւղակէն, խողի պէս կատղած:

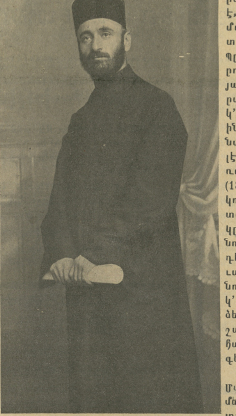
...վրդ.ի երգերուն որակը ...Հոս ներելի չէ երկայլիլ ...րդ կը զգայ, նախ, յետոյ ...րնէ, որ խնամքով զտուած ...այդ երգերը, բարակ մաղէ ...անցած են անոնք, երկար ...ամիներէ վերջ։ Ալ ո՛ւր կը ...ն Եղիազարներու ճաւաքած ...րը։ Հաւաքող կայ, հաւա... ...ալ կայ...։ Կոմիտասի եր... ...գեղեցկագոյն տիպարներն ...հայ երգին, թէ մեղի, թէ օ... ...ներուն զայն լաւագոյնս ...րկայացնող նմոյշները եւ ...աշտ սառնց դաշնաւո... ...մը բնաւ խճողուած չէ, այլ ...ամիաւոր կերպով շատ ...րզ՝ առանց սակայն հասա... ...տեղիքի գործածութեան։ ...լուած էք Անտունիէն աւելի ...ամբիկ ողբ մը. ո՛ւր՝ կանչէ ...ունկին հի՛ն, հի՛ն, խորունկ ...աշը (րէ տիեզ մինէօրի բա... ...իէն տիեզ մը աւելի, եօթը ...ւեզ) գնա գնաէն աւելի զուարթ ...ազ մը գիտէ՞ք, (նկատեցէք ...կիզը միայն զուարթ է)։ ...արեքին աղերսէն աւելի ...ղիչ բան մը կարելի՞ է երե... ...այելլուսնակն անուշը, հա... ...ծիրանի ծառը, հայա Ջինչ ...գինչը, Ալ այլուղը, Ալագեա... ...կուժն առայն...։ Ո՛ր մէկն ...ել։

Այս բոլորը կը պարտինք Կո...տասին։ Կոմիտասն է որ լիո...ին պարզեց հայ գեղջուկ եր...ին խեղութիւնը եւ գեղեցկու...իւնը։ Անիկա է որ այդ երգը ...աւոր կերպով տեղաւորեց ...րաժշտական պատմութեան ...նկագին էջերուն մէջ, եւ ե... ...կարելի չէ անարդար գըտ... ...ել տարբեր որոնողներու ...ած ճիգերուն եւ ձեռք բե... ...ած արդիւնքներուն հանդէպ, ...յց սակայն յիշենք որ Կոմի... ...սը հանդիսացաւ այն ուխ... ...որ առաջեալը, որ Էջմիած... ...Պերլին, Պոլսէն Փարիզ, ...ւիցերիայէն Անգլիա, ամէն ...ք շրջեցաւ (անշուշտ պայ... ...ններն ալ օգնեցին) կենդա... ...իւն, խանդավառութիւն ըս... ...ծելով հայ երգին շուրջ։ ...իր անձնական բազմապի... ...կարողութիւնները միշտ ի ...ն դնելով իրագործման հա... ...իր նպատակին, որ էր ...կնե՞նք) հայ երգը ծանօթա... ...ել նախ մեզի, յետոյ օտա... ...Եւ Վարդապետը յաջողե... ...իր այս առաքելութեանը ...։

...յսօր ամէն մարդ — կամ ...ն ամէն հետաքրքիր երաժըշ... ...էր — ծանօթ է մեր գեղ... ...երգերուն Մանուանդ, կա... ...էն այսուհետեւ խոսքերն ...ալ երգերուն գոյու... ...իւն, Կոմիտաս, Հաւտանով ...սական մը պարգեւեց մեզի ...ն հանդիսանալիս. մնացեալ ...ւն, Թողունք սկեպտիկու...իւնը, կամ գոնէ, սկեպտիկ ...ոլ յամառողները թող ըլլան ...տարեալ եւ անվերապահ ըս... ...պտիկներ բոլոր ճշմարտու...իւններուն հանդէպ։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ)

Ծնած է Քէօթահիա, 1869ին։ Մանկութեան անունն է Սողոմոն Սողոմոնեան։ Մանկութեան առաջին իսկ օրերուն, որբ մնացած է, երբ մեռած են նախ մայրը, յետոյ հայրը։ Տասը տարեկանին, կը ղրկուի Պրուսա, իր ազգականներուն մօտ, ուր երբեմն կը յաճախէ Թաղային վարժարանը։ Վիճակով աշակերտ կ'ընդունուի Էջմիածնի 1881ին կը հասնի Էջմիածին, ուր նախակրթութիւնը լրացնելէ յետոյ կը մտնէ ժառանգաւորաց վարժարանը (1890)։ Խրիմեան կաթողիկոսութեանը օրով, երբ 23 տարեկան էր, վարդապետ կը ձեռնադրուի։ Այս ուսանողութեան շրջանին արդէն ուշադրութիւն գրաւած էր իր գեղեցիկ ձայնով։ Ցամառ կամքով մը կ'ուսումնասիրէ վանքին ձեռագիրներուն մէջ հին շարականները, գտնելու համար հին հայկական երգեցողութեան գաղտնիքը։

Թիֆլիզի նաւթատէրերէն Մանթաշեանցի ծախքով կը մեկնի Պերլին, ուր երեք տարի (1896—1899) կը հետեւի երաժշտանոցի դասընթացքին եւ համալսարանի փիլիսոփայութեան ճիւղին։ Վերադարձին, մինչեւ 1905, կը շարունակէ իր ուսումնասիրութիւնները, կը շրջի հայ գիւղերը՝ հաւաքելով գեղջկական երգեր եւ քննելով հայ ժողովուրդին հոգեկան վիճակը։ Կ'ընդօրինակէ նաեւ քրտական, պարսկական, Թաթարական եղանակներ։ Եւ 1906ին շրջան մը կը կատարէ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ, ճանչցնելու համար հայ ինքնուրոյն երաժշտութիւնը։ Փարիզ, Սորպոնի մէջ, դասախօսութիւն մը կուտայ եւ կը ներկայացնէ հայ կրօնական ու գեղջկական եղանակները։ 1910ին կը մեկնի ծննդավայրը, եւ այդ առթիւ շրջան մըն ալ կ'ընէ փոքր Ասիոյ մէջ, եւ ի վերջոյ կը հաստատուի Պոլիս։ Մտաւորական Թըրքուհիները համակրանքով կը նայէին այս Հայուն։ Խալիտէ-էտիպ հանըմ կը պատմէ թէ ի՛նչպէս Կոմիտաս, իր մօտ դաշնակ նուագած պահուն, կրօնական եղանակի մը մէջ կը դնէր հայ ցեղին բարկութիւնը եւ ընդվզումը հանդէպ Թուրք ցեղին։

1910-1914 Պոլսոյ մէջ իր ներկայութիւնը մեծ ազդեցութիւն գործեց հայ բանաստեղծութեան, մասնաւորապէս վարուժանի վրայ։

1914ին կը ձերբակալուի հայ մտաւորականներուն հետ, կ'աքսորուի Այաշ։ Այնտեղ մտային անհաւասարակշռութեան նշաններ ցոյց կուտայ։ Կը վերադարձնեն Պոլիս։ Հիւանդութիւնը որոշապէս կը յայտնուի եւ կը զարգանայ։ Պատերազմէն յետոյ կը դնեն Վիլժիւյիֆի յիմարանոցը (Փարիզի մօտիկ), ուր կը մնայ մինչեւ այսօր։

Ունի բազմաթիւ գործեր, մասամբ տպուած, եւ մասամբ անտիպ։ Ունի նաեւ հինգ աշակերտներ (Վարդան Սարգիսեան, Վ. Սրուանձտեանց, Ա. Սէմէրճեան, Մ. Թումաճեան եւ Բ. Կանաչեան), որոնք կը շարունակեն իրենց վարպետին գործը։

* * *

Բայց չենք կրնար չհաւատալ հայ երգին։ Փաստերը մէջտեղն են։ Մերթ, զարմանալիօրէն կազմակերպուած հակիրճ ամբողջութիւն մը ներկայացնող (Ալագեազ, Լուսնակն անուշ), մերթ, հնագոյն փռիգիական եւ մօտաւոր կարգերուն ստորին փոքր եռեակին ազդեցութեամբ տխրօրէն վերջացող (կանչէ կռունկ), ուրիշ անգամ, քառեակներու եւ եռեակներու խաղերու վրայ ոստոստող (Քաղհան) մեր այս երգիչին եղանակները իրենց ուրոյն դրոշմը կը կրեն գրեթէ միշտ։

Հեռո՛ւ են, վարպետ կամ վարդապետ, ինչպէս որ կ'ուզես, հեռու՝ այն օրերը ուր խանդավառ յոյսով մը ուխտից նուիրուած, երբեմն դառնանալու տկարութիւնը կ'ունենայիր սակայն — եւ որքա՛ն իրաւամբ։ «Բաղաքացի Հայն իր գեղջուկ եղբօր պարզ, բայց շատ ինքնատիպ եղանակներին քիչ է ծանօթ...»։ Տես, այսօր, տասնեակ տարիներ վերջ, գեղարուեստի բարձրօրէն քաղաքակիրթ — եւ լայնօրէն համայնակուլ — սա մայրաքաղաքին մէջ ուխտուն հայ երիտասարդներ եւ օրիորդներ, հայ Քնարդ ի ձեռին, որդիական խանդաղատանքով հիւսուած փառապսակը կը ներկայացնեն քեզի։ Այլ յո՞ ես, վարդապետ...

Գիտենք, դուն չես գար։

Թոյլ տուր ուրեմն, որ փառապսակէդ մէկմէկ ափ Թարմ տերեւ քաղելով, խոնարհինք այն բարձր արուեստագիտուհիին առջեւ, որ տարիներ ամբողջ ազնիւ, սրտագին եւ նուիրուած գործակիցդ հանդիսացաւ։ Թոյլ տուր որ մեր հիացման հարկը հատուցանենք այն սոխակին, որուն ի տես միայն հաճեցար մպիտ մը ունենալ։ Շնորհակալութի՛ւն անոնց, քանի որ դուն չկաս, որոնք անունդ գէթ կը յիշեն ու անունովդ կը խօսին։ Շնորհակալութի՛ւն այն համեստ եւ ազնիւ բարեկամիդ, որ անցեալին մեկենասդ եղաւ եւ որ կը շարունակէ իր գիտակից գուրգուրանքը ցոյց տալ միշտ անշշուկ։ Շնորհակալութի՛ւն բոլորի՛ն, բոլորի՛ն եւ բիւր մաղթանք առ քեզ, մեր ամէնուս սիրելի վարդապետ։

ՆՈՒՊԱՐ Յ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ "ԿՌՈՒՆԿ„Ը

Այն ժամանակ ես միամտօրէն կարծում էի, որ բոլոր սեւազգեստները ոչ միայն ապիկար, այլ եւ վատ մարդիկ են։ Մի անարժան դաս, որ ապրում է լոկ հացի համար եւ մեռնում անցաւ ու անհոգ։

Իմ ատելութիւնը սարսափելի էր մանաւանդ վարդապետների հանդէպ։ Նրանց տեսնելիս՝ իմ ճանապարհը շեղում էի։ Փորձանք էր։ Նրանց մասին շատ էի լսել, բայց եւ ոչ մէկ դրական բան։

Սակայն մի բարեպատեհ առիթ որոշ չափով փոխեց իմ կարծիքը։

Տարիներ առաջ, մի հեղձուցիչ օր, Թիֆլիսի Հորիզոն թերթի խմբագրատան, հաւաքուած էին բազմաթիւ մտաւորականներ եւ վիճում մի կարեւոր խնդրի շուրջը։

Խմբագրութեան անդամները, Ն. Աղբալեան, Աւ. Շահխաթունեան, Թերթի քարտուղար Նար-Դոս եւ ուրիշները, քրտնած, հեւ ի հեւ, աշխատում էին նիւթ հասցնել անկուշտ գրաշարներին։

Նրանք՝ փոխասացի ճշտութեամբ՝ խնդրում էին վիճողներին, որ դադարեցնեն «ղալմաղալը»։

Բայց ո՞վ էր լսում, ո՞ր էր հասկանում մեր տառապանքը։

Վերջապէս, Աստուածը մեր ձէնը լսեց...

Վիճողներից մէկը, որ անցել էր գրասենեակը, ներս մտնելով՝ դուռը զգուշութեամբ փակեց եւ հանդիսաւորապէս ասաց.

— Տղե՛րք, վարդապետը գրասենեակն է, էստեղ պիտի գայ։

Մի րոպէ բոլորը լռեցին.

— Ճիշտ ժամանակին է հասնում, — ասաց մէկը կոկորդ պատռողներից։

— Որսը իր ոտքով է եկել, բաց չթողնել, — յարեց երկրորդը, քրտինքը սրբելով։

— Ներս մտնելիս՝ թող մէկը դուռը կողպի, յամառ է, կարող է փախչել, — ասաց երրորդը գոռունի ձայնով։

— Ձեզ զբաղուած ցոյց տուէք, եղնիկի պէս կը խրտչի, — նկատեց հանդուգնաբար Շահխաթունին, եղունգները կրծելով։

Նորից սկսեց «ղալմաղալը», բայց այս անգամ կեղծ, շինծու։

Խմբագիրները դլուխը ծռեցին սեղաններին, բայց նկատելի էր, որ բոլորն էլ աչքի տակով նայում են դէպի դուռը։

Այդ բոլորը շատ տարօրինակ էր։ Անկարող լինելով հետաքրքրութիւնս զսպել, ուզեցի դուռը բաց անել եւ տեսնել խորհրդաւոր «վարդապետին»։ Մինչ ես մօտենում էի դրան, յանկարծ դուռը բացուեց եւ երեւաց միջահասակ, նօսր մօրուքով, նուրբ դիմագծով եւ երազուն աչքերով մի վարդապետ, ինձ անծանօթ մի մարդ։

— Այս ի՞նչ ծուխ է, ի՞նչ «ղալմաղալ», տնաւերներ, — ասաց սեւազգեստը, կանգնած դըրան մէջ։

— Բարո՛վ, բարո՛վ, հազար բարո՛վ, մեր սիրուն կռունկ, — ասացին ներկաները միաբերան։

Ու վարդապետը հանդարտաքայլ ներս եկաւ, իսկ ներկաներէն մէկը դուռը փակեց։

Սեւազգեստը ջերմօրէն սեղմեց ներկաների ձեռքը, աշխարհականի բաց կատակներով եւ սրամտութիւններով։

Ես մի անկիւն քաշուեցի, վարդապետին ձեռք չտալու համար,

Երբ հերթը ինձ հասաւ, նա ձեռքս բռնեց, երկար թախծոտ աչքերով նայեց ինձ ու ասաց.

— Մի գառն էսքան գայլերի մէջ։

Ներկաները ինձ ծանօթացրին վարդապետին, նա երեք անգամ սեղմեց իմ ձեռքը եւ ասաց.

— Կարդացել եմ։

Ապա՝ շուտով խօսակցութիւնը փոխուեց, ամէն գլխից մի ձայն, իսկ վարդապետը մեղմ ժպտում էր, առանց պատասխանելու։

— Տնաւե՛ր, մեռանք քեզ սպասելով,— ասաց ներկաներից մէկը։

— Կոմիտա՛ս, ես շոգին մէկ հատ «կռունկ»։

— Ձայնս քաշուած է,— պատասխանեց վարդապետը, ցուցամատը կոկորդին դնելով։

— Ինչքան էլ քաշուած լինի, մեզ հերիք է,— նկատեց Ա. Շահխաթունին։

— Լուրջ, չեմ կարող,— պնդեց վարդապետը։

— Միրուքիդ թելերին զուրպան, վարդապետ, մէկ տուն «Կռունկ»,— պնդեց մի ուրիշը։

Վարդապետը յուսահատօրէն նայեց դէպի դուռը, բայց ներկաներից մէկը ցոյց տուեց բանալին եւ նորից գրպանը դրաւ։

— Հայոց խմբագրատուն ընկնելը փորձութիւն է,— ասաց նա անճարօրէն, ու նայելով առաստաղին՝ ժպտաց, գլուխը շարժեց։

— Այս ցած առաստաղի տակ ի՞նչ երգեմ։

Բոլորը լռեցին, գրիչները ընկան սեղաններին վրայ, վարդապետը նայեց հեռուն, անթարթ աչքերով, մնաց մի վայրկեան անշարժ, ապա հանդարտօրէն թարթիչները իրար հիւսեց եւ մեզ գամեց յատակին։ Մենք հազիւ շնչում էինք...

Ինձ թւաց, որ ես գտնւում եմ իմ հայրենի երկրում, բա՛ց, կանաչ դաշտերում եւ լսում «Կռունկ»ը, որ երգում է մի մարդ, անտեսանելի եւ անշօշափելի։

Ո՞վ էր երգում, ո՞րտեղից էին հասնում մեզ այդ անմեռ երգի ելեւէջները։ Վարդապետը քարացած էր, բերանը գոց, միրուքը անշարժ։

Բոլորս դեռ խոկում էինք. դեռ լսում նրա ձայնի արձագանգները։ Ու ինձ թւաց, թէ նա դեռ շարունակում է երգել, այնինչ նա վաղուց վերջացրել էր երգը եւ մեզ ժպտում էր։

— Կոմիտա՛ս ջան, հոգուդ մատաղ, մէկ տուն էլ «Կանչէ կռունկ»ը,— լսեց մի ձայն։

Վարդապետի աչքերը փայլատակեցին, սրբեց ճակատի քրտինքը, մաքրեց շրթները եւ աջ ձեռքը սահեցնելով ցանցառ մօրուքին՝ սկսեց... Միայն զգացինք որ վերջացրեց։

Ու այդ օրւանից մինչեւ այսօր, ամէն մի հայկական երգի մէջ, Կոմիտաս վարդապետի ձայնն է որ արձագանգում է իմ հոգում։

* * *

Այսօր Կոմիտաս վարդապետի 60ամեակի առթիւ, մեր սրտերը բաբախում են նրա երգերով, բայց մեր հոգին համակ վիշտ է, ծանր տառապանք։ Երգիչը մեր մէջ չէ եւ մեզ հետ չէ, նա հրաժարուել է մեր ընկերակցութիւնից, քաշուած մի անկիւն, ինքն իր հետ, իր հոգու հետ, ապրում է մի կեանք, որ մեզ անծանօթ է, անբացատրելի։ Բայց մենք զնում ենք նրա ետեւից, որովհետեւ նա իր սիրտն ու հոգին թողեց մեզ՝ որպէս աւանդ յաւերժականի։ Նիւթական Կոմիտաս վարդապետը ե՛ւ կայ, ե՛ւ չկայ... Նա մեծահոգի պահանջատէր է, իսկ մենք փոքրոգի պարտապան։

Գոնէ այս անգամ, նրա 60ամեակի առթիւ, երբ նա իր հաշիւները մաքրել է աշխարհի հետ ու մեզ հետ, լինենք պարտաճանաչ ու ազնիւ։

Վճարեցէք ձեր պարտքը։

ՌՈՒԷՆ

— ճաշակեցէք եւ...

Դեռ դէմ կը շարունակէինք մեր ...ը փոխասացութեան մը նման, ...է ծառ վազցնելով խեղճ ծերու...ին։

Ի վերջոյ, քաղաքին մէջ ամէ... ...ն սեփականութիւնը դարձան Կո...տասի երգերն ու շարականները։ ...ւ քաղաքը կարծես աւելի կ'ոգեւոր...էր, աւելի կը զօրանար այս եր...երով։

Մեր «Գողթան» երգչախումբը ...զմուած էր Կեդրոնականի, Հրեշ...ակապետ եւ Լուսաւորիչ Թաղերու ...արժարաններուն աշակերտութեամբ։ ...00 հոգինոց երկսեռ խումբ մը։ Գրի...ուտի տարեդարձին առթիւ Կոմի... ...ուտ ձայնի վրայ եղանակած ...«Ո՛վ Մեծասքանչ»ը, եւ Պոլսէն ...կած մեր երգչապետին, իբրեւ ...էր իր սիրելի Առաքելին։ Սոր...եցանք ու պատրաստուեցանք գրի ...ուտի հանդէսներուն։

Ահե՜ղ տօն մըն էր այդ։

Բաժին փանփառ մը թափօրին ...ռջեւէն։ Յետոյ մեր Գողթան երգ...չախումբը։ Յետոյ Թաղերու հազա...

րաւո՛ր աշակերտութիւնը, ամէնուն կուրծքին վրայ ժապաւէն մը Ա. Բ. Գ. տառերով։ Յետոյ ազգային ու քաղաքական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ Երկա՜ր, երկար, շա՜տ երկար էր թափօրը։ Փողոցները անանցանելի դարձած էին։ Գողթան երգչախումբին եւ փանփառին ձայնը կը թնդացնէր երկինքը։ Մարդիկ գինով էին կարծես ու կը քալէին դէպի երկինք։ Հայերէն երգերը յափշտակութեան ու գերագոյն խանդավառութեան առաջնորդած էին երիտասարդութիւնը։ Մեսրոպ իր տառերով եւ Կոմիտաս իր երգերով հրաշքի մը կը տանէին հայ ժողովուրդը։ Այդ օրը բան մը կ'աստուածանար, հայ ժողովուրդը աստուածացումի հանդէս մըն էր սարքած։

Ցանկարծ Դաշնակցութեան Ակումբին պատուհանէն երեւցաւ մեր ուսուցիչը, Տիգրան Պաղտիկեան։ Չկրցաւ երկար խօսիլ յուզումէն, միայն ըսաւ թէ

— Թիֆլիզի մէջ մէկ միլիոն բուբլի հաւաքուած է գիրերու գիւտի տօնին առթիւ։ Առաքեա՛լ, ցոյց տո՛ւր որ դուն նուազ չես տար...

Թնդաց փանփառը, գոռաց «Գողթանը»։ Ամբողջ հայ ժողովուրդն էր, որ, ծանուկ ու ծեր, կ'երգէր ընկերակցութեամբ սրինգի, ջութակի եւ բազմազան նուագարաններու.

Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու...

Ահե՜ղ էր խանդավառութիւնը։ Պատուհաններէն, փողոցներէն եւ բոլոր անկիւններէն ե՛րգը, հայ երգն էր որ կը թրթռար։ Պահ մը վախցաւ Թուրք իշխանութիւնը,— այս խանդավառութի՞ւնը...։ Եւ ջոկատ մը զինուոր հասաւ ու կանգնեցաւ թափօրին առջեւ։

— Ցրուեցէ՛ք...։

Ի՞նչ։ Ո՞վ մտիկ կ'ընէ։ Հայերէն կոմիտասեան երգը Աստուծոյ մը պէս կը հրամայէ շարունակել ուրախութիւնը, պէտք է որ թափօրը անցնի հայկական բոլոր փողոցներէն։

Թուրքը չի հասկնար թէ ի՛նչ է երգը, ինչպէ՞ս երգով կը զինուին Հայերը։ Եւ զէնքի սպառնալիքով արգիլեց յառաջանալ։

Այն ատեն, հայ երիտասարդները, որ իրենց վիզն անցուցած էին հըսկայ նուագարանները, բարձրացուցին եւ իջեցուցին Թուրք զինուորներուն գլխին։

— Կրա՛կ, հրամայեց շան լակոտ Թուրք հրամանատարը։

Բայց հայ երիտասարդները չթողուցին, որ Թուրք զինուորը գործածէ իր զէնքը։ Այնքան փառաւոր էր ծեծը, որ Թուրքերը խուճապի մատնուեցան։ Մավզէրները գետին նետեցին եւ կենդանիի պէս փախան։ Հայերը փանփառի իրենց գործիքներով կը հալածէին զանոնք, տփելով անոնց կռնակը։ Քիչ յետոյ տեսնուեցաւ, որ Թուրք զինուոր մը սպաննուած՝ գետին փռուած է։

Հայո՛ց լեզու, հա՛յ երգ, մեղաւո՞ր ես դուն, եթէ սպաննեցիր Թուրք մը, որ կ'ուզէր խփել բերանդ։

×

Պատերազմ։

Սեւ ծովի ափերուն վրայ, Թուրք գիւղի մը մէջ աքսորական։ Բլուրի մը գագաթէն ամէն օր կը դիտեմ ծովը, հայ դարպիններուն ծովը։ Ու կ'երգեմ.

Սեւ ծովն եմ տեսեր, սիպտակն էր բոլոր,
Ալին կը զարկէր, չէր խառնի յիրար
Էն ո՞րն է տեսեր մէկ ծովն երկթաւոր,
Անտունի սիրտն է պղտոր ու մոլոր,
Ա՛խ, էսկի մի՛ լնիք սրտիկ սեւաւոր։

Որքա՜ն տխուր է։ Բայց հզօ՜ր, հզօ՜ր։ Կոմիտասի երգերը կորովի եւ սփոփանքի ջրամբարներ են։ Անոնցմով դիմադրեր եմ ես կեանքի դառնութիւններուն։ Կոմիտաս հրաշագործ մըն է իր երգերով։ Ահա թէ ինչո՛ւ չափազանց ժողովրդական է, եւ հայ ժողովուրդին մէջ չկայ մէկը, որ ծանօթ չըլլայ այդ անունին եւ չսիրէ զինք։

Աքսորավայրէս փախեր Առափագար էի եկեր։ Կը հանդիպիմ խումբ մը Հայերու, որոնք գաղտագողի կ'ապրէին փլած տուներու մէջ։ Իրարու կ'երթանք ու կը պատմենք օրուան լուրերը։ Ի՞նչպէս լուր կ'առնէինք, չեմ գիտեր։ Ցանկարծ ըսին թէ Կոմիտասը աքսորավայրէն Պոլիս տարեր են։ Իրա՞ւ, ինչո՞ւ տարեր են արդեօք։ Միւսները սպաններ են, միայն Կոմիտասն է, որ վերադարձուցեր են։ Թրքուհիները պահանջեր են, որ վերադարձուի։ Իրա՞ւ, ինչո՞ւ։

* * *

Զինադադար։

Կոմիտաս վարդապետը խենթեցա՜ծ է...։

Հայ երաժշտութիւնը մնաց որբ, մինչե՜ւ այսօր։

Ու մինչ Ռուսերը արտասահմանի մէջ իրենց մեծ երգչախումբով հրաշք կը գործեն այլասերման վախի այս օրերուն, ի՛նչ մեծ առաքելութիւն մը պիտի կատարէր Կոմիտաս մեր գաղութներուն մէջ իր ձայնով, իր կռունկով...։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Տեղի անձկութեան պատճառով, ստիպուած ենք յետաձգել այս թիւին յատկացուած քանի մը նիւթեր։

Այրի Տիկին Պեաթրիս Տէրպէտէրեան, աղջիկը Վարդ Տէրպէտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Տելեմաք Տէրպէտէրեան եւ զաւակները (Կրետէ), Այրի Տիկ. Հ. Պալեան, Տէր եւ Տիկ. Մելիքեան (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկ. Շիրվան, Օր. Էլիզ Քիւրքճեան, ինչպէս նաեւ Տէրպէտէրեան, Չանէսեան, Մալումեան, Եկաւեան, Պարոնեան, Քէշիշեան եւ Դաւիթեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ ամսոյս 26ին, առտուան ժամը 5ին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի 29 Յունիս, ժամը 11ին, Տէրպէտէրեան բնակարանին մէջ, 41 Rue du 22 Septembre, Bécon les Bruyères (côté Courbevoie) ուրկէ պիտի փոխադրուի Courbevoieի գերեզմանատունը:

ԾԱՆ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս:

Հ. Յ. Դ. Արեւ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն խորին ցաւով կը ծանուցանէ յանկարծական մահը

ԸՆԿ. Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ

Հ. Յ. Դ. Պէքոնի «Մասիս» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէրպէտէրեան ընտանիքին

ԸՆԿ. Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահուան առթիւ:

Հայ Գրական միութիւնը խորին ցաւով յայտնում է իր հիմնադիր անդամ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ առաւօտ, 26 Յունիսին:

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ

Այսօր կիրակի, ժամը 3ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ
Maison de la Mutualité
24 rue Saint Victor, Métro Maubert Mutualité

Յայտագիրը կազմուած է ամբողջապէս Կոմիտաս Վարդապետի դաշնակած կամ հեղինակած գործերով:

Կը մասնակցի՝ Կոմիտաս եւ Սիփան *խումբերու միացմամբ կազմուած ութսուն հոգինոց երկսեռ մեծ երգչախումբը ղեկավարութեամբ* Պ. Պ. Նշան Սերգոեանի *եւ* Սաքօ Յակոբեանի:

Կ'երգեն՝ Օրիորդներ Մ. Բաբայեան, Հ. Թորոսեան, Ի. Պիւլպիւլեան, Պ. Պ. Սերգոեան *եւ* Նաւասարդեան *ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի* Օր. Ղազարոսեանի, Տիկ. Շ. Լալուա-Բաբայեան *դաշնակի վրայ կը նուագէ հայկական պարերգներ:*

Համերգին հասոյթը պիտի յատկացուի Կոմիտաս Վրդ.ի խնամատարութեան եւ բազմերախտ վարպետին անտիպ երկերու հրատարակութեան գործինչարունակման:

Տոմսեր՝ 30, 25, 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— 9, 14, 19, 20, 47, 82, 83, 85 թիւ թրամուէյներ: I. Z. BD. օթօպիւսներ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

123 Bld. Sébastobol, փարիզ, մէթ. Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդթ. տարրալուծ.: կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ կիրակիառաւօտները:

Գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.էւ: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

Electrophone Thomson-Houston
Brillant répertoire de disques

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար:
Մասնաւոր գին Հայերու

EMPIRE Մեւեթր-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Վարձու է 17րդ թաղամասին մէջ, երրորդ յարկ, փողոցի վրայ, յարկաբաժին մը 3 փէս, խոհանոց, W. C. տէպարա, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Մէթրօ՝ La Fourche կամ Brochant, մանրամասնութեանց համար դիմել առաւօտները, ժամը 9.30—12, Տալկըճեանի, 7 rue Berger. փարիզ (9).

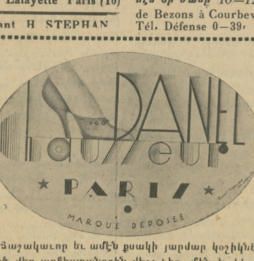
Հաշուակալ ծեր հաշիւներուն քննութեան, կանոնաւորման, հաշուեկշռի պատրաստութեան համար դիմեցէք Պ. Տալկըճեանի, 7 Rue Berger, փարիզ (9).

Կ'ուզուին Շապկագործ կիներ եւ աղջիկներ որոնք գիտնան շապիկ կարել՝ մեր արհեստանոցին մէջ արդէն կ'աշխատին հայուհիներ: դիմել՝ Roque Baillon, 30 Rue Thiers, Marseille.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 0—39.

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71
Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

Տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց է:

Լիոնի եւ շրջակայից միակ հայ տպարանը

"ԱՐԱՔՍ"

LYON, 70 Rue Paul Bert, ou 8 Rue Gazomètre

Ա. ՊԷՅՋԱՏԵԱՆ ԵՒ Ս. ՓՈՂՀԱՐԵԱՆ

կ'ստանձնենք տպագրութեանց վերաբերեալ ամէն տեսակ յանձնարարութիւններ մաքուր եւ խնամեալ աշխատութեամբ եւ խիստ դիւրամատչելի պայմաններով:

ԾԱՆՕԹ.— *Տպարանը բաց է առաւօտեան ժամը 7էն 12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8, իսկ Կիր. եւ տօն օրերը 10—12:*

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ԾԱԽՈՒ հողաբաժիններ 250 քառ. մէթրէն սկսեալ, փարիզէն 10 - 30 վայրկեան հեռու, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, փողոցները շինուած: գին՝ սկսեալ 24 ֆր.էն, ամսավճարով եւ 5 7 տարի պայմանաժամ: պայմանագրութիւնը ստորագրելէն անմիջապէս վերջը, հողաբաժնին տէրն էք: Հողաբաժինները տեսնել փափաքողներուն ձրիաբար կը տրամադրուին մեր ինքնաշարժերը: Տուներ կը շինուին նպաստաւոր պայմաններով: Ունինք նոյնպէս վիլլաներ, բնակարաններ՝ ապառիկ գնելու եւ վաճառելու, փարիզ եւ շրջակաները: Ապահովագրութիւն կեանքի, գոյքի, ինքնաշարժի, հրդեհի, գողութեանց եւայլն: Տուներ եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւններ: դիմել՝

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը *9—12* առաւօտները եւ *2—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10*—1: Հեռախօս Provence *78—02*:

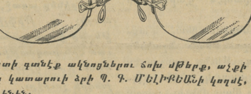
ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ յօդացաւ:
ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

PHARMACIE COMMERCIAL

de la Place Clichy — 6 Place Clichy, Paris (9)

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու ճոխ մթերք, աչքի քննութիւնը կը կատարուի ձրի Պ. Գ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Պեռլինէն:

PHOTO — ACOUSTIQUE — OPTIQUE
Métro et Nord Sud Place Clichy — Tél. Cent. 65—18

ՀՐԱՒԷՐ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Այցելեցէք Exposition Coloniale*ի մէջ,* Stand Palestine*ի կից,* Café Maure. *գարեջրատունը, ուր կը նուագէ ԹԱՌԻՍԹ ԺՕՐԺ եւ կ'երգէ Տիկին ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ մինչեւ կէս գիշեր:*
Exposition *մէջ միակ հայկական ժամադրավայրը:*

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն: Չափաւոր գին:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

RESTAURANT HADJIAN

4 Rue Chaussée d'Antin, Paris

Կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն թէ Յուլիս 1էն սկսեալ հարիւրին 30—40պիտի զեղչէ իր անուանի ճաշերուն գիները:

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ

Ա Ռ Ա Ն Ց Մ Ի Ջ Ն Ո Ր Դ Ջ Է Ք Ի

Անիէռի մէջ՝ Place Voltaireի մօտ, ճաշասենեակ 4,50×3 մէթր, սենեակ 4,50×3 մ.: խոհանոց, լուացարան, W. C., տէպալա, քավ, կեդր. ջեռեցուցիչ, ջուր, կազ, ելեկտր., սկսեալ 3800 ֆրանքէն:

Անիէռի մէջ՝ Պէքոնի կայարանին մօտ, ամէն յարմարութիւններով, ճաշասենեակ 4.70×3.70 մէթր, սենեակ 3.50×3.15, հաստատուած բաղնիք լավապօյով միասին, խոհանոց 3.50×2.20 մէթր, տաք ջուր, կեդր. ջեռեցուցիչ բոլոր փիէսներուն մէջ, ջուր. կազ. ելեկտ., զարդարուած պարտէզ, վարձք՝ 5800 ֆր., դիմել՝ Պ. Maurice Guercheի, 7 Rue Renan, Asnières, հանրակառք՝ 34, 39, 40, 75 եւ 77:

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) — Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Բուէփ տը Շինի:* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:
Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:
Տիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49
(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ALIMENTATION TURENNE
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. փարիզ (3) — Մէթրօ՝ République
Թէլիֆօն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Ա Ր Ա Ր Ա Տ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

Columbia
Agence exclusive
REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.: Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître*ի* Courant continu*ն, գին՝ 478 ֆր. 75: Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Ծախուածները ետ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9:*

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ Ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1931
30 JUIN 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1608

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԽԱՆ ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ

Անոնք որ ներկայ եղան կիրակի օրուան համերգին, խուռն բազմութեան եւ ծաւալուն խանդավառութեան, հազիւ կը զսպէին իրենց յուզումն ու հառաչանքը.

— Ա՜հ, եթէ կարելի ըլլար միշտ ունենալ այսպիսի համերգներ։

Միշտ ալ ունեցած ենք ժողովրդական համերգներ։ Եւ կիրակի օրուանը անոնց մէկ արձագանգն էր։ Նոյնիսկ աղօտ արձագանգը, քանի որ չկար Վարդապետը, չկային անոր միւս աշակերտները։ Եւ մանաւանդ կը պակսէին շատ մը յարմարութիւններ։

Վարդապետը հասցուցած է աշակերտներ, որոնք ցիրուցան եղած են, ինչպէս ժողովուրդը ինք։ Ինչպէս Երգն իսկ։ Երկու երեքը այստեղ, մէկը անդին, երրորդը, չորրորդը, հինգերորդը՝ ինկած այս կամ այն ափին վրայ։ Կտրուած՝ միջավայրէն, կամ ամփոփուած նեղ շրջանակի մը մէջ։

Եւ Փարիզ ապրողը միայն կրնայ ըմբռնել թէ ի՛նչ գնով կարելի եղած է կանգուն պահել 80 հոգինոց երգչախումբը — այս անգամ երկու խումբեր՝ միացած։

Ցրուած՝ անծայրածիր տարածութեան մը վրայ, տրորուած մեքենական սպառիչ կեանքի մը հոգերուն տակ, զրկուած նոյնիսկ հասարակ սրահի մը մխիթարութենէն, անոնք, երգելոյ թէ երգող, իրար գտած են ո՛ր եւէ սրճարանի մը անկիւնը։ Այսօր այստեղ, վաղը այնտեղ։ Փորձի պահուն, ամէն վայրկեան իրենց գլխուն վերեւ՝ խոժոռ նայուածքը սրճարանի տիրոջ կամ վարձակալին։ Ստիպուած՝ ժամը ժամին պարպելու սրահը։ Յաճախ դատապարտուած կէս ձգելու եւ հեռանալու...

Այս պայմաններուն մէջ մարզուած երկու խումբեր են որ,— «Կոմիտաս» եւ «Սիփան»— այնքան ոգեւորութիւն ստեղծեցին կիրակի օր։ Մարդիկ ուզեցին անտեսել գեղարուեստին թերութիւնները։ Պոլսէն այս համերգներուն, մինչեւ 300 հոգինոց երգչախումբի մը կատարելութեան վարժուած հանդիսականներ խոր համակրանքով դիտեցին կատարուած ճիգը։ Քանի որ,— արդա՛ր ըլլանք— եղածը, ինքնին, արժանի էր գնահատութեան, իբրեւ աշխատանք եւ յարատեւութիւն։ Իբրեւ կամքի արտայայտութիւն։

×

Այսպէս ուրեմն, կիրակի օր, լեցուն բազմութեամբ, ունկնդրեցինք, յափշտակուեցանք ու ծափահարեցինք, թէ՛ երգերը եւ թէ՛ երգողները։ Հաղորդուեցանք ու վարակուեցանք։ Անյագօրէն ծծեցինք անթառամ կարօտն ու սարսուռը հայրենի յոյզերուն։ Իսկ եզրակացութի՞ւնը...

Ի՞նչ գործնական առաջադրութիւններ ունինք, որպէսզի աւելի յաճախ վայելենք այսպիսի համերգներ։ Որպէսզի պատահականութեան զոհ չերթան մեր իրական արժէքները։ Որպէսզի ապրի ու ծաղկի, ծաւալի մեր Երգը՝ այս պողոտաներուն վրայ։ Այո՛, մանաւանդ ա՛յս պողոտաներուն վրայ։

Մեզի պատմեցին թէ, յունիս 14ին, Բարեգործականի արձաթեայ յոբելեանին առթիւ հրաւիրուած խումբը 3600 ֆր. արժած է տասը-քսան վայրկեանի, քանի մը կտոր երգի համար։ Ութսուն հոգինոց երգչախումբէն եկած էին 30 հոգի միայն, իւրաքանչիւրը 120 ֆր. վարձքով։ Գումար՝ 3600։

Մի՛ հարցնէք թէ ինչո՞ւ այդ խումբը օտար կանչեր էին— հայերէն երգելու համար — եւ ոչ հայկականը։ Մի՛ խօսիք արժէքի մասին ալ։

Բայց հարցուցէք — ահա մենք հրապարակաւ կը հարցնենք ի դիմաց բոլորին — հայկական երկու խումբերէն մէկն ու մէկը, կամ երկուքը մէկ, արդեօք ստացա՞ծ են այդպիսի գումար, ո՛ր եւ է առիթով։ Ստացա՞ծ են անոր կէսն իսկ...

Հարցուցէք տակաւին — Բարեգործականը թէ ուրիշ միութիւն մը կամ անհատ մը, բոլորս մէկ, ո՛ր եւ է ատեն լրջօրէն հետաքրքրուա՞ծ ենք ամուր, տեւական երգչախումբի մը կազմակերպութեամբ։

Ի՞նչ օգուտ հառաչանքն ու պարծանքը, երբ հազիւ քանի մը ժամ պիտի տեւեն։ Պիտի յուզեն մեզ քանի մը ժամ, եւ յետոյ պիտի ցնդին, օրուան ժխորին մէջ, ինչպէս ուրիշ այնքան բաղձանքներ։

Պայքա՛ր ունինք այլասերման դէմ, եւ յորձանքին յանձներ ենք մեր Երգը։

Յաւակնութիւններ ունինք իբրեւ քաղաքակիրթ, յառաջապահ ժողովուրդ, եւ տարին քանի մը անգամ հազիւ կը յիշենք մեր արժէքները։

Ո՛ւխտ ունինք ապրելու իբրեւ ազգ, տիրանալու ազատութեան եւ հայրենիքի, բայց բարբարոսներու երկրին մէջ ողջ մնացած, արիւնոտ ժանիքէն փրկուած Երգն իսկ ձգեր ենք բախտին...

Ու կը սպասենք որ Վարդապետը հրճուի՛ իր մռայլ խցիկին մէջ, երբ մենք տեսակ մը յուղարկաւորներ ենք դարձեր մեր արժէքներու յամր մահուան։ Ինչպէս Վարդապետին յամր անհետացման։

Ճի՛գ մը, հզօր ճիգ մը, քաղաքացիներ, փոխան ամուլ հառաչանքի եւ ածան ծափերու։

Ծրագիր եւ աշխատանք, աւելի ուժգին, աւելի յարաճուն, աւելի տեւական դարձնելու համար մեր երգն ու երաժշտութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄՐԱՆՔԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Սոֆիայի «Նոր Արաքս»ը կը գրէ այս խորագրին տակ (16 յունիս).

— «Եթէ երէկ հայ որբին՝ հայ տարագրեալին, անօթեւան Հայուն օգնելու հարցը պարզ մարդասիրական գործ էր, վերապահուած բարեգործներուն, այսօր այդ նոյնը — միաժամանակ եւ գերազանցօրէն — թէ՛ ազգային-քաղաքական եւ թէ՛ յեղափոխական ընկերային իմաստուն եւ պարտադիր քայլ մըն է։

Այսօր բոլոր հայ քաղաքական կազմակերպութիւնները (ու անոնց շարքին ամէնէն առաջ ու ամէնէն շատ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը) պիտի զգան ու գիտակցին թէ ամէն մէկ հայ մարդու կեանքի փրկութիւնը նոր երաշխիք է հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի յաջողութեան։

Ինչպէս եւ ընդհակառակը՝ ամէն մէկ մարդուն կեանքի կորուստը մէկ նոր հարուած է մեր ազատութեան, մեր անկախութեան, մեր դատին դէմ ուղղուած։

Որեւէ գործ ծրագրելէ առաջ՝ նախ այդ գործին հիմը պիտի փրկուի։ Քաղաքական պայքար տանելու համար, նախ պայքար տանողը պիտի գտնուի, պիտի մնայ ու պիտի ապրի հայ ժողովուրդը, պահպանուի ու յարատեւէ անոր ֆիզիքական քանակը, որպէսզի նոր միայն հնարաւոր դառնայ խօսիլ այդ քանակութեան որակի, հայութեան ազատագրական պայքարի մասին։

Ահա թէ ինչու, կուսակցական որեւէ մարմնի նիստին — վերէն վար բիւրոյէն մինչեւ ենթակոմիտէն — ուր երէկ յեղափոխական ծրագիրներ միայն կ'որոճային, այսօր, նոյնքան իրաւացիօրէն, քննութեան պիտի առնուին նաեւ հայ որբեր, հայ տարագրեալի, անօթեւան Հայու փրկութեան հարցը։

Ցստակօրէն պիտի գիտակցուի որ եթէ երէկ նման գործ մը բացառաբար բարեգործական մէկ քայլ էր, վերապահուած մարդասէրներուն, այսօր, երբ վտանգուած է մեր երազներու ու յոյսերու ֆիզիքական հիմը, ան այլեւս, իր խորքին եւ էութեանը մէջ, կը դառնայ իբրեւ գերազանցօրէն ազգային քաղաքական եւ յեղափոխական ընկերային գործ մը։»

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Տնտեսական շրջանակներէ առնուած տեղեկութեանց համաձայն, պարսկական չամիչը եւրոպայի հրապարակներուն վրայ կը մրցի Թրքականին հետ. մասնաւորաբար Համպուրկի եւ Լիվրփուլի մէջ զգալի է այս մրցումը։

Պարսիկները, ազնուացուցած են իրենց չամիչը, լաւ փաթաթում *(ամպալաժ)* կ'ընեն եւ այս պատճառաւ աւելի շուտ եւ շատ յաճախորդ կը գտնեն։ Մինչդեռ, Թրքական չամիչը լաւ *ամպալաժ* չըլլար եւ այս պատճառաւ յաճախորդ չգտնելու վտանգին ենթարկուած է, հակառակ իր ընտիր հանգամանքին։

** Ուրիշ նիւթերու կարգին, վերջերս բուրդին գիներն ալ ինկան։ Անկում կայ նաեւ եւրոպական հրապարակներուն վրայ։ Մասնաւորաբար Թրքական բուրդը չի ծախուիր, վերջերս Եւրոպա ղրկուած 161 հակ բուրդին միայն 69ը կարելի եղած է ծախել։

Ասոր պատճառը այն է որ բուրդը լաւ չի լուացուիր եւ յետոյ խառն է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կը պատասխանեն Հուվըրի

Շահագրգռուած պետութիւնները իրարու ետեւէ կը պատասխանեն Նախագահ Հուվըրի։

Չեխօսլովաքիոյ կողմէ, Պենէշ ծանոյց թէ կառավարութիւնը կ'ընդունի Հուվըրի ծրագիրը, որուն պատասխանը պիտի յանձնէ շաբթու մէջ։

Լեհաստանի կառավարութիւնն ալ իր կարգին տեղեկացուց թէ համաձայն է Հուվըրի ծրագրին։

Ռումանիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ ելմտական Նախարարը յայտարարեց թէ ռումէն կառավարութիւնը կը գնահատէ Հուվըրի վեհանձն շարժումը, սակայն կը կարծէ թէ իր երկրին ելմտացոյցին վրայ այդ ծրագիրը գէշ անդրադարձում մը պիտի կատարէ.

—«Ռումանիա ներկայ տարուան իր պարտքը վճարած է արդէն Միացեալ-Նահանգներուն։ Պիտի վճարենք դեռ այս տարուան մեր պարտքերը Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, ընդամէնը 160 միլիոն լէյ։ Իսկ Գերմանիա մեզի պիտի վճարէ 240 միլիոն լէյ, որուն փոխարէն ապսպրանքներ ըրած ենք գերման ճարտարարուեստական կեդրոններուն. գերման կառավարութիւնն էր, որ պիտի վճարէր այդ ապսպրանքները։ Երբ գերման կառավարութիւնը չվճարէ, մե՛նք ստիպուած պիտի ըլլանք վճարելու 240 միլիոն լէյը, ինչ որ ծանր պիտի ազդէ մեր ելմտացոյցին վրայ։ Կառավարութիւնը պարտաւոր է մտածել այս մասին, խուսափելու համար այդ ծանրակշիռ կացութենէն»։

Գերմանիա իր կարգին տեղեկացուց թէ չի փափաքիր ո՛ր եւ է ձեւով մասնակցիլ այն բանակցութիւններուն, որոնք տեղի կ'ունենան Ֆրանսացիներուն եւ Ամերիկացիներուն միջեւ։ Այնպէս որ կանուխ է դեռ Պրիւնինկի եւ Քուրցիուսի համար մտածել Փարիզ գալու մասին։

Միւս կողմէ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները կը շարունակեն բանակցութիւնները, զորս սկսան շաբաթ օր Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչներուն հետ։ Մէլըն կիրակի օրը յատկացուց իր Նախագահին հեռագրելու բանակցութեանց վիճակը։

Ֆրանսայի ելմտական նախարարը, Ֆլանտէն, կիրակի օր, ճաշկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Ամերիկայի ելմտական նախարարին, Մէլընի։ Կը մասնակցէին ամերիկեան դեսպանը, Ֆրանսայի Դրամատան տնօրէնը եւ բարձրաստիճան կառավարական դէմքեր։ Սակայն ճաշկերոյթը անցաւ բոլորովին բարեկամական խօսակցութիւններով, առանց երբեք ակնարկի մը Հուվըրի ծրագրին մասին։

Ֆրանսայի գաւառներէն մայրաքաղաք կը հասնին ճառեր, զորս կ'արտասանեն պետական կարեւոր դէմքեր այս ծրագրին մասին։

Էռիօ, ճառի մը մէջ, քննադատեց Հուվըրի ծրագիրը, դատապարտութեան եւ բողոքի խօսքեր՛ ըսաւ։

Օտարականները Յունաստանի մէջ

Նկատելով որ մեծ թիւով օտարականներ կը շարունակեն Յունաստանի մէջ տեղաւորուիլ, Նիստ գումարեց յատուկ յանձնաժողով մը եւ տուաւ հետեւեալ որոշումները.—

1) Կազմել խառն յանձնաժողով մը, որ պիտի քննէ Յունաստան հաստատուիլ ուզող օտարականներու խնդրագիրները։

2) Կազմել մասնախումբ մը, որ պիտի մաքրէ առժամեայ արտօնագիրերու շնորհիւ Յունաստան մնացող եւ աշխատող 3500 օտարականներու խնդիրը։

3) Միջոցներ ձեռք առնել սահմանափակելու թիւը օտար շրջանի ներկայացուցիչներուն, որոնք Յունաստան գալով մեծ քանակութեամբ ապսպրանքներ կ'առնեն։

4) Առեւտրական Սենեակներու միջոցով ճիգ թափել, որպէսզի հելլենական հիմնարկութիւնները միայն Հելլէններ առնեն իրենց ծառայութեան մէջ։

Հրդեհ Ցուցահանդէսին մէջ

Կիրակի առաւօտ արշալոյսին, հրդեհ ծագեցաւ Փարիզի Գաղթային մեծ Ցուցահանդէսին մէջ, հոլանտական հրաշալի տաղաւարէն։

Այս շէնքը մէկն էր ցուցահանդէսին ամէնէն գեղեցիկ տաղաւարներէն։ Վերարտադրութիւնն էր Պալի մեհեանին, որ կը գտնուի հոլանտական Հնդկաստանի Սոնտ կղզիին մէջ։ Շինուած էր յիշեալ կղզիին փայտերով, եւ ծածկուած՝ կրակի գոյն կղմինտրներով։ Կախարդական տեսարան մը կը պարզէր տաղաւարը իր մէջ։ Ջուրի այնպիսի աչքեր շինուած էին, որ կը յիշեցնէին, լոյսին փոփոխումին տակ, Ճավայի եւ Սումաթրայի բնանկարները։

Առտուն կանուխ, յանկարծ բոցերը դուրս խուժեցին կառավարիչներու Սրահէն։ Պահապանը լուր տուաւ շէնքին ճարտարապետին ու կնոջը, որոնք կը քնանային վերը։ Բոլորը դուրս ցատկեցին պատուհաններէն։ Յիսուն հնդիկ պարուհիներ որ նոյնպէս կը քնանային տաղաւարին մէջ, ցատկեցին դուրս եւ ապաստանեցան քովի շէնքը։

Լուր տրուեցաւ հրշէջ գունդին, որ հասաւ, բայց յաջողեցաւ միայն փրկել դրացի շէնքերը։ Այրեցաւ նոյնպէս պատկից ճաշարան մը, որ շինուած էր խողանով։

Անմիջապէս դէպքին վայրը հասան Ֆրանսայի գաղթային

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Գ. Ռ. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղէն (ի հաշիւ հանգանակուած գումարին)	1000.—
Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ, ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.—	
Մառք Փամպուքճեան	100.—
Պերոզ Թամիրեանց	100.—
Հրանտ Սամուէլ	50.—
Գումար	1250.—
Յունիս 28ի գումար	6770.35
Ընդհ. գումար	8020.35

Ծանօթ.— *Յունիս 28ի (կիրակի) օրուան գումարը սխալմամբ տպուած էր 6773.35։*

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

Բարեգործականի յունիս 27 Թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Արտաքին Նախարարութեան հրաւէրով, Միութեան նախագահը այդ պաշտօնատան մէջ կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Սուրիոյ մարզպան Պ. Փօնսոյի հետ, Պէյրութի ու Հալէպի կայանները բնակող գաղթականներուն տեղաւորման եւ գլխաւորաբար Յունաստանի գաղթականներուն վիճակին մասին։ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան յունիս 24ին իր ապարանքին մէջ հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Փօնսոյի։ Ներկայ էին նաեւ արտաքին նախարարութեան բարձրագոյն պաշտօնատարները, Պարսից դեսպան Ալա Խան եւ ուրիշներ։

Նախագահ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան եւ վարիչ-պատուիրակ Պ. Մալէզեան նոյնպէս տեսակցութիւններ ունեցան Սուրիոյ գաղթականներու տեղափոխման հարցին շուրջ Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Գրասենեակի նախագահ Պ. Մաքս Ուպէրի, քարտուղար Պ. Ճոնսընի եւ Սուրիոյ պատուիրակ Պ. Պիւրնիէի հետ։ Տեսակցութեան կը մասնակցէր նաեւ Գաղթ. Կեդր. Յանձնախումբի ընդհ. քարտուղար եւ Միութեան պատուիրակ Պ. Լ. Բաշալեան։

Փոխանակուած կարծիքները եւ տրուած հաւաստիքները յոյս կը ներշնչեն թէ կարելի պիտի ըլլայ երկու տարուան միջոցին տեղաւորել Սուրիոյ անտուն գաղթականները, ինչպէս նաեւ բարելաւել Յունաստանի մաս մը անգործ որբերուն եւ գաղթականներուն վիճակը։

Միութիւնը իր բարոյական եւ նիւթական մասնակցութիւնը պիտի բերէ այդ կենսական գործերուն։ Անմիջապէս պիտի ձեռնարկուի Բարեշէն գիւղի կառուցման, Միութեան կողմէ տրամադրուած 1500 անգլիական ոսկիով։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Յակոբ Քէչէճեան անունով Հայ մը անցեալ ամառ, Քավալայի մէջ, սպաննեց իր նշանածը եւ սպաննելու սպառնալիք ըրաւ անոր մօրը, երբ գիշեր մը կը վերադառնար «Անդրանիկ» ֆիլմին ներկայացումէն։

Այս ոճիրին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ օր Քավալայի մէջ եւ ոճրադատ ատեանը, չգտնելով որ եւ է մեղմացուցիչ պարագայ, ընդհակառակն հաստատելով որ Յ. Քէչէճեան կանխամտածութեամբ գործած է իր ոճիրը, մահուան դատապարտեց զայն։

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆ (Մ. Տ.)

Հանգի՛ստ իր տանջահար մաքին։

*
* *

Տարեց երիտասարդ մը։ Լեցուն ու գեղակերտ իրանի մը վրայ, ամուր ու համակրելի գլուխ մը։ Ու ձիւնաթոյր մազերու փունջին տակ աշխոյժ ու կայտառ մարմին մը։

Դեռ մեռնելու չէր։ Ոչ մեր մաքեր կ'անցնէր եւ ոչ ալ իր։

Ու մահը՝ այս անգամ ալ խաղաց իր վայրագ անակնկալը։ Անակնկալ մը որ քեզի կը թելադրէ ամէն քայլափոխի՝ վերջակէտ մը դիտել մաքիդ մէջ, ու ամէն իրիկուն՝ օրատետրդ կնքել, առանց տխրութեան, իբրեւ օրուան անխուսափելի հող,— վերջինը։ Մինչեւ որ մահը դառնայ ընտանի գաղափար մը ու պատռէ իր խոժոռ դիմակը։

Այսպէս պէտք էր, որպէս զի մահուան լուրը չկծկէր մեր սրտերը, որպէս զի իր հետ կատակելու կարօտը, անգամ մը եւս չպառնացնէր այս տրտմութիւնը։

Շաբաթ կէսօրերէ վերջ, սովորութիւն եղեր էր խմբագրատուն սպասելու այս «լաւ տիպի Դաշնակցական»ին, ինչպէս որակեր էր զինքը ռամկավար գրիչ մը։

Ու բարի վարուց այս վկայականը՝ ստորագրուած ռամկավարի մը կողմէ, ամէն հանդիպման ալ իրեն կ'արժէր խայթհամեղ կատակներ ու սրամիտ ակնարկութիւններ։ Կը խնդար ինքն ալ, ամէն անգամ որ բացատրութիւն կ'ուզէինք այս «վարկաբեկում»ին մասին։

Առաջին անգամ զինքը ճանչցայ Փարիզ, 1921ին, կուսակցական ժողովներու մէջ, որոնցմէ երբեք չէր բացակայեր իր կնոջ հետ։ Զգացումներու եւ տեսութիւններու վերաքննութեան շրջան մեր բոլորին համար։ Վիճաբանութեանց կը մասնակցէր կարճ, պարզ, չափուած խօսքերով, աւելի՛, գործնական թելադրութիւններով, եւ միշտ ի նպաստ մեր տաքգլուխներուն՝ մղելով իմաստութեան ու չափաւորութեան շեշտը։

Յետոյ, պահ մը անյայտացաւ շատերուն պէս։ Ապրուստի տափակ ու անխուսափելի պահանջները՝ բոլորս թեւցին մէկ մէկ անկիւն։ Բայց կուսակցական կեանքը կը շարունակուէր Փարիզի մէջ յարաճուն թափով ու ծաւալով։ Գաղթական ալիքները այդ օրերուն կը խուժէին Փարիզ, հոն զետեղելով հայկական բոյն մը։ Մէկի տեղ տասնեակ մը խումբեր էին կազմուեր Փարիզի եւ շրջաններուն մէջ ու մէկ քանի տարի յետոյ, օր մը նորէն իրարու հանդիպեցանք։ Քիչ մը ընկճուած էր. բայց միշտ, նոյն հաւատքով խանդավառ ու միշտ իր շուրջ ստեղծելով ու փնտռելով կատակի, զուարթութեան, սրտբաց խօսակցութեան մթնոլորտ մը։

Ամէն մարդ, որոշ պատկերով մը կը զուգորդուի ծանօթներու եւ մտերիմներու մաքին մէջ։ Տէրպէտէրեան անուշ յիշատակ մը կը ձգէ եւ ամէն անգամ որ խօսքը դառնայ իր վրայ, չկրնար կրնանք չյիշել տաղարձութեան իր մոլութիւնը, անմեղ մոլութիւն մը, միակը որ կը գրգռէր ու կը տաքցնէր զինքը։

— Ինչո՞ւ, կ'ըսէին, կը պնդես որ օտար անունները տառադարձուին եւ գրուին իբրեւ նոր, այլանդակ անուններ եւ ինչո՞ւ բացառութիւն կը նկատես քու անունդ։ Չէ՞ որ հետեւողական ըլլալու համար, պէտք է որ գրես նաեւ Դերբեդերեան։

Իր վերջին յօդուածին ձեռագրին մէջ Թարտիւֆ տառադարձեր էր «Տարդիւֆ»ը։ Յօդուածը սակայն լոյս տեսաւ «Թարտիւֆ»ի վերածուած։ Ինքը դեռ չէր տեսած տպագրութիւնը եւ երբ կրկին հանդիպեցաւ «Յառաջ», հարց տուինք յանկարծ.

— «Տարդիւֆ» անունով մէկը կը ճանչնա՞ս։

Երբ անդրադարձաւ, կրկին սկսաւ կեղծ յուսահատութեամբ բացատրել տառադարձութեան ճշտութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը։

— Մտածէ՛ եւ ընդունէ՛, կատակեց, ծեկնելով ու յաջորդ այցին, պատասխանը տուր։

*
* *

Այդ պատասխանը՝ թող իմ պարտքս ըլլայ։ Չկրցայ ցաւս ու վերջին յարգանքս բերել մահուան անարիդ։ Չկրցայ, ընկերներու եւ բարեկամներու բազմութեան խառնուած տխրութիւնս պատցնել դագաղիդ եռեւէն։ Բայց օր մը պիտի գամ հողաթումբիդ բերելու տաք ու ցաւահար սրտի մը տրտմութիւնը։ Չեմ գիտեր, պիտի լա՞մ. աչքերս պիտի արցունքոտի՞ն գոնէ։ Չեմ գիտեր։ Չէ՞ որ դուն ալ կ'ընդունէիր եւ կը հաստատէիր թէ մենք մեղ չենք ճանչնար։ Հիմա, ա՛լ չենք գիտեր թէ տխրութիւն ու յարատեւ շարժումի այս կեանքին մէջ՝ արցունք մնացա՞ծ է մեր աչքերուն խորը։ Ի՞նչ փոյթ։

Պիտի գամ սակայն քեզ հետ կատակելու անգամ մըն ալ. լսես թէ ո՛չ, քեզ հետ խօսելու քու սիրական նիւթերուդ վրայ։ Միշտ այնպէս՝ ինչպէս կը կատակէինք՝ տխրութիւն փարատելու ճիգերով, կամ կը տրփէինք դառնութեան դէմքը ծածկած՝ ժպիտի դիմակով։

Պիտի գամ, թերեւս պահ մը որոճալու ապրելու իմաստութեանդ վրայ եւ կամ ընկերաբար դարձեալ հեգնելու եւ հերքելու գայն։ Ո՛չ, ալ չպիտի վիճինք տառադարձութեան մասին։ Կ'արժէ՞, երբ Տէրպէտէր գրես թէ Դերբեդեր, վերջը մօտ է, ցաւ մը, դառնութիւն մը, մթութիւն մը, ու ափ մը հող, որ քուկդ ալ չէ…

Մ. Ե.

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՀԱՅ ԵՐԳԸ

Հայաստանի դաշտերից ու լեռներից բղխած՝ հայ շինականի երգը, կախուած իր հեղինակի դառնացած շրթներից՝ թափառում է երկրից երկիր…

Մերթ յայտնւում է հեռաւոր Չինաստանի մի անկիւնում, մերթ երեւում Լոյս Քաղաքի լուսաճաճանչ սրահներում, իսկ աւելի ամուր նստած հայրենիքի դռների առաջ։

Նա գնում, գտնում է Ֆրանսիայի ագարակներում ցրուած կամ Մակեդոնիայի լեռներում շւարած հայ որբին եւ նրա ականջին փըսփսում յուսաբեր խօսքեր։

Զարմանքի երեխայի պէս, նա կարողանում է հայ մամիկի ճախարակից ելած հնչական կծիկով կապել Հարաւային Ամերիկայի ճամբան բռնած մտամոլոր գաղթականին Արարատի աչաւոր ժայռերին։

Թեթեւ, ինչպէս զեփիւռ եւ քաղցր ինչպէս շարական, կտրում անցնում է Դէր-Զօրի անապատը եւ Հայաստանի պատերի տակ վերածւում վրէժխնդիր եւ մարտակոչ կանչի։

Ի սփիւռս աշխարհի բացւող հայկական տարագիր սեղանների վրայ նա, հայ երգը, անխուսափելիօրէն բազմած է գինու շշերի կողքին եւ ուրախութեան գերագոյն ժամին… արցունք քամում սեղանակիցների աչքերից։

Միշտ արթուն ու հսկող՝ նա շարունակ կուի է բռնում լպրծուն պողոտաների անկիւններում պպզած «ճազ»ի հետ, հայ մանուկին դէպի իրեն կանչող ճիչերի համար։

Անզգալաբար սահում է օտար պարասրահներից ներս, խանդոտ հայեացքով դիտում հայ երիտասարդներին ու քաշուած մի անկիւն արտասւում է ու արտասւում։

Այսպէս, ուրեմն, ամէն տեղ է հայ երգը, մերթ յաղթական ու մերթ պարտուած եւ սակայն, միշտ իր բարձրութեան վրայ։

ԱՐԱՄ

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Դ.

ԸՆԴՀԱՏՈՒՄ

Ընդհատումը ունի բազմաթիւ տեսակի սերմեր։ Եւ այդ իսկ պատճառով ընդհատումները կը ծլին բազմաթիւ ձեւերով…

Կան բարեբար ընդհատումներ, ընդհատումներ, որոնք ձմեռուան պէս են եւ հրացաններու նման՝ որոնք գուալէ դադրա՛ծ են, բեռնաւորուելու համար…

Կան սքանչելի ընդհատումներ, որոնք զինադադարի պէս են եւ գիշերներու մութի նման՝ ուր հնարաւորութիւն կը տրուի ամրապնդելու բոլոր թուլցած կապերը եւ դարմանելու՛, ինչ որ բաժանուած էր…

Ընդհատումներ կան աներեւոյթ բերանէ ելած շշնջիւնի նման եւ ինչպէս վտանգը նախատեսող իմաստուն ձիեր, որոնք կ'արգիլեն յառաջանալ…

Ականայ ընդհատումներ կան, որոնք կուգան գերագոյն մարմնի հրամաններուն պէս եւ տեղափոխութեա՛ն նման, վերջացնելու կամ վերսկսելու համար…։

Դու տեսա՞ծ ես ծիծաղելի ընդհատումներ, որոնք յանկարծ կը նստին ճանապարհի վրայ, ձանձրալի մացառներու՛ պէս եւ թուփերու, որոնց վրայ պզտիկներուն ուրախութիւն բերող պտուղներ կան…

Իր բարեբար ակօսները շարած միջոցին, ինչո՞ւ պիտի իյնար մաճկալը. ինչո՞ւ պիտի հնձուէր հընձուորը… եւ այսպէս ողբերգական ընդհատումներ կան…

Նա նստած ընտիր գործեր կը հիւսէր եւ ունէր այն բոլոր բաները, որոնցմով ընտիր գործեր կարելի է հիւսել… Սակայն մէկն եկաւ ու հրամայեց իր կապերը գործել… Աճա այսպէս անհանդուրժելի ու ըմբոստացուցիչ ընդհատումներ կան…

Կան՝ որոնց համար քունն աւելի՛ հզօր է քան շարունակելը, եւ այդ իսկ պատճառով կ'ընդհատեն քնանալու համար… Կան որ կը շարունակեն «դարմանք պատճառելու» համար, եւ կ'ընդհատե՛ն, տեսնելով բոլորի անուշաղրութիւնը…

Եւ որովհետեւ ամէն տեղ է ու ամէն րոպէ սպասելի էր ընդհատումը, ո՞ւ եւս ընդհատեցիր, սի՛րելի՛ս… Սակայն ո՞րպիսի ընդհատումով…

Արդեօ՞ք դեկտեմբերի պէս է քու ընդհատումդ, սառնաշէծ ու գաղտնապահ դեկտեմբերի՛ պէս, որ ապագայ գարնան յատակագիծը կը պատրաստէ… Թէ՞ հրացանի նման որ կը դադրի թնդացնելէ, երբ կը բեռնաւորուի…

Քու ընդհատումդ յառաջ եկաւ կտրուած կապերէ՞… ու դադրած ես այն պատճառով որ աւելի՞ անքակտելի հանգոյցներով ամրապնդես ինքդ քեզ, այլեւս շուտ ու չնչին պատճառներով չդադրելու համար…

Թէ՞ մէկ ուրիշ սիրականի հանդիպեցար ճանապարհիդ, եւ ընդհատումդ պարտութիւն է ու փախուստ՝ նախորոշած ճանապարհէդ…

Ըսէ՛, ըսէ՛, ինձ, սիրելիս, ինչ տեսակի ընդհատումով ընդհատեցիր…

Մի՞թէ միայն անոր համար որ անճահ ու աւելի տաղտկալի չդառնաս… Թէ՞ այն պատճառով որ վերսկսիս աւելի՛ կատարելութեամբ՝ քան թէ առաջ…

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Պարսկաստանի խորհրդարանը քուէարկեց օրէնք մը, որուն համաձայն 3-10 տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուին այն անձերը, որ կը մասնակցին համայնավարական ծրգտում ունեցող կազմակերպութիւններու։

Կառավարութեան առաջարկած նախագծին մէջ չկար «համայնավար» բառը, այլ միայն շեշտուած էր «ընկերային կարգը խանգարողներ» բացատրութիւնը։ Խորհրդարանի յանձնաժողովը անորոշ գտած է այս բացատրութիւնը եւ տեղը դրած «համայնավար» բառը։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Աճա անուն մը քանդակուած ամէնուն սրտին մէջ, զինքը մօտէն ճանչցողին կամ հեռուէն իր գործերը լսողին։

Պոլսահայ երաժշտութիւնը ընկճուած միջավայրին բարքերէն, փտահաբար չկրնար ուշանար լուծուիլ եւ պիտի դառնար հետզհետէ անգային, կղտկային ու տգեղ, դժբախտաբար միշտ հայկական անունին տակ։

Հասաւ Կոմիտաս ու վարդապետեց երաժշտութիւնը։

Պոլսահայութիւնը իրականին մէջ պէտքն ունէր այդ վարդապետութեան, որ աւա՛ղ շատ քիչ տեւեց վարդապետին հիւանդութեան եւ երկրին պատերազմային վիճակներուն պատճառաւ։

Երաժշտական այդ յեղաշրջումն ալ ոչ նուազ պատերազմ մը եղաւ հայութեան մէջ, երբ կարգ մը երաժիշտներ հակառակ կ'արտայայտուէին։ Անգիտակի՞ց եղելութեան՝ թէ հոգի կռիւ։ Իրականութիւնը այն է թէ չէին տանիր այդ յեղաշրջումը։ Բայց ի պատասխան բոլորին, ան գործեց մաքուր պայքարով եւ իր փառայեղ գործերով, հաւաքեց երիտասարդութիւնը իր հեղութեամբ ու համբերատար ոգիով՝ իսկ ժողովուրդը իր հետաքրքրական համերգներով։ Կա՞յ իր հարիւրաւոր սաներուն մէջ մէկ հոգի որ ամենադոյզն գանգատը յայտնած ըլլայ իր մասին։ Բոլորս իր քէրթէնքէլէներն էինք եւ ան իրականին մէջ քէրթէնքէլէներն իսկ կը սիրէր։ Ճշմարի՛տ երաժիշտ։

Կոմիտաս վարդապետ սիրուած ու յարգուած, շատերու բերնին մէջ կը մերկանար իր վարդապետութենէն ու կը դառնար Կոմիտաս, ինչպէս խօսեցաւ ողբացեալ Տիգրան Չէօկիւրեան (աքսորուած ու նահատակուած) իր ճառին մէջ հացկերոյթի մը պահուն, որ տրուեցաւ Գալաթիոյ Դպրաց Դասուն կողմէ, բազմաձայն պատարագէ մը վերջ, ուր վարդապետը վեհանձնութիւնն ունեցաւ յայտնելու թէ՝ իրմէ վերջ պիտի ըլլան հայեր զինքը գերազանցող։ Աճա հոս ալ կը բարձրանայ ան իր գիտակցութեամբ ու կը ներկայանայ իբր ճշմարիտ երաժշտագէտ։

Իր կորովը աւելի եւս գնահատելի, կուգայ մաքիս մէջ արթնցնել յիշատակ մը, երբ կը դասաւանդէր Տեղիմայր Եկեղեցւոյ Դպրաց ուսումնարանին մէջ։ Միջոց մը ձայնը այն աստիճան կտրուած էր որ, նոյնիսկ չէր կրնար խօսիլ։ Զբաղակալեցաւ երբեք եւ իր կորովէն ոչինչ պակսեցուցած, սուլելով դասաւանդեց։ Իր պարտաճանաչութեամբ չէր կրնար յուսախաբել յիսունի չափ երգիչներ, որոնք դասարանին մէջ իրեն կը սպասէին։

Ի՞նչ էր անոր արժէքը երաժշտութեան մէջ։

Համակ զգացում ու ճաշակ։ Իր երգերը, որոնք հաւաքածոներ են գեղջուկ երգերու, դաշնաւորած է պարզ եւ սիրուն ոճով, եւ իր առանց ձայնագրութեան սորվեցնելու գաղտնիքը այդ պարզութեան մէջ ըլլալէ աւելի, առհասարակ բոլոր երգերուն զանազան ձայները (partition) մէկ մէկ եղանակ ներկայացնելուն մէջ պէտք է փնտռել, որով դիւրըմբռնելի կը դառնան։

Ինչո՞ւ չունեցաւ ան նաեւ իր երաժշտութիւնը։

Չեմ կրնար հաւատալ թէ ստեղծելու անկարող մը եղած ըլլար ան, երբ նկատի ունիմ իր գեղեցիկ դաշնաւորումները, որոնք ոչ նուազ ստեղծագործութիւններ են, մանաւանդ «Սիփանայ քաջեր»ու պէս գրեթէ միօրինակ երգի մը հոյակապ դաշնաւորումէն վերջ, պէտք էր փառահիլ իր մասին՝ թէ ան պիտի ունենար նաեւ իր երաժշտութիւնը։ Բայց սեւ բախտը դադրեցուց այդ բազմարդիւն միտքը գործելէ՝ երբ դեռ շատ բան կ'ուզէր ընել եւ պիտի ընէր եւ պէտք էր ընէր։ Կ'երեւի խորհեցաւ նախ եղածը չկորսնցնել եւ յետոյ նետուիլ դէպի նորութիւն։

Իր առաւելութիւննե՞րը։

Կարողութիւն մըն էր սորվեցնելու, աւանդելու, երբ իրեն չէր պակսեր երգելու կերպը ու մանաւանդ կրնամ ըսել, բացառիկ դիրք։ Աճա փնտռուածը ձայնական երաժշտութեան մէջ յաջողելու համար։

Նուագելու մեծ կարողութիւն մը կամ լաւագոյն դաշնակահար մը չի կրնար հասցնել երգեցիկ խումբ մը իր կատարելութեան, երբ կը պակսի իրմէ երգելու արուեստը ու վարելու դժուարին ոգին ու եռանդը։ Եթէ վարիչը չունի յատկութիւն թափանցելու երգին առհասարակ եւ մասնաւորապէս անոր զանազան ձայներուն, կամ եթէ անկարող է այդ ըմբռնումին հաւասար աստիճանով աւանդել իր դասերը, երգը կը մնայ մեռած։ Բանաստեղծը կը գրէ, բնական է կը զգայ ու թերեւս աւելին իսկ, այնպէս ինչպէս որ ճարտասան մը պիտի կրնար այդ գրութիւնը արտայայտել՝ ներկայացնել, բայց ո՞ւր է այն բանաստեղծը որ կարենար միաժամանակ երկու կարողութիւն ունենալ,— գրել ու արտասանել։ Աճա Կոմիտաս վարդապետ կը ներկայանայ իբր դաշնաւորող, իբր երգող եւ սորվեցնող եւ իբր վարող։ Երբ շատ դժուարին է այդ մարմնացումը գտնել, իր կորուստը դառնապէս ողբալի է։

Կոմիտաս վարդապետ կը խօսէր նաեւ իր նայուածքով։ Հասարակ պահերու հեզն ու կատակախօսը, զուարթը, անմատչելի առիւծ մը կը դառնար խմբերգ վարելու պահուն. որովհետեւ ըմբռնելով կը վարէր, գիտէր իր չափերուն արժէք տալ։ Իսկ մեներգի մը պատրաստուելու պարագային, ճանճերն իսկ պէտք էր դադրեցնէին իրենց բզզոցը. այդ կը պահանջէր իր նայուածքով։

Երաժշտութեան պակասը մեր դպրոցներէն ներս, կուգայ անգամ մը եւս շեշտուիլ մեր ներկայ պարագաներուն, երբ բազմաթիւ երիտասարդներ չունենալով այդ ճաշակը, այդ ուղղութեամբ չեն խորհիր իսկ, կազմել երգեցիկ լուրջ խումբեր ու միայն դարձնել իրենց ձեռնարկը եւ հայ երգը ծանօթացնել օտարին։ Ինչո՞ւ մանուկին չտալ երգին ճաշակը որ կրնայ զինք փրկել դպրոցէն դուրս, շատ մը պատահար. ներէ ու սխալ ճամբաներէ. ինչո՞ւ զայն չօժտել երաժշտական զգացումով ու զրկել զայն հոգիի ազնուացումէն։ Կոմիտաս վարդապետ փառահաբար ունէր այդ ծրագիրները։

Հայը գիտցաւ ծափահարել զինքը իր երգերուն համար, բայց շատ չեղան անոնք որ անոր էութիւնը ծափահարէին, անոր ճշմարիտ արժանիքը գնահատէին։

ՆՇԱՆ Ց. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի (13 յունիս).

—Ըստ լուրերի Նախիջեւանի շրջանում կեանքը խաղաղ չէ, ապստամբները շատ են նեղում բոլշեւիկ պաշտօնեաներին, միւս կողմից էլ զօրքի մէջ անհամաձայնութիւններ կան. նոր զօրամասեր են բերել Նախիջեւան։

*** Զանգեզուրի երկրաշարժից վնասուածների օգտին տեղում հանգանակութիւն ձեռնարկեցինք նախ մեր հայրենակիցներ — Ղարաբաղ-Զանգեզուր — եւ ապա ընդհանուրի մէջ, մօտ 170 թուման է հաւաքուած, մտածում է մթերքներ գնել եւ հասցնել, եթէ խորհրդային հիւպատոսը համաձայնի։

«Հօկ»ն էլ իր հերթին հանգանակութիւն ձեռնարկել է, մօտ 400 թուման էլ նրանք են հաւաքել. բայց նրանք ուղղակի դրամն են յանձնել։ Ինչ խօսք որ այդ հաւաքուած դրամները բոլշեւիկեան հիւպատոսարանը պիտի մնան եւ իրենց գաղտնի ֆոնտերին պիտի յատկացնեն, իսկ մեր աչքերին փոշի փչելու համար մի քանի հարիւր ռուբլի ռուսական դրամ կ'ուղարկեն եւ դրանով հարցը կը փակւի։ Գաւառներում հանգանակութեան գործը շատ դանդաղ կ'ընթանայ, այդպէս է երեւում թերթերից։

Նորեկներ պատմում են թէ Զանգեզուրը համարեա թէ հիմնովին աւերուել է եւ ժողովուրդը շատ ծանր պայմաններում է կ'ապրի։ Բոլշեւիկների ուրախութեանը սահմանը չկայ, բոլոր շրջաններում սկսել են իրենց ցանկացած ձեւով հաւաքական տնտեսութիւն հաստատել։

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կոմիտաս վարդապետ մին այն դէմքերէն, որոնց անուն… մարդ կը յիշէ հայուն վրայ խո… հած միջոցին։ Այսօր տաղա… դաւոր վարդապետը կը ներկա… յացնէ հայ երաժշտութիւն… խիստ հաւատարմութեամբ, ճա… տարութիւնով, Եւրոպայի եր… ժշտագէտ մասին հետաքրքր… թիւնը եւ նոյն իսկ հիացում… շարժելով։ Գերման փրոֆէսօ… մը Պերլինի մէջ լսելէ ետք… վարդապետին երգածը, կը յա… տարարէ հայ երաժշտութեա… առաջնութիւնը հին յունակա… երաժշտութեան վրայ, որ մին… չեւ մեր օրերը նկատուած… տիպարը՝ մեղեդիներու վայել… չագեղութեան։ Իր այս ազգայի… գործին որքան ջանք, զոհողու… թիւն նուիրած է վարդապետը… կը հասկցուի երբ իր առաջի… փորձը արուեստին մէջ 11 տա… րեկանին կ'ընէ ձայնագրելու… Հովարեկքը։ Խորունկ այս երգը… զօրաւոր արտայայտութիւն… գեղջուկ սրտի, իր մէջ խոր ար… ձագանգ կուտայ։ Հորիզոն մ… կը բացուի նոր տարրերով լե… ցուն, որոնց տիրացումին պիտ… ձգտի, եւ լաւագոյն կերպով աշ… խատելու միտումով թերեւ… կ'առանձնանայ կրօնաւորի սքե… մին մէջ։ Կը ճակատի պատա… հական դժուարութիւններու դէմ… վերջապէս կը յաջողի Էջմիա… ծինէն Գերմանիա երթալ ու հո… երաժիշտ վարպետներու աշա… կերտիլ, որոնցմէ 1899ին կ… վկայուի։ Ալ տէրն է արուես… տին, հեռաւոր գաւառներու ան… կիւններէն, ալեփառ Մասիս… կողերէն, ու Արաքսի դաշտերէ… վարդապետը երգեր կը ժողվէ… կը մօտենայ սիրատարփ կտրի… ճին, սիրարկու աղջկան, քըրտ… նախոնջ գիւղացիին, խնդամի… պարանցիկներուն ու գրի կ'առնէ… անոնց երգածը։ Ու արդիւնք… դիւթական է, որովհետեւ վար… դապետը խորունկը կը թափան… ցէ այդ շինական պարզունակ… երգերուն, անոնց նկարագիրը… կ'իւրացնէ, օգտուելով եւրոպա… կան երաժշտութեան միջոցնե… րէն, զանոնք կը գործածէ ի վեր… հանելու, ինչ որ կայ գերազան… ցապէս բանաստեղծական այ… երգերուն մէջ։ Դաշնաւորու… թիւնը բացատրութիւնն է հրա… շալի խորհուրդին՝ երգին մէջ… դիզուած։ Կեանքի, տառապան… քի, խինդ ու ցաւի ինչքան զօ… րաւոր ու լեցուն արտայայտու… թիւն որ կայ գեղջուկէն դուրս… եկող տաղերուն մէջ, աւելի կը… լայննայ, կը խորունկնայ, կը… շատնայ, թափ կ'առնէ ու կը… ստուարանայ, երբ տաղերուն… մէջ կը զուգին դաշնաւորու… թիւնները։ Այսպէս հայ երգե… րու պատմութիւնը կը շարու… նակուի եւ կ'ամբողջանայ։ Եր… բեմն միակ նօթ մըն է, որ կ'ըն… կերանայ երգին, բայց կը սահ… մանէ անոր իմաստը, թռիչ կու… տայ անոր ու արձագանգը կ'ըլ… լայ խորապէս թափանցող։

Վարդապետը տակաւին հրատարակած է միայն 12 գեղջուկ երգեր, որոնք լոյս տեսած են Փարիզի մէջ, La Lyre Arménienne խորագրին տակ։ Հոս կան Հով արէքը, Անտունին, Շամբերգանը եւ այլ միաձայն երգեր, իսկ իմ չինարի եարը, գարուն ա, Լուսնակն անուշ, Շողեր ջանգութաներգ խմբերգները։ Այս… եղանակը, հիանալի, դաշնաւորուած են մեծ խնամքով։

Դասական երաժշտութեան…

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՏԱՂԻ ՊԱՅՔԱՐ ՄԸ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

«ՀԱՅՐԵՆԱԴՈՒ, ՀԱՅԿԱՏԱԿ, ԽԼԼՈՏ, ՋՈՐԻ»

Այս միջոցին կատաղի պայքար մը կը մղուի Պոլսոյ Թուրք Թերթերուն միջեւ։ Ռազմաճակատին հրամանատարներն են ծանօթ խուժանավար եւ Թունդ քէմալական Եօնուս Նատի պէյ եւ ընդդիմադիր եւ երբեմն հրոսապետ Արիֆ Օրուճ պէյ, որ քանի մը անգամ բանտարկուեցաւ։

«Սոն փոստա» հետեւեալ ձեւով կը պատմէ կռիւը.

— Վերջին երկու օրուան ընթացքին, ճամուլը նմանեցաւ հրաբուխի մը որ գաղտնի ձեռքի մը կողմէ բռնկցուած է։

Անտարակոյս իրենց տրուած հրահանգին վրայ, երեկ «Ճիւմհուրիէթ», «Միլլիէթ», «Վագըթ» եւ «Ագշամ» միաժամանակ յարձակում գործեցին։ «Ճիւմհուրիէթ» յարձակեցաւ Արիֆ Օրուճ պէյի անձին վրայ։ «Միլլիէթ» խօսեցաւ ընդդիմադրութեան մասին եւ շեշտեց թէ մեզմ լեզու գործածելու է։ «Վագըթ» եւ «Ագշամ» ալ դէմ գրեցին ընդդիմադիր այս հրատարակութեանց։

«Հաքիմիյէթի Միլլիյէ»ի մէջ ալ Ֆալիհ Րըֆգը պէյ «Սոն Փոսթա»ն կը հարուածէ, ի մէջ այլոց ըսելով.— Այլեւս ատենը եկած է վերջ տալու այս թշնամական մթնոլորտին։

Խալքի թերթերու այս միացեալ ճակատին դէմ կան երեք թերթեր.— «Եարըն», «Եըլտըզ» եւ «Սոն Փոսթա»։

*** Արիֆ Օրուճ պէյ, «Եարըն»ի Յունիս 22 թիւով բուռն պատասխան մը կուտայ Եօնուս Նատի պէյ «Պատասխան զզուելի մարդուն» վերնագրին տակ.

— «Ճիւմհուրիէթ»ի խմբագրապետը, բոլորին ծանօթ է իր հացկատակութեամբ եւ նիւթապաշտութեամբ։ Ատեն մը Համիտը փառաբանեց «Մալումաթ» թերթին մէջ։ Իթթիհատի օրով, դարպասելով փորձեց մտնել Թալէաթ փաշային, բայց յետոյ վտարուեցաւ անոր կողմէ։ Այժմ ալ ջրհանկիրի վայել հայհոյութիւններով կը յարձակի Նորակազմ կուսակցութեան վրայ։

«Մեր աչքերը կրնան շիլ ըլլալ, եւ մեր դէմքը խլլոտ, կամ ինք կըրնայ դատարկապորտ մը ըլլալ։ Բայց ատիկա պատճառ մը չէ, որ ինք հանրային կարծիքով զբաղելու իրաւունք չունենայ։ Թող ըսէ թէ Արիֆ Օրուճ իրեն չափ մնասա՞ծ է այս երկրին, ո՞եւ է գողութի՞ւն, կողոպուտ ըրա՞ծ է։ Կը հարցնենք այսօրուան միլիոնատէր Եօնուս Նատիին, որուն Էնկիւրիի հին վիճակը ծանօթ էր մեզի.— Լրագրութեա՞մբ է որ այսօր տիրացած է Պոլսոյ կէսին։ Ինքը չէ՞ որ բաժնետէր է «Թիւրքուազ»ներուն, արդի գործարաններուն, Պօմօնթիներուն, ըմպելիի մենաշնորհներուն, Զինկալի անտառային ընկերութեան։ Ինքը չէ՞ որ տիրացած է Իթթիհատի շէնքերուն, Հայոց լքեալ գոյքերուն եւ տպարաններուն։ Եւ կը հարցնենք.— Եթէ Աստուած չընէ, աղէտ մը գայ երկրին գլխուն, առաջին անգամ ո՞վ պիտի փախչի, Արիֆ Օրո՞ւճը թէ ինքը»։

«Եարըն»ի խմբագրապետը յետոյ կը կրկնէ թէ Եօնուս Նատի պէյ ժամանակին 1000 ոսկի առած է Չէրքէզ Էտհէմէն, «Եէնի Կիւն»ը հրատարակելու համար։ Անոր վկայ են Շիւքրիւ, Րեշիտ եւ Հագգը Պէհիճ պէյերը։

Յունիս 22 Թիւով Եօնուս Նատի պէյ նոր յարձակումներ կը գործէ.—

— «Թուրք ազգը չի կրնար հանդուրժել որ Արիֆ Օրուճի նման հայրենադաւ մըն որ կուսակցութիւն կազմէ, եւ անվարտիներ իր ոտքին պըլլուին։ Պաշտօնապէս իբր դաւաճան ճանչցուած մէկը չի կրնար ոչ միայն կուսակցութիւն կազմել, այլ եւ թերթ հրատարակել։

Հապա՞ «Եըլտըզ» կոչուած սա քուրջի կտորը։ Տակաւին չհասկցուեցաւ թէ անոր հրատարակիչը յո՞յն է, թո՞ւրք է թէ երկուքին խառնուրդը։ Ամէն պարագայի մէջ, անոր թրքութիւնը շատ կրնայ նմանիլ «Ալեմտարճի»ներու թրքութեան եւ յոյնութիւնն ալ՝ Իթթիլաֆական Պօշօներու եւ Քօզմիներու յոյնութեան։ Բայց մեծ ու անհանդուրժելի անպատկառութեամբ մը, այս թերթը պնդեց թէ պէտք է Մեծ կաղին ալ քննադատել»։

Իր կարգին, «Եըլտըզ» շատ բուռն պատասխան մը կուտայ Եօնուս Նատի պէյի, ի մէջ այլոց ըսելով.

«Քաշուող կառքերուն ջորիի դեր կատարողները այն արարածներն են որոնք անցեալին մէջ ալ նոյն ստոր դերը կատարած են։ Բռնակալութեան եւ Սահմանադրութեան շրջանէն մնացած հացկատակները պէտք է սեւ հողերու մէջ թաղուին»։

*** «Սոն Փոսթա», որ իր առաջին էջին մէջ եւ վեց սիւնակի վրայ դրած է «Հրետանին կրակը սկսաւ» վերտառութիւնը, այսպէս կը բացատրէ պայքարին նպատակը.

— «Վագըթ»ն ալ Արիֆ Օրուճ պէյի վրայ կը յարձակի այսօր։ Իսկ Ֆալիհ Րըֆգը պէյ «Միլլիէթ»ի մէջ նորէն մեզ կը հարուածէ։ Եւ այս բոլոր օրկաններուն մէջէն նոյն փափաքը կը բարձրանայ.

— Այս երեք թերթերը փակեցէք, շատ կը խօսին։

ժշտական արուեստի մը տեղ կայ, ու հակառակ մեծ վարպետներու գործերուն, կարելի է հիանալ նոր սարսուռով մը երաժշտական գործի մը վրայ, ինչպէս կ'ըսէ Վ. Հիւկօ, Պօտլէրի բանաստեղծութեանը համար։

Յ.

(Պոլիս, 1912)

ՕՍՄ. ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Փարիզի մէջ օսմանեան պարտքերու բաժնետէրերու վարչութեան վերջին նիստին մէջ Էնկիւրիէն վերադարձող պատուիրակները երկար զեկուցում տուին Թուրք կառավարութեան հետ տեղի ունեցած բանակցութեանց շուրջ։ Վարչութիւնը ընդունեց Թուրքիոյ տընտեսական տագնապին ծանրութիւնը, եւ տրամադիր եղաւ որոշ դիւրութիւններ տալու, պայմանաւ որ 1928ի համաձայնութիւնը անփոփոխ մնայ։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Էնկիւրիէն եկած լուրերը կը հերքեն այն զրոյցը թէ Նոր կուսակցութիւն մը կազմելու ձեռնարկներ կ'ըլլան, Խալքի կարեւոր անդամներէն մէկուն գլխաւորութեամբ։ Նոյնպէս Հիւսէյին Ճահիտ պէյ հերքած է թէ «Սէրպէսթ»ի գլուխը անցնելու համար դիմումեղած է իրեն։ «Թանին»ի նախկին խմբագրապետը յայտարարած է թէ ատանկ բանէ մը լուր չունի եւ թէ իր դիրքը որոշ է արդէն, քանի որ քաղաքականութենէ քաշուած է։

«Սէրպէսթ»ը վերակենդանացնելու զրոյցը կը հերքէ նաեւ լրատու թերթը՝ «Սոն Փոսթա», Էնկիւրիի իր թղթակցին բերնով։

ՏԽՐՈՒԽՆԻ

ՔԱՇԱՆ.— Երիտասարդ 34 տարեկան կեանք մըն ալ կը խլուի մեզմէ, կեանք մը յոյսով եւ եռանդով լեցուն, Զմիւռնիոյ շրջանի խանդավառ դաշնակցական ընկերներէն մին եւ Փարիզի հարաւային շրջանի լաւագոյն հայ երիտասարդը, որ գիտէր զոհուիլ բարոյապէս եւ նիւթապէս իր հանրային պարտականութեան մէջ չթերանալու համար։

Շրջանիս բոլոր Հայերու արցունքը եւ կսկիծը երեւաց արդէն, երբ յանձնեցինք զայն հողին, զրկուելով ի սպառ խանդավառ եւ գիտակից երիտասարդէ մը որուն Թողուցած պարապը պիտի դառնայ միշտ զգալի։

Յարգանք իր յիշատակին։

Ս. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՕՖԻՍԸ

«Յառաջ»ի 18 յունիսի թիւին մէջ «Հայ գաղթականներու գրասենեակը» խորագրով յայտարարութիւնը, որ կը վերաբերի Հայ Գաղթականներու Կեդր. կոմիտէին, շփոթութիւն ըստեղծած ըլլալով մտքերու մէջ, ներկայիս անհրաժեշտ կը նկատենք յայտնել Ֆրանսայի Հայ հասարակութեան, որ Հայ Գաղթականներու Օֆիսը կը գտնուի միշտ 71 աւընիւ Քլէպէր, ուր կ'ընդունուին ներկայացողները ամէն առաւօտ, ժամը 10.30էն 12 եւ ամէն կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30էն 4.30։

Հայ Գաղթականներու Օֆիսը, ըստ առաջնոյն, եւ ֆրանս. կառավարութեան արտօնութեամբ, կը կատարէ ամէն կարգի հիւպատոսական գործողութիւններ (բացի անցագրէ), ծննդեան, ամուսնական, դպրոցական, բարի վարուց վկայականներ, օրէնքի վկայագրեր, թարգմանութիւններու ստորագրութեանց վաւերացում եւն. եւն.։

Տնօրէնութիւն
Հայ Գաղթականներու Օֆիսի
71, Avenue Kléber

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԱՅՍՕՐ ՅՈՒՆԻՍ 30 ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի 1931 ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Շատ մը բաժանորդներ վճարած չըլլալով իրենց բաժնեգինները, կը հրաւիրենք շուտով փակել իրենց հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք համապատասխան կարգադրութիւններ ընել։

Նկատի ունենալով տնտեսական տագնապը, մեր կողմէ ըստածած ենք ամէն դիւրութիւն։ Կարգը մերն է սպասելու քիչ մը աւելի արագ եւ կանոնաւոր գործառնութիւն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 26)

ՓՐԱՆՍԱ.— Դժբախտաբար յուետես եմ Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ «Հայը հայ պահելու» համար մինչեւ հիմա ցոյց տրուած միջոցներու արդիւնքի մասին։ Այդ բոլոր միջոցները անկարող են բուն չարիքին առաջքն առնելու։ Օրինակ. շաբաթը 1-2 օր հայերէնի յատկացնել ոչ մէկ նշանակութիւն ունի, քանի որ մանուկը իր մնացած ամբողջ ժամանակը ֆրանսացիին մօտ կ'անցընէ ու այդ պարագային ուզէ թէ չուզէ պիտի ստիպուի որդեգրել ֆրանսացիին վարք ու բարքը, սովորութիւնները եւ ամէն ինչ որ օտար է։ Այս տեղ ըսեմ անմիջապէս թէ, Հայերս չափէն աւելի ճարպիկ ենք կապկելու ձեւերուն մէջ։ Տղան կորուած պիտի ըլլայ հայ միջավայրէն ու մթնոլորտէն, եւ իրեն ամէն ինչ կը թելադրուի օտարէն, ու ինչո՞ւ չէ, կը պատուաստեն զայն այդ միջավայրին մէջ, իբրեւ վաղուան ֆրանսացի մը, ոչ թէ իբրեւ Հայ մը, ինչ որ մեր բարի ցանկութիւնն է տեսնել պզտիկէն տուն գալէն յետոյ, ի՞նչ ծածկենք, Հայ մայրը, հազարէն մէկը չունի ազգային պէտք եղած դաստիարակութիւնը, ազգային իր գիտակցութիւնը, որպէս զի կարենայ իր զաւակը կարելի եղածին չափ հեռու պահել օտար ազդեցութիւններէ։ Ընդհակառակն, աշխարհը իրեն կ'ըլլայ, եթէ իր զաւակը օտար քանի մը կապիկութիւններ սորված ըլլայ, հոգ չէ թէ իր հայութիւնը վրայ տուած ըլլայ։

Հայ ազգի դժբախտութիւնը նոր չէ որ սկսած է, ասկէ տարիներ ու դարեր առաջ ալ ունեցած ենք նոյն ցաւը, պատեցէք կեդրոնական Եւրոպան, մանաւանդ Հունգարիա, Չեխիա եւն. ամէն քայլափոխին պիտի հանդիպիք «Եանով» մակաuներու, Սէմեան, Դրոյեան, Զախարեան, որ հաւանաբար Զաքարեան է, քրքրեցէք անոնց պատմութիւնները եւ պիտի տեսնէք որ մեր նախորդ գաղթականներու մնացորդներն են։ Ու այսօր ոչ միայն օտարացած են, այլեւ իրենց ծագումի մասին իսկ գաղափար չունին։ Նոյնը վիճակուած է մեր վաղուան սերունդին, եթէ մենք օր առաջ պէտք եղած միջոցները ձեռք չառնենք։ «Յառաջ» կը գրէր թէ Հայ մը իր ունեցած հարստութեան... մասը կտակած է ամերիկեան գոլէճի մը։ Եւ այս, դժբախտաբար 40 տարուան կեանք ունեցող գաղթական մըն է, բայց յուսահատ չեմ։ Կ'առաջարկեմ.—

1.— Անխտիր միացնել հայութեան պատկանող բոլոր հարստութիւնները, ուր որ ալ գտնուին։

3.— Բոլոր կուսակցութիւններէն, յարանուանութիւններէն եւ Հայրենակցական Միութիւններէն ստեղծել ձեռնհաս եւ կարող անձնաւորութիւններէ բաղկացած մարմին մը։

Այդ մարմինը իր մասնաճիւղերը պիտի ունենայ բոլոր հայաշատ վայրերուն մէջ (Ֆրանսա, Սուրիա, Ամերիկա, Եգիպտոս, Պարսկաստան, Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա եւայլն)։ Յիշուած ազգային հարստութիւնները այդ մարմնի տրամադրութեան տակ դնել ու պահանջել անկէ որ գաղթականները տեղաւորէ Սուրիա, Իրաք եւ Պարսկաստան, անոնց ապահովելով անհրաժեշտ պայմաններ որպէսզի կարենան հաստատուիլ եւ գործի տէր դառնալ։

3.— Հայութեան բոլոր կեդրոնացած տեղերը բանող նախակրթարաններէն զատ նաեւ երկրորդական վարժարաններ հիմնել որ սերունդը կարողանայ հինը փոխարինել։ Ահա գործեր, որոնք իսկապէս խանդ ու եռանդ պիտի ստեղծեն եւ անպայման սպասուած արդիւնքը պիտի տան, պայմանաւ որ խղճամիտ անհատներ գտնուին գործի գլուխ։

Կ'ընդունիմ որ չափէն աւելի դժուար է այսպիսի գործի ձեռնարկել։ Բայց հաստատ կամքին եւ միահամուռ աշխատանքին տուջեւ պողպատն անգամ կը փշրուի...։ Ուրեմն եթէ այս մտքով ճամբայ ելլենք մէկդի դնելով եսասիրութիւնները, կուսակցական քինախնդրութիւնները, մեծ յաջողութիւններ կ'ունենանք։

Սասնիկ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՀԱՃԻ ՔԵՐԻՄԻՆ ՕՐԸ

(կովկասեան գրականութիւն)

— Ո՜վ ամենակարող Աստուած, ուր մեզի երկնային օրհնութիւնդ, Թող ուր որ մարին, ուրիշներու [illegible] ըլլանք, Թող ամբողջ արաբներդ երկնային արքայութեանը [illegible]ժանանան։ Օ՜, Պարի-Փերվերտիւր, գթա՛ ստրուկներուդ, մի թողուր որ հաւատարիմ ծառաներդ իրենց թշնամիներուն ծաղրը [illegible]ն, ու անպատուուին...

Դարձո՛ւր մեր բարեկամները ապահաստատուն եւ ջերմ բարեկամութեան, եւ ոչնչացուր մեր թշնամիները, անպատիժ մի՛ թողուր նատողներդ։

***

Մառնային գեղեցիկ առաւօտ էր, 57 տարեկան մարդ մը, ծընրադիր, իր առաւօտեան աղօթքը կ'ըներ, մթնշաղ սենեակի մը մէջ։

Դէմքին վրայ ունէր մեծ ու ծուռ [illegible] մը, պզտիկ ու խորունկ աչքեր, որ անճշմարելի էին գրեթէ պեխերու պէս թանձր յօնքերուն տակ։ Լայն բերան մը, ներկուած մօրուք մը կէս սեւ, կէս կարմիր, եւ հորիզոնաբար կարճ կտրուած պեխեր։

Դէպի հարաւ, Մէքքէի նուիրական տաճարին ուղղութեամբ նըստած կ'աղօթէր։

Քիչ հեռու, մարդուն ետեւ կը լսուէր մարդկային ձայնի ալիքներու միօրինակ փսփսուք մը, սեւով պըլլուած, դէմքը անճշմարելի, միայն երկու աչքեր կը փայլէին։

Այդ ուրուական կերպարանքը աղօթող մարդուն կինն էր, նոյն ինքն Հաճի Քէրիմ, վաճառական, որ Աստուած գիտէ ինչ հարստութիւն ունէր, բոլոր քաղաքացիներէն «մերմակ մօրուք» կը ճանչցուէր։ Նշանաւոր մարդ, մանաւանդ իր հարստութեամբ։

Մութ էր սենեակը, արեգակը դեռ բարձրացած չէր, մարդ միայն աչքի ակնարկով մը կրնար գիտնալ թէ, այդ սենեակը ուր Հաճի Քէրիմը եւ իր կինը առաւօտեան աղօթքը կ'ընէին, կը ծառայէր նաեւ իբրեւ ննջասենեակ։ Ապացոյց՝ դետեղուած երկու մահճակալները, որոնց մէկը անշուշտ երկան և կնոջը կը պատկանէր, իսկ միւսին մէջ, վերմակին մէկ ծայրը իր վրայ ծալլուած ըլլալով, կը տեսնուէին երեք մանկական մարմիններ։ Հաճի Քէրիմին զաւակներն էին, երկու տղայ, մէկը՝ տասներկու տարեկան, եւ աղջնակը Շունչա՝ վեց տարեկան։

Հաճի Քէրիմ, բնաւ տունի խառնակութիւն չէր սիրեր։ կը մտածէր որ եթէ իւրաքանչիւրին մահճակալ մը դետեղէր, աւելորդ տեղ կորսնցուցած պիտի ըլլար։ Այսպէս պարտադրած էր որ՝ երեքը միասին պառկին։ Այս պատճառաւ գրեթէ ամէն իրիկուն, ելլել եւ պառկելու միջոցին կռիւ կը ծագէր, բայց Հաճի Քէրիմը մեծ փիլիսոփայ մըն էր, այսպիսի «պարապ բաներու» ուշադրութիւն չէր դարձներ։

Կինը աղօթքը, իր ամուսինէն առաջ լրացած ըլլալով, գնաց նախաճաշ պատրաստելու։

Իսկ Հաճի Քէրիմը, իբր պարտք կը շարունակէր աղօթքը, կրօնական ջերմեռանդ համոզումով լեցուած։

Վերջապէս իր անվերջ նամազը վերջացուց, ու սկսաւ վրան գլուխը յարդարել, նախ սրունքները իր լայն շալվարին մէջ անցուց, կօշկելու փոխարէն կապով մը կապեց, հագաւ թանձր կօշիկները, եւրոպական ձեւով շինուած, ասխական կերպասէ ըրտէնկօթին տակ քանի մը ծրարներ ծածկեց, երկայն եւ ծայրը սուր գլխարկ մը դրաւ, ածապարեց իր անձին քննութեան։ Հաւնեցաւ եւ սկսաւ մօրուքը սանտրել, ու քանի մը անգամ դէմքի ծռմըռտուքներ ըրաւ, որ կրնար աջ ու ձախ մատնել ամէնէն քաջ տղան անգամ։

Իր յարդարանքը լրացուց, նըստաւ գորգին վրայ, գրպանէն կեղտոտ տետրակ մը քաշեց, սկսաւ հաշիւ ընել։ Այսպէս սենեակը կը վերածէր երբեմն աղօթատեղիի, ննջասենեակի եւ գրասենեակի։ Երբ Հաճի Քէրիմ կ'աշխատէր, տղաքները արթնցան եւ սկսան տրտնջալ տեսնելով որ իրենց մարմնոյն ամէն կողմը ցաւ կը զգան։ Հագուեցան, լուացուեցան, եւ թաշկինակով մը սրբուեցան։ Յետոյ նստան հասարակ ընտանիքի մը անդամներուն պէս, համեստաբար սպասելով թէյին։

Շարապանին եռուցիչը բերաւ, պատրաստեց գաւաթները եւ սկսաւ շաքար կոտրել։

Մուրճին աղմուկը Հաճի Քէրիմին ուշադրութիւնը գրաւեց, եւ խորապէս զգաց շաքարին նուազումը։

Կարծեմ բաւական շաքար ունինք, այնպէս չէ՞, հարցուց կնոջը։

— Ո՛չ, չի բաւեր, պատասխանեց կինը, այս իրիկուան կը բաւէ, բայց ոչ վաղն առտուան։

Թէեւ Հաճի Քէրիմը ուրիշ պատասխան չլսեց, սակ[այն] եւ այնպէս զարմացաւ։

— Ի՞նչպէս գոչեց, եւ սկսաւ ուժգին ունգաշնչել, ամբողջ շաքարը սպառեցա՞ւ...բայց տասը փունտ ունէինք... և կ'ըսէք որ վաղուան չի՞ բաւեր։

— Ի՞նչ զարմանալի բան կայ հոս, ըսաւ կինը, գիտե՞ս երբէն ի վեր այս շաքարը գնուած է, մէկ ամիս է, եւ տասը փունտ էր...։

— Արդեօ՞ք տասը փունտը դրամ չէ, գիտե՞ս, մէկ ռուպլի 60 կոպէկ վճարած եմ, այսինքն 160 կոպէկ, 160 զինուորի օրական (*)։

— Եւ ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ, ըսաւ կինը, զաւակներս թէյ մըն ալ կուշտ ու կուռ չխմե՞ն։

— Օ՛, անիծեալ կին, շեշտեց Հաճի Քէրիմը, գիտե՞ս ուրիշներու համար ի՞նչ է դրամը, ի՛նչ դժուարութիւն, ի՞նչ նեղութիւններու պէտք է տոկայ մարդ, որպէսզի դրամ շահի։ Շա՜տ անգամ մարդ անոր համար իր համոզումները կը ծախէ... Եւ ամբո՜ղջ աս, իմ ու քու ստամոքսիդ համար է. կարծես պատռած են։ Շատ անգամներ ըսած եմ,— շաքար մի դնէք գաւաթին մէջ, այլ կրծելով խմեցէք...։

ՏԱՂՍՏԱՆ

(Շար.)

(*) Ընդհանուր համոզում մը կը տիրէ կովկասի միւսլիմաններուն մէջ թէ իւրաքանչիւր զինուոր օրական մէկ կոպէկ կը ստանայ։

Նախարարը, հոլանտական դեսպանը, ժարաջախտ Լիոթէյ։ Կէսօրին հասան նաեւ հոլանտական գահաժառանգրեւ իշխանուհի Յուլիանա։

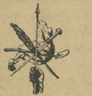
Վնասը կը հաշուեն յիսուն միլիոն ֆրանք։ Հրդեհը մոխրացուց բազմաթիւ թանկագին հաւաքածոներ հոլանտական գաղութէն, եւ զանազան թանգարաններէ բերուած արժէքաւոր առարկաներ։

Տումէր ցաւակցութիւն յայտնեց Հոլանտայի։

Պուլկարիոյ դահլիճը փոխուած

ՍՈՖԻԱ, 29 յունիս.— Լիափչէֆ թագաւորին ներկայացուց իր դահլիճին հրաժարականը։ Թագաւորը անմիջապէս կանչեց Մալինոֆը, որուն հետ խորհրդակցեցաւ պահ մը քաղաքական ներքին կացութեան մասին, որ ստեղծուեցաւ վերջին ընտրութիւններէն յետոյ։ Եւ Մալինոֆի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։

Մալինոֆ յաջողեցաւ կարճ ժամանակի մը մէջ կազմել իր դահլիճը, այսպէս.— Մալինոֆ՝ վարչապետ եւ արտաքին նախարար, Մուշանոֆ՝ ներքին, Կերկինէֆ՝ ելմտական, Մուրավիէֆ՝ կրթական, Կիչէֆ՝ հողագործական, Ուրտանոֆ՝ հանրօգուտ շինութեանց, Փեթրոֆ՝ առեւտրական, Վարպինոֆ՝ դատական, Քորսթուրքոֆ՝ հաղորդակցութեանց, զօրավար Քիսոֆ՝ պատերազմական։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութիւնը խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Կուկունեան, Համազասպ եւ Կայծակ խումբերու լիազօր ներկայացուցիչները։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէրպէտէրեան ընտանիքին

ԸՆԿ. Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Սանասարեան Սաներու Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր հիմնադիր անդամ

Մ. ՏԷՐՊԷՏԷՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Սեբաստիոյ Գոչ Հիսար գիւղի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր հայրենակից Սիմոն Զամանեանի որ դժբախտութիւնը ունեցաւ 12 օրուան մէջ կորսնցնելու իր կինը

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԶԱՄԱՆԵԱՆ

(ծնեալ՝ Տէր Պապեան, Խորսանացի, 23 տարեկան) եւ իր զաւակը փոքրիկն Մարիամ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճաքի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովըայսօրեւ բեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, բիւ գօլպէր, Պար-Թապայի սրահին մէջ։ կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ ՖՐԱՆՔ

Շաս, Պ. Ա.— 25։
Տիկուան, Ս. Ս.— 35։
Սէն Ժէովէ, Իշխ. Ա.— 70։
Սէն Մօրիս, Պ. Տ.— 162։
Բլէռմոն, Զ. Ե.— 35։
Փիւժէ Սիւր Արժան, Կ. Մ.—70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի որբերէն Յակոբ Մութաֆեան (նախկին մականունը Գրիգորեան) կը փնտռէ իր վարպետը Պրուսացի դերձակ Նուպար Էնկիւրլեանը։ Իմացնել՝ H. Moutafianի, Odos Tivon No. 97, Kokinia, Le Pirée, Grèce.

— Խաչէր Կէտիկեան (Ֆըրանսա) կը փնտռէ իր քոյրը Ցընտըճագցի (Մարաշի շրջան) Ազնիւ (նախկին անունը Կիւրճի) որ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Յովսէփ Կէտիկեանի, Chez Mr. Bury René au Moulin mestifier, Maves (Loir et Cher). France.

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

(Հանգանակուած Մարսէյլի մէջ, Սերովբէ Տիրատուրեանի ձեռքով).

Ս. Տիրատուրեան 50, Mr. Maurice Obegi 50, ընկերներ Գաբրիէլ եւ Թորոս 30, Ա. Մուշեղեան 25, Բրուտեան եղբայրք 25, Mr. Albert Jullien. M. G. François, Կ. Կիրակոսեան, Mr. Fonta Fontan, Վ. Եազըճեան, Գ. Պոտուրեան 20ական, Mr. V. Oleweski 15, Mr. V. Bolom, Պ. Պ. Ա. Մօմճեան, Թ. Տիրատուրեան, Յ. Պալթաեան, Վ. Զարուկեան, Գ. Փիլիպոսեան, Տ. Մուշեղեան, Ե. Արմէն, Յ. Զարըգճեան, Գ. Ուռեան, Խ. Սիլիճեան, Միսկեան, Թ. Տէրմէրկէրեան, Ոմն, Հ. Յովակիմեան, Գ. Պարոնեան, Գ. Յարութիւնեան, Խ. Յովսէփեան, Կ. Մամուզեան, Տ. Խաչիկեան, Mr. Palermo, Ա. Խորիկեան, Մ. Սվազլեան, Լ. Խալարեան, Կ. Թադէոսեան, Յակոբ Թարագճեան, Գ. Մալիկեան, Նավալեան եղբարք 10ական, Գ. Թ. Ս. Գործաւորներէն 20, Mlle D. Santi. Mr. G. Sina Kaserman, Տիկ. Լ. Սահակեան, Ա. Շաթըրեան, Մ. Եուսուֆեան, Ն. Օհանեան, Յ. Կարապետեան, Mr. Jean Boradies, Օր. Հ. Մէտարեան, Mlle Thérèse, Ս. Յակոբեան, Զ. Գավէզեան, Գ. Ալթունեան 5ական, Ս. Չէմէնեան 10, Տիկ. Մ. Պալեան 7 ֆր.։ Գումար 707 ֆր.։ Խմբ.— Տես «Յառաջ» 26 Յունիս)։

Վարձու է Ալֆորվիլի մէջ գեղեցիկ խանութ մը, յարմար ամէն գործի։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Տիկին Միրզաեանի, 136 Rue Etienne Dolet, Alfortville, (Seine).

Վարձու է 17րդ Թաղամասին մէջ, երրորդ յարկ, փողոցի վրայ, յարկաբաժին մը 3 փիէս, խոհանոց, W. C. տէպարա, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Մէթրօ՝ La Fourche կամ Brochant. Մանրամասնութեանց համար դիմել առաւօտները, ժամը 9.30—12, Տալկըճեանի, 7 rue Berger. Փարիզ (9).

Հաշուակալ ծեր հաշիւներուն քննութեան, կանոնաւորման, հաշուեկշռի պատրաստութեան համար դիմեցէք Պ. Տալկըճեանի, 7 Rue Berger, Փարիզ (9).

Վարձու է կահաւորուած սենեակ մը Place Pigalleի մօտ, կարասիները գնելու պայմանաւ տարեկան վարձք 1200 ֆրանք։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Մանրամասնութեանց համար գրել Փափազեանի, 41 Rue St. Denis, Asnières, Seine.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆըրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél, Défense 0—39.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Դաւրա գիւղի Հայր. Միութեան կողմէ 12 յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ Սէն Քլուի անտառին մէջ։

Նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ Օգոստոս 16ին։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN